Ec 226
m 68

Cat. Inc. 163

Tabula alphabetica

Incipit tabula alphabetica

Clas menas -

BIBLIOTECA PROVINCIAL UNIVERSIDAD DE SEVILLA

cause.pmo pcepto.ca.viij.F p totũ
Adulatio qd sit ꝛ q̃n sit mortale pctim vł
nõ.viij.precepto.ca.ij.D p totum
Adulatio q̃ꝫ detestabilis sit.ꝛ adulator cui
assimilet.viij.pcepto.ca.ij.E p totũ
Adulatiõis remedia q̃ sint.ibidẽ F
Adulteriũ qd sit.vj.pcepto.ca.pmo .A in
pncipio.ca.ij.C in pncipio.ꝛ est semp mor-
tale peccatũ ibidẽ
Adulteriũ q̃ꝫ magnũ pctim sit.ex septem
odndit.vj.pcepto.ca.ij.D p totũ
Adulterio an vir aut mulier mag̃ peccet.
vj.pcepto.caplo pmo.A circa mediũ
Aduocat⁹ cãm iniustã defendẽs.aut cau
sam bonã aduersarij grauans quõ peccet
vij.pcepto.ca.iiij.M in principio
Affectio diligendi deum an excessuꝫ ha-
beat.pmo precepto.ca.v.K circa pncipiũ
Agens cõtra ꝯsciẽtiã edificat ad gehẽ-
nam.quõ hoc intelligat.pmo pcepto.ca.v
F in decima regula
Agilitas qualis erit in corpibus glificatis
x.precepto.ca.vij.I in principio.ꝛ quomo-
do agilitate corpa beatoꝝ moueant.vide i
corpa beatoꝝ
Alchimiã opari an sit peccatũ.pmo pre
cepto.ca.xvj.B in fine
Ambiguitate stante cui pti standũ sit.viij.
precepto.ca.iij.E post medium
Amicicie q̃n qꝫ sunt ppria.q̃nto pcepto
ca.vj.G in principio
Amor carnalis p que signa cognoscat.iij
precepto.ca.ij.M post principiũ p totũ
Anathema est dñm iesum nõ amare.p-
mo pcepto.ca.iiij.C in fine
Anathema est dicere deum mandasse qd
homo non possit implere.pmo precepto
ca.j.D in fine
Aia humana q̃nte capacitatis sit.ꝛ q̃ satia
ri possit.vij.pcepto.ca.j.I.in principio
Aiuma fidelis trib⁹ arris a deo est despõ-
sata.j.precepto.ca.v.I.in medio
Anime beatoꝝ in quo celo collocent.x.pre
cepto.ca.v.B in principio
Aie in purgatorio an aliquã habeãt scien
tiam.vij.pre.ca.viij.D in fine
Aie in purgatorio an patient sustineãt pe
nã.vij.pre.ca.viij.D in principio
Aie dãnatoꝝ an q̃nqꝫ infernũ exeant.ꝛ an
tũ c penas secũ portẽt.j.precepto.ca.xj.I ad
finẽ.x.precepto.ca.ij.D post mediũ
Aiam p proximo ponere quõ liceat.et q̃n
cadit sub pcepto.iiij.p.ca.iiij.E p⁹ pncipiũ
Animaꝝ sex sunt loca.vij.precepto.ca.viij.
A in principio
Aias i purgatorio q̃s puniat an ãgeli bo-
ni vł mali.vij.pre.ca.viij.I. in principio
Aialia vł vtꝝ demõs formare possint cõ
pulsi p incãtationẽ.pmo pcepto.cap.xj.L
ꝛ mod⁹ p quẽ fit deo pmittẽte.ponit ibidẽ
L p totũ.ꝛ q̃ de cã demones faciũt illa.ibi-
dem dr Et q̃ res opificio demonũ trãsmu-
tari pñt ꝛ q̃ nõ.ibidẽ M ad finẽ
Ars notoria qd sit.j.precepto.ca.xj.ꝛꝛ.
Ars saliatoꝝ que sit ꝛ an licita sit.pmo p-
cepto.ca.xj.PP.
Arte notoria an licitũ sit sciam acq̃rere et
an possibile sit.j.p.ca.xj.ꝛꝛ p totũ
Artifices q̃n qꝫ ꝯdiciones huare tenent vt
eoꝝ opa sint licita.iij.p.ca.xiiij.M p totũ
Artificia supfluoꝝ ornamentoꝝ facientia
an sine peccato possint exerceri.pmo pce-
pto.ca.xviij.G in principio
Articuli fidei q̃t sũt ꝛ quõ distinguãt.j.p-
cepto.ca.ij.A in medio vsqꝫ ad finẽ
Articuloꝝ ordinata distinctio an cuilibet
fideli ad sciendũ sit necessaria.j.pcepto.ca.ij.
B in principio
Articulos fidei de q̃b⁹ publice festiuat ec-
clesia q̃libet fidelis tenet in spẽ cognoscere
ꝛ eos explicite credere.j.pcepto.ca.ij.B cir
ca mediũ.C in principio
Astroꝝ aspectu an licite futura ꝯgnosci
possint.et que ꝛ quõ ꝛ quotuplicia.j.prece-
pto.ca.xj.tt.p totum
Astrologoꝝ d futuris vã relatio ex quib⁹
causis pueniat.j.pcepto.ca.xj.vv.p totũ
Auaricia q q̃ primo adiuncta sit.j.prece-
pto.ca.xvj.E post principiũ
Auaricia deo fidem retrahit.spem minu
it.charitatem falsificat.vij.precepto.ca.
pmo.G p totum

b Igamiã q̃s p̃mo inuenit. p̃mo p̃cepto caplo. xvj. E post p̃ncipiũ
Bigami an possint mereri. lx. fructuz. altero eoꝝ defũcto. x. p̃cepto. ca. x. G. ca. ix.
b Lasphemare qd sit. ij. p̃. ca. iiij. A p totũ.
Blasphemie q̃t sint sp̃es. ij. p̃. ca. iiij. B
Blasphemie q̃t sint gd'. ibid. C. circa me.
Blasphemia an ex genere sit mortalis. ibidem. C in principio
Blasphemia absq3 deliberatione emissa. an sp̃ sit mortalis. Ibidẽ C in fine
Blasphemie pctũ ppt q̃nq3 mala ẽ maxime vitandũ. ij. p̃. ca. q̃rto. D p totũ
Blasphemat q̃ aĩa3 suã diabolo deuouet. scđo p̃cepto. ca. q̃rto. D p' principiũ.
Blasphemia quõ sit in dãnatis. x. p̃cepto. caplo. ij. F. in medio
b Onũ in deo qd sit. p̃mo precepto. ca. iiij H. post principium
Bona oĩa an a deo descẽdant. z quõ. p̃mo precepto. ca. xij. H p' mediũ. z K añ me.
Bona ĩ genere sũt triplicia. p̃mo pre. ca. xij G. circa mediũ. v. pre. ca. xiij. H in p̃ncipio
Bona hoĩs q̃ sint. z q̃ sibi quãtũ est d' se nõ obsunt. p̃mo p̃cepto. ca. iiij. G in fine
Bona hoĩs sũt q̃ntuplicia. z ɔ̃ h' militant q̃nq3 vitia. v. p̃cepto. ca. xiiij. A circa p̃n. iiij precepto. ca. j. C in p̃ncipio
Bona primis im p̃dẽda in q̃tuplici sint differẽtia. iiij. p̃. ca. iiij. F. p totũ.
Bona necessaria bm̃ q̃ attẽdãt. vij. p̃cepto. caplo. iij. K L p totum
Bona tpalia in duplici sunt differẽtia. vij. p̃cepto. ca. iij. B circa p̃ncipiũ
Bona supflua q̃ sint z bm̃ q̃ sumant. vij. p̃. ca. iij. D E F G. p totũ. H in p̃ncipio
Bona supflua h̃ñs an teneat sbuenire h̃ñti necessitatẽ solũ in honestate vite z nõ extremã patiẽti necessitatẽ. vij. p̃. c. iij. H p to.
Bona tpalia an q̃s tribuere teneat tyrãno vt salua maneãt bona nature. vij. p̃cepto. ca. iiij. O. ad finem
Bona tpalia quõ meritorie sint ordinãda vij. p̃cepto. ca. vj. R p' p̃ncipiũ
Bonoꝝ opeꝝ primi vel maloꝝ an pricipes fieri possum'. z q̃t modis. vij. p̃cepto. caplo vij. C. p totum
Bona opa an sint dimittẽda ne scandalũ oriat. v. p̃cepto. ca. xiij. H I K L M p totũ
Bona fama p̃ximoꝝ n' ib' modis vtiliter põt in noticiã alioꝝ pferri. j. p̃cepto. ca. xiiij E. p totũ. F in medio. z quõ intẽno in eli fama sit regulãda. ibidẽ G añ finẽ

C Haracter quid

sit. iij. p̃cepto. ca. v. B p' mediũ
Characterẽ indebilẽ q̃ sacramẽta imp̃mãt. iij. p̃cepto. ca. v. B in fine
Characteralis distinctio ĩ ecclia militante triplex est. ibidẽ B circa mediũ
Charitas qd sit. j. p̃cepto. ca. iiij. Q añ me.
Charitas q̃ de' diligit septẽ p̃claros fruct' opat. j. p̃cepto. ca. iiij. D E F p totũ
Charitas in primis quõ dei gliam opat. v precepto. ca. viij. E añ mediũ
Charitas diuina an maneat inter viuos et mortuos. vij. p̃cepto. ca. ix. G
Charitas beatorũ in patria qualis erit. x. p̃cepto. ca. xij. E in medio
Charitatis minim' grad' est deũ sup oĩa diligere z legẽ eius supa ũ z topazion custodire. j. p̃cepto. ca. ij. K in medio
Charitate nõ habita an aliq̃ opa no sit meritoria. j. p̃. ca. iiij. C in p̃n. Q circa medium
Castratio aut mẽbri alicui' mutilatio aut abscisio. an sit alicui licita. v. p̃cepto. ca. j. I. per totum
Causalitas omniũ reꝝ quõ a deo descẽdat ix. p̃cepto. ca. ij. B post p̃ncipiũ
C Elum empirreũ quõ sit dispositũ. x. p̃cepto. ca. v. B ĩ p̃ncipio. z an habeat diuersas mãsiones. B in medio. et qd sit mãsio in celo. ibidẽ in fine
Cẽsus tributa reddit'. z sic d' alijs dñis secularib' subtrahẽtes an peccẽt z q̃3 g̃uiter iiij. p̃cepto. ca. vij. G circa mediũ. z furtum cõmittũt. vij. p̃cepto. ca. iiij. I. in p̃ncipio.
Census seu ɔtributiões exactiões. z silia ĩiuste imposita an liceat sine pctõ retinere. vij. precepto. ca. iiij. O p totũ
Certitudo q̃tuplex sit. z q̃ sufficiat vt euitet mortale pctũ m. p̃mo precepto. ca. v. F ante

medium in sexta regula
Certitudo moralis tribus vijs acquiritur ibidem in septima regula
Certitudo coniecturativa vtrum quis sit sine pctō mortali p̄ q̄ haberi pōt. vide in coniectura
Certitudo an aliquis sit in statu salutis. quō sumi debeat. iij. p̄cepto. ca. viij. Q ptotū
Certitudo q̄ aliquis sit in celo p̄ q̄ haberi pt. vij. p̄cepto. ca. viij. B in p̄ncipio
Certitudo d̄ q̄busdā q̄ sint in inferno quō sumat. vij. p̄cepto ca. viij. C in p̄ncipio
Cibis ⁊ potib⁹ quō p tpantiā vtendū sit. ⁊ alijs nature refectionib⁹. vtpote somno. labore. spacio ⁊c. vj. p̄cepto. ca. v. B p totū
Cibis incōsuetis p vdū naturalis vite ab breuiat. vj. p̄cepto. ca. v. E an̄ finē
Cicatrices in corpibus gloriosis. an manebunt in patria. vide in Uuln⁹
Circūstantie q̄ sint cōfitēde. iij. p̄cepto. ca. ix. H I per totum
Claritas in corpibus glīosis qualis et q̄ modo erit. x. p̄cepto. ca. vij. L per totū
Claritas corpoꝝ glīosoꝝ an visū offendat ibidem M
Clauis sacerdotalis q̄tuplicē effectū habeat. iij. p̄cepto. ca. v. B in fine
Clerici an p̄ciosis vestib⁹ possint vti. p̄mo p̄cepto. ca. xvij. F post p̄ncipiū
Cogitatio de fornicatōe an sp sit mortalis. ix. p̄cepto. ca. iiij. H circa mediū
Cogitatio pctōis vt cōuertat qualis eē debeat. vide in Pctōis meditatio
Cognatio spūalis vn̄ cōtrahat. iij. precepto caplō iij. B an̄ mediū
Cognitio diuine volūtatis q̄tuplicit haberi potest. p̄mo p̄cepto. ca. xx. C in p̄ncipio
Cognitio sui pl̄us q̄ȝ vtilis sit. ix. precepto caplō scdo A p totū
Cognitio sui ipsi⁹ p q̄ ⁊ quō habeat. ix. p̄cepto. ca. ij. B C D E F. p totū
Cognitio sui ipsi⁹ ex q̄nqȝ potissime habet. ix. p̄cepto. ca. ij. C in p̄ncipio
Cognitio p̄teritoꝝ i patria an habebitur. ⁊ quō. x. p̄cepto. ca. ix. G p totū
Chorea q̄ȝ p̄iculosus lud⁹ sit p̄pt̄ septē vj. p̄cepto. ca. iij. A in p̄ncipio B C D pto.
Chorea vnde habeat originē. vj. p̄cepto. capitulo. iij. A p totū
Chorea ex qb⁹ causis et cōdicionib⁹ putat fore licita. vj. p̄cepto. ca. iij. F in medio
Chorea ex trib⁹ causis fit viciosa et illicita. vj. p̄cepto. ca. iij. F in p̄ncipio
Choriȝare vtrȝ sit peccatū ⁊ q̄n̄. ibidē F G. per totum
Colendus in q̄bus sit deus. p̄mo precepto ca. ij. G in p̄ncipio
Colentis deū q̄s sit fructus. p̄mo precepto caplō. ix. E an̄ medium
Colēdi deū an̄ legē decalogi mlti fuerunt modi supsticiosi. p̄mo p̄. ca. j. K p⁹ mediū
Cōcordia beatorum quanta erit in patria x. precepto. ca. x. C p totum
Concupiscētia q̄d sit ⁊ q̄tuplex. ix. precepto ca. iiij. C p totum
Cōcupiscētia carnis q̄n̄ sit mortal'. q̄n̄ venialis. ⁊ q̄n̄ nullū pctm̄. ibidē D E p totū
Condiciones in p̄missis. in votis. in iuramentis subaudiēde ⁊ incluse q̄ sint. viij. precepto. ca. ij. B p totū
Cōfessio generalis q̄ sit q̄tuplex sit ⁊ ad q̄d valeat. iij. p̄cepto. ca. ix. D p totū
Cōfessio sup cōtrictionē q̄d addat ⁊ q̄ntū p̄dest. iij. p̄cepto. ca. x. A ad finē
Cōfessio vbi ⁊ cui faciēda sit. iij. p̄cepto. ca. ix. L p totū. ⁊ in q̄b⁹ casib⁹ pōt q̄s nō suo sacerdoti cōfiteri. iij. p̄cepto. ca. ix. O an̄ me.
Confessio q̄n̄ sit faciēda sub p̄cepto. ibidē K per totum
Confessio de ignorātia quō fieri debeat. ix p̄cepto. cap. iij. I in fine
Confessio in q̄bus casib⁹ sit iterāda. iij. precepto. ca. ix. S p totū
Confessio an possit fieri laico. iij. p̄cepto. capitulo. ix. M in p̄ncipio
Cōfessionis ⁊ sacramētalis absolutōis sunt nouē p̄clari effect⁹. iij. p̄. ca. ix. A B p totū
Confessionē alicui⁹ audiens dolose q̄mōdo peccet. ⁊ an teneat celare. viij. p̄cepto. ca. iij. B post mediū
Cōfiteri volēs q̄ntā diligētiā debeat habere ad recogitandū oīa pctā mortalia. iij. p̄cepto. ca. ix. F post p̄ncipium

Cōfiteri q̄s teneaẽ. ⁊ inīti. ⁊ ignorātes ide/oma quō ɔfiteri teneanẽ. iij. p̄cepto. cap̄. ix. B per totum

Confiteri absenti p lr̄am. an sit licitū. iij. precepto. ca. ix. E in p̄ncipio

Confiteri an teneaẽ q̄ nullū hz mortale peccatum. ibidem E in fine

Confiteri q̄ teneamur ⁊ q̄t. ibidē F in p̄nci/pio. H I K p totum

Confitens vt effectū absolutiōis ɔsequaẽ. quō debeat eē disposit⁹. vide i Absolutio

Confirmatio an sit sacramētū necessitatis ⁊ q̄n ⁊ qb⁹. iij. p̄. ca. iiij. B D p totum

Confirmatio quot fruct⁹ ɔferat. iij. prece/pto. ca. iiij. A p totū

Confirmatio qb⁹ sit dāda. iij. p̄cepto. c. iiij. C in fine

Cōfirmat⁹ quō dz custodiri ne chrismati irreuerētia exhibeaẽ. ibidē C post mediū.

Confirmati officiū qd sit. iij. p̄cepto. ca. iiij. A circa mediū p totū

Confirmādus q̄liter debeat eē dispositus iij. p̄cepto. ca. iiij. C in p̄ncipio

Confirmandū tenēs q̄liter debeat eē dispositus. ibidē C in medio

Cōiectura p q̄s sit sine pctō mortali p que pōt haberi. iij. p̄cepto. ca. xij. G in p̄ncipio

Cōmunicatio q̄tidiana an sit licita ⁊ expediens. vide in Eucharistia

Cōmutatio q̄tuplex sit. ⁊ q̄ vnaqueqz req/rit ꝙ sit iusta. vij. p̄cepto. ca. v. C in p̄ncipio. B E F G H I K. p totum

Cōsciētia an sp obligat ad faciēdū. j. precepto. ca. v. F aū finē in regula vndecima

Cōscientia erronea quō ligat. p̄mo p̄cepto ca. v. F post p̄ncipium

Cōscientia pplexa quō sit regēda. j. p̄cepto ca. v. F. in tredecima regula

Cōsciētia q̄n sit emundāda. iij. precepto. capitulo. ij. A ante mediū

Consciētie bone signū qd sit. v. p̄cepto. ca. iij. D circa finem

Cōscientie beatoꝝ in patria. quō sibi inuicem patebūt. x. p̄cepto. ca. xj. E

Cōsensus interpratiu⁹ q̄n sit. ix. p̄cepto. ca. iiij. F post mediū

Consensus mortalis q̄tupliciter fieri potest. ix. precepto. ca. iiij. F p totū

Cōsensus deliberatiu⁹ i delectationē pcti mortalis an sit spēale pctm̄ mortale i venereis. vj. p̄cepto. ca. ij. H in medio. ix. precepto. ca. iiij. F post mediū

Constās ab incōstanti quō differt. p̄mo p̄cepto. ca. xxj. G circa mediū

Cōsuetudo q̄ possit excusare a pctō ⁊ q̄ nō vij. p̄cepto. cap̄. v. M aū finē

Cōsuetudo an excuset a nō soluendo decimas. vide in Decimas

Cōtemptus qd sit. j. p̄. ca. xxj. G in p̄ncipio

Cōtempt⁹ q̄n sit mortale pctm̄. ⁊ q̄n non ibidē G post p̄ncipium. H p totū

Cōtemptus magnitudo. vel puitas. vnde ɔsurgat. ibidē H ad finem

Cōtemptus ⁊ negligētia. quō differant. p̄mo p̄cepto. ca. xxj. H. in fine

Cōtritio qd sit. iij. p̄. ca. viij. A in p̄ncipio

Cōtritio vt fiat sufficiēs septem reqrit conditiones. iij. precepto. ca. viij. B C D E F G H I K L M

Cōtritio quō ⁊ q̄n ⁊ v̄tute cui⁹ formaẽ charitate. iij. p̄cepto. ca. viij. O in p̄ncipio

Cōtritio dolorē sensitiuū an reqrat. iij. p̄cepto. ca. viij. K in fine

Cōtritio de vnoq̄z pctō mortali. ⁊ de circūstantijs in aliud gen⁹ pctī trahēntib⁹. an singularim sit habēda. iij. precepto. ca. viij. B. circa mediū. C p totū. D p⁹ mediū

Contritio p venialib⁹. quō ⁊ qualis sit habēda. iij. p̄cepto. ca. viij. R. p totum

Cōtritio de oblitis. quō fieri debeat. iij. p̄cepto. ca. viij. B E p totū

Cōtritio de ignoratis quō fieri debeat. iij. p̄cepto. ca. viij. F. p totū. I p totū

Cōtritio inutilis ⁊ falsa q̄ sit. iij. p̄cepto. ca. viij. M p totum

Cōtritiōis p̄ambula. q̄t ⁊ q̄ eē debeaẽ. iij. p̄cepto. ca. viij. A circa mediū

Cōtritiōis dolor q̄z magn⁹ eē debeat. ⁊ q̄z diu durare debeat. iij. p̄cepto. ca. viij. A p⁹ p̄ncipiū. I p totum

Cōtritionis dolor p pctō q̄nēs debeat haberi. vide in dolor

Dñs secularis qs sit.iiij.pcepto.caplo.vij. A in principio

Dñi seculares a subditis in qnqz debēt honorari.iiij.pcepto.ca.vij.B ptotū

Dñi seculares qt modis inhonorent.ibidē G per totum

Dñis tpalib⁹ ex qnqz causis tenemur obedire.iiij.p.ca.vij.A i fi.B C ptotū

Dñis secularib⁹ an subditi in oib⁹ teneāt obedire Et in qbus nō.qrto pcepto.ca.vij. E F per totum

Dñis secularib⁹ an vltra cēsum debitū liceat subuenire.r in qb⁹ casib⁹.vij.precepto ca.qrto.M p totum

Dos aīe qd sit.x.pcepto.ca.vij.A B.r qtuplex est dos.B in fine

Dotes aīe btē qt r q erūt.x.pcepto.ca.qrto B in pn.cap.xij.A circa pncipiū.r qre sint tres dotes.ibidē B ptotū

Dotes corpis glificati qt r q erūt.x.precepto.ca.vij.B circa mediū.r quare tot.B i fine.

Ebrietas in qb⁹ casibus a peccato excusat p obedientiā.pmo pcepto.caplo.xxij.E per totum

Dubia in ptē meliorē circa primos sūt interptanda.pmo p.ca.xiij.D p⁹ mediū.Sz circa nos in peiorē ptē.ibidē dat rō

Dubio stāte quō recta conscia debeat formari.pmo pcepto.ca.xxij.F ptotū.v.precepto.ca.xiij.L circa pncipiū

Dubio stāte de aliquo agibili cautū ē abstinere vsqz certitudo habeat.pmo pcepto ca.scdo.F circa me.ca.v.F.p⁹ pncipium in qnta regula r vndecima regla ptotū.ix.precepto.ca.qrto.F in medio

Dubi⁹ in fide an sit infidelis.pmo pcepto ca.scdo M ptotū

Duellū qd sit.r an sit licitū duellare.pmo pcepto.ca.xix.F ptotū.G in pncipio

Duellū qt modis fit.pmo pcepto.cap.xix. G ante medium

Ebrietas quot modis capit.r qt mōis cōtingat.r qn sit mortale pctm vl veniale vl nullū.vij.p.ca.vj.D añ me.ptō.

Ecclesie sñias publice pmulgatas.an quilibet etiā simplex credere r suare teneat.primo precepto.ca.scdo.F ptotū

Ecclesie ꝯstitutiōes quō obligent.vide in Preceptum ecclesie

Ecclesie quare sint adinuēte.tertio pcepto ca.xiij.C ptotum

Ecclesie qt de causis sūt visitāde.tertio pcepto.ca.xiij.B ptotū.r q in eis licite possint fieri.ibidē B ptotū

Ecclesie defensionē petēs p refugiū in eam an puari ea debeat.r i qb⁹ casib⁹.tertio precepto.ca.xiij.H in medio

Ecclesiaꝝ r alioꝝ scōꝝ locoꝝ īmunitas.p q seruet.r quō infringat.tertio pcepto.ca. xiij.F G H per totū

Electio p sortē an fieri possit r qn.primo precepto.ca.ix.H circa pncipiū

Elemosyna qd sit.vij.p.ca.scdo.B in pn.

Elemosyna qs effect⁹ habeat r qt.vij.p.ca. scdo.B C D ptotū.E in medio

Elemosyna an sit maior ps satisfactionis. ibidē B circa pncipium

Elemosyna an in se ꝯtineat ieiuniū et orationem.r qt de causis.ibidē B circa pn.

Elemosyna an sit mediū dispositiuū resurgendi a pctō.ibidē C ptotum

Elemosyna vni⁹ denarij in vita qre pl⁹ valet elemosyna oīm diuitiaꝝ p⁹ mortez data.vij.pcepto.ca.scdo.F post pncipiū.G p totum.ca.ix.B in pncipio

Elemosyna de qb⁹ danda ē.vij.p.cap.tertio C ptotū.r qd sit supfluū.vide i supfluū

Elemosyna qb⁹ sit dāda.vij.p.ca.tertio O ptotū.r an ppinqs P ptotū.r cui magis sit bñfaciēdū.Q ptotū.r an patiētibus necessitatē in sola vite honestate.H ptotū

Elemosyna spūalis qtuplex sit.vij.pcepto. ca.tertio.R in pn.r an sit melior corporali R post mediū

Elemosyna corpalis.an r qn spūali sit preferenda.vij.p.ca.tertio.S in fine

Elemosyna quō r ex qua radice sit danda vij.precepto.ca.iij.T ptotū.qrto precepto. ca.tertio.H ptotum

¶ Festa ecclesie in nouo testamento ad similitudinem veteris testamenti habent quadrimodo distinctionem .iij. precepto. capitulo primo B per totum

Festa ecclesie sunt in triplici differentia .iij. precepto. ca. primo E per totum

Festa ecclesie principalia quomodo elucident mysterium articulorum fidei. primo precepto. ca. ij. C post principium

¶ Festiuitas sabbati quinque de causis in diem dominicum est translata .iij. precepto. capitulo primo. C per totum

Festiuitas sanctificatur nouem modis .iij. precepto. ca. ij. A B per totum

Festiuo die quid homo facere teneatur ut sit in statu salutis .iij. precepto capitulo .viij. P Q per totum

Festiuo die an homo semper et per totam diem teneatur fore recollectus ad exercitationem in nouem modis sanctificationis diei festi .iij. precepto capitulo .ij. L per totum

Festiuo die mortaliter peccans an magis peccet quam opus corporale faciens alias licitum .iij. precepto ca. primo S circa medium

¶ Fetores totius mundi et omnes feculentie vbi manebunt post diem iudicij .x. precepto. capitulo .ij. G post principium

¶ Fictio quid sit mendacium et que non. primo precepto. ca. xv. D in principio

¶ Fides sub primo precepto cadit. primo precepto ca. ij. in principio

Fides confitenda est corde. primo precepto. ca. ij. G in principio. Ore. H per totum. Opere K in fine et quomodo ibidem

Fides quando ore sit publice confitenda et quando non ibidem H per totum

Fides simplicium an quandoque sit meritorior fide doctorum et magnorum. primo precepto. cap. ij. G circa medium

Fidei actus quis sit. vide in Actus

Fidei articulos an liceat scrutari. primo precepto. ca. ij. M in fine

Fidei preceptum. quot hominum genera transgrediantur. primo precepto ca. ij. L M N O per totum

Fidem corde tenens et ore negans an mortaliter peccet. primo precepto. ca. ij. N in principio

¶ Fletus quomodo in damnatis reperiatur. et quomodo eo punientur .x. precepto. ca. ij. E per totum

¶ Fomes peccati originalis quid sit. et an post baptismum maneat .ix. precepto. capitulo. ij. B ante medium

¶ Forma baptismi quid sit. vide in Baptismus

¶ Fornicatio simplex quid sit. et an semper sit mortalis vj. precepto. ca. secundo A per totum

¶ Fortuna unde dicatur. et quid de ea tenendum sit et an aliqui homines sint a natura bene vel male fortunati. et respectu cuius sit fortuna. primo precepto. ca. xj. qq. per totum. Et utrum homo vniuersaliter possit esse bene fortunatus. ibidem. ss. per totum

¶ Fraterna correctio quid sit. et ad quos pertineat. et eam omittentes sine causa rationabili quam periculose faciant .v. precepto. ca. ix. A per totum

Fraterna correctio sextuplicem fructum affert quinto precepto. ca. ix. C D per totum

Fraterna correctio quomodo sit fienda et quibus circumstantijs .v. precepto. ca. xj. I per totum

Fraterna correctio quibus competat .v. precepto. ca. xij. G in principio

Fraterna correctio an pro venialibus peccatis fieri debeat .v. precepto. ca. xj. H per totum

Fraterna correctio in quibus casibus non obligat .v. precepto. ca. xij. G per totum

Fraterne correctionis omissio quibus noceat .v. precepto. ca. xj. B per totum. Et quando eius omissio sit licita et meritoria. ibidem E per totum Et quando sit mortalis. F per totum. et quando venialis. G per totum

Fraterne correctionis ordo et modus quis sit .v. precepto. capitulo. xij. B C D E F per totum

Fraterne correctioni quare dominus iubet testimonium adhiberi. ibidem E in principio

¶ Frater iniuriatus an teneatur querere reconciliationem iniurians ipso non petente .v. precepto ca. viij. M post medium

Frater offendens et a leso veniam petens et si lesus dimittere non vult quid faciet. v. precepto ca. viij. O per totum

Frater offendens in secreto an in publico teneatur satisfacere et econuerso. v. precepto. capitulo viij. N in principio Et an teneatur dicere se mentitum fuisse. ibidem N in medio

Fratris reconciliatio quibus modis fieri debeat. v. p. ca. viij. B per totum. E post medium

Fratris reconciliatio an oblatione muneris. et quomodo fieri debeat. v. p. ca. viij. B circa me.

Fratris offensio quot modis fieri possit. et quomodo secundum hoc debeat fieri reconciliatio. v. precepto. ca. viij. C D E F. per totum

Fratris reconciliatio quam cito fieri debeat. v. precepto. ca. viij. I. circa medium

Fratri offendenti et non petenti veniam nec satisfacienti an quis dimittere teneatur. ibid. K per to.

Fratre sine causa irascente an quis ab eo veniam petere teneatur et quomodo. ibidem D per totum

Fratrum reconciliatione habita an rancorem signi ceat retinere. ibidem M per totum

Fructus quid sit. x. precepto. ca. ix. A per totum. Et quare fructus dicatur B per totum. et I K

Fructus spiritus quot et qui sunt. x. precepto. ca. ix. K per totum

Fructus orationis quot sunt. primo precepto. ca. xx. G circa principium

Fructuum gradus quot et qui sunt. x. precepto. ca. ix. C D E per totum

Ferre res exiles vtpote penam acus aut simile an sit mortale. vij. precepto. capitulo iiij C. per totum

Furtum quid sit. vij. precepto. ca. iiij. A per totum

Furtum an sit peccatum mortale. vij. precepto. ca. iiij. B per totum

Furtum quot modis committatur et ponuntur. xxj. modi. vij. precepto. ca. iiij. D per totum. vsque K Et quomodo et in quibus modis sit recompensandum. ibidem

Furtum velatum quomodo fiet. et dantur due regule. ibidem Prima regula. R in principio Secunda regula. T per totum

Furtum velatum per primam regulam qui committant. ibidem R S per totum

Furtum velatum per secundam regulam qui committant. ibidem. V per totum

Furtum ex circumstantia transit in aliam speciem peccati. aut aggrauatur. ibidem B in medio

Furtum an committat qui alienam rem occulte et iniuste secum retinet. ibidem A in fine

Furtum an committat qui suam rem apud alium iniuste et occulte detentam furtiue et occulte reassumit. vij. precepto. ca. iiij. E in principio

Furtum an committat qui res proximi destruit occulte vel manifeste. et ex his nihil retinet. ibidem. E in medio

Furtum an committat creditor si pignere sibi obligato vtatur. ibidem E in fine

Gaudium beatorum

Gaudium de christi humanitate quale erit. x. precepto. ca. x. E F G. per totum

Gaudium beatorum de societate iocundissima quam magnum erit. x. p. ca. x. A B per totum

Gaudia beatorum exteriora que erunt. x. p. ca. v. A

Gaudia beatorum interiora que erunt in principio. x. precepto. ca. xj. A per totum capitulum

Gaudiorum multitudo et magnitudo qualis erit in patria. x. precepto. ca. xj. F G per totum

Gloria quid significet in hoc nomine inanis gloria. primo precepto. ca. xiiij. B in principio

Gloria quotuplex sit. ibidem F per totum

Gloria vana quot modis fit. ibidem G per totum.

Gloria diabolica que sit. ibidem H per totum

Gloriam appetere an liceat. primo precepto. ca. xiiij. D. vsque H per totum

Gratie augmentum an quis alteri possit mereri. vij. precepto. ca. ij. F. circa medium

Gradus peccati mortalis sunt vndecim. ix. precepto. ca. iiij. K per totum

Gratus esse deo an plus teneatur penitens quam innocens aut econuerso. ix. p. ca. j. K per totum

Grati esse deo de quibus tenemur. vide in. dilectio dei rationabilis est

Grati esse deo quomodo tenemur. ix. p. c. j. I. in me.

Grati esse quibus tenemur. ibidem L in principio.

Grati esse de beneficio per recompensationem an teneamur apparenter indignis. et qui sunt. ix. precepto. ca. j. L. M per totum.

Grati esse an debeamus his qui ad peccandum nos inuitant. ibidem M post medium

Gratitudinis tres sunt gradus. ix. p. ca. j. in fine

G Ula quotuplex sit ꝛ quō diffinitur. vj. p̄cepto. ca. v. B ꝑ totū

Gula qn̄ sit peccatū mortale. vj. p̄cepto. ca. v. F ꝑ totum

Gula corpi ꝛ aīe infert mlta mala. ibidē E ī

Gula octo remedijs curatur. vj. p̄cepto. ca. vj. F ꝑ totū medio

Gule spēs q̄ sint. ꝛ q̄t sint ei⁹ filie. ibidem E ꝑ totum

Gust⁹ in patria q̄b⁹ ꝑficietur. ꝛ quō im̄enso gaudio rōe sui obiecti ꝑmiabitur. x. p̄cepto. ca. vj. G ꝑ totū

HAbentes alumen

ta ꝛ q̄b⁹ tegamur his cōtēti sim⁹ quō itelligatur illō. vij. p̄. c. iiij. G i fi.

HEretici ꝛ eoꝝ fautores quō sint excoicati. ꝑmo p̄cepto. ca. ij. O ꝑ totū

Herbis lapidib⁹ ꝛ v̄bis. an ꝛ quō sit licitū vti. ꝑmo p̄cepto. ca. ix. E an̄ finē

Herbe an cū orōib⁹ possint colligi. ibidē E

HOmicidiū incurrit q̄ndeci mōis. v. p̄cepto. ca. ꝑmo. C D E F G ꝑ totū

Homicidij cause q̄ sint. ibidē A in ꝑncipio. ca. scdo. A ꝑ totū. B in ꝑncipio

Homicidio nō sequēte adhuc multis modis trāsgrediū preceptū nō occides. v. precepto. ca. ꝑmo. H I. ꝑ totū

Hoīes silvestres an sint. ꝛ in q̄tuplici differentia sint. ꝑmo p̄cepto ca. xj. K ꝑ totū

Hoīes ꝑmittēte deo an a demonibus possint ledi. ꝑmo p̄cepto. ca. xj. T ꝑ totū

Hoīes opatiōe demonū an ī bestias possint trāsformari. ꝑmo p̄. ca. xj. M in ꝑnci.

Hoīes an possint in lupos trāsformari. ibidem. N circa mediū

Hoīes a trib⁹ celestib⁹ causis dirigunt̄ ꝑm tria q̄ in eis sūt. ꝑmo p̄cepto. ca. xj. qq. circa mediū. vide de hoc in Influx⁹

Hoīes sub triplici lege positi sūt q̄bus regi debēt. x. p̄cepto. ca. j. C circa mediū

Honestas ꝑsone ꝑm q̄ sumi debeat. ꝛ q̄ sint honorādi. vij. p̄. ca. iij. E

Honor dei quō sit q̄rendus. ꝑmo precepto. ca. iiij. M ꝑ totū. ca. vj. A B

Honor beatoꝝ q̄lis ꝛ q̄z magn⁹ erit in patria. x. p̄cepto. ca. x. D ꝑ totū

Hora prādij ieiunalis diei q̄ sit. vj. p̄cepto. ca. vij. E circa medium

Hora scda p⁹ meridiē ꝑm aliq̄s doctores christ⁹ mortu⁹ est ī cruce. ibidē E an̄ mediū

HUmiliare se ꝛ v̄aciter humilē se reputare q̄t modis ꝑtingat. ix. p̄. ca. ij. L ꝑ totū

Humilis ꝯdicio ī adversis q̄ sit. v. p̄cepto. ca. ij. E circa mediū

Hūilitas q̄re ita difficulter acq̄rat cū tn̄ natura ad hāc inclinat. ix. p̄. ca. ij. K in ꝑn.

Humilitatis v̄e q̄ sint cause ꝛ radices. ix. p̄cepto. ca. ij. C post mediū

IActātia unde ori

atur. vide ī hypocrisis. ꝛ cui oppo natur. viij. p̄. ca. ij. C an̄ medium

Jactātia q̄t modis cōmittatur. viij. precepto ca. ij. C circa principiū

Jactātia qn̄ sit peccatū mortale ꝛ q̄n non ibidem. C circa mediū ꝑ totū

IEiuniū q̄d sit. vj. p̄. ca. vij. A in ꝑncipio

Jeiuniū quotuplex sit. ibidē. A circa me.

Jeiuniū cadit sb̄ p̄cepto legis nature. legis divine. ꝛ legis ecclesiastice. ꝛ quō diversimode. vj. p̄cepto. ca. vij. C D ꝑ totū Et sub cōsuetudine loci cadit. ibidē F in ꝑncipio

Jeiuniū impugnāt caro mūdus ꝛ diabolus. vj. p̄cepto. ca. vij. C circa mediū

Jeiuniū duodecim preclaras hꝫ vtilitates ibidem. B ꝑ totum

Jeiuniū q̄bus circūstantijs fieri debeat. vj precepto. ca. vij. E circa mediū

Jeiuniū an quis solvere possit autoritate sua ꝛ q̄s possit in eo dispēsare. vj. p̄cepto. ca. viij. A ꝑ totū. ꝛ in q̄b⁹ causis sit dispensandum. ibidē. B C D E. ꝑ totū

Jeiuniū sine causa legitima trāsgrediens. an peccet mortaliter. vj. p̄. ca. vij. D an̄ me.

Jeiuniū tripliciter transgredi pōt. ibidē E in principio

Jeiuniū an potu solvatur. ibidē E p⁹ mediū

Jeiuniū an redimi possit ꝑ pecunia. vj. p̄cepto. ca. viij. H ꝑ totum

Jeiuniū ꝑ preterre an in alienis locis sit ꝯvandū. vj. p̄. ca. vij. F ante medium

Tabula alphabetica

Meritū q̄le actū exigat.vij.p̄.ca.ij.G i pn.
Meritū ex datiōe spūal' elemosyne an ma ius sit q̄z ex datiōe elemosyne corpal'.vij.p̄cepto.ca.iij.S in pncipio
Meritū ex alienis bōis an nob accrescat. ⁊ q̄t mōis.vij.p̄.ca.viij.C circa pncipiū.
Meri⁹ q̄tuplex sit.j.p̄.ca.xxj.G circa me.
Mer⁹ quē effectū habeat.ibidē H in fine.
Mer⁹ cadēs in ꝯstantē viꝝ q̄s sit.ibidē H
Mer⁹ cadēs i ꝯstantē viꝝ q̄tu- cir.me. plex sit.ibidē H in pncipio
Miracula sctōꝝ diaboli atq̄z antichristi q̄ mō differēt fiāt.j.p̄.ca.xj.L in fine
Misericordia dei q̄nta sit.j.p̄.ca.iij.F an me.
Misericordia q̄d sit.vij.p̄.ca.ij.A in pn.
Misericordie q̄d opponat.ibidē in pn.
Missa tota reuerēt ⁊ deuote an a q̄libet fi-deli die dñico ex p̄cepto sit audiēda.j.p̄.c.vj B p⁹ mediū ptotū.iij.p̄.ca.j.L in pncipio.
Misse neglectio i die celebri an p aliud op⁹ equalē dz suppleri. ⁊ quō.j.p̄.ca.v.H ad fi.
Misse sacrificiū q̄t de causis sit deo acceptū vij.p̄cepto.ca.ix.E p⁹ pncipiū.
Misse sacrificiū q̄t genera bonūm pncipāt. p̄mo p̄cepto ca.vij.B in fine
Modestia virtus circa q̄ ꝯsistat.p̄mo p̄ce-pto.ca.xvij.A in pncipio
Monetā meliorē eligere ⁊ i argentū resol-uere vt chari⁹ vēdat.an licitū sit.vij.prece-pto.ca.q̄rto.Q ptotū
Monetā malā exponētes sic ad eos puē-nit an peccēt.vij.p̄cepto.ca.q̄rto.P
Mons veneris an in vīuate sit. ⁊ q̄d de co sentiendū sit.j.p.ca.xj.G ptotum
Mons bernensis an sit ⁊ quō p̄ h boīes il
Mora sola an d ve- ludāi.ibid H pto. mali pctō faciat mortale.ix.p̄.ca.q̄rto.F an̄ finē.Et q̄z magna mora h faciat.ibidē G
Monētes req̄rere vt reuelēt statū suū p⁹ mortē an liceat ⁊ q̄b⁹ liceat.p̄mo precepto ca.xix.E ante medium
Mortē fugere an liceat i christiana p̄secu-tione ⁊ q̄n ⁊ q̄n n̄.j.p̄.ca.xix.G an̄ fine
Morosa delectatio an in oī genere pctī sit vitāda ⁊ q̄re.ix.p̄.ca.iij.H ptotū
Mulier ornata i chorea quō sit sagen a di-aboli.vj.p̄cepto.ca.iij.B in fine
Mulier an elemosynā dare possit.vij.p̄ce pto.ca.iij.M ptotum
Mulier ꝯtra expssā viri p̄hibitiōz dās ele mosynā quō peccet.vij.p̄.ca.iij.K.in pn.
Mulieres an p̄ciosis debeāt vestiri.p̄mo p̄cepto.ca.xvj.B circa mediū
Mulieres quō se ornare debeāt ad cōpla cendū p̄prijs viris. ⁊ vt ne sint alijs cā rui-ne.p̄mo p̄cepto.ca.xviij.C ptotū
Mulieres viros n̄ hn̄tes nec hrē volētes. nihilomin⁹ ornātes se sup̄flue q̄n peccent mortal' vl' venialit.j.p̄.ca.xviij.A circa me.
Mulieres q̄re plus repiant' sup̄sticiose q̄z viri.p̄mo p̄cepto.ca.xj.bb.p totum
Mulieres impg̃nate quō p̄uidere debeāt ne homicidiū cōmittāt.v.p̄.ca.j.F ptotū
Mulieres p̄gnātes vl' nutriētes an ⁊ quō ieiunare tenēt.vj.p̄cepto.ca.viij.B i fine
Mulieꝝ ornat⁹ q̄lis eē debeat.j.p̄.ca.xviij.
Mulieꝝ religiosaꝝ or- A ptotum
natus q̄n sit mortalis.ibidē B in pncipio
Mulieꝝ amore capti cantati alias philo capti.an necessitēt' ad opa mala ⁊ an absti-nere nō valeāt ⁊ quō.j.p̄.ca.xj.R in medio
Mulierib⁹ an licitū sit se colorare.p̄pt' de-corē. ⁊ an mēbra difformia liceat decorare. p̄mo p̄cepto.ca.xviij.G ptotum
Mūdi purgatio an̄ finale iudiciū q̄re fiat ⁊ quō fiat. ⁊ p q̄d fiat.x.p̄.ca.v.E ptotū.F i pncipio.Et q̄ loca n̄ purgabūt.F.ad finem
Mūdi purgatio q̄ ordie fiat.x.p̄.ca.v.G
Mutuās alteri pecuniā q̄ sub certo dāno p see geret.an liceat eū exigere indēnitatē suā q̄z retētis pecunijs p̄prijs euitaret.vij. p̄cepto.ca.vj.B circa medium.
Mutuatio q̄tuplex sit. ⁊ q̄d sit. ⁊ vñ dicat'. vij.precepto.ca.vj.B circa pncipium.
Mutuatio i q̄b⁹ reb⁹ fieri habeat.ibidē F per totum
Mutuatio an trāsferat dñiū.ibid F.ad fi.
Mutuū quō debeat dari.vij.p̄cepto.ca.p̄. vj.B.circa mediū.C ptotū. ⁊ que sit causa q̄ p mutui datiōe nihil iuste pōt capi.ibid. C in medio.D in pn. dem D ī me.
Mutuū dātes q̄t mōis possint peccare.ibi

Tabula alphabetica

ij.p̄cepto.ca.xj.B E F.p totū

Penitētia sera quō sit piculosa.iij.p̄cepto ca.xj.B G p totum

Penitētia vā quō debeat esse circūstanti/onata.iij.p̄cepto.ca.xj.E

Penitētia quō sit iniungēda.iij.precepto.ca.x.H circa mediū.G p totū

Penitētia ſm canones imponēda q̄ sit ip/sis vtētib⁹ supstitiōib⁹.j.p̄.ca.ix.B cir.me.

Percussiones.vulneratiōes.mutilatiōes pħibent.v.p̄cepto.ca.j.H I

Perfectus in dei dilectiōe quō possit con/terre pdesse.j.p̄cepto.ca.iiij.A in fine

Peregrini an teneant ieiunare ꝛ quō.vj.p̄/cepto.ca.viij.B circa pn.vsq3 ad finem

Periuriū q̄d sit.ij.p̄cepto.ca.ij.A

Periuriū q̄t modis cōmittat.ij.precepto.ca.ij.C D E F G.p totū

Periuriū pprie semp est mortale pctm̄.ij.p̄cepto.ca.ij.B in fine

Periuriū q̄3 g̃ue pctm̄ sit.ꝛ ex q̄t cogno/scitur.ij.p̄cepto.ca.ij.H p totū

Periuriū an possit excusari ppt indelibe/ratione͞ q̄ n̄ sit mortale.viij.p̄.ca.iij.F p totū

Periuriū q̄ttuor de causis est multū dete/stabile.ij.p̄cepto.ca.ij.I p totū.

Periur⁹ q̄s sit pprie.ij.p̄cepto.ca.ij.B

Periurij pn̄ia q̄ sit.ij.p̄cepto.ca.ij.H

Periurare aliquē scienter pmittēs quō pe/nitere debeat.ij.p̄cepto.ca.iij.E

Periur⁹ quō sit infamis.ꝛ non pōt testifi/care.ij.p̄cepto.ca.scd̄o H in fine

Periurādi ꝯsuetudo quō sit remediāda.scd̄o p̄cepto.ca.ij.K p totū

Perplexio n̄ est dāre quō sit euitādū pctm̄ viij.p̄cepto.ca.scd̄o H p totū

Phisonomia q̄d sit.pmo p̄cepto.ca.xj.33.circa principium

Phisonomie iudicio an de morib⁹ hoīm possit iudicari.j.p̄.ca.xj.33.p⁹ pn̄.ꝛ a q̄b⁹ su/mat iudiciū ꝯiecturatiōis.ꝛ quō sit iudicā

Phisonomie iudiciū ex tri dū.ibidē bus reddit falsum.ibidē.33.ad finem

Piazmentū est ibi agnoscere culpā vbi culpa nō est.quō hoc debeat intelligi.j.pre/cepto.ca.v.F.in tertia regula.

Pollutio q̄tuplex sit.ꝛ q̄ impediat sūpti/onem eucharistie.ꝛ q̄ nō.ꝛ quō.iij.p̄cepto ca.j.vij.H per totum

Potētie aīe quō ꝛ p q̄ in patria pficientur pmo p̄cepto.ca.iij.B circa mediū

Pot⁹ tempantiā q̄nq3 exēpla nob̄ suadēt vj.p̄cepto.ca.vj.B p totū

Pot⁹ excessus quō pl⁹ noceat q̄3 excessus cibi.vj.p̄cepto.ca.vj.A

Receptor dei scia q̄3 sūme sit hoī neces/saria.ix.p̄cepto.ca.pmo.C circa medium

Preceptor obseruātia q̄3 stricte a deo sit mādata.pmo p̄cepto.ca.j.A p totū

Preceptor obseruatores q̄tuplex sequat vtilitas.pmo p̄cepto.ca.j.C p totū

Preceptor trāsgressores q̄t mala sequan/tur.ibidē D p totum.

Precepta q̄t de causis sint diligēter seruā/da.j.p̄cepto.ca.j.B p totū.vsq3 E

Precepta quō ſm dicta mēte recte rōnis na/tural' sint hoī data.et iō naturalr̄ inclinat ad eor iplenōz.ibid̄ B i fine.E circa me.

Precepta quō pfectissime ordināt hoīem ad deū.ad p̄ximū.ꝛ ad seipsū.j.p̄.ca.j.H per totū.Et ibid̄ colligit rō q̄re sūt decē p̄cepta

Precepta ex q̄t alleuiaut.j.p̄.ca.j.E p totū.

Precepta q̄tuplicia sint ꝛ quō diuersimo de ligēt.primo.pre.ca.primo.I circa me.

Precepta iuris positiui q̄ntū se extendant tertio precepto.ca.ix.O in medio

Precepta eccl'ie quomodo ligent.ix.prece/pto.ca.primo.C in fine

Precepta prime tabule an possint dispen/sari ne laxari.scd̄o precepto.ca.scd̄o H i me.

Precepto d̄ pentū honoratione q̄re addit premij pmissio.q̄rto precepto.ca.v.O

Precepto nō mechaberis q̄ pħibent.vj.p̄/cepto.ca.primo.B in principio

Precepto nō furtū facies q̄ pħibeant.vij.precepto.ca.primo in principio

Precepto q̄nto q̄ pħibeant.v.precepto.ca/pitulo primo.H I p totū

Precepto octauo q̄d pħibeat.viij.p̄cepto ca.primo.A p totū

Precepto nono q̄ prohibeant.ix.precepto ca.q̄rto.A in prin.B p⁹ mediū.et ad que

R Ationis humane

Abbati preceptū

Satisfactio primo de iniuria sibi illata p q̄ fieri possit. v. p̄cepto. ca. viij. M. p totū

Satisfacere p se in vita q̄re meli⁹ sit q̄z per aliū post mortē. vij. p̄cepto. ca. ix. B

Satisfacere an q̄s possit q̄ est in pctō mortali ↄstitut⁹. iij. p̄cepto. ca. x. H

Satisfacere vni⁹ p vno pctōre an possit. ⁊ q̄t modis. iij. p̄cepto. ca. xj. H p totū. L in medio. et q̄n nō possit. J p totū

Satisfacere p alio volēs quō debeat eē dispositus. iij. p̄cepto. ca. xj. L p totum

Satisfaciēs p alio an sibi mereat. iij. precepto. ca. x. K p totum

Satisfactoriū op⁹ quale esse debeat. vide in Opus satisfactorium.

Candalū q̄d sit. v. p̄. ca. xiij. A in pn. ⁊ q̄t modis possit q̄s scādalizari. ibidem

Scandalū q̄tuplex sit. v. p̄cepto. cap̄. xiij. C circa principium

Scandalū an sit generale vel spēale peccatum. v. p̄cepto. ca. xiij. E p totū

Scādalū q̄n sit pctm̄ mortale. ⁊ q̄n veniale. ⁊ q̄n nō. v. p̄. ca. xiij. D E F G. p totū

Scandalū in fama primoꝝ quō sit cauendum. vij. p̄cepto. ca. vij. M

Scādalū ne oriat̄ vtrꝫ bona sint dimittenda. v. p̄. ca. xiij. H J K L M p totum

Scandalū in quot generibus hominū oriri possit. ibidē H in medio

Scandali peccatū q̄z detestabile sit. v. p̄cepto. ca. xiij. B

Scandali suspicio quō facilit̄ nō sit babenda. ibidem L

Scādalizantis q̄t sint pene. v. precepto. ca. xiij. B a ñ me. De scādalo vitando dant̄ q̄tuor regule. v. p̄cepto. ca. xiij. M

Sciētia acq̄sita q̄lē mercedē babebit i glīa p̄mo precepto. ca. q̄rto. E in p̄ncipio

Scire q̄libet q̄ tenet̄. ix. p̄. ca. p̄mo C in p̄ncipio. H J p totū. ca. ij. A in p̄ncipio

Scrupul⁹ q̄d sit. p̄mo p̄cepto. ca. v. F post mediū in octaua regula Et q̄ scrupuli sint abijciendi. ⁊ quō. ibidē. xij. regula

Ecretū q̄tuplex sit ⁊c. vide in Sigillū

Sēsus hoīs quō in patria p̄miabūt̄. x. p̄cepto. ca. vj. A p to. ⁊ quō fiet sensatio p sens⁹ in patria. ibidem B. et quotuplex sit senuire. ibidem

Sensus hoīs quō ab humanitate christi tanq̄z a iocūdissimo obiecto satiabunt̄. x. p̄cepto. ca. x. F p to. G p⁹ p̄n. p totum

Sensibiliū maximā delectationem q̄ ⁊ q̄t causa būt i patria. x. p̄cepto. ca. xj. B

Serpētes p diuinū v̄bū an liceat arcere. p̄mo. precepto. ca. xj. gg. in fine

Seruire deo ꝑpt̄ vitā eternā an licitū sit. et nō ꝑpterea eū diligere s꞉ ꝑpt̄ se. p̄mo precepto. ca. iiij. O p totū. vide i Diligere

Seruile op⁹ die dñico factum an excusari possit aliq̄n ⁊ p q̄. iij. p̄cepto. ca. scdō. C J K per totum

Seruile op⁹ ex necessitate fieri q̄t mōis cōtingat ⁊ quō. ⁊ q̄n excusat a violatione sabbati. iij. p̄cepto. ca. scdō. D E F

Seruile op⁹ die festiuo factū an pietas et modicitas excuset. iij. p̄. ca. ij. J K p totū

Seruitus quotuplex sit. iij. precepto. ca. p̄mo J K per totum

Seruit⁹ q̄ deo fit quō in nostrā cedet vtilitatē. p̄mo p̄cepto. ca. xj. K in medio

Igillū secreti ↄfessionis an spligat ⁊ q̄mō. viij. p̄cepto. ca. ij. B C per totum

Sigill꞉ hoiem ad tacendū artantia quot sint. iij. p̄cepto. ca. ix. M p totum

Signū aliq̄d a deo peti an sit licitū. p̄mo p̄cepto. ca. xix. D in p̄ncipio

Signū magne fidei q̄d sit. p̄mo precepto. ca. scdō. G post medium

Signum reprobationis quid sit. vide in Superbia

Signa exteriora in verbis gestis et factis cui debeāt correspōdere. p̄mo p̄cepto. cap̄. xv. C circa p̄n. de hoc vide in Uestis

Simulatio q̄d sit. p̄mo p̄cepto. ca. xv. B

Simulatio q̄tuplex sit ⁊ q̄ mortal꞉ ⁊ q̄ non. viij. precepto. ca. scdō. G p⁹ p̄n. p totū

Simulatio quare sit pctm̄ m. p̄mo p̄cepto ca. xv. C in p̄n. ⁊ q̄n sit pctm̄. D ad finē.

Simulatio aliqua an sit licita. p̄mo precepto. ca. xv. J per totum

Simulatio ⁊ hypocrisis quō differāt. viij precepto. ca. scdō. B in principio.

Simulata eq̄tas quō sit duplex iniq̄tas.p̄mo precepto.ca.xv.E in fine

Obrietas q̄d sit.vj.p̄.ca.vj.A in p̄n.

Societas bona quō ꝛ q̄n sit querēda.j.precepto.ca.xx.O in medio

Societas mala q̄z piculosa sit.ꝛ quō societas popularis fuit btō petro occasio dn̄m negandi.p̄mo precepto.ca.p̄mo F

Sol ꝛ luna quō stabūt p⁹ diē iudicij.x.p̄ce

Somnia an ꝛ quō   pto.ca.v.H p⁹ me.
sint signa futuroꝝ.p̄mo p̄ce.ca.x.C p totū

Somnioꝝ q̄z diuerse sint cause.p̄mo p̄cepto.ca.x.B in p̄ncipio.et quō caute b̄m ea possu iudicari.ibidē ad finem

Sorte vti q̄d sit.j.p̄cepto.ca.x.E

Sortib⁹ licite vti in q̄t casib⁹ ꝯtingat.j.p̄ce
Sortib⁹ male vti in   pto.ca.x.H p to.
q̄t casibus ꝯtingat.ibidē F in p̄ncipio

Species rerū an possint pmutari.p̄mo precepto.ca.xi.M in p̄ncipio

Sperāda ꝛ desiderāda quō sunt a deo petenda.p̄mo p̄cepto.ca.iij.B

Sperare in sanctos ꝛ sanctas p̄uilegiatas quō liceat.j.p̄cepto.ca.iij.G

Spes q̄d sit.j.p̄cepto.ca.iij.A in p̄ncipio

Spes quō cadit sub precepto.j.precepto.ca.iij.in p̄ncipio

Spes sup misericordia dei ꝛ in pp̄ijs meritis quō fundari debeat.ibidē A

Status honestas q̄ sit.vij.p̄cepto.ca.iij.G.in principio

Status decentia quō sit cōseruanda.vij.precepto.ca.iij.G p totū

Strepit⁹ nocturnales ꝛ cetere insolētie ī q̄busdā domib⁹ ꝯtingētes a q̄ ꝛ ope cui⁹ fiant.p̄mo p̄cepto.ca.xj.S p totū

Stupꝝ q̄d sit.ꝛ stupꝝ cōmittēs q̄d teneat in foro ꝯscīe.vj.p̄cepto.ca.ij.B

Stupro q̄t mala eueniāt.vj.precepto.ca.ij B per totum

Subditi an p̄latos debeāt accusare.vide in Accusare

Subtilitas in corpib⁹ gliosis quō erit ī patria.x.p̄cepto.ca.vij.G p totū

Suffragia q̄bus psint ꝛ q̄bus nō.vij.p̄cepto.ca.viij.A p to.C ī me.D ī p̄n.F in p̄n.

Suffragia q̄ intētione debeant recte regulari.vij.p̄cepto.ca.viij.B in medio

Suffragia p alio facta an etiā psint facienti ad satisfaciendum pro se.vij.precepto.capitulo.viij.B ad finem

Suffragia facta p pctōres an valeāt iustis vij.precepto.ca.xi.S p totū

Suffragia facta p multis an valeāt equaliter omnib⁹.ibidē J p totū

Suffragia cōtinuata successiue an pl⁹ valeant simul factis.ibidē K p totū

Suffragioꝝ valor p q̄tuor g̃d⁹ distinguitur.vij.p̄cepto.ca.ix.H p totū

Supbia q̄d sit.ꝛ quō p ea peccet.j.p̄cepto.ca.xij.B H in p̄ncipio

Supbia essentialiter in quo sit.j.precepto.ca.xij.H in p̄ncipio

Supbia ꝛ inanis glia differūt q̄druplicit.p̄mo p̄cepto.ca.xij.C p totum.ca.xiij.C an medium.ca.xiij.B in p̄ncipio

Supbia quō duab⁹ virtutib⁹ cōtrariat.j.p̄cepto.ca.xij.C in principio

Supbia phibet.j.p̄cepto.ca.j.K circa finē ca.xij.A in p̄ncipio

Supbia q̄z magnū malū sit.j.p̄.ca.xij.

Supbia quō sit reproboꝝ euidētissimū signū.j.p̄cepto.ca.xiij.G circa principium

Supbia q̄bus opib⁹ se immisceat.p̄mo p̄cepto.ca.xiij.E p totum

Supbia quō multis nocet et q̄bus.ibidē F per totum

Supbia q̄n sit mortale pctm̄ ꝛ q̄n non.p̄mo p̄cepto.ca.xij.G per totum

Et pertī ad hoc ꝯclusiones illa quae ex regulis datis de cognitione pctoꝝ venialiū ꝛ vl' mortalium.ibidē J p totū

Supbia in vestiū ornatu generat ex se multa vitia.j.p̄cepto.ca.xviij.H

Supbia in vestitu p multa sctōꝝ exempla dissuadet.j.p̄cepto.ca.xviij.J p totū

Supbia ī vestitu exteriori est quintuplex stulticia.ibidē K p totū

Supbie radices quotuplices sint.j.precepto.ca.xij.D p totum

Supbie q̄t ꝛ q̄ sint cause eā antecedentes.p̄mo p̄cepto.ca.xij.G in p̄ncipio

Superbie q̄ ⁊ q̄t sunt ↄcomitātia. p̄mo p̄ce-pto.ca.xiij.E circa p̄ncipium
Superbie q̄t sint spēs.p̄mo p̄cepto.ca.xij.H
Prima spēs q̄ sit.ibidē H post p̄n.⁊ quot sunt eius signa.ibidem I per totum.
Secūda spēs que sit ⁊ quō multiplicat̄ er-rat q̄ hac spē peccat.ibidē K L per totum
Tertia species que sit.xiij.ca.A per totum
Quarta spēs q̄ sit ⁊ quō p ea peccat̄.ibidē ca.xiij.C p to.⁊ q̄ ad eā reducant̄.C post me dium D p totum
Superfluū q̄d sit ⁊ q̄lit.⁊ s̄m q̄d ꝫ sumi et at-tendi.vij.p̄.ca.iij.D E F G p totū
Superstitio q̄d sit.p̄mo p̄cepto.ca.xi.A i p̄n cipio.DD.circa p̄ncipiū.⁊ q̄t sunt superstitiōꝫ genera.ibidē A circa p̄ncipiū
Superstitiōes quō cognoscant̄.j.p̄.ca.xi.DD
Exponūt̄ mlta superstitionū exēpla.Ibidē
Superstitiones q̄ꝫ g̃uia sint pctā.j.p̄.ca.ix.C in p̄ncipio.⁊ quō ⁊ q̄bus modis sint pecca-ta mortalia.ibidē.ca.ix.D p totū
Superstitionū q̄t sint spēs p̄ncipales.j.p̄.ca. ix.
Superstitionū maleficia vn ... ix.B p to. sortiant̄ effectū.ibidē F per totum
Superstitionib⁹ vtēs apostata ⁊ preuarica tor fidei declarat̄.p̄mo p̄cepto.ca.ix.C
Suspicās de primo suo mortale pctū ꝫ ex leuib⁹ ⁊ insufficiēnb⁹ signis ⁊ firmit̄ ex hinc credēs an mortalit̄ peccat.j.p̄.ca.xiij.D p⁹.
Suspicio q̄d importat.p̄mo p̄- . p̄n. cepto.ca.xiij.D post p̄ncipium
Suspicio ex q̄bus ↄtingat.ibidē D
Suspicionis q̄t sint grad⁹.ibidē D

Taciturnitas in

t quib⁹ sit habēda.vide i sigillū.
Tact⁹ i patria quō p̄ficiet̄.⁊ q̄-bus rōe sui obiecti maximo gaudio p̄mia bitur.x.precepto.ca.vj.H p totum
Edīū vite vīi ornat̄.⁊ q̄n sit pctūm.j.p̄ce-
Tēptare deū q̄d sit p̄mo p. pto.ca.xx.A ca.xix.A p to.cū declaratiōe ei⁹ B C D
Tēptare deū an sp sit pctūm.ibidē A
Tēptatio dei q̄tuplex sit.j.p̄.ca.xix.B in p̄n.
Tēptatio dei p q̄t genera hoīm fit.ibid̄ E i
Tēptationis p̄gressus quō fit.⁊ p̄n.
quō ex ea pctā fluūt.ix.p̄cepto.ca.q̄rto.F
Temptationū vie q̄ sint ⁊ quō sint obstruē de.vj.p̄cepto.ca.p̄mo I in p̄ncipio
Tēptāiū deū q̄tuplex ē grad⁹.j.p̄.c.xix.H.
Tēptatio hoīs in mortis articulo q̄re et q̄-niō ⁊ q̄t de cauß sit g̃uissima.iij.p̄.ca.vj.A.
Tēpestates an liceat v̄bis sacris cāpanaꝝ p̄l̄satiōib⁹.⁊ silib⁹ repellere.j.p̄.c.xj.pp.p to.
Tepiditas q̄ꝫ mala sit.vide in Negligētia.
Tepiditas quō diabolo p̄stat fiduciā tem prandi.p̄mo p̄cepto.ca.xx.F
Testificari an q̄s teneat̄ aliq̄b⁹ casib⁹.viij. precepto.ca.iij.A
Testis testificādo v̄l alias asserēdo iurare volēs qualē sciam habere debeat sup re ip-sa de q̄ iurare debet.viij.p̄.ca.iij.G H I
Testimoniū an licite p̄rt fieri de his q̄ alicui in secreto sūt ↄmissa.viij.p̄.ca.iij.B C.p to.
Testimoniūꝫ falsum an sp sit mortale pec-catum.ibidem E

Thesauri inuenti an sint retinendi ⁊ quō vij.precepto.ca.q̄rto.Y

Timor in genere an excuset a pctō.primo precepto.ca.xxj.K p totum
Timor q̄n sit mortale pctūm.ibidē L

Tristicia q̄tuplex sit.p̄mo p̄cepto.ca.xx. A circa p̄ncipium
Tristicia de alieno bono q̄tuplex sit.v.p̄ce-pto.ca.v.C D
Tristicia d̄ bōo diuino q̄n sit p̄m⁹ mot⁹ q̄n veniale pctūꝫ ⁊ quō mortale.j.p̄.c.xx.D E.
Tristicie q̄t sint radices ⁊ cause.ibidē B

Turpia ⁊ inhonesta q̄ sint ⁊ quō sint oc-cultanda.p̄mo p̄cepto.ca.xxj.B

Venditio et em

v ptio q̄t req̄rāt ↄdiciōes vt fiāt licite.vij.precepto.ca.v.C cir-ca mediū.E p totū.F in p̄n.

Venditio ⁊ emptio quō s̄m naturalē ⁊ diui nā legē req̄rāt eq̄litatē.⁊ s̄m q̄ iustū p̄ciū in ipsis sit su mēdū.vij.p̄.ca.v.G H K.p to.et q̄ estimatio sit sequēda.K
Venditiōis ⁊ emptiōis q̄s debeat eē finis ꝫ
Venditor an teneat̄ tent⁹.vij.p̄.ca.v.L dicere defectū v̄l vitiū rei vēdēde.ibid̄.M

Tabula alphabetica

Imaginū vsus q̄re admittat in ecclia cū i veteri testamēto repiat vetitꝰ. i. pcepto. ca. viij. B in fine. C ptotū.

Ypocrisis vana glīa ⁊ iactātia. quō dif ferent ex eadē radice oriat. i. p̄. ca. xv. A fere per totum

Hypocrisis q̄t mōis accipiat. ibidē B i pn.

Hypocrisis coīter dicta ⁊ simulatio. quō idē sint. vide in Simulatio

Hypocrisis pprie dicta q̄d sit. pmo pce pto. ca. xv. E in medio

Hypocrisis q̄t includat i se. ibidē E an̄ finē.

Hypocrisis ppria in q̄t ⁊ q̄bus psonis re periat. pmo pcepto. ca. xv. F ptotū.

Hypocrisis pprie dicta an sp sit pctm̄ m. ibidē. G. pꝰ me. ⁊ quō cognoscat an sit pctm̄ mortale vel veniale. ibidē H p totū. I. in pn.

Hypocrisis quō sit piculosa ⁊ valde noci ua. pmo p̄. ca. xv. L pꝰ pn. vsq; in finē

Hypocrita q̄d sit. ibidē E in medio. ⁊ quō cognoscatur. G p totū

Ronia q̄d sit. ⁊ an sit peccatū. pmo pce pto. ca. xv. M p totum

Elus domꝰ dei

quō ⁊ in q̄ debz haberi. v. prece pto. ca. xj. B p totū

Zizania quot de causis nō sit euellenda. v. precepto. ca. xiij. N O p totū.

Et sic est finis

Sequitur aliud registrū siue con tenta capitulo⁊ cuiuslibet precepti

Primū capitulum primi precepti tractat q̄z stricte deus velit prece pta seruari

Secundum tractat de fide

Tertium tractat de spe

Quartum de dilectione

Quintū de errore mltiplici circa dilectiōz ⁊ quō pnt cognosci pctā mortalia

Sextū de seruitute dei ⁊ veneratiōe sctōruz.

Septimū d̾ sacrificijs oblatiōibꝰ ⁊ decimis

Octauum de veneratiōe imaginum et re liquijs sancto⁊.

Nonū de spēbꝰ supstitionuz. ⁊ de g̃uitate peccati buius

Decimū de falsa translatione hominuz et somnijs ⁊ de sortibꝰ ⁊c. num. de lupis

Undecimū recapitulat species supsticio

Duodecimū tractat de supbia ⁊ eiꝰ spēbꝰ

Decimūtertiū d̾ iactātia ⁊ remedijs supbie.

Decimūq̄rtū d̾ inani glīa ⁊ remedijs eiꝰ

Decimūquintū de hypocrisi q̄d sit. ⁊ qua liter cōmittit ⁊ simulatione

Decimū sextū de p̄sumptione nouitatū.

Decimūseptimū de vestibus

Decimūoctauū an mlīeres peccēt mortali ter se ornantes

Decimūnonū d̾ tēptatiōe dei

Uicesimū d̾ accidia ⁊ spēbꝰ eiꝰ ⁊ remedijs

Uicesimūpmū de erubescētia christum se quendi ⁊ remedijs

Uicesimūsecundū d̾ ɔ̄ceptu ⁊ inobediētia

Capitula secundi precepti

Primū capitulū tractat de assumptione nōis dei ⁊ iuramēto

Secundū de piurio. ⁊ q̄n sit mortale

Tertiū quō iuramētū sit multiplr.

Quartū de blasphemis iurātibꝰ illicite p creaturas. ⁊ adiurātibꝰ illicite

Quītū de votis ⁊ eiꝰ fractiōe ⁊ dispēsatiōe

Capitula tertij precepti

Primū capitl'm tractat festa q̄ sūt celebrā da. q̄re instituta sūt. ⁊ d̾ trāsgressoribꝰ.

Secundū qualit̾ festa sanctificant

Tertiū de sacramētis. ⁊ pmo d̾ baptismo

Quartū de confirmatione

Quintū de sacramēto ordinis.

Sextū de extrema vnctione.

Septimum de matrimonio

Octauū de pnīa. ⁊ pmo de ɔ̄tritiōe

Nonū de confessione

Decimū de satisfactione

Undecimū d̾ remedijs recidiuatiōis ⁊ pe riculis pcrastināntibꝰ. ⁊ an viuus potest sa tisfacere p viuo pctōre

Duodecimū d̾ sacramēto eucharistie

Decimūtertiū de sanctificatiōe loco⁊. s. ec clesie. altaris. ⁊ cemiterij

Decimūquartū de labore ⁊ ocio. ⁊ de mechanicis

Capitula quarti precepti

Primū de dilectione dei
Secundū de dilectione proximi.
Tertiū de numero ⁊ gradu diligendoꝝ
Quartum de dilectione proximi put cadit sub consilio
Quintū quō filij debēt parētes honorare
Sextū de honoratione patris spūalis
Septimū de plato seculari honorādo

Capitula quinti precepti

Primū de homicidio ⁊ lesiōe ⁊ d̄ peccatis clamātibus ad deū
Secūdū d̄ causis homicidij. s. ira ⁊ inuidia.
Tertiū quō ira sit capitale viciū. ⁊ de filiabus eius
Quartū de maledictiōe ⁊ de remedijs ire
Quintū de inuidia ⁊ ei⁹ remedijs.
Sextū de filiab⁹ inuidie
Septimū quō inimici vl' pctōres sunt diligendi vel odiendi
Octauū de recōciliatiōe calūnia ⁊ ordīe
Nonū de dilectiōe inimicoꝝ et rācore.
Decimū d̄ detractiōe fugiēda ⁊ nocumēto
Undecimū de correctiōe fraterna.
Duodecimū de ordine correctiōis
Decimūtertiū de scandalo et q̄ sint ppter scandalum vitanda
Decimū quartū de irrisione

Capitula sexti precepti

Primū caplm tractat d̄ mechia ⁊ luxuria
Secundū de spēbus luxurie
Tertiū de chorea ⁊ qñ sit pctūm mortale
Quartū de actu ꝯiugali licito fragili ⁊ impetuoso
Quītū de gula. tpantia. ⁊ spēb⁹ eius
Sextū de sobrietate ⁊ ebrietate et filiabus gule.
Septimū de abstinētia ⁊ ieiunio
Octauū qui tenētur ieiunare. ⁊ quis pt dispensare

Capitula septimi precepti

Primū capitulū d̄ auaricia ⁊ appetitu.
Secūdū de obduratiōe ⁊ elemosyna ꝛc.
Tertiū qñ hō teneat ad elemosynā ⁊ qñ n̄
Quartū de furto ⁊ rebus inuētis
Quintū de emptiōe ⁊ venditiōe
Sextū de ꝯtractib⁹ vsurarijs ⁊ ludis ꝛc
Septimū de restitutiōe
Octauū de suffragijs mortuoꝝ
Nonū p q̄ aīe defunctoꝝ iuuari pñt

Capitula octaui precepti

Primū caplm de mēdacio. et quando sit mortale
Secūdū de pctīs oris. s. de pmissione iactātia ⁊ adulatione
Tertium de falso testimonio.

Capitula noni precepti

Primū capitulū de ignorātia q̄tuplex sit ⁊ q̄z periculosa
Secūdū de cognitiōe ppria ⁊ defectu
Tertiū de ignorātia qñ excusat et q̄tuplex ignorantia
Quartū de concupiscentia.

Capitula decimi precepti

Primū de ꝯcupiscētia alienaꝝ reꝝ
Secūdū de penis trāsgrediētiū decologū de inferno. tenebris. igne. frigore ꝛc.
Tertiū de penis interiorib⁹ dānatoꝝ.
Quartū de pena dānatoꝝ respectu superiorum.
Quintū de pmio seruātiū decalogū. Et pmo de gaudijs q̄nq; sensuū.
Sextū de visione corpali delectabilissima. ⁊ alioꝝ sensuū pfectiōe
Septimū de dotibus corpis.
Octauū de aurea ⁊ aureola ⁊ fructu
Nonū de fructibus beatoꝝ
Decimū de societate iocundissima. amicicia, concordia. ⁊ honore.
Undecimū de interioribus gaudijs. s3 de irascibilis ⁊ ꝯcupiscibilis q̄etatiōe. ⁊ de intellectus respectu scibiliū pfectiōe
Duodecimū de dotibus aīe. s. visione. dilectione. ⁊ comphensione

Et sic est finis.

Incipit prologus in preceptoriū diuine legis venerabilis patris. fratris Johānis Nider sacre theologie professoris ordinis predicatorum

d

Ecalogi legez

sacratissimā primū diuinitus ꝑ ꝓthoplastoꝝ insitā cordibus. ⁊ denuo dei digito ī tabulis exaratam lapideis. postremoq3 ꝑ incarnatū altissimi verbū ꝑpalatā christicolis. vbi cuidam ait. Si vis ad vitam ingredi serua mādata. Hāc normam cunctoꝝ fideliū regulā iter ⁊ directoriū esse cōsiderans. ⁊ fratrū mei ordinis qui p̄dicatoꝝ est votis satisfacere cupiens. ꝑ multoꝝ temporꝝ curricula ex famosorū dictis diuine sophie p̄ceptoꝝ. tam pro p̄dicantiū q3 pro cōfessoꝝ debitis exercitijs. particularia ⁊ specialia dei et ecclesie mādata. in vnū preceptoriū colligere in sequētibus studui. singula decalogi p̄cepta subdistinguēdo ꝑ specialia capitula. vt ita precepta paterēt cuiq3 lucidiꝰ. Pro quo labore mihi precor a lectore sequentiū oratione imꝑtiri q3tulamcūq3 paruulā. vt eterne sapiē a qua cūcta bona ꝓcedūt. pro p̄mio copulari in patria tandē merear. Amen

Explicit prologus

Incipit preceptoriū diuine legis. Capitulum .I.

ſ

Unt igitur

tria principaliter p̄notanda p̄ceptorū preambula. Primo q3 stricte deꝰ velit precepta sua custodiri Secundo q3 rōnabile sit deo ī p̄ceptis suis ꝑ obedientiā subijci. Tertio quō p̄cepta habent distingui. A Quantū ad p̄mū illud docet scriptura multipliciter. Nā ꝓ transgressione p̄cepti vniꝰ de nō edendo fructū vetitū p̄mi parētes ⁊ tota posteritas dānata est. Geñ.iij. Itē p̄cepta iubent̄ meditanda in domo. extra in via. dormiēdo. et vigilando. Deut.vj. Item primū p̄ceptū ꝑ blasphemiā quidā transgrediēs a deo iubetur extra castra ab omibꝰ lapidari. Leuit.xxiiij. Itē quidā modica ligna sabbato colligēs. similiter lapidat̄. Numeri.xv. Itē saul p̄m sonū itnere cōtra dei p̄ceptū seruans victimanda d' regno eijcit̄ ⁊ a demone possidet̄ j. Reg.xvj Itē oza arcā contra dñi p̄ceptū tangēs subitanee a deo occidit. ij. Reg.vj. Itē ꝓpheta bonꝰ contra dei p̄ceptū māducans paterno sepulcro ꝑuat̄ et vita. iij. Regū.xiij. Que tria exēpla sunt ꝯtra excusantes se in trāsgressione dei p̄ceptoꝝ vt inquiunt ꝑ intentionē bonā. Ideo dicit psal. Tu mādasti mandata tua custodiri nimis id est valde. B Quo ad secundū ad seruandū dei mandata septem nos inducere debent. Primo sūma autoritas dei p̄cipientis q̄ habet in nos vniuersale ⁊ plenū dominiū. tū quia creauit. tum q2 regit seu gubernat cūcta. Ad talē aūt principē pertinet cōdere leges nob. ⁊ nos obedire sibi et honorare eū corde v̄bo et factis. Ideo p̄ceptis frequēter p̄mittit. Exo.xx. Ego sū dñs deus tuꝰ. Secūdo ad idē nos debet inducere immensa dei dignitas et maiestas quā habet ꝑ potentiā. eminentiā. pulcritudinē. ⁊ alia sua ꝓpria. ꝓpter que merito deberemꝰ eū reuereri ⁊ et obedire ⁊ eū honorare. Magnū enī est nō obedire p̄lato minori. maiꝰ superiori. s3 maximū infinite dignitatis p̄ncipi. vt ꝑ simile patet in policia humana. Tertio p̄ceptoꝝ rōnabilitas. tū quia procedūt a sapiētissimo. tū q2 sunt oīa b'm dictamē recte rōis naturalis: vt declarat in. iij. li. sen. dis. xxxvij. Iō Roma. vij. dicit. Mādatū sanctū iustū ⁊ bonū C

Quarto p̄ceptoꝝ maxima vtilitas. q2 q̄ntuplex. Nā ī bona eccl'ie ꝓpria fac obseruatio mādatoꝝ. Scd'm illud psal. Participē me fac deꝰ oīum timentiū te. et custodiētiū mādata tua. Totū hoīem rectificat. Ecc.xv. Dedit deꝰ hoī mādata. q̄ si ꝯuaret seruarent eum. sc3 in iusticia ⁊ equitate. et

rectitudine. Amicū dei ꝯstituit. Johā. xv.
Uos amici mei estis si feceritis q̄ precipio
vobꝫ. Mansionē trinitatis sacratissime ef-
ficit. Joh. xiiij. Si q̄s diligit me ſmonē me
um seruabit. ⁊ pater meꝰ diliget eū. ⁊ ad eū
veniemꝰ ⁊ mā͂sionē apud eū faciemꝰ. Ad
vitā eternā͂ ducit. q2 si vis ad vitā ingredi ſ
ua mā͂data. Mat. xix. Sꝫ aduerte ꝙ opor-
tet oīa seruare. quia dr̄ Jacobi. ij. Si quis
in vno offenderit. factꝰ est omniū reꝰ. Sic
videlicet ꝙ q̄ in vno pctō mortali deum of-
fendit ĩimicꝰ dei ꝯstituit. ⁊ si sic decedit. eter
naliter damnabit. nō tamē tā͂ta pena q̄nta
ille qui in multis ꝑceptis transgressor repi
tur. Pudor est certe ꝓ t̄pali ꝑcio tā͂ ꝓmpte
seruire hoī. et deo ꝓ mercede eterna tā͂ se-
gniter obsequi. B Quinto ad seruā͂-
dum dei ꝑcepta mouere debet malorꝫ mł-
tiplicitas quā͂ incurrūt dei ꝑcepta non ser-
uantes. Nā͂ aufert hoī seipsum. Tū quia ĩ
seruitutē diaboli redigit. q2 oīs qui fac̄ pec
catum seruꝰ est peccati Joh. viij. Tū etiaꝫ
quia meliꝰ esset hoī isti si natꝰ nō fuisset si
sic morit̄. Aufert hoī omia bona opa. q2 si
charitatē nō habuero nihil sum: dicit apł's
j. Corinth. xiij. Aufert etiā͂ fraternitateꝫ ec-
clesie quā͂ credimꝰ in articulo. Sanctorūꝫ
cōmunionē. De qua psal. Participeꝫ me
fac deꝰ omniū timentiū te. vt ꝑdictum est
Aufert societatē sanctorꝫ in patria ⁊ vitaꝫ
eternā͂. De qua apł's ad Gal'. v. enumera-
tis ꝑceptorꝫ transgressionibꝰ sic concludit
Qui talia agūt regnū dei nō possidebunt
Sexto nos mouere debet bn̄ficiorū di-
uinorꝫ magnitudo ⁊ multitudo in toleran
do mala nr̄a vt peniteamꝰ. dā͂do euchari-
stiā͂ ⁊ sacramēta vt sanemur. vocā͂do nos
varie vt resurgamꝰ. custodiēdo ne moria-
mur. ⁊ vitā eternā͂ ꝓmittēdo ne desperemꝰ
Uñ si tot bn̄ficijs ingrati fuerimꝰ. grauiꝰ
peccamꝰ. Cuiꝰ exemplū habemꝰ Matth.
xviij in seruo cui debita dimissa fuerant. q̄
alteri dimittere noluit. Et Matth. xxv. de
seruo nequā͂. q̄ dn̄i talentū abscōdit E
Septimo mouere dꝫ mā͂datorꝫ possibi-
litas. Nā͂ leue est mā͂data dei ſuare. Mat
thei. xj. Jugū enī meū suaue est. ⁊ onꝰ meū
leue. Et j. Joh. v. Mā͂data eiꝰ grauia non
sunt. Et Hiero. in expositiōe fidei catholice
Anathema sit inq̄t q̄ dicit deū aliq̄d nobis
ꝑcepisse. ⁊ hoīem iplere illud n̄ posse Ra
tio leuitatis est q̄ntuplex. Nā͂ leuia facit ꝓ-
mo charitas q̄ oīa suffert. oīa sustinet. ſm
aplm. j. ad Corinth. xiij. Uñ paruꝰ in chari
tate laborat ꝑceptis parendo. De quibus
Matth. vij. Arta est via q̄ ducit ad vitaꝫ.
Et ps. dicit Propter v̄ba labiorꝫ tuorꝫ ego
custodiui vias duras. Sꝫ magnꝰ ĩ chari-
tate viā͂ mā͂datorꝫ currit. dicēte ps: Uiam
mā͂datorꝫ tuorꝫ cucurri. cū dilatasti cor me
um. s. ĩ charitate. Secū͂do q2 natura ad
mā͂datorꝫ obseruationē inclinat. Oia eniꝫ
bona appetūt. j. ethi. Tertio q2 p̄miū ma
ximū ꝓmittit̄ q̄d oculꝰ nō vidit deus abs
te que preparasti expectantibus te. Esa. lxiiij.
Quarto q2 coadiutor est christꝰ. q̄ ſm
aplm opat̄ in vobꝫ velle ⁊ ꝑficere pro bona
volūtate. Phil'. ij. Quīto q2 iuuā͂t nos
v̄tutes infuse. angelꝰ noster. orō ecclesie. sa
cramēta. ⁊ multa silia. F Uia aūt viti
orūꝫ ĩ se vicevera ꝑpetuo q̄nqꝫ dura ē Pri
mo ꝓpter iustiā͂ dei q̄ nō sinit hic pctm̄
impunituꝫ. Uñ Aug. j. ꝯfes. Jussisti dn̄e et
ita est vt pena sit sibi oīs animꝰ inordina-
tus. Secū͂do q2 est ꝯ naturā͂. eo ꝙ ꝯtra
rōem. Uñ. ij. ethi. in diffinitiōe v̄tutis dr̄ eē
determinata rōe ꝑut sapiēs determinabit
Tertio q2 eternū supplicium meret̄. ꝓpter
q̄d vitiosis Matth. xxv iudex dicet. Disce
dite a me maledicti in ignē etnū Quar-
to q2 vitia sibi cōtrariant̄. puta ꝓdigalitas
auaricie. ⁊ sic de alijs. vt dicit phs. iij. ethi.
Quinto viā͂ vitiorꝫ nō adiuuā͂t sci an-
geli nec deꝰ q̄ nescit patrociniūꝫ ꝑstare cri-
minibꝰ Sꝫ q̄d facit vitia dulcia. Ratio
ꝙ q̄nqꝫ. Corpꝰ aīale. habitꝰ radicati. multi
tudo delinq̄ntiū. suasus inimicorꝫ. ⁊ affectꝰ
tepidꝰ ad ardua. De p̄mo dr̄ Gal'. v. Caro
ꝯcupiscit aduersus spm̄. ⁊ spūs aduersus
carnē. Et iterꝫ Manifesta sūt opa carnis. q̄
sunt fornicatio. imūdicia. ĩpudicicia. luxu
ria ⁊c̄. De radicatis habitibus malis dicit

p̃bs.ij.et ibi.q̃ p̃mpte ⁊ delectabilit faciũt vi
ria opari.a q̃b⁹ difficile est recedere. Unde
Iliere.xiij. Si ethiops põt mutare pellẽ su
am.aut pard⁹ varietates suas.⁊ vos pote
ritis bñ facere cũ didiceritis malũ. De tertio
videlicet de m̃ltitudine delinquẽtiũ. p₃ in
psal.dicẽte: Cũ sctõ sanct⁹ eris.⁊ cũ puerso
puerteris. Hinc ẽ q̃ petr⁹ int christi discipu
los manẽs sanct⁹ fuit.s₃ cũ in turba popu-
lariũ fuit.ter christuz negauit. De q̃rto vi-
delicet de suasu inimicoꝝ dic̃ ap̃ls.ij. Coꝛ.
xj. Ipse sathanas trãsfigurat se in angeluz
lucis. Sicut fecit christo Math.iiij.dicẽs
Si fili⁹ dei es.dic vt lapides isti panes fiãt
De quinto videliz affectu tepido ⁊ sensu-
alitate remurmurãte ait Christ⁹ Math.
xxvj. Sp̃us quidẽ p̃mpt⁹ est.caro aũt infir-
ma. ¶ Quantũ autẽ ad tertiũ de di-
stinctiõe p̃ceptoꝝ notãdũ s̃m sanctũ Tho.
p̃ma.ij.q.xcj.q̃ lex quĩtuplex est. Una ge
neralis quã de⁹ naturalit cuilibet ididit rei
vt suo creatori obediat. Hãc legẽ nulla cre
atura trãsgredit̃ irrõnalis. Nã celũ quoti-
die circuit. De q̃ in ps. Statuit ea in eternũ
⁊ in seculũ seculi.p̃ceptũ posuit ⁊ ñ p̃teribit
Quattuoꝛ elemẽta ⁊ aues iura sua natu-
ralia seruãt.⁊ alia silr naturalia. Secun
da lex est nature. De q̃ Roma.ij. Gẽtes q̃
legẽ nõ habẽt.naturaliter ea q̃ legis sũt fa-
ciunt. Hec dictat v̓tutes esse faciẽdas.vitia
fugiẽda. Que volum⁹ vt faciãt nob hoĩes
eadẽ eis faciam⁹. Et silr de dimissiõe. Un
Math.vij.ait saluatoꝛ. Oĩa quecũq₃ vul
tis vt faciãt vob hoĩes ⁊ võs facite ill̓. Hec
est eni lex ⁊ p̃phete. Lex hec enĩ ad felicitatẽ
naturalẽ p̓ v̓tutes morales doc₃ venire. vt
patuit in p̃bis. Tertia est lex hũana ciui
lis.quã p̃lati seculares statuũt. De q̃ Pro
uerb.viij. Per me reges regnãt.⁊ legũ cõ-
ditores iusta decernũt. Quarta hũana
ecclesiastica p̃ ap̃licos.et cõcilia ac diocesa-
nos ⁊ sup̓ioꝛes sp̃ũales tradita. De qua de
cretoꝝ ⁊ decretaliũ libri pleni sunt. Qui
ta diuina p̓ncipalit in decalogo ꝯtẽta. De
qua hema. He leges oẽs tũc recte sunt cũ
ab eterna lege.i.a diuina rõe oĩa rite p̃cõ-

piente deriuant̃ diriguntur ⁊ mouentur. s̃m
Tho.ibidẽ. ¶ In decalogo itaq₃ Ex
odi.xx.de⁹ hoĩb⁹ p̓uidit.vt dic̃ sanct⁹ Tho
mas ibidẽ.q.c. sicut p̓nceps reipublice pro
uidere debet.ad quẽ spectat tria p̓uidere i
subditis. Primo quõ se bñ habeant ad su
perioꝛẽ. Secũdo quõ bñ se habeãt inferio
res ad se mutuo. Tertio quõ quisq₃ sit itra
se bñ ordinat⁹. Scdm hec igit̃ p̓ncipalit
p̓mo necessaria sunt p̃cepta ordinãtia sub
ditos debite ad p̓ncipẽ suũ. Primo sic q̃ fi
deliter obediat ei ⁊ ꝯtẽnant inimici p̓ncipis
Qd deo facim⁹ colẽdo eum nõ demonia.
Secũdo sic vt honoret caute. ita q̃ oꝛe nõ
inuanũ nomẽ ei⁹ assumat. Tertio q̃ obse-
quijs certo die honoret. Secũdo neces-
saria sunt p̃cepta pacẽ inter famulos adin
uicem ꝯseruãtia. Primo sic q̃ p̓pinq̃s sb-
ueniamus honorãdo parẽtes. Secũdo vt
p̓rimũ in corpe factis nõ ledam⁹ p̓ occasio
nem. Tertio nec in p̓sona ꝯiuncta.puta vx
oꝛe vel filia. Quarto nec in reb⁹ p̓ furtum.
Quinto nõ verbo p̓ falsum testimonium.

Tertio necessarium est vt quisq₃ dei fa
mulus intra se pacifice regat. Qd regimẽ
nullus p̓nceps deo dempto facere põt.q̃ i
teriora nõ videt. Ideo volũtas duob⁹ vlti-
mis p̃ceptis cõpescit.ne cupiam⁹ vxorẽ p̓-
ximi.nec res ei⁹. Et sic satisfit p̃cepto tripli-
cis dilectiõis s.dei p̓ria.p̓rimi per q̃nq₃.⁊
sui p̓ vltima duo. De⁹ eni Math.xxij.tria
in genere p̃cepit.videlicet sui dilectionẽ. di-
cendo: Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde
tuo. Dilectionẽ p̓rimi.ibi. Et p̓rimũ tuũ.
Dilectionẽ sui.ibi. Sicut te.i.sicut te debes
diligere. ¶ Ingrediẽdo igit̃ decalogũ
notandũ p̓mo s̃m Tho.p̓ma.ij.q.c.q̃ deca
logus tãq₃ capitalia quedã p̃cepta ꝯtinet
oĩa p̃cepta alia.videlicet legis naturalis.⁊
q̃ scriptura ⁊ sapiẽtes alij tradiderũt. Se
cundo notandũ q̃ quedã p̃cepta s̃m eũdẽ
ibidẽ sunt affirmatiua.vt illa duo. Sabba
ta sanctifices. Habeas in honoꝛe parẽtes.
Alia aũt negatiua.vt oĩa alia octo s̃m euz
Aliqñ tñ s̃m Bonauen.in iij.dis.xxxvij.est
plus affirmatiuũ q̃₃ negatiuũ.vt primum

preceptū. Affirmatiua semꝑ ligāt nō p sp.
id est nō p oī tp̄e ⁊ hora. Negatiua vtroqꝫ
modo Tertio notandū. q̄ ſm Joſephū.
q̄nqꝫ p̄cepta erāt in vna tabula. p̄ma vide/
licet q̄nqꝫ. alia q̄nqꝫ erāt in alia tabula Sꝫ
quia due tabule erāt ꝯtinētes totū decalo
gum. ſignificabāt q̄ duo mādata .ſ. dilecti/
onis dei ⁊ primi ꝯtinerēt totū decalogum.
Ideo ſm Aug. ſequēdo ſignatū nō litterā
p̄ma tabula ꝯtinebat tria p̄cepta p̄ma deo
ſeruientia. ſecūda ꝯtinebat alia ſeptē ad ꝓ/
ximum ptinētia. ℞ Eſt itaqꝫ primū
mandatū. Exo. xx. ſic poſitū: Ego ſum dn̄s
deus tu⁹. q̄ eduxi te de terra egypti. de do/
mo ſeruitutis. Nō habebis deos alienos
corā me Nō facies tibi ſculptile. neqꝫ oēm
ſimilitudinē que eſt in celo deſup. ⁊ q̄ in ter
ra deorſum. nec eoꝝ q̄ ſunt ī aq̄s ſub terra.
Nō adorabis ea neqꝫ coles. Hoc p̄ceptū
p̄mū eſt affirmatiuū. videlicet. Ego ſū do/
minus de⁹ tu⁹. Et reſiduū eſt negatiuum.
Vn̄ chriſt⁹ exponit Math. iiij. h̄ p̄ceptū
dicēs: Dn̄m deū tuū adorabis. ⁊ illi ſoli ſ/
uies .ſ. cultu latrie. Naꝫ ſm Hiero. in p̄ma
pte p̄cepit cult⁹ latrie .i. honor deo debitus
Preceptū igit̄ hoc p̄mū ꝯtinet plura p̄ce/
pta pticularia que in vigintiduob⁹ capitu
lis ſequētib⁹ recitabunt̄ Quedā affirmati
ua ⁊ quedā negatiua. Cū enī a dn̄o deo ha
beam⁹ tria. aīam. corp⁹. ⁊ res. iuſtiſſimum
eſt vt ei ſeruiam⁹ iſtiſ ⁊ deū ſic colam⁹ Sꝫ
ſm Auguſtinū in enchiridion. de⁹ colit̄
optime. fide ſpe ⁊ charitate. q̄b⁹ aīa deū co
limus. Secūdo debem⁹ colere corpore p
adoratione. Tertio reb⁹ p oblationē. deci/
mam. ⁊ ſilib⁹. Alia ps p̄cepti eſt negati/
ua tripl̄r. Fuerūt enī quidā q̄ coluerūt plu
res deos ſine inſtitutiōe imaginū. videlicꝫ
ſolē ⁊ lunā ⁊ ſilia. Cōtra q̄s d̄r: Nō habebiſ
deos alienos. Alij coluerunt ſub imagini
bus plures deos p̄fatos. Cōtra q̄s d̄r: Nō
facies tibi ſculptile ⁊c. Non tn̄ tales colue/
runt imagines ſꝫ imaginata. ſic nos hodie
vnū deū Alij ipſas imagines adorauerūt
⁊ aliq̄d diuini eis attribuerūt. Cōtra quoſ
cōcludit̄. Nō adorabis ea neqꝫ coles. Vn̄
oīs ſupſtitio in hoc p̄cepto p̄hibet̄. Itē hic p
hibent̄ quedā capitalia vitia. put ſunt mor
talia. Primo ſupbia. Nā dicit Tho. ij. ij. q.
clxij. arti. v. q̄ humilitas ꝓprie reſpicit ſub/
iectionē hoīs ad deū. ⁊ ecōuerſo ſupbia de
fectum hui⁹ ſubiectionis ſm ſcꝫ q̄ aliq̄s ex
tollit ſe ſupra id q̄d eſt ſibi p̄fixū ſm diuinam
regulā vel mēſurā q̄ mēſus eſt nobis deuſ
Vn̄ Ecc. x. Supbia hoīs eſt apoſtatare a
deo. Vbi etiam inobediētia notat̄. Secū/
do prohibetur hic accidia qua ꝫ tedet diui/
ni obſequij

Capitulum. II

Irca primū pre

ceptū pticulare videlicet d̄ tenē/
da vā fide que ſub p̄cepto cadit.
Marci. vlt. Qui crediderit ⁊ baptizat⁹ fu
erit ſalu⁹ erit. q̄ vero nō crediderit ꝯdēna/
bitur. tria principaliter ponent̄. Primo q̄
⁊ quot credēda ſint ſimplici chriſtiano .i. n̄
habēti curā aīaꝝ. nec officiū docēdi publi/
ce ſcripturā ſacrā. Secūdo quō ⁊ qualiter
credere debeam⁹ credēda. Tertio q̄ ... pli/
ces hoīes p̄ceptū hoc tranſgrediant̄.

Quantū ad p̄mū notandū ſm Tho. ij.
ij. q. ij. arti. viij. et ſm alios doctores. q̄ cui/
libet ſimplici ſufficit ad ſalutem credere ex
plicite ea que ꝯtinent in ſimbolo aplōꝝ.
Et q̄ ibi articuli cōmunes ꝯtinent̄ ordina
te breuiter et vtiliter. Idcirco ſtatuit eccl̄ia
tales eſſe credēdos a ſingulis. ⁊ addiſcēdoſ
eſſe. Et ſunt numero duodecim articuli cō
ſiderādo auctores eoꝝ q̄ fuerunt duodecī
apli. Sed diſtinguēdo ſm credita ſunt q̄t/
tuordecim .ſ. ſeptē de diuīitate. ⁊ ſeptē de hu
manitate Quia fides videt ea in q̄b⁹ felici
tabimur. Eſt aūt vita eterna. vt d̄r per chri
ſtum Joh. xvij. vt cognoſcāt te ſolū veꝝ de
um ⁊ quē miſiſti ieſum chriſtū Prim⁹
igit̄ articul⁹ reſpicit vnitatē diuīe eſſentie.
Secūdus patrē. Terti⁹ filiū. Quart⁹ ſpi/
ritum ſanctū. Tres alij ꝯcernūt opationeꝫ
dei ad extra quo ad triplex opus Primū
nature. ibi. Creatorem celi et terre Secun/
dum op⁹ eſt gratie. Credo ecclīam ſanctā

catholicā.sanctoꝝ cōmunionē.remissionē
peccatoꝝ.Et sub his ꝯtinent oīa sacramen
ta.Tertiū glie Carnis resurrectionē.ꝛ vitā
eternā amen.Septē de humanitate sunt
Primus ꝯceptus de spūsancto.Secūdus
natus ex Maria vgine Terti⁹.passus.cru
cifixus.mortu⁹ ꝛ sepult⁹.Quart⁹ descen
dit ad inferna ſm aīam Quint⁹.resurrexit
a mortuis.Sext⁹.ascēdit ad celos sedꝫ ad
dextrā dei patris omnipotētis.Septim⁹.
inde vētur⁹ est iudicare viuos ꝛ mortuos

B Hos articulos sic scire ordinate.
sic distinguere ꝛ enūerare.ñ est necessariū
cuilibet simplici fideli.ſꝫ sufficit ꝛ exigitur pri
mo ꝙ credat.intelligat.ꝛ assentiat ī genere
ꝛ implicite oīb⁹ que credit ecclia catholica
ꝛ ꝙ nulli articulo explicite dissentiat. Et sic
simplices oīa credūt licet implicite soluꝫ.q̄
maiores credūt.inquātū maiores adherēt
doctrine diuie. Sicenī ſm Greg.sup Job
j.Boues arabāt.ꝛ asine.i.simplices.pasce
bant iuxta eos.Vñ apls.j.Coꝝ.iiij.Imita
tores mei estote sic ꝛ ego christi Secun
do exigit ꝙ q̄s in spē cognoscat illos articu
los ꝛ explicite.seu ista de qb⁹ festiuat in ec
clesia in festis p̄ncipalib⁹ anni.Vñ dic tho
mas vbi p̄us arti.vij.Post tps gratie re
uelate tā maiores q̄ꝫ minores tenent habe
re fidē explicitā de christi mysterijs.preci
pue quātū ad ea q̄ coiter in ecclia solēniza
tur.ꝛ publice ꝑponunt:sicut sunt articuli ī
carnatiōis vt supra.Et q2 vt dicit Tho.vbi
supra arti.viij.Mysteriū christi explicite fi
dei credi nō potest sine fide trinitatis.q̄ in
mysterio christi hic ꝯtinet:vtputa ꝙ filius
dei carnē assumpserit.ꝛ ꝑ grām spūsancti
mundū renouauerit.Et iteꝝ ꝙ de spūsctō
ꝯceptus fuerit.Ideo post tps grē diuulga
te tenent oēs ad explicite credendū myste
rium trinitatis.Et etiā oēs q̄ renascunt in
christo hoc adipiscunt ꝑ inuocationē trini
tatis.ſm illud Math.vlt.Euntes in mū
dum vniuersum docete oēs gētes baptizā
tes eas in noīe patris ꝛ filij ꝛ spiritusancti
Hec Tho. C Hoc declarat de articu
lis lan⁹ Johānes kunseym tractatu d' eru
ditione ꝯfessoꝝ sic.Tenent in q̄t simplex vt ī
specie cognoscat et credat articl'os seu ista
de q̄bus festiuat in festis p̄ncipalib⁹ anni.
Tenent enī tales iuxta illud q̄d celebrant
in festo trinitatis credere ꝙ tres ꝑsone ī di
uinis sunt vn⁹ de⁹.creator oīm reꝝ.in cui⁹
trinitatis seu ꝑsonaꝝ noīe baptizant Iter
tenent credere ſm festū natiuitatis Christi
ꝙ filius dei nat⁹ est ex vgine Maria.Iteꝫ
circa parasceuē ꝙ christ⁹ sit passus ꝑ nobis
mortuus ꝛ sepult⁹ Itē circa pasca ꝙ resur
rexit ꝛ ꝙ resurgem⁹ vere.Itē circa ascensi
onem.ꝙ ascēdit in celū.Circa pentecosten.
christū misisse spūm sanctū apostolis et ec
clesie.ꝙ vna ecclesia sit extra quā nō ē salus
ꝛ vnū caput ecclie in terris.Circa corporis
christi festū ꝙ christ⁹ vere ꝯtinet ī euchari
stia.Et ꝯsequēter sacramētum penitentie.
ꝛ omnia alia sacramēta in medicinā a chri
sti passione nobis effluxa.Circa festū oīm
sanctoꝝ ꝙ fiat finale iudicium.resurrectio
mortuoꝝ.remūeratio bonoꝝ in eterna be
atitudine in regno celoꝝ.maloꝝ punitio ī
eterna damnatione in inferno.ꝛ ꝑ ꝯsequēs
ꝙ bona sunt faciēda.ꝛ mala cauēda Hec
sunt que quilibet fidelis adultus explicite
credere tenetur.ꝛ assensus debet esse respe
ctu omniū articuloꝝ ꝛ credēdorum.vt pri
mo tactum est.sed apprehēsio in specie non
est nisi eorum que iā sunt secundo enu me
rata B Ratio aūt dictoꝝ est ſm Bo
nauen.in.iij.circa dis.xxvij.quia si aliquis
excusaretur de infimis seu simplicib⁹ a ta
libus credendis explicite in ecclesia.Bma
xime esset ex ignorantia.sed hoc non.cū ar
ticuli tales sint de tam manifestis ꝙ ñ pnt
latere sine culpa.Sunt enī aliqui articuli
tam manifesti ꝙ nullus christianus habēs
vsum rationis ignorat eos nisi omnino ne
gligat ꝛ ꝯtemnat dei cultū ꝛ salutē ꝑpriā.
ꝛ ꝑ consequēs taliū ignorātia non est sine
culpa.Nisi forte quis excusaret de illorum
notitia ꝑ defectum doctoris.vel ꝑ breuita
tem vite post inceptū vsum rōnis.vel ꝑ im
becillitatē vsus rationis.Nam ꝑpter vlti
mum dicit Scot⁹.in tertio dis.xv.Non

requiritur in quolibet necessario etiã pro
stanti isto. ꝙ omnes istos articulos explici
te ⁊ distincte credat. quia de⁹ nullum obli
gat ad impossibile. Extra de reg. iu. lib. vi.
Nemo eni potest ad impossibile obligari.
Et ideo si quis rudis est q̃ nõ potest consi
derare qd̾ sit natura. ⁊ qd̾ psona. nõ est ne
cesse ꝙ habeat actũ explicitũ de articulo ꝑ
tinẽte ad nature vnitatẽ ⁊ psonaꝝ trinitatẽ
distincte sicut habẽt clerici literati. ſ3 suffic
sibi si nõ potest hmõi distinctionẽ intellige
re quia nec terminos ꝙ credat sic quilibet
credit vsum habẽs rõis. Hec Sco. Nõ tñ
videtur aliquis tã grossus vtẽs rõe q̃ non
possit aliqualiter manuductionib⁹ ⁊ exem
plis ad mysterium trinitatis intelligendũ
aptari ¶ Dicit etiã secundo. Nisi q̃s
excusetur ꝓpter breuitatẽ vite. Unde que
rit Altisiodorẽsis in tertio suo. materia de
fide. In quo instãti pmo homo teneat cre
dere sub pena puationis charitatis dabilẽ.
Et ponit casum ꝙ paruul⁹ statim post ba
ptismum deferatur ad paganos. ⁊ ibi mo
retur vsq3 ad adultã etatẽ. Rñdetur ꝙ sm
aplm: Inuisibilia dei a creatura mũdi per
ea que facta sunt intellecta cõspiciunt. Er
go ad hoc ꝙ aliq̃s credat oportet ꝙ pius cõ
sideret visibilia ⁊ cõferat illa sue cause. Sz
ad omnia ista exigit tpis tractus. iõ impos
sibile est ꝑ se ꝙ aliquis in pmo instanti vs⁹
rationis credat. Nullus aũt tenet ad ipos
sibile per se. Unde nullus tenet credere i p
mo instanti etatis adulte. Iudex eni secula
ris dat inducias ad credendũ in se. Sz q̃n
tum precise tpus deus det ad hmõi delibe
rationẽ nullus scit nisi deus. Ex quo patet
ꝙ hoc argumentũ nõ valet. Iste est adult⁹
⁊ nunq̃3 credidit in deu3. ⁊ sic decedit. ergo
damnabit. Ratio est. q2 nunq̃3 fuit in hora
vel mora credẽdi. ⁊ ideo iudicat vt puulus.
donec tps deliberatiõis fuerit elapsũ. Hec
ibi ¶ Dicit etiã notant. nisi q̃s excusaret. p
pter defectũ doctoris. Un̄ dic Thomas in
tertio di. xxv. Si q̃s de mysterio incarna
tionis credẽdo vel huiusmodi instructorẽ
nõ haberet deus ei reuelaret nisi ex culpa

sua remaneret. Unde explicatio eoꝝ q̃ sũt
de necessitate salutis vl diuinitus hoi pro
uideretur ꝑ predicationẽ fidei. sicut patz d̾
Cornelio Act. x. Uel ꝑ reuelationẽ. q̃ suppo
sita in potestate liberi arbitrij est vt i actu3
fidei exeat. Idẽ etiã ponit Thomas. ij. ij. q.
ij. arti. vij. vbi recitat exemplũ famosu3. qd̾
etiã refert Uincenti⁹ in speculo historiali.
li. xxiiij. c. clxxij. Nã in Constantinopoli q
dam laminã aureã inuenit. ⁊ sub ea virũ ia
centem cũ hac scriptura: Christ⁹ nascet ex
ṽgine Maria ⁊ credo in eu3. Sub Cõstã
tini ⁊ Hyrene tempoꝛib⁹ O sol iteꝝ me vi
debis. Pro tunc autẽ Hyrena siue Hele
na mater cum filio suo sc3 Cõstantino im
perauit. ¶ Tertio etiã oportet quem
libet simplicẽ interdũ explicite credere arti
culos ñ expresse contẽtos in symbolo apo
stoloꝝ. puta cũ ecclia condẽnat aliquẽ arti
culum cõtra hereticos in certa terra. Un̄ d̾
sm Tho. ⁊ Sco. in. iij. Si sit aliquid quod
credendũ est qd̾ tñ cõmuniter nõ p̄dicat i
ecclia. ſ3 ꝑponit specialiter in vno loco de no
uo. non est necessariũ simplici credere illd̾
firmit. illi tanq̃3 vo adherẽdo. imo necessa
rium est magis illi non adherere quousq3
sciat illud credi ab ecclia tanq̃3 veꝝ. Et si h̾
sibi constiterit tenet illi firmiter adherere.
Sicut in moralib⁹ quãdo sunt altercatio
nes d̾ aliquo pctõ. q̃ñ est peccatũ mortale.
Ut si vnus dicat exptus in sciẽtia ꝙ nõ lic3
sic mercari. alius dic ꝙ sic. tutius ẽ sic nõ p
cedere quousq3 veritas pateat aliũde. Sic
dicit Sco. in forma. ⁊ directe ꝯcordat Tho.
Ex quo patet ꝙ si q̃s inter hereticos nutrit
nullũ habẽs doctorẽ catholicũ. si errat i ne
cessario credẽdis non in toto excusat. quia
aut nimis cito credit alicui errori. aut diui
num auxiliũ nõ inuocat. aut suis peccatis
exigentibus informatorẽ habere nõ meru
it. vt dic Altisiodorẽsis ¶ Secundo
pncipaliter sciendũ est quõ ⁊ quali crede
re debeamus. deũ colendo. Ubi notandũ
ꝙ modus fidei necessario est debite haben
dus. videlicet in corde ꝑ assensum. ⁊ in ore
ꝑ vbum. ⁊ in ope ꝑ p̄ceptoꝝ dei exercitium

Quo ad primū de credendo ī corde sciēdum q̄ actus habitus fidei est credere ⁊ noscere seu intelligere ⁊ firmiter assentire ac adherere his que lex christiana nobis proponit credēda. Et sic credere seu fides habz duo scz apprehēsionē seu cognitionē. et assensuz siue adhesionē. Et q̄dam plus habēt de primo. q̄dam plus de secundo. omnes tamen fideles vtrūqz habēt. Et secundū videlicet assentire seu adherere est magis meritorium q̄z primum. videlicet cognoscere seu apprehēdere. De primo nōnunq̄z sepe plus hn̄t litterati. ⁊ de secundo econuerso simplices amplius. Patet illud. quia simplices firmius credunt nōnunq̄z dictis scripture q̄z litterati. Cuius signū est q̄ simplices sepe plus operibus demonstrant ea que scriptura iubet q̄z litterati faciant. Si enī litterati firmiter assentirēt. ⁊ perfecte. vtiqz in opus exirent. Signum enī magne fidei est quādo fides cordis in opus exuberat per opera bona ex fide procedēcia. Signum vero parue fidei est. quādo modicū redundat in virtutuz exercitia. Illa vero q̄z quibus in speciali per fidem est assentiēdum comprehendunt in articulis symboli. vt supra patuit. B

Secūdo etiā exigit q̄ quis interdum fidem profiteat ore. Unde Roma. x. Corde creditur ad iusticiā. ore aūt confessio fit ad salutē. Ubi sm̄ glo. Corde credere suffic̄ ad iustificationē. sed oris cōfessio exigitur cuz quis in martyrio de fide querit. q̄d martyrium multi fugerūt corde credētes. sed ore damnabiliter veritatē negantes. Un̄ Luc. ix. christus ait: Qui me erubuerit et meos sermones hūc filius hominis erubescet cuz venerit in maiestate sua. Et Mat. x. Qui me confessus fuerit. confitebor ⁊ ego eū coram patre meo. Dicit autē Tho. secūda. ij. q. iij. arti. ij. Confessio fidei est preceptum affirmatiuum. ideo licet semp liget. non tamen pro semp. sed est necessaria ad salutez in aliquo loco ⁊ tpe. quando scz per omissionē huius confessionis subtraheret honor debitus deo. vel etiā vtilitas proximis impendēda puta si aliquis interrogatus de fide taceret. et ex hoc crederet vel q̄ non haberet fidem vel q̄ fides non esset vera. vel alij per eius taciturnitatē auerterētur a fide. In huiusmodi enim casibus cōfessio fidei est de necessitate salutis. Itē dicit ibi. In casu necessitatis. vbi fides periclitat̄ quilibet tenet̄ fidez suam propalare. vel ad instructionē aliorū fidelium. siue cōfirmationē. vel ad reprimēdum infideliū insultationē. Si tamen turbatio infidelium oriret̄ de cōfessione fidei manifesta absqz vtilitate fidei vel fideliuz. non esset laudabile in tali casu fidē publice confiteri. Unde Matth. vij. Nolite sctūm dare canibus. neqz margaritas spargite añ porcos. ne conuersi dirumpant vos. Sz si vtilitas aliqua fidei speretur. aut necessitas assit. contēpta turbatione infideliuz debet homo fidem publice cōfiteri: sm̄ illud Matth. xv. Sinite illos. s. turbari. ceci sūt ⁊ duces cecorū. Hec ibi. I Sed quereres Tenet̄ ne aliquis sub precepto martyriū subire propter christum. Rn̄det Thomas q̄dli. iiij. q. x. arti. ij. Illud q̄d hic querit non cadit absolute sub precepto. id est. non est preceptum absolute. sicut honorare parentes sed cadit sub precepto sm̄ preparationē animi id est in casu. sic scz q̄ homo habeat animū preparatum ad faciendū illud quod debitū redditur ex aliqua causa occurrēte. Cū enī opus esset ⁊ hoc exigeret salus aliorū hoīm homo debet esse paratus ad hoc faciendū. Per hūc nanqz modū sustinere martyrium propter christū cadit sub precepto. quia. s. homo debet habere animū paratū vt prius permitteret se occidi q̄z christum negaret vel mortaliter peccaret. Et sic etiam relinquere propria bona cadit sub precepto: quia deberet esse paratus animus christiani magis sustinere rapinam bonorū suorū q̄z christū negare. vel mortaliter peccare. De hoc tamē multū secuz cogitare ⁊ ad particularia descēdere an homo potius vellet tali vel tali horribili morte plecti q̄z fidē negare vel mortaliter peccare. cauere debēt simplices. presertim ne seipsos cogitādo vel alloquēdo temptēt Sufficit enī in genere de hoc habere bonū

ꝓpositũ. ⁊ sperare in dei grãm q̄ bñ actu
riessent si necessitas aduenirz. In necessita
tis eñi articulo multi ꝑus etiam in fide exi
gui. repti sunt diuino assistẽte auxilio mar
tyriũ animosissime tolerasse. Vñ Tho. q̄d
lib. j. q. viij. dic̃. Cõtritus tenetur in genera
li velle pati magis quãcũqz penã q̄z pecca
re. Ideo Anselm. de similitudinibus dicit:
q̄ aliq̃s debet magis eligere esse in inferno
sine culpa q̄z in paradiso cũ culpa. quia inno
cens in inferno nõ sentiret penã. ⁊ pctõr in
paradiso nõ gauderet de glia. Et q2 contri
tio nõ potest ee sine charitate ꝑ quã oĩa di
mittun̄ pctã. Ex charitate enĩ hõ plus dili
git deũ q̄z seipsum. peccare aũt est facere ꝯ
deũ. puniri aũt est aliq̄d pati ꝯtra seipsum.
Vñ charitas hoc req̃rit vt quãlibet penã
hõ ꝯtritus ꝑeligat culpe. Sz in speciali de
scẽdere ad hãc penã vel ad istã nõ tenetur.
q̄nimo stulte faceret si q̃s seipsum vł aliuz
sollicitaret sup h⁹mõi pticularibus penis
Manifestũ est enĩ q̄ sicut delectabilia pl⁹
mouent in pticulari cõsiderata q̄z in ꝯmu
ni. Ita terribilia plus terrent si in pticulari
cõsiderent̄. Et aliqui sunt q̄ in minori tem
ptatione nõ cadũt qui forte ĩ maiori cade
rent. Sicut aliq̃s audiens adulteriũ nõ in
citatur ad libidinẽ. sed si ꝑ cõsiderationem
descẽdat ad singulares illecebras magĩ mo
ueretur. Et sic aliq̃s nõ refugeret pati mor
tem ꝑ christo. s; si ꝑ cõsideratione descende
ret ad cõsiderandũ singulas penas magis
retraheret. ⁊ ideo descẽdere in talib⁹ ad sin
gularia est inducere hominẽ in tẽptatiõez
⁊ pbere occasionẽ peccãdi. Hec Thomas

Utrum aũt q̃s possit effici martyr sine
morte. Rñdetur q̄ sic. sex modis. De trib⁹
dicit Bern. Triplex est martyriuz sine san
guine. s. pietas in vbertate quã habuit Da
uid. Largitas in paupertate quam exhibuit
Tobias. ⁊ vidua. Et castitas in iuuentute
qua vsus est Ioseph in egypto. Scd̃z Gre
goriũ etiã triplex ẽ. videlicz patiẽtia aduer
soꝝ. Vñ dic̃. Sine ferro martyres esse pos
sumus si patiam veraciter in aio custodim⁹
Cõpassio afflictoꝝ. Vñ dicit: Qui s q̃ dolorẽ

exhib; in aliena necessitate crucẽ portat in
mẽte. Dilectio inimicoꝝ Vñ dicit. Ferre
cõtumelias. odientẽ diligere. martyriũ est
in occulta cogitatiõe **H**. Sz queritur
an habẽs charitatẽ imꝑfectã possit sustine
re martyriũ. Hãc questionẽ mouet sanct⁹
doctor q̄dlib. iiij. q. xxij. sub hac forma Utr
aliq̃s absqz perfecta charitate possit se ad
martyriũ offerre. Rñdet. In opibus virtu
tum duo sũt attendẽda. s. illud q̄d fit. ⁊ mo
dus faciẽdi. Contingit aũt idẽ factũ quod fit
ſm aliquã pfectã charitatẽ fieri etiã nõ so
lum ab habẽte paruã charitatẽ. s; etiã a nõ
habẽte vtutẽ. Sicut aliq̃s nõ habẽs iustici
am potest facere aliq̄d opus iustũ. Sed si
attẽdimus ad modũ faciẽdi. is q̃ nõ habet
virtutẽ nõ potest opari sicut ille qui habet
nec ille qui hab; paruã sicut ille q̃ hab; ma
gnã. q̃ operat̃ faciliter et ꝓmpte ⁊ delecta
biliter. q̄d nõ facit ille q̃ caret vtute vel qui
paruã habet. Sic ergo dicendũ est q̄ hoc
opus q̄d est offerre se martyrio. vel etiam
martyriũ sufferre. põt facere nõ solum cha
ritas pfecta. Iuxta illud Ioh. xv. Maiorẽ
charitatẽ nemo h; q̄z vt aiam suam ponat
q̃s ꝓ amicis suis. Sed etiã impfecta chari
tas. Unde glosa. sup illud ps. Dilexi man
data tua sup aurũ et topazion. dic̃. Minima
charitas pl⁹ diligit dei legẽ q̄z milia auri ⁊
argẽti. ⁊ eadẽ rõe q̄z oĩa tpalia. Et q̄d pl⁹ ẽ
ille q̃ caret charitate se offerre potest mar
tyrio ⁊ sufferre. ſm illud. j. Coꝝ. xiij. Si tra
didero corp⁹ meũ ita vt ardeã: charitatem
aũt nõ habeã: nihil mihi pdest. Sed chari
tas pfecta hoc facit ꝓmpte ⁊ delectabiliter
vt patet de Laurẽtio ⁊ Uincẽtio q̃ ĩ tormẽ
tis hilaritatẽ osñderunt. Hoc aũt nõ põt fa
cere charitas impfecta. vel etiã ille q̃ chari
tate caret. Hec Tho. Sz an expediat ĩ
perfecto se subijcere sponte martyrio. Rñ
detur q̄ nisi diuinit⁹ sit mot⁹ hoc incautuz
est. Et tales in magna multitudine repiun
tur fidẽ negasse. vt patet ꝑ Eusebiũ li. vj. ec
cle. histo. c. xxx. Tertio exigit̃ vt fidẽ quili
bet fateat̃ ope si vult ad vitã ingredi et me
ritorie agere. Nã fides sine opib⁹ mortua

est Jacobi.ij. Et si vis ad vitã ingredi fua mãdata. vbi thema. ¶ Tercio principaliter videndũ est quot genera hominũ preceptum de fide transgrediunt. Sunt autẽ quinq3. ¶ Primo fidẽ addiscere negligẽtes Nam in decre. p Aug. de cõse. dis. iiij. statutum est q patrini tenent filios docere symbolum aplo2. Et rõ est. q2 ibi ea vel paulo plura cõtinẽtur q̃3 quilibet credere teneat. Et ordinate ibi articuli ponũt et memorie facilius imprimunt. Tenent insq3 discere nescientes nisi excusarent vt supra imbecillitate ingenij. carẽtia docto2. aut ppinq̃tate puericie ¶ Secũdo in fide dubitãtes Nam tales dicunt heretici q dubitant de fide catholica. vt patet autoritate extra. de heret. li. v. vbi dr: Dubi⁹ in fide infidelis est. nec eis omnino credendũ est q̃ fidẽ veritatis ignorãt. Hec ibi. Nõ credendũ dic apparatus. i. testimoniũ eo2 nõ recipiẽdũ. Et patẽt illa de Thoma Joh. xx. cui dr a xpo Noli esse incredulus. s3 fidelis. Unde 2 didymus dr ibidẽ. ideo q2 dubitauit. Ratione etiã patet. quia dubitãs nõ est in fide: eo q nõ assentiat alicui articulo certo vl' orationibus. Et q̃ nõ est in fide est cõtra fidez. scdm illud Matth. xij. Et Lu. xj. Qui nõ est mecum contra me est. Sic apostoli fuerũt tempore passionis christi. licet confirmati fuerint in aduentu spiritussancti. Nam glosa super illud ps. Ego confirmaui columnas eius. dicit apostolos. qui in passione titubauerunt. Idẽ dicere videtur beatus Augustin⁹ satis expresse li. de origine. ad Uenatum vbi dicit: Latronẽ bene de Christo 2 apostolos male de christi diuinitate sensisse. ¶ Tertio presumptuose fidei articulos scrutari volentes. Sicut Augustinus ante conuersionẽ fecit Contra illud Ecc. iij Altiora te ne q̃sieris. et fortiora te ne scrutatus fueris Et qui scrutatorẽ maiestatis opprimetur a gloria. Unde Bernard⁹. Fidem scrutari presumptuose temeritas est credere pietas est. nosce vero vita eterna ẽ. ¶ Quarto fidem ore negantes licz corde teneãt. tales mortaliter peccãt. vt supra patuit. quales fuerunt Nicodem⁹ Joseph ab arimathia. 2 multi principes iudeorum in christũ credẽtes. sed ne extra synagogam eijcerẽtur eum nõ fatentes. De q̃bus habetur Joh. xij. Peccauerunt enim mortaliter dicit ibi Nico. de lyra. quia principes erant qui plus tenebãtur fidẽ astruere. et quia erat de necessitate salutis Christum confiteri. Et vt ibidem dicitur. dilexerunt gloriam hominũ magis q̃3 gloriam dei. Nam vt dicit Thomas scda. ij. q. xxxj quando quis gloriã suam prefert testimonio dei sicut contra prefatos principes dicitur: Simili 2 Petrus ter peccauit mortaliter negando christum. vt probat Thomas in quodlibe. suis. ¶ Quinto heretici et ipsis credentes. eorum defensores. receptores. 2 fautores. Omnes isti qui q3 etiam sunt excõmunicati. quando vitium eorum in aliquem actum exteriorem publice vl' occulte progreditur. vt pl'a iura expresse dicunt.

Capitulum. III.

Secundo spes cadit sub pcepto vt dic. s. Tho. ij. ij. q. xxij. arti. j. Un̄ Hiere. xvij Maledictus qui confidit in homĩe 2 ponit carnem brachium suũ. 2 a domino recedit cor eius. Unde spe etiam colitur deus corde. q2 pcedit ab habitu infuso ¶ Est aũt spes vt dicit magister in tertio. dis. xxvj. certa expectatio future beatitudinis veniens ex dei grã. et ex meritis pcedẽtibus Hic aũt tria pncipaliter sunt videnda. Primo q̃d pncipaliter sperare 2 appetere debeam⁹. Secũdo quõ cõtra hoc mandatũ excedãt desperãtes. Tertio quõ p̃sumentes ¶ Circa pmũ p intellectu habitus spei 2 exercitio eius actus est sciendum: q actus huius secunde virtutis est confidere firmiter vl' certa confidentia quã3 quilibet debet habere q̃nq3 in actu sed semp in habitu de h q eternaliter saluetur. Que confidentia debet inniti ex vna pte super diuina gratia et misericordia. cui debet confidere q ipsũ saluabit.

et ec alia pte super ꝓprijs meritis q̄ ad hoc
vult habere grã adiutrice. Debz enĩ firmĩ
ꝓponere in corde suo ꝙ pctã vitãdo ꝛ bene
viuẽdo velit mereri vitã eternã. q2 sine hoc
ꝓposito eẽt mag᷑ ꝑsumptio q̄z spes. Sicut
sunt q̄ ↄfidũt fatue ꝙ saluabunt. ꝛ tñ nihil
facere volũt vł dimittere ꝑ salute sua B
Illa aũt q̄ sunt sperãda ꝛ desiderãda q2
nõ possum⁹ v̓tute ꝓpria cõseq̄ debem⁹ ea
petere a deo. Et ista sub numero septẽplici
enumerani breuit. vtiliter. ꝛ ordinatissime
Math. vj. in orõe dñica. In qua ſm Tho
mã scđa. ij. q. lxxxiij. arti. ix. inuocam⁹ ꝑmo
deũ rememorãdo q̄s ē. q2 pater noster. pu-
ra fidelissim⁹. pijssim⁹. diuissim⁹. summ⁹. et
prudẽtissimus. Pater inq̄z. creatione. gu-
bernatione. redẽptione. gratificatiõe. ꝛ glo
rificatione. Sz vbi est in celis specialiori ef
fectu. ꝛ sũma possessiõe. Primũ igit̃ dr̃. pa
ter noster. vt nihil diffidam⁹. Secundum
addit̃. in celis. vt cor sursum habeam⁹. P⁹
hoc septẽ p ordinẽ petim⁹. vbi sicut ē ordo
ita ꝛ dignitas septẽ bonoꝝ. Petim⁹ enĩ ꝑ-
mo. Sanctificet nomẽ tuũ. i. honorificet̃ et
laudet̃. vt memoria tui nois q̄ de⁹ noster ꝛ
pater dicens sp̄ ꝛ vbiq̄z in reuerẽtia habea-
tur. Et hoc in cũctis opib⁹ ꝑncipalit̃ debe-
mus intẽdere. ꝛ pfectissime fieti patria vbi
memoria co fecũdabit̃. intellect⁹ vnietur. ꝛ
volũtas amore amplexabit̃. Nõ aũt sic pe-
titur ſm Aug̃. in ſmone dñi in mõte. q̄si ñ
sit sanctũ nomẽ dei. sz vt sanctũ habeat̃ ab
hominib⁹. i. ita innotescat illis dñs vt non
estimẽt aliq̄d sancti⁹ qđ magis offendere
timeãt. Sz q2 pfecte in nob̄ sanctificari nõ
potest nomẽ patris nisi ĩ patria tuto loco.
ideo dicim⁹ secũdo: Adueniat regnũ tuũz
Est aũt sola debita via ad hoc regnũ vt vo-
luntas dei impleat̃ q̄ p̄ceptis ĩnotescit cla-
re. Ideo tertio dr̃: Fiat volũtas tua sicut in
celo ꝛ in terra. Ad hec aũt p̄cepta cõtinuã-
da meritorie necessari⁹ est panis ꝛ subsidi-
um tã corpis q̄z aĩe. qđ petim⁹ quarto dicẽ-
do: Panẽ nostꝝ quotidianũ ꝛc. Et hec q̄t-
tuor sunt bona positiua. Residua sũt libe-
rationis a malis. Que sunt tria. Primũ

ꝛ pessimũ ē culpa p̄terita. Contra quã dici-
m⁹. Dimitte nob̄ debita ꝛc. Tenemur enĩ
ad penã eternã. ad iram dei. ꝛ ad mlta alia
mala sustinẽda Secũdũ est futurũ malũ. ĩ
qđ incidere possum⁹. inclinãte tẽptatione.
Cõtra qđ dicim⁹. Et ne nos inducas ĩ tem-
ptationem. Ultimo petim⁹: Libera nos a
malo. pene scz. ꝛ ab oĩ qđ põt ĩpedire frui-
tiõem dei. Amen. i. fiat qđ optamus. C
Sz notandũ ꝙ orõ q̄n q̄z est in precepto
ſm Tho. in diuersis locis. vt in. iiij. dis. xv. ꝛ
scđa. ij. q. lxxxiij. Primo ad horas cano-
nicas tenent̃ ministri eccle. q2 medij sũt in-
ter deũ ꝛ ꝑplm. q2 nutriũt̃ a ꝑplo. ꝛ q2 ad eu-
charistie sacramẽtũ debẽt eẽ dispositi ãplꝰ-
us. Uñ bñficiati ꝛ in sacris ↄstituti. ꝛ religi-
osi pfessi ad horas tenent̃ Scđo quilibz
tenet̃ interdũ p se orare. ꝛ sibi ꝓcurare bõa
spũalia. q̄ nec mari nec v̓gini data sunt sp̄ sine
orõne. ꝑsertim tñ ad hoc tunc aliquis tene-
tur. quãdo aliquis grauiter tẽptatur. nec
aliter potest adiuuari. Tertio p ꝑrimo
in casu sue necessitatis. quo p aliũ nõ iuua-
retur in temptationib⁹ suis in mortalibus
me sciente hoc. ꝛ cũ nec se alio modo iuua-
re posset. Tunc enĩ locũ habet illud Amb.
Pasce fame. l. spũali morientẽ: si nõ paui-
sti occidisti. Sz hoc difficile ē scire Quar-
to dñicis dieb⁹ ꝛ ĩ festis p̄cipuis ad confor-
mãdũ se mĩstris eccle. Hec sm̄ aliit̃ Tho. su-
per q̄rto dis. xv. D Quĩto q̄n q̄s vo-
uit aliq̄d orare. Sexto si satisfactõez in
pnĩe sacramẽto p orõez recepit p se Se-
ptimo si satisfactionẽ orationũ ꝓ alio ꝓmi-
sit. Octauo ex bñficio recepto ĩ elemosy-
na spũali vł corpali p dãte bñficiuz. Sicut
paupes p diuitib⁹ a q̄b⁹ elemosynã recipi-
unt. ꝛ diuites p clero. a q̄ ſmonẽ ꝛ sacramẽ-
ta recipiũt nisi aliũd refundant. Prefati
aũt vltimi q̄ttuor modi sunt saltem debiti
ꝛ si nõ p̄cepti semp quo ad omnes E
Contra hoc mandatũ spei excedũt Pri-
mo p desperãtes. Ubi sciendũ ſm Tho. et
Bonauen. sup. ij. circa finem ꝙ desperatio
non est semp peccatũ in spũm sanctuz. Ali-
quãdo enĩ quis desperat ſm Bonauen. ex

pusillanimitate. ita qz in ipsa desperatiõe nõ
venit cõplacẽtia. sz dolet et renitit cõ ipsam.
Et sic nõ est in spũm sanctũ. qr ex tali despe-
ratione nõ pijcit hõ in pfundũ. Potest enim
hoc ex vehemẽti demonis tẽptatiõe puem-
re. Uel aliqñ ex naturali infirmitate. vt ex
mania vt crebro ptingit repire in feminis.
Uñ bonauẽ. sup. ij. di. Desperat aliqñ qs
ex pusillanimitate. ita qz in ipsa desperatõe
nõ venit cõplacẽtia sz dolet et renitit cõtra
ipsam. Et sic nõ est pctm̃ in spũm sanctũ
Hec in. ij. dis. xliij. Est alia desperatio q̃ qs
desperat diffinitiue q̃si abscõdẽs se a facie
diuine mĩe. sm̃ q cayn fecit q̃ dixit. Ecce ei-
cis me hodie a facie tre. et a facie tua absco-
dar. Et h simplr est pctm̃ in spũm sanctũ.
qr est in ptumeliã diuĩe mĩe cui suã pfert i-
iquitatẽ. sicut ait cayn Maior est iniq̃tas
mea q̃z vt veniã merear. Ex h eñ nõ iudica-
tur infidelis. aut qr talis bñ sentit d alijs et
male de se. aut certe qr non estimat deũ mi-
sereri velle. Et tale pctm̃ i spũm sanctũ sp
bz pinnctã maliciã p eo q q̃ sic desperat in
tali culpa vult vitã suã finire. Uñ tales de-
sperantissimi frequẽter sibi inferũt mortem
Et Tho. dic. q desperatio inq̃ntũ despera-
tio est spẽs pcti in spũ sctũm. q̃ nõ puenit
ex h q aliq̃s neget remissionẽ pctõz. sed re-
missionẽ pctõz quã fieri credit vt liberius
vacet pctĩs. spõte a se abijcit. dũ nõ vult tẽ-
dere in h q remissionẽ pctõz psequat. Cau-
sa aũt q̃re desperatio est pctm̃ ẽ sm̃ Tho.
vbi prius. qr oĩs motꝰ appetitiuꝰ cõformit se
habẽs intellectui falso est sm̃ se malꝰ. et cõ
uerso bonꝰ de vo de deo estimato. Sz cir-
ca deũ vera estimatio intellectꝰ est q ex ip-
so puenit hoĩ salꝰ et venia pctõribꝰ dat. sm̃
illud Ezech. xviij. Nolo mortẽ pctõris sz vt
pueratĩ et viuat. Falsa aũt opinio pctõri ẽ.
q hoĩ pctõri penitenti veniã deneget. vel q
pctõres ad se nõ pueratat p grãm iustifican-
tem. Et iõ sicut motꝰ spẽi q̃ pformiter se hz
ad estimatiõz verã ẽ laudabilꝰ et vtuosꝰ. ita
oppositꝰ motꝰ desperatiõis q̃ se hz pformi-
ter estimatiõi false de deo est viciosꝰ et pec-
catũ. ¶ Scd̃o peccãt p spem psumen-

tes. Ubi notandum sm̃ Bonauen. q pre-
sumptio duplex est. vna de meritis. alia de
impunitate. Prima est qua quis de meri-
tis suis presumit et est superbie. Secunda
est q̃ qs presumit de impunitate dans to-
tum diuine misericordie et auferens ei om-
nino rigorem iusticie Et hoc est peccatum
in spiritum sanctum. quia claudit viaz ad
gratiam et ad culpam aperit. Et sm̃ Tho-
mam. presumptuosus non peccat ex hoc q
misericordiã dei nimis magnã arbitratur
cum sit infinita. sed quia iusticiã eius con-
temnit. et in hoc etiam misericordie dero-
gat abutens ea ac si non esset iusta. Et vt di-
cit secũda. ij. q. xxj. arti. ij. presumptio ideo
peccatum est. quia sicut falsum est q deus
penitentibus non indulgeat. vel q peccan-
tes ad penitentiã non reuocet. Ita falsum
est q in peccato perseuerantibus veniam
concedat. et a bono opere cessantibus glo-
riam largiatur. cui estimationi conformi-
ter se habet psumptionis motus. Et ideo
presumptio est minus peccatũ q̃z despera-
tio. quãto magis est propriũ deo misereri
et parcere q̃z punire. propter eiꝰ infinitam
bonitatẽ Illud eñi sm̃ se conuenit deo. hoc
autẽ propter peccata nostra. Unde pecca-
recuz proposito pseuerandi in peccato sb
spe venie ad presumptionẽ ptinet. et h non
diminuit sed auget peccatum. ¶ Pec-
care autẽ sub spe venie quãdoqz percipiẽ-
de cum proposito abstinendi a peccato. et
penitendi de peccato. hoc non est presum-
ptionis sed hoc peccatuz diminuit. quia p
hoc videt habere voluntatẽ minꝰ firmatã
ad peccanduz. Ideo magister dicit li. ij. dis.
xxij. q Adam minꝰ peccauit. qr sub spe ve-
nie peccauit. Hec Tho. Caueãt hic primo
inordinatã spem in quosdã sanctos ponẽ-
tes qui seruiunt beate Barbare. Katheri-
ne. et silibꝰ. quia licet bñ faciant his seruien-
do. videãt tamẽ vt spem suã cũ executione
dei vocationuz et mãdatoz roborẽt Scd̃o
caueãt spẽ in hoĩem aliquẽ nimis ponẽtes
Sic faciũt parẽtes interdũ prop liberos.
negocia et opa contra pcepta dei actitãtes

Cõtra q̄s dr̄ Hiere. xvij. Maledict⁹ q̄ cõfi-
dit i hoīe. ⁊ ponit carnē brachiū suū ⁊ a do-
mino recedit cor ei⁹. Caueāt tertio penitē-
tiam procrastināntes. ⁊ sic sperātes tandē cõ-
uerti in fine. Q̄d difficile est nõ impossibi-
le, ꝓpter sex. videlicz ꝓpter infirmitatē vsū-
ra rõis ⁊ volūtatis tardantē. ꝓpter dolorē
mentē ꝑpedientē. ꝓpter habitū viciosū ad
mala inclinantē. ꝓpter timorē mortis natu-
ram terrentē. ꝓpter familiā relinquēdā ꝑ-
strepētē. ⁊ demonē tēptantē. Tertio pec-
cant cõtra hoc p̄ceptū ordēm dñicā ⁊ sym-
bolū aploꝝ nõ addiscētes. quia ibi ꝯtinent̄
speranda.

Capitulum. IIII.

Ertio dilectio dei

cadit sub p̄cepto q̄ sibi hūre debe-
mus. De qua dilectiõe p̄mo videbitur q̄z
stricte p̄cipit̄. ⁊ q̄z necessaria est. Secūdo q̄z
vtilis. Tertio qualiter cadat sub precepto.
Quarto q̄z rõnabilr̄ ⁊ cur p̄cipit̄. Quīto
quot modis ꝯtra eā peccet̄ A Quan-
tum ad p̄mū q̄z stricte p̄cipiat̄ dei dilectio.
patet ꝑ plura. Nā Exo. xx. deū diligētib⁹ et
deū odiētibus terribilis pena indicat̄ ⁊ pre-
mium ꝓmittit̄. Nā post p̄mū p̄ceptū ime-
diate addit̄: Ego sum dñs de⁹ tuus fortis
zelotes. visitās iniquitatē patrū in filios in
tertiā ⁊ quartā generationē eoꝝ q̄ oderūt
me. ⁊ faciēs mīscordiā in milia his qui di-
ligūt me ⁊ custodiūt p̄cepta mea. Prima
ps vt dicit Tho. ij. ij. q. cviij. hz vītatē de pena
tpali q̄ filij puniunt q̄ sunt aliq̄d parentū. ⁊
sic de cognatis q̄ sepe viuūt vsq3 ad q̄rtam
generationē. Scd̄o ꝑm magistꝝ i. ij. dis. xxxij.
hz vītatē de filijs ⁊ cognatis imitātib⁹ pec-
cata parentū. Sz tertio nūq̄z illō intelligit̄
q̄ fili⁹ vel ali⁹ puniat̄ pena culpe vl̄ eterna
ꝑ pctō alteri⁹. Secūda ps patet q̄ sepe to-
ta terra vna meli⁹ hz ꝑ pfecto in charitate
hoīe. vt pz de Joseph Dauid Abraā. et de
Helia celū aperiēte ad pluēdū B Itē
necessitas ostendit Deut. vj. vbi sic dr̄. Diliges
dñm deū tuum ex toto corde tuo. ⁊ ex tota
aīa tua. ⁊ ex tota fortitudine tua. Mat. xxij
addit̄. Ex oī mēte tua. Erūtq3 v̄ba hec que
ego p̄cipio tibi hodie i corde tuo. ⁊ narrab̄
ea filijs tuis. ⁊ meditaberis sedēs in domo
tua. ⁊ ambulās in itinere. dormiēs atq3 cō-
surgēs. ⁊ ligabis ea q̄si signū in manu tua.
erūtq3 ⁊ mouebunt̄ ante oculos tuos. scri-
besq3 ea in limine ⁊ ostijs dom⁹ tue. Non
tñ debēt ad lrām dicit glo. in manu corpali
ligari. sz spūali. i. in oī opē adiūgi. Jō dr̄ q̄si.
Alias sicut pharisei faceremus si i manibus
corporeis ea deferremus. Nec scribere ad
lrām in liminib⁹ ⁊ ostijs oportet. sz i omni
egressu ad op⁹ debent ꝯuari. Nā ꝑm Tho-
mā. dilectio dei ⁊ ꝓximi dz eē regula oīum
humanoꝝ actuū. Itē Matth. xxij. existens
sine veste charitatis. licz in nuptijs sit eccle-
sie. q̄ ad fidē. tñ ligatis manib⁹ ⁊ pedib⁹ ꝓ-
ijcitur in tenebras exteriores vbi erit flet⁹
⁊ stridor dentiū C Itē. j. Coꝝ. xiij. ostē-
ditur q̄ nulla eloquētia. nec scīa. nec mira-
cula. nec elargitio elemosynarū. nec passio
valet sine charitate. Si inq̄t linguis hoīm
loquar ⁊ angeloꝝ charitatē aūt nõ habue-
ro. fact⁹ sum velut es sonās aut cymbalū
tinniēs. ⁊ si habuero ꝓphetiā ⁊ nouerim my-
steria oīa. i. scripture. ⁊ oēm sciā3. ⁊ si habue-
ro fidē ita vt mõtes trāsferā. charitatē aūt
nõ habuero nihil sum. i. q̄r vita charitatis
careo. ⁊ si distribuero in cibos pauperum
oēs facultates meas. ⁊ si tradidero corpus
meū ita vt ardeā. charitatē aūt n̄ habuero
nihil mihi pdest. Itē. j. Coꝝ. vlt. Si q̄s non
amat dñm nostꝝ iesū christū sit anathema
scz maledict⁹ ꝑm glo. q̄r maledicet̄ in iudi-
cio illa maledictiõe. De q̄ Matth. xxv. Ite
maledicti in ignē eternū D Scd̄o q̄z
vtilis sit dei dilectio patet ex septē Pri-
mo filiū dei cõstituit charitas. q̄r misit de⁹
spiritum filij sui. in quo clamamus Abba
pater. Roma. viij. Et Gal. iiij. Et Johā. j.
Dedit eis q̄ eum receperunt ptātem filios
dei fieri. q̄ credunt in nomine eius. Nā cha-
ritas peccatorē de infinita distātia in q̄ ꝯ-
cecidit per mortale peccatū a deo. in q̄ fuit
in regione longinqua fili⁹ prodig⁹. eleuat
ad vniõnē cū patre celesti. Hoc enim gñe

officiũ est dicit Albert⁹ ij. de mirabili sciã
dei. Secũdo facit mereri quolibet ope
morali et bono vitã eternam. aut ei⁹ au-
gmentũ: q2 si filij et heredes. vt dr̃ Gal. iiij.
et Roma. viij. Tertio facit q̄ p modica
bona tp̄alia in casu necessitatis p deo data
et sic de alijs. tantũ mereř q̄s quãtũ ali⁹ per
multa tp̄alia data. vt pz de vidua cũ duo-
bus minutis missis in gazophylaciũ Luce
xxj. que christi testimonio pl⁹ q̄z oẽs misit.
Et de sancto Petro q̄ licet modicũ reliq̄-
rit. tamẽ ait Matth. xix. Ecce nos reliq̄m⁹
oĩa et secuti sum⁹ tc. q̄d ergo erit nob. Et ie-
sus r̄ndit: Amẽ dico vob tc. centuplũ acci-
pietis et vitã eternã possidebitis. Non eñi
vt dicit sup eodez Greg. q̄ntũ sed ex q̄nto. i.
ex quãta charitate q̄s dat de⁹ põderat. tũc
scz q̄n nõ adest facultas exterior. Quar-
to facit interdũ nihil habentẽ de bonis ex-
terioribus tantũ mereri de p̄mio essentiali
quantũ ali⁹ mereř q̄ multũ dat. vt patet in
eo videlicz q̄ in paup̄tate existẽs ex magna
charitate vellet dare centũ florenos et non
potest dare. tantũ in casu potest mereri sic
q̄ centũ florenos dat. Exẽpli grã. Pauper
nihil habẽs in charitate tñ existens vt duo
quo ad gradũ q̄ perfectũ animũ habet dã-
di alteri mendico decẽ florenos. tantũ me-
retur de p̄mio essentiali quãtũ diues ex eq̄-
li charitate dãs actu decẽ florenos. Secũ-
dus tamẽ premiũ accidẽtale habebit. quia
gaudebit de eo q̄ voluntatẽ dandi habuit
et q̄ dedit et paup mendic⁹ p eo intercedet.
Sed hec modica sunt respectu essentialis
p̄mij q̄d erit de creatore. Hoc p̄bat sentẽn-
aliter sanct⁹ Thomas. p̄ma. ij. q. xx. arti. iiij.
E Quinto impetrat et mereř sciam ma-
gnam in patria et gaudiũ. Sic q̄ si simplex
vetula in charitate decedit que habet cha-
ritatem vt quattuor. et magister in theolo-
gia decedit i charitate vt duo. vetula habe-
bit clariorẽ et p̄fectiorẽ sciãm de visis i deo.
q̄z theolog⁹. licet de habitib⁹ scientificis ac-
quisitis magister pl⁹ habituř sit de scien-
tia. sed hoc modicũ est respectu sciẽtie de
deo imediate habẽde. Rõnem h⁹ assignat
Tho. i p̄ma pte. q. xij. arti. vj. Quia magni-
tudinẽ charitatis vie seq̄ř in patria magni-
tudo lumĩs glie. et magnitudinẽ lumĩs glo-
rie seq̄ř intimior vnio et visio diuĩe essentie
et quãto intimi⁹ videř õ⁹ et vniř alicui itelle-
ctui. tãto plura et intensi⁹ sciet q̄s ea q̄ relu-
cent in deo. et p ɔ̄sequẽs maior delectatiõ se-
queř et mai⁹ gaudiũ. Charitas eñi sinũ cor-
dis p̄mo aperit. i. capatiorẽ reddit. F
Sexto charitas facit q̄ diligẽtib⁹ deuz
oĩa coopanř in bonũ Roma. viij. His celũ
est p̄miũ. infern⁹ a penis p̄hibitoriuz. et sili-
lymb⁹ et purgatoriũ. bõa tp̄alia sustẽtamẽ-
tũ. et oĩs aduersitas lucrũ p patiẽtie meritũ
Quia dicit Greg⁹. Nulla nocebit aduer-
sitas si nulla dñeř iniq̄tas. Nulla eñi prudẽ-
ti põt adesse mala fortuna. Quia vt dic̃ bo-
etius de ɔ̄so. In potestate ei⁹ est aduersis
bñ vti vt p̄speris. Septimo in via facit
omne op⁹ leue. Jugũ eñi inq̄t christ⁹ meũ
suaue est et on⁹ meũ leue. Matth. xj. Jmo
finis p̄cepti est charitas. j. Thimo. j. G
Tertio qualiř cadat dilectio dei sup oĩa
sub p̄cepto videndũ est. Ubi notãdũ p̄ut
eliciř ex varijs dictis. s. Thome et alioz. vide-
tur q̄ tripliř dilectio dei intelligiř precepta.
Primo placabiliter seu fauorabiliter Se-
cundo ordinabiliter Tertio appreciabiliter
Primo debet diligi placabiliter super
omnia sic q̄ velis deo bonum et complacẽ-
tiam in hoc habeas sine relatione ipsius i
quodcunqz aliud bonum. Pro cuius in-
tellectu notanda sunt aliqua. Primo
quid sit diligere Respondetur s̃m philoso-
phum in rhetorica. Est alicui bonum vel-
le. Ut diligere hominẽ est sibi bonuz velle.
Secundo quid sit hominum bonuz. R̃n-
det phus. j. ethi. c. x. Felicitas sua et virtutes
et scientie. et hec nunq̄z obsunt sibi quantuz
est de se. Sili et bona tẽpalia et mala pene
deseruiẽtia ad virtutes H Tertio no-
ta q̄ duplex est dilectio in hominib⁹. Que-
dam concupiscentie. que vtilitatis nostre
grãtia est: puta cum aliquis diligit aliquã
rem propter se diligentem. et sic diligimus
asinum. capram. cibum. et silia. quia vtilia

nobis ad honorē. ad delectationē. vł ad cō
modū nostrū. Et tali dilectiōe diligit hō se
ꝑncipalit̃. nō aliud. Alia est dilectio amici-
cie. puta cū q̄s diligit aliquē hoīem ꝓpt̃ ip-
sum dilectū hoīem. Ut cū q̄s videt aliquē
sapientē. ꝟtuosum. ⁊ hmōi. ⁊ sibi ista vult
inesse ⁊ cōplacet i eis. diligit eū dilectione
amicicie. Quarto nota ꝙ ꝓprie deo nihil
bonū est nisi id qd̓ ipse est. videlicz ꝙ est oī-
potēs. omnisciēs. misericordissimꝰ. patien-
tissimꝰ. ⁊ dulcissimꝰ. ⁊ silia. Nā ieiunare. ora-
re. ꝟtutes acq̄rere. vicia vitare. nō sunt deo
bona. licz corā nobꝫ ei sint honorifica. q̄r bo-
noꝝ nostroꝝ nō indiget. sz nobꝫ p̄fata bona
sunt ⁊ p ea corā nobꝫ glificat̃ pat̃ q̄ in celis ē
Ex q̄ ptz qd̓ sit deū sup oīa diligere. q̄r sibi
bonū velle videlicz meditari velle ⁊ ꝯplacē-
tiā habere ꝙ est oīpotēs. sapiētissimꝰ. opti-
mꝰ. ⁊ silia. Et sic amamꝰ eū secūdo amore.
videlicz amicicie n̄ ꝓpter aliud nec relatiue
ad aliud Nō aūt diligere debemꝰ eum p̄mo
amore. s. ꝯcupiscēcie. videlicz vt velimꝰ sibi
bonū mie. q̄r nobꝫ bona dat. q̄r tūc nos plꝰ
diligeremꝰ. Un̄ Bern̄. li. i. de diligēdo deū
Absqz intuitu p̄mij diligēdꝰ est deꝰ Uerꝰ
enī amor i seipso ꝯtentꝰ ē. Et itez. Licet deꝰ
sit absqz intuitu p̄mij diligēdꝰ. nō tn̄ absqz
p̄mio diligit̃ Un̄ q̄to q̄s puriꝰ diligit deū
ꝓpter se ⁊ quāto minꝰ hz respectū ad se dili-
gentē. tāto deo dilectio plꝰ placz ⁊ amplꝰ
hō meret̃. Nō aūt quare sic diligere debemꝰ
deū ꝓpter se est. Prima q̄r nisi sic tūc n̄ di-
ligeremꝰ eū nobiliori modo q̄z diligimus
equū asinū ⁊c. q̄bꝰ bonū volumꝰ ꝓpt̃ nos.
Itē naturaliter mater filio vult bonū sepe
sine oī respectu vtilitatis ꝓprie. vt in casu q̄
filꝰ iuuenis moreret̃. ergo plꝰ tenemur deo
Itē idē patet i amicis veris ad q̄s exigit̃ vt
nō diligāt vtilitatis aut delectatōis gratia
sed amicū ꝓpter se. Itez experiētia est ꝙ q̄s
diligit ꝓpter se eū quē nunq̄z videbit vltra
mare existentē. vt si audis de ꝓbo milite in
armis ⁊ ꝟtutibꝰ. vis sibi bonū ⁊ cōplacēti-
am habes in eo. licet nulla vtilitas tibi inde
sequat̃. Cur ergo nō diligeremꝰ deū ꝓpter
se sine oī respectu ad aliud ab eo. Ex q̄ patz

q̄z multū merent̃ q̄ dei ꝑfectiōes sepe medi-
tando ꝯsiderāt ⁊ corde sibi in hꝫ complacēt
Optimꝰ enī actus est diligere deū I

Hic querit̃ p̄mo an deū diligere possim
vt det mihi vitā eternā seu celū. Rn̄det̃ nō
sed p plura opa alia deo huire possumꝰ ꝓ-
pter vitā eternā Nā differūt huire deo ⁊ di-
ligere sicut genus ⁊ spēs. Un̄ opa bona de
deo facere plura ⁊ conari iplere alia prece-
pta ⁊ alia ꝓpt̃ vitā eternā. q̄r opa talia bona
sūt vie ad celū. Sz diligere deū non debeo
vt vitā eternā mihi donet. q̄r sic ordinarez
deū in creaturā ⁊ in vtilitatē meā. qd̓ illici-
tum est. Tū q̄r hoc esset vti fruēdis. qd̓ nū-
q̄z licet. vt dicit Augꝰ p̄mo d̓ doctrina chri-
stiana. Tū q̄r sic me ꝑncipalit̃ quererē. Tū
etiā q̄r deteriora debēt ēē gratia meliorum
hm phm in politicis. qd̓ hic nō fieret Se-
cūdo querit̃. possum ne diligere deū ꝓpter
bn̄ficia q̄ mihi dedit Respōdet Tho. ij. ij. q.
xxvij. arti. iij. Si l ꝓpter dicat causaz finalē
nō debeo. q̄r sic vterer deo. Si aūt dicat cau-
sam occasionalē vel motiuā. possum hm il-
lud ps. Inclinaui cor meū ad faciēdas iu-
stificatiōes tuas in eternū ꝓpter retributi-
onez. Bn̄ficia enī que deꝰ nobꝫ dedit velut
charitatiue dei facule nos accēdere debēt
ad deum diligendū ⁊ occasionez prestare.
Hec aūt questio sicut ⁊ p̄cedens ⁊ similes
aut nunq̄z aut caute debent p̄dicari secula-
ribus. R Tertio querit̃ cur tā duruz
apparet secularibus deum a nobis non de-
bere diligi propter bn̄ficia. Responsio hm
Guilhelmum parisiensez li. de virtutibus
hoc facit carentia doctorum realium et
ignorantia secularium que prouenit ex eo
ꝙ se querunt non que dei sunt. quod chari-
tas dei non facit. sed charitas curua. Que-
runt enim homines nimis terrena: hono-
res. diuitias. et similia. que licet sint mini-
ma bona. tamen in eis contentantur. simi-
les pueris qui in puro|plus amorem fi-
gūt q̄z in tota domo. Contra hunc mo-
dum diligendi deum peccant directe qui-
dam peccatores. qui vellent ꝙ deus non
nosceret peccata eorum. vel vt sibi peccata

coꝝ placerēt. Contra quos in psal. dic dñs
Existimasti inique quod ero tui similis. argu
am te ꝛ statuā cōtra faciē tuā. Tales enim
vellēt deū nō esse omniscientē vel sūme bo
num. Et hoc est deū velle nō esse deū. quia
sciencia sua est deus met I. Secūdo cō
tra hoc faciūt odiētes deū. Vellēt eni eum
nō esse iustū punientem. imo tristant quod iu
stus est. vt faciūt etiā damnati. Dicit etiā
Thomas scda. ij. q. xxxiiij. quod odire deū inter
omnia peccata grauius est. quia in eo per se ē
auersio ab incōmutabili bono. In alijs au
tem est auersio per accidens. Vez licet deus
clare visus a nullo possit odiri. quia sic i eo
nec apparēs nec verū malū videret. Tamē
oditur a malis visus in suis effectibus vide
licet punitionis. Sicut eni videns per croce
um vitrū pulcrū hominē iudicat pulcruz
ꝛ bene coloratū hominē pallidū vel croce
um esse. Sic peruersi per penas a deo infli
ctas eum iudicāt crudelē. scdm illud ps. Su
per cecidit ignis. s. peccati ꝛ maloꝝ effectu
um. ꝛ nō viderūt solē M Secūdo p
ceptū de diligendo deū sup oīa debet fieri
ordinabiliter. sic videlicet. quod nos ꝛ oīa nrā
in deū referamus ꝛ in suam gliam vltimate
ita quod quicquid diligimus. volumus. agimus
omittimus. propter deū ꝛ eius gliam diligamus
agamus. omittamus. quod tūc in omnibus rebus
plus diligimus deū quam res ipsas quādo su
am gliam in omnibus querimus vltimate.
Quia propter quod vnūquodqz tale ꝛ ipsum ma
gis. i. posterioꝝ. N Et scdm hoc intelli
gi debet preceptū: Diliges dñm ꝛc. Quod bre
uius ꝛ clarius sic exponit Tho. tractatu de p
fectione spūalis vite. Et est mēs sancti Au
gustini li. j. de doctrina christiana. Naz di
lectio est actus volūtatis que significat per coꝛ
quia sicut coꝛ est principiū naturale omniū
motuū coꝛpaliū. ita volūtas quantū ad intē
tionē finis vltimi. que est obiectuz charita
tis est principiū omniū actuū quarūcunqz
potentiaꝝ. que mouent a volūtate. Hee au
tem sunt tres. s. intellectus qui significat per
mentē Vis appetiua inferioꝛ que significa
tur hic per aiam Vñ scdm eam dicimur agere

vitā aīalem. Et vis executiua exterioꝛ. que
significat per fortitudinē siue virtutē siue vires
Precipit ergo nobis quod tota nostra intentio
ferat in deū. sic quod oīa actu vel habitu in de
um referant sicut in finē. Quod implet cū ali
quis vitā suā ad dei seruitiū ordinat. ꝛ per
cōsequēs oīa que propter seipsum agit virtua
liter ordināt in deū. nisi sint talia que a do ab
ducant. sicut pctā. Et sic diligit deus ex toto
corde. Secūdo vt intellectus noster totalit
subdat deo. sic quod hō credat ea que diuinitus
tradunt. scdm illud. ij. Corinth. x. In captiui
tatē redigētes omnē intellectū in obsequiū
christi. Et etiā meditātis memoria dei pfe
ctionibus et talia inesse velimus. ꝛ oīa memo
rata alia scz bñficia dei in deū ordinemus.
Et hoc est tota mēte diligere. Tertio vt ap
petitus noster inferioꝛ reguletur scdm deū. et quic
cunqz homo amat sperat. ꝛ sic de alijs pas
sionibus. in deo amet. vniuersaliter omnē
affectionē ad dei dilectionē referēs non in
voluptates carnis. Et qui sic ponit animā su
am in vitā eternā custodit eā Joh. xij. Et hoc
est ex tota aīa diligere. Quarto vt omia ex
teriora nostra verba et opa ex diuina cha
ritate deriuent. et in dei honorem dirigan
tur. scdm illud. j. Corinth. vlt. Omnia opera
vestra in charitate fiant. Et sic diligit deus
ex tota fortitudine. Et talis perfectio deuz
diligendi cadit sub precepto. Quod autē om
nia sint in deum referenda et suum hono
rem. patet. j. Corinth. x. Siue manducatis
siue bibitis siue quid aliud facitis. omnia
in gloriam dei facite. vt in omnibus hono
rificetur deus. Sic enim fit debita recom
pensa deo qui omnia in nos ordinauit. vt
dicit magister in. ij. dis. j. Quia. j. Corint. iij.
Omnia vestra sunt. Jus id docet naturaz
le vt cuius est arboꝛ vel ager. eius etiā totus
sit fructus. Sed totū quod sumus et pos
sumus. et a deo accepimus ꝛ dei propriuz est.
ergo fructus operū nostroꝝ deo cedere de
bent. Sed per talia deo nullaz vtilitatem
adijcere possumus. cum scdm psal. bonoꝛuz
nostroꝛum non indigeat. ideo oportet vt
ad eius fiant honorē. Item cuiuslibet veri

serui omnia opa cedūt dño lege ciuili. sed dei serui sum⁹ p oīa. a quo aīam. corpus. ⁊ res. ⁊ quicqd in illis boni cōtinet̃ babem⁹. Ergo nostra opa dei bonoꝝ seruire iustis⸗simū est. Notandū tñ q̄ q̄uis oīa sint in deū ordinanda vltimate. nō tñ de necessita⸗te sunt oīa immediate ⁊ in solū deū ordinā⸗da. Quia sunt multi fines ad inuicē subor⸗dinati. in quos res recte ordinari pñt. vlti⸗mate tamē totū est in deū ordinandū. Exē⸗pli grana. Comedere debes vt viuas. non ecōuerso. Uiuere vt opa licita facias ad q̄ creat⁹ es. Operari bñ vt vitā eternā babe⸗as. que est videre deum beatifice et eo frui. Et vitā eternā babere nō ppter cōmoduꝫ ppriū vltimate. sed ppter gloriam dei q̄ ibi plus exercet̃. ¶ Sed q̄rit̃ cum nō de⸗beam deū diligere ppter vitā eternā ex pri⸗ma expositione: possum ne alia bona opa facere preter deū diligere: videlicꝫ deū lau⸗dare. orare. ieiunare. ⁊ similia. ppter acqui⸗rendā vitā eternā. Rñdet̃ q̄ sic. Ratio est. q2 omnia p̄enumerata opa bona vie ñ sūt formaliter dei dilectio. ſꝫ effectus dilectōis. Dilectio eni dei facit quē deū colere. orare sanctificare sabbatū. multa p̄cepta seruare ⁊ similia. Et talia tanq̄ꝫ min⁹ bona ordinā⸗tur in mai⁹ bonū. s. in vitā eternā. videlicet in dei visionē clarā et dilectionē. et hic ē re⸗ctus ordo. ¶ Secūdo querit̃ an ad bonitatē actuū nostroꝝ req̄rat̃ vt q̄s actu⸗aliter tendat p res p̄nominatas in deuꝫ or⸗dine tacto. Rñdet̃ q̄ nō oportet actualiter sic tēdere. sed vt act⁹ nostri sint vē boni suf⸗ficit ⁊ requirit̃ vt cadāt sup debitā materi⸗am. ⁊ vt alias sint bene circūstantionati. et q̄ referant̃ in deū actualit̃ vel virtualit̃. Ta⸗men quāto plus q̄s actu in deū refert. tāto plus meret̃. Sicut mercator ad remotam terrā p̄uā rem portās lucrat̃ plus q̄ꝫ alter cū ꝫ equali re in ppinquo manēs. Oportet enim ad minus hominē taliter esse dispo⸗situm in aīo per habitū acquisitū ex actua⸗libus relationib⁹ in deū. aut p habitum in⸗fusum. aut p generalē intentionē faciendi omnia ppter deū. q̄ si se resolueret et actu⸗aliter cogitaret de deo ⁊ de relatione ī ipsū statim referret in eū. Exemplū in filii. Pat̃ amat filiū propter quē ditandū mercatur circuit maria. terras perambulat. nō sem⸗per actualiter talia ordinans in filij ditati⸗onem. sed sufficit q̄ labores p̄nominati im⸗perati sint aliquādo a dilectione filij. cuius imperij virtus manet in sequētibus. Sic de volente ire rhomā. nō oportet q̄ in itine⸗re peregrinus talis semp actu cogitet de fi⸗ne. scilicet de Rhoma. sed mediante vna ci⸗uitate attingit aliam. Et sic est in proposi⸗to. ¶ Tertio queritur. an ad hoc q̄ actus nostri sint boni moraliter vel meri⸗torie. exigatur q̄ a charitate seu a dilectiōe dei incipiant ⁊ terminent̃. originentur ⁊ or⸗dinentur. Respondet̃ q̄ sic. Nam q̄ oriri oporteat a dilectione dei. patet per Augu⸗stinū in de spiritu et littera dicentem: Nō est fructus bonus qui de radice charitatis nō surgit. Charitas autē est dei dilectio ex acquisito habitu vl' infuso procedens. Q2 etiam nullus actus sit bonus moraliter. nisi immediate tendat in deum: vt dei dile⸗ctio primo modo exposita. vel mediate tē⸗dat per alia opera in deum finaliter. patet per Augustinū de ciui. dei libro. xix. vbi di⸗cit. Nullas esse veras virtutes si in deuꝫ fi⸗naliter non referantur. Ex quibus patꝫ ne⸗cessarium fore actus nostros originari et terminari a deo in deum. Uerbi grana. Ad hoc q̄ dilectio tua vl' proximi sit bona moraliter. exigitur vt dei dilectio sit causa dilectionis proximi. et q̄ proximū diligas finaliter propter deū. Sic de elemosyna et de alijs. Sed vt sint opera nostra etiam meritoria. oportet vt ex infusa dilectione p̄cedant. videlicet ex charitatis habitu. i. Co⸗rinth. xiij.

Capitulum. V.

Ontra hoc pre⸗ceptum faciunt plurimi creatu⸗ram sibi pro fine statuendo: quā creaturam plus deo diligunt: vt hono⸗res. diuitias. voluptates. sciētias. et plura

glia. Pro cuius intellectu notandū fm
Tho. pma. ij. q. i. q sēp est aliquid i corde
bois qd homo sume diligit. ⁊ in quod ma-
xime vitā suam ordinat. Et h dicit vltimus
finis bois. ⁊ ad illud habet homo quasi spe
cialiter faciē anime. id est supremā intēno-
nem cōuersam. Et si hoc ē deus. tūc homo
est in statu salutis. ⁊ si subito moreret salua
ref. Si vō ē creatura iam ē in statu dānati-
onis. B Unde regula talis a docto-
rib⁹ sacre theologie eliciē. Et sit pma ad no-
prima regula scendū peccata mortalia a venialib⁹. Qn̄
amor vel affectio ad creaturā ad se vel aliū
tātū crescit vel est tam magn⁹ q in eo cōsti-
tuit vltimus finis. i. q aliquis nec actu nec
habitu ordinat illā creaturā vel ei⁹ dilecti-
onē. aut etiā seipsū in deū. sed vellet cū tali
creatura cōtentari. ⁊ nō curare deū offēde-
re nec pceptū ei⁹ transgredi. ppt illā creatu
ram. est mortale peccatū. quia est aliqualis
cōtemptus dei. Et licet non sit formalis tn̄
est fruitio creature ⁊ pponit creatura deo.
Uel etiā cū aliq̄s vellet cū creatura h semp
manere nō curando de beatitudine. Licet
enī nō sint rudes sup hoc tēptandi. tamē sp
talis amor est peccatū mortale. Qn̄ aūt ali
quis diligit creaturā plus q̄z deberet. sed tn̄
ppter hoc nollet deū offēdere nec amicicia
ei⁹ pdere nec trāsgredi ei⁹ pceptū. nō opor-
tet q tūc sit mortale. Alia regula secūda
videlicet satis cōcordans cū pma est. Q
2 regula qn̄ aliquid cōmittit notabiliter cōtra dile-
ctionē dei hoc est mortale. qn̄ nō tunc est ve
niale. Qn̄ aūt aliquid fit contra dilectionē
dei pōt attendi penes hoc q repugnat cha-
ritati ⁊ amicicie quam ad deū habere debe
mus sup oia C Tertio modo diligen-
dus est de⁹ sup oia appreciabilit. sic q tam
care habeam⁹ et appreciemur deū q ppter
nullā creaturā eo carere vellem⁹. sed oibus
aliis a deo cū eis pponim⁹. et q tam firmo
amore deo adhereamus q ppt nullā crea-
turā. nec ppter oēs simul aliquid faciamus
aut velim⁹ cōtrariū diuine dilectioni ⁊ cha
ritati. i. contrariū dei pceptis. Que enī deli-
berate fiūt cōtra diuina pcepta. sunt cōtra-

ria diuine dilectioni ⁊ charitati. q sunt pec
cata mortalia que tollunt charitatē. Illud
etiā videt velle Sco. in iij. dis. xxvij. vbi dic̄.
q homo debet deū extensiue diligere su per
oia. ita q nullū aliud nec oia alia simul sint
eque appreciabilia sicut deus. sed q oia alia
vellet cui⁹ nō esse q̄z deum nō esse. Et debet
etiā intensiue deū diligere sup oia. ita q fa-
cilius deberet inclinari ad cōtrariū dilectio
nis cuiuscūq̄z alteri⁹ q̄z ad cōtrarium dile-
ctionis dei. Est aūt ratio hoz. q deus ē illa
pciosa margarita quā negociator ille inue-
nit q abijt et vendidit vniuersa que habuit
et emit eā Math. xiij. Item cū de⁹ infinit⁹
sit in bonitate. misericordia et similibus at-
tributis. intensiue et extensiue. ideo pro in-
finitis mundis nō deberet offendi. fm Ansi-
helmū. Cur de⁹ homo. Itē stultissimus eēt
qui cōtempto thesauro grandi papiliones
insequeret sicut pueri. qd tn̄ faciūt qui crea-
turā plus q̄z deum diligūt. B Contra
hoc pceptū faciūt quicūq̄z intuitu alicuius
lucri tpalis cōsequēdi vt fit in emendo aut
vendendo. aut delectationis vt fit luxurian-
do aut honoris vt fit superbiēdo. vl vane glo
riando. faciūt cōtra dei pceptū. Tales non
diligūt deū sup oia. sed diligūt creaturā pl⁹
q̄z deum. quia ppter eā plus placz eis talis
creatura q̄z diuina voluntas in preceptis.
Et appreciant vere vel interptatiue creatu-
ram pl⁹ q̄z deū. Un̄ aug⁹ li. de li. ar. diffini-
ens peccatū mortale dicit. Est spreto incō- peccatum mortale quid sit
mutabili bono. reb⁹ mutabilib⁹ adherere.
Unde Math. x. Qui amat patrē aut ma-
trē pl⁹ q̄z me nō ē me dign⁹. aut q amat fili
um aut filiam super me nō est me dignus.
Secūdo cōtra hoc preceptū faciūt qui
amore alicui⁹ persone vt Adam respectu
Eue. et malo amore capti respectu persone
dilecte. ne psonā talem cōtristent negligūt
dei pceptū. et cōtra ipsum faciūt dei hn̄plā-
citū nō curātes Tertio q timore alicui⁹
persone vt serui ppter dn̄os deo obedire i
pceptis omittūt. et sic creaturā vilē creato-
ri pciosissimo preponunt C Ex dictis
patere possunt doctoz quedā regule. Et sit

3. regula tertia in ordine. Quicqd cõmittit vel omit- tit cõtra pceptũ dei. vel ecclesie vel legis na- ture. vel supioris. si talia precepta sint de ne- cessitate salutis. vel contra votũ solẽne vel priuatũ. vel cõtra iuramentũ licitũ. semp ẽ mortale peccatum. Quia ẽ dictũ vel factũ vel concupitũ contra legẽ eternã. sic eñi dif- finit Aug⁹. et allegat magister li. ij. dis. xxxv. Quñ vo citra tunc nõ oportet q sit mortale. Item patet q: talia sub dei mãdatis pcepti- uis continẽtur. ¶ Alia regula ẽ quar- 4. regula ta videlicet. Quñ aliquid fit contra conscien- tiã vere vel false dictantẽ aliqd esse morta- le. est mortale peccatũ. q: est spreto vere vel interptatiue incõmutabili bono reb⁹ inmu- tabilib⁹ adherere. vt beatus Aug⁹ diffinit peccatũ mortale in li. de libero ar. ẽ cõtra tertiã expositionẽ. ẽ cõtra apostolũ Roma. xiiij. Qui discernit si mãducauerit dãnatus est. q: non ex fide. glo. id est fm cõscientiam. Unde cõscientia erronea ligat nõ inqntũ erronea. sed inqntũ conscientia. Item vel q facit cõtra conscientiã formidantẽ pbabili- ter vel dubitatiue an aliquid sit mortale. tũc semp est mortale peccatũ. Quod aũt nõ fit cõtra conscientiã adhuc põt esse mortale si cõscientia nõ sit satis instructa et sufficient. Nota Unde ẽ regula magistralis. Dubitans de aliquo an sit illicitũ ẽ stante dubio agens illud peccat. Sed hãc regulã exponit Can- cella. parisieñ. Johãnes de gersona. tracta- tu de pollutione. vna cũ Guil. altis. dicens. Intelligendũ esse de dubio tali quod est ve- hemens et magis aut eque saltem inducit mentẽ credere q est mortale illicitũ. sicut q est licitũ. Imo Albertus adhuc facilior est. Secus est vbi mens pl⁹ inclinat et iudicat quod est licitũ q illicitũ. q̃uis non habeat vsq quaq certitudinẽ euidentẽ aut firam. q: nec hoc ipsum requirit. Itẽ Cancellari⁹ in de vita anime. dicit istã regulã sic. expo- nens se discrimini peccati mortalis peccat mortalit. debere intelligi nõ de oĩ dubio sed de pbabili et vehementi. Probat per illud Eccl. iij. Qui amat periculũ peribit in illo. Exemplũ ponit de sciente ponẽte se dorm- tum ppe serpentes. q se periculo cõmittit in- toxicationis. Pro intellectu taliũ sũt no- tande regule tredecim. q̃s ponit in diuersis locis Cancella. in florib⁹ regulaẽ moraliũ. et li. iiij. de cõsolatiõe theologie. Prima. Equitas quã nominat phus epykeyã pre- ponderat iuris rigori. Est autẽ equitas iu- sticia pensatis oĩbus circũstantijs particu- laribus dulcore misericordie tempata. Hoc intellexit qui dixit. Ipse etiã leges cupiũt vt iure regãt. Et sapiẽs. Noli esse iust⁹ nimis. Alioqn sũma iusticia summa iniusticia fit. Et ps. Oia mãdata tua equitas. dei scz. id ẽ cũ equitate pẽsanda. Secunda. Ambu- landũ est i via virtutũ via regia vt nec stri- ctius fiat dei mandatũ nec lati⁹ q̃ ipse mã- dauerit. q̃uis inde sumere possint aliq aut malicie velamen. aut ecõtra in desperatio- nem coruere. nõ tamẽ oĩb⁹ p omni tempe ẽ loco pdicandã asserim⁹ q uãlibet veritatẽ. Tertia. Bonaẽ mentiũ est ibi agnosce- re culpã vbi culpa nõ est. Agnosce ex inquã nõ per assensũ firmũ. hoc eñi stultũ pericu- losũ q foret. Sed sic vt doleat aut peniteat homo postmodũ quasi veraciter in culpa teneret. Hoc intelligit de pteritis. Ratio di- ci est. q: certissimũ est q sine dei gratia dã- nati sum⁹. Et q null⁹ oĩo de cert⁹ est se esse in gratia. nihilq nostrũ est et a nobis nisi pctã. Quarta loquẽdo de futuris agibi- lib⁹ vel credibilib⁹ nõ reputet culpa vbi cul- pa nõ est. alioqn causaret erronea cõsciẽtia cõtra quã si aliquid attẽptet fieri iã culpa est si fluctuet anim⁹. Quinta Sub hac dubitatiõe fluctuans velut ad viũ̃ libz ne- sciens quid actur⁹ sit. cõsiliũ est vt nõ agat q: exponeret se discrimini. quo casu certũ habeat q peccet. Sexta. Si vis quicq securr⁹ agere certus sis illud esse bonũ neq virtuti cõtrariũ. Sed refert qua certitudie sufficit nempe certitudo moralis que est in fima. Nec exigit secũda certitudo supnatu- ralis que est nobilissima clare euidẽte put videt deus in gloria. nec pphalis reuelatio- vt in pphetie dono. nec adherẽtie que diui- ne auctoritati innititur, vt in articulis fidei ẽ

sacre scripture. Nec tertia certitudo exigit
naturalis que habet ex demonstratione. ut
prima principia. Est aūt moralis sive civil'
certitudo que tangit ab Aristotele in prin-
cipio ethicoꝝ. cuius sententia est. Disciplī-
nati esse in unaquaqꝫ re certitudinē quere-
re iuxta exigentiā materie. Eque enī vitio-
sum est inquit psuadentem querere mathe-
maticā. et moralem demōstrare. Nō enī cō-
surgit certitudo moralis ex evidētia demō-
strationis sed ex pbabilib⁹ cōiecturis gros-
sis et figuralibus magis ad unā partē quā
ad alterā. Hec certitudo moralis sufficit ut
vel nō sis in peccato dū facis quod in te est
id est. dū bene uteris donis iā habitis. aut
saltem peccatū nō incurris novū per teme-
ritatem. Exempli gratia. in celebrando. or-
ta est enim ex diligentia tue preparationis ex-
cusatio. Septima regl'a. Certitudo mo-
ralis p doctrinā colligit altero triū modoꝝ
quoꝝ unus puenit ex alteri⁹ autoritate. ali-
us ex ppria eruditiōe. tertius ab experimē-
tali certitudine. Sub pmo vivūt incipiētes
ꝛ aīales. qui aut non habent claram sue cō-
plexiōis armoniam vel aliam gratiā gra-
tis datam qua faciliter concipiunt agenda
ab eis qui scripturas intelligunt ut Aug⁹.
Tales ab alijs recipere habēt intelligentiā
scripturarū ꝛ alijs credere ꝛ obedire littera-
torib⁹. Sub secūdo sunt pficiētes ꝛ rati-
onales. qui provenit ex propria eruditione
ꝛ oritur hic modus nutriturqꝫ ex studiosa
pscrutatione divinoꝝ mandatoꝝ in sacra
scriptura ꝯtentoꝝ que legi debent puro fi-
deli et integro corde. Sub tertio sunt perfe-
cti ꝛ spūales scilicet sub experimētali cōsue-
tudine. De quibus apl's. Spūalis homo
oīa iudicat ꝛ ipse a nemine iudicat. Et alibi
dicitur. Nihil dulcius qꝫ respicere in man-
datis dei. Habentes enī virtutum habitus
ex eisdem inclinant ad recte iudicanduꝫ de
agibilibus eoꝝ nō ex habitu sciētie so-
lū. sꝫ ex natali v̄tutis iclinatiōe. Puto q re-
ligionū instituendarū pncipalis causa fuit
autoritas regiminis cui obedientia presta-
ret plus qꝫ pprie rationi. que in plurimis
dubia est valde et debilis ꝛ icerta. humana
enī agibilia tantā habent variabilitatē. di-
cente Aristotele. et teste experientia. ut usu
magis qꝫ arte cōstare videant. Octava
est. Certitudo moralis non semper scrupu-
los oēs abijcit. sufficit ut cōtemnat vel supe-
ret sic operando quasi nō sint. Est aūt scru-
pulus in pposito vacillatio seu dubitatio
quedam consurgens cum formidine ex ali-
quibus coniecturis debilibus et incertis.
alioqn si ex vehemētibus argumentis et p-
babilibus pro hac parte qꝫ pro altera dubi-
tatio ꝯsurgeret. iaꝫ nō scrupul⁹ sol⁹ vel levis
dubitatio cum trepidatione dici oportet. sꝫ
moralis de transgressiōe certitudo. No-
na regula est. Moralis certitudo non po-
test sub una regula tradi que sufficiat in oī
casu consciētiam agentis reddere securam
se non deliquisse. Id ex eventu rerū perpen-
di sepius solet. Propterea cōstitute sūt in
figura tres civitates refugij. fides. spes. cha-
ritas. cōtinentes lavacrū penitētie ꝛ immuni-
tatis asiluꝫ quatenus pax conturbata per
ea que se fecisse formidat homo reformetur
Decima regula est. Omnis agens con-
tra conscientiā edificat ad gehēnam si con-
scientia sit sive qd id quod agitur est morta-
le vel veniale solū. quantū est ex parte uni⁹
circūstantie que est facere contra cōscienti-
am si conscientia iudicet illud soluꝫ esse ve-
niale. Undecima. Exponere se periculo
peccati mortalis est peccatū mortale. vl' sic
agere incertū et dimittere certum in mate-
ria morali est peccatuꝫ mortale. si tale sit in-
certum q sit mortale. non solum per conie-
cturas leves aut ex suspitione trepida aut
scrupulosa pveniēte ex nimio timore cadē-
di in via dei. sed intelligitur dū tale est vehe-
menter et probabiliter incertum eque sicut
oppositū vel magis. Tunc enī illud qd agit
non carebit mortali culpa. aliter non opor-
tet. Idem dicit Altisiodorensis. Albertus
adhuc est benignior in libro de homie. ubi
sic querit. utrum consciētia semper obliget
ad faciendū. Respondet. sine preiudicio lo-
quendo dicamus q non obligat ad faciēdū

nisi sit vt opinatū vel vt creditū vel vt scitū illud qḋ est in consciencia. Et tunc obligat siue conscientia sit erronea siue nō erronea. Nō autem obligat ſm eundē si est vt dubitatum aut vt ambiguū. Duodecima regula est. Consiliū salubre est frequēter agere cōtra scrupulosos leues et trepidos cītādo eos ad alioꝝ iudiciū quaten⁹ ex consuetudine fiat homo robustus solidus et tranquill⁹ in exercitio spūali. Exemplū in domificatorib⁹ ꝛ fidibularijs. Tredecima. In nullo casu est perplexus aliquis inter duo peccata qn̄ ei pateat exitus absq; nouo peccato. Nam si iurauerat quispiā se occisurū Petrū innocētem, nō occidat eum. ipse nō peccauit nouiter. sed iam peccauerat in iurādo. Si autem dictet sibi cōscientia erronea ꝙ Petrus innocēs est statim occidendus ab eo. dimittat hanc conscientiā et liberat⁹ est. Si postremo incidāt duo p̄cepta incōpassibilia ex culpa sua agat id qḋ de se ē magis obligatoriū ꝛ a nouo peccato īmunis existet. ¶ Dubia plura hic occurrūt. Primo qn̄ homo teneat diligere deū sup oīa. Respondet̄ ꝙ nō semper et pro semper. quia est p̄ceptū affirmatiuum. Ratio est. quia actualiter deū diligere semp esset impossibile ppter humanā infirmitatē. et ppt̄ multa impedimenta. Dicit tamen Sco. in tercio dis. xxvij. ꝙ ad actualiter implendū obligat diebus festiuis. ita ꝙ oī die festiuo. et potissime dn̄icis diebus in principalib⁹ festis teneat̄ homo se recolligere ꝛ deū sup oīa actualiter diligere. vt patebit de sanctificatione sabbati clarius. Et licet p̄ni c tenea tur ex p̄cepto. tm̄ omni momēto tenemur peccata vitare ꝛ bene agere. Et forte nimis inchristianum esset si ne foret non q̊tidie de mane saltem aliqualiter cor ad deū cōuertere. et q̄uis prepeditus legittime excuset̄ de audientia misse interdū die dn̄ico. tamē nunq̄ videt̄ quis excusari qn̄ ī die tali teneatur deum diligere super oīa. quia solo corde impleri potest. Vnḋ dicit Sco. in tertio dis. xxvij. Si aliqua necessitas excusat ab executione audientie misse dn̄ico die. necesse est supplere in aliquo equalente. vt saltē die illo deputato speciali cultui diuino aliquis actus habeatur relatus immediate in deū ad eius reuerentiā. ¶ Dubitat̄ secūdo. An preceptū hoc de dilectiōe in via possit impleri a nobis. Respondet̄ ſm Tho. in li. de perfectione spūalis vite. triplex est gradus deum diligendi. Prim⁹ vt diligatur q̄ntū diligibilis est. Et hic a solo deo attingitur. Ratio. q2 simpliciter infinite bon⁹ diligibilis et amabilis est. et sic nec in patria a creatura quacūq; diligitur. Secundus vt diligatur deus ſm totā virtutem alicui⁹ diligentis. Et sic solum in patria a nobis pficietur. Et ad hoc hic suspirare debem⁹. Ibi enī oīa nostra scz cor. id est. intētio. mens. id est. intellectus. aīa. id est. oīs noster appetit⁹ et fortitudo. id est exteriora nostra. totaliter in deū ferent̄ dilectiue. Tertius gradus est deū diligendi. sic expositū est tripliciter hoc p̄ceptum. ꝛ sic in via impleri potest. ¶ Dubitat̄ tertio. An deū plus amare deberes si pro te solo mundū creasset. redemisset. et glorificaturus esset te solū in patria. ꝛ nō alijs vel pro alijs hec faceret vel factur⁹ esset. Respōdet Hugo. li. soliloquij sui vbi homo cū sua anima loquit̄. Q, imo plus. quia plura sic singulis contulit. Nam anima dicit. Ecce vnice dilectum et electū diligo. sed hanc huius dilectionis mee iniuriam patior ꝙ solum diligens sola nō amor. Vbi respondet homo. Caue anima ne. qḋ absit. nō sponsa sed meretrix dicaris si munera dātis. id est. dei beneficia plus q̄ dantis affectū diligas. Et post hoc ostendit. ꝙ tria velut arras quasdā quelibet aīa a deo sponso suo recepit. Primo quedā cōmuniter. secundo quedā specialiter. tertio quedā singulariter. Cōmuniter vt celū et terram ꝛ coꝝ ornatū. quo participant pisces aues ꝛ bestie. Specialiter. intellectū. memoriā. voluntatem. dn̄ium terre. redēptionē in passione et glorificatione. Singulariter vero ꝙ in vtero mortuus nō fuisti. ꝙ peccantem te expectauit. penitentiā dedit. et innumerabilia alia. Cōmunia finaliter deus ppter te

creauit. qui elicet deus amet. plus tamen te quia in tuū obsequiūz. que si deᵘˢ non creasset. quot oblectamentis careres. Specialia propter te in via fecit. vt societatem sine qua nullius boni iocunda est possessio per proximos hoīes haberes. In patria vero q̄t indicibilibus careres gaudijs si sola saluareris. Plus ergo cōtulit tibi alia diligēdo q̄z si sola amareris. Nec putes defraudari deum qui infinitus nō minᵘˢ te diligit. ꝑ plures diligendo. Oīa enī vt ait apl's nostra sunt. Hec est sententia ibi Hugonis. R

Quarto videndū est. q̄z rationabile sit deū diligere super oīa. et quare teneamur.

Primo. quia simpliciter sūme bonᵘˢ est. imo bonitas ipsa. et sic est amabilis infinite et desiderabilis. ideo si possibile esset infinite a nobis diligendus foret. Unde Bern. de diligendo deū. In qualibet alia affectione nostra oportet seruare modū ꝛ terminū cōstituere. vltra quē ascendendo fieret affectio vituperabilis. vt patet de dormitione et vigilia. gaudio. tristicia. et sic de similibᵘˢ aīe passionibus. In dilectione aūt dei per quā maxime attingimus finē nostrū vltimū nō potest esse excessus. Item naturale est vt bonum diligatur. ꝛ melius amplius. ergo optimū sūme diligendū est. Demōstratio enī naturalis ista est. Et hec scilicet bonitas diuina debet esse finis et causa nostre dilectionis. sed oīa que in sequētibᵘˢ dicent debēt esse occasiones et cause efficiētes simouentes nos vt deū ꝑpter seipsū finaliter diligamus. Et ꝑpter hoc solum. quia bonus est.

Secūda ratio. q2 ipse prior dilexit nos. ꝛ ꝑꝰ q̄z nosipsos diligamᵘˢ. Quia sm Aug. de cathecizandis rudibus. nulla maiorē ad amorē inuitatio q̄z ꝑuenire amantem. Et nimis durus est qui ꝑimpendētem dilectionē reamare negligit. Dilexit enī nos deus infinite perfectus. miseros. dilexit eternalit. dilexit nesciētes ꝛ resistentes. Eph. ij. Deus qui diues esset in misericordia ꝑpter nimiā charitatē suam qua dilexit nos. ꝛ cū essemᵘˢ mortui peccatis. cōuiuificauit nos in christo. cuius grā saluati estis. Ioh. iij. Sic deᵘˢ dilexit mūdū vt filiū suū vnigenitum daret vt oīs qui credit in eū non pereat. sed habeat vitam eternam.

Tertia ratio. quia pater noster est amplius q̄z parētes carnis. eo q' deus et parētes creauit. vt dicit Damas. li. j. c. xv. Unde cū naturale sit ius et diuinū parentes diligere. plus deū tenemur diligere. Perpēdamus q̄nta beneficia cōtulit in singulis mēbris corpis et potentijs anime. de quibᵘˢ si oculis priuati a medico grans restitutionē reciperemᵘˢ grati valde essemᵘˢ ei. vnde plus ei dilectiō exhibenda est q̄ totum corpus dedit.

Quarta quia noster gubernator. regit enī. fouet et ꝓtegit. Multum diligitur rex optime regens. ergo summe diligatur qui celum terrāq3 et oīa elemēta optimo ordine regit. ꝑpter hoīes electos ꝓculsime. Roma. viij. Scimus quoniā diligētibus deū oīa cooperantur in bonū. Nam sm Aug. deus mala fieri nō sineret nisi meliora inde elicere sciret. Itē multū diligit patrēfamilias qui regēdo cibaria ꝛ necessaria ministrat. plus ergo diligēdus est q̄ ꝑpter nostrū cōmodū oīa creauit. Oīa enī sm aplm nostra sunt. angeli nūc ministrando. tandē in patria cōletando. Mala etiā ꝑpter nos in bonū vertunt. Magnū būficiū q' generalem influentiā3 nobis et alijs ꝑpter nos irradiat. Quia sm Greg. si ad instans subtraheret in nihilū oīa fluerēt.

Quinta q2 noster redemptor est. Quātū enī nobis bonum in hoc cōtulit. qui eramᵘˢ in captiuitate diaboli. morti eterne addicti. ꝑ tot carētes redēptionis. quos per filiū3 suum vnigenitum dilectissimū sibi per eiᵘˢ vitam ꝑfectissimam ꝑ mortē3 crucēq3 redemit. Qui Ro. viij. ꝑprio filio suo nō pepcit. sed ꝑ nobis oībus tradidit illū. Et q2 ius oīa dei bñficia sint inumerabilia multitudine. et inestimabilia magnitudine. crebro pre oculis cordis tenenda velut scintille diuine charitatis ad nos calefaciendum apta. et tamē que moriendo pertulit tanq3 ingens ignis debent nos maxime mouere ad deū diligendum.

Sexta quia suā ꝑsonam verissime quotidie in eucharistie sacramento cū3 imolatur

porrigit. paratus nos exaudire amplius q̄z si oculis videremus directe corporeis. Beati inquit qui nō viderūt ⁊ crediderūt. Ait enī de hoc. Ecce. Ego vobiscum sum oībus dieb⁹ vsq̄z ad cōsumationē seculi Matth. vlt. Septima quia promisit se diligētibus premiū inexcogitabile Joh. xiiij. Si quis diligit me. sermonē meū seruabit. ⁊ pat̄ me⁹ diliget eū et ad eū veniem⁹ et mansionem apd eū faciem⁹. qd erit i patria pfectissime.

Capitulum. VI.

Quarto hic man

datur nobis seruitus deo exhibēda a nostro corpore. Hoc enim Christus ostendit. cū dicit Mat. iiij. Dn̄m deū tuū adorabis. et illi soli seruies. Ubi primo videndū de ratione seruitutis corpalis quā deo tenemur. ⁊ quot sint quib⁹ corporaliter deo seruire debemus. Secūdo cur illa facere debemus ⁊ qn̄. Tertio qui cōtra hoc faciūt. Quo ad primū notandū q̄ fm Hiero. in primo mandato pcipit latria id est seruitus adoratio seu reuerentia ⁊ honor deo soli exhibēda. Et hoc fit corde per fidem. spem. ⁊ charitatem. Sed corpore fit sicut in pcedenti capitulo dictū est. Reb⁹ vo exterioribus per plura alia. Et de tali dicit Tho. secunda ij. q. lxxxv. q̄ adoratio duplex est. vna interior in vera mentis deuotione. Alia exterior in corporis exhibitione. que fit alicui tanq̄z supremo omniū dn̄o. et talis cultus est soli deo debitus. quia deus est summ⁹ noster dn̄s. rex ⁊ pater ratione creationis. Unde in recognitionem nostre subiectionis ad talē dn̄m ei obsequia exhibere tenemur corpalia. sicut ⁊ serui dominis tpalibus corpaliter seruiūt. ⁊ reuerētiā eis faciūt corporalē. Et hoc tangit Malachie. i. Si ego pater vester vbi honor me⁹ Patris enī est producere ⁊ gubnare. Unde aplus Roma. xij. Exhibeatis corpa vrā hostiam sanctā. viuentē. deo placentē. rationabile obsequiū vestrū. B Exhibet aūt reuerentia ⁊ honor ac seruit⁹ deo a nostro corpore multipliciter per gestus. Quidam sunt cōmunes. Alij quibusdā speciales. Cōmunes sūt inclinatio capitis. oratio vel laus dei vocalis. pectoris tūsio per manum. dorsi inclinatio. genuflectio. ambulatio ad loca sancta. tot⁹ carnis maceratio p ieiuniū ecclesie. ⁊ tot⁹ corpis pstratio. vel manuū ad modū crucis extensio. flet⁹ ⁊ gemitus. ac his similia. que deo reuerent exhiberi possunt in recognitionem vniuersalis dominij. Sed notandū q̄ taliū gestuū quidam fiūt cōmuniter in ecclesia vel in publico. et talibus reuereri debemus in publico Quia de hoc Matth. v. dicitur. Sic luceat lux vestra corā hoībus. vt videāt opera vestra bona ⁊ glorificent patrē vestrū q̄ in celis ē. Alia vo licet sint signa humilitatis ⁊ dei obseq̄a tn̄ si nō solent fieri a multis deuotis in publico. debēt fieri solū i secreto. vt sunt venia. ad modū crucis expansio. magna pectoris tūsio. Et de his dicit Matth. vj. Tu aūt cū oraueris intra in cubiculū ⁊c. Nam fm glo. sup illō Matth. xvij. Hoc gen⁹ demoniorū nō eijcit nisi in ieiunio ⁊ oratione. Oratio ibi capit̄ pro talib⁹ gestibus quib⁹ deo seruimus et eis mediātibus continue oramus. Alij gestus corpis sunt quibusdā deuotis speciales vt crinium abscisio. oculorū ad celū leuatio. auriū ad dei verba vel laudes attentio. manuū in hospitalibus corā infirmis fetidis afflictio. oīum sex operū misericordie exhibitio. q: qd mīmo fecistis mihi fecistis. Matth. xxv. Lingue per abstinētiam aliquorū delectabiliū licitorū cruciatio vestium durarū īduitio quibus tactus affligitur. et per castitatē cōiugalem vidualem ac virgineā corporis sui imolatio. talia enī corporis obsequia deo exhibere debemus. C Sed diceres. possumus ne talib⁹. sanctos venerari. Responsio q̄ sic. saltem quo ad aliq̄. aliter tamē q̄z deū veneramur. Talia enī debemus deo exhibere in recognitionē vniuersalis sui dominij. Et talis honor isto modo nullaten⁹ exhibend⁹ est sanctis. Sed eosdem gestus aliquos saltē exhibere possumus sanctis tanq̄z dei amicis. q̄rū respectu sumus inferiores. qui sunt domi-

ni nostri. sed non principales potentes nos iuuare. ¶ Ubi notandum q̄ venerari seu adorare possumus aliqua tripliciter. latria dulia. & hyperdulia. vt declarat Tho. in tertio dis. ix. & communiter doctores ibidem.

nota de latria

Latria idē est q̄ seruit⁹ deo exhibita. Et potest fieri vel potuit licite his videlicet. trinitati psonarū diuinarū. tribus angelis q̄s Abraam vidit. colūbe super Christū apparenti. voci paterne. scripture sacre verbis in q̄ntū a deo pcesserūt. hūanitati Christi deo vnite. cruci Christi. imagini Christi. sacramento eucharistie. vestimētis. clauis. & lancee Christi.

not de Dulia

¶ Dulia vō seruitus est exhibita creature. & veneratio qua honorare possumus hec. videlicet. angelū. aīam beatam imaginē vtriusq̃. corpus alicui⁹ sancti canonisati. psertim & publice. pulueres cuiusdē ossa. talos. vestes. vngues. & similia contrectata a sanctis canonisatis presertim. & materiam de qua potest percipi q̄ fuerit in corpore alicuius talis sancti.

not de hyperdulia

¶ Sed hyperdulia est idē qd̄ maior dulia. qua venerari possumus Christi crucē. Mariam v̄ginem. et sex sacramēta alia ab eucharistia. Hec Henricus de gandauo ī quodlib. Et Bern. claromōtensis ibidē. ¶ Sed querit. An possit aliquis licite aliquē defunctū quē pbabiliē crederet esse ī celo venerari & inuocare. Respondet Hosti. & Ioh. in nouell. de reliquijs & eo𝔷 veneratione. c. cū ex eo. Reliquie o͞io de nouo inuēte nō debēt venerari sine licētia summi pontificis. sic q̄ publice et per vniuersalem ecclesiam venerent. tamē si alique reliquie nouiter ī uenirent licet eas venerari secrete. licet tamē deuotionē ad talez de q̄ querit habere et eā in occulto precari. Itez ibidē. c. audiuim⁹ dic. Refert tamē Hosti. ex tolerantia romane ecclesie magnificum Karolum in sola capella aquisgrani & non in alijs ecclesijs venerari. Hec de Ioh. an. Idem patet de quibusdā sanctis patribus ordinis fratrū pdicato𝔷. vt de fratre Mercu lino. & de fratre Ambrosio. qui ī q̄busdā ciuitatibus italie de pape licentia festiuant licet nō sint canonisati vniuersaliter p ecclesiam.

Sed quereres qui gestus sunt meliores pro deuotione. Respōdet̄ fm Humbertū. q̄ genuflectio. manuū aliq̄lis protēsio. et oculo𝔷 ī celū eleuatio. vident̄ corpus cor et sensum sursū eleuare occasionaliē pl⁹ q̄z alia. vni tamē seruit qd̄ nō alteri. ergo eligat quisq̃ sibi accōmodū.

B Quo ad secundū. Cur ista deo debem⁹ a corpore exhibere qui hono𝔷 nostro𝔷 nō indiget. Respondet̄ ideo. Primo. quia sic de⁹ honorat̄ quē honorē nobis facit vtilez. Secūdo vt proximus edificet̄ per hoc. Tertio vt p talia exteriora ad intra deuotione calefiam⁹ Retinent enī animū vt min⁹ ad mala profluat. quia signa sensibilia plus mouēt. De corpore vō sunt speciales rationes. Naz q̄ deus corp⁹ nostrū creauit. rexit. assumpsit redemit. ac glorificabit. dignū est vt ei obseq̄a pbeat a quo talia sunt et erūt. Sed queris. q̄n tenemur ad corpalia obseq̄a dō exhibēda. Respondet̄ fm Sco. ī tertio dis. xxvij. q̄ die dn̄ico et magnis festiuitatib⁹ pedibus ire debes ad ecclesiā. audire missam totā. ppter preceptū. et reuerent̄ īclinare ad eleuationē corporis Christi. Imo hoc tenet̄ sacerdos docere populū. vt habet̄ extra lī. iij. d̄ cele. mis. c. sane. Similiter q̄n portatur corpus Christi per ciuitatem. & q̄n quis vadit ppe locū vbi situat̄. debet reuereri tātū dn̄m. Caute tamē Sco. de hac materia sic vbi supra dicit. Q̄n homo teneatur deū diligere gratuite ex precepto forte determinatiu illud p̄ceptum diuinū. Sabbata sanctifices. Et maneat vnusquisq̃ apud se recolligēdo se et ascēdēdo ad deū suū. Et ecclesia specificauit q̄n ī ad missam audiendaz de conse. dis. j. missas. Hec ille dis. xxvij.

C Quo ad tertiū notandū q̄ cōtra talē cultum dei faciūt. Primo male eucharistiam sumentes. Secundo loca sancta destruentes. Tertio corā eucharistia & reliquijs sanctorū ac cruce irreuerent̄ se habētes. Quis enī dn̄s sustineret a rustico. vt lutosis pedibus irreuerent̄ ante eius mensam ambularet. Similes excessus pondera fm gestus supra allegatos.

nota

Capitulum. VII.

Quinto mandatur nobis seruitus diuina deo exhibēda p opera exteriora tripliciter. Sacrificijs. oblationib⁹. ⁊ decimatione. Sacrificia vt dicit Tho. secūda. ij. q. lxxxvj. ppᷓe dicunt̄ qn̄ circa res deo oblatas aliquid fit. sicut q̄ aīalia occidebātur a sacerdote. ⁊ panis benedicit̄ hodie. Unō sacrificiū d̄r q2 aliq̄s sacrū eo facit. Oblatō vero ē d̄o oblatū ⁊ si nihil circa ipsū fiat. A

Sed querit̄. Tenemur ne hodie sacrificia ppᷓe offerre. R̄n̄detur q̄ sic. Ubi notandum s̄m eūdē q̄ lex naturalis dictat deo sacrificiū offerendū. videlicet q̄ homo sensibilibus rebus vtatur offerēs eas d̄o in signū debite subiectiōis ⁊ honoris. s̄m silitudinē eo2 qui hodie in quibusdaz regnis dominis eo2 aliqua offerūt in recognitionez dn̄ij. s̄m illud Eccl'. xxxv. Non apparebis ante cōspectum dei vacuus. B Est autē duplex sacrificiū. Unū p̄ncipale interius q̄ aīa se offert deo in sacrificiū. sicut principio sue creationis. ⁊ sicut fini sue beatificatiōis De q̊ ps. Sacrificiū deo spiritus contribulatus cor ↄtritū ⁊ hūiliatū de⁹ nō despicies Et ad hoc sacrificiū omnes tenemur. Aliō exterius q̊ Christus a sacerdote in eucharistia sacrificat̄. ⁊ etiaz alij actus exteriores aliarū virtutū qui in diuinā reuerētiā assumuntur. q2ū aliq̄ cadunt sub precepto. alij sub cōsilio. Unde quilibet christianus pro modulo suo misse sacrificio debet cooperari. qd̄ sacrificiū dignius est oībus sacrificijs quia ibi societas angelica. fons oīs grē. memoriale Christi charitatis summe quaz patiēdo exhibuit. actio sacerdotis dignissima ⁊ pūtia verissima infiniti boni. Sunt āt3 qnq3 genera hoīu3 participāntiu3 de hoc sacrificio misse. Primo fideles etiā petōres. Secūdo fideles in charitate existētes extra materialē ecclesiam. Tertio astantes misse siue sint in charitate siue extra. Quarto offerentes bona sua. de quib⁹ oībus patet q̄ in canone orat sacerdos. Quinto ipsemet sacerdos qui si dispositus est plus oīb⁹ percipere potest. sed p̄cedētes plus ⁊ min⁹ ordine quo numerati sunt. C Secūdo de oblatione querit̄. p̄mo q̄n sit p̄ceptu3 offerre. R̄n̄det Tho. vbi pa2us. q. lxxxvj. ⁊ lxxxvij Ratio naturalis dictat q̄ eis q̊ diuino cultui ministrāt ad salutē toti⁹ populi. populus totus necessaria vict⁹ āministret. Sicut ⁊ his qui cōmuni vtilitati inuigilāt. l. principibus et militib⁹ ⁊ alijs huiusmodi stipendia victus d̄bent̄. Probat hoc aplš. j. Co2. ix. per humanas ↄsuetudines dicēs. Quis militat suis stipēdijs vnq̄3. Unde vt habet̄ Gen̄. xlvij. rex gentilis Pharao. sacerdotibus specialē terrā dederat. ⁊ oībus secularibus pre fame possessiones suas vendētib⁹. sacerdotes terrā suā quiete possidebāt. ⁊ eis cibaria ex horreis publicis porrigebantur. Sequit̄ in dictis Tho. postea. q̄ cōtingere potest q̄ aliquis ad oblationes teneat̄ qua druplici ratione. Primo ex p̄cedenti cōuētione. Sicut cū alicui cōcedit̄ aliq̄s fundus ecclesie vt certo t̄pibus certas oblationes faciat. qd̄ tn̄ habet rationē census. Secundo ppter p̄cedentez deputationē siue p̄missionē. Sicut cū aliquis offert donationem inter viuos. vel cū relinquit in testamēto ecclesie aliquā rem mobilē vel īmobilē in posterū soluendā. Tertio modo ppter ecclesie necessitatē. puta si ministri ecclesie nō haberent vnde sustentarent̄. Quarto ppter consuetudinē. Tenent̄ eni fideles in aliquibus solēnitatibus ad aliquas oblationes ↄsuetas. Et ideo illi qui debitas oblationes nō reddūt p̄nt puniri per subtractionez sacramēto2. nō per ipsū sacerdotē cui sunt oblationes faciende. ne videat̄ pro sacramēto2 exhibitione aliq̄d exigere. s3 per supiorez aliquē. Hec ille. Sed querit̄ quāte quātitatis debet esse oblatio. vel cuius speciei. R̄n̄. idē. q̄ quo ad talia in plurimis duob⁹ casib⁹ remanet oblatio quodāmodo volūtaria. s3 quo ad quātitatē et spēm. Alicubi enim offertur panis ⁊ vinū alicubi aīalia. alicubi pecunia. alicubi candele. ⁊ similia. D

Querit̄ cur solis sacerdotibus debeant̄

…rticipantes de sacrificio
…isse ~

oblationes. Rñ. Tho. Damasus papa dič .x.q.i. Oblationes q̃ intra ecclesiam offerūtᷣ tātūmodo sacerdotibus qui quotidie dño seruire videtᷣ licet comedere ꝛ habere. Et ratio est pⁱma. qꝛ sacerdos q̃dāmodo cōstituitur sequester ꝛ medius inter populū ꝛ deū. Sic de ipso moyse legitᷣ Deut. v. Ego inq̄t sequester ꝛ medius fui inter deū et vos. Et ideo ad eū pertinet diuina dogmata ꝛ sacramenta exhibere pplo. Scd̃a. ea q̄ sūt ppli. puta p̄ces ꝛ sacrificia ꝛ oblatiōes p eū dño debēt exhiberi. ſm illud Heb. v. Dis pontifex ex hoībus assūpt⁹ p hoīb⁹ cōstituitur i his que sūt ad deuꝫ vt offerat dona et sacrificia p peccatis. Et ideo oblatiōes que deo a pplo exhibentᷣ ad sacerdotes pertinent. nō solū vt eas in suos vsos cōuertāt. verū etiā vt eas fideliter dispensent. partim q̄dem expenēdo eas in his que ptinēt ad cultū diuinū. partim vō in his q̄ ptinēt ad ppriū victū. qꝛ q̄ altari dseruiūt cū altari participāt .i. Cor. ix. Partim etiā in vsus pauperꝝ qui sūt q̄tū pōt de reb⁹ ecclesie sustentādi. qꝛ ꝛ dñs in vsus pauperꝝ loculos habebat vt dicit Hiero. sup Matth. Ea aūt q̄ dantᷣ aliās pauperib⁹. nec sūt pprie sacrificia nec oblationes. licet dentᷣ ppter deū. qꝛ nō imediate deo offeruntᷣ. ¶ Queritᷣ quales sint oblationes dande. Rñdit dñs Albert⁹ super missam. Oblatio exterior debet esse vtil' valore. pinguis deuotione. oblata in charitatis dilectione. ꝛ mūda in acq̄sitiōe. Utilis q̄dem vt possit ministris dei cōuerti ad vtilitatem. Un̄ Malach. i. Male offerre dr̃ q̄ debile offert. Similiter q̄ falsam monetā offerunt. Pingue aūt vt plus de cordis deuotione pcedat q̄ꝫ d manu. Sicut vidua duo era. Luc. xxi. Mun⁹ enī extrinsecū recognitio debet esse censualis. vt ipse q̄ offert munus recognoscat q̄ dñs deus in ipsū habeat dñiū. cui aīaꝫ corpus ꝛ res subdit. Simile factū est in tpalib⁹ Luc. ii. vbi dr̃ quelibet dedisse denariū censualē īperatori romanorū. Pōt etiā intēdere p oblationē sacerdotis pmotionē p vite accōmodis. reuerētiā exhibēdā sancto cui⁹ solēnitas agitᷣ. pfectū

viui vel mortui p quo missa valebit. De deuota oblatione dicitᷣ Ecc. vii. De negligentia purga te cum paucis. vbi glo. Q̄uāuis parua oblatio multoꝝ delictoꝝ purget negligentiā. Sup q̄ Tho. secūda. ii. q. lxxxvi. art. iii. sic dicit. Parua oblatio cū humili mēte et pura dilectiōe facta. vt ibidē dr̃. nō solum purgat peccata venialia sed etiaꝫ mortalia. De tertio Matth. v. Si offers mun⁹ tuuꝫ ad altare ꝛ ibi recordat⁹ fueris ꝛc. De quarto Prouerb. iii. Honora dñm de tua substantia. Et ſm Tho. vbi supra. Oblatio triplicitᷣ vitiatᷣ ꝛ refutatur. Primo si merces meretricis est. ppter scandalū ne ecclesia videatᷣ fouere peccata si de lucro peccati oblationē recipiat. Secūdo de illicite acquisitis qꝛ de tua substātia esse debet. Tertio si oblatio vergat in detrimentū alteri⁹. vt si fili⁹ offerat de quo patrē nutrire debet. q̄d improbat Christus Matth. xv. ¶ Tertio de decimis queritᷣ. de q̄b⁹ reb⁹ sint dande. Respondetᷣ ſm doctores q̄ de psona ppria si ē consuetū. et de reb⁹ ppriis extrinsecis ſm q̄ ꝯsuetudo iubet. Unde dicit Tho. quodlib. ii. q. iiii. art. ii. Nulla cōsuetudo ꝯtra soluit hoīeꝫ ab obligatiōe reddēdi decimas. qꝛ hec obligatio fundatᷣ sup ius diuinū ꝛ sup ius naturale. vñ semp tenentᷣ hoīes reddere decimas si ecclesia exigat. etiā ꝯtraria cōsuetudine nō obstāte. ꝛ in terris in quib⁹ est consuetudo q̄ decime soluantᷣ ipsa cōsuetudo q̄si expostulat decimas. vñ peccaret q̄ non redderet. Sed in terris in q̄b⁹ nō est cōsuetudo cōmunis q̄ decime dentᷣ. et ecclia non petit. videtᷣ ecclia remittere diuꝫ dissimulat. Alias hoīes italie et orientaliū pnū dānarentur q̄ decimas non soluunt. Hec Tho. Et postq̄ꝫ pbauit q̄ sicut aplūs nō postulauit victū ab his q̄b⁹ p̄dicabat ppi scādalū tollēdū addit. Tho. Rectores inq̄t ecclesiaꝝ nō bñ facerent si in terris talib⁹ decimas exigerent in quibus nō est cōsuetum dari quando probabiliter crederēt q̄ ex hoc scandalū nasceret. Hec ille. ¶ Dubitatᷣ vtrum pauper teneatᷣ soluere decimas diuiti sacerdoti. Rñdetᷣ ſm Tho. quodlib. vi. q. v. art.

nota de solutione deci[illegible]

iiij. Reddere debitū est actus iusticie. et ideo ad hoc q̄ aliquis reddat q̄d ei debet nō refert vtrū sit diues vel pauper. Decime autē sacerdotibus debent in cōmuni quidem fm̄ ius naturale. Naturalis enī ratio dictat q̄ illi qui pro ꝓplo in spūalibus laborāt. a ꝓplo stipēdia siue accipiāt sustentationis. Et fm̄ hoc etiam in nouo testamēto est iure diuino sanctitū. Nam. j. Coꝛ. ix. domin⁹ ordinauit his qui euangeliū annūciant vt de euāgelio viuāt. In veteri aūt testamento q̄ntitas fuit determinata. scȝ decima. Et idē statuit ecclesia in nouo testamento soluendū. Unde cū sacerdotibus decime debeantur tam de iure naturali q̄ȝ diuino. et etiā ex statuto ecclie. q̄uis sacerdos sit diues. nihilominus pauper tenetur ei decimas soluere. Sed dicis alias habet vnde sustentet. Cur ergo sibi dabit. Respondet p̄mo q̄ decimaruȝ solutio etiā ꝓpter paupes est instituta sustentandos. sed his sacerdos prudere debet de decima. Secūdo q̄ effectū est alicui debitū per statutū ecclesie. nihilominus ei debetur. q̄uis sit diues. Qui enim in simili emit rem aliquā debet soluere tantū q̄ntuȝ valet siue a paupere siue a diuite emat. Addit Ray. in sū. Clerici habētes sufficiēs patrimoniū vel redditus. recipiētes adhuc decimas. si tales deseruiūt ecclesie et decimas percipiūt nō vt eas in malos vsus sed in pios cōsumant. nō peccant. alias sacrilegiuȝ cōmittunt. xvj. q. j. q̄niā. Alie difficultates hic sūt. s. an laici sine feudo possint decimas habere. sed hoc ad presens relinquo.

Capitulum. VIII. A

Sexto mandatū

est negatiuū sicut et sequētia. Nō habebis deos alienos coraȝ me. Contra hoc facerent qui etiā sine imaginibus solem aut lunā vel aliquid aliud p̄ deo colerent sicut quidā fecerūt. Sȝ q̄ hic error etiaȝ inter paganos multos extinctus est. ideo nihil de isto iam opus est dicere. B

Sed consequēter septimo mandatur q̄ nec imagines deoꝝ habere debemus eas venerando deitatis cultu. Contra hoc faciunt imaginibus abutētes. Unī q̄ hic monemur adorare deū et cauere ab imaginū cultu malo. Ideo hic tria videnda sunt. Primo de institutione imaginū. Secundo de veneratione reliquiaruȝ. Tertio versus q̄s mūdi partes adorare debeamus. Pro primo notandū q̄ adorare est se totuȝ adorato subijcere ꝓpter eminētiā virtutis et sanctitatis. totāq̄ȝ spē in ipsū ponere. vn̄ et cultus siue seruitus dr̄. et sic deo competit soli. nam sine eo nihil possumus. Job. xv. Venerari vō sanctos possumus nos eis subijciēdo tanq̄ȝ dei amicis et nostris intercessoribus. et hec spēs ē suffragij. Sed diceres. cur faciūt christiani imagines contra illud preceptū. Nō facies tibi sculptile. Rn̄det p̄mo q̄ deus absolute nō ꝓhibuit fieri imagines quia iussu cherubin effigiari obumbrātia ꝓpiciatoriuȝ. Exo. xxv. Sed ꝓhibuit modo q̄ sequit. s. nō adorabis ea neq̄ȝ coles. nō videlicet sicut gētiles q̄ putabant aut aliquid diuini ī imagine esse. aut creatū quid deū effigiare. C Fuit tamē ī veteri testamēto ꝓhibitū fieri imagines maxime dī. Tū ꝓpē ꝓnitatē ꝓpli ad idolatriā ꝓtūc. et inter idolatras cōmorātis. Tū etiā q̄ de⁹ nonduȝ hō factus fuit. vn̄ nec effigiari debuit. Hodie ȝ aūt ītroduct⁹ ē vsus imaginum. Primo a Christo q̄ suā imaginē Abagaro regi pannoimp̄ssā misit. vt refert Eusebi⁹ in ecclesiastica historia. et Damasus libro sinigꝫ suaꝝ. Secūdo ab aplis. Nā t̄pe eoꝝ hec fuerunt. Unī Lucas imagines v̄ginis Marie et filij eius sculpsisse legit. Et aploꝝ t̄pe sanct⁹ Seruatius imaginē Christi crucifixi secū detulisse reperit in sua historia. Tertio a cōmunitorium ecclie. q̄ approbationē imaginū ī cōcilio Rhomano fere mille episcopoꝝ ꝯgregato diffiniuit. D Sȝ cur īuente sunt. Rn̄det fm̄ Tho. ī tertio di. ix. triplici de cā scdm̄ tres ptes imaginis aīe. Ex pte memōrie ad frequētē recordationē salutis nr̄e ī istrumētoꝝ saluti. s. Ex pte ītellect⁹. ad īformationē rudiū q̄ lr̄ās ignorāt. q̄ docēt imaginib⁹ loco litteraꝝ. Ex pte volūtatis ad maiorē ex

qua de causa sint inuente sunt imagines

orationē deuotionis. Plus eni monēt vi
sa q̄ȝ audita. Et sic institute sunt ppter me
morie labilitatē. intellectus ruditatem. ⁊ af
fectus tarditatem. Item notandū q̄ scd̄m
doctores cōmuniter di. ix. tertij. adoratur
deus in quibusdā signis latria. puta eucha
ristia. imagine crucifixi. imagine crucis. et
in scriptura sacra potissime i euāgelio pos
set a prudente adorari. Veneramur etiam
sanctos in quibusdam dulia. vt in imagini
bus sanctoꝝ aliorū ecclesijs altaribus reli
quijs ⁊ similib⁹. E Quo ad secundū
Cur venerande sunt reliquie sanctoꝝ. Re
spondet s̄m Damas. in historia Barlaam.
vbi recitatur de pcessione sanctoꝝ patrum
portantium reliquias. q̄ quadruplici de cā.
de veneratione reliquiarum
Primo vt et veneratiōe eorū auxiliū senti
amus. Secūdo vt exempla eoꝝ quorū sūt
hic imitemur. Tertio vt requiē patrie vbi
anime eorum sunt speremus. Quarto vt
nos in puluerē redigendos memoremur.
F Quo ad tertiū s̄m Tho. vbi supra. Ad
orientē adoramus et altaria cōstruuntur
q̄ntuplici de cā. Primo in signū q̄a Chri
sto ē nostra illuminatio qui est lux mundi.
sicut sol est ab oriente. Secūdo quia oriēs
est nobilior pars celi. in signū nos sibi ver
itiūs q̄ credamus oia nobis a deo cōferri
⁊ nobiliora vt gratiam immediate. Tertio
sicut motus incipit ab oriente per angelū
ita oīs nostre actio a deo. Quarto q̄ para
disus est ibi a quo cecidim⁹. ideo memore
mur vt in celi paradisū intremus. Quinto
q̄ ab oriēte ad iudiciū veniet Christus.

Capitulum. IX. A

Ctauo prohibe

O tur hic oīs superstitio. diuinatio
et similia. in quib⁹. illud q̄d a so
lo deo vel a sanctis expectare debem⁹ a cre
aturis illicite requirimus. Non inq̄t ado
rabis ea neq̄ȝ coles. Circa hanc materiā vi
dendū. Primo de specieb⁹ superstitionū
Scd̄o de grauitate hui⁹ peccati. Tertio de
remedijs licitis et illicitis. B Quo ad p
mū s̄m Jsido. viij. etymo. ⁊ s̄m Tho. scd̄a. ij.
q. xcvi. Et certe sūt capitales quattuordec
cim species. Prima ē phitonū hoīuȝ. vide
licet in quibus demon loquit̄. Ad quaȝ re
dire videntur putātes se localiter ad hero
dianā traduci. Itē quedā mulieres in q̄tu
or tpibus extasim p demonē patiētes. Se
cūda est somnia habētiū ⁊ deceptōne ibi iu
dicātiū. Tertia mathematicoꝝ q̄ s̄m nati
uitates hoīuȝ ⁊ s̄m i̅flux⁹ celestiū iudicāt dif
finitiue d' volūtarijs hūanis. nā mathema
tici iudicāt s̄m cōstellationes. Quarta sor
tilegioꝝ. Quinta ariolorū. id ē in aris idolo
rum risa dantes. Silr geomātici in terestri
bus iudicātes vt i inspectiōe vnguis. calib
polit. spatula. manu. ⁊ in similibus futura vel
secreta p̄dicentes. Sexta auguria practicā
tiū auditu. s. in cātu ⁊ volatu ⁊ motu auiū
indicantiū. Septima carminatoꝝ p verba
et exorcistarū demones ⁊ illicite serpentes
adiurātes. Octaua fit per remedia supsti
tiosa alia pro sanitatibus vel alijs exercendis
vt in ligaturis verbis inordinatis vel inu
sitatis characteribus ⁊ huiusmodi. Nona
aruspicū. id est. horaȝ ⁊ dierū vani inspe
ctatores. Decima necromanticoꝝ. i. mortu
os suscitātiū. vt j. Reg. ... ⁊ hodie ex du
bio fidei mortuos ad redeundū inuitanti
um. Undecima transformantiū se vel alia
in similitudines aīaliū. vt in lupos ⁊ besti
as alias. Duodecimā fortunā inculpanti
um aut infortunium. Tredecima artem illi
citā addiscentium. vt diuinationes. artem
notoriā. ⁊ si que sunt similes. Quartadecia
maleficoꝝ qui nituntē immutare corpora a
sanitate certa. generationē ipedire. animū
in amorē vel odiū concitare ⁊ his similia.
C Quo ad secundū de grauitate huius
peccati notandū hoc p̄mo phibituȝ est in sa
cra scriptura multiplici pena. etiam sub pe
na mortis anime et corporis. Unde Leuit.
xx. Anima que declinauerit ad magos ⁊ ad
ariolos ⁊ fornicata fuerit in eis. ponam fa
ciem meam contra eam. et interficiam eā
de medio populi mei. Item ibidem. xx. Uir
siue mlier i q̄b⁹ phitonic⁹ siue diuin⁹ spiri
tus fuerit moriatur. lapidibus obruēt eos

ſanguis eoꝝ ſit ſuper eos. Unde ꝑpt̃ hoc peccatū. Ochoſias infirmus mortuus eſt iiij. Reg. j. Et Saul. j. Paralip. x. Item ſm̄ canões. Si diuinatoꝝ et maleficoꝝ pecca‑tum occultū ſit imponitur penitentia qua‑draginta dieꝝ. extra. e. c. j. Si notoriū eucha‑riſtia denegaṫ. de cõſe. diſ. ij. pro dilectiõe. Si ſit clericus deponendus eſt. et in monaſte‑rio detrudendus. Si laicus excõmunican‑dus. xxvj. q. v. non oportet. Tales etiaꝫ infa‑mes ſunt. ⁊ qui ad eos cõcurrunt. vnde nec ad accuſationeꝫ debent admitti. ij. q. viij. q̃ſ‑quis nec. Item tales ſm̄ leges debent plecti pena capitis. Et ſi accedant ad domū alte‑rius. debent cremari ⁊ bona eoꝝ omnia de‑bent publicari. C. de malefi. l. nemo. l. culpa. l. nulla. Contra omẽs diuinatores ⁊ malefi‑cos iura ciuilia ſeuiſſima ſunt. Unde libro ix. C. Rubrica de male. ⁊ mathe. ⁊ ceteris ſi‑milibus vt dicit Aſo. ĩ ſũma. diuinãtes cir‑ca ſomnia. vel in garritu auiū. et ĩ ſimilibus talibus non ꝑmittuñ ad lumen alterius acce‑dere. alioq̃n concremanṫ. Nec aliquis de‑bet eos ſuſcipere vel cõſulere. alioq̃n depor‑tatur in inſulam. ⁊ omnia bona publicanṫ. Qui aūt arte magica vite innocentiū inſi‑diātur animos mulieꝝ ad libidinẽ flectunt ⁊ bi beſtijs obijciunṫ. vt. l. multi. Itẽ nemini ꝑmittitū diuinare. alioq̃n ſupplicio capitis feret gladio vltore proſtratus. vt in ſupradi‑ctis legibus patet. Item beat⁹ Aug⁹. dicit. ⁊ habet. xxvj. q. vij. non obſeruabitis. Ubi enumeratis multis ſuperſtitionibus ſic cõ‑cludit. Qui has et q̃ſcunq̃ꝫ diuinatiões aut

…ntra obſeruantes diuinationes et auguria

fata aut auguria obſeruat. aut attendit aut cõſentit obſeruãtibus. aut talib⁹ credit. aut ad domū eoꝝ vadit. aut in ſuā domū intro‑ducit. aut interrogat. Sciat ſe fidem chriſti‑anam ⁊ baptiſmū preuaricaſſe. ⁊ paganū ⁊ apoſtatam ⁊ dei inimicū. iram dei grauiẽ in eternū incurrere. niſi eccleſiaſtica peni‑tentia emendatus deo recõcilietur. B.

Sed dubitaṫ an ſemper ſit peccatū mor‑tale talibus eſſe implicatū. Reſpondetur ſm̄ quoſdam. ꝙ actū diuinationis ⁊ huiuſ‑modi poteſt quis tripliciter exercere. Pri‑mo ſic ꝙ credat per illum actū realiter aſſe‑qui quod intendit. puta alicuius amo‑rem vel furti reuelationẽ. vel futuri euent⁹ precognitionẽ de ſingulibus. Certū eſt ꝙ qui talia credit. ⁊ ſeq̃ poſſe p̃ actū illū. oportet ꝙ credat ĩ illo actu aliquid exiſtere diui‑ni luminis. que a deo ſolo expectare debe‑mus. aut que ſoli deo conuenit. vt immuta‑re voluntatem. aut contingẽtia futura cer‑titudinaliter predicere. Et tunc talis fidem abnegat. vt in autoritate Aug. ĩmediate ta‑ctū eſt. Et ſic de grauiſſimis peccatis mor‑talibus vnū eſt. quia fidem tollit debitam. Secūdo modo ſic fieri poteſt. ꝙ licet aliq̃s nõ credat per actum illū realiter aſſequi q̃d intendit. tñ vult curioſe experiri vtrum ali‑quid efficacie ſit in tali actu vel non. Et hoc iterum eſt peccatum mortale minus p̃mo. Ratio eſt. quia talis eſt dubius ⁊ fluctuãs in fide. poſtq̃ꝫ contra veritatem et firmita‑tem fidei proponit experiri talia que ſcit vl' ſcire deberet per fidem catholicam eſſe repro‑bata. Tertio modo ſi ex ſola leuitate vl' ſim‑plicitate hoc exerceat. nihil tamẽ in hoc cre‑dens eſſe virtutis et efficacie. nec etiaꝫ expe‑riri intẽdit an in hoc aliqua efficacia exiſtat ſed ſolum leuitate ex ſimplicitate hoc facit. Et hoc videtur quibuſdaꝫ eſſe veniale pec‑catum. maxime apud laicos et idiotas. Sꝫ quãtum ad clericos qui tenentur hoc ſcire iure prohibitum. ſemper eſt mortale pecca‑tum. Quia excõmunicati ſunt ſm̄ iura. ex‑cõmunicatio aūt a iure ſolum pro mortali infligitur. E. Quo ad tertiū dubitaṫ que ſint remedia licita hoi pro adeptiõe bo‑noꝝ quoꝝcunq̃ꝫ ⁊ pro euitandis malis q̃‑buſcunq̃ꝫ. Reſpondeṫ q̃nq̃ꝫ. Primo fa‑ciat homo id q̃d poteſt ex ꝓpria induſtria. ex ꝓpria potentia. ⁊ virium ſuarum exercitatio‑ne. quod apl's. ij. Cor. ix. iubet dicẽs. Abun‑detis in oẽ opus bonū. Secundo homo recurſū habeat p̃ cõſilio ad alios hoies qui ſūt in hoc prudentiores. ⁊ ſup̃ hoc imploret au‑xiliū potentioris. vt cū perito ĩ arte medicãdi ſi ẽ infirmitas naturalis. Ideo Eccl. xxxviij. Ho‑nora medicū ꝓpter neceſſitatẽ etenim eū creauit

altissimus. a deo enim est omnis medela. Ter-
tio se commendet precibus iustorum huius vite.
Unde Eccl. xxxvij. Cum viro sancto assiduus
esto. quemcumque agnoueris obseruantem ti-
morem dei. cuius anima est secundum animam tuam. Quarto
deuote inuocet sanctos patrie. De quo Job
v. dicitur. Uoca si est qui tibi respondeat. et ad
aliquem sanctorum conuertere. Quinto ut ad
deum immediate pro adiutorio recurrat humi-
liter. Sicut in veteri testamento sancta virgo
Sara fecit Tobie. iij. que ait. Hoc pro cer-
to habet omnis qui colit te. quia vita eius si in
probatione fuerit coronabitur. si autem in tribula-
tione fuerit liberabitur. et si in correptione
fuerit ad misericordiam tuam peruenire li-
cebit. Et Josaphat rex iuda in tribulatione
inimicorum existens ij. Paralip. xx. ait. Cum
ignoremus quid agere debeamus hoc solum
habemus residui ut oculos nostros dirigamus
ad te. Et si in tentatione non adipiscitur quod pe-
tit in prima via. addat secundam. et sic si oportet ter-
tiam usque ad ultimam. Quia si perseuerauerit
et si ad salutem est. utique exaudietur. aut in propria
petita forma. aut in equiualenti. Exempli gra-
tia. Si vis carere vitio aut occasione eius.
aut habere virtutes. deuotiones. et huiusmo-
di spiritualia bona. Similiter habere temporalia vel ca-
rere malis huius vite aliquibus. Primo primum
arripe. Secundo ad de secundum. et sic consequenter.
Sed alia remedia querere supersticiosa. illi-
citum est. Sunt autem tria quibus non prohibemur
uti in remedium. Primo herbis lapidibus et si-
milibus. que naturalem habent virtutem. de qua ratio
secundum naturales et medicos reddi potest. Un-
de beatus Hiero. dicit. et ponitur. xxvi. q. vij. De-
monium sustinentem licet petras et herbas habe-
re sine incantatione. Item verbis sacris que ali-
cuius auctoritatis sunt. et aliis sacris rebus. Un-
de si aliquis colligat herbam medicinalem cum sim-
bolo diuino vel oratione dominica. vel scribat in
charta simbolum vel dominicam orationem. et ponat
super aliquem infirmum. ut sic in istis tantum deus
creator omnium honoretur. non reprobatur. dummodo
nulla alia superstitio admisceatur. ut habetur
ex concilio Martini pape. xxvi. q. v. non liceat.
Tertio in ieiuniis. orationibus. elemosynis.

et aliis operibus que sunt de genere bonorum que
certum est placere deo. ¶ Sed dubitatur — Efficatia maleficiorum unde
unde maleficia efficaciam habeant. Respon-
detur ex quinque. Primo ex parua confiden-
tia quam homines habent in deum. ideo permit-
tit eos a demonibus impediri. secundum illud Ps.
Quoniam in me sperauit liberabo eum scilicet iu-
stum. Et per argumentum a contrario sensu
qui non sperant in deum. demonis potestati reli-
quuntur. Secundo ex errore qui in hominibus
est. cuius pena frequenter est effectus malefi-
cij. secundum illud Roma. j. Cum cognouissent deum
non sicut deum glorificauerunt etc. et obscuratum
est insipiens cor eorum. Tertio ut fides probetur
bonorum. secundum Aug. quod probatur per illud Deut. xiij.
Si surrexerit in medio tui propheta. aut qui som-
nium se vidisse dicat. et predixerit signum atque
portentum. et euenerit quod locutus est. et dixerit
tibi. eamus et sequamur deos alienos quos
ignoras. et seruiamus eis. non audias verba
prophete illius aut somniatoris. quia temptat vos
dominus deus ut palam fiat an diligatis eum an
non. Quarto propter pactum expressum vel ta-
citum hominum cum demonibus initum. et societatem.
qualiter fit in omni supersticione. ut dicit Aug.
de doctrina christiana. li. ij. que societas omni ut
ibi dicit penitus fugienda est christiano.
Quinto ex desiderio diaboli qui conatur
continue decipere nos. j. Pe. v. Aduersarius
vester diabolus tanquam leo rugiens circuit que-
rens quem deuoret. cui resistite fortes in fi-
de. ¶ Dubitatur iterum quibus ex
causis demones sciant futura interdum. et
unde tam miros effectus possunt cum deus
permittit efficere. Respondetur secundum Aug.
li. de natura demonum. assignando senten-
tialiter septem causas. non quod futura contin-
gentia sciant sed coniecturant probabiliter.
Prima. quia vigent subtilitate naturali plus
quam homines. Secunda. plura sciunt quam nos
propter experientiam temporum. Tertia pro-
pter celeritatem motus demon multa fu-
tura predicere potest que hominem latent.
Quarta. nam potentia cum deus permittit possunt mor-
bos immittere et hos predicere. Quinta per signa
futura possunt predicere subtilius quam medicus viden-

do pulsum et urinam. Nam sicut medicus videt per signa aliquid in infirmo quod homo simplex non videt, ita demon quod nullus homo naturaliter videt. Sexta ex signis que procedunt ab animo hominis coniecturant ea que sunt vel erunt in anima astutus prudenti viro. Sciunt enim qui instinctus eorum sunt verisimiliter secuturi. Septima, acta prophetarum et scripta noscunt, ex quibus futura predicere possunt. Et hec tanguntur xxvi. q. iii. sciendum.

Capitulum. X. A

Quo ad primum

modum notandum quod ut habetur xxvi. q. v. episcopi. Ex concilio acquirensi. tales persone non transferuntur a demone localiter ad loca in quibus se dicunt fuisse. sed ipse sathanas cum mentem cuiusque mulieris ceperit. et hanc per infidelitatem sibi subiugaverit. illico transformat se in diversarum formarum species. et mentem quam captivam tenet in somnis deludens. modo per leta, modo per tristia imaginarie solum deducit non veraciter. Et cum sola anima hec patiatur infidelis. hec non in animo sed in corpore evenire opinatur. Exemplum refertur de vetula quam cum convertere non posset frater predicator. ad hanc ex condicto venit frater quando in cubella se transituram dixit versus dominam herodiadem vel venerem. nam protunc vetula sine motu locali dormire cepit. et cum iam se somniaret versus herodiadem vehi. et manus leta proiceret. versum est ex motu vas. et vetulam cum confusione ad terram proiecit. Eadem de causa ficta sunt interdum et imaginaria solum. quando quedam in quattuor temporibus se in raptu dicunt videre animas purgatorii. et plura alia fantasmata. Nec movere debet quod quarundam vetularum pedes protunc adusti non sentiunt ignem. quia demon fantasmata in imaginatione mulieris tanto intendere potest ut anima extra nihil sentiat. Exemplum de habentibus morbum caducum qui etiam adustionem non sentiunt in infirmitate sua. quia anima in interioribus passionibus vel doloribus oppressa extra non sentit ignem. Item naturaliter quidem specialiter mulieres quedam faciliter ex imaginationibus possunt rapi ad intra adeo ut non sentiant exteriora. ut ponit exemplum Augustinus. xiiii. de civi. dei. de quodam Rustituto nomine qui ad modicum alicuius gemitum se ad interiora convertere poterat. ut nec voces nec percutientes nec vellicantes sentiret. imo tanquam in defuncto nullus anhelitus sentiebatur. B

Quo ad secundum de somniis notandum. quod raro aliquis debet tenere de somniis et iudicare. Interdum tamen potest et de aliquibus debet. Primum patet. quia cause somniorum sunt tam varie quod pauci sciant a quo fiant. Nam secundum Greg. li. iiii. dial. aliquando fiunt plenitudine ventris. Aliquando ventris et capitis exinanitione. et hec experientia didicimus. Aliquando demonum illusione Eccl. xxxiiii. Multos errare fecerunt somnia. Aliquando dei revelatione. Gen. xxxvii ait Joseph. Audite somnium meum quod vidi. Aliquando cogitatione naturali simul et illusione. Unde Ecclesiastes. v. Ubi multa sunt somnia multe sunt vanitates. Et supra. Multas curas sequuntur somnia. Aliquando fiunt cogitatione simul et revelatione dei. Daniel. iiii. ubi ostendit quod somnium pharaonis cepit a cogitatione et terminabat in revelatione. Quidam tamen aliqualiter caute iudicare possunt interdum de somniis. ut si post somnium de cruce aliqua vel calice expertus es tibi tribulationem sepe subsecutam timere potes quod eveniat. et patientia et oratione et aliis te contra temptationem preparare. et forte ideo deus revelavit. Similiter si de extremo iudicio te somnias damnatum. postea scrutare conscientiam. Sed nunquam curanda sunt somnia de thesauris inveniendis. de inimico interficiendo et similibus. C Possunt autem quintupliciter ut dicit Tho. somnia signa esse futurorum. Primo quando est causa effectus futuri. ut quia somniasti te ituram ad ecclesiam certam ideo postea vadis. Secundo somnium est signum futuri cuius causa in somniante est ut colera passus somniat de nigro. et sic utuntur

Vnde som[...] causentur

media somniis. Tertio initiū a casu eue
nit de q̄ q̄s somniauit. vt d̄ igne somniasti.
et eadē die a casu dom⁹ cremeraſ Quarto
qn̄ ādo impressio aeris vel celi corp⁹ dormi
entis alterat. seqt̄ initiū sile somnii. vt si aer
vel celū est dispositū influere humide. cor-
pus facit somniare aīam de pluuia. Et hoc
est cōmune in formica. muscis. pullis⁹ et
gallo. et in brutis aliis. que ex talib⁹ immutā-
tur. et iudicant prudentes ex talib⁹ quosdā
euentus naturales Quinto qñ ab ange
lis bonis vel malis influitus aliquis de fu-
turo recipit. Tamē qui haberet de somnio
discretionē spirituū. que est sm apostolū. j.
Cor. xij. gratia specialis spiritussancti. iudi
care posset et deberet de somnio. vt sancti et
pphe. Sancti inquit Greg. vbi supra visio
nes et reuelationes quodaz intimo sapore di
scernūt vt sciāt quid a bono spū percipiāt
vel qd ab illusore patiant D Quo ad ter
tium notandū q Geñ. j. dixit deus. fiāt lu-
minaria in firmamēto celi et diuidant diez
ac noctē. et sint in signa. glo. serenitatis et tē-
pestatis. et tēpora. glo. veris. estatis. autum
ni. et hyemis. Unde primuz ministeriuz qd
faciūt nobis corpa celi est. q faciūt diem ad
laborandū hominib⁹. et noctez pro qete no-
stra. Secūdo seruiūt inqntū sunt signa na-
turaliū effectuū. vt pluuie siccitatis. caloris
et similiū. sed nō sic sūt signa eorū que depē
dent a libero arbitrio nostro. Sic q aliquis
ex eis iudicare possit hunc furem oio fiedū
luxuriosū et huiusmodi. Nā et Ptolome⁹
ait. Sapiēs dñat astris. Nā hec diuersimo
de influūt sm q deo seruim⁹ vel non. Und
Leuit. xxvj. Si nō feceritis mādata mea zc.
dabo celum vobis de super ferreū. et terraz
eneā et ꝯsumet in cassū labor vester. Si āt
in pceptis meis ambulaueritis. dabo vob
pluuias temporib⁹ suis. et terra gignet ger
men suū. Unde sm Tho. iiij. contra genti-
les tria sunt in ho e. videlicet. corp⁹ seu cor-
poralia. intellectus et volūtas. Itē tria alia
sunt in celestib⁹. videlicet. celū. angel⁹. et de⁹
Celum soluz potest in corpus. vt illuminā-
do frigefaciendo et calefaciendo. Angelus

bonus potest intellectū illuminare. et mal⁹
nō potest intellectum quicqz imprimere. De⁹
solus potest voluntatez vertere ad placitū
Potest etiam in intellectum et in corp⁹ im
primere quicquid vult. Quicqd o vltra pfa-
ta astris ascribit de actib⁹ ad liberz arbitriū
pertinentib⁹ est superstitiosū. vel superstiti
oni ppinquū. E Quo ad quartuz de
sortib⁹ notādū sm Tho. secūda. ij. q. lxxxv.
arti. viij. Et sm Nico. d lyra super illo Act.
j. Sors cecidit super Mathiam. q in sor-
tibus est ex vario euentu seu dispositiōe ali-
cui⁹ rei sensibilis pposite determiare aliqd
dybiū vel incertū. Sicut ex festucis ppoſi-
tis per hoc q aliquis accipit breuiorē vl lōn-
giorē. seu in piectione taxillorū ex hoc q ali-
quis proijcit plura vel pauca puncta. vl ex
similib⁹ aliquod dubiū inter homines de-
terminatur F Secundo notanduz q
sortibus vti cōtingit dupliciter. Aliqñ est ma
lum. aliquando est bonuz. Maluz est octo
modis. Primo qñ quis ea intēnōe vtit 1
sortibus quasi actus humani qui requirūt
ad sortes vel euentus eorū subdant disposi
tioni stellarū. Hoc eni fallum esse nō caret
demonū suggestiōe. Secūdo qñ q̄s ex- 2
pectaret sortiū iudiciū a demonib⁹. Quod
fit qñ fiūt in quib⁹ verisimile est demonis
ibi esse opus. Sicut legit Ezech. xxj. q rex ba
bylonis stetit in biuio in capite duarū via-
rum cōmiscēs sagittas. interrogauit idola
exta cōsuluit. Tertio qñ quis expectaret 3
sortaliū actuum euētus euenire a fortuna
et hoc soluz locū haberet in sorte que vocat
diuisoria. Uel si queraſ iudicio sortiuz quid
cui sit exhibenduz. siue illud sit res possessa.
siue sit honor. siue dignitas. siue pena. aut
aliqua actio. Et talis sors nō videt habere
nisi forte vitiū vanitatis. Sicut si aliqui nō
valentes aliquid diuidere concorditer. ve-
lint sortibus ad diuisionem vti quasi fortu
ne exponentes quis quam partem accipe
at. vt dicit Tho. Sed Nicol. de lyra sic dicit
Si dispositio vel euentus sortium expecte-
tur in fortuna tātū. nullū ē vitiū si mutātur
sortes ad determinādū inter hoies q̄s quā pte

accipiat alicuius rei. et hoc ex cõmuni cõmittitur consensu fortune. Causa tamen motiua potest esse peccatũ. vt si propter cupiditatem propriam vel aliud vitiũ nõ possint concordia alio modo diuidere. G Quarto qñ quis expectaret iudiciũ sortiũ vel euentuũ solũ a deo vel a sanctis ãgelis. Et licet hoc de se nõ sit illicitum qñ fieret in necessitate et cũ reuerentia. tamẽ fit quadrupliciter cum peccato Primo si absqz vlla necessitate ad sortes recurrat. hoc enĩ videt ad dei temptationẽ pertinere. vt dicit Ambro. sup Lucam. Qui inquit sorte eligit humano iudicio nõ deprehendit Secundo si quis etiã in necessitate absqz reuerentia debita sortibus vtatur. Videant tales dicit Beda sup Actu. i. hoc ipsos aplos nõ nisi collecto fratrum cetu et precibus ad deum fusis egisse.

Tertio si diuina oracula ad terrena negocia cõuertant. Unde Aug⁹. ad inquisitiones Januarij. His qui de paginis euangelicis sortes legunt. et si optandũ sit q hoc faciant. id est. permittendũ ne maius malũ fiat vt pocius qz ad demonia consulenda cõcurrant. tamen mihi displicet ista cõsuetudo ad negocia secularia et ad vite huius vanitatem diuina oracula velle conuertere.

Quarto si in electionib⁹ ecclesiasticas que ex spũsanctĩ inspiratione fieri debent aliqui vtant sortib⁹. contra phibitionez. extra. de sortil. capi. vlt. Nec obstat q Mathias est sorte electus. hoc enĩ adhuc nõ erat phibituz. Itẽ cũ reuerentia speciali spũsancti instinctu fiebat quod in consequentiã nõ est trahendum. Unde et Beda vbi supra dato spiritusancto statim septẽ diacones nõ sortib⁹. sed electione facti sunt H Sortib⁹ tñ licite q̃s vti potest quintupliciter Primo qñ prefata vitat. licet vtatur sorte in tpalib⁹ dignitatib⁹. q talia officia ordinant ad terrena disponenda Secũdo in diuisione rerũ tpaliũ dũmodo vitent vitia pri⁹ tacta.

Tertio qñ necessitas aliqua ab electiõe dignitatis ecclesiastice immineret. Tũc enĩ licitũ ẽ cũ debita reuerẽtia sortib⁹ diuinũ auxiliũ implorare. Unñ Aug⁹. in epla ad Honoratũ. Si inter dei ministros sit disceptatio qui eorum in tempore psecutionis maneant in fuga oĩum. et qui eorũ fugiant. ne morte eorũ oĩuz deseratur ecclesia. Si hec disceptatio aliter nõ poterit terminari. quantũ mihi videt qui maneant et qui fugiãt sorte eligendi sunt. Et hoc modo vsi sunt sortib⁹ sancti viri qui in veteri et in nouo testamẽto legũt vsi fuisse sortib⁹. Sic Josue Achor repent. Ibidẽ. vij. Saul Jonathan. j. Reg. xiiij. Et Zacharias sorte exijt Luce primo.

Quarto licitũ est. vt dicit Aug⁹. j. de doctrina christiana. Si tibi abũdaret aliquid quod oporteret dare ei qui nõ haberet. nec duobus dari posset. si tibi occurrerent duo quorum neuter alium vel indigẽtia vel erga te aliqua necessitate superaret. nihil iustius faceres. qz vt sorte legeres cui dandum esset qd dari vtriqz nõ possz. De talibus sortib⁹ dicit Prouerb. xvj. Sortes mittunt in sinũ sed a dño temperant. Quĩto fit licite sm Innoc. et Hosti. pro litibus dirimendis. in his que tpalia sunt qñ fit sorte simplici cuz paleis vl' huiusmodi. Cõcordat Ganfred⁹.

Capitulum. XI.

E alijs autem su

pra enumeratis modis supsticiosis vt meli⁹ agnoscant et vitentur a fidelibus mouebunt plures breues et vtiles q̃stiones numero q̃draginta qnqz et soluent A Primo tamen notandũ est scdm Tho. secũda. ij. q. lxxxij. et. lxxxiij. q' cũ superstitio sit religio supra modũ seruata. superstitionis duo sunt genera. idolatria. scz et diuinatio. per quã quis aut occulta aut futura inuestigare nitit p pacta aut occulta aut manifesta inita cũ demonibus. Diuinatio aũt vt dicit Isido. li. viij. etymol. habet plures species. Et sm Tho. numerãtur. De quib⁹ infra dicet distincti⁹. B

Una est prestigium qua oculi hominũ prestringuntur Alia somniorũ diuinatio Tertia nigromantia per quã futura discunt per viuos. vt p arrepticios ac p phitones. Quarta necromantia q adhibitis

p̄cantationibus quibusdā ⁊ sanguine vi-
dent̄ resuscitati mortui diuinare ⁊ ad inter
geomantia · rogata r̄ndere. Quinta geomātia qua
in materia terrestri. s. vngue. ferro vel lapi
de futura p̄nunciant̄ p aliquas figuras ꝰ vl'
signa inanimata. Verūtamē ad hoc gen⁹
p̄tinet diuinatio que fit ex cōsideratōe eoꝝ
que eueniūt sorte p p̄tractionē punctoꝝ.
sed ibi nō fit inuocatio demonū nisi tacita.
hydromantia · Sexta hydromātia que in aqua idē fa-
cit. Septima aeromātia ī aere. Octa
ua in igne piromātia idem facit. Nona
aruspiciū p qḋ in visceribus aīalium imo-
latoꝝ in aris demonū idē fit. s. inuestiga
tio occultoꝝ vel futuroꝝ. Et p omnes istas
species fiunt talia p expressam demonū inuo
catōem. Sequentes aūt p tacitam. De-
cima est mathesis que ex syderibus natiui
tates hominum cōsiderat ⁊ diuinat futu-
ra. Undecima ē augurīū a garritu aui
um dicta licet se extēdat ad motus vel vo-
ces auiū seu quorumlibet animaliū. siue p
sternutatōnes hoīm fiat vel membroꝝ sal
tus. Auspicium tamē ab inspectōne auiū
dictū ad oculos p̄prie p̄tinet. augurīū ve-
ro p̄prie ad garritum auiū. qꝛ in duobus
istis p̄ncipaliter diuinatio in auibus fieri
solet. Duodecima est omen. ⁊ fit in ver-
bis. ⁊ circa eadē quādo quis verba homi-
nū certa intentione dicta. alia intentōne re
torquet ad futurū qḋ vult p̄noscere. sic max
imus Ualerius dicit. Ominū obseruatio
aliquo cōtactu religionum innixa est. quoni
am nō fortuito motu sed diuina p̄uidētia
cōstare credit̄ que fecit celos. Tertiade-
cima est chiromantia q̄ alique disposit-
ones figuraꝝ cōsiderant in aliquibus corpo-
ribus visui occurrētes. vt ex lineamētis ma-
nus cōsiderans. Quartadecima est spa-
tulamantia. ⁊ est diuinatō facta in figuris
spatule alicuius aīalis Quintadecima
sortilegiū est. quod fit p cōsideratōem figu-
raꝝ que p̄ueniunt ex plūbo liquefacto in
aquā p̄iecto. siue ex quibusdā cedulis scri-
ptis vl' nō scriptis in occulto repositis. dū
cōsideratur quis quā accipiat. vel etiā ex
festucis inequalibus p̄positis quis maiorē
vel minorem accipiat. vel etiā ex taxilloꝝ p
iectione quis plura pūcta p̄iciat. vel etiā
dum cōsiderat̄ quid aperiēti libꝝ occurrat.
que oīa sortium nomē habēt. ¶ Pri- } · de p̄stigiis
mo igit̄ querit̄ d̄ p̄stigiis quot modis ocu-
li hoīm possint deludi. Est aūt p̄stigiū sen-
suum quedā delusio oculoꝝ p̄sertim. Et di-
cit̄ a p̄stringo. quia aciē oculoꝝ p̄stringit.
Dicit Isido. viii. etymol. c. ix. ita q̄ res vide
ant̄ aliter esse q̄ȝ sint. Et vt Alexander de
hal' p̄te secūda dicit. p̄stigiū p̄prie sumptū
est illa illusio demonis que nō habet cām
ex p̄te mutationis rei. sed solūmodo ex p̄te
cognoscentis qui deludit. siue q̄ntum ad i-
teriores sensus. siue q̄ntum ad exteriores.
Rn̄det Alexāder de halis. p̄te secūda. D
Q. tribus modis in genere pōt fieri p̄sti-
gium. Una delusio nanqȝ fit absqȝ demōi
bus ⁊ artificialiter. sola videlicet agitatōne
hoīm ostendentiū ⁊ occultantiū. Sicut fit
ī traiectionib⁹ p ioculatores vel p mimos.
Alius modus fit etiam sine virtute demo
nū ⁊ naturaliter v̄tute quorundā corporū
mineraliū. que q̄ habēt possunt s̄m quādā
virtutē huiusmodi corpibus inditā rem
ostēdere vl' facere apparere nō sicut est Un
de s̄m Tho. prima p̄te. q. cxiiij. arti. iiij. Et se
cundū alios plures. Quedā herba accēsa
fumigis facit trabes appere serpētes. Ter
tius modus delusionis est qui fit p demo
nes. deo tamē p̄mittente. Habēt enī demo
nes quandā p̄tātem ex ordine nature sup
quasdā res inferiores quā possunt exerce-
re circa istas res quādo deus sinit. Et tūc
etiā res apparent aliter q̄ȝ sunt. ¶ Isido
test enī demon quinqȝ modis aliquē illu-
dere q̄ iudicat rem aliter q̄ȝ est. Primo
modo artificiali traiectione. Secundo
naturali applicatione alicuius rei. de qui-
bus dictū est. quia potestatē in hoc habet
plus q̄ȝ homo ⁊ scientiā. ⁊ cum deus p̄mit
tit exequi. Tertio modo pōt in assūpto
pto corpore se ostendere esse aliquā rem q̄
nō est vt lactucaȝ. Sicut accidisse videtur
moniali. de qua refert Greg. ī l. dialogoꝝ.

Uel ĩ massa auri. vt de beato Antonio fa/
ctum legitᷣ Uel lupum vt infra diceṫ se ostē/
dere potest. Et sic tegere rem alienam suo
assumpto corpe. Quarto pōt turbare
organū visus vt videaṫ res nubilosa que
est clara. Et huiusmodi. Sicut etiam post
fletū lumen apparet aliter q̄ȝ ante. Quī/
to modo in imaginatiuā potentiā operā/
do transmutatione specierȝ sensibilium sm̄
Tho. Uel humores varios mouendo vt
appareant ignea vel aquea ꝛ huiusmodi. si/
cut in melancholicis naturaliter fit vel in
maniacis. ¶ Questio secūda. Unde
pueniant res vise quas videṫ virgines in
speculis vel vnguibus maleficoꝝ ad furta
sublata ꝛ huiusmodi reperiēda. Et cur ma/
lefica potius recipiunt virgines mares vel
feminas q̄ȝ corruptos. Rn̄. sm̄. Guil. pari/
siensem. ī vltima parte de vniuerso. ꝙ ope
demonum fit per modū vnum vel plures
p̄cedenti dubio expressos. Uirgines autē
tantū ad hoc idoneas demō mētiṫ triplici
de causa licȝ corruptis idē ostēdere valeret
Primo vt fingat falso se castitatem ama/
re qui ī odit. quia castissimā virginem sum/
me odit que ꝯtriuit caput eiusdeȝ serpēns.
vnde insidiaṫ calcaneo eius. Unde deꝰ ait
serpenti. Inimicicias ponā inter te ꝛ muli/
erem. ꝛ semen tuū ꝛ semen illius. ipsa ꝯte/
ret caput tuū ꝛ tu insidiaberis calcaneo eꝰ
Gen̄. iij. Secūdo vt sic animas malefico/
rum ꝛ eis credentiū decipiat ad amiciciaȝ
demoniū inclinatas p infidelitatis vitium
sub specie boni nō sub specie mali. Tertio
vt corpora sic ledat innocentiȝ vel minus
vitijs infectoꝝ. Nam postea vt p experien/
tiā patet tales habēt visum frequēter hor/
ribiliorē q̄ȝ antea ex vestigijs demonum reli/
ctis in oculis vł facie videntis. ¶ Que/
stio. iij. an veritas aliqua subsit his que di/
cunṫ de monte veneris. vbi cū pulcerrimis
feminis dicunṫ quidam frui luxuria ꝛ vo/
luptate ad placitū. Respōdet Guil. vbi su/
pra li. ꝺ vniuerso. ꝙ ficticiū est totū. licet de/
moniū opere tales homines illudanṫ mo/
dis tactis in p̄mo dubio. vt in veritate eis
fieri videaṫ. qꝺ tantū in apparentia fit. Un/
de refert ꝙ quidā miles se sic putabat frui
quadā femina luxuriose. Qui euigilās se
repperit in luto quodā realiter amplecti qꝺ/
dam cadauer mortue bestie ¶ Que/
stio quarta. An verȝ sit quod quedaȝ in li/
nea rheni begutte famāt ꝛ eis credētes de
quodam monte circa Bernense oppidū. in
quo referūtur esse absconditi in antro viri
et femine deuotissime viuētes. nullam cō/
munionem habētes cum alijs fidelibꝰ nisi
qui festiuitatibus p sacramētis recipiēdis
transferunṫ p aera ad quosdā sibi notos p̄/
sbyteros in parrochijs. Respōsio ꝙ demo/
nis opera ista sunt prout funditus inue/
stigaui. ꝛ laquei innocentiū. sicut in p̄ceden/
tibus duobus dictū est dubijs. Noui enȝ
quandā deuotam sanctimonialē quā dia/
bolus quidam multo tempore īpugnauit
etiam visibiliter. qui hāc de monasterio co/
nabaṫ educere illesam sub tali de quo que/
riṫ mendacio. sed mētita est iniquitas sibi.
Nam ipsa restitit de cōsilio prudentum. et
demonem nō curauit. ¶ Questio q̄n/
ta quid sentiendū est de nocturnis exerciti/
bus qui aliquādo dicunt videri. ꝛ vnde p̄/
ueniant tales apparētie. ꝛ cur apparēt. Rn̄.
sm̄ Guilhel. vbi prius. ꝛ scdm̄ Tho. in iiij.
dist. xlv. Q, aliquādo viuētibus tales ap/
parent. Et potest cōtingere ꝙ septem mo/
dis fit apparentia taliū exercituum. Aliqñ
opere ꝛ p̄sentia bonoꝝ angeloꝝ. sicut Heli/
seo factum est in adiutoriū cōtra syrios eū
capere volētes. iiij. Reg. vj. Aliquādo fiūt
exercitus demoniū ab eisdeȝ viuos delude/
re volentes. Sicut rex demoniū cum suis
apparuit beato Martino in specie Christi
Martinū coronare gestiēs p meritis. Ita
in vitaspatꝝ de quibusdam legiṫ. Ita in li/
bro dialogoꝝ beati Greḡ. de cōgregatiōe
demoniū iudicia inter se discerneniū super
reos legimus. Aliquādo apparentia facto/
rū ī patria existentiū. qui ppria virtute ad
viuos venisse legunṫ eis in adiutoriū. sicut
sanctus Felix martyr qui ciuibus nolanis
appruit a barbaris obsessis. Et ideȝ creden

dũ esse de alijs sanctis put Aug⁹ recitat li bro de cura p mortuis habenda. Aliquã do fit ab animabus que sunt ĩ purgatorio vt suffragia expectẽt. vt beatus Gregoriu. di alogo℞ pbat multipliciter. Et Guil. simili ter. Aliqñ fit ab animab⁹ dãnatis ad eru ditõem hominũ. ⁊ ad terror℞. Aliquãdo fi eri potest eruditione ⁊ immissione bono℞ angelo℞ in spũm viuentis alicuius sine re ali apparentia. Aliqñ etiam fieri põt mera deceptione demonũ. sicut in primo dubio dictũ est. Ex quo patet falsuz esse ꝙ dãnate anime nũq̃z infernũ exeant. imo hoc aliqñ fu dicit sanctus Tho. sed p tunc damnati onẽ secum ferũt. Unde dicit Tho. etiã mo dum quo iste apparitõẽs fiunt assignãdo. Quãuis inquit anime sancto℞ vel dãna to℞ p̃sentialiter assint vbi apparẽt. nõ tamẽ credendũ est hoc semp accidere. Aliqñdo enĩ huiusmodi apparitõẽs fiunt vel in dor miendo. vel in vigilãdo operatione bono℞ vel malo℞ spũum ad instructõnem vel deceptõem viuentiũ. Sicut etiã ⁊ viui ho mines aliqñ alijs apparent ⁊ eis multa di cunt in somnijs. cũ tamen cõstet eos nõ esse p̃sentes. sicut Aug⁹ p multa exempla pro bat in li. de cura p mortuis habẽda. ℞ Questio sexta. An verũ sit ꝙ aliqui homĩes sint siluestres. Rñ. Alb. in de animalibus ꝙ sic. vel saltem monstra hominũ sũt. Sũt enim in quintuplici differẽtia que ĩ siluis ap parent in humana specie. Aliqñ veri hoĩes rõnales. sicut plures patres sancti leguñt in vitaspatrũ nudi ⁊ hirsuti quodammodo vĩ tecti folijs heremiticã vitaz soli duxisse. Et aliqñ p bestijs a tyrannis a casu in rethibus fera℞ capti. Aliquãdo sunt mõstra quedã in humana natura. rationalia tamẽ sicut satiri. qualẽ vidit beatus Antonius cum Paulũ p̃mũ heremitã quesiuit. sicut scri bit Hiero. Ait enĩ satirus ille ad Antoniũ Mortalis ego sum vnus ex accolis here mi legatione fungor gregis mei. p̃camur q̃z vt cõmunẽ dñm p nobis depceris. quẽ p salute mũdi olim venisse cognouimus. ⁊ in omnẽ terrã exiuit sonus eius. Erat au tẽ homuncio aduncis naribus. fronte cor nibus exasperatus. cuius extrema ps cor poris in capra℞ fines desinebat. Aliquã do sunt qui apparẽt veri hoĩes sed neglecti et velut bestie facti. Sicut hodie sunt circa terrã galecien ĩ hispanijs ĩ siluis hoĩes do mesticos fugiẽtes. velut fere. vt docet expe rientia. De talibus etiã videñt fuisse mas et femina circa saxoniã capti p venatores. de quibus refert Alb. in de aĩalibus. ꝙ oĩo spẽm humanã videbanẽ habere. sed velut moriones esse videbanẽ. Uir enĩ viuus sed femina mortua capiebaẽ. Aliquãdo sunt pigmei. qd aĩal sm Alb. vbi prius est mul tũ simile hoĩ quia erecte incedit. manibus vti tur ad opera quedã. loquiẽ lingua. ⁊ tamẽ simpliciter plus est bestia q̃z hõ. licet sit no bilius aĩaliũ infra homines. Aliquãdo etiã demones in siluis apparẽt esse hoĩes vel fe mine vt decipiãt incautos. sicut cõtiner ha betur in vitaspatrũ. ℞ Questio septĩa An verũ sit ꝙ malefici possint facere vĩa ani malia arte sua. Rñ. sm Alber. vbi supra ꝙ sic deo pmittente. Aliquãdo impfecta que dã aĩalia pcurare possunt fieri nõ in instã ti sicut deus facere põt. sed motu quodã li cet subito. sicut patet de maleficis sm Aug. Et Exo. vij. vbi glo. Strabi sup isto. Uoca uit Pharao sapiẽtes. dicit ꝙ demones di scurrũt p mundũ ⁊ colligũt diuersa semĩa. et ex eo℞ adaptione possunt prumpere di uerse species. Et glo. ibidem sic dicit. Dum p incantationẽ demonũ malefici aliqd effi cere conantur. discurrũt p mundũ ⁊ semĩa subito eo℞ de quibus hic agit afferunt. ⁊ sic ex illis pmittente deo nouas species re℞ p ducũt. Licet ergo demonũ ope fieri possũt deo pmittente vera talia. nõ illusoria. id est solũ apparentia. tñ talia dicunẽ signa men dacia semp. q: demones talia solũ ⁊ princi paliter faciũt ad seducendũ hoĩes videntes. Propter qd ij. Thessal. ij. dicit apls de an tichristo. ꝙ aduentus eius erit sm opatõem sathane in oĩ virtute ⁊ signis ⁊ pdigijs mẽ dacibus. Sancti aũt miracula dei virtute increata ipetrant vtilia fidei ⁊ instantance

cũ placet altissimo. ¶ Questio octaua. An ope demonũ transformatões possunt fieri hominũ in bestias. sicuti lupos et huiusmodi. Rñ. q̃ nõ. Un̄. xxvi. q. v. epi. Ex cõcilio acquirẽsi sic dicit. Quisquis credit posse fieri aliquã creaturã aut in melius aut in deterius immutari. aut transformari in aliã speciem vel in aliã similitudinẽ nisi ab ipso creatore qui oĩa fecit et p quem oĩa facta sũt. p culdubio infidelis est et pagano deterior. Id elate ostẽdit beatus Aug⁹. de ciui dei. li. xviij. c. xviij. vbi ostẽdit q̃ demões faciunt tales transformatões nõ realiter sed visum humanũ decipiẽdo. sicut ostensum est dubio primo multis modis. Unde Aug⁹ ibi dic. q̃ famosissima maga Circes mutauit socios vlyssis ĩ bestias. Et quedã stabularie mulieres ꝯuertebant hospites suos in iumẽta onera portantia. Refert etiam socios Diomedis in aues ꝯuersos. et postea longo tpe circa templũ Diomedis volabãt. Et qđ prestantius narrauit de patre suo veraciter qui dicebat se caballũ fuisse et annonã cum alijs aĩalibus baiulasse. Nam vt Aug̃. ibidẽ soluit. In primo sola apparentia fuit et oculoꝝ deceptio. In secũdo et quarto vera onera fuerũt que demones inuisibiliter ꝑ̃sentes portauerunt. In tertio vero socij diomedis p demones fuerũt de medio subito subtracti et aues vere loco eoꝝ ĩmediate posite. q̃ ibi volauerũt. In nullo aũt p̃dictoꝝ de hoĩe vere factum fuit irrationale aĩal. sed solũ apparẽter. Dicit tñ Tho. j. pte. q. cxiiij. arti. iiij. Q̃ omnes trãsmutatões corꝑalium reꝝ que possũt fieri p aliquas virtutes naturales. ad q̃s ꝑtinent semina que in elementis huiusmũdi inueniunt̃. possunt fieri p opatões demonũ huiusmodi seminib⁹ adhibitis. Sicut cũ aliqua res trãsmutat̃ in serpẽtes vel ranas que p putrefactõnem generari pñt. Ille vero trãsmutatões corporaliũ rerum que nõ possunt virtute nature fieri. nullo mõ opatione demonũ sm̄ rei veritatẽ ꝑfici possunt. Sicut q̃ corpus humanũ muteť ĩ corpus bestie. aut q̃ corpus hoĩs mortui reuiuiscat. Quod si fieri videat̃ apparentia est. sicut ostensũ est q. j. ¶ Questio nona. vnde ergo ꝓuenit q̃ quidã lupi tã crudeliter astute et ꝑticulariter hoĩes comedũt. Rñ. sm̄ Alber. in de aĩalibus. et sm̄ alios q̃ ex septẽ causis ꝓuenire potest. Aliqñ ꝓpter famis augmentũ. Sicut et cerui aliqñdo et alie bestie hoĩbus approping̃nt. Aliquãdo ꝓpter ferocitatẽ virũ. In frigidis eñi regionibus sunt corꝑe minores et magis asperi et feroces. Sicut etiã tpe coitus. et quãdo habent catulos. vt Aristo. dicit. li. đ aĩalibus. sunt magis seui sicut canicule. Aliqñ ꝓpter astutiã et seniũ. Lupi eñi quãto sunt seniores. tanto deteriores. et nocent hoĩbus. q2 nõ possunt venari bestias ꝓpter etatẽ et dentes eoꝝ cõstringunt. Aliqñ ꝓpter experientiã hũanaꝝ carniũ que quia optime cõplexionate sunt p ꝯsequẽs dulciores sunt. Unde sicut voluptas leccatorem trahit ad voluptuosum cibũ. sic humane carnes a lupis aut ĩ sepulcro aut p⁹ bellũ hominũ vel alio mõ gustate. Aliqñdo ꝓpter cerebꝛ rabiduz. efficiunt̃ ei sic canes rabidi. et tũc quẽcunq̃ inuenerint trucidant. sicut et canes aliqui. Aliquãdo ꝓpter opatõem demonũ vt homines credãt homines et vetulas falso in bestias mutari. sicut pagani putabãt. Unde demonis ope potuit illud fieri. qđ refert Uincentius in speculo historiali. li. vj. c. xl. In gallia ĩquit ante christi incarnatõez et ante bellũ punicũ lup⁹ vigili e vagina gladiũ abstulit. Et Guil. vbi supra. refert đ quodã viro qui se cõuerti putabat ĩn lupũ certis tpibus qui bus in antris latitabat. Illuc eñi certo tempore iuit. et ope demonis velut dormiẽs iacuit. et sibi interiz cũ fixus maneret videbat̃ q̃ lupus ipse factus circũire et pueros deuorando. et cũ illud realiter solũ demon quẽdam lupũ possidens faceret. putabat falso se somniãdo circuire. q̃ mõ tamdiu demẽtatus est vir ille quousq̃ inuentus est iacere in silua raptus mẽtaliter. Aliqñ etiã fit ꝓpter occultũ vel manifestum dei iudiciũ q̃ demonũ vł diuino instinctu lupi ꝓpter

peccata parentum vel puerorum tales damnifi
cant. Sicut factum esse legimus quadragin
ta duobus pueris. qui deridendo Heliseum
dicendo Ascende calue. ascende calue. a du
obus vrsis de silua exeuntibus statim iugu
lati sunt. iiij. Reg. ij. Et de leone qui prophe
tam dei iussum non implentem occidit. iij. Reg.
xiij. Sic etiam vt in historijs legimus tempe
Aniti episcopi vyensi letanie minores que
ante ascensionem domini celebrantur introducte
uente sunt quando lupi ciuitates intrantes
ibi homines vorauerunt publice. Hec deus com
minatus est Leuit. xxvi. dicens. Si non fece
ritis mandata mea. emittam in vos bestias
agri que consumant vos et pecora vestra. Et
Deut. xxxij. Dentes bestiarum immittam in eos
cum furore trahentium super terram atque ser
pentium. Quod ostendit deus effectu. iiij. Reg.
xvij. quando leones immisit qui deuorabant
idolatras. in terram samarie loco verorum dei
cultorum positos. O Questio decima.
quid de raptis feminis in angaria. et alias
que restitute sensibus mira dicunt de animabus
in purgatorio. in inferno. de furtis positis.
et similibus. Respondeo quod superstitiose agunt ista
opere demonum delusae. sicut in prima questi
one dictum est. Nec obstat quod candela adusta
non sentiant quando sunt in raptu. quia dia
bolus mentem interiorem sic stringit quod exterius
nihil sentiunt. sicut fit aliquando in melan
cholicis. vel etiam naturaliter. sicut de quodam
viro nomine Restituto refert beatus Aug. de
ciui. dei. qui quando voluit rapiebatur a sensi
bus adeo quod etiam vellicantes non sensit. P

Questio vndecima. Utrum demones sint
qui nocturno tempore in collis equorum quasi
strepas faciunt de crinibus vbi gutte ceree
reperiuntur. et plura in stabulis bestiarum face
re vident. Respondeo Guil. quod sic. nisi homines talia
ex astucia facerent artificialiter. Q Que
stio. xij. Utrum demonum opere camptiones pue
rorum fiant. sic quod infantes ponantur. qui non im
pinguantur. sed semper miseri sunt. Respondeo Guil.
quod sic. quando parentes infantes non orationibus
et cruce muniunt. Tunc enim demon vicem
infantis gerere potest vel translationem facere
deo permittente. vix tamen talia sunt creden
da fieri ope demonum nisi literatorum iudicia
assint. R Questio. xiij. Utrum demon
localiter possit transferre aliquem hominem
de loco ad locum inuitum Respondet Guil. quod sic.
Sicut etiam bonus angelus tulit in cincin
no capitis Abacuc de iudea in chaldeam.
Exemplum aliud habes dubio. iij. Sed vt in
precedenti dubio dictum est. et in solutione pri
mi dubij. credendum est talia solum vel pluri
mum in spiritu. id est. in imaginatiua hominis fi
eri. non realiter. nisi forte raro. vt tenet dominus
Albertus et Udalricus in summa. Quod autem
aliquando corporaliter fiat et localiter. patet
de puero quinquenni cuiusdam nobilissimi
viri. qui puer monachus postea tunc factus a
monasterio nocte illatus est pistrino clau
so. vbi repertus mane se per quosdam dixit ad
magnum conuiuium delatum. et vt comederet
iussum. et per superiora pistrino immissum. vt
refert Pe. damiani. Et habetur in speculo hi
storiali. li. xxvi. c. xliij. Q, autem aliqui malefi
ciati vel amore mulierum capti dicunt se non
posse continere quin oporteat eos currere
ad amasias. verum est in parte. et in parte falsum.
Nam si dei gratiam vellent inuocare et fa
cere quod in se est vt contererentur de peccatis
deus illa eis dimitteret et gratiam infunden
do robur resistendi demoni tribueret. Et sic
eos ad peccandum nemo posset cogere vel
mouere localiter. Sed si illa renuunt. non mi
rum est si in potestate demonis positi eorum
dominus eis dominatur diabolus vel voluptatis
appetitus. Dicit enim beatus Augustinus
in omel. super illo verbo Joh. vj. Nemo potest
venire ad me nisi pater meus traxerit eum
Trahit vnumquemque sua voluptas. Osten
dis oui viridem ramum et te sequitur. nullo
scilicet corporaliter trahente. Sic Chryso. di
cit super Matth. xx. de asina quam Christus
equitauit. quod cum demon voluntatem hominis
peccato possidet. quasi ad libitum trahit quo
placet. Exemplum dans de naui in mari posi
to gubernaculo que ad venti libitum pellitur.
ita equo potenter insidens. ita rex tyrannum habens
possessionem. S Questio. xiiij. Quis

faciat illos strepitus et lusoria illa que audiunt aliquando et vident. ut in inquietationibus domorum nocturnis ubi proijciuntur lapides. vel inquietantur pulsu homines. vel videntur incendii fantastici ignes. vel alie ludicre operationes. Respondetur secundum Guil. et Cassianum in coll. patrum. Quandoque illa fiunt et sepe opere demonum talium qui plus nocere non possunt hominibus nisi talibus potestate diuina ligati. Ridiculosi enim tales inutiles effectus demonum malignorum opera ostendunt. Aliquando fiunt studio malignorum hominum qui domos volunt euacuari hominibus. vel lucrari temporalia sub titulo falso apparentium animarum. vel sub illo pretextu introducere luxuriam vel furtum committere. Aliquando etiam fieri possunt ex curiositate hominum volentium terrere primos loco. vel ex fantasticis et melancholicis debilitantibus prout experientia docet in presertis eos qui mundum inmundum nouerunt. Anime enim siue sint damnate siue in purgatorio siue in celo. nullatenus sunt credende talia facere. quia permissum non legitur admissum. reliquis quia in charitate sunt. ista trufatoria inutilia non conueniunt. Unde non est dubium quin demones aliquando tales etiam inquietudines faciant. ut error paganicus redeat. quo credebatur animas defunctorum circa tumulos vel circa aras habitare non in inferno. Si autem adessent anime de purgatorio tales verisimiliter aut utilia opera vel salubria facerent et ostenderent. aut auxilia a viuis peterent. sicut beatus Greg. ponit exemplum in iiij. dialogorum. ¶ Questio .xv. An demones possint et audeant grauiter homines ledere. Responsio secundum Tho. ex sic. Possunt enim deo permittente quintupliciter ledere. videlicet in rebus. fama. corpore. usu rationis et in vita. De rebus patet Job primo et ij. cui pecora domum abstulit et liberos. De fama patet in legenda beati Hiero. ut refert Joh. an. in hieronymiano. quod diabolus se transformauit in formam sancti Siluani episcopi in nazareth amatoris Hieronymi. Qui demon primo feminam nobilem nocte in lecto procare et prouocare cepit ad luxuriam verbis et deinde factis sollicitauit ad malum. Que cum clamaret demon in specie episcopi sancti sub lecto femine se abscondit ubi requisitus et inuentus plura luxuriosa verba se mentitus est esse episcopum Siluanum. In crastinum igitur sanctus vir disparente diabolo diffamatus est grauissime. Que infamia tandem circa sepulcrum sancti Hieronymi fatente diabolo in obsesso corpore purgata est. De corpore patet in beato Job. qui percussus est a demone vlcere pessimo. Job ij. De tali refert Sigibertus et Uincentius in speculo historiali li. xxv. c. xxxvij. quod tempore Ludouici secundi imperatoris in parrochia maguntina quidam demon primo sepe lapides iecit et quasi malleo ad domos percussit. Et deinde publice loquendo furta prodendo et discordias seminando plures inquietauit. Deinde omnes contra unum irritauit. cuius hospitium ubicunque manebat incendit. et ob illius peccata omnes pati affirmauit. Unde tandem tantum in agros pro hospitio habere potuit. Propter quod cum presbyteri letanias celebrarent. multos lapidum ictibus et iactibus demon usque ad cruentationem lesit. Aliquando quieuit. aliquando seuit. et per triennium ista continuauit. quousque ibidem omnia edificia incendio consumpta sunt. De nocumento usus rationis et vexatione interiorum sensuum patet in possessis et arreptitijs. per euangelicas etiam historias. De morte et quod vita etiam quosdam priuet. patet Tobie. vj. de septem viris Sare virginis occisis. qui propter luxuriosum effrenem appetitum in virginem Saram. eiusdem non erant digni matrimonio. ¶ Questio .xvj. Utrum malefici possint veraciter suis maleficijs homines ledere. et si sic. quibus modis. et quibus rebus. Dicuntur autem malefici ut dicit Isid. viij. etymol. c. ix. ob facinorum magnitudinem. Hi elementa subito concutiunt scilicet ope demonum. turbant mentes hominum. ac sine ullo veneni haustu violentia tantum carminis interimunt. ut Lucanus dicit. Hec Isid. Responsio secundum Tho. in ij. circa dis. vij. et viij. et in

t modis demones possint edere homines

iii.dis.xxiiii. Et cõmuniter scdm oẽs theo
logos ibidẽ scribentes. q malefici omnib⁹
istis modis possunt pcurare lesiones i ho
mibus. ꝛ eoꝝ rebus. cooperante demone.
in quibus demon potest solũ ledere vel de
cipere. de quibus modis iam dictum est a
pncipio huius materie de supstitionibus
pserum questione imediate pcedenti. vide
licet. xv. De hoc etiã infra dicetur. Nõ au
tem faciunt ista imediate maleficoꝝ opera
actione ppria ꝛ imediata. sed talia fiunt p
demones. qui visis maleficiis imediate ex
pacto dudum cũ maleficis a pncipio mũ
di ꝛ tempe veteris idolatrie habito. sciunt
qualem effectũ debent ad intentõem male
ficoꝝ pcurare. Ut exempli gratia. Scopa
quam malefica intingit aque vt pluat. nõ
causat pluuiam. sed demon talibus visis.
qui si deus pmiserit. potestatẽ habet in om
nia corpalia ꝛ in aerem. vẽtos ꝛ nubes. sta
tim talia pcurare ꝛ causare valet. Maga
siquidẽ signũ dat p scopã. sed demon illud
pcurat ꝛ agit vt pluat p demonis actõem
cui maga mala fide ꝛ ope seruit ꝛ se tradi
dit obsequiis illius vel aliis. Sic qñ imagi
nẽ cereã vel simile ad maleficiendũ aliquẽ.
maleficus facit. vel quãdo maleficio alicu
ius in aqua vl plumbo imago apparet. q̃c
quid molestie infert tali imagini tale expe
ritur fieri imaginato. i. homini maleficia
to. puta punctura vel alia lesura quecũq.
que lesio realiter quidẽ infertur imagini p
maleficum vel p aliũ hominẽ. sed inuisibi
liter demon maleficiatũ hominẽ eodẽ mõ
ledit. dei pmissiõe si demeruit reus. X
Questio. xvii. An licitũ est talia maleficia
tollere. Rñ. scdm doctores sub distinctione.
Aut tolli possunt sine supstitiosis modis.
vt p licitũ exorcismum aut p oratõem vel
intercessionem sanctoꝝ. vel p sacramenta
lem maleficiati cõfessionem. vel p pcisam
ostensionem seu indicatõem alicuius qui
scit vbi est imago. vl p solum motum loca
lem. vel modo cõgruo simili. ꝛ sic est licitũ.
Aut nõ possunt tolli nisi p supstitiosũ mo
dum. vel p noua maleficioꝝ opera. ꝛ sic est
illicitum. quia scdm aplm nõ sunt facienda
mala vt eueniant bona. Y Questio
xviii. An hi qui in charitate sũt ledi pos
sint p maleficos. sicut hi qui i peccato mor
tali sunt. Rñdetur scdm Cassianũ in collatio
nibus patꝝ. q nequaq̃. Boni enĩ i rebus
p demonẽ ꝛ suos ledi possunt in meritum
eoꝝ ꝛ pbationem. vt in bonis fortune. que
sunt exteriores res. fama ꝛ sanitate corpis.
sicut de beato Job patuit qui in talibus le
sus fuit p demonẽ. sed in nullum peccatũ
bonis hoibus inuitis p maleficia trahi pos
sunt. licet temptari valeãt ab intra. ꝛ ui car
ne extra. sed nullatenus violẽtari. Sic enĩ
ponit exemplũ Cassianus de duobus ma
leficis qui beatũ Antoniũ p tres demo
nes successiue missos de cella mouere neq̃
uerunt. licet temptatũ se p hoc sentiret. Sꝫ
quia signo crucis ꝛ orationi temptatõi re
sistit. inefficacia omniũ fuerunt maleficia.
Ue℞ in peccatoribus demon potestatem
maiorẽ habet ꝛ magnã. Unde veritas ait
Luc. xi. Cum fortis armatus custodit atri
um suũ in pace sunt oĩa que possidet. Si
autẽ fortior eo superueniens vicerit illũ. vni
uersa eius arma auferet in quibus cõfide
bat. Z Questio. xix. Cur malefici in
strumẽta sue malicie p sacramenta ecclesie
vel palla diuina tangi pcurant. vt filũ tra
hendo p chrisma sacꝝ. vel imaginẽ ceream
sub palla altaris ad tempus ponendo. ꝛ si
milia faciẽdo. Rñdet. demonis instinctu
ista fiunt triplici de causa. Primo vt nõ so
lum hoĩes p talia pfidi fiant. sed etiã sacrile
gi. diuina q̃tũ in eis est cõtaminando pl⁹
deũ creatorem suũ offendãt. intimius ani
mas pprias cõdemnent ꝛ plures in pecca
ta ruere faciant. Secũdo vt deus sic graui
ter p homines offensus scdm beati Aug. sen
tentiã. demonũ maiorẽ potestatẽ in hoĩes
malos tribuat. quibus deus cõcedit irat⁹
qd denegaret ppicius. Tertio vt sic sub spe
cie boni apparẽns plures simplices facili⁹
decipiat. qui tacta diuinis rebus ꝛ oratio
nibus a deo putant etiã aliquid numinis
obtinuisse. vbi solum maiora peccata sunt

malefici non possunt ledere eos qui sunt in charitate

cõmissa. aa Questio. xx.est Cur plu
ra maleficia et supstitiones exerceri solent
sacrationibus anni tẽporibus.et p̃serti cir
ca festũ natiuitatis Christi. Rñ. q triplici
de causa sicut in p̃cedẽti dubio p omnia.
Quia festa plus franguntur peccatis mor
talibus q̃z mechanicis operibus.vt Aug̃.
dicit.li.de decẽ chordis. Supstitio autem
de maximis seruilibus operibus demonis
est contra diuinã reuerẽtiã. Ratio secũdi
est specialis de kalẽdis Januarij Quia vt
Isid.dic.li.viij.etymo.c.ij. Janus a q̃ Janua
rius mẽsis dict9 ẽ.q̃ i circũcisionis Christi
die incipit.idolũ fuit diuersis faciebus
cũ. Una tanq̃z esset finis anni p̃cedẽtis.et
alia tanq̃z esset p̃ncipiũ futuri.⁊ imminẽtis
anni ptector ⁊ fortunat9 autor. In cui9 re
uerẽtiã potius demonis in idolo venerati
sunt demones varias cõmotiones luxuri
osas fecerunt. strenas et iocalia sibi mu
tuo homines tradiderũt. choreas varias
duxerũt.mensas p̃parauerũt. De q̃b9 mẽ
tio fit p beatũ Aug̃.in multis locis ⁊ libris
et.xxvi.q.v.habes fere per totum. Sed has
corruptelas falsi christiani imitant̃ hodie
circa eadẽ festa. licz p̃dicatione sanctorũ
extirpate sint in multis locis.⁊ tñ demonũ
opatione alicubi trãslata ad tẽpora carnis
priuij q̃n cũ laruis et ludis et alijs supstiti
onibus similia fiũt. bb Questio.xxj.
Unde puenit q femine sepe in maiori mul
titudie repiunt supstitiose ⁊ malefice q̃z vi
ri. Rñdetur triplici de causa. Primo q2 p
ne sunt ad credendũ.fidez aũt malã demo
principaliter querit. Un̄ Ecc.xix. Qui cito
credit leuis est corde.⁊ minorabit̃. Secun
do q2 a natura ppter fluxibilitatẽ cõplexio
nis faciliores sunt ĩpressionis ad reuelatio
ones capiendas p ipressionẽ separatoȝ spiri
tuũ.vt Guil.dicit vbi supra.qua cõplexiõe
cũ bene vtuntur multũ bone sunt.cũ male
peiores sũt. Tertio quia linguã lubricã ha
bent.⁊ ea que mala arte sciũt eis cõparib9
feminis vix celare possunt. seqz occulte cũ
vires nõ habeant p maleficia vindicare q̃
runt faciliter. Unde Ecc.xxv. Cõmorari leo
ni ⁊ draconi plus placebit.q̃z habitare cũ
muliere nequã. Sequit̃ Breuis oĩs mali
cia sup maliciã mulieris. cc Questio
xxij. Utrũ credi possit licite q demones incu
bi sint ⁊ succubi mulieribus infesti.⁊ femi
nas cognoscẽtes. Rñdet Augustin9 de ci
ui.dei.q sic.⁊ Isid.li.viij.etymol.⁊ Tho.in
multis locis. Quo autẽ ⁊ quibus de cau
sis illa pueniant.quo vel an liberari possit
quis ab hac vexatõe.vide in dialogo quez
collegi de formicarũ pprietatibus.li.v.
dd Questio.xxiij. An ne possint alique
regule dari p quas agnoscat̃ vtrũ aliq̃d sit
supstitiosum vel nõ. Dicitur aũt supstitio
vt patet Col.ij.sup illo. Que sunt ratõz ha
bentia sapiẽtie in supstitione. Glosa eñ di
cit ibi.q supstitio ẽ religio supra modũ ser
uata.id est.modis ⁊ circumstantijs malis
et defectuosis. Est vero religio virtus incli
nans ad exhibẽdum deo ratione sue excel
lentie debitũ cultũ ⁊ honorẽ.tam in cordis
q̃z in corpis actibus. Rñ. sm sanctũ Tho.
secũda.ij.q.lxxxxij.q sic saltẽ in genere ⁊ lit
teratis.put ex verbis elicit̃ eiusdẽ sancti. Et
sunt q̃nq3. Prima est.cũ gloria dei sit fi
nis noster p̃ncipalis quẽ in oĩbus querere
debemus.attendat̃ an opus sit ad gloriã dei
et homo in ope deo det p̃ncipaliter gloriã.
p ipsũ q3 opus mens hoĩs deo subijciatur
Juxta illud.j.Corint.x. Siue mãducatis si
ue bibitis siue aliud quid facitis. oĩa i dei
gloriã facite. Secũda.videatur an op9
quod fit ⁊ qd̃ ptinet ad aliquã abstinentiã
corpalem vel ad corpis exercitiũ vtr̃ sit re
frenatiuũ cõcupiscentie mõ virtuti debito
sm ritũ ecclesie vel sm moralẽ doctrinã.q2
apl's dicit Roma.xij. Rationabile sit obse
quiũ vestr̃.loquẽdo de corpalibus exerci
tijs. Tertia.videat̃ an opus sit sm statu
tũ vniuersalis ecclesie vel sm scripture sa
cre testimoniũ.vl' saltẽ sm pticularis eccle
sie ritũ.aut de ɔsuetudine generali.que sm
Aug̃.p lege habẽda est. Un̄ beatus Greg̃.
scribit Augustino angloȝ epõ dicẽti.q sũt
diuerse ecclesie ɔsuetudines in missaȝ cele
bratõe. Mihi inq̃t Gregorius placet vt si

ne in romana. siue in gallica. seu in qcuq3 ecclesia aliqd inuenisti qd plus oipotenti deo posse placere sollicite eligas. Diuerse inqt Tho. ecclesie 9suetudines in cultu diuino in nullo veritati diuine repugnat. et ideo sunt seruande et eas pterire illicitu est. Quarta inspiciat an opus adhibitu. vel exercitium ad effectu qui expectat habeat naturale p/prietate vel no. de q physici medici et astro/logi inqntu tales multa iudicare possunt et theologi. Quinta 9sideret si op9 no est merito res alicuius scadali dati pbens occasionez ruine. qz tuc licet no esset supstitiosum. tn ppter scandalu esset dimittendu3 vel differendu. vel occulte sine scadalo faciendu. Quicqd est vni ex pmissis 9trariu3 timendu est vt supstinosum. vl vt peccatu. Propter prima illicitu e exercere in nouo testameto cerimonialia vel iudicialia veteris testamenti. nisi de nouo instituta essent ab ecclesia vel gete. Propter ide et ppter regula secunda fatue faciut vouentes no pecti/nare caput sabbato. vel ieiunare die dnico tanqz meliori die. et similia. Propter tertia supstinose agut qui in ritibus alicuius ec/clesie pticularis in pcessionib9 vel h9moi se no 9format comunitati nisi aliu de excusent. Propter quarta supstinose agut qui vtunt characterib9 ignotis vel noibus suspectis vl alligationu modis nihil coopantibus naturaliter effectui q expectat. qz psta de se naturaliter nulli9 actiuitatis sunt cu sint artificialia solu. et qntitates. Ide est de imaginibus p astrologos factis et anulis ac lapidibus suis artificialibus. Silr qui credut q celi vel stellaz influentia aliquē necessitet ad aliqd vitium. Propter quinta si res scadalosa esset notabiliter. etia benedictioes alique q a secularibus pverba deuota fiut sine malis ritib9 sup infirmos essent no salte publice faciede. ee Questio xxiij. Utrz fascinatoes seu iniulciatoes habeat efficacia mala in pueris a vetulis malis. Rn. Tho. secuda. ij. q. xxvj. No esset illicitu cauere si quis timeret nocumentu ali/cui puero ex oculo fascinate. Qua fascinatioem sic declarat pma pte. q. cxvij. Naz vt inqt ex forti imaginatoe anime imutant spus corporis 9iuncti. que quide imutatio spirituu maxime fit in oculis ad quos subtiliores spus pueniunt. oculi eni inficiunt aerem 9tinuu vsqz ad determinatu spacium. p quemodu specula si sunt noua et pu/ra 9trahunt quanda ipuritatem ex aspe/ctu mulieris menstruate. vt Aristo. dicit in li. de somno et vigilia. Sic igit cum aliqua aia fuerit vehemeter 9mota ad malicia. sicut maxime in vetulis 9tingit. efficit scdm modu pdictum aspectus eius venenosus et noxius. et maxime pueris qui habet cor/pus tenez et de facili receptiuu impssionis. Possibile est etia q dei pmissione vl ex aliquo occulto fato coopet ad h malignitas demonu. cum qbus sortilege vetule pactu aliqd habent. Hec Tho. ff Questio xxv. Cur plus vexari vident fantasijs vl mirabilibus apparitoibus puerpere et purgatoris sue tpe qz alie infirme psone. Rn. qrmplici de causa. Prima scm Alb. in de sono et vigilia. ppter 9ditoem sue infirmitatis. ptunc hoz e de imagines facilius naturaliter eis in cerebro psentant. quas demones vel silia credunt esse. cu nihil sit realiter. Secunda qz tales sepe vetulas p famulabus habet q sunt plene supstinonibus. Unde gladio puerperas de lecto qdammodo be/nedicut. gallinam nigra lecto 9iungunt. Si puerpere moriunt in puerperio eas ia defunctas in eisde calcijs et vestimetis quibus vestite erat viuetibus ppinquare cer/to tpe affirmant. et multa similia fatua asserut. Tertia qz alie femine supstitiose puer/peras crebro visitat. que etia plura supstitiosa solet seminare. Propter q si puerpe cito talibus credut. no mirz si pl9 qz alie vel alij infirmi fantasijs fatuis a do vexari pmittut iuxta illd Ecc. xxxiij. Et sic pturietis cor tuu fatasias patit. nisi ab altissimo emissa fuerit visitato. gg Questio. xxvj. Utrz licitu sit p carmia scripta vl vba sacra bndicere infirmos hoies vl iumeta. et an licitu sit ead secu 9ferre et ptare q icatatois spem here videt.

vnde habeant efficaciam fascinationes

Incantato

Incantatores enī dicunī qui artē aliquā
vbis pagunt. vt dicit Isid. viij. etymo. Rñ.
Tho. secūda. ij. vbi supra. ꝙ sic. septem cōdi
tionibus seruatis. Una est vt videatur ne
verba aliquid cōtineant quod ptineat ad
inuocationes demonū expssas vel tacitas.
Secunda ne ꝯtineant ignota nomina. qꝛ
ſm Chryso. talia metuenda sunt ne aliquid
supstitionis lateat. Tertia ne materia vbo
rum aliquid falsitatis cōtineat. qꝛ sic eius
effectus nō posset expectari a deo qui non
est testis falsitatis. Quarta. ne ibi ꝯtinean/
tur vana. vt characteres inscripti p̄ter si/
gnum crucis. Quinta. ne spes habeatur in
modo scribendi aut ligandi aut in quacū/
qꝫ huiusmodi vanitate que ad diuinā re/
uerentiam nō ptineat. quia alias iudicare
tur supstitiosum esse. Sexta vt in alligati/
one, platione. vel scriptura diuinoꝝ verbo
rum respectus solū habeatur ad sacra ver
ba ⁊ ad intellectū eoꝝ ⁊ ad dei reuerentiā
seu ad virtutem diuinā. a qua expectatur
effectus. vel ad sanctoꝝ reliquias a quibus
etiam p̄fata expectantur secundario licet a
deo principaliter. Septima vt cōmittatur
effectus qui expectat diuine voluntati. qui
scit vtꝝ sanitas vel tribulatio plus psit isto
casu vel minus. vel an obsit. Et hanc cōdi
tionem ponit Tho. in. j. ij. in materia d̄ gra
tia. ⁊ dist. xv. in. iiij. Alias erit licitum si nul
la dictaꝝ septem cōditionum opus infece/
rit. Probat Tho. p illō Mar. vlt. Christo
dicente. Signa eos qui crediderint hec se/
quentur. In nomine meo demonia eijcient.
linguis loquent nouis. serpentes tollent. ⁊
si mortiferū quid biberint nō eos nocebit. su
per egros manus iponent ⁊ bene habebūt
Item nō minoris sanctitatis sunt vba dei
qꝫ sanctoꝝ reliquie. dicente Aug. Non est
minus verbū dei qꝫ corpus Christi. sed se/
cundū omnes licet reliquias sanctoꝝ secū
reuerēter portare. ergo qualitercunqꝫ no/
men dei inuocet rite p orationem dn̄icam
p salutationem angelicā. vel alio modo li/
cito. spes haberi pōt in eo cōmittendo effe/
ctum diuine voluntati. Ex p̄dictis elicit sā

ctus doctor. ꝙ p̄dictis seruatis cōditioni/
bus p diuina verba licitū est arcere serpē/
tes. Et eadem rōe vt dicit. queculqꝫ anima/
lia. si solus respectus habeat ad sacra vba
et ad diuinā virtutem. De serpentibus ta/
men caute est agendū in incantationibus
quia vt dicit. sepe tales habēt illicitas obser
uantias. ⁊ p demones sortiunt̄ effectum. p̄
cipue in serpentibus. qꝛ serpens fuit p̄mū
demonis instrumentū ad hominem deci/
piendū. hh Questio. xxvij. Unde orti
habeant benedictiōes ⁊ carminatiōes qs vnde orti sunt benedictiones quas vetule faciunt sup infirmos et fals
vetule hodie sup infirmos. ⁊ viri quidā fa/
ciunt. Rñ. ꝙ principium hoꝝ fuit sanctissi/
mum. Sed sicut oīa demonis instinctu d̄
prauant mediantibus demonibus ⁊ mal'
hominibus. ita ⁊ diuina noīa. Nam apli
et sancti viri. ſm illud Mar. xvi. In nomīe
meo demonia eijciēt ⁊c. infirmos visitaue/
rūt. ⁊ orationes sup eos p sacra verba fude
rūt. Deinde sacerdotes deuoti similia rite
pegerunt. ppter qd̄ deuotissime oratōes et
exorcismi sancti reperiunt̄ in antiquis ho/
die ecclesijs ad oīa que hoīes facere vl' pati
poterāt p deuotos viros applicari olim si/
ne oī supstitōne. Sicuti etiā hodie littera/
tos ⁊ sacre theologie doctores noui qui in
firmos visitantes silia verba egrotis appli
cauerūt. nō solum demoniacis. Sed sup/
stitiosi hoīes a se multa vana ⁊ illicita a diu
star hoꝝ inuenerūt. qbus hodie vtunt̄ cir/
ca infirmos hoīes ⁊ iumēta. Nec cler' am
plius ex sua desidia licitis vti' vbis visitan
do īfirmos nisi raro. Propter qd̄ Guil'. di
ctus durādi glosator Raymūdi dic. ꝙ talia
p̄fata sacerdos religiosus ⁊ discret' aut eti
am laic' vir siue mulier excellētis vite et p/
bate discretōis facere pt. fusa orōe licita sup
infirmū. nō sup pomū aut sup cingulū ⁊ si
milia. sed sup īfirmātes. iuxta dictū Mar.
vlt. Sup egros manus iponent Nec sunt
hmōi psone phibēde a talib' nisi forte time
at ꝙ ad exēplū illoꝝ indiscreti ⁊ supstitiosi
alij carminatōis sibi vsurpēt abusū tuētes
se exēplo illoꝝ ii Questio. xxviij. Utꝝ
ne credi possit licite ꝙ demōiaci iuuari pos

sunt et melius habere per herbarum vel lapidum aliquorum applicationem. Rn. quod licet demo-talibus immediate arceri nõ possit. quia sup omnia corporalia potentior est. iuxta illud Job xli. Non est potestas sup terram que ei comparari possit. Tamen per prefata que naturaliter compescere habent aliquas manie vel alterius infirmitatis species. quibus demon instrumentaliter vtitur in possesso hoie. leuius habere potest demoniacus. Et sm quosdam totaliter liberari. Unde. xxvi. q. vlt. dicit et est autoritas beati Hiero. Demonium sustinenti licet petras vel herbas habere sine incantatione. Ad idem est magister in historia scholastica sup Tobiam. et Nicol. de lyra sup. i. Reg. de Saulis obsessione. kk

¶ Questio. xxix. Utrum licitum sit demões adiurare. Rnsio sm Tho. secunda. ii. q. xc. quod sic. dummodo modi teneant debiti expssi supra. q. xxiii. et xxvi. Pro cuius intellectu sm eundem Tho. Primo notandum. quod iurare promissorie est seipsum imobiliter ordinare ad aliquid agendum. Nam ille qui iurat iuramento promissorio per reuerentiam diuini nominis quod ad cõfirmatiõem sue promissionis inducit seipsum obligat ad faciendum quod promittit. Secundo notandum. quod adiurare est per quandam similitudinem iuramenti promissorii a se inducere aliũ ad aliquid agendum prouocare. Tertio notandum. quod sicut homo iurando promissorie seipsum ad aliqua agendum ordinat seu prouocat. ita potest aliũ ad agendum dupliciter prouocare. Superiores quidem deprecando. inferiores autẽ imperando seu cõpellendo. Et sic est duplex adiurandi modus. Unus quidem per modum deprecationis vel inductionis ob reuerentiam alicuius sacri. vel per modum amicicie seu beniuolentie. Alius modus est via impii seu cõpulsionis. Per hoc ad propositum. Primo enim modo nõ licet demones adiurare. quia videtur ad amicitiã et beniuolentiam pertinere qua nõ licet ad demones vti. De quo dicit Origenes sup Math. Nõ licet sm potestatẽ datam a saluatore adiurare demonia. Iudaicum enim est hoc. Isto modo vtunt necromantici adiurationibus demonum. Secundo autem modo adiurationis per cõpulsionem videlicet licet nobis aliquo vti. et aliquo nõ. Demones enim in cursu huius vite nobis aduersarii cõstituunt nõ autem eorum actus nostre dispositioni subdunt. sed dispositioni diuine et sanctorum angelorum. Quia vt dicit Augustinus iii. de trinitate. spũs deceptor regitur per spũm iustũ. possumus demones adiurando per virtutẽ diuini nominis tanquam inimicos repellere ne nobis vel spũaliter vel corporaliter noceant. scdm potestatem datã a Christo Luc. x. Ecce dedi vobis potestatẽ calcandi sup serpentes et scorpiones et sup omnem potestatem inimici. et nihil vobis nocebit. Nõ tamẽ licitũ est eos adiurare ad aliquid discendum ab eis. vel etiã ad aliquid per eos obtinendũ. quia hoc pertineret ad societatem aliquã cum ipsis habitam. Propter quod sup illo Christi. Obmutesce et exi. Mar. i. dicit Chrysosto. Salutiferum nobis dogma datur ne credamus demonibus quantumcunque denuncient veritatẽ. Nisi forte ex speciali instinctu vel reuelatiõe diuina aliqui sancti ad aliquos effectus demonũ operatiõe vtantur. Sicut legit de beato Jacobo quod per demones fecit Hermogenem ad se adduci. Hec de Tho. ll ¶ Questio. xxx. Utrum liceat adiurare irrationalẽ creaturam. Rn. Tho. ibidem quod sic. per modum cõpulsionis. que referri tunc debet ad diabolũ. qui in nocumentum nostrum vtitur irrationalibus creaturis. Et talis est modus adiurandi in ecclesie exorcismis. per quos demonũ potestas excluditur ab irrationalibus creaturis. Si enim intentio referretur ad irrationalem creaturam quo ad se que nihil intelligit vana esset. mm ¶ Questio. xxxi. Utrum homini liceat aliũ hominẽ adiurare. Rn. sm Tho. ibidem per modum deprecationis licet quelibet hominem. imo deũ et angelum adiurare per inuocationem diuini nominis vel alicuius rei sacre. sed per modũ cõpulsionis licet superioribus respectu inferiorum quibus etiã iuramenta imponere possunt in casu. nõ tamen

possunt inferiores superioribus p adiurationem p modum cõpulsionis necessitatez imponere. sicut sed iuramēta ligare possunt. quia sic vsurparēt potestatem in aliū quaz nõ habent. licet possint ppter aliquā necessitatē inferiores suos superiores restringere tali genere adiurationis. nn ¶ Questio. xxxiij. Utrū secularib⁹ nõ ordinatis ad exorcistatum licitū sit demoniacos adiurare. Rñ. fm Tho. in quarto. dist. xxiiij. q. iij. arti. j. sub ar. iij. q sic. nõ tamen tanq̄z ex officio. sicut etiā qd maius est ministrare ad missaz priuatā pfertum licet seculari puro candelas accēdere ꝛ huiusmodi q̄ acholytatus sunt ordinis. ꝛ tamē laicus põt ea facere. sed non ex officio. oo ¶ Questio. xxxiiij. Utrū verū sit q malefice alienas vaccas lacte puare valeāt. Et si sic. quale remedium possit applicari. Rñ. fm pdicta p prima questione q sic. vt patz. q. xvj. Cum enī scdm Alb. in d animalib⁹. lac de natura sit mēstruū in animali quolibet. Sicut fluxus talis humoris infirmitate aliqua restringitur vt dicit medici de femina. Idem potest demon si a deo pmittit in bestia facere. Notandū tamē p solutione secūde questionis q istius fluxus scilicet lactis restrictiõ tripliciter fieri põt. Uno modo ex cõditiõe naturali. sicut post cõceptum fetum. Alio modo ex infirmitate accidentali. sicut forte ex comestione alicuius herbe q̄ lac restringere habeat ꝛ alterare vaccā. Tertio modo ex maleficio. Primo modo remedio non indiget. Secūdo modo si quis sciret naturale remediū applicare posset. Sicut etiaz cõtra alias infirmitates potest. seclusis superstitionibus tactis. q. xxiij. ꝛ. xxvj. Cõtra tertiū modū diuina remedia applicari possent. sicut est dictū. q. xxvj. Unde a deuotis psonis ꝛ virginibus expertum habeo q adhibito signo crucis ꝛ dominica oratiõe cū salutatione angelica minus vel circiter. cessat opus demonis si est p maleficiū. de hoc habuisti. c. ix. supra. Et nõ autem licet applicare supstitiosa. vt quedā faciunt seruātes quoddā brodium d die carnispriuij. quod

oratione dominica cum salutatione angelica adhibito signo crucis cessat opus demonis

notat supstitionē demonis. pp ¶ Questio. xxxv. Utrū p sacra verba modis antedictis liceat cõtra grandines seu contra tempestates pcedere. Rñdet q sic. Certum enī est sicut beatus Tho. dicit Job. j. q demones grandines. fulmina ꝛ tempestates deo pmittente pcurare possunt. sicut cõtra Job fecerunt. cuius oues igne consumpte sunt celesti. id est. de aere descendente p demones pcurato etiam ad cõsumptionem pastoꝝ. Similiter vehementē ventum qui domū deiecit. ꝛ septez filios ꝛ tres filias interfecit ruina. Unde licitis remedijs demoni resistere potest quis. hancenī ob causaz vniuersaliter vel cõmuniter in ecclesia cāpane cõtra auram pulsantur. Tum vt tanq̄z p tubas deo cõsecratas demones recedāt a suis maleficijs. Tum etiā vt popul⁹ excitatus deum contra tempestates inuocet. Et eandem ob causam cum altaris sacramento et sacris verbis ad auram se dāda procedit cõmuniter ex antiquissima consuetudine ecclesiarū in gallia et in germania. Fiant ergo talia et non contra ea q̄ dicta sunt questione. xxiij. et in alijs. His cõcordare videntur iura ciuilia. C. dõ male. ꝛc. vbi notanter dicitur q qui faciunt illud. i. impedientes ne labores hominum ventorum grandinisq̄z lapidatione sternantur nõ pena sed premio digni sunt. l. eoꝝ. ibidē.

Quare contra tempestates pulsant

qq ¶ Questio. xxxvj. De genetaliacis et fortuna. Utrū aliqui hoīes sint a natura bene vel male fortunati. Et quid de fortuna tenendum sit. Dicunt autem genetaliaci vt dicit Ysidorus. viij. etymo. c. ix. propter naturalium considerationem siderū qui vulgo mathematici vocantur. Fortuna vero vt ibid dicit. c. ij. a fortuitis nomē habere dicitur. quasi deam quandam res humanas varijs casibus et fortuitis illudentem. Unde et cecam appellāt. eo q passim in quoslibet incurrens sine vllo examine meritorum et ad bonos ꝛ ad malos venit. Hec Ysidorus. Sed talem deam credere idolatria esset. Necita de fortuna loquitur Aristoteles. ij. physicoꝝ. nec in de

Fortuna vnde dicitur

fortuna bona. Hec theologi. Unde questi oni p̄fate. Respondet sanctus Tho. li. iij. summe cōtra gentiles. q. lxxxvij. ⁊ sequenti bus. Pro quoꝝ intellectu notandum sm̄ eum. Primo ꝙ aliꝗ tunc bene dicitur a fortuna ꝯtingere. qū ꝗdo aliquid bonū ac cidit sibi p̄ter intentōem ꝓpriam. Sicut ꝙ̄ fodit vineā intentione vites nutriendi inue nit thesauꝝ. Potuit tamē talis intentione aliena videlicet domini sui qui sciuit ibi the sauꝝ absconditū ex intentione dirigi. Ma le aūt fortunari dicit̄ si fodiendo frangat ti biam. Secūdo notat ꝙ in homine sunt tria que a trib⁹ celestibus causis diriguntꝰ voluntatis actus. intellectus actus. ⁊ corpo ralia. quoꝝ primū a deo tantū ⁊ īmediate. secundū ab angelo. ⁊ tertiū a celesti corpe dirigi. Nam electiones ⁊ voluntates īme diate a deo diriguntꝰ. dicēte Prouerb. xxj. scriptura. Cor regis in manu domini. ⁊ ꝗ̄ cunqꝫ voluerit inclinabit illud. Et Phil. ij. Deus est qui opatur in vobis ⁊ velle et pficere p bona voluntate. Cognitio v̄o hu mana intellectiua a deo mediātibus ange lis ordinat̄. Ea vero que ad corpalia perti nent siue sint exteriora siue interiora in vsū hoīs veniētia a deo mediātibus angelis et celestibus corpibus dispensant̄. Dicit eī beatus Dionysius. c. iiij. de diuinis nomi nibus. ꝙ corpora celestia sunt cause coꝝ ꝙ̄ in hoc mūdo fiunt. Cum igit̄ homo sit ordi natus scḋꝫ corpus sub corpibus celestib⁹. scḋm intellectū vero sub angelis. scḋm vo luntatem aūt sub deo. potest cōtingere ali quid p̄ter intentōeꝫ hominis. quod tamē est scḋm ordinē celestium corpoꝝ vł dispo sitionem angeloꝝ vel etiam dei. Tertio notat ꝙ nihil ꝓhibet ꝙ etiaꝫ aliquis homo habeat ex impssione corpis celestis aliquā efficaciam in aliquibus corpalibus faciē dis. quā alius nō habet. puta medicus in sanando. ⁊ agricola in plantando. ⁊ miles in expugnando. Hanc etiā efficaciam mul to pfectius deus hominibus largit̄ ad sua opera efficaciter exequēda. Hec Tho. Un de Guil'. in de vniuerso dicit. ꝙ p experien tiam habet̄ si meretrix nititur plantare oli uam nō efficitur fructifera que tamen p ca stam plantata fructifera efficitur. Aduer tendū tamen hic dicit Tho. ꝙ p̄fata corpis dispositio. ⁊ etiam angeli psuasio nō neces sitet hominē ad eligendū qui liber est. po test enī homo nō sequi inclinatōem quali tatis corpalis ⁊ angeli psuasionē. Quar to notandū ꝙ aliquod bonum potest acci dere homini. ⁊ p̄ter intentōem ꝓpriam. ⁊ p̄ ter inclinatōnem celestium corpoꝝ. ⁊ p̄ter angeloꝝ illuminationē. nō autem p̄ter di uinam puidentiā que est factiua ⁊ guber natiua cuiuslibet entis. Unde respectu dei simpliciter nihil dicit̄ nec potest esse a casu vel a fortuna. sed respectu nostre vł angeli ce nature. rr ¶ Questio. xxxvj. Utrū vel quō differt aliquē esse bene natū vel male. bene fortunatum vel male. bene guberna tum et bene custoditū. Rn̄det Tho. ibideꝫ q. lxxx. Ex dispositōne relicta a corpore ce lesti ī corpore nostro dicit̄ aliquis nō solū bene fortunatus aut male. sed etiam bene natus. sm̄ vero ꝙ ab angelo illuminatur. dicitur bene custoditus. sed sm̄ ꝙ a deo in bonū inclinatur dicit̄ bene gubernatus. Et qn̄ aliquis ex impressione celestiū cor porū inclinat̄ ad aliqs electiones sibi vtiles quarum tamen vtilitatem propria ratōe non cognouit. et cum homo ex lumine in tellectualium substātiarum illuminatur eius intellectus ad eadem agenda. et ex di uina operatione inclinatur eius voluntas ad eligēdum aliquid sibi vtile cuius ratōꝫ ignorat. dicitur bene fortunatus. Et econ trario male fortunatus. quando ex superi oribus causis ad contraria eius electio in clinatur. sicut de quodam dicitur Hiere. xxij. Scribe istum sterilem viruꝫ. qui in di ebus suis non prosperabit̄. ss ¶ Que stio. xxxvij. Utrum homo possit esse bn̄ for tunatus vniuersaliter. idest vt aliquis ho mo habeat in natura sua aliquam dispo sitionem vt eligat semper. vel vt in pluri bus aliqua quibus coniuncta sint per ac cidens aliqua commoda vł incommoda.

R. i. Tho. ibidem. Ex corpe homo nõ põt habere talem ipressionem. qr natura tantũ ad vnũ ordinat. ea aũt sm que homini accidit bene vel male sm fortunã nõ sunt reducibilia in aliqd vnũ. sed sunt indeterminata et infinita. ij. Phisicorũ. Sed põt esse qr ex inclinatõne celesti inclinet ad eligẽdum aliquid cui adiungitur p accidens aliquod cõmodum. et ex alia inclinatione aliud. et ex tertia tertiũ. nõ autem qr ex vna inclinatione ad omnia. Ex vna autẽ diuina dispositione põt homo ad omnia dirigi. Hec Tho. tt ¶ Questio. xxxviij. Utrum p astralicate futura cognosci possint. qd diuinis redicitur p astra. Rñ. Tho. secũda. ij. q. lxxxxv. arti. v. Quedã sciri possunt p certo. quedã nequaqz. quedã ex cõiectura nõ certitudinaliter. Certitudinaliter p̃sciri p astronomos que necessario eueniunt p cursus celorũ. vt eclypses et aspectus siderũ adinuicẽ. Non possunt aũt sciri p sidera dno que subtrahuntur eis que p certitudinẽ sic sciri nõ possunt. Primo effectus cõtingẽtes p accidẽs siue in rebus humanis. siue in naturalibus. Sicut sunt euẽtus fortuiti et casuales. quia ex. vj. metaphisice. ens p accides nõ habet causam et p̃apue naturalẽ. cuius modi est virtus celestium corporũ. Secundo mere actus liberi arbitrij quod ẽ facultas voluntatis et rõnis. Sicut sunt futura opa hominũ solum a libero arbitrio depẽdentia. quia nullum corpus põt sic directe imprimere in rem incorpeam. qualis ẽ voluntas et intellectus. Istis ergo duob⁹ modis ex astris diuinare est supstitiosum et illicitum. Possunt tñ corpa celestia ad hoc inclinare liberũ arbitrũ dispositiue. inquãtum imprimunt in corpus humanũ et p cõsequens in vires sensitiuas. que sunt actus corpalium organorũ. que inclinant ad humanos actus. Quia tamẽ vires sensitiue obediunt rõni. ex. iij. de anima. et. i. eth. ideo nulla necessitas ex hoc libero arbitrio iponitur. sed cõtra inclinatõem celestiũ corporũ homo põt p rõnem operari. Si quis vero vtat̃ cõsideratione astrorũ ad p̃cognoscẽdum futura que ex celestibus causant̃ corporibus. puta siccitates et pluuias et alia huiusmodi. nõ erit diuinatio supstitiosa et illicita. Hec de Tho. Dicit etiã dñs Alb. sup iij. c. de di. no. qr inferiora nõ possunt in superioribus cognosci certitudinaliter. sz tãtũ cõiecturaliter. Et adducit ad h̃ Ptolemeũ. Aristo. et Auicennam multis ratõibus.

contra inclinationem celesti[um] corpo[rum] potest homo p[er] r[ati]onem operari

vv ¶ Questio. xxxix. Unde ergo puenit qr astrologi ex cõsideratione astrorũ frequẽter vera pnunciant etiã in his que ptinent ad humanos actus. Rñ. Tho. secũda. ij. q. xcv. arti. v. hoc cõtingit dupliciter. Uno quidez modo. qr plures hominũ passiões corpales sequunt̃. et ideo actus eorũ disponunt̃ vt in pluribus sm inclinatõnem celestiũ corporũ. pauci aũt sunt. id est. soli sapiẽtes qui rõe huiusmodi inclinatões moderent̃. Et ideo astrologi in multis vera pronunciãt. et p̃apue in cõmunibus euẽtibus qui depẽdent ex multitudine &c. Alio mõ pp̃ter demones se imiscentes. Unde Aug. dicit in. ij. sup Geñ. ad litteram. Fatendũ est quãdo a mathematicis vera dicunt̃ instinctu quodã occultissimo dici. quod nescientes humane mentes patiunt̃. qd cum ad decipiendos hoĩes fit spirituũ inmundorum et seductorũ operatio est. quibus quedam vera de tpalibus rebus nosse promittunt. Unde cõcludit. Qua pp̃ter bono christiano siue mathematici siue quilibet impie diuinantiũ et maxime dicentes vera. cauẽdi sunt. ne cõsortio demoniorũ animam deceptã. pacto quodam societatis irretiant.

xx ¶ Questio. xl. Utrum liceat in sit cõiecturare futura p auguria. et p aliorũ animalium motus seu voces vel gestus. Augures autem sunt dicit Isidorus vbi prius qui p volatus auiũ et voces intendunt aliqua signa rerũ vel obseruationes improuisas hominibus occurrẽtes. qui et aruspices dicunt̃. Aruspices tamen pp̃rie qui oculis et visu. Auspices vero qui auditu et ex voce cõiecturãt. Rñdet Tho. ibidẽ qr sic. sz distinctiõe tamẽ. Nam cũ bruta aĩalia nõ habeant nisi animã sensitiuam cuius oẽs

potentie sunt actus corporaliũ organorũ.
ideo subiacet corporũ anima dispositioni cõti
nentiũ corporũ. et primordialiter celestium
corporũ. Et ideo nihil prohibet aliquas eorũ
operationes esse futurorũ signa inquantũ cõ
formant dispositionibus corporũ celestium
et aeris cõtinentis. ex qua proueniunt aliqui
futuri euentus. In hoc tamẽ duo cõsidera
ri oportet. Primũ quidem vt huiusmodi
operatiões nõ extẽdantur nisi ad precogno
scẽda futura que causant per motus celesti
um corporum. vt supra dictũ est. Secũdo
vt nõ extendantur nisi ad ea que aliquali
ter possint ad huiusmodi animalia ptine
re. Consequunt enĩ animalia cognitiõnem
quandã naturalem et instinctum tripliciter
Uno mõ per celestia corpora ad ea que cor
porie sunt necessaria. sicut sunt immutatiões
que fiunt per pluuias vẽtos. et alia huiusmo
di. Unde si quis ex hoc quod cornicula freque
ter crocitat. predicat pluuiam cito venturã
nõ est illicitum. Alio mõ instinctus huius
modi causant ex causa spirituali bona. vt
ex angelo vel ex deo. vt patet in colũba sup
Christũ descendente Luc. iij. Et in coruo q
pauit Heliam. iij. Reg. xvij. Et in ceto qui
absorbuit et eiecit Jonam Jone. j. Alio mo
do ex causa spũali mala. vt ex demonibus
qui vtunt huiusmodi operationibus bruto
rũ aialium ad implicandũ aias vanis opi
nionibus. Et eadem ratio videt esse de om
nibus alijs huiusmodi. Omnis igit diui
natio si extendat vltra illũ ad quod potest
attingere sm ordinẽ nature vel diuine pru
dentie. est superstitiosa et illicita. Hec Tho.

yy C Questio. xlij. Utrum per omen possint
futura cognosci. Est aũt sm Tho. omen v
bum ex insperato platum. ex quo sequitur
bonũ alicuius. et tunc dicit omen illius. Et
ponit exemplũ de rhomanis querentibus
locum aptũ vt ibi manerẽt et ciuitatem edi
ficarent. Et cum venissent ad locũ vbi nũc
est rhoma. vexillarius qui ferebat vexillum
precedendo fixit illud in terra dicẽs. Stem
quia hic optime manebimus. Et hoc ver
bũ fuit acceptũ pro omine. Rñ. Tho. ibidem.

Aliter est dicendũ de omine quam de presagiis au
gurijs. Quia verba humana que accipiũ
tur pro omine nõ subdunt dispositiõni stella
rũ. Disponunt tamẽ dupliciter. Aliqñ sm
diuinã prudentiã. Aliqñ vero sm demõis
operatõem. Scdm primũ modũ cõiecturare
est licitũ. Uñ Gedeon qui in catalogo sacro
rũ Heb. xj. ponit. vsus fuit omine. ex hoc quod
audiuit recitatõem et interpretatiõem cuiusdã
somnij. vt legit Judic. vij. Et silr Helieser ser
uus Abrae. vt legit Gen. xxiiij. Sed Gede
on obseruauit recitatõem et expositiõem som
nij accipiẽs eadẽ pro omine. quasi ordinata ad
sui instructiõem a diuina prudẽtia. Et silr
Helieser attẽdit vba puelle orõe premissa ad
deũ. Hec Tho. Secũdo mõ cõiecturare ẽ
illicitũ. Quomodo receperũt omen serui
Benadab regis syrie. qui audiẽtes ab ore
regis isrl Achab. hoc videlicet verbũ. Si ad
huc viuit frater meus est. acceperũt pro omi
ne. et festinãtes rapuerũt verbũ ex ore eius
atque dixerũt. Frater tuus Benadab viuit
iij. Reg. xx. 33 C Questio. xliij. Utrum ex ar
te physonomie diuinare licitũ sit. idẽ ex dis
positiõe membrorũ hoĩs cõiecturare de mo
ribus hoĩm. Rñ. Alb. li. j. de aial. tractatu
ij. capit. dũmodo caute fiat. videlicet solũ de
natura cõiecturaliter. sed de moribus et ele
ctõibus nõ diffinitiue iudicãdo. Et ad hoc
plures allegat phõs. Ubi notat primo quod phi
sonomia est sciẽtia docẽs diuinare. idẽ cõ
iecturare de affectib9 hominũ per physicas
formas membrorũ. Secũdo notat quod ex
multis que sunt in homine accipit cõiectu
ra illa. Primo ex sanguine siue humore.
quia ex talib9 passionatur faciliter homo.
et afficitur humore videlicet quadruplici.
sanguineo. melancholico. cholerico. et fleg
matico. Secũdo ex sexu masculitans et fe
minetans. Tertio ex oculis. capillis. auri
bus. facie. et alijs mẽbris patentibus. Pro
pter quod Ptolemeus dicit diuinare meli9
ex stellis secũdis et veri9. Stellas scdas vo
cãs figuras et accidẽtia inuẽta in rebus physi
[illegible] itelli superiorib9 ipsa materie sumus
Sed superiores stelle aliqñ nihil ipaniũt. licet

[N]ullus iudicandus est malus de affectibus [—] p formas membroꝝ.

in eis non deficiat. sed in materia inferius indisposita. Tertio notat q̄ nihil p̄fatoꝝ necessitat volūtatem. Unde nullus diffinitiue iudicandus est in talibus malus esse. nisi manifestū sit suum malū. licet p̄fata aliquando inclinēt aut signent inclinatōez affectus. Unde p tria potest quis ꝯtra talia opari. Primo p hoc q̄ membꝝ quod inspicit. est forte signū p accidens infirmitatis alicuius ⁊ nō nature. Secūdo p liberū arbitriū. quo vt phs in. iij. eth. dicit. sumus domini nostraꝝ actionum. Tertio p habitum virtutis vel vitij seu ꝯsuetudinē. Unde Aristoteles refert discipulos Hypocratis eiusdem faciē optime depictam obtulisse Philemōi optimo phisonomo. Qui iudicauit illud esse viri luxuriosi ⁊ deceptoris idolum. Quod cū indignāter Hypocrati retulissent. respōdit. Uere iudicauit. q̄a ad hec natura inclinauit. Sed illud qd̄ natura nō dedit. amor virtutum ⁊ phie cōtulit. scz cōtinentiam ⁊ fidē. Hec de Alb. Certum aūt est q̄ gratia plus valet q̄z oīa ante dicta. Unde deuoti viri minus alijs sunt iudicandi. Unde artem p̄fatam approbat Salomon Prouerb. xvij. In facie prudētis lucet sapientia. oculi stultoꝝ in finibus terre. Et Ecc. xix. Ex visu cognoscit vir. et ab occursu faciei cognoscit sensatus. Sed iudicia veritas vitare iubet cuz iudeis ait Joh. vij. Nolite iudicare fm faciem sed iustū iudiciū iudicate. ¶ Questio. xliij.

Utrum aliqua vera scientia p artem notoriā possit acquiri. Est aūt ars notoria quedaz obseruantia qua p ieiunia abstinentias ⁊ orationes v̄bales. cum inspectōe quarundam figuraꝝ seu characteꝝ ac platōe verboꝝ ignotoꝝ ⁊ similium quis scientiā adipisci molit. Rūdet Tho. secūda. ij. q. x. c. vj. arti. j. q̄ ars notoria illicita ⁊ inefficax est. et ideo penitus repudiāda ⁊ fugienda a christiano. Primū pbat. quia vtitur ignotis characteribus ⁊ verbis. vt. q. xxvj. dictū est. Unde sup illa cuts signis vtēs. tacite demonū pacta habet. Secundū patet. q2 nullus demon intellectum hoīs illuminare pōt.

Demō non potest intellectum hominis illuminare

quem ex obstinatione obtenebrare intēdit semp. vt docet Tho. prima pte. Acquisitio autem scientie ⁊ sapiētie fit p illuminatōez. Unde vt Aug. dicit. x. li. de ciui. dei. Etiam teste Porphyrio pho. demonū operationibus ⁊ obseruantijs ⁊ purgationibus anima nec diuinā nec veram scientiā adipiscitur. Tertiū patet ex Aug. li. ij. de doctrina christiana. Eadem ratōe sicut de supstitionibus ceteris q̃s ibi iprobat. ¶ Questio. xliiij. Utrum saliatores peccent iudicātes suis coniecturis. Sunt enim saliatores vt dic Isid. li. viij. etymol. sic dicti. q2 dum eis mēbroꝝ quecunqz ptes salierint aliquid sibi exinde psperū seu triste significare pdicunt. Respondet idem ibidē q̄ sic. Idem ex questionibus. xxiij. q. et. xxvj. ptz. Unde concludit de supradictis oibus. Isid. q in his omnibus ars demonū ex quadā pestifera societate hominū ⁊ angeloꝝ maloꝝ exorta ē. Unde ⁊ cuncta vitanda sunt christiano. et omni penitus execratōe repudianda. atqz damnāda. Hec Isid. ¶ Questio. xlv.

Utrum ne licitum sit dies. annos obseruare aut mēses. ad exeundū de domo p innere. ad induendū nouas vestes. ⁊ ad faciendū similia. p habēda psperitate ⁊ vitanda aduersitate. Rūdet textus. xxvj. q. vij. nō licet. ⁊ sequētibus. multis autoritatibus sūmoꝝ pontificū. ⁊ Aug. q̄ nō. Unde ibi iprobantur obseruatores kalēdaꝝ ianuarij sub ritu paganoꝝ. videlicet ne aliquid plus noui fiat ppter nouū annū. ne mense cū epulis pareñt vel lampadib9. ne p vicos ⁊ plateas choꝝ ducant. nec cantōes fiant. Et tales anathema sunt qui faciūt. Item in alio c. dicit. Non obseruens dies q̄ dicunt egyptiaci. Glosa. q̄s egiptij inuenerūt. vt q̄ aliqd opus i dieta inchoaret malū haberet exitū. Tamē ex antiq̄tate ecclesia ligit hos dies in kalēdarijs suis. Hec ibi. Un Aug. i Enchiridion. ⁊ ibidē ī decreto habet. Quis estimaret q2 magnū peccatū sit dies obseruare ⁊ mēses ⁊ annos ⁊ tpa. sic obseruāt q̄ certis dieb9 siue ānis siue mēsib9 volūt vel nolūt ichoare aliqd. eo q̄ fm varias doctri

nas hominū fausta vel infausta existimāt tpa. nisi huius mali magnitudinē ex timore apostoli pēsaremus. qui de talibus ait. Nūc cognouistis deū. imo cogniti estis a deo. quō cōuertimini iterū ad infirma z egena elemēta. quibus denuo seruire vultis. dies obseruantis z mēses z tpa z annos. Timeo vos ne forte sine causa laborauerim i vobis. Tamē bene obseruare quis pōt tēpora quādo luna est in certa quota p secādis lignis vt diutius durēt z minus a vermibus rodant. Sic de pomoꝝ colligēdis fructibus z de similibus que ex naturali phia vel ex arte autentica sine supstitionibus seruari debēt vel possunt.

Capitulū. XII. A

Dno prohibe

n tur in colēdo vnū deum supbia qua quis renuit deo obedire. sicut humilitate deū reuereri debite. Ubi pmo videndū erit. quid sit supbia. quō differat ab inani gloria. z qz detestabile vitiū sit. Secūdo que sint eius spēs. Tertio qn̄ sit mortale peccatū. z de eius remedijs. ¶ Circa primū notandū sm Tho. secūda. ij. q. clxij. z questionibus d malo. questione de supbia. Qz supbia est cōtempt⁹ dei vel supioris. vel nolle obedire talium pceptis. Et hoc est formale z pncipale. Sz materiale est audax seu p̄sumptuosus appetitus z inordinatus ppie excellētie. B

¶ Dicit pmo cōtemptus. Ubi nota qz tūc sm Tho. secūda. ij. q. clxxxvj. arti. ix. aliquis cōmittit vel transgredit aliquid ex cōtemptu qn̄ volūtas eius renuit subijci ordinationi legis vel regule. z ex hoc pcedit ad faciendū cōtra legem vel regulā. Quādo autē ecōtra ppter aliquā pticularem causaz. puta cōcupiscentiā vel iram vel desideriū cuiuscūqz alterius rei inducit. ad aliqd faciendū cōtra statuta legis vel regule. non peccat ex cōtemptu. sed ex aliqua alia causa. etiā z si frequēter ex eadez causa vl' alia simili peccatū iteret. frequētia tamē dispositiue inducit ad cōtemptū. Nā sm Bern.

Contēpt⁹ est tumor supbie. Dicit cōsequenter in descriptione supbie. Nolle obedire. qd declarat cōtemptū. i. renuere obedire. Est eni transgressio p̄cepti effectus exterior supbie qui est in oi mortali peccato. Sed cōtemptus p̄cepti est interior actus z nō est in oi peccato mortali. quia quedā fiunt ex ignorātia. alia ex fragilitate. sed supbia ex quadā malicia. Dicit vel supioris. qz quēlibet debemus supiorē arbitrari vt postea dicet. Dicit appetitus audax. qz supbia est in irascibili de pprio bono p̄sumptio quedam q̄ se erigit ꝯtra deū vel alios hoīes. eos vel eoꝝ mādata paruipendendo seu ꝯtemnēdo. Dicit inordinatus. qz si ordinate quis appeteret excellētias suas nō peccaret. Nā rex frācie p̄ferre pōt diuitias suas diuitijs militis. z cōsiderare dona tpalia z spūalia sibi collata a deo. sed cū gratiaꝝ actione in deū debet ea reducere. qz si se extollat de eis cōtra deū aut ꝓximū aut eoꝝ mādata inordinate. tūc appetit. Dicit ppie excellentie. Unde dicit Alex. de hal. in summa. qz cū supbia sit appetere excellentiā sui. aliud est appetere excellentiā z aliud appetere excellentiā vt ppriā. Appetere eni excellentiā cū sit naturale hoī z angelo in quātum sunt facti ad dei imaginē nō est peccatū. sed appetere excellentiā ppriam vt ppriā semp est peccatū. Et fit multipliciter vt in spēbus apparebit quattuor. ¶ Ex quibus patz pmo qz supbia duplici virtuti cōtrariat directe. humilitati quo ad formale i. supbia. z quo ad materiale magnanimitati q̄ virtus importat extensionē animi ad mag̃ z ardua in oi virtute. Secūdo supbia differt ab appetitu inanis glorie seu ab inani glīa. Pro cuius intellectu nota sm Aureolū in. ij. di. xxj. q. ij. qz aliud est cōplacere z delectari in sui excellentia habita. qd est vane glorie. et aliud est erigere se sup alios qd est supbie. Affectiōes eni appetitus sequunt cōformiter existimatiōes intellectus. sed alia est existimatio in intellectu existimare q̄ntitatē sue excellētie absolute. z aliud est existimare excellentiā suam cōparatiue ad alios scdm qz

cessum. imo hec secunda oritur ex prima. Primo enim intellectus inordinatus existimat suas sufficiētias esse magnas & supmi gradus. Secūdo ex hac existimatōe oritur statim existimatio īsufficiētie aliorū. qua existimat excellentias aliorū paruas. Et hoc dupliciter. vl' existimādo sufficiētias pprias magni gradus. vel sufficiētias sibi equalium modicas. Igitur in appetitu erunt ꝯformiter due affectōes correspōdētes vltimis existimatōnibus duabus. Primā quidē existimatōem qua inordinate existimat excellētiam suā magni gradus absolute. sequitur in appetitu delectatio & cōplacentia in ppria excellentia. que est inanis gloria. Sed secūdam existimatōem qua parui pēdit aliorū bona sequitur erectio. & talis erectio ē supbia Et si erectio talis est respectu superiorū vel maiorū tunc dicitur irreuerētia. & sequitur existimatōem qua iudicat quis suas sufficientias magnas & superiorū paruas. Respectu vero equalium dicitur pfata erectio ꝯtemptus qui sequitur existimatōnem qua quis bona equalia aliorū reputat quasi nulla. Videtur igitur q supbia quadrupliciter differt ab inani gloria. quia supbia est in appetitu irascibili respectu alicuius ardui cū quodā contemptu aliquādo & ī illo qui nō curat manifestatōem. Sed inanis gloria est in cōcupiscibili nō semp de arduo. nec semp cū cōtemptu & semp cum appetitu manifestatonis.

erectio. ī irreuerētia.

B Dubitatur que sint radices supbie. Rn̄detur q triplices. Prima est inordinatus amor sui. Ex illo enim quis faciliter retorquet inordinate ī se excellētias veras vel falsas. Secūda est cōsideratio incauta bonorū suorū. que cum oīa sint a deo principaliter aut totaliter. si p gratiarū actōem nō in deū dirigunt se erigit animus in supbiā. Tertia est negligētia cōsiderandi deū & pximū. Nam si sepe ꝯsideraremus deū omnipotentissimū. sapientissimū. & optimū. a quo manant pcepta. nō faciliter nos ꝯtra eū erigeremus. Sic si cōsideraremus debite pximū. nō faciliter eum cōtemneremus si equalis est. aut irreuerēter tractaremus si superior est. Considera igitur in primo quolibet quō raro est aliquis tam puus q̄n aliquādo magno ꝓdesse possit. Item q aliquā virtutē occultā habet qua cares. Item q forte pdestinatus est & tu dānandus. vt in Juda & Magdalena claruit ī prouise in multis.

[Ra]dices supbie sunt. amor [in]ordinatus sui. consideratio [inc]auta bonorū suorū. & negli[gen]tia considerandi deū & p[ro]ximū

[...]ē de consideratione.

E Dubitatur cū supbire sit supra regulā a deo nobis traditā ire. que sint regule sm̄ quas mēsurare debemus opa ne supbiamus. Rn̄ q quattuor opposite quattuor speciebus supbie de quibus Greg. dicit. xxiij moral. Prima vt credamus firmiter oīa bona nostra q nō sunt peccata & defectus a deo nobis data. Secūda vt si q̄ meruimus deus pncipalissimus auctor existit. sine q̄ ne dū sumus aliq̄d sufficiētes facere aut velle bonū. sed nec cogitare. vt dicit apl's. Tertia est agnoscere bona nostra q habemus a deo esse. nihil alieni nobis ascribēdo. Quarta amare pximū in nullo eū despiciendo.

F Quam malū sit supbia ptz primo auctoritatibus. Est enī quasi rex vel regina aliorū vitiorū. Unde ps. Emūdabor a delicto maximo. id est supbia. sm̄ glo. Item Ecc. x. Initiū oīs peccati supbia qui tenuerit eā implebitur maledictis. Item Tobie. iiij. Supbiam nūq̄ ī tuo sensu aut in tuo vbo dominari pmittas. in ipsa enī initiū sumpsit oīs pditio. Secūdo patet exēplis. Nā supbia de supmo angelo fecit pessimū demonē Esa. xiiij. Quō cecidisti lucifer de celo qui mane oriebaris. Ecce de angelo fit demon de nobilissima creatura pessima fit. & de celo eiecit in infernū. Item Eua p supbiā que voluit effici sciēs vt deus. facta est nesciens quodammodo vt pecus. Psa l. Homo cū in honore esset nō intellexit. cōparatus est iumētis insipiētibus & similis factus est illis Item Saul postq̄ humilitate in regnū p deum ducitur. supbiens deijcitur. & posteri sui. & a demone possidetur. j. Reg. xv. Item Nabuchodonosor Daniel. v. supbiens depositus ē de solio regni sui. & gloria eius ablata est et a filijs hoim eiectus. Item phariseus qui se dixit nō esse vt ceteros vt se sup ceteros extolleret. nō est iustificatus. sed humilis publi-

canus Luc. xxij. Item Petrus qui p̃ cete-
ris p̃sumpsit dicēs. Et si oēs fuerint scāda-
lizati i te ego nō scandalizabor. Mat. xxvi.
vilius ceteris lapsus est p ancillā piurādo
et trina vice. G ¶ Quo ad secundū pn-
cipale de spēbus supbie notandū p intelle-
ctu earundē sm Tho. q. d malo. materia d
supbia. q. iij. ꝙ quedā se habent antecedent
ad supbiā. vt sunt ex quibus orit faciliter.
Alia sunt in quibus essentialiter ꝯsistit su-
pbia. Alia aūt sunt que ꝯsequunt supbiā
et ab ipsa ebciunt. Et quolibet istoꝝ est mul-
tiplex. Nā cū supbia sit inordinatus amor
ꝓprie excellētie. tot erunt antecedētia ⁊ cau-
se ⁊ origenes. quot bona i quibus quis excel-
lentiā inordinate appetere pōt. Sunt aūt
in genere triplicia bona. Primo infima q
dicunt fortune. vt diuitie. delitie. dignitates
officioꝝ amici ⁊ honores. Secundo bona
nature quo ad corpus. vt pulcritudo. forti-
tudo. sanitas. ⁊ nobilitas. Quo ad animā
intellectus ꝑspicacitas naturalis. scientia
acq̄sita. memorie tenacitas. ad virtutes na-
turalis habilitas seu v̓tus naturalis. v̓tus
acquisita. potestas tolerādi exercitia spūa-
lia. ⁊ artes acquisite. Tertio bona gratie. vt
fides. spes. charitas. ⁊ alia. Cum igit homo
inordinate diligit se qd est radix oim pecca-
toꝝ. id est. cū nō refert oīa bona in deum p̃-
mo p̃ncipaliter ⁊ finaliter put in p̃mo p̃ce-
pto dictū est. quodlibet p̃fatoꝝ bonoꝝ faci-
liter homo retorquet in se. ⁊ se extollit vltra
q̄z debet. H Essentialiter vero supbia
sm Greg. xxiij. moral. cōsistit in q̄tuor spe-
ciebus. qs declarat sctus Tho. vbi supra
Nam sm Aug. li. sniaꝝ Prosperi. Sup-
bia est inordinatus amor ꝓprie excellētie.
vt cū homo vult sibi aliqd bonū solū. ideo
q: hoc habendo vel isto mō habēdo excel-
lentior est q̄z nō habēdo. vel nō sic habēdo
In isto aūt capitulo solū de p̃mis duabus
spēbus dicet. Prima igit spēs supbie ē q̄z
cū bonū qd sibi est ab alio a semetipso ha-
bere se existimat. Excellentius enī est ꝙ ali-
qd bonū insit alicui a se q̄z ab alio. Qñ er-
go homo ꝓpter inordinatū amorē ꝓprie ex-
cellentie. mouet ad estimandū illud bonū
quod habet ab alio se solum habere a se. et
vult etiā sic habere a seipso. tunc supbit pri-
ma specie. ꝯtra illud. j. Corint. iiij. Quid ha-
bes qd nō accepisti. Sup quo glo. Aug.
Sciendū neminem posse discerni ab illa
pditōnis massa nisi qui hoc bonū habet ꝙ
credat ꝙ q̄cquid boni habet a gratia salua-
toris accepit. Unde phs in p̃mo de celo et
mūdo. Ab hoc quidē ente scz deo depēdet
celū ⁊ tota eiꝰ natura. ⁊ ab vno ente singul'
cōmunicatū est esse ⁊ viuere. Nam q̄cqd
habemus a deo habemus. aut īmediate a
sua manu potenti nobis porrecta vt aīam
intellectū. voluntatē. memoriā. fidē. ⁊ v̓tu-
tes infusas. Aut mediātibus dei nūcijs q
sunt celum. elemēta. hoīes. bestie ⁊ alia tpa-
lia nobis porrecta. Patet illud Mat. vj.
vbi dicit. q aues nō nent nec serūt. ⁊ tamē
pater celestis eas pascit. Nō inquit ipse se
pascūt licet volent ⁊ querāt Item ptz expe-
rientia. Nam agricola qui interdū in vno
anno bene colit vineā. minus ꝑcipit q̄z p̃-
cedenti anno qñ male coluerat vineā. Cur
q: labor humanus nō sufficit. sed solis ⁊ ce-
loꝝ influentia. aeris tēperies. ⁊ natura in
qua deus dñat nō homo. J Sed di-
cis. Credo me oīa bona a deo habere. ergo
careo prima spē supbie. Rñdet Guil'. in su-
ma vitioꝝ ꝙ etiā z ideo dicit de supbo ꝙ ip-
se credit bona sua habere a se. quia scz facit
ac si crederet. Sicut i simili Aliq̄s dicit nō
credere Christū filium dei qui nec illiꝰ ter-
ret cōminationibus. nec attrahit ꝓmissio-
nibus. nec p̃ceptis obtemperat. nec ꝯsilijs
acquiescit. vt dicit Bern. Sunt aūt tria q̄n-
tum ad hoc ꝙ dicit supbus facere quasi cre-
deret bona sua a se habere ⁊ nō a deo. Pri-
mo si gloriat in corde suo d bonis suis per-
uerse. ꝓpter qd apl's dicit vbi supra. Quid
habes qd nō accepisti. si aūt accepisti qua-
re gloriaris q̄si nō acceperis. Secūdo q̄n-
tum ad hoc ꝙ aliq̄s de bonis suis se iactat
cōtra illud Job. xxxj. Si osculatus sū ma-
nū meā. In manu opano. In osculo vō in-
telligit laudatio. Unde osculū manus est.

laudando proprie operatoris. Tertio quia de bonis suis deo gratias non agit. ideo ingratus dicit vulgariter non agnoscere beneficium. Unde Greg. Non est dignus dandis qui non agit gratias de datis. K Secunda species superbie est cum quis bonum quod habet ab alio de gratia cognoscit et fatetur se ab alio habere. sed putat sibi hoc debitum fuisse et pro meritis recepisse. Excellentius enim est aliquid habere ab alio ex meritis suis quam mere de gratia. Cum ergo homo propter amorem proprie excellentie movetur ad estimandum illud bonum quod ab alio habet de gratia. habere se ab eo meritis propriis. ut si famulum hns suo labore vix merentem calceos. qui dans sibi tunicam et caligas et calceos putaret hoc se bene meruisse. hoc est superbire contra deum vel hominem. Scire autem debes quod quicquid habes a deo habes. j. Corint. xij. Deus operatur omnia in omnibus. Immo deus in omni actione nostra principaliter concurrit. Sed dicis. divitias et scientiam studio et labore proprio acquisivi. quomodo ergo a deo habeo. Respondetur. quod deus tibi manus contulit. pedes etc. et intellectum in industriam. Et hoc est primum quod habes sed a deo. Hec autem omnia velut penna mortua manu scriptoris non recta. nihil fecissent ad tuam scientiam. aut ad divitias tuas. nisi summus artifex esse et intelligere tibi dedisset et conservasset. Et hec sunt principalissima et sine nostra industria et immediate a deo. Unde Luc. xvij. Cum omnia feceritis que precepta sunt vobis. dicite. servi inutiles sumus. quod debuimus facere fecimus Et merito inutiles quia nihil deo proficimus. sed nobis ex sua bonitate merito quod facere debuimus etc. quia dei verissime servi sumus creatione. ratione cuius omnia nostra sibi debemus. plus si possibile esset tenemur ex conservatione. amplius ex redemptione etc. Dicit enim Alexander de hales in summa. Credere se habere bonum pro meritis in quantum credit se quis esse causam principalem meritorum illorum. deum vero secundariam. est peccatum et superbia. Similiter cum se credit habere bonum a deo pro meritis in quantum se ponit causam secundariam tanquam ex merito condigni illud tribuentem est secunda species. Credere autem se habere aliquod bonum pro meritis ponendo deum causam principalem non est peccatum Unde superbus secunda specie appetit excellentiam propriam ut propriam. in quantum ponit se causam principalem. deum vero secundariam. Hec ille. Contra ista quidam putant merita sua tam magna ut merito deus pro eis debeat eis dare vitam eternam conservare a tribulationibus et similibus. quod si non facit deus murmurant superbe. L

Ad illam speciem. et ad primam etiam reducitur ingratitudinis vitium secundum Tho. Quia ingratus est qui sibi attribuit quod ab alio habet. Contra hanc speciem peccans multipliciter errat. Primo. quia liberalissimum largitorem deum putat venditorem dum credit emere meritis a deo. qui non est estimator meriti. id est. opus non est de se meritorium. sed a dei misericordia. Secundo talis putat solvere. quod impossibile est sibi solvere. quia alias omnia tenemur deo ut preactum est. Tertio quia ea que in oculis nostris interdum putantur merita sunt demerita. Unde Job iiij. Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles. et in angelis suis reperit pravitatem. quanto magis hi qui habitant domos luteas que terrenum habent fundamentum consumentur velut a tineis. Esa. lxiiij. Facti sumus ut immundi omnes nos. et quasi pannus menstruate universe iusticie nostre.

quis dicitur ingratus.

Capitulum. XIIII.

Q**uia igitur superbia multis rebus se immiscet** ideo hec tria sunt videnda. Primo de duabus ultimis superbie speciebus in capitulo precedenti enumeratis. et quibus rebus se immisceat Secundo quando sit peccatum mortale Tertio que sint remedia contra eandem. A

Quantum igitur ad primum notandum quod tertia species est. Cum iactat se quis de bono quod non habet. Excellentius enim est habere in se aliquod bonum quam non habere illud. Et quanto bonum est maius. tanto est excellentius. et tanto maiorem excellentiam habens pro hoc consequitur. Cum igitur quis ex appetitu proprie excel-

lẽtie mouet̃ ad attribuẽdũ sibi aliqđ bonũ
qđ nõ habet. aut maius bonũ q̃ȝ habeat.
tunc est tertia spẽs. Exempli gratia. Cũ ho
mo ꝓpter appetitũ ꝓprie excellẽtie estimat
se sapientẽ. pulcȝ. iustum. fortẽ. ⁊ sic de alijs
bonis nature aut gratie. aut etiã estimat se
magis sapientẽ. aut doctũ. iustum. fortẽ. et
in ꝑnomians q̃ȝ sit. aut dicit se sapientẽ. do
ctũ. fortem. iustũ. ⁊ similia. aut magis q̃ȝ sit
in talibus dictis. aut etiam si talia alio mõ
q̃ȝ ꝑ verba ostẽdat. vt in ꝑciositate vestiũ.
ampla familia. vel quacũqȝ exteriori alia
habitudine. est in tertia specie supbie. B
Ad idem ꝑtinet cum quis negat aliqđ
vitiũ qđ in se est. ꝑ hoc enĩ attribuit sibi vir
tutem oppositã. vel attribuit sibi bonũ ino
centie qđ nõ habet. Unde Aug. iuj. de ciui.
dei dicit. ꝙ excusare se de peccato cõmisso ȝ
ad supbiam ꝑtinet. Et dixi notanter quẽ
amor ꝓprie excellẽtie mouet̃ ad se sic iactã
dum. Si enĩ ex aliqua alia causa moueret̃
vt ex vanitate quadã vel delectatõne sola.
quã habet in mẽtiendo. vel ꝓpter lucȝ. tũc
nõ reduceret̃ ad supbiam. sed ad aliqđ aliđ
vitiũ. ⁊ licet iactantia opponat̃ veritati. ta
men ꝓpter rõe cause ex qua frequenter ꝓce
dit ponit̃ hic spẽs supbie. Unde dicit Tho.
q. de malo vbi supra. ⁊ Alexander de halis
in sũma. Licet in iactantia sit falsa vocis si
gnificatio. quia tamẽ eius intẽtio principa
lis nõ est vt fallat sed vt excellat. dicit̃ speci
es supbie ⁊ nõ mendacij. Iactantia ponit̃
species supbie nõ q̃ntum ad ipsum exteri
orem actũ qui ꝯsequẽter se habet ad supbi
am. sed q̃ntum ad interiorem affectũ ex q̊
talis actus exterior ꝓcedit. dum scȝ homo
ꝑsumit de seipso. ac si haberet qđ nõ habet.
et in talẽ excellentiã animus eius tendit q̃
sibi nõ ꝯpetit nisi haberet que nõ habet. Et
in sũma dicit. ꝙ iactãtia ꝓcedit ex supbia si
cut ex cã interius motiua ⁊ ĩpellẽte. Ex hec
ꝙ aliqs interiꝰ ꝑ arrogantiã supra seipsũ
eleuat̃. sequit̃ plerumqȝ ꝙ exterius maiora
de se iactet. licȝ qñqȝ nõ ex arrogãtia sed ex
quadã vanitate aliqs ad iactantiã ꝓcedat
et in hoc delectet̃. quia est talis sm̃ habitũ.
et ideo arrogãtia ꝑ quã aliquis supra seip
sum extollit̃ est species supbie. nõ tamẽ idẽ
iactantie. sed vt frequẽtius eius causa. ideo
ponit Greg. speciẽ tertiã. Tendit aũt iacta
tor plerũqȝ ad hoc ꝙ gloriã ꝯsequat̃ ꝑ suaȝ
iactantiã. ⁊ ideo sm̃ Greg. ex inani gloria
orit̃ sm̃ ratõem finis. De hac materia vide
infra ꝑcepto. viij. c. ij. C Quarta spe
cies est sm̃ Greg. cuȝ quis despectis alijs
singulariter vult videri. Excellẽtius est enĩ
ꝙ quis habeat aliqđ bonũ qđ alij nõ habẽt
aut ꝑfectius illud habeat q̃ȝ alij. Cum igit̃
inordinatus amor ꝓprie excellentie facit ꝙ
quis despectis alijs vult solus videri ha
bere qđ nõ habet. tunc est quarta spẽs. verȝ
est ꝙ illud videri plus ꝑtinet ad inanẽ glo
riam cuius cã est supbia. Unde dicit Tho.
vbi supra. q. de malo. Peccatũ supbie q̃ȝ
magis euidẽtius apparet ꝑ aliqua ꝓceden
tia ⁊ subsequẽtia q̃ȝ ꝑ illud in quo essentia
liter cõsistit. ideo beatus Greg. spẽs super
bie assignauit sm̃ aliquos actus antecedẽ
tes vel cõsequentes. cũ tamẽ oẽs spẽs sup
bie in quadã ꝑsumptiõe animi essentialiter
cõsistant. Velle enĩ singulariter videri ꝯse
quenter ad supbiam ꝑtinet. Essentialiter
aũt quarta spẽs supbie in hoc cõsistit ꝙ ho
mo ꝑsumit de se ac si oẽs singulariter excel
leret. Ad huiꝰ modi enĩ excellentiã animꝰ
eius afficit̃ hec ibi. Supbia enĩ inordinate
ꝓpriã excellentiã appetit. sed inanis gloria
appetit excellẽtie inordinate manifestatõeȝ
Ad hanc spẽm reducit̃ cum quis aliqđ bo
nũ habet in se qđ alij nõ habent. aut etiam
excellentius possidet q̃ȝ alij. ⁊ sibi in hoc cõ
placet inordinate in q̃ntum ꝑ hoc supra ali
os est ⁊ eis excellentior. vel cũ quis nõ ha
bet sed appetit habere aliqđ bonũ maius vt
ꝑ hoc supa alios sit. ⁊ eis excellẽtior. ⁊ ꝑ hoc
se estimat alijs simpliciter meliorẽ. ⁊ sic vult
eis ꝑferri. nec vult eis in alijs subesse vbi de
beret. tunc est in illa quarta spẽ supbie. Ex
empli gratia. Si quis habet maiorem sci
entiã alijs ⁊ in hoc cõplacet. aut appetit ha
bere magnã ꝓpter hoc vt ꝑ eam sup alios
sit ⁊ eis excellẽtior. est quarta spẽs. Si autẽ

Superbus est qui se excusat de peccato commisso

arrogantia et iactantia sunt species superbie

quomodo differunt superbia et inanis gloria

cognosceret se eam habere de munere dei. et cõplacet in ipsa. ideo vt meliꝰ noscat qḋ bonũ ⁊ quid malũ sit ad se ⁊ alios regendũ ad dei laudem. tũc est virtus. Sed si ꝑpter huiusmodi scientiã estimat se nõ sciẽtibus meliorem. iterũ est in ista quarta spẽ. q2 sup se excellit in sciẽtia ⁊ in ista est superior. i alio deberet putare aliqua bona que ignorat ⁊ rõe quorũ alter est multo melior. Et sicut dictũ est ḋ scientia. ita de q̃cunq3 alia virtute imo de diuitijs ⁊ robore corpali. ⁊ de alijs quibuscũq3 bonis corpalibus ⁊ spũalibꝰ.

D Ad hanc spẽm ꝑtinet qũ quis p̃sumptuose tẽdit in aliquid qḋ est supra se et supra suã dignitatẽ. vt si quis nõ esset sufficiẽs ad regendũ ciuitatẽ qui ex amore ꝓprie excellẽtie moueret ad appetẽḋ fieri magister ciuiũ. aut simile. aut insufficiens ad curã animarũ. attamẽ ad talem statũ appetitu tẽderet aut se ingereret. ⁊ hoc ꝓpter inordinatũ amorẽ ꝓprie excellentie quo vellz alijs p̃ferri in statu epali vel in huiusmodi alijs. esset quarta spẽs. Et dicta nũc sunt de his in q̃bus essentialiter supbia ꝯsistit. ⁊ de interiori supbia. Ad hanc etiã spẽm ptinere videtur iudiciũ temerariũ de malicia pximi. [Iudicium temerarium 3 speciem superbie videtur tenere] Ubi notandũ q tripler est iudiciũ. Unũ ꝑfectorũ. de quo .j. corint. ij. Spũalis oĩa iudicat. Aliud est iudiciũ autoritatis. de quo Sap. j. Diligite iusticiã qui iudicatis orbem. Tertiũ est iudiciũ suspitõis. de quo ſm Tho. secũda .ij. q. lx. tria sunt notãda. Primo an iudiciũ ex suspitõne pcedens sit illicitum. Ubi sciendũ q sicut dicit Tullius. Suspitio iportat opinionẽ mali qñ ex leuibus indicijs pcedit. Et ꝯtingit ex tribus. [tribus modis iudicia temeraria fiant] Uno quidem mõ ex hoc q aliquis in seipso malus est. ⁊ ex hoc ipso quasi ꝯscius sue malicie faciliter maluz de alijs opinat. ſm illud Ecclesiastes .x. In via stultus ambulans cũ ipse sit insipiens oẽs stultos estimat. Alio mõ ꝓuenit ex hoc q aliquis male afficit ad alterũ. Cum enĩ aliquis cõtẽnit vel odit aliquẽ aut irascit. vel inuidet ei ex leuibus signis opinat mala ḋ ipso. quia vnusquisq3 facilit̃ credit qḋ appetit. Tertio mõ ꝓuenit ex longa experiẽtia. Unde phs dicit .ij. rhetorice. q senes sũt maxime suspitiosi. quia multotiẽs expti sunt aliorũ defectus. Prime aũt due suspitõis cause manifeste ꝑtinent ad ꝑuersitatẽ affectus. Tertia vero causa diminuit rõem suspitõis. et ideo suspitio vitiũ q̃ddam importat. ⁊ q̃nto magis pcedit suspitio. tãto magis e vitiosum. Hec Tho. Secũdo notanduz ſm eundẽ. q tripler est gradus suspitõnis.

Primus vt homo ex leuibus indicijs de bonitate alicuius dubitare incipiat. ⁊ h̃ est veniale. ⁊ leue peccatũ. ꝑtinet enĩ ad temptatõnem humanã. sine qua ista vita non ducit̃. vt habet̃ in glo. sup illud .j. Corin. iiij. Nolite ante tps iudicare. Addit hic Cãcel. parisieñ. Iudicare ꝓpria estimatõe aliquẽ ex aptis signis exterioribus que nõ possũt bene fieri. nõ est ex se mortale. licet q̃nq3 sit curiositas venialis. q̃nq3 mortalis. dũ homo ab alijs melioribus aut debitis nimis impedit̃. aut dum ꝓ hoc in supbiam erigit̃ [illegible]. Secũdus gradus dicit Thomas est cũ aliquis p certo maliciã alterius extimat ex leuibus indicijs ⁊ signis. ⁊ hoc si sit de aliquo graui. est peccatũ mortale inq̃ntum nõ est sine cõtemptu pximi. Qz enĩ aliquis malã opinionẽ habet de aliquo sine causa sufficienti ex isto indebite cõtemnit ipsum et ideo iniuriat̃ ei. Unde glo. ibidem dicit. Et si ergo suspitõnes vitare nõ possumus quia hoĩes sumus. iudicia tamẽ. id est. diffinitiuas firmasq3 sententias cõtinere debemus. Cancellarius etiaz dicit. Iudicare alterũ leui suspitõe ſm p̃sumptiones exteriores ꝑ sertum vehemẽtes nõ ex se mortale ẽ [suspitio quando sit venialis et quando sit mortale peccatum] secus si firma assertione interiori vel exteriori illud fieret in magnũ pximi dedecus et malũ. Nullus etiã in vita iudicãdus ẽ tã q3 dignꝰ inferno quoniã spũssanctus opatur subito. Facta igitur nõ ꝑsona a nobis sunt iudicãda. Zelotypia etiã que est vehemens amor suspitiosus nõ satis fidens de re amata. ⁊ alie suspitões maliuole. vt duz quis semꝑ putat irrideri ⁊ falli. vt quidam melancholici. ⁊ quidã ex religiosis faciliter

cadunt si nō reprimant. sed si addat cōsen/
sus liber. sunt vt plurimū mortalia delicta
aut mortalium delictoꝝ vehemens causa.
Tercius gradus est vt dicit Thomas.
Cum aliquis iuder ex suspitōne pcedit ad
aliquē cōdemnandū. et hoc directe ad iniu/
riaam ptinet. vnde est peccatū mortale.
Tercio notandū ſm eundē ꝙ dubia sūt
in meliorē ptem interptanda vt dicit glo.
sup illud Ro. xiiij. Qui nō māducat. mā/
ducantē nō iudicet. Cuius ratio est. quia ex
hoc ipso ꝙ aliquis habet malā opinionē
de alio absqꝫ sufficienti causa iniuriat ei et
cōtemnit ipsum. nullus autē debet alteruꝫ
cōtemnere vel qd cunqꝫ nocumentū infer
re absqꝫ causa cogente. Et ideo vbi nō ap/
parent manifesta indicia de malicia alicu
ius. debemus eum vt bonū habere. in me/
liorem ptem interptando quod dubiū est.
Sed diceres cū homo debet diligere p/
ximū sicut seipsum. sed circa seipsuꝫ homo
debet dubia interptari in peiorē ptem. ſm
illud Job. ix. Verebar oīa opera mea. ergo
videt ꝙ ea que sūt dubia circa prximos sint
in peiorem ptem interptanda. Rn̄. Tho. i/
terptari aliquid in meliorē ptem vel deteri
orem cōtingit dupliciter. Uno modo p qn
dam suspitōem. et sic cū debemus aliqbus
malis adhibere remediū siue nostris siue
alienis expedit ad hoc vt securius remedi/
um apponat ꝙ supponat id qd deterius est
quia remedium qd est efficax cōtra maius
malū. multo magis ē efficax cōtra minus
malū. Alio mō interptamur aliqd in bo/
num vel malū diffiniendo siue determinā
do. Et sic in rerꝫ iudicio debet aliquis niti
ad hoc vt interptet vnum qdqꝫ ſm ꝙ est in
iudicio autē psonarum vt interptetur ī me
lius. sicut dictū est. Hec Tho. ¶ Nūc
videndū est de ꝯsequentibus supbiam in/
teriorē que a vulgo vocat supbia. Ubi sci
endū ꝙ supbia imperat et inuoluit semul/
tis operibus exterioribus. et in genere qn/
tuplicibus. Primo corpi. Ibi sunt supbia
crinium. oculoꝝ excellentia. ceruix erecta. la/
bia magniloqua. gressus pōposus. et bra/
chia minantia. Secūdo in ornatu corpis
ꝯmittitur supbia. pciositate. mollicie. extra
neitate. multitudine. amplitudine. vel stri/
ctitudine. Et hec oīa cōmitti possunt in pe
plis. capucijs. tunicis. pallijs. suffoderatu/
ris. camisijs. cingulis. caligis. et ī calceamē/
tis. Tercio in cōuiuijs. p inuitatōem diui/
tum multoꝝ et pauperū paucorum. in mul
titudine ferculoꝝ et in pciositate cibarioꝝ.
Et ſm vsum Apre ppe lauie. nimis arden/
ter. studiose. Quarto in equis et curribus.
p multitudinem equoꝝ. p ornatum eoruꝫ
aut curruū. p nimis eoꝝ frequētem vsum.
Pro deo enī et p peccatis deberemus ali/
qn do peditare Christi exemplo et virginis
Marie. Quinto in voce aut p verba. vt ia
ctando se. aut in cantu in quo multi supbi/
unt frequētando suauiter vociferando et
notas frangēdo. Nec solū exteriora. verū
etiaꝫ simpliciter oīa bona supra enumera/
ta hoīs supbia potest destruere. Unde bea
tus Aug. in regula. Alia quippe iniquitasꝫ
in malis opibus exercetur vt fiant. Sup/
bia vero etiam bonis opibus insidiatur vt
peant. Potest enī quis de virtutibus. imo
de humilitate vestiū et in similibus se exal/
tare. ¶ Notandū autē ꝙ supbia mul
tis nocet. Primo qdammodo deo. cuius
templa eruit. Templū inquit aplus. ꝯ. i.
Corin. i. iij. sanctū est quod estis vos. sed ħ
supbia deuastat. Secūdo nocet sanctis. qꝛ
in festiuitatibus eoꝝ plus solent multi in
supbia vestium. criniū et sertoꝝ offendere
qꝫ in diebus ferialibus. Tercio nocet ange
lis in custodiā nostrā deputatis. qui gau/
dium haberent sup vno peccatore p humi
lem penitentiā redeunte. quo priuant cuꝫ
in supbia excedimus. Unde etiā. j. Corint.
xj. dicit. Mulier debet habere velamen su/
per caput suum ppter angelos scꝫ ne offen
dat eos. Unde glo. ibi Angelici spūs adesse
se credendi sunt maxime cū diuinis mini/
sterijs vel obsequijs mācipamur. id est. cū
ecclesiaꝫ ingressi vel lectōibus sacris aurē
accōmodamus. vel orōni incūbimus. vel
missaꝫ solennia celebramus vl' psalmodie

quot modis supbia in rebꝫ exterioribꝫ se inuoluat :~

operā damus. Quarto nocet alteri cōiugum interdū cū mulieri supbe vir ꝑ pbas et nephas expēsas lucrat. et ecōuerso mulier viro assentit. Quinto nocet ipsi supbienti. Supbis enī deus resistit Jacobi.iiij. Sexto nocet alijs hoībus quibus dat scandalum et occasio similia faciēdi. Septimo aīabus in purgatorio. Nam cū expensein apparato supbo crescunt. elemosyne pauperibus hic et in purgatorio decrescūt. G

Quo ad secundū pncipale. qñ supbia sit peccatū mortale notat Tho. vbi supra. q supbia sm suū genus est peccatū mortale. accidit tamē q aliqui motus supbie ꝑpt̄ sui impfectōem sunt solū venialia peccata vt qui puenūt rōis iudiciū. aut sunt pter eius ꝯsensum. Dicit aūt de malicia supbie beatus Greg. q euidēntissimū signū reprobor est supbia. Et Chryso. sup Matth. Nihil nos ita a dei clemētia alienos facit et gehenne tradit igni vt supbie tyrānus. Que aūt sit differētia in grauitate quattuor specier supbie ostendit sm Alexandr de bal. in sūma. Prima est de se grauissima. quia ibi maior deo fit iniuria. Secūda est minꝰ grauis. q minor fit deo iniuria. Aliqd enī a deo se quis recepisse fatet. Tertia est de se minus grauis q secūda. Uer qū supbia vel aliud qdcunq vitiū sit mortale vel nō mensurandū esset penes qttuor regulas de hoc datas in expositōe secunda et tertia primi pcepti de dilectōne dei supposita. H

Unde p intellectu taliū sit hec alia regula similis qsi pme. Et sit qnta in ordine. Alie enī capitulo qnto sunt posite. Qñ aliquid cōmittit notabiliter cōtra dilectōnem pximi. tūc est mortale. qñ non. tūc est veniale. Qñ aūt fit aliquid ꝯtra dilectōnem pximi pōt attendi penes ista pcepta legis nature Quod tibi nō vis fieri. alteri ne feceris. Et qd tibi vis rōabiliter et ex debito fieri. alteri hoc idē facias. Et pōt etiā attēdi penes scādaliū actiuū qd ego infero pximo meo malo exemplo Sed in qnto oporteat aliquid esse ꝯtra dilectōem pximi vel qntum sit illd scandaliū ad hoc qd sit mortale. nō ē determinatū pcise. q in modico facere ꝯtra pximū nō est mortale. aut in puo cum scādalizare. Unde attendat qlibet penes seipsum qd sibi vellet vel nō vellet fieri. et p qd factū seruaret inter se et pximū amicicia vel non sm h iudicet aliqd mortale vl veniale. J

Est igit supbia peccatū mortale p pmā regulā supra. c. v. positā. dum quis sentit subiectōi diuine subtrahere. sic q totā vitā suā et actus suos ad humanā laudē et gloriam mundanā ordinat. et ibis sinē vltimū cōstituit. et hoc quo ad inanē gloriā que ex supbia pcedit. vel qū habet nolle obedire dei mādans vel deo seu cōtemnit vt in descriptōe supbie patuit. Similiter est superbia peccatū mortale penes qntā regulam. Cum qs pximos p sua supbia pficienda grauat sicut faciūt nobiles p fastu suo pauperes excoriātes et viri p ornatu mulier pximos dānificantes. Est etiā supbia peccatū mortale p qntam regulā. Cum qs p supbiam nō curat scādalizare alios. sicut mulieres quedā alienos viros ad lapsum puocantes. et ideo se ornātes et occasionē dātes lapsui mentis. Est etiā mortale p tertiā regulā. Cum qs ppter supbiā transgredit pceptū ecclesie sicut sm quosdā doctores milites exercētes torneamēta p ecclesiā phibita. K Sūt aūt remedia plura cōtra supbiam et inanē gliam. Primū cōsideratio magnitudis diuinar pfectionū. cōtra quē deū vel eius ordinatōem qs supbit Cōtra qd dicit Job. xv. Quid tumet cōtra deū spūs tuus. Ad huiusmodi intuitū et dei locutōem Abraā se cinerē Geñ. xviij. et Moyses ipeditioīs lingue pfitebantur humiliter Exo. iiij. Secundū est cōsideratio humilitatis Christi et sanctor. Unde Philip. ij. Christꝰ factus ē p nobis obediēs vsq ad mortē mortē aūt crucis. Mat. xi. Discite a me quia mitis sū et humilis corde. Tertiū est cōsideratio sui in pfectionibus quas habemus. Nā corpus et eius pfectōem animā et eius pfectōem a solo deo pncipaliter accepimus. p qbus tanto plꝰ grati esse debemus. qnto excellentiora do-

Superbia quando sit mortale et quando venale peccatum ~

remedia per plurima contra superbia

na recepimus. alias amplius puniremur. Faciliter etiam pdere possumus oia bona nostra. qa Esa. xl. Omnis caro fenu et ois gloria eius sicut flos agri. Quartu est cosideratio ppriaz imperfectionu coiunu oibus. Nam corpus de vilissima materia conceptu est. et in vermibus finaliter putrescet defunctu. medio vero tpe sup oia animalia in naribus. auribus. oculis. ore. et alibi emittit imudicias pter ea que latent intrinsecus. Fm illud Michee. vi. Humiliatio tua in medio tui est. Anima aut debet intellectu. curua est affectu. labilis memoria. pna ad lapsum. et tarda ad resurgendu. Unde Iliere. xvij. Prauu est cor hois et inscrutabile. et qs cognoscet illd. Quintu e cosideratio imperfectionu moraliu. Nam nescimus licet sperare possumus an aliqd opus meritoriu fecerimus cunctis diebus vite nostre. Tum qr sepe vicia virtutis pallium induut. Tum qr omissio vnius circustantie debite totu opus viciat. et pauci ibi diligentia adhibent. Tum qr supbia vel inanis gloria sepe totu opus viciat. Un Esa. lxiiij. Sicut pannus menstruate vniuerse iusticie nostre. Et Job. ix. Uerebar oia opa mea sciens q no pceris delinquenti. Et Greg. v. moral. Sepe iusticia nostra ad examen diuine iusticie deducta iniusticia est. et sordet in pspectu districti iudicis qd in oculis fulget opantis. Sextu e cohabitatio humilu in corpe et opere. Sicut eni ille q comunicat supbo induet supbiam Ecc. xiij. Sic q comunicauerit humili induet humilitatem. Unde Odo eps parisiensis in mesa semp ante se posuit despectiores pauperes et a latere alios. Requisitus aute quomodo posset hoc tolerare. Rndit. qquida nobilis miles cu docuerat Job. v. scz dices Uisitans spem tua. i. no peccabis. Septimum est et forte optimu cosideratio ppriorum peccatoz que quilibet melius scit qz alter vel scire debet. Sicut peccasti semel mortaliter deum et omne creatura3 sibi seruiente offendisti. ideo fm dei iusticiam pa mors te suffocare deberet. aqua submergere. ignis incinerare. aer inficere. bestie deuorare. et ita de similibus intelligendu est scdm Hugo. Quia scdm Augustinu peccator no est dignus pane quo vescit. quid igitur de te qui forte centies peccasti mortalir. Consideremus igit in alijs bona no mala. in nobis vero frequeter nostra mala.

consideratio propriorum peccatorum multum valet contra superbiam

Capitulu. XIIII. A

Ecundo prohibetur primo pcepto inanis gloria pt est peccatu mortale. quo ppriu dei videlicet regis seculoz et imortalis honor et gloria. i. Timo. i. tollitur qdammodo. Et Ro. i. Qui cu cognouissent deum. no sicut deum glorificauerut. et obscuratum est insipiens cor eoz. De hoc videndum est primo quate prauitatis sit hoc vitiu et piculi. Secudo que et quotuplex sit inanis gloria. Tercio quado sit peccatum mortale vel no. B Quantu ad pmu notandu fm Tho. secuda. ij. q. xxxi. q inanis gloria differt a supbia. Naz supbia no est inanis gloria. nec appetitio eius. sed supbia est causa appetitois inanis glorie. Unde supbia facit appetere inordinate pprias excellentia. Et ex isto faciliter mouet homo ad appetendu manifestatioem eiusdem excellentie. et illa est appetitio inanis glorie. Et cocurrere ibi possunt quattuor. Na vane gloriosus putat in se esse aliquid excellentia certa dignu. qualiter tamen no est. appetit vt alij hoc cognoscat et manifestum fiat. vult vt hoc alij approbent laudent et honorent. et in tali laude vel approbatione delectat. Secundo notandu fm eundem q inanis gloria licet no sit semper peccatu mortale. est tamen valde periculosum peccatum triplici de causa. Primo qa nulli psone parcit. Juuenes impugnat. vt patet in vitaspatz. De pueris. vno in duodecimo anno. alio in decimo quinto. serpetem illese ad monasterium portantibus. quos abbas flagellauit. cur non discerent mites et humiles esse corde. Senes excecat. vt patet in solitario pdicante et missam can

inanis gloria quid sit et quomodo differat a superbia.

[...]x vicium omnes status [...]ondiciones hominum [...]pugnat, & in omnibus [...]eribus se inflectit.

tante cathecuminis cũ nullus adesset nisi pater obseruans. Nobiles pulsat. vt patz in Ezechia rege qui vnica oroe obtinuit possessionem centũ octuaginta quinqz miliũ hominũ. Alia orone quindecim annos adiectos vite. Et regressum solis facientẽ triginta duas horas die. qui tamẽ tandẽ eleuatus nisi penitentiã egisset deo valde displicuisset. vt dicit Cassianus de. viij. principalibus vitijs. Et originaliter ponit. iiij. Reg. xx. Et Esa. xxxviij. et xxxix. Rurales inflat. vt patz in fratre mattam vestibus alligãte vt esset longiores. Cui demon ait. O monache si maiora valeres maiora faceres. Feminas etiam sanctas inficere nitit. vt patet de sancta Melania romana vidua trecentas libras argenti sancto Banbone presentante. cui cũ pater nihil grande responderet. mulier ait. pater trecẽte libre sunt. Rñdit pater si deo dedisti scit quantum. si mihi mercedez perdidisti in celo. Viros sanctos decipit vt patet de sancto Eleuterio abbate de quo refert Greg. iij. dialo. qui cũ puerũ a demone nocte vexatũ ad monasteriũ suum detulisset. et ibi puero existente illeso pater diceret. Ecce fratres. quõ demõ monachibus illis illusit. statim puer obsidet iterato. et pater Eleuterius plorãs imperat vt nemo cibũ gustet nisi puer sanet. quod cũ fletu factuz est. nã istis orãtibus demon abscessit. et pater deinceps humilior fuit. Secũdo quia hoc vitiũ omnibus opibus se inflectit. malis quidem in his qui gloriant cũ male fecerint et exultant in rebus pessimis Prouerb. ij. Bonis etiam vt oroi. predicationi. lectioni. correctioni. cantui. taciturnitati. vestimentis humilibus. religioso incessui. diuini officijs. et similibus insidiat operibus vt pereant. qd alia vitia nõ faciunt. Unde Aug. in regula. Superbia etiam bonis opibus insidiat. Ideo sancti patres. vt Cassianus refert. hoc vitiũ assimilauerunt cepe. vbi vna sublata pellicula cõtinue decorticãda alia restat. Itez assimilat scopulo maris ad quẽ illisa nauis referta omnibus bonis statim mergit. Item sm Greg. latroni. qui thesau-

ruz in via recipit ostensum. Item sm Chryso. arbori iuxta viam plãtate cuius poma raro maturescũt. Item vẽto vrenti qui fructum tenez statim destruit. Exemplũ in vitaspatz. vbi frater vt putabat deuotus onagros in solitudine vocauit vt onera portarent. qd cũ Antonio fratres retulissent. ait. Iste mihi est velut nauis plena diuitijs periculo exposita maris. Post pauca aũt tpa flẽte Antonio quesitũ est qd fleret. Rñdit. lapsum mihi illius de quo mihi dixistis. ite et videte in matta cũ flentẽ inuenerũt et reperierũt. et quinta die defunctus est. Tertio est hoc vitiũ detestabile. quia in omni loco hoiem reperit etiã in solitudine. Unde beatus Apolonius cũ quindecim annoz existẽs heremũ intraret et ibi per triginta annos mãsisset vocatus est ab angelo vt exiret et per vba sua egyptios cõuerteret plures. ait aufer a me queso spũm inanis glorie. Cui angelus. subter pedes proice quicqd circa ceruicem tuã repis. quo facto diabolũ proiecit clamantẽ. et sic primo liber effectus est. Itez de alio pre quo cũ obsessos liberaret impugnatus ab hoc vitio obtinuit obsideri. et tandẽ fratrũ orõne sanatus liberatus est a demone et ab inani glia. Imo hoc vitiũ victũ acrius insurgit. Et primũ est in vite sancte inchoatõe. et vltimũ in victoria. qd nec Christũ dimisit. quando eũ impugnaret. et in pinnaculo cũ eo demõ ascẽdit.

C Sunt aũt quinqz remedia. Primũ vt sollicite videamus ne in principio medio aut in fine opis boni vana glia se immisceat. sed oia in deo dirigamus. sm illud ps. Nõ nobis dñe nõ nobis sed noi tuo da gloriã. Sic sanctus Tho. fecisse dicit crucifixo quando honorabat. cũ pollice videlz secrete crucez faciẽdo sub scapulari. et dicẽdo prefatũ versiculũ. Secũdo vt vereamur oia opa nrã cum beato Job. ix. Ne forte non fecerimus vt debuimus sm illud Luc. xvij. Cũ oia feceritis que precepta sunt vobis. dicite serui inutiles sumus qd facere debuimus fecimus. Tertio cõsideremus quãtum malũ faciat quia omnia opa bona potest destruere. sm illud Christi Receperũt mercedem suã. quod Christus

re[medium] [vicium] [vane] glorie.

ait de hypocritis Matth. vi. Quarto ut opera appareat rara et bona occultemus quantum possumus, ut nesciat sinistra quid faciat dextera tua Matth. vi. Quinto ut oremus contra tantum vitium. Unde super illud. i. Thessal. ii. Deo qui probat corda nostra. dicit glo. Ut sibi non hominibus placeamus, quod nisi ipse in nobis operetur vitare nequimus. Et Aug. ibidem dicit. Quas vires nocendi habeat humane glorie amor nemo sentit nisi qui ei bellum indixerit. D Quo ad secundum principale notandum quod gloria in proposito signat quod bonum alicuius deveniat in noticiam alterius vel aliorum et ad approbationem eorum. Et sic appetere gloriam est aliquem appetere ut bonum suum verum vel apparens veniat in noticiam et ad approbationem alterius vel aliorum. Sed aliquem querere gloriam per exteriora facta fit per hoc quod aliquis opera sua agit coram aliis. aut loquitur. aut quando manifestatur per laudem alienam. ut quando honoratur ab aliis. quia tunc videntes eum honorari maiora de eo estimant. Et ista pertinent ad filias inanis glorie. De quibus postea dicetur. Secundo notandum quod non omnis appetitus glorie est malus. sed appetitus inanis glorie semper est malus. Nam ut Tho. ubi prius dicit. Ad perfectionem hominis pertinet quod ipse se cognoscat. sed quod ipse cognoscatur ab aliis non pertinet ad eius perfectionem. et ideo non est per se appetendum. potest tamen appeti inquantum est utile ad aliquid. E Unde tripliciter est utile et licitum quod aliquis cognoscatur ab aliis bonus. Primo ad hoc ut deus ab hominibus glorificetur. Unde Matth. v. Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in celis est. Secundo ad hoc ut homines proficiant in bono quod in aliis cognoscunt. ut in precedenti auctoritate etiam patet. Et sic fecit apostolus. ii. Corinth. xi. et xii. ut discipuli sui per pseudo apostolos non deciperentur. vel eis plus crederent. ait. Ter virgis cesus sum. et multa alia que ibi enumerat de se apostolus bona. Tertio ad hoc quod ipse homo ex bonis que in se cognoscit per testimonium laudis aliene studeat in eis perseverare et ad meliora proficere. Et sic licet habere curam de fama et eorum tueri. Exemplum sic fit in treugis que fiunt super graduandis in universitatibus. Et secundum hec tria laudabile est quod quis habeat curam de bono nomine. Et quod provideat quis bona coram hominibus non tantum coram deo. Ro. xii. Non tamen quin hominum laude inaniter delectetur. Potest igitur laudabiliter ad aliorum utilitatem gloriam suam querere. sicut et deus gloriam suam querit. non propter se sed propter nos. F

Est ergo notandum hic quod in genere est gloria triplex. Una vera. Secunda vana. Tertia diabolica. Prima est sextuplex. Vera quando quis nullius peccati sibi conscius est. De qua. ii. Corinth. i. Gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre. Verior quando dulcedo sancti spiritus manifeste sentitur. quia spiritus sanctus testimonium dat spiritui nostro quod sumus filii dei Ro. viii. Sed hic cavendum est ne quis decipiatur in dulcedine spiritualium sentimentis quia quedam sunt communes malis et bonis. alie spirituales tantum bonis. ut beatus Bern. tradit in epistola ad fratres de monte dei. Verissima est eterna gloria. Alie tres sunt prius recitate Tertio notandum quod gloriam suam potest quis querere ut premissum est. sed illud competit potissime perfectis viris. Unde etiam Matth. v. Christus discipulis ait et doctoribus Sic luceat etc. Nec tamen talibus spiritualibus competit. sed quando est notabilis necessitas vel utilitas. infirmis autem et imperfectis non est tam cautum propter periculum inanis glorie. quia frater Greg. bona innotescere hominibus sine periculo vix fieri potest. Patet hec ubi prius per apostolum qui ait. ii. Corinth. xii. Insipiens factus sum. i. ad modum insipientis quodammodo feci gloriando. vos me coegistis scilicet malis facile acquiescendo doctoribus. G Secunda gloria videlicet vana fit quintupliciter secundum Tho. Primo ex parte materie huius glorie paulo supra. cum quis appetit quod aliis appareat aliqua bona in se et illa approbet tanquam bona et magna tamen non sunt ita. ut cum appetit quod alii eum estiment doctum. aut devotum aut militem doctum. aut liberalem. aut divitem. pulchrum. nobilem. et sic de similibus. cum non sit talis. aut cum appetit ut alii putent eum fecisse tale opus quod tamen non fecit. Secundo gloria est vana cum quis que

quomodo sit laudabile
curam habere defam
et bono nomine

omnem gloriam nostram debemus referre in dei honorem et proximi salutem vt q̄ gloriat̄ in domino glorietur

rit gloriā de re que nō est gloria dignant de caduca re ⁊ fragili. sicut est pulcritudo corporis, diuitie, crispitudo crinium. ⁊ huius modi. inane enī est ⁊ vanū q̄ homo huiusmodi res caducas fragiles et modicas q̄ cōmuniter magis nocent q̄ꝫ psint tam magnas reputet. q̄ etiā gloriam de eis querit et vult q̄ alij in eo talia noscant ⁊ tanq̄ꝫ bona et magna reputent ⁊ approbēt. Tertio est vana cū quis gloriā querit de reb⁹ inutilibus ⁊ nociuis q̄ nō sunt apud multos grauia peccata reputata. vt de superfluis sumptibus in conuiuijs in vestibus. edificijs familia. ⁊ sic gloria sic vana ex pte materie. Quarto est vana ex pte cause a quo quis gloriā querit. puta cum quis appetit bona sua vera vel apparentia fieri manifesta hoībus. vt ea approbent. quorum tamē hominū iudicium est fallibile ⁊ incertū. vt hominibus simplicibus mūdanis ⁊ secularibus. qui actus hominū frequenter solum extrinsecus cōsiderant. ⁊ multotiens nō bona aut modicum bona estimāt magna ⁊ excellentia. imo frequenter de rebus modicū aut nihil iudicare sciunt. Ut si q̄s appeteret doctus apparere apud idiotas et rudes. quia de huiusmodi iudicare nō sciunt. tales enī noscunt solum sensibilia ⁊ presentia. vt diuitias. potentiā. pulcritudinē. et similia modica. imo talia sunt bona minima nō media. vt virtutes. nec maxima. vt beatitudinē facientes. que tamen minima bona maxima estimāt. Et illos qui talia habent estimāt gloriosos ⁊ reuerētur tales ⁊ honorāt. vera aūt bona habētes ⁊ vere bona. vt virtutes. ipsi nō noscūt. aut modicum reputāt. aut paruipendunt. aut q̄d deterius est cōtemnunt. ⁊ ideo inane ⁊ vanum est testimoniū huiusmodi honorꝫ ab eis querere. Quinto mō gl̄ia fit inanis et vana ex pte ipsius qui gloriam querit. vt qui gloriā suam nō refert in debitū finē puta in dei honorē ⁊ primi salutē. Omne enī bonū de quo quis recte gloriā querit debꝫ credere a deo sibi esse datū. ⁊ ita nō habet homo hoc a se. sed est quasi q̄ddam bonū

diuinū. ⁊ deo de isto p̄ncipaliter debet gl̄ia ⁊ laus. Et iō q̄n homo appetit vt bonū suū alijs fiat manifestū. debet hoc appetere ad istū finē. vt deus ex hoc laudet. qui tale bonū largitus est. Ideo dicit ap̄ls. ij. Corint. x. Qui gloriat̄ in dn̄o glorieẗ. id est. de bono opere nō querat sibi gloriā sed deo. Tale enī bonū datur hoī a deo vt ex illo alijs psit. et ideo intantū debet appetere gloriā de tali. inq̄ntum p eam patur sibi via ad hoc vt alijs psit. sicut ap̄ls. vt supra patuit. Qn̄ ergo homo appetit gloriā ⁊ in illa sistit. aut in seipsū solū refert in sui laudē ⁊ recōmendatiōēꝫ et nō in pfectū primi. aut in dei laudē ⁊ gl̄iaꝫ finaliter. tūc est vana gloria ⁊ inanis ⁊ peccatū. quia q̄dcunq̄ꝫ vanū appetere est peccatū. sm̄ illud p̄s. Filij hoīm vsq̄ꝫ quo graui corde. vt quid diligitis vanitatē ⁊ queritis mendaciū ⁊c. ℔ Tertia gloria videlicet diabolica est etiā ex pte materie. q̄n q̄s gloriā querit de peccatis notabilibus. ⁊ de reb⁹ magis ignominiosis q̄ꝫ gloriosis. vt cū quis p potentiā aliquē opprimit. aut cū notabili psona luxuriatus est. aut aliq̄d iniuste a tali recepit. aut hasta lusu in peccatis. aut p multo lusit. ⁊ vult vt alij h̄ noscāt et approbent. hoc est diabolicū peccatū. q̄a demones sic corā suo p̄ncipe gloriari solēt de malis in q̄ alios pīecerūt. Cōtra quos in p̄s. Quid gl̄iaris in malicia q̄ potēs es in iniq̄tate. Dilexisti maliciā sup benignitatē iniq̄tatē magis q̄ꝫ loqui eq̄tatē. ppterea destruet te deus in finē. ℔ Quo ad tertium p̄ncipale. q̄n scꝫ inanis gloria sit peccatū mortale. Notandū sm̄ Tho. vbi supra. q̄ aliq̄n vane gl̄ie appetit⁹ ē mortale. aliq̄n veniale. Oē enī peccatū q̄d fit ꝯtra charitatē est mortale ⁊ solū tale. Mō inanis gl̄ia quedā ē ꝯtra charitatē. quedā nō. Etsi peccatū inanis gl̄ie p se sm̄ se ꝯsideratū ꝯpit sibi nō ꝯiungat̄ aliud peccatū. nō repugnat charitati primi. vt q̄ q̄s appetat bona que in ipso sunt vel apparēt manifesta fieri alijs ⁊ laudari. ⁊ h̄ p se ppter delectatiōēꝫ quā hꝫ in aliorꝫ laude. hoc nō est cōtra charitatē primi. nec aliquo mō in nocumentū eius.

K Potest tñ inanis gloria esse contra charitatem primi inquãtum aliud pecca-tum ei scz inani glorie cõiunctum est. Unde hec pma regula est. q qñcunqz ordinatur inanis gloria in aliud peccatũ mortale tã-qz in finem. vt cũ quis vult videri doctus vt alij sibi credant ꝛ sic eos inducat in pfi-diam. vl cũ quis se laudat de fidelitate. vel facit simulata opa vt eum estiment pbum et fidelem ꝛ sic possit eos damnificare in re-bus p furtum vl p aliã fraudẽ notabiliter pſcrum damnosam. vel cũ quis vult vide-ri dives vel nobilis ppter hoc vt mulierez aliquã possit allicere in suũ amorem ꝛ ꝯsen-sum luxuriosum. tũc quia illud esset cõtra charitatez primi. quia in magnũ nocumẽ-tum. fieret peccatũ mortale. Et de illo sona-bant etiam regule posite supra de superbia qñ sit peccatũ mortale. L Secũda re-gula est. Qñ. . . . peccatũ inanis glorie p-cise sũ se ꝯsideratũ ꝛ sine cõiunctione alte-rius peccati nõ sit cõtra charitatem primi tamẽ est vt sic cõtra charitatem dei tripli-ter sm Tho. Primo ratiõe materie. de qua quis gloriat. vt cũ quis gloriat de ali-quo falso. qd est ꝯtrarium divine reverẽtie sicut illud Ezech. xxviij. Elevatũ est cor tu-um ꝛ dixisti. deus ego sum. Suo modo si gloriaret de oĩpotentia. oĩsciẽtia vel q eet deus. ꝛ sic laudari appeteret. valde peccaret cõtra dei reverentiã ꝛ mortaliter. Sic fecit Alexander magn⁹. qui filius Jovis a mĩ-tis dici delectabat. attamẽ cum telo gravi-ter in expugnatione civitatis vulneratus esset ait. Omẽs me dei filiũ clamãt. sed hoc telũ me hoĩem esse fatet. Item idem cũ se p deo adorari vellet. quidaz miles ei ait. Si dij corpus aĩo tuo equassent. capite celũ et manibus vtrosqz fines terre tangeres. Cũ sis igitur equalis alijs. alijs te nõ pferas. Sic fecisse volunt Octavianus. si Sibylla maiorem ei nõ ostendisset. Et Herodes fe-cit se adorari p deo vt patet Act. xij. Simi-liter si quis gloriã quereret d aliquo bono tãqz a se habito. ꝛ nõ tãqz a deo accepto me-re gratuito. gloriaret de falso. scz q aliquid haberet a seipso ꝛ nõ a deo. esset ꝯtra dei re-verentiã et peccatũ mortale. Sicut fecisse videt Nabuchodonosor monarcha. qui in pallatio deambulãs ait. Nõne hec ẽ ba-bylon civitas magna quã ego edificavi in domũ regni in robore fortitudinis mee et in gloria decoris mei Daniel. iiij. Quo lo-quente statim vox sibi cõminabat. q septẽ annis vt bos fenũ comedere deberet. ꝛ pri-vari sensibus. Ad illũ primũ modũ etiam ptinet sm Tho. cũ quis bonũ tpale de quo quis gloriat pferret deo. qa hoc phibetur Hiere. ix. Nõ gloriet sapiẽs in sapiẽtia sua nec fortis i fortitudine sua. nec dives in di-vitijs suis. sed in hoc gloriet qui gloriat. sci-re ꝛ nosse me. qa ego sum dñs qui facio mi-sericordiã ꝛ iudiciũ ꝛ iusticiaz in terra.

M Secundo mõ appetitus inanis glo-rie cõtrariat dilectiõi dei ex pte eius a quo gloria querit. vt cum qs testimoniũ ꝛ ap-probationem hoĩm pfert testimonijs ꝛ ap-probatiõibus dei. Sicut cõtra quosdaz de principibus sacerdotũ dicit Joh. xij. q dile-xerunt plus gloriaz hominũ qz gloriã dei. Nam ut ibi habet. Multi ex principibus et legisperitis ꝛ sacerdotibus crediderunt in Christum. sed ppter phariseos nõ ꝯfite-bant ne de synagoga eijcerent. quod erat apud eos valde ignominiosum. Isti ergo plus refugerũt illã ignominiã. ꝛ plus dile-xerunt gloriã hoĩm. ꝛ pl⁹ voluerũt hono-rari ꝛ tanqz boni reputari ꝛ approbari ab hoĩbus qz gloriã dei. id est. qz appeterunt a deo approbari ꝛ coram eo iusti existere. Et sm Nicolaũ de lyra. de istoz numero i pte vel i toto fuerũt Nicodemus. q ad Jesum venit nocte. ꝛ pncipes ꝛc. Joh. vt supra. Et Joseph ab arimathia ꝛ Gamaliel ꝛc. N

Tertio mõ appetit⁹ vane glie repugnat dilectiõi dei. ꝛ hec ex pte ipsius gloriãtis scz q intentiõez suã refert ad gloriã tanqz ad vlti-mũ finẽ. ita q gloriã appetit ppt seipsũ nul-lo mõ referẽdo eã in vtilitatẽ primi. aut di honorẽ finaliter. Et qui opa virtutũ ordinat vltimate i gloriã suã tãqz i summũ ꝛ optimũ sibi. vt q ieiunat. dat elemosinã ꝛ similia. vt

alij sciant et eū glorificent. Et quitante dili-gitē ā et appetit qp enā ꝓpter ipsam cōsequē-dam nō ꝑtermittit facere cōtra deū. et sic ē peccatū mortale. Qn̄ vero gloria est vana aliquo modorꝫ supra positorꝫ circa secun-dā ꝓpositōem. attn̄ nō repugnat dilectōm aliquorꝫ modorꝫ nunc ꝑtactorꝫ tunc appeti-tus vane glorie nō est peccatū mortale. sed solum veniale. vt dicit Tho.

Capitulum. XV. A

Procio hic pro

p hibet hypocrisis. Illā ex ꝑmissis patꝫ sicut finis supbie est ꝓpria excellētia quā intendit supbus. sic finis ap-petitōnis inanis glorie est manifestatio ꝓ-prie excellentie. qr illam intēdit vane glori-osus. Ad hanc autē manifestatōnem fm Tho. secūda. ij. q. cxxxij. arti. v. pōt quis ten-dere et directe tripliciter. Primo ꝑ vba. et sic est iactātia. Secūdo ꝑ facta falsa. et sic ē hypocrisis. Tertio ꝑ facta vera habētia q̄n-dā ammiratōem. et sic est ꝑsumptio nouι-tatū. De hypocrisi ergo tria sunt dicenda. Primo qd sit. et q̄liter cōmittit. et q̄ꝫ mala sit. Secūdo qn̄ sit peccatū mortale. seu sub ꝑcepto ꝓhibita. Tertio an q̄s se minorem possit ostēdere q̄ꝫ sit in re. qd vocat ironia.

B Quantū ad primū notandū fm Tho. vbi supra. ꝙ hypocrisis dupliciē ca-pit. Uno mō cōmuniter. Alio mō ꝓprie. Cōmuniter seu generaliter hypocrisis idē est ꝙ simulatio. et sic est mendaciū ꝯsistens in signis exteriorꝫ factorꝫ. vt cū quis ꝑ aliq̄ exteriora signa rerꝫ aut factorꝫ aliquid de se signat qd in eo nō est. aut melius aut excel-lētius q̄ꝫ in eo veraciter existat. Et isto mō magnus apparat⁹ vestiū est simulatio seu hypocrisis litterature siue sapiē. et magn⁹ status et sumptuosus in eq̄s. seruis. et simi-libus. est simulatio diuitiarꝫ et potentie. Et sic oīs simulatio seu hypocrisis est menda-ciū. et ideo peccatū. et aliq̄n mortale si est cō-tra charitatē. Aliq̄n veniale. sicut de mēda-cio dicet infra ī ꝑcepto. viij. c. j. C Cau-sa aūt quare simulatio est peccatū. est illa.

hypocrisis vnde dicat(ur) et q̄ mala sit et qualiter cōmittitur

dicit Tho. ibidē. qr ad virtutē veritatis ꝑti-net vt aliquis talē se exhibeat exterius ꝑ sig̃ exteriora qualis est. Signa autē exteriora nō solū sunt verba sed etiā facta. Sicut er-go veritati opponit̃ ꝙ aliquis ꝑ vba exteri-ora significet aliud q̄ꝫ habet apud se. qd ad mēdaciū ꝑtinet. ita etiā veritati opponit̃ ꝙ aliquis ꝑ aliqua signa factorꝫ vel rerꝫ aliqd de se significet ꝯtrariū eius qd in eo est. qd ꝓprie simulatio dicit̃. D Tamē sicut dicit Aug. in li. de questionibus euāgelij. nō omne qd fingim⁹ mendaciū est. sed qn̄ illud fingimus qd nihil significat. tunc est mendaciū. Cū aūt fictio nostra refert̃ ad a-liquā significatōem nō est mendaciū. sed aliq̄ figura veritatis. Et subiūgit exemplū de figuratiuis locutionibus. in q̄bus qui-dē fingim⁹ res. nō vt asserat̃ ita esse sed eas ꝓponim⁹ vt figurā alterius qd asserere vo-lum⁹. Sic igit̃ se finxit dn̄s longius ire Lu-ce vlt. qr cōposuit motū suum quasi volen-tis lōgius ire. ad aliud figurandū e significā-dū. scꝫ ꝙ ipse ab eorꝫ fide lōge erat. vt Greg. dicit. Est igit̃ vt dicit Tho. simulatio pecca-tū simpliciter. quia nō refert vtrꝫ quis vbo vel q̄cūqꝫ facto alij mentiat̃. Tamē Udal-ricus dicit. Si quis dat ꝑ aliqd opus vel ꝑ verbū duplex aliquid intelligere qd non est. nō intentione fallendi. sed intentōe vti-litatis cōsequētis talis simulatio nō ē pec-catū. E Circa qd tamen notat Tho. ꝙ sicut aliquis vbo mentit̃ qn̄ significat qd nō est. nō aūt qn̄ tacet qd est. quod quidē aliq̄n licet. Ita simulatio est qn̄ aliquis ꝑ exteriora signa factorꝫ vel rerꝫ significat ali-quid qd nō est. nō autē si aliquis ꝑtermit-tat significare quod est. Unde aliquis pōt occultare suū peccatū sine peccato. Alio modo capit̃ hypocrisis in sacra scriptura ꝓprie. et est simulatio sanctitatis et iusticie quā quis nō habet. Et sic hypocrita est q ꝑ exteriora signa factorꝫ sanctitatē aut quā-cunqꝫ vtutem quā nō habet simulat cum intentōe vt alij credāt eum talē esse. Et talis hypocrisis semꝑ est peccatū. sicut et oē mē-daciū est peccatū. Ipsa autē hypocrisis est

mendaciũ in facto. Unde hypocrisis duo dicit. s. defectũ sanctitatis et simulatõez sanctitatis ipsi⁹. Ideo Aug. dicit sup ps. lxiij. Simulata equitas nõ est equitas sed duplex est iniqtas. Est enĩ ibi duplex peccatũ. s. i hypocrita. videlicet iniqtas occulta. et falsitas sanctitatis in ostẽsiõe. ¶ Hec aũt hypocrisis in qnqꝫ psonis se inflectere solet sepi⁹. Primo in hereticis. De q̃ Mat. vij. Attẽdite a falsis pphetis qui veniũt ad vos in vestimẽtis oviũ. intrinsecus aũt sũt lupi rapaces. Secũdo in fictis clericis et religiosis. De quib⁹ dicit. dum ore et habitu nõ corde deo se servire ostendũt. p Christũ Math. xv. Hypocrite bene pphauit de vobis Esa. dicẽs. Populus hic labiis me honorat. cor autem eoꝝ longe est a me. Et Mat. xxiij. Ve vobis scribe et pharisei hypocrite qui clauditis regnũ celoꝝ añ hoĩes vos enĩ nõ intratis sꝫ male vivendo. neqꝫ introeũtes sinitis intrare sꝫ p exẽpla mala eos inficiẽdo. Tertio in fictis iudicibus et scabinis ac dñis tpalibus. qui cũ iusticiam deberẽt defendere. et se hoc facere ptendũt. intrinsecus sũt pleni dolo et avaricia. De q̃bus Math. xxiij. Ve vobis scribe et pharisei hypocrite qui mũdatis qd deforis est calicis et parapsidis. interius aũt pleni estis rapina et immũdicia. Ve vobis scribe et pharisei hypocrite qui siles estis sepl̃cris dealbatis. q̃ foris apparẽt hoĩbus speciosa. intus v̾o plena sunt ossibus mortuoꝝ et oĩ spurcicia. Quarto ĩ fictis viduis et virginibus q̃ in deliciis viuẽtes vel neqciis aliis p honorari volũt. Vñ Job. xx. Si ascenderit vsqꝫ ad celos supbia eius. et caput eius nubes tetigerit. q̃si sterquiliniũ in fine pdetur. Quinto ĩ paupibus fictis et mẽdicãtibus De q̃bus Luc. xx. ait Christus. Attẽdite a scribis qui volũt ambulare ĩ stolis. et amãt salutatões in foro et pmas cathedras in synagogis. et pmos discubitus in cõuiuiis. q̃ devorãt domos viduaꝝ simulãtes longã orõem. hi accipiẽt damnatõem maiorem.

¶ Sed q̃uõ cognoscit q̃s hypocrita esse. Rñ. Aug. sup illo Luc. vj. Nõ põt arbor bona fruct⁹ malos facere. ꝛc. q₂ a tribus cognoscunt hypocrite. Primũ est honoꝝ opp̃ssio vel psequẽdo. vel detrahẽdo. Oẽs enĩ hypocrite detractores sunt. Scdm est facilis rep̃hensio alioꝝ. qd faciunt vt videant habere zelũ. Tertiũ est impatiẽtia ĩ adversis. Sup oẽs enĩ mouent et offendunt ad cõtumelias sibi dictas. q₂ querunt gloriã. ideo dolent ad cõtumeliã. Unde dicit Hiero. Nõ queras gloriã et nõ dolebis cũ inglorious fueris. qui laudem nõ appetit. nõ sentit cõtumelias. ¶ Sꝫ diceres Sunt ergo mali religiosi vel clerici hypocrite. Rñ. Tho. Habitus sanctitatis puta religionis vel clericatus significat statũ q̃ quis obligat ad opa pfectionis. et ideo cũ quis habitũ sanctitatis assumit intendens se ad statũ pfectõis transferre. si p infirmitatẽ deficiat. nõ est simulator vel hypocrita. quia nõ tenet manifestare suũ peccatũ sanctitatis habitũ deponendo. Si aũt ad hoc habitũ sãctitatis assumeret vt se iustũ ostẽderet. esset hypocrita et simulator. Unde Greg. dicit. xxxj. moral. Sũt nõnulli q̃ et sanctitatis habitũ tenẽt. et pfectiõis merita exequi nõ valent. hos nequaqꝫ credendũ est in hypocritaꝝ numero currere. q₂ aliud est infirmitate peccare aliud malicia. ¶ Sed utꝫ dubitares. Utꝫ aliquis simulans sanctitatẽ ad honorem dei et edificationem pximi peccet. Rñdit Pe. de tharentasia in q̃dlib. Duplex est simulatio. Quedam que fit ab aliquo vt iniquitas sua palletur. et ipse ab hoĩbus laudetur et bonus reputetur. et hec est peccatũ. Alia fit ad dei honorem et pximoꝝ edificationem. vt si aliquis religiosus maiorem religionẽ ostendit coram secularibus q̃ꝫ coraꝫ suis fratribus vt ipsi magis edificent. iste nõ peccat. sed meret. Hec ille. Exemplũ in beato Dominico p quadragesimaꝫ in pane et aqua cũ socio ieiunante vt hereticos cõuerteret Et sic episcopus Oxoniẽsis Didac⁹ olim ꝯtra hereticos Albigẽses hortabat abbates cadẽ intẽtõe vt pedes irẽt ĩ paupertate. ¶ Quo ad secũdũ p̃ncipale notandũ scdm

hypocrite ex quibus cognoscantur

Simulatio aliquando fit ad dei honorem & proximorum edificationem

Tho. q hypocrisis secūdo mō sumpta. aliqñ est peccatū mortale. et aliqñdo veniale. Quādo aūt sit mortale vel veniale est attēdendū ex fine quē ipse fingēs intendit. Si nanqz talis finis est ꝯtra charitatē est peccatū mortale. Sicut cū quis simulat sanctitatem vt falsam doctrinā seminet in qua sibi nō tam cito crederet nisi sanctus et iust⁹ appareret. quales sunt cōmuniter heretici. Propter qd dicit dn̄s Matth. vij. Attendite a falsis ꝓphetis qui veniūt ad vos in vestimentis ouiū intrinsecus aūt sūt lupi rapaces. Vel cū quis simulat sanctitatē vt indignus adipiscat ecclesiasticā dignitatē vel vt adipiscat alia tpalia quecunqz cum damno alioꝝ. Vel simulat sanctitatē vt familiarior fiat alicui mulieri aliene. vt eam per hoc decipiat et sibi in ꝯsensum alliciat. et sic de alijs huiusmodi finibus qui sunt ꝯtra charitatē dei vel proximi. Hec videt esse mēs sancti doctoris. Vn̄ et Vdalricus li. vj. tract. iij. c. xxviij. dicit. Cū aliquis simulat sanctitatē quā nō hab; ppter hoc vt detur ei aliquid Sicut illi de qbus Matth. xxiij. dicit. Ve vobis hypocrite qui comeditis domos viduaꝝ. peccatū mortale est. qa rapit qd debet sancto. quia qd dat ei datur in noīe iusti. Item qñ talem simulationē facit ex insatiabili auaricia. Si aūt aliquis ꝓ sua necessitate simuleret ampliorē indigentiā qz habeat. nō est hoc mortale peccatū. sicut faciunt illi cōmuniter q truttām vocant. De his enī dicit Chryso. q talis simulatio potius ē culpa diuitū qz pauperꝝ. qui ex sui indigentia ad hoc cōpellunt. ¶ Si autē sm̄ Tho. finis intētus nō repugnat charitati tunc manet veniale. vt cū quis fingit solū quia delectat in sic fingēdo. De quo dicit phs. iiij. ethi. q magis videt vanus qz malus. Vel si fingeret ppter iocū. Eadē enim ratio de fictiōne et mēdacio. vt dictū est pcedenti capitulo. Tamē siue hypocrisis sit veniale siue mortale peccatū. est piculosum. et multipliciter nociuū. vt pat; pmo ex verbis Christi. qui hypocritas fere p alijs impugnauit. Mat. xxiij. septēplicit. et Mat. vj. Exterminātenī facies suas vt appareāt hominibus ieiunātes. Et Luc. xij. Attēdite a fermento phariseoꝝ qd est hypocrisis. Et Matth. vij. Hypocrita eijce primū trabem de oculo tuo. Secūdo quia raro ad meli⁹ couertunt. Tum quia se bonos putāt alioꝝ laude delectan. Job. xxxvj. Simulatores et callidi prouocant irā dei. neqz clamabūt. glo. quia humane laudis auiditate supan sanctos se esse miseri etiaz cum in peccatis morent putant. Tum qz spūssanctus eos fugat sine quo couerti nō possunt Sap. j. Spūssanctus discipline effugiet fictū. Tum etiā quia diabolus noscit esse in eis et dormit. Job. xl. Sub vmbra dormit in secreto calami. scilicet in quo nullus fructus. stipes vacu⁹ et tradit in limo laudis eē fundatus. Tertio qz sunt similes sterquilinio niue tecto. sepulcris pulcris cadaueribus plenis. vulpibus quaꝝ pellis est bona et carnes inanes. Simoni qui angariat⁹ crucem dn̄i portauit. et vulpi que se mortuam fingit. quoadusqz cornicē capiat. Cygno qui exterius est albus. caro aūt eius nigra. ¶ Quo ad tertiū principale q̄ritur. Vtrū ironia p quam aliquis minora de se fingit sit peccatū. Respōsio s; Tho. secunda. ij. q. cxiij. Q; aliquis de se minora dicat potest ꝯtingere dupliciter. Vno modo salua veritate. dum scilicet maiora que sūt in seipso reticet. quedaz vero minora detegit et de se ꝓfert. que tamē in se esse cognoscat Et sic minora de se dicere nō ptinet ad ironiam. nec etiā est peccatū sm̄ genus suum nisi p alicuius circūstantie corruptionem Alio mō aliquis dicit minora a vitate declinās. puta cū asserit aliquid vile de se qd in se nō cognoscit. aut cū negat de se aliqd magnū quod tamen pcipit in seipso esse. Et hoc ptinet ad ironiā. et est semp peccatū Vn̄ Aug. li. de verbis dn̄i. Cū humilitatis causa mentiris. si nō eras peccator anteqz mētireris. mentiendo peccator efficeris. Et si obijcias illud Greg. ad Augustinū anglorꝝ epm̄. Bonaꝝ mētiū ē ibi clpas agnoscere vbi culpa nō est. Rn̄det Tho. Q; ad bonitatē mētis ptinet vt homo ad iustitie

perfectionem tendat. ideo in culpam reputatur non solum si deficiat a communi iusticia, que vere culpa est, sed etiam si deficiat a iusticie perfectione, que quandoque culpa non est. Non autem culpam dicat quod pro culpa non recognoscat. quod ad ironie mendacium pertinet. Nota tamen quod ironia per defectum proprie opponitur iactantie, que ambe consistunt in verbis. In factis autem videtur aliquid opponi hypocrisi per diminutionem suo modo sicut de ironia.

Capitulum. XVI.

D Uodecimo prohibetur presumptio. sive sit novitatum sive alia. Unde Eccl. xxxvii. O presumptio nequissima unde creata es. glo. a mala voluntate. scilicet deficiente. A Ubi notandum quod presumptio quedam est bona. que scilicet quibusdam id quod in nobis est facimus. et de residuo in divinum auxilium speramus et de deo presumimus. Alia mala qua quis de se inordinate et nimis confidit. De utraque dicitur Judith. vi. Qui non deseris presumentes de te. et de se presumentes humilias. Mala presumptio est duplex. Quedam vocatur presumptio novitatum que est filia inanis glorie secundum Greg. Alia est presumptio respectu aliorum illicitorum. que etiam non habent novitatem seu admirationem specialem. Item quedam est presumptio que est peccatum in spiritum sanctum. Alia est peccati alleviativa. De quibus duabus habes supra in primo precepto. videlicet de spe. Est igitur presumptio quintuplex. Prima bona de meritis vel de dei bonitate confidentia humilis. Secunda peccati excusativa in parte. scilicet benefaciendi prelativa. Tertia presumptio generalis. Quarta specialis. que dicitur novitatum presumptio. Quinta peccatum in spiritum sanctum. B De presumptione igitur novitatum: Primo advertendum quod novitatum inventio est triplex. Quedam licita et virtuosa. ut modus acquirendi perfectionem vite spiritualis. Sic Samuel cuneos reperit prophetarum. David cantorum numerum. Helias anachoresim. in veteri testamento. In novo Johannes baptista. Item Maria et Joseph matrimonium virgineum. Antonius monachatum. vel potius Christus vel Johannes baptista secundum Chrysostomum. Alia est vana superflua vel modicum peccati. ut inutiliter in artibus laborando. in alchimia et in aliis experientiis. ultra quam oportet se occupando. Tertia est novitatum inventio vitiosa. qua novus peccandi modus reperitur per quem alii proficientes in malis imbuuntur. C Secundo notandum quod hoc vitium multis generibus hominum se infle[c]tit. Primo in hereticos. qui de suo ingenio presumentes nova confingunt. Secundo in religiosos qui contra vel supra statuta seniorum sicut pharisei singularia quedam interdum confingunt visiones. ut sancti appareant et similia. Tertio in artifices mechanicos: ut sutores. sartores. fabros. et etiam homines se superbe vestientes. Quarto mercatores cum contractibus variis cambiis. reemptionibus. vitaliciis. et similibus variis. Nam cum per usuram manifestam lucrari non audeant. pravaros contractus tamquam variis viis ad lucrum tendunt. Quinto iudices scabini. advocati et huiusmodi novis modis iniusticiam defendentes. Sexto domini temporales novos modos illicitos exactionandi repientes. in tanciis in steuris. et in similibus. Septimo denique et religiosi novos modos cantandi theatricos propter questum vel ob apparentiam repe[r]ientes. D Tertio notandum quando sit mortale. Nam quando aliquis presumit aliquid invenire de scientia. ut novos errores. ut alios in errorem ducat. vel novos modos quibus alios notabiliter deprimat. vel exactionem indebite inveniat. vel in finem qui intendit ut in mortale peccatum aliquem inducat. In his et aliis quando charitati dei vel proximi repugnat. sicut supra dictum est. mortale peccatum est. Et quia quis preceps efficitur in malis sequentibus que quis primo invenit. valde latum peccatum est et periculosum novitatum inventio illicita. ut inventores vestium superbie deservientium. novarum cantilenarum. et similium. E

Quarto notandum quod quamvis non semper sit peccatum mortale novitatum inventio. tamen periculosum est ut ostendunt plura. Primo ut dictum est. quia alios tot malorum hic preceptorum cata et in futuro per penas precepta efficit.

malis alijs futuris ꝛ pn̄ib⁹ homib⁹ occa- sionē p̄inuētionē nouā administrat. Se- cundo q2 oēs inuētores nouitatū illicitaꝝ omnes mali fuerūt et filij hominū. Nam p̄imus inuētoꝛ auaricie fuit Cayn. q̄ p̄imus ciuitatē fecit Geñ.iiij. iniuriā faciens illuc fugit. mēsuras fecit. ꝛ terminos ī agris sta- tuit. Ab isto Cayn septimo gradu descēdit Lamech. q̄ p̄imus bigamiā repit. ꝛ sic p̄im⁹ adulter fuit. Hui⁹ filij ꝛ filie oēs fere curio sas artes repererūt. vt habes Geñ.iiij. q2 eius fili⁹ Jabel pat fuit habitantiū in tēto- rijs. Tubalcayn p̄imus sculpturas mirera- lium curiosas fecit. Noēma filia. p̄imo va- riam texturā repit. cū a p̄ncipio a deo aīali um pellib⁹ coopimēta fuerint oꝛdinata. Tubal ipse fuit pat canentiū in cithara et organo. Hec omnia Geñ.iiij. ꝛ li.ij. specu. hi sto. Vincētij. Hi etiā cū omni sua cognati one diluuio interierūt. Tertio. q2 omēs q̄ postea auxerūt. vel dilatauerunt nouita tum inuētiones mali fuerunt ꝛ miserabili ter mortui. vt ex martiniana patz historia. vbi legit q̄ Tullus hostilius terti⁹ de p̄imis regibus romanoꝝ. s. post Romuluz se- cundus. q̄ p̄imus purpura est vsus. ꝛ tādē cū tota domo sua fulmine arsit. Nero im- perator q̄ntus ab Octauiano q̄ piscabat retib⁹ aureis q̄ sericis funib⁹ extendebant nullā vestē bis induit. soleas argēteas mu lis fecit. tandē a romanis de palatio fuga tus extra romaz seipsum interfecit ꝛ a lu- pis ē comestus. Aureli⁹ impatoꝛ roma nus p̄imū apud romanos diadema capi ti imposuit gēmis. fulmine corripi⁹ ꝫ nō mo ritur. tandē fraude serui sui occasus ē. Dio clecianus impatoꝛ p̄imus gēmas vestibus calciamētisqꝫ immisit. cū omēs retro p̄nci- pes sola purpura vterēt. tandē veneno pe- rijt. Tarquinus supbus rex romanoꝛum a Romulo septim⁹. excogitauit omia tor- mentoꝝ genera. catenas. tormēta. carceres compedes. exiliū. et hmōi. Hic pp̄ter Tar- quiniū filiū suū q̄ Lucretiā nobilē feminaꝫ corrupit a regno. ꝛ a roma est expulsus ī exiliū. Hec de Martiniana. Item Simō magus volare volēs corruit. Itē Eyhierus monach⁹ postea. p̄imo iuuenis igeniosus volare volens cecidit nō mortuus sed con fractis pedib⁹. vt refert Vincentius in spe culo histo. Ecce quō oēs curiositatū inuē tores grauiter puniti sunt

Capitulum. XVII A

Redecimo hic prohibet̄ preciositas vestium q̄ ex supbia inani gloria vel ex pre sumptiōe p̄cedit. Modestia eni vt [illegible] lib.j. de officijs dic̄. circa exteriorē cultū seu ornatū ꝯsistit cui opponit̄ immodestia Cir ca qd̄ p̄mo videndū de illicitis vestimētis Secūdo de his que dissuadēt taliū supbi- am. Tertio an vilitas vestiū sit laudabilis

Quantū ad p̄mū est dubiū. vtrū circa exteriorē ornatū possit esse virtus et vitiuz Rn̄. Tho. sc̄da ij. q. clxix. In ipsis reb⁹ exte- rioribus quib⁹ homo vtit̄ nō est aliqd̄ viti um. sed ex pte hoīs q̄ imoderate vtitur eis Sꝫ quia quidā dicūt q̄ cū in corde sit vt⁹. nō autē in vestib⁹. pōt q̄s eque deferre tuni cam p̄ciosam ꝛ ī habitu seculari latere coꝛ humile. sic in humili veste ecōuerso ꝛ ouili coꝛ lupinū pōt latere. Idcirco tria sunt no- tanda. B Primo q̄ circa exteriorem vestitū v̄tutes ꝯsistūt siue exercent̄. q2 licet omnes v̄tutes subiectiue sint in aīa ꝛ essen tialiter. tn̄ circa actus exteriores exercent̄ q̄ earum sunt materia. Exēpli grā. Misericoꝛ dia est mētis habit⁹. sꝫ ī distributiōe pecu- niarū exercet̄. Sic fides ꝯfessiōe. Sic etiaz humilitatē ꝛ simplicitatē nomiat Andro- nicus. dic̄ Tho. Habit⁹ moderatiuos ve- stimentoꝝ. Vn̄ sicut stultuz est dicere. Si coꝛ est misericors nulla vis de opib⁹ mise- ricoꝛdie exteriorib⁹. Sic etiam .iiij. ethico. Eutropelia ponit̄ habit⁹ modificatiu⁹ v̄- boꝝ vel factoꝝ solatiosoꝝ. Secūdo no- ta q̄ p exteriorē vestitū v̄tutes mēti adesse cōprobant̄. Vn̄ si humilis in vestimēto pro cedis ex corde hoc manauit dicēte Bern. ī apollogetico. Ex cordis thesauro sine du- bio p̄cedit q̄cquid foris apparet vitioꝝ sꝫ

lamech. primus adulter

Noema filia lamech primo reperit artem variam contexturam faciendi :~

sue virtutū. Unū si p̄ciosum deferens vestitū de corde vitioso p̄cessit. Nā s̄m ph̄m .ij. eth. habit⁹ semꝑ inclinātad act⁹ ex q̄bus generant. Tertio notandū q̄ ꝑ exteriorez vestitum virtutes acq̄runt. patz. q̄z studendo et legēdo sciētia acq̄rit. Et eadē rōe humilia vestimēta portādo hūilitatis habit⁹ acq̄ritur. Patet igit̄ q̄z fatue dicāt qui inquiūt. Si cor bonū est nulla vis erit ī vestimēto.

C Dubitat̄ secūdo. Utrū vestes p̄ciosas deferre sit pctīm. Rn̄det q̄ sic. Unde sup illo Lu. xvj. Induebat̄ purpura et bysso. dicit glo. Greg. Si cult⁹ p̄ciosaꝝ vestiū in culpa nō esset. s̄mo dei nō tam vigilāter exp̄meret. q̄ diues purpura et bysso indut⁹ apud inferos torquebat̄. Et p̄bat ratione. Quia p̄ciosum dr̄ relatiue. et ita sonat p̄ciositas in excessum ꝓprij modi. imo includit corruptionē modi circa ꝓpriū statū. s̄z corruptio vel excessus modi est pctīm. Dicit Aug. li. de natura boni. peccatū cōsistit in corruptione boni qd̄ cōsistit in modo. specie. et ordine. D Dicit tn̄ Tho. vbi supra. Si illi q̄ in dignitatib⁹ ꝯstituunt̄. vl' etiam ministri altaris p̄ciosiorib⁹ vestib⁹ q̄z ceteri induunt̄. hoc nō est ꝓpter sui gl'iam. s̄z ad significandā excellentiā sui ministerij vel cult⁹ diuini. et ideo in eis nō est vitiosū. Et s̄m Pe. de pa. in .iiij. dis. xviij. p̄ciosa vestis ad pompā mūdi est ī culpa. sed ad honorem dei portata est latria. De hac materia dicit Alexander de halis in summa sic. Un p̄ciosis vestib⁹ est in se malū. eo q̄ vs⁹ vestis debet esse ad necessitatē. nō ad curiositatem vl' voluptatez. p̄ciositas aūt vestis curiositatē dicit. et ideo in se maluz est. Un̄ j. Timoth. vj. Habētes alimēta et q̄b⁹ tegamur his ꝯtenti simus. glo. Qui plura tendit malū inuenit. Potest aūt bn̄ fieri. vt cum aliq̄s vtit̄ p̄ciosis vestib⁹ ex officio dignitatis: vt reges et nobiles et eis assistētes. qui licet paupes sint. vtunt̄ tn̄ p̄ciosis n̄ ad ostentationē sui vel honorē. s̄z ad honorē dn̄oꝝ suoꝝ. Sil'r et mulieres cū vtunt̄ p̄ciosis vestibus nō ad ostentationē sui vl' ad voluptatem carnis. s̄z tantum vt placeāt viris suis vti p̄ciosis nō ē eis pctīm. Et si dicis. q̄ oīa facta sunt ꝓpter hominē. Dicendū licet h̄ verꝝ sit. tn̄ p̄ciositas vestiū n̄ est facta ꝓpter statum omniū hominū. s̄z ꝓpter eos q̄bus cōuenit ex officio dignitatis. Hec Alexander de hales. Et post pauca dic̄. Et licz mulieres ornari auro et margaritis in se malū sit ꝓpter ꝯiunctionē act⁹ ad materiā indebitam. eo q̄ mulier cū sit facta ad dei imaginem nō debet querere decorē ex artificio. Tamē q̄n de voluntate maritoꝝ faciunt vt conseruēt eoꝝ grām. vel vt morē regionis vel ciuitatis obseruēt. cū modestia tn̄. vl' vt gradū dignitatis obseruēt. excusant̄ a peccato. Sicut de hester legit̄ Hester. v. q̄ induta erat regalib⁹ indumētis. Habebat etiā coronā in capite suo quā nō gestabat causa suꝑbie. sed vt gradū dignitatis obseruaret Hester. xiiij. Hec ille.

E Sz q̄d de virginibus vel de illis que maritos nō habent. Rn̄. idem. Si v̄go non ꝓponat nubere. peccat grauiter se p̄ciosis ornando. nisi hoc faciat vt cōseruet gradum dignitatis. quia in tali v̄gine debet esse ornat⁹ simplex nō p̄ciosus. sicut dicit Hiero. que s̄z nesciat esse pulcra. et que negligat formē bonū. et procedēs ad publicū nō pectus aut collū denudet. nec pallio reuelato ceruicē apiat. sed que celet faciē. Uirgo eni dum v̄go est cogitet que dei sunt. vt dr̄. j. Coꝝ. vij. Si autem ꝓponit nubere nō peccat se p̄ciosis ornando vt placeat illi cui proponit nubere. moderate tamē. vt nō ꝓuocet ad libidinē. sed in se habeat decentiā muliebrē. Und̄. j. Coꝝ. vij. Uirgo n̄ peccat si nubat. ergo nec ornando vt nubat. Hec ille. Huic ꝯcordare videt̄ Aug⁹ ad Possidoniū in epistola. Nolo inq̄t d̄ ornamētis auri l' vestis ꝓproperam habeas in ꝓhibendo sniaz. nisi i eos qui neq̄ ꝯiugati neq̄ ꝯiugari cupiētes cogitare debēt quō placeāt deo. Illi aūt cogitant que sunt mūdi quō placeāt. vl' viri vxorib⁹. vel mulieres maritis. Nisi q̄ capillos nudare feminas q̄s etiā velare caput aplūs iubz nec maritatas decz.

F Ex p̄missis patet q̄ p̄ciositas vestiū nouem generibus

Usus preciosarum vestium malus esse debent: esse ad necessitatem et non ad curiositatem

mulieres quomodo vti debeant vestibus preciosis

qua ratione virgines vti possint vestibus preciosis :-

...ibus personis conceda... usus preciosarum vestium

bominū plus ꝛ minus cōcedit. Primo sa-
cerdotibus in diuino officio ꝓcedit. ꝛ in eo
est cultus latrie. ꝛ qb⁹ cōpetit ex officio di-
gnitatis. sicut dn̄s papa. vt dicit Alexander
vbi ꝓus. vtitur ꝑciosis ex officio dignitatis
scꝫ romani imperij. quā dignitatē Cōstā-
tinus dicit romane ecclesie contulisse. Un̄ i
signū hui⁹ dn̄s papa defert signa impialia
Secundo reges et nobiles ꝛ eis assistētes
etiā si sint paupes. Tercio quicūqꝫ ali⁹ qn̄
hoc exigit cōsuetudo regionis. ꝛ mores eo-
rum inter quos aliqui viuunt. tūc eni pos-
sunt ꝑciosis vestibus vti. sm̄ Tho. ꝛ Alex.
Unde dis. xlj. dicit: Sicut in cibis mores eoꝝ
cum qbus viuimus obseruare monemur ꝛ
sic de indumentis intelligendū est. ꝛ loqui-
tur spēaliter de clericis. Clerici eni qui nō
habent de patrimonio crucifixi. sed tantum
viuunt de ꝓprio patrimonio possunt vti ꝑ-
ciosis vestibus ea intentione vt seruēt gra-
dum sue nobilitatis. Qui aūt viuūt de pa-
trimonio crucifixi. vel sunt in sacris ordini-
bus cōstituti. peccant vtendo vestibus ꝑci-
osis. nisi eis competat ex officio dignitatis
vt de papa dictum fuit. Un̄ sup illo Mat-
thei. iij. Johānes habebat vestimētuꝫ. glo.

laici quomodo possunt uti vestibus preciosis

Seruus dei non debet habere vestimētuꝫ
ad decorem vel ad delectationē sꝫ tantum
ad tegendū nuditatē. Et. xxj. q. iiij. Omnis
iactantia ꝛ ia cia corporalis aliena est a sacra-
to ordine. Omēs ergo epos ꝛ clericos q̄ se
fulgidis ꝛ claris vestimentis ornat emeda-
ri oportet. Itē dis. xlj. Parsimoniā cum ve-
ste humili nō reprobam⁹. sicut ꝛ ornatum
ꝑter corpis diligentiā infucatū laudamus
dissolutos et fractos vestib⁹ nō recipimus
Nec obstat illud. j. Pe. ij. Uos estis gen⁹
electum regale sacerdotiuꝫ. Ex quo videt
ꝙ cū habeāt dominationē in ꝓpo ratione
dn̄ationis possunt vti vestibus preciosis.
Rn̄detur. ꝙ licet aliqui habeāt dn̄ationeꝫ in
populo. q2 tn̄ eis data est in elemosynā. nō
tenentur causa dn̄ationis talis vti vestib⁹ ꝑ-
ciosis. Possunt tn̄ clerici vt ꝑmissum ē ve-
stibus ꝑciosis vti ex officio dignitatis. vel
sm̄ patrie cōsuetudinē. moderate tn̄. ꝛ his

exceptis que expresse prohibētur. extra. iij.
de vita ꝛ honesta. cle. vbi dicit: Pannis rube-
is aut viridibus clerici nō vtant. Corrigias
auri vel argenti ornatū habētes non ferāt.
sed neqꝫ anulos nisi quibus cōpetit ex offi-
cio dignitatis. Hec omnia Alexan. Quar-
to coniugate possunt vti vestimentis nota-
bilibus sm̄ suū statum. Quinto virgines
nupture vt dictū est. Sexto virgines nobi-
les etiā nō nupture Unde Cecilia intus ci-
licio et extra aureis vestibus tegebat. Se-
ptimo vidue nupture eadē ratiōe. sicut v-
gines nupture. Octauo humili habitu et
decenti vti debent v̄gines et vidue in casti-
tate viuere volētes. nō supbo Nono religi-
osi minime. ¶ Dubitatur tertio quot
modis in vestitu quis peccare possit. Rn̄.
sm̄ Tho. multipliciter. tam in immoderā-
tiaqꝫ in defectu. inter que virtus medium
tenet. que modestia dicitur. Igitur peccat
duodecim modis i immoderātia Pri-
mo modo p comparationem ad consuetudi-
nem hominū cuꝫ quib⁹ aliquis viuit. Un̄
dicit beat⁹ Augustin⁹ iij. ꝯfes. Que cōtra
morē hominū sunt flagicia pro morum di-
uersitate vitanda sunt vt pactuꝫ inter se ci-
uitatis ꝛ gentis cōsuetudine vl' lege firma-
tum nulla ciuis aut peregrini libidine vio-
letur. Turpis eni est pars oīs vniuerso suo
non congruēs. Ex quo patet. ꝙ peccāt no-
uarū incisionū inuētores in vestib⁹ et alijs
peregrinis modis se vestiētes. q2 cōtra cō-
suetudinē faciunt. Et sub isto continet extra-
neitas vestiū. i. cū q̄s vult habere veste sali-
is dissimiles. Un̄ Sophonie. j. Uisitabo
sup ꝑncipes ꝛ sup filios regis ꝛ sup omēs
q̄ vestiti sunt ꝛ induti veste pegrina Se-
cundo modo potest esse immoderatio in
vsu taliū rez ex inordinato affectu mentis
ex q̄ qn̄qꝫ ꝯtigit ꝙ hō nimis libidinose vta-
tur talib⁹. siue sm̄ ꝯsuetudinē eoꝝ cū qbus
viuit. siue etiam preter eoꝝ consuetudineꝫ.
Et fit p supabundantiā trib⁹ modis Uno
modo per hoc ꝙ homo ex superfluo cultu
vestium gloriā hominū querit. prout. s. ve-
stis ꝛ alia huiusmodi ptinent ad quendaꝫ

quando et quibus modis sit peccatum usus preciosarum vestium

ornatū.vt patuit in pbatione p Greg.in se
cundo dubio. Nemo q̄ppe vestimēta preci
pua vel pciosa scz excedētia statū pprīu nisi
ad inanē gliam querit. Nemo vult etiam
ibi pciosis vestib⁹ indui vbi a nemine pōt
videri Quarto modo fm q homo psu
pfluum cultū vestiū querit delicias fm q
vestes ordinant ad corpis fomentuʒ. Et io
mollicies vestiū ē viciuʒ. De q Matth.xj.
Qui mollib⁹ vestiunt in domib⁹ regū sūt
Ubi Greg. Nemo estimet in fluxu atqʒ i
studio pciosaꝝ vestiū pctm̄ deesse. q2 si h
culpa nō esset. nullo modo dn̄s Johem d
vestimētis sui aspertate laudasset. Hāc mol
liciem Chryso. sup aplm etiā i mulierib⁹ re
probat eas ondens nō semp naturali de
licata esse. sʒ ex ɔsuetudine mala. vt apparʒ
in rusticis feminis dura sustinētibus. ⁊ in
delicatis vginibus. que aliād corpus do
mabant. Quinto modo fm q nimiam
sollicitudinē q̄s apponit ad exterioreʒ vesti
um culturā. etiā si n̄ sit aliqua inordinatio
ex pte finis. Unde in vitaspatrū quidā pat
videns ornatā meretricē fleuit. Et queren
tibus causam ait: Due res me flere faciūt
istius mulieris pditio. ⁊ q deo meo nunq̄ʒ
tanto studio meā aīam ornaui. Itē de san
cto Nono epō idē legit. q visa ornatissima
meretrice Margaretha noīe. fleuit ob se
cundā causam dictam. Has quinqʒ ponit
Tho. Sexto supfluitas in quantitate
ornatus. vt sunt q nimis longas vestes por
tant. terram cooperientes. pulueres susci
tātes. pulices colligētes. ⁊ demones incitū
vehētes. Exemplū de patre vidente diabo
lum ridere. a quo causam querēs. Respō
dit demon. Sociū meū in cauda mulieris
equitantē vidi. ⁊ in tractu lutū incidere. Et
de alio solitario legim⁹. q pre paupertate
matris vestez plongauit. ⁊ vocem audiuit:
Si amplius posses grādiora faceres. Sic q̄
dam viri vt longiores sint calopedia alta i
duunt. Contra q̄s psal. Neqʒ in tibijs viri
bn̄placitū erit ei. Et. j. Reg. xvj. cū pat Da
uid p̄senraret heliab p̄mogenituʒ tanq̄ʒ re
gno dignū Samuel. dixit de⁹ ad Samu

el. Ne respicias vultū eius neqʒ altitudinē
stature ei⁹. quoniā abieci euʒ. nec iuxta in
tuitum hominū iudico. Septimo sup
fluitas in quātitate discreta. q volūt habe
re diuersa paria vestiū. ⁊ poti⁹ a tineis co
medi q̄ʒ chastū indui. Cōtra quos Jacobi
v. Agite nūc diuites. ⁊ plorate vlulantes i
miserijs vestris q̄ euenient vob. diuitie vr̄e
putrefacte sunt. ⁊ vestimēta vestra a tineis
comesta sunt. Bern. Clamāt nudi. clamāt
famelici. cōquerunt vobis frigore et fame
miserabiliter laborātes: qd ɔferūt tot mu
tatoria vestiū extensa in perticis vel plicata i
manticis ¶ Octauo materie pciosi
tas in serico. auro. vel argēto. Ubi nota q
modo defecit in curiositate humana indu
stria. Primo fuit vestis pellis cū lana. q2
Gen.iij.dr. Fecit de⁹ Ade et vxori sue tuni
cas pelliceas. Secūdo pcessit ad puraʒ la
nam que lenior est pelle. quā arte Noēma
repperit filia Lamech primi adulteri. Tertio
pcessum est ad cortices herbaꝝ. s. ad linuʒ.
Quarto ad stercora vermiū. s. sericū. Qui
to ad aurifigiū et ad lapides pciosos. q nū
q̄ʒ viui fuerūt. nec ps rei viuētis Nono
coloris varietas. Nā dentas phibetur co
lor viridis. et rubeus ⁊ vari⁹. Rō. q2 deus
naturā velleris in neutro sic colorauit. Ex
emplum. Quedā deuotissima vgo ītia fer
re noluit dicēs: Quis que nunq̄ʒ peccauit
naturali cōtenta ē colore. Cur ego que pec
caui vtar pcioso Decimo vestē habēdi
iniusta importunitas. Uolētes enī vestiri
supflue. occasionez dant q pecunia acqrit̄
arte illicita. Unde Hiere. ij. In alis tuis in
uentus est sanguis aiaꝝ pauperū ⁊ innocē
tum Undecimo ex pte defect⁹ habit⁹ fit
rephensibilis dupliciter dicit Tho. fm affe
ctum. Uno modo ex negligētia hoīs q nō
adhibet studiū vel laborē ad hoc q exteri
ori ornatu vtat fm q oportet. Unde phus
dic. vij. ethi. q ad molliciē ptinet q aliquis
trahat vestimentū p terram. vt nō laboret
eleuādo ipsum Alio modo ⁊ est duode
cimus. ex eo q ipsum defectum exterioris
cultus ad gloriam ordinat. Unde dic Au

gustin⁹ in s̄mone dn̄i in monte. Nō ī solo rerum corporeaꝝ nitore atq₃ pompa. sed ī ipsis sordib⁹ ⁊ luctuosis esse iactantiam. ⁊ eo periculosiorē quo sub nomine s̄uitutis dei decipit. Et ph̄s dicit. iiij. eth. ꝙ et supabundantia ⁊ immoderat⁹ defectus ad iactantiam ptinēt. Ideo de beato Augustino dr̄ ꝙ nec vestes nimis p̄ciosas. nec nimis abiectas habere voluit. q₂ in vtroq₃ homīes suā gloriam querūt.

Capitulum. XVIII A

Dubitatur vtrū mulieres peccēt mortalit̄ in superfluo ornatu.

Rn̄. Thomas vbi supra. Circa ornatū mulieꝝ sunt eadē attendēda. que supra cōmuniter dicta sūt circa exteriorē cultū. videlicz quinq₃ p̄ma. ⁊ duo vltima. Et insup quoddā aliud spēale. s. ꝙ muliebris cultus viros ad lasciuiā prouocat. s̄m illud Prouerb. vij. Ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio p̄parata ad capiēdas animas. Potest tamē mulier licite operā dare ad h̄ vt viro suo placeat ne p eius ꝯtemptum in adulteriū labat. Unde. j. Coꝝ. vij. Mulier que nupta ē cogitat que mundi sūt. quomō placeat viro. Et ideo si mulier cōiugata ad hoc se ornet vt viro suo placeat. potest hoc facere absq₃ peccato. Unde. j. Timoth. ij. dicit apostol⁹ Mulieres in habitu ornato cū reuerentia ⁊ sobrietate ornātes se nō in tortis crinibus nec auro nec margaritis. aut veste p̄ciosa. Per quod dat̄ intelligi ꝙ sobrius ⁊ moderatus ornatus nō p̄hibet mulierib⁹. sz superfluus ⁊ inuerecūdus ⁊ impudicus. Ille aūt mulieres que viros nō habēt. nec volunt habere. ⁊ sunt in statu nō habēdi. non possunt absq₃ peccato appetere placere viroꝝ aspectibus ad cōcupiscendū. q₂ hoc est dare eis incētiuū peccādi. Et si quedā hac intētione se ornēt vt alios puocēt ad ꝯcupiscētiam. mortaliter peccāt. Si aūt ex quadā leuitate vel ex vanitate p̄pter q̄ndā iactātiam. nō semp est mortale pctm̄. sz q̄nq₃ veniale. Et eadem rō est q̄ntū ad hoc de viris

Et licet mulieres caput nudātes a peccato possint excusari. q̄n hoc non fit ex aliq̄ vanitate sz p̄pter terre ꝯsuetudinē. tn̄ ꝯsuetudo talis nō est laudabilis. Hec Tho. B

Sed qd̄ de religiosis. Rn̄. Ulric⁹. li. vj. tracta. ij. c. x. Preciositas vestiū vel ornat⁹ tūc est mortale pctm̄ cū est ꝯtra p̄fessiōez alicui⁹. sicut cū alique moniales p̄fesse paup̄tatem ⁊ seculi abrenunciationē ornāt se ad modū theatricaꝝ mulierū. vel etiā monachi abiecto habitu religionis sue deferunt habitū clericoꝝ seculariū. vel cū hoc p̄cedit ex supbia dānabiliter. vel ordinat̄ ad puocandū alios ad ꝯcupiscētias illicitas. Inexcusabiles aūt sunt mulieres cū a viris p̄hibite nihilominus immoderate se ornāt. Patet enī ꝙ tūc faciūt ex supbia vel ex libidine Peccata aūt omniū habentiū incitamentum libidinis ex tali ornatu redundāt ī talem p̄sonā p aggrauationē culpe. Hec Ulricus C Sz quō tenebit se vxor p̄pter maritū suū se ornans ne peccet alijs occasio ruine existendo. Rn̄. Burā. in. iij. dis. xxxvij Nō solū peccat q̄ dat alijs directe occasionē peccādi. sz etiā q̄ sciēter ⁊ absq₃ iusta necessitate p̄ponit alicui materiā vnde sumit occasionē peccādi. maxime qū credit eum dispositū esse ad tale peccatū Uerbi gratia Si mulier credit aliquē male dispositum ad ꝯcupiscendū eā. si sciēter ⁊ absq₃ necessitate iusta vl̄ debita vtilitate p̄ntet sese. peccat. Unicuiq₃ enī de⁹ mādauit d̄ proximo suo. Nō enī displicet satis alicui dānatio p̄rimi q̄ sciēter p̄ponit ei materiā vn̄ sumit occasionē peccādi B Sz nunquid ē mortale peccatū viris induere muliebria vestimēta. ⁊ ecōuerso mulieribus induere vestimentū virile. Rn̄. Alex. vbi supra Uirum indui muliebri veste. ⁊ mulierē veste virili in se malū est. eo ꝙ vtriq₃ sexui diuersa indumēta dedit natura. vt dr̄ Deut. xxij in glo. sup illud. Non induet̄ ⁊c. tn̄ excusat̄ a peccato cum aliqs hoc facit causa necessitatis. vt si q̄s quereret̄ ad mortē. ⁊ vt occultaretur vestimētū acciperet muliebre. vl̄ cum mulier vt seruet corporis castitatem.

⁊ quando liceat viris vti vestimentis mulieꝝ & mulieribus vti vestimentis viroꝝ

mulieres q̄ nō habent viros nec volunt habere non possunt absq₃ peccato appetere placere viroꝝ aspectibus ad concupiscendum et si hac intentione se ornent mortaliter peccant :-

veste viri induũ: sicut legĩ de beata Ma/
rina ⁊ beata Eugenia. Cũ aũt hoc fit ex cõ/
suetudine vt possit licẽtius libidinẽ suã im
plere vir cũ mulierib⁹ ⁊ mulier cũ viris. sic
aliquãdo factũ est. vel cũ hoc fit vt alij hoc
videtes ad libidinẽ ꝓuocent. mortale pec/
catum est. Hec Alexan. Concordat Tho.
vbi ꝑus dicẽs: Cultus exterior cõpetere de
bet cõdinoni ꝑsone ſm cõmunẽ ꝯsuetudi/
nem. ⁊ ideo de se vitiosũ est ꝙ mulier vtatᷣ
veste virili. vel ecõuerso. Spẽaliter autem
hoc ꝓhibetᷣ in lege Deu. xxij. q: gẽtiles ta/
li mutatione habit⁹ vtebantᷣ ad idolatrie
supstitionez. Potest tñ hoc qñq3 fieri sine
peccato, ꝓpter aliquã necessitatẽ vel causa
occultãdi ab hostibus. vel ꝓpter defectuz
alterius vestimẽti. vel ꝓpter aliqđ aliđ hu/
iusmodi. Hec Tho. E Sz qđ de mu/
lieribus se colorãtibus sẽ vł alia figmenta ad
apparentẽ pulcritudinẽ adhibẽtibus. Rñ.
Cyprian⁹ libro de habitu virginũ. Nõ vir
gines tantũ aut viduas. sz etiã nuptas. pu
to etiã oẽs feminas oĩno esse admonẽdas
ꝙ opus dei ⁊ facturã ei⁹ ⁊ plasma adulte/
rare nullo modo debeant adhibito flauo
colore vel nigro puluere vł rubore. aut quã/
libet lineamẽta natiua corrumpẽte medica
mine. man⁹ deo inferũt qñ illud qđ ille for
mauit reformare ꝯtendunt. Impugnatio
ista diuini opis est ꝑuaricatio ⁊ veritatis. de
um videre nõ poteris cũ oculi tibi non sunt
quos de⁹ fecit. sz quos diabol⁹ infecit. de ũmi
co tuo tẽpta cũ illo pariter arsura. Vbi Tho
mas dicit. Fucatio de qua loquitᷣ Cypria/
nus est quedã spẽs fictionis q̃ nõ potest eẽ
sine peccato. que etiã vt nõ dubitat Aug⁹.
in epła ad Possidoniũ. ipsis maritis nolẽ
tibus decipi displicet. Nõ tamẽ sp talis fu
catio est pctũ m mortale. sz solũ qñ fit ꝓpter
lasciuiã vel in dei ꝯtemptũ. de q̃bus casib⁹
loquitᷣ Cyprian⁹. Sciendũ tñ ꝙ aliud ẽ fin
gere pulcritudinẽ nõ habitã. ⁊ aliud est oc
cultare turpitudinẽ ex aliq̃ causa ꝓuenien
tem. puta egritudine vel aliquo huiusmo/
di. Hoc enĩ est licitũ. q: ſm apłm. j. Cor. xij.
Que putam⁹ ignobiliora mẽbra eẽ corpo
ris. his honorẽ abundãtiorẽ circũdamus.
F Querit vtrũ artifices ornamẽtoꝝ
supfluoꝝ ꝑtatoꝝ factores peccẽt m ortalit.
Rñ. Tho. ibidẽ. Si qua est ars ad faciẽdũ
opa aliqua q̃bus hoĩes vti nõ possũt absq3
peccato. ꝑ ꝯsequẽs artifices talia faciẽdo
peccarẽt. vt puta ꝓbentes directe alijs occa
sionem peccãdi. puta si q̃s fabricaret idola
vel aliqua ad cultũ idolatrie ꝑtinẽtia. Si
qua vo ars sit cui⁹ opibus possunt homi/
nes bñ ł male vti: sicut gladij. sagitte. ⁊ alia
huiusmodi. vsus taliũ artiũ nõ est pctũ. ⁊
he artes sole sũt dicẽde ſm Chry. sup mat.
Si tamen opibus alicui⁹ artis vt pluries
aliq̃ male vterentᷣ quãuis de se nõ sint illici
te: sunt tñ ꝓpter officiũ ꝑncipis a ciuitate
extirpande ſm documẽta Platonis. Qz
ergo mulieres licite se pñt ornare. vel vt cõ
seruẽt decentiã sui status. vel aliquid etiaz
sup addere vt placeãt viris: ꝯsequẽs ẽ ꝙ
artifices taliũ ornamentoꝝ nõ peccãt ĩ vsu
talis artis. nisi forte inueniẽdo aliqua sup/
flua ⁊ curiosa. Unde Chrysosto. dicit sup
Math. ꝙ ab arte calceoꝝ ⁊ textoꝝ multa
abscindere oportet. etenĩ ad luxuriã dedu/
xerunt necessitatẽ eius corrũpentes artem
mala arte cõmiscẽtes. Hec Tho. Alexan/
der vbi supra dicit. Qui viris faciũt indu/
mẽta muliebria ⁊ mulierib⁹ virilia vt se in
uicem magis excitẽt ad luxuriã. ⁊ vt licẽti⁹
possint explere libidinẽ. tales artifices pec/
cant mortaliter. De talib⁹ loquitᷣ Chryso.
Cũ inquit viros in mulieruz formas dedu
cant ⁊ mollescere faciãt ꝑ calciamẽta lasci/
uie cũ supfluis ⁊ nociuis eas arceri statui
mus. Et loquitᷣ de arte textoria. qua fiũt ve
stimẽta viris. ⁊ arte sutoria q̃ fiunt eis cal
ciamẽta muliebria. Hec Alexander. G
Sed nunq̃d si artifex requiratᷣ et petatᷣ
vt sibi faciat vestẽ vane dispositiõis curio/
sam vel vanã nouiter inuentaz. ⁊ sic de do/
mibus ⁊c. nunq̃d ꝓpter lucrũ debet facere
talia. Rñdet magister Henric⁹ de hassia ĩ
lectura sup Gen. ꝙ artifices nõ debent esse
taliũ vestiũ excogitatores. ⁊ a fortiori non
taliũ factores. nisi forte casus spẽalis qñq3

aliud exposcat. Ratio est. q: nullus dz aliū ad vanitates ꝓuocare. nec ad sup̄fluos sūptus occasionare. nec quicq̄z iuuare dz vt vani hoīes suas adinuentiones friuolas et cogitatus noxios expleāt in ope. Hec ille. Sed nunq̄d hmōi ornamēta aliq̄n ꝓ ꝯsuetudine sine graui peccato possunt deferri. Rn̄. magister Johes de tābaco li. de ꝯsol. theol. In his que sunt solū mala quia ꝓhibita. multū excusat in toto vel in tāto ꝯsuetudo. ideo in talib⁹ ex rōnabilis ꝯsuetudinis ꝑcertum si ꝑscripta sit est ꝯtra ius scriptū z multo nōs faciendū. Nā z Gratian⁹ ille gratiose dicit. q ꝯstituēo ꝯuentū moribus cōfirmat. Quāuis etiā sup̄flua ornamenta gestare ad cōplacendū multis sanctorū autoritatib⁹ reprobet. tamē h̄ fine excluso rōe ꝯsuetudinis gestari possunt sine graui peccato. Causa aūt quare in talibus saltem circūscripto scandalo excusare valeat ꝯsuetudo est. q: res que ꝓpter sui nouitatem z ꝑ ꝯsequēs raritatē imaginationez excitāt z ꝓuocāt ad libidinē. eo scz q ꝓpter ammirari hoīes res hmōi magis considerant z ꝓfundi⁹ cogitāt. Ille quidē res q̄n ī cōsuetudinē veniūt cessant imaginationē excitare z ad libidinē ꝓuocare. eo q tūc cessant quedā rara esse z ammiratione digna z cogitari cōsideratiōe ꝓfunda. Hec ibi.

H Quo ad secundū ꝓncipale notādum q supbiā ornat⁹ dissuadet primo peccatum multiplex inde oriens. Primū uz est inanis gloria quā rarissime ibi qs deuitat Exemplum de diuite epulone in purpura. Luc. xvi. Unde Greg. i omel. ibidē. Nemo vestimēta ꝓciosa nisi ad inanē gloriam q̄rit. Secundū est tumor mētis super alios Un̄ Herodes veste ꝓciosa indutus elat⁹ in seipso ab angelo necat. Act. xii. Tertium est q ꝯfundūt paupes talia non habentes Nā sicut ꝑ aplm̄ i. Cor. xi. corinthij arguūtur. q ꝑ escam suā ꝯfundebāt nō habentes. sic ꝑ vestimēta fieri potest ſm Basiliuz in regula. Quarto mollē z effeminatū efficiunt. Exemplū de epulone q̄ sicut ꝓpter supbiaz purpura induebat ad extra. ita bysso propter molliciem ad intra. ſm glo. Quintum est rapina vel furtum aut illicitus labor qui a talibus sfaciliter exercetur: vt sup̄flua vestimenta habeant. z spoliāt pauperes. Unde Pe. damiani de cōtemptu mūdi. Illa vestis non immerito rapina eē nūcupatur que duorum vel trium etiam vestium in summa coemitur. Rapinam ꝓculdubio perpetrat qui vani honoris ardore succensus duarū impensas vestiū in vnaz redigit. z ꝓximū suū quez sicut seipsū amare debuerat in sua nuditate relinquit. Sextum est scandalū proximi. Nā qui scādalizauerit vnū ex minimis istis q̄ in me credūt expedit ei vt suspendat mola asinaria in collo ei⁹ z demergat in ꝓfundum maris Math. xviij. Septimū est ꝓncipatio omniuz criminū que alij eius exemplo faciūt. Uel ad lrām ſm psal. Peccatū cōcomitet eum quodāmodo sicut vestimentuz quo cooperitur. z sicut zona qua semꝑ ꝑcingitur

J Secūdo dissuadēt supbiā vestiuz exēpla sanctoꝝ. Primo dei q̄ nobilissimuz spūm in nobis vestiuit carne fragili. ſm illud Job. x. Pelle z carne vestisti me. Secundo de⁹ ꝑmis parentibus fecit tunicas pelliceas. Gen. iij. Itē Hester. xiiij. ait. Tu scis dn̄e infirmitatē meā z necessitatē meā q abominer signū supbie z glie mee qd est sup caput meū in dieb⁹ ostētationis mee. z detestor illud quasi pannuz menstruate. z nō portē illud in dieb⁹ silentij mei. Item Job. xvi. Saccū ꝯsui sup cutē meam. Itez Math. iij. Ipse Johes erat vestitus de pilis camelorꝝ. Itē ſm Maximuz in ſmone. beatissima v̄go vix tunicā vnā habuit. Itē Christus ſm Chrysosto. vestimēta abiecta habebat. Itē de antiquis patrib⁹ dic apls Heb. xi. Circūierūt in melotis ī pellibus caprīs. Itē Augustin⁹ dixit vt eius canit legenda. Fateor de preciosa veste erubesco

K Tertio idē dissuadet multiplex supboꝝ in vestitu stulticia. quarū ꝑma est q exteriora vilia interiorib⁹ nobilissimis ꝓponunt. s. corpus aīe. Secundo q dei ordinem ꝑuertūt z nature. q: ancillā scz carnez

preponunt domine. id est anime. et domie propria ancille trahunt. Tertio quia plus expendunt pro oculos aliorum pascant qz proprium ventrem. Quarto putant qz ex preciositate selle et frenum equus. id est corpus appreciatur. Quinto quia omnia bona sua volunt habere bona et ornata. et solam aiam secundum Augustinum turpem. ¶ Quo ad tertium principale queritur. Utrum sit virtuosum et laudabile deferre vestimenta humilia. id est nō preciosa vel abiecta. Rñ. secundum Tho. quolib. x. q. xiiij. Quo ad istud aliter est loquendum de psona publica in dignitate aliqua vel in prelatura cōstituta. Aliter de psona priuata cui nulla cura regiminis vel prelationis est cōmissa. In psona enim publica duo cōsiderant. s. status dignitatis. et proprie psone cōdicio. Circa que duo ita se debet habere ne dignitatis autoritas veniat in contemptū. et ne ipse in superbiam efferat. Utrūqz igitur ei potest esse laudabile. et qz preciosis vtatur ad reuerentiā autoritatis inducendā. et qz vilibus vtatur rōe proprie humilitatis. sic dūtaxat. ne que ad autoritatem conseruandā fiunt in superbiam degenerent. et ne dum nimis seruatur humilitas regendi frangatur autoritas. sicut dicit Augustinus. Hec Tho. Ex quo sequitur qz virtuosum et laudabile sit in psona publica si ppter infirmitatis intuitu vestimenta deferat humilia. Unde in laudē beati Martini epi. de qz post susceptū episcopatū eadē in eius vestibus mansit vilitas et abiectio. Et de Demosthene pho legit qz tādiu vtebatur toga philosophica. qz diu fuit vulgo incognitus. Sz vita et eloquētia cognitus aut Malo venerant vitā et sapientiā qz togam. Uñ nūc cōmunibus vtebat vestibus. Item Greg. i. dialo. de beato eqtio abbate dic. qz tā vilis erat in vestibus atqz ita despectus. vt si qs illū fortasse nesciret. salutatus etiā resalutare despiceret. Uñ vix aut nunqz legit de sanctis qz autoritatē suā in regimine vestiū pciositate exhibuerāt venerandā. sz potius vestiū vilitate. moz humilitate. et vite sanctitate. vt apli. de qbus legit qz fuerūt pānosi. id est vilibus pannis induti. Et Christum pannis mater inuoluit. id est secundum Bern. et Alber. vilibus. Non inquit Bern. fit mentio de pellibus aut alijs preciosis suppellectilibus. vt nobis cōmendet paupertatem habitus et indumenti vilitatē. De personis vero priuatis quibus nulla cura regiminis vel prelationis est cōmissa: dicendum secundum Tho. loco preallegato. Meritorie et virtuose agunt si portant intuitu propter humilitatis et amore cōtemptus mundi vestimēta humilia. et humiliora et viliora qz status proprius reqrit. ¶ Nec obstant cauillationes iniquoz qui primo in contrarium arguunt. Attendendū ab his qui i vestimentis ouiū veniunt. intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Rñsio secundum Tho. qz hoc ē pro vilitate vestiū. qz nunqz lupi vilia induerent nisi Christi ouium hec vestimenta essent propria. Secundo dicunt talem habitum deferentes scandalizare. Rñdet Hieronymus in epistola ad Marcellā. Scandalizat quēpiam vestis fuscior. scandalizet et Johannes quo inter natos mulier nullus maior fuit. qui angelus dictus dominum quoqz baptizauit. qui camelorum vestitus tegmine zona pellicea cingebatur. Tertio dicunt. cum in corde virtus lateat nihil officit vestimentum si cor fuerit bonum. Responsum est de hoc supra. Quarto obijciunt Aug. iij. de doctrina christiana. et habetur dis. xli. c. quisquis. Quisquis rebus transeuntibus strictius vtitur qz se habet consuetudo eorum cum qbus viuit. aut intēperans est aut supstitiosus. Rñ. qz Gratianus falsa allegat. quia in omnibus correctis originalibus beati Aug. habet tēperans et nō intemperās. Et sic Tho. et omnes famosi allegāt. Quinto arguūt beatū Bartholomeum vsum fuisse purpura clauata. Rñ. Bonauē. li. de pfectiōe euāgelica. qz illud in legēda rhomana nō habet. Et si verum est qd dicit. dico qz necessitate ductus hoc fecit quia aliud in regiōe illa calida vestimētum portabile nō inuenit. Itē nota qz diabolus dixit cōsimilia verba p idoliū. Christi etiam

vestimentū tunice incōsutilis p̄ciosum fuisse. negat expresse Chryso. sup Matth. in ope imp̄fecto. H Quātū vo sit meritorū talia deferre. patz p̄ Petrū damiani libro de cōtemptu mūdi dicentē: Rex ninive purpura indut⁹ ppt ciuitatis excidiū cooperit⁹ sacco diuini furoris motū contriti cordis būilitate placauit. Ezechias qq3 cultu regio decorat⁹ terribiles regis assyrioꝝ minas tremefact⁹ audiuit. Sz mox vt ip̄e cilicio tegit̄. ciliciōqz tectos ad pphetā mittere nūcios nō erubuit, ppinquū die victorie z optate p̄speritatis oraculum reportauit. Nazecce angel⁹ dñi centūoctuaginta qnqz milia assyrioꝝ vna nocte percussit. Egregi⁹ ille ppheta⁹ Esaias ad diuine iussionis imperiū vestimēta deposuit. z triuz annoꝝ spacio nud⁹ z discalceatus incessit. Erubescat igit̄ dic pe. dam. būana sup̄bia. Ex q̄ patet q̄ būilitas vestiū deuz placat. gr̄tiam meret̄. z pximū edificat. Vn̄ Tho. ij. ij. vbi sup̄ra dic sic. Sz in vilioꝛib⁹ vestib⁹ q̄z ceteri q̄s induat nō semp peccat. Sz si hoc faciat ppter maceratione carnis. vl̄ humiliatione spūs. ad v̄tutē tēp̄rātie ptinet. H aūt p̄cipue ptinet ad hos q aliōs vbo z exemplo ad p̄niam hortant̄. Hec Tho.

Fieri vestimenta humilitatis placat deum gratiam meretur et proximum edificare

Capitulum. XIX

Ecimoquarto

D probibet̄ hic dei temptatio. Vn̄ Deut. vj. Nō tēptabis dñm deū tuū. Et idē Christ⁹ cōtra diabolū allegauit Matth. iiij. Vbi p̄mo vidēdū q̄d sit deū tēptare. Scdo q̄t genera hominū in illud vitiū incidāt. Tertio de gradib⁹ deū tēptātiū. A Quoad p̄mū f̄m Tho. scda. ij. q. lxxxvij. p totū. deuz tēptat q̄ experimētū sumit seu explorat ex intentione z de ppria p̄sone p sua v̄ba vl̄ facta de dei potentia. sapia. pietate. bonitate. vel volūtate speculatiue sine sp̄ali dei instinctu. sine iusta necessitate vl̄ pia vtilitate z sine aliis debitis circūstātiis. vl̄ q̄ etiā preter intentionē talia experiēdi aliq̄d loquit̄ petit vl̄ facit q̄d ad nihil aliud vtile est nisi ad pbandū dei potestatē. sapiam. volūtatem vel bonitatē. Vn̄ sup illo Deut. vj. Nō tēptabis dñm deū tuū. dic glo. Deū tēptat q̄ habēs q̄d faciat sine rōne cōmittit se discrimini vel piculo experiēs vtrū possit liberari a deo. Dicit̄ p̄mo q̄ experimētum sumit seu explorat. q2 tēptare est experimentum de aliq̄ sumere. null⁹ aūt experimentuz sumit nisi de re ignota vl̄ dubia. Ex q̄ patz. q̄ oīs deū temptās deū ignorat. vl̄ dubitat d aliqua p̄fectiōe dei. q̄d sp̄ est peiūz. Ex quo patet q̄ deū temptare semp est peccatum.

Deum temptare semper est peccatum.

Dicit̄ ex intētione ad differētiā tēptatiōis p̄ter intentionē. B Vbi notanduz. q̄ duplex est dei temptatio. Vna intēta. alia non intēta. Intenta fit dupliciter Vno modo expresse. alio modo interp̄tatiue. Expresse cum aliq̄s dicto vel facto intendit experimentū de aliquo sumere Interp̄tatiue vero q̄n nō intēdit experimētuz sumere p sua dicta vel facta. tamē agit vel dicit quod ad nihil aliud videtur ordinabile nisi ad experimentu in sumendū. Vnde quasi interp̄tatiue deum temptat. qui et si non intēdat de deo experimentū sumere. aliquid tamē petit vel facit ad nihil aliud vtile nisi ad pbandum dei potestatē. bonitatem. et similia. Dicitur ratione ppie persone. quia si quis experimentū sumeret de deo vl̄ ad deum pertinentibus non vt ipse experimētū sumens de his seu talia explorans talia cognoscat. sed vt ea aliis demonstret quādo est iusta necessitas aut pia vtilitas. hoc enī nō esset temptare deum. Dicit̄ p sua verba vel facta nō cogitata. ad differētiā infidelitatis. Nam infidelis inquantū huiusmodi in mente dubitat de dei p̄fectione. puta bonitate. potentia. et similibus. Sed deum tēptare cum directe opponatur cultui diuino vel latrie vel religioni. in exterioribus consistit actibus. Dicit̄ etiaz per sua verba vel facta. quia homo deū temptat expresse dupliciter. Quādoqz expresse verbis. quādo homo in sua petitione orando vel similia verba formando ea intentiōe aliquid a deo postulat vt exploret dei sapiam. potentiā.

Deuz temptare quid sit

vel bonitatē vel voluntatē. Factis aūt deū expresse tēptat qn̄ per ea q̄ facit intēdit experimentū sumere diuine potestatis siue pietatis aut sapie. ¶ Dicit̄ de dei potentia sapiētia, pietate bonitate vel volūtate. speculatiue vł practice. Nā duplex est cognitio diuine volūtatis vel bonitatis. Una quidem speculatiua. ⁊ q̄ntū ad hāc nō licet dubitare nec pbare vtrū dei volūtas sit bona. vel vtrū de⁹ sit suauis. Alia practica affectiua seu experimētalis. dū q̄s experit in seipso gustū diuine dulcedinis. ⁊ cōplacētiā diuine volūtatis. Sicut de Jerotheo dic̄ Dionysius ḋ diuinis nominib⁹. c. ij. q̄ didicit diuina ex cōpassione ad ipsa. Et h̄ mō monemur vt pbem⁹ dei voluntatē ⁊ gustem⁹ ei⁹ suauitatē. ſm illud Ro. xij. Probetis q̄ sit volūtas dei bona ⁊ bn̄placēs ⁊ perfecta Et in ps. Gustate ⁊ videte quoniā suauis est dn̄s. Dicit̄ sine spēali dei instinctu. Un̄ Abraā nō peccauit Gen̄. xv. cū dixit ad dominū: Un̄ scire possum q̄ possessur⁹ sū eā sc̄ terrā repmissam a deo. Silr̄ nec beata agatha q̄ noluit mediciā recipe. q2 expertā erat erga se diuinā beniuolētiā. vt vel infirmitates nō pateret̄ p quib⁹ corpali medicina indigeret. vel statim sentiret diuine bonitatis effectū. Sz achaz peccauit nō petens signū. Nō enī si petisset deū tēptasset. quia de⁹ iusserat eū petere. ⁊ etiā q2 ptinebat ad cōmunē vtilitatē. Gedeon vō q̄ Judicum. vj. signū a deo petisse legit̄ de victoria repromissa. ex debilitate fidei. ſm glo. petisse videt̄. iō peccauit. Sic̄ ⁊ Zacharias ḋ Luce. j. q̄ dixit ad angelū. Un̄ hoc sciā. vn̄ ppē incredulitatē punit⁹ fuit ¶ Ubi sciē diu2 q̄ duplicit̄ aliq̄d signū petit̄ a dō Uno modo ad explorādū diuinā potestatē. aut veritatē dicti ei⁹. ⁊ hoc ḋ se ptinet ad dei tēptationē. Alio mō ad hoc q̄ instruat̄ quid sit circa aliq̄d factū placitū deo. ⁊ hoc nullo mō ptinet ad dei tēptationē. Dicit̄ sine iusta necessitate. q2 si iusta necessitas foret nō esset peccatū. Un̄. ij. Paralipo. xx. Cum ignoram⁹ q̄d agere debeam⁹ hoc solū habem⁹ residui vt oculos nostros dirigam⁹

ad te. Dicit̄ sine pia vtilitate. q2 ex pia vtilitate sancti ⁊ apl̄i petierūt vt in noīe Christi fierēt miracula. Act. iiij. Silr̄ de q̄dā pmo dialogoꝝ refert Greg. q̄ suscitauit puulū ad lachrymas matris ei⁹. Silr̄ q̄uāuis pdicatores p victu corpali non sint solliciti. vt vbo dei ⁊ doctrine vacēt. si sic soli deo innitant̄ nō deū temptāt. q2 nō sine necessitate vel vtilitate faciūt. sed si sine tali facerent deum temptarēt. Unde Aug. xxiij. contra Faustū dicit. q̄ Paulus non fugit q̄si non credendo in deum. sed ne deū temptaret si fugere noluisset. cum fugere potuisset. Dicatur ⁊ sine alijs debitis circumstantijs. q2 pie ⁊ humiliter petendū est aliq̄d a dō. ⁊ sic seruiendū est deo Dicit vel qui etiā pter intentionē. ppter temptationē dei interpretatiuā ¶ Quo ad secundū principale notādum q̄ contra hoc mandatū excedit̄ q̄ntupliciter. Primo veritatē inq̄rendo de alia vita. qui in fide nutantes reuocant mortuos Secundo iusticiam. q̄ volunt p duellum ostēdi vnius innocentiam. ⁊ alterius malū. Tertio sapientiā. qui pretermisso studio humano artes vel scientias desup expectant p oratiōes solū. Quarto potentiā. qui non fugiunt necēe cum possint ⁊ debeant. Paulus enī p sportam fugit. et Christus de templo deorsum se non dimisit sed descendit. Quinto bonitatem. qui refutant medicinalia in casu sine necessitate et vtilitate. Similiter qui temp⁹ miserendi deo constituunt. vt dr̄ Judith. viij. Hi enī omnes aliquo modo vident̄ explorare diuina illicite ¶ Quo ad pmū querit sanctus Tho. q̄ dlib. iij. q. ix. arti. ij. Utrum liceat ab aliquo moriente reqrere vt reuelet statum suū post mortē. Rn̄detur q̄ sic. supponēdo hoc tamē diuino iudicio. ⁊ dūmodo nō ex dubitatiōe fidei de futuro statu quasi temptādo inq̄rat̄. ⁊ pia ⁊ humilis intētio habeatur. videlicet ad subueniēdū defuncto p suffragia Ratio est. q2 ſm Damas. libro. iij. Impletio naturalis desiderij non est peccatum nisi aliqua inordinatio adiungatur. vt patet de cibo. Naturaliter

quibus modis contra hoc mandatum exceditur

autē scire desideram⁹. pmo inetba pbisice. sed cuȝ p̄fans trib⁹ cōdinonib⁹ desiderare
scire statū alicui⁹ post morteȝ nihil inordinate videt habere anneru. Uñ ij. Machabeoȝ. xij. Sancta ergo ⁊ salubris est cogitatio p defunctis exorare vt a peccātis soluātur
Hec Tho. Quidā alius doctor addit q̄ si q̄s
expeteret reditū vt certificari vellet d statu
illorū an videlicet celū sit. vel infernus. q̄d cōmuniter p̄dicat. mortaliter peccaret. quia
infidelis foret. Dicit etiā q̄ istā petitioneȝ
nō debēt facere nisi homines deuoti. Et illi
possunt sic expeti qui fuerūt ī statu isto deuoti. ⁊ de q̄bus presumitur q̄ sint saluandi.
Diabolus enī sepe immiscere potest illusiones q̄n sic mortui reuocant. Contingit enī
q̄nq3 mortuū esse in purgatorio. et demon
in eius specie dicit eū eē in inferno vt aīma
suffragio p̄uetur. ⁊ viuus de deuota vita
mortui quā recolit imitari desistat. Scdo
contingere potest aīam esse in purgatorio
quā demon dicit esse in celo vt aīma suffragio p̄uetur. Sȝ q̄ris nunq̄d tenet viu⁹ apparenti credere q̄ appareat. Rñ. idē doctor
Posito q̄ defunct⁹ reuerteret nō esset q̄s
obligatus credere ea que reuelaret licȝ etiam essēt vera. Hec ille ¶ Scd̄o possunt peccare cōtra istud duellantes. Ubi
notandū q̄ s̄m Nicolaū de lyra sup materia duelli Dauid cum Golia. j. Reg. xvij.
Duellū potest dupliciter accipi. Uno mō p
p̄ie. Et sic est singularis pugna duoȝ vt p
victoriā vni⁹ appareat tandē ei⁹ iusticia p
diuinū iudicium ⁊ alteri⁹ iniusticia. Et sic
s̄m oēs doctores duellū est illicitū tā ex pte
appellātis q̄ȝ etiā recipiētis. ⁊ etiā iudicātis
⁊ cōsulentiū. s. ex officio. ⁊ fauorē p̄stantiuȝ
silr sacerdotes q̄ darēt bn̄dictionē talibus
q2 ibi manifesta est temptatio diuina. Grauiter ibi videt peccare appellat⁹ inuite seu
suscipiēs inuite. grauī⁹ q̄ sponte. sȝ offerēs
grauissime. Silr videt de iudice ⁊ cooperantibus. Hec videt Raymūdi sniā. Et h mo
do s̄m quosdā videnf loq̄ d duello iura ipsum duellū p̄hibētia. xj. q. v. monarchiaȝ. ⁊
extra de purgatōe vulgari. cū suscepisti. m
si p reuelatiōȝ diuinā manifestatū fuerit q̄
de⁹ vult sic iudicare iusticiā suaȝ. Et h mo
do Dauid aggressus est Goliā. q2 ei dixit:
Ego venio ꝯtra te in noīe dn̄i viuētis. Nec p
p̄ie sic Dauid fuit duellator. sȝ diuine iusticie executor. ¶ Alio mō p̄t accipi duellum large put ē bellū singulare vni⁹ cuȝ
vno absq3 expectatiōe diuini iudicij. sȝ vt p
v̄tutē. artē. vl fortunā. vel oīb⁹ istis vl aliq
bus eoȝ ꝯcurrētib⁹. aliq̄ ꝯtrouersia inter eos
criminalis vel ciuilis terminet. an tale duellum sp sit mortale. discordāt tā theologi
q̄ȝ iuriste. Fit aūt duellū tripliciter. Primo
a sp̄usctō. vt in Dauid. j. Reg. xvij. ⁊ in Rolando: vt habet in historia Karoli. Secundo s̄m aliōs p̄ sceīum ex pte appellātis cum
pctō. vt in secūdo mō tactū est. Tertio sp ē
graue pctūm. vt in p̄mo casu. Et notandū.
q̄ iudiciū ferri candētis ⁊ aq̄ feruētis ⁊ silia
p̄hibita sunt. sic ⁊ d duello dictū est ¶ Tertio peccare p̄nt ꝯ hoc volētes partē notoriam vel silem sine hūano studio scientiaȝ
adipisci. ¶ Quarto q̄ nō fugiūt vbi teneȝtur ⁊ p̄nt. di auxiliū ad hoc sine causa expectantes. Cōtra quos chust⁹ ait: Cū vos p
sequētur in vna ciuitate fugite ī aliā Mathei. x. Qū aūt fugiēda sit mors in christiana p̄secutione ⁊ q̄n nō. vnct. ꝯ ⁊ ꝯsiderato
scādali. piculuȝ gregis. ⁊ hmōi docere p̄nt.
Mā aliq̄ū cōtingit eodē tpe ⁊ in eodē loco
vnū debere fugere alteȝ nō. vt d Santulo
quē gladi⁹ ferire non potuit. ⁊ de diacono
recedēte. Gregori⁹ ponit exemplū in libro
dialogorum. ¶ Quinto quidā fugiūt medicinalia vbi oportet. etiam q̄ d licet Agatha fecisse videatur. tamen vt Thomas secunda. ij. q. lxxxvj. dicit. fecit certa de dei adiutorio vt supra ¶ Quo ad tertium
pncipale nota s̄m Tho. quadruplex est g̃
dus deū temptanniū. oēs tñ nō sunt ppri.
Primus eoȝ qui animū nō p̄parant ante
orōem sȝ distrahunt sciēter ⁊ negligēter. q̄
labijs deū honorāt solū. Secundus eoȝ
q̄ nō dimittunt an̄ orōem debitorib⁹ rancorem tenētes. De ambob⁹ dicit Ecc. xviij
Ante orationeȝ p̄para aīam tuam. et noli

[Marginal notes, manuscript:] [d]uellum quo modo sit [i]llicitum. — quatuor ge[nera] dus eo[rum] temptan[tium]

esse quasi homo q̄ temptat deu3. Ubi dicit glo. interli. Temptat deū q̄ orat qd̄ docuit. s3 nō facit qd̄ iussit. Supra que dicit Tho. scd̄a. ij. vbi prius. q̄ iste q̄ an̄ orōem suā aīa3 nō pparat dimittēdo si qd̄ aduersus que3 habet. vel aliqs se ad deuonōnē non dispo nendo nō facit qd̄ in se est vt exaudiat a do ꝛ ideo quasi interp̄tatiue temptat deu3. Et quāuis hmōi quasi interp̄tatiua tēptatio videatur ex p̄sumptione seu indiscretione pcedere. tamē hoc ipsum ad dei irreuerentiā ptinet vt homo p̄sumptuose ꝛ sine debita diligētia se habeat in his q̄ ad deum ptinēt. Dicit eni. j. Pet. v. Humiliamini sb potenti manu dei. Et. ij. Timoth. ij. Sollicite cura teipsum pbabilē exhibere do. Un̄ etiā huiusmodi temptatio est spēs irreligiositatis. Hec Tho. Terti⁹ eoꝝ q̄ pter intentionē petūt vel faciūt. q̄ d3 in diffinitōis declaratione interp̄tatiua temptatio. Quartus eoꝝ qui ex intentione talia faciunt. vt ibidem patuit.

Capitulum. XX

Ecundo quito pro

hibet hic accidia. cui⁹ propriū est tristari de obseqo diuīo. sicut charitatis est gaudere in bono diuīo A

Ubi tria pncipaliter sunt videda. Primo de quidditate ꝛ malicia ꝛ origine accidie. Scd̄o de specieb⁹. Tertio de remedijs

Quātū ad p̄mū s̄m Tho. scd̄a. ij. q. xxxv Accidia est tristicia d̄ bono diuino quod hō debet facere. [margin: accidia quid sit] Dicit p̄mo tristicia. s3 non quelibet. Est eni quedā tristicia bona. vt illa qua cōpatimur miserie pximi. sicut misericordia facit tristari. ꝛ passionis Christi meditatio. similit tristicia quā habem⁹ de peccatis cōmissis in contritione. Alia ē tristicia mala in appetitu vindicte inordiato. ꝛ ꝯstituit spēm peccati ire. vel tristicia d̄ bono pximi. ꝛ facit odiū vel inuidiā. Sed tristicia de bono diuino ꝯstituit accidia3. Dicitur secūdo d̄ bono diuino. i. de bonis spiritualib⁹. istis potissime q̄ hoiem p se ordinant in deū. vt sunt virtutes do exhibende corde. ore. vl' ope. De qbus dictū fuit a primo precepto pticulari vsq3 ad sextū. Et sic etiā sunt oīa opa v̄tutū. nō inquātū3 circa talē materiā. s3 inquātū ppter deū facta ꝛ i deū relata. Ex q̊ pat3 q̄ est accidia oris. cordis. ꝛ opis. Quia q̊s tediū et tristicia3 habere potest meditādi fidē. sperādi in deum deū diligēdi quo ad cor. Quo ad os laudādo. orādo. loquēdo de deo et silia. Et i ope multipliciter fit. Dicit cōsequēter q̄ hō debet facere. quia si quis tristaretur de spūali bono ad quod quis nō teneretur sub pena peccati venialis. aut mortalis. puta de pficiendo aliquo quod solum cadit sub cōsilio. non esset accidia. Exemplū de iuuene euāgelico qui tristis abscessit cum ei Christus dixit: Si vis pfectus eē vade ꝛ vende omnia que habes et da pauperib⁹ Mathei. xix. B Sz q̊t sunt radices ꝛ cause tristicie. [margin: vnde oritur tristicia] R̄ndetur q̄ tres. Prima cū q̊s non amat deum nec gaudet in eo. ideo cōsequenter non amat opera spiritualia. nec in eis gaudet. sed tristatur. Secunda q̄ q̊s non noscit vel non aduertit vel nō meditatur honestatem ꝛ vtilitatē ac suauitatē spiritualium bonoꝝ. ex hoc puenit q̄ nō reputat spūalia. sed ea vilia ꝛ quasi nihil valentia estimat. et tristis ea facit aut ea refugit. Tertia quia sensus apprehēdit spirituale bonū vt laboriosum ꝛ priuatiuū delectatōis sensibilis. ꝛ ideo sensualitas a spirituali bono fugit ad delectabilia sensualitatis. et talis sensualitas interdum ad se trahit ratione3 ꝛ voluntatem que tristatur de spūalibus bonis et diuinis. C Sed quare accidia est peccatum. [margin: quomodo accidia sit peccatum] Respōdet s̄m Thoma3 triplici de causa. Primo quia in se malu3 est tristari de bonis optimis qualia sūt diuina. De talibus enim summa complacentia esset habenda. Secundo quia immediatus accidie effectus est q̄ facit tediosu3 ꝛ grauē in spūalibus diuinis opandis. Tertio quia mlta alia mala ex accidia sequūt in spēb⁹ vel effectib⁹ ei⁹. Qn̄ vō sit pctm̄. nota s̄m tho. vbi p⁹ q̄ tristicia d̄ bono spūali aliqn̄ nullū ē pctm̄ s3 forte defect⁹ nate.

vt qñ opus diuinū est solū consiliū ⁊ nullo modo debitū. Secūdo aliqñ materia est meriti. Tercio aliqñ ē veniale. Quarto aliqñ mortale. Pro quoꝝ intellectu notandū p̄mo qꝫ in nobis sunt duo. Primo est caro siue sensualitas silis bestijs alijs. hoc dēpto qꝫ p rōem pōt frenari. Hec caro hꝫ cōplacētiam in luxuria. in vana glīa. in gula. ira. et in similib⁹. Et hꝫ tristiciā de oib⁹ q̄ sunt cōtraria carni. vt pꝫ in ieiunio. orōne. humilitate. paciencia ⁊c. Secundū est aīa rōnalis a deo optimo immediate creata q̄ naturalit̄ vellet beatificari. hec desiderare deberet virtutes. deū ⁊ beatitudinē. ⁊ spūalia bona. et de solo pctō p̄ncipalit̄ tristari. Sic etiā naturaliter ph̄i reperierūt. ⁊ de hꝫ scripserūt. ⁊ fides amplī⁹ instruit ℬ Secūdo notādum qꝫ caro cōcupiscit aduersus spūm. et spūs aduersus carnē Gal. v. Qd̄ idem sensit Ro. vij. dicēs: Uideo aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mētis mee. Et idem quilibet experit. Exēpli grā. Rō iubet diuitem vel religiosum ad matutinā surgere ⁊ p̄mū delectat rōem. ſꝫ mollicies lecti. et calor corpus tenēt qꝫ nō vult surgere. Et isto causat quedā tristicia in sensualitate. Unde si pp̄ter talē repugnantiā tristicia de bono spūali veniat homini subito ⁊ indeliberate. ⁊ omnino cōtra aut p̄ter voluntatē. tūc est solum p̄mus motus et mere naturalis. Et qꝫdiu manet solum p̄mus ⁊ naturalis motus nullo modo dependēs a volūtate. tunc nullū est peccatū mortale. sed defect⁹ seu peccatū nature. q: non est in potestate hoīs dicēte beato Augustino. Nō ē in potestate nostra qbus visis tāgamur ℰ

Et si homo statim vt hmōi motuꝫ accidie rōe pcipit. incipit resistere rōe ⁊ volūtate. tunc illa resistēcia est sibi meritoria. Sic sepe accidit qꝫ homo sentit aliqd̄ tediū in exercitio spūali rōe sensualitatis. qd̄ tñ rōni displicet. ideo etiā resistit conando p exercitia bona delectari in diuinis p posse. talis tristicia nō est peccatū. quia in sola sensualitate consistit. sed est materia meriti. q: voluntas detestatur eā. Si vero homo hui⁹ modi p̄mo motui accidie nō ɔsentit ſm rationē plene saltē. nec sufficiēter se ei opponit postqꝫ ipsum pcipit. ſꝫ volūtas aliq̄ modo ad ɔsensuꝫ inclinata hꝫ se circa hoc negligēter in resistēdo. tūc illa accidia est peccatū veniale. si fuerit de ope debito. Et hoc est ppter negligentiā volūtatis q̄ ei imputabil' est. Et ſm Cassia. de institutis monachorū etiā in pfectos viros cadit. ſꝫ si mot⁹ ille accidie ptingit vſqꝫ ad rōnem. ita qꝫ carne totaliter ɔtra spūm p̄ualēte ⁊ tristicia sic ratione inualescēte qꝫ ipsa rō ex hoc ɔsentiat in fugā ⁊ horrorē aut detestationē boni spiritualis diuini qd̄ hō facere tenet. tunc est pctū mortale vt dicit sanct⁹ Tho. Cuius rōem assignat. q: illud est mortale ex genere qd̄ de se ⁊ ſm ppriā rōem ɔtrariat charitati. ſꝫ accidia huiusmodi est talis. quia p̄prius effectus charitatis est gaudiū d̄ deo ⁊ de diuinis rebus. cui ɔtrariat accidia q̄ ē tristicia de bono spūali inquātū diuinum. Exemplū in simili de cōcupiscentia adulterij qd̄ de genere suo est peccatum mortale. hec concupiscētia q̄ꝫdiu est naturalis motus manens in sensualitate. ⁊ nullo modo dependēs a voluntate. tūc nō ē peccatuꝫ. ſꝫ si homo ei resistit ppter deū est ei meritorium. si vō voluntas non ɔsentiendo i opus nec in delectationē nō excludit ɔcupiscētiam. sed pmittit eā morari in animo. tūc venialis fit culpa. si vero ptingat vſqꝫ ad rationem. ita qꝫ ratio superata cōsentiat ī opus adulterij. fit culpa mortalis. Ita in proposito. Simile est de ira. ℱ Quo ad secundum principale notandum prout colligitur ex dictis Greg. xxxi. moral. ⁊ ex Isido. de summo bono. ⁊ Cassiano de octo p̄ncipalibus vitijs. ⁊ ex Guil. in summa vitiorum. qꝫ viginti sunt species vl' modi peccādi accidie. Primus est ordo aliorum. videlicet tepiditas que vomitum puocat. Unde Apoc. iij. Christus dicit: Scio opera tua quia neqꝫ frigidus es. neqꝫ calidus sed quia tepidus es et nec frigidus nec calidus: incipiam te euomere de ore meo. Euomitur cum in deteriora labi pmittit.

[Marginal notes, left:] ... quemodo concupiscat ... naliu adversus ratio... em. Et ratio vel anima ... tionalis concupiscat ... atificari et sic pugnet ... ha sensualitatem de... lerando virtutes et bona ... ualia

[Marginal note, right:] Species huius accidie

Dec fiducia temptādi diabolo pstat. q: de
multis temptat tepidū vbi nō feruidū. Ex
emplū de olla feruēn. cui musce nō insidēt.
Dec etiā hominē quasi ɔtractū fac. Quia
sm Bern. Forsitan ideo nō possum⁹. q: nō
multū volum⁹ Secūdus est mollicies
que est impatiētia dure rei. De qua Pro
uerb. xviij. Qui mollis ⁊ dissolut⁹ est i ope
suo frater est opa sua dissipātis. Et reperitur
cōmuniter in delicate nutritis. Dec est cul
citra diaboli. hec facit vt hō velut nucus
glob⁹ ad ignē tribulationis liqscat Ter
tius somnolētia. De q̄ Prouerb. xix. Pi
gredo imittit soporē. Animietate eni som
ni pbibere deberēt a vicule de mane canen
tes ⁊ galli. ⁊ ineptia act⁹ dormiēdi q̄ possūt
esse nimia brutalitas. surgēdi tristicia. im
portunitas dormiēdi G Quart⁹ est
ociositas. Prouerb. xij. Qui operat terrā
suā saturabit panib⁹. qui aūt sectat ocium
stultissim⁹ est. Ubi nota q terra siue soluz
ocio fruct⁹ pferre potest. s. dei laudati
onem. grāz actionē. orōem. ɔfessionē. vbo
rum modificationē. abstinētiā. fraternam
correctionē. ⁊ fraternā eruditionē Stultis
simus inqt est. Stultus. q: in vita negligit
necessaria vite celestis acqrere. Stultior.
quia vitā hostib⁹ exponit. Stultissim⁹. q:
etiam interficientes solet pascere. puta cor
pus ⁊ demonē Quint⁹ ē dilatio. Psal.
Tpsfaciēdi dñe dissipauerūt legem tuam
Tardāt quidā conuerti. alij cōfiteri. alij p
fia. H Ad cōuersionē accelerādam
mouere deberent qnqz. s. mortis incertitu
do Luc. xij. Uos estote pati. q: nescitis qua
hora dñs vester venturus sit. Scdo mul
tiplex bonū inde proueniēs. s. vite iocundi
tas. maior viuēdi ⁊ moriēdi securitas. pe
ne maioris euasio, ɔpremij multiplicitas
Tertio piculum male ɔsuetudinis. Piere
mie. xiij. Si mutare pōtet hiops pellē suā.
⁊ vos poteritis bñfacere cū didiceritis ma
lefacere. Quarto. q: iniqu⁹ est in deum. in
angelū. in se. ⁊ in primū. sm illud Augusti
ni. Peccator nō est dign⁹ pane q̄ vescitur
Quinto. q: difficile est quē vere ad deū cō

uerti Amb. Plures inueni baptismalem
innocentiā huasse q̄z verā penitētiā egisse
Sext⁹ est tarditas. Sicut eni acedios⁹
differt ɔuerti. sic tarde pcedit in ope iaz in
choato. Prouerb. x. Sicut acetū dentib⁹
⁊ fumus oculis. sic piger molest⁹ est his q̄
miserūt illū. Quo ɔtra terrere deberent tē
poris breuitas. maloꝝ in malis strenuitas
⁊ bonoꝝ viroꝝ ⁊ mulieꝝ solerna Septi
mus est neglιgētia in h̄ ɔsistēs q bō nō cu
rat qualit op⁹ inchoatū faciat: vtrū bñ vel
male. sz hoc solū curat vt ab onere laboris
inchoati se expediat. Prouerb. xxiiij. Dili
genter exerce agrū tuū. Piere. xlviij. Ma
ledict⁹ qui facit op⁹ dei negligenter Alia
littera habet fraudulēter. Tales terrere de
beret irrationaliū: vt apum ⁊ formicaꝝ di
ligentia ad corpus ppriū z. et dei intuitus.
Octauus est impseuerātia. quā habēt
qui opus inchoatū ad pfectum nō ducūt.
que Saul deiecit. j. Reg. xv. Ad quā vitā
dam Christ⁹ de cruce descendere noluit vi
uus. Matth. xxvij. Perseuerātia eni ab⁹
est dei Joh. iiij. Me⁹ ab⁹ est vt faciā volū
tatē ei⁹ q̄ misit me vt pficiā op⁹ eius. Huic
demon insidiatur. Gen. iij. Tu insidiaberis
calcaneo ei⁹. Non⁹ est remissio. in eo eī
est q̄ quotidie deterior efficit. Uersus. Fer
uidus in pmis. medio tepet. alget in imis.
Prouerb. x. Egestatē opata est manus re
missa. manus aūt fortium diuitias parat.
Quo cōtra Prouerb. iiij. Iustoꝝ semita
quasi lux splendēs pcedit ⁊ crescit vsqz ad
pfectum diē. Ubi nota q̄d sit pficere videli
cet simul omnia peccata pposito dimitte
re. et exercitia p vitatione vitioꝝ necessaria
⁊ acquisitiōe vtutum apta iuxta suū statum
arripere J Decimus est dissolu
tio. Dissolutus eni difficultatē inueniens
in suo regimine se dimittit omnino absqz
gubernatiōe. sm illud Prouer. xxiij. Eris
sicut dormiens i medio mari. ⁊ quasi sopi
tus gubernator amisso clauo. Tal' animū
suū non recolligit. Est enim tan q̄z puluis
quē pijcit vētus a facie terre. ⁊ q̄si doliū nō
ligatum. Hanc dissolutionē Grego. videt

vocare importunitatē mētis. qua mens p
pter tristiciā in spūalib⁹ se importune trās
fert ad delectabilia corpalia tediose spūa
lia implendo. Undecim⁹ est incuria. q̄
suoꝝ debitā curā nō habet. cui opponit dili
gentia. Incuriosus sua nō colit. culta non
colligit. ꝛ collecta nō custodit. Un versus.
Nō minor est virtus q̄z querere parta tueri.
Hoc vitio laborāt q̄ audita nō curant me
morie tradere. mēte. vel scripto. vl' opere. q̄
dilacerate ambulāt ꝛ immūdicias sine rōe
sustinēt. Cōtra quos est ꝙ ordinate natura
pcedit. ꝙ ornat⁹ interdū est virtus. ꝛ ꝙ exteri
ora notāt interiorē incuriā. ℞ Duo
decimus est ignauia q̄ laborat q̄ eligit po
tius in miseria magna pmanere q̄z aliqn
tum laboris subire. Et videt̄ idē esse cū pu
sillanimitate. Nā magnanimitas est virt⁹
inclinās ad opa magno honore digna. s̄m
ph̄m. iiij. eth̄. ꝑsumpcio est excessus. sꝫ pusil
lanimitas defect⁹ est spēaliter in his q̄ spe
cialiter cadūt sub cōsilio. Et s̄m Tho. ij. ij. q
cxxxiij. pusillanimis deficit a pportione sue
potētie. dū recusat ad id tēdere qḋ ē sue po
tentie cōmensuratū. Et inde est qḋ Math.
xxv. et Lu. xix. seruus q̄ acceptā pecuniā do
mini sui fodit in terra. nec est opatus ex ea
pper quendā pusillanimitatis timorē pu
nitur a dn̄o ℞ Tredecim⁹ est indeuo
tio. s. quedā ariditas spūalis ꝛ carentia fer
uoris mētalis. De qua ps̄. Aīa mea sicut
terra sine aqua tibi. Et Numeri. xj. Anima
nostra arida est. nihil respiciunt oculi no
stri nisi man. Orit aūt aliqn̄ ex supbia que
est quasi mons gelboe. sup quē nec ros nec
pluuia deuotōis. s̄m Bern. descēdit. Ali
qn̄ ex defectu cibi spūalis. Psal. Aruit cor
meū quia oblit⁹ sum comedere panē meū
Aliqn̄ ex accidia. Nā alie creature ociō im
pinguant. sꝫ homo labore spūali. Prouer
bioꝝ. xiij. Uult ꝛ nō vult piger. aīa autē la
borantiū impinguabit ℞ Decim⁹
quartus est tristicia in diuino. s. officio. Et
Greg. videt̄ vocare torporē q̄ ē circa prece
pta que ptinēt ad cōmunē iusticiā. Non in
q̄t Aug. ex tristicia aut necessitate. q̄ hila
rem datorē diligit de⁹. ij. Cor. ix. Hoc viti
um est quasi absinthiū positum in esca dei
Itē cū oia a deo acceperim⁹ iustissimū est
vt ei restituēdo lete seruiam⁹. Item Pro
uerb. xxv. Sicut tinea vestimēto ꝛ vermis
ligno. sic tristicia viri nocet cordi. ℞
Decimusquint⁹ tediū vite qḋ aliqn̄ do
orit ex dei amore ꝛ celestis patrie. Sic patꝫ
in ap̄lo q̄ ꝯcupiuit dissolui ꝛ eē cū Christo
Aliqn̄ ex maloꝝ ꝑsertim alienoꝝ ꝯsiderati
one. q̄b⁹ mūdus plen⁹ est. Eccs. ij. Teduit
me vite mee videntē mala esse vniuersa s̄b
sole ꝛ cūcta vanitatē ꝛ afflictionē spiritus.
Aliqn̄ ex vehemētia tribulatiōis ꝓprie. ij.
Cor. j. Supra modū grauati sumus. ꝛ su
pra virtutē. ita vt tederet nos etiam viuere.
Aliqn̄ ex accidia. ꝛ hic est pctū̄ et puenit
ex lōga tristicia postq̄z nō solū tedet bo ser
uire sꝫ etiā viuere Decimussext⁹ ē despe
ratio quā docet ap̄ls fugere penitentes. ij.
Cor. ij. Ne nimia tristicia absorbeat hui⁹
modi. Decimusseptim⁹ est rancor et q̄
dam mētis amaritudo. ꝯtra illos q̄ hoīez
volūt ad spūalia exercitia inducere Exem
plū de monacho accidioso ꝯ platū amari
cato. Decimusoctau⁹ est instabilitas p
posit. cū bō in dei suitio diuersa pponit. ꝛ
mala attēptat. ꝛ frequēter ppositū mutat.
nō ex impotētia aut ex rōnabili cā. sꝫ pp̄ter
tediū qḋ habꝫ i eoꝝ executiōe spūalium.
Decimusnon⁹ est inquietudo corporis
ꝛ instabilitas loci. vt apparet i m̄ltis Ui
cesimus est malicia. q̄n pp̄ter tristiciā quā
q̄s habet in diuinis intantū mal⁹ efficitur
ꝙ etiā spūalia modica aut nulla estimat et
etiā impugnat ℞ Quo ad tertiū p̄n
cipale notandū ꝙ plura remedia sunt ꝯtra
accidiā. Primū est ꝯsideratio detesta
bilitatis hui⁹ vitij. vt apparet pmo i cōside
ratione exēploꝝ oīm reꝝ laborantiū. Nā i
vita carētib⁹ sol ꝛ astra q̄n die gyꝝ mundi
circūeunt. In habētib⁹ vitā vegetabilem
herbe ꝛ arbores minimū intuū habētes in
multis aduersis ad magnā q̄ntitatē pueni
unt. In sensibilib⁹ dic̄ Salomō Prouerb.
vj. Uade ad formicā o piger. ꝛ ꝯsidera vias

incuria opponitur diligentia

magnanimitas quid sit et quomodo differat a pusillanimitate

indeuotio quid sit

tedium vite quandoque meritorium

desperatio

rancor

remedia contra accidiam

eius. et dicere sapiētiā. In malis hoīb⁹ quot
sunt studia mundo seruiendi. In bonis ho
minibus Cecilia q̄si apis argumentosa do
seruit. In angelis bonis et malis continua
sunt exercitia. Scōm ē q tantū displiceat
deo. Unde Apoc.iij. Quia tepid⁹ es inci
piam te euomere. Cū sm glo. q2 quādas se
curitatē acceperit de bonis aliquibus. Itez
Luc.xv. Gaudiu3 ē angelis sup vno petōre
sc3 feruido pniam agente q3 super.xcix. iu
stis qui nō indigent pnīa .i. tepide viuētib⁹
sm Greg. Item Luc.xiij. de ficulnea dicit in
fructifera. Succide illa3 vt quid etiā terra3
occupat. Tertiū ē q accidia multū plac3
diabolo. Unde Matth.xij. Immūd⁹ spūs
exiēs ab hoīe et reuertendo inueniēs domū
vacantē. vadit et assumit alios septē nequi
ores se. et intrantes habitāt ibi. Itē Matth.
viij. Demōes dixerūt christo. Si eijcis nos
hinc mitte nos in gregē porcoz. Et Job.xl.
dr dormire sc3 demon in loco calami. p qd
vacuitas designat. Scōm remedium ē
rationabilis diuersitas occupationū. Ioz
dinata debet esse et rationabilis. vt docet ex
emplū in vitaspatrum. vbi beato Antonio
accidia temptato angelus apparuit. quem
vidit pmo funiculū torquentē. deinde oran
tem. deinde sportas texentem. et itez orantē
vacantē. et sic facere antoniū iubentē. Facc
diam. Tertiū est vt cū senit tristiciā acci
die quis interdū querat bonā societatez cū
qua perutilit sola3 de deo et liciis tractet
lete. Exēplū in vitaspatrū vbi sepe illud fece
runt. In cui⁹ figura legit Exo.xvij. q Josue
pugnāte contra amelech orabat moyses le
uans manus ad deū. cuius man⁹ erāt gra
ues. sed hur et aaron sustentabant manus
eius et vtraq3 parte. Quartum vt hō se
cogat ad exercitiū spūaliū quē fastidit. Nā
habit⁹ delectabilis nō nisi per act⁹ interdū
tristes multiplicatos acquiritur ex.ij. Eth.
Quintū vt cum magno conatu q̄s me
moret dei totū bñficia. Et si sm ps. renuit cō
solari anima mea. credat qd seqt. Memor
fui dei et delectatus sū. Oportet aūt huic co
natū magnū esse. q2 homo in tristicia cōsti
tutus difficulter talibus imorat. Sextū ē
exclusio p posse trui radicū accidie supra in
principio capituli positaz. In cuius figura
dr Leuit.vi. Ignis in altari meo semp arde
bit quē nutriet sacerdos subuciēs ligna ma
ne per singulos dies. Septimū est cōsi
deratio pene inferni et purgatorij et beatitu
dinis que expectam⁹ sm nostrū meritū vel
demeritū. Unde in vitaspatrū. Quidā pat
cōquestus est patri ab illi accidiā. Rndit
alter. iō pateris. q nondū vidisti requiē ce
li nec penā inferni. Octauū et summum re
mediū dei grā est. ps. Uiam mandatorum
tuoz cucurri cū dilatasti cor meū. Unde in
Cant. Trahe me post te. curremus in odo
re vnguētoz tuoz. Cant.j. ps. Erraui sicut
ouis que perijt &c.

. Capitulum. XXI. A

Ecimo sexto pro

D hibetur erubescētia christi seque
di et eius doctrinā3 in necessarijs
ad salutē. Unde Lu.ix.att. Qui me erubue
rit et meos sermōes. hūc filius hoīs erube
scet cu3 venerit in maiestate sua et patris et
sanctoz angeloz. id est ad modū erubescen
tis se habebit dicēs Nescio vos. sicut ait vir
ginibus fatuis Matth.xxv. Et causa ē ia
nua. Tria sunt hic dicēda et vidēda. Pri
mo de verecūdia seu erubescētia bona. Se
cūdo de mala de quibus dicit Eccl.iiij. Est
cōfusio adducēs peccatū. et ē cōfusio addu
cens gloriā et gratiam. Tertio de remedijs
male erubescētie. B Quātū ad pmū3
notandū sm Tho.ij.ij.q.cxliiij. q verecūdia
ē timor de actu exprobrabili facto vel fiendo
Dicit pmo timor quē ē respectu ardui pos
sibilis respectu cui⁹ nō est tristicia. Ex q pa
tet q pfecti nō erubescūt faciliter de futuris
malis pperrabilibus q2 nō apprehēdūt ma
la opa vt difficulter ab eis mediante grā vi
tabilia. Item patet q malicosi nō sunt vere
cundi. q2 ex habitu facilia putāt mala. Dici
tur de actu turpi in quo includit cogitatio.
verbū. vel omissio turpis. Dicit turpis seu
exprobrabilis. Sz q sūt turpia. exprobrabilia seu

Erubescentia seu verecundia quid sit

ĩhonesta. Rñdeo q̄ nuditas corpis ĩ adul-
to respectu alterius. Itez discooptatura mẽ-
bra hmõi. puta genitaliũ. posterioꝝ ⁊ vbe-
ruz. Ex q̊ patet q̄z male faciãt vestes curtas
portãtes q̄ ad viros. ⁊ vbera nudãtes q̄ ad
mulieres. ⁊ tunicas leuãtes sine cã. Rõ isto
rum ẽ. q̄r a natura talia veremur. vt dicit be
atus Aug⁹. li. de ciui. dei. cõtra diogenem.
Item oẽ peccatũ ẽ erubescibile. precipue tñ
luxurie furti seu subtractiõis alieni boni et
mendacij. De q̄bus inter cetera dicit Ecc. xli.
Erubescite a patre et a matre de fornicatõe
⁊ a p̄sidẽte ⁊ a potẽte de mẽdacio. ⁊ a pncipe
⁊ a duce de delicto ⁊c. ℭ Quod aũt tur-
pe sit oẽ peccatũ patet tripliciter. Primo
q̄r peccatũ nuditatẽ fecit erubescibilẽ. Naz
Gen. ij. dr. Erat vterq̄z nudus adã scz ⁊ vxor
eius. ⁊ nõ erubescebãt. Rõ. q̄r nulluz pecca-
tum fecerãt ⁊ futuꝝ faciliter vitare poterãt
Interi ei q̄ mẽs supiori obediebat creatori
q̄cquid infra mẽ erat. vt mẽbra corpis et
etiã bestie hoĩ obediebãt. sz eo ipso q̄ hõ deo ĩ
obediẽs fuit. obediẽtia multoꝝ hoĩ ẽ subtra
cta. Iõ Gen. iij. dicit. Postq̄z ambo de fru-
ctu vetito gustauerũt. aperti sunt oculi am
borũ. videlicet experiẽtie ĩ habẽdo q̄ malũ
prius mente nouerunt. Cũq̄z cognouissent
se esse nudos cõsuerũt folia ficus et fecerũt
sibi perisomata. Plura ibi de verecũdia vi
delicet q̄ ad vocẽ dei fugerũt qñ de⁹ q̄siuit.
Adam vbi es. q̄ deus ait. q̄s nibi indicauit
q̄ nudus eẽs ⁊c. B Secũdo cũ erube
scentia sit fuga rei turpis. et peccatũ sit op⁹
diaboli cõtra naturã. imo eo remoto omia
decẽtia forent. cõstat peccatuz esse maxime
erubescibile. et q̊d plus ẽ. in eius cõparatione
alia erubescibilia nõ sũt. teste Greg. dicẽte
de maria magdalena. q̄r semetipsam graui
ter int⁹ erubescebat nihil esse credidit q̄ ve-
recũdaret foris. Tertiõ erubescẽtia est re-
spectu imũdoꝝ. sz in cõparatione peccati. alia
imũda mũda sunt. Vñ Math. xv. Que d
ore pcedũt de corde exeũt. ⁊ ea coinquinãt
hoiem. de corde eñi exeũt cogitatiões male
homicidia adulteria. fornicationes. furta.
falsa testimonia. blasphemie. hec sũt q̄ coin-
quinant hoiem. ps. Corrupti sũt ⁊ abomĩa
biles facti sunt scz iniqui. D Dicit facto vel
fiendo. q̄r plura fecimus q̄ erubescere debe
mus et nescimus an de facto lucre corã do
habeamus. plura etiã sũt q̄ ppetrare posse-
mus ipia. E Notãduz scdo ſm Tho.
vbi prius. ⁊ phm. ij. et. iiij. Ethi. q̄ verecũdia
q̄uis nõ sit virt⁹. eo q̄ vtus dicat pfectionẽ
habit⁹. pfect⁹ aũt vir nõ timet aliquid vt fu
turũ arduũ possibile vel difficulter vitabi-
le. sz ppt habitum faciliter vitabile turpe. tñ
verecũdia ẽ bonũ quid ⁊ laudabilis passio
⁊ habitus cõsimilis ei⁹ acq̄ri põt. Laudabi
lis i quã q̄ntuplici rõne. Primo q̄r fre
nũ est sensualitatis. q̊d duz q̄s habet a mul-
tis malis pseruat actib⁹. et spes ẽ de ei⁹ cor-
rectione. Vñ quidã phs dicit. Erubuit res
salua est. Scdo ẽ ornamẽtũ p̄ciosũ q̄ de
corat iuuẽt⁹ et muliebris sex⁹. Vñ Ecc. vij.
Gratia verecundie ei⁹ scz mulieris sensate
⁊ bone sup aurũ. Tertio est ocul⁹ quidã
mentis ostẽdens opus de q̄ quis verecun-
dat esse examinãdũ an bonũ. ⁊ tũc erubescẽ
tia est expellenda. si malũ tũc ẽ dimittẽdum
ſm illud Matth. vj. Si oculus tu⁹ nequã
fuerit. totum corp⁹ tuum tenebrosum erit.
Quarto ẽ priuilegiũ humane cõditiõis
in hac vita quo carẽt omia aialia irrõnalia
q̄r nullũ eoꝝ verecũdatĩ ppter. q̄r turpe non
pcipit. vt patet in eoꝝ actib⁹. Quĩto gra
tiaz a deo meret. Vñ Gen. ix. Sem verecũ-
dus benedicit ⁊ Cham maledicit. Etiã Luc.
j. ad ingressũz angeli maria verecũda et ti-
mida audiuit. Ne timeas maria. inuenisti
gratiã apud dñm. Quo contra quinq̄z
mala incurrũt inuerecũdi p opposituz q̄ faci
liter cõsiderare potes. Vñ Hiere. iij. Frõs
mulieris meretricis facta ẽ tibi. noluisti eru
bescere. Itẽ ibidẽ. vj. Cõfusione nõ sũt cõfu-
si. et erubescere nescierũt. F Tertio no
tandũ q̄ verecũdia q̄ etiã nõ est peccati re-
perit in multis. Primo in pfectis et senib⁹
quo ad habitũ multũ. ⁊ paꝝ q̊ ad actũ. quia
nõ apprehendunt turpia vt possibilia sibi ⁊
difficulter euasibilia. sz tñ sũt sic dispositi vt
si in eis esset aliquid turpe de hoc verecun-

darent. vt dicit phs. iiij. ethicor. Secundo reperit plus in mediocriter bonis. q2 in eis est aliquid de amore boni. et tamen nō sunt totaliter imunes a malo. Tertio plus reperiendū est de verecūdia in feminis. Quarto plus in virginibus adultis. Quinto maxime in iuuenibus vtriusqz sexus postq̄z venerit ad vsum rōnis. Verecūdia aūt carēt q̄ sūt in patria. Itē vsu rōnis carētes in via. Adā et Eua caruerūt in paradiso. Et maliciosi q̄ nihil apprehendūt vt turpe. nec malū timēt. Est preterea triplex verecūdia. quedā naturalis vsum rationis pueniēs sicut alie passiones. Alia est materia merendi. vt ista q̄ insurgit rōne infamie innocētis. Tertia ē meritoria et satisfactoria. vt ista quā habemus in cōfitēdo peccata. Vn̄ Bern. Quātū displicet deo impudicia peccatoris. tātū placz deo erubescētia penitētis ¶ Quo ad secūdū principale notandū q̄ scḿ Tho. vbi supra. mala verecūdia ē timor inordinatus de actu nō vere sed apparenti exprobrabili seu turpi facto vel fiendo. Pro cuius declaratione aduertendū cū timor sit de essentia verecūdie quātū ad ppositū sufficiat timor vel metus scḿ Tho. i. ii. dis. xxix. est istās vel futuri periculi causa mentis trepidatio. Et est duplex metus. Quidā qui cadit in constantē virū. Alius qui nō cadit in cōstantē virū. Cōstans enī pprie est virtuosus. et incōstans vitiosus. Metus aūt cadēs in constantē virū est q̄n minus malū sustinendū cogit metu maioris mali. Hic timor cadit in cōstantez virū. Cuius rō est. q2 scḿ phm. ij. ethicor. cōstās et virtuosus est mēsura oīuz operz suoz. Scit enī quid fugiēdū et q̄d faciendum sit. Idcirco eligit magis sustinere minus malū q̄z maius maluz incidere vbi vnū fieri oportet. Et differt constās ab icōstanti dupliciter. Primo electione. q2 eligit q̄dcūqz malū pene pati. puta priuationem bonoz exterioruz. fame. vel vite q̄z peccare. De quo dic̄ Anshel. li. Cur deus hō. q̄ pro infinitis mūdis saluandis scz corporaliter nō esset cōmittēdū peccatū. Incōstās autē et vitiosus eligit potius subire maius malum. puta peccatū ppter delectationez annexam. q̄z vitare minus maluz. puta pdere temporalia. Nā minimuz peccatū ē maius malū q̄z maximū malū pene sit malū. Alia differētia est quātū ad estimationē periculi vel pene imminētis. q2 constans nō cogit nisi forti et pbabili estimatione. Incōstans aūt p leui estimatiōe et fugit q̄dāmodo nemine psequēte. ¶ Est aūt quadruplex metus qui cadit in cōstātem virū. Primus est metus mortis ab eo q̄ intēdit et pōt occidere. Secundus est grauis cruciatus corporis. puta verberatio. tortio. incarceratio. et huiusmodi. Tertius est metus stupri q̄ bonis viris maior q̄z mortis esse debet. Itez si quis dedit aliquid ne stuprū pateretur vir vel mulier. Quartus seruitutis metus. Et dic̄ Tho. Pe. et Alb. q̄ nō differt vtruz hec predicta quattuor fiant in psona ppria. siue in psona liberoz siue vxoris. Itē si quis in adulterio vel furto vel flagitio alio dephēsus dedit aliquid vel se obligauit. ad p̄dicta quattuor pertinet. q2 timuit mortez vel pericula vel vincula. Itē si dephensus dedit quid deprehēsori vel pmisit ne pderet. ptinet ad q̄ttuor pfata. q2 p̄dictus pnominata potuit pati. Metus aūt cadēs in in cōstātē virū est q̄ fit per minas verboz. vt nisi hoc feceris nō habebis gratiā meā. vel nō diligā te. et similia. Etiā scḿ legistas timor īfamie et vexationis nō caderet in cōstātē viz et sub quattuor prefatis. q2 talibus multis modis subueniri pōt. Et nota q̄ metus cadit in vnū q̄ nō diceret cadere in aliū. Nō enī ē verisimile regem timere obuisse militē paruū. Et minor metus excusat in casu feminam q̄z virum. Metus igit̄ cadens in cōstantē viruz facitz q̄ pmissa vel data tali metu nec coram deo nec corā ecclesia tenent. vt matrimoniū tali metu cōtractū. et alia data vel pmissa. Rō ē q2 cōsensus in talibus nō ē liber mere sz coactus. nihil ergo dedit libere. Imo metus cadens in cōstantē viz impetrat restitutionē in integrū. ¶ Sed querit̄. Vtruz ille q̄ per metū cadentē in cōstatem viruz cōpulsus aliquid promittit de tpalibus teneatur

metus duplex

illud postmodū adimplere. Rñdet Alb.
in.iiij. Credo ꝙ vbi ē iudiciū per quod inue
niri pōt defensio a iudicāte etiā coact⁹ de
bet soluere ꝓmissum. Et cōpetit ei actio ex le
ge et ex canone. et iudex debet eū restituere
in integrū. Si aūt defectus sit iudicii. puto
ꝙ nō debet soluere sed aliquā leuē ꝑpt cau
telam facere penitētiā de ꝓmisso. ꝓpue si
fides vel iuramentū nō interuenit. Si aūt
iuramētū interuenit. dicūt multi ⁊ etiā mihi
satis ꝓbabile videtur esse soluendū. Si au
tem non soluit et iuramentū violauit. ⁊ po
stea venit ad penitētiā. videtur mihi nō esse
cogēd⁹ ad solutionē. sed tantū ad fracti iu
ramenti emendationē. Hec Alber. K

Dubitaᵗ an timor in genere de timore lo
quēdo excuset a peccato. Rñdeᵗ ſm Tho.
ij.ij.q.cxxv.ar.iiij. Timor in tantū habet rati
onē peccati in quātū est cōtra ordinē recte
rationis. que est regula humanoꝝ actuum.
Recta aūt rō iudicat ꝗdā mala magis esse
aliis fugienda. Et ideo quicūqꝫ vt refugiat
mala que ſm rationē magis sunt fugiēda
nō refugit mala que sūt minus fugiēda. nō
est peccatū. Sicut magis est fugiēda mors
corporalis ꝗꝫ amissio rerū. Vñ si quis ꝓpẽ
timorem mortis latronibus ꝓmitteret aut
daret excusareᵗ a peccato qđ incurreret si si
ne cā legitima ꝑtermissis bonis hominibus
quibus magis esset dandū peccatoribus
largireᵗ. Si aūt aliquis per timorē fugiens
mala que ſm rationē sunt minus fugiēda
incurrat mala que ſm rationē sunt magis
fugienda. nō potest a peccato totaliter excu
sari. quia talis timor inordinatus esset. Sūt
aūt timenda magis mala anime ꝗꝫ corpo
ris. ⁊ mala corporis ꝗꝫ exteriorū rerum. Et
ideo si quis incurrat mala anime. id est. pec
cata. fugiēs mala corporis puta flagella vł
mortē. aut mala exterioꝝ. puta dānū pecu
nie. aut si sustineat mala corporis vt vitet dā
num pecunie. nō excusatur totaliter a pctō
diminuitur m̄ eius peccatū. quia min⁹ volū
tarium est qđ ex timore agiᵗ. Imponiᵗ enim
homini quedā necessitas aliquid faciendi
ꝓpter imminentē timorē vt faciat volūtari

um mixtum ſm phm. L Sed quādo
ē timor peccatū mortale. Rñ. ar.iij. Timor
est peccatū ſm ꝙ ē inordinatus put scꝫ refu
git ꝗs qđ ſm rōnē nō est fugiendū. Hec au
tem inordinatio timoris qñqꝫ quidem cō
sistit in solo appetitu sensitiuo nō ꝑueniente
consensu rōnalis appetitus. ⁊ sic nō est pec
catū mortale sed veniale solum. Qñqꝫ vo
h⁹modi inordinatio timoris ꝑtingit vsqꝫ
ad appetitū rōnalē qui dicitᵗ voluntas. q̄ vo
luntas ex libero arbitrio refugit aliqđ non
ſm rationem. Et talis inordinatio timoris
qñqꝫ est peccatū veniale quādoqꝫ mortale.
Si enī quis propter timorē quo refugit ꝗs
periculū mortis. vł qđcūqꝫ aliud tꝑale ma
lum. sic dispositus est vt faciat aliqđ ꝓhibi
tum. vel pretermittat aliqđ qđ est preceptū
in lege diuina. talis timor est peccatū mor
tale. alioqñ erat peccatū veniale. Vñ Apoc.
xxi. Timidis et incredulis et execratis ⁊c. pars
erit in stagno ardēti igne et sulphure. qđ est
mors secūda. Hec de Tho. Quicqđ igitur
de timore dictū est illud ad verecūdiā appli
candū est. M Ad sciendum quando
verecūdia sit peccatū veniale vel mortale.
Notādū ſm Tho. ij.ij.q.xix.arti.ij. ⁊ iij. q ti
mor mundan⁹ est quo quis inordinate timet
amittere bona exteriora. Human⁹ quo quis
timet ꝓprie persone. Et pertinent ad vnū
timorē in re quo quis a deo recedit proptẽ
amorē creature et corporis detrimētū. Eti
am timere taliū ꝑditionē interdū ē natura
le interdū vitiū. Naturale enī est ꝙ refugit
ꝓprij corporis detrimentū vel etiā damnū
tꝑaliū rerū. Sed ꝙ homo ꝓpter ista rece
dit a iusticia est ꝯtra rationē naturalē. Vñ
phs. iij. ethico. dicit ꝙ quedā sūt peccatorū
opera ad que nullo timore debet quis cogi
quia peius est huiusmodi peccata ꝯmitte
re ꝗꝫ penas quascūqꝫ pati. Dicitur in diffi
nitione de actu nō vere sed apparenter exp
brabili. N Ubi nota ꝙ duplices sunt
actus. quidā vere exꝓbrabiles. vt i ꝓncipio
capituli patuit. Alij nō vere exprobrabiles
sed apud filios huius seculi. De quib⁹ dici
tur Iob. xij. Deridetur iusti simplicitas. Sup

quo Greg. lib. x. mora. sic dic. Animus q̄ppe viri iusti non nūq̄z operi recto constanter innitit. et tamen humanis irrisionib⁹ vrgetur. Miranda agit et opprobria recipit. q̄r ab huius mūdi sapientibus puritatis virtus fatuitas credit. Quid nāq̄z mūdo stultius videtur q̄z mentē verbis ostendere. nihil callida machinatiōe simulare. nullas iniurijs cōtumelias reddere. p maledicentibus orare. paupertatem querere. possessa relinquere. rapienti nō resistere. percutienti vnā maxillā alterā pbere. sz qd̄ abominat̄ egyptij israhelite deo offerūt. Subdit. Lāpas cōtempta apud cogitationes diuitū. id est superbor̄ parata ad tempus statutū. ¶ Item notādū q̄ malā verecundiam multi habēt scd̄m q̄ multipliciter aliqui peccāt in septē peccatis capitalibus. Primo quidā verecūdantur humiles esse. Aut in veste cōtra exēpluz Johannis baptiste. vestiti zona pellicea. Matth. iij. Aut nō querēdo necessaria dubia. Cōtra christi exemplū qui in medio doctor̄ quesiuit. Luc. ij. Aut verecūdantes q̄n nō sciunt respōdere ad quedā inutilia. Sicut Homerus vt refert Policratus q̄ problema pediculor̄ soluere nequiēs pre tristicia mortuus est. Aut sacramēto reuerētiam non faciētes. Contra exemplū militis qui p̄cioso indutus equū descendit in luto genua flectendo ad eucharistiam s̄m suaz cōsuetudinem. vt Cesarius refert ī suo dialogo. Secūdo sūt alij verecūdātes paupertatē. que est instrumentū humilitatis. lima peccator̄ et christi ornatus. Alij celant genealogiam pauperū. Quo cōtra dicitur de Guilhel. epo parisiensi. qui scobaz cum qua pater suus pistor fornacē purgare solebat in camera sua semp habebat vt videret se de paupertate eleuatuz. Et Esa. xlviij. Ecce excoxi te sed nō quasi argētū. elegi te ī camino paupertatis. ppter me faciaz vt non blasphemer. et gloriā meā alteri non dabo.

Tertio alij verent̄ detractiones castitatis. ꝛ cōtrahūt. cōtra exēpla virginū q̄ etiā sanguinē effūdere nō erubuerūt. Vn̄ Sap. iiij. Multigena aūt impior̄ multitudo nō erit vtilis. ꝛ adulterine plantatiōes non dabunt radices altas. nec stabile firmamētū collocabūt. ꝛ si in ramis in tempore germinauerit. infirmiter posita a vento cōmouebunt̄. ꝛ a nimietate vētor̄ eradicabuntur.

Quarto alij patientiā recusantes verecundant̄ iram sopire. cōtra christi verbum In patientia vestra possidebitis aīas vrās Luc. xxi. Quinto alij verent̄ ignoscere in se peccantibus. contra exemplum christi qui totiēs presertim die crucifixionis offensus oīa cōdonauit. Sexto alij abstinentiaz verent̄ ppter obloquētes. cōtra exemplum Honorati. primo dialogor̄ Greg. vbi dicit̄ q̄ in cōuiuio carnes comedere nolens miraculose piscē obtinuit. Septimo alij ex inertia ꝛ pusillanimitate timēt morituris mortem ānunciare. cōtra exemplū Esaie dicentis Ezechie. Dispone domui tue. q̄r morieris tu et non viues. Esa. xxxviij. Alij verecundant̄ infirmis obsequi christum fugientes. Alij verecundant̄ corrigere vitia filior̄ ancillar̄ et familie. quos oēs valde terrere deberet formida hec christi sententia. Luc. Qui me erubuerit et meos sermones. hūc filius hoīs erubescet cū venerit in maiestate sua ꝛc. ¶ Quo ad tertiū pncipale notanduz q̄ ad expellēdā verecūdiam valent septem. Primo considerare christi maximā dehonorationē in sua morte. Naz ad festū pasce de oī terra quasi aliqui hierusalem venerant. christus famosissimus ī verbo facto et ṽtute fuerat. crux turpissima fuit pena. ꝛ tñ voluit in medio latronuz educi et mori et nudus oīno exui. que oīa aliaz ꝛ aliam verecundiam maximā incutere potuerunt. Et in̄ ad Hebreos. xij. Proposito sibi gaudio sustinuit crucē cōfusione contempta. Quare vt ibidem dicitur. Exeamus extra castra improperium eius portantes.

Secundo videamus exempla sanctorū qui verecūdiā postponentes virtutibus insudauerūt. Naz Heb. xi. Fide moyses grandis factus negauit se esse filium filie pharaonis eligens magis affligi cū populo dei q̄z temporalis peccati habere iocunditatē

omnis plantatio quam non plantauit pater meus eradicabitur.

pater ignosce illis

remedia ad expellendum verecundiam

Susanna magis voluit mori turpiter q̃z puritatem matrimonialem perdere. Dan. xiij. Itē Act. v. Ibāt apostoli gaudētes a cōspectu cōcilij quoniā digni habiti sunt contumeliam pro noīe iesu pati. Tertio ponderādum est q̃z malū et stultū sit dimittere opa bona ex verecundia. Nam tales faciunt sicut vir qui ꝓpter latratū caniculi castrum nō defēderet. Sic equꝰ q̄ truncū vmbrosū formidaret. Et sicut vidētes recti et sani irrisionem cecoꝝ curuoꝝ et leprosoꝝ et iudicia eoꝝ falsa curare nō debent. pro nihilo enī irrisiōes curāde sūt taliū. Quo contra Leuit. xxvj dicit. Terrebit eos sonitus folij volantis. Quarto valet cōsiderare erubescētiā quā in futuro sustinebūt bona facere erubescentes. Luc. ix. Qui me erubuerit et meos sermones hunc filiꝰ hoīs erubescet cū venerit in maiestate sua et patris et scōꝝ angeloꝝ.

Quinto sexto et septimo valet cōsiderare tres radices verecūdie male et illas extirpare. Prima radix ē amor placendi mūdo. Sen. Desines timere si sperare desieris. Idē. Nō dū felix es. si nō turba deridet te. Mathe. v. Beati estis cū maledixerint vobis homines. Scda. elongatio dei ab aīa. q. si presens esset multū diceret quis illō ps. Si ambulauero in medio vmbre mortis nō timebo mala. quoniā tu mecū es domine. alias timeret. Figura huius est in Petro q̄ christum sequēs a longe ter negauit ex timore et verecundia. Tertia cā est auiditas honoris transitorij. q̄ cū a falsis attribuit̄ faciliter perdit̄ et apud neminē vniuersalit̄ honor habetur. Si inquit apostolus hominibꝰ placerem christi seruus nō essem. Gal. j.

Capitulum. XXII.

Quia igitur superbie vitiū causat inobedientiam et preceptoꝝ transgressionem atq̃z cōtemptū. Idcirco decimoseptimo tria principaliter de huiusmodi ꝓpinc sunt videnda.

A Primo quibꝰ ex ꝑcepto sit obediēdū. Scdo quid sit cōtemptus et quādo mortale peccatū. Tertio de inobediētia qñ sit mortale peccatū.

Obediētia

Quātū ad primū dubitat. An subditus teneatur prelatis suis in omnibꝰ obedire. Rūdet Tho. ij. ij. q. ciiij. ar. v. Obediens mouet̄ ad imperium precipientis quadā necessitate iusticie. Potest aūt contingere ex duobus q̄ subditus nō teneatur superiori suo in oībus obedire. Uno modo ꝓpter preceptū maioris. vt dicit Ro. xiij. super illud. Qui potēti resistit dei ordinationi resistit. qui aūt resistūt ipsi sibi dānationē acquirunt. Ubi glo. Augu. Si quid iusserit imperator. nunquid faciēdū est. si cōtra proconsulem iubeat. Rursum si quid ipse ꝓconsul iubeat et aliud imperator. nunquid dubitat̄ illo cōtempto isti ē seruiendū. Ergo si aliud imperator aliud deus iubeat. illo cōtempto obtēperandū ē deo. Ray. addit. Si tamen dubitat subditꝰ vtrū id quod precipitur sit cōtra deū vel nō debet obedire. nisi esset tale quid ī quo nullo modo eēt excusabil' ignorantia. puta cōtra articulū fidei. ꝑcepta vel ꝓhibitiones vel generale statutum ecclesie. Alias bonū sine quo pt esse salus debet dimittere interdū ꝓpter bonum obediētie.

B Alio modo dicit Tho. Non tenet̄ inferior suo superiori obedire si ei aliquid precipiat in quo ei non subdit̄. Dicit enī Seneca. iij. libro de beneficijs. Errat si quis estimat seruitutē in totū hoīez descēdere. pars eiꝰ melior excepta est. corpora obnoxia sūt et ascripta dn̄is. mēs quidē ē sui iuris. Et ideo ī his que pertinēt ad interiorē motū voluntatis hō nō tenetur homini obedire. sz in his que exterius per corpus sunt agenda. In quibꝰ tn̄ in ea que ad naturā corporis pertinent homo hoī obedire nō tenet̄ sz soli deo. quia oēs hoīes natura sunt pares. puta in his q̄ pertinent ad corporis sustentationem et prolis generationē. Unde nō tenent̄ nec serui dominis. nec filij parētibus obedire de matrimonio contrahendo vel virginitate seruāda aut aliquo alio huiusmodi. Sed in his que pertinēt ad dispensationē vel dispositionez actuum et rerum humanoꝝ tenetur subditus suo superiori obedire scdm rationē superioritatis. Sicut miles duci exercitus ī his

que pertinent ad bellū. seru⁹ dño in his q̄ p
tinent ad seruilia opa exequenda. filius pa
tri in his q̄ ꝑtinent ad disciplinā vite ⁊ curā
domesticā. ⁊ sic de aliis. Ulricus in summa
addit. Laici non tenent̄ p̄latis ecclesiasticis
obedire nisi in his ad quoꝝ obseruantiā se
in baptismo obligauerūt. scꝫ vt teneāt verā
fidē cū opibus quib⁹ abrenūciauerūt dia
bolo et oīb⁹ pompis ei⁹. Clerici aūt tenent̄
eis obedire in his que pertinēt ad officium
clericale. ¶ Dubitatur secūdo. vtrꝫ re
ligiosus teneatur in oībus prelato suo obe
dire. Rñ. ſm Tho. vbi supra. Et Petrū de
thar. super. ij. dis. vbi. q̄ triplex ē obedientia.

Prima sufficiēs ad salutē seu necessita
tem qua scꝫ obedit quis in his ad que obli
gatur. Obligatur autē religiosus et ad illa
solum obedire tenet̄ que possunt ad regula
rem cōseruationē ꝑtinere. vt sunt pmissa. et
illa sine q̄bus religionis ꝓfessio nō seruaret̄
vt mutua obsequia et officia ⁊ huiusmodi.
Et in his p̄lato suo obedire est necessitatis.

Secūda obedientia est ꝑfecta que obe
dit in oībus licitis. sed illa nō est necessitatis
Ideo Ber. li. de dispen. et precep. dic̄. Sub
ditus nec citra ꝓmissa est inhibendus. nec
vltra ꝓmissa cogendus per legem obedire.

Tertia obediēcia est indiscreta que ī illi
citis obediret. ¶ Dubitat̄ tertio vtrꝫ
religiosus teneat̄ obedire p̄lato suo in his q̄
sunt cōtra regulā. Rñ. ſm Pe. de thar. in
quodlib. Eoꝝ q̄ religioso a prelato suo iniū
gunt̄ tria sunt genera. Quedā sūt ſm re
gulam. vt ea que in regula cōtinent̄. ⁊ ea q̄
ad illoꝝ debitā obseruantiā expediunt vel
requirunt̄. In his nō est dubiū quin abba
ti precipienti teneatur monachus obedire.
nisi excusetur rationabili impedimento.

Alia sunt preter regulā vt que nec ibi cō
tinent̄ nec ad illa expediunt vel ordinant̄. vt
leuare festucā. Et de his ē verior ⁊ cōmunior
opinio q̄ nec in grauiorib⁹ nec in leuiorib⁹
q̄ꝫ sit regula. que oīno preter regulam sunt.
tenetur obedire. q̄ nō tenet̄ nisi quātū se ob
ligauit sua ꝓfessione. Perfecta tamē obedi
entia etiā in his obedit. Alia sunt cōtra
regulā vt quoꝝ opposita ibi ꝑcipiunt̄ vel ꝓ
hibent̄. De his distinguendū est. Quia q̄dā
sunt in quibus p̄latus pōt dispēsare. Que
dam in quibus nō pōt. eo q̄ regula vel con
stitutio ꝓhibet. Aut ergo certuꝫ est religio
so q̄ p̄latus in tali casu in quo ꝑcipit nō po
test dispēsare. ⁊ tunc nō debet obedire. Aut
certū est q̄ potest. et tūc debet obedire. Aut
dubiuꝫ est an possit. ⁊ tunc rōne dubij dico
simpliciť q̄ tenet̄ obedire. Hec de Pe. ¶
In dubiis enī obediēdo alteri presertim
supiori quis multipliciť excusat̄. Primo
ſm Ray. in summa. Subditus qui mouet
bellū dño suo sibi mandante. Qn̄ enim sub
ditus ꝓbabiliter dubitat. an dñs habeat iu
stum bellū. excusatur. ibi subditus ꝓpter bo
num obedientie. licet forte peccet dñs cōtra
deū mala ꝑcipiēdo. Unū Aug. li. ꝯ manichε
os. Uir iustus si forte sub rege sacrilego mi
litet recte pōt illo iubente militare vel bella
re. si qd̄ iubet̄ vel nō esse cōtra preceptū dei
certū est. vel vtrꝫ sit certū nō ē. ita vt fortasse
reum faciat iniquitas imperandi. innocen
tem autē militem ostendat ordo seruiendi.
Sed intellige ſm Guill. qn̄ dubitat miles
an assint cōditiones requisite ad bellum iu
stum. videlicet ꝑsona. res. causa. animus et
autoritas. Itē ſm Hostien. intellige ꝓbabi
liter dubitantem. quādo inquisiuit quātū
potuit ⁊ peritiores cōsuluit. et semꝑ dubius
remansit. ne in cōsciencia sit affectator igno
rantie. Unū in rebus dubijs homo ꝑ illumi
natiōe sui laborare debet. vt docet Aug. li.
lxxxiij. questionū. Et habet̄ dis. xxxvij. §. finali
dicēs. Nō oīs ignorans immunis est a pe
na. ille enī ignorās pōt excusari a pena qui
qd̄ disceret nō inuenit. Illis aūt ignosci hoc
nō potest qui habētes a quo discerent ope
ram nō dederūt. Scdō excusat dubium
aliqualiter in reddendo debitū ī matrimo
nio in casu quo mulier crederet primū virꝫ
defunctū et iam aliū duxit. et nūc audit pri
mum virū viuere. Nā vt Tho. dicit questio
ne l'rāli sup. iiij. dis. xxxviij. Si post scdm con
tractū oriatur aliqua dubitatio de vita pri
oris viri et aliq̄ cū q̄ certitudinē facere pos

[Handwritten marginal notes, left margin: "[illegible] qualiter [illegible] obedire debeant [illegible] latis ecclesiasticis"; "[illegible] quibus religiosus obedire debeat [illegible] lato". Right margin: "prelatus."; "nō bene."]

sit.nec reddere debet nec exigere debitū. Si
aūt causa illa faciat probabilem dubitatio-
nem debet reddere.sed nō exigere. Si autē
sit leuis suspitio pōt vtrūqꝫ licite facere. qꝛ
debet illam causam ponꝰ abiicere ꝙꝫ sm̄ ꝫ
consciētiaꝫ formare. Hec Tho. Tertio
excusatur in dubio etiā vbi superioris nō ar-
cet mandatū. vt in scrupulosis et timoratis
dictuꝫ est supra primo precepto de regula
tertia peccati mortalis. Item.iij.precepto ꝺ
sacramento eucharistie et de accedentibus
cū remorsu peccati. Quarto excusant i
dubiis obediēdo religiosi eo modo quo di
ctum ē nūc.iij.dubio. Quīto excusat quis
possessor alicuiꝰ rei quā credidit bona fide
fuisse suam.eo ꝙ habet continuationē pos-
sessionis bona fide.iusto titulo.⁊ rem ꝓscri-
ptibilem ibi esse credidit.⁊ sic prescriptionē
habere locū credit.licet iam incipiat ex aliq̊
motiuo dubitare an res sit sua. Dicit enim
Hostien. ꝙ talis adhuc dicit̄ habere bonā
fidē vt vtetur fructibꝰ.et sic ꝑscribit. Debet
tñ ab aliis inquirere vitatē.vt sic ad eā per-
niat.⁊ illa pbat per iura canonica ⁊ ciuilia.
Idē dicit Bern̄.in glo.extra de prescrip. su-
per.c.quoniā omne. Idē Inno.in glo.ibidē
¶ Dubitatur quarto qūo in dubiis q̄s
sibi rectā cōsciām debeat formare. Rn̄det
sm̄ Iohānē de tābaco.li.de cōsolatiōe theo
logie.xiiij.c.vij. In dubiis inq̄t bonoꝝ viro
rum vita aliis viuēdi debet esse regula. Est
igitur respiciendū ad facta bonoꝝ virorū ⁊
discretoꝝ. Et si plures tales vel vt in pluri-
bus casu tali eis occurrente sic vel sic se ha-
bere inuenires aut estimatione tua iudica-
res.tūc et tu similiter agere non formides.
Hec ille. Ad idē est Cancel.parisien.de ger-
[Johanes gerson]
sona tractatu de vita aīe lectione sexta sic
dicēs. Generale damus documentū.crede
re scꝫ faciliter sapiētū et bonoꝝ iudicio.⁊ cō
tra eoꝝ cōmunes sententias nō leuiter sibi-
met formare scrupulos anxios et timidos.
Fallor si nō iubet sapiēs. Fili ne innitaris pru
dentie tue. Et rursus. Noli transgredi termi-
nos quos posuerunt patres tui. Hoc preci-
pue necessariū est apd religiosos respectu

superioꝝ suoꝝ.hoc etiā apud ignaros diuina
rū legum. Hec ille. Idē dicit de iuniorbus
theologis respectu sententie senioꝝ.in q̄bus
vita ⁊ doctrina in moribꝰ bonis cōcordat.
Et causam assignat. qꝛ virtus longe certius
arte opatur.⁊ iuuenes passionibus obtene
brant. Prefatis cōcordat Hiero.sup illud
Prouerb.iij. Ne innitaris prudentie tue.
Prudētie sue inquit innititur qui ea q̄ sibi
agēda vel dicēda videt patrū decretis ppo-
nit. ¶ Quo ad scdm̄ pricipale ꝺ ꝯtemptu
quid sit ⁊ qn̄ mortale peccatū. Rn̄. Cancel.
de vita aīe lectiōe.v.vbi sic dicit. Cōsului sū-
mā dn̄i Altisidiorensis vbi loquit̄ de con-
temptu.et dicit ꝙ cōtēptus est appreciari rē
minus iusto. Alio modo est rē negligere ⁊
de ea nō curare. vt dū peccās habet circun
stantias retrahentes sꝫ eas nō curat aduer
tere.claudit quoqꝫ oculū q̄dāmodo ⁊ vertit
tergū ad eas. Tertio modo ē irasci rei tanq̄ꝫ
vili ⁊ eā aspernari. Primū ē malū.secundū
peius.tertiuꝫ pessimū. Dicamꝰ ergo ꝙ i oī
pctō etiā veniali cōmittit̄ cōtemptꝰ dei.pri
mo modo vere vel interpretatiue. Secūdꝰ
cōtemptus interuenire pōt tam in mortali
q̄ꝫ in solo veniali. Tertius cōtemptꝰ circa
deū ꝓcipientē.et erga prelatū suū.inquātū
prelatus est.nō videt̄ vnq̄ꝫ fieri cū delibera
tiōe cōpleta absq̄ꝫ peccato mortali. Et hoc
vocat̄ ꝓprie cōtemptꝰ. Nihilominꝰ aduer
tēdū ē diligent̄.ꝙ refert plurimū dicere ali-
quid fieri ex cōtemptu ⁊ aliquid eē cū contē
ptu. Sicut refert aliquid fieri ignoranter ⁊
aliquid ex ignorantia. Dicit̄ q̄ppe fieri ex cō
temptu qn̄ cōtemptꝰ est ꝓncipalis cā talis
actionis.sic ꝙ illo nō existēte.nō fieret actio
Ita quis opat̄ ex ignorātia.qn̄ illa nō exi-
stente nullo modo fieret illō q̄d fit. Proue
nit aūt actus nō nunq̄ꝫ cū cōtēptu vere vł
interpretatiue.nō tamen ex ꝯtemptu.qꝛ cō-
temptus nō ē i causa.sꝫ vel infirmitas.aut ꝺ
bilitas.aut ignorantia.aut affectio vitiosa
aut libidinosa dn̄atur. Sicut peccat aliq̄s
qn̄qꝫ ignorant̄.ita tm̄ ꝙ non minꝰ operaret̄
q̄d opat̄.si illud cognosceret.ꝓpterea palā
ē ignorātiā tūc nō eē causā agentē.sꝫ circū-

[contemptus quando mortale]

stantē. Quēadmodū ꝯtingit in subditis q̄ dicūt se scandalizari de factis supioꝝ. quos tñ ab actionib⁹ malis nō cōpescerent scāda; li cessatio ꝛ prelatoꝝ vita bona. ſꝫ ita sibi blā diunt. ꝛ sup alios querūt excusatiōes i pec; cans. D Ex his omnib⁹ non videt̄ re gula generalis posse sumi de distinctiōe int̄ mortale et veniale penes hoc q̄d ē esse vl nō esse ex cōtemptu. q̄nīā si capiat cōtemptus pmo modo. nō ē necesse omnē actū factum ex cōtemptu esse mortale. dū scꝫ deus aut p latus appreciat̄ minus iusto solum veniali ter. et ex cōtemptu tali mentit̄ aliq̄s aut oci; ose iocat̄ vel lente resistit pmis motib⁹. Si militer ex scdo cōtemptu pōt euenire q̄uis nō ita leuiter ꝛ frequent. Denīqꝫ act⁹ q pro uenit deliberate deliberatiōe cōpleta ex ter; tio ꝯtemptu. vt mihi videt̄. ē semp mortalis hoc eni fit q̄n peccans attēdit ad pcipientē ꝛ ad preceptū ei⁹ licitū. siue deus sit siue p latus. ꝛ ppter vilipensionē et aspernationē pcipiēns suiqꝫ pcepti assurgat effrenate ad actū talē faciēdū vel omittendū. aliq̄n non factur⁹ vel ñ omissurus. Hoc pprie ē agere ex cōtēptu. tanq̄ꝫ si dicat. vt aliqui. Ego i de spectū vestri. ꝛ quia sic pcipitis agaꝫ opposi tū. Hec Cancel. parisien. de gerso. Ad idē ē Tho. vt supra. pcepto pmo de supbia. Sa; tis etiā cōcordari videt̄ Humbert⁹ super li. cōstitutionū. vbi addit q̄ maioritas ꝛ mio; ritas cōtemptus cōsurgit ex multis. Aliq̄n ex magnitudine rei cōtempte. Aliquando ex numero cōtemptoꝝ. Aliquādo ex ꝯtem nentis magis debita subiectione. Aliquan do ex actus intēsione. Aliquādo ex frequē; tia. Aliquādo ex obstinatione. Aliquando ex cōtemnentis modicitate. Est aūt differē; tia inter negligentiā et cōtemptū sm̄ beatū Bern. q꞉ negligētia est languor inermē. sed cōtēptus est tumor superbie. I Quo ad terciū pncipale q̄le sit peccatū inobediē; tia. Rūdet Ulric⁹ li. vi. tractatu iiij. Inobe dientia exhibita p̄elato nō est sm̄ se morta le peccatū nisi sit cōtra pceptū ei⁹. quia ipse platus in mādatū temperat q꞉ nō vult sub; ditū p qualibet leui cā exponere discrimini

differentia in[illegible] inter contemptus et negligentiam

mortalis peccati. Dicimus aūt sm̄ se. q꞉ ex aio non obedientis simplici mandato pōt hoc fieri mortale peccatū. scꝫ cū hoc facit ex tali cōtemptu auctoritatis plati q̄ intendit ei nō obedire. etiā si pciperet id q̄d mandat.

Sequitur secundū prece ptum. Capitulum .I.

P

Receptum se

cūdū est. Nō assumes nomē dei tui in vanū. Nō enī habebit deus insontē eū q̄ assumpserit nomen ei⁹ frustra A Circa q̄d ponentur quinqꝫ ca; pitula. Primū est de intellectu verboꝝ h⁹ precepti in generali. et de iuramento licito. Alia vo erūt de modis hoc pceptū trāsgre diēdi. B Quātū ad primū notandū sm̄ Tho. ii. ii. q. cxij. Et sm̄ Alexandrū de ha les in suo iij. di. xxxvij. q̄ nō est intelligendū hoc pceptum solū de hoc noīe deus. q̄ illud nō sit in vanū assumendū. ſꝫ est intelligēdū de omni noīe per quod rationali menti de⁹ innotescit. sicut sunt illa nomina creator. re demptor. gubernator mundi. ꝛ similia. Nō eni differt per q̄dcūqꝫ nomē dei periurium cōmittatur. Nominib⁹ quippe dei debetur reuerētia ex pte rei significate que ē vna. nō aūt ex parte vocū. Ideo dicitur in singulari Non assumes nomē dei tui in vanū. C Secundo notādū q̄ ibi nō phibetur omis assumptio diuini nominis. q꞉ illa pōt mul; tis modis bene fieri. vt in orationibus. dei laudibus. ꝛ benedictionib⁹ ecclesie. ac exor cismis ꝛ i sermonib⁹. Nec phibetur ibi oīs iuratio per nomē dei. q꞉ illa pōt etiā multis modis bene fieri. Sꝫ hic pprie phibet̄ vana assumptio diuini noīs. Que fieri pōt vana sm̄ Tho. vbi pri⁹ dupliciter. Uno modo sm̄ seipsā. s. q꞉ nō habet firmamētū veritatis. vt q̄n q̄s falsū iurat. q̄ iuratio ē h phibita. ꝛ pn cipaliter ē piuriū ꝛ peccatū mortale. vt dicet̄. ꝛ h volūt glose. Prīa. Exo. xx. sup h pcepto q̄ dic̄ Nō assumes. s. iurādo p nihilo. Scda

nomen dei [illegible] [illegible] iuratione [illegible] standum

Deut. v. Nō assumes scʒ iurando p re que nō est. Secūdo dicit assumptio diuini no- minis pana et pceiuratis. vt qñ qs iurat ve- rū et tñ ex leuitate et sine iudicio discretiōis Et nunc licet nō sit semp peccatū mortale. ē tñ sp peccatū et disponit ad lapsū ꝛ piuriuʒ

Tertio notandū ꝙ dei nomen valde bo norifice est tractandū. ꝑpter causas recita- tas primo precepto. circa finē in tertio ꝑce- pto particulari. Et qñ aliter fit. grauiter pec care cōtingit. Addit aūt huic sicut et primo precepto pena. iō ꝙ ad ea ad que hoīes pro ni sunt pene tanqʒ medicine addende sunt. scd'm pbm. ij. ethi. Ad idolatriā aūt proni fu- erunt iudei. ꝙ inter vel circa idolatras dege bant. Ex lingue etiā lubricitate hoīes proni sūt piurare. Jō dicit. Nō eni habebit deus insontē eū q assūpserit nomen eius frustra.

B Dubitat primo an licitū sit iurare. Re- spon. scd'm Tho. ij. ij. q. lxxxix. Et scd'm alios do- ctores cōmuniter sup. iij. dis. xxxix. Iuramē- tum scd'm se nō est malū. sʒ pōt esse licitū ꝛ ho- nestū. Patʒ primo. Deut. vj. Dñm deū tuū timebis et ꝑ nomē eius iurabis. Item apls iurauit in eplis suis. ij. Cor. j. Ego deū testē inuoco in aīam meam. Ro. j. Testis ē mihi deus cui seruio. Scd'o ad idē ē Aug. li. con tra mendaciū. et in sermone dñi in monte ꝛ in sermone de verbis aplī. Tertio patet ex bono origine iuramēti et fine. Introductū eni est ex vera fide qua credūt hoīes habere infallibilem veritatē deū ꝛ vniuersaleʒ oīuʒ cognitionem ꝛ puisionē. ꝛ iō ipsū in testē di ctorʒ suorʒ inducūt tanqʒ eū qui nec fallere nec falli pōt quē nihil latet. Finis etiaʒ iura- menti esse debet ad certificandū hoīes de dictis ad finiendū cōtrouersias. vt dic apo stolus Heb. vj. Nec obstat illud Math. v. Ego aūt dico vobis non iurare oīno. ꝙ cū ibi negatio ꝑponit signo vniuersali affir matiuo. est sensus scd'm Bonauen. nō iura- re oīmode ꝛ nō in oī casu. qd verʒ est. ꝙ nō debet fieri leuiter ꝛ sine cōmunibus dicēdis. Si aūt christus dixisset oīno nō iurare cuʒ ibi negatio sequeret. sensus esset ꝙ in nullo ca- su eēt iurandū. Nec ē iuramentū desideran- dum tanqʒ per se bonū. sed tanqʒ medicina quedā cōtra malū proximi. sine qua nō cu- ratur primus pl'iuuat. vt dicit Aug. super eplam ad Gal. Ideo Math. v. Sit sermo vester. est est. nō nō. qd aūt his abūdan' est a malo est.

C Secundo dubitatur qd sit iuramentū. Rūdet Aug. Iurare ꝑ deuʒ est deū testē inuocare. Ray. dicit. Iuramē- tum est affirmatio vel negatio de aliquo sa cre rei attestatiōe firmata. Dicit etiā Hostie. ꝙ ꝑ fidei interpositionē obligat quis sicut ꝑ iuramentū. Sed quereres. quid est iura- mentū licitū. Rū. ꝙ iurare licite. est reuerēt deū testem inuocare ad cōfirmationē vita- tis. de qua audiēs nō ē certus. ꝛ cui nō asse- tit simplici assertione in causa vtili ei qui iu rat. vel ei cui iuramētū prestat. vel cōmuni- tati. Ex quo patet primo. male iurare eū qui irreuerent iurat. puta in loco. tpe vel verbo indecēti. diuinū nomē assumendo in testio- niū. Scd'o male iurat qui de certis alteri iu rat. vt ꝙ cras dies erit et similib'. Tertio va ne iurat qñ sine iuramēto alter crederet di- centi. Quarto vane iurat. qñ aliquis dicen ti nō credit in causa nullius vel modice vti- litatis. ꝛ tamen iurat. Patent oīa ex descri- ptione. Quinto sequit ꝙ omne iuramētuʒ a malo aliquo occasionē habet. patet quia a malo ignorantie alterius quē certificare oportet. ideo domin' ait. Sit sermo vester est est. nō nō. quod aūt his abundātius est a malo est. scʒ ignorantie. nō semper a ma- lo peccati ꝑprij.

F Tertio dubitatur quot modis et per que verba fiat iuramen tum. Rū. in genere. triplex est iuramentuʒ.

Primū qñ homo inducit diuinuʒ testi- moniū ad cōfirmationē presentiū aut ꝑte- ritorʒ. et vocat assertoriū vt cū dicit. Testis est mihi deus ꝙ ita est vel ꝙ ita fuit. aut dic. per deum ita fuit. et sic de alijs. Hoc eniʒ est ita sicut de' est mihi testis. vt dicit Aug. in quodā sermone de piurio. Vel dicit. deus scit ꝙ verum loquor. et sic de alijs silibus lo cutionib'. Secundū iuramētū dicitur ꝑmissoriū. cum quis diuinū testimoniū in ducit ad confirmandū aliqd futurʒ. vt cum

dicat quis per deū ita faciā. vel testis ē mihi deus q volo cras soluere. ¶ Tertiū est execratoriū. cū quis se aut aliquid sui vel ad se pertinēs obligat deo vt iudiciū suum in illū exerceat si nō est ita in illud qd dicit. aut si nō faciat qd pmittit et similia. Et hoc vocatur execratoriū iuramentū qn homo creaturā aliquā vel magis ppriē bonū quod et aliqua creatura pcipit deo obligat vel ipignerat. vt scz in illo puniat nisi eueniat illud pro quo iurat. aut ita sit sicut iurat. vt cū dicit. Ita viuat filius meus. ē sensus. Nisi ita sit sicut dico. aut nisi ipleuero qd pmitto non viuat filius meus. Aut cū dicit. Sic me deus adiuuet. ē sensus. Nisi ita sit sicut dico. aut faciā qd pmitto. non adiuuet me deus. Aut cū dicit. Per salutē meā. ē sensus. Nisi ita sit ñ sit salus. Et sic iurauit Ioseph Gen. xlii. per salutē pharaonis. vt sit sensus. Nisi ita faciā vt dixi nō sit salus pharaoni. Aut cū iurat quis per aīam suā aut per aliā rez quā diligit. Sicut aplūs iurauit. ii. Cor. i. dicens. Testem deū inuoco in aīam meā. Et sm Alexan. vbi prius. execratoriū iuramētum est graue iuramētū. qr ibi deus inducit ꝛ vt testis ꝛ etiam vt iudex. scz vt i puniēdo ostēdat aliquē mendacē. ꝛ sic det testimoniū cōtra iurantē per penā etc. Itē notādū sm doctores vbi. xxii. tertii. Non est manifestē sm se vel ad minus ita magnū est iuramētū qd fit per solū deū. sicut qn contingit iurare per euāgeliū. aut sup corpus christi. aut super crucē. Itē nō ē putādū q paruū sit iuramentū qn fit extra iudiciū. aut sine solēnitate. imo iuramētū p deū ē maximū iuramentū qn fit extra iudiciū. aut sine solēnitate. vt dicit Greg. ꝛ Aug. ad publicolā. Ideo dicit beat Hiero. Habemus in lege dei scriptū. Nō periurabis in nomie meo. nec pollues nomē dī in vanū. Ideoqz āmonendi sunt vt oēs diligenter caueant piurium. nō solū in altari seu sanctorū reliquiis. sed etiā in cōmuni loquela. Sed diceres q re tūc facit ista ecclesia. s. sup crucē. eucharistiam. vel sup euāgeliū iurare. Et quare iuramēta publica cū cerimoniis plꝰ reputat. Rñ triplici ratione. ¶ Primo vt iurans timeat eo magis fallere dicere et hoc qr ibi ad memoriā reducit beneficiū redēptionis nostre factū per christū. ppter qd nullo modo debet offēdere christū deum. ¶ Secūdo vt magis ꝛ expressiꝰ recordet se iurasse ꝛ sciat pluribꝰ cōstare. ꝛ sic nō facile trāsgrediat. Tertio vt ex hoc appareat q omnino deliberate iurauit vt postea se nō excusare possit p hoc q inopinate et surreptione applicatus fuit. ¶ Quarto dubitat. Dictū est q iurare est deū testem inuocare. ꝛ cū aliquis inducit in testē fit illo fine vt ipse testis manifestet veritatē circa ea que dicunt. Modo deus nō manifestat veritatē que per nomē eius iurat. Rñsio sm Tho. ii. ii. q. lxxxix. q imo deus se ꝛ manifestat an verū sit qd dicit etiā i pñti aliqn p internā inspirationem. aliquando per facti nudationē. dū scz producit in publicū quod occultū fuit. Aliquādo etiā manifestatur p penā mentientis. qn quis execratorie iurauit. vbi deꝰ simul est iudex et testis. ¶ Ad propositū refert Vincēꝰ in speculo historiali li. xxiiii. c. xxiiii. q ad Karolū magnū venerunt due sorores ducis cuiusdā francorū cōtra eum de temporalibus rebus conquerētes. Karolus igitur negantē ducē iurare fecit p sanctum Siluanū martyrē q nihil teneretur sororibus de his qbꝰ cōtra eū agebāt. Qui cū lexꝰ iurasset crepuit medius statim. et p aluū stercora pruperūt. sāguisqz postq̄z ex iuit oculos. aures. os. et eius nares. vitā intra duas horas terminauit. Item refert idē libro. xii. c. lxxviii. Ex Greg. Turonēs. q ad sepulcrum beati Pangracii martyris per Diocletianum martirizati anno. xv. etatis sue. quisquis falsum iurare voluerit. nūq̄z ad cācellū chori ecclesie venit. quin aut statim a demone captus insaniat. aut cadens in pauimentum protinus expirat. Item idem libro. xviii. cap. xc. Quidam nomine Bernīnꝰ in rebꝰ ecclesie sci Quintini martyris falsū ferebat testimoniū volēs auferre quādā siluā. Quē martyr i somnis redarguēs eiꝰ nasū tenēdo fallatorē pclamauit.

Expergefactusq3 cum visu3 vxori recitaret et faciē aqua lauaret. nasus in aquā cecidit Quo teratus ad placitū quo eadem causa citatus erat ire recusans. nasum aureū cū cathenis aureis artificaliter appēdit. Quē iterū minus sanctus martir p visū coegit vt nasum artificalē peiora non passurus deponeret in testimonium falsitatis. Quod ꝛ factum ē in ecclesia sancti prefati. Item idē li. xxij. c. cx. Quidā solidum argenteū a patre mutuauit quē iuramento postea negauit se accepisse a patre. Cui pat. Iura mihi per sctū Andomarū te veritatē asserere. Qđ cū faceret erecta manu. statim oculi eiꝰ crepuerūt. et die tertia miserrima morte decessit. Idē li. x. c. cxv. refert qūo in alexandria vidua ditissima melancia accusauit iudicaliter eugeniū virginē3 que se veste monachi induit. Accusauit inquā melancia eugenium quē iuuēculū putauit eo q̄ sine copulis ei nollet. Et famule famuliq3 vidue testimonium dederunt ibidem falsum dicētes se vidisse eugeniū velle vidue vim intulisse. Eugenius igitur cū se virginē ostenderet patri suo iudici liberatus est. Sed non diu post vidue domus cū omnibꝰ inibi existentibꝰ celica flāma cōbussit. Perhibebit aūt deus testimoniū veritatis occulte in iudicio finali manifeste quādo illuminabit abscōdita tenebraꝝ. ꝛ manifestabit cōsilia cordium. j. Coꝛ. iiij. Ex illud testimonium nulli iuranti deficiet.

Quinto dubitat̄ que ꝛ q̄t requirunt̄ ad hoc q̄ iuramentū sit licitū. Rn̄. q̄ tria Hiere. iiij. posita. vbi dicit̄. Iurabis viuit dn̄s in veritate. iudicio et iusticia. Super quo dicit Hiero. Tres esse debent comites iuramenti. iudiciū videlicet. veritas et iusticia. Primum hoꝝ q̄ se tenet ex parte iurantis est iudiciū discretiōis vt sc3 nō iuret leuiter sed cū discretiōe ꝛ discussione q̄ntuplici. Primo q̄ illud qđ iurare vult possit facere. Secūdo an sit faciēdū. et q̄d ex hoc sequi possit et accidere. Tertio locus debitus et tēpus debitū. In cōuiuio eni et loco solacioso. et sic de tēpore. periculosum est iurare. q̄ꝛ ibi minus cōsueuit hō deliberare. Similiter qn̄ q̄s irascit̄. Quarto an subsit cā rōnabilis et necessaria. quaꝝ vna ē vtilitas p̄ximi q̄ nō credit nisi q̄s iurauerit. vbi tn̄ p̄ximo non expediret nō credere. Alia cā p̄pter quā quis potest iurare ē vtilitas sui sc3 iurantis. vt in casu q̄ oportet hominē se expurgare per iuramentū. Alia causa ē vt exerceat̄ publica iusticia. ideo iudices habēt cōpellere testes ad iurandū in casibꝰ de veritate dicenda. Alia causa est cōmunis vtilitas. vt cū p̄ncipes inter se volūt facere federa pacis. aut subditi iurāt fidelitatē suis superioribꝰ. aut pro cōsuetudine ecclesie seruāda. Quinto vt fiat reuerenť et deuote. Causa est q̄ꝛ in q̄libet iuramēto per nomē dei siue fiat in iudicio siue extra iudiciū adducit̄ in testē deus. iō q̄dlibz iuramētum debet cū maxima reuerentia fieri p̄pť singularissimū honorē quē hō tenetur tanto dn̄o tanq̄3 tremēde maiestati. p quāto ē deꝰ qui noiat̄ et in teste3 adducit̄ oī terreno dn̄o et teste reuerebilior. Ob cuiꝰ reionsionem pueri iurare nō permittunt̄ ante etatē pubertatis. quia deliberare plene nō p̄esumunt̄. Periuri etiā non admittunt̄ iurare q̄ꝛ p̄sumit̄ ex p̄ori eos reuerētiā debitam iuramēto nō exhibere. Etiā. xxij. q. v. c. Honestum ē vt q̄ sanctis audet iurare hoc ieiunꝰ faciat cū oī honestate et timore dei. Ex q̄bꝰ patet q3 male faciūt hi q̄ꝛ fere s̄p secūdū verbum ē p deū. p deū sctū. p creatorē meum. sic me deꝰ adiuuet. testis ē m̄ ibi deus. ꝛ silia. Si eni famuli p̄ncipū audiēte eoꝝ dn̄o nō nisi cū timore ꝛ reuerētia eū noiare audēt vt corā papa sit p̄sanctissime pat. et corā regibꝰ ābasiatores eos noiando. caput et genua inclināt. ꝛ oppositū faciēdo puīpēdere iudicant̄ dn̄os. Quāto plꝰ cū suma reuerētia deꝰ ī testē assumēdꝰ ē. Secūdū ꝛ tertiū circa iuramēti comites se tenēt ex p̄te eiꝰ qđ p iuramētū cōfirmat̄. Est eī scđs comes vitas. vt sc3 v̄m sit id qđ q̄s iurat iuramēto assertorio. ꝛ q̄ q̄s p̄ponat facere illđ qđ iurat iuramēto p̄missorio ꝛ vt adhibeat diligētiā sibi possibilē vt adīpleat ꝛ v̄m faciat quod iurauit. Tertiū ē iusticia ꝛ req̄rit̄ ī iuramē

to promissorio. vt scz illud qd quis pmittit mediante iuramẽto pmissorio sit licitũ. nec sit impeditiuũ melioris boni. et sic nullã includens iniquitatẽ quãtũ homini apparere pot humanitus qñ iurat. Qñ igitur prium deficit de tribus comitib⁹ aut plura deficiũt. est iuramẽtũ illicitũ. et tãto pei⁹ quanto plures et pncipaliores circũstãtie desunt. Quãdo vero tres comites assunt. iuramẽtũ est licitũ et meritoriũ. imo cultus virtutis latrie. Vñ Aug⁹ in sermone de piurio. Quãtũ inquit ad me pertinet. iuro magna necessitate cõpulsus. cũ video qñ nisi iurem nõ mihi credi. et ei qui mihi nõ credit nõ expedire q nõ credit. hac perpẽsa rõne et cõsideratiõe deliberata. cũ magno dico timore corã deo. ita ẽ. aut testis est mihi deus. aut scit christus q sic est.

Capitulum. II. A

Contra hoc preceptũ peccãt multi. Primo periuri. Ubi tria sunt principaliter notanda. Primo quid sit piuriũ. Secũdo quottupliciter fiat piuriũ. et qñ sit mortale vel veniale peccatũ. Tertio an periuriũ sit maius peccatũ qz homicidiũ. et q pene sint periurii. Est aũt periuriũ vt dicit magister li. iij. di. xxxix. mendaciũ iuramento firmatũ. Et capit ibi mendaciũ large tam pro eo qd dicit cõtra mentẽ qz pro eo qd nõ dicit cõtra mentẽ dũ tñ sit falsũ quod dicit. Uel sm alios. Periuriũ est iuramentũ illicitũ et indebitũ. Unde qñcũqz ex tribus comitibus iuramenti defuerit scz veritas iusticia vel iudiciũ periuriũ est. nõ tamẽ eodẽ ordie. Sed pmo quidẽ et pncipaliter periuriũ est quãdo deest veritas. secundario aũt qñ deest iusticia. Quicũqz eniz iurat illicitum ex hoc ipso falsitatẽ incurrit. qz obligat⁹ est ad hoc q cõtrariũ faciat. Tertio vero qñ deest iudiciũ. quia cũ indiscrete iurat ex hoc ipso periculo se cõmittit falsitatez incurrẽdi. Et sic capit periuriũ large et non est semp mortale peccatũ piuriũ istis modis omnibus.

B Secundo notandũ q qui scienter iurat falsũ. scienter iquã q ad dictũ et quo ad iuramẽtũ est vere et pprie periurus. et ẽ semp peccatũ mortale. Cuius rõ assignatur sm Tho. vbi prius. qz periurium de sui ratiõe importat contemptum dei. vnde de se importat irreuerẽtiã dei ipsũ inducere in testẽ falsitatis. qz per hoc significat vel q de⁹ veritatẽ nõ cognoscat. et sic testificat falsum ex ignorãtia. aut significat q testificat falsitatẽ quoz vtrũqz ẽ magna dei irreuerentia. Est enĩ sic deũ inuocare tãq ac si de⁹ nõ cognosceret veritatẽ. et sic ex ignorãtia testificetur falsũ. vel si cognoscat eam. tũc ẽ ac si scienter approbet et testificet falsitatẽ. Itẽ piuriũ propriũ est mortale. quia directe contra preceptum dei scz Nõ assumes nomẽ dei tui in vanũ. Et cõtra illud Leui. xix. Nõ piurabis in noie meo C Et quibus sequit q periuriũ ad minus nouem modis cõmittitur

Primo qñ qs falsũ iurat solẽniter i presentia iudicis. q deliberauit taz de dicto cõfirmato qz d iuramẽto. Talis periurãs nõ solũ mortaliter sz etiã enormiter peccat. Unde per tres digitos quos ponit significatur q corp⁹ aĩam et famã ĩpignerat deo derelicto ipsi diabolo. Nam ibi ppter circũstantias grauius quis peccat. quia in iudicio. Et qz multũ deliberate piurat. vt dicit Ray. q inquit periurat p deũ multũ obligatur. q vo per deũ et euãgeliũ magis obligatur. q istis adiũgit sanctorũ reliquias magis obligat et ita crescẽtibus solennitatibus crescit obligatio. Secũdo periuriũ facit q extra iudiciũ vel nõ solẽniter falsũ iurat deliberans prius de dicto et d iuramẽto. Et talis etiã peccat mortalit. min⁹ tñ qz precedẽs. Vñ Tho. ij ij. q. xcviij. ar. iij. vult q grau⁹ ẽ peccatũ si qs p euãgeliũ solẽniter iurãs piuret qz si p deũ cõmuni sermone piuret. tũ ppter scãdalũ. tũ ppter maiorẽ deliberationẽ. Quib⁹ eq̃litez hinc inde positis grau⁹ ẽ si qs p deũ iurãs piuret qz iurãs p euãgeliũ. Et sũt talia piuria valde grauia peccata. qz cũ de⁹ sic assumit tanqz testis falsitatis assumit cõtra pceptũ. Est ei vt paulo ãte dictũ ẽ. ac si de⁹ nõ cognoscat vitatẽ. et sic ex ignorãtia testificet

falsū.vel si cognoscat eā.tūc ē ac si sciēt ap/
probet et testificet falsitatē. Quoꝝ vtrūq₃ ē
magna diuine veritati iniuria. D Ter
tio periurat qui ex lapsu lingue iurat. Si q̄
dem aduertat se iurare ⁊ falsū esse qđ iurat.
nō excusat̄ a peccato mortali.sicut nec a dei
cōtēptu. Na₃ ad hoc ꝙ aliquis peccet mor/
taliter saltē nō ex habitu requirit ꝙ suū pec
catū plene sit voluntariū directe vel interp̄
tatiue.qđ dicit̄ ꝓpter istū qui cū deliberare
posset.deliberare cōtēnit. Si ex tali ꝯtēptu
deliberationis ex surreptione ꝑiurat.videt̄
mulis ꝙ talis nō ē excusandus a pctō mor/
tali. Nō aūt sic ꝓ omnia de isto q̄ deliberare
omittit nō ex cōtēptu s₃ ex negligentia. Si
aūt nō aduertat aliquis se iurare falsū.nec
falsū esse qđ asserit.tūc nō videt̄ habere intē
tionē iurādi. nisi ex habitu male introducto
forte iuraret.iō a crimine ꝑiurij excusatur.
Sicut cū q̄s iurat in cōmuni sermone non
aduertēs quē inuocet ⁊ ad quid.s₃ ex q̄da₃
cōsuetudine mala.aut alia surreptiōe ma/
la iurat.tūc nō peccat mortaliter.sed appro/
pinquat ad mortale. E Quarto periu/
rat quis ioco falsū sciēter ꝯfirmādo ⁊ mor/
taliter peccat. Unđ dicit sanct⁹ Tho.vbi pri/
us.ꝙ ille q̄ ioco se ꝑiurat.nō euitat diuina₃
irreuerētiā sed quo ad aliquid adauget eā
Magnū enī est et maior irreuerētia dei cū
in ioco assumit̄ i testimoniū₃ falsitatis q̄₃ ex
aliqua necessitate hominis. Et sicut homo
nō euitat diuinā irreuerētia₃.sic nec pecca/
tum mortale. F Quinto ꝑiurat et pec
cat mortaliter q̄ iurat aliquid veꝝ qđ tñ cre
dit falsū.quia iurādo mentit̄.et fallere intē/
dit mediātē iuramēto.⁊ intēdit illud quod
credit falsū cōfirmare mediante iuramēto
⁊ per testimonium diuinū. Exempli gratia
Mercator habet duo dolia vini ad vendē/
dum.in vno scit corruptu₃ vinū esse.in alio
sanū.s₃ a casu transponuntur dolia ista. Si
igit̄ mercator intendit ambo in equali ꝓcio
vēdere et ex errore iurat ꝙ in. A. dolio sit sa/
num vinū in quo in veritate ita est.sed mer
cator putat solū sanū vinū esse in. B. dolio.
verū iurādo ꝑiurus est.q₂ mentit̄ et contra
cor loquit̄. Sexto ꝑiurat q̄ dubitat an sit
veꝝ qđ iurat.⁊ tñ dicit se scire qđ veꝝ sit. Et
si hoc ex deliberatione et ex ꝓposito facit est
mortale peccatū.⁊ mai⁹ si ē solēnisatū. Nō
ē.q₂ talis iurat se scire certū esse sermonē sic
esse et hoc ē mendaciu₃.q₂ nō scit sic esse sed
dubitat. Est ergo mendaciū iuramento fir
matum. Scita igit̄ pro scitis pōt q̄s iurare.
credita solū ꝓ creditis.⁊ dubia ꝓ dubijs de/
bet q̄s iurare vel tacere. Septimo periu
rat ille q̄ falsū iurat qđ credit eē veꝝ.licet nō
tam grauiter peccat sicut quint⁹.cū ille nō
intēdat fallere sicut quint⁹.nec intēdat mē/
dose per nomē dei testimoniū ei⁹ inducere
nō tñ est a peccato immunis.q₂ vt dicit Bo/
na ven.sup.iij.dis.xxix. Quāuis talis non
cōtēnat veritatē ex certa sciētia adducendo
eā in testimoniū falsitatis.cōtēnit tñ ex ipsa
temeritate. Adeo enī nomē dei terribile ē et
venerabile ꝙ nullus debet ipsū in testem as
sumere nisi nouerit quid loquat̄.⁊ sit cert⁹
đ veritate dicti sui.nā ignorātia nō excusat
in toto in tali iuramento. G Octauo
periurat q̄s qui iurat falsū deliberans de di
cto.sed nō de iuramento.et sic forte pōt con
tingere.ꝙ homo periuret sine peccato mor
tali.tñ ad minus est veniale grossu₃ ⁊ peri/
culosum.et multū appropinquat ad morta
le peccatum. Nono contingit aliquem
iurare qui nec deliberat de dicto nec de iu/
ramento.s₃ totū ꝓfert ex quadam surrepti/
one non ex cōsuetudine vel habitu.siue q̄n
iurat in cōmuni sermone nō attendēs quē
inuocat et ad quid.sed ex quadam surrepti
one iurat.⁊ sic non peccat mortaliter sed ve
nialiter.minus tamen q̄₃ ille qui deliberat
de dicto nō de iuramēto. Quod enī₃ ex sur/
reptione ꝓcedit ꝑfecte voluntariū non est.
Ad hoc aūt ꝙ quis peccet mortaliter requi
ritur ꝙ suum peccatum sit plene voluntari
um directe vel interpretatiue.quod addi/
tur.vt in.iij.patuit. H Quante vero
grauitatis sit periurium quo ad tertiu₃ pa
tet per sanctum Tho.vbi prius et quodlib.
.i.q.xx.arti.ij.ex quinq₃. Tum quia in se gra
uius est q̄₃ homicidium ꝯm Thomā. Tu₃

quia diuini nois quedā abnegatio. Tū3 q: dei in suo noie infamatio. Tū3 q: ab ecclia grauiter punitur. Tū etiā q: a gentilib⁹ horrendū censetur. Oia p̄ter quartū3 patent p Tho. in quodli. vbi p̄us. vbi sic dicit. Apostolus dicit ad Heb. vi. Hoies per maioreʒ sui iurāt. ⁊ oīs cōtrouersie eoꝝ finis ad confirmatonē ē iuramentū. Frustra aūt in cā homicidij cōtrouersie finis esset iuramētū si homicidiū grauius esset q̄z periuriū. p̄sumeref eni q᷑ qui maiorē culpā homicidij cōmisit nō vereretur minorē piurij incurrere Uñ ex hoc ipso q: in cā cuiuslibʒ peccati defertur iuramēto. manifeste ostendif q᷑ piuriū pro maximo petō debʒ haberi. Nec immerito. q: piurare nomē dei videf quedam diuini nois abnegatio. Uñ secūdū locū p⁹ idolatriā i peccati periurij tenet. vt ex ordie preceptoꝝ patet. Sed ⁊ apud gētiles iusiurandū erat honoratissimū. vt dicif in p̄ncipio methaphisice. Itē3 ſm Bern. nec deus nec hō pōt dispensare in preceptis p̄me tabule. sed piuriū est contra p̄ceptū p̄me tabule. homicidiū aūt cōtra p̄ceptū secūde tabule. Nō occides. cū quo de⁹ vel homo potest dispensare. ergo periuriū ē grauius homicidio. Itē periuriū ex obiecto est peccatū in deū. homicidiū ex obiecto in proximū. ſʒ ex obiecto attendif grauitas peccati principaliter ergo ⁊c. Quod aūt homicidiū3 grauius punif in ecclia. Rō ē. q: grauius nocumentū interdū hoib⁹ imminet etiā ex minori culpa. ſm iudiciū eñ dei mai⁹ peccatū grauius punif. Hec Tho. Rich. tenet q᷑ homicidiū sit grau⁹ piurio. quia contra charitatem qua primus est diligend⁹. periuriū vero ē cōtra virtutē latrie. periurus eñ iurat verū q᷑d falsū est. Quartū q᷑ ecclesia grauiē punit piuriū patet. q: piurus debet agere penitētiā. vij. annis. xxij. q. i. predicandū. Et Host. dicit li. ij. q᷑ piurus quātūcūq3 agat penitētiā testificari nō pōt. quāuis alij penitētes. licʒ fuerint criminosi. possint testificari. intellige qñ semel cōtra piuriū pbatū est Nō dici est. q: alias nimis piuriū fieret. Et quia ipsum iuramētū ē de se substantia testimonij. Infamis est piurus iuramento pmissorio. quādo piurat solēniter. ⁊ quādo p tali piurio fert cōtra eū sententia diffinitiua in causa accusationis ⁊c. J Ad detestationem piurij faciunt quattuor alia.

Primo q᷑ peior est quodāmodo diabolo. q: demon res sacras timet. ⁊ q̄si veretur. Demones eni credūt ⁊ cōtremiscūt. Iaco. ij. Et Phil. ij. In nomine iesu flectatur omne genu celestium terrestrium et infernorum. Periurus vō nomē dei sacratissimū non reuereſ. Scd̄o periurās quodāmodo peior est fure. quia periurans fur ⁊ sacrilegus esse videtur. Sacrilegus eni3 est qui rem sacrā furatur inuito dño. sic periurās pbibente deo. Non assumes nomē dei in uanū. et sacrilegium quodāmodo cōmittit

Tertio periurus quasi falsarius est. Si quis sigillum alicuius dñi ad cōfirmandū aliquā veritatem sibi cōmissam inferret ad aliquod confirmandū falsum. ipse falsari⁹ iudicaref. et si hoc faceret de sigillo pape de facto essʒ excōicatus. Sic cum deus permisit hominibus vt assumant nomē suum ad confirmationē veritatis. si vtantur nomie eius ad confirmationem falsitatis. falsarij sunt quo ad deum et excōicati ista excōicatione qua dicit aplus i. Cor. xvi. Si quis nō amat dominum iesum christū anathema sit. Quarto qui licite iurat quasi laqueum ad collū suum ponit. Scdm illō Prouerb. vi. Illaqueatus es verbis oris tui ⁊ captus proprijs sermonib⁹. Iuramentū aūt licite transgrediens quasi se proprijs manibus in anima iugulat. Propter hec pericula dicit scriptura Ecc. xxiij. Uir multum iurans replebitur iniquitate. et non discedet a domo eius plaga. Et in p̄s. Quis ascendet in montem domini. id est in celum. Et sequif. Qui non iurauit in dolo proximo suo. Ergo a sensu contrario. dolose iurans non ascendet sed descendet in infernum. Et Ecc. xxiij. Iurationi non assuescat os tuum multi eni sūt casus i illa ℞ Remedia ergo ꝯ piuriū q̄sqʒ sibi debʒ adhibere p̄sertī assuetus piurare. Primo vt nō diffidat

quin cũ ꝓprio conatu et dei gratia hoc viciũ possu eradicare. Exẽplũ. Noui militez in piurijs assuetissimũ. tandẽ cõpunctũ per sermones. Qui cũ dediscere nõ valeret periuria. tandẽ sibi iniunxit totiens a carnibus vna die abstinere quotiẽs periuriũ faceret ꝛ fecit. licet in curia foret magni principis. ꝛ plene sanat⁹ est. Audiui de quodã alio qui quotiens iurauit. guttã sui sanguinis p puncturã de corpore extorsit. Potest q̃s totiẽs quotiẽs iurat si diues est denariũ in elemosynã dare alias nõ dãdũ. vel si paup est aliquid orare. Secũdo debet q̃libet in animo statuere poti⁹ velle emolumẽto corporali carere q̃z in cõsuetudine piurij perseuerare. Scd̃m illd̃ christi Matth. xvj. Quid ꝓderit hoĩ si vniuersũ mundũ lucref. aĩe vero sue detrimẽtũ patiaf. Et sic tandẽ habitũ malũ deponet. ꝛ lucrũ tꝑale etiã habere poterit. Exẽplũ Cesarij in dialogo. Duo colonienses mercatores ad quẽdã confessorem venerũt de habitu piurãdi cõquerẽtes. quibus ꝑsuasit. vt pannum venderẽt sine iuramento. Fecerũt. Et anno euoluto ad cõfessorem redeũtes se dixerũt valde depauperatos. eo q̃ sine iuramento nullus eis credere vellet. Quibus cõfessor scd̃o ꝑsuasit demonis illud esse negotiũ nec curãdũ. Sz secũdo anno ceptũ cõtinuare. Quod cũz facerent maiorẽ fidẽ hoĩes ĩ ipsis sine iuramẽtis habentes q̃z antea. eos multum ditauerunt.

Tertio inspiciẽda sũt testimonia paganorũ. iuramenta in maxima reuerentia habentiũ. ꝛ sine iuramẽto verba eorũ tã firma tenuisse. vt eis crederef. Exẽplũ. j. methaphisice. vt supra. Itẽ in vitis phorũ Solon phs ait. Plus meliorem ꝓbitatẽ iureiurãdo certiorem haberi. Cuius enĩ dictũ nõ habet sine iureiurãdo pondus. ei⁹ q̃z iniurãdũ viles. Itẽ ibidẽ Xenocrates phs platõis discipulus fuit. q̃ vt ait Ualerius tantã autoritatẽ sue sapiẽ attulerat. vt cũ de re aliqua testioniũ coactus a iudice diceret ꝛ ad aram accessisset vt iuraret. oĩa se verẽ tulisse ꝓhibit⁹ ẽ a senatu iurare. Quarto ꝓ omnib⁹ considret quisq̃z mala ꝓuocata ipsius periurij

Quinto oret deũ vt hoc viciũ euadat.
Capitulum. III.

Ontra hoc pre

c

ceptũ faciũt secũdo incaute iurantes. A Ubi videndũz erit. an ꝛ quãdo et quãtũ incautũ iuramentum liget. Fit aũt incautũ iuramẽtũ quĩtupliciter. Primo q̃ñ irreuerent fit iuramẽtũ vel leuiter vel sine cã rõnabili. q̃z tunc cõmes iudicij seu discretionis offendif. etiam si verũ sit ꝛ licitũ ꝓ quo iuraf. Secundo fit incautũ iuramẽtũ q̃ñ q̃s indeliberate iurat ex impetu. sic q̃ si plene deliberasset illd̃ nõ iurasset. Et tũc scd̃m Guilh. quis seruare tenef si licitũ est q̃d iurauit. Sufficit enĩ ad hoc q̃ sit obligatus q̃ intenderit deũ inducere testẽ illius rei quã dixit. Itẽ si hõ ꝓpter omissionez deliberationis sufficientis aut vñcũq̃z iurat promissore aliquid sibi impossibile. tũc deest iudiciũ. et ẽ illicitum. et sic iurans peccat. imo si illud q̃d iurat credit sibi possibile fore. cũ tñ sibi sit impossibile. nõ excusatur a peccato totalit. q̃z ꝓpter reuerẽtiam diuini testimonij nõ deberet iuramẽtũ adhiberi. nisi in re in qua firmiter cert⁹ essz. Uñ ibi deficit iudiciũ discretiõis. Nisi forte q̃d erat ei possibile q̃ñ iurauit. reddatur ei postea impossibile. puta si q̃s iurat pecuniã se soluturũ. q̃ postea ei vi vel furto subtrahitur. tũc videf excusari a faciendo q̃d iurauit. licet teneaf facere quãtũ in se ẽ vt soluat ꝛ impleat q̃d ꝓmisit. Itez sepissime icaute cõ preceptũ secũdũ faciũt hi q cã lucri de facili iurãt vt oẽs vendẽtes et emẽtes. tales sepissime falsũ iurãt. ꝛ sic pluriũ incurrũt ꝛ mortale peccatũz. Quod mai⁹ erit si in dãnum ꝓximi sic iurãt. Et q̃ñq̃z ꝓ parua re se nõ remissius dare iurãt. Itẽ sepissime cõtra hoc secũdũ preceptũ incaute iurãt ꝛ peccãt qui absorpti passiõe ire. aut ex ebrietate. aut i ludis etiã ꝓhibitis. vt taxillorũ. enormiẽ aliq̃ñ falsa. aliq̃ñ inhonesta vel etiã iniusta ꝛ de se peccata in tali dispositione iurãt. q̃z voluntas tunc vehemens est ad velle iurare. ꝛ passio rõnẽ absorbet. vt ñ possit ptũc d̃liberare

de his q̄ iurant. Jō ↄtra hoc p̄ceptū sepissi me peccāt ex ꝑuersa ↄsuetudine. ⁊ falsuz iu rant. ⁊ piurāt etiā ex lubrico lingue. ⁊ si ali quā nō deberāt .i. falsē iurāt. tn̄ sp̄ peccant q̄ leuiter sine causa ⁊ irreuerenter iurāt B

Tertio incautū iuramētū fit rōe ei⁹ qḋ iurat. Nā fm̄ Tho. Rich. ⁊ coīter oēs the ologos ⁊ iuristas. sic icaute iurat q̄s q̄ncū q3 iurat aliq̄d qḋ derogat charitatis actui Et pōt fieri in q̄nq3 casib⁹ Primo cū q̄s iurat facere vl' omittere qḋ alias esset mor tale pc̄tm̄. vt q̄ aliquē ppria autoritate g̃ uiter velit ledere. vel inimiciciā ad eū gere re cū rācore. In q̄ casu peccat piurando. et peccat iuramentū implēdo. sic ⁊ in secūdo casu q̄ sequit̄. Exemplū ð Dauid qui iura uit temerarie velle nabal occidere. s3 retra ctauit b̄n̄. vt dicit Amb. li. de offi. Secū do qn̄ q̄s iurat aliq̄d facere vl' omittere qḋ alias esset veniale solū. vt q̄ velit mētiri of ficiose iocose vel sile. Tertio cū iurat̄ ali q̄d indifferēs qḋ ex circūstantia effici poss3 veniale vel mortale. vel cū3 iurat̄ aliq̄d qḋ vergit in deteriorē exitū. ppter aliq̄d qḋ de nouo emergit qḋ fuit impmeditatū3. Sic patet in iuramēto Herodis q̄ iurauit pu elle saltāti se daturū qḋ petiisset. hoc eni iu ramentū poterat a p̄ncipio eē licitū intelle cta debita cōdicione. s. si peteret qḋ dare li ceret ⁊ deceret. s3 impleno iuramēn fuit illi citū. vt dicit beat⁹ Amb. libro. i. de officijs.

Quarto cū iurat̄ aliq̄d qḋ est ↄtra ↄsili um euāgelicū vel notabilis boni impedi tiuū3. Sicut cū aliq̄s iurat se nō intratu3 religionē. vl' q̄ nō fiat cleric⁹. aut q̄ nō acci piet p̄latione in casu quo expedit cū accipe re. Et in hoc casu peccat q̄dē iurādo. dicit Tho. q̄ peccat ⁊ est graue pc̄tm̄. ⁊ nō tene tur seruare iuramentū. ponit eni obicē spi ritui sancto. s3 multo meli⁹ facit nō implen do hmōi iuramentū3. Sic q̄ iuraret se nō ↄtinentē pmansu3 cū extra matrimoniū3 esset Vn̄ Pe. de pa. sup. iij. di. xxix. dic. qn̄ aliq̄ s. pmitit nō mortale nec veniale. nec ali quod bonū s3 purā p̄uationē melioris bo ni. vt si aliq̄s iurat se nō intratu3 religionē aut nō seruatu3 v̄ginitatē. vel nō facturu3 bonū alicui n̄sinquātū charitas vel p̄ce ptum coget. talis peccat. Juramētū eni de bet cadere sup materiā debitā ⁊ sup bonū3 ex se ⁊ formaliter. Et tūc licet p̄uet ma⁹ bo num. valet tamē. vt iurāte aliq̄ se velle con trahere cū aliq̄ matrimoniū Qn̄ autē nul lum bonū iurat s3 solū malū3 cuiusmodi ē pura p̄uatio melioris boni. nō valet s3 pec cat q̄s in iurādo ⁊ obligat ad culpā. C

Quinto qn̄ q̄s iurat qḋ est maioris bo ni impeditiuū. vel cū iurat id facere qḋ me lius esset nō facere q̄3 facere. vel iurat nō fa cere id qḋ meli⁹ esset facere q̄3 nō facere Ex emplū qn̄ iurat q̄s se nō ieiunatu3. vl' non velle esse iustū in iudicio. vl' nō accōmoda re pecuniā. vel nō intrare domū Socratis vel nō vēdere rē suā p minori p̄cio. vel non comedere secu3. vel nolle retinere famulu3 quē meli⁹ esset retinere. vel non loq̄ primo vel nō facere ei ↄsolationē: q̄ oia ess3 meli⁹ facere q̄3 omittere. ⁊ sic de similib⁹: Tal' nō est obligat⁹ ad seruādū qḋ iurauit. Et pro bant̄ oia q̄nq3 p Isido. in synonymis. li. ij. dicentē. ⁊ allegat magister di. xxij. iij. di cens. In malis pmissis rescinde fidē. in tur pi voto muta decretū. Et Tho. assignat ra tionē. Quia p se mala ⁊ maioris boni ipe ditiua sub iuramēto cadere nō p̄nt. Et fm̄ Bern. qḋ p charitate institutū est ↄ chari tatē militare nō debet. Et tn̄ sic Rich. dicit ⁊ Guil. ppter reuerentiā sacramēti diuini nois inuocati ⁊ ad punitionē3 temeritatis sic iurantiū. ⁊ ppter reuerētiā eorū q̄ p̄sunt. ⁊ ad tute ambulādū. nō debet q̄s autorita te ppria venire ↄtra q̄dlibet iuramētū3 in cautū. s3 p aliq̄bus debet recurrere ad ali quē supiorē suū q̄ a tali iuramēto deb3 ab soluere ipsū. vel declarare eū non fore obli gatum. maxie qn̄ pōt oriri dubiū. vtrū ob seruatio v̄gat i peiorē exitū q̄3 nō obseruat io. Tn̄ ↄtra tria p̄ma qn̄ manifesta sunt p pria autoritate ↄtrauenire pōt. Cōtra q̄dli bet v̄o iuramētū qḋ respicit rei v̄itatē ⁊ de rogat charitati. vel ei⁹ pfectioni vel dispo nentibus ad eā. potest homo venire ppria

auctoritate in casu necessitatis. Hec sniā iter Rich. Burand⁹ dic: Si iuramētū est incautū et eo qꝛ iurās nō sufficiēter deliberauit. vel illud qd̄ pmittebat erat res indifferens seu par valēs. vel pl⁹ nocēs vouēti qꝫ expediēs. vel sic pn̄t alie circūstātie inuenīri circa iuramētū q̄ reddūt ipsū incautū nō est tutū qꝛ tale iuramētū intermittatur sine auctoritate superioris potētis in talibus dispēsare B Quarto pricipaliter iuramentū incautū fit interdū a coactis et p metū Ubi sunt plēs casus Primus qd̄ de eo q̄ cōpulsus p metū iurauit se aliqd̄ facturū vel daturū. Rn̄det Burā. di. xxxviij. z. xxxix. circa tertiū. Iuramētū pmissoriū. aut est coactū p metū q̄ cadit in constantē virū. aut p metū q̄ nō cadit in cōstantē virū Si pmo mō. sic nō est obligatoriū in foro cōtentioso. qꝛ cogēti nō cōpetit actio ꝯtra coactū. vt obseruet iuramentū. Quantū vō ad forū ꝯscientie tale iuramentū est obligatoriū. si illud qd̄ pmitit est licitū. et iurans ꝯsensit in pmissum quātūcūqꝫ fuerit p metū iustū coact⁹. Un̄ si q̄s n̄ implet qd̄ coact⁹ iurauit iuramēto promissorio peierat z peccat mortalit̄. nisi talis sic coactus p metū cadentē in ꝯstantē virū fuerit p habentem ptātē ab obligatiōe absolut⁹. qꝛ p nullo tpali dꝫ hō facere aliquā irreuerentiam dei vł deo. sꝫ hoc fieret nisi ipleret pmissuz. Nihilomin⁹ talis hꝫ remediū z pōt repetere i iudicio qd̄ coact⁹ iurauit z soluit Potest etiā petere ab ep̄o vt cogat illū absoluere ipsū a iuramēto. Si non poterit ad hꝫ inducī soluat z repetat. qꝛ licet iurauerit soluere. nō tn̄ iurauit nō repetere. Qꝫ si iurauit etiā nō repetere. tūc denūciet ecclie sm̄ formā euāgelicā: Si peccauerit in te frater tuus. vt ecclia illū cōpellat ad pniam. i qua veniet absolutio iuramēti. vł restitutiō male acq̄siti vel accepti. Itē pt iudici denūciare. z ille ex officio tenet aliū cōpellere ad restituendū. Si vō iurauit nō denūciare iudici. tale iuramētū est illicitū nec obligat. z ideo nō obseruādū. cū vgat in deteriorē exitum. vt pute existēs ꝯ iusticiā z ꝯtra vtilitatē publicā. Et ꝯsertim pōt denūciare dūmodo hꝫ faciat pncipalit̄ intentiōe salutis eterne. Si vō iuramētū pmissoriū sit coactū p metū q̄ nō cadit in ꝯstantē virū. tūc iuramentū est obligatoriū in foro ꝯscie. fortiori rōe qꝫ sit iuramētū coactū p metū cadētem in ꝯstantē virū. z iterū i foro ꝯtētioso. qꝛ sm̄ iura talis met⁹ nō iudicat̄ sufficiēs ad aliq̄d cū iuramēto pmittēdū. Et sic apparꝫ qd̄ sit dicendū de coactiōe ad pmissoriū iuramentū. Aug. in smone d̄ piurio sic dicit. Si q̄s coact⁹ p vita redimēda vel qualibꝫ causa vel necessitate piurat. qꝛ pl⁹ corp⁹ qꝫ aīam dilexit. tres quadragesimas peniteat Alij iudicāt tres ānos vnū in pane z aqua Ex q̄ sequit̄ qꝛ ille q̄ nō intēderet soluere qd̄ coact⁹ pmitteret cū sciēter falsum iuraret teneret̄ ad pniam illā de rigore Sꝫ de assertorio seu pbatorio iuramēto est secūd⁹ casus Ubi dicēdū. qꝛ q̄cūqꝫ faceret iuramētum assertoriū iurando falsum vł incaute sic peccaret iurādo z piuriū incurreret. et ad hoc faciendū null⁹ cogi pōt. Si tn̄ quis oppositū faceret ex metu. tunc coactio excusaret a tāto sꝫ nō a toto. qꝛ ad peccādū nulla coactio fieri potest sufficiēs libero arbitrio. Nā omne malū pene sustinēdū foret a q̄libet añqꝫ minimo pctō peccare deberꝫ Est eni minimū pctū mai⁹ oī malo penez pcīe. Un̄ qn̄ seru⁹ iurat aliqd̄ falsum vł illicitū dn̄o cogente. ambo sūt piuri. Nolite ait christ⁹ timere illos qui occidūt corpus

E Utrū vō ille peccet q̄ inducat hoīez ad iurādū quē pbabilit̄ credit piuraturū q̄ est terti⁹ casus. vł scit piuraturū vel sic recipit ab eo iuramentū. Rn̄det sm̄ Tho. Bonauen. z Rich. Inducēs aliū ad iurādum aut hoc facit sic persona publica z sm̄ ordinem iuris. aut hoc facit nō tāqꝫ psona publica sꝫ puata. Primo mō si q̄s inducit aliū etiā ꝑ apiēdo ad iurādū. quāuis credat eū iuraturū falsū. non peccat. qꝛ facit illud qd̄ ex officio tenet facere. Un̄ nō tm̄ dici debꝫ illum ad iurāduꝫ cōpellere qꝫ ps aduersa q̄ hoc petit a iudice. Si aūt iste q̄ inducit ad iurandū sit puata psona. aut publica. non

tamē hoc faciēs vt psona publica. puta cō
tra ordinē iuris. peccat mortalit. q2 talis ē
facit primo suo cā peccati mortalis. ⁊ sic
spūaliter homicida. ppriā aīam ⁊ alterius
necās. cui gladiū peierādi tradit. Exēpluz
refert Aug. in smone q̄dā. Q2 quidā fidel'
innocēs rē accōmodauit cuidā quam ille
reddere negauit. Cōpulsus ergo p accōmo
dātē iurare peierauit ⁊ alter rē pdidit. Cui
rapto in nocte ipse iudex ait. Cur puocasti
hoīem iurare quem sciebas fallum iurare
Ille rn̄dit Quia rē meā negauit. Et iudex
Melius erat vt rē tuā pderes q̄z vt aīaz ei9
piurio pimeres. Prostrat9 igit iaz grauit
cesus est vt in dorso vigilātis plagarū ve
stigia appareret. Sz idulū est ei postq̄z emē
dat9 est. Jō idē Aug. in smone de decolla
tione Johis baptiste dicit. Ille q̄ hominez
puocat ad iurationē. ⁊ scit eū fallum iura
turū. vincit homicidā. q2 homicida corp9
occisurus est. ille aīam. imo duas aīas. Jtē
talis q̄ aliū peierare pcurat. debz peniture
xl. dies in pane ⁊ aqua. ⁊ septē annos seq̄uē
tes. ⁊ nūq̄z dz esse sine pnīa. xxij. q. v. Si q̄s
se. Quinto pncipalit iuramētū incautū
fit a dolosis. De q̄ dic̄ Tho. in sūma sic ar.
vij. ⁊ in scripto. q̄ iurās simplicit sine dolo
in foro ꝯsciētie nō tenet nisi sm suā intētio
nem. In foro aūt cōtentioso obligat sm q̄
vba coīter solēt accipi. Si aūt dolose iurat
suari debet sm sanū intellectū illius cui iu
ratur. Et licz rōe iuramētū nō obliget nisi
sm suā intentionē. tñ tenet ad hoc vt alius
ex tali dolo nō ledat. Et hoc fit qñ sm intē
tionē recipiētis implet ¶ Dubitatur
circa pdicta pmo vtrū in iuramētis possit
dispēsari ⁊ p quē. Rn̄. Tho. ij. ij. q. lxxxix. In
iuramētis pmissorijs dispēsari pōt sic ⁊ in
votis. q2 in aliq̄ casu pōt esse illicitū vel no
ciuum iuramētuz siue id qd̄ iurat. ⁊ p cōse
quēs nō est debita materia iuramēti Et iō
notandū q̄ illud qd̄ cadit sub iuramēto p
missorio aliqñ est manifeste repugnās iu
sticie. vt puta q2 est pctūm vel maioris bo
ni impeditiuū. vt ne intret religionē. et tale
iuramentū dispēsatione nō indiget Qñq3
aūt aliq̄d iuramēto pmittit de q̄ dubiū est
vtrū sit licitū vel illicitū. pficuū vel nocuū
aut simplr aut in aliq̄ casu. ⁊ in hoc pōt q̄lz
hēre epūs dispēsare. Qñq3 vo pmittit aliq̄d
sub iuramēto qd̄ est manifeste licituz ⁊ vti
le. Et in tali iuramēto non videt locū habe
re dispēsatio vel cōmutatio. nisi aliq̄d me
lius occurrat faciendū ad cōmunē vtilita
tem. qd̄ maxime videt ptinere ad potesta
tem pape. q̄ habet curā vniuersalis ecclie.
vel etiā absoluta relaxatio Nā ad vnū q̄uē
q̄z ptinet irritare iuramētū qd̄ a sibi subdi
tis factū est circa ea q̄ subdunt ei9 potesta
ti. sicut pater pōt irritare iuramentū puel
le. vel vir vxoris. Numeri. xxx. Durandus
dicit vt supra. ¶ Dubitat scđo an
iurās possit licite obtinere dilatonē vł ab
solutionez ab eo cui iurauit. Rn̄. Tho. vbi
pus ⁊ Ray. Si iuramentū factū est ī fauo2
rem dei. ⁊ p illud hō intēdebat se obligare
deo vel cultui dei vel ad pietatis op9. tunc
nō potest absolui ab hoīe nisi p cōmutatō
nem in meli9. vt dicet de voto. vt q2 velit in
trare religionē cū socio. ire ad sanctū Jaco
bum cū socio. ire ꝯtra infideles cū eo. et sic
de dicēdo psalteriū simul. tūc nō pōt absol
uere aliū inq̄ātū cōcernit dei fauorez vel
pietatis op9. sz bn̄ inq̄ātū aliū tangit. vn̄
quasi duo iuramēta sunt. ire ad sanctū Ja
cobum. ⁊ hoc alter nō pōt relaxare. ⁊ cū so
cio ire. qd̄ soci9 pōt relaxare. Si vo sit in fa
uorem hoīs iuramētū alteri. si ille spōte ab
soluerit. postea nō tenet. Et idē de dilatōe
Et etiā si nō intēdebat se obligare deo. sz tā
tum hoī. nihilomin9 nō pōt absolui ab ho
mine qñ iuraret se aliq̄d facturū in fauorez
dei. Sicut si iurassem tibi q2 darē Tino de
cem florenos in fauorē ipsi9 tini. nō posses
mihi remittere huiusmodi iuramentum.
Tho. addit pfatis Nisi forte sit interposita
cōdicio. s. si videbit illi cui pmittit vł aliq̄d
tale. ¶ Dubitat tertio qñ ille qui au
dit aliquē aliū iurare falsum. ⁊ ipse scit ⁊ ta
cet. an hoc teneatur manifestare. Hec que
stio mouet ideo. quia dr̄ Leuit. v. Aia q̄ au
dierit vocē iurātis fallum testisq3 fuerit q2

dispensatio iuramenti ad quem pertineat

aut ipse vidit aut cōscius est. nisi indicaue-
rit portabit iniquitatē suā. Dicit Tho. in
summa et Ray. ex quo Moyses in pdicta
auctoritate nō expressit cui hoc esset indicā
dum. sufficit isti vt se ab hoc peccati vincu-
lo absoluat. si indicet talibus qui magis
possent pdesse q̄z obesse puiro. siue eū cor-
rigendo. siue deū p eo placando. vtputa sa-
cerdotes vel honesti et discreti pr̄es. Et ad
hāc denunciationē de talib⁹ psonis facien
dam tenet quilibet q̄ncūq3 viderit aliquē
vicinū suū pdicto. i. pctō cōmittēdo. Sic sol-
uit questionē istā Aug. li. q̄stionū sup Le-
uit. xxij. q. v. hic videt

Capitulum. IIII.

Contra secundū

preceptū Nō assumes zc. peccāt
adhuc tria genera pctōr. Pri-
mi sunt blasphemi. Secūdi sunt adiuran-
tes illicite. Terrij sūt p creaturas illicite iu-
rantes De quibus dicendū est p ordinem
A Circa primū notandū sm Tho. ij.
ij. q. xiij. q blasphemare est bonitati et excel
lentie pcipue diuine derogare seu cōuicia-
ri. Dicit bonitati. q2 de⁹ omnimode bon⁹
est et excellens. Dicit pcipue diuine. q2 blas
phemia cōmitti potest in sanctos et diuina.
Sicut enī deus in sanctis suis laudatur i
quantū laudant opa que de⁹ in scīs suis
efficit. ita etiā blasphemia que fit in sanctos
ex cōsequēti in deū redundat. Dicit dero-
gare. B Ubi notandū q sūt tres quo-
ammodo spēs hui⁹ peccati blasphemie et
semp deo derogāt. Una est cū attribuitur
deo qđ ei nō cōuenit. vt cū aliqui dicūt. q̄n
ipsi puniunt in se vel in suis. et alij pctōres
nō puniunt taliter. Ecce de⁹ est iniust⁹ Et
sunt maledicētes deo. vel lusores ei imp̄can-
tes. q̄ nō p̄nt deo inesse. Sicut q̄ vellēt deū
nō esse iustū. vt pctā eorū non puniret. Sic
etiā isti in inferno faciūt. Sic etiam peccāt
deo attribuētes mēbra. que inquantū de⁹
nō habet. Et pei⁹ q̄ deo attribuūt mēbra q̄
nominari de probo viro essent verecūda.
Et pessime q̄ deo attribuūt que in eo nō sūt.

Exemplū pmi Jurātes p caput dei. et per si
milia mēbra. Exemplū secundi. vt p dei po
steriora et p alia verecūda mēbra. Tales sunt
le videi. q̄n quidā a deo puniunt qui dicūt
nunq̄d latrones sum⁹: qđ fecim⁹ vbi hme
ruimus. cū in alias deū sepe graui offen-
derunt Spēs blasphemie alia est. cū a deo
remouet qđ ei cōuenit. vt dicētes: deū nō eē
iustū. deū nō esse verū hominē. deū nō esse i
eucharistia. deū nō eternaliter punire pec-
catū mortale post hāc vitā. Tertia spēs est
q̄n creature attribuit qđ deo appropriatur
vt q imago creata sit deus. q imago dei g-
tiam. q creatura aliqua. puta vbū vl factū
pnunciet futura soli deo nota. sicut circa su-
perstitiones interdū fit. C Secundo
notandū sm Tho. vbi pius. q blasphemia
sm genus suū est peccatū mortale Rō est.
q2 peccatū mortale est p qđ homo separat
a pmo pncipio spūalis vite qđ ē charitas
dei. Unde que cūq3 charitati repugnāt ex
suo genere sūt peccata mortalia. Blasphe-
mia aūt sm genus suū repugnat charitati
quia derogat diuine bonitati que est obie
ctum charitatis. Et iterū quia est contra se
cundū p̄ceptū. Sunt aūt sm Tho. vbi pus
tres gradus blasphemie in derogante di-
uine bōitati sm tres pfatos modos Qui
dam enī derogāt sm solā opinionē intelle-
ctus. Alij derogāt deo sm opinionē intel-
lectus coniuncta quadā affectus seu volū
tatis detestatione. Et vterq3 modus dicit
blasphemia cordis si nō pdit ad extra Alij
autē primū modū vel secundū vel ambos
lingua produnt. et est blasphemia oris Pri
ma mala. secunda peior. tertia pessima. Et
sunt sm genus suū omnes tres grad⁹ ma
xima peccata. Sed diceres. Est ne sem-
per peccatū mortale emittere blasphemi-
am. cum quidā absq3 deliberatione blas
phement. Rñdet ibidē Tho. Blasphemia
potest absq3 deliberatione ex surreptione
pcedere dupliciter. Uno modo q aliquis
non aduertat hoc qđ dicit esse blasphemiā
Qđ potest cōtingere. cū aliqs subito ex ali
qua passione in verba imaginata prūpit.

Blasphemia quid sit & quot sunt eius spēs.

blasphemia potest esse mortale et veniale peccatum

quorum significationem nõ cõsiderat. Et tunc est peccatum veniale. et ideo nõ habet proprie rõem blasphemie. Alio modo qñ aduertit hoc esse blasphemiam cõsiderans significata verborum. Et tunc nõ excusatur a peccato mortali. Sicut nec ille q̃ ex subito motu ire aliquem occidit iuxta se sedentem. B Tertio notandum q̃ pro vitando huiusmodi peccato quinq̃ mala blasphemie sunt cõsideranda. Primo Ecclesia hoc peccatum multum punit. q. xxij. q. v. talis q̃ iurat per caput dei. aut per capillos eius. aut aliquid huiusmodi dicens. quasi deus secundum diuinitatem talia habeat. si clericus est deponatur. si vero est laicus anathematizetur. Quod secundum Bonauen. in iij. dis. xxix. intelligendum est de illis q̃ turpiter et irreuerenter nominant membra christi. et quodam exquisito modo iurando diuidunt eius membratim. et potissime qui iurant per eius membra q̃ etiam in nobis verecundum esset nominare. Et essent per illis a presidentibus religiosis et secularibus grauissime puniendi. Idem etiam videtur intelligendum de his qui de virgine benedicta et sanctis deum iurando inhoneste loquuntur. Aut q̃ animas suas demonibus deuouent. vel alia dicunt horrenda. Secundo detestabile est hoc vitium quia peius est periurio. Unde glo. super illud eph. iiij. Blasphemia tollatur a vobis. dicit. Peius est blasphemare q̃ peierare. Qui enim peierat. i. falsum iurat. nõ dicit aliquid vel sentit aliquid falsum de deo sicut blasphemus. sed adhibet testem tanq̃ sperans q̃ deus super hoc nõ testificetur per aliquod euidens signum. Unde pene periurio debite etiam isti blasphemo deberentur de iusticia. Tertio est detestabile. quia blasphemia preponderat homicidio. Unde Tho. ibidem dicit. Homicidium et blasphemia si cõsiderentur secundum obiecta in que peccatur. maximum est blasphemia. quia est directe peccatum in deum homicidium autem in proximum. Si autem cõsiderentur secundum effectum nocendi. sic homicidium preponderat. Plus enim nocet homicidium proximo q̃ blasphemia deo q̃ non moritur. Tamen quia blasphemus intendit nocumentum inferre honori diuino. simpliciter grauius peccat q̃ homicida. Primum enim locum tenet homicidium inter peccata in proximum commissa.

Quarto est detestabile. quia hoc a deo et a seruis dei morte sepe punitum reperimus. Unde Leuit. xxiiij. Filius mulieris israelitidis rixans cum alio quodam et blasphemans deum. capitur et incarceratur. Et deus per Moysen responsum dedit q̃ lapidari deberet. et statim lex sancita est. Qui blasphemauerit nomen domini morte moriatur siue ciuis siue peregrinus fuerit. Idem refert Uincentius in speculo historiali. q̃ rex francie Philippus q̃ncunq̃ percepit in taberna vel alibi hominem etiam militem blasphemasse eum submersit. Et de hoc edictum firmum posteris ante mortem suam reliquit. Quinto hoc peccatum est detestabilissimum. quia proprium est omnium damnatorum. Unde dicit glo. super illud Apoc. xvj. Estuauerunt homines estu magno et blasphemauerunt nomen dei habentis potestatem super has plagas. In inferno inquit positi quamuis sciant se pro merito puniri. dolent tamen q̃ deus tantam potentiam habeat q̃ plagas eis infert. Hoc autem est dicit Tho. blasphemia. Et credibile est q̃ post resurrectionem erit eis etiam vocalis blasphemia. C

Circa secundum videlicet adiurationem notandum secundum Tho. ij. ij. q. lxxxix. q̃ adiurare nõ est aliud ad iurandum inducere. sed est per quandam similitudinem iuramenti se inducentium alium ad aliquid agendum prouocare. Pro cuius declaratione aduertendum. q̃ ille qui iurat iuramento promissorio per reuerentiam diuini nominis quod ad confirmationem sue promissionis inducit. seipsum obligat ad faciendum quod promittit. quod est seipsum immobiliter ordinare ad aliquid agendum. Sicut autem homo seipsum ordinare potest ad aliquid agendum. ita etiam et alios. superiores quidem deprecando. inferiores autem imperando. Cum igitur vtraq̃ ordinatio per aliquod diuinum confirmatur. est adiuratio. Et fieri potest ad quinq̃ genera rerum. ad deum. ad subditum sibi hominem seu ad se. ad proximum equalem vel superiorem. ad demonem. et ad creaturam irrationalem. sed diuersimode. Primo enim cum homo sit dominus actuum suorum. non autem dominus eorum q̃ ab alio sunt agenda. ideo sibiipsi

potest necessitatē imponere p diuini nois
inuocationē. nō aūt hāc necessitatē potest
aliis imponere. nisi sibi subditis quos pōt
ex debito pstiti iuramēti cōpellere. Si quis
aliq̄s p inuocationē diuini nois vel cuius=
cunqz rei sacre alicui nō sibi subdito adiu=
rando necessitatē agendi aliq̄d imponere
intēdat sicut imponit sibi ipsi iurādo: talis
adiuratio illicita est. quia vsurpat potesta
tem in aliū quā nō habet. ⁊ eum intēt com=
pellere quodāmodo. Tamē ppter aliquā
necessitatē qui sunt supiores suos inferio=
res tali genere adiurationis constringere
possunt. Et ideo pinceps sacerdotū vt Ori=
genes dicit sup Math. Jesum illicite ad=
iurauit p deum viuū. quia subdit⁹ ei⁹ nō
fuit. Si vo adiurās intēdat solūmodo per
reuerentiā diuini nois vel alicui⁹ rei sacre
aliquid ab alio obtinere absqz necessitatis
impositione. talis adiuratio licita est respe
ctu quorūlibet. Et sic adiuramus deuz di=
cendo. Per passionez ⁊ crucē tuam libera
nos. Similiter hominē demonē ⁊ angelū
Est enī modus adiurādi sic duplex. Unus
p modū cōpulsionis ⁊ est illicit⁹ ad eq̄lem
⁊ superiorē. Secūdus est p modū depcati
onis vel inductionis ob reuerentiaz alicu=
ius sacri. ❡ Quomō igitur demon
potest a nobis adiurari licite vel non Rñ.
q nō licet demones adiurare p moduz be=
niuolentie depcationis seu inductionis. q2
ille modus videtur ad quandā beniuolē=
tiam vel amicicia ptinere. qua non licz ad
demones vti. Et sic necromātici vtunt ad=
iurationibus ⁊ inuocationib⁹ vel incāta=
tionibus demonū ad aliq̄d ab eis obtinen
dum adipiscendū vel addiscendū. Secun
do aūt adiuratiōis modo. videlicet q̄ est p
cōpulsionez licet nob ad aliq̄d vti ⁊ ad ali=
quid nō licet. Possum⁹ enī demones ad=
iurādo p v̄tutē diuini nois tanq̄z inimicos
repellere. ne nob noceāt corpalit vel spūali
ter. Sm potestatē datā a christo. Sm illō Lu
ce. x. Ecce dedi vob potestatē calcandi sup
serpētes ⁊ scorpiones. ⁊ sup omnē v̄tutem
inimici. et nihil vob nocebit. Et Mar. vlt.

qualiter demones adiu
randi sunt vt nobis
n noceant. non tamē
licet eos adiurare ad obti
nendum aliquid ab eis

In nomine meo demonia eijcient. Et rō il
lius est. quia demones in cursu hui⁹ vite
nobis aduersarii constituunt. Non autez
eorum actus nostre dispositioni subdun=
tur. sed dispositioni diuine ⁊ sanctorū an=
gelorum. Sm Aug. iij. li. de trini. Non tñ li=
citum est demōes adiurare ad aliquid ab
eis addiscendū. vel etiā ad aliquid per eos
obtinendū. quia hoc ptineret ad aliquā so
cietatem cū ipsis habendā. Unde Chryso.
super illud: Obmutesce et exi ab eo. dicit.
Salutifez hic nobis dogma dat ne creda=
mus demonibus quātūcūqz denuncient
veritatē. nisi forte ex speciali instinctu vl re=
uelatione diuina aliqui sancti ad aliquos
effectus demonū opatione vtant. Sicut d
beato Jacobo legit. q p demones fec Her=
mogenem ad se adduci. ❡ Ex pdictis
sequitur pmo q nulla alia potestas habet
demonez cogere nisi diuina. angelica ⁊ hu
mana. nō ex natura. sed ex gratia et virtute
diuina. Et ratio est. q2 non est potestas sup
terrā que ei competur. qui fact⁹ est vt nul=
lum timeret. vt de Job. xlj. Unde glo. ibidē
Omnia humana supat ⁊ sī meritis sctōrū
subiaceat. Exemplū est de multis sanctis.
Nec obstat illō Thob. vj. q Raphael tho=
bie iuniori dixit: q fumus pticule cordis pi=
scis positi sup carbones exterminaret om
ne gen⁹ demoniorz. Fumus enī hoc nō fec.
vt dicit Nico. de lyra. q2 res corpalis ñ im=
primit in rē pure spūalem. Sz p fumuz de
signabat v̄tus expulsiua meritoria thobie
que fuit v̄tus orōnis thobie. cuius merito
raphael expulit demonē Sarā liberādo.
Propter qd̄ dr̄ ibidē Raphael apprehēdit
demonē ⁊ ligauit eū in deserto superioris
egypti Nec obstat illud. j. reg. xvj. vbi ad ci
tharizationē Dauid spūs mal⁹ in Saul q̄
euit. q2 nō fuit liberat⁹ taliē vt demō nō re=
diret. sed meli⁹ habebat v̄tute diuina ime=
diate vel mediātib⁹ angelis sanctis ex me
rito dauid. q laudes diuinas in cithara ca
nebat p salute saulis. sicut ⁊ sancti deuotio
nibus. Melodia aūt coopabat ad deuoti
onem. sicut et. iiij. Regū. iij. Heliseus fecit

addita psalteri ut mens eius in deum eleuaretur. Non enim melodia in demonem agebat sed naturalem dispositionem melodia bonam poterat facere et malam imminuere. ratione cuius demon minus poterat vexare. De qua materia plenius reperies li.v. in dialogo de formicis. Secundo patet ex premissis falsitas quorundam librorum scriptis necromanticorum et exorcismorum. qui per talia characterizata dimones se putant cogere et vexare. seclusa virtute diuina. non attendentes illud christi. Hoc genus demoniorum non eijcitur nisi in ieiunio et oratione. Per ieiunium enim secundum Bedam corpus et per orationem spiritus leuatur ad deum ut calcet demonia. Tertio sequitur quod exorcisti quidam deberent examinari per prelatos. an aliquid superstitiosum continerent. sic enim non essent admittendi ne posteriora peiora fierent prioribus. Sic exemplum ponit Greg. li.i. dialogorum de quadam per demonem obsessa post coitum ecclesiam intrante. et cum sacerdotis cuiusdam incantamentis nihil iuuaret. ad incantatores eam duxerunt cognati et legio in eam intrauit. ¶ Queritur an liceat adiurare irronalem creaturam. Respondet Tho. Adiuratio qua quis vult adiurare irrationalem creaturam potest intelligi dupliciter. Uno modo ut ipsa adiuratio referatur ad ipsam creaturam irronalem secundum se. et sic vanum esset irronalem adiurare creaturam cum non intelligat locutionem. Alio modo ut referatur ad eum a quo irronalis creatura agitur et mouetur. Et sic dupliciter adiuratur irrationalis creatura. Uno quidem modo per modum deprecationis ad deum directe. quod pertinet ad eos qui diuina inuocatione miracula faciunt. Alio modo per modum compulsionis que refertur ad diabolum qui in nocumentum nostrum vtitur irrationalibus creaturis. Et talis est modus adiurandi in ecclesie exorcismis. per quos demonum potestas excluditur ab irronalibus creaturis. ¶

Circa tertium an liceat per creaturas iurare. Respondet Chry. super Matth. v. Iurare per creaturam quis dupliciter contingit. Primo ipsam tanquam aliquid diuinum implorando. et sic stricte puniuntur iurantes. ca. xxii. in duobus locis. et etiam sic quis grauius committeret mendacium per creaturam iurando. ut ibidem dicitur. Secundo contingit iurare per creaturam iuramentum tanquam per rem vilem contemnendo. Primum pertinet ad infidelitatem et species est peccati. Sicut et secundum quod pertinet ad dolositatem. Tertio deum qui in ipsa creatura presidet tanquam testem inuocando. Et sic Ioseph iurauit per salutem pharaonis Genes. xlii. Et ecclesia iurat per sancta euangelia. Quarto contingit iurare per creaturam tanquam ad ipsum quam iurans inde sperat deo ipignerando. Et sic fit iuramentum execratorium. ut testis est mihi deus in animam meam. Tertio et quarto licitum esse potest. ut supra dictum fuit.

Capitulum. V.

Contra secundum

preceptum. Non assumes et cetera peccant etiam vota frangentes. Unde de voto primo videndum est quid sit. Secundo quantum peccatum sit infringere votum. Tertio de eius dispensatione. ¶ Quantum ad primum notandum secundum magistrum. iiii. di. xxxviii. et Tho. et alios theologos. quod votum est conceptio spontanea melioris propositi. animi deliberatione deo vel sanctis eius firmata cum intentione se obligandi. Pro cuius intellectu notandum quod ad licitum et completum votum plura exiguntur que tanguntur in descriptione eius. Primo est conceptio alicuius a spiritu sancto in intellectu facta. Secundo exigitur quod non sit de malo. Nam proprie sumptum votum non potest esse de malo. sed melioris. vbi presupponitur quod sit bonum. Malum enim potius non deordinat a deo. Uotum autem non est vinculum iniquitatis. Unde Isido. In malis promissis rescinde fidem. in turpi voto muta decretum. Unde iudei plures quam quadraginta qui vouerunt se neque manducaturos neque bibituros donec occiderent paulum. Act. xxiii. male vouerunt. Tertio exigitur quod non sit de necessario a nobis alias fiendo. quia melioris. De bonum enim necessarium. puta quod alias est preceptum nobis. obligamur ex alterius auctoritate. et hoc proprie non pertinet ad votum. cuius obligatio est ex mera voluntate. Uerumtamen ve

Iurare per creaturas quomodo sit intelligendum.

quod sit votum et que requiruntur ad licitum votum.

dicit Durand⁹. q: ad idez pōt q̄s obligari
plurib⁹ obligationib⁹. iō nihil ꝓhibet quin
ad illud ad qḋ obligamur ꝑ p̄ceptuz et al-
terius autoritate. obligemur etiā ꝑ votuz
et ꝓpria volūtate. Unde firmiter tenendū ē
q: vouēs ↄtinentiā ⁊ ↄmittēs adulteriū vl'
simplicē fornicationē peccat dupliciter. vide
licet petō adulterij vl' fornicationis. ⁊ nihilo
minus fractiōe voti. quāuis illud votū sit
large ⁊ improprie dictū. Quia votū ꝓprie
dictū est solū de his q̄ sunt in bōis libertate

Quarto exigit q̄ nō sit bonū indifferēs
q: tale vt sic nō ordinat in deū. Itē q̄ non sit
de minori bono. ibi melioris boni. Rō est.
q: min⁹ bonū respectu maioris boni habz
rōem mali. ⁊ iō nō pōt cadere sub voto in-
quantum est impeditiuum maioris boni.

Quinto exigit q̄ sit ↄceptio libera. ibi.
spōtanea. Ex q̄ patz q̄ possunt vouere. q: q̄
liber pōt vouere ea q̄ sunt in sua libertate.
⁊ ea in q̄bus est sui iuris. Unde impuberes
serui. religiosi. clerici ⁊ vxores i quibusdā n̄
possunt vouere. B Sexto exigit deli-
beratio. ibi animi deliberatiōe. ⁊ addit ad
differentiā votoꝝ q̄ fiūt ex surreptione in q̄
bus nō inuenit̄ plena rō voti. An aūt deli-
beratio ad votū exigat. dicit Rich. Votū dr̄
a volēdo. Unde sicut in nob' est duplex velle
scz plenū qḋ est deliberatiuū. ⁊ semiplenū z
qḋ est velle ex surreptiōe. sic etiā duplex est
votū. quoddā habēs plenam rōem voti. ⁊
quoddā habēs surreptitiā siue semiplenā
⁊ de rōe p̄mi est q̄ sit factū ex deliberatione
nō aūt de rōe secūdi. Tale enim pōt fieri ex
surreptiōe. Et q: nō habet plenā rōez voti.
ideo nō obligat de necessario. sz tantū d̄ cō
gruo. extra e. venientes. ⁊ extra de iureiu. ad
nostrā. Et ideo venire ↄtra tale votū etiā z
ꝓpria autoritate non est petūm mortale.

Septimo de deo vel sanctis ei⁹. q: non
est ad hoiem ꝓprie. Unde Rich. dic̄ q̄ de for
ma voti est vt fiat deo. extra de vo. et vo. c.
magne. Rō est. q: hō in voto obligat se ad
faciendū aliqḋ bonū. nulli aūt alij a deo po-
test hō de iure obligare se totuz. q: sibi soli
ↄuenit de iure potestas sup hoiem totuz.

Et nullus potest recipere de iure obligati-
onem nisi conueniat ei de iure potestas in
illam rem. Et ideo soli deo potest fieri vo-
tum proprie loquendo de voto. Quia ta-
men salus totius hominis multū ꝓmoue-
tur per orationes sanctorū. ⁊ illud aliq̄ mo
do possum⁹. sed nō plene qḋ impetrare va-
lemus. sanctis aliquo modo conuenit po-
testas super hominē totum. ⁊ ideo potest
fieri eis aliquo modo votum. nō tamē ple-
ne rationem habens voti. Hec Richard⁹.

C Octauo de firmata animi scz deli-
beratione. Primo enī exigitur deliberatio
Secūdo ꝓpositum voluntatis qḋ exigit de-
liberationē. Tertio ex ꝓposito ꝓcedit ꝓmis
sio in qua ꝑficit̄ ratio voti. Quā ꝓmissioz
seu firmitatē Thomas sic declarat. Votū
quandā obligationē importat ad aliqḋ fa-
ciendum vel dimittendū. Obligat aūt ho-
mo se homini ad aliquid ꝑ modū ꝓmissio-
nis que ē rationis act⁹ ad quā ꝑtinet ordi-
nare. Sicut enī homo imꝑando vel depre-
cando ordinat quodāmodo qḋ sibi ab ali-
is fiat. ita ꝓmittēdo ordinat qḋ ipse ꝓ alio
facere debeat. Sed ꝓmissio que homini fit
nō potest fieri nisi per vba vl' quecūqz alia
exteriora signa. Deo aūt potest fieri promis-
sio ꝑ solā interiorē cogitationē. quia vt dr̄.
j. Reg. xvj. Homines vidēt ea que parent.
deus aūt intuet̄ cor. Hec Tho. Aliq̄ vt goz-
ra Rumeri. xxx. addūt. intentione obligan-
di scz ad implendum ꝓmissum. dicentes ex
nuda ꝓmissione ⁊ ex deliberatiōe facta nō
obligari ꝓmittentē. sola enī deliberatio nō
firmat ꝓmissionē. Quā additionē Rich. n̄
improbare videt̄. B Dubitat an expe-
diat vouere. Rn̄. Rich. Vouēs aut vouet
bona quoꝝ obseruatio videt̄ ꝓbabilit̄ pro-
portionata infirmitati sue spāli. aut t̄ īpro-
portionata. Primo mō expedit hoi voue-
re. quia ꝑ hoc amplius firmat voluntatez
suā in bono. ⁊ excludit a se ꝑ magna parte
libertatē malefaciendi. ⁊ facit actū virtutis
latrie. Et ideo vouēdo meret̄. ꝓpter qḋ vo-
uet. Unde Psal. Vouete ⁊ reddite dn̄o deo
vestro. Sedo mō nō expedit nec licet. q: ta

...um duplex est.
...qualiter votum ad solūz ...dum pertineat
promissio que homini fit habet fieri per verba vel signa exteriora.

le votū nō haberet discretionē comitē. cū ꝓ hoc vouens magis se videat illaqueare q̄ȝ augere securitatē de sua salute. Sic dic̄ Tho. ij. ij. vbi prius. ¶ Dubitat an melius sit aliquid facere ex voto q̄ȝ sine voto. Rū. Tho. ibidē ꝙ sic. triplici de cā. Primo q2 vouere est act⁹ latrie q̄ est nobilissima virtus. illud autē qḋ imperat a nobiliori virtute melius est ⁊ magis meritoriū. Secūdo. quia q̄ vouet pl⁹ se deo subijcit q̄ȝ q̄ nō vouet. Sicut q̄ daret arborē cū fructu q̄ȝ qui daret tantū fructū. vt dic̄ Ansel. Vñ ⁊ promittentibus gratie augent. Tertio q2 ꝑ votum volūtas immobilit̄ firmat ad bonū. Facere aūt aliqḋ ex volūtate firmata ad bonum. ꝑtinet ad ꝑfectionē v̄tutis. vt patet ꝑ phm. ij. Ethi. Rich. rōem assignat dicens sic: Cū de⁹ acceperit op⁹ ꝓpter operantē. tāto magis acceptat op⁹ q̄nto est ab homine ad ei⁹ seruitiū speciali⁹ dedicato. Sed ceteris parib⁹ idē cū equali scȝ charitate et sciencia speciali⁹ dedicat̄ hō ad dei seruitiū per votum q̄ȝ sine voto. Nā votū vt dicit̄ Pde. de pal. in. iiij. nō est piculosum de sua natura sȝ ex culpa nō faciētis. iō expediēs est vouere. Et licet meli⁹ sit nō vouere. q̄ȝ pmissum nō reddere. tñ meli⁹ est vouere q̄ȝ nō vouere. Sicut meli⁹ est baptizari q̄ȝ nō baptizari. ⁊ tñ meli⁹ est nō baptizari q̄ȝ postmodū retrorsū ꝯuerti. ¶ Dubitat an penitēs de voto qḋ vouit licite alias nō cōpleturus votū. nisi q2 nō vult frāgere votū. aliqḋ talis meret̄. Rñ. ſm Ansel. li. de similitudinib⁹. ꝙ pl⁹ tal' meret q̄ȝ silr̄ faciēs nō ex voto. Et exēplificat de vulnerato cauterizando q̄ timens abscisionē malarȝ carniū. ne violēter medicū ledat. se spōtanee iubet ligari. que cū vrere medic⁹ incipit. incipit turbari ligatus. ⁊ nolit velit rescindit putridū. recedēte passione grās tā ligatoribus q̄ȝ medico refert. Dic̄ etiā Pde. de pal. Talis adhuc pl⁹ merei ceteris parib⁹ q̄ȝ si sine voto silr̄ faceret. Primo qḋ ē q2 bona volūtas suffic̄ ad meritū ſm bern. Vñ a pncipio q̄ vouit ⁊ n̄ soluit tātū meruit q̄ntū q̄ sine voto soluit. ⁊ huic merito supadditū est meritū in facie quo vult facere qḋ pmisit. Secundo q2 licet sit tristicia in h q̄ vouit. ⁊ quedā voluntas. tñ in soluēdo qḋ vouit ⁊ in venerādo votū est voluntariū. Tertio etiā videt̄ ꝙ nō demeret in hoc ꝙ vellet nō vouisse. q2 sicut a pncipio nō tenebat̄ vouere. sic voto ex p⁹ facto tenebat̄ soluere. Vel dato ꝙ penitere de bono sit sibi pctm̄. tñ nō ꝓpter h̄ impedit̄ q̄n volēdo bonū mereat̄. maxime si sint diuersi act⁹. ¶ Nūc secūdo videndum est quō votū ligat. Ubi primo notandum ꝙ votū ligat ad faciendū rem possibilem. Unde Deut. xxiij. Cum votum voueris domino deo tuo nō tardabis reddere. quia requiret illud dñs deus tuus. Rō est ſm Tho. quia omnis pmissio licita facta cum intentiōe obligandi se ⁊ cū deliberatione. si acceptet̄ ab eo cui fit obligat promittentē. nō tantū ex p̄cepto legis diuine. sȝ etiā legis nature. sed votū licitū est h⁹mōi pmissio. ⁊ omnē talē pmissionē recipit de⁹ ergo ⁊c. Dicitur notanter possibilē. Quia ſm Tho. in scripto. quicqḋ fiendū votum impediret si p̄sens esset dū vouet. etiam aufert obligationē voto facto. Unde si vouetur possibile iam. ⁊ fit idē postea impossibile. nō obligat ꝑ quanto est impossibile. Ut si dites voueret cōstruere ecclesiā q̄ depauperatus postea. vt infra dicet̄. Secūdo notandū ſm Tho. vbi prius. ꝙ voti fractio ꝓpria auctoritate est semꝑ peccatū mortale. nisi forte subesset rōnabil' causa. ⁊ tñ nō posset haberi recursus ad auctoritatem p̄lati aut dispensantis aut votū cōmutātis. Pde. de pal. in. iiij. di. xxxviij. dicit sic. Primo omnis voluntaria voti fractio ē mortalis. quia reddere est necessitatis. et totiēs quotiēs frāgit. dū tñ assit act⁹ exterior ⁊ interior. sec⁹ si exterior tantū. q2 pctm̄ p̄fecē in actu interiori. ⁊ hoc intellige in voto negatiuo. Ut exempli gratia. in illo qui vouit n̄ bibere vinum. Secus in affirmatiuo. puta cum q̄s voueret ieiunare. tunc enī non quotiens comedit totiēs peccat. sed solū secūda vice. tertia autē ⁊ deinceps n̄ mortale si nō ex cōtemptu sed quasi non reputans

quando votum liget

quia non tenetur quis ad impossibile.

...et iuramentum
...quo differunt

sibi possibile pl' illa die ieiunare. parat' ie-
iunare si uã nõ fregisset. ⁊ parat' alia die in
tegra ieiunare p illa. sec' si in ɔtemptũ. pu
ta si oĩno frustra fregerit. aut adhuc fractu
rus si nõ fregisset. Hec ille. De h' dubia sũt
apud doctores p̃lerum de affirmatiuo ĩ
ex ɔtemptu. H Tercio notandũ s'm
eundẽ Tho. in materia de iuramento .ij.ij.
arti. viij. Votũ ex sua rõne est mag' obliga-
torium q̃z iuramẽtũ. saltẽ primo p̃stitũ vt
sic. q2 obligatio voti causatur ex fidelitate
quã deo debem'. s. vt ei p̃missũ soluamus
obligatio aũt iuramẽti causat' ex reuerẽtia
quã debemus dñi ex q̃ tenemur q' verifice
mus illud qd' p nomen eius promittimus
sed oĩs infidelitas irreuerentiã continet. sz
nõ ɔuertitur illud. videt' enĩ infidelitas subie
cti ad dñm eẽ maxima irreuerẽtia. ⁊ iõ vo-
tũ ex rõe sua mag' est obligatoriũ q̃z iura-
menti. Dicit' notãter primo p̃stituz vt sic.
q2 Rich. distinguit de iuramẽto. Aut eniz
fit homini. aut fit deo. Primo mõ non ita
fortiter obligat sicut votũ. q2 obligatõ q̃ fit
deo in voto est fortior obligatiõe q̃ fit hoĩ.
Secũdo modo magis obligat iuramẽtũ
ceteris parib'. Votũ enĩ nõ importat nisi
p̃missionẽ deo factã ex deliberatiõe cũ intẽ
tione se obligãdi. h' aũt totũ importat iura
mentũ. ⁊ addit testimoniũ p̃me veritatis
ad maiorem confirmationẽ promissionis
I Dubitat' p̃mo an votuz sp obliget
ad obseruantiã siue impletionẽ. R̃n. Tho.
in scripto. Quicq̃d fiendũ votũ impediret
si p̃ns esset etiã voto facto obligationẽ au-
fert. Vñ si aliq̃d est possibile cũ vouet' ⁊ po
stea fit impossibile tollit' obligatio q̃ntũ ad
hoc. Vt si q̃s diues voueret edificare eccle-
siam qd' postmodũ p̃ficere nõ posset pau p
tate superueniẽte nõ obligat'. Hoc tñ sic intel
ligẽdo q' si fact' est omnino impotẽs. abso
lutus est a toto. si aũt ex p̃te ita q' totũ p̃fice
re nõ potest tũc remanet soluz obligat' ad
illud quod potest ⁊ non ad aliud. K
Dubitat' secũdo vtrũ vouens votũ lici
tum teneat' statim soluere ipsum. R̃n. s'm
Rich. Obligatio voti causat' ex p̃pria vo-
luntate ⁊ intẽtione. Vñ Deut. xxiij. Qd' se
mel egressum est de labijs tuis obseruabis
⁊ facies. sicut p̃misisti dño deo tuo ⁊ p̃pria
volũtate locutus es ex ore tuo. Et ideo si d'
voluntate ⁊ intẽtione vouẽtis sit obligare
se ad statum soluendũ. statim soluere tenet'
si autẽ ad certũ tp's vel sub certa ɔdicione
non tenetur statim soluere. sed nec tardare
debet vltra q̃z intendit se obligare deo. Di
citur enĩ ibidẽ. Si votũ voueris domino
deo tuo nõ tardabis reddere. quia req̃ret
dominus deus tu' illud. ⁊ si moratus fue-
ris. tibi reputabitur in peccatum. Guilh.
rod. dicit. Cum aliquis aliquid vouit sine
condicione vel temporis p̃fixione. tenet' il-
lud exequi statim cum potest. nisi in vouẽ
do aliud in mente habuerit. tamen datur
ei tempus ad arbitriuz boni viri ad dispo-
nendum de rebus suis. Cõcordat Tho. ad
dens in scripto. q' si is qui vouerat intrare z
religionem ex mora circa dispensationem
rei p̃babiliter timeret p̃petuũ impedimẽ-
tum. tenet' vlteri' non differre L Du
bitatur tertio an votũ subitũ min' scz deli-
beratum obliget. R̃n. P̃e. d' pal. in iiij. di.
xxxviij. q' votũ subitũ nõ obligat ad p̃mis-
sum. nec ad p̃cũ p̃fectũ. nec ad bonũ p̃fe
ctum. vt puer q̃ iurat' patri vl' magistro vo
uet vl' iurat intrare religionẽ. vl' bñ potat'
Talia enĩ q2 calore iracũdie fiũt p nõ facto
haberi debẽt. Sz verũ est qd' sic subito fit q'
nõ ad sniam rõnis q̃ non req̃rit magnam
moram tp'is p̃uenit. Sz q̃ñ sciens est quid
iurat vel vouet. tunc tenetur. nisi cũ eo di-
spensetur rõne minus plene deliberatiõis
Sicut etiaz q̃ calore cõcupiscentie inflam-
matus aut bene potatus nõ tamen p̃fecte
ebrius iurat vxorem ducere. Vnde illa de
liberatio temporis vel etatis que sufficerz
ad obligandum se diabolo p mortale pec-
catum. sufficiat ad obligandum se deo per
votum. Et sicut ex ira occidens. quia ex ele
ctione seu habitu non p̃cessit sed ex passio-
ne iudicium rationis turbante. non excu-
satur ex toto quin sit mortale sed in parte.
sciuit enĩ in parte quid faceret. sic de voto

in pposito suo mō. ¶ Dubitat qrto an solū ppositū aliqn aliquem obliget. R̄n̄. vt ibidē q si. an illo casu qn q̄s intrat religionē cū pposito remanēdi. et deo ppetuo famulādi qđ eq̄pollet voto simplici. s3 nō solēni. extra de regu. et trās. c. ɔsulti. Ubi dr q saltē tenet ad aliā religionē3 itrare. Et quāq̄3 nō sit ligatꝰ vi voti. q2 nō pmisit. sed solū pposuit. tn̄ ligat vi statuti in religiōe aliq̄ remanere. ¶ Dubitat q̄nto vtr̄ votū sub ɔdicione emissū obliget vouētē3 R̄n̄. s̄m Ray. Cōdicio duplex ē. Generalꝰ que ī voto sp intelligi dz. et illa nō existente nō ligat. Exepli grā. Si deꝰ voluerit ibo romā si potero. Alia spēalis. puta. Si itrauero lombardiā ibo ad sanctū Marcū. Uel si filiꝰ meꝰ fuerit liberatꝰ d' infirmitate visitabo sanctū Jacobū3. et silia. Hec cōdicio si defecerit. i. nō extiterit. non obligat ex voto alias sic. xxij. q. iiij nō solū. extra d' ɔdicōe appo. vīrū. Et h intelligas vbi tota voti obligatio ponebat in euētū ɔdicionis. Aliꝰ si alias fuerit cōcausa. Uel etiā si fecit votū3 ob causam et publice et nō expssit cām s3 votum. tūc ppi ɔcausa3 vl' ɔsciam. vt alia lrā b3 et ppter scādalū tollēdū tenet implere. extra de voto. magne. Glo. Guil. dic. Cōcausa est. qn̄ nō tātū ex vna cā obligauit se. sed etiā ex alia. Exēpli grā. Aliq̄s vouit q iret ad sanctū Jacobū. q2 credebat q ibi inueniret frē3 suū. nihilominꝰ ppi redimēda peccata sua. in h casu q̄ruis intellexerit fratre3 suū decessisse añq̄3 iter arripet. nihilominꝰ tn̄ ire ppter aliā cām tenebit. Jdē intelligas q̄ncūq̄3 voueat aliq̄s ex duabꝰ causis vl' pluribꝰ. vl' sub duabꝰ ɔdicionibꝰ vl' plibus et nihilominꝰ intēdit se obligare q̄libz illa3 causa3 vel ɔdicione extāte ¶ Dubitat sexto. An votū sub ɔdicione factū q cōdicio nō implet ppi culpā vouētis sit obligatoriū. R̄n̄. Rich. q sic. et pbat expsse p canonē extra d' sponsa. Sic ex lris. Un̄ cū aliq̄s deo vouet aliqđ spēale obsequium. si a pctō de q temptat pseruauerit eū. si icidat in illud pctm. nihilominus tenet implere votū. Quia q deꝰ eu3 nō pseruauit ab illo pctō. s3 etiā p eū. nō p deū q illū a pctō illo pseruasset si ille voluisset. ¶ Dubitat septimo. Esto q aliq̄s boni res cōmittere aliqđ magnū scelꝰ qđ nūq̄3 intēdit cōmittere voueat q si cōmitteret intrabit aliquā religionē quā nō vult. s3 boni tñ intrare. et postea illud scelꝰ cōmittit. nunq̄d tenet intrare religionē. R̄n̄. Rich. sup. iiij. di. xxxviij. q sic. q2 votū sub ɔdicione factū de re bona et p3 pter finē bonū est obligatoriū extāte cōdicione. siue illa ɔdicio sit bona siue mala vt alias tenui ¶ Dubitat octauo. An votū de non vouēdo aliq̄d nisi illud qđ vouetur exprimat v̄bo dicto vl' scripto sit obligatoriū. R̄n̄. q sic p Astax. li. i. c. d' voto ī raq si postea voueat et votū suū v̄bo vel scripto nō exprimat peccat. Jtā ī tale votū est bonum. q2 p voti expssionē in v̄bo vel scripto habet de voto facto certior cognitio. et p ea uetur in vouēdo p̄cipitatio q2 vtrūq3 ē bonum. Nihilominꝰ tn̄ videt q teneat illđ votum si alias sit licitum. quia cū3 vouere sit bonum et a spū sancto consultū3. p illus ps. Uouete et reddite dn̄o deo vestro. Jdo votum de nō vouēdo nō obligat. Un̄ votū3 de quo pposita est questio non obligat ad nō vouendū. s3 obligat ad exprimendū3 p v̄bum vel scriptū si contingeret emittere votum ¶ Dubitat nono vtr̄ votum factū sub ɔdicione inhonesta sit obligatoriū stāte cōdicione. Uerbi grā. Aliq̄s vouit se peregrinatur3 ad sanctū Jacobū vt psperetur in furto homicidio. vl' adulterio. Queritur postq̄3 cōmisit furtum. adulterium. vel homicidium. vel simile. vtrum teneat peregrinari ad sanctum Jacobū. R̄n̄det Astax. in summa vbi p⁹us q nō S3 Buradus quodlib. iiij. q. penultima distinguit. Hoc inq̄t generaliter est verū q cōdicio q̄ est cōtra naturā ɔtractꝰ tollit ɔtractum et facit ipsum esse nullū. q2 includit oppositionem ad ɔtractū. Cōdicio aūt inhonesta q̄ est ɔtra naturā ɔtracꝰ pmissionis vel obligationis pōt esse inhonesta dupli. Quia q̄nq̄3 est inhonesta et illicita. nō solū3 s̄m se s3 etiā in habitudine ad illud qđ pmittitur

votum sub conditione factum de re bona et p[...] finem bonum est obliga[...] rium extante conditi[...] siue bona siue mala [...]

votum factum sub con[...] ditione inhonesta nō est obligatorium stante conditione

Uerbi grã. Si aliq̃s dic̃ sic. Promitto deo q̄ si possum ppetrare homicidiũ. ego ĩ gratiaꝶ actiõꝫ dicã faciã missam solẽnẽ. Quĩqꝫ vo est inhonesta in se. ꝫ non in habitudine ad pmissũ. Uerbi grã. Si q̃s dicat sic. Promitto q̄ si ↄtingit me peccare ieiunabo vt diminuatᷓ mihi penã ꝫ cõmissũ. Si pmo mõ est inhonesta. votũ nõ ẽ obligatoriũ. qꝛ est ↄ naturã pmissiõis vl' ↄtract⁹. ꝛ ↄsequẽs tollit obligatõꝫ. Et tale votũ nõ pt impleri sine detrimẽto salutis. qꝛ illud qđ pmissũ ẽ reddit illicitũ ex circũstãtia informãte ĩ vouendo ꝛ soluendo. qꝛ si aliq̃s soluat vt obligatus ex ↄdicione ꝛ ↄdicio nõ sic informat illico oportet vt soluat ex motiuo illicito. vt pꝫ in titulo qđ ẽ pctũm. Si scđo mõ videlicet q̄ ↄdicio inhonesta nõ sit ↄ naturã cõtract⁹. tũc extãte ↄdicione votũ ẽ obligatoriũ. Ricħ. tenet etiã in. xi. mẽbro. q̄ nõ licꝫ vt vouẽs se ieiunaturũ si occidat inimicũ suũ.

S Dubitaᷓ. x. vtꝝ si q̃s votũ fecit de carnib⁹ nõ comedendis ꝛ infirmetᷓ. ita q̄ a medicis dr̃ q̄ est ĩ piculo nisi carnib⁹ vescat ꝛ q̄ aliťn̄ pt euadere infirmitatẽ. Rñ. hug. xxxi. q. final. Nõ solũ talis de pcepto maioris. etiã sine pcepto pt carnes comedere. qꝛ est cã necessitatis. Et in hmõi voto cõdicio tacita fuisse videtᷓ. nisi necessitas cogeret ꝛ pceptũ maioris adessꝫ. T Dubitaᷓ xi. a qb⁹ teneatᷓ abstinere q̃ vouit vel cui iniunctũ est ieiunare ĩ pane et aq̃. Rñ. pe. pa. in. iiij. di. l. uj. Ab oib⁹ istis teneᷓ abstinere. videlicet brodio expresso de carnib⁹ vel piscibus. q̃n sũt nimis ↄdensata. vel ptisana. vel hurreis ex succa pisoꝝ extracta. qꝛ hec ñ videnᷓ ẽe aque. U Dubitaᷓ. xij. an sacerdos q̃ teneᷓ ex voto vl' obediẽtia vl' pnia ieiunare vno die ĩ pane ꝛ aq̃. an eadẽ die celebrãs debeat sumere vini pfusionẽ p⁹ sumptionẽ de calice ipsi⁹ eucharistie. Rñ. pe. pa. in. iiij. di. xij. q̄ dꝫ sumere vini pfusionẽ q̃n nõ est aliã missaꝫ celebratur⁹ ipa die. vt dr̃ de ↄse. eadẽ pte. qꝛ nec votũ nec pnia nec obediẽtia dꝫ immutare ritũ ecclie ꝛ ordinationes ↄciliõꝝ. Plura alia dubia vide ĩ summis. X Quo ad tertiũ notãdum sm

Tho. ꝛ oẽs. q̄ in voto põt fieri irritatio. dispensatio. ꝛ cõmutatio. Rõ. qꝛ votũ nõ est vinculũ iniq̃tatis nec impedimẽtũ melioris boni. qꝛ p charitate institutũ ẽ. ꝫ sepe cõtingit q̄ q̃s malũ vouit. ꝛ tũc est irritũ. Aliq̃n q̃s vouit min⁹ bonũ. ꝛ tũc est ĩ meli⁹ ↄmutandũ. Sũt aũt tres dispẽsatores votoꝝ. Papa ꝛ su⁹ vicari⁹. Eps ꝛ su⁹ penitẽtiari⁹. Prelat⁹ religiõis ꝛ cui ↄmittit. Papa sol⁹ põt dispẽsare ĩ voto religiõis si ẽ dispẽsabile. in voto ↄtinẽtie. ĩ voto crucis. vl' terre sancte. ꝛ sibi retinet votũ ad limĩa Petri ꝛ Pauli. ꝛ ad sanctũ Jacobũ. Eps autẽ in aliis. Et nota q̄ nũq̃ꝫ sine alicui⁹ plãtoꝝ auctoritate q̃s dꝫ votũꝫ infringere nisi necessitas vrgeat. ꝛ supior haberi ñ possit. Rõ est qꝛ null⁹ debꝫ ẽe iudex in ppria causa.

Sequitur preceptũ tertiũ Capitulum. I.

Receptũ tertium sic ponitᷓ Exod. xx. Memẽto vt diẽ sabbati sanctifices. Sex dieb⁹ opaberis. ꝛ facies omĩa opa tua Septimo aũt die sabbatũ dñi dei tui est. Nõ facies omne op⁹ in eo. A

Ubi tria tanguntᷓ de q̄b⁹ pncipaliter agẽdũ est. Primo phibentᷓ opa quedã p que festũ frãgi pt. ibi Nõ facies oẽ op⁹ ĩ eo Secũdo iubemur sanctificare festũꝫ. ibi. Memẽto vt diẽ sabbati sanctifices Tertio mãdatᷓ vt laborem⁹ certis dieb⁹ ꝛ certo festiue m⁹ ibi. Sex dieb⁹ opaberis ꝛ facies omĩa opa tua. septimo ãt die sabbatũ dñi dei tui est B Pro q̄ꝛ declaratõe notãdũ pmo q̄ ĩ ve. testa. duplicia festa fuerũt. videlicet sabbatũ qđ istitutũ fuit originalr̃ eplicitẽ dcã. Pmo ĩ grãꝝ actõꝫ. ꝛ ad dõ vacãdum. Uñ Exo. xx. Sex dieb⁹ fec̃ de⁹ celũ ꝛ terraꝫ et mare ꝛ omnia que in eis sunt ꝛ req̃euit ĩ die septimo. i. cessauit a nouis creatis ↄdẽdis. Uñ sm tho. ij. ij. q. xxij. sabbati pceptũꝫ erat morale pti. ꝛ pti cerimoniale. Morale

quibus debeat abstinere qui vovit vel cui iniunctum est ieiunare in pane et aqua

dispensatores votorum

papa solus potest dispensare in voto religionis

quia lex nature dictat deo omniū rerū pncī
pio aliquo tpe vacandū pot⁹ q̄ȝ creature
Cerimoniale aūt fuit q̄ ad diē septimū. Jō
fuit figura requiei christi i sepulcro q̄ futu-
ra erat i sabbato. vt dic̄ Aug. libro .iiij. sup
Gen. ad lrām. Secūdo i avaricie restricti
onem. Nisi eni de⁹ diē sabbati feriandum
mādasset. avaricia p acqrendis tpalib⁹ in
finitum crevisset. Tertio vt laborātes famu
li ⁊ servi licite in corpe ⁊ aīa recrearent. q̄s
immisericordes nimis alias gravassent.
Utrūqȝ tangit Exo. xx. vbi inter pceptuȝ il
lud dr̄. Nō facies omē opus in eo. Ecce re-
strictio avaricie in dñis. Et fili⁹ tu⁹ et filia
tua. serv⁹ tu⁹ ⁊ ancilla tua iumētū tuuȝ. et
advena q̄ est intra portas tuas. Ecce terti-
um. Alia habuerūt in veteri testamēto fe-
sta pter sabbatū. ob spēalia bñficia eis col-
lata. sicut p liberatiōe p iudith facta. Itē p
Hester ⁊ filia. Sic ⁊ in novo testamēto du-
plicia habet ecclesia festa. Primo diē dñi-
cum loco sabbati. Secundo festa christi ⁊
sanctoȝ in memoriā spēaliū bñficioȝ eccle-
sie pstitoȝ. C Fuit aūt sabbatū in dieȝ
dñicum q̄ntuplici de cā rōnabiliter trāslatū.
Primo vt cessāte figura sabbato pasce q̄n
christ⁹ requieuit in sepulcro cessaret ⁊ sabba-
tum p̄sente veritate ⁊ imediate trāsferretur i
dieȝ sequentē. Oīs eni decursus tpis a cre-
atione vl' lapsu hoīs vsqȝ ad dñice resurre-
ctionis diē q̄dam nox fuit. Secūdo ob me-
moriā creatiōis tot⁹ mūdi. Hac enim die
ad lrām de⁹ in pncipio fecit celū ⁊ terraȝ et
lucē. Tertio in memoriā bñficij secūde cre-
ationis q̄ p passionē ad gliosam christ⁹ p-
venit resurrectionē. Epus eni dñico die so-
lum ɔsecrari dȝ. vt habet. lxxv. dis. c. ordina-
tiones epoȝ. Et maiora q̄ christ⁹ fec̄ quod
anno ō illa die fecit. mundū creare inchoa-
uit ⁊ lucē. de q̄ postea sol fact⁹ est. vñ et pro-
prie dr̄ dies solis. christ⁹ resurrexit. spirituȝ
sanctū misit. ⁊ nat⁹ est i mundū. Et vt In-
nocētius dicit. q̄libet dñica dies est imago
dñice resurrectiōis. Ob q̄s etiā causas ma-
ior dei influx⁹ in ecclia expectari pt q̄ȝ alio
die simplici. sic̄ ⁊ de loco ɔsecrato credit̄. q

in eo ani⁹ hō exaudiē orādo ceteris pib⁹.
Quarto ne iudaizare videamur cōmune
festū cū iudeis tenēdo. id eciā feriare sabba-
to die suspectū eēt de iudaismo. Quinto i
figurā ⁊ memoriā future resurrectiōis no-
stre in corpe ⁊ aīa. B Secūdo notan-
dū q̄ q̄uāqȝ non liceat feriare sabbato nisi
q̄s vellet iudaizare sic̄ ⁊ antichrist⁹ ordina-
bit. vt dicit Greg. de ɔse. di. iij. pvenit. Tñ
sabbatū beatissime virgini in spēalem hono-
rem est p cleȝ deputatū triplici de cā. Pri-
mo q̄ in sola dī matre lumē fidei sabbato
immobilitatē pmāsit. aplis ⁊ aliis de christo
titubātib⁹. Secūdo q̄ sicut a ieiunio ferie
sexte fit trāsitus p sabbatū ad solēnitatem
diei dñice. sic etiam a miseria pñtis vite fit
transit⁹ p beatā vginē ad statū glie. Tertio
q̄ sabbato sepe legit̄ beata vgo maria pec-
catorib⁹ miracula ⁊ bñficia pstitisse. Vñ le-
gimus in historiis. q̄ olim i grecia a nona
diei sexte ferie velū intra q̄d imago vginis
erat. divina virtute se aperiebat. ⁊ sic pmāsit
vsqȝ ad nonā sabbati. q̄n iteȝ divinitus se
retraxit. cuius exēplo latini sabbatū etiaȝ
in laudeȝ vginis consecraverunt. E
Tertio notandū q̄ triplicia sunt festa ec-
clesie. Quedaȝ sunt ⁊ dicunt̄ pcipua ⁊ ma-
iora festa ecclie. ⁊ sunt dies dñicales. Christi
festa beate vginis ⁊ apostoloȝ. Alia sunt
festa ecclesie satis cōmunia p orbem. Alia
sunt que epi spēaliter in suis diocesibus in-
stituerunt. F Quarto notandū q̄ p-
pter quinqȝ multum peccant q̄ h̄ pceptuȝ
transgrediuntur. Primo q̄ in veteri te-
stamento pena mortis plexū est. Vñ Nu-
meri. xv. le. de quodā qui colligebat ligna
in sabbato. quē Moyses ⁊ Aaron recluse-
runt in carcere. ⁊ querentes quid ei facere
deberent. Respōdit deus. Morte moriat̄
hō iste. obruat eū lapidib⁹ omīs turba ex-
tra castra. Moraliter aūt ligna die phibito
colligit qui materiā ignis infernal' colligit
Talis lapidibus id est. duris obiurgatio-
nibus puniendus est. q̄n in festis transgre-
di non timuit. Secūdo i novo testa-
mēto etiaȝ graviter punitū est. Refert eni

Greg. i. dialo. q̄ quedā nupta marito in vigilia dedicationis sancti Sebastiani victa cōcupiscētia a viro suo se nō abstinuit. In crastina aūt cū remorsu ɔsciē verecūdia victa a pcessione se nō subtraxit. Uñ in eadē a demone publice vexari cepit. Quā cū sacerdos palla altaris iuuare vellet. eū etiā demon inuasit ⁊ ɔfudit. Hāc igit̄ amici p incātatores iuuare pcurauerūt. Sz ipsis ɔiurationibus legio demonū in eā intrauit. ⁊ tot vocib⁹ clamare cepit. q̄t demōib⁹ arrepta erat. Quā tñ demū sctūs ep̄s Fortunatus p plēs dies ⁊ noctes orando liberauit.

Tertio q̄ magne ingratitudinis vitiū q̄s incurrit cū sex dies sibi cū magno conatu expēdit. ⁊ vnū diē nō in dei honorē ⁊ ppriā aīe salutē ɔsūmat. ⁊ cū B tot dei bñficia meditari negligit. Quarto q̄ qbāmō in tres psonas diuias peccat. In patrē cu⁹ potētia mundū creauit. In filiū cu⁹ sapiētia mundū redemit. In spūm sctūm q̄ tali die in mundū venit. Et i christi hūanitatē q̄ nata tali die visibilit̄ primo apparuit. Quinto q̄ multū grece peccāt. festis enī peccātes faciūt sic ille q̄ loco sacro peccaret. qd̄ vtiqz turpi⁹ est q̄z nō in sacro peccare. Tps aūtē a deo sacratū est. Itē dedicanōz christi i dedicationē demonis vtūt. Itē p totā hebdomadā ppt̄ labores mūdi sūt maīa. ⁊ dñico die turpes sūt in aīa licet mūdi i vestimentis. G Quinto notādū q̄ i genere. vij. sunt p q̄ festa violari pnt. Primo peccādo mortalit̄ q̄cūqz genere pctī. fm̄ Thomā vbi prius. Et glo. ex. de bal. in suo. iij. di. l. xviij. Leuit. eni. xxiij. di. Oē op⁹ huile nō faciens in eo. i. sabbato. Seruit aūt hō pctō. Unde Joh. viij. Qui fac̄ pctūm seru⁹ est peccati. Uñ glo. Amb. Lu. xiij. dic̄. Lex i sabbato s̄rtilia opa facere. i. pctīs aggrauari prohibz. Nō est. q̄ pctā mortalia ɔtrariāt̄ obseruātie festoz inquātū impediūt applicationē hoīs ad deū qd̄ ē finis festi. Et q̄ vt dic̄ thomas. mag̃ impedit hō a reb⁹ diuīs p opus pctī q̄z p op⁹ licitū. q̄uis sit corpale. Ideo mag̃ ɔ hoc p̄ceptū agit q̄ peccat i die festo pctō mortali. q̄z q̄ op⁹ corpale alias licitū facit. Nō tñ p veniale pctūm fit violatio illius p̄cepti. Uñ Aug. in li. de decē chordis dicit. Meli⁹. i. min⁹ male faceret q̄s i agro suo aliqd̄ vtile q̄z i theatro seditiosus existeret. Et meli⁹ facerēt femine lanā eaz in die sabbati q̄z tota die i neomenijs suis ipudice saltarēt. H Et dic̄ Alex. de hales vbi supra. Q. q̄ peccatū mortale i die festo cōmune. dupliciter peccat mortalit̄. ⁊ incurrit reatū duoz pctōz mortaliū. eo q̄. exempli grā. fornicator agit ɔtra duo p̄cepta. s. non mechaberis. ⁊ sabbata sanctifices. ⁊ sic d̄ p̄iurio ⁊ homicidio ⁊c. Uñ seq̄ videtur q̄ sic peccās fornicādo sufficienter si vult cōfiteri. oportet q̄ dicat i ɔfessiōe. fornicat⁹ sum. et i die festo feci. Sicut in sili furatus i loco sacro tenet̄ circūstantiā loci exprimere. q̄ tales circūstantie aggrauāt i infinitū. Scd̄o infringi pōt sabbatū faciendo op⁹ huile. q̄ Leuit. xxiij. di. Oē op⁹ huile nō faciens i eo scz sabbato I Pro cui⁹ intellectu notandū fm̄ Tho. ij. ij. q. cxxij. q̄ p̄ter seruitutē peccati adhuc q̄ntuplex est huitus. Una q̄ fit peccādo mortalit̄. d̄ q̄ dictū est. Alia est q̄ fit p op⁹ latrie. qd̄ videlicet ptinet ad dei cultū. Et p tale huile op⁹ q̄s meret̄ in festo. nec phibet̄ hic. q̄ quis plus ad quietē sabbati disponitur. Unde etiam i veteri testamento licuit sabbato circūcidere. hostias mactare ⁊ offerre. arcam circumferre hierico. et similia. Et hodie licet docere v̄bo ⁊ scripto. Unde Joh. vij. Circumcisionem accipit homo in sabbato vt non soluat̄ lex moysi. Et Math. xij. Sabbatis sacerdotes i templo sabbatū violāt. i. corporaliter opantur in sabbato. Et Numeri. xxviij. dic̄ glo. Fabri et huiusmodi artifices ocientur in die sabbati. Lector autē diuine legis vel doctor ab opere suo non desinit. Nec tñ cōtaminatur sabbatum. sicut nec sacerdotes in templo sabbatum violant et sine crimie sunt. Alia est seruitus qua hō seruit alteri vel sibi ipsi. Et talia opa seruilia sunt duplicia. Quedā sunt spūalia. vt mentis exercitatio. et talia hic non dicunt̄ seruilia. quia conueniunt homini fm̄ mentem fm̄ quā

huius effectum festorum ... applicatio hominis ad deum

ser ... quintuplex est

est hō seru⁹ dei ⁊ nō hoīs. Un⁹ eni hō non est seru⁹ ⁊ ꝓpri⁹ alteri⁹ ſm mentē ſ; ſm corpus. Et talib⁹ ſuilib⁹ nō oportet abſtinere in feſto q̄ ad illa q̄ ſunt de ſe licita honeſta ⁊ recta. Ex q̄ patet ꝙ q̄s nō tenet in die feſto abſtinere ab ipſis opib⁹ ſpūalib⁹ q̄ etiā ab ipſo opante ordināt ad tēpale lucꝝ. aut ad aliud hmōi tale bonū. vt ſi aduocat⁹ in die feſto ſtudet in his q̄ die craſtina vult ꝓponere ꝓpter tpale lucꝝ. Et ruſtic⁹ cogitat de aratiōe terre ſue quā craſtina die vult arare. Talia eni ſm ꝓdictā ſniam ſancti Tho. nō ſunt ſuilia ſaltē materialit cū ſint ſpūalia ⁊ interiora. Be iſtis dic̄ Rich. in. iij. diſ. xxxvij. ꝙ hō ꝑ executiōe hmōi actuū interiorum ⁊ exercitio. nō incurrit pctm̄ mortale. niſi ꝓpter eoꝝ exercitiū excludat illa vacatio. quā tūc debet cultui diuio ex neceſſitate R Alia ſūt opa hoīs corꝑalia. et ſunt duplicia. Quedā ſunt ſeruis ꝓpria. vt pote ad q̄ quilibet nō tenet. ſ; ad q̄ tenētur ſerui dn̄is. vt ſunt arare. cibos coq̄re. metere. ⁊ act⁹ mechanici ⁊ hmōi. Non eni tenet q̄libet ſibi aut alteri ad talia extra neceſſitatem. ſ; ſui tenent ad talia dn̄is ſuis q̄rū ſūt ꝓprij. Et oīa talia ꝓhibebant in veteri lege ꝑ hoc mādatū. eo ꝙ ↄtrariabant obſuātie ſabbati. q̄ ꝓhibēt applicatiōnē hoīs ad diuina. Nūc vō in noua lege nō eſt tā ſtricta ꝓhibitio in die dn̄ico ſicut fuit ī die ſabbati. Quedā eni opa ↄcedunt nūc in die dn̄ico q̄ in ſabbato ꝓhibebant. ſicut ciborū decoctio ⁊ alia hmōi. q̄ licet neceſſaria fuerit. poterāt tn̄ ꝑueniri. Et etiā in q̄buſdā operibus ꝓhibitis facili⁹ diſpenſat in noua lege ꝓpter neceſſitatē q̄; in veteri lege. Et rō eſt quia obſeruatio ſabbati fuit figuralis. Figura aūt ꝑtinꝫ ad ꝑſtationē v̄itatis. quā veritatē nec ī modico ꝑterire oportet. et iō fuit ſabbatū tā ſtricte obſeruandū vt figura correſpōderet ipſi rei. Obſeruatio vero dn̄ice nō eſt figural' cū nō ſignificet futuꝝ. ſ; eſt cōmemoratio ꝑterite reſurrectiōis chriſti ⁊ repn̄tatio pn̄tis q̄eti aiaꝝ quaꝫ nunc habent ꝑ chriſti mortē. Alia rō eſt. q̄r olim ſm Tho. in veteri lege obſeruātia ſabbati fuit moralis ⁊ cerimonialis ſeu figural'. Et ʒ obſeruantia talis ſabbati mutata eſt ī dn̄icum die ordinatiōe eccleſie. ideo hodie obligamur ad obſeruantiā dominice non ex hoc tertio ꝑcepto. ſed tantū eccleſie mādato. Alia vero ſunt opa hoīs corꝑalia communia ſeruis ⁊ liberis. ad que quilibet hō applicatur corꝑaliter. que de ſui natā aut intentione agentis ordināttur ad lucrū temporale. aut ad aliquod bonum corporale tanq̄ꝫ ad finem propriū ⁊ immediatum. vt ſunt omēs actus mechanici. cultura agrorum. vineaꝝ. ⁊ ſimilia. mercatura. placitatio. iudicia contentioſa. et ſimilia. Iſta eccleſia determināuit eſſe ſeruilia. ⁊ ſtatuit ea in diebus dominicis ⁊ ī alijs feſtiuitatib⁹ ab vniuerſali eccleſia inſtitutis non eſſe exercenda. niſi vrgeat neceſſitas aut ſuadeat pietas. vt patet de conſe. diſ. iij. rogationes Et. xv. q. iiij. ⁊ extra de ferijs. c. omēs L

Tertio infringit feſtū ꝑ hoc ꝙ aliq̄ui nō legitime ꝑpediti negligūt audire miſſaꝫ. Quilibet enim chriſtianus ex precepto ꝑmo tenetur ad deum actualiter diligēduꝫ. Et videtur Scoto in tertio diſ. xxvij. ꝙ hoc fit diebus feſtiuis. ita ꝙ omni die feſtiuo. ⁊ potiſſime diebus dominicis et principalibus feſtis teneatur ſe homo recolligere. et deum ſuper omnia actualiter diligere. Et forte hoc determinat diuinum mandatuꝫ illud: Sabbata ſanctifices. vt vnuſquiſq; maneat apud ſe recolligendo ſe ⁊ aſcēdendo in deuꝫ ſuum. Et eccleſia ſpecificat hoc quantum ad miſſam audiendā die dominico. de conſe. diſ. j. miſſas M Quarto infringit feſtum ꝑ eos qui nimis tarde in vigilia feſti laborāt opa prohibita. ⁊ q̄ ī die feſto nimis cito laborant. non ſ; terminato feſto. Quando autē quis teneatur feſtum inchoare vel terminare Rn̄. Ray. ꝙ regulariter a veſpera in veſperam. extra e. omnes. Feſtoꝝ tamē initiū et finis iuxta eorum qualitatē. ⁊ iuxta diuerſarum regionum cōſuetudines ↄſiderari debēt. Et ſicut magnitudo dierū exigit celebrari. ſic ꝑus incipere et tardi⁹ debere terminari vā

ratione videt. extra. e. q̄ uiā Quinto offendunt p̄dicationē in festo nō audientes vel irridētes eos q̄ audiūt. vel alios de sermone trahētes. ⁊ in sermone dormiētes. Mag enī est negligētia cibū corporis p sex dies q̄rere ⁊ aīe cibū p vnā horā fastidire. Null⁹ enī potest p̄cepta intelligere nisi discat. p̄dicator aūt est doctor dei p̄ceptor. Sexto offendunt supbi vestitu supfluo pōposo. ba/stiludijs. ⁊ simil. b⁹ Septimo vēdentes auare ⁊ ementes mercatores et institores Octauo luxuriosi cultu vestiū sertis tacitibus. cantib⁹. ⁊ vbis. potissime choreis īsistēdo: vt cōpleāt luxuriosam voluptatē. Nono gulosi potationib⁹ vel cōmessationib⁹ se ingurgitātes. ⁊ fercula nimis lauta parātes Decimo iracūdi. lingiosi. et lusores. Undecimo iudices p̄sidentes sine causa vel pietate. Duodecimo accidiosi q̄ diuinū cultū ad quē tenent. puta sermones. missam. ⁊ silia fastidiūt ⁊ triste audiūt. Et sic pȝ q̄ p̄hibitū est i tercio mādato.

Capitulum. II.

S Ecundo uidendum erit de isto q̄d mandat affirmatiue videlicet: Memēto vt diē sabbati sanctifices. Nō enī sufficit a seruilib⁹ abstinere. ſȝ oportet cultui diuino se applicare. Ubi notandū q̄ festiuitas sanctificat nouē modis Primo in audiendo missam ⁊ diuina officia deuote Qui enī vt Rich. dicit. omittūt audire missā pec cant grauiter. nisi sint ex aliq̄ rōnabili causa legitime excusati. Uñ dr de ɔse. dis. j. Missas die dn̄ico secularib⁹ ⁊ a fortiori clericis dicit archidiacon⁹ totas audire spēali ordine p̄cipim⁹. ita vt añ b̄ndictionē sacerdotis egredi ppl's nō p̄sumat. q̄d si fecerint ab ep̄o publice ɔfundant. i. grauit corripiant. vsq̄ȝ ad ruborē vel excōicent. Apparat⁹ ibi dicit sup missas h̄ p̄ceptū eē. Uñ q̄ diebus dn̄icis missas nō audiūt. ɔtra hoc p̄ceptū faciūt. q̄r deū nō sup oīa diligūt in festiuitatibus. dn̄icis. ⁊ silib⁹. nisi excusent. vt supra dictū est p̄cepto. j. c. v. G. Et debēt ibi deū sup oīa diligere. B Scd̄o sanctificat festū p audientiā ⁊ lectionē ⁊ collationē v̄bi diuini in s̄monib⁹ Tercio audiendo vel ab audiētib⁹ q̄rēdo q̄s excōicet. q̄ festa ⁊ q̄ ieiunia sint necessario p hebdomadam celebrāda ⁊ tenēda. Quarto ɔscientiā emūdādo. Rimari enī tūc attētī⁹ deberet christian⁹ qualit deū offenderit p hebdomadā ⁊ cōteri. satisfactionē p pctīs exeq̄. et facere bona silia. Unde Greg. in registro. Dn̄ico die a labore terreno cessandū est. atq̄ȝ oīno orōib⁹ insistendū. vt si q̄d neglegētie p sex dies agit. die resurrectōis dn̄ice expietur Quinto attēte meditari debȝ bō diuina b̄n̄ficia sibi singularit ⁊ alijs cōmuniter misericordissime collata. q̄ sunt tā innumerabilit multa. ⁊ tā inestimabilit mag vt ingentē flāmā charitatis accēdere habeant in corde meditātis. ⁊ sic grās agere dȝ p talibus. ⁊ p v̄tutib⁹ si q̄s fecit. Meditet gaudia patrie. penas inferni. ⁊ mis̄ias mūdi. vt sic suspiret ad eterna: Exēplo illi⁹ q̄ legit p totū tps vite sue in trib⁹ libris. quorū p̄mus erat rube⁹ in q̄ legit charitatē ⁊ passionē christi ⁊ sanctoȝ. Secūd⁹ erat niger. in q̄ legit penas inferni. Terti⁹ aure⁹ in q̄ legit gaudia celi ⁊c. Sexto dēm⁹ orare deū. beatā v̄ginē ⁊ sctōs. ab eis velut pauperes suffragia mēdicādo. ɔ vulnera aīe. ⁊ ɔtra hostes corporis ⁊ aīe. Septimo p indulgēnt: s debem⁹ āmbulare si deuotioi congruū. vel q̄ete in vno loco p charitatis augmento p̄seuerare Octauo opa misericordie corpalia implere. in leprosorijs. ī hospitalibus. apud etiā alios paupes nō minus q̄ȝ christū visitādo. q̄ ait Q̄d vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis Nono opa misericordie spūalia cōplere. informando de auditis vel lectis ī scriptura. ī morib⁹ ancillas. famulos. incolas dom⁹. maritū ⁊ pueros. q̄ talia ignorāt. q̄r ī defectu taliū mag̃ cecitas in ecclia causat C Scd̄o notādū q̄ huiꝰ op⁹ factū in festo excusare p̄ñt tria. aliq̄ñ a toto. aliq̄ñ a tāto. p̄mo necessitas. scd̄o pietas. ⁊ tertio opis paruitas Primo excusat necessitas. q̄r legem nō

quot modis festiuitas sanctificatur.

qui aliter aliqua opera [illegible] faciunt diebus dominicis et festivis [illegible] excusentur.

habet. et sic multipliciter. Primo excusat qñ imminet periculũ vite p incursũ hostium tũc licitũ est pugnare p sua aut cõmunitatis necessaria defensione. Sicut fecit Machabeus .i. Machab. ii. Sic in bello iusto licet facere fossata. et muros repare. Secũdo si hõ esset in tali necessitate cõstitutus q ppter defectũ necessarioꝝ corporis eẽt in periculo amissionis vite nec posset aliũde suo defectui succurrere. tali eẽt licitum qdcunqꝫ opus seruile exercere p vita ppria cõseruãda aut alterius. Ideo Math. xii. christus excusabat discipulos qui ppter necessitatẽ confricabãt spicas manib' in sabbato. B

Tertio si iminet hoĩ necessitas egritudinis corporalis. põt in festo opari licite opus corpale ptinẽs ad salutẽ corporis pprij vel alienũ procurandã. Ideo medici põt medicare. et infirmi medicamen recipe. Unde christus Joh. vii. arguẽdo iudeos dicit. Mihi idignamini q totũ hoiẽ saluũ feci in sabbato. Sicut eni bibimus et comedim' in festo ppter salutem. sic et medicamẽ apponi põt. Unde Greg. ad ciues romanos. et ponit de cõse. dis. iii. peruenit. Ad me platum est a peruersis hoibus vobis predicatũ esse. vt die dñico nullus debeat lauari. Et siquidẽ p luxuria et p voluptate q̃s lauari appetit. hoc fieri nec reliquo qlibet die cõcedim'. Si aũt p necessitate corporis hoc nec die dñico phibem'. Et Archid. dicit. sup p necessitate. Ergo nõ licet lauari i festiuis dieb' nisi necessitatis cã. Eadẽ rõne nec minuere sanguinẽ. nec barbam radere. nec vngulas scindere. pannos aũt et calciamẽta idiumus his dieb' ea necessitate qua et comedim'. Hec ille. C

Quarto si immineat necessitas vitandi rei exterioris dãnũ. vt si iacẽtib' segetib' i agro aut feno i pratis. et immineat tẽpestas que talia corrũpat. aut multũ deterioret. aut forte abducat a sole sepata. nõ sunt phibendi domini rerũ tollere in festis. et idẽntidẽ sibi precauere. Uel adhuc stantib' vuis in vitibus et supueniat frigus destruẽs. aut si ẽ verisimilis timor de incursu hostiũ qui alio die huiusmodi res destruerẽt vel auferrẽt. aut etiã hoĩes circa collectionẽ taliũ reꝝ caperent vel occiderent. tũc licet opari. dicit. Hostiensis. ne in modico momento pereat cõmoditas celesti pusione cõcessa. Patent illa p christũ Math. xii. dicẽtẽ. Quis erit ex vobis hõ qui habuerit ouẽ vnã et si ceciderit h' sabbato in foueã. nõne tenebit et leuabit eã. In tali eni casu licitũ est ex indulto ecclesie dñicis et festiuis diebus p̃terqꝫ in summis et maioribus festiuitatibus allecia piscari. extra. de ferijs. c. licet. F

Quinto excusantur serui et rustici qui iusto metu cõpelluntur et coguntur a dñis ad laborandũ festis diebus. Nam si sine cõpulsione p labore imperiunt. nõ debẽt dñis obedire. q2 nõ est licitũ nec honestũ. dñi tñ grauiter peccãt. Silĩter qui adducunt in festis cẽsus dñis sine cõpulsione vel necessitate aliqua p̃tacta supius. ad finẽ istũ videlicet vt aliis dieb' ppriis et cõsuetis laboribus vacẽt. nõ oĩno excusantur. nisi arta necessitas cõpellat. Silĩter regulares et sacerdotes q̃ dñicis diebus absqꝫ necessitate q̃drigant. aut huiusmodi alia faciunt. q2 alios corrũpũt exẽplo. et similia aliis faciendi occasionẽ dãt. Silĩter excusantur vectores mercium ad nũdinas remotas vel ad loca remota. aut aliaꝝ rerum. si sine graui incõmodo nõ põt dieb' festiuis vacare abeundo aut q̃drigando. Idẽ videtur de cursoribus qui ex cã rõnabili et necessitate diebus festiuis ad loca remota ambulant et sine graui incõmodo suo aut alioꝝ vacare nõ possent. G Sexto excusari põt munitores et vectores pegrinorum et sufferatores eqꝝ. qui talia faciunt in festis. si hec p̃ncipaliter faciũt ppter necessitatem eoꝝ p quibus faciũt talia. et tũc etiã licite recipiũt salariũ p laborib' suis. Si vero faciũt talia in festo p̃ncipaliter ppter q̃stũ aut ppter improbã cupiditatẽ lucrandi. nõ videtur q̃liter debeãt excusari. Sꝫ illi q̃ eos de talibus req̃runt excusant si rõnabilẽ habẽt causã et necessariã et alias sibi nõ poterãt puidere. Hec oĩa et illa in quinto membro dicta sunt sententia alit' Guilh. in glo. Ray.

Septimo qui vadũt ad mercata q̃ fiunt

dñicis dieb⁹ et alijs festis. maxime pauperibus si q̄s faciat hoc nō ↄ̄suetudinarie ſȝ aliq̄n ⁊ p aliqua necessitate. nō credo dicit idem q̄ peccet mortaliter. Si aūt hoc ducat in consuetudinē et faciat ex cupiditate lucrandi. sicut faciūt mercatores q̄ ppi frequentando mercata aut nūdinas vix aut nunq̄ȝ intrāt ecclesias suas. credo q̄ peccent mortaliter. Mercata tñ que fiūt ex victualib⁹ necessarijs ad q̄ ↄ̄cūq̄ȝ die festuȝ de pane vino carnibus et huiusmodi. nō credo illicita eē̄ aut de facili pꝛohibēda. dū tñ ſe ppter hoc nō subtrahant a diuino seruitiō. Hec Guilh. ibidē.

Sed cū dictum sit q̄ possit indulgeri hoībus vt diebus festis laborēt cū necessitate artant. Quereres quis dabit licētiā istā. Rñ. ſm Guilh. q̄ eps loci si cōmode adiri possit. alias sufficiat simplicis sacerdotis dispēsatio. discreti tameȝ. Posset etiā eē̄ tanta necessitas et tam notoria q̄ auctoritate ppria possent facere. Sed p quāta necessitate liceat opari in festis hoc potius ad arbitrium boni ⁊ discreti viri limitandū ē q̄ȝ p aliquā doctrinā generalem determinandū.

Secūdo excusatur seruilibus opibus in festis pietas opis multipliciter. Primo arare agros pauperȝ. aut eis q̄ꝺ irrigare. vel eis alio mō laborare. Si enī dicit idē ibidē in diebus dñicis aut alijs maiorib⁹ solēnitatib⁹ ſȝ festis christi. beate v̄ginis. ⁊ in dieb⁹ apostoloꝝ talia faciant. nō videtur licitū. sed ceteris festiuitatibus licet sequi ↄ̄suetudinē regionis. quā sciat eps loci ⁊ non reprobat. Si aūt dubitat an sciat epus loci ⁊ sustineat. recurrere debet sacerdos ad epum vt sup hoc ab eo certificet. Ad hoc autē vt talia licite sustineāt. aut licite fiant. oportet q̄ p huiusmodi laborē nō reuocent laborantes a diuinis audiēdis que tenent audire. ⁊ q̄ talia principaliter fiant ppter deū. ⁊ nō ppter affectum carnalē aut spe remuneratōis terrene. i pastu etiā hominū ⁊ aīalium laborantiū. ⁊ q̄ necessitas paupertatis illius cui talia fiūt hoc videat exigere. Sic etiā exceptis pꝛ̄ipuis festiuitatibus. credo q̄ nisi sit pꝛohibitū aut ↄ̄suetudini ↄ̄trarium liceat aliquid opari circa edificatōem ecclesiaꝝ ⁊ sacroꝝ locoꝝ ⁊ ad opus ministroꝝ ecclesie pauperꝝ. pꝛ̄ertim coꝝ qui redditus nō habēt. ita tamē q̄ labor nō pueniat ad multā fatigatōeȝ ⁊ tediū ex diuturnitate laboris. q̄ȝ nō credo q̄ debeant in eis laborare p totā diem. nec ad multā fatigationē. nec debēt ppter huiusmodi laborē omittere auditionē misse in tali festo. Non enī debent dimittere id ad q̄ꝺ tenent ppter aliud ad q̄ꝺ nō tenent. Hec de Guil.

Tertio excusat interdū seruilitatē opis modicitas. Unde dicit idē. q̄ licet nō sit licitum scribere aliq̄ꝺ grande in die festo. vt ꝺ sexterno ad sexternū. sicut nec licet alia opa seruilia opari. Scholares tñ lectiones suas q̄s nō possunt sine scripto memorie cōmendare. scribere possunt. Sili sermones quos stilo aut plumbo notauerūt scribere possunt vt credo. Puto etiā q̄ studēdo quis in aliq̄ libro possit corrigere si aliq̄ꝺ corrigendū sit. Locare aūt opas suas. aut alienas ↄ̄ducere diebus festiuis ppter corrigēdos libros nō est licitū. Et sicut dicit de correctiōe libri. sic pōt de laborib⁹ alijs intelligi. Ut si q̄s non intentiōe opandi ſȝ alias. vt forte deambulādo trāsiret i die festo p vineā suā aut agrꝝ ⁊ transeundo purget modicū q̄ꝺ per incuriam māserat purgandūȝ. aut reparat modicū de sepe que in aliqua parte rupta aut inclinata fuit. aut iuxta vites erigat vnū palum vel duos inclinatos. aut aliud paruūȝ faciat q̄ꝺ sic trāseundo occurrat faciendūȝ. Hec Guilh.

Tertio quereret quisȝ vtrꝝ christianus toto die festiuo obligat⁹ sit habere animū recollectū ⁊ se exercere in supranotatis ronē exercitijs. Rñ. q̄ licet illud esset bonū. nō tñ ē homo ad hoc obligatus virtute illius precepti. imo in multis casib⁹ pōt se occupare exercitio opeꝝ exterioꝝ euȝ a talib⁹ distrahentiū. vt cū necessitas vrget aut pietas suadet. Imo dicūt aliq̄ doctores vt Cancellarius modern⁹. q̄ in die festo pt homo sibi assumere aliquā recreationē spaciū vel solatiū. dūmodo hoc sit sibi honestū ⁊ taliē fiat vt nō cōmittant illa petā p q̄ offēdit de⁹. ⁊ potissime mortalia. vt sunt chorea

c

tes pluria. rixe. desideria carnalia. verba. opa aut carmina luxurie. et cetera similia que sunt in diebus festis duplicia peccata. Inde dicebat. Ille vero auctoritates scorum que sonant. quod in diebus festis nihil nisi orationi aut deo aut huiusmodi vacandum sit vt dicit Alexander de hal. in su. o. iij. intelligende sunt quod nihil contrarium vacationi diuinorum. aut quod huiusmodi vacationem impediat agendum est. vt sunt opa seruilia prohibita. vbi non necessitas vrget nec suadet vtilitas. Unde Tho. dici. iiij. di. xxxij. quod licet non teneatur homo toto die festo orare et omnibus horis. tenetur tamen se toto die conseruare idoneum ad orandum. Et addit ibidem. quod actus matrimonialis licet careat culpa. tamen quia rationem deprimit propter carnalem delectationem et hominem ad spiritualia tendere non sinit. ideo in diebus festis et aliis in quibus est precipue spiritualibus vacandum non licet petere coniugale debitum. Exemplum vide paulo supra Greg. dialogorum presenti precepto. c. primo. F.

Capitulum. III.

Tertio ad hoc mandat. Memento vt diem sabbati sanctifices. reducitur reuerentia et sanctificatio septem sacramentorum noui testamenti. Sic enim sanctificantur tempus et locus. ita sanctificari debent septem sacramenta. De quibus in sequentibus dicetur latius quantum ad ea que sunt necessaria. A Ubi primo notandum quod secundum Hug. de sancto victore. et magistrum di. j. quarti. Sacramenta sunt instituta propter vulnera peccatorum sananda. Est enim ecclesia velut apotheca vel domus prudentissimi medici contra omnes infirmitates antidota sufficientia continens. vbi infirmus est peccator. medicus est christus. minister medici est sacerdos. antidotum est virtus sacramentorum. sed vasa antidoti sunt sensibiles forme. vij. sacramentorum. B Secundo notandum quare tantum septem sunt sacramenta noue legis. quia secundum Tho. septem sunt vulnera quibus grauiter infirmamur. tria sunt penalia. quatuor sunt penose occasiones peccatorum et sequele. Primum malum est peccatum originale. contra quod est baptismus. Secundum est veniale peccatum. contra quod est appropriate institutum oleum extreme vnctionis. Tertium est mortale peccatum. contra quod est penitentia. Quartum est infirmitas ad bonum. contra quod est confirmatio. Quintum est ignorantia verorum. contra quod est ordo. quia ordinatus debet esse doctus vt possit docere. Sextum est concupiscentia effrenis. contra quod est matrimonium. Septimum est affectio ad terrena et caduca cum tepore vel torpore inordinato. contra quod est eucharistia. vbi visibiliter deum videndo ad inuisibilia rapi et accendi inuitamur. C Tertio notandum quod septem sacramenta eorum efficaciam et virtutem habent a diuersis diuersimode. Primo a deo principaliter quia deus solus gratiam creat et peccatum dimittit. Secundo a passione christi tanquam a causa meritoria. Nam christus in primo instanti sue conceptionis se patri obtulit pro redemptione generis humani. que oblatio consummata fuit in cruce. que oblatio quia ex summa charitate processit. et a summo nobilissimo filio dei. ideo acceptissima patri fuit. Et ad illud loquitur beatus Aug. xiij. de ciui. dei. circa principium. vbi dicit. de christi latere fluxisse septem sacramenta. Huius autem passionis meritum hodie est in acceptione patris. et communicatur volenti sacramentum aliquod recipere. Lex enim diuinitatis est secundum Ansel. Cur deus homo. quod pro nullo peccato cum sit infinitum malum deus placari vult nisi sibi offeratur maius bonum quam peccatum malum est. Et hoc fit quando patri christus passus offertur. Illud videtur velle apostolus Ro. v. Ubi abundauit delictum. superabundauit et gratia. Unde etiam in passione christi omnia sacramenta presentata fuerunt. Baptismus in aqua lateris. Eucharistia in sanguine lateris. Confirmatio in aggressu terribilissime mortis. Penitentia in lachrymis christi. Ordo quia fuit hostia et sacerdos. Matrimonium in generatione filiorum ecclesie per apertionem lateris. Unctio extrema in effusione sanguinis multiplicis. Tertio habent efficaciam a fide ecclesie. sine cuius fide collata non valerent. Quarto a charitate suscipientis quedam habent maiorem efficaciam. Et hoc plurimum secundum quod maius est secundum hoc etiam plus quis haurit de medicina vasorum gratie. Iuuat autem miro modo receptio sacramentorum homines. quia vt communiter dicunt doctores. vim habent ex opere operato. id est. ex virtute ipsorum signorum. ex pacto

confirmatio
ordo
matrimonium
Eucharistia
qualiter sacramenta ecclesie habeant efficaciam a passione christi

baptismus

christi et fide ecclesie. et in sacramentis datur
gratia. et nō exigitur q̄ hō se semꝑ disponat
s; exigit q̄ hō grē se non opponat. B

de baptismo et de effectu eius

Quoad sacramenta in speciali. pmo de
baptismo sūt tria scienda. Primo quē fru-
ctū de᷒ ꝑ hoc sacramētū nobis dederit. Se-
cūdo que fieri debēt a conferētibus hoc sa-
cramētū. Tertio q̄s teneat̄ scire talia. De
primo ponunt̄ qnq; fruct᷒. Primus ē remis-
sio peti originalis. q2 sicut oēs in Adā; mo-
riunt̄. ita oēs in christo viuificant̄. ꝑ baptis-
mū. j. Cor. xv. Secūdo dant̄ oēs virtutes. vi-
delicet charitas. spes. fides. iusticia. tēperātia.
prudētia. fortitudo. vt determinatū ē in cle.
de sūma trini. ꝛ fide catholica. Tertiō chara-
cter spēalis imprimit̄ aīe q̄ cedit in gloriā per
petuā beati. ꝛ in ꝯfusionē eternā damnati.
d̄ q̄ charactere determinat̄ ab Innocentio
extra de bap̄. et ei᷒ effectu. c. maiores. Quar-
to oīs pena pctōꝝ relaxat̄. q2 ꝑ baptismum
homo ꝯsepelit̄ christo passo. et regeneratur
s̄m aplm. Consepulti enī sum᷒ christo ꝑ ba-
ptismū in morte. Quinto ianua celi bapti-
zato aperit̄. In cui᷒ signū celi apti sūt super
christū baptizatū. Luc. iij. Que aūt fieri de-
beant a s. cu larib᷒ qñ baptizare eos oportz
Secūdum. q2 tāto cautius h̄ debēt pcedere.
quāto maior: videlicz infiniti boni ꝑpetuo
fruendi defect᷒ ṗt cōmitti ꝑ vnū; verbu;
additū vel subtractū. Primo ibi videāt vt

materia baptismi

materia sit apta. videlicet vt sit aq̄ elemēta-
ris pura ꝛ naturalis. Ex q̄ patz q2 apta ma-

qua aqua debeat fieri baptismus

teria sit aq̄ pluuialis. maris. fluminis. sta-
gni. putei. vel fontis. ꝛ aqua resoluta ex rore
pruina. niue. grādine. vel glacie. Et fieri nō
pōt in aliq̄ alio liquore. vt vino. ceruisia. vri-
na. medone. oleo. lacte. brodio expresso de pi
scib᷒ vel carnib᷒ rosacea sublimata seu al-
chimica sudore saliua. nec de burreta extra
cta de substātia pisoꝝ. nec ī niue. glacie. grā-
dine et pruina. nisi sint resoluta. Dubiū au-
tem ē an baptizet̄ q̄s in lixiuio. ptisana extra
cta de sustātia hordei. balneo sulphureo. et
lutosa aqua. C Secūdo videāt vt for-

forma baptismi

ma sit debita q̄ ad ea q̄ sūt de necessitate sa-
cramēti. et etiā de necessitate vitandi pecca-
tū. Forma aūt baptismi quā tenet romana
ecclesia est ista. Ego baptizo te in noīe prīs
ꝛ filij et spūssancti. Et habet̄ extra de baptis-
mo et ei᷒ effectu. Si q̄s. Et ꝑmittit̄ ꝓpriū
nomē videlicet Johannes vel Katherina
de ritu romane ecclie. S; pcedētia oīa non
sūt de necessitate sacramenti. Amen vō nō
ē de necessitate baptismi nec de essētia sacra
menti. nec de necessitate ꝑcepti. nisi vbi con-
suetudo particularis hoc habet. q2 vniuer-
salis ꝯsuetudo hoc nō habet. nec ē de forma
christi. Licet li ego sit de necessitate nō sacra
menti sed ꝑcepti ecclie vniuersalis. in li ba-
ptizo enim pma ꝑsona intelligit̄. ꝛ ē semꝑ re
gula iuris q̄ imitatio quocū q; modo fiat ī
forma ecclesiastica sacramētoꝝ obligat ad
peccatū. nisi ex īpotētia vl' ex necessitate fiat
Et ꝯsuetudo ecclie ligat vt statutū. sicut ꝛ
ꝯsuetudo ꝑpli ligat vt lex. Quis aūt scire
teneat̄ hāc formā dicit Pe. pal. in iiij. dis. v.
Formā baptismi forte nō oēs scire tenent. ni
si qb᷒ incūbit ex officio. vt curat᷒ vel obste-

seculares possunt baptizare in casu necessitatis

trix cui sepe incūbit. Et non solū ṗnt secula-
res in casu necessitatis baptizare. s; debent.
q2 si nō occurreres morti corporis cū posses.
eēs re᷒ mortis. Sic mlto magis si nō succur
ras morti aīe. Vn̄ si homīes appetūt diuiti
as corpales. vt dent elemosynas. cur nō ap
petūt plus diuitias spūales. videlicet sciaz
vt dent spiritui elemosynas que maiores
sūt. Aduertendū ṫn̄ q2 si nō sit piculū detar-
datiōe baptizandi debz quis expectare ido-
neū ministꝝ. q2 solus sacerdos habet ex offi
cio baptizare. nec alteri licet nisi in necessita
te. Tamē qñ cū q; sua ꝯsciētia dictabit ei q2
puer ē in piculo moriēdi añq̄ veniat po-
tens et volens et debēs baptizare. ipse non
solū potest. sed etiā debet eū baptizare si sci-
at formā baptismi. Et simplices debēt que-
rere a lrātis an bene baptizauerint. vel an d̄-
buā formā sciāt. In piculo etiā si solū man᷒
vel aliud mēbꝝ nascit̄. baptizādū ē s̄m Tho.
ꝛ plures alios. ꝛ s̄m Sco. et in cemiterio se-
peliendū. Hec ille. F Tertio baptizās
debet attēdere vt simul sit ablutio in aqua
ꝛ forme plano. Unde dicit Aug. sup Joh.

Omel.viij. Accedat verbū ad elemētū et fit
sacramentū. Nō aūt accedit rite salē nisi fi
at simultas talis. Qd̄ declarat Sco. dicēs.
Noluit christus nos obligare ad tam sub-
tilem simultatē quam vir bō posset pcipere
vel seruare. siue enī sacerdos pri⁹ imergat
vna imersione vbi moris est ter mergere. et
postea incipiat verba cū secūda īmersione.
siue prius incipiat vba et dicat. Ego bapti-
zo te. immergat aut aspgat in casu cū vbis
seq̄ntibus. sufficiens est simultas. dūmodo
m̄ plato nō finiat ante inceptionē ablutio-
nis. nec ablutio añ inceptionem plationis.

Quarto qlq3 baptizatus ī se ⁊ in suis cō
tinue meditari debet qd̄ pmiserunt patrini
p eo. ac si ipsemet baptizat⁹ pmisisset. videli
cet. ab renūciare diabolo ⁊ pōpis ei⁹. Et li-
cet illud nō sit ppie votū q2 ē de necessariis
certū tñ ē baptizatū grau⁹ peccare q3 non
baptizatū ceteris paribus. G Quītō
videdū ē vt leuās nō sit monach⁹. Itē vt nō
sit ꝯsanguineus vel affinis. vt dicet̄ de cōfir
matiōe. Itē vt sit vn⁹. nisi cōsuetudo obstet
Ex pmissis oib⁹ patet ꝙ baptismus ꝯstitu-
it christianū vt familie christi ascribat̄. vt dei
filius adoptiu⁹ sit. s3 p ꝯfirmationē3 milici-
bus christi ascribit̄.

Capitulum. IIII

Secundum sacra-

mentū est cōfirmationis. Cuius
fructus sūt tres pncipales A
Primū⁹ q2 character spēalis aīe ibi impri-
mit̄. Nō ē q2 cōfirmatio ē sacramētū q̄ bō d
putat̄ ad aliqd̄ sacrū. puta ad cōfessionē3 fi-
dei ⁊ ꝯstantē ei⁹ ꝯfessionē. Uñ et in frōte re
cipit̄ hoc sacramentū p impssionē signi cru
cis epō dicēte. Consigno te signo crucis ne
erubescas christū crucifixū cōfiteri verbo ⁊
ope. Uñ Tho. dicit ꝙ christianoꝝ duplex ē
pugna spūalis. Una qua q̄s pugnat cōtra
impedientes salutē suipi⁹. ⁊ hec oib⁹ indici
tur. s3 ad hoc nō dat̄ sacramentū ꝯfirmatio
nis. s3 ad sistendū forti̇ ī pugna q̄ q̄s nomē
christi impugnat. ⁊ vt inuictus christi cōfes
sor pmaneat. Et huic pugne non oēs expo-

nunt̄. Nā3 q̄uis cuiuslibet baptizati ⁊ cre-
dentis sit cōfiteri fidē qñ ꝯfessio ab eo expe-
tit̄. nō tñ ē cuiuslibet se libere exponere. s3 tā-
tū ꝯfirmati. Et hoc patet in aptis in q̄bus
hoc sacramentū initiū sumpsit. q2 añ aduē-
tū spūssancti ꝯfirmantis eos erāt fores clau
se cenaculi pter metū iudeoꝝ. postea vero
repleti spūsctō ceperūt cū fiducia loqui ⁊ pu
blice verbū dei pdicare. Etiā christ⁹ eis pri⁹
ait. Sedete in ciuitate donec induamini vir-
tute ex alto Luc. vlt. Sic etiā videm⁹ ꝙ q̄ ad
mūdi miliciā eligunt̄ eis impmit̄ aliquod si
gnū pmanēs. vt aureū baltheum vel simile
Et olim cauterio brachiū taliū signabatur
ad differentiā alioꝝ. Et etiā in bello dimica-
turi certis signis cōsignant̄. Sic ⁊ in milicia
fidei p cōfirmationē fit. B Secund⁹
effectus est specialis et noue gratie sacramē
talis infusio. Nō ē. q2 ꝯfirmatio deputat su
scipientē ad aliqd̄ sacrū. qd̄ digne sine grā fi
eri nequit. q2 nō ē speciosa laus ī ore pctōris
imo deputat ad opus arduissimū. ⁊ maxie
charitatis. vt aīam suā ponat q̄s p christo
Jō de cōse. dis. v. c. nouissime. dicit̄. ꝙ in ꝯfir-
matiōe dat̄ spūssanctus septiformis grā cū
oi plenitudine sanctitatis. Terti⁹ effect⁹
ē q2 in cōfirmatiōe ꝯtrahit̄ cognatio spūalis
sicut et in baptismo. Uñ dicit Pe. de pa. in
iiij. dis. vij. Sicut int̄ baptizantē ⁊ vxorē eius
matrimonio cōsūmato et oēs filios eius ex
vna pte. ⁊ baptizatū et patrē et matrē ei⁹ ex
altera. ⁊ similiter int̄ leuātē de sacro fonte et
vxorē ei⁹ matrimonio cōsūmato ex vna pte
cū filiis suis. ⁊ baptizatū ex alia pte cū patre
⁊ matre ei⁹. ꝯtrahit̄ cognatio spūalis q̄ ma-
trimoniū ipedit ⁊ dirimit. sic ⁊ oib⁹ illis mo
dis ē de ꝯfirmāte ⁊ ꝯfirmato. ⁊ tenēte eū3 et
vxoribus et liberis. vt habet̄ li. vj. de cogna-
tione spūali. c. j. Itē sicut nō dñt plures leua
re baptizatū3. si tñ fiat spūalis cognatio ad
oēs cōtrahit̄. nō q̄ dē int̄ illos ad inuicē s3 int̄
quēlibet coꝝ ex vna pte. ⁊ baptizatū ⁊ paren
tes ei⁹ ex altera. sic etiā ē pōia de tenētib⁹ cō
firmatū. de conse. dis. iiij. Nō plures. Et li. vj
de cognatiōe spūali. c. ij. Itē sicut vir nō de
bet tenere vxorē nec filiū3 ei⁹ ī baptismo qd̄

Sacramentum confirmationis in apostolis initium sumpsit.

qualiter milites olim signabantur.

si scienter fecerit priuat se iure petendi debitū Si aūt ignorāter, nō ppter hoc separāt. Sic p oīa de cōfirmatiōe .xxx. q. i. de his. Et de co gnatiōe spūali in decretalibus. Hec Pe.

¶ Qualiter aūt cōfirmādus se habere debe at. Sciendū primo, q illi q pfecte etatis sunt moneri debēt vt cōfiteant, qtenus mundi do na spūssancti valeant accipe. extra de cōse. dis. v. vt ieiuni. Secūdo debz recipiēs eē ie iunus nisi necessitas vrgeat. vt dicit magi ster in .iiij. dis. vij. Et de cōse. dis. v. vt ieiuni. Excipiunt aūt ibidē infirmi et periclitātes morte. Jō enī ppter multitudinē cōfirmādo rū sustinet vt a nō ieiunio detur et suscipiat. cōgruētius tamē ē vt fiat a ieiunis, et a ieiunis su scipiat vbi fieri pōt. Tertio prouideri de bet de apto tenente in cōfirmatiōe. Circa qđ Pe. de pa. notat cū Tho. q mulier pōt tene re virū et ecōuerso, et mulier mulierē, et vir virū Teneri enī debet cōfirmādus in signū q infirmus indiget ab alio sustētari. Hoc au tem signū locū habet muliere vel viro tenē te. Jtē nō plures vno tenere debēt i cōfirma tiōe. sicut nec in baptismo. Jn quo tamē forte cōtraria cōsuetudo excusat. de cōse. dis. iiij. non plures. Et qñ mos erat crimē nō erat. Jtē sicut in baptismo nō baptizatus nō de bet tenere baptizandū. sic etiam in cōfirma tione nō cōfirmatus nō debet tenere cōfirmā dum. de cōse. dis. iiij. in baptizante. Jtē nec q leuauit in baptismo debet tenere in cōfirma tione nisi in necessitate. Jtē nō debēt se tene re mutuo cōsanguinei vel affines. q2 suffice re eis debet vinculum naturale et carnale.

Quarto sm̄ Rich. debet frons cōfirma ti ligari donec desiccet. ne forte sordes cōtra hat. Et sm̄ Hug. ii. de sacramētis pte. vi. ca. vlt. decet cōfirmatū nō lauare caput septez dieb⁹ ppter septē dona spūssci. Et etiā quia spūssancti aduent⁹ septez dieb⁹ celebratur.

Quinto attendi debz qb⁹ sit dandū hoc sacramentū. videlicet q2 oībus christianis Adultis. quia signo pñt confiteri christum. Mulieribus. viris. morituris etiā ppter me ritū obedienē et signū characteris. Pueris etiā dari posset. q2 nō ponūt obicē grebus sacramenti. circa septēnniū tamē dicit Pe. de pa. cōsultū est dari vt memores sint de sacramen to nō iterabili facilius. B Ultimo q. ritur an cōfirmatio sit sacramentū necessita tis. id est ad salutē necessariū. R. sm̄ Tho. q non est sic necessariū q sine eo non posset qs saluari. q2 pueri nō cōfirmati saluantur. Sed sic ē necessitatis q cōtemptus ei⁹ dam nabilis est. Armican⁹ li. xi. de questionib⁹ armenorū sic dicit. Mihi videt cōfirmatio sic esse necessaria q si haberi poterit habeat ō in adultis ei⁹ acceptio habet vigorē pce pti vt mihi videt. Hec ille. Postea illō mul tipliciter psuadet. Sco. dicit in .iiij. dist. vij. Cōfirmatio nō est sacramentū necessitatis ad salutē nisi adulto. oblata oīmoda opor tunitate. sic q tūc nō cōtēnat. Unde extra de sen. exco. Nō ē plenus christianus q cōtemnit. Judicaret aūt cōtemptus si oīmoda opor tunitate oblata nō susciperet. Hec de Sco. Adultus sm̄ Sco. ē qui signa habet vsus ra tionis. Dicit etiā Pe. de pa. vbi prius. Cuz hō teneat semel in vita confirmari si possit et negligat. licet aliter sacramētū nō cōtēnat. mortaliter peccat et dānat moriēs. nisi con firmet tūc si pt. vel nisi peniteat et cōfiteatur de hoc qđ in sanitate potuit et neglexit. Si militer si qs bellū aliqđ mortale intret. q pri us cōfirmari potuit et neglexit. deberet silr tūc de hoc cōfiteri vel cōfirmari si possz. Jtē cō firmatio ē necessitatis sacramētū vbi immi net cōfiteri corā tiranno. et habet cōfirman tem. et oīa parata. q2 tūc vix pōt excusari a con temptu vel psūptione. Hec de Pe. pa.

Capitulum. V.

Extum sacramen

tum est ordinis vel poti⁹ ordi natiōis. A Ubi notādū sm̄ magistrū dis. xxiij. quarti. et Tho. et alios doctores ibidē. q sacerdos quilibet habz se ptem priuilegia ppter que multū honorā dus est ab alijs. a se custodiend⁹ a peccatis et deo si bene viuit valde acceptus. Pri mo enī ad spēalē dei cultū est septies ad mi nus pl⁹ qz secularis cōsecrat⁹. Nā ordic

sūt septē et in q̄libet cōsecraẗ spēalit. ⁊ in q̄li-
bꝫ recipit spēalē gratiā sacramētalē. q̄ꝛ vna
ē pfectio: alia sm̄ gradꝰ ordis. q̄ꝛ in q̄libꝫ de
putaẗ ad spēalē actū diuinū. ad quē gr̄a eri
giẗ spēalis. Sicut locꝰ sacer vt cemiteriū et
ecclia ac altare ⁊ vasa sacra. puta calix ⁊ mō
strantia. ⁊ vestes sacre vt corporale. palle. in
dumenta p missa et huiusmodi sunt reuerē
ter tractanda. q̄ in oīa sūt irrōnalia. cur rō-
nalis sacerdos septies sacratꝰ deo nō plus
cēt bono: adꝰ. Scd̄o q̄ꝛ q̄libꝫ sacerdos pl-
tra laicū habet septē characteres aīe sue im
pssos. specie differentes indelibiles. p q̄s h
⁊ in iudicio ⁊ in alio seculo agnosceẗ in q̄ or
dine fuit. q̄ et signacula in magnū gaudiū
si saluabiẗ cedent. vel in magnū tormentū si
dāpnabiẗ. Vn̄ cuilibet sacerdoti orandū est
illud ps. Fac mecū signū in bonū vt videāt
q̄ me oderūt. ⁊ ꝯfundanẗ. q̄m tu dn̄e adiu-
uisti me ⁊ ꝯsolatꝰ es me. Tertio q̄libet sa
cerdos habꝫ effectꝰ clauium regni celestis
saltē vbi habet iurisdictiōnē. de q̄bꝰ dr̄ Math. xvi.
Tibi dabo claues regni celoꝝ. ⁊ q̄dcunqꝫ li
gaueris vel solueris. Dicit enī Tho. vbi pri
us. q̄ clauis realiẗ ē character sacerdotalis.
cuiꝰ effectꝰ ē septuplex. Primꝰ pctā delere
si repꝫit in ꝯtritē ⁊ hoc dispositiue. Secū
dus maculas pctōꝝ tergere. Tertius gr̄āꝫ
acq̄rere dispositiue. Quartus penā purga
torij imminuere. Quintꝰ penā satisfactoriā
ligare. Sextus excōicare q̄ñ ē in epo. sacer-
dote. archidiacono. vel electo habente iuris
dictionē. Septimꝰ indulgentias dare si ē in
epo. ❡ Quarto sacerdos habet pote
statē corpus christi cōsecrare. Et licet opio
sit an epatꝰ sit ordo supra sacerdotiū. vt dicit
Sco. Quicq̄d de hoc sit. actus nobilissimꝰ
in ecclia simpliciter ē ꝯsecratio eucharistie. et
io supmꝰ gradꝰ siue nobilissimꝰ ē sacerdo-
tiū ppter nobilitatē actus ad quē disponit vi
delicet ꝯsecrationē eucharistie. Sed vo alij
iferiores ordines sūt q̄ in nobilitate sic se ex
cellunt vt pmꝰ sit ostiarꝰ. scd̄s lectoratꝰ. ter
tius exorcistatꝰ. quartꝰ acholytatꝰ. quintꝰ
subdiaconatꝰ. sextus diaconatꝰ. ⁊ sacerdo-
tiū supmus mēsurādo penes nobilissimū

actū ꝯsecrandi eucharistiam. Prefatoꝝ eni
ordinū q̄libet disponit aliq̄liter ad euchari-
stiā. Hāc aūt ptātē eucharistiā scꝫ cōsecrā-
di. nec angelꝰ habet. nec hō aliꝰ quātūcūqꝫ
potens aut sciēs. sanctꝰ. aut bonus. Quod
āmodo enī sacerdos eū q̄ celos verbo crea-
uit verbo creare habꝫ. Et eū quē castissima
virgo semel genuit quotidie quodāmodo
regenerare pōt. ❡ Quinto sacerdos
est velut alter gabriel archangelus ⁊ celestis
quidā paranymphꝰ medians inter deuotā
aīam vel sponsam ecclīam et christū eiꝰ spō
sū. cū celebrādo orat et offert vota aīaꝝ sum
mo patri et clementiā patris renūciat ꝑplo.
ac demū ꝯiungit christū sponsū cuilibet
hoī misse assistenti deuote. Est etiā sicut ba-
iulus doni nobilissimi cōtenti in scrinio spe
cieꝝ sacramentaliū. q̄d scriniū pat celestis
p eū quotidie dirigit mūdo. O q̄ntē dulce-
dinis et cōsolationis ē deuoto sacerdoti tā-
tū sacramētū vbo ꝯficere. p oculis habere.
cōtrectare manibꝰ. ore sumere. et alijs mini
strare. Sexto sacerdos ē vtilissimꝰ eccle
q̄ꝛ nullꝰ christianꝰ rite efficiẗ necessitate de-
pta nisi p sacerdotē. Nullus in christi mili-
tem ꝯsecraẗ nisi p sacerdotē epm̄ in ꝯfirma
tione. Nulli etiā peccatū dimittiẗ nisi p sa-
cerdotē. Oēs fame pirēt spūs si eucharistiā
nullꝰ cōsecraret. Nec aliq̄s muniri pt meli
us ad mortē q̄ꝫ p sacerdotē dātē eucharisti
am ⁊ vnctionē. Nec bñdici in matrimonio
q̄s pt fructuose nisi p eundē. Nec aīabꝰ pꝰ
hanc vitam subueniẗ salubriꝰ q̄ꝫ per eu
charistiam sm̄ Greg. in iiij. dial. Imo nec p
peccatore hic fieri potest maius q̄ꝫ vt p eo
christus offeraẗ patri in eucharistia. vt dicit
Tho. ❡ Septimo vita sacerdotis bo
ni tota est angelica. Quidā enī angeloꝝ sm̄
Dionysiū ⁊ Dama. i celo deo habent assi-
stere. sacerdos vō in terra idē habet facere
deo in altari ⁊ in choro. Alij in celo et alibi
deo ministrant. sꝫ sacerdos in terra christo.
Preter hec omnes angeli in celo triplicia
habēt officia. videlicet. laudare. benedicere
et p̄dicare. que in terra sacerdoti sunt ppria
Ex istis sequuntur plura documenta salu-

bra. Primo q͂ oĩs hõ secularis tñ potis/ sime in magno honore tenere debz sacerdo tē siue bonũ siue malũ. Patet q2 p̃fata ma xima honore sũt digna. Ĩõ Dauid maluz s3 vnctũ Saul q̃zq3 mortalē suũ inimicũ le/ dere noluit. j. Reg. xxiiij. Sic fecit Cõstan/ tinus imperator. vt refert Rufinus. q̃ cũ itras/ set locũ Niceni cõcilij. ⁊ patres quosdaz re/ periret iter se habere iurgia. acceptis ab eis oĩuz iurgior̃ et querimoniar̃ libellis. eos i sinu colligens fecit exuri. ne cui boĩuz inno/ tescere posset peccatũ sacerdotũ. Uñ ⁊ alibi fertur dixisse. et ponitur dis. xcvj. i scripturis Jmpator Constantinus dixisse narrat̃. vere si ppriis oculis vidissem sacerdotez dei. aut aliquez eor̃ qui monachico habitu amicti sunt peccantē chlamydē meã explicarem ⁊ cooprirem eũ. ne ab aliquo videret̃. Scd̃o sequit̃ q̃ grauiter peccãt sacerdotes raro ce lebrãtes vel in diuinis indigne ministrãtes ⁊ alijs peccatis mortalibus se inquinantes. Patet. q2 cũ crescũt dona. crescũt etiaz s̃m Greg. rõnes donor̃. Et seruus sciẽs volũ tatem dñi sui et nõ faciẽs. plagis vapulabit multis. Luc. xij. Ĩõ etiã christus maxime in sacerdotes inuexit malos cuz se multiplex eis p̃dixit. Math. xxiij. Et qñ de cor̃ tẽplo vendentes et ementes eiecit Mathe. xxj.

Tertio sequit̃ q̃ grauiter peccãt q̃ sacer/ dotibus coopant̃ ad peccãdũ. puta ludẽdo crapulose cõuiuãdo. ⁊ p̃sertim luxuriando tactu. verbo. munusculis vel actib᷒. q2 oẽs tales maculant sacerdotes dñi ⁊ indignos reddũt maximis bonis q̃ facere possent bo ni sacerdotes. Quarto sequit̃ q̃ grauiter peccãt seculares sacerdotibus indiscrete de trahẽtes. Patet q2 tales maxime honorare tenent̃ et nõ infamare. Quo cõtra de᷒ Exo. xxij. p̃cepit. Dijs nõ detrahes. et p̃ncipi p̃pli tui nõ maledices. Quinto sequit̃ q̃ ma/ tres ⁊ patres ac alij nutricij sacerdotũ bono rum deo multũ regratiari tenent̃ ⁊ letari de bent q̃ cor̃ ministerio aliq̃s factus est sacer dos. patet. q2 participes sunt specialius bo nor̃ oper̃ talium sacerdotũ q̃z alij plures.

Hec sũt tria sacramẽta. videlicet baptis/ mus. ꝯfirmatio. ⁊ ordo. solũ characterẽ im primentia indelibiles. Quor̃ rõnez assignat Pe. de thar. sup. iiij. dicẽs. Cuz character sit signũ distinctiuũ s̃m statũ fidei in ecclesia militãti. sacedũ q̃ triplex ẽ distinctio. Una tor᷒ exercitus ab exercitu cõtrario. que fit p characterẽ baptismi. Altera militũ forti orũ a popularibus infirmiorib᷒. q̃ fit p cha racterẽ ꝯfirmatõis. Tertia ducũ ab vtrisq3 q̃ fit p characterẽ ordinis. Prim᷒ imp̃mit ad fidei susceptionẽ. Scd᷒ ad ei᷒ confessio/ nẽ seu defensionẽ. Tertius ad doctrinã fidei siue traditionẽ. Hec aũt triplex distinctio i triplici separatiõe et electiõe p̃pli isrl̃. signifi cata est. Nã in electiõe et separatione eor̃ ab egyptijs signat̃ character baptismalis. Jn sepatiõe bellator̃ ab imbellibus character ꝯfirmationis. Jn sepatiõe vero leuitarũ ab alijs character ordinis. Hec Pe. Uñ etiaz Tho. dicit. q̃ in cuiuslibet ordinis susceptio ne quis dux efficit̃ q̃ ad aliq̃d p̃pli christiani.

Capitulum. VI.

Vectionis extre

[V]me sacramẽtũ exeũtibus de hoc mũdo ẽ institutũ. Ubi p̃mo vi dedũ de ei᷒ effectib᷒. Scd̃o quõ sit recipien dũ. Tertio an sit necessario recipiẽdũ. ¶ Quãtũ ad p̃m ũ notãdũ s̃m Tho. in. iiij. dis. xxiij. ⁊ alios. q̃ q̃nq3 sũt p̃ncipales effect᷒ h᷒ sacramẽti. Prim᷒ ⁊ p̃ncipal s̃m Tho. ẽ ablatio reliq̃ar̃ pcti. Nõ aũt dicũt h̃ reliq̃e pcti habit᷒ vel dispositiões pctor̃. s̃z debili tates ex talib᷒ ꝯtẽtes. ⁊ alias aĩaz ad maluz occasionãtes. Uñ p̃m᷒ effect᷒ ẽ q̃dã sanatio spũalis q̃ dat̃ ꝯ quãdã debilitate vel inepti tudinẽ q̃ in nob̃ relinquit̃ ex pctõ actuali et originali. ꝯ quã debilitatez roborat̃ hõ p h̃ sacramẽtũ. Uñ Pe. de pa. declarat illud vl teri᷒ dicẽs. q̃ morte istante imminet grauissi ma tẽptatio inimici calcaneo isidiãti. Et cau sat̃ ex q̃ttuor. Primo ex memoria p̃cedẽtiũ delictor̃. ex q̃b᷒ in desperationẽ illabi quis possz. Quãto. n. pluries ⁊ g̃uiorib᷒ pctis q̃s ꝯsensit tãto magis meruit i tẽptatõib᷒ vlteri ibi ãt imminet g̃uissima tẽptatõ. Scd̃o ex his

bus malis qui in cōtrariū gratie inclinant.
⁊ p̄ tūc bō pron⁹ est ad malū peccan. Tertio
ex inclinatione aīe ad corp⁹ infirmū. cui in
tenta ē magis p̄ tūc. ⁊ p̄ p̄ns minus aīa sup
se intendit. Naturaliter enī diligit corpus a
quo separi sm̄ phm̄. iii. Eth. terribilissimū ē
Quarto tūc patet visiōes terribiles bō. Ex
his oīb⁹ aīa debilior efficit ⁊ grauissima im
minet tēptatio. Jō q̄si pugil inūgit contra
demonē. sicut cōfirmād⁹ ꝯtra mūdum. Et
sic infirmitas spūalis p̄ hoc sacramentū tol
lit in pte vel in toto. ⁊ hoc sm̄ īem⁹ vit rōne
Silia habes infra. e. ti. G. Si aūt infirmus
iā pdidit vsū rōnis lapsus in frenesim. ita
q̄ peccare nō pōt. tūc adhuc crescat in eo infir
mitas ab actu glie et pena debita pctō actu
ali. Et cōtra hāc que est secūda ifirmitas eti
am dat vnctio. dicit Pe. de pa. vt pugnans
in fine vincat ⁊ purgat⁹ sine graui purgato
rio celū intret. Et ppter has duas infirmi
tates fit vnctio. Uñ triplex p̄t eē ibi infirmi
tas. Prima corpalis. Scda spūalis ad resi
stendū tēptationi. Tertia spūalis ad obliga
tionē pene. Secūdus effect⁹ est scdari⁹.
vīcz sanitas corporalis. Hūc aūt nō inducit
sm̄ q̄ expedit ad finē pncipalē scz ad sanatiō
nē spūalem. Et tūc semp inducit dicit Tho.
dūmodo nō sit impedimētū ex pte recipien
tis. Tertius si immunet dicit de aliquo
peccatū mortale vel veniale. quo ad culpā
tollit ipsū. dūmodo nō ponat obstaculū ex
pte recipiētis. ita q̄ attritio pōt fieri contri
tio si prius nō fuit. Pe. de pa. addit. Pona
tur enī q̄ duo infirmi sint in extremis. ambo
solū attriti. nō potētes cōfiteri. quoꝝ vnus
inūgat alter nō. pm⁹ pt saluari et alter dā
nari. q2 in pmo vnctionis sacramētū de attri
to fecit cōtritū. nō sic in secūdo. Jtē ponatur
etiā eos esse confessos. tñ in cōfessione po
tuerūt habere tam iperfectū dolorem q̄ fue
runt ficti respectu sacramēti penitētie. Stat
pmū p vnctionē fieri cōtritū. non secundū
q2 nō vngit. Jtē ponant etiā esse cōmunica
ti. adhuc vnū delebit peccatū qd alter nō de
lebit nō vnctio. Quartus ē hilaritas men
tis nō actualis s3 habitualis. q̄ fit p augmē

tū grē habitualis si pfuit. et ifusionem grē
sacramentalis que pcedentia efficit et orna
tus quidā sacramētalis. Quint⁹ effect⁹ ē
pfessio quedā vltima ꝯtra christiane fidei. sicut
confirmatio est pfessio quedā inchoatē fidei
p baptismū. Et ista innuit Jacobi. v. In
firmatur quis in vobis inducat psbyteros
ecclesie. et orent sup eum. vngentes eū oleo
in noīe dñi. ⁊ oratio fidei saluabit infirmū.
⁊ alleuiabit eū dñs. et si in peccatis fuerit di
mittent̄ ei. B Quo ad secūdū tria ob
seruanda sunt. Primo in vngendo debet
esse penitēs salt̄ dolore attritionis. alias fi
ctus obstaculū sacramento poneret. Secū
do debet vti rōne actu vel aliqualiter de p
pinquo vsus fuisse. iō pueris nulla tenus ē
dandū. nec fatuis. nec furiosis. seu amētib⁹
qui nunq̄z rōne vsi sunt. q2 sacramētū hoc
requirit vt prosit q̄ exquadā deuotione su
scipiat. quā prefati nunq̄z habuerūt. Frene
tici tñ et amētes si in mēte sana ꝯstituti hoc
sacramentū petiuerunt eis dari pōtiā alie
natis a rōnis vsu. dūmodo non faciāt irre
uerentiā sacramēto. vñ ligari posset. Pos
sunt enī tales eē in pctō et in alijs defectib⁹.
⁊ quia sani petierūt. iō ei⁹ effectum habere
pñt in infirmitate. Tertio oportet vt sit ifir
mus in piculo mortis cōstitut⁹. Rō ē. quia
nō quelibet sanitas spūalis ē effectus hui⁹
sacramenti. s3 vltima ⁊ pfecta que disponit
imediate ad actū glie. nec in qualibet neces
sitate corpali subuenit virtus diuina. sed
in extrema deficiēte auxilio humano. Jdeo
ppter vtrunq3 effectum solum in periculo
mortis constitutis debet dari. Senibus eti
am datur qui moriuntur etiam sine aliqua
actuali infirmitate. quia defectus nature re
putatur in eis pro actuali infirmitate. Nō
ergo debet dari sanis. nec oī infirmo adul
to. nec in quolibet periculo mortis. quia
non datur decapitandis vel bellaturis. aut
nauigantibus. q2 mors talium imminet ex
euentu fortune. non ex defectu nature. An
aūt in eadē infirmitate pluries sit dandum.
Respō. sm̄ Tho. q̄ sic. q̄n est diuturna infir
mitas. vt hydropisis. tisis. et similes. sm̄ q̄

qualiter sit recipiendum sacramentum hoc

malquis .s. mortis urgētis state q debeat recipere sacramentum eucharistie simul et extreme unctionis sacramentum. consuetu m relinquendum est quod sacramentum debeat precedere

bō plures in periculo mortis cōstitui. Si aūt quis sanaṫ ꝛ recidiuaret nūc a fortiori poterit iterare in periculo mortis. Quo tpe aūtē primo possit iuuenib⁹ dari in extremis cōstitutis. apparet ꝙ nūc qñ eucharistia eis datur. Et an p⁹ eucharistiā vel ante sit dandū cōsuetudini videṫ relinquendū. Si tñ eucharistiā sumere nō posset. vngendus esset. Dicit etiā Pe. de pal. ꝙ si q̄s expresse non petiuit hoc sacramentū añq̄ȝ priuaret⁹ sue rōne. q꞉ forte de periculo nō credebat. nūc etiā nō vtēs rōne pōt dari et deberet. q꞉ ad hoc deuotio pcedēs sufficere pōt si verisimile esset eū desiderasse ammoniti. ¶ Quo ad tertiū. An vnctio sit sacramēti necessitatis Rūdet Armican⁹ li. xi. de questione armenici. c. xvi. q nō ē sic necesse ꝙ sine eo nullus saluet. Absolutus eñ si infirmus si forte i peccatis mortalibus vel vno. pōt cōtingere ꝙ nō adiutus alioꝝ sacramentoꝝ ecclesie suffragio nec vnctiōis sacramēto. finaliter sine cōtritione dānaret. quib⁹ tñ adhibitis de sibi cōtritionē daret. Jō ꝓpter possibile casum expedit hoc sacramētū recipe. Et. c. xix dicit. Cōstat vt ita p̄fata ꝙ pōt esse casus i q̄ dato hoc sacramēto infirm⁹ saluaret q alias dānaret. Cū igiṫ lateat sacerdotes ecclie qñ ille casus instat. semp aūt p maiori pte sunt icerti qñ instet. ꝛ ita artanṫ ex cura quā gerūt per illi⁹ sacramenti remediū succurrere. Alioq̄n eñ nō video quin aīam īfirmi p̄cluent. Et ex isto sequiṫ necessitas hui⁹ sacramenti in casu .s. necessitatis talis. Jtē ei⁹ necessitas arguitur ex magna vtilitate eius Qui eñ tam vtile sacramētū negligeret cū isto indigeret. nō īmerito deū offendere videreṫ. qñ sine omī difficultate ex pte sui infirmus posset acquirere. Qui eñ sine difficultate et molestia pōt meli⁹ facere. vl' magnū bonū cōmodū spūale acquirere. si negligat nō video quin sit sue salutis neglector ꝛ beniuolentie diuine cōtemptor. imo amicus dei nō esse cōuincit. q꞉ eius beneplacitū cuȝ illud pficere pōt nō explet. qñ sine difficultate et molestia posset facere. vt dictū ē. Videt ergo hoc sacramētū necessariū esse ad salutem. ita ꝙ si cōmode haberi poterit habeaṫ Hec de Armicano.

Capitulum. VII.

De matrimonio

qd cōsistit in cōsensu duoꝝ in signo cōsensus. et inṫ personas legitimas sunt tria videnda. Primo q̄ ei⁹ efficacia. Scđo q̄ matrimoniū introitus inficiāt. Tertio quib⁹ modis sciliceṫ matrimoniū et quā intentionē habere debeāt cōtrahentes. ¶ Quātū ad primū notādum ꝙ effect⁹ matrimonij sm Tho. ꝛ alios in. iiij. circa dis. xxvi. sūt q̄nq̄ȝ. Primus ē gratie sacramentalis collatō ꝓpter difficultatē ꝑpetue obligatōis. ꝛ ꝓpter iuuamē necessariū in opibus matrimonij. Vñ q̄ñ q̄ritur. cū oia sacramēta fluxerūt a passiōe christi. et ex cōsequēti p sacramēta ꝯformamur passioni christi q̄ fuit penalis. quō ꝯtrahentes possunt ꝯformari passiōi christi. p̄sertiȝ cū matrimonium sit delectabile. Rñ. Tho. quāuis matrimoniū nō ꝯformeṫ passiōi christi q̄ ad penā. tñ ꝯformaṫ q̄ ad charitatē per quā p ecclia sibi in sponsam ꝯiūgēda pass⁹ ē. Nā sicut aqua baptismi habet ꝙ corpus tāgat et cor abluat ex tactu carnis christi. ita matrimoniū hoc habet. videlȝ ꝯferre gratiā ex hoc ꝙ christ⁹ sua passiōe illō repñtauit. ꝛ nō pncipaliter ex aliq̄ scificatione sacerdotis. Et sicut aq̄ baptismi cū forma verborū non operatur immediate ad gratiā sed ad characterem. ita actus exteriores et verba exprimētia consensum directe faciunt nexū quendam qui est sacramētuȝ matrimonij. Et huiusmodi nexus ex virtute diuine institutionis dispositiue operatur ad gratiam. que gratia concupiscentie fomitȝ in sua radice hȝ reprimere. Hec Tho. ¶ Secūdus igitur effectus est diminutio ꝯcupiscētie ꝓpter collatam gratiam. Sed diceres si matrimoniū concupiscētiam p grām habȝ minuere. ergo virgines et deuoti oēs deberēt ꝯtrahere Rñ. Tho. verȝ Heēt si nō eēt aliō efficacius remediū per opa spūalia ꝛ carnis mortificationem et p similia ¶ Tertius effe

cius cōsistit in bonis matrimonii que sunt
fides. vt neuter alieno maculet thoro. sacramē
tum. id est indiuisibilitas seu vinculū ppe
tuū. significās vnionē christi et ecclesie. et proles
ad cultū dei educāda. hoc m̄ bonū plus ē in
obligatiōe sub conditione scʒ si euenit q̄ su
scipiat̄ grataˀ et religiose educet̄. Vn̄ ē ibi
obligatio p semp et ad semp nō ipedire istō
bonū studiose. Quartus est excusatō vl̄
decor in actu q̄ alias eēt act̄ turpitudinis.
Nullus enī prudēs debet pati iacturā nisi
p recōpensatione equalis boni vel maioris
Sʒ in cōiunctione viri et femine rōnis ia
ctura accidit. Tū q2 rō absorbet̄. Tū q2 caro
tribulationē patit̄ f̄m aplm̄ .j. Cor. vij. Tūʒ
etiā q2 nulli p nūc grē pphetiaʒ cōferunt̄ in
actu. Ergo tria bona p̄dicta expectantur vt
fiat recōpensatio taliū. Quint̄ effectus
cōsistit in accidēntibus bonis. Vn̄ vsus. Ho
stes cōciliat et eo discernit heres. His ligat
alma notat ius transfert auget amorem.
¶ Quo ad secūdū notādū q2 ad recipiē
dum quoqʒ p̄fatas vtilitates requirit̄ vt acci
pere volēs sacramentū matrimonij in se p̄
cipue se licite teneat. alias piculuʒ imminet
peccati mortalis temporaliū aut diutinū
f̄m doctores. Primo videat cōtrahens
vt nō sit i peccato mortali. Vbi notat Sco
tus q2 qn̄ querit̄ q̄s sit minister matrimonij
videt̄ vt plurimū q2 ipsimet cōtrahētes mi
nistrent sibi hoc sacramentū. vel mutuo vel
vterqʒ. Sed nec hoc requirit̄ necessario. sed
cū oī cōtractu est sacramētū. Nā aliqn̄ pa
tres cōtrahūt p filio et filia p̄sentib̄. nō exp̄
mentib̄ signa ppria. Sic igit̄ vbi ē sacramē
tum oportet dici q2 minister est indifferenē
qui pōt esse minister in cōtractu matrimo
nij. Nōs enī ↄtrahentes duas grās accipi
unt. q2 due sunt grē i aīab̄ cōtrahētiū. et h̄
verūʒ ē nisi sit obex peccati. supple. mortalis
hinc et inde. Nō enī sufficit ad grām pcipiē
dā q2 ↄtrahēs nō sit fict̄ respectu sacramē
ti. sʒ oportet q2 prius peniteant. q2 illō sacra
mētū nō dat pmā grām. Hec Sco. Se
cūdo caueat cōtrahēs ne in ↄtractu solum
vel p̄ncipaliter intendat supbiā. auariciam
vel luxuriosaʒ voluptatē. Quia dic̄ Guilh.
parisien. de sacramētis. Qui matrimonio
ↄtraria itēdūt multū peccāt. Verbi gratia.
Qui amore explende libidinis sue tantū fo
rinsecus matrimonia ineūt. Siliter qui solū
ppt voluptatē aut solā auariciā. aut solam
supbiā iunt et ↄtrahūt matrimōniū. bonis ma
trimonij aut exclusis aut neglectis. hoc est
nō curatis. taliter cōtrahentes multūʒ pec
cant. q2 nō in sanctificatiōe sʒ in impuritate
terrenoʒ sacramentū recipiūt. imo abutūt̄
isto sacramento et verisilit̄ peccāt mortalit̄
Dicit Guilh. Si sit q̄s adultus aut adeo p̄
uectus et eruditus. vt talia noscere debeat
merito. in tales enī demoniū habet ptātē.
Thob. vj. D Sʒ quereres. Est ne iter
tales matrimoniū. Rn̄det̄ q2 sic. q2 et si amor
libidinis sue explende solos illos moueat
vel coʒ alterū. ad oīa tn̄ onera matrimonij
vtiqʒ se obligat pactiōe generali. hoc est ad
vxorē regēdā et seruandā ei fidē thori et alia
onera. Sicut enī si q̄s baptizaret̄ cā luxurie
tātū ↄcupiscēs speciē alicui̇ christiane mu
lieris quā aliter habere nō posset nisi bapti
zaret̄. vere baptizaret̄ et veꝝ sacramētuʒ ba
ptismi reciperet. Sic et iste veꝝ sacramētuʒ
matrimonij pcipit licet nō recta intentione
Consensus enī iste et si amore libidinis fit
tātū. matrimonialis m̄ ē nō fornicariꝰ aut
amatorius. Nō enī in solā libidinē consen
tit. sʒ etiā in oīa onera matrimonij. et ad oīa
illa se obligat. Sic et ille q̄ cā luxurie sue ex
plēde tātū baptizat̄. nō in solā luxuriā ↄsen
tit. sʒ etiā in hoc vt baptizet̄ et christian̄ fiat
et ad oīa agenda et sustinenda q̄ christianis
mi sunt se obligat ipsa suceptiōe baptismi.
Hec Guilh. Tertio caueāt cōtrahentes
ne inter eos sit affinitas vel cognatio spūa
lis. aut ↄsanguinitas. matrimonij contra
ctum impediēs et dirimēs. alias sibi debitū
reddēdo alter ad minus adulteriū vel forni
cationē cōmitteret. Quarto dʒ i ↄtractu
ↄsens̄ fuisse i mēte et exp̄ss̄ i voce signo vl̄ fcā
pto. deficiēte eī alteri̇ ↄsensu. vl̄ si nō fuit ex
p̄ss̄. nullū matrimōniū eēt corā dō. Quīto
videat ne scienter sit votū deo factū in p̄iu

de cōtinentia. alias vouens peccare posset
mortaliter. ⁊ deo sponsam subtraheret. nec
sine peccato mortali sm̄ multos vnq̄ꝫ pᵒea
posset petere debitū. nec ꝓsperitas tpalium
in tali matrimonio esset speranda. Imo eti-
am grauiter videt̄ peccare qui votiuā du-
cit scienter. q: cooperat̄ ei ad peccatuꝫ mor-
tale causam dando fractionis voti. Simili-
ter alij qui tales tradūt nuptui. Quia Ro.
pmo dr̄. Nō solū supple excludunt̄ a regno
dei qui mortalia faciūt. sed etiā qui cōsenti-
unt facientibus. Ubi glo. Cōsentire ē tacere
cū possis redarguere. vel errorē adulando
fouere. Sexto caueant ne clādestine nu-
ptias celebrēt sed benedictōnē recipiāt in fa-
cie ecclesie. vbi nō sunt binubi. neuter enim
cōiugum tenet̄ reddere debitū alteri statim
cōtracto matrimonio. dicit Tho. in iiij. dis.
xxvij. Et sm̄ Guilh. sup Ray. peccat morta-
liter qui ante benedictionē nuptialē vxorē
cognoscit in locis vbi ē cōsuetu bn̄dictionē
adhiberi. E Ualet aūt bn̄dictio matri-
monialis. ⁊ fit ꝓpter multa. vt notat Hum-
bertus de officio epi. Et Guilh. parisien. de
sacramentis. Qn̄q: eni matrimonio anne-
ctitur sterilitas. Cōtra hāc valet benedictio
diuina. ps. Benedixit eis ⁊ multiplicati sūt
nimis. Interdū paupertas. Cōtra hanc va-
let eadē benedictio. Quia Prouerb. x. Be-
nedictio dn̄i diuites facit. Interduꝫ disco-
dia ꝯiugū. Sed benedictio dn̄i valet ad pa-
cem Numeri. vj. Sic benedicens filijs isrl'.
Seqt̄. Conuertat dn̄s vultū suū ad te. ⁊ det
tibi pacē. Interdū demon accipit ptātem ī
cōtrahentes. vt patet Thobie. iij. de demōe
qui interfecit septem viros Sare. Sed cō-
tra hoc valꝫ benedictio. q: ibi ē crucis signū
qd̄ fugat demonē. Interdū in cōiugibus ca-
ro dn̄atur sicut equᵒ et mulᵒ. id ē malo amo
re cōiungunt̄. Contra hoc valet benedictio
sancta. q: dat gratiā. Ecc. xl. Gratia sicut pa
radisus in benedictionibᵒ. Gratia autē ele-
uat mētē ad spiritualia. Interdū matrimo
nio adiūcta est multa ꝓsperitas ducēs ad
malū finem. Sed benedictio diuina econ-
uerso adducit abundātiā spūaliū bonoruꝫ
ducentiū ad bonū fineꝫ. ps. Benedictioneꝫ
dabit legislator: ibunt de virtute in virtutē
donec videbit̄ deus deoꝝ in sion. Quia er-
go benedictio diuina cōcomitat̄ inuocatio
nem diuini nois quā facit sacerdos ī sua be
nedictōne. sm̄ illud Numeri. vj. Inuocabi
tis nomen meum sup filios isrl'. et ego bene
dicā eis. Ideo rōnabiliter benedicit̄ matrio
niū aliquorum. F Quo ad tertiuꝫ no
tat Guilh. vbi supra. Qd̄ cū matrimonium
sit sancta et sanctificatiua et perfecta socie
tas maris ⁊ femīe in specie humana. Et san
ctitas sit sm̄ Dionysiū elōgatio ab execra-
tionibus ⁊ cōtaminationibus vitiorum et
peccatorum. ⁊ adherentia totalis ad deum
Idcirco septuplex est sctitas matrimonij
seruāda a cōtrahentibus Prima cōsistit
in elongatione a turpitudine ⁊ execratione
prohibitoꝝ. quia contrahentes intēdere de
bent vt se longe faciāt ab his. Scd̄a cōsi-
stit in custodia ⁊ retractione ꝓ̄oris ab hu-
iusmodi. Tertia cōsistit in subiectiōe sui
ad alteꝝ. ⁊ in iugo ꝑpetue seruitutis. quo se
alter alteri subijcit absq: ꝓ̄cipe. Quar-
ta in susceptione oneris. videlicet ꝓlis fōis
et educationis. Non eni leue est onus ꝓ-
uidere de pregnātibus enixis et nutrien-
tibus. Simuliter custodire paruulos et eru-
dire. Similiter et in muliere dolor partus
erūnositas ꝑgnantiū. quibus condolet vir
⁊ in miseria nutrientiū ⁊ similia. G Qui
ta est ex susceptiōe regiminis ipsius vxoris
quātū ad virū. qui etiā regere habet totam
domū. vbi mulieri cōpetit ꝑs sollicitudinis
Nō eni recepit vxorē tantuꝫ ad et exhibēda
necessaria victᵒ et vestitus. sed etiā ad regē-
dum in cōpositione moꝝ. in correctiōe ⁊ ꝑ-
fectione eius. Nec leuis cura ⁊ modicū est
onus cura mulieris vnius Sexta ex fru
ctu prolis ad dei cultū nutriēdū. Septi-
ma ex ipso sacramento id ē. sacre rei signo.
Est eni signū cōiunctionis christi ⁊ ecclesie
christi et fidelis aīe. christi ⁊ beatoruꝫ patrie
He sunt sanctificatiōes de quibᵒ videt̄ loq
apl's. j. Thessal. iiij. Hec ē voluntas dei san-
ctificatio vestra. vt abstineatis a fornicatōe

vt sciat vnusquisqz vestrū vas suū possidere in sanctificatiōe et honore. nō in passiōe desiderij. sicut et gētes que ignorāt deū. Seqt. Nō enī vocauit nos deus i immūdiciā. sed in sanctificationē in christo iesu dño nostro.

Capitulum. VIII.

E penitentie sacramento cuius tres sunt partes

d

sm Chrysostomum. Contritio. Cōfessio et Satisfactio. Primo vidēdū est de origine cōtritionis. Scdō de cōditionibus contritioni necessarijs. Et tertio de effectibus cōtritionis. A Quantū ad primū notādū primo qz sm magistrū. dis. xvij. quarti. Contritio est dolor voluntarie assumptus pro peccatis cū proposito cōfitendi et satisfaciendi. Dicit primo assumptus. Oportet enī in contritione q cōiter habeat precedere quedā. Secus de priuilegiata. vt in latrone Magdalena et Paulo. vbi deus fontē misericordie aperuit vt fieret subito qd in alijs paulatī. Sicut eī sanauit qsdā subito christus. alios quotidie sanat successiue mediante cursu cōmuni. sic et in aiabus fecit. vt Tho. dicit contra gētiles. Secūdo dicit voluntarie. nō coacte. propter hoc periculosū ē in extremis primo penitere. vt habes supra. c. vj. A. Tertiō de dolore scz q sit displicibilit maior cuiuscūqz priuatione citra deū. Et hic dolorē voluntatis. nec oportet necessario q sensualiter doleat. Vn̄ stat q pro patre mortuo sensibilit plus doleat. non intellectualiter. Et gaudat peccator de dolore tali. Sed q̃zdiu dolebit. Rn̄. sp. id est. q̄n recolit se male fecisse. Quarto cū proposito cōfitendi et satisfaciendi. Scdō notādū sm Bonauent. q qnqz sunt p̄ambula cōtritiōis vt plurimū. Nā penitentia actualis que ē immediata dispositio ad grātiā oritur et incipit sm ordinē. Primo a fide cuius actus primus ē quo hō cognoscit et credit dei bonitatē et iustitiam. et q illi diuine bonitati displicz oē peccatū. et q diuina iustitia petīs sic offendit q nullo modo dimittit inultū. cōsequēterqz hō cognoscat se mala cōmisisse. et dei offensam incurisse p iusticiā soluendā. Secūdus est actus timoris seruilis quo timet se eternaliter miserū futurū propter peccatū. et retrahitur isto modo a peccatis propter metū gehenne. in quo timore quis si solū maneret desperaret. Jō tertius actus fidei est q credit deū tam infinite misericordem. vt ad verā penitētiā rei remittat omnē offensā. et in amicum dei recipiat penitentē. Quartus ē actus spei de venia cōsequenda propter dei misericordiā et bonitatē. quibus paratus est indulgere et in amicitiā reassumere penitētē. Quintus ē propositū emēdandi vitā et reuertendi ad deū. et se ei cōfederandi et satisfaciendi p gemitū cōfessionē et satisfactionē. Et hec oīa innuuntur Luc. xv. p filiū prodigū. Primū ibi. Dicam illi. s. patri. Pater peccaui in celū et coram te. Scdm ibi. Jam nō sū dignus vocari filius tuus. fac me sicut vnū de mercenarijs tuis. Tertiū ibi. Et surgēs. q nō fecisset nisi de patris clementia p̄sumpsisset. Quartū etiā ibidē videlicet. Surgens. Quintū ibi Venit. Et sic patz q penitentia icipit a timore seruili. et vt videbitur. terminatur in amore filiali. Juuat etiā ad principiū contritionis mala cōsiderare que facit peccatū mortale. precipue de q in principio libri habes de transgredientibus precepta. ca. primo. B. B

Quo ad secūdū notandū sm magistrū in iiij. in pluribus distinctionibus de penitētia. Et Tho. et Scoti. q ad habēdā cōtritionē vel dispositionē sufficientē ad eandē p deletiōe oīuz peccatorū mortaliū exigūt plura. Primo diligens discussio cōsciē et distincta hō recogitatio oīuz peccatorū mortaliū. de quibus hō nō ē prius sufficienter cōtritus. et cuiuslibz eorū cū circūstantijs aggrauātibus marie cū circūstantijs in aliud genus mortalis pctī trahentibus. Habeat aūt ad memorādū diligētiam sicut diceē. c. ix. F. et c. xij. F. vt pbat magister in. iiij. dis. xvj. et p Aug. li. de vera et falsa penitētia. Et ad minus in prima cōtritione. id ē attritiōe et p̄paratiōe ad contritionez exigit. vt doleat de singulis q memorie occurrūt mortalibus. et etiā de singulis eorū circūstantijs q pctī speciē mutāt. id est in aliud genus pctī mortalis trahunt. De qbus circum

ftatinus clari⁹ diceť ĩ materia ꝯfessiõis. Nõ
dicto₂ ẽ. q: opoꝛtet vt in sequẽti mẽbro dice
tur. s. singulis detestationẽ spẽalez habere
mõne salte occurrẽtib⁹. Vñ pceptũ eccle
Omnis vtriusq₃ sexus. li. v. d̃ peni. et remis.
dicit. O.s vtriusq₃ sexus fidelis postq₃ ad
annos discretionis puenerit oĩa sua pecca
ta salte semel in anno fideliter confiteatur.
De hoc Ezechias rex ait Esa. xxxviij. Reco
gitabo tibi oẽs ãnos meos in amaritudie
aie mee. ¶ Secũdũ ẽ displicẽtia seu dete
statio singulo₂ moꝛtaliũ peccato₂ suo₂ q₃
in pdicta pcogitatione poterat eẽ memo₂.
Et aũt detestatio ista nolitio q̃ penitẽs nol
let se illa sua pterita peccata fecisse. Aut est
volitio ꝯditionalis q̃ vellet se non peccasse
si eẽt sibi possibile. Aut optatiua. vt vtinam
ñ peccasse ita contra deũ. Q, aũt singula q̃
memorie occurrunt opoꝛteat in speciali de
testari. hoc patet. pmo Ezech. xviij. vbi deus
tradit modũ iustificãdi ipiũ dicẽs. Si im
pius egerit pniãm ab oĩb⁹ petis suis q̃ ope
rat⁹ ẽ et custodierit vniuersa pcepta mea. s.
ꝓposito. ⁊ fecerit iudiciũ. id est. scrutiniũ su
per cõmissis. et iusticiã. id est. exerci⁹ effe
ctualit cuiq₃ qd̃ suũ ẽ tribuẽdo. deo sibi. ⁊ p
ximo. vita viuet. ⁊ nõ moriet. Hoc vult apls
i. Coꝛ. xi. vbi dicit. Probet aũt seipsũ hõ. et
sic d̃ pane illo edat. Hoc vult glo. sup illud ps.
Lauabo p singulas noctes lectũ meũ. Per
singulas noctes intelligere debemus singu
la petã. sup quib⁹ singulariť flere debemus
ad hoc vt lauet lect⁹ nostre cõsciẽ. Nõ ẽ. q₃
p singula petã moꝛtalia facta ẽ spẽalis auer
sio ab incõmutabili deo. q̃ rei mutabili hõ
adhesit. Hec cõtritio p ꝯfessionẽ explicať. sed
opoꝛtet de singulis moꝛtalibus ꝯfiteri. ergo
etiã opoꝛtet de singulis ꝯteri. Et licet illud ab
oibus sit faciẽdũ. est tñ singulariť necessariũ
his qui adhuc aliqua malicia ita īfecti
sunt vt illã vix ĩ dimittere ppõnãt. Indigẽt
h̃ tam diu lamentari. q̃ diu p dei gratiam de
oibus doleant Cõcoꝛdat pfatus Tho. i. iiij.
di. xvij. dicẽs. Quãtũ ad pncipiũ cõtritiõis
id ẽ. quãtũ ad attritionẽ q̃ homo cogitat de
peccato et dolet ⁊ se pparat ad cõtritionem
opoꝛtet q̃ sit detestatio de singulis peccatis
que q̃s in memoria habet. ad oblita diligen
tia ad memorãdũ et inueniẽdũ ea. Quãtũ
vo ad terminũ ꝯtritionis. s. q̃n ipsa displicẽ
tia formaẽ charitate. et fit ꝯtritio. nũc sufficit
q̃ fiat vna cõis de oib⁹ simul. ¶ Ter
tiũ requisitũ ẽ vna generalis detestatio oĩu₃
petõ₂ suo₂ tam oblito₂ q₃ ignoꝛato₂ que
petoꝛ ꝯmisit. ⁊ nõ sciuit et adhuc nescit q̃ fu
erũt petã. Pro intellectu aũt oblito₂ petõ
rũ notandũ sm Tho. q̃ obliuio de aliq pot
eẽ dupliciter. Uno modo sic q̃ totaliť a me
moria exciderit. ⁊ q̃ homo nõ possit illud in
quirere nec memoꝛari. Alio modo sic q̃ pñ
a memoria exciderit ⁊ pñm remãserit. Sic
cũ in generali recolo me aliquid audiuisse
s₃ nescio in spẽali quid fuerit. Et tũc requiro
in memoria ad cognoscendũ et reminiscen
dũ. Sic etiã dicit aliquid eẽ oblitũ dupliciť.
Uno modo sic q̃ in generali maneat in me
moria. s₃ nõ in spẽali. vt cũ hõ recolit se vnũ
vel plura cõmisisse et nescit que. vtrũ s₃ sit
supbia. an auaricia. vel luxuria. vl' gula. Et
tũc debet homo cũ diligentia recogitare vt
inueniat peccatũ in spẽali. q₃ hõ tenet de q̃li
bet suo moꝛtali memoꝛato in spẽali conteri
specialiter. Si aũt inuenire nõ potest. nec i
pticulari memoꝛari. tũc sufficit de eo cõteri
sm q̃ in memoria ꝯtinet. s. dolere q̃ cõmisit
quoddã moꝛtale de quo nõ est memoꝛ. Et
debet nõ solũ sicut in generali dolere de q̃dã
petõ cõmisso et oblito s₃ debet etiã cũ hõ do
lere de obliuione q̃ sibi ex negligẽtia ꝓpria
cõtigit. ¶ Alio modo pot peccatũ eẽ
oblitũ sic q̃ ipsũ omnino a memoria excidit
nec aliqsã de eo h₃ noticiã etiã adhibita suf
ficiẽti diligentia. ⁊ tũc nõ teneť hõ de eo con
teri in pticulari. q₃ impotẽtia excusat eum a
debito. ⁊ sufficit generalis cõtritio de oĩ eo
q̃ deu₃ offendit. Et dicit Bonauẽ. q̃ peni
tens nõ debet de oblitis conteri in generali
sub cõditione. vt si deũ in aliquo pctõ offẽ
dit. s₃ debet de eis cõteri sub pbabili estima
tione. Debet enĩ pbabiliter ⁊ verisiliter esti
mare q̃ in multis offendit deu₃. et sic ex hac
estimatiõe doleat ac si certus eẽt. tũc est vere

cōtritus de eis. ⁊ diminutiuā sub illa oblita si
cut cognita q̄ detestat̄ in pticulari. F
De ignorātis vō pctīs quō sit ↄterendū
vbi videlicet q̄s peccauit sed nescit ea fuisse
pctā. Notādū pmo sm̄ Tho. in iiij. dist. xvij.
q̄ ignorātia ei⁹ qd̄ q̄s scire tenet̄ nō excusat
eū. q̄ ipsa met ignorātia ē peccatū. Un̄ cum
aliq̄s non ↄfitetur pctā ppt̄ hoc q̄ nescit ea
ēē. ⁊ suo modo videt̄ si nō ↄterit̄ de aliq̄
bus pctīs. ppt̄ hoc q̄ nescit ea ēē pctā. ⁊ po-
nissime ppter ignorātiā iuris diuini. nūc nō
excusat. alias haberent excusarēt̄ q̄ aliq̄ pctā
in q̄b⁹ sunt nesciūt ēē pctā. ⁊ etiā excularent̄
simplices q̄ ex negligētia aut ex desidia igno
rant. q̄ ignorata ex negligentia sciunt̄ p di
ligētia. io tenet̄ hō facere qd̄ in se ē vt pctā sua
cognoscat q̄tenus de eis ↄterat̄. ↄfiteat̄. ⁊ satis
faciat. Et si q̄ris p q̄lē diligētiā sit repellē
da ignorātia. Rn̄det Chrysostomus super
Math. Omel. xxxix. Si velles scripturaꝝ
i quirere vitatē. nūc peteres orōib⁹. nūc q̄reres
in scriptis. nūc pulsares bonis opib⁹. nunc
interrogares sacerdotes. nūc istos nūc illos.
G Ex q̄b⁹ sm̄ Bonauē. sup. iiij. ⁊ Guilh.
parisieū. de fide ⁊ legib⁹. elicit̄ q̄ q̄ttuor sunt
remedia ↄ ignorātiā. Primo tenet̄ q̄s disce-
re salutaria sibi. Et hoc p vbi dei attētā audi
entiā. p libroꝝ sacre scripture diligētē lectio-
nē. ⁊ p cordialē meditationē. Debet ei q̄libȝ
sm̄ stat⁹ sui exigētiā talib⁹ itendere. nō solū
in q̄dragesima. s̄ etiā in oī die festiuo cū ad
hoc sit institut⁹. Si eni p alios dies tpalib⁹
intēdis. cur nō in die festo legi dei intendes
Si q̄ p̄fata fecissent q̄ȝ ta iā ignorata didi-
cissent. Scđo exigit̄ vt q̄s frequent̄ ↄuer-
set cū bonis hoīb⁹. de reb⁹ loquat̄ salutari-
bus. ex q̄rat de eis q̄ ad dei ptinēt honorē et
suā salutē. H Tertio caueat a pctīs q̄-
rū q̄ iā cognoscit. ⁊ si incidit statim ↄtera
tur. Alias sm̄ Greg. peccatū qd̄ p pniam nō
delet. mox suo pōdere ad aliud trahit pecca
tū. ⁊ lumē rōnis cecat. vt pbat magister i. ij
dist. xxxvj. Un̄ Ro. pmo. enūerans q̄busdāȝ
pctīs et negligētiis. dicit. Propterea tradi-
dit illos de⁹ scȝ phos i passiōes ignominie
q̄ deū cognoscētes nō sic̄ deū glorificauerūt

Quartū ē vt q̄s crebro deuotis orōibus
deū et scōs inuocet. q̄ten⁹ eū d necessarijs po
tissime dignet̄ illūinare. q̄ oīs sapiā a dño
deo ē. Sic scūs Tho. fuit illūinat⁹ a deo. et
etiā ab aplīs de q̄dāȝ dubio instruct⁹. Hoc
eni faciēdo plurima q̄s disceret. De hoc eti
am reptes infra. p̄cepto. ix. c. iij. K. L. I
Ad ppositū igit̄ q̄n q̄s icipit sm̄ Bona-
uen. sup. iiij. cognoscere pctā q̄ prius ignora-
bat. nūc tenet̄ de eis i pticulari ↄteri. ⁊ cū hoc
ↄteri d ignorātia sua q̄ sibi ex sua culpa eue-
nit. Et debet etiā istā ignorātiaȝ emēdare p
posse. alias nō videt̄ ver⁹ penitēs. q̄n ē de ne
cessarijs ad salutē. Quādiu aut̄ ignorat ali
qua pctā. debȝ de eis ↄteri in generali. vt q̄n
hō dolet in ↄmuni de oī dei offensa p ipsuȝ
cōmissa. doleat etiā in generali de oīb⁹ pec-
catis oblitis. Et postq̄ȝ hō ↄtrit⁹ ē in pticu
lari de oīb⁹ sibi cognitis. ⁊ etiā de oīb⁹ obli
tis in generali. nūc debet hō estimare veri-
militer se etiā in multis offēdisse deū q̄ igno
rat ⁊ nō noscit ēē pctā. ⁊ de talib⁹ debet ↄteri
in generali. ⁊ cū hoc de sua culpabili ignoꝛ
rantia seu crassa. ⁊ p talib⁹ humilit̄ veniā p̄ce
tur. Hoc docet lex dei in ps. Delicta q̄s intel
ligit. glo. q. d. null⁹ oīa. Io addit. Ab occul
tis meis mūda me dñe. ⁊ ab alienis pce fuo tuo
Et alibi. Delicta iuuētutis mee ⁊ ignorātī-
as meas ne memineris dñe. K Sed
q̄reres Quāt⁹ dolor seu quāta displicentia
exigit̄ ad ↄtritionē. Rn̄. sm̄ Tho. Duplex ē
dolor ↄtritiōis. Un⁹ i volūtate. ⁊ ē ipsa met
ↄtritio seu displicētia pctī. ⁊ debet ēē maior
de pctīs. q̄ȝ q̄ cuiq̄ȝ deliberat⁹ dolor. aut que-
cūq̄ȝ volitio eiusdē volūtatis de q̄cūq̄ȝ tpa-
lire. Quia pl⁹ volūtas debet detestari pec-
catū q̄ ↄ deū. q̄ȝ nollet q̄dcūq̄ȝ dānū in alijs
reb⁹. maxīe q̄n hō de vtroq̄ȝ deliberat. et ea
qd̄ inuicē ↄpat. De⁹ eni debet sup oīa place
re. cū oīa alia finalit̄ sint in ipsū ordinanda.
Et iō peccatū qd̄ ab eo auertit et eū offēdit.
debet sup oīa volūtati displicere. Io Hiere.
vj. Luctū vnigeniti fac tibi. Ubi glo. dicit Do
cet penitētē q̄d facere debeat. Nā pctōr non
habet nisi vnā aīaȝ ⁊c. Et alia glo. Nihil do-
lenti⁹ morte vnigeniti. Et ita sm̄ rōnem et

voluntatē nihil debet eē detestabilius ꝛ ma
gis nol. q̄ȝ peccatū. Et addit Tho. ꝛ dicit
q̄ eciā in casu in quo oporteret hominem pec
care mortaliter aut mori aut aliā quācūq̄ȝ pe
nā ȝ tolerare. tenetur hō in tali casu oēm pe
nā preeligere. ꝛ potius sustinere. q̄ȝ peccare
mortaliter. aut q̄ȝ velle peccasse ꝛ habere vo
luntatē ꝛ deliberatā cōplacētiā in morta
li peccato p̄terito. Tamē qñ nō iminet talis
casus necessitatis. nō enim nullus est de hoc tem
ptandus. eo q̄ hō non scit de facili affect⁹ su
os regere aut mēsurare. Bonauen. etiā dic̄
q̄ magnū est piculū et stulticia ab aliquo i
firmo. id est in virtutib⁹ imp̄fecto. vel etiā
a seipso hoc querere. scȝ an vellet mori. aut
quācūq̄ȝ penā sustinere vel mortaliter pec
care. q̄ȝ hoc est se vel aliū tēptare. et a nullo
penitente debet cōfessor hoc querere. sed si
sponte q̄s illud dicit signū ē magne penitē
tie. Aliud ē dolor sensibilis in pte scȝ sensibi
li. ꝛ talis nō ē necessari⁹ ad cōtritionē p mor
talibus. Primo. quia nō est semp in ptāte
nostra. Secūdo q̄ sicut peccatū per actum
volūtatis sufficienter nascitur. ita per actū
voluntatis videlicet p detestationē peti vo
luntariā que est essentiali contritio sufficiē
ter tolli sine dolore sensibili peccatū. lauda
bilis tñ esset si haberetur moderate. L

Quartū requisitū ad contritionē est vt
homo cesset a mortalib⁹. ꝛ vt etiā habeat p
positū sibi cauendi pro futuro. non solū de
peccatis cōmissis de quib⁹ nūc dolet. sȝ etiā
de oībus mortalibus et occasionibus pro
pinquis rōne quoȝ verisimiliter esset postea
reȝ casurus in mortale. Patet illud p diffi
nitionē penitentie Greg. que ē. Peccata p
terita plangere ꝛ plangenda iteȝ nō cōmit
tere. id est. habere propositū nō ea amplius
admittendi. Ad idē ē magister in. iiij. dis. xv
et. xiiij. Nō ppositū istud est. q̄ si homo nō
haberet tale ppositū nullum mortale sc̄ilicȝ
cōmittendi. tūc haberet voluntatē alicuius
vel cōplacentiā mortalis peccati. Dicit eti
am Aug. li. de vera et falsa penitētia. Scio
deū inimicū oī criminoso. q̄uo ergo q̄ vnū
crimē reseruat de alto recipit veniam. Naȝ

Lucerni. ꝛ Jo⁹. v. vnū totū hoīem sanū fecit in
sabbato. Et nullū demonū in eo reliquit q̄
legionē habuit. Lu. viij. Ex q̄ patet q̄ nō cō
teritur qui odiū graue cōtra proximū ten
net. Item qui occasiōes certas petōȝ nō p⁹
ponūt. vt cōcubinas vsuras. ꝛ huiusmodi.
Item qui nolūt reuocare seductos mal' cō
silijs. vel morbidos pcos aut diffamatos iniu
ste. Quintū requisitū ē ppositū cōfiten
di p loco et tpe sm ecclesie p̄ceptū omnia
sua mortalia p̄rius nō ɔfessa. ꝛ de quib⁹ p̄ri
us nō ē legitime absolut⁹. et etiam ppositū
satisfaciendi deo pro isto peccatis. M

Sextū requisitum est motus liberi arbi
trij in deū. q̄ videt esse maxime dilectio su
per omnia. Nō est sm Tho. in. iij. p. q. lxxv.
Quia talis dilectio dei est causa detestatio
nis peccatoȝ finaliter propter deū. ꝛ inquā
tum sunt dei offensiua. ꝛ cōtra honorē ipsi⁹
facta. vt patebit statim. De hoc etiā habes
infra. c. ij. p̄senti p̄cepto. N. Septimū
requisitū est vna generalis detestatio oīū
peccatoȝ mortaliū. Ad verā eni penitētiā
requirit dicit Tho. ibidē. q̄ hō detestat pecca
tum inquātū est cōtra deū. Et post pauca
subdit. Si enim displicet homini aliqd pec
catū. eo q̄ est cōtra deum sup omnia sibi di
lectū. quod requirit ad rationē vere peni
tentie. tunc etiā sibi displicent omnia pecca
ta mortalia. Jō magister in. iiij. dist. xvj. bea
tum Aug. alleg. ido dicit. Arbitrij libertatē
querit deus nō necessitatem. charitatem et
nō solū timorē. Et subdit. Oportet nō soluȝ
timere iudicē sed et diligere. Ergo oportȝ q̄
hō deum super omnia diligat. ꝛ q̄ actualis
dei dilectio sit sibi causa et eū moueat vt de
testetur peccatū finaliter ppter deū. scȝ inqn
tū est dei offensiuū ꝛ contra eius honorem.
N Ex quo patet q̄ si homo peccata sua
detestet solū. quia sunt opposita virtuti mo
rali. aut solum quia reddunt eū indignū ꝛ
vituperabilem. qualiter etiam phi cognoue
runt detestanda esse peccata. aut si solū dete
staret ea ppter timorē pene amissionis vite
eterne. inquātū illud esset sibi ad incommo
dū ibi sistendo sine vlteriori relatiōe in deū

tunc homo solum quereret suũ cõmoduz et fugeret suum incõmodum. ꝛ nullo modo quereret deũ. ꝛ illiꝰ honorẽ. cõtra illud Apli. i. Cor. x. Siue manducatis siue bibitis vel aliud q̃d facitis oĩa in gloriã dei facite. Nec talis detestatio esset actꝰ virtutis. q: nõ circũstantionata debito fine. ꝛ p ꝯñs nõ formaretur grã nec fieret contritio. ꝯ nullũ tolleret peccatũ. imo ipsa eẽt vitiũ et actuale peccatum. q: circũstantionata indebito fine et p ꝯñs etiã nõ eẽt attritio vera q̃ de ꝯgruo meretur grẽ infusionẽ ꝛ peccatoꝝ remissionẽ. sꝫ eẽt actualiter offendẽs et ita mereret̃ penaz. Exẽplũ pmo de Antiocho de q̃. ii. Mach. ix. qui de petõ q̃d cõmisit in dei fideles. non est a deo misericordiã ꝯsecutꝰ. Quia vt dic Tho. veniã fuisset assecutus si vere penituisset. nõ aũt vere penituit. q: nõ ex amore iusticie de peccatis cõmissis dolebat. sed ex timore pene quã expectabat. vel ex dolore pene quaz sustinebat. Sic demones ꝛ dãnati oẽs penitẽtiã agũt magnã p peccatis. non q: deũ offenderũt sꝫ q: incõmodũ eoꝝ maximũ est. Sed licet ista septẽ puncta sint pbabiliter ex doctoribꝰ sacre theologie dicta. tñ qui de talibꝰ pſertim de pma secũda ꝛ septima cõditionibus vult predicare. caueat ne pplm scandalizet. vel desperare faciat. sꝫ more prudẽtis medici. ꝛ sm pastorale btĩ Greg. caute loquat̃. ita vt duros et dissolutos terreat ꝛ emolliat. pusillanimes aũt desperare de venia nõ faciat. ¶ Quantum igit̃ ad terciũ pncipale qñ homo p illa septez supradicta se pparauit et deuenit ad illã vnã generalem oium suoꝝ mortaliũ detestationem bene circũstantionatã maxime circũstãtia debiti finis sm dicta. Et qñ huiusmodi detestatio est satis magna p tot et tantis peccatis. tũc mox formaĩ charitate et fit cõtritio. Et in eodẽ instanti deus multa bona ꝯfert penitenti. nõ ex valore cõtritionis p̃ecise seu attritionis. sꝫ ppter meritũ passiõis christi. q: incipit iam aliquo modo se vnire christo. ppter quã vnionẽ passio et meritũ christi sibi suffragatur p modũ influxus sm Tho. in tia pte. Nõ ũqz ex valore ꝯtritiõis precise. quia breuis et pua est et nõ sufficiẽs satisfactio p petõ mortali q̃d ẽ aliquo modo infinite malicie. eo q̃ p ipsũ infinituz bonũ cõtẽnit̃. Sed dimittit peccata et alia bona ꝯfert ppter meritũ christi qui sua passione nobis meruit q̃ qñ hõ in fide christi et ppter deũ detestaĩ peccata sua sm modũ premissũ. tũc deus dimittit ea ppter hoc q̃ dei filius sibi dilectissimus p peccatis istis sicut p oibꝰ alijs mortuus est et deo patri hostiã se obtulit plus sm Ansel. Cur deus hõ. deo placẽtẽ q̃z peccatũ sit malũ et nociuũ. Sũt aũt effectꝰ ꝯtritiõis seu bone attritionis etiã anteq̃z quis cõfiteatur actu. Primo sm christi exemplũ Lu. xv. Quia peccata mortalia penitenti in instãti dimittunĩ. et pater celestis ei tanq̃z filio pdigo reuertenti. misericordia motus occurrit ei eternã penã in tẽporalem cõmutando. Secdõ amicus dei efficitur. ita q̃ iniquitatũ eius amplius non recordetur ad iram. sm Ezech. xviij. q̃d significat osculũ patris. Tertio grã. charitas. ꝛ cetere virtutes in baptismo infuse et p peccatum pdite anime infunduní. Et hec est stola pma. Quarto heres eterne patrie efficit̃ q̃ hereditas p fidei annulũ in baptismo daĩ ei ꝛ nũc fides charitate formata certa est de eterna felicitate. Quinto oĩa opa viua olim et mortificata p petã reuiuiscũt. vt velut calciamenta pedes affectuuz amodo munient. ¶ Prefatas septem ꝯditiones vere cõtritionis breuius pstringens Cancella. parisieñ. Joh. de gersona in tripartito suo. inter cetera sic dicit. Sciens misericordissimꝰ pater deus ꝛ cognoscens nostrã fragilitatem pmaximã et ad malũ pnitatẽ multiplicibꝰ vijs mortali vita durãte patissimus ẽ nobis delicta remittere. ꝛ grãm cõferre. si dũtaxat veraciter et ex corde tres sibi subscriptaĩ veritates porrigamus. Prima veritas. Domine sic vel sic contra tuã bonitatẽ peccaui q̃d mihi displicet. rõne cuiꝰ penitentiã ago q: te offendi. qui totꝰ es venerandus ꝛ colẽdus. q̃q̃z mãndatũ tuũ transgressus sũ. Secũda veritas. Nũc bonũ habeo ppositũ ꝛ desiderium tuo iuuamine mediãte mihi in

futu: r pcauendi ne in adā i peccati. r occasiones iuxta possibilitatē viriū euitandi. Tertia veritas. Dñe bonā habeo voluntatem petō: meo: ↄfessionē integraliter faciendi ploco et tpe fm iussū et sancte matris eccle mādati et precepti. Has vitates si aliquis qualicūqz loco r tpe sincerē nō ficte aut mēdaciter corde pnūciauerit. secur⁹ exultat se in salutis et grē statu cōsistere r vitā eternā mereri. q̄zuis oīa crimina cōmisisset. si etiā talis absqz alia cōfessiōe cōtinuo decederet in absentia sacerdotis dormiendo. aut alio quūmodo: morte subita pueniret⁹. verū finaliter saluaret acerbissima pena purgatorij mediante. Q Ex quo notandū et salubre cōsiliū elicit. vt christianus q̄libet singlis diebus bis aut semel sero vel de mane aut saltem festis dieb⁹ redeat ad cor suū. consciā examinans. an tres p̄missas veritates pferre valeat cū cordis sinceritate. r si sic. tūc in statū salutis se eē ↄfidat. Q si eas pura mēte fateri nō valet obstante voluntate peccādi q actuali delectat. aut in quo pposito q̄ quis occasiōes petō: vitare renuit. quē admodū illi q peccatis carnalib⁹ mersi resurgere nolunt. aut vsuras suas. aut iniustas mercanōes et lucra cōtinuāt. vel iniuste retinent alienū. quiqz alteri⁹ odio vl vindicte desiderio flagrantes i nocendi pposito pseuerant. certissime sciant hi et cōsimiles non epm aut papā eos absoluere posse. q̄zq̄z talibus salutare cōsiliū det. vt per seipsos vel alios bona que poterūt operentur orādo vel elemosynas dando. q deus eo: corda illiī net et ad bonū dirigat r cōuertat. Hec Cancella. R Sed qūo cōtritio est habēda de venialib⁹. Rū. fm Tho. in iiij. dist. xvij. q ad deletionē venialiū nō exigit actualis cōtritio de oībus nec sufficit habitualis cōtritio p deletiōe omniū semp. s3 sufficit media cōtritio. s. q̄rūdā displicētia in spēali. nisi q̄s in deū ferri deferret. vbi p tunc sibi implicite oīa sua displiceret venialia. Tamē oportet semp q animu⁹ nec implicite nec explicite illi veniali inhereat. qd sibi vult dimitti. alr as voluntas ↄtraria esset. hec itellige q̄ ad reatum peccati. sed de pena plus et minus dimittit scdm q plus dolet vel apti⁹ deuotiū remediū suscipit. vt aquā benedictam. disciplinā. et alia huiusmodi.

Capitulum. IX.

Confessio est secūda ps penitentie. De q tria sunt videnda Primo qui ei⁹ fructus seu effect⁹. Scdo quo quib⁹ r qualiter sit cōfitendū. Tertio de cōfessiōis generalis effectibus et pprietatibus. A Quātū ad pmū notādū fm Tho. r Sco. r Bonauen. dis. xvij. quarti. q nouem sūt effectus confessionis et sacramentalis absolutionis. Prim⁹ est magnū meritū cōfitentis. et fuga transgressiōis istius precepti De quo in hoc p̄cepto christus ait Joh. xx. Quo: remiseritis pctā remittunt eis. Obedit etiā q̄s hoc p̄cepto eccłie. quo: p̄cepto: transgressio est graue peccatū B Secūdo valet ad augmētū gratie si quis pri⁹ eā habuit. Tertio valet ad grē noue ifusionem si ea prius caruit. facitqz de attrito contritū. Si enī dolor attritionis penitentie nō fuisset sufficiēs dispositio ad contritionē. tūc cōfessio et absolutio ei supadiūcte suppleret eius defectū. dūmodo penitēs ipse tūc non ponat obicem gratie p cōmissionē actualis petī mortalis. Quarto cōfessio et absolutio infinite longā penā inferni et acerbā valde mutāt in tpalem penam et purgatorij. r hoc faciūt ↄfessio r absolutio habite ī pposito. etiā anq̄z hō cōfiteat scz qn cōteritur vere. q: sic añ ↄfessionē moriēs finaliter saluaret Et q: pfata pena q̄zq̄z sit finita. tn̄ īproportionata ē virib⁹ penitētis in hoc mundo viuentis. p vim clauiū in cōfessione et absolutione. in tātū illa pena p cōfessionē r absolutionē minuit q remanet proportionata viribus penitētis ita q satisfaciendo pt se ab ea in hac vita totaliter quis liberare. Idcirco quinto cōfessio et absolutio sacramētal' improportionatā hoīs viribus penā cōtrito debitā reddit hic pporcionatā hoī et per ↄñs penā finitā minuit amplius Sexto

cōfessio ⁊ absolutio etiā penā ꝓ peccatis debitā ꝓpter verecūdiā plus minuūt q̄3 prius fuerit iminuta. Et iō quāto plus q̄s cōfitet tanto sibi plus pena minuit. et totiēs cōfiteri posset ꝙ oīs pena sibi dimitteret ꝑ prefata.

Septio cōfessio valet ad peccati cognitiō3 q̄n fit discreto confessori. Octauo valet ad cōsciē assecuratonē. Un̄ cū Dauid corā ꝓpheta cōfitebat peccatū suū3. statim audiuit ab eo. Transtulit dn̄s peccatu3 tuum. ij. Reg. xij. Un̄ ij. Cor. pmo. Gl'oria nostra h̄ est testimoniū cōsciē nostre. Nono fm̄ Tho. specialē ornatu3 impimit faciei aīe deo honorificū. primo exēplarē. et demonitери bilē. C Quātū ad secūdū pncipale. s. quis q̄3 circūstantijs satis necessariū ē dicere videlicet quis. vbi. qd. qn̄. ⁊ q̄mo christianis teneat cōfiteri. Primo quis cōfiteri teneatur. R̄n̄. fm̄ pnoīatos doctores. ꝙ adult⁹ qui habet vsū rōis. et q̄ p⁹ baptismu3 suscepiū peccauit mortalit. Per adultū aūt intelligit Sco. nō a'iquē tātū aut tāte etatis sed hoīem qui habet etatē sufficientē ad cognoscendū qd iustū ⁊ qd iniustū cōtra lege3 dei. Et qui prius instructus et interrogatus ordinate percipit quid iustū et quid iniustu3 in lege dei. qd in vno citius fit q̄3 in alio. In nōnullis etiā malicia supplet etatē. Ita etia3 pōt fieri in bonis. D Sed sūt q̄ttuor dubia hic. Primū quid de muto. Ite3 scdo quid de ignorāte idioma certū. R̄n̄. cōiter fm̄ oēs doctores. ꝙ tales per signa et nutus cōfiteri possunt nota ta3 cōfitenti q̄3 cōfessori. Si aūt nō habēt signa vtriq3 nota. tūc fiat ꝑ interp̄tem etiā secularē qui tacere tenet sicut cōfessor pncipalis. Scoto tn̄ nō videt cē necessariū cōfiteri ꝑ interp̄tem. s3 talis q̄ nō habet sacerdotē idioma scientē. habet ipossibilitatē cōfitendi hoī idoneo. ꝓpt' qd vt dic Scotus. sufficit sibi cōfiteri deo cū ꝓposito ista peccā cōfitendi etiā sacerdoti oportunitate oblata. E Terciū dubiū. Nunqd nō habentī sacerdotē p̄sentē licet mittere et cōfiteri peccā ꝑ scripturā. Scoto ⁊ scd̄ doctorum qd' libetis videt. qd sit cōtra rōnē cōfessionis sacramentalis scriptura missa sacerdoti absenti. Tum q' scriptura talis de sua natura sempē patula cuicūq3 legenti. Tu3 q' absenti tolleret verecūdia que est etiam ꝑs maxima satisfactionis. Tū etiā ꝓpt' picula q̄ seq̄ possent in reuelando peccā. Hoc christus docuit sumere sacramētū vt videt fm̄ Aug. ⁊ magistr. di. xvij. qn̄ Lu. xvij. p̄cepit leprosis vt se p̄ntarēt sacerdoti. Quarto qd de illo qui nullū mortale s3 solū veniale peccatū haberet. R̄n̄. fm̄ multos ꝙ non tenet cōfiteri rōne diuini p̄cepti. qd cōtra mortale solū latū ē. S3 rōne p̄cepti ecclesie. Omnis vtriusq3 sexus. tenet fm̄ quosdā. F Scdo quid tenet aliquis cōfiteri. R̄n̄. ꝙ mortalia peccā cū quiq3 cōditionib⁹. videlicet oīa mortalia et circūstantias ad mortale trahentes dubia quedā. ⁊ quottas mortaliū. ⁊ fm̄ q̄sdā quātitatē quādam. Mortalia tenemur cōfiteri que quis prius nō ērite cōfessus. et de quibus pōt habere memoriā. dicit Sco. premissa inquisitione diligenti fm̄ possibilitatē fragilitatis humane. Rō ē. q' ꝑ qdlibet peccatū mortale efficit quis dei inimicus ⁊ sepat ab vnitate quadā ecclie. confessio aūt directe instituta est vt q̄s ostendat deo ⁊ ecclesie recōciliatus. Itē p oē mortale naufragat hō. ⁊ p tabulā secūdā penitētie post baptismū solū salus acquirit. Sed etiā dictu3 est mortalia illa cōfiteri quorū pt habere memoriā. vt tactu3 ē. Et dicit Sco. ꝙ hō debet tantā diligentiā apponere in scrutando conscietiā suā et inquirēdo mortalia a se cōmissa. quātā diligentiā apponeret prudens vir circa aliqd multū arduum qd valde cēt sibi cordi. Sed cōstat ꝙ hoīes p rpalib⁹ arduis querūt diligentissime vias amicos ⁊ media prudentissime. Un̄ Aug⁹. ⁊ allegat a magistro. dis. xvij. dicit. Sit patius facere p recuperanda vita aīe q̄ faceret ꝑ euitāda corporis morte. Et subdit. Cū gaudio enī facere debs imortalis futurus. q̄ faceret ꝑ differēda morte moriturus. Diuturna igit deliberatio locū maxime habet in diu nō cōfitēntibus et cōterentibus raro et grosse inuētibus G

Oportet etia3 oīa memorata et singula vni et eidē cōfessori cōfiteri. Rō q' cōfessio fit

sacerdoti loco dei. sʒ in ɔtritiōne oīa ⁊ singu
la deo debent ostendi. ergo et in confessione
Etiā cāu quo cōfessor: pīmº ppī casus reser
uatos nō possit absoluere ab oībº. tamē cō
fitens tenet pimo ɔfessori ɔfiteri oīa ⁊ singlā
et de illis a quibº nō p̄t absoluere ɔfessor: de
bet eū ad supiorē remittere. Dicit notanter
Oīa mortalia. q: siue sint cōsensus siue pp̄o
sita. siue v̄ba. siue facta. siue obmissa morta
lia. oīa sūt ɔfitenda. Addit. Un̄ et p̄re ɔfitē
tis q erubescere debet corā christi vicario q̄
facere nō erubuit corā oīpotēti deo. Et p̄re
etiā ɔfessoris vt sciat de singlis iudicare. Et
sic habemº q oportet cōfiteri mortalia om
nia q̄ in memoria haberi p̄nt ⁊ vni sacerdo
ti. H Oportet etiā tertio cōfiteri mor
talia cū circūstantijs aggrauantibº ⁊ in ali
ud genus pcī mortalis trahētibº. sicut sūt
ille q̄ spēali phibitiōe p̄ceptoria phibentur.
Verbi grā. Accipere alienū phibet̄ ibi Nō
furtū facies. Sʒ si q̄s de loco sacro accipit
vel rem sacrā. alia phibitiōe phibet̄. iō opor
tet ābo cōfiteri. videlicet de furto et d̄ sacro
loco. Similiͭ si fornicatus es cum adultera
vel cū moniali vel cōsanguinea. he circun
stantie in aliā spēm pcī mortalis trahunt.
ergo sūt ɔfitende. Et sic forte est de hoc q q̄s
mortaliter peccat die festo. q: p mortale pec
catū plº violat̄ festū q̄ʒ p opº mechanicum
De hoc habes. c. i. H. huiº p̄cepti. p̄cedētia
etiā mortalia equiualēt duobº mortalibus.
I Oportet etiā quarto quotas pctōrūʒ
mortaliū dicere q̄ memorat q̄s. q: quotiēs
ē circūstātia. Un̄ oportet dicere. pria vice fe
ci cū talibº circūstantijs. ⁊ secūda vice talē
aut taliter. Oportet etiā ſm aliq̄s dicere q̄n
tū. vel circūstantias quasdā q̄ licet non mu
tent spēm. addūt tn̄ notabilē qualitatē ma
licie ⁊ deformitatis. vt in furto multū addit
ad par. Un̄ q̄n q̄s tales circūstātias noscit
ex se vel ex cōfessoris inquisitiōe. etiāʒ sūt ɔfi
tende ſm multos. Tho. ṁ dicit q nō oportʒ
Scotus dicit q nō ē certū eas cōfitēdas eē
ʒ tutū ē fieri et vtile. K Oportet etiāʒ
q q̄s ɔfiteat̄ pctā q̄ dubitat an sint venialia
vl̄ mortalia. Quia ſm Bonauēt. q̄n hō q̄l̄s
q̄d veniale suūʒ credit eē mortale. aut dubi
tat phabiliter an sit mortale aut veniale. et
sic dubitat an ɔfiteri teneat̄ an nō. si illd̄ nō
ɔfitet̄ tūc exponeret se discrimini. ⁊ in his q̄
sūt salutis dimitteret p̄te securiorē q uā faci
liter ɔseq̄ possʒ. Et Tho. dicit. dist. xvij. q q̄n
q̄s dubitat de aliq̄ pctō an sit mortale. tenet̄
illud cōfiteri dubitatiōe manente. q: q̄cq̄d
cōmittit aut omittit in q̄ dubitat esse pecca
tū mortale peccat grauiter discrimini se cō
mittēs. Debet ergo cōfiteri rem put habet
in corde. nō dicēdo se peccasse mortali. sed
iudiciū cōfessori de hoc relinquendo L
Tertio aduertēdū vbi vel cui q̄s cōfiteri
teneat̄. Rn̄. ſm Tho. in iiij. dist. xvij. q nō oī
sʒ sacerdoti habēti iurisdictionē in ɔfitentē
Et sūt prelati q̄ttuor. Papa habet iurisdi
ctionē in oēs. Eps in diocesanos. Plebanº
in prochianos suos. Et platº collegij vl̄ mo
nasterij vel ordinis in sibi subiectos. Et qui
libet p̄latorʒ pōt p̄tātē suā alteri cōmittere
q̄ etiā ſm cōmissionē p̄t absoluere. M
Scdo q̄ñ tenent̄ ad celationē ɔfessionis
hoīes et etiāʒ ad alia celanda. Rn̄. ſm doc.
cōmunit̄ in. iiij. dis. xxj. q septē sūt sigilla ho
minē ad tacēdū artantia. nisi de re aliunde
sciat. Primo ligat̄ ad tacendū ɔfessor: d̄ pec
catis ⁊ circūstantijs ⁊ psonis in confessione
p̄ceptis. Scdo nō ɔfessor: q audit confitētē
a casu vel a pposito vel interp̄tando signa
muti vel v̄ba idioma ignorātis. Tertio qui
cūqʒ audit ab aliq̄ precedēti reuelationeʒ
ɔfessionis. adhuc tenet̄ tacere. Quarto con
fitens q̄ ex reuelatiōe miūtiōis priie phabi
liter crederet ɔfessorē ledi tenet̄ celare. Alio
q̄n verenda pris sui nō cooperiēs vel disco
operiens cuʒ Cham maledicit̄. Quinto q̄n
vnº ab alio petit ɔsiliū recōmendās vt hoc
celet. qui hoc accipit ad celandū. tenet̄ celare
nisi aliunde deobligaret̄. vt patet infra p̄ce
pto. viij. c. iij. B. xiij. c. Sexto q̄ papit ab alio
v̄ba q̄ ex natura facti talis sūt materie q reue
lation noceret. tenet̄ tacere. minus tn̄ q̄ʒ si
se ad hoc obligasset. Septiō seruº auscultās
a pposito vel a casu secretū q̄d tractat in cu
ria dn̄i sui tenet̄ celare. ⁊ si frāgit. ius ciuile

gulter cū purit ⁊ ius diuinū. Octau⁹ mo
dus vocat̄ sigillū secreti. Et vt dicit Pe. de
pa. vbi prius q̄ oēs talia sigilla frangentes
de qb⁹ dictū est peccāt grauit̄ nisi aliū descī
ant vel ordo correctiōis fraterne vel denū-
ciatōnis vel p̄sumptio boni viri cui dicit̄ re
uelationē quorūdā de p̄fatis aliter fiendo az
exposcant. ¶ An aūt possit fieri laico
confessio. R̄n̄. q̄ in nullo casu necesse ē laico
confiteri. q̄r cū claues nō habeat non p̄t ab
soluere. Sz q̄n̄ q̄s non habet sacerdotē suffi
cit p̄positū confitēdi. Uerūtn̄. vt dicit magi
ster. dis. xvij. ⁊ alij doctores plures. Penitēs
talis in articulo mortis non habēs sacerdo
tē nō tenet. sz p̄t confiteri seculari. vt verecū-
dia sibi cedat in satisfactionē. et alter sibi cō-
siliari possit. ⁊ vt ostēdat suū posse se facere.
Debet etiā ꝯfitēs diligent̄ cauere ne alteri⁹
famā sicut alias etiā tenet in confessione le-
dat manifestando alteri⁹ p̄sone occultum
peccatū graue ⁊ infamās. quā p̄sonā cōfes
sor actu noscit. aut nosceret verisimiliter p̄
futuro. nec ꝯfessor scienter tn̄ debet eā patefa
cere. nisi prius circa istā p̄sonā seruasset sup
hoc formā correctionis fraterne. aut essent
forte alique cause p̄pter quas etiā extra con
fessionē posset aut deberet illi sacerdoti illas
res denūciare. aut alias referre. alias dicēs
vel iubēs dicere peccat detrahendo. Et si cui
ex inaduertētia factū ē. aut ex ignorantia. de
bet illud cōfiteri. q̄r in sacramēto p̄nie mul-
tū est peccatū vitandū. Uñ peccat q̄ in con
fessione dicit. vicini mei ista cōtur faciunt
vel cōmune ē hoc peccatū in ciuitate vel in
patria mea. vel nos oēs sumus tales ¶

Sed diceres q̄d ergo faciēdū ē mihi in
p̄cto circūstantionato taliter q̄ nō possum
eius sp̄em exprimere nisi aliū nōiē. vt si filia
cū patre peccauit. R̄n̄. q̄ deb; querere aliū
ꝯfessorē hn̄tē auctoritatē. quē si n̄ cōperet re
perit. petat licētiā alteri sacerdoti ꝯfiteri. Et
sp̄ talē q̄rat q̄ nec noscat aliū nec verisiliter
nosciturus sit. Et si nullū reperiret qui non
sceret aliā p̄sonā. dic Bonauen. ⁊ Duran.
si etiā iminet casus necessitatis. vt q̄r se pu-
tat statum mortis. q̄ famā p̄rimi q̄ntum

p̄t debet custodire. sz magis debet suā ꝯsciē
tiā purgare. Tho. in iiij. dis. xvij. q̄stiōe d' cō-
fessione. ar. iij. dicit. In casib⁹ illis q̄n̄ ꝯfitens
scit sacerdotē suū hereticū. aut sollicitatorē
ad malū. aut fragilē q̄ ad peccatū q̄d q̄s ei
ꝯfitet̄ sit pn⁹. vel si reuelator eē ꝯfessionis p̄-
babilit̄ estimet. vel si peccatū ꝯ ip̄sū cōmissū
sit de q̊ q̄s ꝯfiteri debet. Et ī casib⁹ in q̄b⁹ p̄-
babiliter penitens piculū sibi. vel sacerdoti
ex cōfessiōe ei facta timet. deb; recurrere ad
sup̄iorē. vel ab eodē petere licētiā alteri con-
fitēdi. Et si licētiā habere nō possit idē ē iudi
ciū q̄d de illo q̄ nō habet copiā sacerdotis.
Uñ magis eligere debet laico cōfiteri. Nec
in hoc trāsgredit̄ aliq̄s p̄ceptū ecclie. q̄r p̄ce-
pta iuris positiui nō se extendūt vltra intē-
tionē p̄cipiētis q̄ ē finis p̄cepti. Hec aūt est
charitas s̄m ap̄lm. Uñ Bern̄. dicit. Illō q̄d
ē institutū p̄ charitate nō debet militare cō-
tra charitatē. sz ꝯfessio p̄ charitate instituta
ē. q̄ ꝯtra charitatē militaret si homo ad ꝯfitē
dum vni sacerdoti artaretur in casibus ne-
ciatis. Nec fit aliqua iniuria sacerdoti si ī
precedentibus casib⁹ ab eo diuertit. Quia
priuilegium meretur amittere qui conces-
sa sibi abutitur potestate. Hec de Thoma.
Item confitens caueat s̄m p̄fata quantū
potest ne confiteatur reuelatori confessi-
onis. vel ei qui pronus sit ad odium audi
ta confessionis materia vel ad luxuriam et
sic de alijs. sed nō necessaria ibi abscidat vel
aliud confessionem s̄m predicta q̄rat. Naz
quando circunstantie incitantes ad libidi
nem peccatum aggrauantes. nō tamen ad
aliud genus peccati mortalis trahūt. tales
q̄nq; debent ⁊ possunt laudabiliter reticeri
adhibita debita discretione s̄m considerati
onem turpitudinis circumstantiarum et
pronitatis ad malum ex eius confessione.
siue in confitente siue in confessore. Homi
ni etiam dicit Bonauentura. volenti medi
tari confitenda de luxuria competit prius
domare carnem per ieiunia et huiusmodi.
et considerare vilitatem peccatorum. infer
ni penas. et huiusmodi. et sic detestari ne ca
ro incalescat. Quod si non iuuat opor-

tet vtiq3 necessaria ibi fieri et sacramentum
ibi iuuare pōt ne noceat fm illud Ma. vl'
nmo. Et si mortifer q̄d biberit nō. &c. ¶

Quartus modus in cōfitente debet hu
ri. videlicet vt si vult absolui oport3 de neces
sitate et sub pena noui pct̄i q̄ sit in charita
te vel attritus. Vñ et Sco. dicit. q̄ hō tenet̃
cōfiteri cū displicētia pct̄i cōmissi. & cū ppo
sito abstinendi a peccatis. et etiā cū pposito
obediēdi in seruādo istam satisfactionem &
pniam quā ab ipso sacerdote sibi positam
voluntarie assumpsit siue in se suscipiet. Et
Bonauen. dicit. q̄ si accedit ad ɔfessionez et
absolutionē sine premissa dispositione pba
bili. immo accedit cū ɔtraria dispositiōe. vt q̄
sibi placz aliq̄d mortale peccatū. tūc peccat
mortaliter. q2 illō sacramētū quātū in se est
irritū facit q̄d nō ē sine cōtēptu. periculū er
go ē nolētibus restituere. inuidiā tenētibus
& carnalē amorē tenētib9 luxuriosū3. iste n̄
qui fict9 ē. id est. q̄ nō habet ppositū cauēdi
mortalia. s3 pponit cōmittere. vel nō displi
cent pterita mortalia audiēd9 ē et sibi pnia
iponenda p emollitiōe cordis. s3 nō ē absol
uendus. q2 fictio talis ē sibi peccatū morta
le si sic vellet absolui. ¶ Itē caueat cō
fitens vt pro tūc nō sit in excōicatiōe maio
ri. q2 a nullo pctō pt absolui nō p absolutus
a sententia excōicatōis maioris. Itē cōfessio
sit vera vt nihil dicat hō ibi sciens falsū fic te
se laudando vel vitupādo etiā se. q2 tūc mē
tiēdo ɔtra mētē loquēdo fieret pctō2. Item
sit nuda absq3 obscuritate verbo2 occultā
te pctā aut circūstantias. s3 ɔfitēs oia ɔfiten
da quātūcūq3 sint turpia exprimat vt pōt ho
neste et decent. taliter tñ et cū talibus vbis
vt cōfessor plene & clare intelligat pctī spēm
& circūstantias aggrauātes. ℞ Quin
to qñ id ē tps ɔfitēdi obseruādū ē. Ubi no
tandū q̄ ex pcepto ecclie. oīs vtriusq3 sexus
tal'. tenet̃ hō ad cōfessionē in oī anno ad mi
nus sel'. & potissime in q̄dragesima añ pasca
q2 tūc q̄libet tenet̃ cōicare. iuxta decre. omīs
vtriusq3 sexus. Scdo dicit Sco. ex pcepto
diuino ille q̄ cōmisit mortale de q̄ nō ē cōfes
sus tenet̃ illud confiteri q̄ñcūq3 ē in mortis
articulo. q2 q̄libet q̄ñ sibi imminet iudiciū dā
nationis et iudiciū3 misericordie. tenet̃ se ad
misericordiā pparare quātum potest. s3 ibi
ē huiusmodi sc3 ī infirmitate vbi merito for
midat sibi mortē imminere. Scdo q̄ñcūq3 se
exponit actibus periculosis ad mortē. sicut
in bello mortali. i naufragio. & i similib9. Ter
tio q̄ñ vult exercere act9 quib9 spēalit̃ debe
tur reuerentia. vt q̄ñ vult cōicare vl' celebra
re. p cōfiteri debet p9 mortale peccatū. habi
ta sacerdotis copia. Subdit Sco. Et in simili
bus simile ē iudiciū. Quarto q̄ñ q̄s h3 p̄sen
tiā ci9 q̄ potest eū absoluere & verisimiliter
timet̃ q̄ nō sit illius aut alteri9 absoluere p̄o
tentis p̄sentiā vnq3 in posterū habitur9. Itē
quinto tenet̃ q̄ñ cōsciā erronea aut dubia3
pbabile augeret ad cōfitendū. Itē3 sexto q̄ñ
vouisset certis temporib9 velle cōfiteri ℞

Ex p̄cedentibus oibus patet & manifeste
sequit̃ q̄ in certis casibus ē cōfessio necessa
rio iteranda. Primo q̄ñ q̄s diuidit confessi
onē sic q̄ sciēter et a pposito reseruat aliq̄d
mortale. q̄d oīno nō vult ɔfiteri. Aut q̄d nō
vult illi sacerdoti s3 alteri ɔfiteri. Talis tene
tur oia p confessa iterato cōfiteri etiā tacitū
peccatum quod tacuit scienter. Secundo
quando confitens est in excōicatōne maio
ri. quia tunc dicit Tho. in. iiij. dist. xviij. non
particeps esse potest sacramētorum. nisi sit
prius a vinculo absolutus prefato. Tertio
quando quis contēnit satisfactionem aut
negligit implere satisfactionem et satisfacti
onis obliuiscit̃. Tunc fm aliquos confessio
nem oportet iterare. alias nesciret satisfacti
onem iniungere. Dicit tñ Bonauē. q̄ pri
mus et tertius casus intelliguntur quādo
confitens mutat confessorem. Nam si pre
cedēti confitetur aut talis memorat̃ de pec
catis. tunc non oportet iterari. Aut nō. tūc
oportet fm aliquos iterari. Item non opor
tet iterari ppter peccati obliti recordationē
sed sufficit oblitum confiteri peccatū & obli
uionem pprie negligentie. et alia p confessa
in generali dicere. puta cum plura confess9
sum oblitus sum etiā de istis. ¶ Quo
ad tertiū pncipale. de generali cōfessiōe no

tandū est. q generalis confessio est duplex. Quedā generalis et publica q̄ fieri solet in accessu sacerdotis ad altare p⁹ sermonē ad p̄plm. In religionibus etiā quibusdā in prima et ante cōpletoriū. Hec valet ad remissionem venialiū. qu. ido q̄s dirigit contra eā pfessionē illā ad delenonē culpe cor: et pene totius vel ptis sm exigentiam deuotōis et actualis contritionis etiā in generali. Alia ē generalis sacramentalis in fine cōfessionis vbi post scita et cōfessa pticulariter dat quis se reum in multis aliis. prout de ignorātis supra dictū est. et etiā de oblitis. Et talis valet ad deletionē etiā mortaliū et venialium. Et plus q̄z precedens non sacramētalis. q: ibi est vis clauium.

Capitulum. X. de satisfactione

Satisfactio. quia est tercia pars penitēne. ideo circa eam tria sunt videnda Primo quia deeā opoteat fieri. et in qbus pstat. Scdo de remedtis cōtra recidiuum peccati. Tercio de piculo cor q̄ tardant cōuerti et satisfacere. A Quātū ad pmū notādū sm Tho. in iiij. dis. xiiij. ad videndū quo et cur oporteat satisfieri deo similitudo accipi debet in hūanis. Nā homo qui offendit primū peccat cōtra amiciciā. inquātū sibi affectū debitū nō impendit. Et etiaz peccat ptra equalitatē iusticie. inquātū rem alteri debitā subtrahit. Sic petōr quantū ad affectum peti amiciciā dei violat. et p in obediētiā diuine legis deo debitū subtrahit. Et p: mo amittit gratiā et incurrit offensaz. Et secūdo meret penā cui⁹ etiā post act⁹ peccati cessationē manet debitor et semp vsq3 ad pniam de peccato. illa aūt obligatio ad penam vocat reatus peccati. Contingit autez inter homies aliqū dimitti offensam alicui et hoc preparationē amicicie nō dimissa pena satisfactoria. vt cū offendens placat offēsum verbis et taliter q recipit eū in pstina3 amiciciā. attamē offensus adhuc ab eo exigit satisfactionē aut dāni illati recōpensatōnem. aut rei ablate restitutionē vl simile aliquod. Sic ad ppositū qn̄ hō p penitētiā se deo subiicit p peccatis coterendo et cōfitendo in voto ad minus deus remittit sibi peccatū quo ad offensam. quia recipit eum ad amiciciā restituendo sibi gratiā q̄ gratū facientem. sz nō dimitti sibi peccatū dimittit q̄ ad totam penam. sz eternam mortali debitam sibi mutat in temporalem quando pteri iā improportionatā tamen viribus penitētis in hoc mūdo. et idi in purgatorio luendam sm Tho. et Bonauen. Cū vero cōfitet et absoluit. tūc eadē pena vt clauium sic minuit q efficiatur pportionata viribus penitentis hic. et in toto aboleri pōt p satisfactionem i vita presenti. et vim talem diminuendi cōtri sh passio penitentie sacramento contulit. Et sic patet cā quare oporteat satisfactionē fieri. B Sed quereres p quāto tempore vel p quot opa purgatoriū aboleri per satisfactionē hic vel in purgatorio. Respō. Rich. sup iiij. dis. xvj. Quis hanc pfunditatem inuestigaret. cū apls clamet. O altitudo diuitiar sapiētie et sciētie dei q̄z incomprehensibilia sūt iudicia eius. Sed ne estimes illum sūme bonum odio vel inuidia abscondisse sz pot⁹ ex bonitate sua pro nostra vtilitate magna. Scit eni sm illd. Gen. viij. q sensus et cogitatio hois sunt ad maluz pna. Vn̄ si sciret quāta sue culpe debeat ptritio vt deleatur reatus pene eterne vel purgatorij. iam ad maiora nō tenderet. sz his cōtentus multa purganda coacerruaret. cum tamen purgatorij pena omnem mundi penam excedat. C Sed que sunt opera per que satisfacere possimus. Rn̄. sm doc. xv. dis. iij. Ad hoc q̄d opus aliqd sit satisfactoriū deo pro peccatis quinq3 requirūtur Et idem intelligendum de passione satisfactoria. Primum oportet q sit op⁹ bonū et benefactum cedens ad honorē dei. Opus eni malum aut malefactum quantūcunq3 cēt penale nō satisfaceret. q: non esset ad honorem dei. immo cōtra. et penam mererētur illd agēs. Scdm plures etiam doctores opus satisfactorium oportet q sit charitate formatum. Scdm est q sit penale de sui na

tur; ita q homo per tale opus subtrahat
sibi aliquā delectationē corporalē. aut com
modū corpale. aut vtile tpale. Opus enim
bonū nō penale. ideo non satisfacit. q2 illo pec-
cator qui peccādo plus iusto habuit nihil
de suo subtrahit qd tñ requirit iusticia. sed
pctōr p tale opus solū pficit. ideo oportet op9
satisfactoriū eē bonū vt cedat ad honorem
dei. et penale vt aliqd cōmodum subtrahat
pctōri qui nimis habuit sequēdo ppriā vo
luntatē cōtra dei pceptū. Ideo dicit Aug9. de
vera et falsa pnia. Sunt digni fruct9 vitiū
qui nō sufficiūt penitētibus. pnia. n. grauio-
res expostulat vt dolore et gemitib9 mortu
us impetret vitam. Alia rō quare op9 satis
factoriū debet eē penosū. q2 debet eē pserua
tiuū a futura culpa. et ideo ne faciliter redeat
ad vomitū tanq3 afflictiuū exptū et medici
nale debet eē penosū. pene enī sunt medicie
ij. Ethi. B Sed cōtra. Si sic. tūc quā-
to qs eēt virtuosior et in charitate maior. tā
to minus satisfaceret. q2 nō ai̅ modicū est
penosū assuetis talib9 ieiunare. Item oratio
eadē rōne nō esset satisfactoria. Nā Jacobi
v. dicit. Tristat qs in vobis oret aut psallat
Rn̄dit Tho. ad ambo. qn̄ diminutio pena
litatis puenit ex ptē actus. tūc diminuit sa-
tisfactionē. Nā ceteris parib9 minus satisfa
cit qui ieiunat cū piscib9 q3 qui cū pane et
aqua. Et minus satisfacit q dat denariū p
deo q3 qui dat florē. Sed diminutio pena-
litatis q puenit ex pmptitudine voluntatis
quā causat charitas et habitus nō diminu
it efficaciā satisfactionis. Quelibet igit ora-
tio etiā habet vim satisfactiōis. q2 q3uis ha-
beat suauitatē spūs. tñ habet etiā afflictiōez
carnis spūi subseruientis. Vn̄ Greg. super
Ezech. Dū crescit in nobis fortitudo amo-
ris intimi infirmamur pculdubio fortitu-
dine carnis. Terciū est vt sit voluntariū.
vt sic sit hois. Vn̄ si ab aliq totalit inuolūta
rio. et renitēte exigeret pena. ille nō satisface-
ret. l3 forte satis pateret. vn̄ apud deū nō eēt
op9 satisfactoriū. sic ēt opus meretorū volun-
tariū. Quartū est vt sit assumptū ab ho-
mine ad hoc et ppter illū finē vt per ipsum

puniat in se peccatū suū. vt sic placet sibi de
um quē offendit p peccatū. Quintū ē vt
illud opus sit alias indebitū. i. vt ad h opus
hō nō teneat aliūde. q2 si sic tūc nō satisface
ret p pctō isto. q2 nō eēt corñdēs illi fm iu
sticiā s3 alteri. E Sz cōtra. Si sic. tunc
null9 posset deo satisfacere. q2 rōne creatio
nis gubernatiōis. redēptiōis et ppē alia de
bem9 deo oē op9 bonū. fm illd christi. Luc.
xvij. Cū feceritis oia q pcepta sūt vobis. di
cite. serui inutiles sumus. qd debuim9 face
re fecim9. Rn̄. Tho. q q3uis hō oē qd pt do
dbeat debito decētie. nō tñ debito necessita
tis et precepti. q2 nō exigit de necessitate ab
hoīe oē qd pōt facere. imo hoc ē impossibile
totū conatū in vnū dirigere. cū circa multa
oporteat distrahi. Est aūt bonū vnū qd a3 mē
sura a deo ɔstituta ad quā3 tenet. et q ab eo
exigit. s3 obseruātia mandatoz dei. de reliq
vo s3 de opib9 superogatiōis pōt satisface
re p pctis. potuisset tñ de9 nos obligasse sic
vt qcqd possum9 teneremur. s3 ex magna mi
sericordia nō fecit s3 solū obligauit vi pcepti
ad decalogū. et ad ea q pceptiue in eo ɔtinē
tur. de reliq possum9 opa satisfactoria exer
cere. Exēpli grā. Dn̄s liberalis habet seruū
emptiū quē3 si vellet iuste posset artare vt
qcqd lucraret dn̄i eēt. s3 ex liberalitate dn̄s
misicordie solū petit vt de vinea mag decē
mēsuras otāni vini det annuati. et d residuo
ad cōmodū pprium et suoz lete viuat. Sic
etiā de9 tāntū decalogū a nob exigit et q in eo
cōtinēt ipliciter p modū pcepti. F Sūt
igitur vt ex premissis inferri potest sex ope-
ra satisfactoria in genere. capiendo opus sa
tisfactorium generaliter. videlicet pro inte-
rioribus et exterioribus laboriosis actibus.
Primum est contritio interior pro pecca
tis. et etiam dolor consequens in corpore p
gemitus et huiusmodi. Et hec contritio tā
ta pōt eē vt etiā omnē penā deleat. Ex q pa
tet pmo q qlibet q ficiēq3 de peccato pterito
recordat debet dolere de eo. Et qties hoc fa
cit toties minuit penā. Sz si recordetur cū
delectatione. tunc auget penā. Secundo
expedit vt sepe cum amaritudine anie de

preteriis sponte doleamus. Hec enim faci
unt hoiem securiorē de dei amicicia. delent
penā magnā. humiliant. et a recidiuo pser
uant. Secūdū opus satisfactoriū est oral cō
fessio qua humiliat se quis mala ppria dicē
do rōne cui⁹ pena etiā minuit pro peccatis
Uñ expedit distincte confiteri ꝛ nude vt hu
militas maior ibi sit. et medicamen aptius
apponatur. Terciū satisfactoriū opus ē pas
sio penosa verecūdie cōfessionē cōsequens
que verecūdia etiā multū tollit penaꝫ. Un
de Aug. ꝛ allegat magister dist. xvij. quarti
Qui per vos peccastis per vos erubescatis
Erubescentia enī ipsa ptem habet remissio
nis. Quartū est elemosyna. Quintū ieiu
niū. Sextū ē orō. Et hec sunt tria i genere q
cōiter vocant satisfactoria. Nam p elemosi
nam intelligit oē illud qđ ex misericordia ex
pendi vel impendi pōt pximo in vtilitatem.
Per ieiunium intelligit oīs corporis afflic
cio siue per abstinēcias siue per vigilias. p
egrinatiōes. asperitates. vestium duricias
stramentoꝝ. discalciatiōnes pedū. vel labor
corporalis. Ad idē sunt flagella quibus hic
punimur. q licet nobis nō infligam⁹. eatñ
aliunde inflicta. accipimus paciēter ppi de
um in purgationē nostrā. Ro. v. Tribula
tio patientiā operat. patiētia aūt pbationem
id ē peccatoꝝ purgationē. vt dicit glo. Per ora
tionē vō intelligit omne op⁹ exterius ad cul
tū latrie pertinens et ad hoc ordinatū vt hō p
hoc adiutus ꝛ stimulatus ascēdat in deum
cōtemplatiue. vt orō vocalis. psalmodia. sa
crificia. oblationes. et similia. G Po
nunt aūt tria pfata in genere. Primo vt p
oīa que habemus a deo bona satisfaciam⁹
elemosyna de rebus exterioribus. ieiunio de
corpore. et oratione de aīa. Secūdo q̄ɜ circa
tria cōtingunt peccā. Quedā enī sūt in reb⁹
vt auaricia. Alia i corpore. vt luxuria ꝛ gu
la. Alia in spū. vt supbia. inuidia et accidia.
Ergo per oīa p omnibus satisfaciēdū ē. vi
delicet p elemosynā cōtra auariciā. p oratiō
nem cōtra supbiā. et per ieiuniū contra lux
uriā. Tertio quia tria bona tēporalia tres
radices sūt oīum peccatoꝝ. Auaricie enim
radices sūt exteriora bona. cōtra que gran
de remediū est elemosyna. Radix superbie
inuidie accidie ac ire ē in spū. contra quaꝫ ē
oratio. Radix vero gule et luxurie in carne
cōtra quā est ieiuniū. Ex quib⁹ patet q̄ cui
libet consultū est vt videat ad qđ viciū plus
inclinatus est. vt cōtra illud assumat apti⁹
op⁹ satisfactoriū. H Sed dubiū ē an
quis i mortali peccato possit satisfacere. Re
spon. pmo sm Sco. Qui pniam sibi in cō
fessione et in absolutione iniunctaꝫ a sacer
dote et a confitente assumptā abijcit volun
tarie ꝛ sine rōnabili causa ꝛ necessaria nolēs
eā implere est inobediens. ꝛ illa inobedien
tia est peccatū mortale. q̄ est transgressio p
cepti ecclesie et vicarij dei. Propter illđ pe
riculū ē saniū consilium vt confessor nō iniū
gat peccatori pniam nisi de ɔsensu suo. nec
aliquā nisi de qua sperat q̄ eam ipleat. imo
a confessore āmonendus est confitens an si
bi eaꝫ cōpetat recipere. et verisimiliter por
tare. Secūdo dicit Tho. et cōiter doc. licet
Sco. cōtrariū teneat. q null⁹ satisfacere pt
extra charitatem dei. Opa tñ penalia extra
charitatē facta que reliquissent effectūꝫ qui
iam in cōtrito eēt nō oportet iterari. vt i ele
mosyna et maceratione carnis fieri pt. Est
enī fere tātū penosum dedisse vnū florenūꝫ
sicut dare denariū. ꝛ similit̄ vbi p abstinenti
am effectus in carne relict⁹ esset.

Capitulum. XI.

Via in satisfacti

q onis iniūctione et ppria iposıti
one semp puidēdū ē ɔ recidiuū
peccī. Idcirco hic tria erūt videda Primo de
remedijs cōtra recidiuū pecci. Secūdo de peri
culis eoꝝ q tardāt cōuerti ꝛ satisfacere. Ter
tio an viu⁹ p peccatore viuo satisfacere pos
sit. et an talis mereat. A Quātū ad p
mū notandū q p doctores q̄sdā in pposito
hñt expssos tres dari de hoc regule. Pri
ma ē q̄n q̄s ci gui peccō a q desiderat sanari
ꝛ pseruari. statuat sibi firmit obseruare. aut ad
tps vouat q p q̄libꝫ vice q recidiuat vnā vl
plures d trib⁹ ptib⁹ satisfactiōis velit iplere

videlicet q post peccatũ cõmissũ infra tres dies ieiunet in pane et aq. Uel prima die dicat septẽ psalmos. Secũda ieiunet in pane et aq. Tertia det elemosynã vnũ solidum. Uel q quotiẽs cõtingit eum recidiuare q tũc infra vnũ vel duos vel tres dies se obliget ad cõtentũ. Huiusmodi remediũ vero penitens rõnabiliter debet acceptare. q2 videmus multos ppter penas a vitiis cessare. vt fures et latrones. B Secũda regula seu secũdũ cõsiliũ est qñ qs se sentit pnũ ad certũ vitiũ statuat firmiter vel ad tempus se voto obliget. q si cõtingit eũ tam vehementer tẽptari de illo pctõ q etiã z oĩno deliberet itra se sic agere. tñ nihilominus ãtea dicere velit septẽ psalmos penitẽciales. aut flectere genua coram cruce totiens. vel orõnẽ aliquã dicere velut beate Marie. vl alio sancto añq3 opus illud nephariũ pficiat. Rõ quia sic fieri põt vt deus cũ tẽptatiõe faciat puentũ ppt oratiões et hũiliatiões. et q homo cesset a malo
C Tertia qñ peccator de certo vitio temptatur. statuat firmit et ad hoc se assuefaciat. q qñ sentit se ad tale peccatũ iclinari mox animũ suũ trãsferat ad cogitandũ aliquod terribile sibi futurũ per tale peccatum. puta dãnatõnẽ eternã. mortẽ imminẽtẽ. amissionẽ virtutũ. et cõ seotuĩo ĩum scõrũ et dei et regni celorũ. societatẽ demonũ. ignũ flãmas. Rõ q illa valent vt rõ in pñtia tẽptatiõis a sensualitate obrũbrata et allecta vt ñ possit tũc pfectã et solidã cogitationẽ de deo et honestate virtutũ habere. per pfatũ tertiũ modũ facilius resipiscit. reducit et frenat a malo ad bonũ. Nam p illa terribilia rõ quasi sopita excitari potest quasi ad fugiendũ cãm tãti mali. Quãtũcũq3 enĩ quis tẽptaret acriter si penalia intẽse q s meditaret. et firmiter q si crederet talia se incursurũ desisteret a cepto malo. vt patet in volentibus luxuriari. qñ percipiunt hões videre vel se decapitãdos. Tũc cũ excitata rõ diceret. Quorsũ tẽdis. nũ qd p tam leui tantũ bonũ vis perdere. Hec remedia in foro pñiali imposita vel a se sponte extra forũ penitẽtie assumpta sũt cũ adiutorio diuino efficacissima remedia cõtra recidiua. Sed q2 heu pauci cõfessi talia remedia aggrediunt et perseuerant seruãt. ideo pauci vere penitẽtes reperiunt. vt i estate tempus pasca trãsactũ rei crebro pbat euẽtus
D Quo ad secũdũ pncipale notandũ q petõrẽ cõuersionẽ suã tardãtẽ terrere debent et ad cõuersionẽ inuitare q̃nq3. Primũ est piculũ mortis. et q rara est vera et sera pnĩa. Na3 sm oẽs doc. in. iiij. dis. xx. q3 diu q s in hac vita vĩt rõne põt salubri et vere penitere. vt pbat Aug. in de vera et falsa penitẽtia per latronẽ. Luc. xxiij. Et Ezech. xviij Qu acũq3 hora igemuerit petõr vita viuet et nõ moret. sm vnã litterã. vt magister allegat. Sz tñ ab eo q diu plus distulit penitere vix et multũ difficulter põt in extremis haberi vera pnĩa sufficiẽs ad salutẽ. Quia aut homo moritur ita subito q non aduertit se mori. sicut fit dormiendo. et tunc expedita res est. quia tunc iudicatur sicut reperitur. Aut peccator aduertit se mori sed p vnam horam aut morulam modicam. et tunc q2 homo in repentinis operatur sm habitum ideo non videtur q habituatus in peccatis tam repente fiat bonus. Aut moritur quis languore precedẽte. et sic adhuc qui prius distulit penitere vix et multum difficulter potest in extremo habere veram penitentiam sufficientẽ ad salutem. Quod probat Sco. ex verbis beati Aug. in de vera et falsa penitentia. quattuor rationibus. Et magister allegat dis. xxj. Prima q2 ad cõtritionẽ exigitur vsus liberi arbitrij vt rõ diligenter d peccatis deliberet et voluntate libera detestetur ea. sed illorũ vsus vbi statim imminet mors terribilissima tĩore et dolore vehemẽter impedit. Vñ Aug. Difficile ẽ vt tunc sit vera pnĩa. qñ tam sera venit. qñ cruciatus mẽbra ligat. et dolor sensum opprimit. vt vix hõ aliquod aliud cogitare valeat. melior tñ est sera q̃3 nulla. Simile habes supra. ca. vj.
A E Secũda rõ. ad verã pnĩam requiritur ordinata displicentia de peccatis. Ad hoc autem q displicentia valeat et ordinata sit. oportet q sit debite circũstantionata et maxime circumstantiis finis et principij

actum p̄ncipalis. vt scʒ sit volūtaria ꝛ ppter
deū. Sed difficile est tūc habere actū sic cir
cunstantionatū. Quia qui vsqʒ tūc fuit im
penitēs. nō videt̄ er seipso ertorquere displi
centiā nouā. nisi timore pene imminētis. ꝛ sic
nō ppter deū fit. sʒ ppter se. ꝛ tāq̄ ppter vita
re malū dānationis sue. Presumit̄ enim. si
eēt remotus a timore mortis ꝛ dānationis
nō ertorqueret a seipso displicētiā peccātoꝝ.
sicut nec prius fecit cū fuit sanus. Nec videt̄
tūc mere elicere displicentiā huiusmodi. sic̄
nec mere libere in piculo naufragij q̄s mer
ces pijcit. sʒ solū timore piculi maioris. Sic
habēs displicentiā peccātoꝝ solūʒ timore mor
tis aut dānatiōis. eā videt̄ habere. Et tal' dis
plicētia in eo nō ē mere libera. ꝛ p ꝯsequēs
nō multū placēs deo. nec accepta sibi. Ideo
Aug⁹. dicit ibidē. Nullus erpectet q̄n pec
care non p̄t. arbitrij libertatē querit deus vt
delere possit cōmissa. ꝛ nō necessitatē. chari
tatē ꝛ non timorē tantū. quia non in solo ti
more viuit hō. Qui ergo sero penitet opor
tet nō solū timere iudicē sʒ diligere. quia si
ne charitate nemo p̄t saluus eē. Non ergo ti
meat tātū penā q̄ penitet. sʒ anxiet̄ p gloria.
Hec Aug. Tertia rō ē. Malus habitus
vsqʒ tūc continuat⁹ et in ꝯsuetudinē vsus
multū inclinat ad peccā et ad eoꝝ placentiā.
ꝛ sic valde retrahit hominē ab actu v̄e peni
tendi. sm̄ quē actuʒ penitendi vere oportet
hoīeʒ peccā formit̄ detestari. Similit̄ habitus
inordinati amoris ad mūdū ꝛ ad alia p̄ntia
radicati in pectōre impediūt multū displicē
tiam p peccatis. Multū nanqʒ difficile est
vt hō affectū suū quē toto tp̄e vite sue in hu
iusmodi res fortiter inclinauit subito ab eis
retrahat et in ꝯtrariū flectat. Vñ Aug. dic.
Hec ꝯuersio si ꝯtingat alicui etiā in fine de
sperandū nō ē de ei⁹ remissione. Sʒ q̄m ra
rus aut raro ē tam iusta ꝯuersio. timendū
ē de eo qui penitet sero. maxime cū filij q̄s
illicite dilerit sint p̄sentes. mūd⁹ et vror ad
se vocēt. ꝛ cetera q̄ illicite dilerit. multos er
hoc solet sera p̄nīa decipe. Hec ille. Intellige
si p̄ntes in seipsis aut in suis fantasmatibus
que retrahūt a forti displicentia peccatoꝝ.

Quarta rō. Quāto aliquis est minus dñs
actus sui. tāto ad contritionē reqrit̄ intensior
displicentia. vt sit sufficiēs ad deletionē cul
pe. sed iste in extremis posit⁹ est min⁹ dñs
actuū suoꝝ. q: tunc nullo modo est domi
nus actuum exterioꝝ ad peccādū. nō enim
potest mechari. aut furari. et similia amplius
facere. ergo requirit̄ in eo sm̄ strictā iu
sticiam intensior actus displicētie ad ei⁹ iu
stificationē q̄ʒ ad iustificationē sani. cuʒ tn̄
vix et difficulter habere possit eq̄ intensum.
Et ideo vix et difficulter p̄t tūc habere verā
penitētiā ꝛ sufficientē ad salutē. Vñ Aug⁹.
vbi prius. Age penitentiā dū sanus es. Si
sic agis securus es. q: penitentiā egisti quā
do peccare potuisti. Si vis p̄niam tūc pri
mo agere q̄n peccare non potes. peccata te
dimiserunt. nō tu illa. ¶ Inuitat q̄nto
ad statim se a peccō conuertendū multiplex
scripture ꝛ sanctoꝝ doctoꝝ p̄suasio. Unde
Ecc̄. v. Ne tardes conuerti ad dñm ꝛ ne dif
feras de die in diē. subito eni venięt ira illi⁹.
ꝛ in tp̄e vindicte disperdet te. Item Ecc̄. xxix
Repromissio nequissima multos perdidit
Neqʒ videlicet. quia peccator repromittit
sibi quod est pprium deo de futuro tp̄e dispo
nere. cōtra illud Act. j. Non est vestrū nosse
tpa vel momenta que pater posuit in po
testate sua. Nequior est promissio illa. quia
cum tempus infiniti valoris sibi a deo da
tum fatue erpenderit. adhuc tn̄ presumit q
de⁹ multū temp⁹ adijciet sibi. Nequissima
est illa promissio. q: talis non soluʒ tēpus si
bi datū pdidit. imo etiā in ꝯtumeliā ipsius
largitoris erpendit. ꝛ in futuruʒ erpendere
vult. Item tardantes conuerti terrere debe
ret illud. Geñ. vj. ꝛ. vij. vbi licet ad penitēdū
dati eēnt hoīb⁹. cxx. anni. tñ. xx. anni recisi fu
erūt ppt̄ īpenitētiā. Itē Luc̄. xij. de illo qui di
cebat aīe sue. Aīa habes multa bona repo
sita i annos plurimos. reqesce. comede. bibe
epulare. Stulte hac nocte aīaʒ tuaʒ repetēt
a te. q̄ aūt p̄pasti. cui⁹ erūt. Itē Lu. ibidē. Et
vos estote parati q: q̄ hora nō putatis fili⁹
hoīs veniet. ꝛc. Ad idē Aug. in ser. de inno
centibus. Hac inquit aīa diuersionis pena

pctõ: percutit̃ vt moriẽs obliuiscat̃ sui q̃ vi-
uens oblit⁹ est dei. Et Greg. Qui tibi veni-
am pmisit, diẽ crastinũ nõ spospõdit. Qui
pmittit penitẽti veniam. nõ pmisit peccãti.
G Vñ notat dñs Alb. sup illo Iohel. ij.
Quis scit si cõuertat̃ et ignoscat. Conuertat̃
inquã ab ira scz ad misericordiã. Licet enĩ
vez sit qd dicit Ezech. xviij. Quacũqz hora
pctõr ingemuerit oĩum iniquitatũ ei⁹ non
recordabor amplius. tñ valde incertũ ẽ vtz
ad vltimã egritudinẽ penitẽtiã differẽti gra-
tiam dare velit. In tali enĩ casu dicit Greg.
Qui nõ vult cũ potest. iustũ ẽ vt infligatur
et nõ posse cũ voluerit. Vñ prouerb. j. Voca-
ui et renuistis. extẽdi manũ meã et nõ fuit
q aspiceret. despexistis omne cõsiliũ meum
et increpationes meas neglexistis. Ego q̊qz
in interitu vestro ridebo. Sequit̃ in Iohel.
Et ignoscat. id ẽ q̃s scit si ignoscere velit. quã-
uis certũ sit cõtrito ignosci. tñ incertũ ẽ an
sit vere cõtrit⁹. Io Ecclia stes. vij. Nemo pt
hũc corrigere quẽ ille despexerit. Et ij Ma-
chab. ix. orauit scelestus videlicet Antio-
chus ad dñm. a q̃ nõ erat misericordiã cõse-
cutur⁹. Hec Alb. Huic cõsonãt vba Aug.
in sermone de pnĩa. vbi dicit. Si q̃s positus
in vltima necessitate voluerit accipere peni-
tentiã et accipit mox recõciliabit̃ ei. hinc va-
dit fateor. nõ illi negamus qd petit. sed non
psumimus q bene hinc exit. si securus hinc
exierit ego nescio. dare pniam possum⁹ scz
exteriorẽ. sz securitatẽ nõ. nunqd dico dam-
nabit̃. sz nec dico q saluabit̃. Si vis d dubio
liberari age penitẽtiã dũ sanus es. si sic agis
dico tibi q securus es. quia penitẽtiã egisti eo
tpe quo peccare potuisti. Due res sũt. aut
ignoscit̃ tibi. aut nõ ignoscit̃. quid horũ tibi
sit futuz nescio. ergo tene certũ et dimitte in-
certũ. id est age penitẽtiã sanus. Hec Aug.
H Sed quo ad tertiũ pncipale. dubiũ ẽ
an viuus pro te viuo pctõre satisfacere pos-
sit. Rñ. Tho. in iiij. dis. xx. Vnus apud hũa-
nam amiciciã p alio potest satisfacere. ergo
multo magis apud deũ. Tũqz satisfactio ẽ
etiam in remediũ cõtra futuz lapsum in fu-
tura peccata. Et quia vnus nõ pseruatur a
peccatis p satisfactionẽ alienã. Io nõ est pmit-
tendũ vt vn⁹ viuus p alio viuo penitẽtiam
agat. nisi in ipso penitẽte appareat aliqs de-
fectus. s. corpalis. p quẽ fit ipotẽs ad sustinẽ-
dũ satisfactionẽ. vel spũalis p quẽ nõ fit pm-
ptus ad portandũ penã. Vñ confitẽti pt du-
plex satisfactio iniungi. vna p pteritis. alia
p futuris. etiã vnũ opus põt pptera mbo i-
iungi. Satisfacere igit̃ potest vn⁹ viuus p
alio viuo et penitẽtiã agere. vt dicit Pe. de
pa. in iiij. dis. xx. sm docto. pcordit in multis
casibus. Primo qñ forma iniunctionis
sacramentalis illud pcineret. vt si dicat. Om-
nia ieiunia que tu feceris vel alij p te fecerit
sint tibi in remissionẽ pctõz. Tũc alteri⁹ ie-
iuniũ p me factũ p me satisfacit. Similiter
si tibi iniunctũ est ire ad sanctũ Iacobũ per
te vel p aliũ. vel ieiunare p te vel per alium.
Scdo si ẽ oĩmoda indifferentia. tũc idẽ ẽ.
Verbi gratia. Si impositũ ẽ alicui dare pe-
cuniã. nõ oĩno idẽ ẽ si tu das vel ali⁹ p te de
suo. Sed si seruus tu⁹ de tuo daret eniã te i
gratia et illo i mortali cõstituto satisfaceret.
Nõ q elemosyna eẽt in cãu tali tibi merito-
ria. ergo hoc opus ẽ satisfactoriũ. Tertiõ
qñ q̃s non pt satisfacere p se. tñ ẽ pt facere p
aliũ. qz talis videt̃ volũtas iponentis q no-
lit ad ipossibile obligare. nec ad purgato-
riũ dirigere. Vñ cũ dr̃ i pnĩa. Ieiunes. intel-
ligit̃. id ẽ. p te ipsũ si potes. si nõ. fac p aliũ. sic
etiã facta ẽ penitẽtia p nobis p christũ. I
Sed tñ vt supra dictũ ẽ aduertendũ. q
qñ q̃s pt satisfacere p seipsũ. et qñ penitentia
data sibi ẽ in remediũ. si nunc talis alio mo-
do nõ recõpenset. certũ ẽ q non sufficit per
aliũ fieri satisfactionẽ. vt si ieiuniũ ẽ tibi ipo-
sitũ ad domandum carnẽ contra luxuriam
non sufficit q alius p te ieiunet qñ carnẽtu-
am vis nutrire. nec aliquo equipollẽti edo-
mare. Hec Pe. de pal. K Sed nũqd
meret̃ satisfaciens pro alio. Rñdent Tho.
et Pe. de pa. q quicũqz in charitate p alio
satisfacit pro viuo vel mortuo sibi semper
meret̃. sed nõ satisfacit pro se sed pro alio so-
lum. vnde pro se ita tenetur ac si nihil fecisz.
Simile est. quia qui pro alio cõmuni credi-

tori soluit. illū solū liberat. nō seipsū nisi suo noīe illū soluat. licet apō illū de amicicia laudem habeat. ¶ Unū volentes p se sanffieri pe prudenti et fideliter a gātria debent notare seruare. ¶ Primo vt sanfaciēs sit in charitate. et talē querāt. q: fm cōmunioē ? veriore opinionē actus qui nō ē deo acceptus nō pōt eē sanfactorius p faciente. nec p alio. Ergo q̄ vult penitēnā suā alteri īponere nisi velit se piculo exponere aliquali. debet querere hoiem de q̄ ɔfidat q: sit in charitate viuens caute. ¶ Scd̄a doctrina. Qui vult pniam suā alteri iniungere debet satagere q: nō solū ille sit bonus. ſ; qd̄ sit melior sc. vt nō solū sit sanfactoria. ſ; etiā magis sanffactoria. Unū Bē. ına cā ppi quā lic; alteri penitēnā tuā imponere. etiā vbi timet posses sc; sanfacere. q: sc; tu vis melioribus occupari. ſ; nō ppter amorē carnis quā bene vis alias donare. ſ; q: deo magis car? vis facere. ¶ Tercia regula. Cōsulendū est diuitibus. nobilibus. potētibus et huiusmodi et aliis petētibus q? querāt pticipationem bonorū que in religionibus sūt. q: ibi sunt penalitates plures q̄; alibi. et magis accepte deo q; alibi. ¶ Sed adhuc ē dubiū. Cū tres sint ptes sanfactiōis. oratio. ieiunium. ? elemosyna. qd̄ eo? ē magis sanfactorium. R̄n. Duran. dis. xv. Qn̄ aliqua comparant inter se debēt cōpari ceteris paribus existentibus. Et fm hoc dicēdū q: supposita pari grā vel charitate ieiuniū ē magis sanffactoriū q; elemosyna vel oratio. Indirecte tū et cōcomitanter elemosyna ē magis sanffactoria. Primū pbat q: supposita charitate illud ē magis sanfactoriū qd̄ ē magis penale. q: in ope sanfactorio formalis cōditō ex pte opis est penalitas. ſ; ieiuniū ē magis penale q; elemosyna vel oratio. cōpbendēdo sub ieiunio qcq̄d est corpis afflictiuū. vt disciplinę vigilię ? similia. ergo ieiunium est magis sanfactoriū. Nec obstat illud pma Timot. iii. Corporalis exercitatio ad modicū valet. ptetas aūt ad oīa. q: differt meritū et sanfactio. Meritū enī ē ad acquirendū pmiū. ad qd̄ requirit ? sufficit bonitas opis. ? qd̄ melius ē magis meritoriū. Et sic dare elemosynā ē magis meritoriū q; ieiuniū. cū sit opus bonū danti ? recipiēti. ieiuniū aūt nō sic. Satisfactio aūt cū ordinetur ad expiationē pene requirit q̄d ē op? bonū. Sed formale in ope est penalitas. q: per penam recōpensat? ppter qd̄ ieiuniū ē magis satisfactoriū. Indirecte aūt ? concomitanterue elemosyna ē potior pars satisfactiōis. pbat? q: illa est potior pars satisfactionis in q̄ cōtinent? virtualiter alie ptes satisfactionis vt de se patet. ſ; elemosyna est huiusmodi. vt patet pmo q: elemosyna cū cui dat? cōstituit debitorē ad ieiunādū ? orandū ? faciēdū alia q̄ pōt ei q̄ dedit. loquēdo de debito morali nō ciuili. Scd̄o q: elemosyna ppter deū data ē quasi quedam oblatio deo facta fm pbm. iiii. Ethi. Oblatio aūt deo facta vī ōrōis habet. frequenter enī plus īpetrat donū q̄; supplicatio. Tertio cū; bona exteriora ad cōseruationē corpis ordinent?. subtractō corp elemosynā virtute cōtinet ieiunium. Et plerūq; cōtingit q: aliquis artius viuit ex hoc q: sua dedit. Igit? elemosyna cōpletius habet vim satisfactiōis q̄; oratio vel ieiuniū. Et ppter hoc elemosyna inducit? vt vniuersalis medicina pcti. Luc. xi. Date elemosynā et oīa munda sūt vobis. Et Thob. xii. Elemosyna a morte liberat. ? ipsa ē que purgat pctā. ait Raphael. ? facit iuenire misericordiā et eternam vitā. Hec Durandus.

Capitulum. XII. de sacramento eucharistie

p Ostremo de nobilissimo sacramēto eucharistie videnda sunt tria pricipaliter. Primo q̄ exigant? ad cōicandū sine nocumento cū augmento meriti. Scd̄o q̄s fructus bene cōicantiū. Tertio q̄ exigantur ad frequēter cōicandos. ¶ Quantū ad pmū notandū fm Tho. ? alios doctores in iiii. circa materiā. dist. ix. ? sequētiū. ad sumēdū eucharistiā sacramentaliter et spūaliter q̄n decem exiguntur fm q̄ q̄squis se pbare debet. Probet inquit aplūs. i. Cor. xi. seipsū bō

z lic de pane illo edat. &c. Primum ē ut cōi cans sit bō. Nā solus bō hoc sacramentū p se sumere pt sacramentalr̄ z spūaliter saltē. nō angel⁹ bonus. nec mal⁹. nō aīa exuta in purgatorio lymbo vel in inferno. nec aīal brutū. Probat. q2 iste solus sumit p se sacra mentaliter et spūaliter q̄ vnit̄ sacramēto vt ē sacramentū et christo icorporat̄. s3 sic null⁹ pfatorū valet. ergo ābe pmisse vere. Proba tur. q2 ille sol⁹ vnit̄ sacramēto vt ē sacramē tū q̄ vnit̄ spēb⁹ sensibilib⁹ et velanib⁹ aliqd spūale contentū. z qui christo amplī⁹ vel de nouo incorporat̄. s3 nullus istorū ē huiusmo di nisi bō. Ex q̄ pat3 maximū donū dei. Nā i q̄ in patria sūt christo fruunt̄ leui⁹ q3 nos. s3 nos christū in eucharistia sumimus fructu osius. q2 pficere possum⁹ in essentiali z acci dentali pmio. Vbi christū būt securi⁹. s3 nos mirabili⁹. B Secūdū ē vt q̄s sit bō vi atorū nō cōprehensor. Et ido viaticū dicit̄ vt nos pseruet ab hostib⁹ et ab īpedimētis vie Vn̄ si apparerent aliq̄ sancti. puta pater et ma' defūcti petētes sacramētū sicut q̄nq3 ē factū. nō debet sacerdos ministrare. s3 pōt ī missa sacrificiū tale p eis offerre. Tertiū est vt q̄s sit fidelis et baptizatus. ido nō ē dan dum cathecuminis. nec videre debēt infide les. q2 nullus nisi ad christi fplin ascript⁹ ba ptismatis sacramēto debet admitti ad scā3 eucharistiā. Quartū ē vt q̄s sit adultus Nā i mascul⁹. xiiii. z femina. xii. s3 p tūc pa⁹ vl posteri⁹ q̄n peccare pōt mortalr̄. discernere cibū corporalē a spūali. z deuotionū dentib⁹ hoc sacramentū masticare. in septimo octauo vel alio quocūq3 dbito anno. z hoc iudicio boni viri relinquēdū ē. z statuto sy nodali. vel cōsuetudini bone nō pīudicare debet. C Quintū ē vt q̄s sit mente pre ditus. ppter demoniacos et amentes. Vbi sciendū q̄ si faciūt gestus piculosos et sunt furiosi. de quib⁹ possit ppendi q̄ eiicerēt cor pus christi vel tractarēt ipudice vel irreue rent. in hoc casu nō ēēt eis eucharistia mini stranda. ppter reuerentiā sacramēti. Si āt sit amēs z nō furiosus s3 tātū loquēs ianiā z alienus a sensu. distinguēdū ē. q2 aut ptēn dit actus z signa deuotōis ad sacramētum. Et sic determinat. c. de conse. di. ii. de infirmi tate. tali eucharistia nō est negāda. Aut nul lū p tūc ptendit actū vel signū deuotionis. tūc currendū ē ad tps pcedēs passionē. vel eni tūc petijt z deuotionē ad sacramētū ptē dit. si alias nō immineret piculū. posset q̄dē sibi licite dari. S3 nō video dicit Pe. de pa. necessitatē magnā. s3 si talis amens haberet lucida interualla. possum⁹ dare eucharisti am tēpore lucido. Demoniacis aūt sc3 posses sis a demone si habēt deuotionē ad cōmuni candū dari debet. ei sm Tho. Nā Cassi. col latōne sereni dicit. q̄ multi per illud liberati sūt a demōe. Predictis oīb⁹ ꝯcordat Tho. B Sextū est vt sit ieiun⁹ ieiunio nature Rō pma. q2 sic placuit spūiscō q̄ hoc p apo stolos ecclie fiendū tradidit. vt dicit Aug⁹. ad iquisitiōes Januarij. Scda ppter reue rentiam corporalē. Dignū eni ē vt panis ce lestis pcedat omnē terrenū panē. Tertia vt maior deuotio habeat̄ q̄ solet impediri sepe p cibū vel potū. Ois igit̄ potio vel cibatio ppriē q̄cūq3 fine fuerit sumpta impedit di gnā eucharistie sumptionē. vt dicit Pe. de pa. Excipiunt̄ tres casus i quib⁹ nō ieiunus pōt celebrare vel cōicare. Primo rōne ifir mor3 de quorū piculo timet̄ ne sine viatico vadāt. tales cōicandi sūt etiā nō ieiuni. Se cūdo sacerdos qui sumit aquā purā p erro rem p vino post eucharistiā. tenet̄ integru3 sacramētū postmodū pficere. Tertio in pa rasceues contingere posset q̄ anq3 euchari stiā q̄s dglutiret vinū pcederet i stomachū Jdē in estate cōtingere posset cōicanti cuili bet cui⁹ palato adherere posset nec degluti ri nisi dilueret̄ vino vel aq̄ pri⁹ stomachu3 intrāte. E Ex quib⁹ patet q̄ si cib⁹ aut potus ppresumat̄ rōne medicine soli⁹. nō intentiōe se nutriendi. impedit eucharistiā. Jtē si q̄s heri patura3 in ore posuit z hodie traijciat. impedit eucharistiā. Jtē qui pban do vinū seu gustando vel cibū aut aquam casu deglutiret. licet statim euomeret. non alteratū in aliquo. adhuc īpediret. q2 eēt co mestio vel bibitio. nisi in aliū ꝯduciū guttu

ris transisset et statim eiectū eēt. tūc nō im-
pediret. Qn̄ vō fieret deglutitio casualis sa-
liue vel reliquiarū cibi vel aque remanentis
post lotionē dētiū vel oris nō impedit. Dicē
eciā Rich. q̄ si sacerdos ante missam lauet
os et casu gutta aque intrat stomachum
nō credo q̄ ideo teneat̄ dimittere missam. ma
xime in die solenni. cū nō videat̄ ipedire di-
gnā p̄parationē nec reuerentiā sacramenti.
Et de similibus idē iudiciū habeat̄. Item si
q̄s sale et aceto p̄funderet dentes. ⁊ q̄cquid
faceret dū tñ nō deglutiret. siue medendo si
ue lauando nō eēt comestio nec bibitio. Et
licet os nō sit ieiunū tñ stomachus ieiun⁹ ē
ideo nō ipedit. Reliquie etiā aque ex q̄ casua-
liter nō ex p̄posito os abluendo traijciunt̄.
licet nō sint cōuerse in saliuā nō impediunt.
Itē coci vel tabernarij vel ministrantes ad
mēsam q̄ cibū vl' potū ponūt supra linguā
solū ad p̄bandū et statim p̄jciūt. qui ānus p
pter reuerentiā p̄mi duo p̄nīc deberēt a ta-
libus se cōtinere et tertius alteri p̄bā cōmit
tere tñ nō impediūt. Si aūt q̄s talia deglu-
tiret licet statim euomeret nō alteratū impe
diret. Hec oīa Pe. de pa. Dicit̄ aūt ieiuniū
nature. q̄d incipit ab abstinētia p̄cedentiū
a media nocte. Dicit etiā Landolph⁹. Nisi
cibus vel pot⁹ digestus fuerit sano iudicio
ministrantis vel recipientis eucharistiā nō
debet sumi hoc sacramētū. Dormitio tamē
post cibū nō exigit̄ nisi ingluuiē q̄s sine som
no indeuotus efficeret̄. nō multū etiā decet
bibere post matutinas sero dictas. ⁊ multo
mīn⁹ comedere nisi necessitas vrgeat. Se
p̄mū est vt sit sine cōsciā peccati mortalis
post diligentē discussionē cōsciē sue. Unde
ap̄ls. j. Cor. xi. Probet aūt seipsum homo ⁊
sic de pane illo edat. ¶ Ubi notandū
s̄m Tho. dis. ix. ⁊ Pe. de thar. ⁊ Sco. q̄ duo
b⁹ modis pōt cōtingere aliquē in peccō mor
tali accedere. Primo cōsciam de hoc habē-
do. Scdo nō. Primū fit tripliciter. Primo
sic accedētes cū cōsciā peccati mortalis q̄rū
cōsciā consurgit ex certitudine sufficienti. vt
qui scit se fornicatū vel scit se in actu peccati
mortalis interiori vl' exteriori. puta qui sibi

sūt conscij peccī mortalis. nō de eo dolētes. ta
les accedendo peccāt mortaliter q̄r pcīunt.
Et q̄r indigne mādūcāt. iudiciū sibi mādu-
cant. q̄r abutunt̄ scō sanctorū. Et mentiunt̄
se incorporari christo q̄d eucharistia figurat.
Scdo sūt quidā habētes ꝯsciā peccī morta-
lis. quoꝝ cōsciā ꝯsurgit ex certitudine p̄ba-
bili. puta qui diu morose delectati sunt. et ti-
ment fuisse mortalem ꝯsensū. ⁊ tunc sic acce
dendo sine cōtritione adhuc peccāt morta-
liter. q̄r discrimini se cōmittūt circa tantum
ministeriū. Tertio q̄s habet ꝯsciā peccī mor
talis cui⁹ ꝯsciā ex leui ꝯsurgit. vt hō scrupu
losus q̄ timet de leui d'lectatiōe ne fuerit pec
catum mortale. ⁊ talit accedēs dicit Pe. de
thar. non peccat mortalit. q̄d verū ē s̄m Pe.
de pa. qñ firmā ꝯsciā nō habet sed timorem
quēdā vel vacillationē cui renitit̄. Ulñ Pe.
de thar. dicit in p̄mo casu q̄s ꝯtēnit. in scdo
se discrimini cōmittit. sed in tertio nō. Scdo q̄
dā sūt q̄ nō habēt ꝯsciam peccī mortalis. ⁊ tñ
sūt in peccō mortali ignorant. Et hoc etiā fit
tripliciter. Primo qñ q̄s p̄parauit se ⁊ discus
su p̄paratione sufficiēti diligētissime ꝯsciā
examinādo. et peccōs ꝯsulēdo. ⁊ talis accedē
do non peccat sed remissionē peccoꝝ si q̄ latēt
accipit ⁊ meret̄. Uidet aūt ista examinatio
diligētissima quā tradit Sco. dicens. Dili-
genti inquisitione habita s̄m possibilitatē
nr̄ē fragilitatis. quārā scilicet diligētiam faceret
prudēs vir in ardua re quā vellet examina-
re seriose. Quā etiā inquisitionē oportet dif
ferentē eē s̄m diuersitatē penitentiū. vt ma-
iorē apponat diligētiā. q̄r forte diutius non
ē ꝯfessus. ⁊ min⁹ in animū suū posuit pecca
ta sua. vt ea memorie retineret ⁊ suo tpe disti
cte ꝯfiteret̄. p̄missa insup ꝯtritione ⁊ ꝯfessio-
ne sufficienti s̄m p̄babilitatē correspondentē ad p̄
dictā inquisitionē. si tunc cōicet non peccat
immo si aliq̄ alia peccā lateāt p illud sacramen
tū dimittent̄. Alij sūt q̄ ꝯsciā suā examināt
p̄babilit ⁊ ꝯfitēt̄. Et tales dicit Pe. de thar.
accedentes non peccāt sed tñ remissionē pec-
catoꝝ nō accipiūt nec merent̄. Sed Tho. vbi
prius dicit. Si quis p quattuor signa facta
diligenti inquisitione sue ꝯsciē. quāuis forte

nō sufficienti ad corpus christi accedit. aliq̄ modo pctō mortali in ipso remanēte q̄d eius cognitionē pterfugit. nō peccat. immo magis ex vi sacramenti peti remissionē ꝯsequetur. Vn̄ Aug⁹. dicit in quodaz sermone. q̄ qñ corpus christi mādicatur viuificat mortuos. ¶ Que aūt sint illa quattuor signa dicit Tho. Certitudo haberi non pōt an aliq̄s sit sine pctō mortali. i. Cor. iiij. Nihil mihi ꝯsci⁹ sum s3 nō in hoc iustificat⁹ su3. Potest tn̄ de hoc haberi aliqua ꝯiectura p̄cipue per quattuor signa. sicut dicit Bern. Primo cū q̄s deuote vba dei audit q2 q̄ ex deo est vba dei audit Joh. viij. Scdo cū q̄s se p̄mptū ad bene opandū inuenit. q2 pbatio dilectiōis exhibitio est opis. vt dic̄ Gre. Tertio cū q̄s abstinēdi a peccatis in futurū ppositū habet. Quarto cū de pteritis dol3 q2 in his vera penitētia consistit. s̄m Greḡ.

Tertio sūt qui neutro modo se discutiunt s3 negligenť. Et tales dicit Pe. de thar. peccant mortaliť accedendo et demerenť. maxime si negligētia sit magna. Dicit etiā Sco. q2 contritus q̄ habet copiā ꝯfessoris. tenetꝰ confiteri sub ista lege. videlicet. Probet autē se ipsum hō. ¶ Octauū requisitū ē vt q̄s non sit ꝯuersatiōe in crimine notatus. vt de illare volēs pserum impetens. Et publicam pniam agentibus. nō debet dari nisi cōpleta pniā. nec histrionib⁹ nequiciosis. nec suspensoribus puersis. Intellige de sanis et q̄usq3 appareat emēda aliqua p⁹ eoꝝ ꝯuersionē. ¶ Nonū est vt sit in corpore mūdus. Ubi notandū q̄ quadruplex ē inmūdicia. Prima corporalis cōiuncta cū imūdicia spūali s̄m vitatē sicut in vigilia fornicantes qui in crastinū celebrāt. vel statim. Secūda ē corporalis cōiuncta imūdicie spūali. s̄m quandam siłitudinē. vt in somniis fit sordidis cū pollutiōibus. Tertia est imundicia corpalis horrorē causās in primis. s3 nec in re nec imagine coniuncta pctō. vt lepra. menstruū. fluxus seminis ex debilitate nature causatus. Quarta est indifferēs vt eē sordidū pedib⁹ lutosis vel fuligine tactū aut sudantem. Prima impedit. Scda si ex causa pcedenti in vigilia vel paulo ante per mortale peccatū ē egressa. impedit etiā. Tertia impedit vt q̄s nō publice celebret aut crebro cōicet. s3 occulte non impedit celebrare. Quarta est indifferēs. Nō lotis eni3 manibus mādūcare nō coinquinat hoīe3. ppter reuerentiā tn̄ mundicia debet seruari q̄ntū cōmode fieri potest. ¶ Decimu3 est vt sit q̄s sine piculo vomitus. 7 idē ē de eo qui stomachū haberet aliter dispositum q̄ a se sumpta cruda egererenť. p tūc eni ī etiā fieret irreuerētia sacramēto. 7 cōicare q̄s non deberet. dicit Pe. de pa. ¶ Undecimū est vt q̄s nō sit appartiōe miraculosa phibit⁹. Si eni in spēbus illis appareret frustu3 carnis puer vel aliq̄d huiusmodi. nō essent tūc species ille pcipiende. Nō q2 christus instituit q̄ sumereť eucharistia in specie panis et vini. ¶ Duodecimū ē vt recipiať a ministro idoneo nō a muliere. non a laico. nec a diacono. vbi pōt copia sacerdotis haberi. Nec a quolibet sacerdote s3 a papa epō et plebano pprio vel a prelato pprio vł ab eo cui aliq̄s taliū licētiā dederit idoneo sacerdoti. s3 nec etiā a quocūq3 p̄lato s3 a non excōicato non interdicto. nō suspenso. ¶ Tertiūdecimū vt recipiatur tpe debito. vt ad minus semel in anno. et s̄m diuersos stat⁹ a diuersis diuersimode. ¶ Quartūdecimū ē. vt fiat recta intētione s̄m quā christus īstituit p medicina videlicet aīe. nō corpoꝝ nec ad maleficiū. ¶ Quintūdecimū vt fiat cum actuali deuotione. q2 cū eucharistia dať verei cibū 7 potū. ꝯsiderāda ē mādūcatio nostra realꝯ q̄ consistit in spēꝝ attritiōne. sacramentalis aūt cōsistit in interiori intellectus 7 affect⁹ ruminatione p fidē ꝯsiderando christi passionē dignissimā. eius incarnationē et similia bñficia. 7 spe fulti ad amorē eius accensi eius vnionē desiderem⁹. q2 sicut nocet aut parꝝ pdest cibus corpis in stomachū traiectus sine masticatione oris 7 calore stomachi. Sic nec eucharistie sacramentū nisi ruminet vt pmittiť. 7 charitate in christū calescamus. Actualis eni3 deuotio causať ex timore et amore. Timor insurgit ex ꝯsideratiꝰ

one nostrorum defectuum. et christi magnitudine aut iusticia. Sed amor in gendus est q christum nedum velut pijssimum patrem et benefactorem amo vitam cordis desideremus amplexibus. K Quo ad secundum principale de effectibus eucharistie secundum Tho. sunt septem notabiles. dis. xij. questione iij. Et recipiuntur ad similitudinem cibi corporalis. Primus et principalissimus quod nos deo per amorem amplius vnit. Iste enim cibus non christum in nos facit mutari. sed nos in christum. secundum illud christi ad Aug. Cibus sum grandium cresce et manducabis me nec tu me mutabis in te sicut cibum carnis tue. sed tu mutaberis in me. Secundus est restauratio deperditorum in reparatione cuiuscumque defectus precedentis. Tertius est augmentum omnium virtutum. Quartus remissio peccatorum venialium omnium aut multorum quo ad culpam secundum quod deuotio minor et maior ibi fuerit. Quintus est remissio peccatorum mortalium si inuenit in subiecto non in conscientia modo supradicto vel tacto. Sextus est remissio pene debite pro mortali et veniali in toto vel in parte. Sed hoc dicit Tho. facit eucharistia solum que est sacrificium. vt in missa pro aliquo lecta que certum valorem habet ad satisfaciendum. Et vltra illum habet efficaciam ex deuotione ministri et procurantis missam. Septimus est remissio fomitis vt minus proni simus ad vitia. Facilius enim cauet quis futura etiam mortalia roboratus hoc pane. hec Tho. vbi prius L Quo ad tertium principale de frequentatione eucharistie querit sanctus Tho. in. iiij. dist. xij. An qualibet die possit quis eucharistiam sumere. Rndet. In hoc sacramento requiritur ex parte recipientis desiderium coniunctionis ad christum quod facit amor et reuerentia sacramenti. que ad donum timoris pertinet. Primum incitat ad frequentationem huius sacramenti quotidianam. Secundum retrahit. Vnde si aliquis experimentaliter cognosceret ex quotidiana sumptione feruorem charitatis augeri et reuerentiam non minui. deberet quotidie communicare. Si autem sentiret per quotidianam frequentationem reuerentiam minui et feruorem non multum augeri. talis deberet interdum abstinere. vt cum maiori reuerentia et deuotione postmodum accederet. Vnde quantum ad hoc vnusquisque relinquendus est iudicio suo. Et hoc est quod Aug. dicit. Dicit quispiam non esse accipiendam quotidie eucharistiam. Alius affirmat quotidie sumendam. faciat vnusquisque quod secundum fidem suam pie credit faciendum esse. hec Aug. Et probat exemplis Zachei et Centurionis. quorum vnus recepit dominum gaudens. Alius dixit. Non sum dignus vt intres sub tectum meum. et vterque misericordiam consecutus est. hec Tho.

Capitulum. XIII. A

Um autem inter cetera que sanctificanda sunt locus dei contineat. Idcirco de sanctificatione et veneratione sanctorum locorum. vt ita altaris ecclesie. et cemiterij tria sunt videnda. Primo cur ecclesie sanctificari debeant et per que. Secundo cur oratio vel alius cultus latrie in ecclesia facti deo plus placeant et citius impetrent ceteris paribus. quam si extra locum sacrum fierent. Tertio per quem dehonestentur loca deo sacrata. B

Quantum ad primum notandum quod ecclesia frequentanda est ex de causis quas sanctus Tho. posuit super illud Joh. ij. Nolite facere domum patris mei domum negociationis. Ecclesia inquit frequentanda est propter sanctorum reliquias. sacramentorum efficacias. officiorum frequentias. angelorum residentias. multas indulgentias. et mortuorum indigentias. Hec Tho. in postilla. Idcirco dicit beatus Aug. in regula sua. In oratorio nemo aliquid agat nisi ad quod factum est. vnde et nomen accepit. Et causam assignat dicens Vt si forte aliqui etiam preter horas constitutas si eis vacat orare voluerint. non sint eis impedimento qui ibi aliquid agendum putauerunt C

Sed dubitatur an tempore gratie debeat esse locus orandi specialis Videtur quod non. quia mulieri Joh. iiij. de loco orandi querenti. Jesus rndit. Venit hora in qua veri adoratores adorabunt in spiritu et veritate. Rndet Hubertus in regule expositione. Non est in loco ponenda talis fiducia quod credat aliquis alibi se non posse exaudiri. sicut fecerunt aliqui iudei. sed curandum est ex alijs tribus causis de loco. Primo quia si non esset aliquis locus deputatus orationi tunc nescire

tur vtrũ homĩes orarent vel non. et multi omitterent orare. Secũdo q: vadēs ad locũ orandi plus laborando amplius meretur. Tertio vt orõnis locus ad orandũ excitet ⁊ moueat. sicut locus comedendi excitat appetitũ cibi. et mensale ad idē. ⁊ sic de alijs. D

Dubitatᷣ scđo q̄ in oratorio possunt fieri licite. Rñdetᷣ scđm eundē. q̄ triplices sũt actiones in genere. Quedā sũt spũales vt p̄dicationis audientia. ⁊ ea q̄ notata sunt p Tho. ⁊ talia regulariter possunt ibi fieri. Hoc enĩ innuit nomē oratorij. qđ ab orõne dicitᷣ. accipiendo orõnē generalitᷣ p omni exercitio q̄ aĩa erigitur in deũ. scđm q̄ orõ a Damas. diffinitᷣ. Oratio est ascensus mētis in deũ. Unđ ⁊ sup illo Math. xvij. Hoc genus demoniorũ nō eijcitᷣ nisi p orationē et ieiuniũ. Glosa dicit. Oratio generalis nō solũ ē in vbis. sʒ in oĩbus q̄ in obsequiũ dei et fidei deuotione gerimus. Simile dictũ fuit supra ď principibus sanssaciõis tribus. Alie vero actiones sunt necessitatis et sine peccato possunt ibi fieri dispēsatiue. Nã ecclie cũ oĩb⁹ ornamētis suis debent teneri munde. Nec debent ibi cōmunia fieri vel hoĩes ibi iacere. aut sua suppellectilia mittere nisi ꝓpter hostiles incursus aut incēdia repētina. seu alias necessitates vrgentes. sicũ vt necessitate cessante res in loca pristina reportentᷣ. Id ꝓbatur sũ. miste. extra de custo. eucharistie. Regre dis. dij. ca. penul. in mo ⁊ vlti. Itē ꝓpter metũ paganoꝝ. hereticoꝝ. piratarũ. seu predonũ pōt ecclia incastellari seu muniri. Et pũt ibi habere refugiũ non solũ clerici sʒ etiā laici ⁊ defendere ecclesiā et que in ea sunt. ꝓbatur vt prius. Et ad idē Ray. ⁊ Hostien. Nō ergo licet in ecclia comedere. bibere vel iacere regulariter. sʒ dispensatiue et extrā. Tertio dicit Hubert⁹. Sũt actiões q̄dā q̄ vix aut nũq̄ȝ sine pctō fiũt. ⁊ tales nunq̄ȝ deben tibi fieri. nisi forte in necessitate pegrinādi. De q̄bus dicetᷣ in tertio membro. E Quo ad secũdũ p̄ncipale notandũ. q̄ scđm Hubertum vbi prius. quāuis orõnes et alia sub oratione cōtenta in oĩ loco pũt fieri. scđm illud p̄mo Thimoth. ij. In oĩ loco leuātes puras manus. tñ cōpetentius et fructuosius in oratorio effunduntᷣ septē de causis vel rationibus.

Prima q: pie credēdũ ē q̄ deus facilius exaudiat in loco sibi deputato ad hoc q̄ȝ in alio. Unđ. ij. paral. vij. Oculi mei erunt apti ⁊ aures mee erecte ad orationē eius q̄ in loco isto orauerit. Scđo. q: credēdũ ē q̄ angeli saneti locũ talē sanctũ magis frequētēt quĩ ē domus dei. Unđ huĩ⁹ rei argumētũ Jacob Gen. xxviij. vidit āgelos dei ascendētes et descendētes in loco q̄ dicitᷣ Bethel. id est. dom⁹ dei. Ipsi aũt sunt q̄ necessarij sunt ipsis orantib⁹ ad ferendũ oratiões nostras corā deo. Tertiõ ꝓbabile ē q̄ demones q̄ libentius impediũt orões non audeant ita accedere ad huiusmodi locũ sanctum sicut ad alia ꝓpter terrorē quē īcutit eis loc⁹ sanctus. Unđ Gen. vbi p⁹. Quā terribilis ē locus iste. qđ verũ est p̄cipue de demonibus.

Quarto q: oratoriũ cōsecratũ est in honore alicuius sancti. piũ aũt ē credere q̄ sanctus patronus ecclie spēalē habet curaȝ de cōuenientibus ad locũ sui patronat⁹. sicut p̄ncepes terre de his q̄ cōueniũt ad loca sui dominij. Sicut inuenitur ď beato Jacobo ⁊ de multis alijs sanctis specialiter inhabitantibus sua loca visitātes. Et q: orātib⁹ nō modicũ necessariũ ē adiutoriũ sanctoꝝ. qui sũt potentes apud deũ. scđm illud Job. v. Ad aliquē sanctoꝝ cōuertere. cōsultius oratᷣ in locis sacris q̄ȝ alibi. Quinto ibi ē frequenter corpus christi cōtinue aut hora misse admunus. rõne cuius q̄libet ecclia excellit templũ p̄mũ Salomonis in q̄ nunq̄ȝ tantũ bonũ fuit. ī p̄ntia aũt christi si q̄s forti fide orat cicius exaudiri poterit. Sicut latro prope christũ in cruce. ⁊ magdalena et chananea cito exaudiebantᷣ christo p̄nte. ergo ī fide accedendo q̄ plus mereri pōt q̄ȝ p̄ntia corpal' christi facientis miracula hodie tam cito exaudiri possumus q̄ȝ olim. Unđ Joh. xx. christus illud Thome innuisse videtur dicens Quia vidisti me Thoma credidisti. beati qui nō viderũt ⁊ crediderũt. Sexto in ecclesijs sunt reliquie sanctoꝝ. nec dubiũ talia cooperari ad efficaciam nostre orõnis q̄ñ

fuerint venerate. Jō quo ad quītū ⁊ sextum
Hebr. ix. de Manna q̄ figurabat corp⁹ chri-
sti. ⁊ virga aaron ⁊ tabule moysi tāq̄ȝ eorum
reliq̄e custodiebāť ī ppiciatorio siue oraclo
⁊ nō alibi tanq̄ȝ cōpetētia orōni ⁊ ppiciatiōi
Septimo ibi sunt imagines crucifixi. be
ate virginis. scōꝝ siue angeloꝝ vt frequēter
quasi libri laicoꝝ. hec aūt sensibiliter in mē-
tem introducūt boꝝ memoriā. q̄ introducta
multū valent frequēter ad excitandū deuo-
nonē. deuotionis aūt affect⁹ summe facit ora
nonē efficacē. Vñ Aug⁹. ad Probā d̄ orā-
do deū. Dignior sequiť effect⁹ q̄n feruenti-
or p̄cedit affectus. Sm̄ illud. j. Coꝝ. ij. Ad affe-
ctū cordis respicit deus. piculosū ē depinge
re imagines luxuriosas. Ezech. viij. Jn ora-
torio etiā fit cōcursus multoꝝ. Sicut enim
ferrū ferro acuiť sic deuotio fideliū mutuo
excitať. Jmpossibile enī ē p̄ces multoꝝ non
exaudiri. Jtem Math. xviij. Vbi duo vel
tres. ⁊c. ¶ Quātum ad tertiūm p̄cipa
le scȝ de honestantibus ecclias aduertēduȝ
q̄ de ecclesia qualibȝ intelligi pōt illō Geñ.
xxviij. Quā terribilis ē locus iste. nō ē h aliō
nisi dom⁹ dei ⁊ porta celi. vere etenī dñs ē in
loco isto. Vñ irreuerētes ecclesias peiores
quodāmodo sūt q̄ȝ demones q̄ terrenť a lo
cis sacris. sȝ nō hoīes illi mali. Vñ cōtra ta-
les terribilis legiť historia. ij. Machab. iij.
de heliodoro p̄incipe cui irreuerēť templuȝ
intranti apparuit equ⁹ terribilē habēs sesso
rem. optimis opimētis adornat⁹. ⁊ sīq̄ȝ cū im
petu heliodoro p̄ores calces elisit. q̄ aūt insi
debat habebat aurea arma. alij aūt apparu-
erūt duo iuuenes q̄ circumsteterūt eū. ⁊ ex
vtraq̄ȝ p̄te flagellabāt. sine ītermissiōe. Su-
bito aūt heliodor⁹ cecidit in terrā. et in sella
gestatoria deportatus ē ex erario. ⁊ iacebat
mut⁹ absq̄ȝ oī spe. ⁊ salute priuat⁹. sȝ p⁹ p̄ca-
bus Onie sacerdotis vita ei donata ē. ¶
Sunt aūt plura p̄ q̄ irreuerētia sacro lo-
co siue sit cemiteriū siue eccl̄ia exhiberi pōt.
q̄ tangit Greg. decim⁹. Et ponunť in gene-
rali pcilio. Lugō. li. vj. de immunitate ecclesie
⁊ cemiterioꝝ. c. decet. Decet inquit domum
dñi sanctitudo. decet vt cui⁹ in pace factus

ē loc⁹ ei⁹ cult⁹ sit cū debita veneratiōe paci-
ficus. Sit itaq̄ȝ ad ecclias hūilis ⁊ deuotus
ingress⁹. Sit ī eis q̄eta ꝯuersatio deo grata
inspicientibus placita. q̄ ꝯsiderātes nō solū
instruat sȝ reficiat. Et addit. q̄ q̄tiens nōiať
nomē iesu christi ibi spēaliter ubi sacra miste
ria flectanť genua cordis. ⁊ illud capitis in-
clinatiōe q̄s testeť. nullus ibi seditionē excitet
cōclamationē moueat. impetū ve cōmittat
Cessent etiā in locis illis vniuersitatū ⁊ soci
etatū q̄libȝ cōcilia. cōtentiō o. ⁊ publica pla
mēta. Cessent vana ⁊ multofori⁹ feda et p-
phana colloq̄a. Cessent ꝯfabulatiōes q̄libet
Cessent in ecclesijs ⁊ eaꝝ cemiterijs negocia
⁊ p̄cipue nūdinaꝝ ac fori cuiuscūq̄ȝ tumul-
tus. ⁊ oīs in eis secularium iudicioꝝ strepitus
cōquiescat. Nulla ibi causa p laicos crimi
nalis maxīe agatť. Sint loca eadē a laicorū
ꝯgregationib⁹ penitus aliena. Et ponit ibi
causā illā. Ne vbi ē peccōrum venia postulā
da. ibi peccādi occasio deť. aut cōprehēdanť
petā ꝯmitti. Hec ibi pa⁹. ¶ Secūdo
habet emunitatē hāc ecclesia vt multi ad eā
cōfugientes. vita tueanť corporali. De illo
beat⁹ Aug⁹. li. j. de ciuitate dei. c. p̄mo. dicit q̄
etiā barbari pepcerūt basilice aplorū rome
etiā paganis ad eā ꝯfugiētib⁹. Postea per
plura capitula pbat q̄ pagani veteres ⁊ eti-
am romani nōnunq̄ȝ leguntť pepcisse in cor
pore fugiētib⁹ ad deoꝝ suoꝝ tēpla. Et ca. vij
cōcludit. q̄ id q̄ barbari ꝯfugiētib⁹ ad apo
stoloꝝ tēplū latissimū pepcerūt. hoc christi
noī. hoc christiano tēplo tribuendū q̄squis
nō videt cec⁹ ē q̄squis videt nec laudat ingra
tus ē. quisquis laudanti reluctať insan⁹ est.
Hec ibi. Vñ nullus ad eccliaȝ ꝯfugiēs inde
p vim abstrahi debet. Excipiť p̄mo latro q̄
stratas publicas insidijs ⁊ aggressuris obsi
det. Scd̄o q̄ de nocte agros vastat vel com
burit. Tertio q̄ in ecclesia cōmittit maleficiū
sperās se ab ecclesia defendi. q̄d sp̄ p̄sumitur
nisi ꝯtrariū pbeť. Et tales etiaȝ in alia ecclia
extrahi possūt. Quarto si cōfugiēs sit seru⁹
q̄ si p̄stita a dño cautōne de impunitate nō
velit de ecclesia exire. inuit⁹ expelliť ⁊ reddiť
dño. Quinto heretici q̄ videnť in tertijs cō-

diu. Aliis aūt etiā iudeis et paganis. imo de excōicatis si cōsuetudo de excōicatis te-net. debent rectores ecclesiarum saluare vi-tam et membra. Hec omnia p diuersa iura probant. sed breuitatis cā dimitto.

Capitulum. XIIII. de sanctificatione sabbati

Tertia particula

tertij pcepti. de sanctificatōe sab-bati ē. Sex dieb⁹ opaberis. Ubi labor mandatur extra dies festos. A

Circa qō tria sūt videnda. Primo qñ la-bor sit in pcepto. qñ in cōsilio. et qñ phibitus. Secūdo qui possunt de elemosynis viuere sine labore manuū in toto vel in pte. Tertō qbus modis labor exerceat debite. Quāt ad pmū notandū q sup. ij. Thessal. iij. vbi di-cit. Si quis nō vult opari nō māducet. Se-quit. Si qs nō obedierit vbo nrō p eplam. hunc notate et nō cōmisceamini cū illo vt cōfundat. glo. pcipit vt opent. B Ubi querit Gorra. vtrū opari manib⁹ sit pceptū. Qd sic. patet p glo. et textū pallegatū. Rñdz q sicut quedam sunt bona p se. vt sanū esse quedā p accīdēs et ppter alteꝝ. vt medicari. Prima aūt appetēda sūt semp et omnibus. Secūda in casu et aliqbus. Sic quedā per-piunt ppter se. q p se bona. vt deum colere parentes honorare. Et hec sūt semp habita oportunitate implēda. et ab oib⁹. Quedam vō pcipiunt ppter aliud. vt generatiōi vaca-re ppter multiplicationē et pseruationē hu-mani generis. Et hec nō semp nec ab oibus sunt implēda. sed aliqñ. qñ scꝫ necessitas bo-ni ppter que data sunt imminet. nec subue-nit ab aliis. Laborare vō et operari manib⁹ nō ē de his que sunt bona et pcepta ppter se dicat enī de se opus indifferēs nō virtuosū sed ē de his q̄ sunt bona et pcepta ppt aliud vñ nō ligat omnes et semp. sꝫ aliquos. et i ca-su necessitatis ppter quam pceptū est. C

Preceptū aūt ē pmo ppter necessitatē spūalem ad vitanda scꝫ peccata. que ex ocio nascunt. pmo ppt corpalē ad acquirendū scꝫ vñ sustentetur corporis sanitas et vigor. Ubi ergo occurrit alicui necessitas spūalis q ex ocio implicat peccatis q̄ nisi p laborē nō pōt vitare dꝫ laborare. vbi etiā occurrit necessitas corpalis q aliūde nō pōt necessa-ria inuenire dꝫ laborare. vbi etiam occurrit necessitas vtraqꝫ sil. vt q alias nō pōt mo-do licito et honesto viuere. sine pctō vel fur-ti vel adulatiōis vel huiusmodi. necessaria īuenire. debet laborare. Alias exceptis his tribus casibus nullū puto teneri ad labo-rādū p se. Aliqñ tñ expedit laborare. aliquā-do nō. Si enī hō alias habet necessaria. mo-do licito. et alias p exercitiū spūale sufficien-ter vitat pctā. qūuis nō teneat laborare. si tñ vacat operi spūali vel cpali vtiliori. vel si vacat vtiliori. tñ p laborē huic ab illo ope nō impedit notabiliter. expedit laborare. quo-niā pfectius ē vtrūqꝫ facere. q̄ alteꝝ tantū. Sin aūt alias nō expedit. vt qñ impedit ex-ercitiū vel publicū. vt lectiōis aut pdicatio-nis publice. vel priuatū vt lectiōis vel ora-tionis priuate. Hec Gor. Concordat Tho. in tractatu cōtra ipugnantes euangelicā paupertatem. D Sed notandū q pter exercitiū manuale alia sūt exercitia spūalia licita corp⁹ etiā multum aggrauātia. puta oratio deuota. meditatio bona. studiū lici-tum. lectio vtilis. laus diuina. cōfessiōis au-dientia. datio cōsilioꝝ in causis spūalib⁹ vl temporalib⁹. et huiusmodi. qbus exercitiis inherendo licite nullus censeri debet ptunc eē ociosus. q spūalis labor est penalior cor-porali quītuplici de cā scdm medicos. Pri-mo q labores spūales extenuāt vires natu-rales et aīales quas labor exterior tanqꝫ cor-porale exercitiū vigorat. Scdo quia labor spūaliū quidā verāt die ac nocte p somnia dura. Sed laborē corporalē sequit somnus quietus. et p ꝯsequēs bona digestio et viriū fatigataꝝ restauratio. Tertio q vires spūa-les magis lese sūt originali pctō. ideo maiorē difficultatē patit hō cū illis opando q̄ cum viribus exterioribus⁹. Quarto labor corpalis calorē naturalē cōfortat. corp⁹ mūdificat et agilitat. sꝫ spūalium labor multi calorē na-

turalem conculcant et extinguunt. humoribus replent. et sanguineo melancholicum faciunt. Quinto labor spiritualis emulos habet malos spiritus impedientes ne homo ad vitatem et specialiter ad virtutem perveniat. sed non sic de corporali. E Ocium igitur. id est carentia tam corporalis quam spiritualis exercitii quinque mala facit. Primo dat locum diabolo. Unde sancti patres dixerunt occupatum uno demone. sed ociosum innumeris temptari. Et Hiero. Semper aliquid boni facito ut te diabolus inveniat occupatum. Secundo. grave dampnum sustinet sine causa in vinea sui corporis. que est anima. Nam de ore solum quis octo fructus posset colligere qui sunt hec laudatio. gratiarum actio. oratio. confessio. modestia verborum. abstinentia. fraterna erudicio. minorum correctio. Tercio ociosus bonis est deterior. Brutis ei competit comedere. sed de ocioso dicit apostolus ii. Thessal. iii. Si quis non vult operari non manducet Quarto consumit tempus et nihil novi lucratur. et se facit receptaculum omnium sordium. Unde Bern. Omnium temptationum et cogitationum malarum et inutilium sentina et seminarium est ocium. Exemplum David occupatus bellis non luxuriatus est. sed tempore ocii adulterium et homicidium commisit. ii. Reg. xi. Sic etiam et Salomon circa templum et alia occupatus. non cecidit. sed ociosus. Quinto ocium facit fugere sanitatem corporis et anime. que sequitur plus laborem quam ocium. ut patet exemplo catene de ferro quam non usam rubigo consumit gravius quam si quis ea uteretur. quia et si usu consumitur. tamen quia rubiginem etiam dealbatur. Ociosus etiam non potest acquirere habitum virtutum. quia habitus generantur per actus frequentatos. sic etiam anima ociosa semper manet nuda. F Quo ad secundum principale notandum secundum Tho. tractatu contra impugnantes paupertatem evangelicam. Et ii. ii. q. c. xxvi. ar. v. quod novem sunt genera hominum qui excusari possunt a labore manuali in toto vel in parte et vivere de elemosynis.

Primo prelati ecclesie et clerici. Quod apostolus ostendit. i. Cor. ix. dicens. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur. que de sacrario sunt edunt. quod altario deserviunt cum altario participant. Secundo religiosi precipue mendicantes eadem ratione quo ad plura quia et clerici. quia orant. laudant. student. predicant. celebrant. sacramenta etiam quedam ad minus conferunt. propter que opera pro communitate ecclesie facta tam iuste sustentationem ab aliis recipiunt. quando faciunt ad que instituti sunt. sicut stipendiarii et famuli rerum temporalium precium sui laboris. Tercio philosophie studio vacantes aut litteris artium. ut scholares. quia tales non possunt studere et simul laborare. et ecclesia de talibus fructum sperare potest pro re publica futurum. Quarto inspirati et vocati speciali instinctu spiritus sancti ad voluntariam paupertatem. Quorum exemplar fuit beatus Alexius qui mendicavit pluribus annis. Nam in Edissa civitate in atrio ecclesie beate virginis. xvii. annis ad elemosynam sedit. et postmodum in domo paterna totidem annis velut mendicus est nutritus licet a patre ignoraretur. Unde christus iuveni decalogum servanti ait. Si vis perfectus esse vade et vende omnia que habes et da pauperibus. Quinto invalidi ad laborandum. ut pueri vel senes vel egri aliter. talibus enim clericus si habet. vel alii seculares providere debent. Sexto elemosyna etiam uti possunt qui laborare possunt sed non tantum ut se et suos nutrire possint. residuum enim de elemosynis accipere possunt. ut sunt interdum debiles mulieres vel senes.

Septimo si quis dives omnia sua dedisset pauperibus. et in seculo vel religione manens egeret. nec artem operandi sciret vel exercere non posset propter dissuetudinem. talis de elemosynis vivere posset sibi datis vel monasterio ad quod se contraxisset.

Octavo penitentes aliqui mendicare possunt vel elemosynam recipere. puta hi quibus pro gravibus peccatis iniunctum est. Sed tales si habent debent impertiri de suis bonis quantum ipsi consumerent. aliis pauperibus. Nono possunt elemosynas accipere aliqui pro loco vel structura communitati vel divino servitio valenti. et sic mendicant aliqui pro ecclesiis. alii pro ponte. alii pro reparatione vie. Omnes istos mo

tos pbat sanct⁹ Tho. li. ctos tractatu q̄ supra. Et. ij. q. Qui vero sub taliū numero n̄ cōtinent. ⁊ tñ ociose viuūt etiā de redditib⁹ ꝓpriis nec recōpensant puttenent oꝛōibus vel aliis diuinis ad q̄ aptitudinē habēt. aut q̄ elemosynas fideliū recipiūt. tales nocēt sibi ⁊ pauperib⁹ aliis ⁊ ꝓximū decipiūt. G

Ex quib⁹ patet q̄ plura genera hoīuz deberent p capita christiani ꝑli corrigi. q̄ ocio se viuere volūt. Primo clerici ⁊ religiosi ociosi. Scdo nobiles ociosi. q̄ eo q̄ diuitias nō habēt a predecessoꝛibus pon⁹ depredant. ⁊ alia mala faciūt q̄z velint laborare. ad quez tñ laborem in tali casu teneni. Tertio validi mēdicātes variis mendaciis ꝓplm decipientes. Quarto vsurarii iudei ⁊ christiani. cuz vtrisqz in lege eoꝝ sit ꝓhibitū. Quinto christiani cābiis malis ⁊ cōtractib⁹ ꝑuersis insistentes. Sexto incantatrices et ꝓphetisse demonū de vaticinio ex elemosynā recipientes. Septimo ciues redditua tī etiā ocio se viuētes nulli ꝓsunt. nō deo cui nō seruiūt nō ꝓximo. q̄ nō mercant. nec laboꝛāt. s̄ alios inficiūt. se destruūt. ⁊ oīa noua mala interdū reperiūt. Heu q̄z multi reperiunt qui talē statū desiderant habere. H Quo ad tertiuz ꝑncipale notat magister Henricus de hassia sup Geñ. iij. In sudore vult⁹ tui ⁊c. q̄ quinqz requirunt ad hoc q̄ q̄s rem artificialē faciat vel naturalem fieri ꝓcuret. Primū ē recta intētio. q̄ ē vt ꝑ sesuis laboꝛibus necessitatē vite acquirat cōpetentem sibi et cōmuni vtilitati deseruiat. Scdm est vt op⁹ suū vtiliter sine falsitate ⁊ sophisticatione faciat. Tertiū ē q̄ certis tēpoꝛibus ab ecclesia cōstitutis. hoc ē in festiuitatib⁹ labores suos intermittat. vt diuinis plen⁹ vacare possit. Quartū vt opus suū legalit̄ et sm̄ iusticiā cuilem vendat sine fraude iusta eius valorē pensans oib⁹ ex pte materie opis ⁊ laboꝛis ⁊ stat⁹ cōtinuādi laborātis. Quītū ē q̄ nō sint artifices curiositatū ⁊ vanaꝝ nouitatū inuētores in vestibus. edificiis vt magis lucrentur. Uide de hoc primo mandato de curiositate ⁊ superbia.

Sequitur quartū preceptū C. I.

Preceptum

quartū. Diliges proximū tuū sicut teipsum.

A Notādū q̄ sicut sub ꝑcepto dilectionis dei cōprehendunt tria ꝑcepta ꝑme tabule. d̄ qb⁹ hactenus dictū ē. sic sub ꝑcepto de diligendo ꝓximū ꝯprehēdunt septē precepta secūde tabule. ꝓpter qd̄ christus ait Matth. xxij. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo et ex tota aīa tua ⁊ ex oī mente tua. hoc ē primū ⁊ maximū mādatū. Scdm simile ē huic Diliges proximum tuū sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet ⁊ ꝓphete. Idcirco anteq̄z descēdam⁹ ad septez ꝑcepta residua necesse est dicere d̄ precepto dilectionis proximi. Et ponentur quattuoꝛ Primo quomodo tenemur diligere nos ipsos. Secundo q̄ñ tenemur diligere proximos sub ꝑcepto. Tertio de ordine diligēdi. Quarto q̄ñ proficere debemus ī diligēdo proximum prout est consilium. B

Quo ad primū tria ponent̄. Primo quid sit diligere se. Scdo que requirunt ad bene diligere se. Tertio cur nō est specialem mādatum de diligendo se vel saltē nō tam exacte positum sicut alia mandata. C Quantum ad p̄mū notandū sm̄ Tho. li. de ꝑfectione spūalis vite ca. xiij. q̄ diligere se ē sibi bonū velle. Sed que vel quot sunt sibi bona. Rñdet q̄ q̄nqz. Primo maximū bonū ē felicitas tua. s. de⁹ imediate in pria tibi vniendus. Scdo v̄tutes ⁊ vitatio vicioꝝ. q̄ sine his nll⁹ btificat̄. Tertō scie aliq̄les. q̄ sine his nesciret̄ q̄ñ v̄tutes eēnt acq̄rende. ⁊ vitāda vitia. Quarto bona corpis vt fortitudo sensuū. viuacitas. pulchritudo. sanitas ⁊c. Quīto bona exterioꝛa vt fama et possessiōes ac pecunie. Prima tria ꝯseruiūt ꝑncipalit̄ aīe duo residua corpi. Prima tria īterioꝛ boī. Alia duo exterioꝛ boī. Sed q̄reres que de quinqz bonis diligendo tr̄ q̄s se diligere Rñdet phs. ix. ethi. vbi q̄rit quis est philau

tus.id est amator sui.q̄ diligit p̄ic̄ p̄ncipa
lem sui.i.aīaȝ ⁊ eius bona p̄ncipalit̄.talis ē
pbilant⁹ et virtuosus. Qui vo diligit p̄nci
paliter p̄tē sui min⁹ p̄ncipalē.videlicet cor
pus et ei⁹ bona.non ē pbilant⁹.q̄ a maiori
fit denoīano. Huic ꝯcordat dictū psal. Qui
diligit iniquitatē odit aīaȝ suaȝ. Et christus
ait. Qui odit aīaȝ suā.i.aīalē ⁊ sensualē vitā
hoc ē corpis delitias.in vitā eternā custodit
eā. Ex quo patet q̄ p̄ctōres se nō diligūt sed
oduīt. B Quantū ad scđm ex quo
quis se diligendo pōt se male diligere vt p̄n
cipaliter corporalia diligendo.et etiaȝ bn̄ se
diligere.iō necesse est scire q̄lis debeat esse di
lectio sui.vt bona sit. s̄m quā etiā necesse erit
primū diligere.velut s̄ȝ quoddā exemplar
Hoc tradidit Tho. vbi p̄ius dicens. q̄ ad
sui licitā dilectōnē quattuor requirūt̄. Pri
mo vt dilectio sui sit verax. Scđo recta. Ter
tio scā.et quarto efficax. Primo vt se amat
q̄ sibi bonū aliqđ de quiq̄ȝ p̄enoīatis vult.
⁊ nō vult sibi quiq̄ȝ opposita p̄fatis q̄nq̄ȝ bo
nis. Dilectio enim in duo tēdit.in eum cui
aliquis bonū vult.vt in te si te diligis.⁊ in bo
nū q̄đ optas tibi. s̄ȝ illud abusiue diligere di
cimur. Diligendo eni piscē nō ei s̄ȝ tibi vis
bonū.q̄ȝ piscis d̄struct̄ quē comedis. sed tu
fortificaberis.sic de pullis. sic de vino. et de
alijs silib⁹ q̄ in vsū nostȝ transeūt. s̄ȝ illa con
dicio diligendi se.nō sufficit ad bonā dilecti
onē. Scđo ergo necesse ē vt dilectio tui sit re
cta et iusta seu ordinata.q̄đ fit qn̄ mai⁹ bo
nū de quiq̄ȝ p̄noīatis p̄ponis minori bono
Manifestū āt ē q̄ bona aīe sūt optima.pu
ta beatitudo et virtutes. S̄ȝ scīa ⁊ corpis bo
na sūt media. Exteriora vero sūt infima bo
na. Iō sūt optima bona beatitudo ⁊ virtutes
q̄ȝ te inuito nec demōes nec hoīes te talib⁹
priuare q̄unt. s̄ȝ soli tua volūtas.nō aūt sic
de bonis corpis et exteriorib⁹. Ex q̄b⁹ patȝ
q̄ nō recte s̄ȝ curue se diligit q̄ p̄iculis ⁊ labo
ribus inordinate corp⁹ suū irrōnabilit̄ de
struit p bonis exteriorib⁹. Sicut faciūt ebri
osi.hastiludiores.auari.et his silēs. Nō q̄ȝ ex
teriora p̄ferūt bonis corpis. Quo ꝯtra Iob
ij. dicit̄. Pellē p pelle.⁊ oīa s̄ȝ temporalia ex
teriora dabit hō p aīa sua.i.p aīali seu cor
pali vita vel sanitate. Silr̄ patet q̄ non se
diligūt recte.q̄ bonū rōnalis aīe ꝯtēnūt i h
antes vel inherentes bonis corpis vt faciūt
spaciatū eūtes die festiuo.et sic sermonē ne
gligendo. Studētes ponb⁹ et alijs delicijs
vacantes neglecto studio. Clerici et religio
si cōuiuijs et ebriātes neglectis officijs de
bitis. De eni sūt de q̄b⁹ i vbi supra dicit̄. Qui
diligit iniquitatē odit aīaȝ suā. s̄ȝ q̄ȝ istū se
cūdū modū diligendi se vident̄ etiaȝ q̄dam
ph̄oȝ gentiliū habuisse.vt ex.ix. ethicoȝ p̄ȝ
⁊ ex.x.⁊ ex p̄mo. Iō tertio necesse ē vt dilectō
sui sit sancta. Dicit̄ aūt aliq̄đ sanctū ex eo q̄
ordinat̄ ad deū.vn̄ altare sanctū d̄r q̄si dō di
catū.⁊ alia huiusmodi q̄ diuino ministerio
mācipāt̄. Qui igit̄ diligit se p̄pt̄ deū ⁊ spēali
ter ex charitate infusa scē diligit se.et ei⁹ dile
ctio deo dicata est. Nō abile eni ē vt dilecti
onē sui q̄libet ordinet in deū.q̄ȝ p̄nceps sum
mus ē oīuȝ.fons btītudinis. collator grē et
sciētie.rex etiā corpis ⁊ aīe. Vn̄ ap̄lus dicit
Phil.j. Mihi viuere christ⁹ ē ⁊ mori lucȝ.
Et.j. Coȝ.x. Siue mādūcatis siue bibitis si
ue aliud quid facitis. oīa in gl̄iaȝ dei facite.
Et q̄ȝ nō sufficeret ad ꝯ̄sequēdā btītudinē
q̄ q̄s etiā se scē diligeret nisi etiā bonū velle
ad opus prodiret. s̄m illō christi. Nō oīs q̄
dicit mihi dn̄e dn̄e itrabit i regnū celoȝ. s̄ȝ q̄
facit volūtatē p̄ris mei q̄ i celis ē.ipse itrabit
in regnum celoȝ. Math. vij. Idcirco quar
to necesse est vt dilectio sui sit efficax et ope
rosa ac in exteriora opera progrediens pro
loco et tempore per desideriū bonorum in
ore.in manu.in pedib⁹.in expensione pecu
niaȝ ad elemosynam.vt sic beatitudo.virtu
tes.scientia ⁊ alia ad beatitudinē valētia ac
quirant̄. E Quātum ad tertium p̄n
cipale. Cur de⁹ nō tā exacte precepit dilecti
onem sui vel nō tam clare sicut dilectionē
dei et p̄ximi. Rn̄det q̄ p̄ceptum ē diligere se
debite.et ibi. Diliges p̄ximū sicut teipsū.ex
presse satis ponit. Triplex aūt rō ē quare nō
tā expsse precipitur. Prima q̄ȝ ad se diligen
dū inordinate hō alias satis inclinat⁹ ē. Se
cūda q̄ȝ natura inclinat ad diligendū secūā

scdm aiaz. vt patz ex p Hor dicens. Tertia fm
Aug. qz in dilectioe dei dilectio sui includit
quilibet enim debet diligere se sancte. id est, p
pter deum. ergo plus deum.

Capitulum. II.

De proximo igi
tur dilectioe tria videda sunt.
Primo quo bu fieri dz. Se
cudo cur fieri debet. Tertio qualiter p ali
as dilectioes inficiat. B Pro primi itel
lectu notandu q dilectio primi valde necessa
ria est homini. qz ho fm phm e aial politicu
id est sociale. Patet illud p multiplicez scri
ptura. Na tanta dilectione christus voluit
nos habere ad primos vt Petro queren
ti. quoties deberet dimittere primo i se pec
canti. Rnderet. q vsqz septuagies septies.
id est. quadringentis nonaginta vicib9. fm
Hiero. Ite Joh. xiij. ait. Mandatu nouum
do vobis. vt diligatis inuice sicut dilexi vos
Nouu quo ad pfectissimu christi modu di
ligendi. Nouu. qz nos nouos facit de vetu
stis. vt exponit Tho. in postill. Uel nouum
qz semp ligat ac si de nouo ligaret. Un. Ro.
xiij. Nemini qcqz debeatis nisi vt inuice di
ligatis. Jo vt Hiero. ait. Cu iohannes mori
turus inter discipulos manus ad ecclesiam
duceretur et crebro diceret. Filioli diligite in
uicem Et quida quereret. Cur hoc toties re
plicaret Rndit. Mandatu dni e. et in eo oe
mandatu ipleri pot. Hinc ad Ro. xiij. Qui
diligit primu suu legez impleuit. Et subdit.
Non adulterabis. no occides. non furabe
ris. no falsu testimoniu dices. no cocupisces
rem primi tui. Et si qd aliud e mandatu in
hoc vbo instaurat. id e. continet et iplet. Dili
ges primu tuu sicut teipsu. Jn isto etia con
net pceptu dilectiois dei. qz primus no pot
ordinate diligi nisi ppter deu. alias dilectio
no eet sancta. Sz ppter qd vnu qdcuqz et il
lud magis. Hac etia ob cam. vt dicit Aug.
de ciui. dei. sepe vnuz p reliquo ponit. Hoc
etia videt innuere christus Joh. xv. dicens.
Hoc e pceptu meu vt diligatis inuice sicut
dilexi vos. Dicit meu. qz in dilectioe primi
de9 diligit. C Secudo notandum qs
sit primus vl frater noster. Na illa qonem
mouit legisperitus christo. p9 hoc pceptum
Luc. x. Pro cui9 solutione christus mouit
pabola de eo q icidit in latrones. Postqua
qsiuit. Quis tibi videt primus. Rndit legis
peritus. Jlle qui fecit ei misericordiaz. Rndit
ei christus. Uade et fac siliter. Ex hoc Aug.
li. j. de doctrina christiana sumit solutionez
qonis. Et allegat magister in iij. dis. xxviij.
Qui volunt q prim9 censendus e q libz ro
nalis creatura cui a nobis exhibendum est
officiu mificordie. et a qua nob exhibedu e.
No eni ppinqtas generis facit primuz scd
op9 misericordie ipensu. Ex q patz q qlibet
e noster primus q h viuit. qz cuilibz pt a no
bis ipendi mificordia vel nobis ipedi. Se
cudo q aie in purgatorio sut nostri primi.
qz a nobis recipe pnt mificordia suffragiorz
Tertio q etia angeli i celo. qz nobis mificor
die opa ipendere pnt. Quarto oes aie bea
te eade rone. Quito christ9 eade rone. chri
st9 inquatu fm q ho. Sz nec demones nec aie
danate sut primi nri qz nec nobis opa mise
ricordie nec nos ipsis ipendim9. Un oe be
atificabile est noster primus. vt coiter dicut
doctores in iij. dist. xvij. B Tertio no
tandu fm Tho. li. de pfectione spualis vite.
vbi supra. Et ij. ij. q. xliiij. De9 no pcipit vt p
rimu toto corde diligam9. qz no e vniuersa
le nostru bonu. sz pticulare bonu. nec preci
pit vt diligamus primu eqlit sibi vel eq for
titer et eque intenso affectu. qz ordinate q ad
itensione diligere primu debem9. fm Aug.
vt postea dicet. videlicet vt pmo aiaz nram
scdo aiaz primi. tertio corp9 nostz diligam9
Sz dbem9 primu nostz diligere sic nos ipsi
supposuis dic Tho. li. q pri9. c. c. q pfectio di
lectiois primi q necessaria e ad salute qttu
or dz habere scdm qttuor i pcedeti ca. tacta i
scda pte d diligedo se Un mltu eade qttuor
h remcorada sut. Na d dilectioe primi q ca
dit sub psilio in seqnti ca. deimiabit. Pri
mo igit oportet q dilectio primi sit va. vt di
ctu e. Quicuqz aut aliqd assumit i suu vsuz
no vere amat illd. sz magis seipsuz. vt i pmo

mēbro ꝺ dilectione sui dictū fuit. Sed sicut
aliquas res assumim⁹ in nostrū vsū, ita etiā
⁊ hoīes ipsos. Ex quo sequit̄ ꝙ si ꝓximos eo
tātūmodo diligim⁹ inquātū in nostrū vsū
venire pñt. manifestū ē ꝙ eos non vere dili-
gimus nec sicut nosipsos. Et ꝗdē apparet
hoc in amicicia vtilis ⁊ delectabilis. Qui. n.
amat aliquē q̄ē ad suā vtilitatē ⁊ delectati-
onē seipsū amare cōuincit̄ cū ex altero bo-
nū delectabile vel vtile querit. non illū ex ꝗ
querit. Tales enī tā false amāt ꝓximos sicut
tu false dicis amare pisceo. galliacios. ⁊c. ꝗs
tuo stomacho vis nō āt eis bonū vis ꝫ tibi.
Nō aūt quare dilectionē ꝓximi oportet eē
verā nō fictā ē. q̄ charitas vt describit Apo
stolus est q̄ ꝓcedit de bono corde ⁊ cōscien
tia pura ⁊ fide ñ ficta. Et. j. Cor. xiij. Charitas
non q̄rit que sua sunt. Hui⁹ rei etiā seipsū
exemplū dat apl̄s. j. Cor. x. dicēs. Nō q̄rens
qd̄ mihi vtile est ꝫ qd̄ multis vt salui fiant.

Scdō ad determinatū modū diligendi
ꝓximum sicut se inducit vt sit iusta et recta.
Oportet igit̄ vt eo ordine ꝗs bona ꝓximis
optet ꝗ sibi quinqꝫ supra tacta debet opta
re. ꝑcipue ꝗdem bona spūalia. deinde bona
corporis. demū q̄ in exteriorib⁹ reb⁹ ꝯsistūt
Unitam tibi q̄ꝫ ꝓximo btitudinē et virtutes
orādo desiderare debes sine ꝯdicione abso
lute dicēdo. O deus illa mihi ꝯfer. Ratio ē
q̄ talia bona nulli obesse pñt. Orando aūt
ꝑ scīa ꝑ bonis corporis et exteriorib⁹ ꝯdici
onaliter implicite peti debent. puta si ꝓsunt
ad beatitudinē. Rō ē. quia talia multis ob
sunt. multis etiā ꝓsunt. Sed cui ꝓsunt no
uit deus cui cōmittit̄ ꝑ ꝯdicionē. Hunc etiā
modū Socrates orare docuit. vt habetur
in vitas phor. Jō Aug⁹. de doctrina christi
ana dicit. Nō eq̄ diligat̄ qd̄ minus vel am
plius diligendū ē. ¶ Tertio ex ꝑdicto
modo ꝑcipit̄ vt sit sc̄a ꝓximi dilectio. Pro
quo notandū ꝙ in [illegible] ctiōe ꝓximorū sp con
tingit plures ꝯuenire vel adunari. Quidā
enī cōuenīūt in aliqua naturali vnione sm
generationē materialē. puta q̄ ex eisdē pa
rētib⁹ oriunt̄. Alij vero cōueniūt ꝯueniētia
quadā ciuili. puta q̄ sunt eiusdē ciuitatis

municipes sub eodē ꝓncipe et eisdē legibus
gubernant̄. Alij sm aliqd̄ officiū vel negoci
um aliqua ꝯueniētia vniuntur. Sicut qui
sunt socij in negociando vel militando vel
fabricādo. Et huiusmodi ꝓximorū dilectiōes
honeste q̄dē et recte possunt eē. Sꝫ nō ex h
scē dicunt̄. sed solum ex hoc ꝙ dilectiō ꝓximi
ordinat̄ in deum. Sicut eni hoīes q̄ sūt vni
us ciuitatis consortes in hoc cōueniunt ꝙ
vni subdunt̄ ꝓncipi cui⁹ legib⁹ gubernant̄
ita oēs homines inquantum naturaliter in
beatitudinē tendūt habēt quādā generalē
cōuenientiā in ordine ad deū sicut ad sum
mū oīū ꝓncipē et btitudinis fontē. et totius
iusticie legislatorē. cui⁹ beneficio et guber
natione vniunt̄. Bonū aūt cōe sm rectam
rōnē ē bono ꝓprio ꝑferendū vt docet natūa
de vacui ꝑuentione. et mēbra in cordis vel
in capitis defensione. et ciues in ciuitatis ⁊
cōmunitatis ꝓpugnatione. Ergo in susppsi
us ⁊ ꝓximi dilectione cū sint ꝑticularia bo
na dilectio sancta efficit̄. q̄ñ in deū vniuersa
le nostrū bonū ordinat̄. Unū. j. Joh. iiij. Hoc
mandatū habemus a deo vt q̄ deū diligit
diligat et fratrē suū. ¶ Quarto ex mo
do dilectiōis instruimur vt ꝓximi dilectiō sit
efficax et opōsa. vt sicut vnusquisqꝫ nō solū
sibi optat bona aīe et corpis ꝫ etiā effectuali
ter ad habendū laborare debet. Sic etiam
ad bonū nō sufficit bonū habere affectū ꝫ
etiā effectū habere oportet sm illud. j. Joh.
tertio. Nō diligamus verbo neqꝫ lingua ꝫ
ope et veritate. Oīa illa tradit Tho. sententi
alit. li. de ꝑfectiōe spūalis vite. ¶ Ex ꝑ
missis sequit̄ ꝓxim regula magistralis. quā
do q̄s peccat mortaliter cōtra dilectionē ꝓ
ximi. q̄ ē. Qñ aliq̄d cōmittit̄ notabilit̄ ꝯ dile
ctiōnē ꝓximi. tūc ē mortale peccatū. qñ ñ. tūc
ē veniale. Qñ āt aliq̄d sit notabilit̄ ꝯ dilectio
nē ꝓximi pōt attēdi penes ista ꝑcepta legis
nature. Quod tibi non vis fieri. alteri ne fe-
ceris. Et ponit̄ Thob. iiij. Et qd̄ vis tibi rati
onabiliter fieri et ex debito. alteri hoc idē fa
cias. Et ponit̄ Matth. vij. Et pōt etiā atten
di penes scandalū actiuum quod ego infero
ꝓximo meo malo exemplo. Sed in quanto

oporteat aliqd ee ꝯtra dilectionē primi. vel quāuis sit illud scādalū ad hoc ꝙ sit mortale n̄ ē determinatū p se. q2 in modico facere contra primū. nō ē mortale. aut in puo eū scandalizare. Un̄ attēdat quilibet penes seipsum qd sibi vellet vel nō vellet fieri. ꝛ p qd factuz seruaret inter se ꝛ primū amicicia vl' non. ſm hoc iudicet aliqd mortale vel veniale. ℔

Scdo patz ex pmissis ꝙ quilibet volēs primū suū peccare mortalit̄. aut cui placeat deliberate peccatū mortale alteri⁹. ille in hoc peccat mortaliter Quia qcqd deliberate fit ꝯtra charitatē illud ē mortale. Sed velle primū mortalit̄ peccare. aut gaudere deliberate de pctō mortali cōtrariat̄ charitate dei ꝛ primi. Dei in quē deberet primū scīe diligere. primi cui vult tātū malū. Tercio sequit̄ a fortiori ꝙ ille peccat mortaliter q̄ primū ad mortaliter peccādū ex deliberatiōe inducit. aut inducere nitit̄. vt ꝯsilio. iussione auxilio inducere nitēs ad fornicādū. pdandū. et ad silia. ptz q2 vult malū mortale primo quē sic odit. nō diligit. quē tn̄ efficacit̄ sic deberet diligere vt ab eo malū auerteret. ꝛ bonū suaderet. ℑ Quo ad scdm pncipale notādū ꝙ plura sūt motiua primū diligēdi elicita ex dictis beati Ambro. li. de officio ꝛ beati Ansel. li. de silitudinib⁹. Primū ē diuina iussio. cui diligētissime ē obediēdū vt patuit in pmo notabili. ꝛ pmo precepto ſm illud ps. Tu mādasti mādata tua custodiri nimis. Scdm ē exēplū brutoꝝ aialium se solo istinctu nature in sua spē amantiū mirabilit̄. pl⁹ aūt tenet hō rōne pditus. Un̄ Ecc. xiij. Oē aial diligit sibi sile. Simile patz in mere existentib⁹. vt aq̄ nō ꝯtrariatur aque. sz ꝯcordat. ignis igni. aer aeri. ꝛ tra tre

Terciū ē cognatō ꝛ vnitas originis. Un̄ ſm Augu. de doctrina christiana. Non putādo⁹ ē prim⁹ solū q̄ ꝯsanguine⁹ ē. Adam ꝛ Euam intēdam⁹. et sic oēs frēs erim⁹. Nec ī aliq̄ spē pfecta aialiū reperit̄. ꝙ ab vno pncipio pdierit. sic oēs hoies ab vno pmo homine. Quartū ē fraternitas spūalis melior carnali. Nā oēs christiani vnū patrem christū ꝛ matrē vnā beatissimā vgīnē Mariā ꝛ ecclesiā catholicā habem⁹ Un̄ Math. xxiij. Patrē nolite vob' vocare sup trā. vn⁹ ē eni pat̄ vester q̄ in celis ē. Quintū ē exēplū christi q̄ pncipiū mediū et finē decurs⁹ sue vite p nobis etiā inimicis posuit. Unde Joh. iij. Sic deus dilexit mūdū vt vnigenitū filium suū daret. vt ois q̄ credit in ipsum nō pereat sz habeat vitā eternā ℞ Sextū ē exemplū āgeloꝝ q̄ etiā pessimos hoies ex charitate custodiunt. Un̄ Math. xviij. Uidete ne ꝯtēnatis vnū ex his pusillis Angeli eni eoꝝ in celis semp vident faciē patris mei q̄ in celis ē. Septimū ē exēplū membroꝝ humani corpis ad suēdū sibi inuicem. Nā si pes ifirmat̄. man⁹ leuit̄ palpat. caput se inclinat. alt̄ pes ad medicū peditat. dorsū se curuat. videt ocul⁹. ꝛ auris medici pcepta auscultat. ꝛ sic de alijs. Cū āt tota eccl'ia vnū sit corp⁹. ꝛ singuli alteri⁹ mēbra. idē facere deberem⁹. nec aliqd mēbrū dspiciēdū eēt. Un̄ Ro. xij. Multi vnū corp⁹ sum⁹. singuli āt alteri⁹ mēbra. Octauū ē silitudo hominis ad deū. ad cui⁹ effigiē quilibz ē in mēte formatus ꝛ baptismo reformat⁹. Un̄ sicut qdam pueros plus diligūt q̄ sunt similiores patri quē dilexerunt. Sic et nos si patrē deuz diligeremus. multū etiā sibi similez quelibz diligeremus. Mēs eni videlicet. memoria. intellectus ꝛ voluntas. sūt qb⁹ capaces sum⁹ oēs infiniti boni ꝛ vniuersalis. Jdcirco etiā vt Sco. dicit sup. iij. de charitate. Charitatis habit⁹ inclinat habentez ad velle haberi deum a se. ꝛ etiā ad hoc inclinat vt de⁹ diligat̄ et capiat̄ a primo saltē cui⁹ amicicia sit deo grata. Charitas eni nō est habit⁹ priuatum amorē in dilecto q̄rens. sicut cupiditas vel zelus que sociū non vult habere vel in se retorquet oia. Nonū ē intuitus multiplicis boni ex dilectione primi sequētis. que vtilitas debet esse occasio nō cā pncipalis saltez sicut etiā cibi odor bonus est occasio comedēdi nō cā. sed sanitas corpis vel delectatō eius ē causa comedendi. Ex dilectōne etiaz primi sequit̄ amicicia. suffragiū. cōsolatō ꝛ vita ppetua. ℞ Quo ad terciū pncipale notādū. ꝙ dilectio primi q̄ multipliciter

mereri possem⁹ heu ꝑ quattuor falsa ꝓximi dilectiões sophisticat̄ et falsificat̄. q̄ innutilis ad vitā eternā efficit̄. Prima est carnalis q̄ de plurimū ē int̄ ꝑsonas diuersorū sexuū. scꝫ solū ꝓpt̄ delectatiões carnales. et semꝑ ē mala. nisi quātū int̄ cōiuges ratōne matrimonii excusat̄. Hec dilectio nōnūq̄ꝫ a spū ſm apli v̄ba incipit ⁊ ad carnalia d̄generat insensibilit̄. Uñ ad dep̄hendūꝫ talem falsitatis amorē se sub pallio boni abscōdētem. sciēdū. q̄ dep̄hendi pōt ꝑ quedaꝫ indicia. Primū indiciū carnalis amoris est q̄ eo capti adinuicē loquunt̄ pauca de spiritualibus ⁊ v̄tutib⁹. et multa de t̄palibus et inutilibus. et ad talia v̄ba vix sufficit t̄pus eis. Hec sentiens caueat caute ne capiatur ne laq̄us hūiꝰ eū. Per oppositū spūalis dilectō p̄ri pascit̄ spūalib⁹ ⁊ pasci ac ociosa fugit. Secūdū indiciū carnalis amoris ē q̄ inq̄eto corde cogitāt de se inuicē cū sunt a se absentes. p̄mo q̄ dē sit de bonis. scd̄o de inutilibus. demū de noxiis. Sꝫ spūal̄ amor q̄escit in deo. cū quē vere amat cōmēdat dō orōibus q̄eto corde. nec cōpatit̄ nec cōgaudet dilectio nisi quātū rō dictat recta. Tertiū indiciū ē īpatientia ꝯdilecti. vt si queꝫ diligit vn⁹ alter tristat̄ vel timet se min⁹ diligi tristat̄ si bona alicō largiunt̄. si familiaritas ei arridet. Sꝫ charitas oēꝫ hoīem diligit et cō diligi letat̄ honeste. et de beneficio alterius impēso cōgaudet. Quartū indiciuꝫ carnalis amoris sūt munuscula. dulces littere sudariola. ⁊ huiusmodi transmissa. que ſm Hiero. chastit amor nō habet. Nā talia conseruata dilectionē nociuā nutriūt ⁊ īspecta inficiūt. Sed spūalis amor habet puras et crebras orōnes. exhortatorias allocutiones ⁊ piaꝝ necessitatum subuentiōes. Quintū indiciū ē inordinata dissimulatio vitioꝝ adinuicē. ꝓ tīo maioris ꝓfectus in casu q̄ alterꝫ localiter distare oporteret. et defensio alterius in aliq̄ vitio vel excessu. Sed charitas ſm illud Apoc. tertio. dicit cum christo Ego quos amo arguo et castigo M

Secūda dilectō ꝓximi est cupiditatis q̄ q̄s aliū diligit ꝓpter lucrū solū. Sic serui diligūt dños. quia volunt habere lucrum scꝫ p̄ciū. et sic e cōuerso dñi seruos. Sic etiaꝫ diligimus equos nostros vineas boues. ⁊ similia. Et illa dilectio non est meritoria quādo p̄cedit ex solo amore seu affectiōe ꝓpr̄ cōmodi. Tertia dilectio est naturalis fūdata in cōiunctione naturalis originis. vt cū volumus alicui bonū. q̄r cognat⁹ vel cōsanguineus. Et sic parētes liberos. ⁊ cognati ꝯsanguineos diligunt. Que dilectio pōt esse bona vel mala ſm diuersas circūstantias. sꝫ nunq̄ꝫ est meritoria. illa naturalis dilectio q̄ñ q̄s diligit aliū solū iō q̄r cognat⁹ ei⁹ est. Sic etiā bruta diligūt fetus suos. Unde Greg. in omel. de aplis. Iste veraciter charitatē habet. q̄ et amicū diligit in deū et inimicū ꝓpter deū. Nā sūt nōnulli qui diligūt ꝓximos scꝫ ꝓpter affectionē carnis et cognationis. q̄bus tñ in hac dilectiōe sacra eloq̄a nō cōtradicūt. Sꝫ aliud ē q̄d sponte īpenditur nature. aliud q̄d p̄ceptis dñicis ex charitate debet̄ obedientie. Hi nimiꝝ ⁊ ꝓximum diligūt. et tñ ista sublimia dilectionis p̄mia nō assequunt̄. q̄r amorē suū nō spūaliter sꝫ carnaliter impendūt. Si quis tñ diligit cognatos nō solum iō q̄r cognati sunt. sꝫ etiaꝫ ꝓpter deū et ex charitate infusa. tunc fit dilectio meritoria. Gratia enī nō destruit naturam. sꝫ eā dirigit et ordinat. Quarta dilectio ꝓximi est socialis. q̄ q̄s alteri vult bonū solū iō q̄r ē soci⁹ ei⁹. vel amic⁹. ꝯciuis. cōpatriota ⁊ familiaris sibi. Que p̄t eē bona vel mala sꝫ circūstātias. ⁊ q̄ñ fit solū ꝓpt̄ societatē. tūc nō ē meritoria. Uñ Matth. v. Si diligitis illos q̄ vos diligūt quā mercedeꝫ habebitis. Dilectō igit̄ ista q̄rta p̄t eē mala. vt ī his q̄ se iuuāt ad peccatū. bona sꝫ nō meritoria in his q̄ sine charitate ī bonis se iuuāt. ⁊ meritoria si fit ꝓpter deum.

Capitulum. III.

De ordine autem dilectionis tria sūt videnda. Primo de numero et gradu diligendoꝝ. Scd̄o de ordine quo ꝓximis effectiue ꝑ elemosynā vel aliter subueniendū sit. Ter

tio an pctõ:es sint diligẽdi. B Quãtũ ad primũ intellectũ notãdũ primo q̃ primũ vel q̃s nõ põt intelligi diligere tripliciter. Primo modo cõplacentiue et delectatiue .i. q̃ q̃s delectet̃ ⁊ cõplacẽtiã habeat in bono qd' aliquis possidet. Scd'o modo aliq̃d diligit̃ affectiue seu optatiue vel desideratiue. Tertio modo effectiue. Prima ȝ dilectio ẽ volitio boni. Et illa dilectio dr̃ dilectio affectiua seu optatiua. Illius aũt dilectiõis sunt plures effect⁹ vt elemosyna corporalis vel spũalis. et opa bona alia. Et ex habitu taliũ effectuũ dr̃ dilectio effectiua. Scd'o rememorãdũ q̃ bona nobis ⁊ p̃ximis desideranda sunt triplicia. Quedã maxima vt beatitudo. Alia media vt virtutes. Tertia infima vt corporea deseruientia. ⁊ quib⁹ male vti possum⁹. vt sciã. honor. diuitie. ⁊ silia. C Tertio nota q̃ cũ charitas inclinet ad diligẽdũ diuersa bona meliora ⁊ optia q̃ ordo necessari⁹ ẽ ibi. Vñ sup illo Cant. ij. Ordinauit in me charitatẽ. Ambro. dicit. Multoȝ charitas inordinata ẽ. qd' primũ ẽ. ponũt tertiũ et quartuȝ. peccat q̃ p̃postere agit. Nã scire qd' facias. ⁊ nescire ordinẽ faciendi. non est pfecte cognitionis. Ordinis nãq ȝ ignorãtia cõturbat meritoȝ formã. Ordo igit̃ diligendoȝ s'm magistrũ iij. dist. xxix. put elicit̃ ex Aug. li. de doctrina christiana. Ambro. vbi pa⁹. ⁊ Hiero. super Ezech. ɔsistit in .xij. gradib⁹. Primo enĩ oĩuȝ de⁹ diligend⁹ est. primo affectiue sic super oĩa vt diligat̃ p̃pter se tãtũ. ⁊ alia oĩa diligant̃ p̃pter ipsũ relatiue in euȝ ordinando ea. et tã firmo amore ei q̃s inhereat q̃ hõ potius vellet se ⁊ omnẽ creaturã nõ eẽ q̃ȝ deuȝ nõ esse. ⁊ q̃ hõ p̃pter nullã creaturaȝ deliberate ⁊ scienter faciat aliq̃d ɔtra p̃ceptũ dei sibi dilecti. in q̃ m̃ debet caueri. vt habes p̃cepto iij. c. viij. R. Scd'o diligat̃ sup oĩa cõplacenter ⁊ delectatiue. sic q̃ nulli velit bonũ sic deo. Tertio effectiue diligend⁹ ẽ sup oĩa. Maxĩme cui effectus exterioris charitatis sibi exhibendi sũt. puta honor ⁊ reuerẽtia specialis cõformitas võlũtatũ. obediẽtia. laus. grãȝ actio. ⁊ silia. s'm illõ ps. Laudate eũ s'm multitudinẽ magnitudinis ei⁹. Ex q̃ patet q̃ hõ sibi timere habẽt q̃ hoĩ in eodũ reuerẽti⁹ se exhiberent q̃ȝ deo. ⁊ ecõuerso timere habẽt p̃sidentes talẽ honorẽ sibi fieri p̃mittentes. vt dicit glo. Hester. iiij. Quã ob causã Mardocheus venerari noluit Aman malũ. B

Scd'o gradu q̃libȝ tenet̃ seipsuȝ diligere quãtũ ad aĩam sibi bonũ volẽdo. put expositũ ẽ primo. c. plus affectiue .i. intẽsiori affectu seu actu dilectiuo q̃ȝ p̃ximo. q̃ᷓ tenet̃ intẽsiori affectu ⁊ volũtãe sibi ipsi velle bonũ beatitudinis ⁊ virtutũ et actuũ bonoȝ q̃ȝ cuicũq̃ȝ alteri homĩ. et tenet̃ se firmi⁹ diligere ad illa ita q̃ minus possit auerti a dilectione sui q̃ȝ cuiuscũq̃ȝ alteri⁹ p⁹ se. Ex q̃ patet q̃ nõ solũ bon⁹ hõ ex charitate. imo mal⁹ debet s'm legem se plus diligere et intẽsius amore optatiuo q̃ȝ p̃ximũ. saltẽ ordinato amore. qui scȝ est respectu p̃dictoȝ triplicũ bonoȝ. nõ tñ q̃ȝdiu est malus debet se plus p̃ximo bono diligere cõplacenter et delectatiue. q̃ᷓ nõ complacere sed tristari debet de eo qd' nũc ẽ. ⁊ desiderare q̃ fiat bon⁹. Et sibi hoc q̃ȝ tot⁹ põt ⁊ diligẽti⁹ q̃ȝ cuicũq̃ȝ alteri p̃curare. Quilibet etiaȝ hõ tenet̃ oẽs hoĩes viatores diligere equaliter. et sicut seipsũ referendo equalitatẽ ad p̃itatem boni qd' optat̃. quia quilibet tenetur primo cuilibet optare et velle eandem beatitudinem. id est equalem beatitudinem. quam sibi optat. et eandeȝ perfectionem virtutũ et gratiarum. quia hoc est diligere proximũ tuum sicut teipsum. id est. ad idẽ bonum ad quod teipsuȝ. vt vult Aug⁹. super illo Gal. vj. Operemur bonũ ad oẽs. Et aplus dicit. j. Cor. vij. Volo oẽs hoĩes eẽ sicut me. id ẽ. ad tantũ bonũ. licet non tanto affectu teneat̃. E Tertio gradu p⁹ seipsum tenet̃ quis inter oẽs maxime diligere intensiue parentes suos. quia quãto res diligibilis est ipsi diligenti magis cõiuncta ⁊ quãto magis et prius diligebatur ab ea. ⁊ quãto plura ⁊ maiora beneficia suscepit ab ipsa. tanto plus ⁊ intẽsius debet eã diligere Sed pentes alicuius sunt huiusmodi. q̃ᷓ p̃mo gradu cõiuncti dilectione preuenientes natos et eis eẽ post deũ nutrire ⁊ disciplinã tradiderũt. ergo ⁊c. Sed diceres q̃d si pentes

essent mali. nõne tūc ceteri minº ppinqui vel etiã extranei boni essent amore parentibus pponendi. Rñ. q: cõplacentie ꝛ delectatiue debemº plus diligere meliorē. q: debemus plus cõplacere in bono suo adepto ꝛ in maiori bono plº q̃z in minori bono. Sꝫ hõ sic amore optatiuo ꝛ desideratiuo tenetur se plº diligere intēsiue. etiã si malus sit ita etiam optatiue ꝛ desideratiue debet hõ plus diligere parētes malos q̃z alios viatores quoscūq̃z bonos. q: debet intensiori actu eis optare ꝛ desiderare vitã eternam. ꝛ vt boni fiāt. q̃z cuicūq̃z alteri viatori etiã meliori. Et debꝫ etiã hõ maxime ad hoc conari ꝛ cooperari ꝑm exigentiaꝫ status sui. vt boni fiant ꝛ charitatē acq̃rant ꝛ in ea ꝑmaneant. Nõ aūt debet approbare eorū mala facta. q: hoc esset eos odire. Quarto pº parētes debet hõ maxime diligere intensiue filios ꝛ filias Quinto deinde fratres ꝛ sorores Sexto ꝯsequēter plus ppinq̃s q̃z minus ppinquos. Septimo domesticos plus q̃z extraneos Octauo extraneos. Et hoc seruandū est taꝫ ꝑm ordinem charitatis infuse q̃z ꝑm ordinē rectū nature quē charitas nõ aufert. ſꝫ ꝑficit et regulat. Et notat Rich. in tertio di. xxix. q: intēsio dilectionis attendit ꝑm ppinquitatem ad deū que est bonitas ipsiº diligibilis. potest ergo dici. q: ſꝫ tãta esse bonitas extranei vel minº ꝯiuncti. ꝛ tã parua bonitas ꝛ ppinquitas mihi magꝰ ꝯiuncti. vtpote q: nõ attinet mihi nisi in tertio vl' q̃rto gradu. q: ex maiori affectu debeo diligere extraneum magis bonū q̃z magis ꝯiunctū mihi ꝛ minus bonū. Hoc etiã innuit Amb. cū dicit: q: domestici boni sunt etiã malis filijs preponendi ¶ Nono debemº inimicos diligere vt bono nature eoꝝ bonū velimº. sed in quãtū sunt inimici. iniuste nobis nocere cupiētes. nõ debemº eos diligere. Nõ secundū. quia tunc peccatū amaremº. Nõ ꝑmi est. q: eū ī sunt ꝑrimi ꝑm illud ꝑceptū Matth. v. Diligite inimicos vestros. benefacite his q̃ oderunt vos. Pro q̃ ꝑm Tho. notandū q: hmõi dilectio nature inimici pt

dupliciter ꝯsiderari. Uno mõ in generali. Et sic diligere inimicuꝫ est de necessitate salutis. vt s. q̃s in generali diligat proximos ab illa generalitate inimicum nõ excludat alias peccaret mortaliter ꝯtra charitatem. Alio mõ cõsiderat dilectio ꝑrimi in speali vt scꝫ q̃s in speali moueat motu dilectiõis actualis ad inimicū suuꝫ. ita q: actualiter velit ꝛ optet sibi bonuꝫ. illud nõ est de necessitate ꝑcepti. Exemplū. q̃n cogitas de socrate inimico. nõ oportet q: statim velis ꝛ optes sibi bonū actualiter. Nõ est. q: ꝑceptū de dilectione inimici est affirmatiuū. ideo nõ obligat p semp. Sꝫ ꝑceptū est vt nõ odias eū. ꝛ vt nunq̃z velis ꝛ optes sibi mala intētione nocēdi. q: nõ odire ꝑrimū est ꝑceptū negatiuū. ideo obligat semp ꝛ p semp. Est tamē vt dicit Tho. de necessitate charitatis ꝑm pparationē animi. vt scꝫ hõ habeat animū paratū ad hoc vt in singulari inimicū affectiue diliget si necessitas occurret. Sꝫ q: absq̃z necessitatis articulo hõ hoc actu īpleat ꝑfectionis est. Et adhuc maioris ꝑfectionis si amore elicito actu ferat dilectiue in inimicū cū affectu volēdi sibi bonuꝫ. potissime q̃n inimicº actu offendit: vt christo in cruce accidit. De hac materia pleniº dicetur in ꝑcepto q̃nto de homicidio De cimo ꝛ vndecimo et vltimo diligere debemus ex charitate corpa nostra ꝛ ꝑrimorū eis volēdo bonū. Sunt autē corpi bona. cibus. potus. aer. gaudiū. tristicia. somnº. vigilia. abstinētia. ꝛ tã ꝓspera q̃z aduersa. inquantū talia deseruiūt spiritui. Inquantū vo spūm in virtutibº impediunt. talia ꝛ silia nõ sunt bona corpi ſꝫ nociua. q: dãnat per talia eternaliter. vel ad illud disponit. Itez quattuor dotes aīe sunt optima corpi. q̃ sine labore vie nõ acq̃rimº ¶ Ex ꝑmissis omnibº ꝯclusionē illã nota doctoꝝ cõmuniter. q: q̃zuis q̃libet oēs alios homīes ex ꝑcepto teneat in genere diligere sicut seipsum. id est. ad equale bonū. nõ tū oportꝫ ipsum in quēlibet speāliter ꝛ equaliter affectum dilectiõis dirigere Sꝫ dubitat cū mlte alie sunt cõdiciones q̃bº mēbra christi

uiuẽt cõiunguntẽ per iacētas. vt reꝰ auo re
o iꝰ ad in arcti filij ad pr̃em spũalẽ. subdi
ti ad plati. discipuli ad magistr. ⁊ dñi ad ꝓ
uinn. ⁊ ecõuerso. Cur de his nõ fit mẽtio p
ꝓ hib. Rñ. Bonauen. di. j. iii. ꝙ oẽs re
ducunt ad ꝑfatas: vt prima. vxoris ad dile
ctionẽ sui. scđa ad dilectionẽ patris carnal'
vt dilectio patris spũal' ⁊ plati filii. Ultima
duo ad dilectiõz domesticoꝝ. Scđo du
bitat. vtꝝ pater carnal' plus sit diligẽdꝰ pa
tre spũali. Rñ. ibidem Rich. in iij. ꝯclu. ꝙ
licet pater spũalis magꝰ det. nõ tñ ita dé est
causa bñficij qd impẽdit. cũ non det filio il
lud bñficiũ nisi ministerialr̃. Pat aũt car
nalis dedit filio eẽ nature. sicut cã efficiẽs.
⁊ bñficiũ nutritiõis ⁊ doctrine. Honor tñ
magꝰ debet patri spũali ꝑpter statũ. bñfi
cium ⁊ etiã subsidiũ Tertio dubitat an
ꝯiugatꝰ plꝰ teneat diligere vxorẽ q̃ȝ parẽ
tes. Rñ. ꝯm Tho. ꝙ vxor cõiungit viro vt
vna caro. Mat. xix. Erũt duo i carne vna:
ideo in. ensiꝰ diligũ vxor. ſȝ maior reueren
tia est parẽtibꝰ exhibẽda rõe pncipij. Un̄ i
quibusdã magꝰ dȝ vir assistere parẽtibꝰ q̃ȝ
vxori. ſȝ quãtũ ad vnionẽ carnal' copule et
cohabitiõis. relictis oĩbꝰ adherebit vxori. nõ
simplicitr relictis oĩbꝰ. ꝙ nõ his q̃ ad parẽ
tes ꝑtinent quibus etiam subueniendũ ẽ

Quarto dubitat an creaturas irrõna-
les licite diligere possimꝰ. Rñ. Tho. i sum
ma. ꝙ nõ tanq̃ȝ ea ad q̃ amicicia habeat. ſȝ
sicut bona q̃ alijs volumꝰ inquãtũ. ſ. ex cha
ritate volumꝰ eas ꝯseruari ad honorẽ dei
⁊ vtilitatẽ hoĩuȝ. Et sic deꝰ eas diligit. Et h
põt duodecimꝰ gradꝰ eẽ diligẽdi. Ex q̊ pȝ
q̃ȝ male faciũt q̃ canes. aues. eq̃s. vestes. pe
cuniã. ⁊ hmõi plꝰ q̃ȝ aiam vl' corpꝰ in se vl'
in alijs diligũt. II Quo ad secundũ
pncipale: cui magꝰ sit bñfaciẽdũ Rñ. Tho.
in iiij. di. xvj. dicens. Dicit phs. ix. Eth. Il
lud facile nõ est determinare ꝑpter multas
diuersitates boni ⁊ necessarij. ꝯm h est tenẽ
dum. ꝙ sp magis reddendũ est debitũ q̃ȝ
bñficiũ impẽdendũ. vt ipse dic ibidẽ. nisi ex
pte altera assit maior bonitas vl' necessitas.
Et ideo parẽtibꝰ ⁊ ꝓpinq̃s ⁊ bñfactoribus
⁊ eis a q̃bus spũalia accepit hõ magꝰ debet
elemosynã facere si indigeãt. ⁊ ceteris pari
bus. melioribꝰ magꝰ ⁊ magis indigẽtibus
Et sic ꝯm has tres ꝯditiones debẽt gradꝰ
in elemosynis ꝯstitui. ſ. ꝯm honestuȝ. neces
sariũ ⁊ debitũ. Assignare aũt in singul' q̃n
vnũ alteri eoꝝ ꝑferat est impossibile. q: sin
gulares ꝯditiones q̃ attendẽde sunt infini
te sunt. ⁊ nõ cadũt sub arte. de his autẽ vn.
ctio docet ⁊ prudẽtium ꝯsiliuȝ. Hec Tho.

I Quo ad tertiũ pncipale q̃rit. cum
oẽs debeamꝰ diligere. an etiã pctõres de-
beamꝰ diligere. Rñ. Tho. ij. ij. q. xxv. ⁊ ma
gister in iij. di. xxix. In pctõribꝰ duo sũt cõ
siderãda. ſ. natura ⁊ culpa. Scđȝ naturam
quã a deo habẽt capaces sunt beatitudĩs.
⁊ ideo ꝯm naturã sunt ex charitate diligen
di. ⁊ sic debemꝰ eos diligere. ſ. optando eis
vitã eternã. pñiam de pctĩs. iusticiã. ⁊ alia
bona ad vitã eternã ꝓmouẽtia. Sȝ culpa
eoꝝ deo est ꝯtraria ⁊ ei displicet. ⁊ est impe
ditiua eoꝝ salutis. Et iõ ꝯm illã ꝯsideratiõẽ
sunt oẽs pctõres odiẽdi. imo pat et mat et
filij ⁊ ꝓpinqui. vt docet Lu. xiiij. Ideo psal.
Iniquos odio habui. Un̄ Greg. in pasto
rali exponẽs illud psal. Perfecto odio ode-
ram illos. dic: Inimicos dei perfecto odio
odisse est. et ꝙ facti sunt a deo diligere. et q̃
faciũt increpare. prauoꝝ mores ꝑmere. vi
te ꝓdesse. Et ꝯm Aug. in ꝯmone quodam.
Esto similis medico. medicꝰ eñi odit egri
tudinem. ⁊ vt liberet egrotũ febrẽ ꝑsequit.
nolite amare vitia amicoꝝ vestroꝝ si ama
tis amicos vestros.

Capitulum. IIII.

Porro nũc quar

to videndũ est de dilectione pxi
mi put cadit sub cõsilio. de quo
tractãda sũt tria. ꝯm tria p q̃ dilectio pximi
ad pfectionẽ tẽdit A Primo de exte-
sione dilectionis fraterne. Secũdo de intẽ
sione eiꝰ. Tertio de efficacia seu effectu eiꝰ.
que oĩa ponit sanctꝰ Tho. li. de pfectiõe spi
ritualis vite. c. xiiij. xv. ⁊ xvj. Quãtũ igi
tur ad pmũ sciendũ q in extẽsiõe dilectiõis

proximi est triplex grad⁹. Sūt enī q̄dā qui aliq̄s hoīes diligūt vł ꝓpter bñficia ipensa. vel ꝓpī naturalē cognatiōis vinculū aut ciuilis amicicie. Et iste dilectiōis grad⁹ infra terminos ciuilis amicicie coartat. Vñ dñs dicit Matth. v. Si diligitis eos q̄ vos diligunt. quā mercedē habebitis. nōne ⁊ publicani hoc faciunt. Et si salutaueritis fratres vestros tantū: q̄d ampli⁹ facitis. nonne ⁊ ethnici hoc faciūt. Sūt alij q̄ dilectiōis affectū etiā ad extraneos extendūt. dū tñ in eis nō inueniat aliq̄d q̄d eis aduerset. Et hic quidē dilectionis grad⁹ q̄dammō sub nature limitib⁹ coartat. Oīs enī hō naturaliter est oīs hoīs amic⁹. q̄d oñ dit. q: aliū errantē in via dirigit. ⁊ a casu subleuat. Sz q: naturaliter seipsum mag̃ q̄z aliū hoīem diligit. ex eadē radice ꝓcedit vt aliq̄s diligat ⁊ ei⁹ ꝯrariū odio habeat. īō ꝯsequēs est. vt infra naturalis dilectiōis limites inimicorum dilectio non comphendantur. B

Terti⁹ aūt dilectiōis grad⁹ ē. vt dilectiō ꝓximi etiā ad inimicos extēdat. Quē q̄dē dilectionis gradū dñs docet Matth. v. dicēs. Diligite inimicos vestros. bñfacite his q̄ oderūt vos. Et in h̄ pfectionē dilectionis demōstrat eē. Vñ cōcludit subdēs: Estote ergo pfecti sic ⁊ pat̄ vester celestis pfect⁹ ē. Qñ aūt inimici dilectio sit necessaria. non ꝯsulta soli. in p̄cedēti caplō patuit. Q₂ autem dilectio inimici sit sūma. p₂. q: in dilectionib⁹ aliis ad diligēdū mouet aliq̄d aliud bonū. puta vł bñficiū exhibitū. vł ꝯmunio sanguinis. vł vnitas charitatis. aut aliq̄d hmōi. sz ad diligēdū inimicos nihil mouere pōt nisi sol⁹ de⁹. Diligunt enī inq̄ntū sunt dei. quasi ad ei⁹ imaginē facti. ⁊ ipsius capaces. ⁊ q: deū oīb⁹ aliis bonis charitas p̄fert. nō ꝯsiderat certū boni detrimētū q̄d ab hostib⁹ pati ad h̄ q̄ eos odiat. sz magis ꝯsiderat diuinū bonū si eos diligat. Unde qu. ātō pfecti⁹ viget ī hoīe charitas dei. tanto facili⁹ anim⁹ hoīs flectit. vt diligat inimicum. Hec d̄ Tho. C Quo ad secūdū sciendū q̄ scdō pfectio dilectiōis ꝓximi cōsiderat ī h. in intēsione amoris. Manifestū ē enī q̄ q̄nto aliq̄d intēsius amat. tāto facilius alia ꝓpter ipsū cōtēnunt. Ex his ergo q̄ hō ꝓpter dilectionē ꝓximi dimittit vel ꝯtēnit ꝯsiderari pōt an sit pfecta dilectio proximi. Huiusmodi dilectiōis ꝓximi triplex grad⁹ inuenit. Sūt enī aliq̄ qui bona exteriora ꝯtemnūt ꝓpter dilectionē ꝓximorū dū ea vel pticulariter ꝓximis administrāt vł totaliter oīa necessitatib⁹ erogāt ꝓximorū. Q̄d videt̄ aplūs tāgere cū dicit: Si tradidero in cibos pauperū oēs facultates meas. Et Cant. viij. dr. Si dederit hō oēm substātiā dom⁹ sue ꝓ dilectiōe q̄si nihil despiciet eā. Vñ ⁊ dñs hoc cōprehēdere videt̄ cū dic Matth. xix. Si vis pfect⁹ esse. vade ⁊ vēde oīa q̄ habes ⁊ da paupib⁹. ⁊ veni seq̄re me. Ubi oīm bonoꝝ exterioꝝ abdicationē ad duo videt̄ ordinare. s. ad dilectionē ꝓximi. cū dicit Da paupib⁹. Et ad dilectionē dei cū dic: Seq̄re me. Ad idē etiā ptinet si q̄s damnū in exteriorib⁹ reb⁹ pati nō recuset ꝓpter dilectionē dei ⁊ ꝓximi. Vñ aplūs cōmendat quosdā dicēs Heb. x. Rapinā bonoꝝ vestroꝝ cū gaudio suscepistis. Et prouerb. xij. Qui negligit damnū ꝓpter amicū iust⁹ est. Ab hoc enī dilectiōis gradu deficiunt. q̄ de bonis q̄ habēt ꝓximis necessitatem habētib⁹ subuenire nō curāt. Unde. j. Joh. iij. Qui habuerit substām mūdi huius ⁊ viderit frēm suū necessitatē habentem et clauserit viscera sua ab eo. quō charitas dei manet in eo. D Secūdus aūt grad⁹ dilectiōis est. vt aliq̄s corp⁹ suū laborib⁹ exponat ꝓpter ꝓximoꝝ amorē. Cui⁹ rei exēplū aplūs in se oñdit dicēs ij. Thessal. iij. In labore ⁊ fatigatiōe nocte ⁊ die opantes ne quē vestrū grauarem⁹. Ad idē₂ refert. si q̄s tribulatiōes ⁊ psecutiōes ꝓpt̄ ꝓximorum amorē pati nō recuset. Vñ aplūs ij. Corint. j. Siue tribulamur ꝓ vr̄a exhortatiōe ⁊ salute. Et ij. Timoth. ij. dic. Laboro vsq₃ ad vincula. q̄si male operās. sz vbū dei nō est alligatū. īō oīa sustineo ꝓpter electos. vt ⁊ ipsi salutē ꝯsequant̄. Ab h̄ autē gradu deficiūt q̄ de delicijs nihil omitterēt. aut aliq̄d incōmodi sustinerent ꝓ alioꝝ amore. Cōtra q̄s

dicit glo. amos. vi. Ve qui dormitis in lectis
eburneis et lasciuitis in stratis vestris. q co-
meditis agnū de grege et vitulos dē medio
armēti. q canitis ad vocē psalterii. sicut da
uid putauerūt se habere vasa cātici biben
tes in phialis vinū. et optimo vnguēto deli
buti et nihil patiebātur sup contritione Joseph.
Et Ezech. xiij. di. Nō ascēdistis ex aduerso
neqz opposuistis vos murū p domo israel
vt staretis in plio in die dñi. ¶ Terti⁹
aūt grad⁹ dilectiōis est. vt aliqs aīam suā
p fratrib⁹ suis ponat. i. Joh. iij. In h cogno
uimus charitatē dei. qm̄ ille p nob aīam
suā posuit. et nos debem⁹ p fratrib⁹ aīas
nostras ponere. Ultra hūc aūt gradū dile
ctionis intēdi nō pōt. Un̄ Joh. xv. Maio-
rem hac dilectionē nemo habet. qz vt aīaz
suā ponat qs p amicis suis. Un̄ in hoc pfe
ctio fraterne dilectiōis cōstituit. tñ aīam. i.
vitā corpalez. nō vitā aīe. q de⁹ est q aufert
p peccatū mortale. ponere p pximoꝝ salu-
te cadit sub necessitate pcepti i articulo ne-
cessitatis. puta si qs videret aliquē ab infi-
delibus seduci. deberet se mortis piculo ex
ponere. vt eū a seductiōe liberaret. Sed vt
aliqs extra hos casus necessitatis p salute
alioꝝ morti piculis se exponat. ptinet ad p
fectionē iusticie l' cōsilii. Cui⁹ exemplū ab
aplo accipe possum⁹. q dicit. ij. Corinth. xij
Ego aūt libētissime impēdam et supimpē-
dar ipse p aīabus vestris. Glo. Perfecta
charitas est. vt qs patus sit p fratrib⁹ mo-
ri. Habet aūt quandā silitudinē martii cō
dicio huiutis q mors ciuilis dr. iō ad ean-
dem pfectionē dilectionis ptinere videt. q
aliqs seipsum huitati subijciat ppter proxi
mi amorē. et q se mortis piculo exponat. li-
cet hoc pfecti⁹ videat eē. qz hoīes naturali-
ter magis mortē refugiunt. Omnia Tho.
¶ Quo ad tertiū cōsiderat etiā frater
ne dilectiōis pfectio ex effectu. Quāto eni
maiora bona pximis impendim⁹. tāto p-
fectior dilectio eē videt. Sūt aūt circa hoc
etiā tres grad⁹ cōsiderādi. ¶ Sunt enim q
dam q pximis obsequuntur in corpalib⁹ bo-
nis. puta q vestiūt nudos. pascunt fameli-
cos. et alia opa misericordie huiusmodi infir
mis. ministrat. q sibi dño reputat exhiberi.
vt patz Matth. xxv. ¶ Secūdo sunt aliq
q bona spūalia largiunt q tñ nō excedunt
condicionē humanā. Sicut q docet igno
rantē. cōsulit dubitāti et reuocat errantem.
De quo cōmendat Job. iiij. Ecce docuisti
plurimos et man⁹ lassas roborasti. vacillā
tes firmauerunt hmones tui. et genua tre-
mentia confortasti ¶ Tertio sunt eti
am alij q dona spūalia et dona supranatu-
ram et rōem excedētia pximis largiunt. sz
doctrinā diuinoꝝ. manuductionē ad deū.
et spūalium sacramentoꝝ cōmunicanonē.
De his donis facit mentionez aplus Gal'
iij. dicēs: Qui tribuit nob spūm et opat v-
tutes in nob. Et. i. Thessal. ij. Cū accepistis
a nob verbū auditus dei. accepistis illud.
nō sicut verbū hominū sz sicut est verbuz
dei. Huiusmodi igitur bonoꝝ collatio ad
singularē quandā pfectionē ptinet frater
ne dilectiōis. sz qz p bona hō vltimo fini cō
iungitur. in q summa hoīs pfectio cōsistit
Perfectio hec signat Job. xxxvij. vbi dr:
Nunqd nosti semitas nubium magnas.
et sciētias pfectas. Per nubes aūt hm bea-
tum Aug. sancti pdicatores intelliguntur.
Habēt ille nubes semitas subtilissimas. s.
pdicationis vias et pfectas sciētias. duz se
suis meritis nihil esse sciunt. qz ea q pximis
impendūt supra istos existūt. Addit autē
ad hāc pfectionē si huiusmodi spūalia bo-
na nō vni tantū vel duob⁹ sz toti multitu-
dini exhibent. qz hm phm bonū gentis pfe-
ctius est et diuin⁹ qz bonū vnius. Hec om
nia Thomas.

Capitulum. V.

Quartum prece

q ptum qd pmo loco sub pceptis
dilectionis pximi cōnnet Exo.
xx. sic ponit. Honora patrē tuū et matrē tu-
am vt sis longeu⁹ sup terraz. ¶ Ubi
notandū pmo q pter patrē nostrū quē qti
die inuocam⁹ in orōne dñica adhuc tripli
ces sunt patres. quos honorare debemus

Primo carnales hic Secundo spũales p lan. de q̃z numero fuit aplus dicẽs j. Cor. iiij. Ego p euãgeliũ genui vos. Tercio potestates tpales seu dñi. Unde Naamã .iiij. Reg. v. ei dixerũt. Pater si rẽ grandẽ dixisset ppheta certe facere debueras De pimis parentib⁹ pimo tria sunt notanda. Primo quibus motiuis filij parẽtes debẽt honorare. Secũdo qb⁹ modis honorẽ debent eis exhibere. Tercio q̃tupliciter ptra p̃ceptũ hoc pting at peccare. B Quãtũ ad pimũ q̃z stricte hoc mãdatum sit seruandũ docz pimo violanciũ dira maledictio Nã Geñ. ix. Cham deridẽs patris sui verẽda ĩ semine suo maledict⁹ est. Geñ. xlix. Ruben licz esset pimogenit⁹ Jacob tñ bñdicetur⁹ alijs isti dixit: Nõ crescas. q2 ascẽdisti cubile patris tui. Esau venator ꝛ par in tabernacul' inhabitãs bñdictionẽ pimogeniture perdidit. qui ĩ Jacob obediẽs inuenit Geñ. xxv. ꝛ xxvij. Secũdo idẽ suadet vite filiorũ abbreuiatio. Nam Deut. xxj. Si genuerit hõ filiũ ptumacẽ ꝛ pteruũ q̃ nõ audiat patris vel matris imperiũ apprehẽdẽt eũ ꝛ ducent ad seniores ciuitatis illi⁹ ꝛ ibi accusabũt eũ de comessationib⁹ luxurijs ꝛ puiuijs ꝛ lapidabit eũ oĩs ppłus. Sñia est ibidem Sic duo filij Heli correpti a patre nec emẽdati fortes vna die occisi sunt ĩ bello capta archa. j. Reg. iiij. C Tercio idez suadet multiplex natoꝝ bñdictio Nã hic in p̃cepto illo spẽaliter lõgitudo viuẽdi in pimium p mittit. supple. si filio valz ad salutẽ. vl' ad cõmodũ mai⁹. Si eñ nõ ad hoc valeret diu viuere plaga eẽt diu viuere. nõ pmium. q2 diu in pctĩs viuẽtes peius dãnant ĩ Ex opposito diu bñ viuere bñficiũ dei magnũ ẽ Sic Sem fili⁹ Noe q̃ patrẽ honorauerat q̃ Sem videt fuisse p̃m mltos Melchisedech rex salẽ. quẽ pstat diutissime vixisse. videlicet annis plusq̃z sexcẽtis. ex Geneb. xj. Qd enã ptz in bñdictionib⁹ Joseph. quez pat oĩb⁹ filijs p̃tulerit. eo q obediẽs fuerat in arduis. vt patuit in exitu vltimo ad pascua v̀sus frẽs. Hic inq̃z Joseph q̃ntã materiã patiẽtie castitatis. q̃ntã potẽtiã ꝛ de pe⁹ fit. ꝛ semẽ eius pater Geñ. xxxvij xxxix. xlj. et. xlij. multiplr D Quarto idẽ docet filioꝝ iudeoꝝ erga parẽtes pia honorũ pulsio aut bñdictio. Nã Dauid diu ĩ psecutione Saul mãsur⁹ in eius dem p̃ncipio sollicite matrẽ ꝛ patrẽ cõmẽdauit regi moab. j. Reg. xxij. Rechabite cũ liberis ad iussum patris eoꝝ Jonadab imppetuũ nõ biberũt vinũ. domũ nõ edificauerũt. semẽtẽ nõ serebãt. vineã nõ plantauerũt. ꝛ solũ in tabernaculis manserunt. nisi in necessitatẽ guerraꝝ. Hiere. xxxv. Idcirco p̃ eũcius israelitis laudant a deo. Sic etiã p̃fectiõis exẽplar Jesus erat subdit⁹ illis. s. parẽtib⁹. Et in mortis agonia de matre sollicit⁹ virginez virgini cõmẽdauit. Joh. xix. E Quinto idem docet paganoꝝ multiplex erudicio. vt docet Valeri⁹ li. v. p plura exẽpla. Nã filia quedã cui⁹ mater incarcerata ꝛ fame necãda iudicis psensu obtinuit vt matrẽ visitaret. p custodes tñ prius q̃sita ne alimenta afferret Que filia matrẽ diu lactãs. tandez p custodes explorata est matrẽ alere Qd cũ iudex pcepisset vite matrẽ filie donauit. in pietatis mun⁹ ꝛ loc⁹ cõsecrat⁹ dijs a ploribus vt alij scribũt. Itẽ ibidẽ Valeri⁹ dic de Coraliano romano q̃ cũ a romanis pscript⁹ ꝛ ex alioꝝ fact⁹ esset. ꝛ romanis nulla ten⁹ nec p̃ce nec donib⁹ recõciliari valeret veniẽte ad eũ de roma matre stanm a filio obtinuit romanis pacẽ Itẽ ibidẽ de filio Cresi regis refert. q cũ fili⁹ eius mutus videret ab alio q̃dã patrem debere occidi. nec lingua nec virib⁹ hũc patrẽ eẽ demonstrare posset. ĩ pietatis mun⁹ lingua ei⁹ soluta est ꝛ locutus est hũc patrẽ. ꝛ alia clare eloquens in multoꝝ stuporez. F Sexto idẽ suadẽt creature irrõnales celi aues Nã vt dic̃ Ambro. examerõ. v. ciconie pie aues parẽtes senes nudatos plumis tegũt fouẽt alis. ꝛ nutriũt alimẽtis. Et ibidẽ di. q admirãda est cornicis clemẽtia. Nã cũ parẽtes p longeuã senectutẽ plumaꝝ tegmĩe ꝛ alaꝝ regimine minorari pting it. cornices iuniores ppriis p̃nis eos fouẽt. et collecto cibo pascũt. qñ etiã parentes eoꝝ senescũt

cos iu.lcro alas suas sublevãt ⁊ ad volãdũ
exercẽt. vt in pistinos vsus mẽbra dissueta
revocẽt ⁊ reducãt. vt dic̃ Barbo. in de pp
etatib⁹ rez. Et solũ vt historiogphi ponũt.
vultures pentes fame pire sinũt. Et vere.
fert Guil. de apib⁹ pte. ij. Apes in mores ũ
in ope tãtũ. sꝫ etiã in fetu q̃ꝫ iuuãt matres.

G Septimo illud docẽt insensibiliũ
exẽpla. Vñ Pe. Rauen. Tolle radiũ a so-
le ⁊ nõ lucet. riuũ a fonte ⁊ desiccat. ramũ
ab arbore ⁊ arescet. mẽbrũ a corpe ⁊ putre-
scet. Sic sepa filiũ a deuotiõe paterna. ⁊ iã
nõ est fili⁹. sꝫ collega istoꝝ de qb⁹ dr. Vos
a patre diabolo estis. ⁊ opera patris vestri
vultis pficere H Quo ad secũdũ pn
cipale notãdũ sm Tho. ij. ij. q. cxij. Licꝫ in
hoc pcepto exprimat̃ solũ honorario parẽ-
tu. tñ in illa tñ honoratiõe intelligit̃ mãda-
ri sustẽtatio eoꝝ ⁊ q̃cq̃d aliud a suis liberis
ipsis debitũ est. Sic iterptat̃ chas⁹ Mat-
thei. xv. Et sup illo Ephe. vj. Honora prẽm
tuũ ⁊ matrẽ tuã. dic̃ glo. Iubemur pentes
honorare. i. obsequiũ pietatis ⁊ reuerẽtiaꝫ
exhibere ac necessaria ministrare. Cõsistit au
tem reuerẽtia exhibẽda pentib⁹ sm Alex.
de hal. in trib⁹. Primo in affectu. vt liberi
parẽtes amẽt. eis bona optẽt. p eis orent. ⁊
eꝫ inde timeãt eos ⁊ reuereãt̃ et offensaꝫ
eoꝝ caueãt pp̃ter potestatẽ quã a deo i fili-
os hñt. quoꝝ sunt pncipia p⁹ deũ. Secun-
do psistit in signo exteriori ⁊ reuerẽtia. q̃ fit
assurgẽdo. supra se locãdo. vbũ porrigẽdo
loquẽdi. ⁊ similib⁹. Tertio psistit in effectu
vt eis obediãt in oib⁹. saltẽ q̃ ptinẽt ad vti-
litatẽ ⁊ necessitatẽ rei familiaris. ⁊ q̃ ptinẽt
ad bonos mores. q̃ saluti sũt necessaria. sm
illud Eph. vj. Obedite filij pentib⁹ vestris
in dño. i. sm iusticiaꝫ ⁊ fidẽ dñi dei. Et Col.
iij. Filij obedite pentib⁹ vestris i oib⁹. i. vt p
us expositũ est. Quarto psistit in sustẽtati-
one eoꝝ hẽda ptria. vbo p psolatiões. facto
p ministeria corpalia vbi op⁹ ẽ. ⁊ dono tẽ-
porali. q̃ꝫ iustũ eñ est q parẽtes pueros de
biles nutriãt. tã dignũ est vt filij fortes pen
tes debiles iuuẽt. I Dubitat̃ circa h
pmo. vtꝝ hõ mag̃ debeat diligere patrẽ q̃ꝫ

matrẽ. Hãc q̃stionẽ mouet Seneca. li. de
clamationũ. videlicꝫ an fili⁹ pot⁹ teneat̃
alere patrẽ q̃ꝫ matrẽ sub hoc casu. quidaꝫ
pat̃ a piratis capt⁹ ad filiũ mittit p auxilio
habẽdo. sꝫ mater ceca domi manẽs nec ha
bẽs aliud auxiliũ q̃ꝫ filiũ eũ pcepit manere
eo q vtrũq̃ꝫ iuuare non posset. quẽ ergo
iuuabit fili⁹. Seneca forte ambas partes
roborat. sꝫ nõ soluit. Legiste tñ rñdẽt Insti.
de patria ptãte in glo. q ãti⁹ habeat patrẽ
alere. q2 ex legis psumptiõe vt coiter pl⁹ fi-
lius sperat habere a patre. Et Tho. ij. ij. q.
xxvj. arti. x. dic̃ q magis tenet̃ diligere prẽm
q2 dicat beat⁹ Hiero. sup Ezech. q p⁹ deuꝫ
omniũ patrẽ diligend⁹ est pat̃. ⁊ postea ad
dit de matre R Vbi notãdũ q i istis
cõparationib⁹ vt q̃dã dicũt. q̃s Tho. nõ re
probat. hoc q̃d hic dr intelligẽdũ est p se vt
videlicet intelligat̃ eẽ q̃stio de patre inquã
tum pat̃ est. an sit pl⁹ diligẽdus in atre iq̃n-
tum mater ẽ. Pot eñi. subdit Tho. in oib⁹
hmõi tãta esse distãtia v̈tutis ⁊ malicie. vt
amicicia soluat̃ vl minuat̃. vt dic̃ phs. viij.
eth. Et iõ Amb. dicit q boni domestici sũt
malis filijs p̃ponẽdi. Sꝫ p se loquẽdo pat̃
mag̃ diligẽdus ẽ q̃ꝫ mater. Amant̃ enim
pat̃ ⁊ mater vt pncipia q̃dã naturalis origi
nis. pater aũt h3 excellẽtiorẽ pncipij rõnem
q̃ꝫ mat̃. q2 pat̃ est pncipiũ p modũ agentis
mater aũt p modũ patiẽtis ⁊ materie. et iõ
pater p se loquẽdo est mag̃ diligẽd⁹. Tñ h
spẽs amicicie de q̃ nc loq̃mur ẽ amicicia q̃
debet̃ patri ⁊ matri sm generatiõis rõem.
Est eñi alia spẽs amicicie q̃ diligim⁹ amã-
tem. Alia q̃ generãtẽ. Prima spẽ possum⁹
pl⁹ diligere vnũ. scda spẽ aliũ. Nã matres
naturalit̃ pl⁹ diligũt filios q̃ꝫ prẽs propter
tres rões. Primo q2 pl⁹ laborãt i eoꝝ ge
neratiõe. Vñ ponũt ibi mag̃ de suo. Scdo
q2 magis sciunt q sunt sui filij q̃ꝫ prẽs. Ter
tio q2 statim natos secũ tenẽt ⁊ nutriũt. nõ
aũt patres. Sicut ⁊ psanguineos cũ q̃bus
mag̃ nutriti sum⁹ vel puersati ampli⁹ dili
gim⁹. q2 amicicie naturali adiungit̃ amici
cia socialis. Et hoc totũ redit ad hoc q pl⁹
ponit mat̃ de suo i filio q̃ꝫ pat̃. sꝫ plus de eo

qd filius est poni᷑ a patre q̄ꝫ a matre. q꞉ pater dat v̄tute formatiuā q̄ est dispositio ad nobilissimā aīe rōnalis formā. mat vo materiā. ꝛ iō naturalr̄ hō pl⁹ patrē diligit ꝛ cōsanguineos ex pte patris. Hec d̄ Tho. L

Dubitat̄ scd̄o an filij ꝛ filie in reuocatione votorū a parētib⁹ acceptatis debeāt obedire. Rn̄. s̄m Tho. ij. ij. q. lxxxviij. ꝙ filij ꝛ filie sub parētū vl̄ tutor̄ degentes tutela sunt in statu triplici. Quidā q̄ nōdū hn̄t vsum rōis. ꝛ tales quātūcūqꝫ annosi non possūt aliq̄d vouere. q꞉ non pn̄t deliberare Alij sunt q̄ an̄ annos pubertatis. i. masculi an̄ decimūq̄rtū annū. femelle an̄ duodecimū attigerūt vsum rōis. Et tales possūt quātū in ipsis ē vouere sine pctō. ſꝫ votum eor̄ pōt irritari p parētes q꞉ cure remanēt adhuc subiecti. q̄ reuocatō etiā sine pctō fieri pōt a parētib⁹ vl̄ tutorib⁹. Nō q̄re nati vouētes nō peccāt. q꞉ īplicite subintelligit si parētes ꝯsenserint. Nō quare parētes reuocādo nō peccāt. q꞉ vtunt̄ iure suo Quātūcūqꝫ tn̄ p̄fati filij an̄ annos pubertatis sint doli capaces. nō pn̄t obligari voto solenni religiōis pp̄ter ecclie statutū qd respicit id qd in plurib⁹ accidit. Tertij sunt q̄ vouēt post ānos pubertatis. Et tles si sunt libere cōdicionis quātū ad ea q̄ sūt sue potestatis ꝛ sue p̄sone. pn̄t se obligare voto religionis vel simplici vl̄ solēni sine voluntate parentū. Et eadē rō est de alijs votis. ꝛ cōtrahere pn̄t. Nō sunt aūt sue potestatis tales sp̄ q̄ ad dispēsationē domesticaꝫ. Id circo nō pn̄t aliq̄d vouere qd sit ratū sine consensu patris. M Dubitat̄ tertio. an filius teneat̄ obedire parētib⁹ carnalibus quātū ad oīa Rn̄. Tho. qdl. ij. q. v. ar. j. q̄ n̄ sed in q̄busdā Nā cū obediētia p̄lato debeatur. ad illa se extēdit debitū obediētie ad q̄ se extēdit ius p̄lanōis. Habet aūt pat carnalis ius p̄lanōis in filiū. Primo q̄dē q̄ntum ad domesticā ꝯseruatiōeꝫ. Sic eni est paterfamilias i domo. sic rex in regno Un̄ sicut subditi regis tenent̄ obedire regi i his q̄ ptinēt ad gubernationē regni. ita etiaꝫ filij ꝛ alij domestici tenēt̄ obedire patrifamilias in his q̄ ptinēt ad dispēsationē domus Secūdo quātū ad mor̄ disciplinā. Unde aplūs dicit Heb. xij. Patres q̄dē carnis nostre habuimus eruditores ꝛ reuerebamur eos. Debet eni pater filio etiā disciplinam ut phs dicit. In his ergo tenet̄ obedire filius patri carnali. ꝛ n̄ in alijs. Un̄ illud Col. iij. filij obedite parētib⁹ vestris p̄ oīa. intelligit oīa ad q̄ se ius p̄lanōis extēdit. Adeo etiā nō exhibet irreuerēti parētib⁹ q̄ eis n̄ obedit in his in q̄bus eis obedire nō tenet̄.

N Quo ad tertiū p̄ncipale patꝫ ex p̄missis ꝙ multipliciter nati peccāt ꝯtra hoc p̄ceptū in parētes. Primo q̄ parētes irridēt paupes aut debiles. Terreat hos maledictio Cham. Gen. ix. Secūdo q̄dā parētes duris v̄bis ꝯtristāt. ꝯtra aplm̄ dicentem. j. Timoth. v. Seniorē ne increpaueris. ſꝫ obsecra vt patrē. iuniores vt fratres. anus vt matres. adulescētulas vt sorores in oī castitate Tertio alij parētibus maledicūt. ꝯtra illud Exodi. xxj. Qui maledixerit patri et matri morte moriat̄. Et Prouerb. xx. Qui maledixerit patri vel matri extinguet̄ lumē eius in medijs tenebris. ꝛ morietur in petis suis ꝛc̄. Quarto q̄ mortē parētū suor̄ optāt ex eorum odio aut appetitu bonor̄ vel hereditatis. Un̄ Prouer. xix. Qui affligit patrē erit ignominiosus ꝛ infelix. Quinto q̄ parentib⁹ paupib⁹ vel indigentib⁹ non ministrant cū posse. ꝯtra illud Eccl. iij. fili suscipe senectā patris tui ꝛ si defecerit sensu. supple. p sapiam vel impacientiā. veniaꝫ da illi. Sexto q̄ nō obediūt. ſꝫ p̄terue recalcitrāt i his videlicet q̄ ptinent ad patris imperiū. q̄ iubent̄ lapidari. vbi sup:a Septimo qui manus violētas i eos iniecerit. Cōtra q̄s Exodi. xxj. Qui pcusserit patrē vl̄ matrē morte moriat̄. Octauo q̄ parētib⁹ defunctis per suffragia nō subueniūt. ꝯtra q̄s Prouerb. xix. Qui affligit patrē erit ignominiosus ꝛ infelix O Dubitat̄ p̄mo q̄re huic p̄cepto addit̄ p̄missio p̄mij pl⁹ q̄ꝫ alteri mādato Rn̄. s̄m Alex. de hal. in suo tertio ꝛ alios Primo vt ad sustētationē parētū allicerētur filij ex p̄mio. quēadmodum parentes

alleuiat ad matrimonē filiorū ex natura Secundo q: cõtrarium est vt vidē. prelatos in parētibus filij tales etiā recipiāt longitudinē in te in seipsis Tertio q: pcepta dantur deis ad q̄ in qbus dā hō ñ inclinat aut modicū. Sz ad subueniendū filij sparētes inclinant multum: ⁊ ecōuerso modicū. ideo necesse fuit mādari. Sic videm⁹ etiā q truncus pūdet ramis nō ramū trūco: Corp⁹ mēbris non mēbra oīa corpi Sol radio. nō radi⁹ soli. Fons riuo. nō riu⁹ fonti. P Dubitaē secūdo. vtrū aliqs pcepto patris possit cōpelli ad matrimonium cōtrahēdū Rñ. Tho. iiij. scrip. dis. xxix. ar. vlt. Cū in matrimonio sit qdā̄ ꝑ vinus ꝑpetua. pat nō pōt cogere filium ad matrimonium ꝑ pceptū. cū sit libere cōdicionis. sz pōt eū inducere ex rōnabili cā. ⁊ tūc sicut se hz fili⁹ ad cām illā. ita se hz fili⁹ ad pceptū patris. vt si rō illa cogat de necessitate vl' de honestate. ⁊ pceptū filiū cogat. alias nō. Hec Tho. Q Dubitaē tertio vtrū inuitis parētib⁹ fili⁹ possit intrare religiōz Rñ. Tho. qdlib. ix. q. v. ar. j. Distinguēduz ē. q: aut iste q hz ꝑpositū intrādi religionē videt se in seculo nō posse viuere sine peccato mortali vl' nō de facili. Si timet sibi de periculo peti mortalis. cū magis teneaē saluti aīe sue ꝓuidere q̄z corpali necessitati parentum. nō teneē in seculo remanere. Si autē videt se posse in seculo cōuersari absq3 pctō mortali adhuc distinguēduz est. q: aut sine ei⁹ obsequio parētes nullo mō viuere pñt. ⁊ sic tenetur eis seruire. ⁊ alia opa pfectiōis pretermittere. ⁊ peccaret eos dimittens. Si vō sine ei⁹ obseqo pñt parētes aliqualit' viuere nō aūt honorifice. nō ꝓpt hoc teneē opa pfectiōis dimittere. Sec⁹ aūt est illo q iā religionē intrauit. q: cū iā sit mortu⁹ mūdo ꝓpter pfessionē. solut⁹ ē a lege q̄ in mundanis obseqis parentib⁹ tenebaē. sm doctrinaz apli Ro. vij. In illis aūt spūalib⁹. puta orationib⁹ ⁊ hmōi. eis teneē seruire. Et hoc qd dictū est de introitu religiōis. pōt dici etiam de obseruātia v'ginitatis ⁊ d' alijs opib⁹ pfectiōis. Hec Tho. R Dubitaē q̄rto vtrū ille cui⁹ pat nō potest sustentari a filio nisi cōtrahēdo accipiat dotē vñ patrem nutrire possit teneaē cōtrahere vt patrē sustentet Rñ. Tho. eodē arti. Casus ꝓposit⁹ non videē de facili possibilis. Vix eni cōtingere pōt. qn quis parētes sustētare possit absq3 matrimonij cōtractu. saltē manib⁹ opando ⁊ mēdicādo. Si tñ hoc cōtingeret ess3 idē iudicium de virginitate seruanda in isto articulo. ⁊ de alijs pfectionis opib⁹. sicut est de introitu religionis. vt prius dictum est. Hec Thomas.

Capitulum. VI.

De honore secun

do patri videlicz spūali exhibendo videnda sunt tria. Primo videbiē q3 stricte mādatū sit platis spūalib⁹ obedire. Scdo in qb⁹ sint ⁊ qliter honorandi. Tertio qt modis circa eos hoc pceptuz nō seruet A Quātū ad pmū notādū q pater spūalis est qcūq3 plat⁹ regēs i spūalibus aliquē. quē doctrina euāgelica generauit. vl' hab3 nutrire pserttim si eucharistie sacramētū vel alia sibi ministrat spūalia. vt sunt papa. epūs. pleban⁹. ⁊ vicē eorū gerētes. cōfessores. pdicatores. abbāsse. priorisse. Vñ apls. j. Cor. iiij. Ego p euāgeliuz genui vos. Debis intelligit illud mādatū apli. Obedite ꝑpositis vestris et subiacete eis. ipsi eni puigilāt quasi rōem p aiab⁹ vestris reddituri vt cū gaudio hoc faciāt nō gemētes. Debis Christ⁹ ait Luce. x. Qui vos spernit me spernit. Et vt nō solū bonis sed etiam malis obedire debeamus. docet Matth. xxiij. christ⁹: vbi sic dr. Jesus locutus est ad turbas ⁊ ad discipulos suos dicēs. Sup cathedrā Moysi sederūt scribe ⁊ pharizei. Oia ergo qcūq3 dixerit vob seruate ⁊ facite. sm vō opa eorū nolite facere. dicūt eni ⁊ nō faciūt Et ad id deseruit aptē exēplū in vitaspatz. vbi dr. q ad quēdaz solitariū venit quidā pbyter cuiusdā basilice vt ꝯsecraret ei oblationē ad cōicandum Quidā aūt venit accusans sacerdotē apd solitariū. Venit ergo pbyter qdā vice volens ꝯsecrare oblationē. i. celebrare missā3.

Sz solitari⁹ pulsanti nõ aperuit. ⁊ sic sacerdos discessit. Et vox ad solitariũ. Ecce tulerũt sibi hoĩes iudiciũ meũ. Et fact⁹ ẽ velut in excessu mẽtis solitari⁹. ⁊ videbatqꝫ q̃si puteũ aureũ. situl. ã aureã ⁊ funẽ aureũ. aquã qꝫ valde bonã. Haurire aũt vidit quendã leprosũ ⁊ refundẽtẽ ĩ vas. Uidit igit̃ h̃ solitari⁹ ⁊ cupiebat bibere. sz noluit ppt̃ leprosum q̃ hausit. Et vox. Cur ñ bibis. nã iste solum hausit nihil inq̃nauit. Expgefact⁹ solitari⁹ mysteriũ itellexit. ⁊ mittẽs p sacerdote sicut p⁹ erat solit⁹. ab eo oblaõez suscepit.

B Sz q̃rit in q̃b⁹ laici teneãt suis p̃latis ecclia sticis obedire. R̃n. Ulric⁹ li. iij. ti. iiij. ca. xv. Laici nõ tenẽt p̃latis ecclia sticis obedire nisi ĩ h̃is ad q̃z obseruãtiã se in baptismo obligauerũt. s. vt teneãt verã fidez cũ opib⁹. ⁊ abrenũciẽt sathane ⁊ oĩb⁹ pompis ⁊ opib⁹ ei⁹. ⁊ p ɔ̃sequẽs q̃ntũ ad omne pctũ vitãdũ ⁊ sp̃uale bonũ ɔ̃sequendũ. In alijs aũt actib⁹ nõ subdunt eis nisi q̃ntum ad ista ptinere seu reduci pñt C

Quo ad secũdũ p̃ncipale notãdũ q̃ honor debit⁹ p̃latis ecclia sticis p multa ẽ exhibẽd⁹. Primo vt bonũ eis corde optemus. ⁊ nõnũq̃z p eis orem⁹. ne ppt̃ pctã s̃bditorũ p̃lato grã v̄bi dei subtrahat̃. Quia dic̃ Greg̃. sup Ezech. omel. xj. Aliq̃n aũt ppter malos auditores bonis tollit̃ s̃mo doctorib⁹. Aliq̃n v̄o ppter bonos auditores dat̃ s̃mo doctorib⁹ etiã mal. Beniuole valde se habuit dauid erga letalem inimicũ saulẽ p⁹ vnctũ regẽ. ⁊ iã a deo abiectũ. nõ obstãte q̃ ipm regẽ iã vnct⁹ eẽt dauid Quia enĩ saul vnct⁹ dñi fuit. mansuetissime se ad eũ habuit dauid. vt patz. j. Reg̃. ca. multis. Qũto pl⁹ ad sacerdotes ecclie sepẽ p̃liciter deo ɔ̃secratos nos beniuole habere debem⁹. Itẽ aliq̃n ppt̃ pctã ppli deus pmittit regnare hypocritã. Job. xxxiiij. Quia erit sicut ppl̃s. sic sacerdos. ⁊ sic seru⁹ sic ⁊ dñs ei⁹. Esa. xxiiij. Ergo ad h̃ malũ euitãdũ oprandũ subditis ẽ. ne dũ pastor p abrupta gdit̃ grex in p̃cipiciũ labat̃. vt Greg̃. dicit. D

Secũdo subditi studere debẽt vt bona de p̃latis dicãt ⁊ eos honorẽt. v̄l d̃ eoꝝ maliis taceãt. nisi vbi locũ h̃z fraterna correctõ ⁊ mõ licito sperat̃ emẽda. Ratio. q̃ illd̃ ad quelibet fieri dz. ergo pl⁹ circa p̃latũ. Nã d̃ omni v̄bo ocioso reddituri sum⁹ rõem. vt vitas aũt. quãto pl⁹ de malo ⁊ p̃lato detrahẽdo. alias nihil seq̃t̃ nisi infectio ppl̃i et peccatũ ppriũ E Tertio tenent subditi eis ad reuerentiã gestuũ ppt̃ excellẽtiã status eoꝝ ⁊ dignitatis. Et tales s̃m mag̃ ⁊ min⁹. Uñ apl̃s. j. Timoth. v. Qui bñ p̃sunt p̃sbyteri duplici honore digni habeãt̃. maxime q̃ laborant in v̄bo ⁊ doctrina. Quarto donis ⁊ obuẽtionib⁹ honorãdi sũt p̃lati ecclesiastici. puta decimis ⁊ oblationib⁹ cõtibus ac alijs eoꝝ iurib⁹. q̃ talia sunt eoꝝ stipẽdia ad sustẽtationem vite eoꝝ ordinata. Et illud pbat apl̃s. j. Coꝝ. ix. post p̃fata verba immediate subdẽs. Scriptũ est. Nõ infrenabis os bouis triturãtis. Dignus est enĩ operarius mercede sua. Uñ ⁊ Math. x. idem d̃r. Dign⁹ est opari⁹ cibo suo. Bene dixit. q̃ñ misit discipulos ad p̃ficiẽdũ pp̃lis v̄bo ⁊ s̃monib⁹. Nõ est. q̃ in infinitũ sunt meliora sp̃ualia tẽpalib⁹. j. Coꝝ. ix. Si nos vob̃ sp̃ualia seminauim⁹. nõ magnũ est si nos carnalia vestra metamus. Quĩto debẽt honorari in mãdatis q̃ precipiũt vt ĩ vitandis excõmunicatis. suandis festiuitatibus. ⁊ h̃mõi. F Quo ad tertium p̃ncipale notandum q̃ tot modis et plurimis potest dehonorari prelatus ecclesiasticus quot modis honorari. Primo inuidẽtes p̃latis quo ad p̃sonã. Secũdo q̃ eis detrahunt leuiter ⁊ multiplicit infamãdo. v̄l maledicũt. ɔ̃ illud apl̃i Act. xxiij. Principem ppl̃i tui non maledices. Tertio qui eos gestibus dehonestant sine rõnabili cã. vt cũ eis ludẽtes illicite luxuriantes. ⁊ sic Cham verenda morum paternorum et defectuosorum detegentes. contra illud Exodi. xxij. Dijs nõ detrahes ⁊ p̃ncipi ppl̃i tui non maledices. Quarto qui eis debita in decimis oblationib⁹ ⁊ alijs subtrahũt ⁊ iurib⁹ eoꝝ ɔ̃tra illud Malach. iij. vbi dic̃ dñs Inferte oẽm decimã in horreũ meũ vt sit cib⁹ in domo mea. Et ecc. xiiij. Fili si habes bñfac tecũ

⁊ deo dignas oblationes offer. Quinto q̄ p̄cepta platoꝝ ꝯtemnūt i bis ī q̄b⁹ obedire tenent. vtī ex edictis canonib⁹ s̄ statutis p̄ceptis sancte matris ecclie. Et q̄ dieb⁹ dn̄icis cōtēnūt audire missas ⁊ alijs festiuitatib⁹ et interesse diuinis s̄m ecclie ordinatiōꝫ. ⁊ p̄cepta ⁊ ieiunia ab eis iure iussa trāsgrediūt.

Capitulum. VII.

De tertio patre vi

delicet plato seculari honorādo tria ponēt. Primo q̄ꝫ necesse et rōnabili ꝑ p̄tēs seculares sint honorādi. Secūdo in q̄b⁹ sint honorādi. Tertio q̄t mōis ꝯ eoꝝ honorē fiat ⁊ ꝯtra hoc p̄ceptū. A

Quātū ad p̄mū notandū q̄ p̄tēs secularū ꝑsonarū sūt oēs videlicet q̄ gubernare hn̄t aliquē vl̄ aliq̄s de secularib⁹ in foro eorundē. Sic igit paterfamilias ē pat vxoris filioꝝ famuloꝝ ⁊ domū inhabitāntiū. Sic p̄nceps vl̄ signifer vl̄ capitane⁹ patē subditoꝝ sibi. Sic magister suoꝝ scholariū. ⁊ rex suoꝝ i regno. ⁊ ꝯsiliū cū magistro ciuiū omniū ciuiū. Subditos aūt obedire q̄ꝫ necesse sit suis platis ⁊ patrib⁹ p̄fatis. Primo docet immo iperat scriptura. Scdo scōꝝ exempla. Tertio p̄hoꝝ documēta. Quarto irrōnaliū facta. Et q̄nto n̄ sentiētiū regimenta.

B Nā q̄ ad p̄mū christ⁹ ait. Reddite q̄ sunt cesaris cesari. Math. xxij. Hinc petrus. j. Pe. ij. dic̄. Subiecti estote oī hūane creature ꝑpt deū. siue regi q̄si p̄cellēti. siue ducib⁹ q̄si ab eo missis ad vindictā maloꝝ laudē vō bonoꝝ. Paul⁹ etiā Ro. xiij. dicit Qui potestati resistit dī ordinatiōi resistit.

Docēt scdo illud scōꝝ exēpla. Nā christus tributū p se ⁊ petro ex pisci s misterio tribuit. Mat. xvij. Nec pilatū p̄lati seu iudicē christ⁹ negauit. cui ait. Nō haberes ī me p̄tātē vllā nisi tibi datū fuiss̄z desup. Ioh. xix. Paul⁹ ad cesarē appellauit et iudices inuocauit infideles. vt p̄ꝫ Act. xxv. Mauricius cū socijs suis idolatris diocleciano ⁊ maximiano īpatorib⁹ militare nō renuit. vbi vō vō n̄ ꝯtrariū ipauerūt. Ex q̄b⁹ etiaꝫ p̄ꝫ q̄ tā mal' q̄ꝫ bonis platis obediēdū est.

vt p̄ꝫ p̄ p̄cedētia. ⁊ p dauid q̄ veneratus est saul nōdū depositū publice p deū vel ꝑplm. Vn̄ j. pe. ij. Serui. sbditi estote ī timore dominis ⁊ n̄ tātū bonis ⁊ modestis s̄ꝫ etiaꝫ discolis. Ptꝫ tertio p philosophica documēta. Nā Aristo. economicoꝝ libꝝ p regimine dom⁹. ⁊ libros politicoꝝ p regimīe ciuitatū ⁊ regnoꝝ elegātissime ꝯscripsit. Sic p̄la exēpla pōit valeri⁹ ⁊ ceteri. C Docet idē q̄rto tā bestialiū hoīm q̄ꝫ irrōnaliū vita. Videm⁹ enī p̄dones vni obedire. sic ⁊ latrones. q̄ sine obediētia nulla pax ꝑseuerat. Sic gallus gallinas regit. grus grues rex apū apes. ⁊ caput mēbra ī corpe. ⁊ talia exacte suis p̄latis obediūt. Quinto idē p̄ꝫ etiaꝫ in n̄ sentiētib⁹. In toto ēi vniuerso de⁹ ordinauit ignobiliora debere obedire nobiliorib⁹. Sic āgel⁹ p̄est hoī. aīa corpi. celestia terrenis. ⁊ hūidis luna ⁊ oī terre cū suis vegetabilib⁹ p̄est sol. D Quo ad scdm p̄ncipale notādū q̄ subditi seculares debēt ī q̄nqꝫ honorare suos platos. Primo bōa eis optādo. ⁊ deū p eis orādo. Vn̄ j. Timoth. ij. Obsecro fieri orōes p̄mo p regib⁹ ⁊ bis q̄ ī sublimitate sūt. Et Baruch. j. Orate p vita nabūchodonosor. Rō est. q̄ ꝑpt petā ꝑpli aliq̄n hypocrita dat ꝑplis. Et s̄m Greg. q̄ p̄lat aliq̄n n̄ corrigūt ꝑplm. ideo ipi p̄lati īfatuāt ⁊ peccāt ⁊ ꝑpls punit. ij. Reg. vlt. vbi dī de dauid q̄ peccauit et tn̄ ꝑpls punit⁹ fuit. Orare ergo oportꝫ p p̄latis.

Scdo honorādi sūt vbis. vt bona de eis subditi referāt. Rō. q̄ q̄n illud n̄ fit ꝑpls eis recalcitrat. etiā ī licitis. ⁊ sic turbat respublica. Et sepe ea q̄ apparēt male facere vl̄ omittere p̄lati ipi tn̄ ea emēdare n̄ valēt. vl̄ ꝑpls iudicās errat temerarie iudicādo. Jō paul⁹ ait Act. xxiij. Scriptū ē: p̄ncipē ꝑpli tui nō maledices. Tertio debēt gestib⁹ honorari. sessionib⁹ ⁊ alijs licitis. j. pe. ij. Deū timete. regē honorificate. q̄cq̄d enī ei fit. deo fit. a q̄ ois p̄tās. Quarto sunt p̄latis tributa dāda. exactiōes licite. p republica. telonea ⁊ steure. q̄ sine talib⁹ cōmunib⁹ subsidijs prudētes ꝯsiliarij. officiales ciuitatis. ⁊ stipēdiarij. aut milites sua officia sic̄ ⁊ laborādo

pro victu facere nõ pñt Jõ.j Cor.ix. Quis militat stipẽdijs suis vnq̃z. Et Roma.xiij. Reddite oib⁹ debita. cui tributũ tributũ cui vectigal vectigal. Quinto obediẽdũ est platis in his in qb⁹ sũt aliq̃ eoꝝ subiecti eis. vt milites capitaneo in reb⁹ bellicis. familia prīfamilias i domesticis. ciues ꝯsiliarijs in ciuilibus ¶ Jõ Tho.ij.ij.q. ciij. q̃rit. an subditi teneant platis in oibus obedire. Rñ. q nõ. sz in his vbi sunt plati ꝛ subditi eis astricti Unde pmo subditi ñ tenent obedire. ꝛ q vsurpasset dominiũ sibi nisi ppi scandalũ vł mai⁹ malũ vitãdum. obediẽdo tamẽ in licitis nõ quis peccaret

Nec secũdo subditi tenent obedire platis vbi imperãt vnũ ꝛ alĩ maior plat⁹ sĩb q est pim⁹ iubet aliud Est eñi regła a btõ Augu. manãs q duobus prelatis ꝯtria pcipiẽtib⁹ obtpandũ est maiori. itellige in licitis.

Tertio null⁹ dz obedire vbi plat⁹ iuberet aliqd qd petũ eẽt. q2 cũ deus hoc phibebat p pcedẽtẽ regulã q est oim dñs. deo est obediẽdũ. Tñ sm Ray. ꝛ alios plimos. q sunt subditi ñ dico aĩa vel nõ subditi. tales subditi qñ dubitãt aliqd eẽ illicitũ vł licitũ debẽt plato obedire nisi eẽt tale qd in q̃nullo mõ eẽt excusabił ignorãtia. puta ꝯ articulũ fidei pcepta vł phibitiões. vł generale statutũ eccłie. Rõ ẽ q2 dubia sũt i meliorẽ ptẽ interptanda ¶ Quarto subdit⁹ ñ teneẽ obedire dño vł plato si pcipiat ei in q̃ nõ subdit ei. puta si itromitteret se d actib⁹ aĩe interiorib⁹. Unde Sene.li.iij. de bñficijs. Errat si qs estimat huiutẽ in totũ hoiẽz descẽdere. ps ei⁹ melior. i. aĩa excepta ẽ Corpa obnoxia sũt ꝛ ascripta dñis. mẽs qdẽ ẽ sui iuris. Jõ dic ꝯseqñt Tho. In his q̃ ptinent ad interiorẽ motũ volũtatis hõ ñ tenet homini obedire. sz i bis q̃ p corp⁹ exteri⁹ sunt agẽda. nec i talib⁹ oib⁹ ¶ Quito igit i bis q̃ p corp⁹ exteri⁹ sũt agẽda hõ nõ tenet hoi obedire i oib⁹ talib⁹. q2 nõ i bis q̃ ad naturã corpis ptinẽt. sz soli deo. q2 i ista pte omẽs hoies nati sunt pes. puta i bis q̃ ptinẽt ad corpis sustẽtatioẽ ꝛ plis generatioẽ Unde nec teneñt hui dñis nec filij parẽtib⁹ obedire

d matrimonio ꝯtrahẽdo vł v̈ginitate huãda. aut alio aliq̃ hmõi. Sz i bis q̃ ptinẽt ad dispẽsatioẽ actuũ ꝛ reꝝ hũanaꝝ tenet subditus suo supiori obedire sm rõez supioritatis. Sicut miles duci exercitus i bis q̃ ptinẽt ad bellũ. Hec d Tho. ¶ Quãtũ ad tertiũ pncipale pz ex pmissis q multiplr subditi faciũt ꝯ hoc pceptũ de honorãdo platos Primo cũ mala faciẽdo. l. p eis ñ orãdo cũ tñ p oib⁹ orãdũ sit p eoꝝ d̃ducã Scdo q eis detrahũt. Unde Exo.xxij. Dijs nõ detrahes. glo. iudicib⁹ Tertio q sine timore ꝛ reuerẽtia sũt ad eos. ꝯ illud Ro.xiij. Princeps dei mister ẽ tibi i bonũ. Si aũt male feceris time. nõ eñi sine cã portat gladiũ Et p⁹ pauca. Subditi estote ñ solũ ppt irã. sz etiã ppt cõsciam. i. õ eñi ꝛ tributa prestatis

Quarto q eis debita tributa. stipendia stetura subtrahũt. i. Hos p tãto sũt peiores q2 fures p q̃nto i pl'es qs peccat qs priuat iste q subtrahit. pstãtes etiã tributa talia ñ poũt. sz tãto pl⁹ merẽt q̃nto rez coẽm. i. diuinã pl⁹ q2 ppriã curãt. Ubi pz q̃rũdã modica charitas q inuiti sũt ad ista ¶ Quinto q eis rebellizãt. imo pon⁹ d̃o Unde ea q cõtra platos fiũt de⁹ sibi fieri dic. vt pz Numeri xiiij. vbi ppls dr murmurasse ꝯtra moysen ꝛ aaron. ꝛ tñ deus ait: Usqzquo detrahit mihi ois pp̃ls iste. q̃usqz nõ credit mihi. Et ibidem. Usqzquo multitudo hec pessima murmurat ꝯtra me. Sic. j. Reg. viij. quando Samuelẽ iudicẽ pp̃ls petiuit vt regem eis daret: domin⁹ ait: Nõ te abiecerũt sed me. ne regnẽ sup eos.

Preceptum. V. Capitulum. I.

A

P Receptum quintũz est. Non occides. De quo tria pncipalit sũt videda Primo de homicidio in se Scdo de causis homicidij videlicet primis. ꝛ ppinq̃s. q sũt ira. inuidia. odiũ. detractio. et alie filie inuidie.

Itē recōciliatiōis omissio ⁊ fraterne corre-
ctionis. q̄ oīa cā sunt vł esse possunt homi-
cidij corpis vł aīe. ⁊ hic pħibent. Tertio de
scādalo ⁊ de derisiōe. q̄ occasio sūt occisio-
nis aīe ⁊ corpis. De homicidio īse tria po
nenī. Primo quō iuste q̄s occidere possit.
⁊ q̄t modis iniuste. Scd'o quō alie lesio
nes corpales etiā sub h' pcepto pħibentur.
Tertio de his q̄ valēt ad fugiendū ⁊ dete-
standū homicidiū B Quātū ad pri-
mū notādū ſm Tho. ij. ij. q. lxiiij. q' duplex
est ocasio. Quedā iusta. Alia iniusta h' p-
hibita. Ad occasionē iustā hoīs tria requirū-
tur. Primo cā iusta: vt q̄s occidat̄ pro cul
pa. p quā talē mortē et ocasionē meruerit.
Vn̄ Exo. xxij. Maleficos ne patiaris viue
re. Scd'o ordo: vt seruet̄ in ocasione iuris
ordo ⁊ maxime q' huiusmodi ocasio iubē
do vel exequēdo fiat ab eo q̄ habꝫ autorita
tem legitime potestatis. vt iudex vł platus
Vn̄ Numeri. xxxv. Homicidia sb' testibus
punient. Et Deut. xxj. Filius inobediēs pa
rentib' iubet ad seniores ciuitatis ⁊ ad por
tam iudicij duci. Roz. xiiij. Quid iudicas
alienū seruū: dn̄o suo stat aut cadit. Terti-
um requisitū est iust' animus. ita q' iudex
mandās ⁊ minister exequens occidat ppi
bonū finē. ⁊ recta intētione. vt pter cōser-
uationē iusticie ⁊ correctionē culpe Unde
Deut. xvj. Qd' iustū est iuste exeq̄ris. Iu-
dex igit̄ vel pinceps vel ali' ſm talia tria oc
cidens non peccat. vt Aug. pbat. j. de ciui.
dei. Et hec occasio n̄o pħibet. ſꝫ iniusta oca
sio hoīm. nō aīaliū irrationaliū in q̄ q̄s do
miniū habet. q' his licite pōt vti occidēdo.
Ideo alia est ocasio hoīs iniusta hic pħi-
bita. ⁊ fit quadruplicit̄. Primo quādo oc-
ciditur innocēs q n ullā penā meruit. Se-
cundo quando occidit̄ nocens et q̄ meruit
puniri. licet nō meruit mortē sed minorem
penam. Tertio quādo qui meruit mortē
occiditur nō seruato legitimo ordie iuris.
maxime quando occiditur ab eo qui non
habet autoritatem legitime ptāns. Quar
to quando quis occiditur pro culpa sua ⁊
ab habente autoritatē sed non fit iusto ani

mo vel fine. vt amore vindicte vel ppt aliū
aliquē idebitū finē C Fit aūt trāsgres-
sio quīdecim modis ꝯtra hoc preceptum. p
ut colligitur ex Tho. ij. ij. q. lxiiij. Et ex Alex
ando. de hal. ī suo tertio. q. xx. Primo q̄n
iudex vel alter occidit innocentē volunta-
rie. puta eum qui nullā penā apud iudicē
meruit. Exo. xxiij. Innocentē ⁊ iustum ne
occidas Secundo quando iudex vł ali
us voluntarie ⁊ scienter occidit qui meru-
it penam corpalem. sed non mortem. puta
aliam penā carceris ſꝫ verberatiōis vel si
milem. Tertio quando iudex vel al' oc
cidit voluntarie vel innocentē vel nocentē
non seruato ordine iuris ꝑtacto. maxime
si occidens nō habet autoritatē legitime
potestatis. vt q' non iudex. vel quia ī bello
non iusto occidit hostem. Unde Actu. xv.
Non est consuetudo ī romanis. q' aliquis
damnetur. p'iusq̄ꝫ is qui accusatur p̄ntes
habeat accusatores. et locum defendendi
accipiat. Nullus eni vt dicit Aug'. d' ciui.
dei. habet autoritatem recipiendi vitā ꝫ al-
teri qui autoritatem a deo nō accepit. qui
dicit Deut. xxxij. Ego occidam et ego viue
re faciā. percutiā ⁊ ego sanabo ⁊c̄ Quar
to q̄ occidit hominē mala intentione etiā ꝫ
alias reum ⁊ accusatum sufficienter. puta
liuore vindicte aut appetitu pene Quī-
to qui occidit compulsus necessitate euita
bili tamen. puta quia inuadentem se et oc-
cidere volentem euadere posset fugiendo.
vel adiutorium aliorum inuocando. ⁊ nō
vult propter verecundiā. aut alio aliq̄ mo
do posset se saluare. sed non vult. ⁊ occidit
eum. talis homicida est contra hoc prece-
ptum. vt communiter tenent doctores.

B Sexto qui dando operā rei illici-
te ⁊ quā euitare deberet. occidit hominem
casu. ⁊ pter intentionē. vt q̄ violēter peuit
vterum p̄gnantis. nō intendēs occidere in
fantē nec matrē. si unde sequatur mors mu
lieris. vel fetus. reus est homicidij. maxime
si fetus fuit animatus. Exodi. xxj. quia dat
operā rei illicite. Vł si quis proicit lapidē
vel iaculū versus locū vbi trāsit' hominū

esse consueuit. idem est iudicium. et sic de si milibus. Septimo qui dando operam rei licite non tamen adhibendo diligentiam debitam occidit preter intentionem hominem. vt si quis in loco publico vbi consueuerint homines transire secat arborem. dat operam rei licite. sed si non adhibet diligentiam debitam videlicet circumspiciendo. aut alte clamando vt sibi caueant homines. occidat aliquis reus est homicidii. De quo casu Deut. xix. habes. Et sic de aliis. Octauo qui vult et intendit alium iniuste occidere coram deo homicida est. etiam si numquam exequatur opere. Unde super illud Deut. v. Non occides. dicit glo. re vel voluntate. Nono qui iubet aliquem iniuste occidi. vt Pilatus manus lauans christum precepit dari militibus et crucifigi. E

Decimo qui suadet et consilium dat ad iniquam hominis occisionem. aut pro tali iniqua hominis occisione instat fienda et rogat. Et sic secundum Marcum iudei christum crucifixerunt hora tertia linguis. Unde secundum Aug. periculose decipiuntur qui estimant non homicidas illos qui consilio fraude vel exhortatione homines occiduntur.

Undecimo qui odit proximum. qui vult desiderat vel optat sibi mortem. et hoc solum ex appetitu vindicte. et malum alterius. Unde i. Joha. iii. Qui odit fratrem suum homicida est. scilicet mente et voluntate. quam deus principaliter respicit. Duodecimo qui negligit pro posse a morte liberare hominem quem noscit positum in extrema necessitate et periculo vite. vt cum noscit aliquem hominem in tali articulo constitutum. quia circa eum apparent signa probabilia extreme necessitatis future. nisi ei subueniatur. si tunc homo negligit illi pro posse subuenire. de suo dando. aut aliunde procurando. homicida reputatur. et agit contra presens preceptum. Unde Amb. Pasce fame morientem. si non paueris occidisti. Et Aug. li. contra faustum: Si incurras in eum famelicum qui mori posset nisi porrigendo cibum subuenias. iam tu homicida teneberis. F Terdecimo mulier que est causa abortus. seu ex nimia ingluuie. aut ex nimia strictitudine vestimentorum ad lasciuiam ordinata. aut ex nimia agitatione forte in choreis corporis. aut aliis similibus vanis. aut quocumque alio indebito modo.

Et si fetus iam sit animatus. tunc peccatum est grauius. quia est verum homicidium. Circa huiusmodi tam viri quam mulieres interdum rei sunt qui luxuriantur cum impregnatis. Unde dicit dominus Alb. li. suo de animalibus li. ix. tracta. i. ca. ii. Sepe accidit inquit quod quedam mulieres simul abortiunt et concipiunt. ita quod in vno concubitu vnus erit per abortum. et alter intrat per conceptum. Et hoc frequenter accidit in his que multum delectantur in coitu. Sepe enim contingit quod quando vir coit cum muliere pregnante post octauum mensem completum. mulier abortum facit. Et ideo periculosum est tales moueri saltando aut chorizando post conceptum. quantumcumque semen bene receptum sit. Nulla autem aliorum animalium femina omnino ab homine recipit aut sustinet coitum post impregnationem. mulier vero coitum plus appetit. Equa tamen aliquando sic e parit. Hec ibi. Idem li. x. tracta. ii ca. ii. dicit quod cauendum est etiam a viro quam impregnare mulierem a multis aliis. Casus inquit abortus conceptus fetus sunt multi valde. Aliquando fit abortus ex percussione. aut ex casu ab alto. aut per exercitium corporale laboriosum. aut ex vehementi saltu. Adhuc et passiones anime aliqui faciunt abortum. Sicut ira vehemens. aut tristicia. aut timor. Similiter faciunt aliquando frigus superfluum aeris. et etiam superflua calida. Unde longa balnea medici etiam eis prohibent. Fit etiam aliquando abortus ex repletione vehementi aut sanctitate plurima nauseata. Idem libro ix. tracta. ii. c. viii. dicit. Femina obstetricandi indiget magno exercitio. eo quod de facili in partu periclitantur. et mater et partus. nisi vtrique caueatur valde. Hec de Alberto. Que tamen non sunt omnia predicanda vulgo. nisi quedam et cum cautela maxima. ne discant malefacere qui nesciuerunt. Quartodecimo peccat contra hoc preceptum qui dat mulieri venenum sterilitatis. aut mulier que huiusmodi recipit propter hoc vt iam non concipiatur puer. aut quocumque alio modo illicito impediunt voluntarie ne commixtione viri et mulieris fetus concipiatur. G Quintodecimo peccat homicidio qui sibi manus iniicit se voluntarie occidendo. nisi ex speciali dei reuelatione certa

hoc fieret. vt de Samsone dicit Aug. i. de ci
ui. dei. In q̄libȝ alio casu peccat mortaliter
se occidēs. ⁊ tāto grauius quāto agit contra
naturalē inclinationē q̄ quilibet tenet se di
ligere ⁊ ⁊ diligere naturaliter. ⁊ sic peccat
cōtra naturalē inclinationē. ⁊ cōtra charita
tem suā. ⁊ cōtra iusticiā cōmunē cuius mēbrū
est. ⁊ sibi adimit hō tps penitēdi. Hic etiaȝ
reus est sui q̄ sic viuit vel agit. ꝓpter qd̄ vitaȝ
suā notabiliter abbreuiat ⁊ notabiliter acce
lerat mortē. Unde Hiero. dicit. Nō refert
vtrū puo tpe aut magno te interimas. Et
hoc ꝑm Bonauen. in iiij. dis. xv. cōtingit du
pliciter. Primo cū qs sibi diminuit vitā ⁊
accelerat mortē. ⁊ facit hoc scienter volunta
rie ⁊ ex intentione. Et de illo loquitur Hiero. ⁊
est graue petm̄. Sit exēpli grā inter plura
vnū exemplū. Aliqs sic se sanctū putat vel
iustū vt securus de glia iā impatiēs p patria
se affligit p indiscreta ieiunia vigilias et ce
tera exercitia corporalia. ⁊ ꝓpter hoc sibi ab
breuiat vitā vt cito sit cū christo. Tales ma
le agūt. ⁊ pdūt ī nunq̄ȝ vitā pñtē ⁊ futurā.
Sic sic̄ legit in collatōe patrȝ collatione. ij.
Moysi. de patre q̄ se in puteū precipitauit
Secūdo cōtingit hoc. cū qs sibi abbreuiat
vitā ⁊ accelerat mortē dādo operā rei inu
tili superuacue ⁊ illicite. vt solet fieri p nimiā
crapulā ⁊ superfluā potationē. Illud ē cōtra
pñs p̄ceptū. H Quo ad secundū prin
cipale notat Tho. ij. ij. q. cxij. q̄ licet in hoc
mādato exprimat solū homicidiū cū dr̄ Nō
occides. tñ in illo homicidio tanq̄ȝ in prin
cipaliori ⁊ maximo corpis nocumēto itel
ligunt oīa alia corpis nocumēta phibita ⁊
naturaliū lesio. puta mutilatio. vulneratō
incarceratio. vbera grauis lesiua ⁊ similia.
imo phibet etiā affectus talia inferēdi vel op
tatio vel cōsiliū iussio ⁊ cōsensus. sicut dictuȝ
fuit de homicidio. Uñ in talibus cōtra hoc p̄ce
ptum faciūt multi. Primo iudex vel ali
us q̄ innocentē verberat. vulnerat. et simi
lia facit. q̄ talia in eo nō meruit qd̄ sibi ipo
nit Secūdo iudex vel alius q̄ nocentē le
deret. vulnere. carcere. ⁊ similibus. sȝ plus q̄ȝ me
ruit Tertio q̄ talia faceret nocēti. nō ꝑm

ordinē iuris. maxime qñ ledēs nō hȝ puni
endi legitimā potestatē. Quarto iudex
vel priuata psona mutilās vel ledēs nocētē
etiā ꝑm ordinē iuris. q̄ non facit talia iusto
animo sȝ vindicatiuo. Quinto qui dat
operā rei illicite. ⁊ p hoc ledit aliquē in cor
pore. vt in exemplis prius de homicidio pa
tuit. Sexto q̄ dat operā rei licite. non ta
men adhibet diligentiā debitam. ⁊ sic ledit
vt prius Septimo q̄ iubet. suadet. vel au
xilium dat vel huiusmōi. vt iniusta lesio iusto
proximo inferat. vel etiā q̄ maliciose retrahit
eum qui hominem defendere voluit. aut
conseruare ab huiusmodi iniusta lesione.
Octauo. q̄ ex odio optat aut desiderat
proximo huiusmodi mutilationē vel lesionē
aut gaudet ideo solū. q̄ nocumentū proxi
mo est illatū I Nono q̄ mutilaret se
mēbro aliq̄ dempto casu q̄ mēbȝ esset noci
uum corpi seu periculosum rōe putredinis.
nisi hoc aliqñ ex spēali instinctu fieret spūs
sancti. sicut de Marco pollicē sibi āputan
ti legit. vel Origene q̄ se castrauit. vt fidē in
ter mulieres sine suspitiōe p̄dicare valeret
qd̄ licitū fuit si a deo habuit. alias nulli licȝ
se mutilare. Rō prima. quia nullus nisi deus
et respublica potestatem habet aliquem p
uare vita aut membro viuo. qui dicit Ego
occidam ⁊ ego viuere faciā. Secunda ra
tio. quia etiaȝ amputato membro quocū
q̄ȝ ad peccatum inclinante vel cooperāte.
vitium in voluntate in nullo est eradicatū
Nulli ergo vt dicit Chryso. sup Mattheū
licet se castrare. corporaliter membra absci
dendo. sed mens castranda est. et corpus si
militer p fugam mulierū. per ieiunium. p
custodiam visus et aliorum sensuuȝ. ⁊ ma
xime per vigilationem anime ad expurgā
das cogitationes malas: Ibi enim est ra
dix peccati et essentia. puta in volūtate. ꝑm
Chrysostomum vbi prius super vbo Sūt
eunuchi qui se castrauerūt propter regnū
celorum. Non inquā membrorum abscisi
onem dicit. sed cogitationum. Abscinde
re enim membrum demoniace temptatio
nis est K Notandū tamē q̄ princeps

qui p̄est ciuitati aut regno q̄ est pfecta cõ
munitas. habet in suos subditos pfectam
potestatẽ coercẽdi. τ iõ põt eis p se vl p ali
um q̄ ei⁹ potestate fungit̃ infligere penã
etiã irrepabiles maiores τ minores fm me
rita delictorũ. ferii. iõ pfata tria i pmo mẽ
bro posita Pater vo q̄ solũ p̄est familie do
mestice q̄ est impfecta cõmunitas hʒ imp
fectã potestatẽ coercẽdi. s. solũ fm leuiores
penas q̄ nõ inferũt irrecupabile nocumẽ
tum: qualẽ admodũ est v̄beratio mediocris
qui ĩ iubet sp̄usſanct⁹ p Salomonẽ Pro
uerb. xiij. dicẽs: Qui pcit virge odit filium
Et. xxiij. Noli subtrahere disciplinam a pu
ero. Si eni pcusseris eũ vĩga. nõ morietur.
Tu vĩga pcuties eũ. τ aiam ei⁹ de inferno li
berabis. Nã ʒ paterfamilias tria tenet̃ sibi
subditis. Primo nutrimentũ corpis. Se
cundo doctrinã q̄ correctõib⁹ vel verbere
interdũ crescit. Sʒ sine tertio par valet. iõ
etiã debet dare exẽplũ bonum. q̄ si nõ hʒ. ti
meat illud aplĩ. j. Timoth. v. Si q̃s suorũ τ
maxime domesticorũ curã nõ hʒ. fidẽ nega
uit. τ infideli est deterior. I. Quo ad
terciũ pncipale ad cessandũ ab occisione τ
lesionib⁹ alijs nõ inferẽdis multa valent.

Primo docet talia abominari natura
Nã oẽ aĩal diligit sibi sile Ecc. xiij. Et rõ na
turalis dictat primo nõ inferendũ qđ sibi
odit fieri. Secũdo cohibere dʒ magna
pena quã ex scriptura legum⁹ infligi malefa
ribus tã in p̄ñti q̃ʒ in futuro. Vñ Matth.
xxvi. Oẽs q accepint gladiũ gladio pibũt.
Et Geñ. ix. Quicũqʒ effuderit humanuʒ
sanguinẽ fundet̃ sanguis illi⁹. qđ põt intel
ligi tã de futura q̃ʒ de p̄ñti pena Tercio
horrorib̃ili⁹ peccati. videlicet effusiõis san
guinis. q̄ clamat ad deũ contra aduersa
rium. M Sunt aũt q̃ttuor peccã cla
mãtia ad deũ. quorũ quartũ ẽ homicidiuʒ
τ in alijs trib⁹ q̄ sunt quodãdã homicidiũ
ideo etiã clamare dicunt̃ ad deũ. Primuʒ
est homicidiũ Geñ. iiij. de pmo hoĩe homi
cida dr̃: Vox sanguĩs fratris tui Abel cla
mat ad me de terra. s. ad te vindicandũ. Iõ
subdit̃: Maledict⁹ eris sup terrã. q̄ apuit

os suũ τ suscepit sanguinem fratris tui de
manu tua. Geñ. iiij. Secũdũ est oppressio
innocentiũ De q̄ Exo. iij. Clamor filiorũ is
rael ad me venit. vidiqʒ afflictionẽ eorũ q̄
ab egyptijs opprimunt̃. Terciũ est peccatũ
sodomiticum De q̄ Geñ. xviij. Clamor so
domorũ τ gomorreorũ mltiplicat⁹ ẽ Quar
tum est detẽtio mercedis mercẽnariorũ.
De quo Iacob. v. Ecce merces opariorũ
q̄ messuerũt regiones vestras. q̄ fraudan
sũt a voƀ. clamãt. τ clamor eorũ ĩ aures do
mini sabaoth introiuit. In peccõ eni cõtra
naturã effundit̃ illđ qđ potuit eẽ materia
humani corpis. In oppressione vo innocẽ
tium τ detẽtione mercedis mercẽnariorũ
vita paupib⁹ aufert̃. Vñ Ecc. xxxiiij. Pa
nis egentiũ vita pauperis est. q̄ defraudat il
lum hõ sanguĩs est. Et ibidẽ. Qui aufert i
sudore panẽ. quasi q̄ occidit primũ suum.
Et ibidẽ. Qui effũdit sanguinẽ τ q̄ fraudẽ
facit mercẽnario frẽs sunt N Quar
to deberet phibere rõ naturalis. Vñ Se
neca. Ferina rabies est ista sanguine τ vul
nere letari. τ hec est abiecto hoĩe ĩ silue stre
aĩal trãsire Quinto cohibere deberʒ cu
stodia angeli primi quẽ inuadens grauit̃
offendit Matth. xviij. Videte ne cõtẽnatis
vnũ ex his pusillis. Angeli eni eorũ in celis
sp vidẽt faciẽ patris mei q̄ in celis est. Gra
uiter eni offenderet regẽ frãcie. q̄ sub ei⁹ la
tere tutũ inuaderet Sexto q frẽs sum⁹
plus omnibus animalib⁹. q̄ oẽs vnũʒ pa
trem habemus. τ in celis vnum christum
scʒ q̄ quelibet tam p̄ciose redemit. Vñ di
cere deberet illud Geñ. xxxvij. Quid pde
rit nobis si occiderimus frãtrẽ nostrũ. et ce
lauerimus sanguinem eius Septimo
imago dei in pximo quã ipse pdit q̃s. τ in
habitatio sp̄usſancti cui⁹ templum est ho
mo Unde Geñ. ix. postq̃ʒ deus dixit Qui
cunqʒ effuderit humanum sanguinẽ fun
detur sanguis illius. Subditur causa Ad
imaginem quippe dei factus est homo. Iõ
τ habitaculum dei est homo. j. Corinth. iij.
Nescitis quia templum dei estis τ spirit⁹
dei habitat in vobis. Si quis aũt templũ

dei violauerit disperdet illū de⁹. Nec valz si qs diceret. hoc ꝯcludere de lesione iustorum. qȝ ꝙ ad quedā grau⁹ est ledere occidendo peccatorē ꝙ iustum. Quia psal. dicit. Mors peccatorū pessima. Eo ꝙ statim forte damnat. Sed preciosa est in cōspectu domini mors sanctorum eius.

Capitulum. II. A

Nunc de causis

homicidii videndū est. que sūt ira et inuidia. prīt christ⁹ notat Matth. v. dicēs: Audistis qȝ dictū est antiquis. Nō occides. ꝙ autē occiderit reus erit iudicio. Ego autē dico vobis. Qui irascitur fratri suo re⁹ erit iudicio. Ecce prohibitio ire. Et statim rancorē inuidie prohibens subiūgit. Si ergo offers mun⁹ tuū ad altare. et ibi recordat⁹ fueris. qȝ frater tu⁹ habz aliqd aduersum te. relinque ibi mun⁹ tuū añ altare et vade prius recōciliari fratri tuo et tūc veniēs offeres munus tuum. B

De ira igitˀ Primo videndū qȝ malū vitiū sit. Secūdo qū vitiū sit et qū nō. Tertio de remediis contra irā. Quantū ad primum notandū qȝ ira id est magnū vitium qȝ capitale. Ex quo fm Greg. li. xxxi. mo. aī sex nascuntur filie videlicz. Indignatio. tumor. clamor. cōtentio. blasphemia. et rixa. ꝙ postea declarabunt. Unde de⁹ ira multuz offendit. Primo qȝ p talia peccatā hospitium dei turbat. Ephe. iiii. Nolite cōtristare spūm dei sanctū. Greg. Dū ira animū pulsat spūi sācto habitationē suā turbat. Imo quãqȝ patrē et filiū et spūm sanctū de habitatione cordis eiicit et diabolum introducit. Quia sicut fm psal. in pace fact⁹ est locus eius. s. dei. ita in ira locus diaboli. C

Secūdo qȝ imaginē dei in tēplo cordis dissipat. Un̄ Job. v. Uirū stultū interficit iracūdia. Sup ꝙ Greg. Māsuetudo i nobis imaginē dei seruat ꝙ semp tranquillus est. sȝ ira dissipat ꝙ multis vīrtutibus priuat. Tertio qȝ templū dei incēdit. Un̄ psal. Incenderūt igni sanctuariū tuum in terra. Et. j. Cor. iii. Nescitis qȝ templuz dei estis. et spūs dei habitat in vob. Si qs autē tēplū dei violauerit. disperdet illū de⁹. Secundo malū ire ostēditur. qȝ homi valde nocet In aīa. corpe. et reb⁹. In aīa quidē ꝑpter vitia p̄tacta. Aīam ī enī ꝙ ad imaginē dei est formata multis malis assimilat. Primo qȝ irat⁹ est velut hō lignea habēs domum cui quãqȝ accidit ꝙ vespere diues est. et mane nihil hz. qȝ ignis totū vastauit. Sic etiā facit ira domui cordis. Quo contra ait apostolus Eph. iiii. Sol nō occidat sup iracūdiam vestrā. Secūdo assimilat demoniaco. de quo dr̄ Mar. ix. Magister attuli filium meū ad te habentē spūm mutū. ꝙ vbicūqȝ apprehēderit eū allidit eū. et spumat et stridet dentib⁹ Tertio assimilat olle nimium habenti de igne. que ebulliēdo emittit qd in ea erat optimū. et postea crepat. Un̄ Prouerb. xv. Os fatuorū ebullit stulticiaz Quarto rhamno assimilat. ꝙ ignē ex se producit fm Josephuz ex impetu venti et se et alia destruit. Quinto bestiis et apro: cani rabido. et vrso assimilat ira. Idcirco etiā assimilatur serpētib⁹ ignitis ꝙ interfecerunt filios israel in deserto Numeri. xxi. Nocet etiā corpi multiplr. Primo amarū reddit hominē. Quia ira fm Damas. est euaporatio fellis. Et fm Aug. i epl̄a ad Nebridium Ira crescēte augetˀ fel in corpe. Secundo tristiciā ingerit. Anim⁹ gaudens etatē floridam facit. sed spūs tristis exiccat ossa. Prouerb. xvii. Tertio mēbris valitudinē et sanitatē adimit. qȝ totū corpus ꝑpter sanguinis ebullitionē et spirituū turbationez alterat fm medicos. Quarto vita citius priuat. Un̄ fm phos. Animalia iracūda breuiores habēt periodos. ceteris parib⁹. Quinto demoni interdū corp⁹ totū ꝑpter iram possidendū traditˀ. vt accidit interdū blasphemātibus ī ira. Nocet etiā rebus. quia iratis familia triste seruit. amici tales fugiunt. et prudētes horrēt. ex qb⁹ pauca tpalia irat⁹ pcurat B Tertio malū ire ostēditur. qȝ diabolo multū placet. Primo qȝ valde potēs efficitˀ ad destruendū bona virtutū mediāte ira. Sicut etiā hō mediāte

igne q̄ est maxime activ⁹ multa mala facit.
De quo igne pōt intelligi illud Johelis i.
Ad te dn̄e clamabo. q: ignis comedit spe-
ciosa deserti. ⁊ flāma succēdit oīa ligna re-
gionis. Secūdo placet diabolo. q: rōis ce-
citatē inducit ira. ad quā sequūt mlta ma-
la. Un̄ sicut Proverb. xiiij. dr. Regi scȝ ce-
lesti accept⁹ est minister intelligēs. Sic re-
gi infernali ecc⁹. Nā irac⁹ seipanērē facit.
filios vxorē familiam ⁊ extraneos. ⁊ illicita
oīa sibi licita putat irac⁹. q: oīs ira appetit
vindictā sub rōe ⁊ apparētia iusti Jō Pro-
verb. xvij. Expedit mag̃ vrse occurrere ra-
ptis fetib⁹ q̄ȝ fatuo cōfidēti sibi in stulticia
sua. Tertio diabolo placet. q: bona multa
sibi pcurat p irā. Nō eni vnū hominē p irā
lucrat. sȝ interdū genealogiā totā vl̄ patri-
am p iras. Un̄ Proverb. xv. Vir iracun-
dus rixas pvocat. q̄ aūt patiēs est mitigat
suscitatas. Exemplū de cane iracūdo. qui
oēs alios pvocat ¶ Quantū ad secū-
dum q̄ñ ira sit pctm̄ natura. vel meritum
Scīēdū q̄ fm̄ Tho. i. ij. q. lij. Et ij. ij. q. clvij.
Et phm̄. ij. rhetoricoꝝ Ira septē grad⁹ pōt
habere Prim⁹ est imaginatio vā vl̄ fal-
sa de lesione vl̄ pvipēsione facta sibi in pso-
na sua. reb⁹. amicis. ⁊ hmōi. Et ibi est fun-
damentū oīs ire. Quia q̄libet ira a tali in-
cipit imaginatiōe q̄ sepe fallo innitit. inter-
dum etiā vo. Ex q̄ pȝ q̄ ver⁹ humilis q̄ oīa
sibi illata putat iusta eē ⁊ dei misericordis
salutare flagellū. difficulter irascit. q: tribu-
lationes nō recipit vt lesiōes. sȝ sicut dei pa-
tris medicinales incisiones ¶ Secundus
grad⁹ est. postq̄ȝ q̄s iudicauit se lesum vel
vilipēsum ab alio. cū naturale sit nocumē-
ta repellere. surgit q̄dā vehemēs ⁊ impetu-
osus animi mot⁹ q̄ est appetitio vindicte
vl̄ mot⁹ inclinās fortiter ad vindicte irro-
gatione. Et hic appetit⁹ vindicte potētie ira-
scibilis est ira p ut est passio. Un̄ super illo
Matth. v. Ois q̄ irascit fratri suo. dic glo.
Ira est vehemēs mot⁹ animi ad nocēdū.
Hec ira si est tā subita in aliq̄ vt preveniat
oēm deliberationē rōis. ⁊ oēm motū volū-
tatis. dr̄ pm⁹ mot⁹ Et q: nō est in potestate
nostra. sicut nec ceteri pmi mot⁹ ideirco n̄
est pctm̄. sȝ pena pōt esse peccati. Hec eni
ira nō est pctm̄ q̄diu nō depēdet a volū-
tate positiue. s. cū volēdo. aut p̄uatiue cū nō
resistēdo cū possit. Un̄ Aug. sup illo psal.
Irascimini ⁊ nolite peccare Si surgit mo-
tus ire q̄ ppter penā peccati nō est in pote-
state nostra. saltē moneat ɔsciētia vt ei nō
ɔsentiat rō. vt mēte q̄ regulata est fm̄ deū
seruiam⁹ legi dei si adhuc carne fuimus
legi peccati. Ad illū aūt motū q̄ est appeti-
tus vindicte vel repulsionis nocumēti id ē
ire. sequunt naturaliter tria. Primo eua po-
ratio fellis. Un̄ Aug⁹ in epl̄a ad nebridiū
Assiduitate irascēdi fel crescere etiā medi-
ci affirmāt. Crēmēto aūt fellis rursus et fa-
cile ac prope nullis causis existētib⁹ irasci-
mur. ita q̄ suo motu anim⁹ fecit in corpo-
re ad eū rursus cōmouendū valebit. Se-
cundo sequit ascensio ⁊ accensio sanguinis
circa cor. ⁊ cordis dilatatio Un̄ materialit̄
Aristoteles diffinit irā dicēs. Ira est accē-
sio sanguinis circa cor. totū etiā corp⁹ con-
sequēter calefacit. Tertio sequitur turbatio
⁊ inordinatio spirituum ⁊ humoꝝ. Que
tria cōplectēs Damas. sic dic. Ira ē feruor
eius q̄ circa cor est sanguis ex vaporatiōe
fellis. vel p turbatiōnē fiens. Sicut eni ad
motū localē naturaliter sequitur in corpore
apto calor. sic ad appetitum vindicte vl̄ re-
pulsionē nocumēti naturalit sequūtur in
corpe p̄fata tria ¶ Terti⁹ grad⁹ est cū
rō posset pcipe talē deordinationē ⁊ volun-
tas posset moderari vel extinguere. et neu-
trum fit. sȝ negligēter ambo se habent. et cū
possent vigilātia sua talia reprimere. ⁊ tunc
fit ira peccatū. veniale quidē q̄ñ ira p̄uenit
rōnem. sic vt p̄mitit. ⁊ vltra nō pgredit no-
tabiliter. Vigili eni aīo hō interiora tanq̄ȝ
omniū bonoꝝ ⁊ maloꝝ pncipalissima assi-
due custodire deberet. ne hostis quacūq̄ȝ
pte lederet. Sȝ q: hoc pauci faciūt. ideirco
veras virtutes pauci possidēt. licet multi de
exterioribus magnā vim faciāt. Un̄ j. Ty-
moth. iiij. Corpalis exercitatio ad modicū
vtilis est. pietas autē ad omnia vtilis est.

Quartꝰ gradꝰ est. qñ rō ꝑcipit irā ⁊ appetitū vindicte. sȝ nū deliberatione rōis ira ꝑuenit. ⁊ tūc volūtas pōt in irā ꝯsentire saltem surreptiue. possunt irā volēdo vl' i ea cōplacēdo. aut ꝑ ꝑuatiue et nō resistēdo. sed cū in aīo ꝯtinuat vl' inualescere sinit. ⁊ sic est veniale. sȝ maiꝰ q̄ȝ in tertio gradu. saltē qñ ira adhuc recēs est. ꝙ deliberatione rōnis moderari nō potuit. qđ dr̄ ꝓpter eos q̄ statim irati v̄bis maledicis seu maledictis vl' gladio, ꝓximos ledūt q̄ non excusant. vt supra d̄ blasphemia patuit ꝑcepto. ij. c. iij. D

B Quintꝰ gradꝰ et duo sequentes sunt q̄s christꝰ ꝓhibuit Math. v. dicens: Omnis q̄ irascit fratri suo reꝰ erit iudicio Qui aūt dixerit fratri suo Racha reꝰ erit cōsilio. Qui aūt dixerit fatue. reꝰ erit gehēne ignis. Un̄ dicit Tho. ij. ij. vbi ṡ. Dñs Math. v. tantū ponit tres gradꝰ ire non spēs. q̄ gradꝰ accipiunt̄ s̄m ꝓcessum humani actꝰ. in quo p̄mo aliq̄d in corde concipit̄. ⁊ quantū ad hoc dic̄. Qui irascit fratri suo. Secūdo aūt cū ꝑ aliqua sig̃ exteriora manifestat̄ exteriꝰ etiā antq̄ȝ ꝓrumpat in effectum. ⁊ q̄ntū ad hoc dic̄ Qui dixerit fratri suo Racha. qđ est interiectio irascētis. Tertius gradꝰ est qñ pctīm interiꝰ cōceptum ad effectū ꝑducitur. Est aūt effectꝰ ire nocumentū alteriꝰ sub rōne vindicte. Minimum aūt nocumētoꝝ est qđ fit solo verbo. Et ideo quātum ad hoc dicit: Qui dixerit fratri suo fatue. Un̄ s̄m Aug. in p̄mo gradu est vnū scȝ ira tantū. In secūdo duo. scȝ ira ⁊ vox. In tertio v̄o tria. s. ira et vox. et in voce vituperationis exp̄ssio. Et sic p̄ȝ ꝙ secūdum addit sup p̄mū. ⁊ tertiū sup vtrunq̄ȝ. Un̄ si p̄mū est pctīm mortale in casu in q̄ dñs loquit̄ sicut dictum ē: multo magis alia. Ideo singulis eoꝝ ponūtur corespōdētia aliqua ꝑtinētia ad cōdemnationē. Sȝ in p̄mo ponitur iudiciū qđ minꝰ est. Quia vt Augꝰ. dicit. In iudicio adhuc dat̄ locꝰ defensioni. In secūdo v̄o ponit̄ consiliū in q̄ iudices inter se ꝯferunt q̄ supplicio dānari debeat vel oporteat. In tertio ponit gehēnam ignis que est certa damnatio Et licet aliquibus minꝰ videat̄. ꝙ aliq̄s ꝑ minimo nocumēto qđ fit solo v̄bo sit reus gehēne ignis. Chrysostomꝰ tñ ostēdit hoc nō minꝰ esse. cū q̄nq̄ȝ ꝑua verba plura homicidia pepererint ⁊ ciuitates ⁊ regna euerterint. Nec tamē paruū estimes fratrē stultū vl' fatuū vocare. auferens ei prudentiā ⁊ intelligentiā. quo hoīes ab irrationalibus distant. Exempla vide vincentij in spe. histo. Primo quō Narses rome patritiꝰ cū italiam totā ab hostibꝰ liberasset. et impator Justinus cū romanis ingratꝰ seruū Narsetis in patriciū creasset. vxor Justini iam Narsete constantinopolim exultātē sic derisione demādauit In cōstantinopolim remea. ⁊ cū puellis meis in gyneceo feminaꝝ lanarū pensa diuide. Ad que v̄ba Narses r̄ndit Talē sibi telā ordiar quā dū viueret nō deponeret. Qđ et fecit. Nā et lōgobardos de pānonia vocauit. q̄ totā italiam i breui obtinuerunt. excepta Roma et Rauenna Sic cū spado imperatoris Eraclij rogas. i. dona vel elemosynas militibꝰ distribueret. ⁊ saraceni imperatori militantes idē peterent. spado eis dixit: Vix sufficit imperator dare rogas militibus suis. q̄nto magis canibus istis Qui exacerbati conuocantes alios saracenos in breui romā grauibꝰ malis vexauerūt.

D Qñ aūt ira s̄m p̄dictos tres gradus sit mortale vl' qñ veniale pctīm Nota p̄mo s̄m Tho. vbi ṡ. q̄ ira fit q̄ntupliciter pctīm. Cū enī ira sit appetitus vindicte. vindicta fit iniusta quadrupliciter Primo qñ q̄s ex ira punit vl' vult illū punire q̄ nō meruit. Secundo qñ maiorē penā illi infert. aut inferre appetit q̄ȝ ille demeruit. Tertio si tantā q̄ntā demeruit. sȝ nō s̄m ordinē iusticie. vt q̄a vult p̄unire aliquē ꝑ seipsum cuiꝰ supior nō est. aut s̄m pretermissionē alteriꝰ ad debitū ordinē iusticie requisiti. Quarto si iustā penā ⁊ s̄m ordinem iusticie infert. nō tñ bona intentione. aut nō ꝓpter bonū ⁊ debitū finē. Debȝ enī intentio punientis ee bonū ipsiꝰ puniti. aut ꝯseruatio iusticie cōmunis. aut dei honor ita vt peccans corrigat se. vel alij per eius

exemplū. ⁊ dei honori fiat. Unde si q̄s peccat q̄
ex odio vel rancore ī malū alteri⁹ vindictā
appetit. aut vt puniēs dicat̄ strenu⁹ aut bo
nus iusticiari⁹. aut ꝑpter lucꝝ. aut ꝑpter fa
ciari vindicta. aut ꝑpter aliū malū finem.
Quinto ira fit peccatū ꝑpter modū inde
bitum id est nō bn̄ modificatū, etiā si p̄fa
ta caueant saltē quedā. vt pote si q̄s nimis
ardēter irascat̄ interi⁹. vel si nimis exterius
manifestat signa ire. Ira igit̄ sm̄ Tho. q̄n
sm̄ quattuor modos p̄mos vel aliq̄ eorū
hō infert aut vult inferre talē vindictā alte
ri. est de suo genere peccatū mortale. q̄r cō
trariat̄ iusticie ⁊ charitati. ℐ Potest ta
men ↄtingere q̄ talis illatio iniuste vīdicte
⁊ etiā volūtas īferēdi. ⁊ etiā ira ad hoc incli
nans esset solū peccatū veniale. vt cū quis
appetit se vindicare in aliq̄ modico. qd̄ q̄si
nihil esset reputandū. ita q̄ illud ita modi
cum sit q̄ si actu inferret, nō esset mortale. vt
si q̄s parū trahat alienū puerū p crines vel
aliquod hm̄oi faciat. vel etiā manet venia
le peccatū ꝑpter imꝑfectionē actus. vt cū
motus ire subito oriū in aīo et ꝑuenit iudi
cium rōnis. vt in antedictis declaratū est.
Qn̄ aūt quis q̄nto modo irascit̄ appetens
vindictā. vt si quis nimis ardēter irascit̄ in
terius. vel nimis exteri⁹ manifestat siḡ ire.
sic ira sm̄ se nō hꝫ ex suo genere rōēꝫ pecca
ti mortalis. pōt tn̄ ↄtingere q̄ sit peccatum
mortale. puta si ex vehemētia ire aliq̄s exci
dat a dilectiōe dei ⁊ p̄ximi. Hec sententia ē
Tho. Dicit quidā ali⁹ doctor. Si cōsidere
tur inordinatō ire ex pte modi irascēdi. pu
ta quāuis ista vindicta iuste et debite appe
tatur. quādo m̄ multū inordinat⁹ est mo
tus ire ⁊ nimis vehemēs interi⁹ et exterius
tūc credo si p̄cedat ex habitu vitioso. scꝫ ex
supbia vel inuidia vel ira etiā ī habituata
volūtate vbi habit⁹ est. et p̄ncipia ex q̄bus
talis motus p̄cedit sunt mortalia. credo eti
am q̄ illa inordinatō ire sit peccatū morta
le. Rō est. q̄r refert in eundē finē vitij vn̄ p
cedit. vel si nō p̄cedat ex habitu vitioso. sed
ex hoc graue scandalū ↄtrahi. puta quia il
le cōtra quē irascit mō inordinato. vel alij
audiētes vel vidētes ad pctā mortalia im
pellunt. p hoc q̄ motus hm̄oi ire tā inordi
nat⁹ est. q̄ alias ad dicta peccata n̄ mouerē
tur. pctm̄ mortale credo ī dicto mō com
muni. Si tamē talis motus inordinat⁹ n̄
p̄cederet ex habitu vitioso. nec graue scan
dalum generaret. sꝫ ex naturali cōplexione
irascētis p̄ueniret q̄ forte multū esset chole
ricus ⁊ debilis vel infirmus. ⁊ alias nimis
cholera infect⁹. posset esse peccatū veniale
nisi tunc debilitas vel mor⁹ cholere inordi
natā accensionē ire causans ex culpa mor
tali p̄ueniret. puta ex nimia ebrietate vel gu
la. vel aliq̄ hm̄oi. vel ipse mor⁹ inordinatus
ire intanm̄ irascentē inflāmaret q̄ a chari
tate dei vel p̄ximi caderet

Capitulum. III. S

Dubitatur hic pri

mo. quō ira sit capitale vitiū. Rn̄
det Tho. ij. ij. vbi p̄us. Ira de vitiū
capitale. eo q̄ multa vitia ex ea oriant̄. Tū
ex pte obiecti. qd̄ multū habet de rōē appeti
tus. inquātū scꝫ vindicta appetit̄ sub rōe iu
sti ⁊ honesti. qd̄ sua dignitate allicit. Obie
ctum enī seu causa p̄ma oīs ire in nobis est
appetitus vindicte sub apparētia vel existē
tia: vt si aliq̄s nobis intulit iniustum aliqd̄
iniuriā. vel puipendit nos ꝑpter q̄ merito
sit vindicta sibi infligēda. Tū etiā. q̄r ira ex
suo impetu mentē habet p̄cipitare ad inor
dinata queqꝫ agēda. Jō glo. sup illo Pro
uerb. xxix. Uir iracūdus ꝑuocat rixas. Ja
nua inq̄t vitiorꝫ omniū est iracūdia. q̄ clau
sa virtutibus intrinsec⁹ dabit̄ quies. qua ap
ta ad omne facin⁹ armabit̄ anim⁹ Ira eni
dicit̄ ianua vitiorꝫ p accidens quidē remo
uendo videlicet p̄hibēs. i. impediēdo iudi
cium ratiōis p qd̄ hō trahit̄ a mal B

Directe aūt ⁊ p se est causa aliorꝫ specia
lium vitiorꝫ q̄ dicunt̄ filie ei⁹. Et sm̄ Greg̃
xxxj. moral. sunt sex. duo in corde. tria in ore
⁊ vnū in facto Prima filia est indigna
tio. qua hō illū cōtra quē irascit̄ reputat in
dignū vt sibi qd̄ tale fecerit. qd̄ videt̄ eē que
dam vilipēsio. imo q̄dam ↄtempt⁹ p̄ximi.

Secūda est tumor mētis. vt cū irascēs
replet animū suū diuersis cogitationibus
amaris. qbus apud se aliqñ cogitat diuer
sas vias se vindicādi. vñ ꝫ multiplex ꝓposi
tum alteri nocēdi. Et hm̄oi sunt mag̃ peīa.
q2 nō solū in actu exteriori peīm est. ſ3 ma
gis in volūtate. etiā si nō impleṫ ad extra p
opus. Tertia est clamor. q est inordina
ta ꝯfusa locutio q̄ aliq̄s q̄ ad modū loqñ
di exteri⁹ demōstrat irā suā. Quarta est
blasphemia cui⁹ sunt tres spēs. vt dictū fu
it in secūdo p̄cepto. Quinta ē ꝯtumelia
cū q̄s ex ira prumpit in v̄ba opprobriosa ⁊
iniuriosa. q̄ sunt ꝯtra p̄ximū. Et hoc fit fre
quēter ex ira. q2 cū ira sit appetit⁹ vindicte. ⁊
nulla vindicta sit irato ita ꝓmpta sicꝯtu
melia: iō in eā statim prumpit. Est enī ꝯtu
melia ꝓprie. cū q̄s manifeste ⁊ ꝯ honorem
alteri⁹ dicit sibi defectū suū soli aut coram
alijs. Et est maior cōtumelia cū q̄s coram
multis dicit alicui defectū suū. eo q2 ꝑ hm̄ ma
gis d̄nificat in honore aut reuerentia sibi
ab alijs impēdēda. Potest tñ etiā dici con
tumelia. cū sibi soli dicit inquantū ſ3 ille q
loquit̄ cōtra audiēns reuerentiā agit. quē
videtur vilipēdere ex hoc q2 manifeste ver
ba ꝯtra eū ꝓfert. Et sumunt̄ q̄nq3 ꝓ eodē.
conuitiū. cōtumelia ⁊ improperiū. Exem
plum. eum q̄s dicit. Tu es fili⁹ meretricis.
fur. miser. vel sīle. vel cū aliq̄s alteri impro
perat q2 in paupertate ei⁹ sibi plura dederit.
ſm illud Ecc̄. xx. Exigua dabit. ⁊ multa im
properabit ¶ Ubi ſm Thomā. ij. ij. q.
lxxij. Notandū. q2 q̄ñ intētio ꝓferētis ꝯtra
aliquē cōuitiū aut contumeliā ad hoc fert
vt ꝑ v̄ba que ꝓfert alteri⁹ honorē minuat.
tūc est peīm mortale. nō min⁹ q3 furtum
aut rapina. Nō enī minus hō amat suū
honorē q3 rē possessam. Un̄ christ⁹ illō vo
luit Mat. v. Qui dixerit fratri suo fatue.
reus erit gehēne ignis. Si q̄s v̄o alteri ver
bum leuis ꝯuitij aut ꝯtumelie dixerit. non
aīo dehonorādi ſ3 ex animi leuitate aut ex
leui ira. sine firmo ꝓposito aliquē dehono
randi. ſ3 forte vult ipsum leuit̄ ⁊ modicum
ꝯtristare. tūc potest esse veniale. Si q̄s v̄o
alteri dixerit verbū ꝯuitij non aīo dehono
randi. ſ3 ꝓpter correctionē. tūc pōt esse sine
peccato. si alias sit bñ circūstantionatum.
Sic enī licitū est aliquē sibi subiectū verbe
rare. aut in rebus d̄nificare causa discipli
ne: sic ⁊ v̄bū ei ꝯuitiosum causa discipline
dicere Sic christ⁹ Lu. xxiiij. vocat duos de
discipulis tardos ⁊ stultos. Et aplūs Gal
iij. discipulos suos vocat insensatos ⁊ stul
tos. Dicit tñ beat⁹ Aug. in ſmone domi
ni in mōte. q2 raro et ex magna necessitate
sunt huiusmodi obiurgatiōes exhibende.
in q̄bus non vt nob̄ ſ3 dño seruiat̄ instige
mus. Addit Tho. q2 in vsu taliū verboꝝ
magna discretio seruāda est necessario. vt
videlicet q̄s talib⁹ v̄bis caute ⁊ moderate
vtat̄ in correctione ⁊ alias. q2 posset eē tam
graue ꝯuitiū q2 ꝑ incautelā ꝓlatū auferret
honorē eius ꝯtra quem ꝓfert̄. et tunc poss3
homo peccare mortalit̄. etiā si nō intēderꝫ
dehonorationē. Sicut etiā si q̄s aliū exlu
do inca ute ꝓiciēs grauit̄ ledat. ñ caret cul
pa. Sexta filia est rixa. ꝑ quā intelligūt̄
oīa nocumēta q̄ ex ira ꝓximis inferunt̄ ex
teriori facto. siue in corpe siue in reb⁹. Qd̄
multipli̇̄ fit vt ꝯstat. Patet igit̄ q̄m̄s mal
iratus pateat. patet etiā q2 in ꝯfitēdo ñ suf
ficit dicere act⁹ ⁊ v̄ba exteri⁹ ꝓlata ⁊ perce
pta. ſ3 oportet etiā interiora grauia ꝯfiteri
⁊ plāgere. D Dubitat̄ secūdo q̄t sint
spēs ire. Rñ. ſm Tho. ij. ij. vbi p̄us. Et Hū
bertum in expositiōe regule beati Aug. et
phm. iiij. Ethi. q2 tres. Nazea q̄ dñs Mat
thei. v. ponit sunt gradus ire. vt dictum est
in alio caplō. Est p̄ma spēs ire acuta. secū
da amara. tertia difficilis. Damas. li. ij. vo
cat eas. felleā. maniā. ⁊ furorē. Scdm p̄i
mā quidā acuti sunt. q2 ꝓtinet ad orgine3
vt q̄ nimis cito irascunt̄ ex causa q̄libꝫ leui.
Tales si cito irascunt̄ ⁊ cito veniā petunt.
sunt sicut aqua que cito calescit ⁊ statī3 fri
gescit. qd̄ est min⁹ malū. Hi nō sunt melio
res ꝓpter ire frequētiā. cū oīs hō debeat eē
tard⁹ ad irā Jacobi. j. ſ3 ꝓpter celeres satis
factionē. cito enī culpā suā3 recognoscunt.
Item sicut signū3 est bone cōplectionis se

cito purgare a superueniente infirmitate. ira ẽ
signu̇ bone cõsciẽtie se statim venie petitio
ne mũdare. Itẽ delicta sunt tãto grauiora
quãto diuti⁹ tenẽt aĩam. ergo a contrario
tãto leuiora quãto citi⁹ eã dimittũt. Est er
go pma spẽs leui⁹ peccati. Tuz qꝛ ea mox
culpã suã citi⁹ cognoscit. Tũ qꝛ cito se pur
gant ab illa iniuria. Tũ etiã. qꝛ iniuriã i al
terũ cõmissam nõ plongãt. ¶ De se
cunda specie sunt amari quoꝝ ira mltõ tẽ
pore durat ⁊ manet. In qbus tristicia diffi
culter absorbet. nisi diuturnitate tpis. q̃ nõ
prumpit ad exteriora signa iracũdie. Tales
tardi⁹ irascunt. ⁊ ad veniã petendã tardi⁹
inclinant. siles ferro qd̃ tarde ignescit ⁊ dif
ficulter infrigidat. qd̃ peius est. Tales tripli
peccãt. Primo quo ad primũ. qꝛ p⁹ offen
sam charitatẽ fraternã quaz turbauerunt
differũt repare. Secũdo in se. qꝛ satisfactio
nem saluti sue necessariã ptrabunt facere.
Tertio in deũ. qꝛ irã dei ꝯtra se exortã occa
sione offense cõmisse in seruũ suũ ꝯtemnũt
placare. Tales triplici laborãt vitio. Quo
ad pmũ accidie. qꝛ tardi ad bonum. Quo
ad secundũ ire. que nõdũ in eis sedata est.
Et q̊ ad tertiũ supbie. qꝛ ex supbia procedit
qꝙ ledens satisfacere dedignat. Hoc triplici
funiculo collo ei⁹ appenso in baratruz mer
gitur amar⁹. Quo ꝯtra ps. Dirũpamus
vincula eoꝝ. ⁊ pꝛoiciamus a nobis iugũ ip
sorum ¶ De tertia specie sunt difficiles q
ita obstinati sunt qꝙ nõ dimittũt desideriũ
vindicte nisi puniãt. Tales nunq̃z volunt
petere veniã. siles lapidi albeston. de q̊ dic
Aug. in de ciui. dei. qꝙ semel accẽsus nunq̃z
extinguit. Hos tres grad⁹ Aug⁹. ponit in
regula dicẽs. Melior aũt est q̊ quãuis ira
sepe temptet. tñ veniaz ĩpetrare festinat vt
ei dimittat cui se agnoscit fecisse iniuriã q̃z
q̃ tardius irascit ⁊ ad veniã petendã tardi
us inclinat. Qui aũt nunq̃z vult petere ve
niam sine causa est in monasterio etiam si
inde nõ pꝛoiciat ¶ Qñ aũt ille tres spe
cies sunt pctã mortalia. Rñ. q̃dam doctor.
In eo casu vbi actus q̊ min⁹ sunt mali pec
cant mortalit. nõ est dubiũ amaros ⁊ diffi

ciles peccare mortaliter. ⁊ tãto grauiori re
atu. quãto peiores sunt in morib⁹. siue mo
tus ire ipsoꝝ sit ex iniusta vindicta deside
rata. vel illata. vel ex inordinato mõ irascẽ
di. Et hoc ptz p Aug. in regula. q̊ ira acu
torum in grauib⁹ crescit in odiũ. et incãteuz
reatus ei⁹ aggrauat. qꝙ facit trabẽ de festu
ca. ⁊ facit aĩam homicidã. Qui enim odit
frẽm suũ homicida est. i. Joh. iij. In diffici
libus ergo quoꝝ ira nõ cessat donec iniuste
puniãt. patet qꝛ ira sp est pctũm mortale. ni
si vindicta illata eẽt minima iniuria. Sicut
si q̊s modicũ de niue vl' guttã aque sup ali
quem pꝛoiceret. vel puerũ aliquẽ indebite p
capillos traheret. In amaris aũt q̊ ira co
uertit in odiũ sm̃ reatũ suũ trabit in spẽm
peccati mortalis. In acutis tñ appetit⁹ vin
dicte indebite posset indeliberat⁹ esse ⁊ pre
uenire iudiciũ rõis. qd̃ in alijs nunq̃z vl' ra
rissime ꝯtingere possz ¶ Dubitatur
tertio. Qñ ira sit licita ⁊ meritoria. Rñdet
Tho. vbi ꝓus sm̃ beatum Greg. in moral.
Duplex est ira. Una vocat ira p vitiũ. d̃ q̃
ꝓus dictũ est. Alia p zelũ. cuz q̊s ex amore
dei. proximi. aut iusticie irascit pctõ proprio
aut proximi. ⁊ appetit vindictã iustã. sm̃ eũ q̊
peccauit. et tantam quantam demeruit. et
sm̃ ordinem iusticie. ad honorez dei. ⁊ mo
do debito. ⁊ tali ira non solum licitum est
immo expediẽs ⁊ debituz aliqñ irasci. vt patet
p Chryso. sup Mattheũ dicentẽ. Qui sine
causa irascit reus erit. q̊ vo cũ causa nõ erit
reus. Nã si ira nõ fuerit. nec doctrina pro
ficit. nec iudicia stant. nec crimĩa cõpescun
tur. Itaq̃z qui cum causa non irascit pec
cat. Patiẽtia enĩ irrõnabilis. vitia seminat.
⁊ negligentiã nutrit. ⁊ nõ solũ malos sed et
bonos inuitat ad malũ. Itẽ Greg. v. mora
lium. Si nulla ira ex ṽtute surgeret. diuine
aĩaduersionis impetũ p gladiũ phinees nõ
placasset. Hanc irã qꝛ Heli nõ habuit in fi
lios suos. grauiter punitus fuit. De hac ira
tradit ps. Irascimini ⁊ nolite peccare. Qd̃
quidã male soluz intelligunt sibiipsi irasci
licitum fore. sed si proximos vt nos amare p
cipimur. restat vt sic proximoꝝ errantibus sic

nostris vitijs irascamur. Hec sententialiť
Gregorij. Idē dicit Aristo. iij. c. iiij. Ethi.
Sic Exo. xj. cū loqueret moyses pharaoni
et ille noluit audire. exiuit a pharaone ira-
tus nimis. Sic etiā Exo. xvj. cū phiberet
Moyses ne vsq3 mane seruarēt māna is-
raelite. Illis in mane seruātib9 ⁊ mane sca-
turiente vermib9 irat9 est Moyses cōtra
eos. Sic vidēs vitulū ⁊ choros irat9 proie-
cit de manib9 tabulas decalogi Exo. xxxij.
Simile de eodē Moyse legiť Leuit. x. Et
Numeri. xvj. Sic christ9 Marci. iij. cū cir-
cūspexisset dn̄s cū ira iudeos q̄ obserua-
bant eū ꝯtristat9 est sup cecitate cordis eo-
rum ¶ Dubitať q̄rto q̄n licitū sit vti
ira. Rn̄. ſm Greg̃. v. moral. q̄ duplex ē ira.
Una rōem p̄ueniēs. vt patuit in scđo p̄nci-
pali vsq3 ad quartū gradū inclusiue. Alia
est rōem. supple. rectā subseq̄ns. Sunt er-
go tres regule. ¶ Prima. Nō non debet
vti ira rōem p̄ueniēte. ſ3 q̄3 statim ꝑcipit eā
debet ei resistere totalr̄ excludēdo. nec ali-
quā penā inferat quousq3 anim9 totaliter
quiescat. Rō est. q2 ira rōem p̄ueniens tra-
hit rōem a sua rectitudine. vnde h3 rōnem
mali. Ira eni deliberationē rōis p̄ueniens ex-
cecat rōem vt vindicet iniuriā illatā q̄ non
est iniuria. vel maiorē q̄3 sit. et sic in alia vi-
tia ira ꝑcipitat. ¶ Secūda regula. Ira ra-
tionem seq̄ns est aliq̄n vtendū. Exempli
gratia. Q̄n homo ꝑfecte cognoscit pecca-
tum alteri9 ſm oēs circūstātias ⁊ q̄ete ⁊ in-
tegre deliberauit d̄ salubri pena ⁊ vindicta
ꝓ illo pctō infligēda. attamē adhuc se per-
cipit homo timentē aut negligentē in exe-
quendo dictatā penam. tūc assumere pōt
iram tantā quantā potest regere rōe. iō vt
exequať melius ꝓdictā penam Hoc eni ali-
quādo locū habet in iudice respectu reipu-
blice. In magistro respectu scholaris. In
dn̄o respectu serui. In plato respectu subdi-
ti. Et in viro respectu vxoris. Rō dicit ē vt
dic̄ Tho. vbi supra. q2 passio ire sicut ⁊ om-
nes alij mot9 appetit9 sensitiui ad hoc dati
sunt. vt homo ꝓmpti9 exequať illud quod
ratio dictat: alioq̄n frustra esset in homie

appetitus sensitiu9. Extra p̄dictos autē ca-
sus nunq̄3 vtendū est ira. quia nihil ꝓdest
ira alias ſ3 obest plurimū. i multa mala p̄-
cipitando faciliť. ¶ Tertia regula ē. Quā-
uis ira p̄dicto modo assumi possit cū deli-
beratione p instrumēto v̓tutis et eius ad-
iutorio. illud tn̄ nō expedit omnib9 hoīb9
indifferēter. Nō quidē imꝑfectis ſꝫ ſ3 ꝑfe-
ctis. Rō est. q2 nō oēs ꝓpter difficultatem
boni vsus ire scirēt eā regere rōe. ⁊ odiū3 et
alia vitia nata est3 ira generare. nō autē sic
in hominib9 v̓tute ꝑfectis Simile est i me-
dicinalibus. Nā aliqua medicinalia licita
sunt perito medico adhibere q̄ scit modifi-
care ea que prohibentur imperito. ¶ I
¶ Omnia p̄dicta ꝓbari autoritate. exem-
plis. et rōne. Autoritate beati Greg̃. v. mo-
raliū dicēns Cum anim9 ꝑ zelū mouet. cu-
randū summopē est. ne hec eadē ira que p
instrumēto v̓tutis assumiť. menti dn̄etur.
nec quasi dn̄a preeat ſ3 quasi ancilla ad ob-
sequiū ꝑparata a ratiōis tergo nunq̄3 rece-
dat. Tūc eni robustius ꝯtra vitia erigitur.
cū subdita rōni famulať. nā quātūlibet ira
ex zelo rectitudinis surgat. si immoderata
mentē vicerit rōni ꝑtinus seruire ꝯtemnit
et tāto se impudētius dilatat. q̄nto impa-
tientie vitiū v̓tutē putat. Exēplis ꝓborum
illa patēt. Nā vt dic̄ Valeri9 li. xj. Archita
magister pythagore ⁊ platonis villico suo
iratus: Sumpsissem inq̄t a te supplicium ni-
si iratus essem. Maluit eni impunitū3 re-
linquere q̄3 ꝓpter irā grauí9 iusto punire.
Sic Socrates vt dicit Seneca li. x. de ira.
Cum seru9 eū offendisset que3 habebat di-
scholū. ei dixit: Cederē te nisi iratus essem
Correptionē eni serui in tps distulit sanius.
nec fuit ausus se ire cōmittere. Erat aūt in
eo ire signū. vocē submittere et loqui paus
q2 apparebat sibi tūc obstare. Ita diogenes
vt dicit Seneca li. iij. de ira. cū3 de ira disse-
reret adolescētulus ꝓteru9 in eū conspuit.
Interrogat9 vō an irasceret ꝯtra illū3. ait:
Non irascor sed dubito an irasci oporteat.
Sic de Platone dr̄ vt dicit Valeri9 libro
p̄mo: Cū aduersus serui delictū vehemēti9

exarsisset. ponere illũ statim tunicã et pbe-
re scapulas verberib⁹ iussit: sua manu ipsũ
cesurus. Postmodũ intelligẽs se irasci. tã
in alto manu suspẽsa quesit⁹ ẽ a Spẽsippo
amico suo qd ageret Ergo inqt penas ab
hoĩe iracũdo. oblitusq; iam serui. q: aliũ
quẽ pon⁹ castigaret inuenerat. abstulit sibi
in seruũ potestatẽ. Tu inqt Spẽsippe istũ
verbera. nolo vt sit ille me⁹ potestate. id ẽ i
mea q in sua nõ est. Rõe etiã in generali p̃-
fata patẽt ſm Tho. ij. ij. q. clvij. Quia quãuis
homo sit aĩal mãsuetũ ↄsideratũ in gene-
rali rõe recta ⁊ tẽperatissima humana cõ-
plexione: tñ ↄsiderata cholera hoĩs. magis
de facili inflãmant mlti ad irã q̃ ad cõcu-
piscentiã vel aliã passionẽ. ⁊ etiã q: ira est
passio vehemẽtissima

Capitulum. IIII. A

Eptima filia ire

Sest poni maledictũ. q̃ sepe ex ira
orit. De quo vno tractat vt se-
quit Tho. ij. ij. q. lxxvij. Est eni ſm eũ. male-
dicere. imp̃cando. imperãdo aut optando
pnunciare ↄtra aliũ malũ. ⁊ sub rõne mali
⁊ nõ ad emẽdationẽ alteri⁹. ſz solũ i maluz
ei⁹. Optare aũt ⁊ imperio mouere ad ma-
lum alterius sub rõe mali. ſm se repugnat
charitati. Quia debem⁹ diligere pximuz
volẽdo bonũ ipsi⁹. ⁊ ideo ſm gen⁹ suuz est
pctũm mortale. Unñ j. Cor. vj. Neq; male-
dici. neq; raptores regnũ dei possidebunt.
Et est huiusmodi maledictio tanto grauius
pctũm. quãto maledicat qs psone quã
magis amare ⁊ reuereri deberet. Unde Le-
uitici. xx. Qui maledixerit patri aut matri
morte moriat. Subdit Tho. Contingit tñ v
bum maledictiõis plani pctũm esse veniale. vl' pp̃ter paruitatẽ mali qd qs alteri ma-
ledicendo imp̃ecat. vel etiã pp̃ter affectuz
eius q pfert vba maledictionis. cũ ſcz ex le-
ui motu vel ex ludo vel surreptione aliq̃ ta-
lia verba pfert. peccata eni verbor maxie
ex affectu pensant B Dictũ est autez
notãter in descriptiõe maledictionis. ſb ra-
tione mali. ⁊ solũ in malũ ei⁹ cui maledicit

quia si qs imp̃ecet. imperet aut optat ma-
lum alicui sub rõe boni. sic est licitũ. nec p-
prie maledictio est. eo q intẽtio principalis
nõ fert in malũ illi⁹ ſz in bonũ illi⁹. Contin-
git eni optare malũ alicui sub rõe duplicis
boni. Qñq; sub rõe iusti. et sic iudex iuste
maledicit illũ cui p̃cipit iustã penã; inferri.
Sic ecclia maledicit anathematizãdo. Qñ-
q; sub rõe vtilis optat malũ. vt quando qs
optat aliquẽ peccatorẽ pati egritudinẽ vel
simile vt melior efficiat. vel a psecutiõe bo-
norum desistat. Et quãuis maledicere bñ
possit fieri ſm p̃dicta. tñ creaturis irrõnali-
bus hoĩes regulariter nõ debẽt maledice-
re. Tũ q: illd cõiter fit ex irrationabili q̃dã
ira: Tum q: solet indiscrete fieri in malum
hominũ quor sunt. Tamẽ vt Tho. ibidez
dicit. maledicere rebus irrationalibus in-
quantum creature sunt dei. est pctũm blas-
phemie. Maledicere aũt eis ſm se ↄsidera-
ns est ociosum ⁊ vanũ. ⁊ p ↄsequẽs illicitũ
Imo maledicere est adeo illicitũ vt etiam
diabolo fieri nõ debeat. Unñ Ecc. xxj. Duz
maledicit impius diabolũ. maledicit ipse
aiam suã. id est. maledicto culpe et pene se
subijcit: Quia cũ diabol⁹ sit natura bon⁹.
peccatũ est saltẽ vt sic ei maluz optare. Un
beatus Judas in canonica sua dicit Cum
Michael archangel⁹ cum diabolo dispu-
tans altercaret de Moysi corpe. nõ est au-
sus inferre iudiciũ blasphemie. ſz dixit Im-
peret tibi dñs. Ubi glo. Diligenter intuen-
dum est q si michael archangelus diabolo
sibi aduersanti blasphemiã dicere noluit.
sed modesto ſmone eũ coercuit. q̃nto ma-
gis hominib⁹ ois blasphemia est cauẽda:
quãuis eni in volũtate malus sit demõ. tñ
natura bonus est C Ad cauendũ au-
tem vitiũ maledictiõis mouere debẽt exẽ-
pla sacre scripture ⁊ bonor christianorum
Nã christus cũ malediceret. supple i cruce
nõ maledicebat. j. Pet. ij. Paul⁹ etiã dicit
j. Cor. iiij. Maledicimur et benedicimus.
Et Petr⁹. j. Pet. iij. Nõ reddẽtes malũ p
malo. nec maledictũ p maledicto. Exẽpla
etiã christianor bonor ad idem sunt. que

ostendunt q interdū maledicētes. sine iu-
sti sint siue nō volētes in malū eoꝝ exaudiunt.
Unde Greg. iij. dial. refert q cū simplex et san-
ctissimus Florentius p pastore haberet v-
rsum oviculas pascentē. discipuli quattuor
cuiusdā sancti patris q dicebat Euticius. v-
rsum in campo occulte occiderūt. De q cū
Florentius valde tristaret: Euticius flentē
frēm venit cōsolari. Cui Florētius. Spero
in omnipotentē deū q in hac vita añ ocu-
los hominū vindictā accipiēt q innoxium
ursum occiderūt. Statim aūt quattuor rei di-
scipuli elephātico morbo pcussi membris
putrescētibus interierūt. Unde oī tpe Floren-
tius flebat se homicidā pclamās. Itē ibidē
refert Greg. q cū famulus cuiusdā Stepha-
ni pbyteri negligēter ei seruiret: clamauit
presbyter. Ueni diabole discalcia me. famlo
sic loquēs. Statim aūt demon affuit. et cor-
rigie summe caligaꝝ se soluerūt in signum
demoniace huius. Ex q patet dic Greg.
diabolū esse pmptissimū in maledictionib
ad puniendū. Simile in q̄rto refert d' ho-
mano filiū q̄nquennē nutriente. qui mox
blasphemare ꝯsueuerat cū ei aliqd resiste-
ret. vn̄ in patris sinu pestilēcia laborās sīc
ad apparentiā demonis faciēs. necatus est.
Sic Cesarius in dialogo suo. dis. v. refert. q
vir quidā motus ꝯtra ꝯtra vxorē ei ait Uade
diabole. Mox aūt illa paruculā demonē
intrare sentiēs fu nebat Cum qdā sanctus
abbas sup caput eius legeret euāgeliū. Su-
per egros manus imponēt. illa terribilissi-
me clamabat. Et cū demoni imperaret vt
exiret. ille r̄ndit. Nōdū vult altissimus. Po-
stea tñ modū quō demon intrauerat ipsa
patefecit. Itē qdā iratus dixit filio suo. Ua-
de diabole. Quem mox demō rapuit nec
vnq̄ cōparuit. Itē puella q̄nquennis cū
lac comederet: pater eī iratus ait: Diabo-
lum comedas in ventrē tuū Mox aūt ve-
xata est puella vsq ad maturā etatē. In q
cum limina aplōꝝ Petri et Pauli visita-
ret liberata est. S antea demon in ea ait:
Me egresso hec nunq post hāc vitā senti-
et aliud purgatoriū. Hec Cesarius. Sic. xxi.

de ciuitate dei refert Aug. de vidua nobili
et diuite habēte septē filios et tres femellas
eis maledicēte. Omnēs aūt statim tremore
omniū membroꝝ terribiliter sunt percussi
et cuiū suoꝝ oculos ferētes in orbē disper-
si sunt omnibus spectaculū facti miseꝝ. Et si
nunq maledicēs optio impleret. tamen
sp ille q maledicit. seipsum pmo maledicit
vt verificet illud Gen. xxvij. quo Ysaac de
Jacob ait: Qui tibi maledixerit: sit ille ma-
ledictus D Tertio pncipaliter vidē-
dū ē de remediis ire. Sūt aūt quedā reme-
dia ꝯtra ppriā Quedā ꝯ alienā Remedia
ire ppre sunt nouē Primū ē radicē ire
euellere. que est amor sui inordinatus et suo-
rum. Qui enī ardēter diligit inordinate se
amicos. filios. tpalia. et honores: statim cre-
dit sibi iniuriā illatā ec. vel se parum pēdi. vt
dicit Aristo. ij. rhetorice. Unde Ecc. xxviij.
Scdm ligna silue. sic ignis exardescit. Et
scdm virtutē homīs sic iracūdia illius erit. Et
scdm substantiā suā exaltabit irā suā Se-
cundū est silentiū. Nā natura ire est. vt p-
lata magis ferueat. Unde Prouerb. xxvj
Qui imponit stulto silentiū iras mitigat.
Unde sanctus pater Ysaac requisitus Cur de-
mones eū tantū timerēt. Rn̄dit. Ex quo fa-
ctus sum monachus statui apud me vt ira-
cundia extra guttur meū nō pcederet. Et
Psal. Posui ori meo custodiā cū cōsiste-
ret peccator aduersum me. E Tertiū
remediū est exempla patientie inspicere.
pncipalissime christi passionē. De q Greg.
dicit: Si passio dñi ad memoriā reuocet.
nihil adeo durum est qd nō equo aīo tol-
leretur. In cuius figura Numeri. xxi. Filij is-
rael lesi a serpentibus ignitis inspecto spē-
te eneo. id est. christo crucifixo sanati sunt.
Ad idem valēt exempla Job. Exemplum
etiam illius mulieris nobilis de qua refert
Cassianus in collatione patrum. que pet-
iit viduam iracundissimā in qua patienti-
am disceret. Talibus enī exēplis velut op-
timo clypeo aīa muniri pōt Quartū ē
cogitare quomodo deū sepe proprijs mal'
contempsimus vel paruipēdimus. et q ido

gemus etiam in propriis defectibus a proximis supportari. Unde Gregorius .v. moralium. Est alius seruande mansuetudinis modus ut cum ad alienos excessus conspicimus nostra quibus excessimus delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas propria peccata nobis excusat aliena. Patienter namque iniuriam illatam tolerat qui pie meminit quod forsitan adhuc habeat in quo debeat ipse tolerari. Ideo tam faciliter quidam irascuntur. quia proprios defectus quibus a deo vel proximo supportantur non agnoscunt. Unde Prouer. xix. Homo indigens misericors est. Seneca. Regum animos in dum⁹ illi obliti sue infirmitatis aliene deseuiunt quasi iniuriam acceperint ❡

Quintum remedium est consideratio diuine ordinationis. Nullum enim malum nobis potest inferri nisi diuina ordinatione. quod maximum debet esse fidelibus. Deus enim est velut medicus fidelissimus qui aquam tribulationis cuique propinat secundum sue infirmitatis exigentiam. Psal. Statuit aquas quasi in utre. scilicet de celo eam dispensans filiis. Unde .j. Corinth. x. Fidelis deus qui non patietur vos temptari supra id quod potestis. sed faciet etiam cum temptatione prouentum. ut possitis sustinere. Hanc rationem assignat christus petro Joh. xviij. Calicem quem dedit mihi pater non vis ut bibam illum. Sine quo nec filii zebedei possunt sedere ad dextram et sinistram in regno. Potestis inquit christus bibere calicem quem ego bibiturus sum. Math. xx. Deus est velut pater piissimus qui filium quem diligit castigat. Apoc. iij. Ego quos amo arguo et castigo. Nec videlicet secundum apostolum sumus adulterini filii. Si inquit extra disciplinam estis cuius participes facti sunt omnes. ergo adulterini et non filii estis. Heb. xij. Deus etiam est velut mater misericordissima. que licet virga castiget filiolum. tamen non supra modum. Nam Esa. xlix. Nunquid obliuisci potest mater infantem suum. ut non misereatur filio uteri sui. et si illa oblita fuerit. ego tamen non obliuiscar tui.

Sextum est consideratio utilitatis ipsius tribulationis. Nam vexatores nostri sunt sicut apes que licet pungant. tamen diliguntur. quia mellificant. Sic inimici licet rodant. tamen penam pro peccatis minuunt. prudentes faciunt. decorant patientiam. augent hic meritum. et in celo premium. Psal. Circumdederunt me scilicet inimici. dicit christus sicut apes. et exarserunt sicut ignis in spinis

Septimum est consideratio nostre impotentie. Sunt enim quidam qui verecundantur si non tribulantes eos verbo vel facto ledunt. Sed sciat homo etiam minimus oportere parcere. Unde Augustinus. Homo tibi conuicium dicit. et tumes et iratus es: pulicibus resiste. si potes ut dormias. Octauum est parcere et misereri insano. Nam iratus aliquem impugnans ratione in parte vel in toto non utitur. et sic cecus est. stultus. et quodammodo insanus. quibus naturaliter clementes sumus. Unde Prouerbi. xiiij. Qui impatiens est exaltat stultitiam suam

Nonum est preuia consideratio omnium malorum que sibi possent inferri. Unde Gregorius .v. moral. Mens sollicita antequam quodlibet agere incipiat omnes sibi quas pati putat contumelias proponat. quatenus sui redemptoris probra cogitans contra aduersa se preparet. Que nimirum venientia tanto fortior excipit. quanto se cautius ex prescientia armauit. Qui vero improuidus ab aduersitate deprehenditur. quasi ab hoste dormiens inuenitur. Hec remedia sunt ire proprie. Sed principaliter inuocandum est in omnibus auxilium diuine gratie sine quo nihil possumus ❡ Remedia autem contra alienam iram sunt tria. Primum est mollis responsio. Hoc est mirabile naturaliter unum. ubi molle frangit durum. Unde Prouerbiorum. xv. Responsio mollis frangit iram. Exemplum in vitaspatrum. ubi discipulus Macharii cum precedens ait ad sacerdotem idolorum ligna portantem: Quo vadis demon. qui iratus vulnerauit grauiter discipulum. Cum autem Macharius superueniens sacerdoti diceret Salue laborator. Hoc verbo lenitus per Macharium conuersus est in monachum.

Un̄ causa vulneracionis reddita. vulnera tum ambo i monasteriū portauerūt. Nō enī irat⁹ est velut olla bulliēs. cui aqua frigida supfundēda est Un̄ Prouer. xv. Os fatuoꝝ ebullit stulticiā. Secūdū remediuꝫ est silentiū. Uerba enī sūt velut ligna si saltē sint vba irato displicabilia. sed ad extinguendū ignē oportet materiā lignoꝝ minuere. Un̄ Ecc. viij. Nō litiges cū hoīe litigioso. ⁊ nō strues in ignē illi⁹ ligna. Securius ergo eēt interdū ab irato recedere. q̄ nollet cōburi sicut et ab igne Ro. xij. Nō vos defendētes charissimi ſꝫ date locuꝫ ire

Terciū remediū est bn̄ficiū Bn̄ficia enī irato impēsa sūt velut carbones igniti valētes p charitate primi. Jō Prouerb. xxv. Si esurierit inimic⁹ tu⁹ ciba illū. si sitierit da illi aquā bibere. prunas enī ꝯgregabis sup caput ei⁹. ⁊ dn̄s reddet tibi

Capitulum. V.

E inuidia que ut

D plurimuꝫ est cā homicidij. de q̄ Job. v. Paruulū occidit inuidia: Tria sunt pncipaliter videnda. Primo qd sit. Secūdo quātē noceat. Tercio de remedijs. A Quātū ad pmū. Inuidia dicit beat⁹ Aug. est odiū felicitatis aliene Damasc. li. ij. dic. q est tristicia d' alienis bonis. Et dr̄ inuidia. q: non pōt videre bona aliorū. Un̄ Amb. li. de offic. Inuid⁹ bono torquet alieno. null⁹ aūt potest videre equanimiter illud de q̄ torquet. Pro cui⁹ intellectu notandū ſm Tho. ij. ij. q. xxxvi. q inuidia est tristicia de alieno bono in quantuꝫ q̄s aliū excedit in bono apparēti pcipue de quo est glīa. vel in q̄ hoīes appetūt honorari ⁊ in opinione eē. in quātū alienū bonum diminuere videt ppriā excellētiaꝫ B

Un̄ Greg. xxxi. moral. Inuidia ex inani gloria. vel ex supbia nascit. qd sic patet. Nā cū supbus in aniter gloriosus appetit sup alios excellere ⁊ magnus apparere. ⁊ cognoscat i alio aliqd bonū. tūc timet q in hoc ipsū alt excellat vel sibi equet. et tūc tristat in q̄ntuꝫ hoc minuit gl'iam suā ⁊ excellētiā quaꝫ haberet in opinione hoīum. Ex h enī q alius in aliq̄ bono sibi equat. aut eū excedit. ipse minus gloriosus estimat. q: tūc non super alios ipse excellēs putat. Exemplū. Tu scis artificiū in ciuitate. venit pegrin⁹ q̄ equaliter tibi vel meli⁹ ie opat. de quo ipse laudatur. ſꝫ tu times eū tibi equari. aut te excellere. ⁊ doles d' fama ei⁹ vl bono. q: fama tua minor erit Hec tristicia de alieno bono est inuidia va. ⁊ videt pncipaliꝰ esse tristicia de gloria alterius in quantū minuit gloriā tuam quā appetis Sic similiter est inter diuites. nobiles. pdicatores. magistros. et similes quo ad pulcritudinē. fortitudinē. sciam. vocē. deuotionē. et de quocūqꝫ vō vel estimato bono de q̄ quis gloriā querit.

C Secundo notandū ſm Tho. vbi prius. q cum inuidia sit tristicia de alieno bono. Quadruplex est tristicia. q̄ d' alienis bonis in alio cognitis potest oriri. ⁊ solum quarta est inuidia Primo enī q̄s tristatur de bono alteri⁹ in quātū ex eo timetur nocumentū. vel sibi. vel alijs bonis. ⁊ talis tristicia nō est inuidia. sed magis timoris effectus. ⁊ potest esse sine pctō et laudabilis Unde Prouerb. xxix. In multitudine iustorum letabit vulgus. cū impij sumpserit principatum gemet popul⁹. Et Greg⁹. xxij moral. Euenire plerūqꝫ solet vt nō amissa charitate ⁊ inimici nos ruina letificet. ⁊ rursus eius gloria sine inuidie culpa cōtristet cum eruente eo quosdam bene erigi credimus. et proficiente illo. plerosqꝫ iniuste oppmi formidamus. Secūdo modo potest quis cōtristari de bono alteri⁹ non ex eo q ipse habet bonuꝫ. sed ex eo q nobis deest bonū illud quod habet ipse. et hoc pprie est zelus. vt dicit phus. ij. rhetoricoꝝ. Et si zelus iste sit circa bona honesta. laudabilis est. Unde. j. Corinth. xiiij. Emulamini spiritualia. Et Hieronym⁹ in epistola ad Aletham. de instructione filie dicit: Habeat socias cum quibus addiscat. quibus inuideat. ⁊ quaꝝ laudib⁹ mordeatur. vbi sumitur inuidia p zelo quo q̄s debꝫ incitari ad pficiendū cū melioribus Si autē sit de

bonis tpalibus. pōt esse cū pctō ⁊ sine pctō
D Tercio mō aliqs tristať de bono alte-
rius. inquātū ille q̄ accipit bonū est eo īdi-
gnus. q̄ quidē tristicia nō pōt oriri ex bōis
honestis ex qb⁹ aliqs iust⁹ efficit. sic p̄hus
dicit. ij. rhetorice. sz de diuitiis. ⁊ de talib⁹ q̄
possunt puenire dignis ⁊ indignis. ⁊ hmōi
tristicia fm eū vocať nemesis. ⁊ ptinet ad
bonos mores. Sz hoc ideo dicit. q: cōside-
rabat ipsa bona tpalia fm se. put p̄nt mag-
ni videri nō respicientibus ad eterna. Sed fm
doctrinā fidei bona tpalia que proueniūt
indignis ex iusta dei ordinatione disponū-
tur ad eoz correctionē vel ad eoz damna-
tionem. ⁊ huiusmodi bona quasi nihil sūt
in comparatione ad bona futura que seruāť
bonis. Et ideo huiusmodi tristicia p̄hibeť
in sacra scriptura fm illud psal. Noli emu-
lari in malignātib⁹. neqz zelaueris facien-
tes iniq̄tatez. Et alibi. Pene effusi sūt gres-
sus mei. q: zelaui sup iniquos pacē pecca-
torum videns. Quarto mō aliq̄s tristať
de bono alicui⁹ inquantū alter excedit ip-
sum in bonis. ⁊ hoc p̄prie est inuidia. ⁊ hēc
semp prauū. vt dicit Aristo. ij. rhetoricorū.
q: dolet de eo de q̄ est gaudendū. s. d bono
primi fm charitatē. cui etiā directe p̄trari-
atur. vt dicef. E Quō aūt fiat inuidia
venale pctūm vel mortale. Notandū ter-
tio q̄ tres ibi sunt gradus. Primus vbi
materia. origo. ⁊ cā inuidie est cognitō bo-
ni alieni excellētis in hoīe vane glioso. Tal'
eni faciliter timet de diminutiōe sue glorie
⁊ tristať faciliť de bono primi. Vn̄ fm gre-
goriū. xxxi. moral'. Inuidia ex inani glīa na-
scitur. et ex eadē radice etiā fm p̄hm. ij. rhe-
toricoz multe sunt cause inuidie Prīo
similitudo aliquoz fm genus. cognitionē
staturā. habitū. aut opinionē Ratio est. q:
ad istos tantū est inuidia quib⁹ hō se vult
equare seu p̄ferre. hoc aūt nō est nisi respe-
ctu nō multū distantiū. Nullus eni nisi in-
sanus studet se equare vl' p̄ferre in glīa his
q̄ multo maiores eo sunt. puta plebe⁹ regi
vel ecōuerso. Ideo his qb⁹ multū distat
loco vel tpe vel statu hō nō inuidet. sz qb⁹
est p̄pinquus. Nā cū p̄pinq̄ videanť ī glo-
ria excedere. eos nitimur excellere ⁊ ex eoz
glīa qua p̄tra nostrā voluntatē pollēt tri-
stari incipim⁹. ⁊ sic inuidere F Scđo
faciliter inuidēt pusillanimes. q: oīa repu-
tant magna ⁊ gloriosa q̄ nō habēt Ter-
tio senes faciliter inuidēt iunioib⁹. q̄s pu-
tant possidere q̄ ipsi nō habuerūt vl nō ha-
bent. Capit eñ inuidia sicut cetere passiōes
q̄nq3 sicut dicit Aureol⁹ sup. ij. dis. xxj. q. ij.
quasi p quādā naturali inclinatiōe ad pas-
sionē inuidie. Sunt eni vt inq̄t. in appetitu
sensitiuo appetibilitates quedā faciētes in
corpe reales trāsmutationes consequētes
complexiones corpoz naturales. Unde
qui sunt cōplexionis frigide ⁊ humide. sūt
naturaliter magis inclinati ad inuidiam.
vt patet de multis pueris. mulieribus. et
quibusdā hominibus flegmaticis. Et rō ē
quia tales qualitates passiue sunt. ideo est
in corpe aptitudo ad casum et depressionē
p̄pter quod in appetitu sensitiuo oriť p̄por-
tionalis quedam aptitudo ad depressionē
⁊ ad casum vt faciliter deprimatur et cadat
ad apprehensionē boni alteri⁹ Unde sic est
q̄ omia alia quedā reputāť supiora respe-
ctu sui. ideo timent p̄fundi naturaliter ⁊ de-
prehendi. rōne igiť talis cōplexionis q̄ndo
quis videt bonū in aliquo. statim inclinať
ad inuidendū. et tunc fit cōformis trāsmu-
tatio in corpore. puta quidā casus manife-
stus in vultu ⁊ p̄pendit inuidia. Et hoc mo-
do accipiēdo inuidiaz. s. p naturali aptitu-
dine ⁊ passione. vel etiā vt talis passio ē pri-
mus motus vt sic nō est peccatū sed pena
peccati. vel potiꝰ largo mō cū sit pena pec-
cati originalis. Hec de Aureolo. Vn̄ Au-
gustinus li. j. cōfes. dicit paruulū quendaz
collactaneū suū toruo vultu respexisse. ⁊ il-
lud inuidie attribuit Vidi inquit ego ⁊ ex-
pertus sum zelantē puerum. nondū loque-
batur ⁊ intuebať pallidus amaro aspectu
collactaneū suū G Secūdus grad⁹
est quedam subita. et non deliberata tristi-
cia de bono p̄rimi inquātum excellēs est.
Terti⁹ ē tristicia taliꝫ mōi d'liberata seu

pfecta. Prima est veniale petm̄. sʒ tertia est mortale petm̄. Un̄ Tho. vbi prius de vtroqʒ dicit. Inuidia ex genere suo est mortale petm̄. Gen⁹ eni peccati consideraẗ ex obiecto. Inuidia aūt ḃm rōem sui obiecti. ꝯrariaẗ charitati p quā est vita aīe spūalis ḃm illud. j. Joh. iij. Nos scim⁹ qm̄ trāslati sum⁹ de morte ad vitā. qm̄ diligimus frēs. Utriusqʒ eni obiectū ⁊ charitatis ⁊ inuidie est bonū ꝓximi. ḃm ꝯrariū motum. Nā charitas gaudet de bono ꝓximi. ḃm illud. j. Cor. xiij. Nō gaudet sup iniqtate. cōgaudet aūt veritati. Inuidia aūt de bono ꝓximi tristaẗ. Un̄ ex suo genere ꝯuincitur petm̄ mortale eē inuidia. Iō iob. v. Paruulū occidit inuidia. sʒ nihil occidit spūaliter nisi petm̄ mortale. Sʒ sicut dictū est supra in quolibet genere peti mortal' inueniunt aliq̄ impfecti mot⁹ in sensualitate existētes q̄ sunt petā venialia. Sic in genere adulterij ꝓmi⁹ mot⁹ ꝯcupiscētie. ⁊ i genere homicidij ꝓmi⁹ mot⁹ ire. Ita etiā in genere inuidie inueniunẗ aliq̄ ꝓmi mot⁹. qn̄qʒ etiam in viris perfectis. q̄ sunt petā venialia. Hec Tho. Quart⁹ grad⁹ inuidie ē peccatū in spūm sctm̄ qḋ ḋr inuidētia fraterne grē. Un̄ Tho. in. ij. dis. xlij. dic. Inuidia duplex est. Quedā q̄ est de ꝓspertate vel exaltatōe hoīs. Et quedā q̄ est ḋ exaltatōe grē sicut q multi ad deū ꝯuertanẗ vl' aliqḋ huiusmodi. Et talis inuidia solū est petm̄ in spūm sanctū. Un̄ ibidē Bonauē. dic. Duplicater pōt aliq̄s īuidere aliene grē. Uno modo. q̄ ex hoc minuiẗ bonū ꝓpriū cuius ꝓmotionē appetit singularē. ⁊ sic est peccatum capitale. Alio mō. q̄ visus aīe sic ē deprauat⁹. vt sicut nō videt bonū in se. sic etiam nolit videre bonū in alio. ⁊ tūc ē petm̄ ī spūm sanctū. hoc aūt est in illis maxie q̄ vix pn̄t in alio videre bonū. Et ita alio mō est capitale vitiū. ⁊ alio mō petm̄ ī spūm sanctum. Et isto mō nō pcedit nisi ex mag̃ corruptiōe ⁊ malicia volūtatis q̄ adeo gustū ꝯuertit vt bonū faciat apparere malū ⁊ ecōuerso ¶ Secūdo p̄ncipalit' vidēdū est ḋ inuidia q̄ntū noceat. ⁊ q sit detestabilis ꝓpter nouē Primo nocet ꝓprio subiecto in corpe multiplr. q̄ est tristicia Sed tristicia ḃm Tho. j. ij. q. xxxvij. saltem mala. multa mala facit. q̄ aggrauat aīm vt iterdum mot⁹ corpis exterior impediaẗ. et fit homo stupid⁹. ⁊ īntēsa tristicia p̄ omnibus anime passionib⁹ mai⁹ nocumentū infert corpi. Un̄ Prouer. xxv. Sicut tinea vestimento ⁊ vermis ligno. ita tristicia viri nocet cordi. q̄ anim⁹ gaudēs etatē floridam facit. spūs tristis exiccat ossa. Et Ecc. xxxviij De tristicia festinat mors. Sʒ ḃ vex est de tristicia q̄ spem nō hʒ annexā. sicut ꝯtritio habet spem ⁊ gaudiū de remissione ⁊ intuitu diuine mīsicordie Secūdo damnosa est inuidia. quia recipit eā habenti societatem ecclesie. Psal. Particeps ego sum omniū timentiū te ⁊ custodientiū oīa mādata tua. Aug⁹. Pensent inuidi quātum bonum sit charitas. que sine labore nostro aliena bona nostra facit Tertio inuidia nulli parcit. De nocenti notum est. De innocentibus patet. Cum Cayn inuidus Abel fratres ipsius Joseph eundē. et Saul Dauid sine causa sunt persecuti. tales peiores sunt Pilato. De quo Math. xxvij. Sciebat q p inuidiā tradidissent eū. Quarto inuidia valde difficulter curatur. quia est velut ignis grecus qui in aqua tribulationum ardet et difficulter extinguitur Jō Gal'. vj. Non efficiamur inanis glorie cupidi. inuicem prouocantes. inuicem īuidētes. Super quo Cyprian⁹ Zelus iste mordum non habet permanēs iugiter sine fine cum alia finiantur scelera. Quantoqʒ ille cui inuideẗ crescit in successu meliori. tāto inuidus liuoris ignib⁹ inardescit Quīto inuidia ōndit hominē pusillanimē. et infimis rebus comparat. Job. v. Paruulū occidit inuidia. Nobiles sunt communicatiui. vt patet in hominibus. in leone. i aq̄la. Ecōtrario ignobiles sunt inuidi Sexto signum est per qḋ demon suos cognoscit. sicut charitas ecōtrario. Johā xiij. In hoc cognoscēt quia mei estis discipuli si dilectionē habueritis ad inuicē Septimo

socij sunt diaboli in lucro ⁊ in dãno. q꞉ qñ diabolꝰ lucraẜ ⁊ male succedit hoĩ. inuidꝰ hoc lucꝝ suũ putat ⁊ ecõuerso. Uñ cuꝫ ẜm Tulliũ. amicoꝝ sit idẽ velle ⁊ nolle. patꝫ ꝓpositum. Octauo ꝓditores pleruꝫ efficiũt Prouerb. xxiij. Ne comedas cũ hoĩe inuido. ⁊ ne desideres cibos eiꝰ. qm̃ in silitudinem arioli ⁊ coniectoris estimat qd ignorat. Comede ⁊ bibe dicet tibi. ⁊ mens eiꝰ nõ est tecũ. Nono inuidꝰ ꝯgustima aĩe īfirmitate tenet. Gustuꝫ enĩ aĩe adeo infectũ hꝫ vt bonũ inimici putet malũ. ⁊ ecõuerso. Esa. v. Ue q dicitis bonũ malũ. ⁊ malũ bonuꝫ. ponẽtes tenebras lucẽ. ⁊ lucẽ tenebras. ponẽtes amaꝝ in dulce. ⁊ dulce ĩ amaꝝ. I

Tertio pͥncipali ɗ remedijs inuidie. notãdũ. q꞉ ꝯtra eã valẽt qnq꞉. Primo vt bõ ponat dilectionẽ in ea bona q̃ pñt simul a multis haberi. ⁊ a singulis plene. sicut est predicatio. eucharistie cõmunio. dei sup omnia dilectio. ⁊ regnũ celoꝝ. Uñ greg. Qui facibꝰ inuidie carere desiderat. illã heredi‑tatẽ appetat quã numerꝰ possidẽtiũ nõ angustat. Uir enĩ iustus ꝓ hꝫ q꞉ in terris nihil appetit. alienis ꝓfectibꝰ inuidere nescit. Secundo inspicere debemꝰ quãtis fraternitatibus iũgimur. Oĩs enĩ primꝰ est frãt naturalis. q꞉ omniũ vnꝰ fuit patẽ Adã. Multi sunt frẽs nostri spũales. q꞉ oĩm vnꝰ pater chꝛistꝰ est. ⁊ mẽ vna ṽgo beatissima Maria. sicut ⁊ mater vna sancta eccl̃ia. Sumꝰ enĩ mẽbra vniꝰ corpis eccl̃ie. j. Cor. xij. Si qd patit vnũ mẽbꝝ. cõpatiunt cetera membra. Tertio ꝯ̃ inuidiaꝫ valet eradicatio ꝓprie supbie. q꞉ ex ea oꝛit. Uñ dicta ꝯ̃ superbiã vel inanẽ gl̃iam valẽt etiã hic. Quarto valet ꝯtra inuidiã meditatio multiplicis dãni qd ex ea ꝓuenit. vt ĩ secũdo mẽbro patuit. Sicut enĩ grecꝰ ignis arena ⁊ aceto solet extingui: sic inuidia ꝯsideratione infructuositatꝰ quẽbꝫ. ⁊ amaritudine ac ꝯsumptiõe virtũ põt extingui. Quinto valet cõtra inuidiã exercitiũ in opibꝰ misericordie circa ꝓximos vl̃ inimicos. Uñ prouerb. xxv. Si esurierit inimicꝰ tuꝰ ciba illũ. si sitierit potũ da illi: prunas enĩ ꝯgregabis sup caput eiꝰ. ⁊ dñs reddet tibi. Misericordia enĩ directe opponit inuidie. q꞉ prior dolet de miseria ꝓximi. posterior vo de felicitate ꝓximi. Uñ de misericordia dr̃ ij. Cor. xi. Quis infirmaẜ ⁊ ego nõ infirmor. De inuidia vo Joh. xij. q꞉ iudas murmurauit de effusione vnguenti sup caput ihesu.

Capitulum. VI.

Nunc de filiabus

inuidie differendũ est. Primo q̃ occasiones sint homicidij corporalis. Scd̃o de odio in spẽali qd sit. ⁊ de eiꝰ ꝓprietatibꝰ. Tertio an peccõres sĩt odio habeãt. A Quãtũ ad pͥmũ notãduꝫ ẜm Tho. ij. ij. q. xxxvi. Et ẜm Greg. xxxi. moral. qnq꞉ sunt filie q̃ ex inuidia oꝛiunt. scꝫ. videlicꝫ susurriũ. detractio. exultatio ĩ aduersis. afflictio in ꝓsperis ꝓximi. ⁊ odiũ. quod sic patꝫ. Nã in conatu inuidie est aliqd tanq̃ꝫ pͥncipiũ. ⁊ aliqd tãq̃ꝫ mediũ. ⁊ aliqd tanq̃ꝫ terminꝰ. Principiũ qdẽ est. vt aliqs diminuat gl̃iaꝫ alteriꝰ. vl̃ in occulto. ⁊ sic ẽ susurratio. vl̃ manifeste. ⁊ sic ẽ detractio. Medium aũt est q꞉ aliqs intẽdat diminuere gloriam alteriꝰ. aut põt ⁊ sic est exultatio ĩ aduersis. aut nõ põt ⁊ sic ẽ afflictio in ꝓsperis. Terminꝰ aũt est ĩ ipso odio. q꞉ sicut bonũ delectãs causat amorẽ. ita tristicia odium. B Quo ad secundũ sciẽduꝫ q꞉ differunt ira inuidia. ⁊ odium. ẜm Tho. ij. ij. q. clviij. Ira enĩ est ꝑ quã appetimꝰ malũ ꝓximi ẜm q̃ndã mẽsurã. ꝓut scꝫ hꝫ rõnem vindicte. Odiũ aũt est ꝑ qd desideraẜ maluꝫ ꝓximi absolute. Et ira est interdũ causa odij q꞉ ꝑ hoc q꞉ aliqs appetit maluꝫ vindicte ẜ̃b rõe iusti. et cũ hoc frequẽter facit peruenit ad appetitũ mali absolute in ꝓximũ. qd est odium. Inuidia vero est tristicia de bono alieno. Unde sicut tristicie opponit gaudium. sic odiũ amori. ⁊ causaẜ odiũ tam ex ira q̃ꝫ ex inuidia. sed directius ex inuidia. q꞉ ex eo q꞉ qs tristaẜ de bono ꝓximi statim displicentiã seu odiuꝫ faciliter capit. C

Dubitaẜ pͥmo vtꝝ deꝰ possit odiri ab aliquo. Rñ. Tho. ibidẽ. Deꝰ põt duplici ab

boĩe apphẽdi. Uno mõ ꝫm seipsũ. puta cũ
ꝑ essentiã videt. Alio mõ ꝫm effectꝰ. s. cũ in-
uisibilia dei ꝑ ea q̃ facta sũt intellecta cõspi-
ciunt. Deꝰ ꝑ essentiã suã est sũma bonitas.
quã nullꝰ põt odio habere sic visã. q2 sic nõ
h3 nisi rõem diligibilis nõ odibilis. q2 ibi ni-
hil mali apparet intellectui. Sunt aũt effe-
ctuum diuinoꝝ duo genera. Quidã q̃ nul-
lo mõ põnt ꝯtrariari volũtati. vt esse. viuere
ꝛ intelligere. ꝛ talia sunt oĩbꝰ etiã appetibi-
lia. ꝛ put deꝰ est taliũ effectuũ autor: etiã nõ
põt odiri. Alij sunt effectꝰ dei q̃ repugnãt
inordinate volũtati. s. inflictio pene. ꝛ cohi-
bitio petõꝝ ꝑ legẽ diuinã repugnãtẽ volũ-
tati petõꝝ. Et quãtũ ad tales effectꝰ deꝰ põt
odiri ab aliqbꝰ. inquãtũ videlicet deus ap-
phẽditur vt petõꝝ phibitor ꝛ penarum infli-
ctor. B Secũdo dubitat̃. an odiũ dei
sit grauissimum petõꝝ simplir. Rñ. Tho. ibi-
dem q. sic. q̃n est deliberatũ. Rõ. q2 optimo
oppoĩt pessimum ꝑ phm. viij. ethi. s3 amor
dei q̃ est optimũ oppoĩt odiũ dei. Jõ cum
pmũ sit optimũ. secũdũ est pessimum. imo
odiũ dei ex deliberatiõe est maxĩe peccatũ
in spũm sanctũ. scdm q̃ petm̃ in spũm san-
ctum nominat aliqd genꝰ spẽale peti. non
tamẽ cõputat̃ inter spẽs peccati in spiritũ
sanctũ. q2 generalr̃ inuenit̃ in oĩ specie peti
in spũm sanctũ. vñ odiũ dei maiꝰ peccatum
est infidelitatis petõ. q2 ex eo oritur vt effectꝰ
ex causa. E Dubitat̃ tertio q̃ possimꝰ
ꝛ debeamꝰ odire. Rñ. ꝫm Tho. ibidẽ. Lic3
odio habere illud qd̃ a diabolo deriuatur
vt petm̃. ꝛ oẽ illud qd̃ ꝑtinet ad defectum
diuine iusticie. et q̃cq̃d a deo abducit nos
ꝫm q̃ a deo abducit. s3 naturã fratris. grãz.
ꝛ hmõi. cũ sint a deo sine peccato nõ possu-
mus odire. De pmo dr̃ Luc. xiiij. Si q̃s ve-
nit ad me ꝛ nõ odit patrẽ aut matrẽ nõ po-
test esse meꝰ discipulus. Et Ro. j. Detracto-
res deo odibiles. De secũdo. j. Joh. ij. Qui
frẽm suũ odit in tenebris est. S3 sũma cau-
tela ꝫm Greg. ibi videnda est ne sub veste
boni odij se occliet odiũ fris. F Quo
ad tertiũ. vtꝝ peccatores se odiãt. Rñ. q. sic
Vñ psal. Qui diligit iniquitatẽ odit aĩam

suã. Pro cꝰ intellectu notat hic Tho. ij. ij.
q. xxv. vbi q̃rit. vtꝝ petõres se diligãt. Ama-
re seipsum vno modo cõmune ẽ omnibus.
Alio modo ꝓpriũ est bonoꝝ. Tertio mõ ꝓ-
prium est maloꝝ. Q2 enĩ aliq̃s amet id qd̃
seipsum esse existimat h cõmune est omni-
bus. Homo autem dicit̃ aliqd esse dupliciẽ.
Uno modo ꝫm substantiã suã ꝛ naturam.
ꝛ ꝫm hoc omnes estimant bonum cõmune
se esse illud qd̃ sunt. sc3 ex anima et corpe cõ-
positos. ꝛ sic etiã omnes hoĩes boni et ma-
li diligunt seipsos. inquantum diligunt sui
ipsorum conseruationẽ. Alio modo dr̃ esse
homo aliqd ꝫm pncipalitatẽ. sicut pnceps
ciuitatis dr̃ eẽ ciuitas. Unde qd̃ pncipes
faciunt dicit̃ ciuitas facere. Sic autem non
omnes existimant se esse illud quod sunt.
Principale enĩ in homine est mens rõna-
lis. Secundariũ aũt est natura sensitiua ꝛ
corporalis. quorũ pmum vocat apostolꝰ
interiorem hoĩem. vt patet. j. Coꝝ. v. Boni
autem existimant principale in seipsis ra-
tionalem naturã siue interiorem hominem
vnde ꝫm hoc existimant se esse quod sunt.
Mali autem existimãt principale in seip-
sis naturam sensitiuam et corporalem. sci-
licet exteriorẽ hominem. vnde nõ recte co-
gnoscentes seipsos nõ vere diligunt. G
Et hoc probat phus in. ix. ethi. per q̃nq3
que sunt amicicie ꝓpria. Unusquisq3 enĩ
amicus primo quidẽ vult suum amicum
esse et viuere. Secundo vult ei bona. Ter-
tio operatur bona ad ipsum. Quarto con-
uiuit ei delectabiliter. Quinto concordat
cum ipso quasi eisdem delectatus et cõtri-
status. Et ꝫm hoc boni diligunt seipsos q̃n-
tum ad interiorem hominem. quia etiam
volunt ipsum conseruari in sua integrita-
te. et optant ei bona eius que sunt bona spi-
ritualia. ꝛ ad assequendum operam impẽ-
dunt. Et delectabiliter ad cor redeũt. quia
ibi inueniunt bonas cogitationes in pñsen-
ti. et memoriam bonorum preteritorum. ꝛ
spem futuroꝝ bonorum. ex q̃bus delectatio
causat̃. Similiter etiã non patiuntur in se
ipsis dissentionẽ voluntatis. q2 tota aĩma

corr̃edit ĩ vnũ. Ecõtrario aũt mali ñ volũt
ɔseruari in interioꝛ bõis integritate. nec
appetũt eiꝰ spũalia bona. nec ad ħ opant̃.
nec delectabile est eis lecũ ɔuiuere redeun
do ad coꝛ. q2 inueniũt ibi mala pñtia. pteri
ta ⁊ futura. q̃ abboꝛrẽt. nec etiã sibi ipsis cõ
coꝛdãt ppter ɔsciam remoꝛdẽtẽ. ſm illð p̃s.
Arguã te ⁊ statuã ɔtra faciẽ tuã. Et p̃ide3
pbari põt q2 mali amant seipsos ſm coꝛru
ptionẽ exterioꝛis bõis. Sic aũt boni nõ
am̃t seipsos. Odiũt aũt mali seipsos ſm
pncipale sui. videlicet aĩam

Capitulum. VII. A

Jc necessarium

b est scire quõ inimici vl̃ peccõres
sint diligẽdi vl̃ odiẽdi. de q̃bus
christꝰ pceptũ dat Math. v. dicẽs. Audi
stis q2 dictũ est. Diliges p̃ximũ tuũ. ⁊ odio
habebis inimicũ tuũ. Ego aũt dico vobis
Diligite inimicos vestros. bñfacite his q̃
oderũt vos. ⁊ orate p psequẽtibꝰ ⁊ calũni
antibꝰ vos vt sitis filii patris vestri q̃ in ce
lis est. q̃ solẽ suũ oꝛiri facit sup bonos ⁊ ma
los. ⁊ pluit sup iustos ⁊ iniustos. Ubi dicit
glo. q2 inimici nostri tribꝰ modis pugnãt
ɔ nos. ſ. mẽtali odio. v̾bali opprobrio. et coꝛ
porali nocumẽto siue lesiõe in exterioꝛi bo
no. vt notat in v̾bis p̃dictis. Sz ibi ecõtra
rio tria iubet v̾tas inimicis impendenda
videlicet diligere coꝛde. bñdicere oꝛe. ⁊ opi
bus subuenire. De q̃bꝰ tribꝰ videbũz ent.
Primo quõ coꝛde diligendi sint inimici.
Ubi tria occurrũt declarãda. Primo an
inimicoꝝ dilectio sit nob̃ possibil̃. Scðo si
sic. Cur inimici sint diligẽdi ⁊ non odiendi
Tertio an ad eoꝝ dilectionez necessaria sit
spẽalis actuatio B Quãtũ ad p̃mũ
reperiunĩ etiã cecĩ rõne ⁊ infecti volũtate vt
affirmẽt. ⁊ quidẽ credãt sibi ĩpossibile eẽ q2
inimicos diligãt. Cõtra q̃s scriptura sctoꝝ
doctrina. ⁊ phoꝝ ac naturaliũ exẽpla. Nã
Math. v. dĩ. Si dimiseritis hoĩbꝰ pecca
ta eoꝝ. dimittet ⁊ vob̃ pat̃ vester celestis de
bita vestra. Sup q̃ glo. Uidens frẽs. q2 cũ
dei grã ĩ ptãte nrã positũ est quõ a dño iu

dicemur. Inq̃t enĩ dñs. Si dimiseritis di
mittet vob̃. Si ñ dimiseritis ñ dimittet vo
bis. In ptãte aũt nrã est dimittere ⁊ nõ di
mittere. Exẽpla habemꝰ Geñ. xlv. vbi post
extremã iniuriã p frẽs illatã ioseph ex ami
cicia singulos osculabat̃ ⁊ sup singulos fle
bat. Sic Exo. xxxii. Moyses a ꝑplo crebro
percutꝰ cũ iã ppe lapidaret̃. m̃ ait ad deum
Si nõ dimiseris pctũm ꝑpli tui. dele me ð
libro quẽ scripsisti. Et ii. Reg. i. Dauid cui
suꝰ inimicꝰ semel in faciẽ maledixit. malu
it pcere. ⁊ letales inimicos flere nouit. et eos
dẽ occidẽtes punire Jð ait ĩ psal. Si reddi
di retribuẽtibꝰ mihi mala decidã merito
ab inimicis meis inanis. Joh. iii. Sic de
us dilexit mundũ vt vnigenitum suũ dar3
vt oĩs q̃ credit in eũ nõ pereat. ſ3 habeat vi
tam eternã. Et ad Ro. v. Sic nos christꝰ di
lexit q2 tradidit seipsũ p nob̃ in moꝛtem. iu
stus p iniustis. cũ tñ inimici essemꝰ. Et p se
psequẽtibꝰ in cruce ait. Pat̃ ignosce illis
q2 nesciũt q̃d faciũt. Quẽ beatꝰ stephanus
sequẽs p inimicis se lapidãtibꝰ Actu. vii.
flexis genibꝰ ⁊ clamando oꝛabat. vbi pro
se stãdo oꝛauerat dicẽs. Dñe accipe spũm
meũ C Alio vidẽ sunt sanctoꝝ dicta ⁊ ex
empla. Nam q2 possibile sit nobis inimicos
diligere. pat3 p Aug. q̃ de suo pigro q̃ non
vtebat̃ virtutibꝰ sibi a dõ collatis. sic dĩ. Ser
uum pig2 q̃ ſm historiã euangelicã talen
tũ dñi sui creditũ fodit in terrã. nec in eo ne
gociatus est. nõ dãnaret deus si ea q̃ nullo
mõ fieri poterãt pcepisset. Et beat Hiero.
Anathema sit q̃ dicit deũ pcepisse impossi
bile. Preterea si tot mulieres pueri. ⁊ tam
delicate puelle flammas. ignes. ⁊ gladios.
imo bestias equanimiter ptulerũt p Chri
sto. q̃ tñ nobis fuerũt similes. Cur non pos
semus ɔuitia. ⁊ iniurias equanimiter tole
rare ⁊ inimicos diligere. Simile docent ex
empla phoꝝ. vt in vitis eoꝝ legĩ. Nã pita
cus phs cũ ductoꝛ esset mytilensiũ contra
athenienses quoꝝ dux fuit firmo ex pacto
singulare certamẽ induit pitacus. ⁊ sb̃ scu
to occultato rete cum firmonẽ inuolueret
⁊ occiderz. ac triũpho potꝰ in principem

mytilensiū leuaret̃ principatum p⁹ decenniū
resignauit iā ciuitate optime ordinata. Cū
q₃ quidā opari⁹ ei⁹ filiū securim ingerens
interfecisset. ⁊ occisor ligat⁹ p ciues pitaco
p̄ntaretur. ipsum absoluit dicēs. Indulgē
tiam eē supplicio potiorem. Sic Eschynes
phs ⁊ orator maxim⁹ cū sua eloquētia athe
nas regeret. ⁊ ibidē a demosthene oratore
in orādo vict⁹ in iudicio rhodiū ppi ignomi
niam pgeret. ⁊ ibidē rogatu ciuitatis. pmo
suā ⁊ deinde demosthenis orōnem clarissi
mam recitaret. ⁊ cūctis vtriusq₃ eloquētiā
mirātibus. ⁊ pl⁹ demosthenis sic ait: Lon
ge ampli⁹ miraremini si ipsum perorantē
audiuissetis. inimici sui testis ⁊ commenda
tor excellentissim⁹ effect⁹. vt ibidē habetur
Sic etiā Valeri⁹ de vitis phoꝝ refert d̄ so
crate q semel ictu calcis percussus cū q̄dam
ei⁹ tolerātiā miraret̃ ait: Si asin⁹ me percus
sisset calce: vtrū in iudiciū eum puenirē. Cur
igit̃ nō sic equanimit̃ sustinerē ictus hoīum
sicut percussurā irrationaliū. Q₃ etiā inimi
cis possim⁹ pcere p₃ a simili. Nā si tu expecta
res ab imperatore magnū donū. ⁊ te impa
tor offenderet vel percuteret. tu ne sumpturū
donū pderes. nec facto nec vbo ppi tale do
num vindicares. Cur igit̃ nō faceres silr̄ p
eterna parua ī inimico pcedo. ¶ B Quo
ad secundū principale quō inimici sint dili
gendi ⁊ q̄re. Notandū pmo q̄s sit inimic⁹.
Est aūt inimic⁹ ille q affectat aut optat aut
volūtarie infert aut inferre conatur alteri
malū culpe aut pene in aīa corpe vel rebus
⁊ hoc facit nō ad correctionē p̄ximi. nec ad
iusticiā exercendā. nec ad aliud bonum ali
quod. s₃ tantū alteri ad malū. vel etiā q ma
la intentione gaudet de malo p̄ximi. aut tri
statur d̄ ei⁹ bono. Dicit̃ pmo. q affectat al
teri malū nō ad correctionē ei⁹. s₃ tātū i ma
lū suū. puta ex odio. rācore. vel animi ama
ritudine. q₂ si q̄s vellet alteri malū pene. vt
carceres. vbera. paupertatē. infirmitatē. ⁊ hu
iusmodi. ⁊ solū ad correctionē sui ⁊ pfectū
aīe ei⁹. aut pp̄ter cōmunē vtilitatē. ⁊ facerꝫ
illud nō ex amaritudine animi. rācore. vel
vindicta. s₃ fraterna dilectiōe. talis nō esset in

inimicus alteri⁹ cēsendus s₃ amic⁹. q₂ pdesse
conat̃ q₃uis obesse videat̃. Sic parentes pu
nientes pueros suos ⁊ magistri scholares
nō sunt eoꝝ inimici estimādi. s₃ amici. Se
cundo dicit̃. nō ad iusticiā exercendam. q₂
qui vult aut infert alteri maluꝫ pene amo
re ex requende iusticie. nō est inimicus pso
ne puniende. Vnde lictor non est inimic⁹
eius quem occidit mediante iusticia. nec
iudex similiter. dūmodo non ex odio vel rā
core sed solum pp̄ter cōmunē vtilitatem il
la faciant amore preclarissime iusticie. Dici
tur tertio. nec propter aliquod aliud bo
num. q₂ medic⁹ q pdesse intēdit tanq₃ ami
cus vrit infirmū quē sanare intēdit. Dicit̃
quarto. vel qui mala intentione gaudet de
malo p̄ximi. aut tristat̃ de ei⁹ bono. q₂ si in
tentiōe bona facit. vt de tristicia in iudice fu
it dictū: nō est inimic⁹ cēsendus. Ex q̄b⁹ p₃
q hō pōt licite velle ī casu inimico suo ma
lum. s. paupertatis. infirmitatis. mortis. ⁊ hu
iusmodi. dūmodo sine rācore fiat ⁊ bona in
tentione ad bonū peccāns vel cōitatis seu
iusticie. vt Greg. dic̃. xxij. moral. Sꝫ vt ibi
dem subdit. ad h̄ seruāda valde necessariū
est subtilissime discretiōis examē. ne cū no
stra odia exequimur. fallamur sub specie vti
litatis aliene. videlicꝫ estimātes nos mala
inimicis nostris velle ppi eoꝝ correctionē
vbi ex odio volum⁹ rācore vel mala affecti
one. Et statim loquit̃ de tyranno pp̄ter faci
nora punito. Subdit̃ inq̄t pesare debemus
q̄d debem⁹ ruine petōris. ⁊ q̄d iusticie d̄
ferentis. Nā cū puersum quēq₃ oīpotens de
us percusserit ⁊ ꝯdolendū est miserie peūtis
⁊ ꝯgaudendū est iusticie iudicis. ¶ E Se
cundo notandū. q in inimico sunt duo co
sideranda. Primum est inimicicia. odiū.
seu rancor. quem habet ad proximū suum
et s̄m illa non debemus inimicum diligē
re. hoc est. q non debemus velle q sint ini
mici nostri. aut aliorum. aut vt habeāt odi
um. inimiciciā. ⁊ hmōi versus nos vel p
ximos. quia hoc esset velle eoꝝ mala et pec
cata cōtra charitatem. Et hoc tenent com
muniter doctores ī. iij. dis. xxix. ⁊ xxx. ⁊ Tho.

secūda .ij.q.xxv. Secundo cōsiderandū ē in inimico ipsius natura scdm quā ad dei imaginē creatus est capax glorie nobiscū ex quo est proximus. Et scdm hoc dicendū ꝑ/mo qꝫ ex pcepto tenemur inimicos nostros non odire scdm naturā scdm quā sunt no/stri pximi. Secūdo qꝫ tenemur eos scdm naturā nō solū nō odire sed etiā tenemur eos diligere. ita vt velim⁹ eis bona felicita/tis eterne.virtutū.ꝛ bona nature ꝛ fortune inquātum eos talia pmouent ad beatitudi/nem eoꝝ. Primū patet Prouerb.xxiiij. Si ceciderit inimic⁹ tuus.ne gaudeas.ne forte videat deus ꝛ displiceat illi.ꝛ auertat irā suā ab eo.ꝛ cū ab illo auerterit ad illū diriget qui de inimici ruina gaudebat. Ex/ode.xxiij. Si videris asinū inimici tui iu/ro iacentē nō pteribis nisi prius eleues cū. Si inimici asinus nō est relinquēdus i lu/to.quāto minus christi sanguine redēptus et dei imagine insignitus nō debet negligi homo. Ideo .i. Joh.iij. Qui odit fratrē suū homicida est. Et scitis qꝫ ois homicida nō habet vitā eternā in se manentē. qđ docto/res exponūt sic. Qui odit fratrē suū qđ pe/tus est qꝫ nō diligere euꝫ. homicida est sui ipsius spūaliter.ꝛ fratris sui corpaliter dil/positiue tamē. Secundū patꝫ.qꝛ Mat.xxij. pceptum est. Diliges pximū tuū sicut teip/sum. sed inimicus est pximus tuus vt patuit supra. Itē Math.v.dñs pcepit ue dicēs. Diligite inimicos vestros. benefacite his qui oderūt vos. Idē pbat magister in .iij. dist.xxx. F Ratio aūt quare tenemur inimicos diligere est.qꝛ dilectio quā christ⁹ nobis pcepit q tenemur diligere pximū est charitas.que habentē facit attēdere qꝫ qui/libet proximus viator est ad imaginē dei.dei capax ꝛ beatitudinis.q capacitas cū sit na/turaliter in inimico ꝛ in amico.omēs tene/mur diligere ad tale bonū.deus enī est vni/uersale bonū in nullo minuibile et cōmu/nicatōe sui ad aliū.cui bono fauere dēmus et optare vt ab oībus hoībus viatoribus honoreī. Diligamus ergo in inimico oē il/lud qđ est in eo a deo.ꝛ odiamus in eo om/ne illud qđ est a diabolo. Sic enī medicus infirmū diligit.sed febrem psequit.ꝛ mater filiū diligit sed eius scabiem odit. G

Quo ad tertiū principale.vtꝫ ad diligen/dum inimicū exigat spālis actuatio men/tis. Notandū fm Tho.vbi supra.qꝫ dilectō nature inimici pōt dupliciter considerari. Uno mōi generali.ꝛ sic est in pcepto. vt cū aliquis in generali diligit pximos. ab il/la generalitate inimicū nō excludat. Unde qui oraret ex deliberatōe.corde vl ore.dicē/do.Dñe da pacem huic ciuitati vel regioni excepto tali inimico meo peccaret mortalit quia contra charitatē ageret. Alio mō psidē/rat dilectio pximi in spāli. vt scꝫ aliquis in spāli moueat motu dilectōis actualis ad inimicū suū.ita qꝫ actualiter velit ꝛ optet sibi bonū. illud fm Tho.nō est de necessitate pcepti. Exēpli gratia. Cū qs cogitat de So/crate inimico suo.nō est pceptum qꝫ statī velit vel optet sibi bonū actualiter. qꝛ pce/ptum de dilectōe inimicoꝝ est affirmatiuū. ideo nō obligat p semp. Sed pceptū est vt nō odiat eum ꝛ nunqꝫ affectet vel optet si/bi malū intentōe nocendi. quia nō odire p/ximū est pceptum negatiuū. ideo obligat ad semp ꝛ p semp. Est tamē fm Tho. hoc de necessitate charitatis. fm pparatōnem animi. vt scꝫ homo habeat animū paratū ad hoc vt in singulari inimicū affectiue et etiā effectiue diligeret. si necessitas occurre/ret. Sꝫ qꝫ absqꝫ articulo necessitatis homo hoc actu ipleat pfectōis est. vt Aug. pbat i enchiridion. Et vbi idē dicit. Esset adhuc maioris pfectōis. qꝫ homo magno conatu et pfecto amore elicito ferret dilectiue i ini/micum cū affectu sibi volendo bonū.potis/sime dū ille inimic⁹ actu offendit. vt fecerūt Christ⁹ i cruce.ꝛ Stephan⁹ in ortitur⁹.

Capitulum .VIII. A

Ecundo cuꝫ ini

S mici nos psequant.ore debem⁹ eis dilectōis beneficia ostēdere. nō solū corde.sed etiā ore. Qđ fieri pōt tri/pliciter. de qbus p pfenti tractabit. Primo

de recõciliatõe. Secũdo de vitãda calũnia. Tertio de ordĩe ⁊ dispendẽda bñdictõe.

Quantũ ad primũ valet illud Math. v. Si offers munus tuũ ad altare ⁊ recordatus fueris q̃ frater tuus habet aliq̃d aduersum te. relinque ibi munus tuũ ante altare ⁊ vade recõciliari fratri tuo. B Ubi primo notandũ quid sit templũ. i. quo offerendũ sit munus. q̃d altare sup quo. et q̃d munus seu sacrificiũ. Templũ est aĩa mũda ⁊ corpus que sunt deo p Christi passionẽ in baptismate cõsecrata teste aplo. j. Corint. iij. Nescitis q̃ templũ dei estis vos Et iterũ. Templũ dei sanctũ est q̃d estis vos Et alibi. Empti estis p̃cio magno. glorificate et portate deũ in corpore vestro. Altare est fides vera ⁊ firma. de quo heb. vlt. Habemus altare de quo edere nõ habẽt qui tabernaculo deseruiũt. Fundamentũ enĩ aliud. supple. q̃z fidẽ Jesu Christi. nemo põt ponere preter id q̃d positũ est. q̃d est Christus Jesus j. Corint. iij. q̃z sine fide ĩpossibile est placere deo Heb. xj. Munera ⁊ oblatões sũt actus principaliter interiores aĩe. vt meditatio bonoꝝ. cõplacẽtia diuinoꝝ. affectus ⁊ oratio mentalis. dei dilectio ⁊ proximi. ⁊ his similia Ex q̃bus interius in tẽplo cordis oblatis debet homo prorumpere ad actus exteriores latrie vel dulie. ⁊ ad iubilatõem. hymnum. ordem vocalẽ. oblatõem. opa misericordie corporalia ⁊ spũalia. ⁊ silia. q̃ sine interioribus muneribus fere nulla sunt. Et ista est expositio fm Aug. Secũdo notandũ q̃ ista munera nõ essent deo grata sinõ esset ĩ offerente charitas fraterna. Unũ nullũ opus ẽ deo acceptũ sine charitate. teste aplo j. Corint. xiij. dicẽte. Si linguis hoim loq̃r ⁊ angeloꝝ ⁊c. ⁊ nõ factur⁹ aliq̃d opus bonũ q̃d ẽ munus. d̃z q̃ũdẽ bonũ ppositũ nõ totalr̃ dimittere. sed munus relinquere ante altare. i. huiusmodi opus differre ⁊ ad fratrẽ pergere pedib⁹ corporis vel aĩe. ⁊ recõciliari fratri satisfaciẽdo. vbo. facto. vel vtroq̃z. et tũc offerre debet munus suũ. Unde Aug. ĩ sermone dñi in monte. Cum aliq̃d tale oblaturi sumus in interiori tẽplo pgẽdũ est ad recõciliatõem cũ fratre dimittẽdo tale munus spũale. pgendũ est nõ pedibus corporis sed motibus animi. humilr̃ te ex affectu psternẽs fratri ad quẽ chara cogitatõe pcurras in cõspectu eius cui munus oblatur⁹ es. Sed si frater p̃sens est ⁊ ad eũ potes ire nõ simulato aĩo lenire atq̃z in gratiã reuocare veniã postulãdo. si hoc corã deo p̃us feceris pgens ad eum nõ pigro motu corporis sed celerrime dilectõis affectu. atq̃z inde veniens. i. intentõem reuocãs ad id q̃d agere ceperas. offeras munus tuũ. Hoc eũ remediũ est ꝯtra peccatũ ire. q̃d fm Aug. supbi amplecti nõ valent. Inflati enĩ ĥ medicamẽ charitatis ⁊ humilitatis subire nolunt. C Tertio notandũ q̃ trib⁹ modis cõtingit fratrẽ habere aliquid cõtra te. Primo mõ si ille habeat ꝯtra te iram aut odiũ. q̃z iniuste tu illi nullã iniuriã feceris. nec fueris sibi iniuste ⁊ p aliquod debitũ causa istius odij aut ire. sed forte susurratores aliqui suis susurrijs hoc fecerunt. Aut ille forte frater sponte assumpsit sibi ꝯtra te irã odiũ vel indignatõem ex falsa vel solũ estimata iniuria quã credit ex leui vel friuola suspitõe. In isto casu nõ est p̃ceptum vt ad eũ vadas ⁊ coneris pcurare recõciliatõez sui. cũ nullã sibi iniuriã feceris. Esset tamẽ cõsilij ⁊ magni meriti se humiliare corã fratre mõ stanti dicẽdo. et eum ad pacẽ ⁊ cõcordiã reuocare. Et etiã adhuc maioris meriti ⁊ pfectõis hoc agere cũ fratre quẽ tu nõ offendisti. sed ipse te. Unde Chryso. Ne dicas. mihi nocuit. nõ ego illi. Si enĩ p gloria salutis tue iubet deus amiciciã facere tu offensus debes p̃uenire offendentẽ. vt duplicem gloriã ꝯsequaris. vnã s̃z q̃z iniuste offensus es. aliã q̃z prior ad amiciciã moues

D Et est aduertẽdũ q̃ in illo casu nõ d̃z homo a fratre sibi sic sine causa irascẽti veniã petere. ex quo nõ in eũ deliquit. sed vadat ad eũ ⁊ se apud ipsũ excuset. siue charitatiue declaret q̃m in eũ nõ peccauit. ⁊ sine demerito ꝯtra eũ irascit. ⁊ sic eũ a rancore ꝯtra reuocet. nisi forte hõ timeret q̃ huiusmodi humil' reuocatio verisilr̃ in detrimẽ

tum fratris cederet iniuste irascens. q for-
te aut supbiret. aut audacius aliis noceret
Et cū hoc timeret. cautius esset vt interme
die psone rancorosum inducendo ad cōcor
diā ponerent. ꝛ innocentē petendo p dimis
sione offense. Unde Aug. in sermone dñi
in monte. Tūc habet frater aliqd aduersū
nos. cū nos eū in aliquo lesimus. Nos au
tem aduersus eū habemus si ipse nos lesit
vbi nō est opus pgere ad recōciliatōem. sz
tātū dimittere. sicut tibi a dño dimitti cu
pis. qd ipse cōmiseris. Et in sermone de cō
cordia fratrum. tuus inimi. dies isti. dicit Au
gustinus. Nolo vt mētiaris. nolo vt dicas
illi. da mihi veniam. qꝛ te nosti nō peccasse
in fratrē tuū. sed tu scis q iste peccauit i te.
nō tu in illum. Noli venire ad fratrē tuū q
in te peccauit ꝛ vltra ab eo petere veniā. De
bent tamē inter vos esse alii pacifici qui il
lū obiurgent. vt a te prius veniā petat. Tu
aūt esto paratus ignoscere. prius ex corde di-
mittere. iam dimisisti. habes adhuc qd fa-
cias. ora p illo vt petat a te veniā. qꝛ scis ei
nocere si nō petit. ¶ Secūdo ꝯtingit
fratrē aliquid habere ꝯtra te. vt si habet cō
tra te iram vel odiū. ideo qꝛ tu ei iniuriā fe
cisti. ꝛ ei iniuste cā ꝛ occasio illius odii fui-
sti. In illo casu debes omissis aliis actib⁹
tuis fratri a te leso p iniuria sibi illata satis
facere. actu aut volūtate. ꝛ eo modo supra
dicto. vt melius poteris recōciliari. Unde
Chryso. sup illo. Uade prius recōciliari fra-
tri tuo. dicit in psona dei. Ego libēter cōte-
mnor. ego libēter honoris mei patior dāñū.
libēter ego dñs expecto seruos. tantūmodo
vos in amicitiā veniatis. Uade ergo vt sci
as. qꝛ plus diligo ꝯcordiā fidelium meoꝝ. qz
munera. qꝛ munera hoīm nullū faciūt do
lorē. charitas vero illoꝝ dei gloriā opatur
ppter hoc itaqz oīa facta sunt. ppter hoc de
us homo factus est ꝛ ppter hoc vniuersa
negociatus est. vt hoīes ad charitatem ꝯcō
cordiā in bono cōgregaret. Et iterū. Quā-
diu hoīes fideles inter se aliquā dissensio-
nem habuerint munus eoꝝ nō suscipitur
orō nō exaudit nec deus vult esse amicus

fideliū qzdiu inter se fuerint inimici. Et cōse
quēter dicit. Qualis aūt pcessit offensio. ta
lis debet sequi recōciliatio. Si opibus of-
fendisti. opibus recōciliare. Si cogitatu
offendisti. cogitatu recōciliare. Si verbis
offendisti. vbis recōciliare. Ideo etiā Chri
stus Matth. v. statim post pfata vba vbi
docet recōciliatōem fraternā dicit Esto cō
sentiens aduersario tuo cito dū es in via
cū eo. ne forte tradat te aduersarius tu⁹ iu
dici. ꝛ iudex tradat te ministro ꝛ in carcerē
mittaris. Amen dico tibi. nō exies inde do
nec reddas nouissimū quadrantē. Ubi fm
Aug. p aduersariū in via intelligit ille cui
iniuriā fecisti. Per iudicē Christus. Per
ministꝝ demon. Per carcerē infernus Et
donec. capiat nō p distantia tpis finita. sed
infinita. penas enī ibi positus semp reddet
et nunqz psoluet. ¶ Tertio nō cōtin
git q frater tuus habet aliqd aduersum te.
vt scz cū tu sibi iniuriā fecisti. hoc hz ꝯtra te
et licet sciat q sibi iniuriā fecisti. siue nesciat
nullū tamē ꝯtra te habet ppter hoc irā odi
um vel rancorē. In isto casu nō oportet le-
dentē petere veniā ꝛ ad cōcordiā reducere
immo i casu nō expedit. vt si lesus ignoraret
sibi iniuriā factā. qꝛ hoc faciendo sibi mani
festa occasio rancoris daret. tn̄ debito iusti
cie oportet vt leso satisfiat cui abstulisti ho
norem vel res. p verba vel facta satisfacien-
do. Unde Aug. in epla ad Macedonium.
Si alienū quoniā peccatum est cū reddi
possit nō reddit. nō agit penitentia. sed fin-
gitur. si aūt veraciter agit. nō dimittit pec-
catum nisi restituat ablatū. ¶ Sūt
aūt circa pdcta duodecim dubia q mo-
uet Humbertus in expositōe regule beati
Aug. ꝛ soluit. Dubitat primo quē mo-
dum tenere debet qui recōciliare vult fra-
trem quē offendit. Rū. triplicē. vbo placet.
cito. ꝛ mā sinetudine Primo quidē quilibz
tenet ad satisfactōem illi quē lesit verbo i ri
xando. Argumentū ad hoc est Exo. xxi. vbi
dicit. Q, si aliqui rixati fuerint. ꝛ pcusserit
alter alteꝝ ꝛ mortuus nō fuerit. sed i lecto
iacuerit. tenebit eidē ad expēsas i medicos.

Si hoc veꝝ est de lesione tali. ergo ⁊ v̄bo sa
tisfacere deb; qui v̄bo lesit. cū verbis aliq̄n
grauius quis ledat q̄ȝ plagis. Secūdo ci
to tenet̄ etiā ad satisfactiōem. q: in restituti
onibus q̄n sine die debent̄. omi die debent̄.
Ita ⁊ hic. Unde Eph. iiij. Sol nō occidat
sup iracundiā vestrā. Tertio etiā in satisfa
ciēdo sic debet cauere a mō supbo vl' aspe
ritate. q: satisfactio ꝑfic ad curatōem ire fra
terne. Propter illa dicit Augꝰ in regula.
Qui conuitio vel maledictōe vel etiā crimi
nis obiectu. aliquē leserit. meminerit satis
factōne q̄ntotius curare qđ fecit. H

Dubitat̄ secūdo. Per q̄t q̄s satisfacere
debet. Rn̄det̄ ꝑ tria pōt huiusmodi satis
factio esse Una ꝑ verba. vt cū q̄s petit veni
am de offensa ab offenso Sic faciebat Au
gustinus scribēs Hieronymo Obsecro te
ꝑ mā suetudinē Jesu Christi. si lesi te. igno
sce mihi. Alia est ꝑ corporis humilitatē. Sic
fecit Semei Dauid cui maledixit. ij. Reg.
xix. Semei ꝓstratus corā rege: ad eū dixit.
Ne repures mihi ad iniquitatē neq; me
mineris iniuriarum serui tui ⁊c. Tertia est ꝑ ob
sequia. Sic Jacob muneribus voluit pla
care fratrē suū Esau. Ro. xij. Si esurierit ini
micus tuus ciba illū si sitit potū da illi. q.d.
ꝑ hoc placabis illū. ⁊ redibit amicicia. I

Dubitat̄ tertio an quilibet offendēs te
neat̄ ad omnes huiusmodi satisfactōnes.
Rn̄. q: nō. Sicut ledens aliū in rebus. nō
tenet̄ nisi ad certā quātitatē rei restituēde.
Ita ⁊ offendēs in verbo. nō tenet̄ ad omēs
satisfactōes. sed ad certā. s'm q̄ntitatē offen
se. Dubitat̄ quarto q̄ȝ statim offendens
teneat̄ recōciliare offensum. Rn̄. Aut offē
sus est absens. aut p̄sens. Si absens. suffic̄
offendenti ꝓpositū satisfaciendi sine mora
cū poterit. sicut in restitutōibus Nec opor
tet q: vadat in hoc casu pedibus sed sufficit
aio. Si vero est p̄sens. Aut fuit leuis offen
sa ita q: nō credit̄ offensus grauiter turba
tus. vel grauis. Si leuis pōt differri satisfa
ctio vsq; ad tps modicū. Si v̄o grauis. d;
sine mora satisfieri. Tum rōe debiti qđ om
ni die debet̄. Tum etiā rōe charitatis frat
ne. Debet enī opam dare ne ira crescat in
odiū. ⁊ trabem faciat de festuca ⁊ aīam fa
ciat homicidā. vt Aug. vbi ꝑus dicit. K

Dubitat̄ quinto vtrū lesus in casibus p̄
dictis teneat̄ dimittere offendēti ipenitēti.
nec satisfacienti. cū deus cuius misericordia
humanā excedit in infinitū nūq; dimittat
ipenitenti. Rn̄. q: sic. q̄ntum ad remissionē
intrinsecā cordis. quo ad rancorē vel iram
nō rōe illius. quia ipenitens est. sed rōe sui
ipsius ne peccet. Non est aūt simile de deo
cuius ira nō est peccatū. ipenitenti tamen
peccāti in nos. nō tenemur dimittere dimis
sione exterior. Unde Luc. xvij. Si septies
in die peccauerit in te frater tuus. ⁊ septies
in die ad te cōuersus fuerit dicēs. Penitet
me dimitte illi. dicit glosa. Non iubemur
passim peccata dimittere. sed penitēti. que
intelligēda sunt q: ipenitēti peccanti in nos
nō tenemur peccata dimittere dimissione
exteriori. vel q: nō tenemur in foro penitēti
ali ipenitenti dimittere. L Dubitat̄ se
xto. quid sit illa dimissio exterior quā dimit
tit offensus offendenti. Nō est peccatū. q:a
hoc tantū deus dimittit Nec satisfactio. q:
illa soluit̄ nunc. Rn̄. q: est acceptatio satisfa
ctionis. vel indicatio recōciliatōis. verbo.
vl' facto exp̄ssa. vt cū offensus offendentem
flectentē genua eleuat. vel dicit, dn̄s parcat
tibi. vel parco. vel satisfactū est mihi. vel si
milia. M Dubitat̄ septimo. an post
huiusmodi satisfactōem vel etiā ante. facta
dimissione intrinseca. licet signa rancoris
retinere. Rn̄. Signoꝝ huiusmodi. quedā
sunt ꝓpinqua. quedā remota. Propinq̄
que ingerunt ꝓbabilē suspitōem de ranco
re. vt cū aliquis nunq; vult loqui alteri et
toruo vultu eū semꝑ respicit. ⁊ similia. Et
ista nulli licet retinere. q: ab omni spē ma
la abstinendū est s'm ap'lm Et sicut Eleaza
rus abstinuit a carnibꝰ q̄ similes erāt por
cinis ne scandalizaret. Ita nemo debet illa
signa facere. ꝑ que ꝓbabiliter crederet̄ esse i
odio. Remota sunt que nō ingerūt argu
mentū de odio licet odium subsequat̄. vt
sunt. subtractio familiaritatis. ⁊ seruitioꝝ

aliquorum et similia. Et ista licet retinere omnibus. dummodo nō fiat malo aīo. immo pōt esse interdū meritoriū. cū fit ꝓpter bonū aliquorum. Qd aūt interdū dicit q̄ a hoc nō debent facere pfecti. sic intelligatur q̄ hoc nō est pfectiōis perfectorum est. aliter nō videt esse verum.

Dubitat̄ octauo vtrum iniuriatus teneat̄ querere recōciliatiōem iniuriantis. ipso nō petente. Rn̄. q̄ nō tenet̄ ex hoc solo. sed rōe fraterne charitatis posset teneri in casu scʒ si crederet ꝓbabiliter q̄ ꝑ hoc liberaret aīam eius a bo[n]o mortali. et nō esset occasio mali in eo. vl̄ī alijs huiusmodi excellēs humiliato. Qd aūt Dauid iniuriatus q̄siuit recōciliatiōem a Saule nō penitēte. et similia opa sanctorum nō oportet q̄ imitemur q̄ magne pfectiōis opa fuerūt. ¶ Dubitat̄ nono. Esto q̄ aliq̄s offendat aliū verbo in secreto. et petat offensus satisfactiōem in publico. nunq̄d tenet̄ ad huiusmodi satisfactiōem offendēs. vel econuerso offendat aliquis aliquē in publico vult satisfacere tantū in secreto. nunq̄d sufficit ei. Rn̄. ad primum q̄ nō tenet̄ nisi forte qd̄ factū fuit in secreto. publicū fuisset. Sicut fur qd̄ latēter accipit. non tenet̄ publice restituere. Ad secundū dicendū. q̄ nō sufficit. Argumētū est ad hoc Act. xvi. de paulo. cū publice cōdemnato ad carcerē non sufficeat occulte liberari. sed publice. Dubitat̄. x. ponat̄ q̄ aliquis iposuerit alteri culpam. et lesus nō vult accipe satisfactiōem a ledēte. nisi dicat se mentitū fuisse. nunq̄d tenet̄ ad hoc ledēs Rn̄. si ledēs scit se dixisse verum. nullo mō debet dicere cōtrariū. nec hoc debet ab eo requiri. Si aūt scit vel credit se dixisse falsum vel dubiū scd̄m q̄ habet in cōsciā sua. sic dicere debet. Sicut restituere tenet̄ q̄s rem ablatā cū dāno fuerit. Pōt tn̄ adijcere aliq̄ alleuiantia culpā suā. videlicet q̄ ex animi turbatiōe illud dixit. vel q̄ ita audierat. vel credebat tūc. licet mō reputet falsum. Ad hoc aūt q̄ dicat se mentitū fuisse nō tenet̄. q̄r per hoc reuelaret secretū mētis sue peccatī. qd̄ sibi multū noceret et alijs nō pdesset. q̄r ita restaurat̄ fama alteri ꝑ hoc q̄ cognoscat se falsum dixisse. sicut si diceret se mentitū fuisse. hec oīa Hūbertus. ¶ Dubitat̄ xi. qd facere debeat offendēs qui petit veniam a leso sed lesus nō vult dimittere. Rn̄. Aug. in quodā sermone sic. Si fratri tuo pre offenso in corde in vā humilitate et charitate nō ficta dicis Dimitte mihi. et ille noluerit tibi dimittere. noli esse sollicitus. ser[ui] estis ambo. vnū dn̄m habentes. Cōseruo tuo debes. eū rogasti. noluit tibi dimittere interpella dn̄m amborum. et qd̄ tibi dimisit dominus. si pōt exigat seruus. Vult Aug. q̄ petendo veniā a seruo tali. et post vl̄ ante a deo liber est. licet si intulit damnū ꝓ illo satisfacere debet leso. Et lesus grauiter peccat cuius vt dicit Aug. oratio nō exaudit̄. munus nō accipit̄. nec dimittit̄ peccatū. ¶ Dubitat̄. xij. Vtrum platus aut alius superior. rōe istius pcepti de recōciliatiōe fratris teneat̄ veniā petere scd̄m modū dictū a subdito suo. q̄ eum iniuste lesit. aut in corrigēdo modicū lesit. Rn̄. Aug. in ꝓlixo sermone dicēs. Sunt psone humiles ꝑ ordinē secularium huius. a q̄bus si petimus veniā extollunt̄ in supbiam. Et subdit. Durum videt̄ vt iubeam q̄ si homo dn̄s peccat in seruū suū. īiuste liugādo. iniuste cedēdo. et similia. q̄ dicat illi est. Ignosce. da mihi veniā. nō quia nō debet facere sed ne ille incipiat supbire. Quid ergo faciet dn̄s ante oculos dei pēniteat eū. Et si nō pōt dicere seruo suo. q̄a nō oportet. da mihi veniā. blāde tamē illū alloquat̄. blāda enī appellatio venie est postulatio. Et in regula dicit Aug. Qn̄ necessitas disciplīne vos dicere dura vba cōpellit. si etiā vos ipsi excessisse modū sentitis nō a vobis exigit̄. vt a vobis subditis veniam postuletis. ne apud eos quos oportet esse subiectos. dum nimiū seruat̄ humilitas regendi frangat̄ autoritas. ¶ Quoad secundū principale sciendū. q̄ Christus alio mō iubet ore benefacere. videlicet inimicis benedicēdo. eis nō detrahēdo. Vnd̄ Ro. xij. Nemini malū ꝓ malo reddētes. sed benefacite ꝑsequētibus vos benedicite et nolite maledicere Et idē Christus iub. i. Mathe.

v. dicẽs. Orate p psequẽtibus. videlicet p
opa. & calumniãtibus vos scʒ p vba. Calũ
niari eteni est nũ defectũ in aliq̃ inuenire
vel crimen sibi iponere. Et est duplex calũ
niator. Unus est q̃ falsum crimen aut de
fectũ alteri iponere nitit. Aut si verũ. tñ oc
cultũ imponit publice. nõ seruato ordine
diuini iuris. Et facit hoc tantũ in malũ al
terius. vt inde puniat̃ vel diffamet̃. Alter ẽ
qui etiã benefacta ab alio conat̃ ostendere
mala. aut ficte facta. vt eum p hoc hypocri
tam ostẽdat. aut vt ad penã vl' malã famã
apud alios trahat. R Sed dubitat̃.
vtrũ aliquis peccet infamiã nõ repellendo.
Rñ. Tho. q̃dlib. x. q. vi. artĩ. i. Utriq̃ʒ scʒ
ↄtemptus fame & appetitus põt esse lauda
bilis & vitiosus. Fama eñi nõ est necessaria
homini ppter seipsũ sed ppter primũ edi
ficandũ. Appetere ergo famã ppter primũ
charitatis ẽ. Appetere vero ppter seipsum
ad inanẽ gl'iam spectat. Et ecõtrario ↄtem
ptus fame rõe supbie humilitatis ẽ. Ra
tõne vero primi est ignauie & crudelitatis.
S Illi ergo q̃bus incũbit ex officio
vel ex statu pfectõnis alioꝝ salutĩ puidere
peccãt nisi infamiã ppriã iuxta posse repel
lãt. Alij vero q̃bus magis custodia sue sa
lutis imminet. possunt sine humilitati puidẽ
tes famã vel infamiã cõtemnere. Sed cũ
infamia dupliciter repellat̃. s. occasionẽ sub
trahẽdo & linguas detrahentiũ cõpescẽdo
Primo mõ oẽs tenent̃ infamiã vitare. ali
as sine scandalo actiuo fieri non posset qd̃
semp est peccatũ Sed secũdo mõ nõ tenet̃
nisi q̃ntum debet aliq̃s salutĩ primi puide
re. Unde Greg. omel. ix. sup Ezech. dic̃. Lin
guas detrahentiũ sicut nõ debem⁹ nostro
studio excitare ne ipsi pcãt. Ita psuã ma
liciã excitatas debemus eq̃nimiter tolera
re vt nobis meritũ crescat. Aliq̃n etiã com
pescere. ne dũ de nobis mala disseminãt. co
rum qui nos ad bona audire poterãt cor
da innocentiũ corrũpant. Et infra. Hi eteni
quoꝝ vita in exemplũ imitatõis est posita
debẽt si possunt detrahentiũ sibi vba cõpe
scere, ne coꝝ pdicatõem nõ audiãt qui au
dire poterãt. & in prauis moribus remanẽ
tes bene viuere ↄtemnãt. hec de Tho. Pos
sunt tamẽ saluo pfectiõis statu pfecti orare
deũ vt liberent̃ a calũniantibus ne in corũ
psecutiõne ruant. Unde ps. Redime me a
calũnijs hoĩm vt custodiam mãdata tua.

T Quo ad tertiũ p̃ncipale iubemur
etiã ore orare & corde p psequẽtibus & calũ
niantibus nos q̃tenus ↄuertant̃. Et h̃ ora
tio a fidelibus diligẽtissime est obseruãda.
q̃ exaudibilissima est. & maxime meritoria
q̃ ex magna charitate pcedit. Consumma
ta eñi charitas facit p inimicis orare magno
desiderio vt cõuertantur ab errore vie sue.
Nec quicq̃ʒ vt dicit Chrys. sic ppriũ est vt
inimicos amare & p psequẽtibus & calũniã
tibus orare. Et viceuersa inter oẽs nostras
orões illa peior est & piculosior & irrationa
bilior. q̃ oram⁹ vt nos deus vindicet de ini
micis nostris. Tales vt Chryso. dicit. sagit
tas pniciosas infigũt. & dignos se efficiunt
vt malũ qd̃ inimicis imp̃cant̃ eis de⁹ infli
gat. Et scʒ eundẽ. cũ a primis molestamur
nõ hoĩem cõpati deberemus sed demoni
hoĩem vexanti indignari deberemus. Si
eñi ipse hõ naturaliter hoĩ febricitanti q̃ua
ter cõdolet nõ irascit̃. Cur aĩe demoniacis
īfirmitatib⁹ psse q̃n īiuriat̃ nõ ↄpateremur

Capitulum. IX.

E tertio modo

D diligẽdi inimicos. videlicʒ bene
faciẽdo ↄtra eoꝝ psecutiões. vbi
tria sunt dicẽda. Primo vtrũ ex p̃cepto te
neamur inimicos nostros diligere effecti
ue. sic q̃ eis beneficia ĩpẽdamus & exteriora
signa dilectõis ostẽdamus Secũdo an sit
magis meritoriũ inimico benefacere q̃ʒ ami
co. Tertio q̃ʒ malũ sit rancorem ↄtra pri
mũ tenere. A Quantũ ad primũ no
tandũ scʒ Tho. secũda. ii. q. xxv. q̃ beneficia
et dilectõis signa q̃ q̃s exhibet primis in
cõmuni vel p toto pplo alicui⁹ ciuitatis vl'
p alicui⁹ monasterij cõmunitate. talia be
neficia & dilectõis signa exhibere inimicis
est de necessitate p̃cepti. ita q̃ homo in tali

casu etiã inimicos suos ꝓpter inimiciciã a generalitate nõ excipiat. ſm modũ de interiori dilectiõe supra tactũ. q: effect⁹ ⁊ signa charitatis exteriora debẽt ꝓporcionari interiori affectui. Dilectio aũt vt supra tactuz fuit in cõmuni etiã ad inimicũ est ꝑceptũ. Et si inimicus p̄fata effect⁹ nõ exhiberent. ꝓ tineret ad vindictã iniustã. cõtra illud Le. uit. xix. Nõ q̃ras vltõem ⁊ nõ eris memor iniurie ciuiũ tuoꝝ. Et ſm Rich. in. iii. sententia. x. etiã homo tenet̃ inimicis suo effectũ salutatiõis cõsuete ⁊ cõloquij impendere. I. tenet̃ exhibere eius illã salutatiõem q̃ ex cõmuni ꝯsuetudine illius loci ab oĩbus solet impendi. nisi forte in casu quo timeret istũ ex hoc puocari vl̃ semetipsum. vel timeret aliqd aliud malũ ex hoc oriri. Alia sunt beneficia aut dilectiõis signa. que q̃s exhiber particulariter solũ aliq̃bus psonis fortc sibi magis familiaribus ⁊ amicis. siue sint beneficia spũs siue corpis ꝓpria aĩe. vt opa misericordie spũalia. vt in vsu isto cõtinent. Cõsule. castiga. remitte. solare. fer. ora. Siue corpis vt i vsu. Uestio. cibo. poto. do tectũ visito. soluo. ⁊ silia. B De his dicẽdũ p̃mo q̃ necessarie obligatiõis est talia ipendere tã amicis q̃z inimicis tpe necessitatis. Unde Math. v. ꝓpter hoc Christus ait. Benefacite his q̃ oderũt vos. ⁊ orate ꝓ ꝑsequẽtibus ⁊ calũniantibus vos. Iter̃. i. Joh. iij. Qui habuerit substantiã huius mũdi. et viderit fratrẽ suũ necessitatẽ patiẽtẽ ⁊ clauserit viscera sua ab eo q̃mõ charitas dei manet i eo. Et Amb. Pasce fame morientem. si nõ pauisti occidisti. ergo a simili si nõ cõsuluisti in necessitate. vel inica peccato nõ defendisti. ⁊ huiusmodi. occidisti. sed sub ꝑcepto tenemur nõ occidere. ergo in necessitate sub ꝑcepto subuenire etiã inimicis. Secũdo meritoriũ esse põt q̃ q̃s talia bñficia et dilectiõis signa exhibeat inimico oĩ ꝯgruo tpe ⁊ oportunitate se offerente. sed m̃ extra casum necessitatis nõ est de necessitate salutis. nisi ſm ꝑparatiõem animi. Oportet enĩ vt hõ paratũ animũ habeat q̃ si occurreret necessitas i illo casu inimico suo talia beneficia dilectiõis exhiberet ꝑposse. Et tenet̃ exhibere etiã talia inimico q̃ncũq̃z casus necessitatis occurrerit ⁊ oportunitas adest ⁊ pl⁹ tenet̃ amico i necessitate. Sz q̃ aliq̃s extra casum necessitatis h⁹modi bñficia alicui inimico exhibeat est superogatiõis ⁊ cõsilii.

C Quo ad secundũ an sit magis meritoriũ inimico q̃z amico bñfacere. Rñ. q̃ sic. q̃n videlz idẽ hõ eque intẽsis actibus. et ex eq̃li charitate ⁊ ceteris pibus diligit vno tpe amicũ ⁊ alio tpe inimicũ ⁊ vtriq̃z bñfacit vel si vnus diligit amicũ ⁊ alter diligit inimicũ ⁊ cetera sunt pia. s. q̃ diligũt eq̃ intensis actibus. ⁊ et eq̃li charitate. ⁊ sunt eq̃liter dispositi. tũc dilectio inimici ⁊ bñficia ei⁹ sũt magis meritoria q̃z dilectio ⁊ bñficia amici. Unde Greg. seruitia q̃nto sunt minus debita. tãto sũt magis accepta. Sz minus debitũ est inimicũ diligere q̃z amicũ. Cuius est rõ. q: ſm Tho. secũda. ii. q. xxvij. Et ſm doctores in. iij. di. xxvij. q̃ttuor sunt q̃ augẽt in nostris bonis actibus meritũ. Primũ est libertas. Quãto enĩ hõ opat̃ plus ſm rõem ⁊ voluntatẽ nõ naturaliter mere nec coacte. tãto ceteris pibus plus meret̃. sed i dilectiõe inimici nec natura nec bñficia inimici mouẽt ad diligẽdũ immo magis ad odiũ.

B Secundũ ẽ difficultas. q: quãto actus aliq̃s ex se est difficilior. tãto ceteris pibus ẽ magis meritorius. Et dr̃ notãter ex se. q: duplex ẽ difficultas in opando. Una ꝓueniẽs ex ipso opere ex se. vt ieiunare i pane et aq̃ ẽ difficilius q̃z cũ vino ⁊ piscibus. Et pauperẽ dare denariũ de necessario. ẽ difficilius q̃z diuitẽ dare denariũ de sup̃fluis. ⁊ hec difficultas auget meritũ. Alia ẽ ꝓueniens ex indispositiõe opantis solũ. puta q: se neglexit ad bonũ disponere. vel male se habituauit. ⁊ hec nõ auget meritũ. Unde patet q̃ sepe plus meret̃ cũ modico q̃ui amine ieiunãs religiosus q̃z male assuetus mereat̃ ieiun. ĩdo cũ maiore labore. Sz certũ est q̃ facilius ẽ amicũ diligere q̃z inimicũ. Tertiũ est charitas. Nã nullus actus ẽ meritori⁹ nisi a radice aliq̃ mõ pcedat charitatis. et q̃nto act⁹ ex maiori charitate pcedit tãto

ē deo acceptioꝛ. ⁊ magis ꝓsequēs eo me
remur. ſꝫ dilectio inimici ex charitate cauſatur
totaliter ⁊ ſolū depēdet ex dilectiōe dei actu
al'i vel habitualis ⁊ nullā aliā cām mouentē
hꝫ niſi deū. Amici vero dilectio multas alias
cāas hꝫ. puta beneficiū ⁊ alia. Quartū eſt
conatus ad bonū. qꝛ vbi maioꝛ conat' eſt
ad bonū ibi maius ē meritū. Vñ. i. Coꝛint.
iij. Vnuſquiſqꝫ mercedē accipiet ſm ſuū la-
boꝛē. ſed certū eſt maiorē conatū exigi in di-
lectiōe inimici q̄ꝫ amici. ergo. E Quo
ad terciū de difficile rancoꝛē dimittentibus
notandū. ꝙ quidā ſūt tā diſcoꝛdes ꝙ raro
vel nunq̄ꝫ remittūt iniurias. Iſti ſunt valde
mali ꝓpter tria. Primo qꝛ nō ſunt veri chri
ſtiani. q̄ iuraūgūt in baptiſmo ad habendū
coꝛ molle ad pietatē. ſed ſunt iudei dure cer
uicis. ⁊ incircūciſi coꝛdibus ⁊ auribus reſi
ſtētes ſemꝑ ſpūiſācto. vt ait btūs Stepha-
nus Act. vij. volūt habere oculū ꝓ oculo.
dentē ꝓ dente Leuit. xxiiij. Secūdo ſunt ſicut
holofernes gētilis. De q̄ Iudith. iij. dicit
ꝙ ferocitatē animi eius mitigare nō pote-
rāt. Tertio q̄ peius eſt. ſunt ſicut diabol'
De q̄ dicit Greg. ꝙ nullo pōt placari obſe
quio. Cōtra hos eſt q̄d de Alexandro ma
gno legit. qui dū offenſus a quodā nullate-
nus recedere vellet. ei ait ſu' magiſter A-
riſto. Nobiliſſimū tibi adhuc documentū
tradere poſſum. Alexādro aūt dicēte. ꝓſto
ſum audire. ait Ariſtoteles. Quis eſt q̄ re-
gna ſupauit. nōne coꝛꝑū ⁊ potētia. ſꝫ ma-
ioꝛē victoriā acq̄res hodie. animū ꝓpriū ſi
viceris. ſi aūt neglexeris. aliū victoꝛē habe
bis. Ideo q̄ vba placat' eſt. Vñ Prouerb.
xvj. Qui dñat aīo. foꝛtioꝛ ē expugnatoꝛe vrbi
um. Sic legit de Iulio ceſare ꝙ nullius ſo-
lebat obliuiſci niſi iniuriaꝝ. Certū ē etiā Se
necā magiſtꝝ Neronis ad eū ſcripſiſſe libꝝ
d' clemētia. q̄ eſt ſm Tulliū vtus ꝑ quā ani
mus in odiū alicuius ꝯcitat' benignitate
retinet. Scribūt naturales leonē ꝑcere ꝓ-
ſtratis. nec regē apū aculeū habere. Ergo
miſer. ida res ē chriſtianū in rancore ꝑma-
nere. vbi monarche mūdi placant. gētilis
libꝝ ſcribit. ⁊ aīalia bruta docēt. Preterea
dicit aplūs Coloſ. iij. Donātes vobiſmetipſis
ſi quis aduerſus aliquē habet querelā. Itē
Matth. v. ſanctoꝝ eſt nō ſolū remittere. ſꝫ
etiā benfacere inimicis. Itē Chriſtus ꝓ ſuis
me oꝛauit ꝓ crucifixoꝛibus Luc. xxiij. Quā
longe ergo ſunt ab apl'ica doctrina. a ſctō
rū vita ⁊ Chriſti exēplo. q̄ remittere nolūt
offendētibus eos. Sunt aūt alij quidā di-
ſcutiētes culpas offendentiū q̄ multā ꝑtē
dunt difficultatē in remittendo. mō qꝛ ma
gne ſunt offenſe. mō qꝛ multotiēs cōmiſſe
⁊ remiſſe multotiēs. Nō ſic facit deus. immo
magna remittit. Iohel. ij. Preſtabilis ſuꝑ
malicia. Malicia enī ſonat in culpā grauē
Multa etiā dimittit. qꝛ mult' eſt ad igno-
ſcendū. Eſa. lv. Et multotiēs Matth. xviij
nō dico tibi ſepties ſꝫ vſqꝫ ſeptuagies ſepties

Capitulū. X

D E detractiōe que
eſt filia inuidie. Nūc dicēda ſunt
tria ꝑncipaliter. Primo q̄d ſit. ⁊
q̄ſi peccatū. Scdo cur ſit fugiēda ꝓpter eı'
magnū malū. Tertio q̄ro peccēt detractō-
res audiētes. A Quātū ad ꝑmū no-
tandū ſm Tho. ſecūda. ij. q. lxxiij. ⁊ Alex. in
ſūma. ij. pte. ꝙ detractio ē aliene fame poc-
culta vba denigratio. hoc eſt ablatio vl' di-
minutio fame alteri' ꝑ vba que dicunt ab
ſente alio vel ignoꝛāte eo ꝯtra quē dicunt.
Nā ī detrahere eſt de aliq̄ toto ꝑtem tollere
Vñ detrahēs. aliq̄d de bono ꝓximi trahit.
qꝛ imaginē dei. virtutes ⁊ naturalia de ꝓxi
mo nō pōt trahere que ſunt bona hoīs. ſed
famā eius ꝑ diminuere aut tollere. B
Fit aūt detractio ſex modis ſm Tho. di-
recte q̄druplicīter. Primo cū q̄s ꝑ vba
ſua alteri falſum crimē īponit ⁊ adinuenit
Et eſt peſſima detractio. De q̄ Ecc. xj. Attē
de tibi a peſtifero. fabricat enī mala. Se
cūdo cū peccatū alteri' ſuis vbis adauget
vt cū peccatū q̄ ꝓximo narrat q̄d forte ver
eſt ⁊ alius adauget vbis ſuis aggrauādo
pl' q̄ꝫ ſit ī ſe. De q̄ Ecc. xj. A ſcintilla augeť
ignis. ⁊ a doloſo augeť ſanguis .i. peccatū.
Tertio q̄ñ q̄s occultū reuelat. ita ꝙ pec

catū alterius licet verū sed occultū manife/
stat. nō seruato ordine charitatis ꝛ fraterne
correctiōis a dño in euāgelio instituto. Co
tra illud Ecc. xxvij. Qui denudat arcana
amici fidē pdit. Quarto qñ illud qd est
bonū dicit mala intentiōe factū. vt cū quis
ieiunat. orat. ꝛ silia facit de genere bonorū.
alter nō potēs accusare opus. accusat intē
tōem q̄ in corde est. ꝛ quā scire nō pōt. nec
h3 ad hoc signa sufficiētia. Sicut Luc. xj. iu
dei dixerūt Christo/ In beelzebub pncipe de
moniorꝫ eicit demonia. Quo ꝯtra Ecc. xj.
dicit. Bona in mala cōuertēs insidiaꝰ. ꝛ in
electis ponit maculā. Indirecte autē fit
detractio dupliciter. Primo negando
bonū alteriꝰ. vt si de aliq̄ vere bona dicunt
q̄ sit doctus. v̄go. nobilis. virtuosus. ꝛ silia
Ego dicā. Non est talis. Uel si a me querit.
vtꝝ p̄fata bona i primo sint. ꝛ ego r̄ndēdo
negē. cum m̄ sciā sibi inesse. sicut Joh. ix. iu
dei negabāt. p̄mo miraculū d̄ illuminatiōe
ceci. Scd̄o bonū alterius reticēdo mali
ciose. Sicut si de primo sit sermo q̄n bōa
fecerit me p̄sente. vel a me q̄rit̄ de tali. ꝛ ego
maliciose taceā ex odio vel inuidia. sicut mu
lieres tacuerūt Christi resurrectiōē ꝛ iudei.
Mat. xxviij. ℂ Scd̄o notandū. fm
Tho. q̄ peccata v̄borꝫ sunt maxime ex intē
tiōe loquētis diiudicāda. q̄n q̄s aliq̄ dicit d̄
alio illa intentiōe vt p hoc auferat vl' minu
at famā eius. tūc vere dicit̄ ꝛ ꝓprie ei detra/
here. Et huiusmodi detractio ē p se loquē/
do peccatū mortale. Qd̄ ꝓbatꝰ p̄mo. quia
Ro. j. d̄r. Detractores deo odibiles. Qd̄ id
addit̄. vt dicit glo. ibidem ne puteꝰ leue esse
peccatū ꝓpt h̄ q̄ ꝯsistit in v̄bis. Scd̄o sic ꝓ
baꝰ. Nā peccata q̄ cōmittunt̄ ꝯtra ꝓximū
p̄sanda sunt penes nocumēta que p ea ꝓ/
ximo inferunt. sed p detractiōē maius no/
cumentū infert. primo q3 p furtū aut rapi
nam. eo q̄ p detractiōem auferꝰ hoī fama ꝛ
p furtū diuitie. Fama aūt multo p̄ciosior ē
diuitijs. Un̄ Prouerb. xxij. Melius ē no/
men bonū q3 vnguentū p̄ciosum ꝛ diuitie
multe. Et Ecc. xlj. Curā habe de bono noīe
hoc eni magis ꝑmanebit tibi q3 mille the/
sauri magni ꝛ p̄ciosi. Nā i p defectū fame a
multis bonis hō impediꝰ. tā in sp̄ualibus
q3 in corꝑalibus. Primo q2 infamati do/
ctrina minus sapit̄ ꝓximo. Scd̄o infama
tus ꝓnior est ad peccandū q2 cōspicit se ho
norē ꝑdidisse. Tertio vno infamato alij mł
ti possunt infamari. vt pꝫ in monasterijs
religiosorū domibus ꝛ ciuitatibꝰ. Quar
to i tp̄alibus ꝯtractibus. matrimonij. mer
cantijs ꝛ huiusmodi. hoī minus credit̄. ꝓ
pter q̄ hoīes interdū mori pati sunt causa
defendēdi famā. sicut in duellātibus patet
ergo plus ē mortale q3 furtū vel rapina tē
poraliū. B Sunt autē tres gradus de
tractorꝫ. Quidā mali. q̄ detrahūt simplici
bus p̄mis. Alij peiores qui detrahūt de
uotis vel religiosis. Un̄ iiij. Reg. ij. cū pue
ri male loquerent̄ de Heliseo ꝓpha. q̄ vitā
duxit sicut religiosi. dicētibus pueris Ascē
de calue. statim exiuerūt duo vrsi de silua
occidētes q̄draginta duos pueros. Tertij
pessimi. q̄ detrahūt platis ꝛ patribꝰ sp̄ualī
bus vl' carnalibus deliberate. intentiōe no
cēdi. ꝛ maxime ibis q̄ ptinēt ad eorꝫ officiū
vt dicit Alex. ℂ Qd̄ ꝓbaꝰ p̄mo Exo. xxij
vbi dicit̄. Dijs nō detrahes ꝛ pncipem ꝓpli
tui nō maledices. Ubi platī dij noīant̄. q2
diuinos hoīes suis sacramētis ꝛ doctrinis
facere possunt. siue bn̄ siue male viuāt. Itē
Numeri. xiij. deꝰ detractiōem factā plato
reputat suam dicēs. Usq3 q̄ detrahit mihi
ꝓpl's iste. Feriā igit̄ eos pestilētia. Itē Eccs.
x. In cogitatiōne tua regi ne detrahas. glo.
Simpliciter monet ne ira vel leuitate ani
mi maioribꝰ nostris maledicamꝰ. Se/
cūdo ꝓbaꝰ ij. Reg. vi. vbi Oza a dño ꝑcus/
sus ē. q2 manū suā ad arcā dei extēdit. Sz reli
giosi vl' deuoti. vel plati sunt arca dei ꝑfecti
oīs. in q̄bus ꝯtinet̄ māna dulcis ꝯsolatōis.
v̄ga correctōis. ꝛ sciā discretōis. nec inmeri/
to talis a dño ꝑcutit̄ q̄ irreuerēter manu li
gue tēplū dei tāgit. Un̄ Greg. Multi dū
plꝰ vitā sacerdotū q3 suā discutiūt i errorīs
fouea dilabūt̄. minꝰ ꝯsiderātes q̄ nō eos
vita sacerdotū lederet si humiliter bonis sa
cerdotū ammonitōibus aurē accōmodarēt

f Tertio patet idē in Cham Gen̄. ix. q̄
Noe patris sui verēda detegēs i semie suo
maledictōem suscepit. vbi alij frēs benedi
ctōēz receperūt. Maledictus inqt Chana
an puer. seruus seruoꝝ erit fratribus suis.
Sūt eñ.ā alij ꝯōus detractoꝝ. q: quidā d
trabūt vbo. Alij petus scripto. Alij cautele
mis. Cū tñ aliqs dicit aliq̄ vba p que minu
itur alteri⁹ fama. ꝛ nō intentōe nocēdi alte
ri fama. sed dicit ex incōsideratōe aut ani
mi leuitate. aut ꝑpter aliquā cām. s̄z nō ne
cessariā. nūc mā et peccari veniale. nisi ver
bū detractoꝛium adeo sit g̃ue q̄ notabiliter
hoīs famā ledat. ꝑcipue i hiis q̄ ꝑtinent ad
honestatē vite. ꝛ dispositōem bonā volūta
tis. Hoc eñ ex ipso genere vboꝝ h̄z rōnem
peccati mortal' dicit Tho. Nā vt dictū est
ꝑcepto .i. c. xiij. B. Si qs leuiter ꝛ ex puis si
gnis firmiter credit de ꝑximo peccatū mor
tale. ipse i hoc peccat mortalit. sed aliū de ta
li mortali accusare etiā ex leuitate ꝛ sine ne
cessaria ꝛ rōabili cā peius est ꝛ maius no
cumentū hoīs. ꝛ nō solū ꝯtra charitatē. sed
etiā ꝯtra iusticie eq̄tatē. ergo a fortiori ē pec
catū mortale. vñ etiā tenet ad restitutōem.
sicut dicet infra ꝑcepto. vij. c. vij. Exemplū
est ad ꝑpositū. Si eñ aliqs ex leuitate ani
mi i rebus vl' i corpe magnū dānū inferret
g̃uis culpa etiā a secularibus iudicijs iudi
caret. vt si ludēdo necaret. vulneraret. aut
domū incineraret. Sic ē de detractoribus
ex leuitate i magnis rebus vt dictū est. Et
Alexāder. Qui aūt mala ea p q̄ minuit ꝑ
ximi fama manifestat. nō oībus indifferē
ter. sed debitis circūstantijs ꝛ ꝑpt aliqd bo
nū vel necessariū ei qui pōt nō obesse sed ꝑ
desse. ꝛ h̄ facit cā correctōis ꝑximi nō cā no
cēdi ei. talis seruato ordine corrigēdi euan
gelico de q̄ Mat. xviij. nō peccat sed meret
Vñ Aug. in speculo ecclesie. Si frater tu⁹
vulnus h̄z in corpe qd̄ velit occultare dū ti
met secari. nōne crudeliter a te sileret ꝛ mise
ricorditer indicaret. Quāto ergo magis
deī manifestare. ne deterius putrescat i cor
de. G Quītū ad scd̄m ꝑncipale. No
ta q: detractio ē valde detestabile viciū ꝑpt
septē. Primo. q: valde cōis est ꝛ cōsue
ta malicia. Vñ sup illud Prouerb. xxiiij.
Detractorib⁹ ne ꝯmiscearis. dic̄ glo. Hoc
sp̄āliter vicio pictura ferre totū humanū ge
nus sm̄ Tho. Tum q: stultoꝝ īfinitus est
numerus. Tū q: pauci sūt q̄ p viā salutis
ambulāt. Tum etiā. q: pauci aut nulli sūt.
qui nō aliq̄ sex modoꝝ positoꝝ detrahūt ꝑ
ximo suo. aut intentōne nocēdi. aut ex leui
tate animi. aut ex cā nō necessaria. Propt
qd̄ Jacobi. iij. dr̄. Si qs in vbo nō offendit
h̄ pfect⁹ ē vir. In oī aūt ira aut īuidia hoīes
ꝑmptissimi sunt ad detrahendū aīo nocē
di. q: ira est appetitus vindicte. ꝛ īuidia tri
sticia de alieno bono. Silr vbi hoīes cōue
niūt. statim aliena facta ꝑponūt incaute.
Ideo Prouerb. xxiiij. dictū ē. Cū detracto
ribus ne cōmiscearis. Et in ps. Detrahētē
secreto ꝑximo suo hūc ꝑseq̄bar. Qua ꝑpt
sup illo ps. Pro eo vt me diligerēt detrahe
bāt mihi. glo. terribiliter dic̄. Plus nocent
in mēbris detrahētes Christo q̄ aīas credi
turoꝝ interficiūt q̄z q̄ eius carnē morituram
recturā pemerūt. Vbi Alexāder dicit. q' si
cōparatio itelligāt q̄ntū ad modū ꝑncipiū.
vā est autoritas. q: detractores ex certa ma
licia faciūt. nō sic crucifixores Christū occi
derūt. S̄z nō d̄z itelligi cōparatio i genere. q̄a
genus peccati Christū crucifigētiū fuit ma
ius q̄z detractio sit. Scd̄o detractio de
testabile est viciū. q: nō sufficit detractorē
penitere de peccato ifamie. sicut de q̄busdā
alijs peccatis. sed oz etiā restituere interdū
cū ꝯfusione. vt patebit in. vij. ꝑcepto. Ter
tio q: magne crudelitatis ē detractor. q̄ ce
cū .i. absentē. et surdū .i. nō audientē ꝑseq̄
tur. Cōtra illud Leuit. xix. Non maledices
surdo nec corā ceco pones offendiculū. sed
timebis dñm deū tuū. Quāuis illa sint ad
literā crudelia. tamē sm̄ glo. surdo maledi
cit qui absenti detrahit. Sic etiā ceco .i. d̄ē.
audiēte detractōem offendiculū ponit cre
dendo faciliter. ꝛ iudicādo temerarie. ꝛ po
stea detrahēdo ꝑximo. H Quarto
detractor multis malis assimilat. Primo
porco. q̄ tota die rostꝝ tenet in luto vitioꝝ.

Un̄ Mar. v. Demones dixerunt. Mitte nos in porcos. Serpēti assimilat̄ q̄ est aīal pōnosum in silētio mordēs ⁊ tortuose incedēs. Un̄ Eccs. x. Si mordeat serpēs in silentio nihil eo minus hȝ qui occulte detrahit. Est etiā bestia filijs vrse quā vidit Daniel. Glosa. vij. tres ordines dentiū habēns in ore. q̄r necat aīam ꝓpriā. famā p̄ximi. et inficit audiētes detractiōem. Detractor etiā est filius hoī. ⁊ est bestia humanū sanguinē ꝑ peccatū sitiēs. nūc apta bona diminuēs. nūc occulta reuelās. nūc vo falsa īponens. Est sepulcꝝ patēs. sm̄ p̄s. guttur eius ⁊ lingua ei⁹ gladi⁹ acutus. Sūt. n. detractores dapiferi diaboli q̄ carnes humanas hoīb⁹ comedendas ꝓponūt. Un̄ sup illud Prouerb. xxiij. Noli esse ī cōuiuijs potatorꝝ. nec ī cōmessatōib⁹ eorꝝ q̄ carnes ad vescendū ꝯferūt. glo. Carnes ad vescendū ꝯferūt qui in collocutōibus crimina p̄ximorꝝ vicissim dicere studēt. ¶ Quinto detractores multis nocēt. Deo cuius iudiciū vsurpāt. Luc. vj. Nolite iudicare ⁊ nō iudicabimi. nolite ꝯdēnare ⁊c. Proximo nocēt quē auditu corrūpūt ⁊ cui detrahūt. Sibi. q̄r suflant in puluerē alienorꝝ defectuū. ⁊ se cecāt. sc̄dm Greg. Nocēt etiā ecclesie. q̄r detractores faciūt a bonis interdū cessare. Sexto puniunt̄ grauiter. Nā Numeri. xij. Maria soror Moysi lepra ifica. q̄r ei detraxit. Numeri. xiiij. Detraxerūt filij israel terre p̄missionis in malū suū. Daniel. xiij. Duo senes Susannā infamātes turpiter occisi sunt.

¶ Septimo dissuadēt exēpla sc̄torꝝ et phorꝝ multipliciter. Legit̄ q̄ btūs Aug. ī mensa ꝯtra detractores v̄sus istos scriptos habuit. Quisq̄s amat dictis absentiū rodere vitā. Hāc mēsam vetitā nouerit esse sibi. Quos etiā delere minat⁹ est q̄busdā ep̄is detrahēntibus nisi cessarēt. In vitaspatꝝ legit̄. Cū fratres de multorꝝ absentiū loq̄rent̄ vitijs. abba ꝑior saccū plenū arena a tergo ⁊ minorē ī pectore pēdens egrediebat̄. a quo cū cām q̄sissent. ait. ꝑpria peccata mea magna oblitus. aliena parua ꝯtracto. orate q̄so vt mihi mea dimittant̄. q̄ audito tacuerūt detractores. Refert btūs Greg. iij. li. dialog. q̄ cū btūs fortunatus ep̄s demonē a q̄dam eiecisset. demon ī spē pegrini sero clamitabat ꝑ plateas ciuitatis. O vir sanctū fortunatū. pegrinū a suo eiecit hospitio. nūc q̄dā pegrinū istū hospitio recepit. Et cū is q̄ sietū pegrinū suscepat. p̄sente vxore paruulū ꝑpe ignē haberet. demon paruulū inuasit ⁊ in ignē piectū ꝯcremauit. Et dicit Greg. q̄ mala ⁊ detractoria intentiōe iste pegrinū hospitauit. ac si ep̄s imisericors fuisset. Sic in vitis phorꝝ de Socrate dicit̄. q̄ aliq̄n senos e suis detractoribus audiuit p̄buit. Causam aūt sciscitātibus reddidit. Nā si eorꝝ que in sunt dixerint corrigemur. si vo nō. nihil ad nos. oportet in q̄t ita fieri vt si bene dicunt. corrigamur. si male nihil ad nos. Sic cū q̄dā Diogeni diceret de amico suo q̄ uo Diogenem maledixisset. R̄ndit Diogenes. amicus ista dixerit nō iudico. sed certū est te ista mihi de amico meo retulisse. Sic etiā cū Xenocrates phs tantū a senatu bono ratus vt testis nunq̄z iurare cogeret. cū in p̄sentia quorūdā detractorꝝ taceret eis causam q̄rentibus. R̄ndit Me dixisse aliq̄n penituit. tacuisse vo nunq̄z. ¶ Quo ad tertiū sciendū. q̄ nō solū peccāt detrahētes sed alij plures. ⁊ interdū pl⁹ q̄z detractores sm̄ Tho. Primo q̄ aliū ad detrahendū induc̄. Secūdo q̄ detractorē audit. ⁊ sibi detractio placet ꝑpter odiū eius cui detrahit̄. vl ꝑpter aliquā aliam maliciā. vterq̄z illorꝝ peccat. et nō minus q̄z detrahentes. Unde Ro. j. Non solū qui talia agūt. supple sunt morte digni. sed etiā qui facientibus cōsentiunt. Item inducens ⁊ cōplacens detractioni facit cōtra charitatē p̄ximi. q̄r primus ledit famā. ⁊ secūdus cōplacet in p̄ximi malo. Unde Bern. ij. li. de cōsideratiōe ad Eugeniū. Detrahere aut detrahētem audire q̄d horꝝ dānabilius sit nō facile dixerim. Quādoq̄z autē cōtingit q̄ aliquis audit detrahentem ⁊ nō placet sibi detractio. nō tamē repellit detrahētem. nec ei resistit. ⁊ hoc propter aliquē humanū timorē. aut ꝑpter negligentiā vel verecundiā. tūc adhuc peccat

q2 ea rõe q̃ quis tenet̃ subleuare asinũ alte-
rius iacentẽ sub onere vt p̄cepit Deut. xxij.
Eadem ratiõe tenemur nõ pati detrimẽtũ
fame p̄rimi. ideo si possumus iuuare tene-
mur Unde Hiero. Si esset in nobis diligẽ-
tia ne passim obtrectatoribus crederemus
iam oẽs detrahere timerent. Et in ep̄la ad
Nepocianũ. Hiero dicit. Nemo inuito au-
ditore libenter detrahit. Sagitta in lapide
nõ figit. sed interdũ resiliẽdo percutit dirigẽ-
tem. Discat detractor dũ te videt nõ libent̃
audire nõ facile detrahere. Et dicit Tho. q̃
talis nõ resistẽs ex causis iã3 dictis. peccat
plerũq3 venialiter. Nũq3 etiã fit peccatum
mortale. vt cũ alicui ex officio incũbit de-
trahentẽ corrigere. vt forte superior respectu
inferioꝝ. vel cũ de tali detractiõe natũ est se-
qui magnũ p̄iculũ nisi p̄hibeat̃. vel p̄p̄ti ra-
dicẽ scz timorẽ humanũ qui põt esse pecca-
tũ mortale ¶ Sunt aũt rep̄hensibi-
les ınibus de causis q̃ detrahẽtes audiunt.
et eis nõ resistũt 7 libẽter audiũt. Primo q2
vidẽt frẽs suos a canibus dilacerari 7 non
resistũt saltem clamore cũ possint vel lapi-
dibus correctiõnis. qd̓ si nõ faciũt bestie vi-
dent. Unde Ecc. xiij. Que cõicatio sancti hoĩs
ad canẽ. Scd̓o nõ resistẽtes 7 placibiliter
se ad detrahentes habẽtes sassam eis mini-
strãt qui frẽs comedũt. q2 detractionibus si-
ne audientiũ leto vultu comestio carniũ
humanaꝝ in detractiõe insipida foret. Unde
Hiero. Nemo inuito auditore libẽter nar-
rat. Unde Prouerb. xxv. Uentus aq̄lo dissi-
pat pluuias. 7 facies tristis linguã d̓trahẽ-
tem. Tertio audiẽtes detractores libẽter. in-
iuste agũt ꝯtra legẽ nature scripture 7 hu-
manã. q2 frequẽter credũt vni testi. cũ in
ore duoꝝ vel triũ stet oẽ v̓bum. Et qd̓ peius
est. citius interdũ de bono viro credũt vni
ribaldo q̃3 decẽ p̄bis ad ꝯtrariũ vbi est ve-
ritas mera. Propter hoc Bern. dicit. Lin-
gua detractoris est vippera ferocissima q̃ le-
taliter tres inficit vno flatu. s. detrahentẽ.
cui detrahit̃. 7 ipsum q̃ detractiõnibus dele-
ctat̃ ¶ Sz dubitat̃ quõ hõ debeat re-
sistere oĩ detrahẽti cũ dicat̃ Ecc. iij. Nõ cõ-
tradicas v̓bo veritatis vllo mõ. quãq3 aũt ali-
qs detrahit v̓ba veritatis dicẽdo. Rñ. q̃ si de-
tractorẽ scio falsũ de alio dicere possũ3 sibi
sic resistere. q̃ eũ p̄ verba arguã de falsitate
Si aũt scio eũ veꝝ dicere de alio. tũc nõ de-
beo eũ de falsitate arguere. sed debeo v̓bis
corrigere. de h̓ q̃ peccat fratri d̓trahẽdo. vel
saltẽ debeo ostẽdere q̃ mihi displicet detra-
ctio. Et h̓ debeo p̄ncipaliter osñdere p̄ tristi-
ciã faciei. Qui enĩ detractori hilarẽ ostẽdit
faciẽ. facit eũ putare q̃ placeat sibi detractiõ
sua. 7 sic audacior fit ad detrahendũ. Qui
aũt tristẽ sibi exhibet faciẽ facit eũ citius ob-
mutescere Propt̓ h̓ d̓r Prouerb. xxv. Uẽ-
tus aq̄lo dissipat pluuias. 7 facies tristis lin-
guã detrahentẽ. Sed ꝯtra p̄dicta faciũt q̃-
dã. Nã q̃ñ aliq̃ d̓tractores cõrripiunt̃ a bo-
ne ꝯsciẽ viris statim rñdẽt Ego v̓itatẽ dico
de isto. 7 si p̄ñs esset eũ detraho sibi ĩ faciẽ
dicerẽ. Rñdet̃ q̃ tales g̃uiter errãt q2 putãt
q̃ in faciẽ aliquẽ cõuitiari leui⁹ peccatũ sit.
cũ tñ peĩ⁹ sit cõuitiũ q̃3 detrahere. vt oñsum
ẽ de ꝯtumelia ĩ materia detra. Scd̓o rñdẽ-
dũ est talibus. q̃ nõ sufficit ad vitandũ pec-
catũ dicere veritatẽ. sed oꝫ vt debitis circũ-
stanciis dicat̃. fm̓ illud. Qd̓ iustũ est iuste
exeq̃ris. Deut. xvj. Tertio rñdet̃. q̃ rarꝫ est
apud quosdã detractores. vt eos audere
in faciẽ dicere. q̃ a tergo ꝯmisit.

Capitulum. XI. de corre-
ctione fraterna.

Via fraterna cor-
q-recto p̄seruat interdũ ĩfamãtẽ. q̃
nõ d̓r detractor s3 p̄tor⁹ aĩe ꝯ p̄rimi
de morte peĩ suscitator. 7 q2 occidũ fraterĩ
ei⁹ dimissiõe vt Aug. dic. Jdcirco nũc tria
sũt dicẽda de fraterna correctiõe. Primo q̃ñ in-
noceat omissio ei⁹. 7 p̄ficiat ei⁹ exercitiũ de-
bitũ. Scd̓o quõ fieri dẽat. Tertio q̃s ad eã
teneat̃ ¶ Quãtũ ad p̄mũ notãdũ p̄mo
q̃ fraterna correctio ẽ fm̓ doctores ãmonitiõ
frĩs d̓ emẽdatiõe delictoꝝ ex fraterna charita-
te Dicit̃ p̄mo ãmonitio. q2 obiurgatio v̓bi
7 castigatio v̓boꝝ p̄tinẽ3 ad p̄latũ. s3 ãmoni-
tio p̄ solũ v̓bũ p̄tinet ad oẽs. d̓r etiã d̓ emen-

ratione delictor. q: ille finis eius esse debz. Dicit ex charitate. ex qua pcedere debet.

Secundo notandū q valde periculose peccant dimittētes sine rationabili causa fraternam correctōem. qd patet tripliciter

Primo q: sicut loquēdo qs peccare pt ita tacēdo. Est eni vt dicit Ecclesiastes iij. tps tacendi. ⁊ tps loquendi. Un Esaias. vj lamentat se tacuisse dicens. Ue mihi q a tacui. glo. q: Oziam ⁊ alios libere nō repbendi. Secūdo q: sancti de hoc terribiliter sentent iāt. Unde Greg. Qui prauis mala cōspiciunt ⁊ silentio pтereunt q̄si cōspectis vulneribus vsuz medicaminis subtrahūt ⁊ ideo mortis auctores fiunt. q̄ vulnus qd curare poterāt nolunt. Et Aug. Tu vuln⁹ fratris cōtemnis. tu eū pire vides ⁊ neglegis peior es tacēdo. q̄z ille cōuitiendo. Tertio oēs doctores cōcorditer tenēt q reus est cū fure. q scit furtū. ⁊ nō indicat corrigēdū. Et eadē ratio videt de pticipatōe cuiuslibz delicti. Cū ergo t̄n tus pp̄ls a penitēat sup huiusmodi. cū sancti t̄a g̃uē hoc iudicēt. ⁊ cuz fm oēs magistros h reputet cōsensus in delictus. dicit btūs Aug. Innocētes q̄ppe non estis si vestros frēs qs indicādo corrigere potestis. tacēdo pire pmittitis. B Et vere nō sunt tales inocētes triplici d causa q: nocēt sibi. peccanti. ⁊ socijs. Primo nocēt sibi labia polluēdo delicto alieno. vt nō sint digni deū laudare. Esa. vj. Ue mihi q: tacui q: vir pollutus labijs ego sum. sez ex ista taciturnitate. glosa. q: Oziam ⁊ alios nō correxi. ideo cum angelis deū laudare nō merui. ne dicat mihi. Quare tu enarras iustitias meas ⁊ assumis testamentū meū p os tuū ⁊c. Secūdo nocēt ei qui est corrigēdus. Unde Aug. in epla ad Hiero. Obsecro te p mansuetudinē Jesu Christi. si lesi te dimittas mihi. nec me vicissim ledendo reddas malū p malo. Ledes aūt si tacueris mihi errorē meū quē in factis meis vel i dictis inueneris. Interptatiue ergo tot occidimus quot ad mortē ire tepedi ⁊ tacētes videmus. Tertio nocēt socijs qui cor exemplo tacētes idē peccant. taciturnitas icurrunt. Sicut etiā ecōtra pestilēte castigato stultus sapiētior erit. si aūt corripueris sapientē. intelliget disciplinā Prouerb. xix.

C Porro ex fraterna correctōe sextuplex pt sequi fructus. Primus est aīe liberatio. Si inqt Christus te audierit. lucrat⁹ es aiam fratris tui. Matth. xviij. Si autē te nō audierit. saltem lucratus es aiam tuam. Un Ezech. iij. Tu vero aiam tuā liberasti. sez postq̄z dixisti impio ipietatē suā. et noluit cauere. Secundus est diaboli fugatio. Fugit eni sicut lupus. dū exclamat. Quo cōtra dicit Bern. Securus accedit tēptator: vbi nullus timet repbensor. Terti⁹ ē peccati cognitio. Frequēter eni cōmittēs culpam nō aduertit qd fecit. aut si aduertit nō cogitat se malū fecisse. aut si malū nō multū male. Quartus est cautela defuturis. Quintus est puritatis augmentatio. Vas eni aureū vel argenteū q̄nto plus cōfricat tanto magis purificat. Ita boni viri ⁊ religiosi. Et ideo intelligētes hoc nō ferunt g̃uiter. Ecc. x. Uir prudēs ⁊ disciplinatus nō murmurabit correctus. Exemplū de Augustino q dixit. Ego senex ⁊ eps paratus sum ab omnibus corrigi ⁊ emēdari. et illū amicum meū estimo cuius lingue beneficio ante diē extremi iudicij anime mee maculas tergo. Sextus est amicicie acq̄sitio. Quāuis eni religiosus correctus interdum ferat moleste in pncipio. ad cor tamē reuertēs amicū intelligit. Unde Prouer. xxviij. Qui corripit hoiem inueniet gratiā postea apud illum. magis q̄z ille qui p lingue blandimenta decipit. Propter ista beatus Aug. quelibet hortatur ad correctiōez fraternā omel. xxvj. sup Johānem sic dicēs

B Quis comedit zelo domus dei. nisi qui omia que ibi videt puersa satagit corrigere ⁊ cupit emendari. si emendare nō potest tolerat ⁊ gemit. nō est maior domus tua q̄z domus vbi habes salutē eternam. si ergo in domo tua. ne puersum aliquid fiat satagis. in domo dei vbi salus pposita est ⁊ requies sine fine nō debes pati q̄ntū i te est si qd forte ibi puersum videris

esse. Uerbi gratia. Uides fratrē tuū curre-
re ad theatrū. phibe. mone. cōtristare. si zelus
domus dei comedit te. vides alios currere
et inebriari velle. aut alia que nō licent ppe
trare. phibe quos potes. tene quos potes.
terre quos vales. qbus nō potes blandire
noli tamē quiescere. fac qcquid potes. veni
at in mentē seruus ille qui abscondit talen
tum & noluit superrogare. nunqd accusa-
tus fuit qr perdidit. & nō potius qr sine lucro
seruauit. Sic ergo fratres mei nō quiesca-
tis. nolite qescere lucrari Christo. qr lucran
esti a Christo. hec Aug. ❡ Sed que
reres qn̄ correctōis fraterne omissio sit pec
catū & qn̄ nō. Rn̄. sm̄ Tho. secūda ij. q. xx
xiij. q aliqn̄ est meritoria. Aliqn̄ peccatum
mortale. Aliqn̄ veniale. Nā tripliciter
contingit correctōnem omitti fraternam.
Uno mō meritorie. vt cum quis differt
correctōem vsqz ad oportunū tpa. vl' ideo
omittit. quia nō sperat eorz emendationez
sed verisilr estimat qr ex hoc ppter ipatientiā
ipsi corrigēdi deteriores fiant. aut qr aliqd
aliud malū ex hoc sequat' peius qz correctio
sit bona. aut ex aliqua alia causa rationabi
li. Sic tūc omittit ex charitate. tūc omissio ē
meritoria. Unde Aug. j. de ciui. dei. Si p-
pterea quisqz obiurgandis & corripiendis
male agentibus parcit. vt oportunius tps in
quirat. vel eisdē ipsis metuit ne deteriores
ex hoc efficiant' vel ad bonā vitā piam eru-
diendos ipediant alios infirmos. & pmant
ac auertant a fide. nō videt' esse cupiditatis
occasio sed ꝯsilium charitatis. Et dicit no-
tanter. qn̄ nō sperat emendatōnem fratris
sed verisilr putat deteriorationē. vt forte qr
peiureret me vel cōciperet graue odiū ꝯtra
me. aut aliud peccatū ꝯmitteret p qd peior
fieret. qz p primū peccatū. Tunc enī nō so-
lū laudabile. sed etiā debitū esset cessare a
correctōe. quia ordinat' ad bonū fratris et
nō ad malū. Et illud vult scriptura Pro-
uerb. ix. Et Greg. sup eodē vt postea pone
tur. Nisi enī ex correctōe verisilr melius als
qd pueniret. qa peiuent maiora mala qz
odiū illius sit mali. tūc esset odiū quo nu-

dam aliqn̄ timendū. Et cū melius bonū ex
correctōe sequit' qz sit odiū malorz. tūc odi-
um malorz est ꝯtemnēdū. In quo casu Jo
hannes Herodē correxit ppter edificatōez
aliorz. vt vult Chryso. Et sic interdū etiā san
cti corripuerūt tyrannos sup psecutōne chri
stianorz. cū tn̄ scirent et hoc odia magna
generari in eos. & aliqn̄ ꝯsequētem in marty
res & in se sequi ppriā mortē. ❡ Secū
do cōtingit correctōem fraternā omitti cū
peccato mortali. vt cū qs delinquēs occur
rit. & est oportunū tps corripiendi. & sperat'
eius emendatio. nec timet' aliqd aliud ma
lum peius inde puenire. & nō est alius psens
cui ex officio incūbat corrigere. vel si est pre
sens. negligēs tn̄ apparet. si tūc homo huius
modi delinquentē omittit corrigere. forte
ppter timorē humanū. vel mūdanū. vt qr
sicut dicit Aug. vbi supra. Iudicium timet
vulgi. aut carnis excruciatōez. vel etiā pem
ptōem. vl' aliud tale minus malū qz pecca
tū illius p quo corrigi deberet. tūc videtur
peccare mortalit'. Quia ex quo sperat emē
datōem fratris & omittit corrigere ppter ti
morē. tūc ꝯtemnit diuinū pceptū. Et vide
tur huiusmodi qr amissionē timet charita
ti fraterne & saluti pximi pponere. cū sm̄ sm̄
ordinē charitatis ai'a pximi plus sit diligēda
qz ppriū corpus. Exēplū de elemosyna cor
pali. Uideo hoīem famescentē q nō habet
nec ex se habere pt vn̄ pascat'. nec appet ali-
us illud faciēs. nec potēs facere. ego teneor
talē sm̄ meā possibilitatē nutrire. qd si negli
go. pecco mortalit'. & eius occisor reputor.
Sic si videro pximū tendentē ad peccatū
mortale. p qd moreret' in aīa & spero ipsuz
posse corrigi p āmonitōem meā. & nō est vi
silē qr sequant' alia peiora. nec ē alius q eū
corrigat. teneor ex pcepto multo plus subue
nire aīe ne peat qz corpi i casu pcedēti. Un
Greg. in omel. sup. Cū audisset Johes i vin
culis &c. Plus est aīam in eternū victurā
pabulo vbi reficere. qz ventrē carnis mori
ture terreno pane satiari. Uel scirē aliquē esse
i pctō mortali & haberē spem qr emendaret'
ad correctōem meā. nec timerē aliud peius

secutur. ꝛ nõ est mihi verisimile q̄ p aliuz
corrigat͛. aut q̄ p seipsum emendet. sed q̄ i i-
stu in isto peccato moriat͛. tūc ex pcepto te-
neor eum corrigere ne aia moriat͛ eternali-
ter. G Tercio huiusmodi correctõis
omissio est peccatū veniale. videlicet qñ ti-
mor ꝛ cupiditas aliquē tardiorē facit ad
corrigendū delicta fratris. nõ tamē ita q̄ si
ei cõstaret q̄ fratrē posset a peccato retrahe-
re pter timorē vel cupiditatē dimitteret q̄
bus in animo suo pponit charitatē frater-
nam. Et hoc mõ aliqñ etiā viri sancti negli-
git corrigere delinquentes. Et dicit͛ in pōi
cus notãter. si sperat͛ emendatio fratris p-
curari p huiusmodi correctõnem. q̄ finis
fraterne correctõis est emēdatio fratris. et
ista intentõe fieri debet. Ubi vo pbabiliter
timet͛. q̄ āmonitõem ipse frater nõ recipet.
sed ad peiora laberet͛. nec aliud bonū inde
pueniret vt aliorꝫ edificatio q̄ scandalizan-
tur. aut scandalizant͛ verisilr. tunc esset ab
huiusmodi correctõe desistendū. q̄ que or-
dinant͛ ad finē bonū hñt rõēꝫ boni ex ordie
ad finē. Unde Prouerb. ix. Noli arguere
derisorem. ne oderit te. Ubi dicit glo. ꝛ est
Greg. Nõ est timendū ne is qui arguit cō-
tumelias sibi inferat. sed hoc potius puidē
dū ne tractus ad odiū inde peior fiat. Et di-
cit Tho. vbi pus. Diligēter puidendū ē ne
ex correctõe sequat͛ odiū ex nostra culpa. p
pter indiscretā correctõem. Si aūt sine no-
stra culpa ad odiū puocet͛. ex illo ex quo de-
beret ad dilectõēꝫ incitari. nõ est curandū.
pp̄ue qñ eius peccatū i damnū aliorꝫ ver-
git. vel etiam damnū sequens. vel peccatū
ipsum est g͛uius odio q̄d in nos excitam᷒.
vel quādo speramus q̄ odiū paulatim de-
fecet. ꝛ tamē correctio sequat͛. q̄ sicut dicit
Greg. Melius est odiū ppter deū q̄ꝫ ami-
cicia que est pter ipsum. Cū eni ppter ipsū
amamur. debitores dei sumus. Cū odio p-
pter ipsum habemur. debitorē eum nobis
facimus. hec sentēcialit͛ Tho. Cancellari᷒
parisiensis magister Johannes gerson tra-
dit regulas tres in de floribus regularꝫ mo-
ralium. Prima. pene sunt restringēde sic

q̄ absq̄ꝫ vtilitate reipublice vel ciuis eu in-
fligāt. neqꝫ instituti neqꝫ institute exequi de-
berent. ꝛ peccant oppositū facientes vt eas
cum instituerint nõ tollentes. Secūda. In
omni re publica tolerari possūt aut debēt
vitia. que absq̄ꝫ deteriori pīculo neqꝫ corri-
gi neqꝫ extirpari valent. Quādo aūt illud
est ꝛ quādo nõ. difficile est ꝛ sepe īpossibile
generaliter diffinire. nisi put circūstantiis
pticularibus inspectis plati supiores ꝛ sa-
pientes determinabūt. Exemplū est de me-
retricibus. vsuris. ꝛ similibus. que qñqꝫ p-
mittunt͛. Et ita de cõcubinariis sacerdoti-
bus p loco ꝛ tpe stare et forte esse faciendū.
Tercia. Cõmunis error facit ius. ad hūc
sensum vt intellectū ꝛ silēs. q̄ plati ꝛ princi-
pes sepe aliqua faciūt aut pmittūt iniusti-
me ob errorem subditorꝫ comunē que ali-
as si fierēt aut pmitterent͛. ad culpā eosdēꝫ
obligarent. H Sed cū teneamur cor-
rigere primū p mortalibus. dubitat͛ etiam
an de venialibus peccatis. Rñ. Hubertus
in expositõne regule beati Aug. Uenialia
sunt dispositio ad mortale. Sed quedā sūt
dispositio remota. quedā ppinqua. vel ra-
tõe multitudinis. sicut ille qui assidue hu-
iusmodi sine numero cõmittit. vel rõe ma-
gnitudinis. sicut sunt aliq̄ mendacia ꝛ aliq̄
detractõēs ꝛ silia. vl rõe pnexionis cū mor-
tali. sicut sūt colloq̄a ꝛ īpudicus visus ꝛ h᷒
modi circa mulierē. Sic ergo aliq̄s vidēs
aliquē aliū icedētē p viā p quā credit q̄ sta-
tim incurreret pīculū mortis. peccaret nisi
retraheret eū. Ita p̄t aliq̄s peccare mortali-
ter nisi corrigat frēm de h᷒ modi venialib᷒
q̄ sunt dispositio ad mortale. ꝛ de talib᷒ est
petulātia oculorꝫ. Tenemur ergo interdū
ad correctõem de venialib᷒. nõ inq̄tū ve-
nialia. sed q̄tū ad mortale ductiua. h̄ iste.
J Quo ad scdm pncipale. s. quō fieri
debeat fraterna correctio. Notandū q̄ ser-
uit mõ sunt attēdenda cū maxima diligētia.
Nam ibi agit͛ de cura anime nobilissime.
que si nõ fit vt oportet. pīcit͛ aīa in ppetuā
damnatõnem. ꝛ infinitū boni dei minister
occidit͛. Agit͛ etiā crebro ibi de bono fame.

que est inter tp̄alia bonū maximū. Unde primo fieri debet cū lenitate. quia delinquē tes sūt q̄si infirmi. ad Gal. vj. Instruite hu iusmodi in sp̄ū lenitatis. Secūdo cum humilitate. Supbus enī est animus. ⁊ iō cum q̄s cū supbe loquit̄ sequunt̄ iurgia nō fructus. Iuxta illō Prouerb. xiij. Inter su pbos semp sunt iurgia. Tertio cum cō passione. Non enī est vere iusticie indigna ri peccatoribus sed cōpati. ⁊ ex cōpassione eos corrigēdo dirigere. Psal. Corripiet me iustus in mīa. i. cōpassionis. Quarto cū discretōe. quia aliter sunt corrigēdi maio res. aliter pares. aliter minores. aliter gra uia peccata. aliter leuia. aliter occlta. aliter manifesta. In oībus obseruādus est loc⁹ et tp̄s ⁊ oportunitas. q̄ nō obseruātes qui dā ī emulatōez dei quidē habent fm apłm. sed nō fm sciētiā Ro. x. Unde Berñ. Ze lum tuū refrenet sciā s; discretōis. Qui to cū moderamine. Nō enī de festucas pri mo2 sunt trabes faciēde. sicut faciunt illi q̄ docti sunt in culpis alio2 aggrauandis. ij. Timo. ij. Seruū dei cū modestia corripiē tem. i. cū debito mō. Est autē debitus mo dus. vt ponius semp culpe alleuient q̄ ag grauent. Contra qō quidā faciunt ouum frangere cupiētes securi. ⁊ ad extinguēdū muscā querunt gladiū. Sexto fieri dēt cū tranquillitate Correctis enī que fit cum turbatus ē animus frequēter est q̄dā ī pati ēme effusis. mentiēs se correctōem. Exem plū pt; in Platone q̄ dixit seruo dūm offē deret. Nisi essem iratus te verberarē. Mo dos p̄fatos innuit v̄ba beati Aug. sermo ne dūm mōte. li. j. cū inq̄t. Necessitas nos cogit aliquē rep̄hendere. Prio cogitem⁹ vtrū tale vnq̄; vitiū habuimus. Et si nunq̄; habuimus cogitemus nos habere potuis se. hoīes enī sumus. Si v̄o habuimus tan gat memoriā cōmunis infirmitas. vt rep̄ hensionē illā nō odiu; sed mīa p̄cedat. Q; si nos idem vitiū habem⁹ ī quo est ille quē rep̄hendere volumus. nō rep̄hēdamus il lū. sed ingemiscamus. ⁊ nō illū ad obtēpe randū nobis. sed ad pariter conandū inuite mus. Decille. R Sed dubiū est. que causa sit. q̄ tā caute est in correctōe fraterna p̄cedendū. Rñ fm Tho. vbi p̄us. Cum q̄s peccat. illud nocet anime. ⁊ si publicabit̄ eti ā nocet fame. Et q2 prudēs medicus nit tur sanare vnū mēbꝝ sine lesione alterius. Ideo sic debemus p fraternā correctōnem conari ad h̄ vt sanemus fratris aīam sine lesione fame q̄ntū fieri pōt. Et si nō pōt oīs sine lesione fieri. tunc fiat cū minori lesione qua fieri pt. Uer; q2 aīa p̄ciosior est fama. ideo si aliter nō pōt frater sanari. nū copor tet cū ponius in tota fama dānificari p ꝑu blicā denunciatōnem vt aīa salua fiat. Est aūt tribus de causis sūme cauendū in cor rectōe ne indebite ledat fama peccāns. Primo q2 melius est nomē bonū q̄; diui tie multe Prouerb. xxij. Ex quo pt; q̄ qui aufert famā. plus nocet q̄; qui tollit diuiti as. Secūdo diuitie ablate possunt resti tui. sed vix fama. q2 forte post diffamatōez excusanti nō crederet. Unde bene dicit̄ in glo. sup Lucā. q̄ fama est res lubrica. Sic enī lubricū elapsum vix rehaberi pōt. ita fa ma. Tertio qui infamat nō solū reū in famat. sed etiā ledit oēs audiētes. sicut q̄ lu tū mouet nō solū se. sed oēs astātes inficit. Unde Amb. Tolerabiliores sunt fures q̄ vestes ⁊ alia bona rapuūt. q̄; qui famā. Tū q2 magis recipiūt. Tum q2 nunq̄; restitu unt. Tum etiā quia nō vni. sed multis no cent. Unde sup illud Luc. j. Ad virginē de sponsatā. dicit glo. Maluit dñs aliq̄s de suo ortu q̄; de v̄ginis pudore dubitare. Ec ce q̄ntū Christus curauit d̄ fama aliena.

Capitulum. XII. de ordine fra terne correctionis.

E ordine ergo

d corrigendi dicendū est modo Ubi tria sunt vidēda. Primo q̄tuplex est correctis. Secūdo q̄s ordo sit debitus p̄cedēdi in correctōe fraterna. Ter tio q̄s ad correctōez fraternā teneat. A Quātū igit̄ ad p̄mū notandū fm Tho. vbi p̄ius. q. xxxiij. ⁊ in. iiij. dis. xix. q̄ duplex

est correctio. Quedã est potestatiua. qua
nõ solum intendit emendatio fratris sed
etiã intendit pcuratio boni cõmunis. Et il
la nõ fit solũ p simplicẽ ammonitiõem. sed
etiã quãqz p penaz inflictiõem vt ipse frater
vel alij timeant ꝛ a peccato desistãt. Et hec
correctio solũ ptinet ad platos ꝛ supiores
et iudices respectu inferioꝝ suoꝝ. ꝛ nunqz
ad inferiores respectu superioꝝ. Et de hac
nihil dicemus hic. ꝛ aliquid dictũ est in pri
mo capitulo. Alia est fraterna correctio. ꝛ
est simplex ammonitio fratris de emenda
tõe delictoꝝ. Et ista correctio pprie ordina
tur in emendatiõem fratris delinquẽtis. et
est actus charitatis. que maxime malũ pri
mi. s. peccatũ p correctiõis lumẽ tollit. Et p
tinet correctio hec ad quẽlibet adultum in
charitate existentẽ in casu. siue sit supior si
ue inferior. ꝛ etiã respectu supioꝝ ꝛ inferio
rum. B Secũdo notandũ q ordinẽ
corrigẽdi ponit Christus Matth. xviij. di
cẽs. Si frater tuus peccauerit in te. Et sm
doctores p̄notatos ꝛ alios cõmuniter itel
ligitur sic. Peccatũ primi tui. aut est occul
tũ aut manifestũ. Si est publicũ. sic q nõ
peccat in me solũ. i. me solo sciente. sed etiaz
alijs scientibus. tũc illud peccatũ est coram
eis corã quibus factũ est. ꝛ ad quoꝝ noticiaz
penit publice arguendũ. Unde j. Timot. v.
Peccantẽ corã oĩbus argue vt ceteri timorẽ
habeãt. Quod intelligitur de peccatis publicis
sm Aug. in sermone dñi in mõte. Ratio di
cti est. q correctio talis famã non minuit
rei corã eis corã quibus fit cũ prius sciant
et etiã puidet eoꝝ scandalo. Si autẽ pecca
tũ sit occultũ tantũ. tunc q etiã ꝛ peccans
occultus põt parari offensa primoꝝ. Ad h
dicendũ est. q aut est in nocumentũ omni
meatis seu multoꝝ aut paucoꝝ. Si in mul
toꝝ seu cõmunitatis corpale vel spũale pu
ta cũ quis occulte tractat cũ aliquibus qua
liter ciuitas sit tradẽda hostibus. vel si here
ticus puatẽ hoĩes a fide auerteret. tũc non
est expectãda secreta ammonitio. sed statĩ
aut alteri qui poesse põt ꝛ plato. vel alteri
supiori qui tale piculũ p̄cauere põt. est de
nunciandũ. cõseruãdo famã illius qñtũ
põt cum salute reipublice ꝛ nõ aliter. Ut si
ille cui rector ciuitatis plus cõfidit. cui cla
ues tradidit et illa nocte eã tradituꝛ hosti
bus vel aliquid huiusmodi. ꝛ nullo mõ vult
desistere. nec põt isti piculo aliter puideri.
tunc esset isti nominatim dicendũ. Caueã
tis ne claues illi hac nocte tradatis. q pdi
turus est ciuitatẽ. Ratio dicti est q bonuz
cõitatis p̄ferendũ est bono puato. Sic cũ
fama sit de maximis bonis religiosoꝝ. vñ
si vnus religiosus scandalizat alios. ꝛ secre
ta ammonitio nõ iuuat. plato dicendũ est
vt puideat fame cõmunitatis. Sic etiã de
heretico est intelligẽdũ. Nisi aliqs forte fir
miter estimaret q statim p secretã ammo
nitiõnem possent huiusmodi mala ipediri.
Et idẽ iudiciũ est habendũ de silibus casi
bus. Unde Ysidoro. Que misericordia est pce
re vni ꝛ multos in discrimẽ adducere. pol
luitur plꝰ ex vno peccatore sicut ex vna oue
vniuersus grex. semp igitur bonũ multoꝝ de
bet p̄ferri bono vnius. C Si autẽ pec
catũ primi occultũ. est in nocumentũ vni
us vel paucoꝝ. tunc si est nocumentũ tam
puum qd melius sit illud puum pati qz a
liũ diffamari. q si forte mõ nõ corrigitur. po
stea forte corrigetur. vt si esset ei facturus dã
num modicũ ꝛ in modico valore tũc debz
corrigere si cõuenienter põt. sed nõ debet
reuelare. Si autẽ est notabile nocumentũ
vt q vult occidere nocte vel hoiem spolia
re cũ iaceat in camera. vel vult decipe filiã.
vel vxorẽ abducere. domũ cõburere. vel hu
iusmodi similia facere. ꝛ nõ speratur q p se
cretã ammonitiõem possit huiusmodi dã
num ipediri. nec p aliquẽ alium modũ. tũc
melius est innocentẽ seruare indemnẽ qz
illi cõseruare famã. Illud tamẽ sic dicendũ
est in secreto ꝛ sub sigillo secreti. q nõ possit
agere ad illiꝰ infamiã reuelãdo. nec ad pe
nã ipsum denũciãdo. sed solũmodo ad sui
cautelã. D Si autem peccatũ fratris
sit occultũ q nõ est infamatus de illo. nec
põt sufficiẽter pbari corã iudicio illius qui
hz corrigere. ꝛ si est solũ in nocumentũ pec

cantis ⁊ forte etiā sui quē peccat. q̄r ab eo le
dit vel ꝑ solam notā. i. tūc ad hoc solū ten
tendū ē vt fratri subueniat ⁊ emendet. ⁊ iō
si sperat q̄ ꝑ correctōem corrigat vt est p̄e
missum. tūc p̄mo corripiēdus est secrete. vt
innocentiā recuperet ⁊ famā nō ꝑdat. Et hoc
voluit dn̄s. cū dixit. Corripe eū inter te ⁊ ip
sum solū. nō solū semel sed pluries. ⁊ semp
secrete. ⁊ q̄diu ꝓbabiliter spes habet̄ q̄ per
eā corrigat. Qn̄ aūt ꝓbabiliter estimat̄ q̄ se
creta āmonitio nō ꝓficiat. nec est verisile q̄
ex testiū inductiōe aliqd̄ peius sequat̄. s; ve
risile ꝓficiat ad fratris correctiōem. tūc est vl
terius ꝓcedendū. vt p̄mo paucis vni vl̄ du
obus monstret̄ peccatū fratris. q̄ possunt
ꝓdesse ⁊ de q̄bus non credit̄ q̄ obsint diffa
mādo. vt sic saltē sine multitudis infamia
emendet̄. E Et illi testes adhibent̄ p̄n
cipaliter. Primo vt fratrē ammoneant et
corrigāt. Scd̄o vt āmonitiōis fratris sint
testes. Tertio vt negantē corā superiore ꝯuin
cant de actu. si actus fuerit. Sūt eni testes
inducēdi vt actū iteratū videant. sm̄ Aug.
Si aūt iteratū ostēdi testibus nō possunt.
debēt tn̄ adhiberi vt corā ipis recognoscat
vl̄ saltē vt ipsi eū ammoneāt. ⁊ vt obiurga
tōe pluriū cor ipsiu; corrigat. Et has duas
cāis tangit glo. sup vbo. Adhibe tecū vnū
vel duos testes. Si aūt ad taliū testiū indu
ctōem nō corrigit. tunc q̄r cōsciencia p̄ferē
da est fame. debet i publico denūciari supi
ori. vt sic tamē cū dispēdio fame a peccato
liberet̄. Et hoc voluit Christ⁹ cū dixit. Dic
ecclesie. i. p̄lato. vel alteri supiori ꝑ publicā
denūciationē. et ille potest peccatū ei⁹ pu
blicare. vt alij sciāt se ab eo custodire ne ifi
ciant̄. Et pōt eū punire in rebus vl̄ in corpe
vel ꝑ excōicatōem vt resipiscat a peccato. ⁊
ꝓpter cōmunē iusticiā vt alij vidētes penā
illius caueāt sibi. etiā timore pene a silibus
peccatis. q̄r pene sunt medicinales. Vn̄ de
sm̄ Aug. in regula. Si q̄s oculi petulantiā
in aliquo aduerterit. p̄mo statim d; āmo
nere fratrē ne cepta ꝓgrediant̄. Scd̄o si nō
emēdat. p̄lato tanq̄; patri si haberet̄ indicā
dū est. vt secretius correctus nō innotescat
ceteris F Tertio si nō iuuat. testes de
bent adhiberi. Quarto in publicū ꝓduci
ꝯuincēdus est si negauerit. S; duo media
dn̄s in vno cōp̄hēdit. Scd̄ Tho. in trac.
de fraterna correctōe. sic ꝓcedere docet. ⁊ p̄
ceptum de correctōe fraterna sm̄ q̄ ptinet
ad oēs sic debet sm̄ eundē doctorē q̄s exeq.
Cū dicat̄. Si peccauerit in te. i. ꝯtra te. tunc
est p̄ceptū de dimittēdo. vel in te. i. sciēte te.
Et hoc pōt fieri dupliciter. vel te solo sciēte.
tūc corripe eū inter te ⁊ eū solū. Si te audie
rit. lucratus es aīam fratris tui. Si te non
audierit. nō debes vltra ꝓcedere. Non eni
potes addere vnū vel duos. cū nullus ali⁹
sciat. tamē potes ei dicere q̄ pōt ꝓdesse non
obesse. Si aūt cōtingat q̄ alij postea sciāt.
et sit adhuc in illo peccato. tūc debes vnu;
vel duos adhibere ad eu; corripiendū. et
sic est ꝓcedendū si peccatū est occultū. Si
aūt sit manifestū ita q̄ plures sciāt tunc est
sic ꝓcedendū. Si peccauerit in te. i. te sciēte
nō tn̄ solo. corripe eum ante te ⁊ remaneat.
Si te audierit lucratus es aīam fratris tui
Si aūt te nō audierit. adhibe tibi vnū vel
duos s; de illis qui sciūt. nō s; ꝑ auditū s;
ꝑ visum. vt dicit glo. vt qui ad vnius moni
tōem corrigi noluit. multoꝝ obiurgatōne
resipiscat. Si te nō audierit. dic ecclesie. i. p̄
lato. tūc potes ea dicere denūciando. ⁊ tūc
vnus adhibēdus est. q̄r in denunciatōe vt
quidā dicūt sufficit vnus testis. Sed si sic.
videt̄ q̄ publicet peccatū occultum. Rn̄. q̄
peccatū dr̄ occultū tripliciter. Primo si ho
sic vt solus deus ⁊ nō alio mō. vel vt hō lo
co dei. sicut ille q̄ ex sola sacramētali ꝯfessio
nescit. tūc nō pōt corrigere vel aliqd̄ facere
sed tacere. sicut q̄ nescit. Secūdo mō si scit
peccatū vnus solus hō vt hō. tūc debet eu;
corripere inter se ⁊ ipsum solū. nec d; vltra
ꝓcedere vt dictū est. Tertio mō dicit̄ occul
tū si pauci sciūt. ⁊ tunc occultū ⁊ manifestū
nō ꝯtradicunt. Si tūc te audierit. nō est ꝓ
cedendū. Si nō. tunc adhibēdus est vnus
vl̄ tres. Si nec vnū nec tres audierit. ⁊ plu
res nesciūt. qū o tunc dicet ecclesie. q̄r sic vi
det̄ alteri⁹ peccatū publicare. Dicendū. q̄

ecclesia nō dicit hic cōgregatio siue multitudo fideliū sed dicit ecclesia. plat⁹ cui pōt dici. eo qꝛ potest pdesse nō obesse. vñ nō est publicatio crimīs. ꝫ ꝺ Tho. vbi pri⁹. Alit aūt esset pcedendū qñ ad correctio ēēt potestatiua. prelati videlicet. vt ibidem dicit.

G Quo ad terciū pricipale q̄s corripere teneat. Rñ sm Tho. fraterna correctio ptinet ad quelibet adultū regulariter qui charitatē habet. siue sit platus siue subditus. ppter qd dicit. xxiiij. q. iij. Tam sacerdos q̄ȝ reliqui oēs fideles summā debent habere curā de his qui peunt. qtenus eoꝝ redargutiōne aut corrigant a peccatis. aut si incorrigibiles appareant ab ecclesia separent. Imo sic inferior debet corripere platū suū. aut aliū supiorem. qꝛ est opus misericordie. qd maxime plato debet. Vñ Ecc. xvij. Unicuiqȝ mādauit deus de pxio suo. Tamē cū modestia debet fieri ad platos. sm illud. i. Thimoth. v. Seniorē ne increpaueris. sed obsecra vt patrē. Dictū est autē notanter qꝛ correctio ptinet regulariter ad quelibet. qꝛ in casu nō ptinet ad quosdam. Vñ Gosra sup Math. xviij. qꝛ in qnqȝ casibus q̄s absoluit a pcepto fraterne correctiōis. Primus cū nō est aliq̄ spes correctionis. Vñ Hiero. Frustra niti ꝛ nihil aliud q̄ȝ odiū q̄rere extreme demētie est. Et Prouerb. ix. Noli corrigere derisorē ne oderit te. Scd's cū timet defect⁹ pbatōis. ꝛ criminaliter agit. vbi scȝ obligat actor ad talionē si in pbatōe defecerit vel deficiat. Terti⁹ cū plato tanq̄ȝ iudici notū est factū. qꝛ ille notorius vel ꝯuictus est. Quartus cū melior opi vel ad minus eque bono vacat. sicut monachi qui nō obligant ī dispendiū aiaꝝ suaꝝ extra monasteriū vagari. Quintus cū multitudo vel pīās est in culpa. vbi correctio plus noceret ecclesie q̄ȝ pdesset. Vñ versus. Nō spes. nō testis. plebs. presul sīt monachus sum.

Capitulum. XIII. de scandalo

Xpedita materia correctiōis fraterne. q̄ q̄s intēdit aliū emēdare ꝛ ī aīa viuificare. Tractandū est de scandalo qd directe ꝯtrariat correctiōi fraterne. qꝛ p scandalū quis vere vel interptatiue intendit aliū in morali vita corrumpe. De quo scādalo tria sunt dicenda. Primo qd sit. q̄ntū ꝛ q̄tuplex. Secūdo qñ sit peccatū mortale. veniale. vl' nullū. Tertio. q̄ sint ppter scandalū vitāda vel facienda.

A Quantū ad primū notādū. sm Tho. secūda ij. q. xliij. Et in iiij. dist. xxxviij. qꝛ scandalū sm Hieronymū super Math. xv. est dictū vel factū vel omissum minus rectū pbens occasionē ruine. Dicit pmo. dictū. nō cogitatū. qꝛ cogitatō nō opponit alicui ut offendiculū. Dicit secundo dictū vel factū vl' omissum. qꝛ istis modis pōt primus ruinā pati a nobis. Dicit tertio. minus rectū. nō qꝛ ab aliquo supat ī rectitudine. sed qꝛ habet aliquē rectitudinis defectū. vel qꝛ est sm se malū sicut peccata. vel qꝛ habet spēm mali. licet de se nō sit malū. pbet tamē occasionē ruine. vt pꝫ de idolo nō puersa intentōe. Vñ aplꝰ i. Thessal. v. Ab oī spē mala abstinete vos. Dicit q̄rto. pbens occasionē ruine. Nihil enī pōt hoī esse sufficiēs causa peccan. qd ē spūalis ruina. nisi ppria volūtas. ideo dicta vel facta alterius possunt esse causa īpfecta et occasio peccandi. Uocat aūt scandalū grece. latine offensio. īpulsio. vel ruina. Qꝛ sicut ꝯtingit qꝛ aliq̄s obex ponit alicui ī via corpali cui impingēs disponit ad ruinā. et talis obex dicit scandalū. Sic similiter in pcessu vie spūalis ꝯtingit aliquē disponi ad ruinā spūalem. p dictū. vel factū. vel omissam alterius. inq̄ntū scȝ aliq̄s sua ammonitōe vl' inductiōe. aut exemplo aliū trahit ad peccandū. ꝛ hoc pprie dicit scandalum.

B Est aūt scandalū valde detestabile peccatū. vt ostēdit Christus q̄ntuplicit. Math. xviij. vbi dicit. Qui scandalizauerit vnū. ergo plus peccat q̄ multos. de pusillis istis. i. infirmis. Hiero. ibi di. qꝛ recte dicit pusillus. qꝛ qui magnus est. i. robustus in fide ꝛ charitate moueri nō pt. Prouer. xij. Nō ꝯtristabit iustū q̄cquid ei acciderit

e

Qui in me credūt. q2 magis sideliū scāda-
lū est cauendū. Ecce iam peccatū scandali
positū est. Nūc sequit pmo pena. Expedit
ei. i. minus malū ei foret. vt suspēdat mola
asinaria in collo eius ꝛ demergat in pfun-
dū maris. Et scḋm Hiero. loquit fm ritū
palestine. vbi p maioribus criminib9 liga
to saxo ad collum solebat hō in mari pijci.
Mola asinaria. i. q̄cunq3 grauis lapis. vt est
asinus vel q̄ onerat asinū. Et dr̄ mola quā
voluūt asini vel equi cū rota in molēdinis
Secūdo alia pena innuit. Ue mūdo a scā-
dalis. Nam tot aīaꝝ mors pcurat q̄t scan-
dala fiūt vt exponit Bern. illud Esa. xxxviij
In pace amaritudo mea amarissima. A-
mara in nece martyꝝ p tyrānos. amarior i
psecutōe hereticoꝝ. sed amarissima in scā-
dalizantibus falsis christianis. Tertio po-
nit spāle malū peccati mortalis ibi Ue hoī
p quē scandalū venit. Quarto ostēdit ma-
lū scandali in multiplici pena ꝛ spāliter ignis
eterni. Unū sequit Melius est tibi ꝛc. q3 mit
ti in ignē eternū. Quinto alia pena addit
de verme. Marci. ix. vbi de materia illius
scandali dr̄. vbi sc3 in gehēna vmis ꝯsciē sc3
eoꝝ nō moriet. Sed potuisset q̄s a Christo
quesisse si ita malū est alios scādalizare. cur
pmittis scandala euenire. Ideo rn̄det Chri-
stus. Necesse est. i. expediēs ad alioꝝ pbati
onē. vel necesse si mūdus vult male viuere
¶ Secūdo potuisset q̄s ulteꝫ quesisse.
Si est necesse. ergo scandalizātes nō sunt
puniēdi. Rn̄. q2 imo. q2 ve hoī p quē scāda
lū venit. Et ista oīa dicta sunt de scandalo
actiuo seu dato. q2 illud est aliq̄n spāle pec-
catū Est aūt duplex scandalū Unū actiuū
seu datū qḋ diffinitū est ꝛ isto dicit q̄s scan
dalizare. Aliud est scandalū passiuū seu ac
ceptū in eo qui ex dicto vl̄ alterius facto ru
it. ꝛ istud nō est spāle peccatū. sed generale
et ipso dicit q̄s scādalizari. Itē notandū q2
dictū vel factū alicuius pōt alteri esse occa
sio peccandi dupliciter. Uno mō p se. alio
mō p accidēs Per se q̄n quis intendit suo
malo exemplo v̄bo vel facto aliū ad pecca
tū inducere. vel etiā si ipse hoc nō intēdit ip

sum factū est tale q2 de sui natura rōem ha
bet vt sit inductiuū ad peccādū. vtpote cū
aliq̄s publice facit peccatū. vel aliqḋ qḋ ha
bet similitudinē peccati. Et tūc iste qui hoc
facit. pprie dat alteri occasionē ruine. pont
sime qn̄ hoc intēdit. ꝛ vocatur scandalum
actiuū. Per accidēs vero v̄bū vel factū vni9
est alteri cā peccādi. qn̄ pter intētōeꝫ opan-
tis ꝛ pter ꝯditōem opis aliq̄s malus male
dispositus iducit ad peccādū. puta cū q̄s i
uidet bōis alioꝝ. Et tūc iste q̄ facit taleꝫ actū
rectū. nō dat alteri occasionē peccādi. s3 ali
us sumit. Et ideo hoc est scandalū passiuū
sine actiuo. q2 iste qui recte agit nō dat oc-
casionē ruine quā alt patit. Et de passiuo
scandalo loquit Christus vbi pus Mat.
xviij. Si oculus tuus scādalizat te si man9
si pes ꝛc. Cōtingit ergo quādoq3 q2 simul sit
scādalū actiuū in vno. ꝛ passiuū in altero.
puta cū ad inductōem vnius alter peccat.
Qn̄q3 est actiuū sine passiuo. puta cū q̄s
inducit aliū v̄bo vl̄ facto ad peccādū. ꝛ ille
nō ꝯsentit. Qn̄q3 vō ē passiuū sine actiuo.
vt p̄us dictū ē de dicto vel facto p accidens
in malicioso. B Quantū ad scḋm
pncipale. qn̄ scandalū sit peccatū veniale.
et qn̄ mortale. ꝛ quot modis fiat peccatū. ē
hec ꝯclusio fm Tho. ꝛ alios. q2 scandalum
actiuū seu p se nunq̄3 est sine culpa scādali
zantis. ꝛ scādalū passiuū nunq̄3 est sine cul
pa scandalizati. Actiuū tn̄ bene est sine cul
pa scandalizati. ꝛ passiuū sine culpa scāda-
lizantis. Prima ps p3. q2 oē scandalū acti
uum vel est peccatū vel h3 spēm peccati. si
est peccatū p3 ppositū. si vō nō sit de se pec
catū sed habeat spēm peccati vt comedere
idolaticū corā infirmis. d3 dimitti ex chari
tate ad tollendū lesionē pximi. Et qui nō di
mittit ꝯ charitatē agit. sicut dicit apl's Ro.
xiiij. Si ppter cibū frater tuus ꝯtristatur
iam nō fm charitatē ambulas. Item pat3
Matth. vbi supra. Alie tres ptes patent ex
vltimo notabili p̄facto p̄cedentis articulo.
¶ An aūt scandalū sit spāle peccatuꝫ
vel generale. Rn̄. Tho. q2 scandalū actiuū
p se qn̄ videlicet pcedit ex intentōe agētis.

vt cū aliquis suo dicto vl facto intendit ali
um trahere ad peccatū. tūc est spāle pecca
tū. Tum q2 ibi ex intentōe spālis finis for
nit rōem spālis peccati. eo q2 finis dat spēm
in moralibus. Tum etiā q2 spāli virtuti op
ponit. videlz charitati. pūt impat correcti
onē fraternā. q2 scandalizans intēdit aliū
corrumpe. vbi fraterna alter corrigēs inten
dit aliū emēdare. Scandalū vo actiuū qd
fit pter intentōem agēns. puta cū aliquis
suo facto vel vbo inordinato nō intēdit al
teri dare occasionē ruine. sed solū satisface
re sue volūtati. τ sic nō est spāle peccatū. q2
qd est paccidēs nō ꝯstituit spēm. sed ē tūc
circūstantia aggrauās scz qn publico fit
Scandalū aūt passiuū non pōt esse spāle
peccatū q2 ex dicto vel facto alterius ꝯtin
git aliquē ruere f3 qdcūq3 genus pecca
ti. ¶ Sed qn scandalū est peccatum
mortale vel veniale. Rū. Tho. Scandalū
actiuū p se fit mortale peccatū. Primo qn
quis intēdit aliū inducere ad peccandum
mortaliter. Scdo qn quis intēdit induce
re aliū ad peccādū venialiter p actū pecca
ti mortalis. Tertio aūt est veniale qn quis
intēdit aliū inducere ad peccandū veniali
p actū peccati venialis. Scandalū vo acti
uum paccidēs. qn s. qs nō intēdit aliū tra
here ad peccatū. Primo est mortale pecca
tū. qn aliqs actū peccati mortalis ꝯmittit.
Scdo qn quis suo actu ꝯtemnit salutē
primi. vt cū p ea ꝯseruanda nō pretermittat
aliqs facere qd sibi libuerit. Unde etiā in
scripto dicit Tho. q2 qn qs cōmittit actū in
quo nō intēdit primi nocumentū. q actus
alias est veniale. vl indifferēs habens tn̄ si
militudinē peccati mortalis. tūc scandalū
actiuū esset peccatū mortale. ex aliquibus
circūstantijs ꝯcurrentibus ex qbus estima
ri pbabiliter possz q2 infirmi aspiciētes pec
carēt mortaliter. Ueniale autē pōt esse du
pliciter Primo qn quis actū cōmittit pec
cati venialis. Scdo qn quis actū cōmittit
qui nō est f3 se peccatū sed h3 aliquā spēm
mali cū aliq leui indiscretiōe. ¶ Qn
aūt passiuū scandalū sit mortale vel venia
le. Notandū q2 cū scandalū ipoter ipactio
nē qndaz p qua aliquis disponit ad ruinā
ideo scandalū passiuū qnq3 est peccatū ve
niale. qn habet ipactionē tantū. puta cū ali
quis ex inordinato dicto vel facto alteri9
cōmouet motu venialis peccati. Qnq3 vo
est mortale qn cū impactiōe habēs ruinaz.
puta cū aliqs ex inordinato dicto vl facto
alterius pcedit vsq3 ad peccatū mortale. Hec
de Tho. ¶ Quo ad tertiū pncipale
que bona sint dimittēda vel nō dimittēda.
ppter scandalū. videlz passiuū. ne ali9 scā
dalizet. Notandū pmo. q2 triplicia sunt bo
na. Primo quedā spūalia que sunt de ne
cessitate salutis. Scdo quedā spūalia q
nō sunt de necessitate salutis. Tertio quedā
tpalia. Scdo notandū q2 tria sunt gene
ra hoim in qbus scandalū oriri pōt. Pri
mo quidā ex malicia ppria scādalizantur.
puta cū aliqui volūt ipedire bona spūalia
primo vel secūdo mō dicta. Et illud dr scā
dalū pharisēoz. Alij scandalizant interdū
ex ignorātia. puta q2 ignorant opa quedā
esse licita que tamē sunt licita. Et tertio alij
ex infirmitate scandalizant. nō vt primi ex
malicia ppria. τ talū videlz. secūdo τ tertio
mō dicit scandalū pusillor. ¶ Quer er
go querit que bona sint dimittēda ne quis
scandalizet. Rū. fm Tho. pma bona q vi
delicet sunt de necessitate salutis. puta que
nō possunt pretermitti sine peccato mortali.
talia nullus d3 dimittere ne alius scandali
zet etiā quicunq3. Ratio est. q2 quilibet te
net se diligere prius τ plus q3 alterū. τ ergo
ea que sunt de necessitate salutis nō debēt
dimitti ppter scandalū alterius vitandū.
Unde p3 q2 qn cōsilioz obseruatio τ iple
tio opez misericordie tpaliū vel spūalium
est de necessitate salutis. tūc talia nō sunt p
pter scandalū alicuius dimittēda. vt p3 in
his qui aliqua ꝯsilia vouerūt. τ in his qui
bus imminet ex debito defectibus alioz sub
uenire tpalib9 vt pascēdo esuriētē. vel spūa
lib9. vt docēdo ignorantē. siue huiusmodi
sit debita ppter iniunctū officiū. vt p3 in
platis. siue ppē necessitatē indigētis. q̄ a de

talibus eadē rō est sicut de necessarijs oīo. Non solū aūt peccatū mortale nūq̄ȝ est faciendū ꝓpter vitandū scandalū cuiuscūq̄ȝ sed etiā nec veniale peccatū est vnq̄ȝ cōmittendū vt vitet̄ scandalū alterius. licet aliq̄s actus q̄ alias esset peccatū veniale vt vbū ociosum aut simile. fieri posset nullū peccatū ꝓpter vtilitatē alterius. Dicit etiā btūs Hiero. q̄ dimittendū est scandalū oē q̄d ꝑt ꝑtermitti. salua triplici vitate scȝ. vite iusticie. ⁊ doctrine. Que declarās sanct⁹ Tho. in.iiij. vbi supra. sic dicit. Nullo mō aliq̄s peccare debet vt peccatū alterius vitet. quicunq̄ȝ aūt veritatē relinquit peccat. Veritas enī de q̄ loquimur ꝯsistit in hoc q̄ hō ī dictis ⁊ factis suis rectitudī diuine siue diuine legis regule se ꝯformet. cui quidē hō cōformari debet. ⁊ in his que ad cognitōȝ ꝑtinent. ⁊ hoc ꝑtinet ad vitatē doctrine. Et in his que ad actōem spectant. siue ea debeat aliq̄s ꝑ seipsum agere. q̄d ꝑtinet ad veritatē vite. siue ea debeat ab alijs obseruāda ꝓmulgare. q̄d ꝑtinet ad veritatē iusticie. q̄ cōsistit in rectitudine iudicij. Nō tamē quicunq̄ȝ ꝑtermittit aliq̄d in quo se diuine legi ꝯformari pōt veritatem dimittit. q̄ illo remoto veritas adhuc remanere pōt. Sed tunc dicit̄ aliq̄s veritatē dimittere. qn̄ omittit vel facit aliq̄d quo obmisso vel facto veritas nō manet. q̄d sine peccato esse nō pt. Et ideo veritas nullo mō ꝓpter scandalū passiuū alterius dimittenda est. hec Tho. Unde Ray. dicit. Doctor vel ꝑdicator nō dȝ falsum docere ꝑ aliquo scandalo. tacere tamē pōt ⁊ debet. si oēs obstinati sunt ita q̄ deteriores efficiant̄. Unde extra li.v. vtilius scādalū nasci ꝑmittit̄ q̄ȝ veritas relinquat̄. Veritas scȝ. doctrine vite. ⁊ iusticie. Secundo vō mō bona spūalia que nō sūt de necessitate salutis. vt sunt ꝯsilia. Unde ꝑmo dico q̄ illa nō sunt dimittenda. nec ad tps. nec semꝑ ꝓpter eos qui scādalizant̄ ex malicia. Dico secūdo q̄ vbi ꝑiculū nō iminet. bene sunt differēda vel occultāda ꝓpter eos q̄ inde scandalizarent̄ ꝓbabiliter nō ex malicia. sed ex ignorātia vel infirmitate. Tamdiu aūt ꝓpter tales opa que nō sunt de necessitate salutis. vbi ꝑiculū nō iminet. sunt occultāda vel differenda. q̄usq̄ȝ debite reddita rōne instruant̄ alij q̄ nō debent ex talibus scandalizari sed potius edificari. Et si post redditam rōem huiusmodi scandalū duret. iā ȝ videt̄ scandalū esse ex malicia. nō ex ignorātia vel infirmitate. Unde ī scripto dicit Tho. q̄ ꝓpter tale scandalū passiuū cōsilia sunt ad tps intermittēda. vel occulte agenda nō aūt oīo dimittēda. q̄ hō plus sibi q̄ȝ proximis in spūalibus ꝓuidere debet. Et si ignorātia diu duret in maliciā ꝑ obstinatōem cōputat̄. Tamē attendēda est q̄ntitas scandali ⁊ boni q̄d ꝯtingit ex cōsilio seruato. ⁊ sm̄ hoc aliq̄n̄ ꝯsilia sunt intmittenda ꝓpter scandalū pusillorȝ. vel scādalum ꝯtemnendū ꝓpter ꝯsilia. hec Tho.

R Sed q̄d de opibus alijs a cōsilijs seu superogatōis opibus que vocant̄ indifferētia ex genere. vt comedere carnes. bibere vinū. tp̄alia modo licito acquirere. acq̄sita custodire. debita repetere. ⁊ sic de alijs. nunq̄d sunt ꝓpter scandalū dimittenda. Sunt enim triplicia opa Quedā necessaria ad salutem. Alia superogatōnis ⁊ cōsilij. Alia vero indifferētia ex genere. Rn̄. Rich. in.iiij. dis. xxxviij. Opa indifferētia ex genere quorȝ omissio nulli alij ꝑiudicat nisi operanti. ⁊ etiā in tp̄alibus tantū omittēda sūt ad vitandū scandalū proximi ꝓueniēs ex infirmitate vel ignorantia. qn̄ ꝓbabiliter apparet q̄ nisi tale opus omittat̄ proxim⁹ scandalizabit̄. Et si ꝓbabile est q̄ scandalizetur mortaliter tūc omissio illius opis est in ꝑcepto. Si aūt ꝓbabile est q̄ nō scandalizet̄. nisi venialiter tunc omissio istius opis est in ꝯsilio postq̄ȝ tn̄ proximo est ostēsum q̄ ex tali ope scandalizari nō debet ⁊ debito modo suasum vt nō scandalizet̄. si nō tenetur omittere istud opus ꝓpter proximi scandalum vitandū. quia scandalū post talia ortum hortamēta ꝓueniēs ꝓpter esset ex malicia. vnde ꝓpter istud nō est dimittendū. hec Rich. Et dicit Duran. in.iiij. di. xxxviij. Que sunt indifferētia sicut comedere car

nes.vel abstinere ab eisdem.oīa dimittēda
sunt.q̄zdiu durat scandalum pusilloꝝ.hec
ille.Et pbat p Aug.in sermone dñi in mō:
te.Banduū est.ꝛc.vt postea patebit. Et dicit
notanter q̄zdiu durat scandalū pusilloꝝ.p
pter eos qui informati in scandalū phari
seoꝝ incidunt ex malicia. vt in volentibus
īpedire bona.sepe apparet.Item vt stāz di
cit sm Thomam ꝛ oēs ꝯmuniter.Tempa
lia nō sunt dimittenda ppter scandalū or
tum ex malicia.ergo multominus abstinē
te ꝛ huiusmodi quedā plus seruientia vir
tuti q̄z tempalia. ¶ Et dicit Guil.sup
Ray.q nō debet quis esse facilis ad credē
dum q alij scandalizent de bono ope qd fa
cit.nec debet quis facile ppter metū scāda
li cessare a bono ope. q2 debet p̄sumere de
aliis potius q sunt boni q̄z q mali sunt.sem
per eni iudicandū est in indifferentibus in
ptem meliorem. Tamē durante cōscientia
q alij scandalizent debet dimittere vel op9
occultare. Rano primi dicti videlicet. q p
pter scandalū ortū ex malicia non debeat
quis dimittere opa bona cōsilij.q2 si ppter
malicia ā talium bona deberent semp omit
ti.mali bona frequēter īpedirent ꝛ occasio
daret malis malignandi. Unde hoc scāda
lum est phariseoꝝ qd etiam Christus docu
it nō curare. Un postq̄z Christus Math.
xv.p̄sentibus scribis ꝛ phariseis p̄dicasset.
Christo discipuli dixerūt Scis quia phari
sei audito hoc verbo scandalizati sunt. At
ille respondens ait. Omnis plantatio quā nō
plantauit pater meus celestis eradicabit.
Sinite istos.ceci sunt ꝛ duces cecoꝝ. Cec9
aūt si ceco ducatū p̄stet ambo in foueā ca
dunt. Rano secundi videlicet q vbi picu
lum nō iminet.opa superogatōis sunt dif
ferenda vel occultanda ppter scandalū ex
ignorātia vel infirmitate pueniens quousq
q2 tales informent.ꝛ aliquo modo confor
tent. Rano inquā est ista. q2 ex occultatio
ne operis superogatōnis.vel ex dilatōne ꝛ
pcium malū vitatur.qui informabit.ꝛ pro
pcium bonū nō minuitur. Unde dicit Ri
chardus sup.iiij.di.xxxviij. q tunc merito

ppño nō p̄iudicat.quia sic opus superoga
tionis intermittere meret equale p̄mium.p
mio debito opi superogatōis qd omittit.vl
maius.vnde talis omissio nihil minuit de
pfectōne charitatis.sed magis ad eius au
gmentū disponit. Unde Christ9 hoc scan
dalū pusilloꝝ Math.xviij.vitare iubet.vt
patuit supra.Et Math.xvij.Ne scandali
zaret didrachmā petētes.ista3 psoluit.Et
idem supra patuit de aplo Roma.xiiij.Et
p̄dicens ptz q frequēter amici qui scandali
zant de ingressu alicuius in religionē scan
dalū habent phariseoꝝ. Propter qd Hie:
ronymus in epla ad Heliodoꝝ dicit. Licz
in limine iaceat pater.siccis oculis ad vex:
illum crucis euola solū genus pietatis est
in hac re esse crudelē. ¶ Tertio mo
do bona tpalia qn̄ sunt dimittēda ne aliis
scādalizēt.distinguendū est.Nā bona tpa
lia sm Tho. aut nō sunt nostra sed nobis
p aliis cōmissa ad cōseruādum ꝛ disponē
dum p cōitate.sicut bona ecclesie ꝯmittun
tur platis ꝛ rectoribus republice cōmittū
tur bona cōia reipublice.talia non sunt p
pter scādalū dimittēda.q2 talium cōserua
tio sicut ꝛ depositoꝝ.iminet his qbus sunt
ꝯmissa ex necessitate p̄cepti tuēda.ꝛ ideo nō
sunt ppter scādalū dimittēda.sic nec alia bōa
p̄ma q̄ sunt de necessitate salutis Un btūs
Tho.Cātuariēsis repetiit res ecclie cū scā
dalo regis.Aut bōa tpalia sunt nostra q2
nos dñi sum9. Tūc iterz distinguēdū ē. q2
cū ea dare nō volum9 vel apd aliū detēta
repeterem9.Aut scādalū orit ex malicia ali
cuius alienū volētis vsurpare vl detinere.
qd est scandalū phariseoꝝ. Et illd scādalū
nō est curandū. et bona tpalia nūc sunt re:
petēda. Tum q2 noceret bono cōi. daret ei
illis occasio rapiēdi aliena. Tuz etiā q2 no
ceret rapiētibus iniusta rapiēdo.vl retinen
do alienū peccarent.vnde dicit Greg.i mo
ralibus loquens de raptoribus alienoꝝ.
Quedā seruata eqtate phibēda sūt nō ai
sola cura.ne nostra subtrahāt.sed ne rapiē
tes nō sua semetipsos perdāt. Aut scādalū
orit ex ignorantia vel infirmitate alioꝝ qd

dicit scandalū pusillorꝝ. Tunc ꝓpter illud
dimittenda sunt tpalia ad tps. quousqꝫ se
det scandalū p ammonitōem vel p aliquē
aliū modū. Unū beatus Aug. in sermone
dñi in monte. Dandū est ꝙ nec tibi nec al
teri noceat q̄ntū ab hoīe credi pōt. ꝛ cū ne
gaueris qḋ petit. indicāda est ei iusticia. et
melius ei aliquid dabis cū petentē iniuste
correxeris. Si aūt post sufficientē ammoni
tōem ꝛ sufficientē instructōem scandaluz
nō sedaret. pfectōnis est sua dimittere sed
nō ē necessitatis. Un̄ Mat. v. Si q̄s vult
tecū in iudicio ꝯtendere. ꝛ tunicā tuā tolle
re. dimitte ei. ꝛ palliū. Et loquit̄ de cōsilio.
Et si sit p̄ceptū intelligēdū est vt dic̄ Aug.
fm̄ p̄paratōem animi. i. vt hō paratus sit talia
facere si hoc īpediat ꝓmotōez fidei ꝛ bono
rū morꝝ. ¶ Sed dubiū est quō p̄di
cator p̄dicādo vel p̄nceps vel p̄latus. ꝛ eis
similes se debēt habere circa malos ꝛ scan
dalizatores bonorꝝ. p̄sertim q̄n multitudo
est in causa. R̄n̄. ꝙ mali aliq̄n tolerādi sūt.
aliq̄n puniēdi. Unde Ulricus li. vi. tracta
tu. ii. q. viij. assignat q̄ttuor cās dissimula
tōis. circa peccata iniquorꝝ ꝓpter q̄s nō pt
vel nō expedit zizania euelli. Una est cū
mali sunt occulti. nec possunt discerni a bo
nis. Alia cā est si multitudo tanta est in
causa ꝙ nō possit extirpari sine scisimate ec
clesie. In quo etiā boni inuoluerent̄. ꝛ sic era
dicaret̄ etiā ꝛ triticū Un̄ Aug. Nos ad do
ctrinā sacrā ptinere arbitramur. vt ꝛ canes
in ecclesia ꝓpter pacē ecclesie toleremꝰ. Ul̄
si vnus solus est vel pauci. sed h̄ nō pōt fie
ri sine scādalo bonorꝝ. eo ꝙ eos latet. crimē
nocētis. sicut dñs nocentem Judā vsqꝫ di
gnū exitū tolerauit. Q̄n tñ multitudo ē in
culpa. possunt aliq̄ magis rei ex eis puniri
ad terrorē multitudinis. vl̄ turba in quorꝝ
cū facultas est in ipsis ꝓmēdi sermonē. ge
nerali obiurgatōe feriēda est vt dicit Aug.
cōtra Parmenianū. ¶ Tercia cau
sa est q̄n ꝓbabiliter p̄sumit̄ de eorꝝ correcti
one. eo ꝙ peccāt ex infirmitate vel ignorā
tia ꝛ nō obstinata malicia. Si eni tales ex
terminarent̄ sepe eradicaret̄ triticū. i. ipsi q̄
postmodū ꝯuersi fuerint triticū factū sicut
pz de Paulo. Unde beatus Dūicus spū
ꝓphetico inter hereticos igni tradendos
vnū fecit reseruari. qui post multos ānos
cōuersus fuit. Quarta cā si ex eradicādo
bonos. p̄sint ecclesie ꝛ nō obsunt. Tunc eni
tolerari possunt ne boni ocio torpeāt ī cha
ritate. ꝛ sic eradicet̄ triticū. Unde ps. Dñs
ostēdit mihi sup inimicos meos ne occidas
eos ne q̄n obliuiscant̄ populi mei. Qḋ fm̄
Bern̄. ad litterā hodie de iudeis pōt intel
ligi. Unde etiā Judic. ij. Non deleo gētes
q̄s dimisit Josue. vt in ipsis experiar israel.
hec de Ulrico. Ray. addit ꝙ si peccatū qḋ
faciūt autoritate defendūt ꝙ nō sit peccatū
tūc nō debet cōtra tales dormire seueritas
disciplīe. Nam tales etiā heretici possunt
dici de pe. dis. vj. c. j. in fine. Et fm̄ eundē Joē
videt̄ seruandū circa publicā delinquentē
multitudinē vel p̄ncipē. p̄dicatōne qḋ di
ctū est de correctōe vel excōicatōe facienda
vel dissimulāda. Satis cōcordare videtur
Tho. secūda. ij. q. xviij. ¶ De mate
ria scandali tradit Cancellarius nouus q̄t
tuor regulas de floribus regularꝝ moraliū
Prima. Nullus agēs bene fm̄ oēs cir
cūstantias dici debet dare scandalū alteri
quātumcūqꝫ scandalizet̄ alius. qꝛ scan
dalum est dictū vel factū minus rectum p̄
bens alteri occasionem ruine. Nam in via
omnino recta si quis ceciderit nō ex scāda
lo vie. sed ex ꝓprio defectu ꝓueniet. Se
cunda Solus ille scandalizat actiue. q̄ ad
uertens aut aduertere debens alios ꝓnio
res esse ad peccandū ex modo suo agendi
qui sibi nō est in p̄cepto. nihilominus ipse
operari nō desistit. Secus in casibus hic
exclusis. vbi malicia ꝓpria est scandaluz q̄
tis acceptum. Ubi p̄terea nō est aduerten
tia necesse debet de scandalo alterius vbi
quis ad illud operandū teneretur. Ter
tia regula. Ille dicit̄ ex malicia sua peccare
et scandalum accipere nō ex actu alterius
qui informatus sufficiēter de bonitate hu
iusmodi actus. nihilominus cadit in rui
nam. vt si ex voto religionis emisso parentes

post sufficientē de religionis pfectōe infor matōem se scandalizari. ꝯquerant. scanda lū est hoc nō iam pusilloꝝ sed phariseoꝝ acceptū. sed nō datū. ¶ Quarta regula. Quilibet ab oī actu cui nō est astric⁹ us ali unde tenet desistere. q̄ aut timet aut timere debet s̄m vehemētē ꝯiecturā scandalū pu silloꝝ. q̄usq₃ de illo cōpescendo. diligentiā cōpleuerit. nisi forte p cōi vtilitate. vñ etiā spūssanctū doceat illud tūc agēdū. vt Chri stus fecit ī publicatōe v̄itatis sacramēti.

Capitulum. XIIII.

Preterea cū deri sores seu irrisores magna mala faciāt in ecclesia occidētes cōce ptus spūales bonoꝝ operꝝ. De irrisionis vi tio tria p̄ncipaliter videnda sunt. Primo q̄ le vitiū sit. ⁊ q̄d sit irrisio. Scdō q̄r detestabi le sit. Tertio vtrū risus sit licit⁹. ¶ A Quā tū ad p̄mū notat Tho. secūda. ij. q. lxxv. ⁊ se quētibus. q̄ iniuria ⁊ iniusticia sit ibo p q̄n q̄s vitia. Sūt enī q̄ntuplicia bona hoīs q̄n tū ad p̄positū sufficit videlꝫ. fama. bonoꝝ amicicia. gl̄ia seu testimoniū ꝯscie. ⁊ bona nāe ⁊ fortune. Detractor famā recipe nti tur. Cōtumeliosus seu ꝯuiciator bonorē. Susurro amiciciā inter aliq̄s vult tollere Derisor ad ꝯfusionē conat̄ p̄rimi. ⁊ eripere vult gl̄iam bonoꝝ aīe. Maledicens v̄o pe nā imp̄cat. ⁊ si peccatū alicui optat. m̄ illō facit in penā p̄rimo. Et q̄nq₃ p̄ma vitia eo ordine quo ponunt̄ se excedūt ī malicia q̄r detractor est malus. peior cōtumeliā in ferens. quē excedit susurro qui amicū reci pe gestit. ⁊ adhuc peior est irrisor. intellige semp ceteris p̄ibus. sed etiā interdū pessimi sunt maledici. ¶ B Quale aūt peccatū sit derisio ⁊ ab aliis distinctū. Notandū se cūdū s̄m Tho. vbi p̄. ar. q. lxxv. q̄r peccata v̄ boꝝ sunt p̄cipue p̄sanda s̄m intentōem p ferentis. Et ideo s̄m diuersa q̄ quis intēdit ꝯtra aliū loquēs. huiusmodi peccata disti guunt̄. Sicut enī aliquis ꝯuiciando inten dit ꝯuiciari bonorē dep̄rimere. ⁊ detrahēdo diminuere famā. ⁊ susurrādo tollere ami ciciā. ita etiā irridendo aliq̄s intēdit. q̄ iste qui irridet̄ erubescat. Na. si de ope virtuo so aliq̄s apud alios ⁊ reuerentiā meret̄ et famā. ⁊ apud seipsum bone ꝯsciētie gl̄iā s̄cdm illud .ij. Corin. j. Gloria nostra hec ē testimoniū ꝯsciētie nostre. Unde ecōtra rio de actu turpi ⁊ vitioso apud alios q̄dē tollit̄ hoīs bono ⁊ fama. ⁊ ad hoc ꝯtumeli osus ⁊ detractor de alio dicūt. Ad seip sum aūt p turpia que hic dicunt̄ aliq̄s p̄dit ꝯsciētie gl̄iam p q̄ndā ꝯfusionē ⁊ erube scentiā. ⁊ ad hec turpia deducit derisor. ⁊ q̄ a hic est finis distinctus ab aliis. ideo etiam peccatū irrisionis distinguit̄ ab aliis pec catis. Securitas enī cōsciētie ⁊ quies illi⁹ magna ē bonū s̄m illud Pꝫ. ouerb. xv. Se cura mens q̄si iugē ꝯuiuiū. Et ideo qui cō sciētiā alicuius inq̄etat ꝯfundēdo ipsū aliqd̄ spūale nocumētū ei infert. ¶ C Quā do v̄o sit peccatū mortale. Rn̄ā hic dē sic. Ir risio nō fit nisi de aliquo malo vel defectu. Malū aūt si sit magnū. nō p ludo accipit̄ sed seriose. Unde si in ludū vel risum v̄tat̄. ex quo irrisionis vel illusionis nomē sumi tur. hoc est q̄r accipit̄ vt p̄uum. Pōt aūt ac cipi aliqd̄ malū vt p̄uum dupliciter. Uno mō s̄m se. Alio mō rōe p̄sone. Cum aūt ali quis alterius p̄sone malū vel defectū in lu dū vel risum ponit q̄d s̄m se p̄uum malū ē veniale est ⁊ p̄uum peccatū s̄m genus suū Cum aūt accipit̄ q̄si p̄uum rōe p̄sone. sicut defectus pueroꝝ ⁊ stultoꝝ parū p̄derare solemus. sic aliquē illudere vel irridere est eū oīo p̄uipēdere. ⁊ eū tam vilē estimare vt d̄ ei⁹ malo nō sit curandū. sed sit q̄si p ludo habēdus. Et sic derisio est peccatū morta le ⁊ g̃uius q̄₃ ꝯtumelia. que sili̇ est in mani festo. q̄r cōtumeliosus videt̄ p̄ape malū al terius seriose. irrisor aūt illudit. ⁊ ita videt̄ esse maior ꝯtemp̄t⁹ ⁊ dehonoratio. Et s̄m hoc illusio est g̃ue peccatū. ⁊ tāto g̃ui⁹ q̄n to maior reu̇ rēna debet̄ p̄sone que illudit̄ ¶ D Unū g̃uissimū ē est irridere deū. ⁊ ea q̄ dei sunt s̄m illō Esa. xxxvij. Cui exprobra sti ⁊ quē blasphemasti. ⁊ sup quē exaltasti vocē tuā. Et post subdit̄. Ad sanctū israel

Deinde secundū locū tenet irrisio penitū.
Un̄ Prouerb. xxx. Oculū q̄ subsannat pa
trē. ⁊ despicit ptum matris sue. effodiāt eū
corui de torrētibus ⁊ comedāt eū filij aq̄le.
Deinde iustoꝝ derisio grauis est. q2 bonoꝝ
est virtutis p̄miū. Et cōtra hoc dicit Job. xij.
Deridet iusti simplicitas. Que quidez de
risio valde nociua est. q2 p hoc hoīes a be
ne agēdo ipediunt̄. s̄m illud Greg. Qui in
alioꝝ actibus bona exortū ꝯspiciunt. mox
ea manu pestifere exprobratōis euellunt.
Et q̄zuis ludus nō iportet aliqd̄ ꝯtrarium
charitati respectu eius cū quo ludit. inter
amicos enī interdū ludū. pōt tamē iporta
re aliqd̄ ꝯtrariū charitati respectu eius de
quo ludit̄ ppter ꝯtemptū vt dictū ē. Hec d
Tho. ¶ Quo ad secundū p̄ncipale.
Derisio est valde detestabile viciū tripli
de causa. Primo q2 irrisores diabo
lus occidit. necat. ⁊ suffocat puulos ecclesie
cū bonū inchoant̄ ppter eos dimittūt. ⁊ inte
dū plꝰ nocēt q̄z heretici. Un̄ sunt sicut Pha
rao. qui submersione puuloꝝ p̄lm israel d
lere voluit. Exo. j. Sunt sicut Herodes q
Christū puuluz occidere voluit. ⁊ puulos
pꝰ ea occidit innocētes Matth. ij. Scdo
irrisores malignis aīalibꝰ assimilant̄ ⁊ eis peio
res sunt Draco enī stetit Apoc. xij. an mu
lierē que erat paritura vt cū peperisset de
uoraret filiū eius. Sed irrisores ptum ma
tris nō expectāt. videlicet ecclesie fructum.
quē pposito bono ꝯceperūt eius fideles.
Sūt vulpecule vineā dn̄i demoliētes. Cā
tic. ij. Capite nobis vulpeculas puulas q̄
demoliunt̄ vineas. Sunt etiā bufones. q̄
nō possunt odorē et florem bone vite susti
nere. Tertio irrisores nocēt multis ⁊ im
pij sunt in oēs. In deū. q2 rursuz crucifigūt
filiū dei. Heb. vj. Et s̄m ps. Sup dolorem
vulneꝝ eius addunt. dum aīas p quibus
mortē sustinuit ei auferūt. Sunt derisores
impij in p̄ximū. dū vulnus eius sp̄uale iaz
p penitentiā sanatū iterū renouāt ⁊ ꝯcidūt.
Job. xvj. Ꝯcidit me vulnere sup vulnus.
Sūt impij in matrē eoꝝ ecclesiā. tam in mi
litantē q̄z triūphantē. dum defraudāt eam
gaudio qd̄ habere debuit d̄ ꝯuersione pec
catoꝝ. Magna reuera crudelitas necare
infantē filiū quē mater ppria genuisset ma
gnis doloribus. Sic in pposito magna ē
crudelitas penitentē magnis fletibꝰ ecde
sie ꝯuersum puertere irrisionibus. Nam
Job. xvj. Mulier cū parit tristitiā habet.
Sūt ⁊ ipij in se. q2 cū in mari mūdi sez nau
fragent̄ ppter eoꝝ peccata. ii penitentie ta
bulā secundā post naufragiū cōtemnunt
vel vilipēdūt. ¶ Unde sacra scriptura
cōtra irridētes graues penas fulminatas
cōmemorat. Nam j. Reg. xxv. Nabal vba
nuncioꝝ Dauid deridēs. ait Quis est fili
us Isai. hodie increuerūt serui qui fugiūt
dn̄os suos Un̄ post pauca misere mortuꝰ
est deo eū necāte. Prius aūt Dauid iura
uerat eū ⁊ domū suā totam inficere. Sic
ij. Reg. vj. postq̄z Dauid luserat ante arcā
dn̄i ⁊ saltauerat. egressa ē in occursum Da
uid Michol eius vxor ⁊ deridendo ei. ait
Quā gl'iosus fuit rex israel hodie discoopi
ens se ante ancillas seruoꝝ suoꝝ. ⁊ nudatꝰ
est q̄si si nudet vnꝰ de scurris. Sequitur. igi
michol filie Saul nō est natꝰ filiꝰ vsq̄z ad
diē mortis sue. Et iiij. Reg. ij. cū ascēderet
Heliseus p viā. pueri pui egressi sunt de ci
uitate. ⁊ illudebāt ei dicētes. Ascēde calue.
ascēde calue Egressiq̄z sūt duo vrsi de saltu
et lacerauerūt ex eis q̄draginta duos pue
ros. Luc. xvj. postq̄z christus p̄dicauit. Ne
mo pōt duobus dn̄is seruire. nō potestis
deo seruire ⁊ māmone Sequit̄. Audiebāt
aūt hec oīa pharisei qui erāt auari ⁊ deride
bāt eū. Et ait illis Jesus. Uos estis q iusti
ficatis vos corā hoībus. Deus aūt nouit
corda vestra Unde Act. ij. discipulis deuo
tissime sp̄m sanctū accipiētibꝰ. alij eos ir
ridebāt dicētes. Quia musto pleni sūt. Jō
sp̄u sancto ceci manētes caruerūt. ¶
Quo ad tertiū dubiū. vtz irridere sit peccatū
Rn̄. s̄m Alex. de halis pte. ij. Quidam est
risus qui causatur ex iocūditate sp̄uali. et
iste nō est peccatū. sed ē meritorius vel effe
ctus meritorie cōplacētie. Est enī fructus
sp̄us de q̄ aplūs ad Gal. v. loquit̄ vbi nume

ratenā gaudiū benignitatē. ⁊ alia Ex Phi
lip. iiii. Gaudete in dño sp. iterū dico gaude
te. De quo risu etiā dicit de muliere forti.
Prouerb. xxxi. Ridebit in die nouissimo.
Dicit risus nō est cū cachinno. Unde bt̄us Be
nedict⁹ tertiū gradū humilitatis ponit nō
esse pmptū ad risum. Sic etiā modest⁹ ri
sus in extra ꝑela meritorie fieret. Un Alb.
sup Luc. vi. Ue vobis q̄ ridetis. dicat. Bo
nus homō nō cachinnis. sed moderate ri
det. Et Seneca. Sicut ꝙ verū gaudiū seue
ra res est. Fm illud Ecc. xxi. Fatuus in risu ex
altat vocē suā. vir aūt sapiēs vix tacite ride
bit. Secūdus est qui causat ex māsuetudi
ne nature ⁊ est passiōis humane ppri⁹ effe
ctus. ⁊ pōt fieri sine peccato ⁊ merito. vt in
dormientibus. in pueris. ⁊ in qbusdā tā subi
to vt rō puenire nequeat. sicut alie quedā
passiōes. Tertius ē q̄ puenit ex cordis lasci
uia seu ex inordinata delectatōe. ⁊ si in ea hō
delectat in creatura ppter se ⁊ ibi cōstituit
ultimus finis hoīs. sicut dictū fuit supra p̄
cepto pmo. c. v. b. nūc est mortale peccatum
Silr si morose delectatōnis ꝯsensum hz in
actu peccati mortal. vt dicet i penl. p̄cepto
Silr si cōplacet deliberate in cogitatōib⁹
vbis vel opibus. q̄ alias sunt mortalia pec
cata. De isto risu dicit Christ⁹ Luc. vi. Ue
vobis q̄ nūc ridetis. q̄r flebitis. Ue aūt dic
peccatū mortale. Si aūt ex surreptōe q̄s ri
deret. vel sine cōsensu in mortale. sed tantū
ex q̄dā leuitate animi. veniale fieri posset.
Sicut Sara Geñ. xviij. De po risu q̄ est
peccatū mortale sup illo Luc. vi. Ue vobis
q̄ nūc ridetis. dicūt expositores cōiter Qui
ridetis scz p ineptā leticiā ad peccatū mor
tale declinantē. Fm illud Prouerb. ij. Qui
letant cū malefecerunt. ⁊ exultāt i rebus pes
simis. Ordine ergo ꝯtrario faciamus mō
lugēdo vt ꝯsolemur. Nā i malis Prouer.
xiiij. risus dolore miscebit. ⁊ extrema gaudij
luctus occupat. Sz in deuotis Matth. v.
Beati q̄ flent q̄m ip̄i ridebūt. Et ps ait. Eū
tes ibāt ⁊ flebant mittētes semina sua. Ue
nientes aūt venient cum exul. ꝛc. Luc. xxiiij.
Nōne sic oportuit pati Christū ⁊ ita intra
re in gloriam suam. Amen.

Sequitur. vi. preceptū. Cap. I.

A

n Nunc de sexto
p̄cepto occurrit dicendū i
q̄ dicit. Non mechaberis.
Mechia aūt pprie ē ad
ulteriū viri. Adulteriū vo
est oīs inordinatus ꝯcubit⁹ maris ⁊ femie
q̄ ꝯiugalis thorus violat. In hoc ergo sexto
mādato dñs volēs phibere oēm inordina
tū ꝯcubitū. nō dixit generaliter. Non adul
terabis. sz spāliter Non mechaberis. Est n.
pprie mechia adulteriū viri. Quod deus po
suit ppi duo. Primo ad significandū ꝙ ad
ulteriū viri aut alter⁹ illicit⁹ ꝯcubit⁹ est
pmo ⁊ pncipaliter phibitus tanq̄z illō q̄d
de p se ē maius peccatū q̄z mulieris adulte
riū vel fornicatio. Uir enī fm Aug. de ad
ulterinis ꝯiugijs. ē fortior ad resistendū cō
cupiscētie. hz rōem maiorē. ⁊ mulier est sibi
ad regendū cōmissa. iō peccat directe ⁊ p se
grauius fornicādo q̄z mulier. licet vtrūq̄z sit
mortale videlz viri ⁊ femine fornicatio. Di
cit aūt notāter directe ⁊ p se. q̄r p accñs illi
cita mulieris fornicatio ⁊ maxime adulte
riū est grauē ppter ea q̄ nata sunt ex ea seq̄. vt
plis occasio. ipedimo ꝯceptus. exheredatio
filiorū legitimorū generis ignobilitatio. pcu
ratio abortiuū. ⁊ cetera h⁹ modi. ppi q̄ i ma
ledictōe erit nec memoria ei⁹. ⁊ dedec⁹ ill⁹
nō delebit. Ecc. xxiij. Scdo dixit i spāli Non
mechaberis ad excludendū humane puer
sitatis opinionē q̄ viri nō nūq̄z putāt nō i
decēs vel turpe si fornicent. imo q̄ inconue
nta glariant. ⁊ ꝯ oppositū mulierē velut i famē
psequunt. Un Aug. de decem chordis dic.
Nō h dilapsa ē huāna puersitas vt vir ha
beat q̄ vict⁹ ē a libidine. ⁊ nō habeat p viro
q̄ est libidinis victor. B Hoc ergo mā
dato nō mechaberis fm Aug. Exo. xx. phi
bet etiam oīs illicitus ꝯcubitus. ⁊ etiam
oīm genitaliū membrorū siue fiat p ꝯcubi
tū siue sine ꝯcubitu illicit⁹ ⁊ inordinat⁹ siue

etiā innaturalis vsus vel cōtactus qui fit ad pcuratōem libidinis. ⁊ causa experiēde venereę delectatōis. De hoc etiā luxurie vicio tria pncipaliter iam sunt videnda. Primo q̄ȝ detestabile illud viciū sit. Secūdo de remedijs cōtra luxuriam. Tercio de falsis excusatōibus quorundā dicentiū se nō posse cōtinere. ¶ Quantū ad primū notandū q̄ hoc viciū in se est abominabile ꝓpter quin q̄ȝ. est nociuū q̄ntupliciter. et est ꝓpter triplices eius effectus miserabile. Abominabile est primo. q̄r est anxiatiuū et penitentiā inducens Hiero. Appetitus fornicatōis anxietas est. sacietas vō penitētia. Unde pcedentia sunt anxietates multe quas dn̄s spinas vocat. Osee. ij. dicens. Sepiam viā tuam spinis. Spine sunt vigilie. timores. expense. ⁊ sollicitudines. Secūdo est erubescibile viciū. Unde Iob. xxiiij. Oculus adulteri obseruat caliginē. Illud natura pclamat Et Seneca cōtra Diogenem. q̄ caninus dr̄. vt Aug. dicit de ciui. di. Tercio est fedū. Unde Iohel. j. Iumenta cōputruerūt in stercoribus suis. Ubi sm̄ Greg. Stercus luxuria ⁊ cōputrescere est mori. Nam etiā adulterā dicit Guil. de vitijs. viri spūales fetorē huius peccati interdū sentiunt. vt scholaris qui p̄senciā scorti in sua domo sentiebat p fetorem. Et archidiaconus quidā in seruo sentiebat q̄ fornicatus fuerat. Quarto est fedū seu maculosum Unde sup illud. j. Corint. vj. Omne peccatū q̄dcunq̄ȝ fecerit homo extra corp9 est. qui aūt fornicat. in corpus suū peccat. dicit glo. Cetera peccata tantū aīam maculant fornicatio nō tantū animā. sed etiam corpus cōtaminat. Et seneca In voluptate nihil est magnificū. nihil q̄d naturā deo p̄ximā deceat. q̄r membrorū vilium ac turpiū ministeriū vehemēs delectatio extitꝫ fedat. Quinto est infame. Unde Ecc. xlvij. Inclinasti femora tua mulieribus. Et postea. Maculā dedisti in gloria tua. Est igitur luxuriosus iam quasi quidā infernus habens ignē cōcupiscentie. fetorem imūdicie. ⁊ vermē cōsciencie. ¶ Secundo

luxuria est q̄nq̄ȝ generibus nociua vel displicabilis. Primo deo. cuius templū violat ⁊ polluit. Unde j. Corint. iij. ⁊ vj. Nescis q̄r templū dei estis vos. ⁊ spūs dn̄i habitat in vobis. si q̄s aūt templū dei violauerit disperdet illum deus. Et sequit. Empti estis precio magno. glorificate ⁊ portate deū in corpe vestro. Sup quo vltimo verbo dicit glo. Si nō pcis tibi ꝓpter te vel pcenbi ꝓpter deū. qui sibi fecit te domū. ¶ Secundo displicet āgelis oībus. q̄r homo relicta spūali natura. prem iumentinā sociat sibi et eidē se copulat. Unde in vitaspatrū. Angelus ad aspectū fornicatoris nares obturauit. nō aūt ad fetorē cadaueris. Displicꝫ aūt valde ꝓprio angelo. q̄r sm̄ ps. Angelis suis deus mādauit de te vt custodiant te. Multū. n. displiceret iuueni cui tradidisset in custodiā rex filiā suā. si custodis negligētia violaret. Dicit ergo Bern̄. In q̄uis angulo. in quouis diuersorio reuerentiā exhibe angelo tuo. ⁊ ne audeas illo p̄sente q̄d me vidente nō auderes. ¶ Tercio luxuria iniuriat multū primo. q̄r rapit ei nō sua sed seipsum. Ideo Prouerb. vj. Non grandis est culpa cū q̄s furatus fuerit. furatur enī vt esurientē ipleat aīam. deprehēsus quoq̄ȝ reddet septuplū. Qui aūt adulter est ꝓpter cordis inopiā pdet aīam suā. Inops enī est adulter corde. q̄r insipiēs carēs dei sapiētia. Inops etiā. q̄r nulli fidē seruat alteri. vt pꝫ in Dauid. ij. Reg. xj. qui fidelē militem pcurauit occidi factus adulter.

Quarto nocet luxuria ꝓprio subiecto i reb9. vt pꝫ Luc. xv. in filio pdigo. q̄ cōsumpsit luxuria oēm sbam suā. Nocet in corpe q̄r senescere facit. vitā adimit. vires eneruat Ideo interdū etiā multi ꝓpter vici9 luxuriam inficiunt. vt pꝫ de Sichen filio Emor Gen̄. xxxiiij. Nocet etiā in fama. Un̄ Gen̄. penult. Ruben ꝓpter luxuriā p̄ Iacob priuatus ē p̄mogenitura. Ruben inq̄t p̄mogenitus meus. Et post. Prior i donis maior in iperio. supple esse debueras. sꝫ sequit. Nō crescas q̄r ascēdisti cubile patris tui et maculasti stratū ei9. ¶ Quinto luxuria

est displicabilis. q2 valde placet diabolo. vt p3 in demonibus incubis ꝛ succubis. Un Job. xl. legit behemoth in locis humidis dormire. Ma i in luxurie peccato demon semp biduos hoies lucrat. ꝛ emit p vilissimo pcio sede ꝛ momentanee delectatonis. Tertio luxuria est abominabilis ppter triplices eius effectus. Primus est. q2 luxuria est instrum efficax ad capiendū hoiem. Un Numeri. xxiij. Balaam ca elegit ad vincendū israel quē alias vincere nequit. Sapientissimos cecauit vt Salomonē ꝛ Dauid. Fortissimos deiecit. vt Samsonē. Scdo est q luxuria est potēs ad retinendū in malo. Un Prouerb. xxij. Fouea pfunda os aliene cui iratus est dn̄s incidet in eā. Qui enim hoc vicio laborat vix pōt capere ea q̄ dei sunt i. Corin. ij. Aialis homo nō pcipit ea q̄ sunt spūs dei. Et Daniel. xiij. in senibus de qb9 dicit. Declinauerūt oculos suos vt nō viderent celū. nec recordarent iudicioꝝ iustorū. Un ꝛ qui vxorē durit. nō se excusauit cū alij se excusarēt de veniēdo ad cōuiuiū. vt p3 Luc. xiiij. Tertius effectus est q dirissime seruituti subijcit. Aiam enī nobilissimā facit seruire corpi. ꝛ eius turpissimo mēbro totū corpus. sive hoiem facit seruire mulieri. Un Tullius. Ego nullū liberū dico cui mulier iperat. leges iponit. vocat veniendū est. abijcit abeundū est. hūc ergo nō mō seruū. sed nequissimū seruū iudico

¶ Malicia etiā huius vitij patet ex septē filiabus. q̄s enumerat Greg. xxxi. moral. q̄ sunt cecitas mētis. incōsideratio. pcipitatio. amor sui. odiū dei. affectus psentis seculi. horror ꝛ desperatio futuri. Quaꝝ pprietates ostēdit sanctus Tho. secūda. ij. q. cliij. d. Qn̄ inferiores potētie vehemēter afficiunt ad obiecta sua. cōsequēs est q supiores vires deordinent ꝛ ipediant in suis actibus. p vitiū aūt luxurie appetitus inferior scʒ ꝯcupiscibilis vehemēter intendit obiecto suo scʒ delectabili ppter vehementiā delectatōis. ꝛ ideo cōsequēs est q p luxuriam maxime supiores vires deordinent scʒ ratio ꝛ volūtas. Sunt aūt rōnis q̄tuor actus. Primus quidē simplex intelligētia que cōprehēdit aliquē finem vt bonū. Et hic actus impedit p luxuriā. scdm illō Danielis. xiij. Species decepit te. ꝛ cōcupiscētia subuertit cor tuū. Et q̄ntū ad hoc ponit cecitas mētis. Secūdus actus est ꝯsiliū de his que sunt agēda ppter finē. ꝛ hic etiā impedit p cōcupiscētiā luxurie Et q̄ntū ad hoc ponit pcipitatio que iportat subtractionē cōsilij. Tertius est iudiciū de agendis. Unde Daniel. xiij. Senes auerterūt sensū suum vt nō recordarent iudicioꝝ iustorū. Et q̄ntū ad hoc ponit icōsideratio. Quartus est pceptū rōis de agendis. qui etiā impedit p luxuriā. ne exequat qd decreuit esse faciendū. Ex pte aūt volūtatis cōsequit duplex actus inordinatus. quoꝝ vnus est appetitus finis. Et q̄ntū ad hoc ponit amor sui q̄ntū scʒ ad delectatōem quā inordinate appetit. Et p oppositū odiū dei. inq̄ntum deus phibet delectatōem cōcupitā. Alius est aūt appetitus eoꝝ que sunt ad finē. ꝛ q̄ntum ad hoc ponit affectus psentis seculi. i. q̄ntum scʒ in eo vult frui voluptate Et per oppositū ponit desperatio futuri seculi. q̄a dū nimis detinet carnalibus delectatōib9 nō curat puenire ad spūales sed eas fastidit. ¶ Quo ad secundū pncipale notandū est q cōtra luxuriā septē sunt remedia. Nam cū luxuria sit ignis quidā. ollaꝫ seminaliū vasoꝝ calefaciens. oportet vt q̄s vel aquā frigidā in ignē piciat. ꝛ ligna subtrabat. vel ollā ab igne moueat. Unde pmū remediū est ꝯtra luxuriā vt ad aquaꝫ recurrat frigidā ad literā. se infrigidando vel lachrymis se riget. vel aliquā aquā tribulatōnis sibi inferat vt disciplinā bonā q̄s sibi det vel flagellet se fortiter. vel capillos trabat barbe vel capitis. vt tribulatōem inferni vel alterius saltem imaginet. Ideo Ecc. xi. Malicia vnius hore obliuionē facit luxurie magne. Sicut in vitis patꝫ. pater qui mulierē hospitā tēptabat. cādela accensa oēs digitos cōbussit dicēs. Si hūc ignē sufferre neq̄s. q̄uō sustineres infernalē. Unde nō mirꝫ si q̄uīdā aie domus luxurie ignis

ꝯtremat. q̄ aquā tribulatōis assumere tar
dant. Secundū remediū. vt tēptat⁹ ma
teriā luxurie vt sunt cibi ⁊ potus nocuit ꝑ
abstinentiā subtrahat. Et sicut derideꝺus
foret qui diceret sibi displicere domū suam
incinerari. q̄ accense domui ꝯtinue fascicu
los flāmigeros iniiceret. sic qui luxuria ar
det ⁊ carnes vinū ⁊ cetera supflua nō vitat
Nā sm̄ ligna silue sic ignis exardescit. ⁊ sm̄
virtutē hoīs sic iracūdia illius erit. dicitur
Ecc. xxviij. Tertiū remediū. vt q̄s se elō-
get ab igne luxurie visu. auditu. tactu. ⁊ co-
habitatōe mulieꝝ q̄ntū valet. Quod iubet
aplūs. j. Corin. vj. dicēs. Fugite fornicatōez.
Ubi Amb. Cū alijs nempe vicijs pōt expe
ctari cōflictus. hāc fugite ne appropinquetis.
q2 nō pōt aliter melius vinci. In cuius exē
plum Joseph fugiēs palliū in manu muli
eris reliquit. Gen. xxxix. ⁊ saluabat aīa eius.
H Quartū remediū. Cum luxuria
nō sit q̄liscunq2 ignis sed infernalis. orōne
opus est. Et sicut patiētes hunc ignē qui in-
fernalis dicit̄. vel sancti Antonij. non rece-
dūt de ecclesia sancti Antonij nisi liberent̄.
Sic tales nisi inuenī ab orōne nō cessent.
Et ad iustis deberet q̄s sancto gratias quo
tidie agere qui eū iuuit. Hoc remediū do-
cet Sap. viij. Sciui q2 nō possum aliter esse
cōtinens nisi deus det. ⁊ hoc ipsum erat sa
piētie scire cuius esset hoc donū. Adij dn̄m
et dep̄catus sum illū. Sp̄aliter aūt virgini
virginū hic seruiendū est. sed a votis stul-
tis ⁊ indiscretis cauendū. I Quintū
remediū est occupatio seu labor. Sunt eni
tria in hoīe occupanda. videlicet mēs p̄nci
palissime. sensualitas. ⁊ corpus. ne ociū ha
beant. alias ꝑ has tres p̄tes velut ꝑ rimas
temptatio intrat. Unde in vitaspatꝝ. p̄rēs
dixerunt occupatū vno. ociosum v̄o pluri
bus demonibus temptari. Et Bern̄. Om
niū temptationū ⁊ malaꝝ cogitationū sen
tina est iners ociū. Et Hiero. ad Rusticū.
Semꝑ aliquid opis facito vt te diabolus
inueniat occupatū. Mens eni occupāda
est meditatōne scripturaꝝ. Un̄ Hiero. ad
Rusticū. Ama scripturaꝝ studia. ⁊ carnis

vicia nō amabis. Sensualitas aliquo ins-
trabili castiganda est. vt in p̄mo mēbro di-
ctū est ne lasciuiat. Corpus etiā corpali la
bore grauandū est interdū. Unde in vitas
p̄atꝝ. Pater cū esset arte figulus ⁊ nimis i
pugnaret a fornicatione. figurauit de luto
vxorē. cor̄piq2 dixit. Ecce nunc ꝑ te ⁊ vxore
laborare oportet. Et post paucos dies cuꝫ
temptatio nō cessaret figurauit de luto fili
am dicēs. Ecce nunc ⁊ filiā nutrire oportet
Cumq2 labore nimiū vexaret̄ dixit corpi p-
prio. Si hunc laborem ferre nō vales. noli
fornicari. Quā diligentiā videns deus. ab
eo temptationē fugauit. Sextū remedi-
um est elemosyna. Un̄. j. Timoth. iiij. Pie
tas ad oīa vtilis est. Ubi glo. Amb. Si q̄s
misericordiā sequit̄ si lubricū carnis patia
tur vapulabit quidē. sed nō peribit. San-
ctus Tho. in. iiij. dis. xlvij. dicit. Non pibit.
id est. disponet̄ ꝑ talia opa misericordie ad
nō pereundū. K Septimū remediū
est attenta custodia memorie. cū inuocati
one diuine gratie. ne inimicus menti cogita
tōes luxuriosas inserat. ⁊ si immiserit statim
expellamus conatu toto. Sic eni caput
serpētis ꝯterimus. Sic sm̄ ps. beatus qui
tenebit ⁊ allidet puulos suos ad petrā. Hic
sm̄ cōe dictū. Principijs obsta. tarde me
dicina patur. Sicut eni faciliter corui i or-
to tuo nidificātes expellunt̄ si ꝓhibent̄ cuꝫ
sola ligna siue stipulas cōportare incepe
runt. difficilius si oua genuerint. sed diffici
lime cū ope pullos habuerint. Sic etiā fa-
ciliter cogitatōi resistit q̄s. difficilius dele-
ctatōi. sed difficillime cōsensui seu opi. Op
timū est ergo gratia stabilire cor. Heb. xiij.
L Quo ad tertiū p̄ncipale notandū
q2 multi luxuriosi sunt qui dicūt se nō posse
cōtinere. q2 nō est veꝝ si ad p̄fata remedia
tenderēt. ꝓbat̄ tripliciter. Primo auto
ritatib⁹ scripture. Nā Gen. iiij. ad Chayn
deus dixit. Sub te erit appetitus tuus. ⁊ tu
dn̄abēris illius. Item Ecc. xv. Apposuit ti-
bi ignē ⁊ aquā. ad q2d volueris porrige manū
ante hoiem vita ⁊ mors. bonū ⁊ malū. q2d
placuerit ei dabit̄ illi. Et aplūs. j. Corin. x. Fi

delis deus qui nō pmittet vos tēptari supra id qđ potestis. Et Christus Math. xi. Iugū meū suaue ē. ⁊ onus meū leue. Et quō leue. si īportabile. Et .i. Joh. v. Hec ē charitas dei vt mādata eius custodiamus ⁊ mādata eius grauia nō sunt. Et Hiero. Maledict⁹ qui dicit deū pcepisse impossibile. Et Aug. Nemo peccat in eo qđ vitare nō pt. Quia fm eundē peccatū est adeo voluntariū. q si nō esset voluntariū nō esset peccatū. Et nedū ista theologi. sed etiā tradit phs. Nā vt dicit phs. iii. eth. sumus dñi oīm nostrarū opationū a pncipio vsqz in finē. Et seneca. Omitte excusatōes. nemo peccat inuitus.

M Secūdo idē ostendit expientia humanoꝝ actuū. Nam ab actu luxurie facit cessare verecūdia de visione paucoꝝ hominū. cur ergo nō attente imaginata a tēptato visio dei ⁊ oīm angeloꝝ ⁊ sanctorū. Ideo Boetius in fine. v. de cōso. phie. Magna vobis si dissimulare nō vultis. indita ē necessitas pbitatis cū ante oculos iudicis agitis cūcta cernētis. Itē ab actu fornicationis cessare facit timor mutilatōis vl' mortis corpalis intense imaginatus. vt pz in istis qui fugiūt mortē ad loca vbi nulla est mulier. Cur ergo nō idē faceret timor mortis eterne. ⁊ vtriusqz hoīs. Unde Prouer. xx. Dolor vulneris absterget mala. Itē ab actu luxurie cōpesceret amor pecunie. vt si ex cōtinentia lucrari deberet qs castrū vel mille marchas. Cur ergo nō cōtineremus pter regnū celoꝝ. Propter qđ quidā se castrauerūt. Math. xix. Ideo Bern. dicit. Ignosce dñe excusam⁹ tergiuersamur. nec est aliqs qui in eis que ad te sunt velit experiri qđ possit. etiā qđ pmptissime pt fm carnem. vel fm seculū. siue timor īpulerit siue cupiditas traxerit.

N Tercio pz idē in similibus irratōabilibus. Nā piscis se tpare pt ab esca si hamū suspicat. Auis a cibo retis si dolū suspicat. Aīalia a laqueo cauēt abscōdito. Cur ergo hō se nō tparet a veneno luxurie. a cibo delectatōis. ⁊ a laqo demonis. cū talia vē cognoscat. Unde Ecc. vii. Inueni mulierē amariorē morte. mulierē .i. voluptatē. q corpus necat ⁊ aīam.

Capitulū. II.

Iam de specieb⁹

I luxurie ⁊ eius dē fomētis tria sūt videnda. Primo q sint spēs luxurie. Secūdo q sint occasiones graues luxurie vt cātus. tactus. ⁊ oscula. ⁊ q̄n sint peccata chorēe ⁊ huiusmodi. Tercio q̄lia pctā sint tactus. oscula. ⁊ huiusmodi. q ad gdus.

A Quantū ad primū notandū fm Tho. secūda .ii. q. cliiii. q plures sunt differētie seu spēs luxurie. que ponunt. xxxvi. q. i. c. lex illa. Et excedūt se in malicia fm q grdus hic ānumerant. Prima est simplex fornicatio. Secūda stupꝝ. Tertia adulterium. Quarta incestus. ⁊ vtrāqz aggrauat rapt⁹. Quinta sacrilegiū. Sexta viciū ꝯtra naturā. Oībus istis peccat ꝯtra sextū pceptum

Prima est simplex fornicatio. q est ꝯcubitus soluti cū soluta prius corrupta. qđ dr ppter stupꝝ. qđ nō est simplex fornicatio. Intelligit fm Allex. d' hal. in suo tertio. solutus ⁊ soluta a vinclo matrimonii ꝯsanguinitatis. ordinis. religionis. ⁊ voti ꝯtinentie. Unde fornicatō ppie de luxuriosus vsus. viduaꝝ. meretricū. ⁊ ꝯcubinaꝝ. ⁊ iam corruptaꝝ aliaꝝ. Hec simplex fornicatio sempē mortale peccatū. Qđ pz pmo Tobie. iiii. vbi Tobias ait filio suo. Attēde tibi ab oī fornicatōe. ⁊ pter vxorē tuā nō patiaris crimen scire. Crimē aūt īportat peccatū mortale. Itē Gal. v. pmissa fornicatōe ⁊ aliis q̄busdā viciis dicit. Qui talia agūt regnum dei nō possidebūt. Et .i. Cor. vi. Nolite errare. neqz fornicarii. neqz idolis seruiētes. neqz adulteri. ⁊c. regnū dei possidebunt. Eph. v. Scitote q̄ñ oīs fornicator aut īmūd⁹. aut auarus. qđ est idoloꝝ seruitus. nō hēt hereditatē ī regno dei. Unde Numeri. xxv. legit. q cū fornicat⁹ esset pplūs israel cū filiab⁹ Moab. iussit de⁹ cūctos pncipes ppli suspēdi ī patibulis ꝯ solē. ⁊ occisi sūt de pplo viginti q̄tuor milia. Ex q̄ pz q oēs sequētes spēs luxurie sūt sp pctā mortalia. q ql'ibet spēꝝ sequētiū est maior q̄z sit simplex fornicatio.

B Secūda spēs ē stupꝝ. q̄ est illegi-
mus ꝯcubitus q̄ v̄ginalis īcegritas corrū
pitꝰ nulla pactiōe. s. cōiugali p̄cedēte. Et est
grauiꝰ q̄ʒ simplex fornicatio. Nā valde mul
ta mala ex stupro sequunt. Primo q̄ iniu-
riat v̄gini si eam vi opprimit. vel si eā nō op
primit vi. tñ eā seducit. ꝑpter qd̄ si eā vi op
primit vel seducit. tenet in foro ꝯsciētie. vt
eā ducat aut ei satisfaciat. vel secū ea cōpo
nat. Unde Exo. xxij. Si seduxerit q̄s v̄ginē
nōdum desponsatā. dormiētq̄ʒ cū ea do-
tabit eā ⁊ habebit eā in vxorē. Si aūt pat̄ v̄
ginis dare noluerit. reddat pecuniā iuxta
modū dotis quā v̄gines recipe ꝯsueuerūt
Et si q̄s v̄ginem rapuerit ⁊ stuprauerit. ad
huc grauius est peccatū. Et silr̄ si vi oppri-
mat. Secūdo infamiā pōt corrupta incur
rere. Tertio v̄go ꝑ stupꝝ sepe īpedit̄ a legiti
mo matrimonio ꝯhēdo. q̄ ꝑpter infamiā
eā nullus ducet faciliter. Quarto ponit̄ in
via meretricādi. q̄ fama ꝑdita ⁊ v̄ginitate.
ꝓnior fit ad malū. Quinto ī corpe ⁊ aīa de-
struit̄. Sexto sequit nō nunq̄ʒ volūtaria ī-
peditio plis ꝑ venena sterilitatis ⁊ ꝯcubi-
tus indebitos peccati ꝯtra naturā. Septi
mo volūtaria pcuratio abortuū. ⁊ occisio
plis nōdū baptisate interdū. Octauo stu-
prans sic deteriorat terrā virginis. q̄ ista q̄
poterat reddere fructū centesimū. solū red-
dit sexagesimū. vel tricesimū. Nono recipi
tur thesaurus irrecupabilis v̄ginitatis cū
qua nō dispensat̄. q̄ a nemini reparatur.
Huius peccati magnitudinē ostendit scri
ptura Gen. xxxiiij. dicēs. q̄ Sichem filius
emor q̄ Dynam filiā Jacob deflorauit iō
interfectus ē cū patre suo ⁊ toto pplō vrbis
sue. C Tertia spēs luxurie ē adulteriū
Est aūt adulteriū illicitus ꝯcubitus q̄ ꝯiu
galis thorus violat̄. Et dicit̄ adulteriū q̄si
accessus ad alterꝰ thoꝝ. Et semp est morta-
le peccatū Et si vtraq̄ʒ ꝑsona ē in matrimo
nio ꝯstituta. est grauius q̄ʒ si solū altera. Ag
grauat̄ etiā ꝑ violentiā. vt si alicuius vxor
vi rapiat̄ de domo mariti. Et iterꝝ fit grauius
si vxor rapta vi ꝑ violentiā opprimat̄. Iterꝝ
etiā aggrauat̄ peccatū ꝑ alias circūstātias
videlicet si vna ꝑsonarꝝ fuerit religiosa. ⁊ a-
lia in matrimonio ꝯstituta. aut si vna fue-
rit in sacris ordinibus. ⁊ alia ī matrimonio
aut si fuerint adiuīcē cōsanguinee. Uñ
etiā vt supra patuit. ceteris parib⁹ pl⁹ pec-
cāt q̄ʒ mulieres q̄ debērent esse rectores.
D Quantū aūt malū sit adulteriū
patʒ ex. vij. Primo q̄ assimilat̄ homicidio
q̄ dāmnō. ⁊ est maius oī pecunie furto. et
sic fit iniuria aut ꝯiugi ꝓprie. aut aliene. Cū
enī vir ⁊ mulier sint vna caro. q̄ aufert vxo
rem suā alicui. idē ē. ac si ei seipsū auferret.
Unð adulteriū excuperat oē furtū. q̄ qd̄ au
fert̄. videlicet creatura rōnalis melius est q̄ʒ
q̄cunq̄ʒ terrena sba. Ideirco ꝓhibitio adul
terij īmediate ponit̄ in decalogo post ꝓhi-
bitōem homicidij. ⁊ ante ꝓhibitōem furti.
Uñ Clemēs papa dicit. Quid ī oībus pec
catis adulterio grauius. secundū in penitē-
net locū. sed fur suspendit̄ ꝓ pena re. ⁊ adul
q̄si nihil patit̄. Etiā adulter qui peccat cū so
luta se furat̄ vxori legitime. Secūdo fit ꝑ ad-
ulteriū iniuria magna deo. cuius sacramē
tū violat ⁊ maculat̄ qd̄ in paradiso instituit.
incarnatus approbauit. ⁊ passus sanctifica
uit. Cōtra illud Col. iij. Uiri diligite vxores
vestras. sicut ⁊ Christus ecclesiā suā dilexit
ꝓ q̄ videlicet sanguinē fudit. ⁊ de cui⁹ Chri
sti latere sacramēta oīa fluxerūt. Adulter
enī quos deus ꝯiunxit sepat. Tertio ex ad-
ulterio sequūt̄ homicidia sepe Uñ ij. Reg.
xj. Statim postq̄ʒ Dauid adulteriū cōmi
sit. pcurauit occidi fidelē Uriā militē suū.
Quarto tales informati sūt sepe in trāsi-
torijs rebus. vt patʒ in eodē Dauid. cui ij.
Reg. xij. Deus post adulteriū dixit. Nō re
cedet de domo tua gladius vsq̄ʒ ī sempiter
nū. eo q̄ despexeris me ⁊ tuleris vxorē Urie
ethei. Quinto interdū ex adulterio sequit̄
exheredatio filiorꝝ legitimorꝝ in malū ma-
gnū tꝑale eorꝝ. ⁊ ī malū aīe adultere q̄ tenet̄
restituere. Uñ Ecc. xxiij. Mulier oīs relin-
quēs virꝝ suū peccabit. statuēs hereditatē
ex alieno matrimonio. Propter hec oī le-
ge ꝓhibetur adulteriū. ⁊ grauibus penis punit̄
Ideo sexto adulter ꝯtra oēm legem peccat

Primo ꝯtra legē nature que dicit. Quod tibi nō vis fieri alteri ne feceris. Nullus autē est q̄ vellet aut vellet deberet quod alius cū sua uxore vel filia luxuriaret. Ideo Gen. xxvi. Abimelech statuit qui nō fuit de lege circūcisorū. ut quicūq; uxorē Ysaac tangeret occideretur. Et lex romanorū fuit usq; ad Theodosii christiani tpa. adulterā ppetuo antro clausam manere. Ex. ff. no. l. x. c. iiij. Lex hūana punit adulteriū pena capitis. quod hodie servatur in quibusdā christianorū terris. Lex etiam vetus divina sic dicit Levit. xx. Si mechatus fuerit quis cū uxore alterius. et adulteriū ppetraverit cū uxore proximi sui. morte moriatur. Et Numeri. v. pro iudicio zelotypie adultere dicitur. Si declinasti a viro tuo atq; polluta es et cōcubuisti cū altero viro his maledictiōibus subiacebis. Det te deus in maledictiōem exemplūq; cunctorū in populo. putrescereq; faciat femur tuū et tumēs uterus tuus dirūpatur. Septimo quod ammō infames efficiunt adulteri et adultere. Unde ut supra apud rhomanos usq; ad tpa Theodosii. adultera ppetuo clauso antro tenebatur et ea ut scorto lenones uti poterant. Sed Theodosius imperator hanc penā in aliā cōmutavit. E Quarta spēs luxurie est incestus. qui est illicitus ꝯcubitus ꝯsanguineorū ad invicē in gradu prohibito. sive sit inter ꝯsanguineos sive inter affines. Et peccatū hoc tanto est gravius quanto gradus ꝯsanguinitatis est ppinquior. Quantū autem peccatum istud sit detestabile. patz p aplm. i. Corint. v. qui tradidit sathane illū fornicatorē qui cū noverca sua fornicatus fuerat. Et ij. Reg. xiij. Amnon qui sororē suā corruperat a fratre suo Absalon interfectus ē. F Quinta spēs est sacrilegiū. quod est illicitus ꝯcubitus quo ꝯtinentia deo sacrata leditur sive violatur. Et dicit Alex. de hal. quod ꝯtinētia deo sacrata dicitur ꝯtinētia de religiosis pfessis sive viris sive mulieribus. et his qui susceperunt sacros ordines. et qui votū cōtinētie emiserunt. omnium ergo taliū ꝯcubitus sacrilegiū ē. Dicitur enī sacrilegiū violatio sive lesio vel irreverētia vel illicita usurpatio sacre rei invito dño. Et dicitur sacrilegiū quasi sacri ledium a sacri ledēs. Quelibet autem dictarū ꝯtinētiarū est res sacra. quia deo oblata. Et est actus religionis ipsa observatio talis castitatis. quia ad divinū cultū est ordinata. et p cōcubitum violatur invito dño scilicet deo. cui oblata ē. Est autem hoc peccatū valde grande et grave ppter quinq;. Primo quia fit semper cū circumstantia violationis. Et sm aplm primā fidez tales irritā faciūt. Secūdo quia ibi semper committitur furtū vel rapina. quia deo sacratum eo invito aufertur. quod tanto peius est. quanto subtractū donū est incōpabilius. Unde Eccl. xxvi. Omnis ponderatio nō digna est aīe ꝯtinentis. Tertio quia vase deo sacrato immūde quis abutitur. Sicut enī in loco sacro quis luxurians vel peccans aliter plus peccat quam extra talez similia faciēs. Sic etiā plus peccat qui cū psona deo sacrata peccat quā maculat. cōtra illud Esa. lij. Mundamini qui fertis vasa dñi. Unde sicut qui calicē in lutū pijceret. sic et iste corpus deo sacratū in lutū peccati pijcit. Quarto de angelo dñi qui deo servire deberet faciūt demonē spurcissimum. Unde Malachie. ij. Labia sacerdotis custodiūt scientiā. et legē requirūt ex ore eius. quia angelus dñi exercituū est. Quinto de divino facit hoīem bestialem. Deo enī sacrata psona vocatur deus. Unde Exo. xxij. Diis nō detrahes. Potest enī sacerdos cōficiendo quod nullus valet angelus. et similiter dimittēdo peccata. G Sexta spēs luxurie est peccatū ꝯtra naturā. p quā intelligitur oīs inordinata effusio seminis extra vas sibi debitū in ordine ad generationem. Predicando autem de hoc vitio publice debet quilibet cautus esse et tantū in genere de ipso loqui. taliter tamen quod qui rei sunt ex hoc valeant cognoscere culpā suā. sed spēs et modos huius turpitudinis nō expedit corā ppl'o particulariter explicare ne puras aures maculent. et ne quis facere discat quod ignorabat. Quilibet tamen distincte in cōfessione si reus est sedz accusare. et ꝯfessor prudēs de hoc caute ubi oportet rimari. Sunt autem huius nephandissimi peccati multi modi sm Tho. ubi prius. Primo

vocaꝰ immundicies siue mollicies. puta qñ
sine ꝯcubitu volūtarie pcuraꝰ pollutio c.i
delectatōis veneree. ꝛ fit p cōtactū ppriū ge
nitalis siue alieni. ꝛ p quoscūqꝫ alios mo
dos illicitos qbus huiusmodi pollutio p:
curat volūtarie ppter experiri delectatōeꝫ
venereā. Secundus modus ꝛ peior fit qñ
nō seruaꝰ modus naturalis ꝯcumbēdi. et
hoc fit q̄ntū ad instrumentū. vel qa nō ad
debitū vas scꝫ qḋ a natura ad generandū
deputatū est. aut q̄ntū ad alios ꝯcumbēdi
modos bestiales aut mōstruosos. Terti⁹
est peior secūdo ꝛ pprie vocaꝰ sodomiticū
peccatū. qḋ fit p ꝯcubitum ad nō debitum
sexum. puta cū masculus ꝯcumbit cū ma:
sculo aut femina cū femina. De hoc pecca
to loquiꝰ apls Ro. i. Quartus est pessim⁹
qui dicaꝰ bestialis. ꝛ fit p ꝯcubitū rei. nō ei⁹
dem speciei. vt cū q̄s ꝯcūbit cū bestia. Hoc
peccatū sexte speciei videlicet viciū ꝯtra na
turā est grauissimū inter oīa peccata car:
nis ſm Aug. de adulterinis ꝯiugiis. Et pꝫ
hoc tripliciter. Primo q: grauissime hoc
deus puniuit. q: causa diluuii fuit ſm Me
thodiū. Vñ Geñ. vi. Oīs caro corruperat
viam suā sup terrā. Oīs caro .i. homo. Et
Geñ. xix. Dñs pluit sup sodomā ꝛ gomor
rā igneꝫ ꝛ sulphur de celo. Et Geñ. xxxviii.
Onan fundebat semen sup terraꝫ. idcirco
pcussit eum dñs. Secūdo leges pena mor
tis hoc plecuñt. Vñ Leuit. xx. Qui dormie:
rit cū masculo coitu femineo moriaꝰ. Ter:
tio infra bestiā hoiem mergit. Nulla enim
bestia similia facit. Nō ergo mirꝫ si vt san:
cti dicūt. ꝛ Hiero. psertim in nocte natiui:
tatis Christi oēs sodomite occisi sūt ꝛ fere
incarnari de⁹ ppter hoc viciuꝫ desiit H

Secūdo pricipaliter vidēdū est de fo
mētis ꝛ nutrimētis specieꝫ luxurie. Et sūt
plura que vix sine peccato luxurie fieri pos
sūt. vt visus mulieris icautus. audit⁹ can
tus. locutio de venereis. ꝛ tact⁹. oscula. am:
plexus. ꝛ huiusmodi. Non solū autē forni
catio ꝛ spēs luxurie sunt peccata mortalia.
sed etiā pfata ipudica actū carnalis copu:
le pcedentia ꝛ ad eū allicientia sunt pecca
ta mortalia qñ fiunt libidinose cum aliena
muliere. vt qñ quis cum nō sua facit talia
illa intentōne vt p hoc in se vel muliere exci
tet cōcupiscentiā eius. aut ipsam inclinet
ad sui cōcupiscentiā. qḋ patet. q: Math.
v. dr. Qui viderit mulierē ad ꝯcupiscendū
eam .i. eo aīo vt cōcupiscat. Illud enī nō est
iam titillari solū sed plene ꝯsentire libidini
et sequiꝰ. Mechatus est eam in corde suo.
Sup quo dicit Chrys. Nō viris dñs hic lo
quiꝰ hoc etiā de feminis dicit. ergo multo
magis osculū libidinosuꝫ tactus ꝛ similia
sunt mortalia ꝛ ꝯtra pceptū. Non mecha
beris. Ideo Cyprianus in de virginitate dic.
Certe ipse ꝯcubitus ipse amplexus ipsa cō
fabulatio. ꝛ osculatio. ꝛ feda dormitatō. cri
men est. Item nō solū deliberatus ꝯsensus
in actū peccati mortalis est mortale. sꝫ etiā
cōsensus deliberatus in delectatōem pec:
cati mortalis in venereis est spāle mortale
peccatum. vt patebit in nono pcepto. ergo
plus pfati tactus ꝛ visus. ꝛ huiusmodi. Di
cit tamē Tho. secūda. ii. q. cliiii. Peccatum
mortale dicaꝰ aliquid dupliciter. Uno mō
ſm speciem suā. ꝛ hoc mō osculū. amplex⁹
vel tactus ſm suam speciē nō noīant pec:
catū mortale. possunt enī hec absqꝫ libidie
fieri. vel ppter cōsuetudinem patrie. vel p:
pter aliquā necessitatem aut roābilem cau
sam. Alio mō dicit aliquid esse peccatum
mortale ex sua causa. sicut ille q dat elemo:
synam vt aliquē inducat ad heresim. ꝛ isto
mō tactus ꝛ huiusmodi vt dictū fuit prius
sunt mortalia peccata. q: fiunt ppter dele
ctatōem morosam in venereis. Tertio
pricipaliter notandū. q: sicut maius pecca
tū est adulterium q̄ꝫ simplex fornicatio. et
sacrilegiū maius q̄ꝫ adulteriū vt pus dictū
est. Sic etiā tactus. oscula. ꝛ huiusmodi in
ter adulterātes. vel quecunqꝫ alie ipudici:
tie maiora peccata sunt q̄ꝫ inter talia que fi
unt soluti cū soluta. Et sic de osculis sacrile
goꝝ maiora sunt q̄ꝫ adulteroꝝ.

Capitulū. III.

Et preterea ali

c

uđ multū peccatoluturie deser
uičs.videlicet chorea. de q̄ vidē
da sūt tria. Primo q̄z piculosus ludus sit.
Secūdo an possit fieri sine peccato. Tertio
qñ sit peccatū mortale. A Quātū ad
pmū notandū. q̄ choizare est piculosus lu
dus valde ppter septē. Primo q̄z cho
rea diabolicū habet exordiū. vt refert magi
ster historiaꝝ. Nā a sarepta uiro quodā de
mone sic dicto exordiū habuit. qui demon
in similitudine tauri gerēns in humeris si
gnū lune corniculare albe egrediēs de flu
mine ab egyptijs i die quodā festo cū tym
panis & choreis est veneratus Et sarepta u
ro iste in flumine nili ibidē gestus oñdit
salt.ido q̄z egyptij secun sunt i terra choꝛ
zando. Postq̄z aūt sarepta uirᵒ eos erata
uerat ad choꝛzandū euanescebat. Unde et
nūc loco sarepta uiri vitula aliq̄. puella ali
qua p ceteris ducit B Secūdo quia
scriptura de maximis malis refert q̄ chore
as secuta sūt vt plurimū. Nā i Exo. xxxij. cū
Moyses appropinq̄sset ad castra. vidit vi
tulū & choreas. iratus est valde & piecit de
manu tabulas. & cōfregit eas ad radicem
mōtis. deinde assumptis secū filiis leui infe
cit q̄ttuoꝛ milia hoim. Nā hodie
in choreis vitulus p quē designat lascivia
venera i neglecto dei seruitio. Sic Matth.
xiij. saltatrix fecit āputari caput Johīs ba
ptiste. quo maioꝛ inter natos mulieꝝ non
surrexit. Et Ezech. xxv. dicit Pro eo q̄ plau
sisti manu & pcussisti pede & gauisa es ex to
to affectu sup terrā. ecce ego extēdā manū
meā sup te & tradam te in direptiōem & inter
ficiam te de pp̄lis. Tertio dissuadēda est
chorea q̄ ibi demon hz valde multa arma
ad occidendū aīas. Mulier enī vt ait Hie
ro. gladius ē igneus. Ibi enī videlicet i cho
rea tot sunt gladij q̄t ad capiendū vestib̄
sunt ornati. Ibi enī gladij acutiores. q̄a ad
aspectū. an. retro. infra & sursum parātes.
Ibi etiā gladij flāma luxuriā accēdentes.

Ibi insup arma foꝛtioꝛa ad vincendū. q̄a
mulier ibi quā demō elegit ad Adā. Sam
sonem. Dauid. Salomonē. Job. Tobiā.
ad filios israel seducēdos. Mulier enī or
nata ē sagena diaboli p quā multitudinē
infinitā stultoꝝ capit ad infernū. Sic enī
e cōuerso de viris est intelligendū. Diabo
lus enī in ppria sp̄e nimis horribilis ē. ideo
p virū vel mulierē seducit. C Quarto
q̄z in chorea q̄dammō cōtra oīa sacramēta
ecclesiastica exceditur. Nā in baptismo pmi
nus ait loco baptisandi. Abrenūcio diabo
lo & oibus pompis eius. sed in chorea ē pro
cessio diaboli. vbi fistulatoꝛ est cantoꝛ. Jdo
lares peccatores. & trāsitus ad similitudinē con
tra ordinē fit. cuiusq̄ā vespas. sermones. &
huiusmodi tales negligūt. Matrimonij
ibi fides faciliter etiā vilis violat. Cōfirma
tioni. q̄ p chrisma signū crucis impssit frō
ti. iniuria fit p serta & pepla. & cetera illicita
q̄ sunt signa demonis. Penitētie sacramē
to iniuriant q̄d in q̄dragesima receperant et
tam se demonū exercitui immiscēt. Eucha
ristiā quā susceperāt. sicut Judas peccantes
statim maculāt. Extreme vnctionē hij q̄ su
sceperūt ingrati sanitate collata abutunt i
corpe toto. & spāliter manibus & pedibus.
D Quinto choꝛzantes oibus q̄nq̄z
sensibus & mēbris peccare possūt. videlicet
gressu. ornatu. cantu. visu. & auditu. Nam
suphiā & auariciā puocāt in nō habētib̄
filia sicut ipsi vestimēta. luxuria ibi cōtinue
in corde. indignatōem pcurat cū mulieres
et puelle volūt a matris vl̄ pētribus habe
re p̄ciosa. inuidia ibi pcurat̄ cōtra eos q̄ ma
gis excellūt. gula nōnunq̄z sequit. & posthu
me acidia. q̄z sicut gustato spū desipit oīs
caro sm Greg. sic gustata carne desipit di
famulatus. Sexto. q̄z multa dissuadēt
ineptā lenciā choꝛee & alioꝝ. Sumus enī i
exilio sursum respiciēdo. suspirādū esset q̄z
sumus exules & incerti de reditu. Infra in
fernus quē vitare possum̄. Et terra q̄uā
sepulti cōuertemur. Ad dextris pspera. & a si
nistris aduersa. q̄ nos peccare faciūt. Jn il
lud ps Cadēt a latere tuo mille & ergo sūt

nostra peccata q̄ fecimus. Ante in q̄ cade-
re possumus. Intra mordēs ꝯsciētia cum
carne infecta. Et extra demonū multiplex
pugna. Vn̄ Hiero. Gladiū tenet hostis vt
me pimat. et oīa pte sunt picula. E Se-
ptimo dissuadēt choreas. sanctoꝝ prudē-
tū exēpla. Nā refert Greg. li. iiij. dialogoꝝ.
q̄ vgini deuote. Maria vgo appuit nocte
et ostēdēs coeuas in albis puellas. qbus cū
vgo se adiūgere vellet. Maria ait vt nihil
vltra leue ageret. a risu et iocis abstineret.
sicqȝ tricesimo die eis iūgeret. qd̄ et factū ē.
nam visio disparuit. vgo se a p̄latis abstinu-
it. parentibus mutatōeȝ mirātibus. visionē
aperuit. vicesimoq̄nto die febre corripit. et
tricesimo die i hora exitus Mariā cū puel-
lis p̄nominatis vidit. quā vginē cū Maria vo-
caret moritura clamauit vt potuit. Ecce
dn̄a venio. ecce dn̄a venio. et sic eadēȝ voce
spūm reddidit. Ex quo patȝ q̄ choree et inep-
te leuitates ab ingressu regni ipediūt. Vni vi-
tis p̄hoꝝ de Socrate legit q̄ ceromā venie-
ꝯplinqȝ ibi in luxuria lapsū auctoritate sua
ad vsuȝ frugalitatis reuocauit. matronas
a viris sepatas. et pueros a parentibus ad pu-
diciciā et ad debita societatis obsequia suo
studio reduxit. induxitqȝ matronas vt au-
ratas vestes ceteraqȝ sue dignitatis orna-
mēta. vel luxurie instrumēta deponerēt. et
in Iunonis edē delata ipsi dee ꝯsecrarent.
docēs vera matronaꝝ ornamēta pudiciciam
esse. F Quo ad secundū p̄ncipale
An chorizare sit peccatū. Rn̄. fm̄ Alb. i. iiij
dis. xvi. q̄ chorea et huiusmodi ludi sic̄ et
cantu. siue musicas. fm̄ se nō sunt mali q̄a
p̄nt bn̄ fieri aliqn̄. Sed ex triplici cā possūt
fieri mali ex circūstantia. Quaꝝ vna et p̄ci-
pua est mala intentio. vt qn̄ fiūt ad ostēdē-
dū iactantiā et puocandū libidinē. sicut fe-
re oēs mō exercēt. et ideo etiā ecclesiastice p-
sone talia deposuerūt. q̄ etiā i signis gau-
dij nō est cōcandū cū peccatoribus. Alia
cā est qn̄ nō fiūt suo tpe. vt tpe tristicie. q̄ si-
cut dr̄ Ecc. xxij. Musica in luctu iportuna
narratio. Et hoc mō interdicit penitēti ne
sit i ludis. q̄ dū penitēt tps est flēdi. Tertia

cā est ex officio p̄sone siue p̄pria. sicut clericis in-
terdicit venatio. et alij ludi. q̄ i sorte dn̄i ele-
cti alijs exercitijs dn̄t occupari. Primo aūt
q̄ qnqȝ cōcurrētibus ad choreā nō sunt rep-
hēsibiles. Primū q̄ sit debito tēpe. scȝ gau-
dij. sicut in nuptijs. vel tpe victorie. vel libe-
ratōis hoīs. vel patrie. vl̄ adueūtus amici d̄
terra longinq̄. Scd̄m est q̄ sit cū honestis
p̄sonis. de qbus nō oriat̄ p̄sūptio mali. nō
cū leccatoribus vl̄ meretricib⁹. Tertiū q̄ fi-
at a p̄sonis secularib⁹. q̄ religiosis vl̄ mona-
chis et clericis. ppter h̄ q̄ i alijs debēt occu-
pari. oēm choreā i puto illicitā esse. Quartū
q̄ honesto mō fiat. nō gesticulatōibus in-
mōis i honestis vel iordinatis. Quintū ē q̄
cātus excitātes i talib⁹ et musica nō sint deli-
ctatis. sed d̄ morib⁹ vl̄ de deo. De melodia
aūt nō est curandū. vt puto. q̄ i talibus ne-
cesse ē fieri melodiā leuē q̄ aliq̄liter exp̄mat
modū chorizandi. G Quo ad tertiū
p̄ncipale qn̄ chorizare sit peccatū. Querit
vtrū peccēt mortalit̄ choreatrices ducendo
choreas h⁹ modi illicitas. siue i festis siue i
p̄festis diebus. Rn̄. Guil. sup Ray. Credo
q̄ sic. si h̄ faciāt cū intētōe vt se vel alios ad
libidinē. aut si choreas ducūt de ꝯsuetudie
licet hoc nō faciāt corrupta intentōe vt dic-
tū est peccāt mortaliter. siue i diebus festi-
uis h̄ faciāt. siue p̄festis. cū inspicientes adeo
puocēt ad libidinē q̄ dicat Hiero. in q̄daȝ
omel. q̄ nō credat viro si dicat se illesuȝ eua-
sisse a spectacul' taliū. cū Dauid ex eo q̄ vi-
dit Bersabee lauātē se ad libidinē puocat⁹
sit. Si aūt aliqs vel aliq̄ mulier raro et sine
aliq̄ corrupta intentōe imisceat se h⁹ modi
choreis. nō audeo dicere q̄ sit mortale pec-
catū. s̄ȝ nec audeo eū vl̄ eā excusare et assecu-
rare a petō mortali. cū se ingerat periculo p-
uocādi alios ad libidinē. et ipso facto videat̄
approbare choreas. et exēplo suo autoritatē
alijs similia faciēdi p̄stare. hec ille.

Capitulum IIII.

Hunc de actu cō-

n iugali q̄ fit i matrimonio vidē-
da sit ttria. Nā fm̄ alex. de bal'

Tho. i matrimonio triplex ē in genere ꝯcubitus. Primꝰ licitꝰ. Scḋs fragilis. Tertꝰ ꝑiculosus. Licitus fit triplicit. Primo cū suscipiē de plis ad diuinū cultū educāde. ꝛ sic ē i officiū multiplicāde nature. Vñ. i. Timoth. v. Volo iuniores nubere filios ꝓcreare. A Effugit ꝯcubitꝰ i matrimonio meritoriꝰ ꝛ vtunꝰ actus q̄ dr castitas cōiugalis. qñ fit solū cā plis ꝓcreāde ꝛ religiose educāde ad āplicādū cultū diuinū. ꝛ sic nec assūt alie debite circūstātie. ē actus vtunꝰ q̄ dr religio. Scḋo ē meritorius ꝛ vtuosus actꝰ matrimonial. qñ alias ēbū circūstātionatus. ꝛ fit solū cā reddēdi debitū alteri ꝯiugi. q2 tūc ē actꝰ iusticie q̄ vnicuiq3 reddit qḋ suū ē. Vñ. i. Cori. vij. Vxori vir debitū reddat. Tertio ē meritoriꝰ qñ alias nihil illicitū inuenit. ꝛ fit solū ab vno cōiugū ꝓpt vitare fornicatōez i altero qu. ī alias in eo faciliē cauere nō posset. Et sic ē i remediū ꝯcupiscētie. i. Cori. vij. Vnusq̄sq3 habeat suā vxorē ꝛc. vt si vir videat vxorē de alio tēptari. ꝛ adhibita diligētia sufficiēti i cohibēdo adhuc timet de malo fornicatōis eiꝰ. ꝛ ad eā nō petentē accedit nō ꝓpter plē sed tantū vt ponat remediū fornicatōis eius. Aut ecōuerso si mulier videt viꝝ ī adulteriū iclinatū. ꝛ ab eo petit debitū ꝛc. tales merent. Sic etiā meret mulier moderatū ornatū portādo. solū iō ne maritꝰ ꝓpt vxoris ꝯtemptū adulteret. Vñ. i. Cori. vij. Mulier q̄ nupta ē cogitat q̄ mūdi sūt. qūo viro placeat. Extra illos tres casus ē peccatū actus ꝯiugalis. inidū petēti solū. inidū reddēti et poscēti. inidū veniale inidū mortale. Vex vt Pe. de palu. ponit in. iiij. fit licitus actꝰ q̄n qñ q̄s petit debitū ꝓpter vitandā fornicatōem i semetipso. Sz querit ꝓpter scḋm modū. Vex vterq3 ꝯiugū teneat sub ꝑcepto alteri reddere debitū. Rñ s̄m Tho. Scḋo ꝛ magistrū in. iiij. di. xxxij. q2 q̄libet ꝯiugū tenet ex ꝑcepto alteri petēti reddere ꝯiugale debitū. exceptis casibus rōabilibꝰ postea exprimendis. Patet ꝓba magistri dicētis. vbi pꝰ. Cū in oībus vir p̄sit vxori vt caput corpi. Est eni caput mulieris. In solūdo tñ debitū carnis pares sūt. Ideo apls vtriq3 ꝑcepit in hac cā sibi mutuē subijci. dicēs. i. Cori. vij. Vir vxori debitū reddat. Similr et vxor viro. q2 mulier nō h3 ptātem corpis sui. sed vir. Similr vir nō h3 ptātē corpis sui. sed mulier. Ex q̄bus pz q2 in ꝯtractu matrimonij vir dat corpus suū vxori ad actū matrimonialē ꝛ ecōuerso mulier viro. Vñ sicut ex diuino ꝑcepto ꝛ rigore iusticie tenet hō nō auferre alienū inuito dño. Ita tenet ex ꝑcepto ꝛ iusticia alienū reddere petēti. ergo cū vnus ꝯiugū petit corpus alterius ad actū matrimonialē. ꝛ hoc s̄m debitū vsum. tūc tenet reddere nisi habeat legitimā excusationē. Alias facit ꝯtra dei ꝑceptū nō reddendo alienū. Et si alter ꝓpt hoc incidit i fornicatōem. ei. i. nō reddēti aliq̄ mō iputādū est. Et intelligendū est illō siue explicite debitū petat vt p vba. siue iplicite. vt p aliq̄ signa. B Sūt aūt hi casus in q̄bꝰ ēti petēti ū tenet reddere. Primꝰ qñ petēs amisit ius petēdi. vt qñ fornicatus ē ꝛ hoc alteri publice ꝯstiterit. tūc eni nocēs perdidit ius petēdi. ꝛ iō innocēs p̄t eū repellere nec tenet reddere nisi postq3 ipsum nocētē sibi recōciliauit carnaliē sibi cōmiscēdo. Rō dicta est. q2 ex quo nō seruauit nocēs siue fornicās fidem. alter nō tenet ei seruare fidem nisi vt nō cōmisceat alteri. Vñ dicit Tho. i. iiij. di. xxxv. ar. i. Vir ꝓpio arbitrio p̄t dimittere vxorē q̄ ad thoꝝ debitū vidcl3 negādo q3 cito sibi ꝯstat d' vxoris fornicatōe. nec tenet ei reddere debitū nisi ꝑ ecclīam ꝯpellat. Quātū vō ad cohabitatōez nō p̄t dimittere vxorē fornicatā nisi iudicio ecclie. hec ille. ꝛ ecōuerso d' vxore respectu viri. De isto loq̄t Christꝰ Mat. v. q̄ dimiserit vxorē suā nisi ꝓpt fornicatōez ꝛc. Scḋs casus ē. qñ nōdū acq̄siuit ius petēdi debitū vt i tpe p9 matrimoniū ꝯtractū. sz nōdū ꝯsūmatū. q2 tūc rit p̄t intrare religionē. imo s̄m Hugo. peccat mortalit qui añ bñdictōz nuptialē vxorē cognoscat i locis vbi ꝯsuetū ē bñdictōez adhibere. Tertꝰ casus ē s̄m Tho. qñ maritꝰ reddit i potēs ex cā ex matrimōio secuta puta sip⁹ debitū reddidit. ꝛc.

tens ad iam reddendũ. tunc mulier nõ ha-
bet ius petendi. ⁊ tũc in petendo magis se
meretricē ostēderet q̃ȝ cõiugem. Quar-
tus est qñ quis maiori vinculo astrictus ē
ad nõ reddendũ. eo q̄ vergit ī notabile no-
cumentũ sanitatis sue. tenet̃ homo plꝰ ad
ↄseruatõem sui q̃ȝ ad redditõem debiti. vt
q: psona īfirma est. aut ꝓbabiliter timeret̃
ex redditõe eius īfirmitas. Dicit aũt Tho.
Si mulier infirmat̃ certũ est q̄ ex carnali
coitu ei ꝑiculum imminet. Quintꝰ est
qñ verisimiliter vel ꝓbabiliter timet de pe-
riculo extīctõis fetus aut abortu. tũc neu-
ter tenet̃ reddere alteri. q: maiori vinculo
tenet̃ ad cauendũ occisionē fetus in vtero
ꝑgnantis. aut vt nõ nascat̃ abortus q̃ȝ tene-
atur reddere debitũ. Sextus nõ tenetur
reddere debitũ in sacro loco. qñ nõ sacer lo-
cus ⁊ aptus haberi põt. q: alias irreuerẽti-
na fieret loco sacro q̄ pollueret̃ ⁊ recõcilia-
tione indigeret. vt tenent Jo. an. Hosti. Ar-
chi. de cõsecra. di. i. ecclesijs. extra. c. i. Sed
qñ aliꝰ locus q̃ȝ sacer haberi nõ posset. tũc
ibi teneret̃ quis sm̃ Alb. reddere debitum.
Nec etiã̄ reddere licet debitũ. nec q̄s tenet̃
in loco etiã̄ nõ sacro qui est in publico. vt
deducit Aug. de ciui. dei cõtra Diogenem
Septimus casus. qñ cõiuges pari con-
sensu vouerũt ↄtinentiã in domo. tũc neu-
ter tenet̃ alteri debitũ reddere. imo neuter
põt votũ reuocare. vt patet ꝑ Aug. ad Edi-
ciam Et ponit magister in. iiij. di. xxxij. Ra-
tio ē. q: vterq̃ȝ resignauit iuri suo. Octa-
uus est. sm̃ Pe. d̃ palu. qui dicit in. iiij. Ge-
neraliter verũ est q̄ vbi cõiugi alicui nõ po-
test prouideri aliter de securitate vite sue nisi
aliũ ↄiugem dimittendo. nõ tenet̃ ei de-
bitum reddere. nec cohabitare cũ periculo
corporis sui. Nonus est. vbi vna pars co-
pule est infidelis vel incidit in heresim. De
q̄bus tamen ista est cõclusio. q̄ qñ duo tpe
legis euangelice cõtraxerũt matrimoniũ
extra legem christianorũ. si alter eorũ solum
cõuertitur. tunc nõ tenet̃ ↄuersus reddere
debitũ infideli. nec eidẽ cohabitare. sed sta-
tim debent separari. si ammonitus noluit

cõuerti. Si vero inter christianos vnꝰ cõ-
iugum heresim incidit alter põt eũ dimit-
tere quo ad cohabitatõem ↄpalem quous-
q̃ȝ corrigat. Sed vt dic̃ Tho. nõ ꝓpter vnũ
actũ infidelitatis põt dimittere. sed ꝓpter cõ-
suetudinē que ꝑtinaciam ostendit. quia ex
tali infidelitas ꝑficit̃. Ex supradictis patet
q̄ vnus ↄiugum tenet̃ debitũ reddere alte-
ri cõiugum qui oĩo vult ⁊ debitũ exigit. eti-
am leproso. licet ei cohabitare nõ teneatur.
Item menstruata qñ vir scit ⁊ oĩno instat.
Item tpe q̄ntumcunq̃ȝ sacro qñ maritus
nõ vult desistere. In talibus aũt exactus de-
bet ꝑ moderata v̄ba ab incõtinentia retra-
here animũ alterius si põt sine ꝑiculo for-
nicatõnis alterius. Ista diffuse tangit
Tho. in. iiij. Unde si in talibus reddēs debi-
tum nõ faciat illud causa cõcupiscẽtie. sed
solũ ꝓpter reddere debitũ. sicut obligatur.
meret̃. ⁊ grauiter peccaret si nõ redderet. Pa-
tet igit̃ primũ qñ videlicet actus ↄiugalis
sit licitus ⁊ meritorius. B Dictũ est
scdo q̄ alius ē actus fragilis matrimonialꝭ
Et fit multipliciter. ⁊ semꝑ ē peccatũ venia-
le ad minus. Primo qñ fit ↄcubitus solũ
cã delectatõnis expiende in ↄiuge. ita tñ q̄
nõ vellet ꝑ tali delectatõe expienda accede-
re ad aliciã. si tũc nihil aliud inordinatũ in-
teruenit ē veniale peccatũ. Itē q̄ cognoscit
vxorē cã sanitatis peccat. q: querit ꝑ ī eptũ
mediũ sanitatē. sicut qui ꝑ baptismũ q̄reret
sanitatē. Itē cognoscẽs vxorē cã vitãde for-
nicatõis in se peccat. sm̃ Aug. Itē q̄ cogno-
scit vxorē post ꝑtum aũ purificatõem obꝭ
ꝑcase nõ peccat mortalit̃. Itē qui ī die festo
petit debitũ sine ↄtemptu tpis ⁊ euãgelice
exhortatõis nõ peccat mortaliter. Itē qui
petit debitũ ī loco sacro qñ aliũ locũ habe-
re nõ põt. peccat venialĩter sz Alb. si exigit
cum gemitu. quia scȝ sine vsu matrimonij
esse nõ põt. In his casibus cõmuniter do-
ctores tenẽt q̄ actus matrimonialꝭ põt sine
pctõ mortali fieri. E Sȝ sũt alij casus
ī q̄bus ꝑiculũ est vel nõ tã secuꝝ an sit veni-
ale vl̕ mortale exigere ⁊ reddere d̃bitũ. Pri-
mus q̄ reddit debitũ ante bñdictõȝ nuptia-

lem. vel anteq̄z in facie ecclesie ↄtrabat. Itē qui exigit a muliere mēstruata que est naturaliter mēstruata. Item de menstruata naturaliter que voluntarie reddit ꝛ cōplacenter. Item qui petit in loco sacro cū aliū locum habere posset. Dictū est tertio q̄ quidā matrimonialis actus est impetuosus. ꝛ fit cōmuniter cum peccato mortali.

Primo qui querit delectatōem in actu matrimoniali extra limites matrimonii sic videlicet q̄ paratus esset idem facere cū vxore etiam si nō esset cōiunx. ꝛ est mortale peccatū. Et dr̄ ardentior amator vxoris. Secūdo ipetuosus est. q̄ fit causa satiāde libidinis. ꝛ homo se ad hoc ꝓuocat ꝑ meretricias blandicias vel de industria vtit̄ calidis et valde incentiuis. aut ꝑ aliū modū huiusmodi actū a se quasi exigit ꝓpter satietatē delectatōis. Tertio fit cōcubitus cōtra naturalē modū. vt cū omittit̄ debitū vas. et hoc semꝑ est mortale peccatū. quia proles sequi nō potest. ꝛ intentio nature totaliter frustrat̄. Quarto est ipetuosus. quādo fit cōtra naturalē modū etiā ad debitum vas nature. vbi tamen dispositio corporis bene sustineret naturalē modū. Est autē modus talis s̄m Alb. multiplex. Primus modus est malus qñ cōcubitus lateraliter fit Secūdus peior qui fit sedēdo. Tertius adhuc peior qui fit stādo. Quartus est pessimus q̄ a tergo. Ubi dicit Tho. vbi omittit̄ debitus modus ↄcumbēdi solū quo ad situm nō est semꝑ peccatū mortale vt quidā dicūt. ꝛ est qñq̄z sine peccato. sicut qñ dispositio corporis aliū modū nō patit̄. hec ille. Sed alii dicūt s̄m Alb. q̄ est ↄ intentōem nature et impedit̄ cōceptio. ꝛ est signū cōcupiscentie mortalis. nisi dispositio corporis aliū situm exigeret q̄z naturalis situs ē. vt fieri posset ꝓpter egritudinē vel pinguedinē vel piculum suffocādi fetū. aut ꝓpter aliā cām rōnabilē. Quinto fit ↄcubitus ipetuosus cū fit tpe ꝓhibito. ꝛ potissime peccat ille q̄ petit

Sexto cū fit ī loco indebito. vt in sacro vel ī publico in scandalū alioꝝ. Septimo qui accedit ad imꝑgnatā vicinā partui vbi timor est de abortu. Octauo cū q̄s accedit ad menstruatā saltē naturaliter mēstruū habētē. vbi videt̄ s̄m Sco. q̄ petēs scienter peccat mortaliter. q2 vt dicit. nō est verisile q̄ lex noua minus inuēdat castitatē. q̄z vet⁹ sed Leuit. xx. dr̄. Qui coierit cū muliere ī fluxu mēstruo ꝛ reuelauerit turpitudinē eius ipsaq̄z apuerit fontē sanguīs sui. interficiētur ambo de medio ppli sui. Hautē s̄m Sco. nō infligit̄ nisi ꝓ mortali. Hec tenet sicut Sco. Sed etiam Tho. ad idē declinare videt in. iiij. Unū glosando illā auctoritatē dicit. q̄ intelligit̄ qñ vtq̄z voluntarie ↄsentit. Non videt̄ ipetuosus in eo q̄ petit debitū p⁹ votū ↄtinētie a se emissum pari ↄsensu aut ante matrimoniū emissum. cū q̄ nō est dispensatū. In p̄fatis casib⁹ oibus actus matrimonialis ē peccatū mortale vl' multū ꝓpinquius mortali. Nota adū tū ꝑ intellectum noni modi. q̄ ille q̄ vouit castitatē ꝛ ↄtrahit matrimoniū intentōe ↄsūmādi ꝑ carnalē copulā peccat mortaliter. sec⁹ si solū aīo cōiugalis societatis. Itē q̄uis q̄ vouit ↄtinētiā ꝑpetuā nō peccet mortaliter p⁹ p̄mum actū matrimonialē. petēdi ↄiugi iplicite vl' explicite debitū reddēdo s̄m multos tñ peccat mortaliter. debitū a ↄiuge petēdo. nisi secū fuerit dispēsatū. Itē sic neuter ↄiugū ꝑ ↄtinentiā vouere sine ↄsensu alteri⁹. sic etiā ꝓbabili⁹ ē q̄ neuter posset vouere nolle petere debitū sine alterius ↄsensu. Oīa illa sūt de mēte sancti Tho. in. iiij. Itē qui vouit cōtinentiā ꝑpetuā etiā peccat mortaliter. primo actu matrimoniali ꝑ quē ↄsūmat matrimoniū. q2 votū seruare poterat post cōtractū religionē intrādo. q̄d nō fecit.

Capitulum. V. Ad

C

Um ueneris ingluuies sit cā mechie ꝛ luxurie vt patuit ī p̄mis parentibus q̄ p⁹ cibū statim erubuerūt Gen. iij. Et Ro. xiij. Nō ambulemus ī cōmessatōibus ꝛ ebrietatibus. Et sequit̄. Nō ī cubilibus ꝛ ipudiciciis. Idē patuit in sodomitis. Unū Ezech. xvi. Hec est iniquitas sororis tue sodome.

luphia saturitas panis. et abundã. ita et oci
um ipsius et filiarum eius. Ideirco de vitio gu
le tria sunt videnda. Unde saluator Luc. xxj. ait
Attendite ne grauentur corda vestra crapula et
ebrietate. Crapula id est cruda epula. ideo
qz de vtroqz videndũ est. Primo de gula
in genere. Secũdo de sobrietate Tertio de
ieiunio quõ ad illud teneamur. Quan
tum ad primũ tria dicenda principalit. Primo
quid sit prauitas. et quid gula. Secũdo q̃ sint
spẽs gule Tertio qñ sit mortale vel veniale
peccatũ. Quantũ ad primũ notanduz
q ad intelligẽdũ qd sit vitiũ castrimargie
cõgruit scire quõ abstinendũ sit. Est autẽ
abstinentia sumptio vel subtractio cibi vl'
potus s'm q recta dictat ratio. Unde. ij. Pe.
j. Ministrate in fide vestra virtutẽ. in virtu
te autẽ scientiã. in scientia autẽ abstinentiaz.
Ex quo patet abstinentiã fieri oportere se
cundũ scientiam. videlicet q̃ntum oportet
sumendo, qualia oportet. vbi oportet. quã
do oportet. et propter quid oportet. pro gruen
tia bonitatũ bonorum cum quibus viuit homo.
et pro cõgruentia psone sue et pro sue valitudi
nis. cõsuetudinis. etatis. laboris. roboris.
et incõmoditatis necessitate vel cõgruẽtia.
vt dicit Aug⁹. in li. de questi. euangelij. Et
etiam s'm regionẽ in qua quis degit. quia
in vna cuius sumit cibus q̃z in alia. et sic de
tempore B Secũdo notandũ q corp⁹
nobis datũ ẽ vt seruiat spiritui nostro ad
opa bona que in hac vita nõ potest spũs ex
ercere sine corpis ministerio. sed cibus. po
tus. somnus. et huiusmodi sunt nobis da
ta. vt p eorũ vsum cõseruemus corpus pro
posse in tali habitudine vt sit bene disposi
tum ad spiritui seruiendũ. sicut instrumen
tum bonũ et aptum deseruit expedite arti
fici ad laborandũ. Est ergo regula. q tunc
homo tẽperate viuit in cibo et potu. quãdo
in eis talem modũ seruat in quãtitate et q̃li
tate ciborum et sic de alijs circũstantijs. q p
hoc corpus suũ in tali statu et robore ponit.
et cõseruat q ipse possit facere ea que sibi cõ
petunt s'm officiũ ad vitandũ vitia. et de die
in diem pficiendi in virtutibus. Idem intel

ligendũ de somno et vigilia. ocio et exercitio
et similibus ad corpus pertinentibus vt vult
Aug⁹. in li. de moribus ecclesie. Dicit autẽ
signanter q sunt inspiciẽda etas. cõplexio.
cõsuetudo. et similia. quia iuuenis valet qd
nõ valet puer. sanus quod non valet infir
mus. pauper valet quod nõ diues. Unde
si diues delicate nutritus statim vellet gros
sa sumere infirmaretur. Ideo dicit de diuiti
bus Aug⁹. in de verbis domini. Utantur di
uites cõsuetudine infirmitatis sue sed do
leant se aliter nõ posse. melius enim vellent si
aliter possent Tu ergo diues vtere cibis ele
ctis et preciosis. quia sic cõsueuisti. et aliter nõ
potes. quia si cõsuetudinẽ mutas egrotas
Cõcedũ ergo tibi vtere subtilibus. da pau
peribus supflua. vtere preciosis. da pauperi
bus vilia. hec ille Sic etiã senex indiget me
lioribus q̃z iuuenis fortis. Similiter deli
cate cõplexionatus indiget pro bono statu
sui corpis subtilioribus et magis delicatis
q̃z robustus et grossi corpis homo. quẽ pa
nis et legumina plus accenderent q̃z alterũ
carnes. Sic etiam s'm officia attendenduz
est. quia faber vel similem mechanicũ plus
et crebri⁹ oportet comedere. et sibi forte gros
siora sufficiunt. q̃z insudanti studio aut spi
rituali exercitio. C Tertio notanduz
s'm q aliqui varias intentiões habent qui
sumunt cibũ aut potum moderate s'm hoc
etiã sunt diuerse abstinentie. Et sunt sex. q
rum vna sola virtus est. Unde versus. Ab
stineteger. egẽs. cupid⁹. gula. simea. virtus.
Prima abstinẽtia dr medicinalis q̃ fit
solũ propter sanitatẽ corpis cõseruandã aut
recuperandã et nõ est virtus. q̃ a ibi deficit
optima circũstantia que est finis debitus
in secũdo notabili tactus. Dicit autẽ soluz
q si abstineret propter sanitatẽ corpis nõ ibi
sistẽdo. sed cã in bonũ virtutis et dei obsequiũ
ordinãdo esset meritoria. Secũda dicit
abstinẽtia auaricie q̃ fit solũ ad parcendũ
expensis. nec virtus est. Dicit etiã solũ. q si
abstineret propter minus expendere nõ ibi
sistendo. sed vlterius referẽdo in fines de
bitos. vt propter mie opera facienda. vel sibi

rō abstineret in futurū puniendo. vel ad laudē dei: ad similia. tunc virtus esset q̄n saltem aliē circūstantie debite essent ibi. Tertia dicit paupertas. q̄ si filosofus ex necessitate penurie ne ista est virtus nisi paup nō hīis vnde laute viveret abstineret cōtentus de hīs q̄ habet. tamen cū illa intentiōe q si etiā multa possideret. nollet lautius vivere. et q̄ illud sibi sufficit p cōvenienti corpis valitudine. sed si vellet sic vivere ppter deum illa esset iā virtus abstinētie. Quarta vero cā abstinētia hypocrisis que fit ppter humanā inanē gloriam. et hec semp est mala. Quinta est religionis q̄ fit sm dictamē recte rōis ppter deū. mō dicto in notabili secūdo. Sexta addit cū q̄s rōe gule seu natura q̄ quis abstinet solū vel pncipaliter ppter hoc vt postea delectabilius comedat.

B Quarto notandū q gula opponit tpantie et abstinētie. Et est actualis duplex gula. Una interior: que est aialis et īmoderata appetitio īmoderate edēdi aut bibēdi ppter ɔcupiscentiā cibi aut potus delectabilis. aut ipsius delectatōis. Sz exterior actualis gula est īmoderatus esus aut potatio ab interiori iordinata edēdi aut potādi appetitiōe īperatus. Dicit pmo q est aialis appetitio. ad differentiā famis et sitis q̄ sunt appetitiōes naturales. nec subiciunt rōni. Gula aūt est appetitus aialis. q2 est appetitio actualis existēs in volūtate aut ī sensualitate. a volūtate tamen aliquo mō depēdens et rōni potēs subijci. Dicit secūdo appetitio nō delectatio. Pro quo notandū q circa sumptiōem cibi aut potus tria sunt cōsideranda. Primū est ipsa delectatio que est in sumptiōe ciboz aut potuū. et istā delectatiōem virtus tpantie seu abstinētie nō aufert. nec videt eam moderare. q̄ naturale est huiusmodi delectatio. et est maior in abstinētibus. q̄bus panis plus sapit q̄z gulosis pisces aut carnes. et hoc ppi appetitū necessariū cibi sibi. Secundū est cōcupiscētia. et illa est amor et desiderium delectatōis q̄ est in ciboz et potuū sumptiōe et est in delectatio cī erga ī cibis et potib9 causat amorē et desideriū sui. Et istā cōcupiscentiā moderat virtus abstinentie ne sua magnitudine faciat excedere circa cibos et potus cōtra bonū rōis eos sumēdo vel appetēdo vltra debitā q̄ntitatē. q̄litatē. tps et similia. Tertiū est actus interior et volitio sumendi cibū. aut exterior actualis sumptio ab interiori volitiōe impata. que volitio causat habitū abstinentie ppinque et faciliter inclinantē ad debite sumēdū victū Unde gula nō est delectatio causata ex sūptiōe cibi aut potus. sed est aialis appetitio seu cōcupiscētia inordinata. Dicit tertio q est appetitio inordinata. Non enī oīs appetitio edendi aut bibendi aialis est gula. sed appetitio inordinata. vt cū q̄s voluntarie vult et appetit cibū vel potū aliter q̄z sm dictamē recte rōnis. vt scz si plus q̄z oportet. ante tps. et sic de aliis circūstantiis. Dicit quarto ppter ɔcupiscentiā cibi delectabil. Nam si quis excedit in q̄litate. in q̄ntitate. aut sm aliā circūstantiā. ita q appetat aut sumat cibū plus debito aut delicaciorē q̄z necessariū sit. aut ante debitam horā. et hoc nō ppter cōcupiscentiā. sed estimās sibi necessarium. non ptinet hoc ad gulā. vt dicit Tho. secūda. ij. q. cxlviij. sed ad q̄ndam iperitiā. nec est semp peccatū. quia nō potest semp ab homine vitari. Unde dicit Greg. in. moral. Quia p esum voluptas necessitati miscet. quid necessitas petat et quid voluptas suppetat ignoratur. Et Aug. x. confes. Quis est domine qui aliq̄ntulum extra metas necessitatis cibum nō sumat. Sed si quis ppter cōcupiscentiam. id est. amorē et desideriū delectationis que habetur in edendo et potando excedat mensurā in edēdo et potando. hoc est gule. sive sit exterior sumptio sive sola interior volitio vel appetitio. et semper est peccatum.

E Secūdo pncipaliter videndū est que sint species gule. Sunt autē plures. Quinq2 ponit glo. et Greg9 sup illo Gen. xxv. vbi Esau ait Jacob. Da mihi de hac coctiōe rufa. Et sumūtur ex. xxx. moral. Et oēs sunt sm omissionē et defectū circumstantiaz pncipalium que

requiruntur in virtute abstinentie. Unde versus Pre. ppe laute. nimis. ardenter studiose.

Primum est cum ante debitam horam sumit cibus aut potus sine rationabili causa. sed solum ex inordinata concupiscentia ciborum aut potuum. De talibus dicit apostolus Philip. iii. Quorum deus venter est. q; primo querunt regnum dei sui. Regnum autem dei non est esca et potus est. Secunda est quando homo querit lautiores et preciosiores cibos. quos non requirit supradicta sui corporis valitudo. nec honestas status aut persone. sed solum in eo causat inordinatus amor delectationis que in talibus est. Sic filii israel Numeri. xi. carnes desiderabant. et puniti sunt. Et Luc. xvi. dives epulo epulabatur quottidie splendide. Quo contra seneca. Palatum tuum fames excitet non sapores. Tertia quando homo ea que in cibis aut potibus sumenda sunt vult et appetit ea nimis accurate preparari fingendo. assando elixando. et per diversa exquisita condimentorum genera. ut hominem ad superflue sumendum non solum incitent gustu per diversos et delicatos sapores. sed etiam visu per varios colores. et olfactu per multimodos odores. Sicut fecerunt filii heli. i. Reg. ii. qui ut dicit magister in histo. scholasti. antequam adolerent adipem. tollebant ab offerentibus crudam carnem ut lautius sibi procurarent. Tales sunt sicut bestie ruminantes studiose. videlicet meditantes de accuratis. Sed differunt ab eis q; bestie post cibum. isti autem ante ruminant. Quarta est quando homo nimis in quantitate excedit in cibo vel potu plus sumendo in quantitate q; sibi necesse sit aut conveniens. magis propter delectationem se implens q; reficiens. Hec una fuit causa subversionis sodome. Unde Ezech. xvi. Ecce hec fuit iniquitas sororis tue sodome superbia. saturitas panis et abundantia et ocium ipsius et filiarum eius. et manum egeno et pauperi non porrigebant. Quinta. cum homo nimio desiderio et aviditate victum quodammodo vorat sicut lupus vel canis famelicus. Sicut fecit Esau Gen. xxv. Nam Jacob coquente pulmentum. venit Esau lassus de agro dicens. Da mihi de coctione hac rufa. Et sequitur. En morior. et sic accepto pane et lentis edulio vendidit primogenita sua. Ideo dicit Aug. Melius est piscibus vesci more domini q; lenticulam more iumentorum. Item idem. Malle piscem comedere cum domino. q; lenticulam cum Esau.

Sexta species est cum quis nimis frequenter sumit cibum aut potum. Hec fuit una causa damnationis divitis Luc. xvi. q; epulabatur quottidie splendide. Sufficit enim homini sano qui non est puer aut in intensis laboribus gravi bis in die sumere cibum. aliter facere morem porcorum et bestiarum est servare. Est enim proverbium vulgare. Semel sumere cibum est divinum. bis humanum. ter et ultra bestiarum. Septima est nova et inconsueta sumere. Hec est enim causa quare secundum suam periodum bestie diutius vivunt q; homines quidam in iuventute quorum periodus. i. spacium vite est secundum ps. in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibus octuaginta anni. amplius eorum labor et dolor. q; homines quidam nova et inconsueta sumunt cibaria. bestie vero semper eadem. ut vacca fenum. Unde Ecc. x. Omnis potentatus brevis vita. Octava est quando homo multis et variis ferculis et potibus vult uti non ad sustentandum naturam. sed ad irritandum gulam. Sic fecisse videtur Assuerus rex gentilis Hester. i. de quo facto convivio solennissimo dicitur. Bibebant qui invitati erant aureis poculis. et aliis atque aliis vasis cibi inferebantur. Non a est cum preciosa vel sumptuosa nimis quis procurat non habens respectum nisi ad hoc q; sint magis saporosa. Propter quod dominus videtur quinque milibus non rara. sed communia in ista terra in qua fuerunt procurasse. cum de quinque panibus hordeaceis et duobus piscibus saniavit eos. Non enim legitur q; potum vini dederit. carnes. aut de pane triticeo. quia communibus communia sufficiunt. et plus non nisi q; proficiunt. ¶ Quo ad tertium principale dubitatur. quando gula peccatum sit mortale vel non. Respondetur secundum Tho. ubi supra. Quando homo tantum amat et desiderat delectationes in cibis ut propter eos consequendos deum contemnit paratus agere vel etiam agens contra divina precepta ut huiusmodi delectationes consequatur. tunc est mortale peccatum.

quia ꝓponit huiusmodi delectatōem deo. Qñ vero q̃s amat huiusmodi delectatões plus debito. citra tamē deū. q: licet amet et desideret plus debito huiusmodi delectationes. tñ nequaq̃z vellet ꝓpter eas agere cōtra legē dei. tunc est veniale peccatū. Et hoc vult Aug. in sermone de igne purgatorii. vbi dicit. Quotiēs aliq̃s in cibo aut potu plus accipit q̃z necesse sit. ad minuta peccata nouerit ptinere. Et hoc intelligit cū ꝓpter amorē delectatōis hoc ptingit quā plꝰ debito amat. licet citra deū. Qñ aūt gula quo ad potū sit mortale patebit statim. Ex p̄missis pꝫ q̧ gula est peccatū mortale qñ ꝓpter crapulā ieiunia ecclesie vel missa in diebus dñicis vel magnis seu p̄cipuis festis negligit. Secūdo posset esse mortale. qñ ꝯsciētia alicui ꝓbabiliter dictaret q̧ comedere vł bibere vltra talē mensurā esset destructio nature. vł soluere ieiuniū tali die. ⁊ comedere tales cibos. esset cōtra p̄ceptum ecclesie. vel scādalizaret notabiliter proximū. Tertio posset esse mortale qñ quis comederet vel biberet sine dispensatōe vel necessitate ꝯtra illud quod vouit. Patent ista. quia in omnibus istis homo paratus est facere contra dei p̄ceptum ꝓpter gulam.

Capitulum. VI.

D Ictum est in precedentibus de vna spē temperantie. videlicet de ꝑsimonia. seu frugalitate q̄ est moderata sumptio vel subtractiō cibi ẜm rectam rōem. Jam dicendū est de alia spē. videlicet de sobrietate. q̄ est virtus disponēs hoīem ad habendū se bene circa vsum potus inebriare valentis. De q̄ tria tangent. Primo q̃z necessaria sit sobrietas et q̄d sit viciū sibi oppositū scꝫ ebrietas. Secūdo de filiabus gule. Tertio de remedijs videbit gule. tā quo ad parsimoniā q̃z quo ad sobrietatē. A Quantū ad primū notandū q̧ sobrietas est vtus inclinās habentē vt dictū est. vt vtat potu tpate in q̄litate. in q̄ntitate. ⁊ sic de alijs. vt dictū fuit in p̄mo ⁊ secūdo notabili p̄cedentis capituli.

Et est vtus multū necessaria eo q̧ vsus moderatꝰ huiusmodi. maxime vini plurimū cōfert corpi ⁊ aīe. Et modicus excessus multū nocet. q: sua fumositate turbat caput et īpedit vsum rōnis. magis q̃z excessus cibi. Unde Ecc. xxxi. Eq̄ vita hoībus vinū in sobrietate potatuꝫ. Et ibidē. Exultatio aīe et cordis vinū moderate potatū. B Secūdo notandū. q̧ ad moderate sumendū potū quinq̧ exempla inducūt. Primo abstinentia eorū qui fuerūt ⁊ sunt extra fidē catholicā. Nam saraceni ẜcdm suā legē ꝑpetuo abstinent a vino. Jtē Hiere. xxxv. rechabite in veteri lege nunq̃z bibebāt vinū. Jtē tertio illud q̄d dicit Numeri. vi. Nazarei tpe cōsecratōis sue nō bibebāt vinū vel aliud q̄d inebriare posset. Quarto narratur historie q̧ Karolus magnus nō bibebat. nisi ter in mensa. Silr quinto legit. q̧ Ludouicus rex francorū in vase ex q̄ bibit habuit tpe Hūberti signū vsq̧ ad q̄d ei ministrabat vinū. ⁊ residuū totū implebat aqua. Si tales gētiles iudei ⁊ reges moderate biberūt q̄nta verecūdia est simplices christianos in potu excedere. C Tertio notandū. q̧ vinū multa mala facit abutētibus. Primo incitat ad libidinē Prouerb. xx. Luxuriosa res vinū. ⁊ sic cōtinentiā destruit. Secūdo facit turbatōem ad alios q: audaciā generat Ecc. xxxi. Uinū multū potatū irritatōem facit. ⁊ sic pacē tollit ⁊ amiciciā. Tertio facit blasphemare. Uñ sup illud. i. Cori. x. Siue comedatis siue bibatis dic glo. Si vinolētia te ingurgites q̄scunq̧ laudes lingua sonet vita blasphemat. ⁊ sic dei laudeꝫ tollit. Quarto facit fatue loq̄. ij. Esdre. iij. Hoīes facit ꝑ talenta loqui. Et sic tollit linguam disciplinataꝫ. Quinto vinū incitat ad vanā leticiam ij. Esdre. iij. Omnē mentem cōuertit in securitatē ⁊ iocunditatē. et nō meminit oēm tristiciā. ⁊ sic tollit luctū qui est quedā beatitudo vie. Sexto obscurat intellectū Ecclesiastes. ij. dicit Salomō Ut animā meaꝫ melius transferrem ad sapientiaꝫ. cogitaui a vino abstrahere aiam meā. Sicut etiam Danielꝭ. i. ⁊ Danielis. x.

Danielidē fecit. ⁊ sic tollit deuotōem. Se/
pimo apostatare facit interdū ad literaz
religiosos ⁊ nō pseuerare. Uñ Ecc. xix. Ui/
nū apostatare facit. ⁊ sic tollit pseuerantiā.
D Quarto notandū ꝙ circa potuz
vini multa ꝯtingūt rephensibilia. Primo
ī qntitate. Ideo. j. Timoth. v. Modico vte/
re vino. Bern. Si tñ vob placet autoritas
aplī de bibendo vinū. obsecro ne tradans
obliuioni ꝙ dicit. modico. Secūdo in nu/
mero. ⁊ varietate vinoꝝ. Nam in nobilissi
mo cōuiuio qd̄ apud gētiles legit̄ habitū
fuisse. Hester. j. nō legit̄ ꝙ diuersa vina fue/
runt ministrata. sed vinū abundans mini/
strabat ibi nō vina. Ibidē pmo. Tertio in
q̄litate p̄ciositans. Uñ vox pessimoꝝ Sa
piē. ij. dicit. Uino p̄cioso nos impleamus.
Quarto in actōe quo ad forma vina. Ecc.
xxxj. Quā sufficiēs est hoī vinū exiguū. id ē
debile. Quinto in tempoꝝ vicib⁹ extraor/
dinarie bibēdo. peiores asinis q̄ certis vici
bus adaq̄nt̄. De his Prouerb. xxiij. Cui
ve. nōne his qui morant̄ in vino. Prefata
oīa indecētia sunt in seculari. p̄serum ī mu
liere vl' puero. peiora in clerico. sed pessima
in religioso. Hec quidē de imoderātia vini
sumpti dicta sunt que ꝯtingere possunt in
ebrijs. ⁊ etiā in nō ebrijs. Sed ebrietas spe/
ciale malū est. Et sm̄ Tho. secūda. ij. q. cl. ca
pit̄ dupliciter. Uno mō pūt dicit quedā de
fectū hoīs. q̄ accidit ex multo vino. aut alio
potu fumoso potato ex quo fit vt hō nō sit
compos rōis. Isto mō nō est culpa cū ī sit
volūtaria. nemo eñ vult huiusmodi ebrie
tatē saltem p se vel solā. sed est dfectus quē/
dā culpā ꝯsequens. Alio mō actū dicit. q̊
quis ī hūc defectū incidit. vt est interior vo
litio potatōnis īmoderate. aut est ipsamet
exterior potatio īmoderata ⁊ inebriās. Et
pōt ista ebrietas ꝯtingere tripliciē. Pri
mo ꝙ homo nesciat potū esse imoderatū ⁊
inebriare potentē. q̄a forte ignorat fortitu/
dinē vini ⁊ credit se tanto indigere potu et
sic inebriebat̄. sicut de Noe videt̄ esse factū
Geñ. ix. Et hodie cōtingere posset. vt si q̄s
in itinere pegriuando multū fatigat⁹ ⁊ ca
lefactus. nesciēs fortitudinē vini illius ter/
re biberet in q̄ntitate q̄ntū crederet se indi/
gere. ⁊ tamē ppter nimiā fortitudinez vini
quā oīo ignorat inebriat̄ aliqualiter. Silr̄
ꝯtingere posset de aliquo simplici qui pu/
taret se debile vinū bibere qd̄ tamē sibi per
industriā forti vino lymphatuz esset. eo pe
nit⁹ ignorāte. ⁊ sic pōt esse ebrietas sine pec
cato. p̄cipue si nō ex aliqua negligētia hoīs
cōtingat. Secūdo mō sic ꝙ homo p̄ci/
piat esse imoderatū potū. nō tamē estimat
ipsum inebriare potentē. ⁊ sic esse pt cū pec
cato veniali. eo mō quo supius dictū est d̄
gula. Tertio mō pōt ꝯtingere ꝙ aliquis
bene p̄cipiat potū esse imoderatū ⁊ inebri/
antē. ⁊ tamē magis vult ebrietatē incurre/
re q̄z abstinere. ⁊ sic est peccatū mortale. q̄a
talis volēs ⁊ sciens p̄uat se vsu rōis. qd̄ est
optimū hoīs. ⁊ sine quo nec v̄tutes opat̄.
nec vitia declinat. Et hoc vult Aug. in ser/
mone de purgatorio vbi dicit. ꝙ ebrietas si
sit assidua est peccatū mortale. nō intendē
p hoc ꝙ ebrietas fiat mortale p solā iterati/
onē. sed ideo. q̄z nō potest esse ꝙ homo assi/
due inebriet̄. quin sciens ⁊ volens ebrietatē
incurret. dum sepe experit̄ fortitudinē vini
et suā habilitatē ad ebrietatē E Quo
ad secundū p̄ncipale notandū. ꝙ q̄nq; po
nit Greḡ. xxxj. moral' filias. que ex gule vi/
tio generant̄ que etiā sunt cause vel occasi
ones alioꝝ multoꝝ maloꝝ corpis ⁊ anime
Prima est hebetudo sensus circa intel
ligibilia. Acies eñ rōnis obtundit̄. ⁊ hebe
tat̄ p īmoderatā ciboꝝ ⁊ potuū sumptōem
ppter fumositates inde surgētes ⁊ caput p
turbantes. Nā sicut fenestra obstructa lu/
mo obtenebrat̄. sic intellectus cibis ⁊ poti/
bus obscurat̄ Secūda est inepta leticia
Cum eñ p īmoderantiā ciboꝝ ⁊ potuū sopito
pitum est rōnis gubernaculū. tunc sequū/
tur vt plurimū multe deordinatōes in ap/
petitu ⁊ male inordinate passiones. ⁊ sp̄ali
ter vaga quedā leticia ⁊ inepta Tertia fi
lia est multiloquiū. p quod intelligi potest
inordinatio locutōis siue quo ad superflui/
tatem verboꝝ. siue quo ad honestatē cōi.

preciū q3 enī oīs et inordinata sumpciōe cibo
rum et potuū. Un̄ Greg. in pastorali. Nisi
gule deditos immoderata loquacitas caperet
diues ille qui epulabatur quotidie splendide
dicit in lingua grauius nō arderet. Quar
ta filia dicit scurrilitas id est quedā leuitas
in exterioribus motibus et gestibus. siue que
dam iocularitas q̄ risu3 mouere solet. vt di
cit glo. Eph. v. Un̄ dicit Greg. omel. de diui
te epulone. Prima male conuiuantibus cul
pa famulatur loquacitas. loquacitatē q3 lu
dēdi sequit leuitas. Scribit enī. Sedit ppls
mādūcare et bibere et surrexit ludere Qui
ta filia ē immundicia corporis q̄ pōt attēdi s3
inordinatā emissionē quarūcūq3 supfluita
tū. et marie seminis. aut p vomitum. Se
quunt̄ etiā alia plura mala aicet corpis ex
gula. Primo auaricia. quia plura ferent
a volentes habere. vel delicata victualia. fa
milius conant p phas et nephas acq̄rere tē
poralia. Un̄ Hiero. Deliue et epularū vari
etas auaricie fomenta sūt. Secūdo sequit
luxuria. Un̄ Hiero. Quādiu Eua in para
diso abstinuit virgo fuit. q̄rcito pcepit abst
inentie violauit corruptionē sensit. Terciō
ira et inuidia. Unde ii. Reg. xiii. Absalon fe
cit cōuiuiū et interfecit fratrē suum Amon
cū temulentus esset vino Quarto p acci
diam requiē pstat demonibus. Jo legio de
monū dixit Mar. v. Mitte nos in gregez
porcoz. qd dn̄s pmisit eis in signū q̄ gulosi
sūt. sm̄ glo. demonū habitacula. Quito
grauat spiritū et ab oī deuotiōe deiicit Un̄
Lu. xxi. Attendite ne grauent corda vrā cra
pula et ebrietate. Crapula aūt est cruda cpu
la q̄n tantū de cibo sumit̄ q̄ calor naturalis
non sufficit ad eius decoctionem. Serto
sequit corporis infirmitas imo infirmitates
plures. Jo Ecc. xxxvii. In multis enim escis
erit infirmitas. Septimo sepe mors sequit̄
Un̄ ibidem. Propter crapulā multi perie
runt. ¶ Quo ad terciū pncipale notā
dum. q̄ cōtra gulam sunt plura remedia.
Primū est sermo diuin⁹. Hoc dat dn̄s
Matth. iiii. dicens diabolo de gula tēptāti.
Nō in solo pane viuit hō. sed in oī verbo
qd pcedit de ore dei. Ad lrām enī frequens
spūalis cibi studium gul i restringat. Se
cundū est moderata occupatio. Un̄ Pro
verb. xxi. Desideria occidūt pigrum. nolue
runt enim q̄cq̄3 manus eius operari. tota
die cōcupiscit et desiderat. Ad lrām nanq3
aures ociosi desiderāt rumores. oculi vani
tates. et os gulosa. Terciu3 est elongatio
ab his que dant occasionē excedēdi in cibo
et potu. Sicut sūt delectabilitas. varietates
vel nimietas cibor. Fugere enī in vitio gule
sicut luxurie victoriosum est. Unde Gen. iii.
de. Mulier vidit lignū q̄ bonu3 esset ad ve
scendū et pulcru3 oculis aspectuq3 delecta
bile. tulit de fructu illi⁹ et comedit. Quar
tum est considerare frequēter qualis post
mortem caro sit futura. Qd docet Greg. di
cens. Nihil adeo valet ad domandum car
nis desideria sicut cogitare q̄lis sit futa mor
tua. Quintum est meditatio eterne cene
quā non vel tarde gustabunt qui i prandio
hui⁹ seculi se siliquis porcor reficiūt. Sicut
etiam cenā audegustare neq̄ q̄ui in pran
dio se replent. Unde Matth. v. Beati qui
esuriunt et sitiūt iusticiā. quoniā ipsi satura
bunt. Si beati qui esuriūt. ergo beatiōres q̄
saturabunt. Sextū est cōsideratio malo
rum que gula facit in secundo mēbro tacto
rum Nam triplicem infert mortē. culpe cor
poris. et eterne dānatiōis. Un̄ Job. vi. Gu
stare quis poterit qd gustatū affert morte3
Nam sicut cū prudētissima mensura sumi
tur medicina vel tiriaca. sic sumi debent di
scretissime victualia Septimū est cōside
ratio penurie Christi in se et membris suis.
Tren. iii. Recordare paupertatis et trāsgres
sionis et fellis. quo ad pmū. Quis enī quo
ad alterū cogitare posset pauperu3 p victu
sollicitudines. labores. modicitates. et exigu
itates quas patiunt̄ captiui. mēdici. vidue.
et dei amici. Octauū et optimum est dei
gratia. Unde qui laborat hoc gule vitio de
bet orōibus instare. Jo Joh. iiii. Qui biberit
ex aqua quā ego dabo ei nō siciet in eternū.
Et Heb. xiii. Optimū est grā stabilire cor. n̄
escis q̄ nō pfuerūt ambulantibus in eis.

Capitulum .VII. de abstinentia et ieiunio

D

E abstinentia et ieiunio tria sunt nūc videnda. Primo que sint vtilitates cōsequētes ieiunium. ꝛ q̄ mala seq̄nt nō ieiunātes. Scḋo qui teneantur ad ieiunādū. q̄n ꝛ q̄liter. Tertio de potentia abstinendi in homine.

A Quantū ad p̄mū notandū primo ꝙ ieiunū scḋm Tho. ii. iiij. dis. xv. ē p̄simonia victus abstinētia q̄z ciboꝝ. Primum s. p̄simonia victus semp̄ ē necessaria ad virtutum actū habendū in sumendo ꝛ appetēdo cibum. Sed scḋm s. abstinentia z in certis cibis et porbus certis horis nō semp necesse est seruare. s̄z q̄n ieiunium indicit. vt p̄ postea dicet. Scḋo notādū ꝙ q̄ntuplex ieiunium seu abstinentia est. s. z nature p̄ sacramento eucharistie in sano necessariū. Secūdū est spūale. vz abstinere a vitiis s̄m Hiero. etiam ad eiectionē demoniū necessariū. Tertiū ē merorꝭ. vt discipuloꝝ Christi i triduo mortis Christi. Et etiā aliorꝝ quib⁹ dulcedo spūalis subtrahit. Quartū est gaudii. vt discipuloꝝ Christū in ei⁹ p̄sentia et deuotorum in p̄ntia cōsolationis spūalis. Quintum est ieiunium ecclesie. q̄ tantū z semel certa hora et certis cibis quis abstinet. ꝛ de h̄ ē fructus de hoc solū est ad p̄positū. B Tertio notādū ꝙ gulosi q̄dā dicūt ieiunium nimiū virtutis esse actū. Quo contra s̄m Tho. in. iiij. di. xv. fructus duodecim ꝛ vtilitates ieiunij in summa ponūt. Prim⁹ est diminutio fomitis quē ab Adam ꝛ parētibus cōtraxim⁹. q̄ licz peccatū non sit. tñ valde inclinat ad peccatum nisi ieiunijs ꝛ alijs opibus virtuosis sibi resistat. Hic fomes ignis est virtutū opa destruēs. si ligna ciboꝝ ꝛ potuū inordinate sibi ministrant. Jō apl's ait. j. Coꝛ. ix. Castigo corpus meū ꝛ in seruitutē redigo. ne cū aliis p̄dicauerim. ipse repbus efficiar. Castigat enī ꝛ domat corp⁹ vt seruiat aīe facilit̄. ꝛ vitijs nō lasciuiat. Secūd⁹ est deletio pcti. q̄ enī ait Greg̃. caro leta nos trahit ad culpam. afflicta ducit ad veniā. Jō filij isrl' pro pctis ieiunauerūt. Judic. xx. Tertius est acq̄sitio vtutū et augmentatio. Nūq̄z enim tēperātie vtutē obtinem⁹ nisi tēperate p abstinentiā iterans actibus insudem⁹. vt dicit pħs i. iiij. eth. c. ij. Domat etiā corpꝰ facit seruū spūi ad virtutes. obediētiā in hoc ecclesie. ꝛ sic meremur p obedientiā. Quartus est corporalis dotis in patria augmentatio. Corpus enī resurgendo erit lucidum subtile. i passibile. et agile. et in corporali pulcritudine. et alijs similib⁹ vnus erit alijs excellentior. Hi autē q̄ sunt Christi. q̄ corp⁹ suum crucifixerūt cū vitijs ꝛ cōcupiscentijs ieiunando. Glo. p̄ ceteris similiter erunt excelletiores in talibus dotibus que sūt accidētale p̄miū. Vñ apl's. j. Coꝛ. iij. Vnusquisq̄z accipiet p̄priā mercedē s̄m suū laborē. Quintus est mentis eleuatio. vt p̄z in Helia qui post ieiunium quadraginta dieꝝ vidit visionē magnā. iij. Reg. xix. Jeiuni enī ad litteram intellectu acutiores sunt. q̄ p gulā aīa corpori nimiū imergit. que p abstinētiā ad supna eleuat. Sicut videm⁹ ꝙ s̄m pħm aues paucarū carniū apti⁹ et altius volāt et vident. Et illa q̄nq̄z tangunt in p̄fatiōe. Qui corporali ieiunio vitia compmis. q̄ ad p̄mū z ꝛ secundū. mentē eleuas q̄ ad quītū. virtutez largiris quo ad tertiū. ꝛ p̄mia quo ad quartū.

Sextus ē corpis sanitas. Vñ Hugo de sancto victore. Natura humana i modico contenta est. ꝯsuetudo vero multa addidit ꝛ voluptas plurima aggregauit. Et ad irāz ieiunātes saniores sunt q̄z diuites crapulosi. in quibus naturalis ignis tot victualia n̄ valens cōsumere cito sicut materialis ignis extinguitur. Septim⁹ est satisfactio notabilis p peccato. Sicut. j. Reg. vij. filij israel qui offenderant dñm ieiunauerūt. dicentes. Tibi peccauim⁹ dñe s. z eligendo regez. Ratione cui⁹ est ps penitētie ipsa abstinentia. Et ceteris paribus. tanto plus ð purgatorij pena minuit. quāto pl⁹ ipsū corpus ledit. Octauus est ꝙ ieiuniū ꝛ abstinētia ē ad cautelā p pctis futuris. Puniti enī citi⁹ recordant ne offendāt de futo q̄ tā penaliter puniti sūt ð p̄terito. vt patuit Jone. iij. i. ieiu-

nio ministrarũ a rege iniũcto. Non⁹ est. q2
p ieiuniũ fit decimatio tp̃is quedam. Un
bũs Greg. dicit in omel. Ductus ē Jesus
in desertũ. Dignũ enĩ est vt q̃ tot diebus vl
tra semel reficꝫ possum⁹ in corpore etiaꝫ ab
stineamus interdũ a corporalib⁹ vt recree
mur in mẽte. Decimus est. q2 ad sacramen
ta p̄parat vt fructuosius sumanť. Ideo tota
quadragesima ieiunať. vt in die pasce deuo
te cõicet. Propter qd̃ etiaꝫ ecclesia p̄cepit a
nõ ieiuno sine necessitatis articulo nullum
debere cõicari. Undecim⁹ est q2 p ieiunium
Christo passo multũ cõformamur q̃ sicut
ad horam nonã in cruce est p nobis passus
sic nos p̄pter eũ vsqꝫ ad eandẽ horã nos cru
ciando ieiunam⁹. vt dicit Tho. in iiij. di. xv.
Duodecim⁹ est q2 facili⁹ p nobis ⁊ aliis ea
q̃ petim⁹ a deo obtinem⁹. Sic Daniel ora
turus ieiunauit. Daniel. ix. ⁊ sancti multi.

¶ Quod aũt ieiunia ab ecclesia institu
ta sint rigide obseruãda ad hoc multa indu
cunt. Primo ritus iudeoꝝ quorũ dã q̃ adẽ
rigide seruabãt suas abstinentias vt pon⁹
mori eligerẽt q̃ꝫ abstinẽtiã indictã soluerẽt.
vt pꝫ. ij. Machab. vj. ⁊ vij. Quanta ergo
verecũdia est christianiꝫ tpe gratie faciliter
soluere ieiuniũ. Secundo q2 nõ inuenitur
aliqd̃ peccatũ humanũ grauius punitũ q̃ꝫ
fractio abstinẽtie imposite. vt patet in p̃mis
parẽtib⁹ Geñ. iij. Quãta ergo pena inflígẽ
da est faciliter abstinentiã non seruantib⁹.
Ideo Zach. xiij. Adã exẽplũ meũ ab adole
scentia mea. Tertio abstinẽtia multos ma
los habet impugnatores. Eã caro ĩpugnat
Itẽ creature visu pulcre ⁊ ad vescẽdum sua
ues. Itẽ diabolus. vt pꝫ in Christo ⁊ p̃mis
parẽtib⁹. imo ipsaꝫ impugnat ratio qd̃ est
maximũ. q̃ facile cõtra eã reperit multa argu
menta. Itẽ societas boĩuꝫ. Ideo tãto virtuosior
est actus abstinẽtie. quãto plures hꝫ impu
gnatores. Unde ps. Uiriliter agite ⁊ cõfortẽt
cor vestruꝫ oẽs q̃ speratis in dño. D

Secũdo p̃ncipaliter magis in spẽali vi
debiť q̃n sit p̃ceptũ ieiunare ⁊ abstinere. q̃lit
teneamur ieiunare. ⁊ an ieiuniũ sit dispẽsa
bile. De p̃mo sm̃ Tho. ij. ij. q. cxlvij. ieiuniꝫ
cadit in cõmuni sub precepto legis nature.
Primo in q̃ntũ p̃tinet ieiuniũ ad necessari
am cohibitionẽ a pctõ. Sctõ in q̃ntũ p̃ti
net ieiuniũ ad satisfactionẽ in penitentia. ⁊
sic cadit sub p̃cepto diuino. sꝫ put iniũctuꝫ
est simpliciter ĩ penitẽtia. ⁊ sic ē ps sacramẽ
ti. Tertio cadit sub p̃cepto eodẽ in q̃ntũ in
p̃ohibẽt aliquẽ p̃babiliter q̃s sanitate corpis
⁊ vita p̃uarĩ. Quarto cadit sub p̃cepto legꝫ
diue. q̃n q̃s vouit ieiunare. Quinto sub p̃ce
pto ecclesie cadũt ieiunia ab ecclesia institu
ta. ⁊ p̃cipue ieiuniũ quadragesimale. q̃tuoꝛ
tẽpoꝝ. vigiliaꝝ oĩuꝫ aplõꝝ p̃ter vigilias Jo
hannis euangeliste. Philippi ⁊ Jacobi. et
consimilia ieiunia que ab ecclesia instituta
sũt. vel p generali cõsuetudine ecclesie tanq̃ꝫ
ieiunia necessario obseruãda approbata sũt
Ista cadũt sic sub p̃cepto q2 q̃ ea sine necessi
tate et legitima cã transgrediť peccat morta
liter. modis ĩmediate p sanctũ Tho. exp̃mẽ
dis. Un̄ j. q. vij. Si q̃s oẽꝫ ecclesiasticaꝫ tra
ditionẽ scriptã vel nõ scriptã violat. anathe
ma sit. nullus nisi p mortali anathematizať
Et Tho. vbi p̃us dicit. q2 si q̃s autoritateꝫ le
gislatoris cõtemnit p̃ceptũ eius transgredi
ens ex cõtemptu. vel si quis transgrediť hoc
modo q2 impediať finis quẽ intẽdit legisla
tor. tũc peccat mortalit̃. Si aũt aliq̃s ex aliq̃
rõnabili causa statutũ non seruet. p̃cipue i
eo casu in q̃ legislator si p̃ns esset decerneret
nõ eẽ seruandũ. talis non peccat mortaliter
Et in scripto sup. iiij. dist. xv. dicit. Interim nõ
legislatoris obuiat q̃ ex cõtẽptu vel sine ali
qua rõnabili causa ordinationẽ nõ seruat.
Si aũt in aliq̃ casu ordinationẽ nõ seruat i
quo p̃babiliter credi põt si legislator adesset
eũ obligari nõ vellet. talis nõ est reputãdus
transgressor p̃cepti. Et ideo nõ est necessari
um q2 quicũqꝫ aliquẽ diẽ ab ecclesia institu
tũ ieiunare omittit q2 mortalit̃ peccet. Põt
enĩ hoc aliq̃n oĩno sine pctõ cõtingere. Ali
q̃n aũt sine mortali cũ veniali. qd̃ itellige q̃n
rõnabilis causa subest. Aliq̃n aũt cũ mor
tali. ⁊ hoc sm̃ diuersas occasiões quib⁹ hõ
ducit ad ieiuniũ frangendũ. hec Tho. Con
cordat Pe. de pa. in iiij. dis. xv. dicẽs. Ieiuni

ium ecclesie cadit sub iure positiuo. vnde eius
trāsgressio sine causa ē peccatū mortale. vt ī
Adam. Et olim. aīa que senō affixerit vicz
Exo. xij. abstinendo a fermētato pibit dē po
pulo suo. Qñ aūt fractio est cū causa nō ex
toto sufficienti. est veniale. vt de his q legūt
matutinā in cōpletorio. Qñqz simpliciter nul
la culpa est vt in necessitate. ¶ Quo aūt
ieiunare teneamur. notādū scḋm eundem.
q ieiuniū tripliciter pōt solui. Primo quā
do qs comedēdo etiā semel p totā mensam
irascitur male vel gulose comedit p totum
vel hmōi facit quod est cōtra virtutē tempe
rantie. Scḋo qñ qs etiā semel comedendo
nō cōtinue. sz in parte excedit peccando. vt i
fine gulose comedēdo. vel in parte irascēdo
z p tanto solū pdit ieiuniū non p toto. Ter
tio qui die qua ieiunāt circūstātias necessa
rias violant. Ieiuniū enī debz fieri cū septez
circūstantijs. Primo vt qs die ieiunabi
li vltra semel nō comedat ea p que alias mā
ducatio solet cōpleri. Sz an aūt peccet totiēs
quis mortaliter quotiēs die ieiunabili plu
ries qz semel comedit sine rationabili causa
Quidā dicūt q sic. Alij q non. Tu tamē te
ne scḋm Aug certū et dimitte incertum. Hoc
ēm certū est scḋm vtrorūqz opinionē. q pecca
tū ex pluralitate comestionū āplius pōt gra
uari. vt plus peccet q die ieiunabili quater
comedit qz qui ter. ceteris paribus. qa staret
q quis hora prima diei comedat ficus cum
modico pane. z sic scḋa hora. tertia. quarta
z qnta. z sic quinquies comedat modicū sem
per. Alius vero comedat post prandiū z in ce
na eandem cenam vsqz in crastinū ptelan
do in cibis z potibus. Apparet q secūdus plus
peccet qz pimus. quia secūdus plus ɔtra intē
tionē legislatoris facit qz pimus. qz pimus plus
lasciuias corporis repmit qd intendit legisla-
tor qz secūdus faciat. Scḋo non debz ie-
iunans horā prandij puenire notabiliter sine
causa rōnabili. Est aūt hora prandij in ieiu-
nio ecclesie alicubi duodecima. Alicubi for
te aliter scḋm ɔsuetudines varias a maiori
bus plaris bene approbatas. In pmitiua tñ
ecclesia fuit hora nona diei. que est scḋa ho-
ra post meridiē. q: prīc scḋm plures doctores
videt pmo Christum mortuū fuisse in cruce
in cuius recompensam nos cruciamur ieiu-
nio. in qdragesima tñ strictius videtur ieiu
niū esse seruādū. Unde in Calcedonensi cōsi
lio sic dicit. In quadragesima nullatenus cre
dendi sunt ieiunare. qui ante manducaue-
rint qz vespertinū celebret officiū. quod qdra-
gesimali tpe post nonā dicit. Et de cōse. dis.
j. Solent plures qui se ieiunare putant i q-
dragesima mox vt signū audierint ad horā
non ammādūcare. qui nullatenus ieiuna-
re credendi sunt. si ante manducauerint qz
vespertinū celebret officiū. Cōcurrēdū est enī
ad missas z audiens missarū solennijs. vesp-
tinis officijs. largins elemosynis ad cibum
accedēdū est. Si qs vero aliqua necessitate
ɔstrictus fuerit vt ad missam venire nō va-
leat estimata vespertina hora et cōpleta ora
tione sua ieiunium soluat. Hec ibi. Modū
Tho. in qrto de hora ieiunij. Horam ieiunij
in comedēdo non oportet stricte cōsiderare
sed sufficit grossa estimatio. scz q sit circa ho
ram debitā. nec multū nocet si ex aliq causa
illa hora aliquātulū pueniat. vel si forte ppē
infirmitatē vel etatē vel aliqd hmōi tali ho-
ra comedere cederet alicui in magnū gra-
uamen. et cū eo de ieiunio dispensandum.
vel vt aliquātulū pueniret horā. Pe. de pa. etiā
dicit q ieiuniū frangit notabili hore āticipa
tione sine causa. Dico notabili. nō de illa q
vocat spēs gule. Dico etiā horā nonā z omi
tpe. tardius tñ debet edi ī quadragesima qz
ī alijs ieiunijs. In quadragesima ergo post
officiū vesperarū añ horam vespertinā nō
licet edere. Ex q constat q hora nona trāsijt
sicut in alijs ieiunijs. post officiū z enī none
ante horā none. dū tñ cōstat horam sextam
transisse vel esse. hec Pe. Uocāt aūt docto-
res pnoīati horā sextā meridiem. Tertio
scḋm Tho. vbi prius in sūma et scripto. Esus car
niū generaliter in oī ieiunio phibitus est. Rō
est. quia generaliter magis est delectabilis
et ad humorē luxurie magis ceteris opatur
Cōcordāt Innoc. z Hosti. Unde etiā i sexta
feria necessario est abstinendum a carnibus

et etiã in sabbato sm quorũdã ↄsuetudies.
In quadragesima vero interdicunt vniuer-
saliter oua et oĩa lacticinia. In alijs aũt ieiu
nijs circa hec comedẽda vel dimittenda di-
uerse cõsuetudines existũt apud diuersos.
quas q̃sq; obseruare debet sm morẽ eorum
inter quos cõuersat. Vñ Hiero. loquẽs de
ieiunio. dicit. Unaqueq; prouincia abundat
in suo sensu. et pcepta maiorũ leges apostoli
cas arbitret. Sed nunqd diebus ieiuniorũ
põt quis de castore comedere. Rñ. Guil. in
rationali par. vi. c. de dñica. iij. aduẽt⁹. Cum
quidã pisces sint habẽtes ex vna pte formã
quadrupedis aĩalis. et ex altera piscis. vt hi-
netus. in ieiunijs possunt comedi. ex pte q̃ pi
scis. ex alia vero minime. hec ille. Tamẽ dis.
iij. denique. dicitur sic de ieiunio. Nequaq̃
sumptuosiora marinarũ beluarũ. id ẽ. mon
struorum et cetus cõuiuia pparet. Quar
to circa vsum istorũ ciborũ que alias cõmunit
non sumunt vt electuariorũ et specierũ sic qs
se debet habere vt si modicũ sumat nõ tamẽ
in hoc debet excedere. vt q̃ querat solũ
delectationẽ in eis. vl' multũ sumat. Vñ sm
Tho. in. iiij. sumptio electuariorũ modica eti
am ad delectationẽ ieiuniũ ecclesie non sol-
uit q̃uis hõ possit totaliter vel in pte ex hoc
meritũ ieiunij pdere. vel etiã mortalit̃ pecca
re si sit immoderata libido. nõ tñ est transgres
sor pcepti ecclesie nisi in fraudẽ sumeret. aut
si eis quasi alijs cibis vteret ad famen extin
guendã. Per electuaria eni vt in suma dic.
nõ soluit ieiuniũ. sicut nec p alias medicias
nisi qs in fraudẽ electuaria sumat in magna
quãntitate p modũ cibi. Quinto in potu
non debet quis excedere. Nam vt Pe. de
pa. dicit in. iiij. et Tho. in. iiij. potus etiã an
et post non soluit ieiuniũ nisi in fraude fiat
Qñ aũt dicit q̃ potus nec ante nec post sol
uit. illud intelligo dicit Pe. qñ nõ cõficitur
ex illis que cõsueuerunt sumi in cibũ vt po
tus ceruisie. Qñ aũt potus cõficit ex illis q̃
consueuerunt sumi in cibum. vt amygdo-
latum brodium. et hmõi. que etiam añ in ci-
bum sumunt secus forte est vt in purreta. H
ille. Et Alb. li. d. iiij. contrarium tenet q̃ pot⁹ ãte
prandiũ sumptus soluit ieiunium. Inno-
centius tenet q̃ nõ ppter cõsuetudinẽ. Pe.
de pa. vbi prius addit. Si qs non pp famẽ
vel voluptatem. sed timore ne deficeret p in
anitate ficum aut purretam aut aliqd hu-
iusmodi pliba ret p modũ medicine. hic non
est fractum ieiunium. ¶ Sexto debet
ieiunans locũ et terram cõsiderare in q̃ for
te vult ieiuniũ soluere. Vñ dicit Pe. de pa.
vbi prius. Si cõsuetudo est in aliqua dio
cesi q̃ ieiunet certo die. illi de diocesi tenent
ieiunare sicut tenerentur si epus indiceret.
Ratio quia cõsuetudo rationabilis et pscri
pta obligat. dis. xi. ca. illa. Et hoc intelligo q̃
ad indigenas. non aũt sic faciunt cõsuetudi
nem ribaldi et mali licet plures sint numero
qui nec cetera ieiunia obseruãt. q; nõ est cõ
suetudo rõne obtenta. sz corruptela. Alieni
gene si non venerũt animo inhabitandi ligan
tur etiã ieiunio cõsuetudinario sicut et scri
pto. hec Pe. Si aũt solũ transeũt p terram
tutissimũ eẽt vt seruarent ieiunia terre pro-
prie et aliene. Et sm presatum doctorẽ tenẽ
tur seruare ieiunia pprie terre in alienis lo-
cis. Et si ieiunia cõsuetudinaria aliene terre
quã ptransseunt ieiunare nolunt. tñ tenent
nõ scandalizare his comedẽdo. Vñ publice
non debẽt his comedere. Jo. i. Cor. viii. Si
esca scandalizat fratrẽ meũ. dicit aplus. non
manducabo carnes in eternũ. Ad illud est
illud qd habet dis. xij. illa. vbi Aug⁹ interro
gauit p matre beatũ Ambrosiũ. q respõdit
Cũ rhomã venio sabbato ieiuno. cum Me
diolani sum. nõ ieiuno. Sic et tu ad quãcũ-
q; ecclesiã veneris. eius morẽ serua si cuiq̃
non vis esse scandalũ nec quemq̃; tibi. Et q
sunt versus. Cum fueris rhome rhomano
viuito more. Cũ fueris alibi viuito sicut ibi.
Septimo debet ieiunãte inspici tẽpus
Nã sm Tho. in suma. die dñica ieiunare ñ
cõuenit. quia dies est leticie. Unde si qs tũc
ieiunaret cõtra cõsuetudinem ppli. scandalũ
in faceret. que p lege sm Aug. habẽda est. Ad
dit Bonauẽ. li. de euangelica pfectiõe. Ni
si valitudo aliud requirat vel familiaris in-
stinctus spũssancti aliud requirat. Pe. pa.

⁊ Tho. dicunt. q̄ etiā ī festo natiuitatis dñi q̄s ieiunare pōt. vt patet in multis religiosis. ⁊ qui vouissent. plus tamen tenentur. Que dicta sunt de ieiunio in aliena terra seruādo. etiā itelligēda sūt de abstinētia a carnibus vel lacticinijs ne scandalizet q̄s. Unde etiā de obser. ie. ca. explicari. dicit̄. q̄ in festo natiuitatis Christi si in sexta feria venerit a carnib⁹ abstinere tenent̄ qui ad hoc obligātur voto vel regulari obseruātia. Et q̄ etiā hi non sūt reprehēdendi q̄ ꝓpter deuotionem voluerit abstinere.

Capitulum. VIII.

Eo adhuc queratur q̄ teneant̄ ieiunare ⁊ q̄ī in ieiunio dispēsari possū et q̄s ¶ Ubi notandū s̄m Durā. Tho. et Pe. de pa. q̄ nullus autoritate sua debet soluere ieiunium. quia nullus est iudex in sua causa si cōmode habere pōt recursū ad supiorē suū. Et s̄m Hosti. nō sufficit licētia simplicis sacerdotis si pōt habere epūs. Alias si nō pōt cōmode habere epūs. pōt curat⁹ dispensare. Tñ in sūma Tho. addit. In talib⁹ recurrendum ē ad superioris dispēsationē. nisi forte vbi ita cōsuetū est q̄ ex hoc ipso q̄ prelati dissimulant ānuere videntur. ¶ Sūt aūt q̄nq₃ cause p̄ncipales rōnabiles et legitime ꝓpter quas pōt q̄s dispensare in ieiunio vel in p̄ueniendo horam. vel in comedendo aliū cibū q̄z ieiunātes fortes sp̄u cōmedant. Et sunt Etas. infirmitas. necessitas. labor. ⁊ ministeriū. ¶ Prima causa est etas. Unde s̄m Tho. vsq₃ ad finē vigesimiprimi anni nō tenent̄ ieiunare iuuenes. q̄ indigent vt plurimū añ illud tēps de nutrimēto. duplici de causa. videlicet vt nutriant̄. ⁊ etiā vt crescāt. tñ infra p̄dictū temp⁹ decēs est vt ad aliquā abstinētiam se exerceant plus et min⁹ s̄m modum sue etatis. Sed q̄ quāto ad terminū p̄dictuz appropinquat. tanto vis nature magis roboratur ⁊ augmētū tardi⁹ procedit. cū in p̄mis quinq₃ annis perueniat puer ad medietatez augmēti vt ph̄s dicit. Ideo s̄m q̄ magis appropinquāt ad p̄dictū terminū sūt eis ieiunia magis cōmensuranda. dicit Tho. Idez etiā dicendū de senibus valde ꝓpter debilitatem virtutis digestiue. si tanta sit q̄ nullo modo possit digerere tantū cibū vna digestione quātus sufficeret ad ꝯseruationē nature. Plurimi etiam terrarū cōsuetudo habz q̄ in ieiunijs prefatis vsq₃ ad septēnium. pueris dant oua et lacticinia. dicit quidam doctor.

Secūda causa est infirmitas vel debilitas. q̄ autē dicit. decretal. Debilibus ⁊ infirmis nō p̄iudicet. Dicit Pe. pa. in. iiij. Intelligit̄ nō ipso iure. sed dispensanī. Unde non dicit. q̄ tales nō ligent. sz q̄ eis nō preiudicet. Debet aūt esse euidēs infirmitas. Unde etiam canones ꝯmunit necessitate exigente cū infirmis in esu carnium dispēsare. extra de obser. ieiu. ꝯsiliū. Et videt̄ q̄ etiam debiles qui nō possunt tantū comedere vna vice q̄ natura cōseruet. nō teneant̄ stricte diu saltem ieiunare eadem ratiōe qua supra de etate dictū est. Iste casus cōtingit sz in pauperibus. Pro quāta aūt infirmitate vel debilitate solui possit ieiuniū ab infirmis vel debilibus. arbitrio boni viri potius limitandum est q̄z per aliquā doctrinam generalē vt dicunt doctores. De mulierib⁹ pregnantibus ⁊ nutricibus. si immineat ꝓbabile periculo carū si ieiunauerint de fetu in vtero. vel de puero ad vbera. nō solū p̄nt. sed etiaz tenentur soluere ieiunium. ¶ Tertia causa est euidēs necessitas penurie nimie. que potest esse duplex. Una magne paupertatis. vt q̄ñ aliquis cogitur hostiatim mendicare. ⁊ nō pōt habere tantū de cibo q̄ sufficiat p vna refectiōe. ille p̄t plures comedere alias si pōt habere simul satis p vna refectione. tenet̄ ieiunare. Cōcordat Tho. in scripto et in sūma. Et addit q̄ q̄ñ q̄s ꝓpter p̄cedētez mendicitatē ita debilitatus esz q̄ ieiuniū sustinere nō posset. etiā excusat̄. Alia penuria possz eē magna caristia. vt si in q̄dragesima vel in p̄fatis ieiunijs nullus alius cibus haberi posset. nisi carnes. vel in exercitu. vel alias. si nō posset simul habere cibū sufficientem. sz solū successiue et interpellatim. In talibus casibus plures comedēs. vel carnes edens

a pctō mortali excusaret. qui tñ sufficiētiam
carniū haberet. in tali casu ſm quosdam te-
nerē ieiunare. scȝ tantū semel comedendo.

D Quarta causa est labor necessari⁹
⁊ pius quē hō vsqȝ ad aliud tps differre nō
pōt. ⁊ quē cogitur cū magna fatigatiōe con
tinuare. In tali labore nō tenent ad dicta ie-
iunia maxime q̄ nō sūt ita fortes ꝙ simul pos
sent ieiunare ⁊ laborare. Ex quo patet quid
teneant pegrinātes. itinerātes laborātes in
vineis. agris ⁊ artibus mechanicis. Vñ in
iiij. dicit Tho. Si sit talis pegrinatio q̄ pos
set sine incōmodo differri debet pegrinatiō
nē hō differre si simul cū ea nō pōt ieiuna
re. Si aūt pegrinatiō cōmode differri nō pt
vel qr tempus ieiunii hominem in via pre
occupat. vel qr dies festus alicubi imminet
ad quē ex deuotiōe hō pergere cupit. vel q̄a
mora in penitētia periculū haberet spūale vel
corporale. potest ſm dispēsationem sui su-
perioris oībus predictis pensatis pegrina
ri ⁊ ieiuniū soluere. Hoc tñ intelligit de his
qui labore itineris adeo affligunt ꝙ sil' cum
ieiunio itinerare nō possūt. Nec obstat ꝙ p̄
ceptū debet ꝑponi cōsilio. qr intentio huius
modi p̄ceptū dantis nō est alias pias ⁊ ma
gis necessarias causas excludere. Nec intē-
tio maioris lucri nō necessarii laborātes cor
poraliter eos a pctō excusat si ieiuniū fran-
gunt. Nec illi itē a peccato imunes sunt q̄
operarios cōducere nolūt nisi tali pacto vt ie
iuniū soluāt. nisi forte causa sit necessaria q̄
festinationem opis p quo laborāt exposcat
hec Tho. E Quinta causa p̄ueniendi
abum est ministeriū. Vñ seruiētes nobilibus
dñi mēsa ꝫ ptrabētib⁹. si ex causa necessaria
p̄ueniāt aliqntulum horā comedēdi. come-
dendo ex toto. vel si plibāt modicū ne defici
ant in seruiendo. ⁊ hoc faciāt positis iā mē
sis vel paꝫ ante. ita ꝙ ꝓpter cōtinuationem
tpis totū debeat reputari vna mensa. nō cre
dunt qdam doctores ꝙ peccēt. sicut nec pec
cent seruitores mediocriū ꝑsonaꝝ qui sur-
gunt de mēsa dñoꝝ suoꝝ vt vadant ad por-
tandū vinū. vel vt portēt exenia. ⁊ reuerten-
tes iterum comedūt. De regularibus q̄ de-
bent legere ad mensam in refectorio idē di
cendum sicut de seruitoribus nobilium dū
modo hoc licentiam faciūt. F Quo ad
tertiū p̄ncipale notandū. ꝙ multa virt⁹ ab
stinendi est in hoīe quā paucissimi experiū
tur nisi corpus suū exerceant ieiuniis absti-
nentiis et similibus. Quod patet p̄mo in absti
nentiis phōꝝ paganoꝝ. Nam vt legit in vi
tis phōꝝ de Socrate. Socrates tam tpat⁹
fuit in victu vt fere p omē etatem suam infir
mitate caruerit ⁊ i peste que athenas vasta-
uit illesus transiret. Itē cū quosdam hospi
tes tenuit cena peruasset ⁊ amic⁹ eius ei hoc
imputaret. Rñ. Socrates. si boni sunt equa-
nimiter ferēt. si mali nō est curandū. Itē doce
bat illos vitādos in cibo ⁊ potu qui vltra si
tim famēqȝ sedandā puocare se noscerētur
Sic carneades phō vt refert Valeri⁹ antan
tum cogitatōnib⁹ ⁊ studio inhesit. vt ad mē
sam sedens manū ad mēsam porrigere obli
uisceretur ⁊ famula quā loco vxoris habu
it dextrā phi necessariis vsibus aptodixer.
⁊ tñ p̄mo centesimo ⁊ decimo sue etatis an
no viuendi et phandi finem dedit. Et Epicu
rus voluptatis assertor vt ait Hiero. dixit.
oleribus. pomis ⁊ vilib⁹ cibis vtendum. qr
carnes ⁊ exq̄site epule ingenti cura ⁊ sollici
tudine misera ꝑparate. maiorē penā habēt
inq̄rendo q̄ȝ voluptates in abutēdo. vbi aq̄
et panis sūt. ⁊ cetera silia. ibi nature satis fa-
ctum ē. q̄cq̄d supfuerit. nō ad vite necessitatē
sed voluptatē ptinet. hec de vita phoꝝ. Q̄ȝ
si gentiles hoc fecerunt. q̄nta verecundia est
christianū nō abstinere. Scdo quātū vale
at in abstinendo hūana natura. licet i Adā
sit debilitata. patet in abstinētiis magnis et
longis quas sustinent inuiti in carceribus
⁊ quas faciunt aliqui p sanitate acq̄rēda et
cōseruāda. Tertio patet in abstinētia quaꝫ
fecerunt viri sancti q̄ nobis similes fuerunt
imo ⁊ mulieres sancte fragilioris naīe. Ex q̄
patȝ ꝙ hoīes multa possent. si vellent se pba
re in abstinētiis. Sed sunt heu multi qui se
pbāt in piciendo lapidē. luctādo. saltando
currēdo. pugnando etiam ad mortē. sed in
abstinētiis pauci se pbant. Vñ dicit Bern.

Ignosce dñe ignosce. dissimulam⁹. tergiuersamur. cum his que ad te ptinent vix est q̄ velit experiri quid possit. G Sed querere aliquis est ne aliq̄d ieiuniuz vel abstinētia viciū. vel cōtra augmētū virtutis. Rñ. Tho. i iiij. di. xv. q̄ sic in triplici casu. Primo q̄n q̄s sibi subtraheret necessaria in cibis. q̄ ptinēt ad necessitatē vite. hoc eniz nō licet. sicut nec interimere seipsū. sed hoc necessariū est valde modicū. q̄r modicis natura contenta ē. De hoc dicit Hiero. Non differt vtz magno vł paruo t̄pe te interimas. Scđo est necessarium ad cōseruandū valitudinē corporis in statu quo accipit̄ fm sufficientiaz. habito respectu ad ea q̄ incūbūt ex officio vel ex societate cor ad q̄s q̄s cōuiuit necessario agēda. ⁊ tale necessariū subtrahi nō debet. quia hoc ēēt de rapina hostiam offerre. si q̄s ppt̄ ieiuniu mipediret̄ ab alijs opibus ad q̄ alias obligatur. Unđ Hiero. dicit. De rapina holocaustū offert qui vł ciboz nimia egestate vł manducādi vel somni penuria imoderate corp⁹ affligit. Tercio si sit tanta abstinentia q̄r homo ab opibus vtilioib⁹ ipediat̄ q̄z vis ad ea ex necessitate non teneat̄. indiscretū est ieiuniū ⁊ si non sit illicitū. Unñ Hiero. dicit. Nōn aliō hō dignitatē amittit q̄ ieiunium charitati vel vigilias sensus integritati prefert. H Querit̄ secūdo an ieiunia possint redimi p pecunia vł alio modo. Rñ. fm Innoč. q̄r triplex est ieiuniū. Unū ab ecclia mandatū. de quo supra. ⁊ hoc non pōt redimi. nisi causa vel necessitas in ieiunante subsit. Alia ieiunia sūt volūtaria. id est. votiua. ⁊ talia sine causa que in ieiunante subsit dūmodo alia sit vtile redimi pūt autoritate superioris. Tertia sūt ieiunia in penitentiam iniūcta. ⁊ de istis idē est sicut de volūtarijs.

Preceptum VII Capitulum I

m

DOO uidendū est de septimo pcepto. Non furtū facies. Ubi nō soluz de⁹ phibz furtum. sed rapinaz. oēm infidelē empcōez venditōnē. laboē. ⁊ oēs malos modos qb⁹ hō voluntarie infert alteri damnū in rebus suis tpalibus. Q̄ō notauit Aug⁹. cū in q̄stionibus sup Exo. dixit. Furti noīe intelligit̄ oīs vsurpatio rei aliene. Nō eni rapinā permisit q̄ furtū phibuit sed a pte totū phibere voluit. Unñ ptra auariciam hoc mandatuz tradit̄. De quo videnda sūt tria. Primo q̄d sit auaricia ⁊ quale peccatū. Scđo q̄z detestabilis sit. Tertio cur diuine q̄ sunt infima bona tantū diligunt̄ ab hoīe. A Quātum ad p̄mū sciendū. q̄r auaricia capit̄ fm Tho. ij. ij. q. cxviij. dupliciter. Uno modo ē inordinatus appetitus seu amor habendi ⁊ possidendi aliena. Ex quo amore mouetur homo ad volendū seu possidendum aliena indebite. vicz surripiendo ea aut retinendo ⁊ sic auaricia opponit̄ iusticie. Et sic accipit̄ Ezech. xxij. Principes eius in medio ei⁹ q̄si lupi rapientes predam. Alio modo accipit̄ auaricia put est inordinat⁹ amor ⁊ appetit⁹ ad diuitias pprias. Uꝫ cuz q̄s nimis amat res vtiles exteriores. ⁊ ppter hoc nimis desiderat eas acquirere. aut nimis complacet in iam possessis. ⁊ ideo nimis retinet eas. q̄z iis non velit rapere aut retinere aliena. Et sic opponit̄ liberalitati. que moderat̄ huiusmodi affectōēs circa pprias diuitias. Hec auaricia semp est peccatū. Unñ Heb. vlt. dr. Sint mores. id est. vita sine auaricia. cōtenti psentibus. id est. nō sint cupidi non habitoz. vbi glo. Auarus ē qui tenax ē in largiendo. cupidus in accipiendo B Ex quo patet. q̄ auaricia non solū ē in diuitib⁹ qui plus debito acquirūt diuitias. aut retinent sz etiā est in paupibus. qui licet non habeāt supflua. tn̄ sic inordinate amant diuitias. q̄r ex hoc mouent̄ ad desiderandū eas supflue aut supra debitū modū. aut in puis diuitijs sic amore herent vt indebite in eis delectentur. aut eas indebite retineāt. Unñ sup illud ps. lj. Uidebūt iusti et timebūt ⁊ sup ipsum ridebunt et dicent. Ecce homo q̄ nō posuit deū adiutorem suum. sz sperauit in multitudine diuitiaz suaz. dicit Aug⁹. Audiunt ali

quis paup pphã dicentē. Speravit in mul
titudine divitiar suar. et cõtinue attēdit pã
nos suos. respicit forte iuxta se divitē ornã
tius indutū. et ait in corde suo de illo dicit.
nūqd de me. Cõtra qd subdit Aug. Noli te
inde eripe. noli te inde separe nisi videris et
timueris et pctã videas. Nã qd tibi pdest si
egeas facultate et ardeas cupiditate. hoc er
go attendite ne passim divites rephendatis
et rursum de paupertate et egestate psumatis
Et quãvis ita sit de pauperib9 ut dictum est. tñ
avaricie supfluus amor frequentius et magis
abūdat in divitibus. q: ex hoc q aliqs divi
tias possidet. alliciẽ anim9 eius ad earū amo
rem. Sicut etiã ex continua cohabitatione
mulier efficiẽ quis incõtinens. eo q utrãq3
materiã sui criminis habet psentem. Unde
Aug9 in epla ad Paulinū et Therasiã dicẽ
q terrena arcius diligunt adepta q3 concu
pita. Nã cur ille iuvenis discessit nisi quia
magnas habebat divitias. Aliud est enim
nolle incorporare que desūt. aliud iã incor
porata divellere. Illa eni3 velut extranea re
pudiant. Ista vero velut mẽbra pscindunt.
Et Chriso. sup Math. Appositio divitiarū
maiorẽ accendit flammã et vehementior fit cu
pido. ¶ Quãdo aūt ille due avaricie
sint pctã mortalia vel non. Notandum sm
Tho. q avaricia. Primo modo videlicz p
ut opponit iusticie quo ad actus suos est de
genere suo peccatū mortale. q: actus ei9 sūt
iniusta acceptio. et retentio alieni. et sic perti
nent ad rapinam et furtū. que sūt mortalia.
ut patebit in sequētib9. Sz scdo modo ava
ricia. capiendo eam put opponit liberalitati
p amore inordinato divitiar ppriar. sic est
aliqñ peccatu3 mortale. aliqñ veniale. q: ut
dicit sanct9 Tho. ii. ii. q. cxviii. si hõ diligit di
vitias supflue et plus debito. nõ tñ pl9 q3 de
um. s3 cõtra deū. nec vellet pter divitias ali
qd facere qd esset cõtrarium amore dei. aut
pximi. tũc talis avaricia ẽ peccatū. q: imor
deratus amor. et cõtra rectam rationem. sed
est veniale. eo q non est cõtrarium charita
ti dei. aut pximi. Si autem amor exteriorũ
rerum sit tam imoderatus et magn9 q hõ

plus diligat divitias vel rem aliqñ i vnlem
q3 deum. ut q: plus vult carere deo q3 illa re.
vel qñ pter amorem divitiar nõ vereẽ fa
cere cõtra amorem dei aut pximi. tunc talis
avaricia est peccatum mortale. Sicut cum
amore nõ necessarii lucri et sine causa ratio
nabili violaret diem dñicum. aut multum
solenne3 diem. aut periurat aut damnificat
pximum. et sic de aliis avaricie filiabus. Et
hoc vult aplš Roma. pmo ubi cū pmisis
set. Repletos oi iniquitate fornicatiõe. ava
ricia. et filiibus subdit. Qui talia agūt digni
sūt morte. ¶ Quo ad scdm pncipale
notandū. q avaricia est valde detestabile vi
tium pter qnq3. Primo q: est capitale
vitium et quasi filie valde nocive omni sm
Greg. xxxi moral. Differūt aūt mortale vici
um et capitale. quia mortale est qd habet pri
vans hominem vita anime. qd est grã. et vi
ta eterna pvat. cui pctō debet p pena mors
eterna. et talia mortalia sūt valde multa. Sz
capitale est ex q multa alia pctã ut frequent
oriunẽ p modu3 pncipii et cause efficientis.
Uñ sicut caput est pncipale mẽbrum et tan
q3 pncipium a quo alia qdammodo oriun
tur et diriguntẽ. Et sicut dux exercitus pter
pncipalitatem alios regit. Sic ad similitu
dinem talium quedã sūt vitia q pter pncipa
litatem et dependentiã alior ab ipsis dicuntẽ
capitalia Et sūt septẽ. quor unu3 est avaricia.
de q Tho. scda. ii. q. cxviii. declarãt o filias
avaricie. quas ibi pus enumerat Greg9 di
cit. q avaricia est supfluus amor habẽdi di
vitias. Et in duobus abundat. Primo i re
tinendo. et ex hac parte ex ea oritur obduratio
cõtra misericordiã. q: s3 cor nõ emolliẽ
misericordia ut divitiis suis subveniat mi
seris. Scdo avaricia abūdat i accipiendo.
Et sm hoc avaricia põt cõsiderari dupliciẽ
Uno modo sm qd est in affectu. et sic ex ava
ricia oriẽ inqetudo inquãtū ingerit homini
sollicitudines. et curas supfluas. Alio modo
põt ɔsiderari effectu. et sic i acqrẽdo aliena
vtitur aliqñ vi. quod ptinet ad violentiam.
Qñq3 autẽ dolo. qui si fiet in verbo erit fal
lacia quãtum ad simplex verbum. periuriū

aūt.si addat cōfirmatio iuramenti. Si aūt
dolus cōmittatur in ope.sic quātū ad res erit
fraus.quātū ad psonas erit pditio.vt patet
de Iuda q̄ pdidit Christū ex auaricia E
Secūdo facit ad detestationez auaricie.
q̄ natura illud vitiū dissuadet.que terrā vo
luit esse infimā ꝛ oiuz conculcari pedib⁹.pe
cunia āt et oīa appreciabilia pecunia sūt ter
ra rubra vel alba fm Berū. vel terrena. In
cui⁹ signū legit̄ Act.iiij.q̄ ptiu de ecclia
pcia domoꝝ vel agroꝝ suoꝝ ponebant āte
pedes aploꝝ.qđ ꝛ Joseph ibidē fecit. Sup
quo glo.dicit.Docet calcandū esse aurum
ꝛ subdi pedibus aploꝝ. Item aīa fm natu
ram est sublimior ꝛ purior celo.vtpote deo
similior.Vñ in li.de causis dr̄ esse in orizon
te eternitatis.id est media inter corpalia seu
tpalia ꝛ eterna.q̄ sūt āgeli et deus.idarco dz
bet esse exaltata a terrenis.ꝛ si terrenis inhe
ret.nūc celū terram tangit cōtra naturā.Itē
aīa fm Berū.celū ē in quo deus habitat.ter
ra vo scabellū dei.fm illō pphe Celū mihi se
des est.terra aūt scabellū pedū meoꝝ. Esa.
lxvi.Absurdū est celū.i.aīam terrenis reple
ri. F Tertio facit ad detestatione; aua
ricie ꝑ multiplex ꝑ scripturam cōminatuz.
Vñ Esa.v.Ve q̄ cōiūgitis domū ad domū
ꝛ agrū agro copulatis vsq; ad terminuz lo
ci.nūq̄d habitatis soli vos i medio tre.Aba
chuc.ij.Ve q̄ cōgregat auaricā malam do
mui sue.Amos.vj.Ve q̄ opulēti estis i sion
Lu.vj.Ve vobis diuitibus q̄ hic habetis cō
solatione vr̄az Jacobi.v.Agite nūc diuites
plorate vlulantes in miserijs vr̄is q̄ aduenī
ent vobis.diuitie vr̄e putrefacte sūt,et vesti
menta vr̄a a tineis comesta sūt.argētū vestrz
ꝛ aurū eruginabit.ꝛ erugo eoꝝ in testimo
niū vobis erit.ꝛ mādūcabit carnes vr̄as sic
ignis.In epla Jude dr̄.Ve his q̄ in via Ca
yn abierūt q̄ auaricā secuti sūt.ꝛ errore Ba
laam mercede effusi sūt ꝛ in contradictione
Chore abierūt.Apoc.viij.Ve.ve.ve.habitā
tib⁹ in tra.Habitātes aūt in tra ad moduz
talparū sūt auari.nec mirū cū aplus dicat
Eph.v.Auaricia est idoloꝝ seruitus. G
Quarto detestabilis ē.q̄ꝛ tria q̄ debemus
dare deo.fidem.spem.ꝛ charitatez.dat diui
tijs.Fidez dat.q̄ꝛ plus credit de diuitijs q̄z
de deo.eo q̄ putat sibi diuitias debere ꝓcu
rare necessaria.quasi de⁹ curā; non habeat
de seruis suis.Cōtra illud math.vj.Cōside
rate lilia agri volucres celi.staturā agri et si
milia.Spem dat.q̄ꝛ putat cōsolationes ve
ras diuitias ꝓferre.ꝛ virtutū diuitias iusti
cias facere.contra illud Christi Joh.xvj.In
me pacē habeatis.in mūdo ꝓssurā; habebi
tis.Et Math.xix.Omnis q̄ reliq̄rit domū
vel fratres.aut sorores.aut p̄rē;.aut matre;
aut vxorē.aut filios.aut agros ꝓpt nomen
meū.centuplū accipiet et vitā etnā posside
bit.Charitatē diuitijs tradit.q̄ꝛ vbi ē thesau
rus tu⁹ ibi ē ꝛ cor tuum.Mat.vj. H
Quinto facit ad detestatione; auaricie.
q̄ inter infirmitates spūales ipa vna ē d̄ peio
ribus.Vñ Ecclesiastes.v.Est īfirmitas pes
sima quā vidi sub sole.diuitie cōseruate in
malū dn̄i sui.pereunt enī in afflictōe pessima
Merito dicit pessima.q̄ꝛ ē infirmitas mala
debilitas corpis.sz hec in bonū cedit anime
Est infirmitas peior peccatū veniale.ꝛ que
dā mortalia.q̄ꝛ aiaz vulnerant.ꝓpt q̄ vulne
ra Christū medicū venire oportuit.Sz aua
ricia ē infirmitatū pessima q̄ ad plura.sicut
ꝛ infirmitas mag̃ corpis.Primo q̄ꝛ diutur
na eo q̄ materia vix pfecte euacuatur.vt patet
i diuite iuuene q̄ noluit relinq̄re oīa.Scdo
q̄ꝛ cōtinua.Ecclia stes.iiij.Vn⁹ ē ꝛ scdm ñ hz
nō filiū nō fratrē.ꝛ tn̄ laborare nō cessat.Ter
tio.q̄ꝛ acerbe affligit in retinēdo.grui⁹ in ac
quirendo.grauissime vero in amittendo.j.
Thimo.vj.Radix oīum malorū est cupidi
tas.Et statim sequitur.Quā quidā appetē
tes errauerunt a fide et inseruerunt se mul
tis doloribus.Quarto q̄ꝛ pestis ē vniuersa
lis.Nam iuuenes ꝛ senes.diuites ꝛ paupe
res.infirmos ꝛ sanos.stultos ꝛ sapiētes.cle
ricos inficit ꝛ seculares.nō sicut autē ē de luxu
ria.Vnde Jhiere.vj.A minore vsq; ad ma
iorem oēs studēt auaricie.ꝛ a ppha vsq; ad
sacerdotem.cuncti faciunt dolum.Seneca
Quid stultius q̄z deficiente via viaticum
augere.Quinto q̄ꝛ celestis medicus hanc

infirmitatē ad mortē quasi iudicauit. Mat.
xix. dicēs. Amen dico vobis. quia diues dif
ficile intrabit in regnū celorū. Sexto. q2 hec
auaricia expertissimo et potētissimo medico
a cura abstulit vnum infirmū. Iudā. vt3.
Septimo. q2 celeste3 medicū irrisu ei ad vl
timū inficeret. Vñ Lu. xvi. Audiebāt vba hec
pharisei qui auari erāt. 7 irridebāt eū. Octa
uo. q2 hec infirmitas nimis varia est vt peri
tissimi aīarū medici vix eā cognoscant. vt pa
tet in vsurarijs contractib9. symoniis 7 mer
can omb9. Tot enī inuētōes ei modos iue
nit humana malicia in acqrendo tpalia 7c.
Vñ Gen. xx. Abimelech dedit Sare mille
argenteos in velamen oculorū. Nono. quia
Christus cōtra hāc ifirmitatē indixit q2 nul
lus eius discipulus eē possit nisi renūciet oī
bus q̄ possidet. Lu. xiiij. ¶ Quo ad ter
tiū pncipale. Cur diuitie nō satiēt appetitū.
sm q5 dr Ecclesiastes. v. Auar9 nō implebit
pecunia. 7 sm phm li. polit. appetit9 pecunie
est in infinitū. Dicēdū q2 huī9 sūt qnq3 cau
se. Prima est capacitas aīe infinita. que
aptitudinata est ad solum deū recipiendu3
si debet satiari. Vñ Aug. li. cōfes. Fecisti nos
dñe ad te 7 inqetū est cor nostrū donec requi
escat in te. Et Sap. xi. Cum orbis terrarum
sit añ deū quasi gutta roris antelucani. q de
scēdit in terrā. Quō finitū posset satiare infi
nitū. Scd'a causa est infinitas inordia-
ti affect9 7 finitas rerū tpaliū q̄ ad nrā per-
uersa desideria. Nullo enī fine mensuratur
affectus eius q̄ cupit oīuz gloriā ei grāz ha
bere ac supplet ionē defectuū. q5 nō cuiliberi
possibile est. vt patet in Christo pfectissimo
hoīe. de quo Joh. vij. quidā dicebāt. q2 bo-
nus est. alij dixerunt nequaq2. s3 seducit tur
bas. Cū aūt finitū nō possit replere vel pro
portionari infinito. necesse ē vt desideria tē-
poraliū diminuamus. 7 tūc pauca sufficiūt
vt pat3 in aīalib9 brutis. Er. j. Thimoth. vj.
Habētes alimentū ei quib9 tegamur his cō
tenti simus. Jo Seneca. Si vis te diuitē fa
cere nō pecunie est adiiciēdū sed cupiditati
subtrahendū. Tertia cā ē. q2 noua tpalia
acqsita sp vel frequent aliqd vacuus requi-
runt in quo recipiant vel vt custodiant. vel
port9 habēt defect9 āneros. Exēpli grā. Si
acquiris au2 indiges scrinio. sera. 7 camera
si vaccam. indiges stabulo feno 7 famula.
Si adijcis tpalia. plura vis habere fercula.
familiā. 7 ita de similib9 sile ē iudiciū. Jo Ec
clesiastes. v. Ubi multe sūt opes 7 multi sūt
q̄ comedūt eas. Tales enī faciunt sicut mul
ti sitientes q ad extinguēdu3 sitim aquā sal
sam bibunt. nā in eo q aqua ē sitim habet ex
tinguere. s3 q2 salsa est. sitim habet puocare.
Sic tpalia aliquē defectū tollunt. s3 ad alia
plus affectū accēdūt. Jo Joh. iiij. Qui bibe-
rit ex aqua hac. sitiet iterū. Quarta causa
est. q2 errāt in satisfaciēdo potentie que sunt
7 defectum pncipaliter patitur. puta intel
lectus q vult pmū verū sm Auerroim sup
illo pmo metaph. Oīs hō natura scire desi
derat. Et pmū bonū. sm illō 2. eth. Oīa bonū
appetūt. S3 auari si sitim pncipalē vellēt ex
tinguere sciam 7 virtutes deberent pmo ac-
quirere 7 tūc cessaret sitis respectu aliorum
sm illud Joh. iiij. Qui biberit ex hac aq quā
ego dabo. non sitiet ineternum. Quia vero
auari non sic faciūt. sed temporalia que nec
in intellectum nec in affectu3 possunt pone
re sed bene in cistam vel stomachum. ideo
nunq3 satiant. sicut nec ille corporalem siti3
sedaret qui potum in calcium doliū pedes
aures vel huiusmodi poneret. Quinta cau-
sa est. quia aīa est spūalis 7 temporalia sūt
corporalia. talium autem nulla est pportio
Vñ sicut cista nō potest esse pportionata sa
pientie. sic nec aīa tpalibus. ¶ Tertio
pncipaliter queritur. Vñ pueniat tant9 af
fectus ad diuitias. cu3 nō tot curis et malis
acquirant et possideant 7 amittant. Rñ. q
ex trib9. Primo q2 hoīes multū diligūt
corpus. honores. presidētias. 7 huiusmodi.
7 sm humanā estimationem putāt q p pe
cunia3 talia adipiscant. Sed videant hi ex
emplum. Lu. xij. diuitis qui multis diuitijs
cōgregatis ait aīe sue. Jam gaude epulare
7 letare. quia reposita habes multa bona in
annos plurimos. sed ei dicitur. Stulte hac
nocte repetent aniam tuam a te. et que con

gregasti cui⁹ erūt. Scḋo q: hoīes nō cogitant mala puenientia ex diuitijs p̄us tacta. Uñ apls. i. Thimoth. vj. Radix oīuz malorum est cupiditas. id est auaricia. Et iterū ibidē. Qui volunt diuites fieri incidūt in temptatiōes et ī laqueos diaboli. ⁊ in desideria inutilia ⁊ nociua q̄ mergūt hoīes ī interitū ⁊ in pditionē. Exemplū de cōtractib⁹. laboribus. et huiusmodi. Tertia causa ē. q̄a vt prius tactum ē nō cupiditati detrahere student hoīes s; pecunie adijciūt. Unde fere tam īpossibile est qu ē cū auaricie obiecto carere auaricia. sicut luxurie obiecta habēdo. id est mulieꝝ frequētiam et castum eē. Jdō sicut ignis non extinguit sed incēdit si materia lignoꝝ aptoꝝ sibi ministret. Sic ⁊ auaricia. Non ergo mirū q̄ dn̄s diuitias spinis compat Matth. xiij. dicēs. Sollicitudo seculi ⁊ fallacia diuitiarū suffocāt verbum dī. Diuitie eni; scḋm Aug. velut bitumē auiū sunt. ⁊ si eas nō capiat. tñ multarum cōtemplationū pennis priuat. Uñ Cesarius diuites in suo statu compat aptissime naui ī mari tempestatibus quassate. q̄ aut perit. aut mergit. aut iactura onerū vacua ad litus venit. Sic re vera diuitū status. aut ad infernum trahit. aut in purgatorium mergit. aut plurimū glorie gradibus priuat.

Capitulum. II.

De obduratio ne que est filia auaricie. ⁊ de misericordia q̄ opponit obdurationi vidēdum ē p̄ncipaliter tria. Primo qd sit obduratio. qd misericordia. qd elemosyna. et q̄ ei⁹ fruct⁹. Scḋo q̄s possit elemosynam dare. qūo debet dari ⁊ qb⁹. Tertio que sint elemosyne spūales. q̄t. ⁊ qūo corpalib⁹ elemosynis sint meliores. A Quātū ad p̄mū notādū q̄ obduratio est q̄dā a misericordie opib⁹ obstinatio. Est aūt misericordia scḋm Aug. xi. li. de ciui. dei. aliene miserie ī corde nrō cōpassio cui cum possum⁹ subuenire cōpellimur. Sūt aūt duplices primorum defect⁹. Quidā spūales qb⁹ subuenit p spūales elemosynas. de qbus in tertio p̄ncipali dicet. Alij sunt corpales. quib⁹ subuenit p corpales elemosynas. vt sūt septē opera misericordie corpalia. p̄cta Matth. xxv. Et hoc versu. Uisito. cibo. poto. redimo. tego. colligo condo. Modo auaricia que est inordinat⁹ amor diuitiaꝝ facit cor durū. et nō pcipere miseroꝝ defectus nec cōpati. aut nō tanti quanti deberet quis p tpalia effectu vel saltem affectu. B Est autē elemosyna scḋm Tho. scḋa ij. q. xxxij. ar. j. opus q̊ indigenti dat aliquid ex cōpassiōe ꝑpi deū. Et sūt elemosyne effectus scḋm Tho. in quarto. tres p̄ncipales ⁊ magni. Primū q̄ satisfacit p peccatis q̄ luciaut ī purgatorio luere deberem⁹. Unū scḋm doctores. Durā. Pe. pa. ⁊ etiā alios in. iiij. dis. xv. elemosyna inter tres ptes satisfactionis. q̄ sūt ieiuniū ⁊ orō. ē communiter mag satisfactoria. supposita pari grā et charitate. Ratio q: in elemosyna virtualiter cōtinent alie ptes. vt ieiuniū et orō triplici de causa. Primo. q: cui dat elemosyna cōstituit eū debitorē ad ieiunādū ⁊ orandum ⁊ ad faciendū alia bona. q̄ pōt q̄ debit loquēdo de debito morali nō ciuili. Scḋo. q: elemosyna ꝑpi deū data ē q̄si quedā oblatio deo facta. Uñ in. iiij. eth. dr. q̄ dona habēt aliq̄d simile deo sacratis. Oblatio autē facta deo vim orōnis habet. frequenter eni plus impetrat donū q̄z supplicatio. Tertio. cum bona exteriora ad cōseruationē corporis ordinent. subtractio coꝝ p elemosynā continet virtute ieiuniū. ⁊ plerūq; cōtingit q̄ aliquis artius viuit ex hoc q̄ sua dedit. ergo elemosyna completius habet vim satisfactiōis q̄z orō vel ieiunium. Et idcirco elemosyna dicitur etiam per scripturā. vt vniuersalis medicina peccati. Lu. xj. Date elemosynā ⁊ oīa munda sunt vobis. Et Tobie. iiij. Elemosyna ab omni peccato liberat ⁊ a morte. ⁊ non patiet animā ire in tenebras. C Secūdus effectus seu fructus elemosyne ē q̄ misericordes p opa misericordie frequenter a magnis pctīs resurgūt. Uñ Matth. v. Beati misericordes q̄m ẜc. Et Matth. xxv. disceptatio fiet d̄ misericordie opib⁹ q̄ ibi enūerant. Et i. Thimoth. iiij. Pietas ad oīa valet. dicit.

glo. Amb. Ois sūma discipline christiane i misericordia et pietate est quā aliqs sequens si carnis lubricū patit. sine dubio vapulabit sed nō peribit. Quā autoritatē Tho in iiii. dist. xlvi. exponens dicit. qꝫ sic intelligi pōt. qꝫ i vita ista existētes. illi q ex fragilitate i carnalia pctā incidunt. mortalia seu venialia. p opa misericordie ad pniam disponunt. vñ talis non pibit. id ē. disponet p talia opera ad non peundū. Ad idē est Aug⁹ in epla ad Euodiū. vbi refert Aug⁹ se a Ginnadio medico audiuisse. qui Ginnadi⁹ cū iunior cēt elemosynas magnas daret. et cū de vita post mortē dubitaret. dormiēte Ginnadio apparuit ei iuuenis pulcerrim⁹. et se sequentem duxit ad ciuitatē in qua sonos audiuit ad dextrā supra modū suaues. quos cum a iuuene audiss3 fore gaudia btōr2 eius glauit Ginnadius. Alia aūt nocte iuuenis iterū dormiēn apparēs querit. an se id est iuuenē cognoscat. Qui rñdit. qꝫ sic. Et iuuenis p q. Rñdit Ginnadi⁹ p visionē alterius noctis. Et iuuenis. nunqd vides me in somno. Respō. Ginnadi⁹ qꝫ sic. Et iuuenis. vbi est modo corpus tuū. Rñ. Ginnadi⁹ in cubiculo meo. Et iuuenis. scis ne in eorū corpusculo ligatos oculos tuos habere ⁊ nihil eis mediātibus videre. Rñ. Ginnadi⁹ scio. Et iuuenis. q ergo sūt oculi qb⁹ nunc me vides. Et ille nō iueniēs qd rñderet. obmutuit. Et iuuenis ait. Sicut oculi carnis tue iā me ñ vidēt. s3 oculi tue mētis. sic post mortē3 corpore iacente. aīa viuit. ⁊ oculis mētis vidbit noli esse āmodo incredulus. Qua ex visiōe oīs dubitatio a Ginnadio recessit. opib⁹ misericordie. dicit Aug⁹. adiut⁹ Vñ dicit Hiero. Nō memini me legisse male mortuū3 q libent exercuit opa pietatis. Habet enim multos intercessores. ⁊ ipossibile ē multor2 p̄ces nō exaudiri. Et Leo papa. Quicqd i opa pietatis expendit nō minuit s3 auget. nec vnqꝫ apud deū pire potuit qd fidelis benignitas erogauit. dū qdcunq3 tribuit id sibi ad p̄miū recōdit. D Tercius effect⁹ elemosyne ē meritū p̄mij essentialis et accidental. et hoc sm qꝫ magis dat de tpalib⁹. vel sm qꝫ ex maiori charitate dat. Vñ dicit Tho i iiii. dist. xv. tractando questionem. An plus mereat de p̄mio et fructu. q dat multū de tpalibus. vel an ille qui dat modicum ex magna charitate. sic rñd3. Elemosyna efficaciā habet ex ipso faciente inquātū ē quoddā opus meritoriū. ⁊ ex recipiēte inquātū obligatur ad orādū p illo qui elemosynā dedit. Sic ergo cōsideret elemosyne efficacia ex pte recipientis. sic maior efficacia in maiori dato cōsistit. inquātū p hoc plures ⁊ magis debitores efficiunt. Ex pte aūt dantis sic respectu p̄mij essentialis efficacia elemosyne magis pensat ex affectu q3 ex dato. sed respectu premij accidētalis. vt puta remissionis pene. vl alicui⁹ hmōi magnificat efficacia elemosyne ex magnitudine dati. nisi ex altera parte intēsio voluntatis magnitudini exterioris dati prepōderet. pōt tñ tam intensa esse voluntas. qꝫ etiam oēm penā absorbet et reatū3 sicut dicit de cōtritiōe. E Et scdm hoc intelligit illa glo. sup illō ps. Qui seminat i lachrymis. Magna inqꝫ voluntas multum dedit. multū seminauit. In hac voluntate illa vidua que minuta duo misit ī gazophilacium seminauit hec glo ⁊ Tho. Et sup. ī dist. iii. dicit. Act⁹ exterior nihil adiūgit ad p̄miū essentiale. tātū enī meret q h3 pfectā volūtatem aliquod bonum in faciēdo. quātū si faceret illud. Idō vbi supra idē Tho. dicit in iiii. Nullus ab elemosyna excusat. q2 si pecunia dēest obsequiū pōt facere. vel op⁹ misericordie spirituale. ⁊ si hoc deesset. voluntas cōpleta sufficeret. hec Tho. Ex p̄dictis patet qꝫ elemosyna habet tres effectus. de qb⁹ Ecc. xix. Perde pecuniam pp̄ter fratre3. pone thesauros in preceptis altissimi. ⁊ pderit tibi magis q3 aur2. quo ad primum effectu3. Quo ad secūdum sequit ibidē. Conclude elemosynam i sinu pauperis. ⁊ ipa p te orabit. Quo ad tertium dicitur ibidem. Et curabit te ab omni malo. Verum quia hos effectus elemosyne potissime diuites negligunt sepe. F

Notandum sm Armicanum sermone de ephia. qꝫ tria sunt genera hominū habentiū diuitias. Primi qui in vita sua nihil p⁹

mortem in elemosynā dandū ordinānt. et n
vita modicā elemosynā aut nullā donant.
preuēti morte. aut alia ipꝑediti citra morta
le peccatū. Alij sūt q̄ in vita nō dant. sꝫ ī vita
ordinant vt elemosyne post mortē eoꝝ dent
Tertij sūt qui in vita dāt elemosynas. Pri
mi sunt desides. secūdi simplices. tertij pru-
dentes. De pmis ⁊ tertijs sciendū. q̄ vtilius
est hoī vt det quis denariū vnū ī vita sua
q̄ʒ vt totus mūdi diuitie alterius ordinati-
one solū post eiꝰ mortē denꝫ p eo in elemo-
synā. quia p vno denario dato ex charitate
in vita. dās meret̄ vitam eternā. vel speciale
gradū essentialis ppetui gaudij. teste Mat
th. x. vbi dicit Christus. Quicūqꝫ dederit po-
tum vni ex minimis istis calicē aq̄ frigide tā-
tum in noīe discipuli. amen dico vobis n̄ p-
det mercedē suā. Quāto ergo magis mere
tur q̄ amplius dat in noīe discipuli. id est. ex
charitate qua q̄sqꝫ Christi discipulꝰ efficit̄.
Per nullum aūt bonū datum pro eo post
mortem alterius dono. etiā si daret̄ mūdus
corporeus. pōt defuncto mereri gradus p-
petuus gaudij in vita eterna. sꝫ tantū dimi-
nutio purgatorij aut eius totalis pene abla
tio. Quia s̄m oēs doctores theologie nullꝰ
pōt alteri mereri excepto Christo augmētū
gratie. et p p̄ns glorie. sꝫ quilibet solū sibi. li
cet aliq̄s alteri mereri possit diminutionē
pene. De stulticia ergo pmoꝝ et secundorū
licet minor sit. dicit Salomon Ecclesiastes
iiij. Consideraui et repperi aliā vanitatē sub
sole. vnus est ⁊ secūdū nō habet. non filium
nō fratrē. ⁊ tamen laborare nō cessat. nec sa-
tiant̄ oculi eius diuitijs nec recogitat. dicēs
Cui laboro. et defraudo aīam meā bonis.
De secūdis etiā patꝫ. q̄ñ aīam suā defrau-
dant. comparando actū donatiōis denarij in
vita et ordinatiōis rerū post mortē. Ista vir
tus vt dicit phs. ij. eth. est circa difficile. Et re
gnū celoꝝ vim patit̄ Matth. xj. ⁊ Math.
vij. Intrate p angustā portā. q꞉ lata porta
⁊ spaciosa ē via que ducit ad pditōnē ⁊ mul
ti sūt q̄ intrāt p eam. Quā angusta porta et
arta via ē q̄ ducit ad vitā. et pauci sūt q̄ inue
niunt eā. G Ex q̊ patꝫ q̄ etiā meritum
exigit actū difficilē saltē ex pte opis. sed in or-
dinatiōe tue pecunie dande post mortē m
bil est difficile tibi. Quid eni paterís cū pꝰ
mortē p vno distribuit̄ p te. q̄ necessario velis
nolis carebis. datio aūt volūtaria vnius de
narij in vita saltē aliquā molestiā tibi infert
quia amatū tradis. multi ergo animā de-
fraudāt bonis q̄ in vita dare potens ordiat
p mo post mortē dandū. Est tñ alterū meri-
torum sed tñ longe minus tertō. Raro eni
heredes propter auariciā exequunt̄ fideli
ordinationem.

Capitulum. III.

Videndum est

nūc q̄ñ teneamur dare ele-
mosynā vel non. Ubi sciē
dū q̄ dare elemosynā s̄m Tho. sc̄da. ij. q. xx
ij. aliq̄ñ est p̄ceptū. aliq̄ñ cōsiliū. aliq̄ñ prohi
bitum. de quibꝰ tribꝰ videndū erit. A
Preceptū est. Primo. q̄ñ primꝰ ē cōsti
tutus in vrgēte necessitate ⁊ piculo vite aut
grauis infirmitatis. ⁊ iste qui videt non ha
bet tūc illā necessitatē sꝫ supfluum quo ad il
lam necessitatē indigenti tūc dare ⁊ s̄m pos-
sibilitatē subuenire isti in sua necessitate in
victu ⁊ vestitu cadit sub p̄cepto. vt cū quis
occurrit in tali articulo cōstitutus q̄ circa
eū apparent pbabilia signa extreme necessi-
tatis future nisi ei subueniat̄ si tūc nullꝰ ap-
paret in pmpto qui possit aut velit ei subue
nire tu teneris q̄ntū tibi ē possibile de tuo
dando. aut aliunde ordināndo. qd' si negligas
peccas mortalit̄ ɔtra p̄ceptū de dilectōne p
ximi. Un̄ Amb. Pasce fame morientem. si
nō pauisti occidisti. Ita etiā de qualibꝫ alia
necessitate intelligēdū est. Itē Basilius. Est
panis famelici quē tu tenes. tunica nudi quā
ɔ̄fuas. indigēns aurū ⁊ argētū qd' possides. q̊
circa tot iniuriaris q̊t exhibere valeres. Et ad
dit Tho. di. xv. Obligat p̄ceptū q̄ñ apparēt
pbabilia signa extreme necessitatis fut̄e. nisi
ei subueniat̄. vt cū q̄s videt aliq̊s ipotētes t'
pigros ad subueniēdū. ⁊ paupem idigētem
cibo ⁊ potu ⁊ alijs vite necessarijs. nec sibi sa
tisfacere posse. Non enim est expectanda vlti

ma necessitas. q: forte non posset iuuari na
tura iam fame vel sin ɔsumpta. Dicit enim
Chryso. sup. Joh. Non oportet pauperē vlu
lantē deceptorē vocare. Non aut dictorū est
q: charitas plꝰ diligit vitā ꝓximi q̄z oīa bo
na tpalia etiā decētia statū. Un beatus Mar
tinus cū idecētia vestitꝰ sit vestiuit paupe
rem. Et hoc ē p̄ceptū Joh. bap̄tiste. Lu.
iij. Qui habet duas tunicas. qđ ē de necessi
tate. det vnā z nō habēti. qđ est nature. quia
extra paradisū nō pōt viuere nudus. Uide
mus etiā bruta natur alr̄ subuenire patien
tibꝰ necessitatē. Un̄ gallina nutrit alienos
pullos. & canis quidā alienos fetus. Sic etiā
beatus Dionicius necessaria q̄ ad statum suū. &
supflua quo ad psonā. libros. & oēz supelle
ctilez vēdidit ꝓpter famē pauperū palentiū. Nō
q: & epulo ī fecit. d q̄ Lu. xvi. idcirco sepultꝰ
ē in inferno. B Secūdo elemosynam
dare ē p̄ceptū qñ q̄s habet supflua. Supfl
cia eni sūt tpalia. Quedā sūt necessaria hoi
Alia supflua. Necessaria sunt adhuc dupli
cia. Quedā simplicit sine quibꝰ hō ē nō pt
aut viuere. Alia sunt necessaria nō simplici
ter. s̄z sine quibꝰ cōuenient vita transigi non
pōt fm̄ statū & cōdicionē psone ꝓprie. & alia
rum psonarū quarū cura ei incūbit. Et tunc
que vltra necessaria hec sūt dicunt supflua.
Unde qñ q̄s talia habet supflua ista fm̄ Ar
micanū z sub p̄cepto tenet distribuere in ele
mosynā pauperū. aut in alios pios vsꝰ. qđ
si q̄s nō facit transgredit mandatum dei et
peccat mortaliter. Nō patz q: Lu. xj. dic Chri
stus. Qđ sup est date elemosynā. et ecce oīa
mūda sūt vobis. Et loquit p̄ceptiue. Ideo
Christus ad ignē eternū cōdemnat eos qui
esurientes nō pauerūt. sitiētes nō potauerūt
& ita de alijs. Math. xxv. Qđ nō diceretur
nisi elemosynā dare caderet sub p̄cepto. & n̄
de necessario nisi in casu necessitatis agit de
supfluo. Idē vult beatus Joh. in iij ca. 1. vbi n̄
solū affirmat. s̄z etiā ꝓbat. q: qui in reseruati
one diuitiarū supfluarū claudūt viscera pie
tatis necessitatē patiētibus. peccāt mortalr̄
q: dicit. q: charitas dei nō manet in eis. eo q:
nō diligūt ꝓximū ope & veritate. s̄z tantum

verbo et lingua. Itē ꝓbat Tho. scđa. ij. q.
lxvi. adē sic. Ea que sunt iuris humani non
pūt derogare iuri naturali vel diuino. s̄z fm̄
naturalem ordinē et diuina puidentia i sti
tutum. res iferiores sūt ordinate ad hoc vt
ex eis subueniat hominū necessitati. Et ideo
p rerū diuisionē et appropriationem de iure
humano ꝓcedentez nō impedit qn hoīs ne
cessitati subueniendum sit ex huiusmodi re
bus. et ideo res quas aliquis supabundāter
habēt ex naturali iure debent pauperum su
stentationi. C Itē de istis q̄ supflua di
uitiarū cōgregant dicit Augꝰ li. de decem
chordis. Seruat tibi pater tuꝰ. seruas tu fi
lijs tuis. seruat et filij tui filijs suis. & nullus est
seruaturus preceptū dei. Quare illi non ser
uas oīa qui te et alios fecit ex nihilo. neq̄z ei
melius cōmittis patrimonium tuum filius
tuus q̄z creator tuus. hec ille. Uerū quia pl̄et
dicunt se excusando temporalia se retine
re amore filiorum. q̄bus puidere voluīt. vbi
tamē auaricia sepe est in causa. Idcirco sub
dit Augꝰ. Aliminat amator sine seruator di
uitiarum filium suū. tūc vnq̄z si ꝓpter filiuz
seruabat mittet post illū partem suam. qua
re illam tenet in seculo et relinquit filium ab
animo. redde illi quod suuz est. redde illi qđ
seruabas. si ꝓpter ipsum sic agebas. mortuꝰ
recessit ad deū. pro illius debentur pauperibꝰ
Illi eni detur ad quē p̄cessit qui & dixit. Qđ
vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis.
Uidete fratres quia mendaciū est q: homi
nes dicunt. scilicet filijs meis seruo. q: auari
sūt homīes ideo diuitijs excecati sic mētiūt.
hec de Aug. Idē patz de patre qui si in diui
tijs filium aut filiā haberet q̄ reformate reli
gionis locū intrare vellet. pater ei minꝰ q̄z
alteri in seculo manenti daret de pecunijs.
nec de residuo elemosynā faceret. et quo pa
tet patris auaricia. Unde concludit Armi
canus. vbi supra. Basilius. Chryso. Hiero.
Aug. Amb. Greg. & Bern. p̄ ceteris quāti
ego intelligo et corū z scriptura sententiali
ter tali argumēto vtunt. Quicq̄d enim sup
fluū in bonis pauperum computat. cū igit
superfluum illud eis subtrahis. nic subtra

bis qd̄ eis debet. ꝛ ꝑ ꝯsequēs nō eis irrogas
soli iniuriā. sed etiā cōmittis rapinam. et si
ex illa causa moriunt̄ paupes. sic subtrahē
do quod eis debet. eos occidis. B
Sed queritur. Quid sit supfluū. Rn̄. Sm̄ eun
dem Armicanū ibidē. et Pe. de pa. in. iiij.
dis. xv. ꝛ alios qui etiā minus loquunt̄ de ꝓ
posito Supflua bona sunt q̄ nec necessaria
sūt psone nec statui. nec psone accommoda
ad hoc vt psone status ꝛ honestas seruetur
Ex quo pȝ q̄ in hoīe sunt quattuor cōside/
randa. q̄ȝ q̄ȝlibet aliqd̄ requirit de diuitijs
p̄ q̄ pōt q̄s rimari an ꝛ que habeat supflua.
Primū est psona ppria qui. irū ad eius tē/
poralem vitā. cōplexionē sensus. ꝛ oīa natu
ralia. vt hō ꝯseruet in cōuenienti habitudine
et in valitudine corpali. q̄ sufficiat ei ad exer/
citiū opeꝝ spūaliū aīe. ꝛ etiā exercitio corpo
raliū opeꝝ que sibi ex officio statu. aut socie
tate. ꝛ eoꝝ cū quib⁹ viuit necessario incum/
bunt facienda. necessaria sūt ei aliqua tpalia
vt cib⁹. pot⁹. vestis. hospitiū. ꝛ cetera huius/
modi. sine quib⁹ hec fieri nō possent. et iste
diuitie ad hoc reqsite dicunt̄ necessarie pso/
ne. ꝛ ad sic cōseruādā psonā in bona disposi
tione naturaliū ꝛ cōuenienti valitudine vn⁹
plus indiget q̄ȝ alter. Aqua eni rustico suf/
ficiat. que sola potata infirmaret diuitē aut
debilem in complexione. Simplicia et mo/
dica vestimenta sufficerēt forti q̄ tn̄ nō suffi
cerent debili et sic de alijs. Et qd̄ secūdo est
necessariū p̄mo esset supfluum. Et sūt p̄fata
non solum intelligenda de necessarijs vni p
sone soli. sed de necessarijs psone pn̄cipali et
oībus quoꝝ cura sibi necessario incūbit. vt
vxoris ꝛ filioꝝ ꝛ similiū. Et notāter dr̄ neces/
sario incūbit. q̄ȝ nō ē sic de psonis sponte as
sumptis ad pompā vel ad aliā supfluitatē.
Ex q̄ patet iteꝝ q̄ vn⁹ pluribus indiget q̄ ad
hoc q̄ȝ alter. q̄ȝ habēs infirmā vxorē pl⁹ indi
get q̄ȝ habēs sanam. E Secūdum in
hoīe cōsiderandū. est honestas psone. q̄ est
excellētia psone in aliqb⁹ bonis. que ei insūt
rōne quoꝝ reddit̄ psona honore digna. q̄a
Tho. secūda. ij. q. cxlv. dicit. Honestum ē ali
quid ex hoc q̄ est honore dignū. Unde Ysi.
Isid. honestas dr̄ quasi honoris status. Et
q̄ȝ honestas hoīs maxime cōsiderat̄ sm̄ vir
tutem et opa virtuosa. Ideo inter oīa hoīs
bona virtutes reddunt eū magis honore di/
gnū. Un̄ phs p̄mo eth. dicit. q̄ honor ē pre/
miū virtutis. Et iiij. iiij. In veritate soli boni
sunt honorandi. Ideo etiā honestas psone
maxie ē virtus psone. ꝛ opa ei⁹ bona. Unde
si nobilitas generis ꝛ aliq̄ exteriora faciunt
hoīem excellentē aut honore dignū. hoc est
solū in opinione hoīuȝ errantiū. aut inquā/
tum inuitāt hoīem ad virtutū opa. Et dr̄ no/
tanter. q̄ vera honestas psone cōsistit i his
que faciūt vere honore dignū. vt sūt virtutes
scientie ꝛ opa virtutū. quia honestatē perso
ne nō faciūt multe diuitie. grandes familie
vestes p̄ciose. apparat⁹ mēse. domus glori
ose. ꝛ silia exteriora. sed magis inhonestum
faciūt ꝛ signa sunt supbie ꝛ auaricie insatia
bilis sicut etiā indicia virtutū easdē ondunt
F Tertiū in homie cōsiderādū est sta/
tus ei⁹ seu officiū vel artificiū vel alia habi
tudo ipsius in cōitate. qd̄ totū cōprehendit̄
sub statu. Ad statū aūt sepe multa reqrunt̄
que officia taliū exigunt. Un̄ magister ciui
um plus indiget ceteris parib⁹ q̄ȝ simplex
ciuis. Plus dux q̄ȝ comes. Plus epūs q̄ȝ
pleban⁹. ꝛ sic de alijs. Itē mechanic⁹ vnus
indiget de instrumētis sue artis. de materia
quā faciat. et de talib⁹. Un̄ ad hoc q̄ hō exe/
quat̄ cōuenienter ptinentia ad statū suuȝ ne/
cessaria sunt sibi p̄fata vltra duo p̄ma. ꝛ illa
dicunt̄ necessaria statui. G Quartū
in hoīe ꝯsiderandū est honestas stat⁹. Et si/
cut honestas persone p ea que dicta sunt se/
cūdo mēbro. nō ē grandis familia et hmōi.
Sic nec honestas status est huiusmodi. sȝ ē
virtutes tali statui debite et factio operum
tali statui debitoꝝ. ꝛ pn̄cipaliter opa exteri/
ora rationi recte cōmensurata. que homini
ratione status sui vel officij facienda incū/
bunt ad regimen aliorum et profectuȝ tem/
poralium et spiritualiū. Et ad cōseruanduȝ
talem status honestatē sepe vltra predicta
tria que sūt necessaria. requiritur aliqualis
familia. alique vestes. et aliqua huiusmodi

Et diuine ad hoc reqsite dicunt honestati
stat⁹ necessarie τ accōmode. Et illa necessa-
ria sūt differētia fm differētiā statuū. Sta-
tus enī honestior plura in talib⁹ requirit.
Et nota q̄ q̄nto virtutes ad statū ptinentes
sunt excellētiores. τ opa ad q̄ hō tenetur ra-
tione stat⁹ sunt p̄stantiora. tāto stat⁹ vide-
tur honestior. Et ita stat⁹ epi cui p̄ncipalit̄
incūbit regimē oīm in diocesi honestior ē.
q̄ȝ stat⁹ plebani. q̄ solū subministrationē q̄-
rundā habet. ideo etiā licite eps recipit vl-
tra necessitatē psone τ stat⁹ aliquā famili-
am τ vestes τ ples q̄ȝ stat⁹ plebani. Et sic d̄
plebano respectu altariste. Et ducis respe-
ctu militis. Et militis respectu rustici Et sic
que epo q̄ntū est ex pte isti⁹ ꝯdicionis fm
rectā rōem sunt necessaria in diuinis. essent
simplici plebano supflua. τ ecōuerso. De-
bet tn̄ illud qd impedit p honestate status
τ psone esse moderatū. q: fm Aug. li. j. de ci-
ui. dei. de rōe honestatis est vsus rerū mo-
destus. τ recte rōis moderamine mēsura-
tus. q: Aug⁹. ibidē exponit. honeste vti re-
bus. p vti modeste. sobrie. temperatē. τ pie.
Etiā honestas vtriusqȝ videlicet stat⁹ et p-
sone paucis cōtentat. Curiositati vō pōpe
τ vanitati vtriusqȝ stat⁹ totū mū⁹ ē. Ista
oīa deuorāt τ paupib⁹ nihil relinquunt. τ
faciūt q̄ mlti diuersis modis illicitis labo-
rant quō ꝯgregēt diuitias. qb⁹ supbias et
voluptates suas nutriāt τ dilatēt. Istis igi-
tur quattuor p̄sentis ea tpalia q̄ resultant
ex istis quadruplicib⁹ necessarijs dicūtur
necessaria hoī ad trāsigendū ꝯuenicter vi-
tam suā fm exigentiā stat⁹ sui. τ cōdiciōēȝ
psone ppie. τ alioȝ q̄ȝ cura sibi necessario
incūbit. Et d̄ istis necessarijs loq̄tur aplūs.
j. Timoth. vj. dicēs: Habētes alimēta et q̄-
bus tegamur his ꝯtenti sim⁹. Et salomon
Prouerb. xxx. dicit. Dn̄e diuitias τ mēdi-
citatē ne dederis mihi. ȝ tantū victui meo
tribue necessaria. Pro q̄bus fm Aug. ad
Probā orām⁹: panē nostrū q̄tidianum da
nobis hodie ‖ Et homo q̄cquid su-
per illa quattuor hȝ supfluū reputet τ i pi-
os vsus distribuat. q: p̄ceptū est. Et di. c pe.
de pa. dis. xv. in. iiij. q̄ habēs talia supflua n̄
solum tenet subuenire paupi extremā pau-
pertatē paciēti. ȝ etiā paciēti necessitatē i vi-
te honestate. Nō est. q: q̄libet debȝ velle ex
charitate primo qd sibi. vn̄ ꝯtra charitatē
faceret si seipsū dehonestaret. eo q̄ crudel'
est q̄ famā negligit. Ideo etiā ꝯtra charita-
tem p̄mi facit si ei⁹ honestati de sic super-
fluo nō subuenit. Ideo beat⁹ Nicolaus
vicino q̄ se dehonestare voluit pstituēdo
filias subuenit. Exemplū de latrone q̄ libe-
rauit vxorē viri⁹ detenti de carcere ꝛc. q̄nui
videret maior necessitas vt. ibi peccatum
Etiā Neemias τ Esdra quasi d̄ mortali re-
pehēdunt israelite. de hoc q̄ fratres possi-
debant in seruos τ ancillas d̄ītes eis vicnū
τ vestitū. q: nō tenebāt eos fm decentiam
status sui cū essent liberi τ nō serui. Et d̄ su-
perfluo quo eos tenebāt seruos. poterant
eos tenere vt liberos. vel mutuādo vt To-
bias fecit Gabelo de sua abundātia dādo
p̄rimo. vel ad decēter filias suas maritan-
das sicut fecit beatus Nicolaus fm pe. pa.

I Uerȝ cū mediū temperātie nō con-
sistat in indiuisibili. ȝ in latitudine quadā
nō oportȝ q̄ pūctualiter p̄dicta necessaria
sciāt. ȝ exēpli grā Si cētū florem sūt necessa-
rij p̄sale ad q̄ttuor p̄fata. tn̄ q̄ sine dolo τ fm
rōem rectā τ inuestigatione diligentē. cen-
tum τ duos florenos putaret necessarios
nō magna vis esset. q: pūctuale mediū nō
est necessariū scire. Ex quo patȝ q̄ȝ mlti sunt
iniusti possessores temporaliū fures aut ra-
ptores q̄ supflua habēt. de quorū numero
fuit epulo diues q̄ nō legit illicita acq̄sisse.
τ tn̄ est in inferno sepultus. q: supflua non
dedit. Predictis satis ꝯcordat Tho. ij. ij. q.
xxxij. ar. v. Et addit q̄ nō oportȝ q̄ diues vl-
terius ꝯsideret ad oēs casus q̄ possunt ꝯtin-
gere in futuȝ. hoc enī esset de crastino cogi-
tare. qd dn̄s phibet Matth. vj. ȝ debet iu-
dicari supfluū et necessariū fm ea q̄ p̄babi-
liter τ vt plurimū occurrūt. Sȝ diceret
aliq̄s diues. Cuilibet licet re sua vti τ eā rē
retinere. ȝ recipiēdo rē suā ȝ aliq̄s elemosy-
nam nō dabit. ergo non est p̄ceptum dare

elemosynã. Rñdet Tho. vbi supra. Bona
tpalia que hoī ĩ diuinit⁹ 9feruntur eius qdem
sunt quãtũ ad pprietatē. sed quãtũ ad vsũ
nō solũ esse debēt eius. sed etiã alioꝝ qui ex
eis sustētari pñt ex eo qd ei supfluũ. Unde
Basili⁹. Si fateris ea diuinit⁹ tibi puenisse
se sꝫ bona tpalia. an iniust⁹ est deus inequa-
liter nobis distribuens: Cur tu abũdas. ille
vō mēdicat. nisi vt tu bone dispensationis
merita 9sequaris. ille vō patiētie meritis
decoretur. Est panis famelici quē tu tenes.
nudi tunica quã in 9clauĩ 9seruas. discal-
ciati calciũ q̄ penes te marcescit. indigē-
tis argentum qd possides humatum. quo
circa tot iniuriaris. quot dare vales. Hec
est Christi mens Lu. xvi. dicētis. Facite vo-
bis amicos de mãmona iniq̄tatis. vt cum
defeceritis recipiãt vos in eterna taberna-
cula. Un̄ Aug⁹. Omnia bona sua dedit de-
us duob⁹ hominibus. diuitibus terrena.
paupibus celestia. sꝫ de⁹ volēs vtrunqꝫ sal-
uare 9stituit vt hic diuites in sua heredita-
te recipiãt paupes. ⁊ paupes eos in sua he-
reditate collocet. vt vterqꝫ p aliũ colloceĩ.
R Est aũt elemosynã dare aliqñ fm
Tho. ibidē peccatũ ⁊ phibitũ. videlicet de
necessario certo dare. Ubi notat q̄ necessa-
rium dr̄ aliqd dupl'r. Uno mō sine q̄ aliqd
esse nō potest. de tali necessario omino ele-
mosynam dare nō debet q̄s. puta si aliq̄s
in necessitatis articulo 9stitut⁹ haberet so-
lum vnde sustētari possent filij sui ⁊ alij ad
eum ptinētes. de hoc enĩ elemosynã dare
esset sibi ⁊ suis vitã subtrahere. sꝫ hoc dico.
nisi forte talis casu oimmineret. vt subtra-
hēdo sibi daret alicui magne psone p quã
ecclesia vel respublica sustentaret. q2 p tal'
psone liberatione seipsum ⁊ suos laudabi-
liter morti exponeret. cũ bonũ cōmune sit
proprio pferendũ. Un̄ iij. Reg. xvij. vidua
victum suo ⁊ filij pposuit victũ Helie dicen-
tis. Fac mihi subcinericiũ panē. tibi autē et
filio facies postea. Laudabiliter enim pferre
poterat vitã helie q̄ cura⁹ fuit israel ⁊ auri-
ga eius. ⁊ morti se exponere. Et sic patet. q̄
etiam duo casus sunt in q̄bus elemosyna
est in phibitione. Primo rōe dãnis qui
equaliter indiget. vl' plus in ppria persona.
Ratio est. q2 charitas ordinata incipit a se
ipsa. Un̄ Ecc. xxx. Miserere aīe tue placēs
deo. Secūdus casus qñ indiget pro suis.
Un̄ j. Timoth. v. Si q̄s suoꝝ et maxie do-
mesticoꝝ curã nō habet. fidē negauit. ⁊ est
infideli deterior. Un̄ Aug⁹. Si q̄s vult fi-
lios exheredare ⁊ ecclesiam instituere. aliũ
querat q̄ꝫ Aug. p 9silio. et intelligit casus
nisi alia rō vtilitatis publice 9trariũ suade-
ret. vt supra dictũ est R. Qñ vero ele-
mosynam dare sit 9siliũ. ⁊ qñ q̄s potest d̄
necessario elemosynã dare. illud docet vbi
pus Tho. dicēs: q̄ secūdo modo aliqd dici-
tur necessariũ sine quo nō potest 9uenientē
vita trãsigi fm 9dicionē vel statuꝫ psone
pprie ⁊ aliaꝝ psonaꝝ quaꝝ cura ei incũbit.
Huiusmodi necessarij terminus nō est in
diuisibili 9stitut⁹. sꝫ multis additis nō po-
test diiudicari esse vltra tale necessariuꝫ. et
multis subtractis adhuc remanet vñ pos-
sit aliq̄s 9uenienter vitã trãsigere fm statuꝫ
ppriũ. De huiusmodi ergo elemosynaꝫ
dare est bonũ. ⁊ nō cadit sub pcepto sed sb
9silio. Inordinatũ aũt esset si aliq̄s tãtum
sibi de bonis pprijs subtraheret vt alijs lar-
giretur. q̄ de residuo nō posset vitã trãsige-
re 9uenienter fm ppriũ statuꝫ ⁊ negocia oc-
currentia. Nullus enĩ incōuenienter viuere
debet. Sꝫ ab hoc tria sunt excipiēda. Quo-
rum pmũ est. qñ aliq̄s statũ mutat. puta p
religionis ingressum. tūc enĩ oĩa sua largi-
ens ppter christũ. opus pfectiōis facit. se in
alio statu ponēdo. Secūdo qñ ea q̄ sibi sb-
trahit et si sint necessaria ad 9uenientiam
vite. tñ faciliter resarciri pñt vt non sequatr
maximũ incōueniens. Tertio. qñ occurre-
ret extrema necessitas alicui⁹ priuate psone
vel etiã aliqua magna necessitas reipubli-
ce. In his enĩ casib⁹ laudabilit' aliq̄s preter-
mitteret id qd ad decentiã sui stat⁹ ptinere
videretur. vt necessitati maiori subueniret.
Hec Tho. M Secūdo pncipaliter sci-
endũ: Quis dare possit elemosynam. Rñ-
det fm oēs q̄ illi q̄ habēt dominiũ liberuꝫ

tpalium vel amministrationē taliū ꝛ ptātē ero
gandi. vt religiosi q̄ hñt dispēsationē a pla
to sibi cōmissā: dare pñt elemosynā ſm cō
mūm vl' ꝑsumptū. Si vō nō hñt dispen
satione sibi cōmissam. nō pñt dare corpalē
elemosynā sine licētia plati expressa vl' ꝑsu
pta. nisi in necessitatis casu extreme. Rō di
cit est. q: nihil habēt ppriū. Famuli etiā do
minoꝝ nō pñt dare elemosynā de reb' do
minoꝝ suoꝝ. nisi panē ꝛ supflua coquine. ꝛ
hmōi. q̄ nō inferūt sensibile nocumētū. dūq̄
bus eis ꝯstat. aut verisimiliter ꝑsumit q' nō
displiceat dñis suis. Si enī alias darēt. nūc
contrectarēt rē alienā inuito dño. ꝛ sic furtū
cōmitterēt. Filiusfamilias q: ea q̄ habꝫ sūt
patris. nō pōt dare elemosynam. nisi forte
aliquā modicā. de qua pōt ꝑsumere q' pa
tri placeat. nisi forte alicui' rei esset sibi cō
missa dispēsatio a patre. Ut Uxor etiā
nō pōt de omnib' sibi ꝛ marito coib'. sed
ſm Tho. Ray. ꝛ Pe. pa. pōt facere elemo
synam ꝛ alienationē sine licētia viri in mł
tis casib'. Primo si uxor habet res pa
rafernales. i. pprias res pter dotē vbi hui'
modi de ꝯsuetudine loci habēt. Secū
do si sit lucratiua. ita q' exhibita debita gu
bernatiōe dom' opis suis lucrat. pōt de illo
elemosynā dare. nec illud intelligit de duce
do expēsas vict' sui. q: vir tenet ad oīa hu
iusmodi onera ppter dotē ꝛ ppter obseqū
ab uxore exhibitū. Rō dicti est. q: talis mu
lier virago est ꝛ q̄si virilis. Tertio de re
bus viri. vt de pane vino ꝛ huiusmodi q̄ d
approbato more solēt ad dispēsationē uxo
ris ptinere. pōt et debet dare elemosynas
moderatas tñ ꝛ ſm facultatē viri. ꝛ maio
rem vel minorē multitudinē ꝛ necessitatē
paupeꝝ. Intellige etiā de reb' dotalibus. ꝛ
si vir aliq̄ñ phibeat pfata vbo. pōt m̄ pba
biliter credere q' nō intēdat omnino phibe
re elemosynas dare. sꝫ supfluitatē nisi apte
cōtrariū appareret. tūc nō tenet dare nisi in
articulo necessitatis. Quarto si uxor pe
grinatur. ꝛ vir expēsas taxatas dedit. si vult
sibi subtrahere pōt paupib' dare. Quī
to in extrema necessitate. q: tūc oīa sūt coīa

Sexto pōt alienationē reꝝ facere sine li
centia viri ad vitandū damnū viri. sic Abi
gail. j. Reg. xxv. q: mulier habet ppietatē
in cōmunib' bonis sicut ꝛ vir. Unde si per ne
gligentiā vel malitiā viri imminet piculū
pōt ipsa obuiare. Septimo si vir sit fatu
us. nūc enī dispēsatio dom' ptinet ad uxo
rem. nisi aliter p superiorē fuerit ordinatū.
O Octauo si vir absens nō posuit di
spensatorē dom' sue loco sui. Sꝫ q̄bus
danda est elemosyna. Rñ. ſm Ray. Iste q̄
posset dare omnib' indigētib'. tal' indistin
cte omnib' indigētib' dare deberꝫ. vt docꝫ
Chryso. sup eplam ad Hebr. Exēplo Loth
ꝛ Abrae. q̄ quoniā oēs indifferēter recipi
ebāt inter alios etiā angelos recipe meru
runt. si enī nō oēs recepissent forsitan ꝛ an
gelos repulissent. In hoc enim casu addit
Chryso. Quiescamus ab hac surda ac dia
bolica ꝛ pemptoria curiositate. s. discernen
di inter pauperē ꝛ pauperē. non enī ex vita
eorum q̄s recipis mercedē tibi retributur'
est deus. sꝫ ex volūtate ꝛ bonorificētia mul
ta ex misericordia ꝛ bonitate. Imo ſm gre
goriū. excoicato danda esset elemosyna et
cuilibet manifeste peccanti. nisi ex securita
te cibi vel elemosyne negligeret iusticiam.
In quo casu dicit Aug'. Utili' panis esu
rienti tollit. si de cibo secur' iusticiā negli
gat. q̄ꝫ esuriēti panis frangat vt iniusticie se
ductus acqescat. Intellige tñ hoc nisi talis
esuriret ad mortē. Unde dicit Pe. de pa. Ri
baldo panis. nō pecunia dāda est. ne luxu
rietur. Iusto ergo ꝛ sancto est dāda elemo
syna. iuxta illud Ecc. xij. Da misericordi. et
ne susceperis peccatorē. nisi solū vt foueat
natura nō culpa. Propter decē enī iustos
olim pepcisset de' pentapoleos Gen. xviij.
Bona ergo bonis ſm Aug. creata sūt. pec
catori aūt pane dign' nō est q̄ vescat. P
Propinqtas etiā ſm Aug. li. j. de doctri
na christiana debet inspici. q: illi q̄ sūt nob
magis ꝯiuncti quasi quadā sorte nob ob
ueniunt vt eis magis puidere debeamus
Utilitas etiā inspiciēda est. q̄ expectatur a
persona cui subuenitur. vel ab eis data est

p̄dicatorib⁹ maxīe ꝛ p̄latis ex debito subue
niatur. Vn̄ sacerdotib⁹ ꝛ p̄bris annona olim
dabat̄ de publico. q̄ꝛ multitudo sapientū sa
nitas est orbis terrarum. Sap. vi. Et leuite eti
am nutriebant̄ de bonis coib⁹. vt p꞉ Leuit.
in multis locis. Magis aūt p̄dicatori sub
ueniendū est. Vn̄ .j. Cor. ix. Non alligabis
os bouis triturantis. Jō dicit Tho. vbi p̄us
in summa. q̄ circa hec est discrecionis ratio
adhibēda ſm̄ coniunctiōis differentiā ꝛ sancti
tatis ꝛ vtilitatis. Q Cui aūt magis sit
danda elemosyna ꝛ plus bn̄ faciendū. dic
Tho. in. iiij. vbi p̄us. Nō est facile determi
nare ꝓpter multas diuersitates boni et ne
cessarij. vt dicit ph̄s ix. Eth. tn̄ hoc ē tenēdū
q̄ ſꝑ magis est reddendū debitū q̄ꝫ bn̄fici
um impendēdū. vt ipse ph̄s ibidē dic. nisi
ex pte altera assit maior bonitas vel necessi
tas. ꝛ ideo parētibus ꝛ ꝓpinq̄s et bn̄facto
ribus. ꝛ eis a q̄bus spūalia accipit. mag̃ de
bet hō elemosynā facere si indigeāt. et cete
ris parib⁹ melioꝛib⁹ magis ꝛ magis indi
gentibus. Et sic ſm̄ has tres cōdiciōes de
bet gradus in elemosyna cōstitui. s. ſm̄ ne
cessariū. honestū. ꝛ debitū. Assignare autē
in singulis. q̄n vnū alteri p̄ferat̄. est impos
sibile. q̄ꝛ singulares cōdiciones q̄ attēden
de sunt. sunt infinite. ꝛ nō cadūt sub arte. d̄
bis aūt discretio docet ꝛ prudentie cōsilium.
Hec Tho. R Tertio p̄ncipaliter vi
dendum est de elemosyna spūali. q̄ vt dicit
Tho. in summa vbi p̄us. est sextuplex. ꝛ sūt
docere ignoꝛantē. cōtra defectū intellectus
speculatiui. cōsulere dubitāti. ꝯ defectū in
tellectus practici. coꝛrigere peccantē. cōtra
inordinatā voluntatē p̄rimi. remittere of
fendēti in q̄ntū p̄rimus peccat in nos. cō
solari tristē. cōtra passionē appetitiue p̄tis
inter quas maxīa est tristicia. poꝛtare one
rosos ꝛ graues. ꝯsequelā peccati. Ex inoꝛ
dinato enī actu. grauiant̄ et ꝯiunctes etiā
p̄ter peccātis intentionē. ſm̄ illud Ro. xv.
Debem⁹ nos firmiores infirmitates alio
rum poꝛtare. i. mo nō solū tales ſm̄ q̄ infir
mi sunt graues ex inoꝛdinatis actibus. sed
etiā quelibet coꝝ onera sunt supportanda.

ſm̄ illud Gal. vi. Alter alteri⁹ onera poꝛta
te. Vltimū est oꝛare. p q̄uā poscim⁹ auxi
lium a deo. Vn̄ vsus. Cōsule. castiga. remit
te. solare. fer. oꝛa. Et sub hi ꝯsule cōp̄hendi
tur doctrina ꝛ ꝯsiliū. Querit̄ aūt vtrū
elemosyne spūales sint melioꝛes q̄ꝫ corpa
les. Rn̄. Tho. ibidē simplr̄ loquendo q̄ sic
Primo ex pte doni. q̄ꝛ illud qd̄ exhibet̄ est
nobili⁹ sꝫ donū spūale qd̄ p̄eminet corpa
li. Secūdo rōe ei⁹ cui subuenit̄. q̄ꝛ spūs no
bilioꝛ est coꝛpe. Vn̄ sicut hō sibi ipsi magis
debet puidere q̄ntū ad spūm. q̄ꝫ q̄ntum ad
coꝛpus. ita et ꝛ p̄rimo quē debet tanq̄ꝫ seip
sum diligere. Tertio q̄ntū ad ipsos actus p
quos ꝛ q̄b⁹ subuenit̄ p̄rimo. q̄ꝛ act⁹ spūa
les sunt melioꝛes coꝛpalib⁹ q̄ sunt q̄dāmo
do s̄uiles. S Ex q̄bus pꝫ q̄ diuioꝛes
sunt p̄dicatores ꝛ docētes sacrā scripturā
ex cōpassione ꝓpt̄ deū pure ꝛ q̄b⁹ aurū ꝛ ar
gentū deest. q̄ꝛ de spūalib⁹ opib⁹ misericoꝛ
die plura facere pn̄t. Vn̄ plus merent̄ illes
nobiles euāgelici canes vlcera Lazari. i. dē
peccatoris sanādo. q̄ꝫ diues epulo mereri
poterat micas dādo. Et ecōuerso plus pec
cat abscondēs talentū dn̄i. s. v̄bū dei. q̄ꝫ di
ues negās micas tpalis sibi. Vn̄ ezech. iij
Sāguinē ei⁹ videlicꝫ petōris d̄ manu tua
requirā. Qm̄ ergo medici visitant infirmos
aut aduocati defendunt pupillos. ꝛ docto
res legū docēt inscios. q̄uāuis nō sit pecca
tum. tn̄ nō est elemosina si fit ꝓpter lucrū
q̄ꝛ nō fit ex cōpassiōe ꝛ ꝓpter deū. Si autē
gratis hoc facerēt. ꝛ ꝓpter deū. elemosyna
esset nō spūalis. sꝫ coꝛpalis. q̄ꝛ ille sciētie lu
cratiue sunt p̄ncipaliter ꝓpter indigentias
coꝛpales supplēdas. Possent tn̄ spūales ele
mosyne cōpari coꝛpalib⁹ ſm̄ aliquē particu
larē casum. ꝛ tn̄c p̄ferri coꝛpales spūali. puta
ta magis pascēdus esset fame moriēs q̄ꝫ p
eo oꝛandū. Sicut etiā ſm̄ ph̄m. Meli⁹ est
indigēti ditari q̄ꝫ ph̄ari. q̄uāuis h̄ simplici
ter sit melius T Querit̄ etiā quomo
do elemosyne sint dāde. vt fructuose deṫ.
Rn̄. p̄mo sunt ex charitate dāde. j. Coꝛ. xiij
Si distribuero in cibos pauperū oēs facul
tates meas charitatē aūt non habeā nihil

mihi prodest. s. ad essentiale pmiū in celo. licet alias multipliciter prosit. Secundo q̄ dāde sunt ex bona intētione nō ppter inanē gloriam. sed tanq̄ deo. q2 qd vni ex minimis christi fit christo fit. Math. xxv. Un̄ Mat. vi. Cū facis elemosynā nesciat sinistra. id est inanis gloria. qd faciat dextera tua. i. recta intentio nō impediat p sinistrā intentionem. Tertio vt ordinate fiat pmo tibi. secūdo pximis. tertio alienis.

Capitulum. IIII.

De furto proprie

D dicto qd directe ꝯtrariat pcepto septimo. tria pncipaliter videnda sunt. Primo vbi expresse cōmittat furtum vel rapina et qt modis. Scd̄o vbi alia cōmittant velate. Tertio quō in reb9 inuētis. A Quantū ad pmū diffinit Raymū. et Ulric9 in tractatu iij. Furtū. q est cōtrectatio rei aliene mobilis. corpal' fraudulosa. inuito dn̄o lucrifaciēdi grā. vel ipsius rei. vl' etiā vsus ei9 possessionis ve. Dicitur pmo ꝯtrectatio. q2 sine ea nō ē furtū pprie. licet interueniat volūtas. vbū vl' scriptura. alias si ꝯcupiscat qs res alienas illicite et sine ꝯtrectatione est trāsgressor alterius pcepti. s. Non ꝯcupisces rē pximi tui. Dicit rei aliene. q2 nō cōmittit furtum in re plenissime ppria. Plenissime dico. q2 si alius haberet in re illa ius. puta creditor cui res est pignori obligata. vt cōmodatarius id est ille cui est aliqd cōmodatū. vel soci9 vel similis psona alia. et dn̄s furtiue surripiens alicui tali psone furtū cōmitteret. Dicitur mobilis corpalis. q2 in reb9 immobilibus vel incorpalib9 vt sunt actiōes et seruitutes. furtū nō cōmittit. q2 talia non pñt cōtrectari ppter suā immēsitatē et incorporeitatē. Dicit fraudulosa. q2 si aliqs credebat rē esse suā. et credebat sibi licere rem suā surripe. nō cōmittit furtū. licet alias teneatur restituere si nō fuit sua. et nō si credebat se facere dn̄o volēte nō facit furtū. q2 nō facit dolū. Dicit inuito dn̄o. q2 si credebat dominū pmissur9 et subest iusta cā credēdi nō teneī. si vo ñ subest causa q̄re debeat credere de hoc teneī. Et di dn̄s inuit9. etiā si videat rē auferri qui ānuis nō ꝯtradicat. Si autē putat facere inuito dn̄o et tñ dn̄s vult. furtum q̄dē facit q̄ntū ad intētionē. et mortaliter peccat. sed nō teneī ad restitutionē. nec dominus pōt petere. obstāte sibi sua volūtate. Dicit lucrifaciēdi grā. q2 si qs alienā ancillam vl' meretricē rapuerit. vel celauerit. nō causa lucrifaciēdi. sed cā libidinis exercēde. nō cōmittit furtū. licet alias grauit peccet. Dicit ipsi9 rei. vel vsus ei9 possessionis ve. q2 nō solū cōmittit furtū. q rei dominium vult lucrifacere sic furtiue. sed etiā q vsū vel possessionē ei. Addit Tho. ii. ii. q. lxvi. q sicut furtū ꝯmittit i occulta acceptiōe rei aliene. Ita et in occulta detentione iniusta.

B Est aūt tā furtū q̄z rapina vt dicit Tho. vbi pius. peccatū mortale. q2 ꝯ diuinū pceptū. vt patuit supra. Et ꝯ iusticiā q vnicuiqz reddendū ē qd suū est. Et ꝯ charitatē de diligēdo pximū. q2 rapina et furto hūana societas periret. Et tā furtū q̄z rapina agrauat ex circūstātiis loci tpis et psone et similibus. Ut si rē sacrā in loco sacro aufert tūc est sacrilegiū aut alia spēs. aut si tpe debito cibi auferat alienā rē. Si etiā psona dānificata paup fuerit i se vel i suo statu. aut in suis heredib9 ex hoc graue damnū patiatur. C Sed q̄ritur. est ne pctm̄ mortale. si qs alteri furet acū vel pennā ad scribendū. vel talē puā rē. Rn̄ sm̄ Tho. vbi pius. q in talib9 reb9 minimis hō cui auferturres nō reputat sibi damnū inferri. et iste q accipit pōt psumere hoc nō eē ꝯtra ei9 voluntatē cui9 res est. et si esset pñs ipse nō dissentiret. ergo si qs huiōi res furtiue. i. alio nesciēte accipit. pōt excusari a pctō mortali. Si aūt habeat animū furādi et alteri īferendi damnū. pōt in talib9 minimis esse peccatū mortale. sic et i sola volūtate furādi ē mortale. vbi etiā extrinsec9 nullū nocumētum inferī. D Ex qb9 patz q multis modis ꝯtra septimū mādatū peccāt homines.

Primo qñ qs rē alienā iniuste aufert alteri. ignorante illo cui9 est. et eo inuito. sic

q̄ si h̄ cognosceret sibi displiceret Et n̄ solū
ɔtra hoc septimū p̄ceptū peccat sed etiā te
neť restituere iniuste ablata. E Sc̄do
seq̄t s̄m Tho. q̄ q̄ rē suā apd aliū iniuste de
tentā occulte reciperet peccaret q̄dē furtum
auferēdo. non q̄ grauat illū q̄ detinet. nec te
neť ad restituendū aliq̄d. vel ad recōpēsan
dum. s̄z peccat ɔtra coēm iusticiā duz ipse
vsurpat rei sue iudiciū iuris ordine preter
misso. Et ideo teneť deo satisfacere. et dare
operā vt si inde ortū fuit scandalū ꝓximo
rum. q̄ illud sedeť. S̄z Petrus aureoli. q̄d
lib. iiij. q. xvij. dic̄. q̄ hec opinio videt habere
veritatē in casu in q̄ psona priuata pōt p iudi
cem siue p psonā cōmunē satis de facili re
cuperare rē suā. S̄z in casu vbi tal' p iudicē n̄
posset rē suā recuperare bono mō. vel q̄ iu
dex nō est p̄ns. q̄ factū ad eius noticiā perue
nire nō pōt. aut q̄ iudex non audet inq̄re
re. vel ille cuius res detineť nō audet aliū ac
cusare. vel alio mō ɔsimili. in tali casu vnus
quisq̄z fit quasi minister iudicis. ⁊ executor
legis. ita q̄ rē suā vel equalē sibi accipe potest
nec peccat in re accepta. nec īmō accipien
di. hec ille. Et p̄bat p Aug. in ep̄la ad macе
doniū. ⁊ p̄ōem. Eandē opinionē Pe. pa.
recitat nec eaz improbat. Tercio peccat
cōtra septimū p̄ceptū q̄ p̄ximo suo nec ī se
nec in re sua eā nō q̄dē sibi vsurpando ⁊ re
tinēdo s̄z siue occulte siue manifeste destru
endo ⁊ corrūpēdo vt q̄ cōburit alterius do
mū. interficit aīalia. aut destruit agrū eius
⁊ siluā vastat. Quāuis enim nihil de illa re
apud eū maneat. tn̄ q̄ p̄ximuz iniuste dā
nificat. peccat ɔtra h̄ p̄ceptū ⁊ teneť dānuz
recōpensare Quarto peccat ɔtra h̄ p̄ce
ptū q̄ huiōi damnū p̄ximo iniuste illatū si
bi nō recōpēsat q̄ntuz pt. q̄d vtiq̄z teneť ni
si ale q̄ dānificat' ē sibi illd̄ volūtarie remit
tat. aut ab eo habeat volūtariā dilationez
aut impossibilitatē restituendi. vel sitem ex
cusationē licitā. Ex q̄ p̄z r̄nsio ad quosdaz
alios casus. Unus est. Quid si aliq̄s accipit
equū vel aliā rē accōmodatā vsq̄z ad certū
locū. ⁊ ipse vltra illū locū p̄cedat cuz illa re
R̄n. s̄m Ray. q̄ furtū cōmittit. nisi in casu
q̄ sciret credebat dn̄m nō fore inuitū sicut ⁊
Alius. Quid si aliq̄s rē sibi ad vtendū cō
cessam alij cōmodauit. R̄n. Ray. q̄ furtū
vtiq̄z cōmittit. q̄ nō erat ei ɔcessa ad vsum
istū Alius casus. vtz creditor cōmittit fur
tum si pignere sibi obligato vtat' R̄n. Ra
ymū. q̄ sic. In h̄ aūt casu ⁊ similibus s. cū furtū
cōmittit in vsu rei. teneť fur ad estimationē
vsus rei. etiā re ipsa dn̄o restituta. s̄m Ra
ymū. ⁊ Hosti. F Quinto peccat ɔtra
hoc p̄ceptū q̄ vineā. agz. hortū. aut q̄dcun
q̄z aliud sue culture cōmissuz infideliter aut
fallaciter colit. ⁊ p hoc p̄ximum suū damnifi
cat. ⁊ teneť ad dānū restitutionē. Idē intelli
gendū puto de q̄libet infideli ⁊ fraudulen
to laboratore. s. carpētatore. muratore p̄xi
mū dānificāte iniuste. Sexto peccat q̄
terminos agroꝝ suoꝝ vineaꝝ. hortoꝝ. prato
rum. vel similiū possessionū scienter dilatat
in damnū p̄ximi sui. p hoc aliq̄d sibi d̄ sua
possessione auferēdo. ⁊ teneť ad restitutionē
nō solū ablati sed etiā fructuū q̄s inde pce
pit. ⁊ q̄s pcepisset dn̄s rei si eā possedisset. de
ductis n̄ expēsis factis p fructibus q̄rendis
ɔgregandis ⁊ cōseruandis. G Septi
mo peccat iudex qui ex cupiditate. timore.
odio. amore. aut ex quacūq̄z alia cā scienter
male iudicat ⁊ sentēciat in damnū p̄ximi
sui. Et s̄m Ray. teneť illi quē sic iniuste lesit
ad omne interesse. Siliť intelligēdū est d̄ il
lo q̄ licet insignarus ⁊ ad talē causam iudicā
dam insufficiēs. tn̄ p̄sumit eā iudicare sine
ɔsilio alioꝝ mag' peritoꝝ q̄ sufficientes re
putati sunt. ⁊ sic ɔtingit eū p ignorantiā in
iuste iudicare ⁊ p̄ximū dānificare. peccat
enī talis ɔtra hoc p̄ceptū iniuste iudicādo
⁊ p hoc ledēdo p̄ximū. ⁊ in foro ɔscientie te
neť leso ad restitutionē. Eodē mō dicendū
est de illo q̄ sufficiēs fuit ad iudicandū. sed
neglexit adhibere diligentiā debitā. q̄ non
studuit ⁊ vidit q̄ studere ⁊ videre debuit. ⁊
sic ex sua negligētia male iudicauit in p̄o
ximi lesionē H Octauo peccat aduo
catus aut p̄curator q̄ scienter defendit cām
iniustā. vt dicit Tho. ij. ij. q. lxxi. q̄ iniustuz
est ⁊ illicitū scienter alicui cooperari ad malū.

faciendum. siue consulendo siue adiuuan
do. siue qualitercūq₃ consentiendo. Unde
Roma. i. Digni sunt morte non solū₃ qui
faciunt. sed etiam illi qui consentiunt facie
ntibus. Tenetur etiam ad restitutionē eius
damni quod contra iusticiā per eius auxi
lium altera pars incurrit. Si vero in prin
cipio credidit causam fore iustam. et i pro
cessu apparet sibi iniusta. debet causam de
serere sine aduersarij damno. vt dicit Ibo.
vbi p̄ius. Nono peccat aduocat⁹ aut
procurator si pro aduerse causam bonam
aufert et eam grauat. aut dampnificat in ex
pensis. aut impedit in execucione iusticie i
hoc q̄ petit dilationes supfluas. aut produ
cit scienter falsa instrumēta. aut falsos aut
corruptos testes. aut iudicat ſm falsas le
ges. aut qualescūq₃ falsas probibitiōes. Et
ſm Ray. tenet parti aduerse quā sic iniuste
lesit ad restitutionē omniū que per⁹ patro
cinium iniustū amisit ¶ Decimo pec
cant qui census et tallias ꝯsuetas et theolonea
vectigalia gongeltas. et silia iuste instituta
aut ab antiqua ꝯsuetudine. cui⁹ ꝯtrarium
nō est in memoria introducta. nō soluunt.
sed in toto vel in pte dn̄is fraudulēter sub
trahunt. et tenent ad restitutionē Unde
cimo q̄ plebano et alijs subtrahūt. aut con
ecclesijs debita. vt qui non soluūt decimas
fideliter. aut oblationes ꝯsuetas. aut alia
huiusmodi. et tenent ad restitutiōē₃ Du
odecimo famuli et famule. qui bona dn̄o
rum aut dn̄a₂ infideliter dispensant alijs.
aut sibi ipsis inuitis dn̄is appropriādo. aut
qui nimis late i ꝓprios vsus talia assumūt
vel etiā q̄ de bonis dn̄o₂ suo₂ ipsis inuitis
elemosynas faciūt contra super⁹ tradita
¶ Terciodecimo mulieres que bo
na viro₂ suo₂ furant. aut ea maritis nesci
entibus aut nolētibus nimis sumptuose
ꝯsumūt in vsus ꝓprios. vel etiā de ipsis bo
nis viro₂ suo₂ elemosynas faciūt ꝯtra eo
rum expssam phibitionē. et ꝯtra ea q̄ supra
de elemosyna tacta sunt. Quartodeci
mo peccāt mulieres adulterātes q̄ filios il
legitimos nutriūt sub expēsis eo₂ q̄ putan
tur patres taliū filio₂ et nō sunt. et sic faciūt
filios suos illegitimos succedere ad heredi
tatem legitimo₂. q̄ tn̄ soli ius hn̄t i patrijs
bonis. Talis enim mulier tali ꝑuat legiti
mos vel mariti in bonis ad vtrūq₃ vl̄ alte
ru₃ ꝑtinētib⁹. Quintodecimo testamē
tarij q̄ elemosynas aut alia legata nō assi
gnant q̄bus ex testamēto assignanda sunt
sc₃ q̄ sibi retinēt. aut propria voluntate alijs
donant q̄₃ illis quibus nominatim per te
statorē ordinata fuerunt. ꝑ hoc eni iniuste
dampnificāt. ꝑuantum in re sibi debita. et te
nentur ad restitutionē ei ¶ Sextode
cimo peccat contra septimū p̄ceptum eti ī
qui rapinam cōmisit. videlicet rem alienā
iniuste auferendo alteri vi vl̄ violētia alio
cuius res est sciente et inuito. et tenetur ta
lis vltra restituere quod alteri sic abstulit.
etiam damnū recompēsare qd̄ iniuste intu
lit. Et illud est generale in omnib⁹ iniustis
dampnificatoribus. Et notanter dictum est
qui iniuste. quia si fieret a iudicitate iudicis
iuste iudicātis. talis occulta et manifesta
receptio nec furtum foret nec rapina. quia
non iniusta. Sicut et filij israel deo iubēte
egyptiorum bona licite receperūt. Uerum
tamen si talis in publica auctoritate posit⁹
auferret alteri res ꝑ violentiā iniuste. talis
peccaret et cōmitteret rapinā. et teneret ad
restitutionē. Sic etiā nec furtum cōmittit
nec rapina₃ qui aufert furioso occulte gla
dium ne occidat. nō iniuste. q₂ nō in alteri
us nocumētū₃ ¶ Decimoseptimo
peccant domini q̄ a subditis suis ꝑ iniustas
tallias aut exactiones indebitas. supflua s.
incōsuetas. subditos suos grauāt. et ab eis
ꝑfata exigunt. Sunt tn̄ aliq̄ casus ſm Ray
mū. et Hosti. in q̄bus licitū est dn̄is vltra
censum debitum aliquod subsidiū mode
ratum exigere. Primus est pro defensiōe
patrie. vt cum patria iniuste ab hostibus
inuaditur. tunc enim subditi non solum te
nentur suas res impartiri. sed etiam te
nentur corpaliter et totalit iuuare et labora
re. Secūdus si dn̄s vult ire in exercitū₃ in
dictum ab ecclia vel pncipe ꝯtra hereticos

vel paganos. nec sufficit ad expēsas. pōt a
subditis petere subsidiū. Tertio si in bello
ex parte suo iusto fuerit capt⁹ ab hostib⁹.
⁊ nō sufficit se redimere absq; dāno graui.
Quart⁹ si debeat filiā maritare. aut filiū
desponsare. Et si aliqua alia cā similis emer-
gat. de qb⁹ vide latius in summis. pōt licite a
subditis petere auxiliū sꝫ moderatū. Si ve-
ro dñs extra tales ⁊ siles rōnabiles causas
vltra ꝯsuetū exigere vellet. teneret̄ ad resti-
tutionē sm̄ Ray. ⁊ alios ¶ Decimo
octauo peccāt ī terdū q̄ ī xtractu ꝯduct-
onis mercēnariū de p̄cio suo nō statim sol-
uēdo dānificāt. Vn̄ dic̄ Alex. de hal. ī sum-
ma. Talis tenet̄ restituere damnū. ⁊ etiam
tantū q̄ntū mercēnario nocuit Vn̄ Leuit.
xix. Nō morabit̄ op⁹ mercēnarii tui apud
te vsq; mane. i. opis merces. Et Ecc. xxxiij.
Qui defraudat mercedē mercēnarij. ⁊ qui
effundit sanguinē frēs sūt. Et Jacobi. v. de
diuitib⁹. Ecce merces opariorꝫ vestrorum
q̄ fraudata est a vob clamat. ⁊ clamor eorꝫ
in aures dñi sabaoth introiuit. Nōt aūt
ille cui p̄ciū solui deberet multiplr dānifi-
cari nō solut⁹. aut q̄r tātū tenet eādē nocte
soluere. aut alimoniā ⁊ alia necessaria eme-
re. vel p̄ncipi obnoxiū fieri. aut aliud hui⁹
modi incurrere ꝑpter carentiā sibi debite
mercedis ¶ Decimonono peccāt q̄
defraudāt dños aut ciuitates ī steuris lici-
te impositis. imo interdū illicite p tyrānos
exctoris. Exēpli grā. Dñs alicui⁹ ciuitatis
sibi subdite iponit aliquā exactionē iu-
stam. sꝫ rectores dicte coītatis p se ⁊ coītate
ꝑ maī⁹ malū euitēt p̄mittūt eidē dño q̄n-
dam pecunie summā ⁊ statuūt quēdā mo-
dū recipiēdi siue colligēdi dictā pecuniā a
singulis de illa coītate. imponēdo cuilibet
certā pecuniā soluēdā sm̄ multitudinē bo-
norꝫ suorꝫ vl' aliē. Posito etiā q̄ aliq̄s ciuiū
dictā summā pecunie vel simul vl' p ptes pro-
mittēs soluere dicto mō recipiat ad firmā
pecuniā impositā coītati dicto mō colligē-
dā. Deinū posito q̄ aliq̄ d' dicta coītate exi-
stimātes hmōi exactionē iniustā. ⁊ iō n̄ sol-
uendā nisi p violentiā ⁊ coactionē aliquā
pecunie summā eis ipositā clam vel occulte
retineāt. Querit ergo Gofred⁹ q̄dli. vij. q̄.
xv. Utrū sic retinētes illud qd' est iposituȝ eis
teneant̄ illd' restituere. ⁊ hoc illi q̄ recepit di-
ctam collectā ad firmā. Rn̄. Debitū est vt
vnusquisq; tanq̄ȝ ps tribuat ad cōe bonū
ꝯseruandū suā portionē. Sicut etiā quisq;
p salute p̄pria tenet̄ dare tyrāno bona exte-
riora. vel p̄mitere plus q̄ȝ p̄mittat se p̄imi ab
eodē. Et bene stāt simul in p̄posito casu. et
in alio. q̄ aliq̄d iniuste ab aliq̄ recipit̄. et tn̄
iuste potest ab alijs exigi. vt si dñs a tyran-
no capit̄. si capt⁹ sine subditorꝫ bonis redi-
mi nō potest. et tn̄ tyrānus iniuste p̄ciū re-
cipit ⁊ restituere tenet̄. ⁊ subditi bn̄ faciunt
dñm liberādo. Sic est in p̄posito. vbi oēs
de coītate sunt sic vnū corp⁹. ⁊ rectores cō-
munitatis q̄n rōnabilit̄ subditis aliq̄d sol-
uendum imponūt. tenet̄ soluere. alias coī-
tatē defraudāt ¶ Uicesimo peccant
q̄ scienter tradūt hominib⁹ malas pecuni-
as. vel alias res p bonis. postq̄ȝ ab alijs sic
ad ipsos puenerūt. Tales enī nec dāt p̄ciū
iustum. nec fideliter agūt. nec bn̄ intendūt.
sed hoc quo ad pecuniaȝ p̄cipue intelligen-
dum est. quādo dat̄ pecunia q̄ est falsifica-
tio monete cōmunis. secus si nō esset falsi-
ficata moneta. sꝫ in vno grosso plus d' argē-
to a casu q̄ȝ in alio ⁊ min⁹ de cupro. ¶
Uicesimoprimo peccant sm̄ plures qui
meliores denarios eligunt de moneta nō
pure argentea. ⁊ resoluunt in argentuȝ. vel
vendunt preciosius. et leuiores eque cha-
re vendunt. Patet. quia tunc monetā red-
dunt minus acceptam. et tales faciunt in-
terdum libram denariorum ita leueȝ sicut
precasores monete. qd' tn̄ omnino illicitū ē.
ergo nocent cōmunitati eadem rōne in ē-
dum sicut isti de q̄bus Prouerbiorū. xj.
dicitur. Qui frumenta abscondit maledi-
cetur in populis ¶ Secundo princi-
paliter videndū est de palliatis furtis ⁊ ra-
pinis. De quibus est Prima regula ma-
gistri Manhei. li. de cōtractibus. Quicū-
q; exhibet se qualem scit se non esse cū p̄pē
hoc p̄ncipaliter q̄ credit̄ esse talis qualē se

cribiber. dat. mutuat. vendit. vel fit aliquid bonum quod non daret aut fieret si sciret non esse talis. illud ipse iniuste percipit. et ad restitutionem tenetur nisi sibi aliunde competat de iure. vel ipse probabiliter ignoret quod hac ratione sibi detur vel fiat. Patet ista. quia si non debetur sibi alias de iure non datur sibi voluntarie. immo involuntarie. quia ex ignorantia cuius ipse est causa per suam falsam exhibitionem et simulationem. sequitur quod ipse fraudulenter recipiat. Si iuxta hanc regulam discuterent se homines quam multi invenirent se iniustissimos occupatores quod de divinis suis gloriantur et aspernantur ceteros ut malos. Primo enim principes qui habent defendere terram et subditos eisque providere de iusticia. ad quod contributione subditorum quasi precio conducti sunt. de quanto defensionem debitam et iusticiam negligunt. de tanto contributionem iniuste recipiunt.

Secundo idem iudicium est de his qui se clericos verbo dicunt vel habitu vel officio exteriori ostendunt. et non sunt tales quales ratione clericatus esse deberent. Ex quo enim ille quem episcopus non acceptavit et ordinavit in clericum iniuste recipit beneficia ecclesiastica. et fructus eorum quod ille coram deo iuste recipiet quem deus numquam in clericum acceptavit. Quis autem est credibile quod deus illum umquam in clericum acceptaverit. qui numquam ut clericus vivere vel ut talis deo servire proposuit. sed si aliquid de his que ad clericum pertinent assumpsit aut facit. hoc principaliter ideo facit. ut per hoc faciliter redditus et pecunias possit obtinere. et per illas seculares habere honores. convivia. luxurias et vanitates seculi exercere. Et si aliquando bonum propositum habet. et tunc iure percipit non tamen etiam nunc quando mutat propositum et opere contrarium implet iterum percipiendi ius perdidit.

Tercio similiter est iudicandum de religiosis habitu. et irreligiose viventibus. Quis enim credit. puto autem quod nec ipsemet credere possunt. homines ideo eis bona dare. construere monasteria. elemosynas et oblationes porrigere ut inde et de talibus contra deum et regulam vivant. Cum ergo ipsi solum sub pretextu huiusmodi et colore petant et recipiant. et hoc intuitu eis detur ut videlicet secundum statum assumptum deo famulent et vivant ipsi non habent ius convertendi data in aliud. maxime contrarium quam ad id ad quod data sunt. et ipsi receperunt. Quanto ergo quisque religiosorum scienter contra ea facit. que ad statum religionis suum de necessitate salutis pertinent. iniuste percipit et abutitur omnibus monasterio donatis. etiam pane vel habitatione. nisi mutet intentionem. et velut eis uti sicut debet. ad restitutionem tenetur.

§ Quarto conformiter potest dici quod qui scienter conantur ut res quecumque venalis melior appareat quam est bona quam emptor propter hoc emit principaliter. quia talem credebat eam esse qualis apparebat communi iudicio. tantum tenentur restituere quantum recipiunt ultra verum eius valorem. Et si reddatur eis res eorum integra. totum reddere precium tenebuntur. quia non fiebat emptio nisi pro tali re qualis secundum iudicium commune apparebat. Simpliciter sentiendum est de his qui rem bonam esse venalem ostendunt ut vinum clarum et sapidum in vitro et postea turbidum vel alias malum vasis vinum infundunt. Hec de prefato Mattheo

Quinto secundum predicta iniuste agunt mercatores. vel alii qui accommodant pecunias ab aliis. et ut decipiant. vestes et apparatus habent preciosos ut eis credatur. cum tamen probabiliter solvere debita non intendunt. vel nequeant ¶ Secunda regula eiusdem. Quicumque indebite est alicui bonum causa timoris. verecundie. tristicie. vel alterius passionis sibi omnino involuntarie cuius quidem passionis occasione ille homo movetur ad dandum mutuandum. vel aliquid utile sibi faciendum. hoc ipse iniuste recipit. de tanto de quanto illa datio ex illa involuntaria passione procedit. et ad restitutionem tenetur. nisi forte sicut prefactum est. illud sibi ex aliquo iure debeatur. vel nisi bona fide probabiliter ignoret an involuntarie sibi detur. sed probabilem habeat presumptionem de voluntario. Illud patet. quia quando iste non habetur. et scit illum dare non voluntarie. et ultra hoc est indebite causa illius dationis. quomodo potest res sibi iuste provenire. Dico autem

cur⁹ est indebite cū q: si das pauperibus ele
mosynā ex timore mortis aut dānationis.
ipsi nō iniuste recipiūt. q: nō sunt cā illi⁹ ti
moris. Jmo adhuc si qs esset cā illi⁹ timo
ris. s3 nō indebite. vt si necesse esset nautā fa
cere fortamē in naui. ppt qḋ oporteret eici.
vel aliis dare merces. si aūt nō esset necesse
s3 faceret h̄ q: speraret se obtentur3 merces
eiectas. ipse ceteris parib⁹ nō solū merces
eiectas. ⁊ demū inuētas iniuste reciper. sed
etiā3 teneret refundere. dato q eas nunq̄3
inueniret. ¶ Ex pmissis pūt mlta eli
ci. Primo q potētes ⁊ dñi q̄ petūt sibi ali
quid dari vel mutuari a subditis qḋ pre ti
more indignatiōis negare nō audēt. de tā
to iniuste recipiūt. de q̄nto ex inuolūtario
timore donat. Secūdo si qs petit vel men
dicat p tā honorabilē psonā cui qs p vere
cundia tā puā rem negare ⁊ vultū ei⁹ non
audet 9fundere. Tertio debitores q minā
tur creditoribus nisi ps debiti remittat eis
se totū velle negare corā iudice. nulli taliu3
sunt absoluti a debito qḋ occasione illi⁹ ti
moris dimittit. Quarto hi qui molestaue
runt hoīes ⁊ minanī ampli⁹ inimicari eis
si nō 9cordauerint cū eis p voto ipsor. nō
debēt credere se vere ⁊ euāgelice recōcilia
tos. etiā si offensi ex illo timore se iniuriam
dimittere ⁊ vbo testent̄ et scripto. Quinto
mimi ⁊ ioculatores q nō vocati veniūt ad
hoīes s3 eis penit⁹ iuitis ⁊ dolētibus. et illi
p verecūdia vel timore oblocutiōis eoru3.
aut humane 9fusionis sustinēt eos ⁊ aliq̄n
ioculatiōes eor. nō sunt securi in 9scientia
de eo qḋ eis dat̄. d q̄nto ex illis motiuis da
tur. quor ipsi sunt causa indebita. S3 hec
oīa sunt intelligēda nisi ipsis alio iure 9pe
tat. aut pbabiliter appareat q volūtarie de
tur. Et sicut addituū est de tāto. de q̄nto. ⁊ q̄
sequunt̄ cetera. q: aliq̄n hoīes dāt nō solū
ex aliqua taliū passionū inuolūtaria3. sed
etiā ex affectu habēdi beniuolētiā. cōplacē
tiam. honorē. solaciū. aut laude3. ⁊ certe de
tāto illi non iniuste recipiūt. ⁊ aliq̄n totalit̄
mutat̄ affect⁹. Qū aūt hoc haberet. posset
9tingere q q prius iniuste recepit iuste po

stea retineret. q: qḋ prius erat inuoluntariū
postea fit aliq̄n nō solū volūtariū s3 etiam
delectabile. sicut cōiter in his cōtingit a q̄
mouet. vel in q̄bus surgit 9cupiscētia. illa
eni nō facit inuoluntariū. ⁊ ideo q̄ ex illa dāt̄
iudicātur licite posse retineri. non obstāte
q dans peccet in sic dando ⁊ recipiens me
reatur cum peccato. supbie. auaricie. vl' lu
xurie. Hec magister Mathheus. X
Quantū ad terciū pncipale de rebus i
uentis est spēaliter notandū. fm sanctum
Thomā. ii. ii. q. lxvi. et fm Alex. in suo tertō
dis. xxiii. q quedā sunt res que nunq̄3 fue
runt in alicuius bonis. vt gemme et lapilli
qui inueniuntur in litore maris. ⁊ ille res
statim sunt inuentoris. Dicit eni de ill' lex
in libro Jnstit. de rerum inuētione. gemme
et lapilli et similia que in litore maris inue
niuntur iure naturali statim inuentorum
sunt et fiunt. Y Alie sūt res que aliq̄n
possesse fuerunt. sed modo derelicte sūt vt
thesauri antiquo tempore sub terra occul
tati. quor nunc non est possessor. Et d' his
dicendum est sicut de supradictis. s. q sunt
inuentoris. nisi q fm leges ciuiles tenetur
inuentor dare medietatē dño agri si in alie
no agro inuenit. non data ad hoc opera.
Propter qḋ in parabola euangelii Mat
thei. xiii. dicitur de inuentione thesauri ab
sconditi in agro. q emit agrum illu3 vt ha
beret ius possidendi thesaurum. Si vero
inuenerit thesauru3 data opera. nihil tene
tur domino agri. Unde de illo dicit lex. li.
Jnstitut. de rerum diuisione. Quiscūqs the
sauros in loco suo inuenit Hadrianus na
turalem equitatem secutus ei concessit qui
inuenit. ac si quis in alieno loco. non data
ad hoc opera. sed fortuitu inuenit. dimidi
um inuentori. ⁊ dimidium domino soli cō
cessit. Z Alie sunt res que de propin
quo in alicuius fuerāt bonis. et sunt ab eo
derelicte. Et istas si quis inuenit et eas ac
cipit non animo retinendi sed eas restituē
di dño ear qui eas nō habet pro derelictis
ille nō committit furtum. nec in re cu3 sunt
derelicte. nec volunrate. cū eas derelictas

sciat aut credat. Si aūt in veritate nō fuit derelicta ipse tñ inuētor bona fide hoc credit ⁊ accipit eā aīo retinēdi. tūc ignorātia facti eum excusat. vt dicit Alex. Si autē non credat eas derelictas ⁊ accipit eas animo retinēdi. tūc furtū cōmittit. q2 cōtrectat rem alienā. Et de hoc intelligit illud Aug. in q̄dam omel. sic dicēs. Si qd inuenisti et nō reddidisti rapuisti. Dicit tñ Pe. pa. lu. in de inuentione thesaur⁹ vbicūq3 inuentus sit in fūdo pncipis. ⁊ sic ille sol⁹ potest facere elemosynā. Est eñi thesaurus vetus deposito pecunie cui⁹ memoria nō erat. Sed quomodo restituēnt inuēta q̄ñ nesciat cui. Rñ. fm Ray. faciat inuētor publice dici p precones vel p ecclias vbi re3 inuenit. Et fm Host. anteq3 dño restituatur si dubiū est cuius sit. certificari debet inuentor p circumstantias rei. alias forte multi non dñi eam peterent.

Capitulum. V.

B

De emptiōe et uenditione. circa q̄ sepe plura fiūt illicite ⁊ illicite acq̄runt. tria sūt nūc videda. Primo q̄ req̄rant ad talia. Secūdo q3 periculosum est habere officiū mercatorum. Tertio q̄liter se debeant habere bñ volentes saluari mercatores. B Quantum ad pmū notandū. q fm Uincentiū i speculo historiali libro .ij. mercatorū pprietates Caym primus habuisse videt. q simplicitatē vite hominū ad inuentionē mēsurarū ⁊ pōderum pmutauit. atq3 ad calliditatē ⁊ corruptionē pduxit terminos terre primus posuit. rapinis ⁊ violētia opes 2gregās suos ad latrocinia inuitauit. Quāuis igitur negociatio vt hodie res se habet. de se non sit illicita. q2 ipsa mediāte bona terrarū quarū dā aliis terris taliū carentiā habētibus adueh:it. ⁊ ecōuerso. tñ ibi magne fraudes fiunt. C Uñ scdo notandū. q fm Tho 2a 2e. q. lxxvij. ⁊ Sco. in .iiij. dis. xv. duplex est cōmutatio. Una economica quā cōmutās intēdit recipe rē nō vt merceī in ea. s3 vt ipsa vtat. Alia est cōmutatio negociatiua vbi cōmutās intēdit lucrari de re quā acq̄rit. Emit eñi rē nō vt vtat ea. sed vt vēdat charius. Ad pmā i cōmutationē vt sit iusta quīq3 req̄runt. Et ad secundā vt sit iusta eadē. Et adhuc duo alia req̄runtur.

Primo igit ad 2tractū emptiōis et vēditionis. ⁊ ad quēcūq3 2tractū req̄ritur libera volūtas in vtroq3. s. vendēdi in vno. ⁊ emēdi in altero. i. q dans velit trāsferre. et recipiēs velit accipe rē trāsferendā. Secundo req̄rit libertas in vtroq3. ita q neuter ipsorū pbibeat lege supioris. nec pactum alterius a q depēdeat. Et ppter defectū huiusmodi nō pōt monach⁹ sine licētia superioris. nec filiusfamilias sine licētia patris emere vl vēdere. Tertio req̄rit vt fiat cōmutatio sine fraude interueniente bona fide. Sco. i. Thessalo. iiij. Hec est voluntas dei ne q̄s supgrediat. neq3 circūueniat in negocio frēm suū. Per h supgrediat inequalitatē iusti pcij excludit. de q̄ post pauca dicetur. ⁊ circūueniat p fraudem. D Sed aūt fm Tho. fraus triplr. Primo i substantia rei vēdite. vt cū q̄s rē vnius speciei scīēter vēdit p re alteri⁹ speciei aut substantie minus pciose. vt auricalcū pro auro. aut aquam pro vino. aut mixtum p puro. aut denariū cupreū p aureo. 2tra illd Esa. i. Argentū tuū vīsum est in scoriā. vinum tuum mixtum est aqua. Secūdo cōmittit fraus in quātitate. q̄ p mēsurā cognoscit. sic uc res mensuret p pōdus. siue p aliā mēsuram corpalē. vt modiū vel sextariū. siue sit liquidis siue aridis. Et sctr in libra ⁊ pōdere. Et in omnib⁹ istis vniuersaliter oportz esse iustā mēsurā in vendēdo ⁊ emēdo. aliās iniustū fit. Jō Deut. xxv. dr. Non habebis in sacculo diuersa pondera mai⁹ ⁊ minus. nec erit in domo tua modi⁹ maior et minor. abominat enī dñs eū q hoc facit. et aduersat omnem iniusticiā. Tertio cōmittitur fraus in qualitate. puta cū q̄s animal infirmū vendit quasi sanū. aut vinum corruptū quasi sanū et purū. aut crocū mixtum cū reubarbaro. Et q̄ patet q qui faciunt res inutiles et defectuosas. defectusq3 ca:

et industria ⁊ studiose obtegūt et occultāt tenentur ad restitutionē illi⁹ qđ occasione talis occultationis eis dat̄ p̄teb⁹ nisi res nō obstāte defectu tantū valeat q̄ntū datur. Et idē est de habentibus res venales uidicandū. Quia ista p̄bant̄ extra de iniurijs ⁊ dāno dato. Qui eni dat occasionē dāni. dānum dedisse videt. sʒ defraudās aliū ī substantia. qualitate. et q̄ntitate. dat ei occasionem dāni. alias eni nō p̄miittaret. Et in his omnib⁹ dicit Tho. nō solū peccat q̄ sic iniustam venditionē faciendo: sed etiā ad restitutionē tenet̄. E Quarto exigit q̄ ad min⁹ habitualit̄ intēdat se v̄aciter agnouit rē nō fuisse talē qualis fm̄ ɔtractuʒ esse debuerit. q̄ h̄ vel si cō nabile fuerit emendare. Si eni venditore ignorāte aliq̄s p̄dictorum defectuū in re vēdita fuerit. venditor quidem nō peccat. tenet̄ tñ cū ad ei⁹ noticiam puenerit veraciter saltē damnū recompensare emptori. Et qđ dictū est ð vēditore etiā intelligendū est et p̄ee emptoris. Contingit eni q̄nq̄ʒ venditorē credere rē esse minus p̄ciosam q̄ntū ad spēm. puta si q̄s aurum vendat loco aurichalci. emptor si illō cognoscat iniuste emit. ⁊ ad restitutionē tenetur. Et eadeʒ rō est de defectu q̄litatis et q̄ntitatis. vt si q̄s simplex pegrin⁹ credēs equū suū valde infirmū exhibet eū venalē ⁊ emptor astut⁹ q̄uis noscat defectuʒ eē puum aut forte p̄ nocte sanabilē. ⁊ tñ emit eum p̄ puo p̄cio q̄si valde infirmū. ille scienter ⁊ iniuste dānificat p̄ximū suū. ⁊ peccat ɔtra hoc mādatū ⁊ tenetur ad restitutiōeʒ
F Quinto requirit̄ equalitas valoris inter res p̄mutatas. aut inter rem emptaʒ. aut venditā ⁊ p̄ciuʒ. Nā rē charius vendere aut vili⁹ emere q̄ʒ valet in se vel estimatione hominū. est ɔtra iusticiā fm̄ ph̄m. j. poli. Et ɔtra illud qđ christ⁹ dicit Math. vij Omnia q̄cūq̄ʒ vultis vt faciāt vob̄ hoīes. ⁊ vos facite illis. sʒ null⁹ est q̄ sibi vellet reʒ chari⁹ vendi q̄ʒ valeat. q̄ sic dānificaret̄ vt plurimū vel semp. Vñ Aug. xiij. li. de ciui. dei. Velle vile emere ⁊ chare vendere reuera viciū est. Dicit aūt q̄ nō licet rē charius vendere vel vili⁹ emere q̄ʒ valeat in se vel ī estimatione hominū. In trib⁹ eni casibus licet rē charius vendere q̄ʒ sit empta: ideo. q̄ aut res meliorata est in se. vel in estimatione hominū. aut rōe seruitij circa rē emptam exhibiti. Primo eni res empta p̄t meliorari aliq̄n naturalit̄. vt q̄n fit de ipuro vino puʒ. ⁊ de gracili ligno forte. et ð eq̄ trimū annorū octennis. Aliq̄n artificialit̄ fit empte rei melioratio. vt melior est pānus si ī tunicā format⁹ q̄ʒ simplex pānus. Aliquā do fit naturalit̄ et artificialit̄. vt melius ad ignē valēt ligna sicca q̄ʒ humida Scđo p̄ncipalit̄er res empta p̄ōt meliorari nō in se. sʒ in opinione hominū. aut q̄ nesciebat̄ p̄us q̄ʒ bona esset. aut q̄ est iā indigētia ei⁹ q̄ p̄us nō fuit. vt patet de pillulis pestilētialibus extra t̄ps pestilētie ⁊ in t̄pe pestilētie. ⁊ in multis alijs modis Et tā in p̄mo q̄ʒ in scđo meliorātōis modo p̄ōt res chari⁹ vendi q̄ʒ empta est. Tertio p̄ncipalit̄er idē fieri potest ex p̄te vēdentis. videlicʒ rōe seruitij. qđ circa eā fecit. vel officij qđ circa eā habet. et hac ratiōe collectores hospitū. campsores. instit̄ores. caupones. penestici. ⁊ quicūq̄ʒ stanonarij. p̄nt rē etiā nullo modo mutatā nec in se nec in estimatione hominum vēdere chari⁹ q̄ʒ emerūt. ⁊ hoc propter sumpt⁹ labores. industrias. curas. pericula. ⁊ alias occupationes rōnabiles. Et multo pl⁹ q̄ adducūt res a longinq̄. Rō ē. q̄. j. Cor. iij. Vnusquisq̄ʒ recipiet mercedē fm̄ suū p̄priū laborē. Eadē eni rō est ð mercatore sicut ð alio laboratore. q̄ sibi merces detur p̄ suis labore. industria. cura. et similibus G Vñ tā fm̄ diuinā q̄ʒ naturalem legē illicitū reputat̄ si in emptiōe et vēditione nō sit equalitas iusticie s̄uata scienter. ⁊ ille q̄ pl⁹ hʒ postq̄ʒ innotuerit sibi illō tenet̄ recōpēsare et q̄ dānificat⁹ est si sit notabile damnū. Qđ dico. q̄ iustū p̄ciū rerū q̄nq̄ʒ nō est punctualit̄ determinatū. sʒ magis in quadā estimatiōe consistit. ita q̄ modica additio vel minutio nō videt̄ tollere eq̄litatē iusticie. vt Tho. dicit. Et addit Scotus. q̄ q̄n cōmutantes pensata necessitate

mutua reputāt hinc inde equalēs dare et
accipe.ita q vterqȝ ꝯputat tātū dare q̄ntū
recipit. ⁊ econuerso recipe q̄ntū dat. si tūc ali
qd modicū deficiat ab individuali eq̄litate
nō erit iniusticia reputāda. q2 q̄n ex tali esti:
matione de datiōe ⁊ receptiōe equiualētis
mutuo sunt ꝯtēti. tūc mutuo sibi volunt re
mittere: verisimilr̄ si in aliq̄ deficiunt ab il
la iusticia req̄sita. Et sic istorū ꝯtractuum
quēlibet cōcomitat aliq̄ donatio cōdicio:
nalis. vt si aliqd sit amplꝰ in re data. ¶

Uerūtamē si aliq̄s multū indigeret de
re aliqua ⁊ aliꝰ ledat si ea careat. ⁊ per ma:
gnam instātiā ille inducit ad vēdendū rē
suā. vel ad pmutandū p re alterꝰ. tunc cū
possit se ꝯseruare indēnem erit in casu tali
iustū p̄ciū nō respiciēdo solū ad rē q̄ vēdit
sed etiā ad dānū qd vēditor ex vēditione i:
currit. ⁊ sic licite pōt aliqd chariꝰ vendi q̄z
valeat ꝑm se. quāuis nō vendat plꝰ q̄z vale
at habēti. Si vo aliq̄s multū iuuet ex re al
terius quā accepit. ille vo q̄ vēdidit nō dā:
nificet carēdo re ista. nō dȝ eā supuendere
q2 vtilitas q̄ alteri accrescit nō est ex vendi
tione sȝ ex ꝯdicione emētis. nullꝰ aūt dȝ ven
dere alteri qd nō est suū. licet posset ei ven:
dere damnū qd pati. Ille tñ q̄ ex re alterꝰ
accepta multū iuuat. pōt ppria volūtate
vendēti aliqd superogare. qd ꝑtinet ad eiꝰ
honestatē. ¶ Et sic ptȝ q q̄nqȝ req̄rū:
tur ad cōmutationē economicā. sed ad ne
gociatiuā adhuc sup p̄fata. req̄runtur alia
duo ¶ Primo si debeat esse iusta oportet
q talis cōmutatio sit vtilis reipublice. sic
est de mercatoribꝰ illis q̄ afferūt res de pa
tria vbi abundāt ad patriā vbi deficiūt. q̄:
rum tñ vsus est ibi necessariꝰ. Et etiā q̄ res
emptas ꝯseruant vt pmpte inueniant ve:
nales a volētibꝰ eas emere. tales hñt actū
vtilē reipublice. Oportet enī q nec aliquis
credat nec credēdi rōem habeat emptiōez
esse cōmunitati vl' reipublice p̄iudicialem
¶ Propter defectū illiꝰ ꝯdicionis sunt aliq̄
vituꝑabiliter negociatores. puta q̄ nec tr̄āſ
ferunt nec ꝯseruāt. nec eoȝ industria meli
oratur res venal. nec certificat aliꝰ simplex

de valore rei emēde. sȝ emit mō vt statī vē
dat sine omnibꝰ iā dictis ꝯdicionibꝰ. Tal'
esset exterminādꝰ a republica tāq̄z nociuꝰ
coitati. eo q pħibet immediatā comutati:
onem volētiū economice cōmutare. et sic
faciūt qdlibet venale vsuale chariꝰ emēti
q̄z deberet eē. ⁊ viliꝰ vendēti. ⁊ sic damnifi:
cāt vtrāqȝ ptē. ¶ Patet etiā q illi q̄ frumēta
vel alias res vtiles coitati vel necessarias
⁊ bonas ad hoc p̄ncipali emūt. vt non de:
sint ciuitati patrie. vel aliq̄ alia bona inten
tione. nō intēdentes caristiā inducere. sed
q̄ñcūqȝ necessitatē vel notabile grauamē
paupeȝ viderint. vēdere iuxta cōmunē et
rōnabilem estimationē. Tales enī licite et
meritorie p̄nt hoc facere. ⁊ aliq̄n caristiaȝ
impedire. Sȝ illi q̄ in cōgregādo talia nec
cōmunitati ꝓsunt nec vtilitatē eius inten:
dunt. sȝ solū lucrū suū nihil nisi caristiā ex:
pectādo grauissime peccāt. Rō est. q2 quī
libet in coitate viuēs rōe charitatis ꝓximi
⁊ rōe emolumēti. vt pote solacij defensionis
⁊ similiū dȝ ꝯmunitati eē vtilis. ⁊ maxime
nō nociuꝰ. Et ꝑm iura turpis est ps q̄ se ñ
ꝯformat suo toti. Pñt aūt vtriqȝ ꝑmisso:
rum se ex hoc ꝯsiderare. q2 q̄ intēdit caristi
am dolet de frumētoȝ copioso prouentu.
Aliꝰ vo ex hoc vel letꝰ est. vel ꝯtētus. et nō
tristis ¶ Secundū req̄situm ad cōmu
tationē negociatiuā est vt vendēs p re vē:
dibili recipiat iustū p̄ciū. Est aūt iustū pre
cium ꝯsiderandū ꝑm q res vēdibiles va:
lent ad vsum hominū plus vel minus ꝑm
necessitatē reȝ. interdū ꝑm desideriū hoim
qd hñt ad res. Et licet difficile sit dare d va
lore rei sufficientē ⁊ generalē regulā. tñ hāc
regulā q̄dam doctor tradit. Sicut estima
tio que verisimiliter bona fide creditur erro
nea esse nō est sequēda. sic cōmunis estima
tio in q̄ nullus error verisimiliter appar3 se
quēda est. siue i specie. siue in singulari. vbi
vo nulla est. vel nō v̄a estimatio. ibi recur
ratur ad rōem pensando labores. sūptus
⁊ cetera statim dicēda bona fide p̄ut meli
us potest fieri. nec nō melioratione vl' peio
ratione siue realē siue estimatā. ⁊ iuxta hoc

res vendat. talis negociator iuxta diligenciam suā ꝛ industriā ꝛ pericula accipiat in mutatione preciū correspondēs. Quod declarat Sco. qꝛ vnūquēqꝫ in ope honesto seruientē reipublice oportet de suo labore viuere. sꝫ talis afferēs. vel etiā ꝯseruās honeste ꝛ vtiliter seruit reipublice. igit̄ ꝛc. Secūdo. quia vnusquisqꝫ industriā suā ꝛ sollicitudinem suā potest iuste vēdere. Industria aūt mag͡ requirit̄ in tali trāsferente de patria in patriam. ergo potest iuste sustentationē suā ꝓ se ꝛ familia sua ad illā necessitatē deputatā recipe preciū correspondens sue industrie. Tercio etiā correspondēs aliqd suis pericul'. Semp tn̄ lucrū dꝫ esse moderatū. ne tal' cupiens nimis diues fieri vitiū auaricie incurrat. ¶ Ad hoc vō q̄ vēditio vl' emptio sit bona materialit̄ reqrunt̄ cōditiones et circūstātie cōmunes sicut in aliis actibus moralibus. potissime finis. q̄ nō sit in scandalum. in malū exemplū. ꝯtra votū. vl' ex auaricia. Vn̄ dicit sanctus Tho. q̄ emens nō debet lucrū statuere tanq̄ꝫ finē suū. vel suoꝝ operꝫ. sꝫ lucꝝ qd̄ querit vlteri⁹ ordinare in aliū finē necessariū vel honestū. vt ad sustentationē dom⁹ sue. vel ad subueniendum indigētib⁹ si sit negociatio licita. vel etiam cū q̄s negociationē intēdit ꝓpter publicā vtilitatē. ne scꝫ res ad vitā necessarie desint patrie. ꝛ tūc lucꝝ expetit nō tanq̄ꝫ finem. sꝫ quasi stipendiū laboris. ¶ M

Sed est dubiū vtꝝ vēditor teneat dicere vitiū rei vendēde. Rn̄ fm̄ Tho. q. dlib. ij q. x. et ij. ij. q. lxxvij. arti. iij. Si res vēdēda ꝓpter vitiū qd̄ habet reddit minoris valoris vel eius vsus reddit impedit⁹ vel nociuus. sicut cū equus claudicat. vl' dom⁹ ē ruinosa. aut cib⁹ corrupt⁹ vl' venenosus. si tūc huiusmodi vitiū est occultū. et vēditor nō detegit. ꝛ si tā chare vēdit ac si nō esset vitiosa. erit vēditio dolosa. ꝛ vēditor tenet̄ ad dāni recōpensationē. Si vō vitiū sit manifestū puta cū equ⁹ sit monocul⁹. vel tale manifestū vitiū habet res vendēda. vl' cū vsus rei licet nō ꝯueniat vni vēditori. pōt tn̄ ꝯueniens eē alteri. ꝛ si tūc ipse vēditor ꝓpter huiusmodi vitiū subtrahat de p̄cio quātū oportet. tūc nō tenet̄ ad manifestādū vitiū rei. qꝛ forte huiusmodi emptor vellet plus subtrahi de p̄cio q̄ꝫ esset subtrahendū. vn̄ pōt licite vēditor indēnitati sue ꝯsulere vitium rei reticēdo. Verbi grā. exēplificāt doctores alij. Tu vēdis mihi equū omino malū ꝛ qui nihil valet ad eq̄tandū. et das mihi eū pro tanto p̄cio. q̄ntū sola cutis valet. nihil iniustum facis mihi q̄ equ⁹ nō valet ad eq̄tandum. nisi ego in ꝯtractu interrogarem. an equus valeret ad eq̄tandū ꝛ tu diceres q̄ sic. nūc enī ꝯtract⁹ iniust⁹ est et fraudulēt⁹. Si aūt ego ex simplicitate. vl' inaduertētia nō cōsiderarē illū defectū. nec inquirerem. tu tn̄ bn̄ scires q̄ ego p̄ncipalit̄ ad eq̄tandū eum emerē. et ex simplicitate vl' inaduertētia id nō dicerē. tu qdē peccas ꝯtra me. nō iniuste ad extra vendēdo. sꝫ min⁹ fideliter et charitatiue circa me agēdo. Hec est sententia Tullij q̄ narrat de Antipatre p̄ho acutissimo. q̄ dicit. Oia vitia emptori pandenda sunt. Et post plura ei⁹ v̄ba ꝯcludit Tullius li. iij. de offi. Nihil debet venditor emptori celare. Q̄ꝫ si increpādi sūt q̄ reticent. qd̄ de his estimandū est. q̄ fucā nōis vanitatē adhibēt. ¶ R. Sꝫ qd̄ de his mercatoribus ꝛ ꝯtrahētib⁹ q̄ sciūt verisimilit̄ iustum p̄ciū ꝛ tn̄ signo vel v̄bo vel silētio rem supuendūt. Rn̄. q̄ tripl'r p̄nt tales vitium cōmittere. Primo si vidēs hoīem simplicē ꝛ inexptum circa rē. nō facit diligentiam fidelem vt ei nō supuēdat. qꝛ enī iexptus hō nescit rē estimare. iō vēditor nō pōt se fm̄ illius exhibitionē in vēdēdo regere. sed tota ei⁹ estimatio sibi incūbit. et ergo nisi fidelē diligentiā adhibeat nō est sine pctō si rē superuēdat. Sec⁹ aūt est q̄n̄ vēdit res homini intelligēti ꝛ expto circa rē. Scdo q̄n̄ emptor aut vēditor est artat⁹ necessitate. vel inordinata affectiōe impulsus. tūc nequaq̄ꝫ potest alter dubius de valore rei tā secura cōscientia dur⁹ esse erga eū ceteris parib⁹ sicut erga liberꝫ ꝛ omni tali impulsu carentem. habet enī timere q̄ ex illa artatiōe charius emat q̄ꝫ alias faceret emptor. vel qd̄

venditor vēdat remissius. Tertio qn̄ vēditor aliqua arte vel cautela vtitur. etiā si via sint ⁊ nō falsa inducit emptorē ad emendū charius q̄ȝ alias emeret. vt si vēditor rē que nō valet vnū denariū sciēter exhibeat p q̄tuor. ⁊ emptor ex verecūdia vl' q2 nō credit superhiberi rei quadruplū. exhibeat ⁊ det plus q̄ȝ vnū. vēditor corā deo tenet ad restitutionē eius qd̄ plus vno recepit. Tenet eni ad restitutionē si rē sciēter supuenderet. etiam si illū nullo mō induceret. q̄nto magis qn̄ hoc p cautelas efficit. ⁊ maxime p fallitates ⁊ mēdacia hoc pcurat ❡ Secundo pricipaliter vidēdū est q̄ȝ piculosum sit mercari vl' negociari. Et hoc ptȝ ex septeȝ q̄ reddūt negociationē piculosam. Primo ignorātia interdū valoris reȝ. ⁊ quāti estimādi sint labores. cure. picula. ⁊ cetera huiusmodi que negociātes hñt circa venales res. in quaȝ estimatiōe merito q̄libet est sibi suspect⁹. vtpote iudex in ppria causa Et in hoc min⁹ piculose stant qui vendūt res apud multos inuenibiles ⁊ venales. q2 facilius ⁊ ppinqui⁹ potest haberi estimatio ⁊ homines nō sunt artati ad vnū Quisq̄s vo habet rē venalē. vl' exercet officiū aut laborem nō possibilē apud aliū haberi. Sicut aliqn̄ solū vn⁹ est notari⁹. medic⁹. apothecarius. vel ali⁹ talis. hic debet sibi mlto magis esse suspect⁹ ⁊ valde cauere ne in necessitate hoiūm exigat ⁊ recipiat vltra rei aut laboris sui valorē Secundū reddēs negociationē piculosam. est diffidētia de primis. q̄ surgit ex cautelis ⁊ fraudibus oi die cōtingētibus. ppter qd̄ vēdentes mlto charius exhibēt res q̄ȝ valēt. et emētes multo minus q̄ȝ velint dare. ⁊ sic vtrobiq̄ȝ multa falsa dicunt. ⁊ nō pauca mēdacia. ⁊ quādoq̄ȝ plurima cōmittūt Tertiū est inordinatus timor dāni. ⁊ lucri desideriū excessiuū ac affectus res cito vēdendi. Ex qbus orit̄ psuetudo laudādi vendēda. et emenda vituperādi. q̄ quidē timor ⁊ desideriū tpe cōtractus sic mentē vrgent ⁊ occupāt q2 modicus vl nullus respect⁹ ad deū vl' iusticiam solet haberi Quartū: cōtinua ⁊ anxia sollicitudo ⁊ occupatio cū talib⁹ reb⁹ eciam seculis ⁊ diuersis hominib⁹. q̄ raro mētis recollectionē admittūt. ⁊ in qbus tāta habeti diligētia q2 debitū do seruitiū ⁊ cura ppriae salutis omittit Quintū est malū exemplum qd̄ q̄s videt in maiori pte mercātiū. ppter quoȝ multitudinē hō plane volens pcedere vix pōt aliquid lucrari mercando

Sextū est: cōtinua occupatio cū rio obiecto ⁊ materia auaricie. scȝ cū tpalib⁹ bonis ⁊ etiā cū forma eius q2 cū modo acqrendi eadē necnō cū auaris. circa q̄ videt tā difficile auariciā vitare. sicut assidue cōuersando cū peccatricibus mulierib⁹ cōtinentiā seruare. Septimū est raritas pure intētionis q2 valde rarū est vt q̄s recte intēdat in mercando vtilitatē proximoȝ. ⁊ sic sm vtilitateȝ officij vel obsequij sui victū mereri. q̄ tñ intentio tā necessaria est q2 sine tali intētione actuali vel habituali null⁹ actus negociationis est meritori⁹ apud deuȝ. etiā si q̄ad homines nihil iniusti fiat. imo dubium et disputabile est. an iste q̄ nō intēdit mercādo hominū vtilitati fuire. etiaȝ si vtilis sit. possit aliq̄d sm deū p labore suo recipere.

❡ Tertio pncipaliter vidēduȝ est. quo mercator cupiens saluari debeat se tenere. Rńsio. q2 debet añ oia intēdere ñ pl⁹ debito recipe. vel min⁹ dare sciēter. et velle supplere vbi pceperit defectū. ⁊ fideli seruiendo. aut prodessendo his a qb⁹ vult victū acqrere. ⁊ cū timore lucrū recipe. sm nobilitatem ⁊ grauitatē ⁊ vtilitatē cure. laboris. industrie. et sumptuū quos et q̄s cōtingat habere. necnon sm magnitudinē. multitudinem. aut preciositatē reȝ in q̄bus seruit aut ministrat hominib⁹. nec tantū negociationi intēdere vt p hoc aliquid corū negligat que sue sunt necessaria saluti. Dico autē nobilitatē ⁊c. quia dato q2 negociatoris merces adducētis tantus esset labor sicut militis defendentis terrā. nobilior tamen est labor militis ceteris paribus q̄ȝ alteri⁹ quia ad nobiliorē finem tendit. sic etiaȝ stare q2 labores cure ⁊ cetera essent eque nobiles et graues ⁊ tamen vnus esset magis

necessarius alio pro isto certe sibi magis de
beretur. Dico etiã fm multitudinẽ. magni
tudinem. et preciositatẽ rerum. quia penestica
vendens. s. pisum et olera. et de vno floreno
communiter seruiens. nõ potest tantũ lucri
recipere. sicut institor vendens nobiles et
multũ valentes res. Nec institor in quiete quõ
ammodo residẽs ceteris paribus. pont tantũ
lucrũ recipere. etiã de eque magna pecunia
sicut res eque bonas de partibus longinquis
adducẽs. Et ideo si quilibet fm statũ suum
vellet viuere. et fm meritũ suũ lucrum reci
pere. omnia starẽt eo melius. Sed quia pene
stica de modico precio et labore tantum vult
lucrari. quod quotidie bonis cibis et potibus re
pleta sit. et vltra hoc cõtinue plus ditetur. quod
si debite perpẽderet. vix nudũ panẽ merere
tur. Et institor de modico labore et precio
respectiue vult se et suos tã delicate nutri
re et preciose vestire sicut vnus de multo ma
iori summa. grauiori et vtiliori labore pmu
nitati seruiens. et in discurrendo de alijs.
Hinc est quod qui a sitionẽs auaricie et superbie
et voluptatis morbo laborãt pro quetãtum
excecantur quod credũt ita esse debere ex hoc quod il
la sunt tam cõiter iam cõsueta. et quod quilibet oẽs
sic agũt. cũ tñ nulla consuetudo possit excusa
re in his que sunt contra rectã rõnem sed solũ
in indifferentibus que posũt fieri bene et male.
Nulla autẽ recta ratio videtur dictare quod bo
num quod filia simplicis militis aut burgẽsis.
quantumlibet opulẽta deferat tã preciosas ve
stem. cingulũ aut coronã. que pro statu suffice
ret cuiuscũque magne principisse aut regine.
Nec hoc quod quantumlibet diues mercator. tã
splendide in vestibus. tã magnifice in sumpti
bus viuat quod sufficeret regi vel principi bene
magno. Et hoc modo multa sunt que sub
dissimulatiõe transeũt. nec reputant tã ma
la. que tñ si recte pensarent. manifeste vide
rent excessiua recto iudicio rõis. Ex quibus
patet quod quantificatio precij iusti pensanda est i
libra rõnis recte attendẽdo bona fide id ẽ.
fideli intentione suã industriam circa rem
sollicitudinẽ. necessitatem. et nobilitatẽ rei
vendibilis. magnitudinẽ. multitudinem. la

bores. pericula. et sumptus.

Capitulum. VI. De vsuris A

E usuris modo

& et alijs contractibus tria ponentur.
Primo quod et modis vsurarij faci
unt cõtra septimũ preceptũ. Secundo quan
ta mala ludos comitentur. Tertio quõ pec
cant lusores. B Quantũ ad primum
prenotanda sunt quatuor. Primo quod vsu
rarij tenent ad restitutionem vsure et ad re
stitutionem damni per vsuras alicui illati.
Omnis enim vsura committit circa mutuati
onem vel concessionẽ. Est autẽ mutuatio
actiua seu cõcessio. datio gratuita rei quam
vel equiualẽs tenet reddere recipiẽs iuxta
pactum. Mutuatio vero passiua est talis rei
receptio. Dicitur autem mutuatio quasi meũ tuũ
facio. Hoc tñ quod tibi mutuo nõ simpliciter
desinit esse meũ. sed solum ad tpus desinit esse tuũ.
Vñ veraciter dicere possum me tãtum ha
bere apud te. et ille nõ diceret omnino pau
per cui debitores hñ solutioni tenerent mul
ta. Dicitur autẽ mutuatio pecunie. vel hmõi
datio. quia dñium trãsfert. Vñ in scriptura vo
catur mutuatio datio Exo. xxij. Deut. xv.
Luc. vj. Si mutuum dederitis his a qui
bus speratis recipere. que gratia est vobis. nã et
peccatores peccatoribus fenerant vt recipi
ant equalia. Et statim sequitur. Mutuũ date.
nihil inde sperãtes. et erit merces vrã multa
et eritis filij altissimi. quia ipse benignus est su
per ingratos et malos. Dicitur gratuita da
tio. quia sicut pura et simplex donatio fit gratis
sine limitatiõe. sic ista debet gratis fieri. salua
ista limitatione de reddẽdo. Vñ Christus
vbi supra dicit. Nihil inde sperãtes. supple
vltra redditionẽ rei. Additur quã vel equiualẽs
tenetur reddere. quia nisi hoc esset. pura et simplex
foret donatio. Dicitur vel equiualens. quia aliquã
res eadẽ nõ põt reddi. quia distrahitur. vt pecu
nia. vel perditur aut perit. vt equus aut domus.
Dicitur etiã iuxta pactũ. quia mutuo recipiẽs
nõ tenetur rẽ mutuatam simpliciter reddere. nisi
ita sit pactatũ. Põt enim tale pactũ fieri quod re
stituat si petitũ fuerit. vel si aut duz venerit

ad pinguiorē fortunā. ⁊ tūc si nō venerit cō
dicio reddere nō tenet. ¶ Secūdo no
tandū q̄ quāuis mutuās possit iure rem
mutuatā vel valorē eius recipe ⁊ repetere.
nihil tñ pōt vltra hoc ab hoīe rōne rei mu
tuate vł mutuatōis repetere recipe vł spe
rare. sȝ bñ pōt recipe qd a mutuū recipiēte
nō p mutuo sȝ spōte. vel ex alia iusta cā da
tur. aut pia. Primū patet. q̄r recipiēs mu
tuū nullū ius habet ad rē nisi ex cōcessione
mutuātis. sȝ mutuās nō dedit aut mutua
uit nisi ad certū tps vltra qd mutuo dñō te
nere nō debet. Secundū patet. q̄r q̄n mihi
mutuasti pecuniā. vł bñōi: tūc res ista iā
tecum est mea facta. ⁊ ei⁹ vsus est meū op⁹
Cui⁹ signū est. q̄r si apud me pdit̄ pecunia.
vel res. mihi ē pdita nō tibi. vt oēs volūt.
sȝ ꝯtra rōem est q̄ ego tibi debeā dare ali
quid de vsu ⁊ labore meo quē habeo de pe
cunia mea. licet postea tenear tibi dare pe
cuniā tuā. aut eq̄ualenſ. quā a te mutuaui
⁊ q̄n hoc facio. tūc tuū tibi restitui ⁊ satisfe
ci. D Sȝ diceret q̄s: cum ille cui mu
tuo añ hoc mihi potuit dare vnū florenū
voluītarie: cur ergo p mutuo nō potest da
re vnū florenū. Rñ. io. q̄r non vēdibile nul
lus potest vēdere. sȝ quilibet bñ potest dare
suā rē qui saltē liber est. sȝ mutuatio cū sit
actus volūtatis elicit⁹ vł imperatus. quo
q̄s vult q̄ res sua sit alteri⁹ ad bñplacitum
ei⁹ q̄ habet potestatē sic disponēdi de re. vł
vtrūq̄ scȝ actū interiorē ⁊ exteriorē cōp̄
hendēs. ⁊ nullū talū est vēdibile. eo modo
quo vsurari⁹ cupit. Ex q̄ etiā patet. q̄ vsu
ra cōtra legē nature est. Tertiū patet. quia
nō est peioris cōdicionis q̄ mutuū ꝯstituit
alicui post mutuationē q̄ā añ. sȝ potuit re
cipere sponte. vel ex alia pia aut iusta cau
sa data ab eo q̄ haberet potestatē dandi. er
go ⁊ postea habet. imo recōpensationē co
rum q̄ pecunia nō mēsurantur licite potest p
mutuo q̄s exigere. sm̄ mltos. puta beniuo
lentiā et amorē ei⁰ cui mutuauit vel aliqd
huiusmodi Sȝ diceret adhuc vsurari⁹.
Si nihil possum recipe pro bono qd tu ha
bes ex pecunia. vel vsu ei⁹. añtu teneris mi

hi p damno qd habeo. q̄r interim q̄ tu ha
bes eā. ego nō possum emere censum p ea.
nec possum im ea. nec cū ea lucrari. quod
totū possem habēdo pecuniā ipsam: Cur
nō p tali damno aliqd recipiā. Rñ. Q̄ñcū
q̄ est certū damnū qd mutuās ex mutua
tione incurrit. tūc nisi illi petēti sit tanta ne
cessitas. p quo iste mutuās teneret̄ illd dā
num subire. ipse bñ pōt sibi denegare mu
tuationē. Si aūt iste petens voluerit illud
damnū in se recipe ad vitandū suū grauī⁹
damnū. hoc mutuās licite pōt facere ⁊ in
dēnitati sue p̄uidere. nec recipit hoc rōe de
mutuationis. sȝ ad vitandū damnū quod
sibi ex mutuatiōe imminet. Ubi vero non
est aliqd certū damnū. ibi nihil certi pōt re
cipi. Ex multo miri⁹ q̄n eque verisimile est
occasione mutuatōis bonū venire sic̄ ma
lum. vel damnū vitare sic̄ incurrere. Suf
ficit enī p possibili dāno. possibile lucrum.
Un̄ sic arguū ꝯtra vsurariū. Si hoc ē dā
num tuū. q̄ non pōtes lucrari cū pecunia
tua. tūc hoc est lucrū vel bonū tuū. q̄ n̄ po
tes pdere pecuniā tuā ex spolio. furto. vel
aliis dolis. vel mercādo dānificari cū ipsa
vtrūq̄ enī est eque possibile ⁊ contingens
ergo si teneor tibi p ista. tu teneris mihi p
isto. ⁊ sic fit recōpensatio ¶ Tertio no
tandū q̄ habēs substā hui⁹ mūdi sic̄ tenet̄
interdū sub p̄cepto. aliq̄n sub cōsilio dare
aliqd simpliciter. vt elemosynā indigenti. vt
supra habitū est de elemosyna. precepto. v.
Itē supra. ca. ii. p̄mis p̄cepti. Sic etiā tenet̄
in casu rē suā dare ad tps qd est mutuare
eadē rōne. Quia. i. Ioh. iii. Qui habuerit
substā hui⁹ mūdi ⁊ viderit frēm suum ne
cessitatē patientem. clauserit q̄ viscera sua
ab eo. quō charitas dei manet i eo. sȝ certū
est q̄ p̄mū tenet̄ q̄s facere libere ⁊ gratuite
⁊ nihil p eo sperare p datione. vel recipere
tanq̄ debitū ciuile. quāuis talis elemosy
narius possit licite intēdere. q̄ ali⁹ pius sic
ad ipsum orādo p eo. Pauper enim ratiōe
obligatiōe opis pietatis orare vel pi⁹ esse
pro bñfactore. ergo ⁊ secundū deb̄ fieri sic
libere videlicet mutuū. vbi res dat̄ ad tēpus

Opa eni pietatis debēt gratis fieri. Un̄ Lu.
vi. Estote misericordes sicut et pater vester miseri
cors est. id est videlicet gratis et tales. Et ibidem. Et be
nefeceritis his qui vobis bn̄facīunt que vobis est grā
tia ¶ Quarto notandum secundum Tho. ii. ii.
q. lxxviii. quod quedam sunt res quarum vsus non est
consumptio earum. vt vsus domus est inhabita
tio et dissipatio eius. vsus equi est eius equitatio
vel alter eius labor. et in talibus potest vsus conce
di seruata proprietate. Et pro talium rerum vsu pt hō
licite recipere precium. vt sit in earum locatione. Alie
sunt res quarum principalis vsus est earum consum
ptio. vt sunt pecunia. panis. triticum. et huiusmodi
Usus enim panis est comestio. per quam consu
mitur. Sic etiam de vino et similibus. Sic vsus prin
cipalis pecunie est eius distractio secundum quod in com
mutatione expenditur. Et in talibus non debet nec
vsus principalis concedi sine dominio. quia in illis per
mutuum fit translatio dominij. Si enim mutuo ti
bi pecuniam. illa efficitur tua per mutuum. Nam mu
tuum dicitur quasi de meo tuum. Et ideo si mutua
tum perdit ipsum perdit illi qui mutuo recepit.
licet teneatur reddere equalem. sic dicendum de pane. vi
no. et similibus intelligendum est ¶ His
ergo premonitis concluditur quod quamuis vsura in
nullo casu sit licita. tamen in quibusdam casibus po
test quis licite recipere vltra valorem rei mutua
te. non pro mutuatione. sed alia de causa. Primum
patet. quia videtur esse contra legem nature. vt iam
patuit. et etiam est contra declarationem ecclesie.
extra de vsu. li. v. fere per totum. Et contra diuinam le
gem. Psal. Qui pecuniam suam non dedit ad
vsuram. Secundum patet. primo casu. si quis
detinet iniuste per violentiam bona mea. et mu
tuo sibi pecuniam. recipiens eadem bona in pi
gnus. si qui fructus veniunt de illa re impigne
rata. ego iure recipio. non ratione mutui. sed quia per
tinebat ad me etiam sine omni mutuatione.

Secundus casus si ante tempora tibi mutuaui
et hodie debes soluere. et quia non soluis. ego
ex legittima causa cogor tantum pecunie sub vsu
ra recipere. tunc illud quod pro vsura teneor solue
re. tu debes dare. et ego iure recipio. non pro
mutuatione. quia iam finem habet. nec tu tenes rem
illam ex mutuatione sed detines violenter vel me
inuito. et quia ex ista iniuria tua habeo damnum
tu teneris mihi illud refundere ¶ Tertius
casus est. si ego fideiussi pro te ei qui tibi mutu
auit. et tu tempore solutionis non soluis. nec liberas
me a fideiussione. mutuans quod recepit pecu
niam sibi debitam sub vsura vt prius. et propter
promissionem meam obtinet iure a me illud quod
dedit pro vsura. tu teneris mihi illud reddere.
nec ego recipio vsuram a te. nec tu das illud
residuum ratione mutui sed propter damnum quod ego
ex negligentia tua incurri ¶ Quartus
casus ponitur extra de vsuris. salubriter. Si so
cer qui differt dare genero dotem. obliget sibi rem
rei cuius vsus non est eius consumptio pignus pro
dote quam iam mox dare deberet. tunc gener non
tenetur fructus quos de bonis impigneratis per
cipit computare in sortem. hoc intellige cum ma
ritus sustinet onera matrimonij alias non.
Et dicit notanter in re cuius vsus etc. quia secundum iu[ris]
tos non potest de decem florenis vnum recipere.
quia contra naturam pecunie est quod generet. secundum
philosophum. sed tamen hoc non potest esse propter hoc quod ge
ner expectat. et dat inducias socero numme
randi vel soluendi dotem. quia hoc esset pro mutuo
recipere. sed hoc videtur esse licitum. quia ius presumit
quod quando quis dat alteri filiam suam non velit eos de
ficere vel pure. imo subleuare in oneribus ma
trimonij. Unde presumitur ex charitate facere quic
quid facit. Uel quia papa qui habet prouidere salu
ti hominum ordinauit hoc in penam differentis
dotem. vel in fauorem matrimonij. et quia hoc mun
dus acceptauit quilibet tale pignus obligans
videtur renunciare quodammodo iuri suo.

Quintus casus sed dubius apud quosdam est
et tangitur extra. li. iij. de feu. ca. insinuatione.
quando vasallus bona feudalia impignerat do
mino feudi. quia tunc secundum legistas et canonistas
dominus non tenetur computare in sortem percepta de bo
nis predictis. etiam si percipiat aliquid vltra labo
res et impensas. maxime quando interim non exi
git seruitium. Tamen in hoc casu securior est opi
nio Inno. dicentis quod ibi oportet fructus com
putari in sortem ¶ Patet ex predictis quod
multis modis vsurarius peccat quis contra se
ptimum preceptum ¶ Primo quia alicui pecuni
am mutuat et pro solo tali mutuo exigit lucrum
temporale in pecunia aut in alia re cuius valor

potest pecunia mensurari. Dico notāter p solo mutuo. q2 sm Tho. q mutuū dat pōt absq2 peccato in pactū reducere cū eo qui mutuū accepit recōpensatione dāni. vt patuit in scdo notabili. ₇ in quarto p casus Dico etiā. q exigit lucrū. q2 sm eundē Thomā. si mutuās accipit aliqd ab eo cui mutuat. nō quasi exigēs. nec quasi p aliq oblīgatione tacita vel expressa. sz sicut gratuitū donū nō peccat vt supra patuit. Secundo ꝯtra hoc mādatū peccat p vsurā q pro quacūq2 re q vsu consumit in mutuata accipit ex pacto vltra sortē pecuniā aut aliā rē. cui9 valor pōt pecunia mēsurari. q2 cū talem rē mutuat alteri. nūc amplius nō est sua sed istius q eā mutuo accipit. si ergo exigit p ea lucrū. nūc exigit lucrū p re non sua. Ex q patet q vsurā committit q p mutuo exigit mun9 ab obsequio. vel a lingua. q2 vtriusq2 valor pecunia mēsurari pōt. vt patz i laboribus. aduocatis. ₇ similibus. Tercio peccat ꝯtra hoc p̄ceptū p vsurā q mutuat decē ₇ octo libras p vna. vel centū etiam p vna. cū pacto de illa soluēda. imo sola spes de lucro rōe mutui facit vsurariū. sm illud Luc. Mutuū date nihil inde sperantes. Ex hoc patet q talis sperās lucrū p mutuo sit vsurari9 mētalis. verū est. qn spes lucri est causa mutuādi. ita q alias nō esset mutuaturus nisi de lucro recipiēdo speraret. aut aliq alio emolumēto. vt de ppina vel sili lucro. Si qs vero pncipaliter moueret ex charitate ad mutuū. ₇ cū hoc speraret de retributione alicu9 lucri. illud non esset vsura. nec vitiosum vt dicit Alb. sup illo Luce. vj Mutuū date nihil inde sperātes. Obligatur enī ex bñficio q mutuū recepit. sm illō Luc. ibidē. Prout vultis vt faciāt vobis homines ₇ vos facite illis silr. Et dicit notant. si qs mutuaret decē₇octo libras p vna. q2 si nō mutuaret re alit. sz emeret vnā librā pro decē₇octo sup aliqua re immobili annui cēsus ₇ decē₇octo libre essent iustū p̄ciū p vna p ptem cēsus vl' ad reemēdū. tūc cōtractus nō esset vsurari9. ℞ Quarto vsuraz cōmittit q mutuat alteri sub tali pacto vt etiā ī sibi postea remutuet. q2 vult aliū obligare ad pecuniā estimabilē. licet enī licitū sit ₇ dignū q mutuātī vnus ₇ mutuet aliud. nō tñ est licitū aliū ppter mutuū obligari ad remutuandū. ℞ Quinto vsurā cōmittit q habēs molendinū mutuat pistoribus. aut aliis illo pacto q moliāt solū ī suo molēdino. Accipit enī vltra sortē ī tali mutuo. s. istā ꝯmoditatē q est pecunia estimabilis. ₇ aufert eis libertatē alibi molēdi. ₇ tenetur eis ad satisfactionē. Sexto cōmittunt vsurā q mutuauerūt res suas ad certum terminū quo veniēte noluit dare plongationē nisi data pecunia ppter mutuum vel alio equalenti. Sunt enī vsurarii. etiāz si expresse nihil perant. ℞ Septimo vsurā cōmittit q rem carius vendit q2 sit iustū p̄ciū ipsi9 ppter hoc vt emptori de pecunia soluēda expectāt vsq2 ad certū terminum. vl q rē vili9 emit q2 sit ei9 iustum p̄ciū ppter hoc q2 pecuniā soluit pri9 anteq2 sibi res posset tradi. aut etiā q tpe collectionis bladi vini ₇ ꝯsimiliū cū mīn9 soluere solēt vēdit talia p precio qd valitura sunt circa pasca. aut alio tpe in q pl9 soluere ꝯsueuerūt. ₇ sic d' singul' modis palliate vsure ꝯtra septimū p̄ceptū z fit. Et tenetur i omnib9 talib9 qs ad restitutionē dāni primo sic sibi iniuste illati. ℞ Octauo q mutuāt ad vsurā noīe alieno ₇ hoc maxie est verū de tutore, curatore ₇ similib9. q in hoc nō prestāt nudū ministeriū sz etiā z auctoritatē. ₇ sic vsuras acceptas noīe alieno tenet hmōi restituere. si iste cui9 noīe accepit nō est in soluēdo. aut si nō vult restituere. Jdē intelligo p oīa de rectorib9 eccle et d' bis qbus commēdata sunt hospitalia aut alia loca religiosa ₇ pia. Nec excusat eos q huiusmodi lucra ꝯuertant in pios vsus. q2 est regula iuris. Nō sunt faciēda mala vt eueniāt bona. Et q2 sm se vsura ē mala. nūq2 potest fieri bñ sicut alia similia. vt dicit Aug. li. ꝯtra mendacium. ℞ Nono peccāt oēs isti cuices ꝯtra hoc p̄ceptū q auctoritate. ꝯsilio. vel cōsensu alicui9 cōmunitatis mutuant ad vsurā. Et omnes qui

autorizãtes illam: aut ꝑceperũt ad hoc dant. aut cõsiliũ sine q̃bus eo bm̃õi vsurã non cõmisissent. tenent ad restitutionẽ in solidũ. Ceteri võ vt ꝯsentientes ꝓpter emolumẽtum quod eis ex hoc accrescit tenent ad restitutionẽ eius ꝓutꝫ q̃ ad eos puenit. aut q̃tum releuati sunt in expẽsis q̃s alias fecissent de suo aut q̃s eos soluere oportuisset Notat autẽ dñs Alb. sup illo Luc. vi. Mutuũ date nihil inde sperãtes. Cõtra mutuũ inq̃t multis modis peccat. Primo indigẽti nõ dãdo. Unde Eccl. xxix. Fenerare primo tuo in tpe necessitatis illi⁹. Secũdo dati nimis importune repetẽdo q̃ñ bõ nõ põt soluere. ꝯtra qd̃ Esa. lviij. Oẽs debitores repetitis. vbi glo. Qui repetit nõ habentẽ deo facit violentiam. Tercio pignera necessaria. vel detinendo. vel destruẽdo. De q̃b⁹ Job. xxiiij. Abstulerũt p pignere bouẽ vidue Et Exo. xxij. Proximo tuo pign⁹ aut vestimẽtũ ei⁹ an̄ solis occasũ reddes. Quarto cũ vsura exigendo vt hic. ⁊ Ezech. xviij. Ad vsurã nõ cõmodauerit. qd̃ videlicꝫ ad víctũ istũ necessario ptinet. Exo. xxij. Si pecuniã dederis mutuo nõ vrgebis eũ. nec vsuris opprimes Quinto ꝓ dilatiõe termini solutiõis munera accipiẽdo. de q̃ ps. Qui pecuniã suã nõ dedit ad vsurã. ¶ Quantũ ad secundũ ꝑncipale q̃rit. vtrũ ea licite possint recipi ⁊ retineri q̃ acq̃runt ꝑ ludos alee. scacorũ vel alios. ⁊ ex pactis mutuis hoim. de cursib⁹ equoꝝ. galloꝝ. ⁊ alioꝝ aialiũ. morsibus bellis vł duellis etiã hoim. vł de duratiõe pluuie vł siccitatis. vel q̃cũqꝫ alio icerto futuro. vno vnã ꝑtẽ ꝯtradictiõis. alio aliam eligente. Et ponat̃ casus. Exẽpli grã. Sunt petr⁹ ⁊ paul⁹ ambo in iuris signo. vbo. vł facto tale pactũ faciãt mutuo q̃ petrus debeat dare florenũ in casu q̃ crastina die nõ ceciderit pluuia. vł si in tessere venerit tres oculi. Et ecõtra paul⁹ petro in casu q̃ ceciderit pluuia vel q̃ttuor oculi venerit in tessere. Ponat̃ etiã vlteri⁹ q̃ veniat illud qd̃ petr⁹ elegit. nũc querit̃ vtrũ sic peccet sic paciscẽdo. hoc est q̃ vn⁹ eoꝝ obligat se sic alteri ponẽdo rẽ suã in tale dubiũ ⁊ fortunã. et q̃ recipit reobligatiõnẽ ab alio. ⁊ vtrũ impleta ꝯdicione quã petr⁹ elegit. paul⁹ possit licite retinere rẽ suã. vel an teneat eã dare petro. ⁊ an petr⁹ possit eã licito iure recipere ⁊ retinere tanq̃ suã. In istis enĩ ꝯsistit tota vis ludi Pro quo intellectu notãdum q̃ nõ oportet dubitare an liceat sic ludicra vel iocosa exercere ꝓ recreatione. ⁊ quasi ꝓ quadã q̃ete virtutis aialis. cũ iã theologi q̃ꝫ põt circa hoc ponãt virtutem eutrapolie vł iocũditatis. sꝫ q̃ talia q̃ ꝓ alleuiatiõe mentis inuenta sunt. fiãt ꝓ acq̃sitiõe pecunie ⁊ pecunia estimabiliũ. ideirco dubiũ motũ est. Rñdendo ergo ad dubiũ septẽ sunt tenenda. Primũ est q̃ hõ hũs dominiũ rei põt licite se obligare ad dandũ eã sb̃ tali ꝯdicione fortuita. nisi forte q̃s haberꝫ dominiũ q̃ ad hoc restrictũ. vel nisi cõdicio vł obligatio vł ambo simul aliq̃d mali iplicarent. Patet. q̃ talis põt simplr̃ ⁊ libere dare sicut ⁊ quõ vult ⁊ statim. ergo põt etiaꝫ dare impleta ꝯdicione. q̃ nihil male includit. Qd̃ aũt põt q̃s licite facere ad hoc faciendũ põt se pacto vel ꝓmisso restringere. Sed hic aduertendũ est q̃ tal̃ obligatõ potest etiã male fieri. vtpote qñ q̃s ꝓm recta rõem deberꝫ ꝓ se aut suis ꝓuidere. siue qñ obligaret se ibi vbi sciret venire in malũ Secundũ est q̃ hominẽ obligare se sic vt predictũ est in ꝑmo ꝑcise ⁊ ꝑncipalit̃ ꝓ simili reobligatione. iniquũ et iniustũ est. similit̃ ⁊ talẽ exigere obligationẽ ꝓ obligatiõe sua Probat. q̃ ibi in ꝯtractu nõ seruat̃ equalitas. eo q̃ obligatio pauli est petro lucrosa. sꝫ obligatio petri est paulo nihil Et hoc est qd̃ petr⁹ desiderat ⁊ intẽdit. Paul⁹ võ cõtrariũ. licet nõ sequat̃ intentũ. ergo nullus eoꝝ intẽdit eq̃tatẽ. q̃ tñ necessario in oi contractu nõ gratuito req̃rit̃. Itẽ ꝓbat ex alio Quilibet ludẽs talis habet inordinatũ desiderium ad tpalia. ⁊ non subiectũ deo sicut debet. quia ludẽs de quo agitur desiderat venire illud quod ipse elegit. intantũ q̃ si omnino nõ venerit tristatur. maledicat aliquãdo. ⁊ blasphemat. que sunt manifesta signa magni desiderij ⁊ nimis inordinati.

Manifestũ autẽ est q casus oculorum in tessere. vel pluuia. vel similia sunt actus naturales a deo. respectu cuius nulla est fortuna directe. licet voluntas mala vt sic nõ sit a deo. Ecce quõ lusor dolet de illo quod deus facit. In hoc autem magis periculo se stant qui talia eligunt. que si venirent essent cõmunitati damnosa. vt q non veniat pluuia. vel q nix vel gelu diu duret. et qui prebent sibiipsis occasionem desiderandi id quod deo non placet. vl' cõmunitati nocet. ℚ Item patet aliter. Nam duo qui simul ludunt volunt habere deum ad impossibilia. Quilibet enĩ vult q ipse finaliter lucretur. hoc autẽ in eodem ludo ĩpossibile est fieri. Ideoq3 lusor ponit se ad hoc q impossibile est deum vtriq3 placere. & sic agere q vterq3 stet de eo bene contentus. Ad cuius contrariũ deberent omnino conari. quia aliter non possunt esse deo placẽtes & grati. dicente Aug. Nemo plac3 deo nisi placeat sibi deus. Ecce quantũ malu3 vult vnus lusor alteri dũ quilibet vult q deus alteri non complaceat. quãuis ostẽdant se quãdoq3 esse quasi sint socij & amici. Item ex alio. Tales ludẽtes abutunĩ donis dei. Deus enĩ dedit nobis tempalia. nõ ad aliud conuertenda. nisi ad laudẽ suam. vel vtilitatem nostrã aut proximi. nunc autẽ ludẽs auertit se vt cõmuniter p ludũ a laude dei et eius memoria. et necessario. vl' habet damnũ vel damnificat proximũ. & hoc vltimum pincipaliter intendit. ergo sic ludere est abuti donis dei. Tertiũ est quale peccatum sit ludus ṗdictus. Rñ. q ludere pncipaliter intentione lucri vt talis et acquisita retinere sola vel pncipali hac occasiõe est ex genere peccatũ mortale. quia est contra charitatẽ proximi. imo & dei. vt pat3 ex precedenti dicto. Potest tamẽ aliqs sic ludendo peccare venialiter. sicut si luder3 puer ex toto desiderio lucrãdi pro globulo vl' lapillo. aut alia tam parua re q primo nõ noceret. Quartum est q paulus in casu principali non potest iuste retinere rem de qua pactum fecit. Probatur. Paulus pdidit ius suum. quod habuit ad illam re3 & non acquisiuit aliquid noui iuris ad eã. igitur non debetur sibi. & per consequẽs ñ potest retinere eam sibi. Primu3 videlicet q perdidit ius suum patet. quia Paulus potuit iuri suo renunciare et renūciauit. ergo perdidit. Aliud pro prima parte patet ex casu. Pro secunda parte probat. Paulus ex quo consensit in ludum. consensit expresse vel tacite. q si sic euenerit sicut Petrus elegit. q res non esset sua. ergo renunciauit rei illi si sic eueniret. sed sic venit. igitur &c. Secundum videlicet q non acquisiuit nouum ius patet. quia perdendo illũ nihil iuris acquisiuit. et nihil aliud interuenit intra casu3. quia per illum omnia alia excluduntur. Quintum est q Petrus non iuste occasione ludi recipit rem istam ad sibi retinendam. Probatur. Petrus nullum ius habet ad rem in hoc casu. & nõ datur sibi gratuite vt casus innuit. ergo pmum videlicet q nullum ius habeat ad rẽ patet. quia nemo ex iniusto fundamento suo potest in aliqua re ius acquirere. eo q sicut nemo colligit de spinis vuas. nec de tribulis ficus Mathei. vij. sic nec ex iniusto potest venire ius. nihil enim dat quod non habet. sed Petrus ad acquirendum rem Pauli habet iniustum fundamentũ eo q facit iniustã obligationem. & damnificat proximũ. & abutitur donis dei. vt ĩ secũda probatione patuit. ℞ Sextu3 est q res p casum lucrata ad cuiuscũq3 manꝰ deueniat occasione ludi sciens q res talis sit. est ad pios vsus conuertenda. vel autoritate superioris q̃ sibi talem dispẽsatione3 reseruauit. vel si nullus superior sibi talia reseruasset. ipse per se debet facere vl' disponere q per alium fiat. Patet quia omnia temporalia sunt ordinata a deo et ordinãda ab hominibus. vl' immediate ad laudẽ dei. vel ad vtilitatem hominum. in qua tamen etiam laus dei intendenda est. si ergo ordinatur ista res immediate ad laudem dei manifestũ est q in pios vsus cõuertatur cũ pietas sit cultus dei sm Aug. Si autẽ

ad vtilitatē bonū vñ rōnabiliter ordinatur
cū nulli debeat de iure. planū est q̄ cui daī.
dat ex misericordia. et pietate. ⁊ sic licite ī p̄
os vsus ꝯuertit Sz q̄reret aliq̄s. Ex quo
res ista deberi ī p̄ios vsus ꝯuerti: vtrū hoc
spectet ad petꝝ vel paulū. vel aliquē aliū
R̄n. q̄ vterq₃ eorꝝ d₃ ad hoc conari q̄r quili-
bet eorꝝ est causa q̄ res sic ꝯuertēda est. et
ppterea etiā vterq₃ eorꝝ d₃ facere diligētiā
⁊ impedire ne alit ꝯuertat. Vn̄ si Paulus
timet q̄ Petr⁹ nō sic ꝯuertat. d₃ q̄ntum de
iure pōt puidere q̄ nō veniat ad man⁹ ei⁹.
notificādo videlicꝫ supiori ad quem perti-
net dispositio. vel ponēdo ad man⁹ comu-
nes. vl̄ pcurādo arrestationē. vel aliq̄ alio
mō iusto aut benigno. Silr d₃ facere Pe-
trus ne res veniat in man⁹ Pauli si cōfor-
miter timet de ipso. Si vō null⁹ talium di-
cus mod⁹ locū haberet. q̄r sī Paulus pa-
ctum fecit se datuꝝ Petro si pluerꝫ hodie
tunc erā q̄ pluit videt securi⁹ q̄ det vl̄ dimit-
tat Petro possessionē rei q̄z q̄ sibi retinet.
pacta enī seruāda sunt quā nī pn̄t sine pec-
cato. maxime qū dubiū est quō Petr⁹ re₃
ꝯuertat. q̄r tūc p̄sumendū₃ est de bono. vel
qn̄ nō pōt iuridico vel benigno mō indebi
tam ꝯuersionē quā p̄didit impedire. si eni
videt q̄ Paul⁹ a dimpediendā illā cōuer
sionē re indebitā. etiā si verisimilit timeat
de ea debeat se piculo exponere vl̄ pugna-
re. aut se ponere ad scādalū vulgare. vt no
tetur de nō obseruatiōe pacti. mēdacio. vl̄
falsitate. nisi si ⁊ quātū₃ aliq̄d istoꝝ de iure
debitū est vel s̄m iusticiam expedit S

Septimū est q̄ occasiōe ludi nihil om-
nino pōt de aliena re recipi vl̄ teneri d̄ iure
nisi quātū p̄sumit̄ de volūtaria pōtis da-
tione. etiā si nō pōderet. Sic eni fit int̄ ami-
cos q̄ aliq̄n sine ludo plus dāt q̄z p ludum
amittāt Et iō q̄ ludūt in solatio p esibilib⁹
vel potabilib⁹. vel alijs reb⁹. tāto securius
sumūt acq̄sita. q̄nto veri⁹ p̄sumūt pōtes
volūtarios ad dandū ex amicicia etiā sine
ludo. igit se nō lucꝝ. sed solatiū de victoria
intendere. De tanto vō insecuriores. d̄ q̄n
to illos inuite dare intelligūt vel se lucrum
vel lucꝝ intendisse ¶ Sz q̄reres Pos
sunt ne in aliq̄ casu pōtes in ludo de iure
pdita repetere R̄n. q̄ sic. Nā q̄n furiosi mi
norennes. maxime pupilli. mēte capti. sur-
di. ceci. muti. ⁊ morbo ppetuo laborantes.
serui. religiosi. filijfamilias. q̄ nihil habent
nisi a patre. vxores que nō habent parafer-
nalia perdūt aliq̄d ludo: hec iure possūt re
peti ⁊ dn̄t restitui vl̄ ill. vl̄ eorꝝ tutorib⁹ cura
torib⁹. dn̄is. monasterijs. patrib⁹ aut mari
tis Idem d₃ fieri si amministrator rerꝝ ec-
clesiasticarꝝ de rebus ecclesie aliquid ludo
perdidisset. similiter repetere posset ⁊ reddi
deberet. Si aliquis inuite ludendo ⁊ ad lu
dum coactus aliq̄d pdidisset. cōformit cre
derem repeti posse ⁊ reddi debere Si quis
solum cōsensisset in simplicē et planū ludū
⁊ alius p falsitatē quā iste nō agnoscerꝫ lu-
craretur. ludēs eni taliter nō iuste pdit reꝫ
suam. nisi p ꝯsensum in illud mediātē q̄ p-
dit. vt patuit. ille aūt de quo hic d̄r non con
sensit in fallaciā p quā lucrans obtinet q̄d
intendit. ¶ Quantū ad tertiuꝫ pnci-
pale notandū₃. q̄ ad detestationē ludi tria
faciunt Primo multitudo peccatoꝝ q̄
in ludo accidere possunt. Primuꝫ cupidi-
tas. q̄ s̄m apostoluꝫ i. Timoth. vi. est radix
omnium maloꝝ. Nec est ibi quecunq₃ cu
piditas sed rapina. vult enī proximū spoli-
are rebus suis. Secundū₃ est pdito. vult
enim spoliare illū cū quo comedit et bibit.
Tertiuꝫ est imisericordia. vellet enī eū spo-
liare si posset etiā camisia. Quartū ē. quia
vsurariū excedit in malo. q̄ infra mensē d̄
decē florenis vnū lucrat̄. sed iste statim lu-
cratur eadē die. Quintū est afflictio patris
dei. que₃ iurādo ⁊ imprecādo dehonestat.
Sextum est mandatū ecclie. quod q̄dam-
modo cōtemnit. De his duob⁹ Prouer.
xix. Qui affligit patrē ⁊ fugit matreꝫ. igno-
miniosus erit ⁊ infelix. Septimū est scāda
lum p̄ximi. corrumpunt̄ eni ī multi q̄ ad lu-
dum videndū ꝯuenīūt. Octauū ē omissio
multoꝝ bonoꝝ q̄ deberet q̄s facere tempe
q̄ ludit. Nonū est peccatū piurij Decimū
fraus q̄ sā cōmittit in alteruꝫ. Undecimū

tia ⁊ ꝯminatio pctõꝝ. Duodecimũ est fra-
cio solẽnitatũ in qb⁹ plus ꝯuenit. Deci-
mũtertiũ interdũ homicidiũ etiã ꝑ modi-
co vbo. Decimũquartũ est ydolatria. q: su-
per illud Pbil.iii. Quoꝝ de⁹ venter est. dicit
glo. Hoc ab hoĩe coli qd̃ p ceteris ab eo di-
ligit. Secũdo facit ad detestationẽ lu-
di q: in eo q̃si oĩa p̃cepta decalogi trãsgredi-
unt. Primo illud. Nõ habebis deos alie-
nos. vt iã tactũ est. Secũdũ nomẽ dei in va-
num facilit̃ assumit. Tertiũ. sabbatũ sepe
violat. Quartũ. ⁊ alia faciliter patẽt preter
Nõ mechaberis. qd̃ ad mũ⁹ spũalit̃ trãs-
gredit. q: adherẽs alicui alij a deo ꝯ deum
fornicationẽ cõmittit. amorẽ aĩe cũ creata
cõbinãdo inordinate. imo sepe ętiã socij
sunt fornicatoꝝ ad lrãm. Tertio fac̃ ad
detestationẽ ludi. multiplex ibi cõmissa stul-
ticia. q: primo vilissime fututi se luso: subij-
ci tarillis videlicꝫ ossib⁹ forte canis. Secũ-
do largit̃ ad p̃ceptũ taxilloꝝ. qd̃ nõ darꝫ ad
dei p̃ceptũ. Tertio q: cõsentit q: vilissimi si-
bi nobilissimũ recipiãt. videlicꝫ tps Quar-
to oĩb⁹ nocꝫ. q: fac̃ qd̃ sibi ẽ dãnosũ. primo
scãdalosum ⁊ deo ꝯtumeliosũ. Quĩto q:
velut insan⁹ ꝓprijs manib⁹ se ibi q̃si iterimit

Capitulum. VII.

Quia uero detine-

re alienũ est ꝯtra septimũ p̃ceptũ
Ideo nũc de restitutiõe tria sunt
pricipalit̃ dicẽda Primo quõ sunt restituẽ-
da bona materialia reꝝ ⁊ corpoꝝ. Secũdo
quõ bonũ fame sit restituẽdũ. Tertio quõ
bona aĩe sint restituẽda. A Quantũ
ad primũ notandũ. q: restitutio ope vl̃ volũ-
tate est qd̃dã p̃ambulũ necessariũ ad cõtri-
tionẽ. Et q̃ aliũ iniuste dãnificauit. aut alie-
na detinet. tãdiu est pctõ mortalis q̃diu
nõ vult restituere p posse. dicẽte beato Au-
gustino i eplã ad Macedoniũ. Quãdiu
res ꝓpter quã pctũ ẽ non reddit. si reddi
põt. pnia nõ agit̃ ꝫ fingit̃. si aũt veraciter agit̃
nõ dimittit pctũ nisi restituat ablatum.
Erḡ patet. q: q̃diu hõ nõ restituit p posse
si interiꝫ sacramẽtũ aliqd̃ sumit. nouo pec-
cato peccat. q: indigne sacramẽtũ sumit. ⁊
si manẽs in tali pctõ implet pniam sibi a sa-
cerdote p pctĩs sic ꝯfessus iniunctã nihil p
hoc satisfacit deo sm̃ multos Secũdo notã-
dum q: detinere alienũ inuito dño. est ideo
peccatũ mortale. q: ꝯtra septimũ p̃ceptũ. s.
Nõ furtũ facies. Certũ est enĩ q: auferre ali-
enũ est ꝯtra idẽ p̃ceptũ. ⁊ eadẽ rõe retinere
alienũ. q: dãnificat in vtroqꝫ dñs rei et ab
vsu sue rei iniuri⁹ ꝓpedit. Est etiã ꝯtra iusti-
cie virtutẽ. q̃ reddit vnicuiqꝫ qd̃ suuꝫ est. Est
etiã cõtra fraternã charitatẽ. q̃ vult alteri bo-
num ⁊ retinẽs alienũ vult alteri maluꝫ. vñ
eadẽ rõe qua detinẽs vxorẽ alteri⁹ nõ ẽ ca-
pax pnie. sic etiã q̃ bona aliena inuito dño.

Tertio notãdũ q: de restitutiõe sũt mul-
ta dubia doctrinalia q̃ determiat sanctus
Tho. ⁊ Sco in iiii. dis. xv. B Primũ
dubiũ est. q̃s teneat̃ restituere. Rñ. q: primo
⁊ pncipalit̃ ille q̃ rẽ abstulit. aut damnũ in-
iuste intulit ⁊ hoc est certũ. Et p̃ter illũ sũt
multi alij q̃ ad restitutionẽ obligant̃ q̃ cõp-
hendunt in his v̄sib⁹. Iussio ꝯsiliũ. ꝯsensus
palpo. recursus. Participãs. mut⁹. nõ ob-
stans. nõ manifestãs. Et Tho. exponendo
hos v̄sus vbi pius. ⁊ ij. ij. q. lxij. dic̃. q: inter il-
la q̃ in his v̄sib⁹ enumerata sunt. q̃nqꝫ obli-
gant semp ad restitutionẽ. Primuꝫ est
iussio. vt cum quis iubet aliquẽ depredari
aut alias iniuste damnificare. si ex eius ius-
sione fit. tenet̃ ad restitutionẽ toti⁹. Se-
cundũ est ꝯsensus in rapinã. aut in aliã in-
iustam damnificationem. et hoc in eo sine
cuius consensu talis rapina. aut alia dam-
nificatio fieri nõ poterat. Tertiuꝫ est re-
cursus. scꝫ qñ q̃s est receptor latronũ. ⁊ pre-
stans patrociniũ. nam q̃ receptat latrones
⁊ tuetur eos. aut rem raptã vel furataꝫ do-
lose celat. ita q: per hoc impedit restitutio-
rẽ. ille tenet̃ in solidũ cũ his q̃ abstulerũt

Quartũ. participãs. vt cũ quis priceps
est in crimine furti. prede vel similiũꝫ. vt q:
latroni se sociauit ad spoliandum ⁊ parteꝫ
accepit. Et ille qui participat in crimine te-
netur in solidũ de toto. sed ille q̃ participat
nõ in crimine ꝫ solũ in re accepta. ille soluꝫ

tenet restituere qḋ de re sciẽter emit vł acce
pit. Quintũ nõ obstãs cũ scꝫ tenetur ex officio
spolijs latrocinijs ⁊ ceteris mal' ex officio
obstare tenet. vt prīceps terre. q iusticiã cõ
seruare tenet. si nõ obstat cũ obstare possit
⁊ sic per eius defectũ inualescũt latrones et ce
teri malefactores. ad restitutionẽ tenet. Simi
intelligatur d nõ manifestãte. ⁊ cui conuenit
ex officio manifestare. Alij sm Sco. q ī iu
dicio requisitus tacet vbi res finaliter posset re
stitui ei cuius est. et dicẽdo veritatẽ vbi nõ im
mineret sibi periculũ status aut psone. Consi
militer predictis intelligendũ est de nõ repre
hendente. ⁊ cui hoc cõpetit ex officio. vt dicit
Tho. ij. ij. q. lxij. Et subdit. q principibus terre
ex hoc iminet periculũ. ꝓpter hoc eni potesta
te publica potiunt. vt scꝫ sint iusticie custo
des. In alijs aũt enumeratis in versibus. nõ
tenet hõ ad restitutionẽ nisi ī certis casibus
scꝫ qñ hõ probabiliter credit. q suũ consiliũ fuerit
efficax. ⁊ q alias sine suo consilio nõ fuisset fa
cta ablatio. Sic et nõ oĩs palpo vł adulator
tenet. sꝫ ille q adulãdo incitat ad auferẽdũ.
laudãs pillo. ⁊ dicẽs signũ esse strenuitatis
Et maxime tũc tenet ad restitutionẽ qñ pro
babiliter credit q sua adulatio fuerit cã iniu
ste ablationis. Idẽ intelligatur de detrahẽte si
ꝓpter detractionẽ ipse audiẽs prouocatur ⁊
dãnificat iniuste eũ cui detractũ est. Et dicit
sanctus Tho. ij. ij. q. lxij. q principaliter restitu
ere tenent illi q sunt principaliores in facto.
Primo q dẽ percipiẽs dãnificationẽ fieri. et
secũdario ipse exequẽs. ⁊ consequẽter omẽs
alij obligant per ordinẽ. qñ tñ vnus restituit il
li damnũ q damnũ passus est. tũc est eidẽ to
taliter satisfactũ. nec aliqs eorꝫ tenet eidẽ ali
qd vlterius restituere. sꝫ illi q sunt principales
in facto ⁊ ad qs puenit res tenent satisface
re illis alijs qḋ restituerũt. Qḋ si ñ facerẽt.
tũc ceteri tenet. vt videt. singuli pro partibus suis
q in solidũ satisfecit. ❡ Notãdũ hic. q
sicut sunt nouẽ aliena petã in versibus tacta. q
bus peris q pnceps efficit alienis delictis
in demerito hic ⁊ ī accidẽtali supplicio ī futu
ra vita. Ita ex opposito sũt nouẽ aliena me
rita. qbus primi virtutes nostras qdãmodo

facere possumus hic ⁊ in futuro accidẽtalia p̃
mia habebimus. Primo cũ iubemus et ī
peramus bonũ alijs. vt parẽtes pueris. dñi
seruis. magistri discipul'. plati subditis im
perãtes bona. Secũdo. cũ consilia damus
primis vt virẽt aliqua vita. vł operẽt me
ritoria. vel virtuosa opa. sic qlibet põt doce
re primũ vbo ⁊ exẽplari vita. qbus tot meri
tis alienis participamus q̊t opa bona alij ex
nostris bonis faciunt. Tertio cũ consenti
mus ī bona alior. vt dñi seruos manumit
tendo p sacerdotio ⁊ religione adipiscẽdis
parẽtes filii. Quarto cũ ex laude alicuius
virtutis in alio talis pficit. vt fit in ingredien
tibus religionẽ. vł virginitatẽ. vł viduitatẽ
laudãtibus. Quinto cũ defendimus iuste
veratos. vt aduocãdo. hospitio recipiẽdo.
vel ser opa misericordie exhibẽdo Math. x.
Qui pphetã. id est. pdicatorẽ recipit. mer
cedẽ pphete habebit. Sexto cũ coopera
mur alior bonis. vt peregrinãdo. scribẽdo li
bros. constrẽdo eosdẽ. ecclias ⁊ smones vi
sitando. Septimo qñ silentio nostro ali
os edificamus. et locutiõe alior virtutes
discrete attollimus. Octauo qñ non ob
stamus virtuosis alior exercicijs. sꝫ econuer
so fraterna correctione. ⁊ sex opibus mise
ricordie spũalibus iuuamus ad bonum.
Nono quãdo manifestamus aliorum
miserias. vt eis subueniat. Sunt etiam
tertio nouẽ demerita aliena in alijs pecca
tis q̃z similla vbi tpaliter damnificatur. pri
mus p scandalũ multiplex. q faciliter repies.
Et sic sunt triplicia nouẽ. Primo ī restitu
endis. Secũdo in merẽdis. Tertio ī deme
rendis p nouẽ modos scandalizãdi primũ.

D Secundũ dubiũ est. qḋ sit resti
tuendum. Rñ. q omne alienũ qḋ qs iniu
ste abstulit. aut iniuste detinet ⁊ iuito dño
rei tenet restituere. Circa qḋ notandum. q
tripliciter cõtingit quẽ iniuste aliena aufer
re vel detinere. Primo cũ alteri ex cau
sa licita ad aliqḋ obligat et ei nõ soluit alio
inuito. vt cum nõ reddit depositum rite re
poscenti. non restituit accõmodatũ. nõ sol
uit mutuũ. non reddit pcium mercẽnario

aut nō solum alia debita. vt sunt vectigalia
telonea. cēsus. decime. ꝛ hmōi. ad q̄ soluen
da q̄s iuste obligat. ¶ Secūdo cū q̄s iniu
ste aliqua acq̄siuit q̄cūq; mō. siue p vsurā
siue p furtū. siue p rapinā. siue p defrauda
tionē in mēsura liquidoꝝ vl' aridoꝝ. siue p
pōdera falsa. siue p fraudē vl' falsitatē i rei
subst̄ãtia. q̄ntitate. vel q̄litate. vt supra
dictū ē. ¶ Tertio cū ei aliq̄d tale datum
est in munere. aut relictū in hereditate. aut
in testamento. aut est sibi venditū ab eo q̄
ius in eo non habuit. eo q̄ res sua non fuit
aut p̄tãtē ei dādi non habuit. Q̄d igit̄ tale
oportet restituere. alias ꝯ̄ p̄ceptū hoc agit̄
ꝛ grauit̄ peccat̄. Et istis addit q̄ q̄ alteri iniu
ste nocuit. ꝛ dānū in reb⁹ intulit. tenet̄ sibi
damnū recōpēsare. etiā si ipse nihil habuit.
vt si cōbussisti domū meã iniuste. teneris
mihi ad recōpensatiōē toti⁹ dāni. q̄uis ni
hil d̄ domo apud te remãserit. ¶ Secūdo d̄r
q̄ nō solū iniuste ablatū est restituēdū. sed
etiam fruct⁹ ei⁹ si sit res de se fructifera. vt
ager. vinea. ꝛ hoc dicit̄ esse vez de possesso-
re male fidei. ꝛ de fructib⁹ q̄ supsunt dedu-
ctis expēsis. q̄s fuit grã fructuū q̄rendoꝝ. cō
gregãdoꝝ. ꝛ ꝯseruãdoꝝ. Si aūt ablatū sit
res q̄ nō est de se fructifera. vt pecunia. nūc
auferēs vel iniuste detinēs tenet̄ ad restituti
onē equalētis. ꝛ ad recōpensatiōē dāni q̄d
ille passus est ex carētia pecunie sue. nō tñ
oportet q̄ tantū restituat q̄ntū ille lucrari
potuisset cū pecunia. s; b̄m estimationē lu
cri q̄d accidere ꝯsueuit. pēsato labore et in-
fortuniis. q̄ in lucro alias accidere potuis-
sent. Lucz enī nō solū pēsat̄ vl' causat̄ ex pe
cunia vel labore. Rñ b̄m Tho. ii. ii. q. lxii.
Q̄ñ dano alicui⁹ illicita ē. ꝛ ꝯtra legē. vt cū
q̄s symoniace dedit. tūc nō pōt repetere. s;
meret̄ illud dāū amittere. nec d; sibi resti
tutio fieri. ꝛ ali⁹ q̄ symoniace accepit ñ po-
test retinere. s; d; i pios vsus ꝯuertere ¶

Tertiū est dubiū: cui sit restituēdū. Rñ.
doctores q̄ illi q̄ ver⁹ dñs rei ē. aut iniuste
dānificat⁹. si ē viu⁹ ꝛ noscat̄. S; si nō est
p̄ñs. d; expectari aduēt⁹ ei⁹. ꝛ tūc sibi resti-
tui si saltē sperat̄ aliq̄ñ reuersurus. Si aūt

nō sperat̄ reditus eius. tūc si res est magni
valoris. debet sibi trãsmitti si pōt cōmode
fieri. Nec obstat dicte sanct⁹ Tho. si remit-
tens damnū ꝯ remittēdo patiat̄. q̄ ipse sibi
ipsi hui⁹ dāni causa fuit. p hoc q̄ alteri suū
iniuste abstulit vl' detinuit. Si aūt trãsmit
tere nō possit aut si forte res non sit magni
valoris. ita q̄ nō possit sibi remitti sine ma
iori incōmodo q̄; res esset sibi vtilis si eam
haberet. tūc potest ei dare aliq̄b⁹ cognatis
eius ꝓpinquiorib⁹. q̄ ꝓsumit̄ lege nãe q̄ il
le velit mag̃ restitutionē fieri ꝓpinquis su
is q̄; alienis. Et si ñ haberet cognatos. aut
nō noscerent̄. posset rē cōmittere vni in ce-
nobio cū tali ꝓtestatiōe q̄ reddere teneat̄. si
vnq̄; req̄sierit vel cōparuerit. aut etiã restı
tuat heredib⁹ suis si vnq̄; tales cōparuerit
Si aūt dñs rei restituēde. vel ipse damnifi
catus omnino incert⁹ sit ꝛ ignotus. nec po
test sciri. et sil' heredes eius ignorant om
nino. nec sciri pñt a dbibita sufficiēti dilıgē-
tia. tunc pauperes sunt heredes eaꝝ reruz
restituendaꝝ. Non enī ille iniust⁹ ablator
vel detentor alienaꝝ reꝝ per hoc deobliga
tur a restituendo. nec potest sibi ipsi retine-
re. sed tenet̄ dare pro anima illius cui resti-
tutio debebat̄. Si vero dñs rei restituēde
est mortuus. detur heredib⁹ suis. Et si nō
sciuntur heredes. nec facta diligenti inqui
sitione sciri possunt. detur pauperib⁹ p sa-
lute aīe sue b̄m modū p̄missum. Cui enī
non potest temporaliter reddi. reddat̄ spūali
ter. Redditio aūt spūalis fit cum dat̄ pau-
perib⁹ p ipso ꝛ p ipsius aīa ¶ Quar
tum dubiū est. p cuius manus debēt talia
distribui paupibus et reddi. Rñ q̄ p ma-
nus confessoris. vel alicuius alterius d̄ cu-
ius fidelitate confidat. Sed dicit Scotus
q̄ non inuenerit. quis necessario determīa
tus sit mediator in distribuendo pauperi-
bus illa. Et addit. Videtur mihi q̄ talis p
seipsum possit pauperib⁹ reddere et distri
buere. consilio tamen alicuius boni viri.
quia posset contingere q̄ daret tali media-
tori de cuius fidelitate cōfideret. et q̄ talis
tamen sibi ipsi applicaret. vl' aliis vsibus q̄;

deberet. Uñ vbi lex diuina vł ecclesiastica ñ
ligat psonā. ī sequēda est rō naturalis. Illa
autē magis dictat φ psona q̄ tenet magis re
stituat p seipsam q̄ʒ p aliā. nō tñ excluden
do ↄsiliū boni viri. sed magis includendo.

G Quintū dubiū. qñ sit restituēdū
Rñ. φ qlibet tenet statim restituere alienū
nisi dilationē volūtariā habeat ab eo q est
dñs rei. q: vt dictū est ṗus sicut est ↄtra iu
sticiā ꝛ dilectionē primi ꝛ ↄ pceptū dei au
ferre alienū. ita est ↄtra iusticiā. ↄtra dile
ctionē primi. ꝛ ↄtra diuinū pceptū tenere
alienū iniuste. a͂d est magnū peccatū. sꝫ cō
stat φ p nullū tps licet peccatū ↄtinuare. sꝫ
qlibet tenet peccatū statim deserere. tam q̄
ad actū volūtatis elicitū. q̄ʒ q̄ ad actū exte
rius imperatū. Iuxta illud Eccī. xxi. Quasi
a facie colubri fuge peccatū. Igit quilibꝫ te
netur statim restituere ablata. aut q̄cunqꝫ
aliena in qbꝰ nō hꝫ ius. nisi ipse obtineret
voluntariā dilationē a dño rei. q: nō licet
detinere alienū iꝰ co nolēte. Ubi tñ exci
pit Sco. aliq̄s casus. in qbꝰ fm eū licitū ē
differre restitutionē exteriorē. dūmodo as
sit interior restitutio. i. firma volūtas resti
tuendi q̄zcito occurrēt circūstātie oportu
ne. Et illi casus cōprehendunt sub hac ma
xima. Licitū est detinere rē alienā. qñ ille. s.
dñs rei rōnabilr deberet velle eā detineri.
sed in aliqbꝰ casibꝰ rōnabilr deberet velle
q rē suā detineri de facto. q̄ tñ haberet fir
mā voluntatē restituēdi. positis ibi ad hoc
circūstantijs oportunis. Primꝰ illorū
casuū fm Sco. est qñ restitutio ad statim
esset notabilr dāpnosa coitati. tūc non tenet
ille statim restituere. q: in tali casu ali debe
ret velle restitutionē nō statim sibi fieri. q:
magis dꝫ velle bonū coitatis. ꝛ iō dꝫ rōna
biliter velle aliqualē dilationē illiꝰ restitu
tionis boni vtilis Secundus casus. qñ
restitutio esset dānosa ei cui dꝫ fieri. vt red
dere gladiū furioso q̄ mediāte se vł aliū in
terficiat. Et dic̄ sanctus Tho. ij. ij. q. lxij. φ si
res restituēda apparet ṗnūc grauiter nociua
illi cui restituēda foret vł etiā alteri. tūc nō
dꝫ restitui ei. q: restitutō ordinat ad vtilita
tem illiꝰ cui restituit. Sia eni q̄ possidētur
sub rōe vtilis ↄtinent. Nec tñ q dꝫ sibi eā
appropare in tali casu. sꝫ dꝫ reseruare vt cō
gruo tpe restituat. vł alicui tradere tutius
cōseruandā. Terciꝰ casus est. qñ imme
diata restitutio esset diffamatoria restituē
ti. sicut fur occultꝰ nō tenet statim de facto
restituere. sꝫ pōt captare tps in q̄ sine sui dif
famatione restituat. Debet tñ habere vo
luntatē restituēdi q̄zcito oportune possit. ꝛ
debet ad hoc diligentiaꝫ adhibere. Addit
etiā Sco. φ qñ ablatio fuit occulta. tūc nō
tenet ablator se pdere. nec tenet p seipsuꝫ re
stituere. sꝫ pt hoc facere p aliā psonā discre
tam ꝛ fidelē. et expedit p ↄfessorē cui prius
est peccatū in cōfessione detectū. supposito
φ sibi credat de fidelr restituēdo id qd sue
fidei cōmissum est. Et etiā φ caute restitu
at sine manifestatione eius q̄ prius abstulit
ꝛ nō restituit. Et in tali casu potest restitu
tio differri quousqꝫ volūtas ꝛ oportūitas
talis persone medie possit haberi. D

Quartꝰ casus. qñ acceleratio restitu
onis esset multū dānosa restituere debēti.
ꝛ breuis dilatio restitutiōis nō esset dāno
sa. vel non multū dānosa ei cui fieri debe
ret. tunc uerum nō tenetur statim restitue
re d facto. sed sufficit φ statim ex affectu re
stituat cuꝫ cessabūt impedimēta hincinde

Quintus casus. quādo q̄s est omnino
impotens ad restituendū. Talis eni ṗnūc
nō tenetur. sꝫ si puenerit ad pinguiorē for
tunam. Actio eni nō extinguit p inopiam
sed sopit. Et talis debet habere fortē volun
tatē restituendi. si aliquādo potēs erit ad
hoc. Et sanctus Tho. ij. ij. q. lxij. dicit. φ in h
casu debet homo remissioneꝫ petere ab eo
cui restituenduꝫ est. vel saltem voluntariā
dilationem. et hoc petat aut p se. aut p aliū
Et videtur φ pari ratione sit faciendum in
casu p̄cedenti. Hec sunt dicta de restitutio
ne faciēda de bonis fortune. I Sꝫq
nitur. quomō restitutio sit faciēda d bonis
corpis que quis aufert Rñ. Sco. vbi ṗus
φ qui occidit aliquem iniuste si sibi p illo
a iudice fm legem istius loci infligit mors

ut sic vitā reddat p vita. dz illā paciēter su-
stinere. et sic soluere penā illā. Si aūt sibi a
nullo infligat iudice tunc expedit sibi vt vi-
tam suā exponat in cā iusta. vt contra infide-
les et inimicos ecclie p restitutiōe facieda
illi cui vitā abstulit. Quod si non velit tam ī
restitutionē facere. nō pōt tn̄ a restitutiōe
oīno immunis esse. sic q̄d ā. dicit Sco. absol
uit hōicidas. nec eis restitutiōz necessario incūbentē iniungentes. quasi facilius
possit trāsire homicida q̄z canicida. vel ho
micida q si q̄s occidisset bouē primi sui vl'
canē. nō absolueret sine restitutiōe: Tenet
ergo ille ad restitutionē faciendā equalen-
tem vite quā abstulit. et hoc eo mō q̄ pt eq̄
ualētia in talib⁹ esse. Nec hoc solū tenet. sz
vt addit Sco. Si interfect⁹ sustētabat ali
quos. vt patrē matrē vel ppinquos. tenet
interfector omnib⁹ illis ad tantā restitu-
tionem q̄nt. ā eis abstulit p interfectiōez illi⁹

R De mutilatiōe vō. aut alia corpa
li lesione dic Sco. dz fieri restitutio p pecu
niā. et illa dz rn̄dere n̄ solū dāno qd q̄s icur
rit p mutilatiōnē p toto tēpe vite sue q̄ psu
rus fuisset mēbro absciso. sz etiā dz rn̄dere
expēsis appositis in curatiōe. et vltra h plaa-
catioi lesi q̄ reqreret etiā si nō esset tal' mu-
tilatio. et consolatiōi sic afflicti. q ppetua est
sibi desolatio de tali mutilatiōe. Pl⁹ etiaz
sm̄ Sco. ponderāda est mutilatio paupis
q̄z diuitis. q paup pl⁹ indigebat membro
absciso ad victū necessariū acqrendū. De
talibus restitutionib⁹ ficiēdis p vita ablata
aut p mutilationib⁹ mēbrorū aut lesiōibus
et dānis corpis. dic sanct⁹ Tho. ij. ij. q. lxij. q
in quo nō pōt recōpēsari equalēs. suffic q
recōpenset qd est possibile. sicut pz d' hono-
ribus q sunt ad deū. et ad parētes. q̄bus nō
potest reddi equalēs. vt d. viij. eth. Sic eti-
am in pposito q̄n illud qd ablatū est. n̄ est
restituibile p aliqd eqle. debet fieri recōpē-
satio qualis possibil' est. puta cū aliq̄s ali-
cui abstulit mēbrū. dz ei recōpensare i pecu
nia. vel in aliq̄ honore. et sillb⁹. osiderata cō
ditione vtriusq persone. et sm̄ arbitriū boni
viri. S Scd̄o p̄ncipalit dicendū est d'
restitutione bone fame ablate in toto vl' in
pte. Ubi notandū sm̄ Tho. et Sco. in iiij.
dis. xv. Et dicit Tho. ij. ij. q. lxij. q quadru-
pliciter contingat aliquē damnificare aliū
in fama. Primo verū crimen suū de eo
manifestando et iuste. vt cum quis malici-
am alterius manifestat ei qui corrigere pz
Aliū si incorrigibilis est. manifestat in con
spectu ecclesie. et hoc bona intentione. l vt
confusus a peccato desistat vel saltē i tali
discedāt ab ei⁹ consortio infectiuo et corru
ptiuo. seruato tamen ordine iuris et fraine
correctiōis. Et q isto modo manifestat cri
men alterius. et sibi aufert famā. nō peccat
in hoc. nec tenet sibi famā restituere Se
cundo damnificat quis aliū in fama. et h
iniuste. scz falsum crimen sibi imponendo
id est. falle eum corā aliis accusando de cri
mine de quo non est reus. Et qui illo mo-
do accusat proximū damnificat in fama
sua. grauiter peccat. quia maius est aufer-
re famam q̄z tempalia. et qui aufert tempa
lia alteri grauiter peccat. vt dictum fuit su
pra pcepto. v. ca. viij. q. x. Et precepto. vj. c. ij
R. ergo grauī⁹ peccat q sic iniuste aliū dā-
nificat in fama. Homines eni plus diligūt
famam suā q̄z tpalia sua. Talis eni sic false
et iniuste damnificās ꝓximū. tenetur sibi fa
mam suā restituere. et hoc illo modo q ver
bum suum retractet absolute apud omēs
ad quos per eum puenit. dūmodo sciat et
possit. Debet eni apud omnes cōfiteri fal'
sum se in hoc de illo dixisse. vt dicit sanctus
Tho. Et Sco. dic. q debet sic famā restitu-
ere q retractet verbum suū seu illud quod
sibi false imposuit. et hoc ita publice sicut si
bi imposuit. quia alias nō seruat iusticiā
in reddendo ꝓximo qd suū est. Ergo homo
tenetur restituere tempalia. vt dictum est.
multo a fortiori tenetur restituere famam
sic iniuste ablatam que est multo p̄ciosior
tpalibus. Unde Prouerb. xxij. d. Meli⁹
est nomen bonū q̄z diuitie multe. M

Sed diceret. Aliq̄s non imponit tale
crimen in publico asserendo illud de eo. sz
murmurat et incaute et indiscrete loqt. vel

alicui corā plurib⁹ loquit̄ꝛ narrat b⁹ inđi
n̄ tanq̄ sibi certum. ſʒ dicit se sic audiuisse
An tal' teneat famā illi restituere. Rn̄det
Scot⁹ dicēs. Rara fides. ideo q̄ multi m̄l'
ta loquunt̄. Et ideo sic murmurās. aut in-
caute loquēs de alio falsum crimē. s. dicen-
do apud alios. forte ille fecit hoc certe pōt
esse q̄ fecerit. aut dicēdo: ego audiui q̄ ille
fecerit hoc. Et hoc tali ex mō dicendi talis
ōndat aliquā certitudinē maiorē q̄ ex re-
latione cōmuni. nō auferret n̄ ta ac⁹ illi i
opinione illoꝝ audiētiū. q̄ si illi firmiū cō-
cipiūt ꝛ credūt ꝛ. hoc illū de q̄ est sermo cri
minosum esse. leues sunt. q̄ q̄ cito credit le
uis est corde. verūtñ q̄ a scādalo pusilloꝝ
oportet cauere. Juxta illud Pauli. i. Coꝛ.
viij. Si esca mea scādalizet frēm meū. non
manducabo carnes in eternū. Et multi sūt
tales pusilli leues ad credendū mala. et iō
piculosum ē corā ipsis talia audita ex rela-
to referre. Et si hoc fiat ex intēcōe mala. vt
scʒ aīo ꝛ intentiōe ledēdi famā illi⁹ de q̄ ser
mo est. tūc nō est facile excusare q̄n sit ꝯtra
charitatē. ꝛ p ꝯsequēs mortale. Si autē fi
at corā talib⁹ pusillis et leuib⁹ ad credēdū
mala. ꝛ fiat ex incōsideratiōe. dūmō dicere
q̄ erat gen⁹ pcti venial'. q̄ lingua in lubri
co posita est. ꝛ q̄ nō offendit vbo hic perfe-
ctus est vir. Et dicūt aliq̄ q̄ si q̄s ex alicui⁹
tali relatiōe notā infamie icurrisset apd il-
los apud q̄s sic locut⁹ est. tenet̄ ille sibi re
stituere famā. ꝛ dicere apud eos se falsū in
hoc de isto audisse. et min⁹ caute se locutū ī
fuisse. vl' q̄ sibi nō fuerat credēdū. cū tale ꝯ
primū dicit q̄ miā illud retulit ꝯtra bonū p
ximi. de q̄ nullā certitudinē habuit. vl' aliq̄
ꝯsimili mō restituat p̄ximo famā p ut me-
lius poterit ¶ Tertio ꝯtingit q̄ ali
q̄s dāmificat p̄ximū in fama. ꝛ hoc verū de
eo dicēdo. ſʒ iniusto mō: vt cū q̄s occultū
crimen alteri⁹ pdit ꝯtra debitū ordinē. seu
cū verū crimē alteri⁹. ſʒ occultū nō ſuato or
dine iuris ꝯtra eū in publico ꝓponit. De
hoc dicit sanct⁹ Tho. tenet̄ illi dāmificato ī
sua fama restituere famā in q̄ntū pōt. tñ si-
ne mēdacio. vt q̄ se dicat male dixisse. vl' q̄
iniuste eū diffamauerit. vel alio tali cōmo
do mō. Et si nō pōt famā sibi restituere. dʒ
sibi illud dānum aliter recōpēsare. put etiā d̄
aliis dānis supius fuit dictū. Et Sco. de
hoc dicit. q̄ tal' nō tenet̄ retractare vbū suū
qd̄ ꝓposuit in publico. q̄ sic faciēdo mēti-
retur. cū sciat illud qd̄ ꝯtra eū ꝓposuit esse
verū. ꝛ iō nō d̄ mētiri ꝓpter qd̄cūq̄ bonū
alteri reddendū. immo in nullo casu est men
tiendū. sed tenet̄ alio mō licito sibi reddere
famā. vt p h̄mōi vba. nō credatis eū eē talē
Male enī dixi ꝛ fatue dixi. et illud suū di-
ctum tūc est verū. q̄ nō sua to ordine iuris
ꝓposuit in publico. qd̄ nō fuit verū publicū
ꝛ ergo in hoc male stulte ꝛ fatue dixit. ꝛ illa
suasio scʒ nō reputetis eū esse talē est bona
q̄ q̄liber p̄sumend⁹ est bon⁹ donec probet̄
ꝯtrariū. Juxta illud Extra de scrutinio ī or
dine faciēdo Dānanda fragilitas istū quē
indignū eē nō nouit dignū debʒ estimare.
Sed ille non est pbatus malus corā illis.
ꝛ ergo hoc p̄suadendū est eis vt eū non re-
putet indignū ꝛ malū ¶ Quarto cō
tingit quē dāmificare aliū in fama. s. verū
crimen. sed occultū in publico sibi īpositū
negando. q̄ ipsum q̄ sibi crimen imposuit
ōndit in hoc mendacē. ꝛ notat eū de calū-
nia. i. de falsi crimīs impositiōe. Et d̄ illo di
cit Sco. q̄ ille sic negās nō tenet̄ retractare
negationē suā qua negauit in publico ve-
rum crimen sibi impositū. q̄ vt dic̄ non te-
netur in publico q̄cūq̄ statim ī iudicio cō
fiteri se reū. nisi fuerit ꝯuict⁹. Tenet̄ tamē
p quedā vba sobria. vt statim añ hoc dictū
fuit restituere famā illi accusanti. quē indi
recte notauit de calūnia. videlicet dicendo
Nō habeatis eū p calūniatore. q̄ credo q̄
habuit intentionē bonam in ꝓponēdo. vel
forte ipse credidit se probare posse intentū
suū et deceptus est. Ex quibus patet q̄ pe
riculosum ꝛ magnū peccatū sit aliquem ī-
famare ¶ Tertio principaliter dicē
dum est de dānificante aliū in aīma sua
id est. in bonis aīe. quō restituere tenetur.
Ubi notandū ſm Sco. p bona aīe intelli
gēdo bona moris q̄ acquisita corrūpūtur

ꝛ acquirenda impediunt. ꝑ vicia enī ꝛ pctā virtutes iam acquisite corrumpunt. ꝛ q̄ deberēt ex bonis actibus generari ꝑ vicia impediunt ne generent. In illis bonis aīe scʒ virtutibꝰ et actibus virtuosis nō pōt vnꝰ aliū directe dāmnificare auferendo ea sibi sicut auferunt exteriora bona. aut infundēdo sibi cōtraria scʒ vicia et pctā. q2 peccatū intātū ē peccatū inquātū ē voluntariū. nam si nō eēt voluntariū nō eēt peccatū. vt dicit Augꝰ. in de vera religione. igit sola voluntate ꝑpria pt q̄s sic directe dampnificari. scʒ in seipso causando volūtates malas ꝛ pctā. Potest tamē vnus dampnificare aliū indirecte. scʒ trahendo ex intētione a bonis opibus. ꝛ sic impediendo a generatiōe virtutū. ꝛ inducendo ad mala opa q̄bus virtutes corrūpunt. ꝛ vicia generātur. Et talis iductio ad malū et retractio a bonis cōtingit multis modis. videlicet iubēdo. ꝯsulendo. ꝑsuadendo. rogando. deridēdo bona. et laudādo mala. et sic de aliis modis. Ad ppositū igit̄ primo dicendū. q̄ q̄ aliū sic dāmnificat in istis bonis aīe grauiter peccat. quia cōtra dilectionē dei agit. eo q̄ retrahendo a bonis minuit honorē qui deo exhiberet. ꝛ inducēdo ad mala auget dei inhonoratonē ꝛ offensam. Agit etiā ꝯtra dilectioꝫ proximi. cui deberet velle ꝛ facere bonum. sed vult et facit sibi malū. et peccatū ē tanto grauius. quāto dānū ē maius quod primo infertur. Exempli gratia. grauius peccat ceteris paribꝰ q̄ dānificat primū in libra q̄ꝫ si in solo denario. cū aūt bonū aīe sit inestimabiliter melius bonis corpis aut fortune. sicut aīa incomparabiliter melior est corpore. sequit q̄ multo grauius peccat qui dānificat aliū in bonis aīe. vt in virtutibus et opibus bonis quibus meret eternū bonū. q̄ꝫ peccet qui dānificat in bonis corporis aut fortūe.

Q Secūdo dicit. q̄ sic dānificans aliū in bonis aīe tenet sibi ad restitutiōnē modo possibili. vt dicit Sco. Et pꝫ. quia cū bona virtutū sint maxima bona inter oīa humana bona i presenti vita sm Aug. libro primo retractationū. plus dampnificat primū qui in istis eū dampnificat. q̄ in quibuscūq3 aliis. ꝛ ꝑ ꝯsequēs plus tenet sm iusticiā ad restitutionē suo pximo de tali facienda. quantū sibi possibile est. q̄ꝫ de aliis bonis. Talis autem restitutio fiat sic vt ille dampnificās illū dānificatum suadendo. inducēdo. exhortādo. et aliis bonis modis efficaciter inducat ad penitentiā. ad vite emendationē ad actꝰ bonos. virtutū generatiuos. Et si non sufficit sua ꝑpria ꝑsuasio. aut exhortatio et similia. adducat alios efficatiores. dūmodo cū illis nō prodat peccatū illius occultū. Et si nō sufficiunt ꝑsuasiones huiusmodi ꝛ inductio ad bonū. quia facilius est puertere q̄ ꝯuertere. tūc tenet vltra hoc quātū pōt impetrare illi ꝯuersionē p orationes ꝑprias. ꝛ per orationes aliorū p̄ ipsū impetratas et procuratas ꝛ aliis similibꝰ. aut melioribus modis possibilibus. Dampnificās igit aliquē in bonis aīe tenet sibi restituere quātū sibi ē possibile. sp̄ sic agēdo q̄ nō publicet illiꝰ occultum peccatum. et eiꝰ ꝑsonā quā noscūt. aut noscerent verisimiliter ꝑ futuro. Ex his ē diligenter considerandū q̄ꝫ magnū peccatū est sollicitare et inducere aliū ad peccandū. q2 in se ē magnū peccatū. ꝛ vltra hoc tenet hō illi restituere et damnū recompensare. qd̄ homo vix pōt facere ad cōdignum. eo q̄ voluntatem iam allectā ad malū vix pōt hō reducere ad virtutē. Pauci etiā sunt q̄ sic restituere conent. cū tn̄ multi sint q̄ sic restituere teneant. Creberrima enī ē illa dampnificatio et maxime circa iuuenes virosq3 sexus qui sepissime iducunt ad mala supradictis modis et nōnūq̄ maiorū exēplis pessimis corrūpunt.

R Sed quid faciēdū ē de eo q̄ dānificat aliū retrahendo eū a religiōe Rn̄. Sco. q̄ si q̄s abstrahit a religiōe aliquē iam obligatum ad religionē ꝑfessionis obligatiōe tenet agere restitutionē. dānificauit enī religionē in illa ꝑsona. tenetur agere vt ille redeat ad religionem. Si aliquē dispositum ad intrandū religionē retraxit. aut impediuit ne intraret. et hoc non fecit intentione cōsulēdi pprie vtilitati. sꝫ sine fraude. aut ex aliq̄ rōnabili causa. sꝫ fecit intentiōe nocēdi religioni. ꝛ nūcq3 interest inter habere. et

inter p̄pe esse. ad nō tenet̄ ad tantā restitutionem religioni. ad quātā teneret̄ si ille fuisset in religione acceptus actualit̄. Tenet̄ tñ ad aliquā restitutionē. vt ad inductionē illius retracti. vt adhuc ingrediat̄. vel ad inductionem alicuius alterius aliqualiter equiualentis. ita tenet̄ restituere religioni in iuste p eū dāmificate. Persone vo p eū iniuste dāmificate. vt quā retraxit extra religionem. aut quā īpediuit ne ingrederēt. tenet̄ etiam ad restitutionē. Tenet̄ eni eū omi diligentia inducere ad intrandū monasterium. qd si nō pt efficere. aut forte ille quē impediuit ne intraret posuit se ad statum nūc incōpossibilem religioni. vt matrimonii. tenet̄ sibi in suasionibus et in aliis spūalib⁹ bonis ad equiualentiā illoꝝ bonoꝝ in quib⁹ eum dānificauit retrahendo a religione. et ad que maiora pfecisset in religione q̄ in seculo. Et hoc tenet̄ facere sm modos supra positos de dāmnificato in bonis anie quo ad virtutes. aut sm alios meliores put poterit.

Capitulum. VIII. A

Vm viui satisfacere possint pro defunctis. et pro mortuis. et p aliis viuis. et illa negligendo grauit peccare. Idcirco adhuc de satisfactiōe. scz quō p suffragia possunt satisfacere p mortuis tria ostendent̄. Primo q̄ aie iuuari possint p suffragia. Scdo qb⁹ rebus iuuari possunt. Tertio q̄ eas iuuare pñt. De primo notandū. q sex sunt loca aīaꝝ. vt dicit magister in. iiij. circa dist. xx. et xxi. Et Tho. cū aliis theologis. vz. celū. infernꝰ damnatoꝝ. lymbus pueroꝝ. lymbus patꝝ. hic mūdus. et purgatoriū. Et solum in purgatorio et hic existentibus psunt suffragia quo ad liberationem pene. In p̄mis eni locis existentibus nō prosunt suffragia. scz existentib⁹ in celo q̄ p modū indigentie q̄ ad p̄mium essentiale. dicēte beato Aug. Iniuriam facit martyri qui orat pro martyre. p̄dest tñ eis suffragium ad p̄mium accidentale. quia gaudiū est in celis sup vno peccatore penitentiam agente. Luc. xv. Quare eni p talibus in celis infidelitatis esset. B Est aūt certū aliquē eē in celis q̄ntupliciter. Primo p bibliam noui testamēti de aplis dempto Iuda. Secūdo de patrib⁹ veteris testamēti p bibliam veteris testamenti. Tertio qui sustinuit martyriū pro fide. etiā si ante peccauit. vt de Cypriāo refert Aug. q falx martyrii abstulit venialia ab eo. Quarto si p⁹ baptismū statī decedat puul⁹. et tūc si p̄o p̄ite celebrat̄ missa dici debet p oibus defunctis vl' aliis. Si aūt maior infante morit̄. tūc pōt p eo celebrari. cū beatus Greg. iiij. dial. dicat dānatum pueꝝ necdū q̄nquēnē. Si etiam adult⁹ statim p⁹ baptismū moreret̄ orari pt pro eo. q forte nō penituit nisi pro mortalibus. et tūc indiget p venialibus. Quinto si ē canonizatus per ecclesiam. In scđis locis non psunt suffragia scz existentib⁹ in dānatoꝝ inferno. Vn Aug. Si patrē meū esse in inferno scirē non plus p eo q̄ p diabolo orarem. et teste ecclia. In inferno nulla est redemptio sm legem cōem. qd dr pp ter Traianū quē beatus Greg. liberasse legitur de īferno orando C Est aūt certum esse in inferno hereticos p̄mo. Scđo iudeos. Tertio paganos. De christianis aūt non sic certum est. q̄ iis eni peccatū eoꝝ manifestum sit nō tñ pena. vñ pōt p eis orari in secreto. Et pñt suffragia fieri p illis qui seipsos occiderūt. qui in bello iniusto mortui sunt. q̄ duello īterierūt. aut q̄ in torneamētis succubuerunt. aut cū meretrice. Dicit eni Aug. in l' d' cura p mortuis habenda. Pro oibus debz fieri oratio. sz nō debet fieri publice ppt scādalū. Exemplū habes de Greg. iiij. dial. q p p̄pretario orare diu distulit. Similiter debet fieri suffragiū pro suspensis et iuste damnatis et subito mortuis. q etiam latro ī cruce penituit. Si aūt inueniatur subito mortuus. qui p̄us bone vite fuit. publice oratio debet fieri. q iustus si morte p̄occupat⁹ fuerit in refrigerio erit. Sap. iiij. In tertio nō prosunt suffragia. scz existentibus ī lymbo pueroꝝ. q non sūt in statu disposito. sic nec isti in iferno. q non sūt de cōitate fidelium. Est eī vna vniuersalis ecclia ī charitate

punctā. q̄ est societas τ amicicia spūalis. d
gia in symbolo. Sanctoꝝ cōmunionē. Et
ps. Participē me fac deus omniū timentiū
te. τc. Nō quicq̄d minus lucratꝰ p orationes
penitēs hic et nulla societate. est omnium.
aut quo ad ꝯgratulationē. aut quo ad sub
uentionē. sed isti in inferno damnatoꝝ sunt
de societate diaboli et velut mēbra putrida
et q̄ in lymbo pueroꝝ sunt a societate scōꝝ
sunt exclusi. ĩo nō psunt eis nostra suffra
gia. In quarto nō pfuerūt. scȝ existentibꝰ
in lymbo patꝝ. nō quo ad meritū qꝛ nullū
est post hanc vitā. nec ad satisfaciendum. qꝛ
nō habebant satisfacere nisi p debito huma
ne nature totius. qd̄ solus christus p infini
tum meritū tollere potuit. D In qui
to loco existentibus. scȝ in hoc mūdo suffra
gium pdest. scȝ tam illi qui facit q̄ȝ isti aīe p
qua facit. si est in purgatorio. Primo enim
pdest. satisfaciēti pōt pdesse mpliciter. Uno
modo ad merendū si sit in charitate. Nihil
eni minus meret de gaudio celesti q̄ȝ si p se
faceret suffragiū s̄m illud ps. Oratio mea in
sinū meū ꝯuertet. Imo q̄nq̄ȝ plus meret q̄
orando vel celebrando p alio q̄ȝ si p se face
ret. quia maiori feruore charitatis succēsꝰ
videtur q̄ scintillas feruoris mittit ad alios
maxime ad inimicos. In cuiꝰ euidentiam
christo orante p inimicis latro ꝯuersus est
ad penitentiam. Et scd̄m Aug. Stephano
orante pro inimicis. Paulus tandem con
uertitur. Alio modo pdest facienti ad satis
faciendū pro se indirecte. quia si iste p quo
suffragium fit nō indiget. vt qꝛ est ĩ celo. aut
quia nō ē capax. vt si est in inferno. qn̄ tunc
suffragiū faciēs ē talis intentiōis habitu. q
p se faceret si nō crederet pdesse illi. tunc suf
fragium satisfacit p faciēte si indiget. Sꝫ ãt
nō indiget. dicit Pe. pa. dist. xlv. quarti. nūc
in suffragio debet semp esse implicita inten
tio facientis. vt aliis psit indigentibꝰ hic vl̄
in purgatorio. Si aūt fiūt suffragia multa
et specialia p illo qui nō indiget. vt qꝛ eē ĩ glo
ria vel in inferno τ sup est. vel qꝛ minus ĩdi
get. nūc diuidit indigentibus p deū. sicut s̄m
Aug. in regula dicit. Cū dat vestis i mona

sterio vel aliud nō indigenti dat abbas illi
qui indiget. Et idē dicit Ibo. et pbat ex ser
mone quod. ĩ Damas. ĩ doc. Tertio modo
indirecte pdest facienti quo ad orantis sub
sidiū. quia iste cui suffragiū prestatꝰ siue sit ĩ
celo siue sit in purgatorio. tenet orare saltē
cū liberatus fuerit p faciēte suffragiū alias
esset ingratus. Unde Matth. x. Si quidē fue
rit filius pacis. resideb it sup illū pax vestra.
sin autē ad vos reuertet. Quarto modo tn̄
nō pdest directe ad satisfaciendū. Uñ si tibi
iniūctū est vnū psalteriū. et defuncto mihi n
cū fuit aliud psalterium. si dico p defuncto
vnum psalteriū. adhuc sum obligatꝰ ad di
cendū aliud p me. Simile est in humanis
debitis. si debeo vnū florenū Iohanni. τ fra
ter meꝰ eidem etiā vnū. dando vnū p fratre
nō me acquitaui. In purgatorio aūt existē
tes sūt in magnis debitis erga deū. q̄ obita
si nemo eis subuenit luere oportet penis. et
sic satisfacere. E Ex pmissis ptȝ q̄ mul
tis modis melius est orare pro mortuis fi
delibus q̄ȝ p viuis. quia mortuꝰ. aut est me
ignorante in inferno. τ nūc gradū glorie me
rui p opus bonū. si sū in charitate. τ satisfa
ctio cedit mihi. Si autem sum extra charita
tem. per actū suffragij disposui me ad chari
tatem aliqualiť. τ opus feci ad minꝰ pmeri
torium τ si nō meritoriū. Aut est in purga
torio. et tūc licet s̄m omēs nihil mihi mereri
possit. nec sibi. tñ s̄m multos p me pōt exau
dibiliter orare. sicut Hieremias. ij. Macha
beoꝝ. xv. orauit exaudibiliť p isrl̄. Et s̄m oēs
ad minus orabit p me cū venerit ad celum.
Aut iam est in celo. vel etiam dicitū est. τ tūc
ibi. tūc sciunt illos qui p eis orauerūt. et pro
eis orabūt. imo etiā si suffragātes ppť pctā
sua illis non pfuissent. adhuc p eis orabunt
Et rō est. quia amicicia in virtuoso conside
rat affectū plus q̄ȝ effectū. Sunt aūt tūc bea
ti in charitate pfecta. p quā oratio coꝝ expē
sa audit faciliter. Secꝰ aūt ē de viuo q̄n pro
eo oro. qꝛ forte ignorat q̄ p eo oro. τ sic nō ora
bit p me. Itē forte est pctōr. et sic modicū va
lebit. Itē si ē iustus nō tñ in voto semper ora
dit. F In sexto existentibus loco. [illegible]

purgatorio psunt suffragia. Tum q: charitatē habēt q̄ facit eos capaces. Nō etiā q: de no. tra fideliū sūt societate. vt tactū fuit d' existentib' in lymbo puerorū de cōtione ecclie. De loco huius purgatorij sēr sūt videnda q̄ tradit Tho. sup. iiij. dis. xxj. Primo q̄ sit. probat auctoritate scripture. p illud. ij. Machab. xij. Sancta ergo et salubris ē cogitatio pro defunctis exorare. vt a peccatis soluant̄. ergo purgant̄. Itē pbat Greg. iiij. dial. p exempla plura. Et p illud. j. Cor. iij. Si q̄s edificauerit sup fundamentū hoc id est. christū aurum argentū ⁊ lapides p̄ciosos. Et sequitur videlicet lignū. fenū. ⁊ stipulā. vniuscuiusq3 opus q̄le sit ignis pbabit. Itē Dyonisi' vlt. ca. celestis hierarchie. cōmemorat ritū3 primitiue ecclesie orantē p mortuis. Itē autoritate ph'orū. Socrates enī libro q̄ d̄r phedron platonis. Quecūq3 inquit aīe puidebūtur mediocriter esse venient in locū vbi p penas absoluent̄. Et ponit aīas bonas habere nullam penā. i. mediocriter bonas. mediocrē habere penā. i. malas aūt magnas. Idē idē3 est Auicenna. ix. meth. sue. ca. vltimo. q̄ iā machomentista fuit. Ad idē3 est Hermes Trimegistus ad Esculapiū. Ratione etiam sic Oportet satisfacere quēcūq3 penitentē. sed aliqui moriunt̄ in charitate qui nō satisfecerunt p peccatis p̄teritis. ergo oportet in futuro alicubi satisfacere. et hoc ē purgatoriū Exemplis probat Greg. iiij. dial. G

Secūdo notat q̄ triplex est purgatoriū Unū in presenti vita p tribulatiōes toleratas vt oportet. Aliud in alia vita s'm legem cōmunē. iam ppe īfernū damnatorū. vt idē sit ignis qui damnatos cruciat. et q̄ electos purgat. Sicut sub eodē igne aurū purgat̄. ⁊ ferrū cremat̄. vt exemplificāt. Tertiū purgatoriū ē s'c'd'm dispensationē. ⁊ sic q̄n̄q3 i diuersis locis aliqui puniri legunt̄. vel ad viuorū instructionē. vel ad mortuorū subuentionē. vt viuētib' eorū pena inotescēs p suffragia ecclesie mitiget̄. Tertio notat q̄ duplex ē pena aīarū in purgatorio. Una sensus qua diuina iusticia p ignem punit. Alia damni que cōsistit in puatione visiōis beatifice ad tempus. Et de vtraq3 dicit. q̄ minima pena purgatorij excedit maximā penā huius vite. Un̄ Aug. de vera ⁊ falsa pnīa. Hic ignis purgatorius. ⁊ si eternus nō sit. miro modo est grauis. excedit enī oēm penā q̄3 vnq3 q̄s passus est in hac vita. Nunq3 in carne tanta inuenta ē pena. licet mirabilia martyres passi sint tormēta. et multi nequiter iniqui quanta sepe sustinuerūt supplicia. Item Aug. libro d' igne purgatorij. Dicat aliquis. Non ad rē ptinet quādiu moras habeaz. tātum vt ad vitā eternā perueniam. Nemo hoc dicat fratres charissimi. q̄ ille ignis purgatorius durior erit q̄3 quicq̄d potestis in seculo. aut videre. aut excogitare. Et statim subiūgit. Ideo totis viribus vnusquisq3 laboret capitalia crimina ⁊ minuta peccata ita operibus bonis redimere. vt ex ipsis nihil videat̄ remanere q̄d ignis ille possit absumere. Exēplificat ibi. quā durū sit hic digitū modicū i igne tenere. quāto plus totā aīam medullitus. Dicit etiā cōis theologorū opīo. q̄ purgatorij pena icomparabiliter ē maior penis mūdi. De pena damni pbat. q: quanto aliq̄d magis desiderat̄. tāto ei' absentia est molestior ⁊ q: affect' quo desiderat̄ summū bonū p' hanc vitā in aīabus sanctis intensior est. q: nō retardat̄ affect' molestia corporis. ⁊ etiam q: termin' fruendi iam summo bono aduenisset. nisi aliq̄d impediret. ideo de tardatiōe maxime affligunt̄. De pena sens' p'bat. q: cū dolor nō sit lesio sed lesiōis sensus tanto magis aliquis dolet de aliquo lesiuo quāto magis est sensitiuū. Un̄ lesiones q̄ fiunt in locis maxime sensibilib'. vt i oculo et in similib' membris. maximū dolorē causant. Et q: totus sensus corporis ē ab aīa. idē si in ipsa3 aīam aliquid lesiuū agat. de necessitate oportet q̄ maxime affligat̄. H

Quarto notat q̄ aīe voluntarie ⁊ cū magna patientia sustinent penam purgatorij. Patet. q: habent correctū. ⁊ p p̄sequēs conformāt volūtatē suā diuine voluntati et iusticie. Itē ois sapiēs vult illud sine q̄ nō pōt puenire ad finē intentū. s3 sine illa pena non pōt venire in celū. Itē3 petūt suffragia cum

maximo desiderio sm illud Job. xix. Misere mini mei miseremini mei saltē vos amici mei. Habēt enī aīe purgatorij quadruplicē scīaz. Unā p species influxas a deo. sicut alie substantie sepate. Secūdā p ea que hic didicerunt. Tertiam p aīas illic aduenientes. Quartā p āgelos bonos reuelātes. Quintā p malos. scz aliqñ eas sm Tho. deridentes.

I Quinto notat. Boni angeli nō puniunt aīas in purgatorio. q: eoꝝ ciues sunt amicissimi. tñ possibile ē q eas ad loca penaruz deducāt. nec cruciant ministerio demonum. q: aīe eoꝝ victores fuerūt. Possibile tñ ē. q ipsi demones qui de petīs hominuz letant aīas comitent cū deducunt ab angelis ~~z~~ assistant purgandis. Tū vt eaꝝ penis satient. Tū vt ī eaꝝ exitu a corpore suiz aliquid recipiāt. In hoc aūt seculo qñ adhuc locus pugne est puniunt hoīes et a malis angelis sicut ab hostibus. vt patz de Job. et a bonis. vt patz de Jacob cui⁹ neru⁹ femoris āgelo pcutiēte emarcuit Geñ. xxxij. Sola aūt diuina iusticia aīas igne mediāte purgat. Sicut aurifaber p ignē auꝝ. sicut tribula granū. et cauterio medic⁹ morbū. Que dam etiā ibi petā leuia illuc deportata purgant. vt dicit Greg. iiij. dial. et Aug. de vera penitētia. Oēs vo pene p petīs quātūcūqz grauib⁹ dbite. q̄s petās nō plene delent hic termino ibi ignis purgabit. Sic patz q ī purgatorio sūt quadruplices pene. Primo carcer loci malus. q: in tra et ppe īfernū Scdo ignis vniformis. scz sm diuinā iusticiā difformiter cruciāns. Tertio demonuz assistentia cruciatiua. Quarto puatio bñtitudinis. Est aūt triplex ignis purgatorius. Primus est in alio mundo in purgatorio q erit acerbissim⁹. Cui⁹ officiū ē triplex. videlicz purgare a petīs venialib⁹. a penis p mortalib⁹ cōtritis. ~~z~~ p venialibus p qb⁹ hic nō ē satisfactuz ~~z~~ ab alijs scorijs aīe que sūt habitus vitiosi errores et fomes. Scdo⁹ ignis ē cin⁹ purgator⁹ q erit in 9flagratiōe mūdi. Tertius purgator⁹ ignis ē tribulatio p̄ntis vite. q ille multo plus purgat et cui⁹ q: ignis ī loco purgatorij. q: meritū eterne patrie auget et

modicus multum de petōꝝ penis delet. et mortalē culpā ~~z~~ venialē delere pōt q̄ ad penam. Sz ignis purgatorij p̄mi soluz delet veniale peccatū et penas debitas pro mortalibus contritis. et venialib⁹. Sz nihil meretur d gaudio. ~~z~~ incompabiliter mī ē maior tertio igne. K Sexto notat q vna aīa citius purgat q̄z alia. vt docet aplȷs. i. Coꝝ. iij. exemplificans de ligno feno ~~z~~ stipula. q: q̄dā venialia sūt maiora adherentie q̄z alia. scdm q affectus magis ad ea inclinat. et fortius in eis figit. iō talia tardius purgant. Que aūt aīe acerbius purgant. vel q̄ tardi⁹ sciendū q acerbitas pene pportiōdet quātitati culpe. sed diuturnitas respondet radicationi culpe in subiecto. Unde pōt 9tingere q aliquis in purgatorio diuti⁹ moret qui min⁹ affligitur. et ecōuerso. Oīa p̄fata sūt Tho. vbi pri⁹. Abbas Joachim li. de semine scripturaꝝ dic. Magni petōres q ī fine vite penitent ī purgatorio igne vsqz ad nouissimū diem tales cremare oportere credendi sūt. Armicanus li. de q̄stī. armenoꝝ li. xiij. dicit. Uerisimile est multos vsqz ad resurrectiōē gloriosam oīuz electoꝝ in purgatorio remāsuros q multa purgatione indigebunt.

Capitulum. IX A

Vo ad secundū

principale. p q̄ videlicet aīe defūctorū iuuari possint. Rñ. Greg. iiij. dial. Et doctores in. iiij. dist. xlv. Primo valet ieiuniū. Scdo plus elemosyna. Tertio pl⁹ oratio. Quarto maxime sacrificiuz altaris. semp intelligendo ceteris paribus. Sub illis tñ quattuor plura alia cōprehendunt. sicut dictū ē supra tertio precepto d satisfactiōe. Primo valet ieiuniū. vel vigilia. abstinentia a delectationibus. cibis vel alijs solatijs corporeis alias licitis. Similiter asperitas lecti ~~z~~ vestiū. flagellatio. genuflectio. et pegrinatiōes. cōtritio. ~~z~~ huiusmodi. ~~z~~ hec aīab⁹ applicata valēt p modū sufficie et p modū solutionis pene. Ut dī. xiij. q. ij. aīa. Jeiunia viuentiū sūt auxiliū defūctoꝝ. sic q deus ea acceptat p aīab⁹ defunctoꝝ

tanq̃ꝫ p ipsas hoc factū esset. Uñ btūs Do-
minicus ferrea catena triplicē disciplinam
oī nocte recepit. Unā pro se. aliā pro de-
functis. tertiā p peccatoribus viuis. Nā si te in car-
cere existente nō posses soluere statim .x. flo-
renos q̄s teneris. ego tot p te dādo te libera-
rem. Sic etiā in pposito est de carcere pur-
gatorij. B Ex quo patet q̄ ꝯsultū est
valde hic p talia purgari. psertim q̄ īfirmita-
tes et alia patienter sustinēdo dū viuimus q̄
tūc et spāle meremur in patria gaudiū
et satisfacimus. Qñ aūt nobis defunctis q̄s
p nobis suffragat. tūc meritū sibi manet. sꝫ
opus satisfactoriū inquātū tale solū subue-
nit nobis. Exemplū de hic purgando se. ptꝫ
p Greg. in omel. vbi refert q̄ Emilianus di-
ues lapsus in q̄dā vitiū monasteriū intra-
uit. se multipliciter affligit. matutinas ī mō-
te extra monasteriū puenit. vbi abbas ī me-
dio noctis sup eū lumen velut solem vidit.
et cū ab eo dē dep̄hensus esset postmodūꝫ et
interrogatus ī monasterio quid egisset tar-
de confessus est. q̄ etiaꝫ in ipsa luce audiuit
dimissum est peccatū tuū. Pauor etiā et ti-
mor mortis quosdā purgat hic. Uñ Greg.
iiij. dial. dicit. Plerūqꝫ de culpis minimis
ipse solus pauor egredientes aīas iustorꝫ
purgat. Sicut narrauit de quodā sancto vi-
ro frequēter q̄ ad mortē veniēs vehemēter
timuit. sed p⁹ mortē discipulis in stola alba
apparuit et q̄ꝫ p̄clare sit susceptus indicauit.
Hec ibi. Et beatus Aug. li. de visitatiōe īfir-
morꝫ loquēs sacerdotibus d' hoīb⁹ morituris
sic dicit. Absoluēdi sūt omēs absolutio-
nem dūtaxat rogantes. nec suspēdendi sūt
a fideliū cōione quib⁹ mors timet sine dila-
tione et quos peccatorꝫ amara recordatiō
vel cietin lachrymis. vel metus mortis du-
cit ad penā. sic scriptura testat. et territi pur-
gabunt. sꝫ Job. xli. Hec Aug. C Se-
cūdo valet elemosyna etiā p viā iusticie et p
modū redemptiōis p aīabus. Et illud meli-
us est q̄ꝫ ieiuniū. q̄ bonū humanūꝫ quāto
cōius tanto meli⁹. elemosyna aūt pluribus
daī inter dū. Et sub isto cōprehendūtur oīa
opa misericordie corpalia. Similiter et spi-

ritualia impensa primo pp̄ter aīas defun-
ctorꝫ. Uñ dātio ouorꝫ. cādelarꝫ. panūꝫ. et hu-
iusmodi p ministris ecclesie valēt defunctis.
Hec aūt hic p se facta sicut dictū est de ieiu-
nio plus nobis valerent. Exemplum ponit
Greg. ī iiij. dial. d' Pascasio diacono cardi-
nali maximo elemosynario et litterato val-
de. qui nō ex malicia sꝫ ex ignorātia duobus
in papatu electis. postea aīo adhesit illi qui
minus iuo habuit. Pascasio igitur defun-
cto. sanct⁹ Germanus ep̄us capuanus de
ꝯsilio medicorꝫ in thermis se lauare volens
eum seruientē in feruenti aqua reperit. a q̄
cū quesisset causaꝫ tante seruitutis. Rñ. q̄ p-
pter adhesionē p̄dictā. Et si ꝗuit p me ora-
ueris et reuersus nō me hic inueneris. libe-
ratus sū. qd' et factū est. Et dicit Greg. q̄ ele-
mosynis Pascasius meruit liberari cuius
et Germani prece. B Tertio valꝫ pro
aīabus oratio et plus ceteris partibus q̄ꝫ p̄ce-
dentia. et hoc p viā gratie et p intercessionēꝫ
membrorꝫ christi. Melius ē enī opus chari-
tatis qd' dirigit in deuꝫ. vt oratio. q̄ꝫ qd' diri-
gitur in se vel in proximū. vt solū ieiunium vl'
elemosyna. Uñ dicit Sco. suo q̄dli. q. penl'.
Inter oīa meritoria oratio magis habet ra-
tionē meriti applicabilis alteri. q̄ ipsa de rō-
ne sui ē placatiua et recōciliatiua deo. et etiā
illius p quo p ipsū orantem offertur. hec il-
le. Uñ sm̄ Pe. de pal. in iiij. dist. xlv. orō san-
ctorꝫ in patria valet p aīab⁹ q̄rū forte benefi-
ciis pri⁹ adiute sūt. dū h viuerēt. Ualēt etiā p
ces. psertim viatorꝫ iustorꝫ. et p oīb⁹ orōib⁹
btī Ansel. vel aliorꝫ. valet quo ad deuotiōēꝫ
orō dñica sꝫ Pater noster. q̄ iudex noster
fact⁹ ē aduocatus noster. cui cēt opprobriūꝫ
venire ꝯtra suū monitū. et īfringere vel cas-
sare q̄d ibi docuit et formauit. vt in cemite-
rio et alibi dici debet. Quia etiā ē orō spūs
sancti q̄ sm̄ aplm̄ postulat p nobis gemiti-
bus inenarrabilibus. id ē nos postulare fa-
cit. Ualēt etiā plus q̄ꝫ nostre orōes. vigilie
defunctorꝫ ab ecclia institute. q̄ ex ope opa-
to id est. ex ordinatiōe et intētiōe ecclesie. Ex-
emplū de hoc refert Uin. ī speculo histo. de
scō Johāne elemosinario patriarcha. Huic

enī quidā diues dedit .viii. libras auri pcē
vt oraret pro salute filii et fratris ꝛ nautarū
ꝛ nauis. moritur filius et circa eadē tpa nauis
mergit cū oībꝰ ꝯtētis. nisi q boīes pſan eua
serūt sup q cū amaricaret diues. vidit i som
nis similē Johanni elemosynario sibi dicē
tē. Cur turbaris. nōne p salute petere iussisti
filiꝰ saluatꝰ ē. et si vixisset. imūdꝰ fuisset. alii
in vita sunt tm̄. ꝛ nisi oratio et elemosyna
intercessissent oēs cū naui interiissent. ergo ge
facꝰ igit diues optime ꝯtentus ē. E

Quarto sup oīa valet dicit Greg. sacrifi
ciū altaris id ē. misse celebratio et hoc valet
p vīā grē ꝛ iusticie. qꝛ meliꝰ ē opꝰ charitatis
cōmunis. scꝫ totiꝰ ecclie qꝫ puate et spēalis
psone. Et dꝫ hic oblatio altaris i distīncte. vt
dicit Sco. vbi ꝓus. siue sit cōsecratio siue re
ceptio eucharistie. siue oblatio alia sacerdo
tis celebrantis in psona ecclie. ꝛ non accipit
hic p ꝯtento i eucharistia. qꝛ eū ā sic i piud
est. Hec aūt oblatio vt sit deo accepta. opor
tet q offerat a psona vel a psonis acceptis
deo. sm illō Gē. iiii. Respexit deꝰ ad Abel
scꝫ pmo. ꝛ ad munera eiꝰ scꝫ scdo. Uñ qñ q̄s
celebrat missā. oblatio fit pmo a christo. q̄
sacramētū illud sic istituit fieri. sm illō Joh.
vi. Panis quē ego dabo caro mea ē p mū
di vita. Quia christꝰ ē summꝰ sacerdos. q̄ li
cet īmediate nūc nō offerat. alias eēt infini
tū meritū. in mediate offert p ministrū. Fit
secūdo a christi passiōe ꝛ ab ea habet effica
ciā i quātū ibi spēcialior cōmēoratio christi
passionis habet. vbis. signis. ꝛ meditationi
bus sm illud Lu. xxii. Hoc facite i meā com
memoratione. Et i. Cor. xi. Tertio fit et ac
ceptat rōne volūtatis ecclesie generalis mi
litantis. q̄ ille intelligit facere cuiꝰ noīe vel
vice fit. vt dicit Dyonisiꝰ ca. iii. celes. hierar
chie. Quarto pōt acceptabiliꝰ fieri vel fru
ctuosiꝰ sacrificiū rōne psonalis meriti offe
rentis. puta sacerdotis offerētis. Quīto pōt
acceptabilius fieri p puatā psonā. sm q de
uotius petit missā celebrari. Primū et di
cens et i. in bonis qꝫ in malis sacerdotibꝰ ha
bet locū et efficaciā. Quartū ē tm̄ i bonis.
Quintū accidit. Uñ scdm Bur. et Tho. in

iiii. di. xii. Eucharistia in misse celebratione
duos fructꝰ habet pncipales ꝯferre. Unum
in q̄ntū eucharistia ē sacramentum recipi
enti eā deuote. maiorē vnionē ad christum
fidē. spem. charitatē. ꝛ alia plura i ppria aīa
recipientis causat. Aliud habet dare eucha
ristia in quātū nō ē sacramentū sꝫ etiā sacri
ficiū quoddā deo acceptissimū. ꝓpt pfatas
tres causas. vel q̄tuor recitatas. ꝛ sic habet
vim satisfactiōis ad tollendā penā debitā
illi p quo offert in missa a sacerdote. siue sit
p pctō mortali siue veniali. eā in viuis qꝫ in
mortuis. Et si queris. quātū ergo de pe
na tollit eucharistie oblatio. Rñ. sm Bur. i.
ibidē. Nō sp penā totā tollit. qꝛ effectꝰ hoc
eterne oblationis finitus ē. alias oēs de purga
torio vna missa liberaret. sꝫ plus ꝛ minꝰ tol
lit scdm q se extēdit deuotio ministri offerētis
ꝛ vivis sacrificii deo soli nota ē. ꝛ creatꝰ scdm
beneplacitū dei. ꝛ scdm dispositionē illius
p q offert. Credit enī Ambrosiodorꝰ. q nulla
missa celebret. p q̄ nō plures de purgatorio
liberent. Oppositū dicit habere Pe. de pa.
vbi prꝰ sup. iiii. Quia qñqꝫ multi sūt i pur
gatorio sic dispositi vt cito liberēt. aut quia
iam diu ibi steterūt. aut qꝛ pauca purgāda
habuerūt. Et notādū q quanto hec q̄tuor
suffragia fiūt ex maiori charitate. tāto āpliꝰ
pficiunt. sm Pe. de thar. vbi ꝓus. F

Quātū aūt sacramentū altaris p aīabꝰ
valeat. docet Greg. iiii. dialo. vbi pmo refert
d monacho noīe Justꝰ q i monasterio sācti
Greg. aliqñ eiusdē medicꝰ fuit. tres deniari
os occulte habuit q̄s iuenientes monachi. i
mādantis a btō Greg. acceperūt. vt morituro
Justo nullꝰ adesset frat. ꝛ mortuꝰ in sterqli
nio sepeliret. mortuꝰ igit. sꝫ penitēs Justus in
sterquilinio sepelit. tricesimo aūt die iussit
Greg. p eo q̄tidie p triginta dies missā vnā
celebrari. ꝛ tricesimo die Justꝰ apparuit vni
de monachis dicēs. se añ ichoationē missa
rū dictaꝝ male habuisse. sꝫ postea meliꝰ ꝛ iā
liberatū. Scdo refert de q̄dā apud hostes
detēto. p q vxor certis diebꝰ sacrificiū offer
ri pcurabat. longo āt pꝰ tpe liberatꝰ insinuit
vxori. pdictis diebꝰ a vinculis fuisse solutū.

qũ sacrificiũ altaris p eo fuit oblatũ. Tertio refert d' p̃sbytero q̃ i thermis calidissimis aliquotiẽs se lauare ꝯsueuit. vbi frequẽter reperit seruitorẽ sibi oĩa exhibentez. q̃ balneatores ꝯsueuerũt. tãdẽ rediẽs ne ingrat⁹ eẽt. duas coronas. id ẽ panes i qb⁹ poterat ꝯfici eucharistia seruitori obtulit. Qui ingemiscẽs ait. hoc m̃ducare nõ valeo. ſꝫ p me q̃so ꝯsecrare digneris celebrando. dñs eñi sui locibu⁹. et p meis pcñis purgor. si rediẽs me ñ iueneris liberatũ crede. Per hebdomodã ergo p̃sbyter quotidie celebrauit. ⁊ rediens nemiñe inuenit. Quarto refert de Agathone ep̃o cui nauiganti romã tẽpestas nauiz maxime quassauit. nauta aũt ei⁹ nauiculaz in naui pendẽtẽ regere volens cũ nauicula fune fracto in mare ferebaẽ. die tertio venit ep̃us cũ quassata naui in insulaz bosticã vbi celebrauit p nauta quẽ putauit submersũz repataq; naui tandẽ venit ad romanũ portũ. vbi nautã ambulãtẽ vidẽs quesiuit quõ euasisset. r̃ndit ille. Cũ nauicula repleta esset aq̃ ibi m̃si. q̃ euersa. charine sup sedi prout potui. Cũq; post dies q̃nq; fame et labore fundit⁹ deficerẽ. vidi quẽdã mihi panẽ porrigentẽ. q̃ ꝯfortatus. vidi nauẽ transeuntem que me huc aduexit. Quo intellexit ep̃s eãdez diẽ fuisse sue celebrationis ¶ Quo ad tertiũ p̃ncipale. An suffragia facta p peccatores valeant defunctis. Notandũ p̃mo ſm Tho. vbi p̃us. q tria sũt que faciũt opa viuoꝝ velut cãne quedã ad aĩas defunctoꝝ puenire. Primũ est charitatis vnio. Secũdũ ẽ faciẽtis seu satisfaciẽtis intẽtio. Tertiũ ẽ obsecrãtis orõ. De p̃mo patz. q charitas q̃ ẽ vinculũ vniens mẽbra eccl'ie nõ soluz se ad viuos extendit ſꝫ etiã ad defunctos q̃ in charitate decesserũt. q charitas ẽ vita q̃ per mortẽ corporis nõ finit ſm illud. j. Coꝝ. xiij. Charitas nũq̃ excidit. Idcirco etiaz amicicia et societas diuina int bonos in charitate formata et fundata p mortẽ nõ desinit. ſꝫ manet int viuos ⁊ mortuos in dño. ⁊ ſiliter int viuos et mortuos in dño int se. hec charitatis vnio facit aliq̃ modo oĩa cõia mẽbra hentes ei⁹ societatẽ. ita vt i patria q̃libꝫ gaudeat de bonis alteri⁹ singulis et in via quilibet deuotus gaudet de singulis vere bonis p̃ximi. ⁊ in purgatorio q̃libet aĩa de bonis alteri⁹. De qb⁹ ponit articulus Sanctoꝝ cõmunionẽ. Imo plus habens de charitate. de bonis ceteris alteri factis ampli⁹ gaudet ⁊ gratulaẽ ſm interiorẽ ꝯsolatõnẽ et delectationẽ q̃z gaudeat alius q̃ minorẽ habet charitatẽ. ⁊ cui illud certũ bonũ inest. De secundo videlicet de satisfaciẽtis intẽtiõe patz. q mortui in memoriis boniz viuũt. Vñ sicut viuus vnus p alio in societate ciuili satisfacere põt. vt patz in debitoribus. Sic in societate charitatis apõ deũ vn⁹ p ĩtentiõez alteri põt dare bona sua satisfactoria. in quãtuz talia. siue sit viu⁹ siue defunctus. De tertio videlicet obsecrãtis affectiõe seu oratione patet. q p viaz orõnis aliq̃s alteri interduz ipetrat p̃mã gratiã. licet nõ mereaẽ. pctõres etiã de⁹ q̃nq; audit. q̃n scꝫ petũt aliq̃d deo acceptũ. q de⁹ nõ solũ iustis ſꝫ etiam pctõribus bona sua puidit. vt patz Math. v. non ex eoꝝ meritis ſꝫ ex sua clementia. Ideo sup illo Ioh. ix. Deus pctõres nõ exaudit. dicit glosa. q cecus loquit' vt nõ inũct⁹ ad ẽ vt adhuc nõ plene vidẽs. Ad ppositũ ergo dicẽdũ. q suffragia siue fiant p pctõres etiã seculares siue p iustos valere p̃nt defunctis. et si nõ p charitatis vnionẽ. tñ p impetrationez licet p iustos facta plus valeãt. Hãc viam Tho. exp̃sse tenere videẽ sup. iij. dist. xl. q. iiij. vbi oppositã opinionẽ recitãs p̃ũtem sic approbat. Quia inq̃t efficacia suffragioꝝ mensuraẽ ſm charitatẽ ei⁹ p q̃ fiunt cũ tãtũ valeant vnicuiq; quãtũ meruit vt sibi valerent vt Aug. dicit. Ideo ab aliis veri⁹ dr. q etiaz ipsa opatio sine charitate facta valet ei p q̃ fit virtute charitatis ei⁹ et nõ opantis. Hec ibi. Nec i quarto oppositũ videẽ tenere. Cõcordat Guil'm rõnali diuino. ¶ Et Pe. pa. vbi prius põit q̃ttuor grad⁹ valoris suffragioꝝ et opeꝝ bonoꝝ. Prim⁹ ẽ marie valet suffragiũ boni factũ p bono q oĩbus modis tribus p̃dictis põt valere. Scđs minus valet. licet valeat boni p malo viuo. q̃a p modũ frequẽtis impetratõis. Terti⁹ ma

p bono. Quart⁹ mali valet p malo. qꝛ de
us pctõres nõ exaudit. id est. sicut iustos. sꝫ
sicut petĩtes id qd ẽ ↄ̃forme diuine volũtati.
Et pdictis etiã patꝫ rñsio ad aliud dubium q̃
uerit vtꝫ suffragia facta p multis oibus
psint equaliter. Rñ. pmo q suffragiũ factũ
p multis tãtũ valet q̃ ad gaudiũ cuilibet in
purgatorio. quãtũ si p quolibꝫ fieret. Et ea-
dem rõne valet etiã p istis aiab⁹ p qb⁹ non
fit. Patet ex pmo modo. qꝛ charitas scdm
aplm nõ querit q̃ sua sũt. id ẽ. fm Aug. non
ppria cõmunib⁹. sꝫ cõmunia ppriis añ po-
nit. Uñ sicut religiosus bñ dispositꝰ pl⁹ gau
det de legato facto cõuẽtui q̃ꝫ de legato sibi
spẽali. Sic ẽ in purgatorio q̃ ad ↄ̃gratulati-
onẽ. Scdo dico q suffragiũ factũ p multis
nõ tantũ valet singulis q̃ ad liberationeꝫ a
pena. quãtũꝫ valeret si fieret p vno vel pau
cis ex intẽtione dirigentis. patet qꝛ op⁹ satis
factoriũ ẽ finite efficacie in satisfaciẽdo. ⁊ q̃n
to pluribus cõdiuidi. tanto minus singul'
cedit. Et est simile in policia humana. Si ci
nq̃ꝫ sũt in carcere. quoꝝ quilibet tenet̃ qn-
qꝫ florenos. si ex parte oium soluo. v. flore
nos nõ liberant̃ in toto. sꝫ solũ in vno. qꝛ ad-
huc quilibet tenet̃. iiij. sꝫ si. v. florenos dareꝫ
p vno. ille plene liberaret̃. Sic etiã est de in-
carceratis in purgatorio. ¶ Dubitat̃
adhuc vtꝫ tantũ valeant suffragia successi-
ue cõtinuata. quãtũ simul facta. vt triginta
misse p dies triginta dicte. quãtum triginta
vna die dicte. Et sic de elemosyna centũ flo-
renoꝝ p vnã diẽ datoꝝ. quãtũ si anniuersa-
riũ pcuret̃. et sic de aliis. Rñ. Pe. pal. tantũ
vel plus valent quo ad meritũ instituẽtis.
qꝛ magis ẽ ad honoꝛẽ dei cõtinuatio taliũ an
niuersarioꝝ. Et hoc ↄ̃siderãs ecctia. sic insti-
tuit anniuersaria. tricesimos et septimos ⁊
hmõi. sꝫ quo ad celerioꝛẽ liberationẽ a pur-
gatorio. et cuius videndũ deũ. pl⁹ valet ac-
celerata multiplicatio. qꝛ sacramentũꝫ in p
posito habitũ si ẽ suffragiũꝫ altaris. nunq̃ꝫ
tantũ valet ex ope operato sicut actu habi-
tũ. Et forte aĩa nõ erit tã diu in purgatorio
quousqꝫ vltimũ suffragiũ p anniuersariũꝫ
fiet. Uñ vtrũqꝫ ẽ laudabile. ⁊ põt ex forte cha

ritatis manare. ita vt ↄ̃tinuãs suffragiũꝫ di
uine laudis ↄ̃tinuationeꝫ ĩtẽdat. ⁊ simul faci
ens cui⁹ velit eum liberari. vt statꝫ deo fru
atur. ⁊ne diu cruciet̃ ꝛc.

Incipit preceptum. VIII.
Capitulum. I. A

Non occi
n
uũ pceptũ sic ponit̃
Exo. xx. ⁊ Deutro. v.
Nõ loq̃ris ↄ̃ pximũ
tuũ falsũ testimoniũ

um. Hic fm Aug. noie falsi testimonii con
tra pximũ dari itellig̃t phiberi oẽ ĩ generali
mẽdaciũ saltẽ pnciosũꝫ. qd etiã iniũit text⁹
Leui. xix. dicens. Nõ mentiemĩ. nec decipi
at vnusquisqꝫ pximũ suũ. De q̃ etiã itelligit̃
illd Sap. pmo. Os qd mẽtit̃ occidit aĩaꝫ. Et
ps. Perdes oẽs q̃ loquũt̃ mendaciũ. Imo
fm Tho. ij. ij. q. cxxij. h phibet̃ oĩa pctã ad lo-
cutionẽ ptinẽtia. qb⁹ saltẽ ĩfert̃ nocumentũ
pxĩo. vt mẽdacia pnciosa. detractiões. blas
phemie. ⁊ hmõi. De mẽdacio igit̃ tria pnci-
palit̃ sũt videda. Pmo qd sit. ⁊ q̃mplex men
daciũ sit. ⁊ an oẽ mẽdaciũ sit peccatũ. Secũ
do ĩ spẽali q̃t modis q̃s peccat mẽtiẽdo. Ter
tio q̃n sit mortale vel veniale peccatũ. B

Quãtũ ad pmũ notãdũ. q ad mẽdaciũ
sꝫ Tho. ⁊ doctores cõiter in. iij. di. xxxviij. duo
reqrũt̃. Pmo falsa significatõ. Scdo inten
tio fallẽdi. Et accipit̃ ĩtentio fallẽdi p itentõ
ne aliũ decipiẽdi. aut sibi asserendi falsũ. qd
dẽ ppt mẽdaciũ iocosũ. vbi nõ ẽ sp itentõ de
cipiendi aliũ. ⁊ falsã sibi opinionẽ generãdi
put qbusdã videt̃. Ex q̃ patꝫ. q dñã ẽ inter mẽti
ri. et inter dicere mendaciuꝫ. ad hoc enim q
aliquis dicat mendacium duo predicta re
quirunt̃. sed ad hoc q quis mentiat sufficit
secũdũ. scꝫ q intendat decipe. quia mentiri
ẽ ↄ̃ mẽtẽ ire. Stat enĩ q q̃s aliqd vetꝫ qd cre
dit ẽẽ falsũ dicat cũ itẽtiõe aliũ decipiẽdi. nec
dicꝫ ↄ̃tra mẽtẽ ⁊ tñ nõ dicit mẽdaciuꝫ. cũ sua
assertio ñ sit falsa. Exẽplũ grã. Posito q pn
ceps nõ sit Vienne. ⁊ q̃s credẽs eũꝫ ẽẽ ibi di
cat volendo aliũ decipe. Princeps non est

Bienne.talis mẽtit.q: loq̃t ꝯtra mẽtẽ. et ĩn
ꝑ ꝯ dicit. Simile est si q̃s dicat de re ꝑdibi:
li quã credit malã ꝙ sit bona.cũ in rei ṽitate
sit bona. Scdo patet ex ꝑdictis.ꝙ oĩs q̃ dic
mendaciũ mẽtit.sed nõ ecõuerso.Patʒ ter:
tio.ꝙ dicẽs falsum qd credit esse veꝝ nec mẽ
titur.nec loquit mendaciũ.vt dicit Aug.cũ
nõ habeat duplex cor:nec decipe intẽdat.Ex:
emplũ Aug. Si alicui gladius cõmendet
ꝛ dicat se redditurũ.cũ illeq̃ commendat ꝑo
poscerit.si forte gladiũ repetat furẽs. mani:
festum ẽ tũc non eẽ reddẽdũ donec restitua
tur sanitas.nõ enĩ in ista ꝑmissione duplex
cor habebat in ꝑmittente. ¶ Secũdo
notandũ ꝙ mendaciũ fit nõ solũ ꝑ verba sʒ
ꝑ facta.scripta.nutus et signa.vt patet d hy:
pocritis ꝛ de religiosoꝝ falsis signis. Unde
mendaciũ in genere sic diffinit. Est falsa si:
gnificatio cũ intẽtione fallendi. Siue ergo
hõ significet falsum voce.scripto.manu.lin
gua.ligno. vel veste.ꝛ si hoc facit cũ intẽtiõe
fallendi.aut falsum asserendi.spẽ mendaci:
um. Uocale aũt mendaciũ sic diffinitur:Est
falsa vocis significatio cũ intẽtione fallẽdi.

B Tertio notandũ ꝙ nullũ mẽdaci:
um põt fieri sine pctõ. Patʒ Ecc.vij. Noli
velle mẽtiri oẽ mendaciũ.assiduitas enĩ illi:
us nõ ẽ bona. Ad idẽ ẽ Aug.li.ꝯtra mẽda:
ciũ dicẽs. Mendacioꝝ multa sũt genera.sʒ
ea vniuersaliꝰ odisse debemꝰ. Nullũ enĩ est
mẽdaciũ qd nõ sit ꝯtrariũ ṽitati. Nã sicut
lux et tenebre.pietas ꝛ impietas. peccatum
ꝛ recte factũ.vita ꝛ mors int se ꝯtraria sunt.
Ita iter se sũt ṽitas ꝛ mẽdaciũ ꝯtraria. Uñ
quãto amamꝰ illa.tãto ista odisse debemꝰ
Uñ Plato in Thimeo. Uoces iposite sũt
vt ꝑ sto fiant volũtatis idicia.sʒ mẽtiẽs ꝯtra:
riũ facit. Et phus.iiij.ethicoꝝ dicit.ꝙ mẽda
ciũ fm se malũ ẽ ꝛ fugiẽdũ. Uerũ aũt bonũ
est et laudabile. Et rõ est q̃re oẽ mẽdaciũ est
peccatũ.q: cadit sup indebitã materiã .ma:
xime vocale.ꝛ includit actũ et circũstãtias
ipsũ actũ necessario deformantes.sicut ẽ de
furto ꝛ adulterio.et ceteris hmõi ꝑ̃ solutis
cũ malicia .vt dicit phus.ii.ethicoꝝ. Uoces
nãqʒ institute sũt ad significandũ alijs mẽ
tis ꝯceptũ. Unde indebitũ est ꝛ cõtra vocis
institutionẽ ꝙ q̃s significet qd nõ habet in
mente. Scdo omne mendaciũ ex sua rõne
dic intentionẽ malã.sʒ intẽtionẽ decipiẽdi.
ꝛ hmõi impossibile est esse bonum. ¶

Quo ad scđm ꝑncipale notãdũ.ꝙ sm
Aug.li.de mendacio octo sũt genera men:
dacioꝝ. Sco.subdiuidit quĩtũ ĩ duo. Pri:
mũ vocatur mẽdaciũ in doctrina religiõis
sʒ cũ quis cũ intentione fallendi significat
aliqd falsũ ꝯtrariũ hisq̃ fidei sũt . aut sacre
scripture.aut etiã ꝯtrarium his q̃ ꝑtinẽt ad
bonos et christianos mores. Secundũ ge:
nus mẽdacij ẽ qd fit solũ ad nocẽdũ alteri
iniuste.siue in corpe.siue in rebꝰ.siue in fama
siue etiã in aĩa Et vocat mendaciũ qd nulli
prodest et alicui nocet. Tertiũ ẽ qd fit in ꝑsa
nis bonis ad nocumẽtũ vniꝰ ꝑpt vtilitatem
alteriꝰ. Et vocat mẽdacium qd ꝑdest vni ꝛ
nocet alteri. Et hec triplicia mẽdacia cõpre
hendunt sub mendacio pniciosо. Quartũ
vocatur mendaciũ quod fit ex sola libidine
mentiẽdi.vt cũ quis mentit solũ quoniam
placet sibi et delectat atqʒ gaudet i mẽtiẽdo.
Quintũ vocat iocosum . et est duplex sm
Sco. Primũ qd fit solũ cã delectãdi alios
sicut narrare fabulas.de q̃bꝰ etiã audiẽtes
sciũt ꝙ nõ ẽ veꝝ.nec decipiunt audiẽtes vt
plurimũ.cũ etiam sermo ꝑferentis nõ sit ta
lis ꝙ natus sit credi ab audientibus. Aliud
qd fit causa ioci sm Aug.vbi supra.vt cum
q̃s iocando intẽdit aliũ decipe.ita ꝙ audiẽ:
tes vere decipiant.nõ tñ in aliquo in q̃ sibi
magnũ nocumẽtũ iferat. In q̃ iocanti illi q̃
sciũt eũ decipi.ꝛ finaliter põt etiã ipse d hoc
iocari. Queãdmodũ dic Aug.fuisse de mẽ
dacio Joseph q̃ veraci voluit decipe fratres
suos i vbis istis. Exploratores estis.ꝛ ceteris
similibꝰ positis. Geñ.xlij. Sextũ est ꝙ nulli
obest.ꝛ dest nulli alteri a se ꝛ tñ alicui ꝑdest
ꝛ hoc in temporalibus rebus. Exemplificat
Aug. Uelut si quispiam alicuius pecuniã
iniuste auferendã sciat vbi sit.se nescire mẽ
tiatur quocũqʒ interrogante. Septimum
est qd nulli obest sʒ alicui ꝑdest in corpe.q:
ꝑ ipsum impeditur alicuiꝰ mors.aut alia le

sio corpalis. Exemplū Aug. Velut nolens hoīem ad morte quesitū pdere mentiatur. Octauū quod nulli obest et alicui prodest ad defensionem et custodiā castitatis. Prima tria dicunt̄ pniciosa mendacia q̄ videlicet nocent vel sunt nociua ex se cui mentior vel de q̄ mentior. Alia tria iocosa q̄ nulli p̄sunt notabiliter nec obsūt. Sed duo vltima officiosa. q̄r vtilitatis gratia fiūt. et psunt alicui et nulli obsunt. ¶ Quātū ad terciū pncipale notandū. pmo dictū Aug. li. d mēdacio vbi sic dicit. In his octo generib⁹ tanto minus quisq̄ peccat cū mentit̄. quanto mentiendo accedit ad octauū. Et tanto amplius. quāto mentiendo accedit ad primū. hec ille. Et Tho. ij. ij. q. cx. dicit. Si q̄s diligēt p̄sideret sm ordinē p̄dicte annumeratiōis p octonariū sciet ordinē grauitatis culpe q̄ est in istis mendacijs. Nā bonū vtile p̄fert̄ delectabili. et vita corpalis p̄fert̄ pecunie. honestas etiā ipsi corpali vite. Unde scdo notandū sm eundē q̄ oē mēdaciū de quocūq̄ genere mendacioꝝ sit qd̄ d̄r in dei iniuriam et inhonoratiōnē aut cōtemptū. est mortale. ita q̄ p̄pter hoc d̄r nō solū vt quis decipiatur. sed vltra hoc dicit̄ ea intentiōe et ad istū finē vt deus p hoc inhonoret̄. quia illud est directe cōtra dei charitatē. Primū vero genus octo mendacioꝝ inter cetera ē grauissimum. Vn̄ omne mendaciū de pmo genere est mortale peccatū. q̄r quodlibet tale cōtrariatur charitati dei. Nam voluntarie falsū significare cū intētiōe fallendi aliquē circa res diuinas. aut circa materiā fidei ē cōtra charitatē dei. eo q̄ p tale mendaciū mentiēs occultat diuinā veritatem aut corrūpit. ¶ Vn̄ Aug. vbi p̄⁹. Primū genus est capitale mendaciū. Scdm gen⁹ videlicet qd̄ nulli p̄dest et alicui obest. grauı⁹ ē q̄ tertium q̄r tertiū minuit de grauitate. ex hoc q̄ damno vnius intendit̄ vtilitas alterius. Sz mendacia secūdi et tertij generis in quib⁹ videlicet q̄s intendit alteri nocere in reb⁹ corpore vel fama sunt etiā mortalia. p̄pter istū malum finem intentū. Sunt eni p̄tra charitatē primi. q̄r sicut nocere alteri in aliquo illoꝝ ē cō-

tra p̄cepta dei. et mortale peccatū. vt patuit in septimo p̄cepto. Ita etiā velle sibi nocere vel mētiri ppt sibi nocere ē mortale. Idē intelligit̄ de mendacio. quo quis intēdit alteri nocere in aīa. vt p mendaciū inducere eū possit ad aliqd̄ mortale peccatū. aut ad erroreꝝ in fide. aut vult eū p hoc impedire in acq̄sitiōe alicui⁹ scientie vtilis et bone. aut impedire eū vult in emendatiōe moꝝ. aut retrahit eū ab introitu religionis bone. aut a p̄uersiōe p penitētiam. et sic de alijs. semp ē mortale. quia multo magis fit damnū hoī in his spūalibus q̄z in damnificatiōe reꝝ. aut bonorum corpalium. q̄r aīa melior est corpe et reb⁹. Unde Scō. in iiij. dicit. Mendaciū pniciosū sm q̄ plus vel minus nocet. qd̄ pensatur ex bono cui⁹ est ablatiuū. sm hoc pensat̄ magis aut minus graue mēdaciū. et vltra oē tale mendaciū ex deliberatiōe dictū. ē mortale peccatū. Cuicūq̄ n̄ p̄hibet̄ simpliciter illo precepto. Nō dices p̄tra p̄ximū tuū falsum testimoniū. nec p̄ncipale ē testimoniū qd̄ datur in iudicio. sz q̄n q̄s ex certa deliberatiōe asserit qd̄ ignorat. vel cui⁹ nouit oppositum. dicit falsū testimoniū p̄tra p̄ximū. Verū aūt ut d̄liberatio excuset. dicet̄ ca. sequēti de p̄iurio. hec ille. Cōcordat Guil. in su. vitioꝝ dicens q̄ tres p̄me species sunt peccata mortalia si ex deliberatiōe dicant̄. ¶ Secūdo ergo et tertio genere mentiēs nō solū peccat p̄tra hoc p̄ceptū. viij. sed etiā si damnū intulit sic p̄ximo tenetur sibi illud recōpensare De istis mēdacijs intelligit̄ illō ps. Perdes oēs q̄ loquūt̄ mēdaciū. Et Sap. pmo. Os qd̄ mētit̄ occidit aīaꝝ. Mēdacia vo alioꝝ q̄nq̄ generū nō sūt de se et d̄ suo genere mortalia peccā. sz solū venialia. eo q̄ nō fiūt ppt finē aliquē. q̄ p̄trariet̄ charitati dei. aut p̄ximi. vt patet de mendoso vbi intendit̄ ppria delectatiō. et de iocoso vbi itendit̄ aut alioꝝ leuis delectatio. aut iocus aliq̄s. et de officioso in q̄ itendit̄ aliq̄ vtilitas p̄ximoꝝ. Quāuis āt sm Aug. vbi p̄⁹. h⁹ modi q̄nq̄ mēdacia n̄ sint mortalia d̄ se et ex suo gn̄e q̄n i eis n̄ itēdit̄ finis q̄ sit p̄ charitatē. Ponit tn̄ sz Tho. vbi p̄⁹. et Scō. in reb⁹ fieri mortalia p accidēs

rõne scandali. aut alteri⁹ damni. aut alteri
us talis nan seq. vt dũ quis suo mendacio
nõ intendit malũ et tñ ẽ verisimile q̄ ex mẽ
dacio suo oriat scandalũ en ã pusillorũ. aut
notabile damnũ pximo. ⁊ tñ ppi vitãdũ h⁹
modi scandalũ aut pximi damnũ nõ vult
mẽdaciũ omittere. Itẽ põt fieri mortale rõe
nimie libidinis. vt cũ bõ suã aut alteri⁹ de'e
ctationẽ quã habet. aut intẽdit in mẽdacio
pponit dilectiõi dei aut mandato eius. ita q̄
anteq̄z velit ista desiderata delectatõe i mẽ
dacio carcere pat⁹ est pon⁹ facere ɔtra dei
mandatum. Et ita põt intelligi illud Aug.
Nullũ peccatũ est adeo veniale qd̃ nõ fiat
mortale si placet. ¶ Itẽ qui ĩnis mẽda
ciũ iocosum et officiosũ de se nõ sint mor
talia. nec viris imptectis. Nec etiã fm Tho.
pfectis qui sunt in statu pfectiõis acq̄rẽde.
vt religiosi sũt. nisi forte rõne scandali. tamẽ
fm Sco. vbi pus. sũt mortalia vtraq̄z men
dacia viris existẽtibus in statu pfectionis
exercende. In exercendo actus q̄ cõpetunt
eis rõne talis status perfectiõis puta doce
re iudicare. pdicare. Ratio est. q2 p vtraq̄z
mendacia aufert bonitas doctrine quaz p̄
dicant. Iuxta illud Aug. in epla. fundamẽ
ti. Si ad scripturas sacras admixta fuerint
quãtũcũq̄z iocosa mendacia nihil remanet
in eis soliditatis. puta si prelatus predicet et
misceat mendaciũ iocosũ. nihil remanet so
liditatis in doctrina illa. Põt enĩ q̄cũq̄z du
bitare de quocũq̄z dicto ab eo. sicut de alio.
vel qua rõne non assentire illi mendacio io
coso pari rõne nec alij. Et ita periret autori
tas doctoꝝ ecclesie in docendo. periret etiã
veritates ipsi audiẽtis cõsimiliter ĩ iudicio
solẽni. et intelligo ita q nõ pcipiat illud mẽ
daciũ esse dictũ seorsũ ab actu docendi vel
iudicandi. Dũ enĩ aliquis sedet ad iudiciũ
põt aliquã trufam admiscere q̄ ex modo lo
quẽdi scit nõ esse de iudicio. hec Sco. Et sic
patet quãtũ periculosũ sit plãtis et pfessis
viris in statu pfectionis exercende. q̃ exer
cẽt actus i alis status pfectiõis vt sũt predi
care iudicare docere publice. pũc mentiri
iocose vl officiose. quia plures doctores cõ
cedũt q̄ sint mortalia. Et videt idẽ tenere sã
ctus Tho. vbi p'mus. Cũ enĩ vt dicit ponan
tur in statu veritatis seruãde. q2 vitatem te
nẽt ex suo officio in iudicio vel in doctrina.
cõtra que si mẽtiant. erit peccatũ mortale. in
alijs aũt nõ oportet. hec Tho. Dicit tñ Pe.
de pal. sup. iij. dist. xxxvij. Mentiri in iudicõ
cõscie. id est. in cõfessiõe sacramentali semp
est mortale. sicut et piuriũ deliberatum ppt
dei irreuerentiã annexã. Nõ sic aũt in foro
exteriori simplex mendaciũ ẽ peccatũ mor
tale. nisi q̃n ledit pximũ. vt si aduocatus ad
vanã gloriã falso iudicat legẽ ad verã ɔclu
sionẽ. hec ille. ℞ Est aũt oẽ mendaciuz
quinq̄z de causis detestandũ. Primo q̄ ori
go eius est diabo'ica. Vnde Gen. iij. Ne
quaq̄z moriemini Iohannis. viij. Dum lo
quitur scz demon mendaciũ. ex pprijs loq̄t
q2 mẽdax ẽ et pater ei⁹. Et ibidẽ. Vos ex pa
tre diabolo estis et desideria pr̃is vri vultis
facere. Scdo q2 ingnat mẽbꝝ qd̃ maiori de
centia esset dignũ scz os Prouerb. xij. Abo
minatio ẽ dñõ labia mendacia. Exemplũz
de habente os plenũ muscis fetidis. Tertio
q2 oĩs mẽdax q̃si qdã pditor ẽ. Vult enĩ q̄ il
le cui mẽtit fidẽ sibi adhibeat. ⁊ tñ fidẽ nõ ser
uat ei. imo vult decipere. vt patz in rõne mẽ
tiri. qd̃ ẽ ɔ̄ mentẽ ire. Quarto q2 valde noci
uum ẽ toti eccle. Facit enĩ vt vix alicui fides
adhibeat. Vñ ppt mẽdacia multiplicant p
iuria. diffidẽtie. lites et huiusmodi. Vnde d̃
mẽdacib⁹ Iiere. ix. Sagitta vulnerãs lin
gua eoꝝ dolũ locuta ẽ. Quito q2 ei⁹ vitiõ
oĩõez cito facit exaudiri. Exẽplũ in vita spa
trũ. vbi fratrib⁹ angelico misterio trãslatus
p fluuiũ ad quẽdã heremitã. ab eo querẽti
bus de ei⁹ vita. R̃n. a tpe cõuersionis nũq̄z
de ore meo mendaciũ exiuit. et q̄cquid petij
a dño sine mora consecutus sum.

Capitu'um. II.

Proinde viden

p da sunt adhuc tria principali
ter. Primo de pctis oris. in q̃
bus q̃s faciliter mẽtitur. vel sp. Scdõ de
mẽdacio in opere vel gestu. Tertiõ tibiũ d

pplentate. A Quātū ad p̄mū pōt q̄s
mendaciū incurrere. pmisso. iactātia. ⁊ adu
latione lingue. Primo pmissione. Unde
sm Tho. ii. ii. q. cx. si ille q̄ aliq̄d pmittit non
habeat animū faciēdi qd pmittit mentitur
si vo habeat nō mentit. q: nō loquit̄ ɔtra id
qd gerit in mente. Si vo nō facit qd pmisit
tūc videt̄ infideliter agere. p hoc q̄ animū
mutat. Pōt tn̄ excusari ex duob⁹. Uno mo
do si pmisit id qd ē manifeste illicitū. q: pro-
mittēdo peccauit. mutādo aūt ppositū bn̄
facit. Alio modo si sint mutate ɔdiciōes p-
sonaꝝ et negocia. Ad hoc enī q̄ hō teneatur
facere qd pmisit dicit Seneca li. de bn̄ficiis
reqrit̄ q̄ oīa imutata pmaneāt. Un̄ ⁊ aplus
nō ē mētit⁹ nō implēs qd pmisit cū nō iuit
Corinthū. ii. Cor. i. ⁊ hoc pp̄ impedimēta q̄
supuenerūt. hec Tho. B Et videntur
in pmisso simplici multe ɔdiciōes intelligi.
sicut ⁊ sm Hostiē. i simplici iuramento. Nā
qn̄ iuro q̄ faciā. intelligit̄. si deo placuerit. si
pape vel plato placuerit vel nō displicuerit
si res in codeꝫ statu pmanserit. Un̄ si apud
me deponis gladiū ⁊ tibi pmitto restituere
si postea furis. res in alio statu ē. Itē si mihi
fidē seruaueris. Nō seruāti ei fidē nō opor-
tet fidem seruari. Un̄ si nō facis mihi qd p-
misisti. nō tibi teneor. extra de iureiurā. pueit.
Itē si superior nō ɔtradixerit. Itēꝫ si facultas
seu possibilitas se obtulerit. vn̄ excusat neces
sitas vel ipossibilitas. Un̄ nō potēs soluere
prius debet bonis cedere. vel cum alio pro-
posse cōcordare videlicet cū illo cui obligat̄.
C Secūdo mentit̄ q̄s iactātia. De qua
vide in tertia specie supbie. pcepto p̄mo ca.
xiii. A. Iactator aūt vt dicit phs. iiii. ethico.
fingit de se maiora exn̄tib⁹ q̄nq̄ꝫ nulli⁹ grā
q̄nq̄ꝫ aūt gratia glorie vel honoris. q̄nq̄ꝫ aūt
gratia argenti. Un̄ Tho. ii. ii. q. cxii. dicit. Ia
ctantia pp̄rie importare videt̄ q̄ hō verbis
se extollat. Illa enī q̄ homo longe vult iacta
re in altū eleuat. Tūc aūt q̄s pp̄rie se extollit
qn̄ de se supra se aliquid dicit. Quod q̄dem
cōtingit dupliciter. Q̄nq̄ꝫ enī loquit̄ de se n̄
quidē supra illud qd in se ē. sꝫ supra illud qd
de eo hoies opinantur. Qd aplus refugiēs dic
ii. Cor. xii. Parco: ne q̄s existimet me supra
id qd videt in me. aut audit ex me. Alio mo
do q̄s p verba se extollit loquēs de se aliq̄d
supra illud qd in se est sm rei veritatem. Et
vtroq; modo d̄r iactantia. primo modo tn̄
magis pp̄rie. ⁊ opponit̄ iactantia virtuti. Qn̄
aūt sit iactantia peccatū mortale. ⁊ qn̄ non
dicit ibidē. Dupliciter iactantia pōt cōside-
rari. Uno modo sm se put est mendacium
quoddā. ⁊ sic q̄nq̄ꝫ ē mortale peccatū. q̄nq̄ꝫ
veniale. Mortale q̄dē qn̄ q̄s iactant de se p
fert qd est ɔtra gloriā dei. sicut ex psona Ty
ri regis d̄r Ezech. xxviii. Eleuatū ē cor tuum
et dixisti. de⁹ ego sū. Uel ē cōtra charitatem
proximi. sicut cū aliq̄s iactando seipsū prorum
pit in ɔtumelias alioꝝ. sicut habet̄ Lu. xviii
de phariseo qui dixit. Nō sū sicut ceteri ho
minū. raptores. adulteri. iniusti. velut etiā h̄
publicanus. Q̄nq̄; vo ē peccatū veniale. qn̄
scꝫ q̄s de se iactat q̄ neqꝫ sūt cōtra deum. nec
ɔtra proximū. Alio modo pōt cōsiderari sm
suam causā. scꝫ supbiā vel appetitū lucri aut
inanis glorie. et sic si pcedat ex supbia vel in
ani gloria que si sit peccatū mortale. tūc ipa
iactantia erit peccatuꝫ mortale. alioqn erit
peccatū veniale. Sꝫ si quis prorumpit iactā
tiam pp̄ appetitū lucri. hoc videt̄ iā ptinere
ad proximi deceptionem et damnuꝫ. Et ideo
talis iactantia magis est peccatū mortale.
Unde dicit phs. iiii. ethicoꝝ. q̄ turpior est q̄
se iactat causa lucri q̄ꝫ q̄ se iactat causa glo-
rie vel honoris. Non est tn̄ mortale pecca-
tum semp. quia posset esse tale lucrum ex q̄
alius non damnificaret̄. B Tertio q̄-
dam mentiunt̄ adulatione. Est autem vt q̄
dam ait. Adulatio. peruersa laudatio. Un̄
nomen laudationis et adulationis eisdem
litteris cōstat. sed nō eodē modo ordinatis
Aler. de hal. in summa dicit. Adulatō sic de
scribit̄. Est peccatuꝫ ex sermone vane laudis
alteri exhibitū intentōe placēdi. Dubita
tur qn̄ adulatio sit peccatū mortale vel non
Rn̄. idē ibidē. Quedā adulatio ē q̄ fit in fo-
uendo petō: ē in petō. hec est sp mortale pec
catū. Quedā vo fit intētōe vt psit alicui et
nulli obsit. ⁊ hec est veniale peccatū. Quedā vo

est que fit ex sola intentione placendi. non vt proficiat vel obsit. Et hec aliquando veniale peccatum est aliquando mortale. Quando enim fit ex animi leuitate. veniale est. Quando vero fit ex consuetudine ducente in contemptum et libidinem mortalem. tunc est mortale. Hec ille. Hoc vitium christus maxime fugit. Unde glo. super illo Matth. xxi. Relictis illis abiit foras extra ciuitatem. quia pauper erat nulli adulatus. nullum in tanta ciuitate inuenit hospitem sed apud Lazarum receptus est. Et apostolus .i. Tessal. ii. Neque aliquando fuimus in sermone adulationis. sicut vos scitis. nec occasione auaricie. deus testis est. ¶ Est autem adulationis vitium detestandum multipliciter. Primo. quia adulator nutrix est diaboli. lactans diaboli filios lacte adulationis. Treno. iiii. Lamie nudauerunt mammas. lactauerunt catulos suos. Lamia enim dicitur quasi lania suis fetibus crudelior. quia eos laniat quos videt lacere. Sic adulator quem mulcet laudando in peccato laniat in pernicie. Secundo est locusta que estate prosperitatis canit. et hyeme aduersitatis silet. Ecc. xiii. Diues locutus est et omnes tacuerunt. et verbum eius vsque ad nubes perducent. Pauper locutus est et dicunt. quis est hic. Tertio sunt adulatores syrene secundum Boetium vsque ad exterminium dulces voce. sed obstructis auribus fugiende. Quarto sunt lotores capitis poleo. ps. Corripiet me iustus in misericordia et increpabit me. oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quinto sunt sacerdotes diaboli homines viuos sepelientes. Unde Greg. super illo Matth. viii. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Mortui mortuos sepeliunt cum peccator peccatorem aggere adulationis premit. Propter illa christus ait Luc. vi. Ue vobis cum benedixerit vobis homines. glo. Magna pars pene est peruersi sua scelera non argui. sed insuper quasi bene gesta laudari. Et super illud ps. Deus in adiutorium meum intende. dicit Aug. Plus nocet lingua adulatoris quam manus persecutoris. Esaie. iii. Popule meus qui te beatum dicunt. ipsi te deceperunt. ¶ Dubitatur quale remedium sit adhibendum adulationi. Rn. Alex. vbi prius quod triplex specialiter. Unum intra proprie fragilitatis consideratio. que hominem perfecte humiliat. Unde Treno. iii. Ego vir videns paupertatem meam. Et Michee. vi. Humiliatio tua in medio tui. Alia duo sunt extra. Unum est ex parte iusti hominis. et dicitur fidelis et discreta correctio. Unde super illud ps. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. glo. Sustinet fidelis argui a viro iusto in misericordia. et non laudari a peccatore. Aliud est ex parte peccatoris scilicet detractio que est remedium non per causam. sed per occasionem. Unde Greg. Sciendum quod cum immoderatis laudibus eleuemur plerumque miro rectoris nostri moderamine detractionibus lacerari permittimur. vt quos vox laudantis eleuat. lingua detrahentis humiliet. ¶ Quo ad secundum principale. scilicet de simulatione. Notandum quod differunt simulatio et hypocrysis. sicut superius et inferius. Simulatio est proprie mendacium quod in exterioribus signis factorum consistit. vt dicit Tho. ii. ii. q. cxi. non autem refert. vtrum aliquis mentiatur verbo vel quocumque alio facto. Simulatio enim largius capitur sepe pro quacumque fictione. Sed hypocrisis est non quecumque simulatio. sed solum illa qua quis simulat personam alterius. sicut cum peccator assimulat personam iusti. De hoc habes quedam primo precepto de hypocrisi. De simulatione igitur dicit Sco. in. iii. dist. xxxviii. Aliquis potest simulare per argumenta probabilia assumendo aliqua bona sibi inesse. que non insunt. puta per genuflectiones et adorationes. deuotionem sibi inesse que non inest. et talis simulatio est hypocrisis et peccatum. aliquis etiam potest simulare mala non inesse. vel ostendendo signa opposita hisque consueuit. vel opposita malis. vel non ostendendo signa que communiter consueuerunt sequi illa mala. Et primum istorum videtur pertinere ad hypocrisim. puta si quis luxuriosus audiens de mulieribus sputat in signum castitatis exercealis et tamen habeat oppositum in corde. Secundum non est malum aliquid. immo si potest esse in malo est laudabile quia vituperabile est publicare. eo modo quo dicitur de quibusdam quod peccatum suum publicauerunt et non tacuerunt. et si malum sit in corde interius tamen addere malum signum exterius est addere malum malo. In differentibus autem aliquis potest aliquid facere quod ex na

tura sui sunt signa alicui⁹. Aliquis eni pōt
facere illa q nō sunt signa ex natura sui sȝ sūt
ea ꝯcipi a pñtib⁹ tanq̄ȝ signa. puta ex na
tura rei sudare est signū fatigatiōis. vel ali
cuius resolutionis corporalis. Spumare
aūt ꝙ saliua currat ꝑ barbā nō ē ex natura
signū insanie mentis. pōt eni compos men
tis emittere saliuā vt currat ꝑ barbā. tamen
a circūstantib⁹ pōt aliquis scire hoc indicā
dum sicut signum furie. puta. q: illa ꝯsueue
runt esse signa furiosoꝝ i terra illa. Uniuer
saliter ergo de simulatiōib⁹ pma ꝛ secunda
dico. ꝙ sunt peccata. ꝛ frequent mortalia. q:
ypocrisis est simulatio. Tertia dūmodo ma
lum nō ꝯcomitet ē laudabilis. ita ꝙ homo
nō ostendat vnū malū ꝑ aliud malū. Et in
differētib⁹ simulatio pma si eēt in aliqbus
eēt forte mala. sȝ nō grauis. puta si qs posset
se facere sudare licet nō laborasset. queadmo
dū quidā ioculatores vtunt corporib⁹ suis
ad aliqs motus significantes alias dispositi
ones que nō insūt eis. nec ꝑcesserunt. Si
mulatio alia que ē secūda in indifferētibus
nec peccatū ē. et talis fuit simulatio Dauid
.i. Reg. xxi. hec Sco. D Circa tertium
pncipale qd sit faciendū in tali casu ꝛ simili
bus. Aliqs qrit ad mortē quē abscōdit pfe
ctus vir. veniūt apparitores. ꝛ q̄rūt ab abscō
dente vbi sit latitans. aut respōdet ibi. ꝛ tūc
erit proditor. aut respondȝ se nescire. ꝛ sic mē
titur. aut tacet. ꝛ sic prodere videt. ergo ē ꝑple
xus. Rñdet Altisiodoreñ. Debet deludere
apparitores. sicut dicebat ꝑpositus. sic di
cēdo. Credītis ꝙ si ipse esset hic ego dicerem
vobis. Uel debet respōdere sicut respōdit il
le sanct⁹ epus. de q̄ exēplū ponit btūs Aug.
li. cōtra mendaciū. q abscōdit quēdā miserū
q querebat ad mortē. et dū ab ipso epo q̄re
rēt apparitores vbi ille eēt. Rñ. nec possum
mentiri. nec possum esse proditor.

Capitulum. III.

E falsitate hactenus

b nus dictū ē. sȝ modo de testifica
none videnda sūt tria. Primo
in qb⁹ casibus qs tenet testificari. Scdo an
falsum testimoniū sp sit mortale peccatum
Tertio q̄uo qs testificando vel alias asserē
do possit iurare. ꝛ q̄ scire debeat q iurat testi
ficando. A Quo ad pmū notat Tho.
ii. ii. q. lxx. In testimonio ferendo distinguē
dū ē. q: aliqñ reqrit testimoniuȝ alicui⁹ ali
qñ nō requirit. Si requirit testimoniū sub
diti auctoritate supioris. cui in his q̄ ad iu
sticiā ptinent obedire tenet. ꝛ nūc nō ē dubi
um quin testimoniū teneat ferre i his i qb⁹
sm ordinē iuris testimoniū ab eo exigit. pu
ta in māifestis ꝛ i his de qb⁹ ifamia ꝑcessit
Si aūt exigat ab eo testimoniū i aliis. puta
in occultis. ꝛ de qb⁹ infamia nō ꝑcessit. non
tenet ad testificādū. Si vo reqratur testio
niū nō auctoritate supioris cui obedire tene
tur. tūc distinguēdū ē. Quia si testimoniū
reqrat ad liberādū hoiem ab iniusta morte
seu pena quacūqȝ vel falsa etiā infamia. vel
etiā ab iniq damno. tunc tenet hō ad testifi
candū. Sȝ si ei⁹ testimoniū nō reqrat. tene
tur facere qd in se est vt vitatē denūciet alicui
q ad hoc possit pdesse. Dicit eni ps. Eripite
pauperē. et egenū de manu pctōris liberate
Et Prouer. xxiiii. Erue eos q ducuntur ad
mortē. Et Ro. pmo Digni sūt morte nō so
lum q faciūt. sȝ ꝛ qui cōsentiūt facientibus.
Ubi glo. Cōsentire ē tacere cū possis redar
guere. Sup his vo q ptinēt ad dānationeȝ
alicui⁹ nō tenet qs ferre testimoniū. nisi cuȝ
a supiore cōpellit sm ordinē iuris. q: si circa
hoc vitas occultet. nulli ex hoc spēale dānū
nascit. vel si immineat piculū accusatori. nō ē
curandū. q: ipse se in hoc piculū spōte inges
sit. Alia aūt rō ē de eo cui piculū iminet eo
nolēte. hec Tho. B Sȝ dubitat an te
stimoniū possit licite fieri d his q̄ alicui sub
secreto sūt cōmissa. Pro cui⁹ solutiōe notā
dū. ꝙ duplex ē secretū. Unū qd sub sigillo cō
fessiōis cadit. Aliud qd sigillo secreti tegit. Et
fit dupliciter. Uno modo ꝙ cōmittēs exprimat
se dicere sub sigillo secreti. Alio modo ꝙ nō
exprimat sȝ tñ natura sermonis vl rei illud exposcat
vt eȝ ꝙ teneat sub sigillo secreti. De his trib⁹
dicit Pe. pal. sup. iiii. di. xxi. Quātus fragēs
qdlibet hoꝝ. vtȝ pmo modo et scdo modo

dictoꝝ sigilloꝝ peccet mortaliter. tñ grauiꝰ
frangẽs sigillũ cõfessionis. Nec solũ est fra-
ctor sigilli et pditor cui ẽ aliquid expresse cõ-
missum vt arcanũ. ſʒ etiam ex natura facti si
videat tale ꝙ reuelatio noceret. min⁹ tñ cete-
ris pib⁹ qꝫ si ad h̃ se obligasset. Nam seruus
auscultãs a casu vel a pposito secretum qḋ
tractatur i curia dñi sui. et postea id reuelat
forinsecus. cõmittit crimẽ ꝯtra dñm suũ et
curiam eius. Unitalis seruus fm ius ciuile
grauiter puniret. Sacramentũ aũt penitẽ-
tie seu cõfessiõis est quoddã secretũ qḋ fecre-
te tractatur in curia summi regis. quia tracta-
tur coram illo qui representat psonam eius
Quilibet vo hõ seru⁹ dei ẽ. ergo ille qui au-
diret a cõfessore peccata ꝯfessa. teneretur ea
celare. hec Ide. Et eadẽ rõ videt de illo q̃ cõ-
fitentis alicuius peccã audisset a casu vel a p
posito. Alij doctores addunt. Qui dolose
audit confitentẽ mortaliter peccat. ſʒ nõ q̃ a
casu. Ambo tñ tenenť celare. Rõ pmi qꝛ cõ
tra legem nature facit. et ꝯtra charitatẽ pxi-
mi. mo ꝯtra dei sacramentũ. Et addit Ide.
de pa. Penitens etiã si ex reuelatiõe mini-
strationis penitentie pbabiliter crederet cõfes-
sorem ledi. teneť celare. alioquin eẽt maledi-
ctus sicut Cham q̃ discooperuit vel nõ ope-
ruit. ſʒ derisit verenda patris. Si enĩ ex hoc
sequereť vel derisio simplicis vel offensio. qꝛ
pbibiut loqui cũ psona suspecta. nõ debʒ di-
cere talis hoc mihi iniũxit. qꝛ forte ille inter-
ficeret eũ. hec ille. ¶ Ad ppositũ dubi-
um. Rñ. Tho. vbi prius sic. De illis que ho
mini cõmissa sunt in secreto p ꝯfessionẽ. nul
lo modo debet testimonium ferre. qꝛ huius
modi non scit vt hõ. ſʒ tanq̃ʒ dei minister. Et
maius ẽ vinculũ sacramenti quolibet hoĩs
precepto. Circa ea vero q̃ taliter homi sub se
creto cõmittunť distinguendũ est. Quedã eĩ
sunt talia que statim cũ ad noticiã hoĩs ve-
niunt homo ea manifestare teneť. puta si p-
tinent ad corruptionẽ multitudinis spũalẽ
vel corpalẽ. vel in graue dãnũ alicuiꝰ psone
vel si quid aliud huiusmodi ẽ. ppalare teneť
vel testificando vel denũciando. et ꝯtra hoc
debitũ obligari nõ põt p secretũ cõmissum.
qꝛ in hoc frangeret fidem quam alteri debet.
Quedã vero sunt talia que q̃s pdere nõ tene-
tur. vñ põt obligari ex hoc ꝙ sibi sub secreto
cõmittunť. Et tunc nullo modo teneť ea ali-
quis pdere etiã ex pcepto supioris. qꝛ fuare
fidem ẽ de iure naturali. Nihil aũt põt pci-
pi homĩ ꝯtra id qḋ est de iure naturali. hec
Tho. ¶ Sed diceres. qꝫ diu teneť celare q̃
aliqd in cõfessione audiuit. Rñ. semp et pro
semp. ¶ Item quereres quã penam icidit
q̃ arcanum alicuius pdit illicite. Rñ. Si q̃s
publice reuelat aliquod secretum crimẽ. im
ponitur sibi aliqua pena. sʒ ĩfamia. Impo-
sitor enĩ criminis cuiuscũqʒ quod pbare ñ
põt pro calumniatore habeť. Extra de calũ-
nia. Et talis est ille qui reuelat qḋcũqʒ secre
tum crimen qḋ pbare nõ põt. ¶ Du
bitaĩ cõsequenter an q̃s teneať accusare px-
imũ. Rñ. Tho. ij. ij. q. lxviij. Differentia est
inter denunciationẽ et accusationem. In p
mo attendiť emendatio fratris. in secundo
punitio criminis. Pene aũt presentis vite
non p se expetunť. quia nõ est hic vltimum
retributiõis tempus. Sʒ inquãtũ sunt me-
dicinales conferentes vel ad emendationẽ
psone peccãtis. vł ad bonum reipublice cu-
ius quies pcuratur p punitionem peccãtiũ
quoꝝ pmũ intendiť in denũctiatiõe. secũdũ
aũt ppꝛie ptinet ad accusationeʒ. Et ideo si
crimen fuerit tale quod vergat in detrimen
tũ reipublice. teneť hõ ad accusationẽ. dum
modo sufficienter possit probare. quod pti
net ad officium accusatoris. puta cũ pecca-
tum alicuius vergit in multitudinis corru
ptelam corporalẽ siue spũalem. Si autẽ nõ
fuerit tale peccatũ quod in multitudinẽ re-
dundet. vel etiã si sufficienter pbationeʒ nõ
possit adhibere. non teneť ad accusandũ. qꝛ
ad hoc nullus teneť qḋ non põt debito mo
do pficere. ¶ Sed ꝯtra. Nõ licet reuelare
que q̃s ĩ secreto recepit qꝛ hoc ẽ infidelit age
re. ſʒ stat solũ in secreto que ẽ scire pximi ma-
lũ. ergo. ꝛc. Rñ. Reuelare secretũ in malũ p
sone ĩfidelitas ẽ. nõ aũt si reueleť ppẽ bonuʒ
cõmune qḋ semp pferendũ ẽ puato bono.
Et ideo ꝯtra bonũ cõe. nullũ licet secretum

recipere.nec tñ ē oīno secretū qḋ p sufficien
tes testes pōt pbari.hec Tho. Sed nun
quid subditi pñt accusare suos plātos. Re
spō.ibidē. Subditi plātos suos accusare p
hibent.q nō affectiōe charitatis sed sua p̄ra
uitate vitā eoꝝ diffamare et rep̄hendere q̄
runt. Uel si subditi accusare volētes fuerit
criminosi.vt habet.ij.q.vij. Alioqn si fuerit
alias idonei ad accusandū licet subditis ex
charitate suos prelatos accusare. ¶
Quo ad secūdū pncipale.vtrū falsum testi
moniū sit semp peccatū mortale. Rñ. Tho.
ij.ij.q.lxx. Falsum testimoniū duplicē habet
deformitatē. Uno modo de piurio.quia te
stes nō admittunt nisi iurati.7 ex hoc sp est
peccatū mortale. Alio modo ex violatione
iusticie.7 hoc modo ē mortale peccatū ī suo
genere.sicut et qlibet iniusticia. Et ideo in p̄
cepto decalogi sub hac forma interdicit fal
sum testimoniū.cū dr Exo.xx. Non loqris
9tra primū tuū falsū testimoniū. Non eni
9tra aliquē facit q eū ab iniuria facienda im
pedit.s3 solū q ei suā iusticiā tollit. Tertiō mo
do ex ipsa falsitate.sm q oē mendaciū ē pec
catū.et ex hoc nō habet falsū testimonium
q sit sp mortale peccatū. Dubitat vtruz
iuramentū obliget sm intētionē recipiētis.
Rñ. Tho sup.iij.dis.xxix.7.ij.ij.q.lxxxix.ar.
ij. Iuramentū pmissoriū obligat de necessi
tate vt culpa euitet.vñ obligat ad illud esse
faciendū q nō facto incurrit culpa. Distin
guendū ē ergo in eo qui iurat. Aut eni sim
pliciter.aut dolose iurat. Si iurat dolose.ex
duab9 ptib9 pōt culpa seq. Ex fractiōe iura
menti 7 ex dolo. Quāuis ergo ex ipsa rōne
iuramēti inquātū iuramentū non obliget
ad seruādū ipsū.nisi sm suā intentionē.ad
obligationē eni voluntas requirit.sicut eti
am ad votū.tñ ex necessitate iuramēti iquā
tū dolosum fuit obligat ad seruādū tali q
ex dolo eius alius nō ledat.7 hoc ē qn sm in
tentionē recipiētis iuramentū implet.vnd
debet seruari sm sanū intellectū ei9 cui iura
mentū prestat. Unī Isidorus. Quacūq3 ar
te verboꝝ quis iuret.de9 tñ q 9scietestis est
hoc ita accipit sicut ille cui iurat intelligit. Et

q illa verba intelligant de iuramento dolo
so.patet p ea que sic subdit. Dupliciter re9
fit q 7 nomē dei in vanū assumit 7 primum
dolo capit. Si aūt simpliciter id ē absq3 do
lo iurat.tūc obligat in foro 9scientioso so
lum sm intentionē iurātis non recipientis
Unī Greg.xxvi moral. Humāe aures ta
lia verba nrā iudicāt qlia foris sonant.diui
na vero iudicia talia foris audiūt qualia ex
intimis pferunt. Sed talis sine dolo iurās
in foro 9tentioso vbi intentio ignorat.ob
ligat sm q verba 9muniter accipi solent.hec ille
Et addit. Iuramentū nō debz adhiberi nisi
de aliqua re de q̄ aliqs firmiter cert9 est.7 non
ē nisi cū magna cautela adhibendū. Notā
dum tñ q in quibusdā casibus possunt ali
qui iurare quib9 de re nō constat.nisi per fi
dem seu credulitatē. Unī magister in iuj di.
xxxiij.dicit.q si mulier causat frigiditatem
mariti.ipsa et ipse iurabūt de eo q nunq3 cō
mixti sint.7 sine fraude cū septima manu p
pinquoꝝ. Sacramentales eni tūc iurabūt
q credūt ecclesie vera iurasse. Hec3 iuris est
si separent pp̄ter arctitudinez mulieris. Si
cut etiā ī li.v.de purgatiōe ca.xiiij.iurare pa
pa mandat p purgatiōe cuiusdam decani
infamati. Similia habes ī Sco.vt p9 dicet
Sed dubitat q̄uo debent verba obligā
tium intelligi. Rñ. Sco.q.penult.quodlib.
sui. Ad istud dubiū habet respōsio extra de
spon.ex litteris.vbi dicit sic. Si alter nō itel
lexit qḋ alter pposuit ad cōem verbi intelli
gentiam recurrat.7 cogatur vterq3 verba p
lata in sensu isto retinere quē solēt recte itel
ligentibus generare. Et glo.adducit illḋ.ff.
de suppel.le.l.labor. Non ex opinionib9 sin
guloꝝ.s3 ex 9muni vsu loquētiū verba sunt
intelligenda. Addunt alij. Qñ verba sunt
duplicia et iurans intendit in vno sensu.et
recipiens in alio.tūc verba multiplicia.aut
plus p̄tendunt vnum istoꝝ sensuū sm cōez
vsum.aut equaliter p̄tendunt vtrūq3. Si p̄
mum.tūc illius intentioni standū est.q illū
sensum intellexit. Si secūdum.tūc standu3
est iudicio bonoꝝ viroꝝ q pensatis 9ccur
ris et rōibus 9descendere debēt sanion et

purios intentioni. ¶ Sed quid si q̃s falsũ
testimoniũ ferret ex ignorãtia facti. Respõ
det Tho. ibidẽ. In testimonio ferẽdo nõ de
bet hõ p certo asserere quasi sciẽs illud de q̃
cert⁹ non ẽ. sz dubiũ debet sub dubio pferre
et id de q̃ cert⁹ ẽ p certo asserere. Sz q2 ptin
git ex labilitate hũane memorie q2 reputat
se hõ quãqz certũ esse de eo qđ falsũ est. vt si
aliquis cũ debita sollicitudine recogitans
estimat se certũ eẽ de eo qđ testat. illud testi
moniũ nõ est falsum. nec peccat mortaliter
hoc asserẽs. quia nõ dicit falsũ testimoniũ
p se z ex intẽtiõe. sed p accidẽs cõtra illđ qđ
intẽdit. ¶ Dubitaĩ adhuc. An indeli
beratio ĩ piurio. z similiter in mẽdacio excu
set a pctõ mortali. Rñ. Sco. sup. iij. circa fi
nẽ. Periuriũ qđ est ex pleno ꝯsensu ẽ cõtra
pceptũ pme tabule. z p cõsequẽs imediate
auertens a fine vltimo. z ita nihil sibi deficit
de rõne pctĩ mortalis. siue piurium fiat ex
habitu siue nõ siue semel siue cõsuetudina
rie. Si autẽ piuriũ fiat indeliberate quãtũ
cũqz fiat frequẽter. cũ actus meritorius req̃
rat q2 sit plene human⁹. z ita ex deliberatiõe
plena. z demeritori⁹ nõ min⁹ requirat idẽ.
nõ enĩ de⁹ ẽ prior ad puniendũ q̃3 ad pmi
andũ. põt dici q2 illud piuriũ indeliberatũ
etiã q̃tiẽscũqz iteratũ nõ ẽ peccatũ mortale.
Notãdũ tñ. q2 virtuosus breuẽ habz delibe
rationẽ. q2 nõ videt̃ deliberatio. q2 habz pru
dentiã magnã z pmptus ẽ ad deliberãdũ
quasi in tpe impceptibili. Ita posset aliquis
ex habitu opposito prudẽtie acq̃rere facilita
tem deliberandi p̃m pte de opposito quasi ĩ
tpe impceptibili. et illa deliberatio sequens
habitũ eẽt sufficiẽs ad rõnem pctĩ. sicut con
similis deliberatio in bono eẽt sufficiens ad
rationem meriti. Non ergo distinguo quã
tum ad ratione pctĩ mortalis. quãtũ ad ra
ritatẽ et frequẽtiã piurij. sz int̃ deliberatiõez
z indeliberationẽ. ita q2 deliberatiõ cõcurrẽs
reddit peccatum mortale. z hoc siue vnica
siue ex consuetudine. Et indeliberatio excu
sat siue semel siue quotienscunqz. hec Sco
tus. Idem tenet de mendacio ad hoc q2 sit
mortale siue veniale. Unde etiam de hoc su

pra. ij. p̃cepto pcorum ¶ Quãtũ ad
tertiũ pncipale q̃rit̃. vtrũ adducẽs deum in te
stem pfit in iuramẽto assertorio ad aliqđ
qđ talis credit esse verũ. licet non sit verũ. sz ad
aliquid de q̃ aliquã habet opinionẽ. z tamẽ
magis assentit opposito peccet mortalit̃. Re
spõ. Sco. vbi prius sup tertio dicens. Dico
q2 ille cui iuratur. aut accipit ex lege positi
ua. aut ex ꝯsuetudine iuramentũ tãqz sim
pliciter assertiuũ iurati. aut nõ tanq̃z simpli
citer assertiuũ. sed pbabiliter inductiuũ ad
credendũ iuramẽto. Primo modo dico q2
iur. ĩs q̃mõdocũqz dubiũ hoc ẽ qđ nõ ẽ sim
pliciter certũ et deliberate peccat mortalit̃.
quia ad ꝯfirmãdũ id qđ asserit simpliciter eẽ
certũ et verũ. deum testem inducit cũ nõ sit
simpliciter certũ. Et hoc modo debẽt intelli
gi oĩa iuramenta illorũ qui aliq̃d iurãt in iu
dicio p quo sñia aliqua ꝯsueuit ferri. q̃ sñia
oĩno nõ deberet ferri nisi illud assertum eẽt
simpliciter certũ. Uerbi gratia. Sñia mor
tis nõ deberet ferri nisi in crimine certo. ergo
iurans istũ esse criminosum cũ nõ sit cert⁹.
qu ãtũcũqz tñ pbabiliter ꝯiecturet eũ eẽ ta
lem. z hoc iurans in tali foro vbi ex lege posi
tiua vl' cõsuetudie sequit̃ damnatio ad mor
tem peccat mortaliter. Consimiliter in foro q̃
cũqz vbi ex hoc q2 aliq̃s ꝯuict⁹ p iurãtes vel
iuramenta cõdemnat̃ tanq̃z reus simpliciter
ibi nõ tantũ fit irreuerẽtia nomi dei ꝯtra p
ceptũ pme tabule sed est pniciosum q2 noci
uum proximo. ¶ Et si dicas. Est vule
reipublice aliogn mali nimis multiplicarẽt
Rñdet dñs Deut. xvj. Iuste qđ iustũ ẽ exe
quaris. Sunt enim quedã mala q̃ nõ sunt
punienda p homĩes sed relinquẽda iurisdi
cioni diuine. puta oĩa in quibus hõ vt ho
mo nõ põt sufficienter docere veritatem eo
modo q̃ deberet doceri ad hoc vt iuste fer
retur sententia debita positiua. Nec in istis
sunt soli testes culpabiles. sz etiã iudex. si tñ
ipse sciat q2 ex ꝯsuetudine testes non testifi
cant̃ sub iuramento sz sub credulitate. tunc
enĩ nõ deberet iste ferre sñiam qualis eẽt fe
rẽda si culpa eẽt simpliciter pbata corã eo. Scit
enĩ ex ꝯsuetudie culpã nõ eẽ sufficienter pba

tam coram co vt tali pena puniat. Si autē ex lege positiua habeat vel ɔsuetudine q̄ iu-rans nō teneat deponere de certitudine. sȝ de credulitate. tūc etiā iurās nō peccat. dū modo ex signis pbabilib⁹ coniecturet prem illā magis q̄ȝ aliā. Sicut habet di seruitio ordine faciendo. c. vnico. In pmonēdibus ergo talibus siue ad quascūq̄ȝ dignitates p electiōes. aut ad ordies. aut etiā in aliis col-legiis. puta vniuersitatib⁹ ad collegiū. intre-tionib⁹ ad plationē. vel alios actus si cō-suetudo approbata habet q̄ respōsiones rn̄-dentiū sub iuramento pstito. vl sub fide da-ta. vel sub obedientia pmissa. nō debēt itelli-gi nisi de credulitate quātum pōt humana fragilitas nosse. ꝛ q̄ rn̄dēs nō nouit idignita-tem eo. debēt oēs tales rn̄siōes intelligi sm̄ ɔsuetudinē cōmunē. Nec rn̄dētes peccāt i aliq̄. q̄z cōsuetudo est. vel lex positiua q̄ talis testificatio de credulitate sufficiat. Et ita sit in fauorabilibus ¶ Uniuersaliter aūt siue in fauorabilib⁹ siue in odiosis iurās de illo cui⁹ oppositū magis credit q̄ȝ aliud. iu-rans etiā de illo de quo simpliciter ē dubi⁹. id ē nō magis assentit vni parti q̄ȝ alteri. peccat mortaliter. q̄z adducit deū tanq̄ȝ in testē illi-us qd̄ neutro modo ē sibi certū. qd̄ debet eē certū. Pōt enī piuriū eē absq̄ȝ mētiri. puta si aliq̄s simpliciter dubitās iurat p̄te p̄ q̄ du-bitat. quā forte dicendo nō mētiret. q̄z n on h̄z oppositū in mēte. aut saltē in aliquo casu vbi iurās tenet esse cert⁹ deierat. si non ē ibi certus. ꝛ m̄ si illd̄ assereret sine iuramēto cre-dēs illud pl⁹ q̄ȝ oppositū. nō mētiret. Peri-culosū ē ergo frequent̄ habere iuramenta i ore. quia in multis s̄monib⁹ sine iuramēto nō peccaret q̄s. vbi addito iuramento pec-cat q̄s ꝛ grauiē si fiat ex deliberatōe. Prope-qd̄ ē vtile illd̄ ɔsiliū Matth. v. Sit s̄mo ve-ster. est est. nō nō. hec de Scoto.

Preceptum IX C. I.

Receptum

p nonū. Nō ɔcupisces vxorē primi tui. Exo. xx. ꝛ Deu. v. Hoc mā-dato et sequēti hō in seipso ordinat in affe-ctib⁹. A Sed q̄z scia seu notcia p̄cedit affectū. ꝛ carētia sciē necessariorū q̄ vocat ignorātia. cā ē multorū peccōrū. Idcirco p̄mo dicenda sūt de ignorantia tria p̄ncipaliter. Primo q̄d sit. ꝛ q̄d scire tenemur. ꝛ q̄ triplex ē. Scd̄o q̄n ē peccatū. q̄n auget vel diminuit peccatū. Tertio q̄z piculosa sit ignorantia

B Quantū ad p̄mū notādū q̄ necessariū ē de ignorantia tractare. q̄z ignorantia q̄nq̄ȝ est peccatū mortale. et scire ē p̄ oīa i p̄cepto. patȝ p illud Matth. xxv. Esuriui et n̄ dedistis michi mādūcare. Et statim dicentibus. Ubi vidim⁹ te esuriētē. q̄si dicerēt. Ignorauim⁹ te pascere i paupib⁹. sȝ christ⁹ dicet. Quā diu nō fecistis vni de minoribus istis. nec mihi fecistis. Et iterū. Discedite a me maledicti in ignē eternū. Ide p̄t i. Cor. xiiii. Ignorās ignorabitur. sȝ q̄ ignorat a deo ē p̄uat⁹ signo charitatis. ꝛ damnat cū fatuis virginib⁹. quib⁹ christ⁹ clausit ianuā dicens. Nescio vos. Idcirco orat p̄s. Delicta iuuentutis mee ꝛ ignorātias meas ne memineris. Secūdo notādū. q̄ ignorantia q̄ ē peccatū ē p̄uatio sciē debite quā q̄s pōt habere. ꝛ scire tenet. Dicit quā pōt habere. q̄z si ē ipossibilis. excusat. q̄z inuicibilis. Dicit debite. q̄z si nō cadit sub debito. nō ē peccatum

C Tertio notandū q̄ ex debito tenētur diuersi diuersa scire. Sūt aūt septē q̄ q̄libet adult⁹ scire tenet. aut operam dare ad talia addiscendum. Prima tria ponit. Tho. tractatu de. x. p̄ceptis. Primo q̄libȝ tenetur scire credenda q̄ in symbolo teneni ꝛ docentur. de q̄b⁹ p̄mo p̄cepto dictū ē. ca. ii. Secūdo desiderāda. q̄ de orōne dn̄ica etiā in p̄mo p̄cepto dicta sūt. Tertio operanda. q̄ docēt hoīs leges. Est enī hō sub triplici lege. scȝ sub lege nature. diuina. ꝛ sub positiua. Lex nāe nihil aliud ē q̄ȝ lumē itellect⁹ nobis infusū a deo p q̄d cognoscim⁹ q̄d vitare. q̄d ve agere debeam⁹. Et hāc dedit nobis deus in creatiōe. a q̄ multi p ignorātiā se excusari putāt. Un̄ p̄s. Multi dicūt q̄s ostēdit nobis bona. Rn̄. Dauid. Signatū est sup nos lumē vult⁹ tui dn̄e. Declēri oib⁹ ē. Iudeis pa

gamo ꝛ christiano. Et idum · ad talia ꝛ filia.
q̄ vultis. supple. sm rōnē rectā vt faciant vo
bis. supple et debito hoīes. ea dē facite eis. Et
que nō vultis. supple. sm rōnē rectā vobis fi
eri. supple. aut debite. aliis ne faciatis. Omne
bonū ē faciēdū. nullū malū ē faciēdū. ꝛ filia.
De quib⁹ Ro. ii. Gentes q̄ legē. supple scri
ptam nō habēt. naturalr ea q̄ legis sūt faci
unt. et⁹ mōi legē n̄ habētes ipsi sibi sunt lex.
q̄ ostēdūt op⁹ legis scriptū in cordib⁹ suis te
stimoniū reddēte illis ꝯsciā ipsoꝝ. Secūdo
est q̄libet sub lege diuina q̄ tradit in scriptu
ris sacris noui testamenti p̄cipue. in q̄ sum
me necessariū ē scire decē p̄cepta. Alio q̄ scien
da vt dicit Cancella. i tripito. tenet q̄libet p
se vel p aliū talē diligentiā apponere p ꝯser
uatiōe vite spūalis quā p vite corpal' susten
tatiōe poneret. et eo maiorē q̄ imortalis aīa
est p̄stantior corpe. Ratio ē. q̄ sine p̄cepto
rū notitia nullus cōueniēt pctā vitare pt.
aut ab eis resurgere. Hoꝝ enī ignorātia et
desiderio p̄ueniēs nō excusat. s; accusat ꝛ cō
demnat. Tertio q̄libet hō ē etiā sub lege po
sitiua ecclesie. Unū Tho. in. iii. di. xl. ar. vlt. di
cit. Ecclesie p̄ceptū habet eandē vim obligā
di sicut diuinū p̄ceptū. Un̄ Lu. x. Qui vos
audit me audit. et q vos spernit me spernit.
Talis lex p̄nūciat in prochiis die dñico de
ieiunando. festiuādo. et excōmunicatos vi
tando. Itē in die palmaꝝ q̄n indicat q̄s nō
debeat cōicare. B Dubitat hic. vtrū le
ges humane iponant hoī necessitatem quā
tū ad foꝝ ꝯsciē. siue sint iuste siue iniuste. Rn̄.
Tho. i. ii. q. xcvi. ar. iiii. Leges imposite hūa
nitus vel sūt iuste. vel iniuste. Si q̄dē iuste
sint. habēt vim obligādi in foro cōsciē a lege
eterna a qua deriuant. Un̄ Prouerb. viii.
Per me reges regnāt ꝛ legū ꝯditores iusta
decernunt. Dicunt aūt leges iuste ꝛ ex fine.
q̄n scꝫ ordinant ad bonū cōe. ꝛ ex autoritate
q̄n scꝫ lex data non excedit ptātem ferentis
ꝛ ex forma quando sm equalitatem ꝓpor
tionis imponunt subditis onera ad bonū
cōe. Cū enī vnus hō sit ps multitudinis. q̄li
libet hō hoc ipsū q̄d ē et q̄d habet ē multitu
dinis. sicut et q̄libet ps ē id q̄d ē toti⁹. Un̄ et

natura aliq̄d detrimentū infert parti vt sal
uet totū. Et sm hoc leges hmōi onera ꝓpor
tionabiliter ferēda iponētes iuste sūt. ꝛ ob
ligant in foro ꝯsciē et sūt leges legales. E
Iniuste aūt sūt leges dupliciter. Uno mo
do p ꝯtrarietatē ad bonū humanū. e cōtra
rio predictis. Scꝫ vel ex fine. sicut cū aliq̄s p̄
sidens leges imponit onerosas subditis. n̄
ptinētes ad vtilitatē cōem. s; magis ad pro
priā cupiditatē. aut gloriā. Uel etiā ex auto
ritate. sicut cū aliq̄s legē fert vltra cōmissā
sibi autoritatē siue ptātē. vel etiā ex forma.
puta cū inequalit onera multitudinis dispē
sant etiam si ordinent ad bonum cōmune.
Et hmōi sūt magis violētie q̄; leges. Tales
nō obligant in foro ꝯsciē. nisi forte ꝓpt vitā
dum scandalum vel turbationē. ꝓpt quod
etiā hō iuri suo cedere debet. sm illud Mat
th. v. Qui te angariauerit mille passus. vad
cū eo alia duo. et q̄ abstulit tibi tunicā. da ei
ꝛ palliū. Alio modo leges p̄nt eē iniuste p cō
trarietatē ad bonū diuinū. sicut leges tyrā
noꝝ inducētes ad idolatriā. vel q̄dlibet aliud
q̄d ē cōtra legē diuinā. ꝛ tales nullo modo li
cet obseruare. q: sicut dr̄ Actu. iiii. Obedire
oportet deo magis q̄; hoīb⁹. hec Tho. F
Sed qualit pecc. it leges iniq̄s statuētes
Rn̄. Rayn. in sūma. Qui ꝯdūt leges iniquas
vel statuta ꝯtra legē dei vel cōtra libertatē
ecctiasticā. vt solēt facere pleriq; p̄ncipes et
cōmunitates circa vsuras soluendas. vt nō
repetēdas corā iudice ecclesiastico ꝛ multa
alia eq̄pollentia ipso iure non valent leges
sue ꝯtra maiorē scꝫ deū. Faciētes igit ꝛ ꝯsen
tientes peccant mortalit. ꝛ eoꝝ heredes nisi
destruāt. nulla ꝯsuetudine obstāte. imo ni
si ā in omni tales leges omiserunt. excōmuni
cati sūt. Itē q̄ dāmificati sūt occasiōe talium
legū tenent statuētes et heredes eoꝝ ad resti
tutionē. Tenent etiā in solidū q̄ induxerunt
p̄ncipē ad cōdendū tales leges. Itē oēs ob
seruātes peccāt mortalit. et tenent ad resti
tutionē oīum eoꝝ q̄ taliū legū occasiōe lucra
ti sūt. Hec de sū. Iob. liii. G Quanto sci
re tenent singuli hoīes dicit Tho. i. ii. q. lxxvi.
a. ii. ea q̄ ad eoꝝ statū ptinēt vel officiū. vt re

ligiosis ea q̄ sūt religionis. sacerdos. epus.
iudex. scabinus. artifex. mechanicus. ⁊ siles
ea q̄ ad eoꝝ officiū ptinēt. sine quoꝝ sciēcia
nō pt q̄sq3 debitū actū exercere H Qui
to quilibet scire tenet̃ aliq̄liter ꝑe quo vult
eucharistiā recipe an sit sine pctō mortali vl'
nō. q2 alias indigne mādacās sibi iudiciū3
mādacat et bibit. De q̄ sciā loquit̃ aplus. i.
Coꝝ. xi. Probet aūt seipsum hō et sic de illo
pane edat. idē examinet p discussionē ↄsciē
tiam suā. Que qualit̃ fieri oporteat habes
supra in ꝓ p̄cepto de cōione. Et vt Cancel. di
cit tractatu de pollutione nocturna. sufficat
talio certitudo q̄lē in materia morali cōsue
uimus expetere. que certitudo vocat̃ mora
lis siue ciuilis. Et ad hāc certitudinē mora
lem sufficat vt plurimū3 q hō accedens ad
missam celebrandā discusserit ↄsciam suā si
cut fecisset p magna re lucrāda. aut i cōmo
do graui vitando. Et q nō sit sibi cōsci⁹ p⁹
hāc discussionē de pctō mortali. aut de ꝓpo
sito peccandi mortalit̃. qđ insup nō noscat
se aliqđ impedimētū legitimū p excōmuni
catione aut irregularitatem habere. hec ille
Ibidē tradit idē tres regulas in suo tripti
to. q̄s habes supra de sacramēto pnie. I

Sexto q̄libet tenet̃ scire bñficia māif:sta
sibi a bñfactore suo impēta. q2 aliaſ viciū in
gratitudinis incurrit. Ubi p̄mo notandū3
q oportet per v̄tutē gratitudinis bñfactēti
aliq̄d retribuere. qđ fieri neq̄t nisi bñficium
agnoscat̃. vt pbat Tho. in. iij. dist. xxij. ⁊. ij. ij.
q. cvj. et sequēti. q2 q̄3uis iste q̄ donat libera
liter nō intēdat debitorē ↄstituere illum cui
gratis donat debito ciuili seu legali. videli
cet vt pacto firmet̃ q tantū p tanto tribuat̃.
tñ ↄstituit eū debitorē debito morali seu ho
nestatis. q2 ad v̄tutē ḡtitudis ptinet retribu
tio q̄ fit ex solo debito honestatis quā3. s. ali
q̄s sponte facit. ⁊c. Secūdo notādū q tres
sūt grad⁹ non dico spēs gratitudinis. Pri
mus ē q hō bñficiū acceptum recognoscat
Scđs q laudet et gratias agat Terti⁹ q re
tribuat p loco et tpe ꝯm suam facultatem.

K Sed dubitat̃. vtꝝ q̄s plus teneatur
ad grates reddēdas deo penitēs q̄3 inocens

Rñ. Tho. in. iiij. dis. xxij. et. ij. ij. vbi p⁹ us Gra
tiaꝝ actio respiciat quātitatē doni et modū3
gratuite dationis et ex vtroq3 mēsurā recipit
q2 tam maiori dono q̄3 magis gratis dato
maior gratiaꝝ actio debet̃. Cōsiderando er
go quātitatē doni. sic inocēs magis tenetur
Tū q2 maius donū ei dat̃. vt3 innocētia q̄3
sit restitutio iusticie. Tū etiā q2 magis cōti
nuat̃ grā in eo ne cadat ceteris parib⁹. abso
lute loquēdo. De p̄mo dicit Aug⁹. ij. cōfes.
Quis hoīu3 cogitās suā infirmitatē audet
virib⁹ suis attribuere castitatē atq3 innocē
tiam suā vt min⁹ amet te. quasi min⁹ fuerit
ei necessaria misericordia tua donās pecca
ta ↄuersis ad te. Et subdit. Et iō tātūdē imo
ampli⁹ te diligat. q2 p quē3 me videt tantis
pctōꝝ meoꝝ languorib⁹ exui. p eū3 se videt
tantis pctōꝝ languorib⁹ nō implicari. De
scđo dicit ibidē. Gratie tue deputo et miseri
cordie tue. q pctā mea tāq3 glaciē3 soluisti. g̃
tie tue deputo et q̄cūq3 nō feci mala. Quid
enī nō facere potui. ⁊ oīa mihi dimissa eē fa
teor. ⁊ q̄ mea sponte feci mala. ⁊ que te duce n̄
feci. Alio modo pōt dici maior grā q2 mag̃
dat̃ gratis et ꝯm hoc magis tenet̃ ad gratia
rum actiōes penitēs q̄3 innocens q2 magis
gratis datur id quod ei dat̃ a deo Cu3 enim
dign⁹ eēt pena. dat̃ ei grā. Et sic licet illđ do
nū qđ dat̃ innocēti sit absolute ↄsideratum
mai⁹. tñ donū qđ dat̃ penitēti ē mai⁹ i com
paratiōe ad ipsū Sicut etiā pūū donū pau
peri datū et ē mai⁹ q̄3 diuiti magnū Et quia
actus circa singularia sūnt in his q̄ agenda
sunt. magis cōsiderat̃ qđ hic ē vel nunc tale
q̄3 qđ ē simpliciter tale. vt dicit phs. iij. ethicoꝝ
de voluntario ⁊ inuoluntario. Vn̄ Lu. vij.
Cui pl⁹ dimittit̃ plus diligit. L Tertiō
notādū q multis tenemur grati eē aliq̄ ꝓdi
ctaꝝ retributiōe. Primo deo. Scđo paren
tibus. Tertio p̄latis spūalib⁹. Quarto p̄la
tis tpalib⁹. Quinto alijs q̄ nobis bñfecerūt
Et inter p̄fatos quattuor adhuc sūt nouem
genera hoīu3 qb⁹ posset videri q bñficia es
sent eis totalit̃ subtrahenda. ⁊ tñ sūt eis con
municanda i pte vel in toto Primo qui
dāt cū ↄtumelia et tarditate vel cū tristicia

Nã boni aĩ ẽ vt magis attẽdat q̃s ad bonũ
q̃z ad malũ. ⁊ iõ si aliq̃s bñficiũ dedit non eo
modo quo debuit. nõ ꝯ nõ debet recipiens
a gratiaꝝ actiõe cessare. minꝰ tñ q̃z si modo
debito ꝑstitisset. q: vt Seneca dicit li. ij. de bñ
ficijs. Multũ celeritas fecit. multũ abstulit
mora. Scdo de istis q̃ aliqua bñficia dãt
ppter suã vtilitatẽ. De qbꝰ dicit Seneca li.
vj. de bñficijs. Multũ interest. vtꝝ aliq̃s bene
ficiũ det nobis sua causa. an sua ⁊ nrã. Ille q̃
totꝰ ad se spectat ⁊ nobis. pdest. q: aliter sibi p
desse nõ põt eo loco mihi habẽdꝰ videt̃ q̃ q̃
pecori suo pabulũ ꝓspicit. si me ꝯsortiũ ad
misit. si duos cogitauit. ingratꝰ sũ et iniustꝰ
nisi gaudeo hoc illi ꝓfuisse qd̃ ꝓderat mihi.
summe malignitatis est nõ vocare bñficiũ. ni
si q̃d dantẽ aliq̃ incõmodo afficit. Tertio
de istis qbꝰ nõ ẽ necessariũ vt eis aliq̃d det̃
vt diuitibꝰ. Rñ. Sm Senecã. li. ij. de bñficijs
q̃ quantũcũq: q̃s felix sit. tñ põt sibi fieri recõ
pensatio bñficij p exhibitionẽ reuerẽtie ⁊ ho
noris. Uñ dicit phs. viij. ethicoꝝ. q̃ superexcel
lenti q̃d ẽ debz fieri honoris retributio. indi
genti aũt retributio lucri. Et. v. li. dicit Sene
ca. Reddere possumꝰ felicibꝰ fidele ꝯsiliũ.
assiduã ꝯuersationẽ. smonem cõem et sine
adulatiõe iocũdũ. Enĩ q̃ gratꝰ bñficiũ acci
pit. vt dicitꝰ li. ij. ꝑmam eiꝰ pensionem soluit
Quã grate aũt ad nos bñficia puenerĩt in
dicemꝰ effusis affectibꝰ. qd̃ nõ ipso tantum
audiẽte. sz vbiq: testemur. hec ille. Quar
to d̃ petõibꝰ. Nã si iste q̃ bñficiũ dedit ĩ peiꝰ
mutatꝰ ẽ. debet tñ sibi fieri recõpensatio sm
statũ ipsiꝰ vt scz ad v̓tutẽ reducat̃. si sit possi
bile. Si aũt sit insanabilis ꝓpter maliciã. tunc
aliꝰ ẽ effectꝰ q̃z p̃us erat. ⁊ iõ nõ debet̃ ei recõ
pensatio bñficij sicut p̃us. Et tñ quãtũcũq:
fieri põt salua honestate memoria debz ha
beri ꝑstini bñficij. vt patz p phm. ix. ethicoꝝ.
Sexto de his respectu dñoꝝ. Rñ. Se
neca li. iij. de bñficijs. Quã diu seruꝰ ꝑstat
qd̃ a seruo exigi solet ministeriũ ẽ. vbi plꝰ q̃z
a seruo necesse ẽ. bñficiũ ẽ. ⁊ iõ his vltra de
bitũ facientibꝰ grẽ sunt habẽde. M Se
ptimo de ingratis. Ubi distinguẽdũ ẽ. Nã
in ingrõ duo ꝑpensanda sũt. Primo q̃d ẽ q̃ dig

gnus sit ipse pati. ⁊ sic certũ ẽ q̃ meret̃ bñfi
cij subtractionẽ. Alio modo ꝯsiderãdũ est
qd̃ oporteat scz bñficiũ facere. Primo nãq: ñ
debet ẽẽ facilis ad ingratitudinẽ iudicãdam
q: frequẽter aliq̃s. vt dicit Seneca. q̃ ñ red
dit nõ sꝑ ingratꝰ ẽ. q: forte nõ occurrit ei fa
cultas. aut debita oportunitas reddẽdi. Se
cũdo debet tẽdere ad hoc q̃ de ingrõ gratũ
faciat. qd̃ si nõ põt ꝑmo bñficio facere. forte
faciat secũdo. Uñ Lu. vj. Altissimꝰ benignꝰ
ẽ sup ingratos ⁊ malos. Si vero ex bñficijs
multiplicatis ingrãtudinẽ augeat ⁊ peior fi
at. dz a bñficioꝝ exhibitiõe cessare. Octa
uo de isto cui bñficiũ ipensũ inutile foret. aut
nociuũ sibi fieret. Rñ. Recõpẽsatio bñficij
ꝑcipue pendet ex affectu. et iõ eo modo dz fi
eri recõpensatio. q̃ mag̃ sit vtilis. si tñ postea
peiꝰ incuriã in dãnũ ipsiꝰ v̓tat̃. nõ iputat̃ re
cõpẽsanti. Sz q̃d si q̃s iuuit aliũ peccando
tenet̃ne gr̃ꝰ esse. Rñ. Tho. Gratitudo respi
cit bñficiũ. Ille aũt q̃ alicui auxiliat̃ ad pec
cãdũ nõ ꝯfert bñficiũ. sz mag̃ nocumentũ. ⁊
iõ nõ debet̃ ei grãꝝ actio nisi forte ꝓpter volũ
tatẽ si sit deceptꝰ dũ credidit adiuuare ad bo
nũ et adiuuit ad peccãdũ. sz tũc nõ debet̃ re
cõpensatio talis vt adiuuet̃ ad peccãdũ. q: a
hoc non ẽẽt recõpensare bonũ. sz malũ. qd̃
ꝯtrariat gr̃itudini. Nono an sibi q̃s debe
at bñficiũ ꝑstare. Rñ. q̃ respectu sui nõ ẽ ꝑ
prie bñficiũ sz methaphorice. inquãtũ sz vicz
sm phm. v. ethicoꝝ. accipiũt diuerse pres ho
minis sicut diuerse ꝑsone. Uñ. Miserere aĩe
tue placẽs deo Ecc. xxx. ¶ Quarto no
tãdũ q̃ multi sunt gdꝰ ingratitudis. Primꝰ ĩ eo
q̃ ñ retribuit bñficiũ acceptũ ope aliq̃li. Se
cũdꝰ in eo q̃ retribuit bñficio mala. Tertiꝰ ĩ
eo q̃ dissimulat q̃si nõ demõstrãs se bñficiũ
accepisse. vt ꝓ bono g̃tes referẽs. nec laudãs
Quartꝰ ĩ eo q̃ bñficiũ vitupat. Quĩtꝰ in eo
q̃ nõ recognoscit. siue p obliuionẽ. siue quo
cũq: alio modo. Intellige nõ q̃d ẽ de obliui
one q̃ puenit ex naturali defectu. q: illa nõ ẽ
peccatũ. q: ñ subiacet volũtati. sz de illa q̃ ex
negligẽtia puenit. De q̃ Seneca. iij. de bñfi
cijs. Apparet illũ ñ sepe d̓ reddẽdo cogitasse
cui obrepsit obliuio. Hec q̃ntꝰ gdꝰ respectu

pcedētū ē ĝ̃ulsim⁹. Sext⁹ ē ī eo q̄ bñficiuz
q̄si maleficiū repuiat. Primi duo, oppónū
tur ētio ĝdui ĝ̃titudis supra recitato. Me-
dij duo scdo, ⁊ vltimi duo pmo. Est alt⁹ mo
dus ingr̃titudis ī ppie dicte q̄ñ q̄s bñficiuz
recipit. ⁊ ignorat q̄s dedit. Nō tñ talis pec-
cat. nec ingt⁹ ē si bñficiū nō recōpēsat. dum-
modo sit parat⁹ bñficiū recompēsare si no-
scat. Est āt laudabile q̄ñq3. vt ille cui dat̄ bñ
ficiū ignoret q̄s p̄stet. Tū z ppĩanis glie vi
tatione. Sicut btūs Nicola⁹ aurū ī domuz
vicini sui ī furtim piciēs. q3 vitare voluit hu-
manū fauorē. Tū etiā q3 in hoc ipso ampli⁹
bñficiū facit. q3 ꝯsulit verecūdie ei⁹ q̄ bñficiū
accipit. Jō Seneca. ij. de bñficijs. Interdū q̄
iuuat̄ fallēd⁹ ē vt habeat nec a q̄ cepit sciat.

Quinto notādū z. q3 ingr̃titudo aliq̄ñ est
peccatū mortale. Vñ. ij. Thimo. iij. Paren-
tib⁹ nō obediētes ingr̃ti scelesti. Est etiā z ali-
q̄ñ veniale. Nā vt Tho. vbi supra dicit. q. c
vij. Ingrat⁹ dr̃ aliquis duplicr̃. Uno modo
p solā omissionē. puta q3 nō recognoscit vl̄
nō laudat vel nō retribuit vices p bñficio ac-
cepto. ⁊ hoc nō ē sp̄ mortale. q3 debitū ĝ̃titu-
dinis ē. vt supra dictū ē. vt hō etiā liberaliter
tribuat ad q̄d nō tenet̄. ⁊ iō si illd̄ ptermitte
nō peccat mortalit̄. ē tñ peccatū veniale. q3 a
hoc puēit ex negligētia q̄dā. aut ex aliq̄ indi-
spositiōe hoīs ad v̄tutē. Pōt tñ ꝯtingere q3
etiā talis ingr̃titudo sit peccatū mortale. vel
ppt̄ interiorē ꝯtēptū. vel etiā ppt̄ ꝯdicionez
ei⁹ q̄d subtrahit̄ bñficio. q̄d ex necessitate ei
debet̄. siue simplicit̄. siue in aliq̄ necessitatis
casu. Alio modo dr̃ aliquis ingt⁹. q3 non so-
lū ptermittit iplere ĝ̃titudis debitū. s3 etiam
ꝯtrariū ei⁹ agit. Et hoc etiā sm̄ ꝯdicionem
ei⁹ q3 agit̄. q̄ñ z ē peccatū mortale. q̄ñq3 veni-
ale. Sciēdū tñ q3 ingr̃titudo q̄ puēit ex pctō
mortali. h3 pfectā ingr̃titudis rōnē. Illa vō q̄
puēit ex pctō veiali ipfectā. Hec oīa ab initio
illi⁹ materie de ĝ̃titudie sūt de mente Tho.
vbi prius

Capitulum. II. A

Eptimo debet
quilibet scire aliq̄lit̄ suas īfir-
mitates ⁊ miserias. q3 alias supbiret. Unō
Bern. smōe. xxxvij. sup Cant. Nemo absq3
sui cognitiōe saluari pt. d̄q̄ nimiz mat̄ salu
tis humilitas orit̄. ⁊ timor dñi. q3 tā ē sic ini-
tiū ē sapie. ita ⁊ salutis. nemo dico absq3 illa
cognitiōe saluat̄. q̄ i ñ etatē h3 ⁊ facultatē co-
gnoscēdi. q̄d ppt̄ puulos loqr ⁊ ppt̄ fatuos
q3 alia ē ratio. Quid si ignoras deū. potit ne
spes eē salutis. nec hoc q̄dē. Nec ei ñ potes
amare quē nescias. aut habere quē nō ama-
ueris. Noueris pinde te vt deū timeas. no-
ueris ipsū vt eq̄ eū diligas. In altero initiaris
ad sapiaz. ī alio ꝯsūmaris. q3 initiū z sapie ti-
mor dñi. ⁊ plenitudo legis ē charitas. Tā er-
go vtraq3 ignorātia cauēda ē tibi q̄3 sine ti-
more ⁊ amore dei salu⁹ eē nō potes. Et quēad-
modū ex noticia tui venerit ī te tior dei. atq3
ex dei noticia. dei in te amor. sic econtrario
de ignorātia tui supbia ⁊ d̄ dei ignorātia de-
speratō. tui ergo ignorātia ⁊ dei maxie fugi
enda ē. Hec Bern. B Ad cognoscen
dū āt se notāda sūt tria pncipalit̄. Prio q̄n
ti sunt defect⁹ nri. Scdo cur tā difficile sit hu-
miliare se. Tertio q̄ io sub oīb⁹ nos debem⁹
humiliare. Quātū ad pmū notāda sūt tria
Prio d̄ āñcedētib⁹ peti actualis maliciaz
Scdo de ipo pctō. Tertio de ꝯsequētib⁹ ma
licijs. De pmo aduerte q3 pmū nostz fū
damētū ē nihileitas ⁊ vanitas ex pte nrā. q3
sicut corp⁹ nostz h3 patrē ⁊ matrē. Sic ⁊ aīa
sibi patrē ⁊ matrē q̄dāmodo h3. In aīa eniz
duo sūt. vicz ea q̄ sūt bona ⁊ pfectōis. ⁊ illa a
solo deo p̄re emanauerūt. Et ea q̄ sūt ipfecti
onis. ⁊ illa a matre nrā q̄ ē nihileitas pueni
unt. De vtroq3 dr̃ Joh. pmo. Oīa p ipsū z fa
cta sūt ⁊ sine ipo factū ē nihil. Primū ē dī. ā
nri. nisi in quātū de⁹ d̄dit sm̄ illd̄ Jacobi pri
mo. Oē datū optimū ⁊ oē donū pfectū d̄ sur
sū ē descendēs a p̄re luminū. volūtarie ei ge
nuit nos v̄bo veritatis vt sim⁹ initiū aliq̄d
creature ei⁹. Vñ Guil. paris. li. suo de aīa.
Et magister li. de causis. ⁊ Alb. sup eodē p-
bant. imo demōstrāt q3 cū de⁹ sit solū vn⁹ ⁊
vnic⁹ fons essendi bonitatis sciē. potētie. ⁊ si
milū pfectionū. ideirco nullibi alias iuenit̄
ī q̄cūq3 creatura eē. bonum. v̄tus. scientia. ⁊

talia huiusmodi nisi a primo fonte habeat.
Unde dicit saluator. Nemo bon⁹ nisi sol⁹ de⁹
Unde creature oēs sunt solū cānalia q̄dā p q̄
ad nos fluūt diuina dona. Exemplū d' vni-
co fonte mūdi existēte. nullus tūc aquā ha-
beret nisi de isto fonte. Aliud exēplū ē de so-
le qui est fons lumīs. Aer igit̄ nō illuminat
sed lumē defert. Aliud exemplū de vnico di-
uite. oib⁹ existētib⁹ miseris ꝓ tūc null⁹ diui-
tias haberet. nisi ab eo q̄ per nūncios dona
dirigeret. Unde apls. j. Thimoth. ꝑmo. Regi
seculoꝝ immortali inuisibili soli deo honor & glo
ria. Exēplū siliter de vnico sapiēte potes ap
plicare. Scdm videlicet nihil ē p se nostrū
cū oib⁹ imꝑfectionib⁹ nihilū sequentibus
Et ē sm Tho. ꝑmū fundamentū oīuz nrāꝝ
opationū inquātū sūt imꝑfecte et deficiētes
et mōstruose. vt pbat dn̄s Alb. in li. suo de
causis. Hoc ps. vidit cū ait. Ego aūt tanq̄z
nihilū ante te. verū tn̄ vniuersa vanitas oīs
hō viuēs. Hoc expertus est sapientissim⁹ Sa
lomon. cui⁹ ꝑmū v̄bū libri Ecclesiastes est
illud. Uanitas vanitatū et oīa vanitas. sup
ple. sūt. ecce inat. Sz quid de bonis a d'o sen
serit concludit in vlt. v̄bo eiusdē libri. Finez
loquēdi oēs pariter audiam⁹. Deum time. &
mādata eius obserua. hoc ē oīs hō. cūcta q̄
fiūt. adducet in iudiciuz ꝓ omni errato siue
bonū sit siue malum. ℭ Ubi notādū
q̄ vbicūq̄z nos inspiciam⁹. tūc repimus nos
nihil eē. In nobis eni q̄nq̄z considerare pos
sumus videlicz fieri. eē. cogitare. velle & ope
rari cū pficere. q2 nullū ē ex nobis in q̄ātū
aliq̄d boni ibi est. sz in q̄ātuz defectuosū ibi
aliquid ē. De fieri patz ꝑmo Ro. viij. Uani
tati creatura subiecta ē. Unde creare diffinit
p aliq̄d de nihilo facere. De scdo videlicz eē
Gal. vj. Qui se existimat aliq̄d eē cū nihil sit
ipse se seducit. Et sm Greg. Oīs creatura i q̄
liber instāti in nihilū decideret nisi māu dei
subsisteret Esa. xl. Oēs gētes q̄si non sint sic
sūt corā deo. et q̄si nihilū et inane reputate
sūt ei. De tertio videlicz cogitare. ij. Coꝛ. iij. Nō
sumus sufficiētes cogitare aliq̄d a nobis q̄si
ex nobis. De quarto et q̄nto scz velle & perfi
cere. Philip. ij. De⁹ opat̄ in nobis velle & pfi-

cere Esa. xxvj. Oīa eni opa nrā opat⁹ es do
mine. Et si velle habem⁹ tn̄ Ro. vij. dr. Uel
le adiacet mihi. pficere aūt bonū nō īuenio.
De facere patz Joh. xv. Sine me nihil pote
stis facere. Ex q̄ ptz ꝑmo. q̄ p nihilo nri sal-
uamur ps. lv. Pro nihilo saluos facies illos
Nec desperare debem⁹. q2. ij. Coꝛ. iij. fiduciaz
talez habem⁹ p christū ad deū. nō q̄ sufficiē
tes sum⁹ cogitare aliq̄d a nobis q̄si ex nobis
sz sufficiētia nostra ex deo ē. Et plena est scri
ptura q̄ i deo spem ponam⁹. Unde Osee. xiij.
Perditio tua israel ex te. tantūmodo in me
auxiliū tuū. Ad idē christ⁹ Joh. xv. Ego suz
vitis vera. & pat me⁹ agricola ē. Et p⁹ pau-
ca Uos palmites. qui manet in me et ego i
eo. hic fert fructū multū. q2 sine me nihil po
testis facere. Si q̄s in me nō māserit. mittet̄
foras sicut palmes et arescet. Hec duo vicz
cognitio sui et dei sūt cause vere deuotiōis
sm Tho. Itez vere humiliatis. hec q̄cūq̄z
frequenter cogitaret de nihilo nostri oīa vi
tia faciliter vitaret. Quid eni superbiret q̄ ni-
hil habet nisi nihil. q̄d auare cuperet cuius
oīa bona sūt dei. q̄d voluptati operaz daret
q̄ se ꝑ pctā i nihilū tendere crederet. Scdm
Aug. Quādo irascet̄ qui deū iuste ꝑmitte-
re oīa credit. & se reū cognoscit. q̄d deniq̄z tor
pebit q̄ se oib⁹ bonis ꝑuatū credit. Scdo no
tādū ē valde. q̄ modicū pficit talia solo intel-
lectu cognoscere. vicz imꝑfectiones & mala
nostra nisi etiam voluntatē moueamus ad
cōtemptū nostri. et ad deum p gratia et ad
iutorio recurram⁹ cum gemitu. et ad humili-
ationis signa & opera operam dem⁹. D

Secundo humiliari & scire debemus. q̄
totaliter in pctō originali in vtero m̄ris fui-
mus & nati. Est aūt peccatū originale carē-
tia originalis iustitie cū debito habēdi eam
vel equiualēs. vicz gratiam. Qu o pctō ori-
ginali sic inficimur. Nā Adam et Eua i pa
radiso positi a deo receperūt donum origi-
gina lis iustitie p se et suis posteris iure he-
reditario sub tali pacto. vt si obediētes deo
essent in suis mādatis etiā posteri idem do
nū haberēt. si nō. tūc ipsi & heredes dono ori
gial' iustitie ꝑuati eēnt ꝑpetuo. nisi d' filius

recuparet. q꜓ iusticia originali p̄mi parentes ⁊ nos fuissemus immunes a culpa. virtutibꝰ decorati. deo lete fruentes. sine fame ⁊ siti. et bruta nobis obedissent. nihil nobis nocuissent. ⁊ tādē sine mortis pena ī celū translati fuissemꝰ. Sꝫ heu hoc donū ipi ꝑdiderūt ꝓthoplasti. ⁊ nos eoꝝ filij nati eodē dono caremꝰ. Et idcirco ꝺm aplm. Oēs nascimur filij ire et miserie. ⁊ sic damnamur nondum nati.

Tertio humiliari debemꝰ ꝓpt̄ fomitē ꝯtractū p originale peccatū. q̄ fomes est q̄dā adhuc relicta infectio oīa mēbra corpis et aīe īclināns ad vitia ⁊ a virtutibꝰ retrahēs. n̄ tn̄ ē fomes iste peccatū. q꜓ originale peccatū p baptismi sacramētū christi passiōe cooperante deletū ē. sꝫ ē q̄dā debilitas relicta in homie hoīe etiā iā sanato. Sicut reliq̄e febris febre cessāte manēt ī artubꝰ ab expedito motu retrahētes. ⁊ ī inerciā quādā īclinātes corpus sanatū. Hoc christꝰ ī pabola tāgit Lu. x. vbi dr̄. Homo q̄dā descēdebat ab hierl'm ī hiericho id ē. de padiso ī trā umētoꝝ. q̄ īcidit ī latrōes .i. suasu demonū. q̄ spoliauerūt eū. supple. gratuitis vicꝫ iusticia origīali q̄ q̄ttuor aīe potētias pfecit. volūtatē iusticia. ītellectū prudētia. irascibilē fortitudo. ⁊ ꝯcupiscibilē temperātia. ⁊ plagis īpositis. supple. naturalibꝰ bonis vulneratis. abierunt semiuiuo relicto. Vbi ꝺm Bedā. ⁊ Tho. i. ij. q. lxxxv. q̄ttuor p̄ncipalia vulnera q̄ibꝫ aīa ī origīali petō modo ꝯtrahit. s. malicia ī volūtate. ignorātiā in ītellectu. īfirmitatē ī irascibili. ⁊ ī ꝯcupiscētiā ī cōcupiscibili. Per iusticiā eni originalē pfecte rō īferiores aīe vires ꝯtinebat. ⁊ ipa rō a deo pficiebat̄ ei subiecta. Hec aūt originalꝰ iusticia subtracta ē p peccatū p̄mi hoīs. p̄mo sibi deinde oībꝰ Ade filijs. ⁊ io oēs vires aīe manēt q̄dāmodo ꝓprio ordīe destitute. q̄ ordināt̄ naturalit̄ ad v̄tutes p̄fatas ⁊ ad alias. ipsa aūt destitutiō nāe vulneratio dr̄. ¶ De scdo vicꝫ de ipso petō ī se ⁊ ī ꝓpinq̄s effectibꝰ sciēdū p̄mo. q꜓ peccare vel peccatū hr̄e ē de se malū ⁊ turpe. ⁊ iō a rōne recta nullo modo eligibile. Velle eni peccare ꝺm Ansel. Cur deꝰ hō. ē ifinite fugibile cuilibꝫ create rōnali. sꝫ ad huc sclm. q꜓ īfinitū malū p q̄ntiscūqꝫ

bonis ꝯsequēdis vl' malis effugiēdis nūq̄ꝫ dꝫ eligi. vl' acceptari. nec rōnabiliť pt fieri vl' comitti. Tā imēsa āt fugibilitas peti surgit ex eo. tū q꜓ malū de se. tū ex imensa ī honorabilitate dei in ꝙ p oibꝰ rebꝰ honorādi. tū etiam ex īdispēsabili debito nrō et obligatōne ad deiꝰ honorē. Peccatū siq̄dē ē dei ī honoratio. ⁊ respectu talis infinite fugibilitatis oīa petā sūt eq̄ fugibilia. n̄ tn̄ oīa petā sūt eq̄ mala seu gūia. q꜓ mortale ē gūiꝰ veniali. Malicia ei petī attēdit̄ penes habitū intēsiorē volūtatis ⁊ ꝯtēptꝰ. delectationēqꝫ vel difficultatē ⁊ laborē quē habēꝰ ī opibꝰ q̄bꝰ deꝰ ī honorat̄. q꜓ ꝺm hꝫ spoliamur donis. affligimur penis. ⁊ ī naturalibꝰ vulneramur ⁊ ledimur. Scdo malicia petī ptꝫ ex eo. q꜓ illo deꝰ sapiētissimꝰ maxime odit. imo nec diabolū nec petōrē odit nisi ꝓpt̄ peccatū. Vnd Sap. xj. Nihil odisti eoꝝ q̄ fecisti. Et q̄ aplꝰ ē deus nullū tā bonū hꝫ amicū q̄n si peccet efficit̄ sibi ad mortē inimicꝰ. vt ptꝫ de āgelis peccātibꝰ q̄ ī naturalibꝰ erāt pulcerrīa p̄mundi ⁊ ī Petro eū negāte. ⁊ q̄ maximū videt̄. vt peccatū occideret̄ deꝰ filiū suū volunt occidi. Esa. liij. Propt̄ scelus ꝑpli mei ego pcussi eū. Deū igit̄ peccatū q̄ iratū ꝯstituit ⁊ furibūdū. ꝺm illō p̄s. Dn̄e ne in furore tuo arguas me. Tertio ptꝫ petī malicia in eo q꜓ nihil p̄t nocere hoī nisi peccatū ꝺm illud q̄ canit eccl'ia. nulla nocebit aduersitas si nulla dn̄et̄ iniquitas. Ro. viij. Scimꝰ quoniā diligentibus deum oīa cooperat̄ in bonum. Diabolus enim si non peccamus temptando nobis ꝺm Bern̄. coronas eternas fabricat homo inimicus persequēdo nos purgat. ⁊ aduersa cuncta virtutibus roborāt. ¶

De tertio videlicet de nocumētis ⁊ effectibus peccati. notandum. q꜓. xij. mala infert. q̄ mala deꝰ ex magna bonitate et charitate erga nos ordinauit. vt visis tot malis ad eū redeamus. Exempli gratia. Iste pater maxime cōuinceret̄ filiū diligere. qui procuraret vt ab eo fugiētē filiū in nullus bene sed male tractaret ad finem illū. vt ad patrem rediret. Primū malū ē. q꜓ aīa p̄ꝰ pulcerrima oīuꝫ creaturaꝝ infra angeluꝫ maculas

tot p peccatū ꝯtrahit. q̄t pctā cōmittit vt declarat sm̄ Tho. i. ii. q. lxxxvi. Sicut enī in corporalib⁹ macula dr̄ qñ aliqđ corp⁹ nitidū vel pulcꝝ pdit nitorē ex ꝯtactu alterius corporis. sicut vestis. auꝝ. argentū et silia. Sic i spūalib⁹ etiā fit macula. q2 aīa duplicē nitorē habet. Unum ex refulgētia lumīs naturalis rōīs p quā dirigit̄ i suis actib⁹. Aliū ex refulgentia diuini lumīs scꝫ sapiētie ⁊ grē p quā hō pficit̄ ad bn̄ ⁊ decent agendū. Est āt qdā ꝯtact⁹ iherere aliqb⁹ reb⁹ p amorē. Cū igit̄ hō peccat īheret aliqb⁹ reb⁹ ꝯ lumē rōīs ⁊ dīne legis. vñ ipsū detrimētū nitoris ex tali ꝯtactu pueniēs macla aīe methaphorice dr̄. Uñ Ecc. xlvii. de Salomōe dr̄. Dedisti maculā in glīā tuā. Et Eph. v. Uiri diligite vxores vr̄ās. sicut christ⁹ dilexit ecclīam et semetipsū tradidit p ea. vt illam scīficaret mūdās eā lauacro aq̄ in vbo vite. vt exhiberet sibi gliosā ecclīā nō habētē maculā neqꝫ rugā. Sūt aūt triplices macule pctā concomitātes. ⁊ q̄libet illaꝝ multiplex. Prīa macula ē puatio nitoris aīe. Scđa dispositiōis relicte p pctā. Tertia vo ē ꝯsuetudo peccandi inducta. ¶ Secūdū malū pctī ē q tollit vitā aīe. scꝫ deū ⁊ grāz. ⁊ denudat vestibus vtutū infusaꝝ scꝫ septē donis spūssācti. trib⁹ vtutib⁹ theologicis ⁊ ifusis cardinalib⁹ ⁊ moralib⁹. characteres aīe vacuos facit ⁊ vtutū acq̄sitaꝝ habit⁹ palliat. Uñ Apoc. xvi. Btūs qui custodit vestimēta sua ne nudus āmbulet. Matth. xxii. de veste nuptiali ibidē. ¶ Terti⁹ effect⁹ pctī ē q reatū q̄s icurrit. i. obligationē ad penā. Una ē essentialit̄ peccatū sequēs vicꝫ remors⁹ cōsciē hic vel i morte. ⁊ postea. De q̄ Aug. li. ꝯfes. Iussisti dñe ⁊ ita factū ē vt pena sit sibi oīs animꝰ inordinat⁹. Et iteꝝ. Uerte ⁊ reuerte oīa i lat⁹ ⁊ i tergū et oīa inq̄etudo. tu sol⁹ req̄es. Alia pena ē aut etna in iferno. aut purgatoriꝫ pena acerbissima. aut hic penitens vita p opa dura. Et sic sūt q̄druplices pene ⁊ carceres i qb⁹ peccatū punit̄. vicꝫ ꝯscia. mūd⁹. ifern⁹ et purgatoriū. Naꝫ sm̄ pħm. culpe reordinant p penas. ¶ Quart⁹ effect⁹ ē q pctā minuūt iclinatiōē ad vtutes. ⁊ ꝯmptificāt ad vitia silia et alia. Et quattuor vulnera aīe p originale peccatū ꝯtracta ampliat. ⁊ dilatat actuale peccatū. inq̄ātū vicꝫ rō p peccatū hebetat̄. pcipue i agendis. ⁊ volūtas i durat ad bonū. ⁊ difficultas bn̄ agēdi accrescit quo ad irascibilē. ⁊ ꝯcupiscētia magis exardescit in cōcupiscibili. Uñ sm̄ Greg. peccatū qđ p pniam nō diluit. mox suo pōdere i aliud trahit. Exēplū in Dauid q̄ visu pmo peccauit. scđo volūtate. tertio ope adulteriū ppetrauit. quarto homicidiū cōmittēdo. ⁊ post illud diuersis modis palliando. ii. Reg. xi. Simuliter de fratribus Joseph. Geñ. xxxvii. Sicut enī auis alis aggrauatis p lapidē vl aliud cōtinue ad ima descēdit et debilitatur sic et aīa peccato grauata. ¶ Quit⁹ effectus pctī ē q alia dimissa redire facit talit̄ q ppter ingratitudinē semp sequēs peccatū grauí⁹ ē. vt patꝫ Matth. xviii. in seruo cui debitū dimissū reuocatū ē. nō intelligas q eadē numero pctā redeāt sꝫ vt dictū ē. ¶

Sext⁹ effect⁹ ē q facit seruū diaboli cui⁹ mancipium est quodlibet peccatum. Unde Joh. viii. Omnis qui facit peccatū seruus est peccati. Et sic tollit libertatē qua filii dei sumus sm̄ illud Joh. i. Dedit eis potestatē filios dei fieri. Nam sm̄ verba christi. Joh. viii. Cum filius nos liberauerit. id est. liberauit vere liberi sumus. quia sm̄ aplm̄ empti sumus precio magno. Et ii. Petri. ii. A q̄ quis supatus est. ei⁹ seruus ē. sꝫ a demone vincimur per peccatū. igit̄ ⁊c. ¶ Septimus effect⁹ ē q peccatū faciētī maxima gaudia aufert ⁊ premia. videlicet celū et beatitudinem. angelorum ⁊ sanctorum societatem. ⁊ similia. Uñ Matth. xxv. Uenite bñdicti patris mei possidete paratū vobis regnū a cōstitutiōe mūdi. Et ecōuerso. Discedite a me maledicti in ignē eternū qui parat⁹ est diabolo et angelis eius. quare. quia dimiserūt bona facere vt patet ibi dē. q̄d ergo de malefaciēnb⁹ erit. ¶ Octauus effectus per peccatū meritū et augmentū futurorū bonoꝝ minuit̄. q2 in eo q venialit̄ vel mortaliter peccam⁹ nihil meremur. sꝫ demeremur penas. ¶ Nonus effect⁹ ē q nocet corpi qa

ppt pecca multi corpalit infirmant. j. Cor. xj. Jo inter vos multi ifirmi & imbecilles & dormiunt multi. scz qz irreuerent cōicabāt. Et Joh. v. dicit infirmo triginta octo annos iacenti. et circa piscinā curato. Ecce san⁹ fact⁹ es iā noli peccare ne aliqd tibi deteri⁹ ɔtingat. videlicet in signū qꝛ infirm⁹ factus fuit ppter peccatū. Uñ extra de peni. & remis. c. Districte p̄cipim⁹ medicis corpoꝝ vt cum eos ad infirmos vocari ɔtigerit. ipsos añ omnia moneāt et īducāt vt medicos adducent aīaꝝ. vt postq̄z fuerit infirmo de spūali salute puisum ad corpis medicine remediū salubrius pcedat. vt cā cessante cesset effectus. Ubi dicit glo. Hosti. Ex quo dicit. p̄cipimus necessitatē importat. & transgressor peccat mortaliter. Decimus est. ꝙ ecclīa suffragijs spoliat q̄ faceret iterum ꝙ peccat. & aīas siliter & peccantē p̄uat bono opere. Mēs eni aīe hic et in purgatorio cū p̄s. orare debēt dicēte. Participē me fac de⁹ oīum timētiū te et custodiētium mandata tua.

Undecim⁹. peccatū bestijs assimilat. qꝛ p̄s. hō cū in honore eēt nō intellexit. cōpat⁹ ē iumētis insipiētib⁹. &c. Pctōr eni ratōe ñ recte vtit discrete bonū eligendo. ad terram inclinat terrena amando. ad celū; nō erigit diuina cōtemplādo. ipetu irefert & carnali cōcupiscētia. Duodecimus aīam quaz deus creauit & dotauit pulcerrime & sanissimā fecit. atqz post angelū oīuz creaturarū; pfectissimā peccatū deturbat. infirmat. et in periculosissimo statu oīquaqz ponit. Unde aīa peccatrix depingi et imaginari pōt velut virgo vel femina q̄ eēt īflata p suꝑbiam. vulnerata p auariciam. hydropica p luxuriam. fetida p gulā. febricitās p irā;. intoxicata per inuidiā. oībus mēbris cōfracta p accidiā. hec ceca ē p ignorantiā. surda p īdeuotionē. muta p recte locutiōis carētiaz. nuda p virtutū absētiā. hec sedet sup vacuo et nihilo. in cui⁹ dorso fert corp⁹ qd corrumpit et eā aggrauat. Sub ei⁹ pedib⁹ infern⁹ ī quē pōt cadere. quā circūdant hostes innumerabiles. int⁹ vitia & cōcupiā. extra demonia et circūquaqz mūd⁹. Que vidēs aplus ad Ro. vij. exclamauit dicēs. Infelix ego hō q̄s me liberabit de corpe mortis huius. gratia dei per iesum christum dñm nostꝝ. R

Quo ad secūdū. cur taz difficile sit ad humilitatē puenire. cū; tñ tota nr̄a natura ad illud inclinare videat. Deq̄ Uenturin⁹ tracta. de humilitate. tres causas assignat. Primo illud ɔtingit ex ppria arduitate. qꝛ virtus quāto ē mag arduā & pfecta. tāto ceteris parib⁹ ē īaccessibilior mīs virib⁹ & tāto oportꝫ cū maiori conatu assurgere ad eā. Scdo ex forti ipulsu & nimia appetibilitate sui ɔtrarij vehemēt cōradicata in natura rōnali. q̄ nō ē plena sz vacua deo. & p ɔñs ē inflata et plena ventosa estimatiōe suipsius. Altitudo eni ptātis & p̄sidentie et singularis pcellētie et nulli subesse nullius qz legib⁹ coartari. sed in oīb⁹ ppriā volūtatē seq. hec se exhibēt mēti tali vt qddā diuinū eē & posse & vt q̄dā q̄si glīa dei. & iō ē difficillimū radices suꝑbie in tali medullit⁹ ībibitas a se eradicare. Tertio ex eo ꝙ ɔtēpt⁹ sui p̄fert quādā imaginē ineffabilis mortis. ānihilatiōis et annullatōis & iō grandē sui ɔtēptū horret hō sicut sui annihilatiōez. Tantū eī se sentit hō eē & viuere in cordib⁹ alioꝝ quātū sentit se appciari ab eis. & silit tātū se sētit hō viuere sibi q̄ntū sibi occurrit vt gloriosus & vt res magna et alicui⁹ valoris. Quātū aūt hmōi appciatō et fama tollit aut minuit. & a q̄t cordib⁹. tātū; & a tot cordib⁹ sentit se hō mori & ānihilari. Cōtēpt⁹ etiā addit vltra hoc ɔsensū ɔculcationis & deiectiōis et tanq̄z abomiabilis. et hoc ē qdāmodo pei⁹ eē q̄z nihil. Hec ē causa tāte difficultatis ad tolerādū vl' amādū grādē ɔtēptū sui vl' infamiā. & iō pfecta humiliatio ē summū gen⁹ martyrij. & holocaustū; apd deū. L Quo ad tertiū dubitat. qt modis hō veracit se possit reputare oībus hoīb⁹ inferiorē et viliorē. Rñ. ibidē. ꝙ q̄ntuplicit. Primo ɔparando id qd ē tibi ppriū ad alia sm ꝙ sunt opa dei. Tibi eni ppriū est esse de nihilo. et tendere in nihilū quātū in te est. et ea sunt tibi ppria. de quib⁹ dictū ē circa pncipiū huius ca. Ea eni que habēt rōez entis et boni sunt a deo & ab ipso deo parti

ciparia. Si ergo hoc modo cōparas te illis
inuenies te in infinitum viliorē illis. Hāc
viam docet Ansel. Secundā viam po
nit beatus Aug. super illo Phil. ij. Supe-
riores inuicem arbitrantes. dicēs Non hoc
debemus estimare vt estimare fingamus. sz
vere estimemus posse aliquod occultū esse
in alio quo nobis superior sit. et si bonū nostrum
quo ipso videmur superiores nō sit occultū.
Dicit enī Ambro. li. de virginitate. Quod
quidam plerūqz habent multa bona exteri
ora sed intus minora. Quidā vero habēt
pauca exterius sed habēt multa occulta inte-
rius. que preualent omnibus illis. vt puta ali
quis cōiugatus habet habitū martyrij et vir-
tutem sufficientē ad sufferendum martyri-
um quā aliquis virgo aliquā nō habet. aut nō tā
tum quātū alius. Ideo Greg. sup illud Job.
Si simplex fuero hoc ipsum ignorabit aīa
mea. dicit Semper minus debet hō estima-
re dona sua quā dona alterius. Tertio fit hoc
per fortē affectum et gustum suorū defectuū.
Sicut enī patiens dolorem dentiū estimat
se pre alijs pati. non quia prōnem videat do-
lorem suū esse maiorem. sed quia intimius et for
tius dolorem suū sentit quā aliorū. Sic etiam
in proposito debet esse hoc modo. Paulus do-
ctor gentiū et vas electionis. j. Timo. j. dicit
se primum et maximū oīum peccatorū. Quar
to pōt fieri cōparando illud quod tu reddis deo
respectu grāz quas deus tibi fecit ad illud
quod alter reddit respectu eorū que a deo re-
cepit. aut ad illud que redderet si tanta et ta-
lia sicut ipse a deo recepisset. Hoc modo be-
atus franciscus dicebat se maximū peccato
rum oīum. quia estimabat non eē ribaldū quī
nō eēt gratior deo si tanta beneficia grāz a
deo accepisset sicut ipse acceperat. Quin
to modo fit ex cōsideratiōe diuinorū iudicio-
rū. et nostre variabilitatis. quia secundum Greg. xxv
moral. sup illud Job. xxxiij. Cōteret multos
et innumerabiles et alios stare facit pro eis
dicit. Sepe cōtingit vt qui videntur stare hu-
mano iudicio iam in cōspectu diuini iudi-
cij iaceant et qui hic coram hoībus iacent
iam in cōspectu diuini iudicij stent. Et exē-
plificat de Juda et eius apostolatu. et de la-
trone in cruce. Et adducit illud Apoc. iij. Te
ne quod habes vt nemo accipiat coronā tuā.
Et illud. j. Cor. x. Qui se existimat stare vid-
eat ne cadat. Et quia fortasse illi quos despicimus
tarde prīt incipere. et vitam nostram feruē-
tioribus studijs prire. vt ibi etiā tangit.

Capitulum. III.

Secundum prin

cipale de ignorantia declaran
dum fuit. quando ignoran-
tia sit peccatum. quā excuset a pctō. et quā nō.
A Pro intellectu huius notandū secundum
Tho. et Duran. in ij. dist. xxij. et Tho. j. ij. q. lx
xvj. et secundum alios tam theologos quā iuristas ac
phos. quia quintuplex est ignorātia. Prima
est ignorantia electionis. et hec quodāmo-
do affectū peccati cōsequitur. vt quā ex cōcupi
scentia pcti quā voluntas nō reprimit absorbe
tur iudiciū rōnis in particulari operabili secundum quod
dicit. vj. Eth. quia delectatio corrūpit existima-
tionē prudentis. et secundum hāc ignorātiā oīs ma
lus seu peccans dicitur ignorās Secunda
dicitur ignorātia cōcomitās. et hec se habz ad
actum cōcomitatiue. vt quā quis ignorans ali
quid facit. et nihilominus faceret si nō ignora
ret. et hec se habet per accidēs ad actū. ideo nec
excusat peccatū. nec alleuiat nec aggrauat.
Signū autem quod quis talem ignorantiā habuerit
ē. cū quis nō penitet vel dolet postquā actum
perfecit aliquem. vt si quis inueniret florenum
quem putaret suū fuisse qui nō fuit suus et
reseruaret eū et nihilominus seruaret eū etiā
si non putaret eū suū fuisse. Similiter si aliquis
credēs accedere ad vnam mulierē. accede-
ret ad alterā ad quā tamen accederet si eam nō
ignorasset. B Tertia est ignorātia in-
uincibilis. videlicet eorū que nō pōt quis scire et
que studio vinci nō pōt. talis ē in oībus qui nō
prīt vti rōne ad tempus. vel semper. vt in pue
ris minorennibus. maniacis. demoniacis.
ebrijs. et qui ignorantur priuantur rōne ex comesti-
one cicute vel iusquiami. Ignorātia igitur in-
uincibilis si secundum se et secundum suam causā fuerit in-
uincibilis. excusat in toto. patz quia nō ē volū-

taria aliq̃ modo. ꝛ iõ nõ est nec fuit in ptãte alicui⁹ eã repellere. vt ĩ pueris minorẽnib⁹. Sꝫ q̃d de habẽtib⁹ ignorãtiã inuĩcibilẽ. q̃ ĩ pte aufert vsũ rõnis. Rñ. q̃ ĩ talib⁹ excusat ĩ tanto vt in pueris q̃ ſm ptẽ sũt doli capaces ꝛ pcepti diui. ꝛ in furiosis hñtib⁹ lucida interualla. Et dr notãter si ſm se ꝛ ſm suã causaꝫ fuerit inuĩcibilis. ppt ebriũ ex ebrietate peccantẽ cui⁹ ignorãtia inuĩcibilis ẽ ſm se. q̃a tũc nõ pt iudicare q̃d agẽdũ sit vl' nõ agẽdũ tñ nõ ẽ inuincibilis ſm suã cãm. q̃ꝛ potuit se nõ iebriare ꝛ ita nõ ignorare. Et iõ ñ ẽ oĩno excusat᷑ a toto ſm Tho. ꝛ multos. ſꝫ a tãto. si ĩebrietate aliũ occidit vel silẽ facit. Si aũt q̃s incidit ĩ ignorãtiã inuincibilẽ. puta in priuationẽ vsus rõnis p op⁹ licitũ. vt si p vigilias ꝛ abstinẽtias aliq̃s insan⁹ fact⁹ ẽ. vel ex debilitate cõplexiõis vel ex sũptiõe cibi quẽ nõ tenebat᷑ scire puatiuũ vsu rõnis tũc iterũ excusat᷑ a toto. Si etiã q̃s incidit in ignorantiã inuincibilẽ p op⁹ p q̃d venialit᷑ peccauit etiã excusat᷑ a toto. vt si feruoris excessu s peccatũ veniale fuit in vigilãdo. abstinẽdo. ꝛ hmõi. Si ãt q̃s incidit ĩ ignorãtiã inuincibilem ex culpa sua mortali. adhuc excusat᷑ ſm multos a toto si saltẽ nullũ hꝫ vsũ rõnis q̃n actũ facit. q̃ alias eẽt peccatũ. puta si occidit Et hꝫ opĩo ẽ pbabilior ꝛ vior. ꝛ Aug. ꝛ Ambro. ꝛ Ray. esse videt᷑. Nib⁹ tñ talib⁹ si liberati fuerint ẽ pnĩa ĩponenda ſꝫ leuior q̃ꝫ si sani talia cõmisissent. vt ptꝫ. xv. q. j. si q̃s. Et hoc fit ad cautelã. et ne disciplina ecclie deseratur. Cui cõsonat phs. iij. ethicoꝝ. vbi dicit q̃ ebrius meret᷑ duplices malediciõẽs. Et iij. politic. iubet tales ebrios pl⁹ alijs puniri. non q̃ peccatũ sit graui⁹ ſꝫ q̃ꝛ talia fiũt frequẽti⁹ ꝛ pni⁹. Tho. excipere videt᷑ ebriũ vbi supra. j. ij. q. lxxvj. Et forte sicut de ebrio dictum ẽ q̃ ad culpã. silẽ eẽt de isto q̃ ex culpa sua ĝui efficeret᷑ demoniac⁹. vel furibũd⁹. vt fit in eiẽdũ p malediciõẽs et iras. q̃ tales in insania aliq̃d faciẽtes. alias illicitũ ñ ĩ toto ſꝫ excusaret᷑ in tãto. Dicit Tho. j. ij. q. lxxvj. ar. iij. Si esset talis ignorãtia q̃ totalit᷑ excluderet vsũ rõis oĩno a pctõ excusaret. sicut ptꝫ in furiosis et amẽtib⁹. hec ibi. Per talẽ etiã ignorãtiã inuincibilẽ excusat᷑ ſm Vlricũ iste q̃ in aliquo agẽdo dubio mag᷑ pitos ꝯsuluit. de q̃ nullã autoritatẽ expssam hꝫ vtrũ ita sit vel nõ. dũmodo formet sibi bonã ꝯsciaꝫ postq̃ꝫ mag᷑ pitos ꝯsulerit. ꝛ si res alit᷑ se hꝫ q̃ꝫ ipse sentit excusat᷑. q̃ꝛ fecit q̃d potuit. De⁹ aũt nihil ĩpossibile reqrit ab hoĩe. Dicit etiã Guil'. sup Ray. q̃ in habẽtib⁹ vsũ rõnis q̃ ad ea sine q̃b⁹ nõ ẽ sal⁹. nulla ẽ ignorãtia inuĩcibilis simplicit᷑ ꝛ oĩno. q̃ꝛ si nõ ĩueniret hoĩeꝫ a q̃ doceret᷑ vnctio doceret eũ. nisi staret per ipsum. ¶

Quarta ẽ ignorãtia vniuersal' ſm phos ſꝫ ſm iuristas de ignorãtia iuris. vicꝫ eorũ q̃ q̃s scire tenet᷑. vt patuit circa pncipiũ pcedẽtis ca. in septẽ sciẽdis. Vn⁹ enĩ scire tenetur q̃d alt nõ. vt ibidẽ dictũ ẽ. Qñ taliũ ignorãtia directe ꝛ p se ẽ voluntaria seu affectata. vt si q̃s aliq̃d sua spõte nesciat vt liberi⁹ peccet. hec ignorãtia in nullo excusat ſꝫ ẽ spẽale peccatũ et actũ aggrauat. q̃ꝛ auget volũtariuꝫ ꝛ pꝯsequẽs peccatũ. Ex intẽtione enĩ volũtatis ad peccãdũ puenit q̃ aliq̃s vult subire ignorãtie dãnũ ppt libertatẽ peccãdi. Distiguũt verũtñ ibi aliq̃ de ignorãtia affectata. q̃d pt haberi duplicit᷑. Prĩo cũ ignorãtia tẽtionis. vt cũ q̃s tenet᷑ ad aliq̃d. ſꝫ nescit an teneat᷑ vel nõ. Et hec excusat aliq̃lit licet modicũ. Et illa fuit ĩ paulo. j. Thimoth. pmo. Misericordiã ꝯsecut⁹ sũ q̃ꝛ ignorãs feci ĩ incredulitate. vt de se dicit. Alio modo pt haberi cũ ꝯscia tenriõis et hec ĩ nullo excusat ſꝫ dãnat. Vñ ps. Noluit ĩtelligere vt bñ ageret. Qñ võ taliũ ignorãtia q̃ ẽ cã pctĩ nõ ẽ directe volũtaria seu affectata. ſꝫ idirecte vl' paccidẽs q̃ dr simplex ignorãtia. puta cũ q̃s ppt laborẽ vl' ppt alias occupatiõẽ negligit illud addiscere p q̃d a pctõ retraheret᷑. talis enĩ negligẽtia facit ipsã ignorãtiã eẽ volũtariã ꝛ peccatũ dũmodo sit eoꝝ q̃ q̃s scire tenet᷑ et pt. talis ignorãtia nõ totalit᷑ excusat a pctõ. Silit᷑ cũ aliq̃s nõ vult laborare ĩ studio. vel negligit discere vl' q̃rere vl' ſmonẽ audire. ex q̃ sequit᷑ eũ ignorare. Vel cũ aliq̃s vult bibere vinũ ĩmoderate. ex q̃ sequit᷑ eũ ĩebriari et discretiõe carere. talis ignorantia diminuit volũtariũ ſm Tho. ꝛ p ꝯñs peccatũ. ꝛ sic ñ

excusat a toto sȝ a tāto. Cū n. aliqͦd n̄ cogno-
scit ee peccatū. nō ꝑ dici ꝙ volūtas directe
⁊ ꝓ se ferat in peccatū. sȝ ꝑ accidēs. vñ ē ibi mi-
nor ꝯtēpt⁹. ⁊ ꝑ ꝯñs min⁹ peccatū. B

Quidā igit de ignorātia iuris qͣ ad leui-
tatē et grauitatē ponūt grad⁹ tales. Primo
sūt qdā q̄ habēt ignorātiā simplicē talem ꝙ
ignorāt q̄ teneni scire sȝ laborāt vt sciant. Et
hec habet aut sine trāsgressiōe iuris. ⁊ nūc ē
pena pcī tātū. aut cū trāsgressiōe. ⁊ hec non
excusat a toto sȝ vt multū. q̄ꝛ iuincibilis ē vt
nūc. licet nō simplicit. ⁊ sic sūt duo gradus.
Alij sūt habētes ignorātiā crassam vel supi-
nā q̄ ignorāt et negligūt scire cū possint. sed
sūt indifferētes ad vtrūlibet. et hec min⁹ ex-
cusat. Exēplū istoꝝ ūi de illo q̄ nescit clāde-
stinū mrimoniū ee ꝓhibitū vel nō ee ducen-
dam in matrimoniū quā polluit ꝑ adulte-
riū. Alij sūt q̄ habēt ignorantiā affectatā si-
ne ꝯsciā tentiōis. vt Paul⁹. et hec min⁹ ex-
sat q̄ȝ tertia. Alij vō habēt affectatā cū con-
sciētia tētionis. ⁊ illa in nullo excusat sȝ oīno
dānat. ⁊ sic sūt qnqȝ gͣd⁹. E Quinta ē
ignorantia ꝑticularis dicta a phis. sȝ a iuri-
stis dr̄ facti q̄ ē ignorantia ꝑticulariū circū-
stantiaꝝ in actu. Exēpli grā. in illo sylligismo
Null⁹ pař ē ꝑcutiēd⁹. iste pař ē. igit ⁊c. igno-
rantia maioris eēt ignorātia iuris siue vni-
uersalis. sȝ ignorātia minoris eēt ignorātia
facti siue ꝑticularis. Silit ignorātia ꝑticla-
ris siue facti ē. vt si nescis hāc rem quā tollis
eē alienā. vel nescis hāc mulierē tuā. Hic di-
stinguēdū ē. q̄ꝛ aut ibi ē adhibita et ꝑmissa
debita diligentia. ⁊ dař opa rei licite. tūc ig-
norantia facti oīno excusat. q̄ꝛ talis ignorā-
tia ē cā facti tali ꝙ si sciret hāc circūstantiaȝ
in peccatū trahentē nō faceret actū. cui⁹ si-
gnū est ꝙ postea dolet. qñ ītelligit peccatuȝ.
Hec iq̄uā excusat a toto vt Jacob q̄ cogno-
uit Lyā. eā putans Rachel in quā solū con-
senserat. Si aūt nō ē adhibita debita diligē-
tia. licet aliqualis adhibita sit. vel nō datur
opa rei licite. hec nō excusat a toto. sȝ a tanto
potest plus ⁊ min⁹ alleuiare. si nō fuerit di-
recte affectata. vñ nō excusař i toto Lamech
q̄ occidit Caym. putās se feraȝ occidere. Si

aūt nulla adhibita ē diligentia. tūc in nullo
excusat. De ignorātia ponit Cancellari⁹. vij.
regulas in florib⁹ regulaꝝ moraliuȝ. Prīa
Ea q̄ tibi ꝑcepit de⁹ cogita sp̄. Rō q̄ꝛ q̄libet
obligař scire illud absqȝ cui⁹ noticia nō pōt
euitare peccatū. Scđa. culpabilis ignoran-
tia iuris diuini nō cadit in faciētē illd qđ in
se ē. Rō ē. q̄ꝛ sp̄ūssanct⁹ talē hoīeȝ de necessa-
rijs ad salutē q̄ vires suas excedunt docere
imediate parat⁹ ē. Tertia. ignorātia iuinci-
bilis excusat in eis ꝑ̄sertim q̄ sūt facti. nō aūt
crassa vel supina q̄ ꝓuenit ex negligētia sciē-
di vel faciendi qđ in se ē. Dicit aūt inuincibi-
lis. nō q̄n possit vinci. aut ꝙ ex ea necesse sit
tūc opari. sȝ q̄ꝛ operās sufficient sm cas⁹ exi-
tū diligētiā apposuit sciēdi illud qđ nescit.
Quarta Ignorātia iuris humani sufficien-
ter ꝓmulgati. nō liberat subditos a pena in
foro exteriori. licet frequēter qͣ ad deū excu-
set a culpa qͣsdā ignorātes. Quinta Nō q̄li-
bet tenet scire de q̄libȝ pctō mortali an sit ta-
le. licet expediat illđ inq̄rere ⁊ scire iuxta vni-
uscuiusqȝ vires ⁊ statū. ⁊ plꝰ ecclesiasticos
q̄ȝ laicos. Et int ecclesiasticos plati ex officiō
tenent ꝙ sint parati oī poscēti reddere rōnē
de ea q̄ i eis ē fide et spe. Sexta Nulli faciēti
qđ in se ē hoc ē hñ vtēti donis dei iā habuis
de⁹ talē hoīeȝ par⁹ ē docere in necessarijs ad
salutē siue sint illa credēda siue oꝑanda Se-
ptima Nemo vtēs rōne diu ab ignorantia
ꝑ̄ncipioꝝ moraliū excusař. q̄ꝛ forte moruaȝ
ad cōsiderādū apponere vas habet. hec Can-
cel. F Dubitař hic ꝑ̄mo de emēte rem
aliquā furtiuā vel raptā vł ꝑditā quā igno-
rat eē talē. vł alias vitiosā similit̄ Rñ. Ray.
Qui sciebāt vel ꝓbabilit̄ credebāt eē de iu-
sto simplicit. nō tenent ad restitutōnē i aliqͦ
duran; ⁊ scȝ bona fide quātū ad illos q̄ cre-
debāt. Qui vō temere credebāt vel ignora-
bāt ignorātia crassa vel supina vel ex negli-
gentia vł ꝓpř fatuā simplicitatē nihil super
hoc cogitabāt tenent ad restitutionē. Dicit
aūt ignorātia crassa vł supina ꝑ methaphō-
ram hoīs crassi vel supini. q̄ nō videt etiā ea
q̄ corā eo sunt. q̄ꝛ nullā diligētiā facere vult.
Sic q̄ publica et manifesta se dicit ignora-

re.etiā nō facile credit.xvj.di.s.quid dicitis
Exempli grā Ignorātiā crassam ⁊ supinaz
haberet q̄ emeret rē spoliatā ab eo q̄ spolia/
uit in bello iniusto taliter q audiuit oēs vici
nos.vel p maiori pte vel etiā pauciores sed
sapientiores audiuerat dicere illud bellum
eē iniustū ⁊ ɔtra deū.vel forte q̄r ecclesia pro
hibebat vel excōicabat publice auctores et
participes illi⁹ belli.talis teneret ad restitu/
tionē.q̄ eni de tali vel simili furto vel rapia
emerint i iudicio aīe nō excusant̄ siue dicāt
se habuisse ignorātiā iuris siue facti.siue ig/
norātiā crassam.Si vero scit venditorē iu/
ste vel ex iusto bello habuisse.licite pt emere
nec tenet̄ ad restitutionē si etiā nesciebat de
iusto bello esse sȝ credebat pbabilit̄.q̄a omēs
vicini sui vel maior ps vel ad min⁹ sapien/
tes ita credebāt.puta ipsi venditori videbat̄.
ipse nō tenet̄ restituere durante hac bona fi
de.Sȝ si postea sciat rem eē de rapina debȝ
restituere et in foro pniali tenebit̄ sibi vendi
tor ad interesse.Snia ē Ray.Si vero emit bo
na fide.scȝ volūtate restituēdi.tūc et postq̄z
cōperit rem fuisse viuosaȝ.pōt retinere expē
sas q̄s existēs in bona fide fecit circa rē con/
seruādā vel meliorādā.et nō tenet̄ de fructi
bus tp̄e bone fidei pceptis.Tenet̄ tñ de fru/
ctibus illis q̄ nō essent adhuc cōsumpti si ex
tarent ex quo incipit habere malā fidē.Con
cordat Host.Ulricus ⁊ Guil.Et si durāte
bona fide res perijt.non tenet̄.q̄a nō erat in
mora.Similiter si alienauit eaȝ.q̄r nō dolo
desijt possidere.Sed nūq̄d ille q̄ emit bona fi
de scȝ credēs rem nō esse furtiuā si postea in
ueniat rem eē alienā pt petere a dn̄o pciū.
Rñ.Bartho.pisanus in sūma.Certe non.
C.de fur.l.in ciuilē.sȝ agat cōtra venditorez.
G Dubitat̄ vtrū ignorātes excusent̄ p
ignorātiam a statutis ordinarioꝝ.Rñ.q̄ ig
norātes nō excusant̄ cōiter loquēdo a statu
tis ⁊ obseruantia legū nisi sicut dictū est su/
pra.distinguēdo de ignorātia iuris ⁊ facti.
Sȝ tñ a sententijs platis p statuta ordinarioꝝ
excusant̄ ignorātes.q̄r nō ligant̄ illis nisi eo
rum ignorātia fuerit crassa vel supina.li.vj.
d cōsti.vt aīaꝝ Quo ad tīu p̄ncipale no

tād q̄ q̄zuis peccātes ex ignorātia n̄ sp̄ grauis/
sime peccent.tñ periculose valde peccāt.q̄a
q̄ nescit morbuȝ nō querit remediū.Jō sup
illo Ro.ij.Ignoras quoniā benignitas dei
ad pniam te adducit.dicit glo.et ē Ambro.
Grauissime peccas.i.piculosissime si igno
ras. H Sed dubitat̄ primo vn̄ veniat
q̄s in ignorātiā.Rñ.q̄ cause ei⁹ sūt plures.
Una ē naturalis hebetudo intellect⁹.sȝ illa
est pena nō culpa.talē ignorātiā habent mi
norennes et pueri.de quibus dn̄s ait ad Jo
nam Jone vlt.Tu doles sup ederā in q̄ non
laborasti neqȝ fecisti vt cresceret q̄ sub vna
nocte nata ē.⁊ sub vna nocte perijt.Et ego
nō parcam niniue ciuitati magne in qua sunt
plus q̄z.cxx.milia hoīuȝ.q̄ nesciūt q̄d sit inter
dextrā ⁊ sinistrā suā ⁊ iumenta multa.Alia
ē incōsideratio et negligentia discendi.Esa.
xxvj.Impius nō discet facere iusticiā i terra
scōꝝ iniq̄ gessit et nō videbit gloriā domini.
Tertia ē passionū sensibiliū pturbatio.Ūn
sm pħm.j.ethi.iuuenes et passionū insecuto
res nō sunt boni sciētie moralis auditores.
Quarta est affectio et cura nimia de bonis
trāsitorijs.cōtra q̄ Math.vj.Primū que
rite regnū dei ⁊ iusticiā ei⁹.Quinta ē cura
carnis in desiderijs p crapulā ⁊ ebrietatem.
ɔtra aplm.q̄r talia vias imaginatiue ⁊ fan/
tastice obturant et obnubilant.vt in nabal
patuit ebrio q̄ fuisse legit̄ vir maliciosus du
rus et pessim⁹.⁊ sm nomē suū stultus est.et
stulticia sua cuȝ eo est ait vxor sua Abigail
prudentissima.j.Reg.xxv. J Dubitat̄
scdo.Cū omissio sciendi sit peccatuȝ.peccat
ne sp̄ hō q̄z diu ignorat id ad q̄d sciēdū tenet̄
Et si nō semp.q̄n ergo et q̄n nō peccat ignorans.
Rñ.Tho.Preceptū affirmatiuū cui
omissio opponit̄ obligat semp sȝ nō p semp.
⁊ iō oīs illa omissio p illo tp̄e est peccatū in
actu in quo q̄s p̄ p̄ceptū obligat̄.et quotiēs
illud tp̄s reiterat̄.totiēs peccatū multiplica
tur.Ex quo patȝ q̄ ille q̄ pcipit se ignorasse i
cōfessiōe.debet dicere diuturnitatē tp̄is per
q̄d ignorātia stetit. K Dubitat̄ terno
q̄uo q̄s possit delere ignorātiā p pniam cuȝ
ignoret se ignorare.Rñ.q̄ postq̄z q̄s fecit di

ligẽtiã discutiẽdo cõsciã z suã modis supra ta- ctis pcepto .iij. de ptritiõe. Oz etiã in genera- li dolere de ignoratis si aliqua haberet pctã ignorãtie. qr ps. dicit. Delicta q̃s intelligit ab occultis meis. zc. z tñ et ignorãtia inquãtuz ẽ peccatũ ppriam q̃ ad reatuz delet. manet tñ ignorantia actu. qr qñ desinit eẽ volũta- ria desinit eẽ peccatũ. nõ tñ desinit eẽ simpli- citer. De hoc habes tertio pcepto ca. de ptri- tiõe. ¶ L Dubitat quib⁹ modis q̃s possit ignorantie vitiũ z exire. Rñ. sm Chryso. sup Matth. omel. xxix. p quattuor. Qui ei pos- se suũ faceret ad sciẽdũ differẽtiã vtutũ z vi- tioz hic pmo deũ p isto oraret. Vñ Jacobi. j. Si q̃s indiget sapiã postulet a deo qui dat oĩbus affluent et nõ improperat z dabitur ei. Scdo libẽs legeret vel audiret vba diuina de necessarijs doctrina. Jo. ij. Thimoth. ij. In tellige. q̃d dicit⁹ lege q̃ dico. dabit eni tibi dñs in oĩbus intellectũ. Tertio q̃ sciat eẽ bona fa- ceret z mala dimitteret mortalia. qr sz Gre. Nõ est dign⁹ dandis q̃ non ẽ grat⁹ de datis sm illud ps. Initiũ sapie timor dñi. Et si mor taliter peccaret statim deberet penitere. qd̃ quartũ pt eẽ requisitũ. Vñ sm eũdẽ Greg. Peccatũ qd̃ p penitẽtiã nõ delet. mox in ali- ud suo pondere trahit. Peccatuz eni cecat et obturationẽ meret. Vñ ps. Intellectum tibi dabo z instruã te in via hac q̃ gradieris Item. seru⁹ tu⁹ sũ ego. da mihi intellectũ vt discã mãdata tua. Quarto in dubijs bono rum z maloz sibi nõ cõsideret. sed dei sacer- dotes prudẽtes et timoratos quereret chri- sti exẽplo. Luc. ij. q̃ etiã sedens in medio do ctoz pmo interrogabat. Et Pauli q̃ Ana- niam accessit. Et Corneli⁹ Petruz. De hac materia habes supra pcepto .iij. ca. viij. ¶ G

M Dubitat quarto cũ negligentia sit cã ignorãtie. qñ negligẽtia sit peccatum mortale z qñ nõ. Rñ. sm Tho. ij. ij. q. liiij. ar. iij. negligentia puenit ex quadã remissione volũtatis p quã pungit q̃ rõ non sollicitat vt pficiat ea q̃ deberet vel eo modo q̃ debe- ret. Põt aũt dupliciter cõtingere q̃ negligẽ tia sit peccatũ mortale. Vno modo ex par- te ei⁹ qd̃ pternittit p negligentiã. qd̃ q̃dez si sit de necessitate salutis siue sit actus siue sit circũstantia ẽ peccatũ mortale. Alio modo ex pte cãe. Si eni volũtas intãtũ sit remissa circa ea q̃ sunt dei. vt totalit a charitate dei deficiat. talis negligentia ẽ peccatũ mortale z hoc pcipue cõtingit qñ negligẽtia sequit ex cõtemptu. Vñ Prouerb. xix. Qui negli git vitã suã mortificabit. Alioqn si negligẽ- tia cõsistat in ptermissiõe alicui⁹ act⁹ vl cir- cũstantie q̃ nõ sit de necessitate salutis nec hoc fiat ex ptemptu sz ex aliquo alio defectu feruõris q̃ impedit interdum p aliqd̃ veniale peccatũ. tũc negligẽtia nõ est peccatũ mor- tale sz veniale. hec Tho. ¶ N Quã autẽ mala sit negligentia z tepiditas etiaz q̃ ẽ ve- niale peccatũ ostendit Bern. in sermone d̃ ascẽsiõe dñi dicẽs. Perniciosa nimis z mo lesta tepiditas. inferno eni proxima. z vmbra mortis iure censet. Sane ẽ videre hoĩes pu sillanimes et remissos deficiẽtes sub onere. virga et calcarib⁹ indigentes. quoz breuis z rara cõpunctio. animalis cogitatio. tepida cõuersatio. obediẽtia sine deuotiõe. sermo si ne circũspectiõe. orõ sine cordis intentione. locutio sine edificatiõe. q̃s deniqz vt vidm⁹ vix gehenne met⁹ inhibet. vix pudor cohibz vix frenat rõ. vix disciplina coercet. Et hmõi siđn ita pmãserint aut opprimunt sub one re z succubũt. aut iã quodãmodo ĩ inferno sũt vt nunq̃z ad plenũ respicerẽt in lumine miserationũ dñi. nõ in liberate spũs q̃ sola facit iugũ suaue et onus leue. Inde aũt perni- ciosa tepiditas manat. qr volũtas eoz non dũ purgata est. nec bonũ sibi volũt nec no- uerunt a ppria cõcupiscentia abstracti z il- lecti. Amant eni cũ carne sua terrenas cõso latiunculas in vbo signo vel facto. z si hec in- terrũpunt aliqñ. nõ in perpetu⁹ rumpũt. Hic ẽ q̃ raro affectiões suas dirigũt in deũ. z eo rum cõpunctio nõ cõtinua sed horaria est. Impleri aũt miserationib⁹ dñi aĩa hmõi nõ põt. Et quãto magis illis euacuabit tanto magis istis implebit. vel si forte magis pro bas. nũq̃z iste illis misceri poterunt. nõ eniz spũs et caro. ignis z tepiditas in vno domi cilio cõmorant. Pleni cũ tepiditas dño sole

at vomitū ꝓuocare. hec Bernhardus.

Capitulum. IIII. A

Dictis igitur de

ignorātia premissis. declarā-
dū ē p̄ceptū nonū. Nō concu
pisces vxorē ꝓximi tui. Et sic modo ē intel-
ligendū ꝙ nec femīa cōcupiscat virū alienū
Et ponit Exo. xx. ⁊ Deut. v. Circa q̄ tria p̄n-
cipaliter sūt videnda. Primo intellect⁹ h⁹ mā-
dati. Scd̄o ad q̄t actus se extēdat ambitus
hui⁹ mādati. Terciō q̄z piculosuz sit delecta-
bilib⁹ imorari. B Quātū ad p̄mū itel
lectū. notādū p̄mo. ꝙ peccatū inter⁹ in vo-
lūtate dr̄ peccatū cordis. ⁊ peccatū exteri⁹
dr̄ peccatum op̄is. ⁊ q̄n ista sc̄z pctā cordis ⁊
op̄is cōiūgūt̄. tūc sūt sicut vnū peccatū. vt de
terminat̄ ij. Sen̄. di. xlij. tūc etiā z vno p̄cepto
ꝓhibent̄. vt dicūt doctores. iij. Sen̄. circa. di.
vlt. Cū aūt peccat̄ i corde solū nō ꝑueniēdo
ad actū exteriorē ꝓpt̄ aliq̄d ipedimētū forte
tūc peccatū cordis sepat̄a pctō op̄is et reci-
pit sp̄ealē ꝓhibitionē. Ad ꝓpositū igit̄ cōcu
piscētia mlieris aliene ad venerea p̄t dupl̄r
cōsiderari. Uno modo put ex ea causatur ⁊
orit̄ exterior act⁹ mechandi. ⁊ tūc ꝓhibet̄ ea-
dem ꝓhibitiōe cū exteriori actu. sexto māda
to. Nō mechaberis. Alio modo ꝯsideratur
inquātū ex ipsa cōcupiscētia nō sequit̄ act⁹
exterior. q̄r forte ipedit̄. ⁊ ne q̄s putaret hoc
desideriū nō eē peccatū. debuit sp̄eale prece-
ptū. vicz nonū dari. Unn̄ sicut p̄ p̄ceptū sextū
Nō mechaberis. ꝓhibet̄ oīs vsus illicit⁹ mē
broꝝ exterioꝝ ad venerea. Sic p̄ illud nonū z
Nō cōcupisces vxorē ꝓximi tui. ꝓhibet̄ oīo
illicita cōcupiā venereoꝝ tur piū. q̄r cōptū ē
ex vehemēti imagīatiōe venereoꝝ sine actu
exteriori. vt dicit Aug⁹. semē defluxisse in vi
gilia. qd̄ ē ꝯ naturā peccare. ⁊ peccatū mutū
vulgarit̄. C Secūdo notādū sc̄z Tho.
j. ij. q. xxx. ꝙ cōcupiā ꝓprie loquēdo ē passio
q̄dā appetit⁹ sensitiui. Est eñi in sensu appeti
tio alicui⁹ delectabilis sensualis absētis. Et
quātū z ad ꝓpositum sufficiat hmōi cōcupiā
ē duplex. Una carnis sc̄z appetitio delectabi
liū sm̄ tactū. vt sūt venerea. Alia oculoꝝ vi-
delicet appetitio tp̄aliū bonoꝝ quātū ad pos
sessionē ⁊ vsū vtilitatis eorū. Scd̄a ꝑtinet
ad vltimū p̄ceptū. Prima ad p̄ns. D
Tertio notādū ꝙ p̄ria cōcupiā dr̄ concu
piscētia carnis. Et tripl̄r accipit̄ sm̄ tres et⁹
mot⁹ p̄ncipales in genere. Quidā nullum
sūt peccatū. Alij sūt veniale. Tertij mortale
Nā p̄mo aliq̄ dicunt̄ p̄mi mot⁹ isti⁹ con
cupiscētie carnis. et sūt tales q̄ cōsistūt īfra
limites nature vel sensualitatis. sic ꝙ nullo
modo depēdent a volūtate. ⁊ tūc nullū pec-
catū sūt. Exempli grā. Fiūt eñi aliq̄n motus
q̄dā naturales in carne sequētes cōdicionē
naturaliū q̄litatū q̄s frequent̄ nec sens⁹ ap-
prehēdit nec hō aduertit nec delectat̄. ⁊ tales
nullo modo sūt pctā. sz aliq̄n seq̄la pcti. sm̄
Tho. Ut cū q̄s ordiate comedit ⁊ calefact⁹
mouet̄ sine imaginatiōe alicui⁹ venerei. Fit
etiā aliq̄n ex fomite motus q̄dā titillatiōis
in carne ad libidinē. idē. ad carnalē cōcupi-
scētiā quā titillationē apprehendit sensus. et
dr̄ mot⁹ ille ꝓpͤ titillatiōis sm̄ Henricū d̄
gandauo q̄dli. vj. Et ē talis mot⁹ ipsa sensiti
ua apprehensio delectabilis. vel delectatiō in
apprehēsō. Et si ille mot⁹ totalit̄ ꝑueniat vo-
lūtatē. ita ꝙ volūtas nō delectatur in eo. nec
manet. nec rō aduertit eū. et sic sc̄z Bonauē.
videt̄ veniale. Sed sm̄ aliq̄s adhuc nullū ē
peccatū. q̄r nihil ē peccatū nisi inquātū ē ali-
quo modo voluntariū sm̄ Aug̃. Et sm̄ eū-
dē. Nō ē in p̄tāte nrā quibus visis tanga-
mur. sz ē i p̄tāte nrā. ea libere respuere vel ac
ceptare. Siliter cōtingit aliq̄n hoiez inspice
re mulierē. audire vel tāgere eā vel de ea co-
gitare et sine culpa. et tñ ad hmōi aspectū
auditū. tactū. vel cogitationē mox seq̄t̄ ⁊ na
turalit̄ in appetitu ei⁹ sensitiuo ꝯcupiā q̄dā
⁊ delectatio vel mot⁹ desiderij ad ꝓseq̄uēdū
illā ope respectu eiusdē mlieris. q̄ ꝯcupiā dr̄
ꝓpassio et p̄m⁹ mot⁹. ⁊ talis cū sic totaliter
preuenit rōnis actū. nec ē peccatū mortale
rōne p̄dicta. q̄r nō est in p̄tāte nrā ꝙ afficia
mur vel nō sensualit̄. Et oēs p̄fati ꝯcupiscē-
tie mot⁹ dicunt̄ p̄mi. Unn̄ Aug⁹. li. ij. d nup.
⁊ cōcupiscētijs. Cōcupiā nō ē peccatū q̄n ad
illicita op̄a nō ꝯsentit̄. q̄d itelligēdū ē q̄n vo

lũtas nullatenꝰ ꝯsētit. ¶ Scḋo sũt aliq̄
motꝰ cõcupiīe carnis q̄ pctã venialia fiunt.
vt ptz in ṗori exẽplo. postq̃z hõ hmõi conca
piscẽnã iã in aĩo ortã ꝑcipit aliq̄li rõne ⁊ vo
lũtas mouet motũ delectatiõis cõ delectan
do appetitũ sensitiuo. aut si mouet motũ in
delectatione aut qñ mouet desiderio cõsen
sus surrepticiꝫ ad ꝓsequẽdũ illud in opꝰ. li
cet in nullũ hoꝝ dictoꝝ deliberate ⁊ plene cõ
sentiat. ſ; pmittit cõcupiaz in aĩo ortã mora
ri cũ quadã morosa delectatiõe sine tñ con
sensu volũtatis deliberato et pleno in opus
ꝯ aut in delectatione. In istis fit peccatũ veni
ale. nisi q̄s consentiret interpretatiue. De hoc
scanm dicet. q2 iputat negligẽtie volũtatis
q̄ nõ ꝓhibet nec excludit ꝑfata. ſ; negligẽter
ꝑmittit in aĩo morari hmõi cõcupiam ad
mortale peccatũ inclinãtẽ. Tertio modo
sũt alii motꝰ q̄ dicunt concupia carnis. et
tũc accipit cõcupia carnis ꝓ volũtatis deli
beratiuo ꝯsensu. Qñ enĩ cõsequit in volũta
te deliberatiuꝰ ꝯsensus in opꝰ venereũ pro
hibitũ sexto ṗcepto. licet nunq̃z egrediat in
opꝰ. vel etiã qñ cõsentit in ꝑfati opis delecta
tione. vere vel interp̄tatiue. q̄ cõsensus dr cõ
sensus in morosam delectatione. tũc ille cõ
sensus est peccatũ mortale. Et ista ꝓhibent
ꝓpͤ ͥ isto nono ṗcepto. ¶ Ubi notan
dũ ſm Tho. q. d̄ veritate. q. xv. Et Bonauẽ.
sup. ii. dist. xxiiii. ꝙ anteq̃z q̄s ꝓgrediat in opus
venereũ. sexto ṗcepto ꝓhibitũ. ſcꝫ Non me
chaberis. vel anteq̃z cõsumatu opꝰ tale. ꝑt
q̄s peccare mortalit̄ triplici ꝯsensu ꝯtra hoc
nonũ ṗceptũ cõsentiẽdo ĩ venerea morose.
Unꝰ cõsensus vocat interp̄tatiuꝰ. Alter ex
pressus seu verus in delectatione. Tertius ĩ
opus nephariũ si posset. Que declarat Bo
nauẽ. vbi ṗus sic. Et sumit ab Aug. origia
liter. li. xii. de trini. ⁊ a magistro di. ṗfata. Uñ
ꝓgressus tẽptatiõis et delectatiõis dic̄ Bo
nauẽ. talis est. Primo enĩ delectabile offert
sic ꝑcipit. Scḋo võ delectatio aduertitur
Tertio in id ad qḋ trahit delectatio cõsentit
vel dissentit. Delectabile ꝑcipere ẽ sensuali
tatis. delectationẽ aduertere. ẽ inferioris ꝑtis
rõnis q̄ interiores motꝰ et affectꝰ h; diiudi

care ⁊ cognoscere. hoc enĩ nõ ẽ potẽtie sensi
tiue. diffinire aũt an hoc sit amplectendum
an respuẽdũ ẽ superioris partis rõnis in qua
residet autoritas iudiciarie ptãtis. Contin
git aũt delectari ad apprehensionẽ delectabi
lis añ aduersionẽ delectatiõis. ⁊ hoc ẽ sensu
alitatis. ⁊ absq̃z dubio ẽ veniale peccatũ. Cõ
tingit iteꝝ delectari pꝰ apprehensionẽ delecta
bilis. ⁊ pꝰ delectatiõis ꝑceptionẽ añ plenuz
cõsensũ et deliberationẽ. ⁊ hoc est inferioris
ꝑtis rõnis. ⁊ est aliqñ mortale aliqñ veniale
⁊ tũc dr comedere sola mulier. Cõtingit iteꝝ
tertio delectari pꝰ apprehensionẽ delectabi
lis et aduersionẽ delectatiõis et pꝰ plenum
cõsensũ deliberatiõis. ⁊ tũc dr comedere vir
⁊ tũc ẽ mortale peccatũ. in his generibꝰ pec
catoꝝ q̄z actꝰ sũt in ꝓhibitiõe ꝓpter plenuz
cõsensũ et deordinatione. Uñ cũ tẽptatõ in
choat a sensualitate. planũ ẽ esse veniale Cũ
cõsũmat in superiori pte rõnis planũ ẽ eẽ mor
tale peccatũ. Cũ võ sola mulier comedit ṗt
eẽ mortale vel veniale. ſ; difficile ẽ discerne
re qñ sit mortale vl' veniale. Põt tñ hoc mo
do discerni. quia cũ ꝑcipit delectatõ. aut sta
tim repellit aut retinet. Si statim repellitur
tũc leue ẽ peccatũ. Si võ retinet hoc põt eẽ
tripli. Uel q2 placet ipsa delectatio ⁊ operis
cõsũmatio ita ꝙ adest volũtas faciẽdi in co
gitatiõe. ⁊ etiã in ope si facultas adesset. ⁊ tũc
ẽ ibi plenus cõsensus et peccatũ mortale sic'
cõcurrente viri ⁊ mulieris comestione. Uel
q2 placet delectatio sed tñ displicet pcti con
sũmatio. ⁊ tũc est consensus semiplenꝰ. ⁊ dr
mãducare mlier. nihilominꝰ tñ peccat mor
taliter. cum in istã delectationẽ cõsentit. Uel
quia vtrũq̃z displicet ſcꝫ ipsa interior delecta
tio ⁊ opis cõsũmatio. tũc aut aduertit ꝑicu
lum. aut nõ aduertit. Si non aduertit picu
lum delectatiõis nec repellit eã peccat. sed ñ
mortaliter. grauiꝰ tñ peccat q̃z si statim mu
lier repulisset. Si aũt aduertit ꝑiculũ. ⁊ dele
ctationem istã nõ repellit ſ; mẽtẽ in talibus
cogitationibꝰ reuolui sinit. ⁊ tũc dicũt ma
gistri ꝙ peccat mortalit̄. q2 q̃zuis etiã ibi nõ
sit cõsensus verus. ẽ tñ ibi ꝯsensus interp̄ta
tiuꝰ et comedit sola mulier. nihilominus tñ

illud peccatū imputat̄ viro.q2 cū eā cōpesce
re debuisset ⁊ teneret̄.nō tn̄ cōpescuit. Hoc
tn̄ qd nūc vltimo dictū ē nō ē vsq3q̄q3 certū
Negāt eni aliqui eē mortale ī negligētia re/
primēdi vbi ē displicētia q̄zuis q̄s piculum
aduertat. Sz tn̄ securior via tenēda ē. q̄cq̄d
sit rei veritas. Et si alicui hoc cōtingat.sanū
est ↄsiliū q̄ de ipso vt d̄ mortali peniteat. In
dubijs eni securior via eligēda ē. Et nota q̄
nō de quacūq3 delectatiōe loq̄mur. vtpote
de ipsa q̄ q̄s delectat̄ cogitando de pulcritu
dine mulieris.sz de ista q̄ cōsurgit ex delecta
tione illi⁹ opis nefarij.hec Bona. Sanctus
Tho.q.de veritate vbi pri⁹ etiā sic dic̄. Sim
pliciter cōcedim⁹ cōsensū in delectatiōz for
nicatiōis vel alteri⁹ pcī mortalis eē pecca/
tū mortale. Ex q̄ etiā sequit̄ q̄ q̄cq̄d hō agit
ex cōsensu talis delectatiōis ad hoc vt hmōi
delectationē nutriat vel teneat.sicut sūt tur/
pes tact⁹.actus.⁊ libidinosa oscula.vl' aliqd̄
hmōi.totū est mortale peccatū. Idē dicit.i.ij
q.lxxiij.ar.viij. Et iterū vbi pri⁹ de veritate de
clarās qd sit ↄsensus interp̄tatiuus sic dicit
Nūquā rō delectationē ppendat.aut nocu
mentū ipsi⁹.nō h3 interp̄tatiuū ↄsensū etiā3
si nō resistat.sz qn̄ iā ppendit rō delectatiōe
insurgente ⁊ de nocumēto ↄsīte.vtpote cū3
papit hō totaliť se p hmōi delectationem in
peccatū inclinari.et in p̄ceps ruere.nisi exp̄s
se resistat.videt̄ ↄsentire.⁊ tūc peccatū ad ra
tionē transfert̄.vt p actū ei⁹.q2 agere.et non
agere.cū q̄s agere debet.ad gen⁹ act⁹ redu/
cunt̄ fm̄ q̄ peccatū omissiōis ad peccatū cō
missiōis reducit̄.hec ibi. Cancellari⁹ nouus
dat quattuor regulas de talib⁹ ⁊ alijs simili
bus. Prima ē. Nullū est peccatū morta
le actuale absq3 cōsensu libero rōnis vō vel
interp̄tatiuo. Interp̄tatiuū cōsensu3 tūc esse
dicim⁹ dū habuit rō tps sufficiēs deliberan
di et refugiendi ea circa q̄ vitāda eē pui gil te
nebat̄.qualiter dicit lex forensis. Qui tacet
cōsentire videt̄.dū vic3 repugnare deberet.
Scd̄a. Cōsensus ī delectatione3 luxurie
circa obiectū sibi phibitū.est mortale pecca
tū.siue sit in cogitatiōe.siue in v̄bis.aut in vi
su.aut ī tactu.aut nutib⁹.aut ī opatiōe. Quā

obrem familiaritas magna hoīu3 carnaliū
p̄sertim ad nudū quātūcūq3 sint eiusde3 ge
neris aut sex⁹ aut diuerse etatis.piculo ꝑxia
est.ideo3 vitāda est. Tertia. Hō q̄ tenet̄ re
p̄mere illecebrā aūq3 sit mortalis p̄mo quo
omisit rep̄mere et euitare ei īputabit ad cul
pam mortalē in p̄mo instāti nō eē grē et esse
pcī mortalis.⁊ ātenūq3 sūt vez dicere.iste
mortaliter omisit. Quarta.nullū deside/
riū rei illicite factū tātūmodo sub ↄdicione
actualiter vel habitualiter adhibita est de se
mortale delictū.p accidēs tn̄.ppter appetit⁹
sensualis cōmotionē nimiā quā scienter di/
mittit̄ inualescere.ex talis desiderij cōtinua/
tione libera pōt ipsū inť mortalia deputari.
q2 q̄ amat piculū pibit in illo. Dubitatur
circa dicta.p̄mo p Bonauen̄.vbi pri⁹ an so/
la mora de veniali faciat mortale peccatum
Et Rn̄. Mora tpis quātū est de se nō facit
vt qd prius erat veniale fiat mortale.sz solū
occasionaliter.vic3 q2 inducit cōsensū verū
vel interp̄tatiuū. Tūc aūt inducit cōsensu3
verū qn̄ ex diuturnitate delectatiōis crescit
libido adeo vt hō velit oīno in interiori dle/
ctatiōe psistere ⁊ morari. Tūc vero inducit
consensū interp̄tatiuū qn̄ hō aduertēs piculū
lum delectatiōis retente negligit eā rep̄me/
re.hoc aūt nō fit absq3 ↄtēptu salutis ppric.
pe o q̄ discrimini se cōmittit ⁊ exponit. Illa
eni delectatio subintrat sicut serpēs ⁊ vene/
na diffundit.p q̄ rōnalis spūs incurrit mor
tem culpe. Sicut igit salutē corpalem negli
geret qui s̄pētē iuxta se iacēti collocaret.sic
qui in tali delectatione aduertēs piculu3 et
debēs aduertere voluntarie versat̄.expōit se
discrimini qn̄ negligit repellere. Et p tanto
dicit magister vbi supra.ipsū peccare mor/
taliter.hoc aūt nō facit mora de se.sz fit rōne
ↄsensus vel ↄtēpt⁹.hec Bonauen̄. G
Sed dubitat̄ p eundē scd̄o. Quāta mo/
ra hoc faciat.sc3 q̄ fiat d̄ veiali mortale. Rn̄.
In generali determinat̄ hoc in q̄ inquā adeo
crescat delectatio et libido q̄ superuenit ↄtem
ptus ⁊ ↄsensus.vel adeo est repellēdi negli/
gentia vel ppric salutis incuria q̄ supueniat
ↄtēpt⁹ ⁊ ↄsensus interp̄tatiu⁹. Si aūt ī spēali

querat quãta sit illa mora. vtrũ vnius hore vel dimidie vel amplioris spacij. nõ pt responsio dari. q2 aliquñ ē maior. aliquñ minor s̃m diuersos statꝰ ꝛ ↄdiciones personaꝝ. vñ hoc non determinat scĩa vel lectio s3 potiꝰ consciã recta ꝛ vnctio. Vñ quñ aduertit ↄsciã recta se nõ modicũ ledi ex morosa delectanõe ↄsensus superuenit vel cõteptus. q̃ si nõ aduertat aliquñ ppter tenebras ꝛ inuolutiões affectionũ nostraꝝ. securiorẽ partẽ debet eligere ꝛ confiteri pure. sic et dolere quasi mortalit̃ peccasset. Per qd apparet etiã r̃nsio q̃d faciendũ sit quñ quis dubitat an venialit̃ vel mortalit̃ peccauerit ꝛ q̃liter ei sit consulendum.

Dubitat̃ tertio p eundẽ scz Bonauen. vtrũ in alijs generibꝰ pctõꝝ etiã sit ita periculosũ ꝛ duꝝ sicut iã de pctõ carnis dictũ ē. Exẽpli grã de homicidio ꝛ hmõi q̃liter sit ei ↄsulendũ. R̃n. idē. In oibꝰ pctis delectatio morosa vigilanter ꝛ strenue vitanda ē. Et tamen vba Augꝰ. posita q̃ li. xij. de trin. ponunt̃. Et dist. xxiiij. vbi dicit. Sicut in illo ↄiugio p̃mo2 hoiuz et cetera p̃apue videntur intelligi d pctõ carnis qd habet ex carnis incẽtiuo delectationẽ sibi magis ↄiũctã ad quã hõ facillime incuruat̃. Et ideo cũ magna diligẽtia ē vitãda. nõ solũ aũt hoc s3 ꝛ oẽ peccatũ. multa eni frequẽter credunt̃ eẽ venialia que sũt mortalia. ꝛ difficile ē in his tñ discernere. ꝛ ideo quasi in facie columbe habet homo q̃ vult saluari peccatũ fugere. hec ille. Sed sctũs Tho. ij. ij. vbi priꝰ videt̃ diffinire dubiuz p̃fatũ q̃ in alijs morosis delectatiõibꝰ i bis vicz pctis i morando. q̃ s̃m se sunt pctã mortalia. possit q̃s peccare mortalit̃. s3 distiguit. Vñ sic dicit. De fornicatiõe cogitãs de duobus põt delectari Vno modo de ipsa cogitatione. Alio modo de ipsa fornicatione cogitata. Et sic semp sũt due delectatiões. vna de cogitatiõe. alia de fornicatione cogitata. Delectatio de cogitatione ipsa sequit̃ inclinationẽ affectꝰ in cogitatiõez ipsaz. Cogitatio aũt ipsa s̃m se nõ ē peccatũ mortale. imo quñq3 est veniale tãtũ. sicut cũ aliq̃s inutilit̃ cogitat. Quñq3 aũt sine pctõ. puta cũ aliq̃s vtilit̃ de ea cogitat. sicut cũ vult de ea p̃dicare vel disputare. ꝛ ideo p ↄñs affectio et delectatio q̃ sic ē de cogitatiõe fornicatiõis. nõ ē de genere peccati mortalis. sed quñq3 ē peccatũ veniale. ꝛ quñ3 nullũ. vñ nec ↄsensus in talez delectationẽ ē peccatũ mortale. Q2 aũt aliquis cogitãs de fornicatiõe delectet̃ de ipso actu cogitato hoc ↄtingit ex hoc q̃ affectus eiꝰ est inclinatus ad hũc actũ. Vñ cũ aliq̃s cõsentiat in talẽ delectatõnẽ. hoc nihil aliud ē q̃3 q̃ ipse cõsentiat in hoc q̃ affectus suus sit inclinatꝰ in fornicationẽ. nullus eni delectatur nisi in eo qd ē ↄforme appetitui eiꝰ. Qd aũt aliquis ex deliberatiõe eligit q̃ affectꝰ suus cõformet̃ his que s̃m se sũt pctã mortalia est peccatũ mortale. vñ talis ↄsensus in delectationẽ peccati mortalis. ē peccatuz mortale. Et ad quintũ argumẽtũ dicit. Consensus i delectationẽ q̃ pcedit ex cõplacentia ipsius actꝰ homicidij cogitati ē peccatũ mortale. nõ aũt cõsensus in delectationẽ q̃ pcedit ex cõplacẽtia cogitatiõis de homicidio. Et in scripto. ij. dicit dis. xxiiij. Sicut in fornicatõe si quis cõsentiat in delectationẽ q̃ appetituz cõcupiscibilis respectu fornicatiõis sequit̃ erit peccatũ mortale. ita etiã ꝛ multo amplius si cõsentiat in delectationẽ q̃ appetitũ irascibilis respectu hõicidij sequit̃ erit peccatũ mortale. Vñ phs. x. eth. vult q̃ idẽ iudiciũ ē de opatiõe ꝛ delectatiõe. hec ibi

Dubitat̃ quarto. q̃d si q̃s imaginet̃ delectatiõez venereã cũ aliqua quã vellet eẽ vxorẽ suam nulla lege sibi copulari phibitã. ꝛ in hoc delectet̃. nolẽs tñ cũ ea corpaliter delectari nisi eẽt vxor sua. põt ne peccatuz mortale ibi cõmitti cõsentiẽdo in morosam delectationez R̃n. s̃m Pe. pa. sup. ij. dist. q̃ priꝰ. quñ nõ est actu vxor tũc licet eã castitate coniugali vel simplici aĩo desiderare vxorẽ nisi aliunde sit phibitũ. Jacob eni seruiuit p Rachel q̃3 diligebat. Geñ. xxix. ꝛ sic nõ eẽt mortale. sed aũt q̃3 sit vxor in eam exardescere. vt in cogitando de ea velit hõ delectari videt̃ mortale. posset eni eẽ libido tam vehemens q̃ semẽ emitteret̃. q̃ nemo dubitat esse mortale. ꝛ ad crimen mollicie ptinens nõ minꝰ absorbens rõnẽ q̃3 si exterius contra naturam pcura

rei. Dubitat̃ qnto q̃d si quis imaginet̃ de delectationem venereã cũ aliqua que actu ẽ vxor sua. sicut eñ actu eam cognoscere nõ ẽ mortale. sic nec eã cõcupiscere. In oppositũ ẽ piculum pollutionis. Rñ. Pe. de pa. Sic nõ licet cognoscere vxorẽ extraordiarie nec appetere ad sic cognoscendum. sic non licet morose delectari in appetitu cuiuscũq3 femine ex quo talis turpitudo ɔtra naturã seq põt. sm Aug. Quãuis enim maritus vxorem illã non appetat nisi sm naturam ꝛ licite. ꝛ licet nõ sit illicitum ex pte obiecti est tñ illicitum ex pte medij modi et subiecti. K

Ex pmissis apparet q̃ cõcupiscentie carnalis et alioꝝ peccatoꝝ sunt decẽ grad⁹ vel vndecim. quib⁹ itur ad mortẽ aĩe. sicut etiam in infirmitatibus corpis vna est infirmitas morti ppinquior q̃ alia. Nam ẽ pmus vbi nullũ ẽ peccatũ. Secundus vbi ẽ veniale. Tertius est ɔsensus interptatiu⁹ ꝛ morosus in delectationẽ veneroꝝ. Et sm aliq̃s est mortale peccatũ. In hoc et sequẽti mortua est aĩa vel agonizat vel moritur vel est morti ppinquissima. Quartus ẽ consensus verus expssus seu morosus in delectationẽ ꝛ ille etiã sm theologos cõmuniter ẽ peccatum mortale. Quintus est ɔsensus in op⁹ nephariũ q̃d fieret. si oportunitas haberet. ꝛ sm oẽs illud est mortale peccatũ. ꝛ certũ ẽ q̃ ix. pcepto phibet̃. sequẽtes vero sũt cõtra vj. pceptum. vñ hic aĩa est mortua. Sext⁹ ẽ opis mentti ppetratio exterior vbi facultas adest. hic extra ad monumentũ portat̃. Septimus ẽ cõsuetudo q̃ causat ex frequentia actus. hic fetet. Octau⁹ ẽ desperatio de non posse dimittere hoc peccatũ. hic sepelit̃ clauso duro lapide. Nonus est obstinatio ꝛ obduratio in pctõ tali. q̃ pctõr cũ in pfundũ pctõꝝ venerit cõtemnit. vt patz in pharaõe hic a memoria boĩum quoꝝũdam sanctoꝝ labitur. Decimus est finalis impniã in quibusdam. hic triplici morte mori corporis ꝛ aĩe ꝛ etiã infernalis demonũ ppria efficit̃. Undecimus ẽ ingressus actualis post mortem in infernum. Prefati gradus sic se habẽt q̃ sequens potest esse peior priore. Hi sũt gradus quibus itur ad infernũ. ergo pncipijs obsta. tarde medicina parat̃. Qui vult pfata pdicare vulgo cautus sit in multis ne cõsciennas ledat inordinate timoratas. bñ ergo declaret a ut l'rãtionibus talia cõmittat.

L De secundo pncipali. ad q̃t se extendat phibitio noni pcepti notandũ. q̃ in hoc mãdato phibet̃ pmo oĩs voluntarius consensus voluntatis in q̃dcũq3 opus venereum sexto mãdato phibitũ vbi voluntas nõ exit in actum exteriorẽ. q̃ volũtas tũc p facto reputat̃. Ex q̃ patz q̃ sunt multa pctã venerea intus in corde et tot q̃t fuerũt enumerate spẽs et modi exteriores venerei in sexto mãdato. q̃ respectu cuiuslibet põt haberi voluntas deliberata illud faciendi si non timeretur infamia. vel aliud huiusmodi. Et aduertendũ consequenter q̃ sicut sunt gradus in grauitate peccatorũ luxurie. quo ad actus exteriores sexto mãdato prohibitos. quia exterius adulterium grauius peccatũ est q̃ simplex fornicatio et sic de alijs. vt ĩ sexto mãdato dictum est. Et siliter incest⁹ tanto ẽ grauior. quanto fit inter psonas gradu ɔsanguinitatis ppinquiores. ꝛ ita de alijs. Ita etiam sunt gradus in grauitate peccati luxurie quo ad actus interiores hĩ phibitos Unde volitio adulterij grauior est q̃ volitio simplicis fornicationis. q̃uis vtraq3 sit mortale peccatum. Et sic intelligendũ est de alijs. Secũdo hic non solũ phibet̃ volũtarius consensus in opus venereũ. in sexto mandato phibitũ. sed phibet̃ etiam volũtarius consensus in delectationẽ ad tale op⁹ de p se inclinantem. Contingit eñ q̃ hõ nollet extrinsecum opus aliquo modo ppetrare. ꝛ tñ deliberate vult illã delectationẽ libidinosã p q̃ affectus su⁹ ẽ de per se ad hmõi op⁹ phibitum ĩclinat⁹. vt si q̃s nollet fornicari forte ppĩ timorẽ. aut vecũdiã. aut ppĩ aliã talẽ cãz. vult tñ cogitare d̃ fornicatiõe. aut d̃ alijs libidiosis ad eã incitãtib⁹. vt de osculis ꝛ tactib⁹ ꝛ alijs hmõi ĩpudicis ꝛ ĩpudice. s. ppĩ delectari ĩ obiecto cogitato. Iste ɔsens⁹ ẽ peccatũ mortale sm Tho. ꝛ Aug. xij. li. de trini. Ideo etiam ille consensus ẽ hic probi

bius. ¶ . Tertio nõ soluȝ hic ꝓhibet̃
ꝯsensus in op⁹ et ĩ delectationẽ. ſ3 oẽs modi
ꝛ gest⁹ mali q̃b⁹ vna ꝑsona aliã sibi nõ ma-
trimonialiter cõiũctã trahit ꝛ sollicitat aut
sollicitare nitit̃ ad luxuriã. siue hoc fiat ꝑ in-
ternũciũ. siue ꝑ missionẽ lrãꝝ. siue ꝑ minas.
ꝓmissiones. munera. mẽdacia. adulatiões.
aut ꝑ supfluũ. aut lasciuium vestimẽtoꝝ or-
natũ. siue ꝑ fucatũ ꝛ mẽdacẽ faciei colorem
q̃ cũ talia fecerit potissime tali ĩtentiõe vt ꝓ-
uocaliã ꝑsonã nõ matrimonialr̃ sibi ꝯiũctã
attrahat in sui ꝯcupiãȝ ꝓhibitã peccat mor-
talr̃. ꝛ ꝯ̃ hoc nonũ mãdatũ agit. etiã si nũq̃3
fiat ꝓgressus in aliq̃d extrinsecũ et ꝓhibituȝ
op⁹. Vñ Chryso. sup illo Math. v. Qui vi-
derit mulierẽ ad ꝯcupiscẽdũ eã iã mechat⁹
ẽ eã ĩ corde suo. Si mulier aliq̃ ornãdo se or-
natu saltẽ supfluo aut ĩpudico. vt oclo̾s ho-
minũ ad se attrahat et viroꝝ aspectib⁹ place-
at ad cõcupiscẽdũ. etiã si nulli plagã intule-
rit penã extremã patiet̃. venenũ enĩ cõfecit.
ꝛ si nullus inuẽtus sit q̃ bibat. Siliť ĩtellige
de viris respectu mulieꝝ. ¶ Quarto
etiã hic ꝓhibent̃ oscula. aspectus. amplex⁹.
affatus. tact⁹. ꝛ silia ĩpudica. actuȝ carnalis
copule p̃cedẽtia. ꝛ ad eũ alliciẽtia. q2 talia sũt
pctã mortalia cum int̃ ꝑsonas nõ coniun-
ctas matrimonialiter fiunt libidinose et ta-
li intẽtione vt vna eaꝝ aliã ꝑ hmõi incitet ĩ
sui ꝯcupiam. aut ad illicitũ aut ꝓhibitũ ve-
nereũ actũ. aut vt in se ꝓuocet delectationẽ
ad hmõi actũ inclinãtẽ. de q̃ etiã dictum est
sexto mãdato. Quĩto nõ solũ hic ꝓhibet̃
exteriora talia libidinosa. sc3 oscula. tact⁹. et
silia. ſ3 etiã ꝓhibet̃ volũtas talia faciẽdi. siue
volũtari⁹ ꝯsensus in ea. q2 sicut exteriora il-
la oscl'a tact⁹ et hmõi. sũt g̃uia pctã vt dictũ
ẽ. ꝛ hoc mãdato ꝓhibita. ita etiã volũ delĩ-
berata talia faciẽdi ẽ graue peccatũ. et h̃ ꝓhi-
bitũ. etiã si effect⁹ nũq̃3 seq̃ret̃ exteri⁹. ¶
Quo ad tertiũ ꝑncipale q̃3 ꝑiculosũ3 sit
delectabilib⁹ malis ĩmorari ꝑsertim luxuri-
osis. illd̾ ꝑmo ꝑ3 ꝑ ea q̃ tacta sũt in ꝑmo mẽ-
bro ꝑncipali. Scdo ꝑ3 ex eo q2 volũtas val-
de faciliter curuat̃ ad peccãdũ. ꝛ rõnis iudi-
ciũ cecat̃ ꝑ delectabilia. Vñ ph̃s. ij. eth̃. c. vlẽ.

int̃ regulas ꝑ v̾tutib⁹ acq̃rendis ꝛ vitijs vi-
tandis ponit. iiij. regulas. ¶ Prima est vt
quis magis fugiat illud vitiũ q̃d plus v̾tu-
ti certe cõtrariat. vt ꝑpantie pl⁹ cõtrariat̃ in-
temꝑantia q̃3 insensibilitas. ꝛ pl⁹ liberalita-
ti repugnat. seu misicordie auaricia q̃3 ꝓdi-
galitas. Rõ ẽ q2 tale vitiũ pl⁹ inficit v̾tutem.
Exẽplũ ẽ de volẽte sanari q̃ pl⁹ nociuũ ma-
gis h3 vitare. Scda ẽ vt q̃s ꝯsideret ad q̃d
malũ pl⁹ sit ĩclinat⁹ a natura vel ꝯsuetudĩe
ꝛ ꝯtra illud pl⁹ conet̃. Rõ ẽ. q2 ad q̃d cõple-
xio inclinat vel ꝯsuetudo facilius trahit ad
trãsgressionẽ medij v̾tutis. ad q̃d aũt q̃s sit
pl⁹ inclinat⁹ patere p̃t ex delectatione vl' tri-
sticia q̃3 q̃s circa vitiũ certũ h3. Ista secũda
via efficacissima est ꝯtra vitiuȝ. S3 via stoi-
coꝝ. vt Tulli⁹ narrat. fuit min⁹ efficax. qua
docebãt lẽte a vitijs cessare debere. q̃d ꝓprie
ẽ tepidoꝝ. oportz enĩ ſm theologos siĩ omĩa
mortalia vitia dimittere. s3 nõ oportz oĩa ꝑ-
fectionis opa statĩ opari. Exẽplũ de volenti-
b⁹ bestias aliq̃ docere oportet q̃ cũ magno
conatu opent̃ ꝯtra naturalẽ inclinationem
vt q̃ vult canez docere ãbulare duob⁹ pedi-
bus. Tertia regula est int̃ oĩa maxĩe ẽ dele-
ctatio et delectabile q̃dcũq3 cauendũ. Rõ ẽ
q2 naturalr̃ ad delectabilia inclinamur ꝛ ta-
lia appetitui ꝑposita statĩ placẽt. ꝛ sic ꝯcupi-
scentia si p̾sentant̃ mala. statĩ mouet̃. volun-
tas curuat̃. ꝛ rõ cecat̃. Sicut etiã exẽpli grã
ꝑ exteriora munera iudicia iustoꝝ ꝑuertun-
tur. Ita etiã ꝑ delectationẽ q̃ h3 spẽm interi-
oris muneris siliter fieri p̃t facilr̃. Et differt
illa regula a secunda. quia secũda sumitur
penes id q̃d ẽ ꝓpriũ vnicuiq3. sed ista tertia
penes id q̃d oib⁹ ꝯuenit. Quarta regula
ẽ. vt q̃s ꝯsideret supabũdãtiã ꝛ defectũ q̃ op-
ponunt̃ v̾tuti. ꝛ ꝑpẽdat q̃lia sint et q̃3 mala
sint pctã. ꝛ sic facil⁹ mediũ virtutis diliget
ꝛ mediũ ĩueniet v̾tutis. ¶ Tertio q̃ fu-
giẽda sint delectabilia mũdi docet loc⁹ in q̃
sum⁹ vallis miserie ꝛ lachrymarũ. Nõ eñ s3
Aug. de⁹ eiecit hoiem de ꝑadiso vt h̃ ꝑadi-
sum habeat. s3 vt laborem⁹ ꝛ ĩ sudore vult⁹
cũ Adam vescamur pane. ꝛ cũ Eua erum-
nas patiamur. vt h̃ mereamur eĩnũ gaudiũ

hic enim iuxta sũt meror et gaudiũ. in celo solũ gaudiũ. sz in inferno tãtũ pena. Quarto idẽ docet tps. Nã sm Bern. Uniuersũz tps ẽ penitẽtie et vigilia qdã solẽnitatis magni sabbati in celo. vigilia aũt exigit ieiuniũ et tribulationẽ. Quinto idẽ docet exẽplũ christi q̃ p oĩa elegit. sm Bern. penosa opa et virtuosa. vt ptz i ei⁹ paupertate multiplici quã habuit nascendo. cõuersãdo. moriẽdo. Ego inqt ps. Mendic⁹ sũ et paup. qd sm glo. ibi ad lrãm de christi persona dixit. Do inqt glo. christ⁹ dicit de se in psona sua. Sexto idẽ docẽt exẽpla scõr veteris et noui testamenti multiplicia Heb. xi. Circuierũt in melotis. in pellib⁹ caprinis egentes angustiati. afflicti. quib⁹ dign⁹ nõ erat mũdus. Septimo docẽt idẽ nocumẽta que oĩbus ex voluptatib⁹ puenerũt vt patz in Eua circa esũ phibitũ. De salomone q̃ in fatuus mortuus ẽ. De Dauid et Samsone et de multis aliis. Octauo idẽ docẽt penurie cõfratr christianor. Quot enĩ sũt vidue tribulate. pau pes. egẽtes. deuoti. tẽptati. laborib⁹. pssi. capti. et siles. qb⁹ cõpati deberem⁹ nõ inanit vo gaudere. Un Bern. Nõ decz christianũ delitias q̃rere cũ sciat christũ in tot mẽbris suis necessitatẽ hrẽ. Nono docẽt illor voluptatũ breuitas. labor. et per cõtraria mixtio. Un Boeti⁹ d cõsola. O quantis amaritudinib⁹ hũana felicitas respsa ẽ. vez q nemo sine cõsolatiõe diu pseuerare põt. Conari ergo dbem⁹ vt delectemur de spe celestis prie. de dei pprietatibus. vicz bonitate misericordia. et hmõi. de christi pfectiõib⁹. de suis bñficiis. d vtutib⁹ et aliis. sz ulld ps. Delectare i dño et dabit tibi petitiões cordis tui. Et sm illd apli. Phil. iiij. Gaudete i dño sp iterz dico gaudete. modestia vrã nota sit. &c.

Decimum preceptum Capitulũ. I.

Non concupisces rez primi tui. nõ domũ. nõ agrũ nõ huũ. nõ ancillaz. nõ bouẽ. nõ asinũ. nõ vniuersa q̃ illius sunt Exo. xx. et Deut. v. Illd ẽ decimũ mãdatum. A De q̃ tria pncipalit sũt videda. Primo quõ dz itelligi. Scdo de mandatis dubia q̃dã soluẽt. Tertio videbit de pena trãsgredientiũ pfata mãdata. Pro intellectu primi notãdũ pmo sic dictũ ẽ pcedenti pcepto. ita suo modo hic ẽ. q pmi mot⁹ cõcupiẽ rei aliene. put cõsistũt infra limites sensualitatis siue vt puenitũt totalit deliberatiõ rõnis. et nullo modo a volũtate depẽdent. nõ phibẽtur aliquo mãdato. nec vllo modo sũt pctã sz volũtatis deliberatu⁹ cõsensus in dãnificatiõnẽ primi p illicitã vsurpatiõnẽ tpaliũ bonor ei⁹ phibet plnimo isto mãdato B

Scdo notãdũ q sicut aliene mulieris cõcupiã ad actũ venereũ põt dnplr cõsiderari vt pcedẽti mãdato etiã tactũ ẽ. Ita silit cõcupiscẽtia rei aliene a primo põt duplr cõsiderari. Uno modo put ex ea orit et causat exterior act⁹ illicite sibi vsurpãdi rẽ primi sui siue rẽ alienã. et illa cõcupiã phibet eadẽ phibitiõne q̃ phibet act⁹ ei⁹ exterior. vicz septio pcepto. Nõ furtũ facies. Alio modo interior illa volũtatis cõcupiã deliberata cõsiderat in quãtũ ex ea nõ seqt act⁹ exterior vsurpãdi sibi rẽ alienã. q2 forte timet. verecũdat. aut nõ hz oportũitatẽ. et ne q̃s illã cõcupiã z iteriorẽ solã sine exteriori actu eã cõmitẽs crederet n ee peccatũ. ipsã dñs speali pcepto phibuit scz decimo. Nõ cõcupisces rẽ primi tui. Cuz igit i septio pcepto sint mlti modi iniuste hominẽ dãnificãdi p exteriorẽ tpaliũ illicitam vsurpatiõez suor. vt ibi dictũ fuit. ptz etiã q̃t et q̃z mltiplicia sint pctã qb⁹ cõ hoc decimuz mãdatũ trãsgredimur. q2 sũt oĩs dliberata volũtõ furti vl rapiẽ et siliuz. vbi tñ nõ seqt exterior furãdi aut rapiẽdi act⁹. Et sic etiã itelligat d mltiplicib⁹ aliis hmõi cõcupiscẽtiis volũtariis et dliberatis e⁹ cõsẽsib⁹ i illes iniustas pri dãnificatiões. q̃ tñ n iplent ope exteriori.

Tertio notãd q pncipalit h auaricia iteriorphibet. q̃ ẽ inordinat⁹ amor hñdi tpalia. De q̃ habet circa pncipiũ septimi mãdati. Si q̃s ãt videret hõa extiora i cura alicui⁹ diuitis. et talia hmõi. et nollet ea hrẽ contra

dei mandatū. nec ꝯtra primi bonum. ſʒ deſi
deraret eã nō īordiate ꝛ feruide. nō ꝑpť hoc
oporteret eū ꝯ hoc mãdatuʒ egiſſe. ſʒ tñ affe
ctiones tales ſūt inutiles ĩ nidū ꝛ ocioſe. d' qui
bꝰ Seneca dicit Cū oīa edificaueris vacuꝰ
remanebis ¶ Quo ad ſecūdū ṗncipa
le primo dubitať circa decalogū. Utrū veni
ale peccatū poſſit fieri mortale. Rñ. ſʒ Tho.
j.ij.q.lxxxviij. ṗmo notãdo differētiã peccati
mortalis a veniali. et qũo fit aliqđ mortale
tripľr. Sic q̃dē differunt veniale et mortale
peccatū. Nã qñ voluntas ferť ĩ aliqđ qđ ſm
ſe repugnat charitati p quã hō ordinať ĩ vl
timū finē. peccatū ex ſua ſpē. genere ſeu obie
cto habʒ q ſit mortale. ſiue ſit ꝯtra dilectōeʒ
dei. ſic blaſphemia. piuriū. ꝛ hmōi. Siue cō
tra dilectōnē primi. ſicut adulteriū ꝛ ſimilia
Qñcūqʒ vō voluntas peccãtis ferť in illđ qđ
in ſe ꝯtinet quãdã inordiationē. nō tñ ꝯtra
nať dilectiōi dei ꝛ primi. ſicut vbū ocioſū. ri
ſus ſupfluꝰ. ꝛ alia hmōi. ella ſūt pctã venia
lia ex ſuo genere. ſʒ qꝛ actꝰ morales recipiūt
rōnē mali et boni. nō ſolū ex obiecto ſʒ etiaʒ
ex aliq̃ diſpoſitiōe agēns. cōtingit qñʒ q illđ
qđ ē peccatū veniale ex genere rōne ſui obie
cti fit mortale ex pte agētis. vel qꝛ ĩ eo ꝯſtitu
it finē vltimū. vľ q ordinat ipſū ad aliquod
qđ ē peccatū mortale ex genere. puta cuʒ q̃s
ordinat vbū iocoſū ad adulteriū cōmitten
dū. Siliť etiã ex pte agentis ꝯtingit q aliqđ
peccatū qđ ex ſuo genē ē mortale fit veniale
ꝑpť hoc q actꝰ ē ĩpfectꝰ. i. nō deliberatꝰ rōne
q̃ ē ṗncipiū ꝑpriū mali actꝰ. Scđo notat
q peccatū veniale poſſe fieri mortale tripľr
pt ꝯtingere. Pmo q vnꝰ ꝛ idē actꝰ numero ṗ
mo ſit peccatū veniale. ꝛ pꝰea mortale. ſʒ h
ē c nō pt. qꝛ ṗncipalr̃ peccatū ꝯſiſtit in actu
volũtatis. ſicut et q̃libʒ actꝰ moralis. vñ nō
dr̃ vnꝰ actꝰ moralis ſi voluntas mutet. q̃zuis
etiã actio ſm naturã ſit ꝯtinua. Si aūt volū
tas ñ mutet nō pt eē q đ veniali fiat morta
le. Scđo modo pt ĩtelligi vt id q ē veiale ex
genere. fiat mortale. ꝛ hoc q̃dē poſſibile ē in
quãtū ĩ eo ꝯſtituiť finis. vľ ĩquãtū refert ad
mortale peccatū ſicut ad finē. vt dictū ē Ter
tio modo pt ĩtelligi ita q multa pctã venialia
ꝯſtituãt vnū peccatū mortale. qđ dupľr pt
ĩtelligi. Pmo q ex multis pctis veialibꝰ ĩtegli
ter ꝯſtituať vnū peccatū mortale. ꝛ illđ falſū
ē. qꝛ oīa pctã venialia mōi nō pñt hrē tãtū d'
reatu. d' pena dãni. nec ſenſꝰ. q̃ntū vnū mor
tale hʒ. Reatꝰ ei pcti mortaľ ē eternꝰ. veniaľ
vō tpaneꝰ. Mortale mereť carētiã diuie viſi
onis ꝑpetuã. nō aūt ſic veniale. Mortale eti
am mereť vmē ꝯſcie ꝑpetuū. nō veniale. ĩnē
q̃ oīa nulla ē ꝑportio. Alio modo pt ĩtelligi
q multa pctã venialia faciunt vnū mortale
diſpoſitiue. et ſic verū ē. qꝛ q̃ peccat venialiter
ex genere e pterminut aliquē ordinē. et ex hoc
q ꝯſueuit voluntatē ſuã ĩ minorbꝰ debito ordi
ni ñ ſubijcere. diſponiť ad hoc q etiã volunta
tē ſuã nō ſubijciat ordini vltimi finis eligen
do id qđ ē peccatū mortale ex genere. Et ſic
libido peccãdi introduciť p actꝰ veniales vt
prīu pat faciľ ĩ mortale. Ex qbꝰ ꝛ alijs ſu pra
j. ꝛ iiij. pceptis poſitis ꝛ ĩ nono. ptʒ q ex veni
ali pt fieri mortale q̃ntupľr. Pmo qñ ĩ veni
ali ꝯſtitueret finis. Scđo qñ veniale ordina
ref ĩ mortalē actū. Tertō qñ veniale fit ꝯtra
ꝯſciaʒ diffinitiue iudicãtē aliqđ eē mortale.
vľ ꝯtra ꝯſciaʒ vehemēť dictãtē vľ dubitãtē. ꝛ
plã argumēta hñtē q ſit mortale. q̃ʒ q ſit ve
niale. Quarto qñ veniale diſponit ad mor
tale ſiue fiat pgreſſus ĩ moroſaʒ delectatōeʒ
ſiue ex diſpoſitiōe maloꝝ habituū. Quito
quãdo fit ex cōtemptu grauī. De his intelli
git Augꝰ. dicēs. Nullum peccatū eſt adeo
veniale quin dū placeat. ſupple vno ex q̃nqʒ
modorū fiat mortale. ¶ Dubitatur
ſecūdo quot mala faciat peccatum veniale
Rñ. q. xj. Pmo ad penã obligat aut eter
nam. ſi q̃s cuʒ eo dãnať ſm Tho. aut purga
toriam. ſi hic nō ſatiſfacit. aut temporalē hic
faciēdã. Scđo maculã quãdã cauſat in aīa
vt tactū ē ſupra pcepto. ix. ca. ij. F. quã etiam
purgatoriū ſm Tho. hʒ delere. Tertō feruo
rē charitatiſ minuit. ſic aqua igni ĩiecta. licʒ
nō extinguat. tñ feruorē mĩuit. Quarto po
tētias aīe laſſat ĩ bōis opibꝰ. ſic qñ pōit onꝰ
ſup equū minus pmpte ambulat. Quinto
a glīa retardat. oportet enī vt minimꝰ qua
drãs pcti venialis ſoluať hic vel in purgato

rio.vel ꝑ indulgẽtias. Sexto bona patrie ce
lestis diminuit.non q̄d ẽ ea q̄ ibi habem⁹ re
posita ex merito.sȝ q̄ deberent opib⁹ q̄ veni
alia faciendo omisim⁹. Venialit naqȝ pec
cādo nō deo seruim⁹ nec meremur.sȝ deme
remur. Septimo occasiões sunt ad morta
lia pctā facienda. Octauo q̄etē mētis in deū
tollūt ꝛ spūalem dulcedinem ac deū a nobis
alienāt aliqualr̄.qꝛ ī mūdo ꝑ venialia dele
ctamur. Nono grāȝ scīspūs interdū fugāt.
quā dedisset si nō venialib⁹ pctīs nr̄e volu
ptati satisfecissem⁹. Decimo scādalizāt p̄xi
mū. Undecimo in demeritū accidētale ia
ctāt aīaȝ vt q̄ docuit ioca venialia p̄ceps
fiet alteri⁹ pctī. E Quo ad tertiū p̄nci
pale mirant q̄dā et murmurāt. Cur de⁹ mi
sericordissim⁹ ꝓ vni⁹ trāsgressiōe mandati
nō deleta ꝑ pniam puniat ꝑpetua dānatōe
ſm Jacobi apl̄i sniam. cū tn̄ q̄dā pctā taȝ ci
to fiāt ꝛ breuit. Rn̄. q̄ dei de hoc r̄onabilissi
ma snia apparet iusta ex nouē ꝯsideratōib⁹
sūptis ex natā pctōꝝ. Dicit enī btūs Aug.
xxi.li.de ciui.dei. Null⁹ exīstit gēnliuȝ legis
latoꝝ q̄ cēseret.tā cito nocētū finiēda ē tor
mēta q̄ȝ cito factū ē hoīcidiū vel adulteriū
vel sacrilegiū vel q̄dlibȝ aliud scel⁹ nō tpis
lōgitudine sȝ iniq̄tatis ꝛ ipietatis magnitu
dine metiēduȝ ē. Hec ibi. ꝛ pl̄a ibi de hoc po
nit et ꝯcludit. q̄ nihil irrōnabile pt occurre
re hoī. si de⁹ cui⁹ ineffabilis ē iusticia ꝓ pec
cato breui tpe cōmisso det longe durātiōis
supplicū. aut etiā eternā infligat penā. talia
enī egre ferētes nō ꝯsiderāt maliciā et nocu
mētū pctī mortalis. Qd ſm Guil. pisi. in de
fide et legib⁹. multis reb⁹ cōparat. Primo
ē vulneratio spūalis aīe. Jō ps. Libera me
de sanguinib⁹ ꝛc. Sicut enī nemo mirat q̄
ex breui vulneratiōe corꝑali q̄s ꝑpetue cor
porali vita ꝑ morte ꝑuat. Sic nec miret q̄ ꝑ
mortale crimē q̄s eternalit corā deo mane
at mortu⁹. Scd̄o peccatū mortale ē q̄dā
casus in ꝓfundū volūtari⁹. De q̄ chrūs⁹ ait
Math.xvi. Cec⁹ aūt si ceco ducatū p̄stat
ambo ī foueam cadūt. sȝ ictu oculi q̄s sep
cipitare pōt in foueā quā ꝓprio conatu nū
q̄ȝ exire pt. Tertio peccatū mortale ē trās
gressio p̄cepti sub morte indicta. ſm illud
Math.xix. Si vis ad vitā ingredi suā mā
data. sȝ null⁹ mirat q̄ ꝓ trāsgressione huma
narū legū tpane efficiāt. fur. latro. ꝛ alij male
factores reipublice eternalit puniunt suspē
dio vel tormēto silī. Un̄ ſm Aug. vbi ꝓus.
octo penas ſm Tulliū leges malefactorib⁹
īfligūt. vicȝ dānū. vincula. vbera. talioēȝ. igno
miniā. exiliū. ſuitutē ꝛ mortē. ꝛ tn̄ quālibet
istaꝝ penaꝝ ꝯtingit ꝓ hoīes iuste ꝑpetuo ī
fligi ꝓ tpalit cōmisso. Cur ergo nō silr̄ ꝓ pec
cato mortali fieret. Quarto peccatū mor
tale ē ꝯtract⁹ q̄dā ꝛ emptio īfernaliū tormē
toꝝ. nec nō ꝛ vēditio q̄ ꝓcio breuis volupta
tis seipsū tā ī aīa q̄ȝ ī corꝑe vēdit īsania pctō
ris. Un̄ tales venūdati sūt vt facerēt malū
sic iij. Reg. xxi. dicit Helias ad Achab. Ve
nūdat⁹ es vt faceres malū. Nulli āt dubiū
q̄n ex vēditiōe ꝛ emptiōe quātūcūqȝ breui
tpe fiāt ius ꝑpetuū rei ēpte acq̄rit emptori
Quīto pctī mortalis ꝑpetratō ē lumīs
grē extinctio ꝛ lucerne q̄ lucet cognitiōe ꝛ ar
det amore. Cū āt nemo possit de se ista reac
cēdere ꝑpetue nisi chrūs⁹. ſm illd̄ Joh. p̄mo
Erat lux vā q̄ illūinat oēȝ hoīeȝ venientem ī
hūc mūdū. Jdarco ad illd̄ ꝑiculū se ꝓijciens
merito puniet ꝑpetuo. Sexto q̄cūqȝ ad
dit sup peccatū suū īpniam seu ꝯtumaciaȝ
addit d̄ iure etiā ꝛ penā. ꝛ iustissime q̄ā tn̄
durat in vno q̄qȝ dei iuria. tātū durare ī eo
dēȝ ꝛ pena. sȝ existes ī iferno sup pctō suo ad
dūt īpniam ꝛ ꝯtumaciā ꝑpetuo. ergo nō so
lū iuste ꝑpetuo puniūt extēsiue. sȝ etiā intēsi
ue de⁹ penā eoꝝ augere posset. Septīo
sȝ Aug. d̄ ci. dei. li. xvi. Dign⁹ ē pena eīa q̄
ī se puniuit bōa eīa. sȝ pctōꝛ mortal est huiōi.
qꝛ pctōꝛ ad ꝑpetuū ſuitiū grāꝝ actōis tenet
deo exhibēdū. de q̄libȝ mēbro vl̄ dono tā cor
poris q̄ȝ aīe. q̄d sibi de⁹ tā grōse ꝯtulit. hō aūt
oīa diabolo ꝑ peccatū tradit ꝛ deo recipit. er
go ꝑpetuo puniri dȝ. Si. n. ī huīana policia
q̄ furaī cappā. meret certā penā. q̄ furaī cētū
flore. maiorē meret. ergo q̄ ꝑpetuū cēsū deo
recipit q̄ dēbȝ ī mēbris aīe ꝛ corꝑis. ꝛ q̄uē ī
ꝑria lege deo reddere dēbere⁹ d̄ mēbroꝝ obse
quijs. semꝑ puniri debet. Octauo q̄ pec

cat in simplicē.primū eum ledendo alapa mereť aliquā penā.q̄ i pncipē.mereť maiorem.vt ẞ.v.eth.ergo q̄ in infinituȝ bonum peccat infinitā q̄dāmodo mereť penā.qlibȝ enī pctōr ē de qb⁹ ẞ in ps. Supra dorsum meū fabricauerūt pctōres.plongauerūt iniquitatē suā.ergo dn̄s iust⁹ cōcidet ceruices pctōꝝ semp. Nono q̄ p̄dit ex sua negligētia aliqd domi.exēpli grā.q̄ p̄dit florenū domini sui mereť certā penā.q̄ v̄o p̄dit decem florenos.pl⁹ demereť.ergo q̄ p̄dit infinituȝ bonū in infinitū puniri dȝ.vt pctōr facit.deus enī infinitū bonū ē.ꝛ nostꝝ ē p grāȝ ꝛ gloriā.ẞm illud Geñ.xv.vbi de⁹ ait ad Abraā: Ego ero merces tua magn̄ nimis.quā mercedem nobis tribuat qui solus cūctis bonis superabundat.

Capitulum.II.

Nunc uero prin

n cipaliter de penis transgrediētiū decalogū tractat⁹ erit de penis infernis.scȝ q̄s incurrūt trāsgressores p̄ceptoꝝ.vbi tria p̄ncipalit tractabunť. Primo d penis exteriorib⁹ dānatoꝝ sensibilib⁹. Scdo de penis interiorib⁹ eoꝝ. Tertiō d penis q̄s habēt respectu supioꝝ. A Quātū ad primū notandū.q dānatoꝝ hoīuȝ ab autēticis doctoribus ponunť q̄ttuordecim pene.ẞm q a diuersis creaturis exteri⁹ puniunt diuersimode.vt in quatuor elementis. Primo a terra q̄ ad locū inferni. Scdo ab aere.q̄ ad tenebras.Tertio ab igne. Quarto ab aq̄. Quinto ab oīb⁹ inūdi et elemētorū feculentijs. Deinde quo ad q̄nqȝ sensus. Sexto puniunť visu q̄ntuplr.scȝ q ad fletū fumū.obiecta dānatoꝝ hoīuȝ.et demonū.ꝛ p̄uationū oīuȝ delectabiliū luminū. Septimo auditu.q̄ ad clamoris pceptionē et blasphemias. Octauo gustu.q ad p̄uationem oīuȝ comestibiliū ꝛ potabiliuȝ. Nono olfactu.q̄ ad p̄sentiā sulphureoꝝ corpuȝ. Decio tactu q̄druplr.scȝ ignis ꝛ dīne ptātis.ac demoniace.ꝛ stridore dentiū. Undecimo p oppposita gloriosis dotib⁹. Duodecimo p opposita aureolaꝝ. Tertiodecio p societatem pessimoꝝ. Quartodecimo p̄uatiōe humanitatis christi. B Prima pena ē loc⁹ infernalis. Est aūt duplex infern⁹ ẞm Greḡ. iiij.dialogo. Prim⁹ ē vniuersalis.ꝛ ē in media cōcauitate ťre latissim⁹ et pfundissimus orbicularis.ꝛ ignobilissim⁹ ac ppetue duratur⁹. Q̄ȝ infern⁹ sit pbať scripťa.phia ꝛ poetria. Scriptura p illud Math.xxv. Ite maledicti in ignē eternū. Et in symbolo Athanasij. Qui v̄o mala egerūt ibūt i ignē eternū. ps. Qui eripuit aiam meā ex inferno inferiori. Phia idē dicit. Nā Socrates in li.q̄ ẞ phedron Platonis.postq̄ȝ nominauit grādes pctōres.sic cōcludit. Hos cōpetens equidē porta iacit in tartaꝝ.vn̄ nūq̄ȝ exibūt. Poete silit vt Uirgili⁹ i georgicis ꝛ plures alij.q̄ ponūt ibi fluuios infernales ꝛ horrenda. Hic infern⁹ cū suo igne a p̄ncipio mūdi pat⁹ ē a deo. Un̄ Math.xxv. Ite maledicti in ignē eternū q̄ pat⁹ ē ꝛc. Et Esa. xxx. Parata ē ab heri tophet a rege.para est glo.ab heri.i.ab initio.tophet.i.vallis gebenne. Sȝ quare de⁹ infernū fecit. Rn̄. De⁹ palaciū habȝ ac regnuȝ vniuersi.in q̄ q2 multi sunt malefactores.cōgruētissimū fuit vt iustissimus carcerē haberet p talib⁹.vicȝ infernū. Scdo q̄rit q̄re ē sub ťra. Rn̄.p̄mo.q2 iustū ē vt pessimi maxie distēt ab optimis i patria.vicȝ a btīs.scȝ ẞ sit p mediū ťra ťrā. Secūdo ꝯgruū ē ea rōne ppť ignobilitatē loci.vicȝ vt ignobilissim⁹ locus a nobilissimo vicȝ celo maxie distet. Tertio rōne affectus vt q̄ ẞ ťrena p̄ dō coluerūt ppetue i ťra claudāť. ps. Abbesit i ťra venť noster. Alt⁹ infern⁹ ē ptic'laris q̄rūdā añ diē iudicij.q̄ postmodū i iferiorē infernū detrudēť. Sūt ei sup ťrā q̄dā loca patētia.vbi dānatoꝝ aīe luūt penas vt ethna ꝛ olle vulcani.i.ẞ Isid.li.xij. etymo.sūt mōtes ardētes pleni sulphureis flāmis ꝛ bombilib⁹.q2 i illib⁹ ẞ poetas dicebať hītare de⁹ quē vocabāt vulcanū.scȝ reuera diabol⁹ ibi hītat cū suis. De istis ptic'larib⁹ ifernis narrat Greḡ.etiam.iiij.dialogo. Prio q heremita scūs in insula lypparis vidit aīaȝ Theodorici regis in ollaȝ vulcani ibidē piectam.p deuotos vicȝ Johannem

papã et Simachũ patriciũ q̃s p̄fat⁹ rex pus
iniuste occiderat. Secũdo narrat de q̃dã ro-
mano in extremis laborãti cui apparuit na-
uis parata q̃ ipe̅ ⁊ q̃dã viam suã dducẽdi erãt
in siciliã. Vñ Greg. ibi addit cãm hoȝ loco-
rũ dicẽs. Q͂ vo ille monẽs se ad siciliã ducẽ-
dũ testat⁹ ẽ. q̃d aliud sentire põt. nisi q̄ p̄ ce-
teris locis in cuius terre insulis eructuanti
igne tormẽtoȝ olle patuerũt. q̄ vt solẽt nar-
rare q̃ nouerunt laxans q̃tidie finib⁹ excre-
scũt. vt inũdi īmino appropinquãte q̄n cer-
tũ ẽ illuc ampli⁹ exurẽdos colligi. quãto et
eadẽ tormẽtoȝ loca ampli⁹ videant aperta
q̃d oĩpotẽs deus ad correctionẽ viuẽtiũ in
hoc mũdo voluit oñdi. vt mentes infideliũ
qui inferni tormẽta ẽẽ nõ credũt. tormento-
rũ loca videãt. q̃ audita credere recusãt. Eã-
dem cãm assignat Guil. pisieñ. de vniuerso
pte. i. ca. xlvij. vbi etiã dicit. q̄ in p̄fata insula
sicilie ignis p̄noiat⁹ viuoȝ intolerabilit̃ cru-
ciat aĩas appropinquãtiũ sibi ⁊ tñ corpa nõ
ledit. ℭ Secũda pena sũt tenebre exte-
riores. Vñ Matth. xxij. Ligatis manib⁹ et
pedib⁹ pijcite eũ ī tenebras exteriores. Ubi
notãdũ sm̃ Tho. in. iiij. dist. vlt. q̄ triplici de
causa erũt ⁊ sũt in inferno tenebre. Unõ sic
dicit. Dispositio inferni erit talis put maxi-
me miserie dãnatorũ cõuenit vel competit.
Vñ sm̃ hoc sũt ibi lux et tenebre put maxĩe
spectat ad miseriã damnatoȝ. Ipsa ãt visio
sm̃ se delectabilis ẽ. Prio enim methaphisice
dr̃. q̄ sensus oculoȝ ẽ maxĩe diligibilis eo q̄
p ipsũ plura cognoscim⁹. Sȝ p accidẽs con-
tingit visionẽ eẽ afflictiuã in quãtũ videm⁹
aliq̃ nobis nociua vl̃ volũtati nr̃e repugnã-
tia. Jõ in inferno hoc modo debet ẽẽ loc⁹ di-
sposit⁹ ad videndũ sm̃ lucẽ et tenebras q̄ ni-
hil ibi pspicue videat̃ sȝ solũmodo sub q̃daȝ
vmbrositate videant̃ illa q̃ afflictionẽ cordi
ingerere pñt. Jdcirco btũs Greg. in moral.
li. ix. sup illo v̄bo. In inferno null⁹ ordo. sed
sempitern⁹ horror inhabitat dicit. Quãuis
ignis illic ad ꝯsolatõnẽ nõ luceat tñ vt mag̃
torqueat ad aliq̃d lucet. nã seq̃ces q̃s secũ
traxerũt de mũdo reprobi. flãma illucescente
visuri sũt. Et sil̃r sup illud ps. Uox dñi inter-

cidẽtis flãmã ignis dicit Basili⁹. q̄ v̄tute dei
sepabit̃ claritas ignis ab ei⁹ v̄tute adustiua
⁊ cedet in gaudiũ sanctoȝ. ⁊ vstiuũ ignis ī
tormẽtũ dãnatoȝ. Vñ simplr̃ loc⁹ ẽ tenebro-
sus. sȝ m̄ ex diuina dispositõe ẽ ibi aliq̃d lumi-
nis quãtũ sufficit ad videdũ illa q̃ aĩam tor-
quere pñt. Et ad hoc satisfacit naturalis situs
loci. q̄ī ī re medio vbi īfern⁹ ponit̃ nõ pt ẽẽ
ignis nisi feculent⁹ ⁊ turbid⁹ ⁊ quasi fumo-
sus. Quidã tñ tenebraȝ haȝ cãm assignant
ex cõmassatõe et cõpssiõe corpoȝ dãnatoȝ
q̄ ppt̃ multitudinẽ ita replebũt locũ īferni q̄
nihil ibi de aere remanebit. ⁊ sic non erit ibi
aliq̃d de diaphoneitate q̃d possit ẽẽ subiectũ
lucis. nisi oculi dãnatoȝ q̃ erũt obtenebrati
h̄ Tho. Cui ꝯcordat ps. Sicut oues ī īfer-
no positi sũt mors depascet eos. B
Tertia pena ẽ calor sũm⁹ p ignẽ. Unde
Matth. xxv. Ite maledicti in ignẽ eĩnũ. Et
Deut. xxxij. dicit Moyses. Ignis succẽsus
ẽ ī furore meo. i. a p̄ncipio mũdi. p̄mo cõtra
demones. ⁊ ardebit vsq̃ȝ ad inferni nouissi-
ma. deuorabitq̃ȝ trã. i. terrenos cũ germĩe suo
⁊ fũdamẽta montiũ. i. supbos cõburet. Hic
ignis vt dicit Alb. sup Prouerb. vlt. de mu-
liere forti. vret interi⁹ aĩaȝ et exteri⁹ corpus
Qui ignis ī imẽsũ ẽ calidior nr̃õ igne. Hic
ignis vt ī scd̃a pena dictũ ẽ calidissim⁹ ẽ. te-
nebrosus simplr̃ sm̃ q̃d lucid⁹ q̄ fumos⁹ et
v̄tute diuina ⁊ naturali acutissim⁹. Et Tho. ī
iiij. dis. xliiij. dicit. Ignis inferni corpore⁹ est
vt pbat Greg. iiij. dialogo. ⁊ maxĩe actu⁹ ẽ.
eiusdẽ q̃d ẽ spẽi cũ nr̃õ igne. sȝ hȝ pprietates
multas differentes a nostro. Tum quia suc-
censione non indiget nec lignis nutrit̃. Tũ
quia de⁹ eum regit. Vñ Esa. xxx. Flatus do-
mini sicut torrẽs sulphure⁹ succẽdẽs eam.
id est a deo ẽ accẽsus q̃ naturã ei⁹ instituit
nõ ab hoĩe. Ignis etiã ibi erit fortissime cali-
ditatis. q̄ calor ei⁹ erit vndiq̃ȝ ꝯgregat⁹ p-
pter frig⁹ ī re vndiq̃ȝ ipsũ circũstans. hec de
Tho. Quarta pena ẽ frigus p aquã. De
q̃ et p̄cedẽti pena dr̃ Job. xxiiij. Trãsibũt ab
aquis niuium ad calorem nimiũ. Et in ps.
Ignis sulphur et spiritus procellarum ps
calicis eorum. Et Tho. pro intellectu ho-

rū dicit vbi pri⁹ dist. vlt. Dānati trāsibūt ex
vehemētissimo calore ad vehemētissimū fri-
gus. sine hoc qꝫ i eis sit aliqḋ refrigeriū. ⁊ qꝛ
eoꝝ passio ab exteriorib⁹ nō erit ꝑ spēs sēsibi-
les eo modo q̊ B. ꝫ ꝑ actiōes spūales ip̄mēt
formas sēsiuas. vn̄ seq̄t etiā sicut i febricitā-
tib⁹ stridor dentiū. De q̊ Lu. xiij. Et vt Alb.
vbi p⁹ dicit. Frig⁹ int⁹ ⁊ extra dānatos pse-
quit. Quīta pena ꝙ patient ab oībus ele-
mētoꝝ fetulentijs. Vn̄ Tho. vbi p⁹. Scđm
īquit Basiliū in vltima mūdi purgatōe fi-
et q̄dā sepatio in elemēts. vt q̊cquid ē puꝝ
⁊ nobile remaneat supi⁹ ad gliā btōꝝ. quic-
q̄d v̊o ē ignobile ⁊ fetulētū in īfernūꝫ pijciat
ad penā dānatoꝝ. vt sicut oīs creatura ðī ē
beatis materia gaudij. ita dānatis ex oībus
creaturis tormētū accrescat. ſm illud Sap.
v. Pugnabit cū illo orbis terraꝝ ꝯtra insen-
satos. hoc eī diuine iusticie cōpetit. vt sicut
ab vno recedētes ꝑ peccatū ī reb⁹ materia-
lib⁹ q̄ sūt multa ⁊ varia finē suū ꝯstituerūt.
ita etiā materialib⁹ affligant ex multis. ¶
Sexto punient q̊ ad visū mltiplicit. Fle-
tu p̄mo. Vn̄ de Lu. xiij. Ligatis pedibus ⁊c.
Qualis aūt flet⁹ i damnatis eē possit. docet
Alb. sup eodē. In fletu iquit p̄mo ē ꝯstrictō
cordis ex tristicia et sensu pene. Scđm ē cō-
strictio pānniculoꝝ cerebri. pueniēs ex cordis
ꝯstrictiōe. qꝛ pānniculi cerebri ꝑ telas neruos
⁊ venas ꝯtinuāt ad coꝛ. ⁊ cū coꝛ extremita-
tes suoꝝ vētriculoꝝ ꝯstringit. tūc ꝯtrahunt
pānniculi cerebri ⁊ alia mēbra in q̄ pānniculi
nerui ⁊ vene diffūdunt. Ex q̊ tertio seq̄t inor-
dinata distractio figure ⁊ sit⁹ in facie. Hec
tria sūt in fletu infernali. Quartū aūt nō. vi-
delicet effusio lachrymaꝝ q̄ hic solū bꝫ locū
Et Tho. vbi ꝑus sic dicit. In fletu corporali
duo inueniunt q̊ꝛ vnū ē lachrymaꝝ resolu-
tio ⁊ q̄ātū ad hoc flet⁹ corpalis ī dānatis
eē nō pt. qꝛ p⁹ diē iudicij q̄escēte motu p̄mi
mobilis. nō erit aliq̄ generatio vł corruptō
vel corpalis alteratio. In lachrymaꝝ aūt ge-
neratione oportꝫ illi⁹ humoris eē generati-
onē q ꝑ lachrymas distillat. vn̄ quātum ad
hoc ī dānatis corpal' flet⁹ eē nō pt. Aliḋ q̄d
inuenit ī fletu corpali ē q̄dā cōmotio ⁊ turba-
tio capitis ⁊ oculoꝝ. ⁊ q̄ntū ad hoc flet⁹ esse
pōt ī dānatis p⁹ resurrectionē. Corpa enīꝫ
dānatoꝝ nō solū ab exteriori affligēt. ꝫ etiā
ab interiori. ſm q corp⁹ immutat ad passionē
aīe in bonū ⁊ malū. ⁊ q̄ātū ad hoc flet⁹ car-
nis resurrectionē indicat ⁊ rñdet delectatōi
culpe q̄ fuit ī aīa ⁊ corpe. Oculi etiā punien-
tur fumo. vt ī scđa pena tactū ē de obiecto q̊
corpa dānatoꝝ multū punient. qꝛ ipa erūt
colore. ⁊ turbatōe faciei ⁊ stridore dētiū. pri-
uabunt etiā lūmine solis. lune. stellaꝝ. diei. et
alioꝝ. ¶ Septimo punient auditu ꝑ cla-
mores puntoꝝ lachrymabilissimos. ⁊ blas-
phemias eoꝝ. Vn̄ dicit Tho. iiij. d. q. xiij. Cre-
dibile ē ꝙ p⁹ resurrectiōeꝫ ī dānatis erit vo-
calis blasphemia sicut ī scīs vocalis laus ðī
⁊ de interiori blasphemia nulli dubiū. Vn̄
de vtraqꝫ ðr Apoc. xvj. Estuauerunt hoīes
estu magno ⁊ blasphemauerūt nomē ðī ha-
bētis ptātē sup has plagas. Et Tho. vbi p⁹
idē ondit. Ad rōnē ēi q̄t blasphēie ꝑtinet dete-
statio diuine bonitatis. Illi aūt q̄ sūt ī iferno re-
tinebūt puersā voluntatē auersā a dei iusti-
cia. in hoc ꝙ diligūt ea in q̄b⁹ puniunt ⁊ vel-
lēt eis vti si possent. ⁊ odiūt penas q̄ ꝓ hmōi
pctis infligunt. Talis igit detestatio diuie
iusticie ē interiori ī eis blasphemia cordis. ex
q̄ exterior blasphemia seq̄ pt. ¶ Octa-
uo puniunt gustu quoad ꝑuatione oīum
delectabiliū potuū et ciborū. Vn̄ de Lu. xvj
Diues in inferno ait. Mitte lazaꝝ vt intin-
gat extremum digiti sui in aquaꝫ vt refrige-
ret linguam meā. Sed nemo habebit cum
eo dē quod desiderat. Ex q̊ ſm Greg̃. elicitur
ꝙ in illis mēbris peccatores in inferno plus
punient in quibus plus peccauerūt. vt cho-
rizantes in pedibus. tangētes luxuriosa ibi-
dem. luxuriosi in genitalibus ⁊c. ¶ Nono
puniunt in olfactu. Verisimilius eni putat
a doctorib⁹ vt tactum ē in quinta pena par-
tim p⁹ iudicium infern⁹ replend⁹ est īmun-
dicijs. spurcicijs. sterquilinijs et ceteris pe-
nosis abominatōib⁹ q̄s peccatū fecit ex ele-
mētis generari. idcirco vt hoīes q̄ ī hac vita
florib⁹ elemētoꝝ ī optimis effectib⁹ ⁊ fructi-
bus abusi fuerūt. vilissimis eorūdē fecib⁹ et

sterquilinijs punient. Quis igit estimare
possit. dicit Henricus de hassia sup Gen.
abominatoem infernaliu flamaru sulphu-
reu ac fetore eaz. que si extrent infernu cor
rumperent totu elementare globu. no ergo
nuc exibit nec post. sed reflectet ex toto ꝯca
uo inferni ⁊ terre. Declarat illud Alb. in d
muliere forti. allegas illud Job. xvij. Pu-
tredini dixi. pater meus es. mat mea ⁊ soror
mea vmibus. Non tn̄ quit fiet fetor exhalati
one alicuius putredinis. qꝛ no putrescunt
ibi corpa. sed ignobilitas illa ibi ꝯgregata
dicit putredo. ⁊ puncture penaꝝ vermes.
Vn̄ Sap. v. Pugnabit cu illo orbis terra
ru ꝯtra insensatos. i. q̄tuor elemeta. terra
artado. ignis vrendo. aer obscurando. ⁊ aq̄ in
frigidando. qcquid enī ignobile e in elemen
tis ifernus deglutiet. Decimo punient
tactu ignis acerbissimi ⁊ a diuina iusticia
intra ⁊ extra medullas cremantea demoi-
bus torquentibus. a codenatis copatietib⁹.
vt tactu est prim scda pena. Vn̄ Chrys. dic
de repatoe lapsi ad Adamanticu. q acerbi
tate huius ignis nulla lingua explicare vꝫ
H Undecio punient ꝯposita dotib⁹
beatoꝝ. Corpa enī eoꝝ erut qdruplici mi-
sera. Primo deformia Est aut fm Tho. in
iiij. dis. xliiij. duplex deformitas. Una ex de-
fectu alic⁹ mebri. ⁊ tali si nullo danatoꝝ erit
vt nulli dubiu e. qꝛ oes integris mebris re-
surget. Alia est deformitas ex idebita priu
dispositoe in q̄litatibus quide. vt febre vel
podogra. ⁊ hmoi. nec talis deformitas i da
natis erit. sed corpa eoꝝ erut sensibilissima
et viuacia. qꝛ nisi sic tuc minus sentiret ma
la pene i inferno. sicut etia si mutilati rema
neret. qd no ꝯcedit. Sut igit deformes de-
fectibus illis q ex naturalib⁹ pncipijs i hu-
mano corpe naturalit ꝯsequunt. vt e pode
rositas. tarditas. passibilitas. ⁊ opacitas.
palliditas. ⁊ hmoi. Vn̄ q. vlt. dicit. q corpa
danatoꝝ erut turpissima. Scdo igit corpa
danatoꝝ erut passibilia valde Tu fm Tho.
vbi pns. qꝛ integra mebris. Tu qꝛ carentia i
pceptibilib⁹ morbis Tu qꝛ diuina iusticia
reget i eis materia ignis Tu etia qꝛ natura

eoꝝ est incorruptibilis. Passibilia enī erut
corpa eoꝝ. sed icorruptibilia. ⁊ spes caloris
q materialit sunt i igne recipient spualiter
in danato corpe. ⁊ sic ignis assimilabit sibi ea.
nec tn̄ cosumet ea. Propter q Apoc. ix. dr.
In dieb⁹ illis querut hoies morte ⁊ no inue
niet ea. ⁊ desiderabut mori ⁊ fugiet mors ab
eis. Tertio erunt poderosa ⁊ tarda. Sed
querit vtꝝ aliqn iam damnati infernu
exire possint hhoibus appendo. Rn̄. fm
Tho. in. iiij. dis. xlv. Danati exire pnt. ppria
iferni receptacula. fm dispositoem diuine
puidetie ⁊ aspectibus hoim appere. no tn̄
illud pnt ppria libertate. sed diuina puide-
tia ad eruditoem hoim ⁊ terrore. Silr qui
sut i purgatorio eadeꝝ rone. ⁊ vt suffragia pe
tat. sed q in celo sut pnt ppria libertate glie.
danati tn̄ secu miseria ferut Ite ibide addit
Quaius aut aie danatoꝝ pncipalit assint
vbi apparet. no tn̄ credendu e hoc semp acci-
dere. Aliqn enī hmoi apparitoes fiunt vel
in dormiedo vel i vigilado opatoe bonoꝝ
spuum vel maloꝝ ad instructoem vl dece-
ptoem viuentiu. Sicut etia viui hoies ali
qn alijs appent ⁊ eis multa dicut i somnijs
cu tn̄ costet eos no esse psentes. sicut Aug.
p multa exepla pbat li. de cura. p mortuis
ageda Quarto danati erut grossi ⁊ no sub
tiles. ⁊ sicut oues morbide i inferno posite
qs mors depascet. J Duodecima pe
na est deformitas qda opposita auree ⁊ au
reol. Vn̄ qda antiquus doctor sup. iiij. mo
uet hac questione. Cu roe actuu excellettiu
debeat aureola ad decore corpis ⁊ aie. vtꝝ
etia p actibus excelleter mal ⁊ turpibus de
beat ipsis malis ꝓ pena aliqd p modu de-
formitatis ⁊ turpitudis qd rndeat aureole
i bois ⁊ vius dicat luteola. Rn̄deri pt q sic
vt q da characteres sint q da deformitates
rndeant in qbusda danatis respectu aure-
olaꝝ i bonis. Vitiu ei sue peccatu oppoit
vtuti. Et sic aurea habet ppt vtute. ita lutea
ppt vitiu habebit. qd statim no pncipaliter
oppoit. sed illa vitia vbi no solu vius cor-
rupit. sed etia stat⁹ cui debeat aureola. ita
vitia demerent luteola. Vn̄ vbi gratia i ipsis

corruptoribus virginū Et silr in ipsis heretiçis q̄ fidē corrūpunt ī alijs. Et silr ibis q̄ p defensiōe sue erroris patiunt̄ mortē. Et ponunt̄ ille deformitates nō solū q̄ se aureol̄ p̄uauerūt male operando, sed q̄ etiā ī alios peccauerūt q̄ntū in se fuit eos videlz corrūpēdo Un̄ sic boni habebūt ī celo accidētale p̄miū. Ita ecōuerso mali añ iudiciū accidētale demeritū. ꝛ pº luteolā. De accidentali demerito dic Amb. q̄ pena Arrij nōdū adhuc finita. q̄ nescit q̄t p̄eū ruēt. Tredecima pena ē ppetua societas pessimoꝝ oīm demonū ꝛ hoīm. R Sz dubitat̄. vtrū ne ī iferno sit differētia locoꝝ in situ s̄m maioritatē penaꝝ ꝛ minoritatē. Rñ. q̄ sic. Un̄ Joh. xiiij. In domo patris mei mansiones multe sūt. ergo ꝛ silr in iferno Dicit etiam Tho. in. iiij. dis. xlv. Existentes inq̄t in inferno s̄m diuersitatē culpe diuersa sortiunt̄ ꝛ penā. ꝛ etiā s̄m q̄ grauioribꝰ peccātis irretiunt̄ dānati s̄m h̄ obscuriorē ꝛ p̄fundiorē locū obtinēt ī inferno. vñ ꝛ supiores in q̄bus minimū erat de rōe culpe. supmū ꝛ minus tenebrosum locū h̄nt oībus puniēdis. hec ille.

L Dubitat̄ scđo. vtꝝ eterna sapiā ī locis penaꝝ infernaliū hoīes silēs hic ī vitijs ad silia loca ī inferno puniēdos trāsmittat Rñ. s̄m Greg. iiij. dialo. q̄ sic. Un̄ Math. xiij. Tūc. in die iudicij dicet messoribꝰ Colligite zizania ꝛ ligate ea ī fasciculos ad cōburendū. Sup q̄ Greg. iiij. dialogo. Quid ē zizania in fasciculos ligare nisi cōpares pribus ī tormētis silibus sociare vt supbos cū supbis. luxuriosos cū luxuriosis. auaros cū auaris. fallaces cū fallacibꝰ. īfideles cū īfidelibus ꝛc. Cū ergo silēs ī culpa ad tormēta silia angeli ī locis penalibꝰ deputāt. q̄i zizanioꝝ fasciculos ad cōburendū ligāt. hec ille. Et sic erūt tot p̄riales ī inferno māsiōes q̄t p̄ncipalia vitia mortalia. Nec obstat illud Job. x. vbi dr̄. In iferno nullus ordo sz sempiternus horror ihabitat. q̄ s̄m Greg. ibidē intelligit̄ de interiōis directōe ꝛ recta opatōne. q̄ꝛ neutꝝ ibi erit. Et tñ Sap. viij. dr̄. Sapiā attingit a fine vsq3 ad finē fortit. et disponit oīa suauit. Decima q̄rta pena est p̄uatio sensatōis christi s̄m humanitatē. cuiꝰ pulcritudo ē sola q̄etatiua visus. cuiꝰ vox sola q̄etat auditū. odor olfactū. sapor gustū. ꝛ piunctio tactū. Un̄ in q̄libz q̄nq3 sensuū dānati tā interioꝝ q̄z exterioꝝ remanebit ppetua sitis q̄dā naturalis. q̄ in christi hūanitate nostre hūanitatis essentialis q̄dā btitudo p̄sistit. Cū igit̄ q̄nq3 sensꝰ sint q̄z q̄libet hūanitate christi p̄uabit̄. ꝛ q̄ntuplex sitis. p p̄ñs ī q̄nq3 potētijs sensuum erūt decē p̄riales pene sub h̄ mēbro p̄ncipali p̄phense. Et erūt p̄dicte pene tāto q̄ dāmno grauiores. q̄nto christi humanitas oīa sensibilia excedit in amenitate.

Capitulū. III.

Q Uo ad secūdū p̄ncipale d̄ interioribꝰ penis dānatoꝝ notādū q̄ q̄nq3 p̄ncipales penas dānati habebūt. ꝛ iā p̄tim h̄itū q̄ sūt Primo oīm q̄nq3 interioꝝ sensuū punitō q̄bus delectabilia subtrahent̄ ꝛ tristia p̄sentabunt̄ q̄ ad p̄cupiscibilē. Scđo q̄ ad irascibilē erit odiū ꝛ detestatio. Tertio ītellectꝰ obcecatio. Quarto v̄mis p̄sciē remorsus. Quinto peccati ꝛ īterioris blasphemie cōtinuatio. A Prima pena īterior erit ī q̄nq3 interioribꝰ sensibꝰ q̄ sūt. sensus cōis. imaginatiua. fātasia. estimatiua. ꝛ memoria sensitiua Nā p oculos īgredient̄ ad sensum cōem ea q̄ dicta sūt ī pena sexta. ꝛ sic p auditū q̄ in septima dicta sūt. ꝛ sic de alijs sensibꝰ. ꝛ p̄gregabunt̄ ī sensu cōi eū maxie cruciātia. Ad imaginatiuā q̄ h̄ infecta fuit pulcritudie mulieꝝ. veniēt amarissime eoꝝ imagines ꝛ p̄nie. vt dicat. vtinā vidissem p muliere serpētē. vtinā p ebrietate gustassez cinerē. p cātilenis audiuissē s̄monē. ꝛ sic de alijs Ad fantasiā veniēt horribiles visiōes Ad estimatiuā īdicibiles timores. puta cū viderit aliquē torq̄ri p demonē. statī timebit sibi affuturū eūdē dolorē. sic fit circa rotādos successiue. memoria sesitiua cogitabit de mal̄ male. ꝛ de celestibꝰ īfernaliter. Hec oīa p̄bant̄ p dictū Tho. i. iiij. dis. vlt. dicēns Sic ppī p̄fectā btitudinē sctōꝝ. nihil erit in

eis, q̄d nō sit gaudij materia. ita nihil erit i
dānatis q̄d nō sit eis materia ⁊ cā tristicie.
nec aliq̄d q̄d ad tristiciā ptinere possit dee
rit vt sit eoꝝ miseria ꝯsūmata. B Se
cūda pena iterioꝝ q̄ ad irascibilē erit odiū
oīm demonū. hoīm tā viuoꝝ q̄ȝ mortuoꝝ.
angeloꝝ ⁊ sanctoꝝ aīaꝝ. Unū sup illd̓ Esaie
xiiij. Surrexerūt ď solio oēs pncipes. dicit
glo. Solaciū ē maloꝝ multos habere soci
os penaꝝ. Jō Tho. vbi pˢus dic. Sic in bea
ti patria erit pfectissima charitas. ita in
dānans erit pfectissimū odiū. Unū sicut san
cti gaudebūt ď oībˀ bonis. ita mali de oībˀ
malis gaudebūt. ⁊ de oībˀ bonis dolebūt.
Unū ⁊ felicitas sācꝺoꝝ ꝯsiderata eos maxie
affliget. Unū Esa. xxvj. Uideāt ⁊ ꝯfundant
zelantes ppl'i. ⁊ ignis hostes tuos deuoret.
Unū vellēt oēs btōs esse dānatos. Tāta etiā
erit i dānatis inuidia q̄ ppinq̄ꝝ glie inuide
būt cū ipsi sunt i summa miseria. Et h̄ etiā h̄ī
i hac vita accidit crescēte inuidia. Sȝ tn̄ nu
nus inuidet ppiq̄s q̄ȝ alijs. ⁊ maior esset eoꝝ
pena si oēs ppinq̄ dānarent ⁊ alij saluaren
tur. q̄ȝ si aliq̄ ď suis ppinq̄s saluarent ⁊ alij
dānarent. Et tn̄ fuit q̄ diues petijt frēs suos
a dānatōe eripi. sciebat eī q̄ aliq̄ eripēt. ma
luisset tn̄ frēs suos cū alijs oībus dānari.
Quāuis aūt ex dānatoꝝ multitudie pena
singuloꝝ augeat tn̄ tātū supercrescit odiū
et inuidia q̄ magis eligent torq̄ri cū multis
q̄ȝ minˀ soli. Sed q̄d erit ď affectu dāna
toꝝ ad eos q̄s hic carnalit̓ dilexerūt. nā affe
ctōes iordinate i iferno a dānatis nō aufe
rent. sȝ dānati hic aliq̄s carnalit̓ dilexerunt
ergo videt q̄ etiā illic. Rn̄. dilectio q̄ nō fun
dat sup honestū facile rescindit. ⁊ pcipue i
malis hoībus. vt pħs dic. ix. eth. vn̄ dānati
nō ꝯseruabūt amiciciā ad eos q̄s iordina
te dilexerūt. sȝ i h̄ volūtas eoꝝ remanebit p
uersa q̄ cām iordinate dilectōis adhuc di
ligūt. Odiēt etiā deū. ꝭm illud ps. Supbia
eoꝝ q̄ te oderūt ascēdit semp. Pōt enī deˀ
dupli videri. Uno mō i se. ⁊ sic a nullo cla
re visus pt odiri. Alio mō i effectu. Et q̄ q̄
dā effectˀ dei. puta punitio repugt aliq̄bˀ.
iō deū odiūt i opibˀ iusticie sue. hoīa Tho

Unū Alb. sup Prouer. vlt. de muliere forti
dicit Dānati nullo affectu penitus se dili
gūt. Unū Job. xlj. Corpˀ eius. i. leuiathā q̄ si
gnificat diabolū q̄si scuta fusilia cōpacta
squamis se se pmētibˀ. Corpus diaboli sūt
oēs dānati. ⁊ scuta fusilia i q̄ amor diuiniˀ
itrare neq̄t. vn̄ ⁊ se se inuicē derīdere dicūt
⁊ cōuinari. Nec obstat q̄ diues sollicitaba
tur de frībus. q̄ hoc fec̄ nō amore sȝ vt ipse
minus arderet. si frēs a crimibus ad q̄ ip
se eos iduxerat absoluerent. vel vt nō sust
neret ꝯuitia ipsoꝝ i properātiū sibi. vl' veriˀ
vt dicit Aug. cōpulsus fuit h̄ dicere ppter
exēplū viuentiū. vt magis credāt scripture
q̄ȝ etiā mortuis resurgētibus. C Ter
tia pena sūt tenebre iteriores q̄ sūt triplices
videlȝ pnatio sciē hūane. celestis ⁊ diuine.
De pma pnatōe scȝ de hūanis tenebris du
bitat vtꝝ dānati possint vti noticia quā in
h̄ mūdo habuerūt. Rn̄. Tho. vbi pˢus dist.
vlt. Dānati memorabunt aliq̄ꝝ q̄ h̄ sciue
rūt. Unū Luc. xvj. Abraā diuiti ait Recorda
re q̄ recepisti bona i vita tua. ꝯsideratio eī
aliquoꝝ scitoꝝ q̄ntū ad aliq̄d iducit gaudi
um. vl' ex pte cognoscibiliū in q̄ntū diligūt.
vel ex pte ipsius cognitōis in q̄ntū ē ꝯueni
ens ⁊ pfecta. Pōt etiā tristicie rō esse ⁊ ex p
te cognoscibiliū q̄ nata sūt cōtristare. ⁊ ex
pte ipsius cognitōis put eius ipfectio cōsi
derat. vt pote cū aliq̄s ꝯsiderat se deficere i
cognitōe alicuiˀ rei cuius pfectōem appete
ret. Sic ergo i dānatis erit actualis cōside
ratō eoꝝ q̄ pˢus sciuerāt vt materia tristicie
nō aūt vt delectatōis cām ꝯsiderabūt. Cō
siderabūt eī mala q̄ gesserūt ex q̄bus dāna
ti sūt. ⁊ bona dilecta q̄ h̄ amiserūt. ⁊ ex vtro
q̄ȝ torq̄bunt. Silr etiā torq̄bunt de hoc q̄
cōsiderabūt noticiā quā de rebus specula
bilibˀ habuerūt ipfectā esse ⁊ amisisse sum
mā eiˀ pfectōem quā poterāt adipisci. De
niq̄ȝ etiā ea q̄ hic aguntur ondent eis q̄ ad ea
q̄ i eis tristiciā augere pnt. Nec dānati pe
nis acerbissimis torti abstrahent sicut h̄ fit
a cōsideratōe itelligibiliū. q̄ in futuro nō ab
strahet aīa a corpe sicut hic fit. sȝ q̄ntū cū q̄ȝ
corpˀ affliget. in aīa sp ꝯsiderabit lucidissi

me illa q̄ p̄ñ esse ei cū merore. nec obliuio esse poterit ex q̄ntacunq̄z diuturnitate t̄pis p⁹ iudiciū. H ille. Scd̄o tenebris q̄ sunt p̄uacio celestis visiōis affligent̄. Vñ s̄m Tho. vbi p̄us dis. vlt. ꝛ idē habet̄ ibi i littera a btō Greg. Dānati ante diē iudicij videbūt bonos in glia. Vñ Luc. xvj. Diues vidit lazarū in sinu Abrae. nō hoc mō ꝙ gliam eoꝝ q̄lis sit cognoscāt. sꝫ solūmō cognoscēt eos eē i glia q̄dā iestimabili. ꝛ ex hoc turbabūt̄ tuꝫ pp̄t inuidiā dolētes d̄ bonoꝝ felicitate. tū ꝓpter hoc ꝙ ipsi gliā z talē amiserūt. Vñ d̄r Sap. v. d̄ impijs. Videtes turbabunt̄ timore horribili. sꝫ post diē iudicij oīo visiōe btōꝝ p̄uabunt̄. Nec tñ ex hoc eoꝝ pena minuet̄ sꝫ augebit̄. q̄ i memoria habebūt gliā btōꝝ quā i iudicio vl' añ iudiciū viderūt. et hoc ē eis in tormētū. sed vlteri⁹ affligent̄ in hoc ꝙ videbūt se indignos reputari. etiā videre gliam quā sancti merent̄ habere. Hec ille. Tertio affligent̄ tenebris circa diuinā noticiā. D Querit̄ igit̄. an dānati cogitabūt aliq̄d d̄ deo. Rñ. Tho. vbi supra ꝙ sic. Sꝫ notādū inq̄t ꝙ deus p̄t dupl'r ꝯsiderari. Uno mō s̄m se. ꝛ s̄m illud q̄d ē ꝓpriū ei. scꝫ esse totius bonitatis p̄ncipiū. ꝛ sic nullo mō ꝯsiderari p̄t sine delectatōne. Vñ sic nullo mō a dānatis cogitabit̄. Alio mō sꝫ aliq̄d q̄d ē ei q̄si accidētale i effectibus suis vtpote punire vel aliq̄d h'mōi. ꝛ s̄m hoc ꝯsideratio de deo p̄t tristiciā iducere Et s̄ mō dānati de deo cogitabūt. Ipsi eñ deū odio hñt. ꝛ de eo nō cogitabūt nisi rōe punitōis et ꝓhibitōis eius q̄d male eoꝝ volūtati ꝯsonat. vñ nō ꝯsiderabūt eū nisi vt punitorē et ꝓhibitorē. Quarta pena dānatoꝝ interior est ꝯtinua peccatoꝝ multiplicatio ꝛ ꝑpetua in odio dei, ꝓximi. demonū. sctōꝝ. et angeloꝝ. ꝛ i blasphemia ꝯtinuatio. de q̄b⁹ dictū est. ꝛ sic ꝯ deū ꝑpetue ꝑuersā volūtatē habebūt. nō tñ ꝓprie demerent̄ ꝓprie loquēdo. q̄ in t̄mino nō i via sūt. vbi solū est meritū ꝓprie ꝛ demeritū Vñ Tho. vbi p̄us. Nō ꝓpt hoc dānati excusant̄ a d̄merito. q̄ necessitatē peccādi habēt. sed q̄ ad sūmū ꝑuenerūt maloꝝ. Demōes tñ añ iudicium peccāt ꝛ demerent̄ alios ad pctā trahētes. sed ad dānatoꝝ hoīm officiū nō ꝑtinet alios ad dānatōēz ꝑtrahere. sicut ꝑtinet ad officiū demonū. rōne cui⁹ demerent̄ q̄ntū ad secūdariā penā. H ille. E Quita pena dānatoꝝ interioꝝ sūt v̄mes ꝯscie. Vñ Esa. vlt. Ignis eoꝝ nō extinguet̄. ꝛ v̄mis eoꝝ nō morietur. Sup q̄ Aug. de ci. dei. li. xxi. plꝛes expositōes recitās ꝯcludit In penis inq̄t maloꝝ i extinguibilis ignis ꝛ immanissim⁹ vermis. alij ꝓprie ad corpus ignē exposuerūt. tropice v̄o ad aīam v̄mē q̄d esse ꝓbabilius videt̄. Vñ s̄m Tho. vbi p̄us. dis. vlt. Ei bōa. ipsa trāslatio v̄mis ad dolorē spūalē manifestat in q̄bus ꝛ q̄ñ osu v̄mis si attendat̄ i rō trāsferēdi. In v̄mce ei materiali ꝯsideraf̄ origo ꝛ iordinatio. orit̄ inq̄z ex putrefactōe. et mordet illud ex q̄ orit̄. Sic i spūali dolore ñ q̄libet dolorē v̄mis. sꝫ q̄ nascit̄ ex putrefactione pcti. Sic tē peccatū d̄r putridū q̄n aīa i eo req̄escit finalit̄ Rursus oꝫ ꝙ sit i dolore remorsio. H aūt ē ex ꝯcursu duoꝝ sibi inuicē obuiantiū ꝛ resistētiū. Ista duo mouentia sūt in hoīe volūtas naturalis ꝛ deliberatiua. ista ꝯcurrūt ꝑ ꝯsciam dictantē aliq̄d factū esse indebitū. Et tūc obuiāt q̄n volūtas natalis detestat̄ i debitū ꝛ deliberatiue volūtati placet. Tūc aūt resistūt q̄n vtraq̄z in suo actu vigēt. Ex his pꝫ cur in q̄busdā viuētibus sit v̄mis ꝯscie modic⁹ aut magn⁹ In dānatis etiā pꝫ sic ꝙ ibi erit pcti putrefactio ex hoc ꝙ peccati finalit̄ remāsit i aīa eoꝝ. Ibi erit ꝯcursus ꝓpt pctōꝝ aptissimā visionē. Ibi erit obuiatio ꝓpt volūtatis deliberatiue obstinatōēz ꝑpetuā. ꝛ sinderisis remurmuratōem. Ibi erit resistētia. q̄ ipa delectatō pcti erit ablata ꝑ pene acerbitatē ꝛ ex hoc ipsi⁹ sinderisis fortificata actio. ꝛ ex hoc v̄mis mirabiliter rodēs ꝛ puniēs. v̄ba sūt Bonauē. F Est aūt q̄ntuplex v̄mis s̄m oēs doctores. Prim⁹ de pctō cōmisso a se. nō q̄ peccatū. sꝫ q̄ cā demeritoria respectu pene dāni. Scd̄s v̄mis ē s̄m Sco. tristicia d̄ obstinatōe sua in pctō q̄ ē p̄uatio boni honesti siue gr̄e ꝑ culpā. vl' saltē tristat̄ de pctō q̄d ꝯmisit i vita sua in q̄

nūc sine remissione dimissus ē ⁊ derelictus
nō q̄d ē tristat̄ de hoc vl̄ de hoc s̄m se. q2 tal'
est p̄uatio boni moralis. s3 q2 demeritū re/
spectu pene dāni. Tertius v̄mis est s̄m
Alb. sup̄ missā. d̄ bono a seipso omisso. q̄d
si fecisset minora mala sustineret. Et s3 Al/
ber. ibid. Hi tres v̄mes nūq̄3 ꝑpetue crescēt
nec decrescēt. q2 sūt de p̄terito ⁊ de necessa/
rio. Quart⁹ v̄mis est s̄m eūdē de malo
cui⁹ ipse potuit esse cā vt fieret ī alio. ⁊ ille
v̄mis crescet ⁊ mitigabit̄. Si ei ꝑ malū suū
cā est mali ī alio. toties crescat v̄mis q̄tiens
crescit ⁊ dilatat̄ malū illud ī alios q̄s inuol
uit. Et in h̄ sensu dicit Amb. q2 ignorat̄ pe/
na Arrij. q2 nescit̄ q̄t errore ei⁹ sint subuer/
tēdi. Si aūt cā fuit vt bonū fieret toties de
crescit v̄mis q̄nes bonū illō multiplicabit̄.
Hec Alb. Quint⁹ v̄mis vt dicit Tho.
vbi p̄us ē corꝑalis q̄ dāmnō. Pōt inq̄t eti
am dici q2 ꝑ v̄mē sp̄uale caro affliget̄. s̄m q2
passiones aīe redundāt in corpus. ⁊ hic et
in futuro. Unde Ecc. vij. Uindicta carnis
impij ignis ⁊ vermis.

Capitulum. IIII.

E tertio princi

D

pali videl3 de pena dānatoꝝ
respectu supioꝝ. Notandū q2
talis in genere triplex est. Prima est s̄btra
ctio celestis solacij hoīm btōꝝ ⁊ angeloꝝ ⁊
alligatio ad carcerē īferni ī societatē pctōꝝ
et demonū. Scd̄a ē p̄uatio triū dotū aīe. ⁊
adeptio ipsis oppositoꝝ. Tertia est certitu/
do de inīminabilitate oīm p̄statoꝝ penaꝝ. ⁊
de redēptiōe desperatio. Prima in quā pe
na ē septuplex. A Prima ē q2 palatiō
amenissimi celi p̄uabunt̄. q̄d ē p̄ria oī rōali
creature desiderabilissima. Sic centꝝ terre
g̃uib⁹. ita aīe centꝝ ē celū. Scd̄a ē q2 īfer
nali loco igneo ꝑpetue ꝯtēplādo alligabū
tur. Uñ Mat. xxv. Ite maledicti in ignē et
nū. Tertia ē p̄uatio naturalis societatis
ad btōs hoīes a q̄bus tot gaudia deberēt re
cipe q̄t sūt beati hoīes. Quarta ē adeptiō
societatis dānatoꝝ hoīm de q̄bus tāto plu
res tristicias recipiēt q̄nto plēs dānati ex/
stunt. Quinta ē p̄uatio societatis āgeli
ce nature. q̄ ꝑpinq̄ ē nostre aīe. de q̄ꝝ ange/
loꝝ societate gaudere possent. sic de hoīm
societate. Sexta ē introit⁹ ad societatē3
demonū infimitoꝝ q̄ dāmō. a q̄bus etiā tot
mala recipiēt. q̄t sūt deformissimi demōes.
Septima ē societas pessimi demōis et
turpissimi luciferi. Que oīa notant̄ ibi ī v̄/
bis christi. Qui patus ē diabolo. ⁊ angelis
eius. B Scd̄a pena ē p̄uatio triū do
tū aīe. ⁊ adeptio oppositoꝝ eis. Aīa ei btōꝝ
habebit p̄mo visiōē3 dei clarā. q̄ decorat̄ in
tellect⁹ in munus fidei h̄ habite. Scd̄o ꝯp/
hēsionē dei q̄ p̄ficiet̄ memoria ī mun⁹ spei.
Tertio fruitōz dei delectabilissimā q̄ q̄eta/
bit̄ volūtas in mun⁹ charitatis vie. vt doc3
Tho. in. iiij. dis. xlix. Sic aīa dānati q̄nq3 pe
nas e diuerso habebit quaꝝ q̄libet q̄ dāmō
in īfinitū excedet oēs p̄noīatas penas gehē
ne. vt dicit Chryso. de reparatōe lapsi. Sicut
creator excedit creaturā. q2 obiecta triū do
tum sūt īfinitū. veꝝ. ens. ⁊ bonū. ergo oppo
sita sūt. falsissimū. miserrimū. ⁊ pessimū. Si
cut igit̄ de⁹ delectabilissimū ⁊ sūmū bonū
obiectū ē btīs. ita ⁊ diabol⁹ sc3 sathan ē su/
mū ⁊ ṫribilissimū obiectū dānatis. Cuius
ei obiectū ē oppnīū. ei⁹ oppositū ē pessimū.
Prima igit̄ pena ē p̄uatio visiōis btīfi/
ce ⁊ oīm ibi scibiliū q̄ vidisset si nō ī mortali
d̄funct⁹ eēt. Rōe hui⁹ p̄uatōis ītellect⁹ ꝑpe
tuā sinm naturalē patiet̄ aīa dānata. q2 s̄m
ph̄m. j. Metha. Oīs hō naturalit̄ scire desi
derat. Et put cōmētator Auerrois expōit.
nō q̄etat̄ intellect⁹ nisi sūmū veꝝ fuerit ade
ptus. Hac sitī aīa nō corp⁹ diuitis ī iferno
sitiebat. cū ait. Mitte lazaꝝ vt īting at extre
mū digiti ⁊c. Scd̄a pena corn̄dēs in g̃
titudini fidei ē visio ꝑpetua oīm demonū
et aīaꝝ turpissimaꝝ. p̄sertim pessimi demo
nis d̄ q̄ Mat. xxv. Qui patus ē diabolo et
angelis ei⁹. Et sic puniet̄ intellect⁹ acerbissi
me. Qualis aūt sit pessimi demōis facies.
hāc describit Job. xlj. sub similitudine dicens.
Sternutatio ei⁹ splēdor ignis. ⁊ oculi eius
sicut palpebre diluculi. de ore ei⁹ lāpades
ꝑcedūt. sicut tede ignis accēse. d̄ narib⁹ ei⁹

pcedit fum⁹ sicut olle succēse atqȝ feruētis.
halitus eius prunas ardere facit. ⁊ flāma
de eius ore egredit̄. In collo ei⁹ morabit̄ for
mido. ⁊ faciē ei⁹ pcedit egestas. Sup q̄ Al
ber. vbi supra. Sternutatio diaboli ē pessi
mus conat⁹ malignādi. Splēdor ignis ōr
ñ a claritate sȝ a tribulatiōe ⁊ crematiōe. Ocu
li eius rubicundi. vbi itelligit̄ furia demo
nis sicut iratis. Os aūt q̄ loquit̄ ad aīam
emittit lāpades. q̄r incēdit aīas. ⁊ cogitati
ones i malū. De narib⁹ eius. i. a capite. vñ
pcedere dȝ discretio. pcedit fum⁹ demētis
cōcupiscētie ⁊ furor irrōalis. Halitus iniq̄
volūtatis prunas ardere facit. i. ipsos igne
īfernali succēsos. Collū eius ē ceruicosa su
pbia ipsius i q̄ est formido. q̄r pl⁹ audet su
pba temeritas q̄ȝ possit explere. Et egestas
oīs boni pcedet faciē eius. Tertia pena
est pūatio sūme pfectōis diuine ⁊ etiā ami
cicie quā tñ oīs aīa ōsiderat naturaliter q̄r
a deo p̄mo pcessit. Vñ. i. eth. Oīa bonū ap
petūt. ergo optimū maxīe. Et. i. cōfes. Aug.
Fecisti nos dñe ad te. ⁊ inq̄etū ē cor nostrū
donec reqēscat in te. Erūt eni i sūma distā
tia a celo. beatis ⁊ deo. quoȝ adeptōem nū
quā habebūt. Quarta pena ē adeptio
sūme miserie. intus ⁊ extra. supra ⁊ infra. a
dextris ⁊ a sinistris. añ ⁊ retro. Vt sicut dili
gētibus deū oīa in bonū coopabunt̄. Ita
deū odiētibus oīa coopeꝛūt in malū correñ
dens spei. quā i creaturas deo postergato
posuerūt. ⁊ sic memoria dānatoꝝ erit miser
rima. Quinta pena loco fruitōnis dele
ctabilis istoꝝ erit in dānatis tristicia ⁊ do
lor oīa p̄fata ōsequēs. ¶ Tertia p̄nci
palis pena cōplēs oēm miseriā ē certitudo
de ppetuitate penaꝝ oīm supradictaꝝ chri
sto dicēte. Ite in ignē eternū. Et i symbolo.
Qui vō mala egerūt ibūt in ignē eternū.
Et h̄ ē fides catholica. quā nisi q̄sqȝ itegre
firmit̄ ⁊ inuiolabilit̄ crediderit saluus esse
nō poterit. Et sic sm Aug. nō esset pfecte q̄l
btīs deū clare vidēs ⁊ eo fruēs nisi esset de
ppetuitate istoꝝ cert⁹. Sic suo mō etiā cer
titudo de nulla redēptōe ōplet miseriā dā
natoꝝ. Et pōt dici tristicia absorptiua sm

Sco. sup. iiij. carētia beatitudinis. q̄r ei⁹ de
siderū maxīe spūaliter inest nature sibi sine
freno iusticie derelicte. eiusdē eni btītudīs
ppetua carētia pcepta ōstat totū absor
bēdo. h̄ ille. D Dubitat̄ circa p̄missa
vtꝝ ōsideratio penaꝝ inferni pl⁹ moueat
ad dimittēdū pctā ⁊ seruāda mādata q̄ȝ cō
sideratio gaudioꝝ celi. Rñ. sm magistrū
Henricū de hassia sup Gen. distinguendo
Sūt eni tria genera hoīm. Quidā carna
les ⁊ mūdani. Alij sūt sensuales ⁊ impfecti.
Tertij vō sūt spūales ⁊ pfecti. De p̄mis er
go dicēdū q̄ mūdanos ⁊ carnales fidē ha
bētes pl⁹ mouēt pene īferni q̄ȝ gaudia celi.
q̄r. i. Cor. ij. Aialis hō nō sapit ea q̄ dei sūt.
imo talib⁹ gustū infectū habētib⁹ spūalia
desipiūt vsqȝ ad nauseā. Primos etiā pl⁹
mouet cōminatio p̄sentis seculi q̄ȝ futuri.
q̄r pene p̄sentis seculi sūt cōiter p experientiā
note. sic̄ ⁊ bōa p̄uata sūt auide amata. De
scđis dicendū q̄ pmissio bonoꝝ tpaliū pl⁹
mouet īpfectos q̄ȝ pmissio celestiū ⁊ spūa
liū. Quā ob cām in veteri testō vbi nul
l⁹ celū itrauit q̄ñ lex ipfecta fuit. de⁹ pmisit
tpalia. ⁊ cōminatus ē penas g̃ues trāsgres
soribus. sed in nouo testō ōriū christ⁹ fecit.
laudādo paupertatē ⁊ neminē occidēdo. q̄a
lex ē charitatis pfecte. Tñ sicut sm Aug. in
veteri testō pauci erāt pfecti. ⁊ ptanto ad
nouū testamētū ptinebāt q̄ eius legē i pau
ptate seruauerūt. Ita hodie in nouo testō
multi sūt ad vet⁹ testamentū ptinētes mo
ribus. q̄s plus mouent ad dī seruāda mā
data pmissio p̄sentiū tpaliū q̄ȝ futuroꝝ. ⁊ si
milit̄ cōminatio penaꝝ ciuliū. Sed h̄ chri
stus nec dare h̄ nec pmittere voluit. q̄a ob
talē respectū mādata iplere. nō esset saluta
re multū. sȝ tūc ē salubre qñ ob dei bonitatē
p̄ncipalit̄ pcepta seruam⁹. De tertijs dicē
dū. q̄ vt plurimū salubri⁹ mouet iustos et
pfectos meditatio gaudioꝝ celi q̄ȝ medita
tio penaꝝ inferni. licȝ vtraqȝ salubrit̄ moue
ant. Primū ptȝ q̄r ōsideratio bñficioꝝ ex
cellētiū ⁊ p̄ncipaliū ē efficacior i causando
amorē dei ītuitu sue bōitatis. pcise q̄ȝ sit ōsi
deratio bñficioꝝ min⁹ p̄ncipaliū. Scđm

piz. qr cōtēplatio penaꝝ īferni facit bonos et iustos ferri ī deū p dilectōz inq̄ntū sūme iustus ē. sic meditatio gaudioꝝ celi facit ip sū amari inq̄ntū sūme pi⁹ ē liberalis ⁊ bon⁹. Dicit aūt notant̄ vt plurimū. qr ꝯsideratio penaꝝ pt etiā haberi cū monitio maxīe dei bonitatis. Ipse enī tāq̄z piissimus pat maxime nos diligēs penas inferni idarco instituit vt ab eo ꝯfugi ipsis inspeciis ⁊ vndiq̄z male suscepti ad eū redeamus. Et sic habet pene inferni rōem maximi bñficij. ⁊ ꝯ ꝯseq̄ns charitatiue mouere ad deū.

Capitulū. V.

Postremo de premio seruantiū decalogū. tertius tractat⁹ erit videlz de gaudijs future btitudinis. de q̄bus tria etiā sūt videnda. Primo de gaudijs exterioribus q̄nq̄z sensuū. Scdo de iterioꝝ⁹. Tertio de supioribus. Exteriora sūt ī genere q̄ttuordecī. sz celi collocatio. mūdi renouatio. q̄nq̄z sensuū actuatio. dotiū q̄tuor corpis. ⁊ triū aīe collatio. aureolaꝝ ⁊ fructuum datio. btōꝝ associatio. ⁊ christi hūanitatis sessio

Primū ē celi collocatio. Est aūt celū in q̄ collocant̄ bti sm doctores i. ij. dis. ij. dictū empireū ob sui lumīositatē nō ob calorē. ē capacitatis q̄dāmō īfinite. ē ⁊ vniforme immobile ⁊ icorruptibile itra se splēdidissimū ad extra nō radiatiuū ad nostꝝ visuz. lz sm Tho. ī suma ī ista inferiora nobilissime īfluat. Dubitat̄ vtꝝ diuerse māsiōes sint in celo empirreo. Rñ. Tho. i. iiij. dis. xlix. q̄ sic. Ubi tria sm eū notāda sūt. Primo q̄ diuersi sūt gdus ī btis q̄ ad eoꝝ btitudies. Scdo q̄ ad māsiōes Tertio penes q̄d attēdāt iste differētie. Primo sūt gdus btitudinis in btis nō q̄ ad obiectū. sed q̄ ad opatōez. Beatitudo enī ꝯsistit sm phm. x. eth. ī duob⁹. Primo ī nobilissima opatōe. sz ī vidēdo diligēdo ⁊ fruēdo deū. z clare. ⁊ vn⁹ clarius alio ista hz. Et sic beatitudo hz gdus. Cui⁹ rō est. qr p̄miū dz correspōdere merito. sed vn⁹ plus q̄z ali⁹ hic meruit. Un̄ i. Cor. xv. Stella differt a stella ī claritate. sic erit ⁊ resurrectio mortuoꝝ. Scdo ꝯsistit ī obiecto nobilissimo sz deo. Et sic btitudo nō hz gdus. qr de⁹ ē vnicus q̄ ab oībus videt̄. Un̄ Mat. xx. dr. q̄ oēs acceperūt singulos denarios. Scdo notādū sm eūdē ibidē. q̄ sūt etiā gdus ī celo q̄ ad māsiōes aīe ⁊ corpis. vt docet autoritas Joh. xiiij. In domo patris mei māsiōes multe sūt. Et rō. qr in qlibet ciuitate ⁊ q̄libet palacio bñ ordinatis ē māsionū distinctio. sz celū ē ordinatissima ciuitas. sm q̄ Apoc. xxi. dr. Primo oñdet sm Tho. māsio aīe. scdo corpis. Pro intellectu p̄mi notandū. q̄ sicut māsio ī corpalibus ē locus corpalis ī q̄ q̄ete q̄s habitat p⁹ motū. Sic ī spūalib⁹ postq̄z h̄ q̄s motib⁹ v̄tuū laborauit. tādē in loco suo videlz deo q̄escet dulcissime velut ī domo ꝓpria dicēte btō Aug. i. cōfes. Fecisti nos dn̄e ad te. ⁊ inq̄etū ē cor nostꝝ donec requiescat in te. Et Mat. xi. christ⁹ ait. Uenite ad me oēs q̄ laboratis ⁊ onerati estis. ⁊ ego reficiā vos. Un̄ assecutio vltī finis appetitiui mot⁹ nrī dr māsio. ⁊ q̄ diuersi modi assequēdi finez vltimū dicunt̄ diuerse māsiōes. ⁊ tñ cū de⁹ adeptus ē. vnica ē oīm māsio ⁊ domus vt vnitas dom⁹ rñdeat vnitati btitudinis q̄ ē ex pte obiecti. ⁊ pluralitas māsionū rñdeat differētie. q̄ ē ī btitudine ex pte btōꝝ. Sicut etiā videm⁹ ī rebus naturalib⁹ q̄ idē ē loc⁹ sursū oīm leuiū ad quē tēdūt. sz vnūq̄dq̄z ꝑ ꝑ ꝑingit ꝑpinquius sm q̄d ē leuius. Et ita hūt diuersas māsiōes sm differētias leuitatis. et h̄ q̄dē dicta sūt de loco spūali aīe.

Sz de loco corpis dicit Tho. in. iiij. di. xliij. Locus cōgru⁹ vnicuiq̄z corpi glīoso deputat⁹ sm gdū sue dignitatis ptinet ad p̄miū accidētale. nō tñ oz q̄ diminuat̄ aliq̄d d̄ p̄mio q̄ntūcūq̄z ē extra illū locū. qr ille locus nō ꝑtinet ad p̄miū sm ꝯtactu ꝯtinet corp⁹ locatū cū nihil īfluat ī corp⁹ glīosū. sz magis recipiat splēdorē d̄ ipso sm q̄ debit⁹ ē p̄merēti. vñ gaudiū de tali loco manet etiā ei q̄ ē extra locū illū. h̄ Tho. Tertio notādū q̄ q̄ ad p̄miū essentiale ille simplr̄ ī celo deo ꝑpinq̄orē habebit māsionē q̄ h̄ pl⁹ habuit de charitate. Cui⁹ rō ē sm Tho. ibid̄

q2 tota rõ merēdi ī actu aliq̄ ꝛ pĩcipiū me/
rēdi ē charitas. Et iõ ſm ei⁹ diuerſitatē pre
mia diſtiguent. q̄zuis etiā ex ipſo gñe act⁹
poſſit aliqs gr̄dus ī merēdo ꝯſiderari. nõ q̄
dē respectu p̄mij eſſetial' qd ē gaudiū d̄ dō.
ſ3 respectu aliari⁹ p̄mij accidētal'. qd ē gau/
diū de aliq̄ bono creato. Vñ q̄ hic plus h3
de charitate. illi⁹ corꝰ aīe ꝛ oculi aīe ī patria
erūt aptiores ad recipiēdū maiorē habitū
lumīs glie. ꝛ q̄ clari⁹ videt. plus diliget. ꝛ q̄
plus diliget pl⁹ gaudebit. ꝛ deo ꝑpinquior
erit. h̄ de Thō. in ſumis. Ex q̄bus p3 p̄mo
q̄ maritata ꝑpinq̄us deo in pr̄ia ꝯiunget
et ſimplr mai⁹ gaudiū habebit q̄z v̄go mi/
nois charitatis. Difficile tñ ē maritatā ma
iorē charitatē habere q̄z v̄ginē. q2 ſm aplm
j. Cor̄. vij. mulier cogitat ea q̄ viri ſūt. Vñ a
libi dr̄. De v̄ginib⁹ p̄ceptū dñi nõ habeo cõ
ſiliū aūt do. P3 ſcdo q̄ ī domo celi empir
rei corꝑaliter vn⁹ pl⁹ appropinq̄t hūanitati
christi ſm q̄ pl⁹ meruit hic. vt ꝑbabile vide
Et ſi ꝑpinqtati aīe ad deū corrñdet ꝑpinq̄
tas ad christi hūanitatē. tūc maritata etiā
ſic p̄t plus hūanitati christi appropinq̄re q̄z
tepida v̄go. Vñ christ⁹ Marie magdale/
ne familiarior fuit. P3 tertio q̄ aliq̄ alio
respectu v̄gines ſūt ꝑpinq̄ſſime q̄ ad accñ
dale p̄miū. videl3 aureolā. de q̄ videbit̄ de
aureolis poſtea. q2 Apoc. xiiij. Sequunt̄
agnū q̄cūq3 ierit. Deīde vidue ꝛ poſtea cõ
iugate. ꝛ dēmū alij ꝯtinētes. ꝛ poſtremo pu
eri. ꝑ illo videt̄ facere q̄ christ⁹ ī cena Iohā
ni ꝑpinq̄orē ſibi ꝛ familiariorē ī ſeſſiõe oñ/
dit q̄z Petrū christi vicariū. E Scdm
p̄ncipale extrinſecū gaudiū ē mūdi viſibil'
purgatio ꝛ inouatio. De q̄ notat Thō. in
iiij. di. xlvij. vbi cām purgatōis mūdi īferi
oris aſſigñt ſic. q2 mūdus aliq̄ mõ ꝑpt hoiē
factus ē. oz q̄ q̄ñ hō glificat̄ ſm corp⁹. etiā
elemēta hui⁹ mūdi oz q̄ ad ſtatū meliorē
mutent̄. vt ſic locus ſit ꝯueniētior ꝛ aſpect⁹
delectabilior. Ad h̄ aūt q̄ gliam corpis hõ
ꝯſequatoz p̄us remoueri ea q̄ glie oppoñū
tur. q̄ ſūt duo ſc3 corruptio ꝛ infectio culpe.
q2 vt dr̄. j. Cor̄. xv. corruptio ī corruptelā nõ
poſſidebit. ꝛ a citate glie oēs īmūdi foris e/
rūt Apoc. vlt. Et ſilr oportet mūdū a ꝯtrīs
diſpoſitōib⁹ añq̄z ī nouitatē glie adducat̄
ꝑportionari ei qd de hoīe dictū ē. Qūuis
aūt res corꝑalis ſubiectū infectōis culpe eſ
ſe nõ poſſit. tñ ex culpa q̄dā icõgruitas ī re
bus corꝑeis reliquit̄ ad h̄ q̄ ſpūalib⁹ deſer/
uiant. Eo videm⁹ q̄ loca ī q̄bus aliq̄ crimīa
ſūt cõmiſſa nõ deputant̄ ad aliq̄ ſacra ī eis
exercēda niſi purgatōe q̄dā p̄miſſa. Et ſm
h̄ ex peccatis hoīm q̄ndā indonceitatē ad
glie ſuſceptõem ps mūdi recipit q̄ ī vſū no
ſtr̄ cedit. vñ q̄ntū ad h̄ mūdatõne indiget.
Et ſilr circa mediū locū ꝑpter elemētoꝝ cõ
tactū multe ſūt corruptõēs ꝛ generatõēs ꝛ
alteratõēs q̄ puritati eoꝝ derogāt. ꝛ iõ ab
his oz elemēta purgari. Sz diceres ꝑ q̄d
purgabit̄. R̄n. ſm Aug̃. x. de ciui. dei. ꝛ ha/
bet̄ in glo. j. Cor̄. vij. Figura hui⁹ mūdi ꝑte
rit. dicit glo. Pulcritudo hui⁹ mūdi. mun
danoꝝ ignium ꝯflagratõne ꝑibit. Qd decla/
rat Thō. vbi p̄us dicēs. Illa mūdi purga/
tio vt dictū ē remouebit a mūdo infectõez
ex culpa relicta ꝛ ipuritatē cõmixtõis. ꝛ erit
diſpoſitio ad glie ꝑfectõez. Et iõ q̄ntū ad h̄
tria ꝯuenientiſſime fiet ꝑ ignē F Pri
mo q2 cū ignis ſit nobiliſſimū elemētoꝝ h3
naturales ꝑprietates ſil'es ꝑprietatib⁹ glie
vt marie p3 de luce. Scdo q2 ignis ñ ita
recipit cõmixtõem extranei ꝑpter efficaciā
v̄tutis actiue ſicut alia elemēta. Tertio
q2 ſphera ignis remota ē a noſtra habitati
one. neq3 ita cõmunis ē nob̄ vſus ignis ſic
terre. aq̄. ꝛ aeris. vñ nõ ita inficit̄. ꝛ ꝑpter h̄
h3 magnā efficaciā ad purgādū ꝛ ad idem
ſubtiliandū Etiā circa finē mūdi regnabit
vitiū cupiditatis. mūdo iā q̄ſi ſeneſcēte. q̄a
vt dr̄ Mat. xxiiij. Tūc refrigeſcet charitas
multoꝝ. Vñ tūc etiā purgatio ꝯueniēter fi
et ꝑ ignē. Sed diceres vſq3 q̄ ignis attin
get. R̄n. ſm q̄ dr̄. ij. Pe. iij. tantū aſcēdet iu
dicij ignis q̄ntū aq̄ diluuij ſc3 q̄ndecim cu/
bitis ſup oēs mõtes Per ignē eñ poterūt
ꝯſumi ipuritates elemētoꝝ q̄ ex eoꝝ cõmi/
xtione ꝑuenūt. huiuſmodi aūt ipuritates
p̄cipue ſūt circa terrā vſq3 ad mediū aeris
interſticiū. vñ vſq3 ad illud ſpaciū ignis vl

tunc ꝯflagratōis elemēta purgabit. Tātū
eīā a q̄ diluuij ascēderūt. qđ pbabiliter est
mari pōt ex altitudine motuū q̄s determi͂a
ta mēsura trāscēderūt. Sed diceres q̄t
loca purgatōe indigēt. Rñ. Infernus nō
purgabit. q2 totū qđ ē fedū i elemēt̄ p igne͂
ad locū dānatoꝝ ꝯgregabit̄ vñ ad infernū
purgamēta adducent. Celū v̓o purgatiōe
nō indiget. q2 licet diaboli ibi peccauerunt
tñ cū statim diaboli inđ electi fuerūt nō fu
it locus peccādi. Eadē rōe nec paradisus nec
sphera ignis. nec supior regio aeris. G

Sʒ diceres quo ordine erit purgatio p
ignē ⁊ iudicis aduētus. Rñ ſm eūdē ibidē.
Primo ꝯflagratio ignis q̄ mūdū purga/
bit iudicē p̄cedet. Vñ ps. Ignis āte ipsū p
cedet. Scđo vt đr dis. xlvij. qrta p totū. tam
bonoꝝ q̄ʒ maloꝝ hoīm corpa tūc viuentiū
incinerabit sed differēter. q2 i mortali ptūc
manētes penose cremabunt. i venialib9 ex
istētes purgabunt̄ penose ⁊ vtilit̄. sʒ mūdi
resoluēt sine dolore. Tertio oīm tā maloꝝ
q̄ʒ bonoꝝ resurrectio mortuoꝝ fiet. ⁊ resur
rectio bonoꝝ ⁊ eoꝝ corpoꝝ glificatio simul
erit. Vñ. j. Cor. xv. Seminat̄ i ignobilitate
et resurget in glīa. Sic aūt cū corpa gliosa
sanctoꝝ glificabunt̄. etiā tota creatura suo
mō renouabit̄. vt p3 Ro. viij. Ipsa creatu
ra liberabit̄ a seruitute corruptōis in liber
tatē glīe filioꝝ dei. Quarto boni ī ictu ocu/
li rapient̄ ppria v̓tute agilitatis dote obuiā
christo in aera. j. Thessal. iiij. Et p tūc chri/
stus iudex veniet. ⁊ ignis ſm illđ ps. Inflā
mabit ī circuitu inimicos ei9 sc3 christi. Quī
to post iudicis sniam ignis īuoluet malos
v̓tute diuina. Vñ Daniel. vij. Fluui9 igne9
rapidusq3 egrediet̄ a facie ei9. glo. vt pecca
tores trahat in gehēnā. Et loquit̄ eadē glo.
đ igne đ quo nūc ē mētio. vt p3 p q̄n dā glo.
q̄ ibi dicit. vt bonos purget ⁊ malos puni/
at. Vñ q̄cq̄đ grossum ē i igne ⁊ fedū sepabi
tur a puro igne ⁊ retrudet̄ in infernū. q̄cq̄đ
aūt pulcꝝ ē ⁊ nobile ⁊ subtile ⁊ lucidū in su
perioribus reseruabit̄ ad glīā sanctoꝝ. vt di
cit glo. Basilij sup illo ps. Vox dñi interci
dentis flāmā ignis. Vñ Luc. iij. Cui9. s. ip̄le

iudicis ventilabꝝ in manu sua ⁊ purgabit
areā suā ⁊ cōgregabit triticū. i. electos in
horreū suū. paleas aūt. i. reprobos ꝯburet
igni inextinguibili. H Sed diceres
q̄ūo innouabunt̄ alia corpa p tūc ex quo nō
purgabunt oīa. Rñ. ſm Tho. ⁊ alios sup
materia. dis. xlviij. ar. iij. Quedā corpa pur
gabunt̄ vt elemēta ⁊ corpa btōꝝ Vñ t̄ra erit
tūc vt crystallus. ⁊ planabit̄. Aer erit clari/
or nec habebit obscuritatē. vētos ipressiōes
alias. nec silia. Aq̄ ⁊ ignis fiēt puriora ⁊ ma
nebūt ſm substantias ⁊ q̄litates pprias. q̄
sensus sanctoꝝ mulcebūt luce pspicuitate.
et p̄mis q̄litatibus nō aūt nocebunt. Alia
aūt corpa īnouabunt̄ supius. q2 sol stabit ī
oriēte. luna in occidēte. ⁊ motus oīm celoꝝ
cessabit ipsis q̄escētibus. ⁊ oīa āpliori luce
illustrabunt̄ ⁊ sic a motu ⁊ a minori luce li/
berabunt. Vñ Esa. lxv. Ecce ego creo celū
nouū ⁊ terrā nouā. ⁊ nō erūt i memoria p̓/
ora. Et Apoc. xxj. Vidi celū nouū ⁊ t̄rā no/
uā. Vñ Esa. xxx. Erit lux lune sic̄ lux solis. et
lux solis erit septēplr̄ sic̄ lux septē dieꝝ ī die
q̄ alligauerit dñs vulnus ppli sui. vbi glo. i̓/
terli. post iudiciū ⁊ celū erit nouū ⁊ t̄ra no/
ua. oīa enī ppt hoīem facta i eius lapsu pe
iorata sūt. ⁊ sol ⁊ luna suo lumīe minorata.
h̓ ibi. Sup quo dic̄ Tho. dis. xlviij. q̄ q̄đā il
lā minoratōem ad litterā pbabilit̄ īelligūt
sʒ alij pbabili9 vt dicit. dicūt q̄ miōratio illa
fc̄a sit quo ad vsū hoīs. nō ī ipsis celis sic q̄
hō p9 peccatū ñ tātū ꝯmodū cōsecut9 ē ab
eis sic̄ añ. p quē modētiā Geñ. iij. t̄ra male/
dicta đr ī ope Ade. vt sic sit miōratio ī reb9.
nō ſm s̄bam sʒ ſm effectū. Vñ hō añ pctū3
tātū ꝯmodū hūit ex lumīe lune. sic̄ nūc ex lu
mīe sol̄. sʒ p9 resurrectōē lux lune augmēta/
bit̄ ſm rei v̓itatē Et vt đr tūc luna lucebit tā
tū q̄ntū nūc sol lucet. sol aūt ī septuplū pl9
q̄ʒ mō luceat. Quātitas aūt melioratōis ⁊
mod9 illi soli ꝯgnita ē q̄ erit melioratōis a/
ctor. oīa sūt Tho. Oīa etiā p̄fata tāgit apl̄s
Ro. viij. đ. Scim9 q̄m ōīs creatura igemiscit ⁊
pturit vsq3 adhuc. i. ad modū gemiscēns et
pturiētis se h3 motu. gñeratōe. corruptōe. ⁊
multis alijs. Sequit̄ ibi Nō solū aūt illa sʒ

nos ipsi primitias spūs hñtes et ipsi ītra nos
gemim⁹ expectātes redēptōz corpis nostri
spe eñi salui facti sum⁹. Cū igit̄ tāta inouati-
o fiet, hñ chrst⁹ ait Luc. xxi. Celū et t̄ra trā-
sibūt. sicut ple. q̄ ad spēm quā nunc hñt. vñ q̄
ad sbam. Et. i. Cori. vij. Preterit figura h⁹
mūdi. Dubitat cur ista īnouatio fi-
et. Rñ. sm Tho. ibidē. Primo vt habitaiōes
pueniētes glīficatis corpib⁹ dedicent. Se-
cūdo vt p labore q̄ hoīs iussu dei fuerūt re-
munerent. Tertio vt beati deū ī inouatis
tāq̄z in speculo mūdior spectēt. Du-
bitat vtz aīalia plāte et mineralia maneāt
sm sbam post iudiciū. Rñ. idē q nō. sed tñ
beati naturas eoz cognoscēt optīe. vt ī ter-
tio dicet̄ gaudio. Nō q̄re nō manēt. Prima
q2 illa q̄ manēt debēt de sui natura esse ppe-
tua vt hoī tūc assimilent. sz p̄fata nō sūt h⁹
modi. sz hō celi. angeli. et elemēta. Scda. p̄fa-
ta corruptibilia solū sunt creata ppt hoīez
vt eū in Bēello iuuēt ad p̄riam. sm illō ps.
Oīa subiecisti sub pedib⁹ ei⁹ &c. Et ro. primo
Inuisibilia dei a creatura mūdi p ea q̄ fctā
sunt itellecta ɔspiciunt. sz post iudiciū oēs
erūt iu termino seu p̄ria. iferni vel celi. ad q̄d
ergo valerēt cū nullus eis egeat. Tertia cā
et redit ī scdam. q2 iō nūc sūt p̄fata corrupti-
bilia vt hō iuuet ad ɔstructōez dom⁹ p̄rie.
sz finito mūdo corruptibili q̄libet ē ī domo
celesti. ergo depom debēt scale que sunt he
corruptibiles creature. sicut fit in p̄parati-
one turris et palacij terreni.

Capitulum. VI.

Ertiū principa

le gaudiū extrinseci erit visio
corpalis delectabilissima A
Ubi notādū primo sm Tho. in. iiij. dist.
xliij. q oēs q̄nq̄z sensus erūt ī actu ī p̄ria.
Nō q2 ibi erūt ī maiori pfectōe q̄z hic. sed h
sūt ī actu ergo ibi. Itē vicinius se hz sensus
ad aīam q̄z corp⁹. sz corp⁹ p̄miabit p dotes
fluētes ab aīa. ergo sens⁹. Itē soci⁹ laboris
dz esse soci⁹ ɔsolatōis. sz q̄nq̄z sens⁹ h seruie-
rūt laborādo aīe. ergo ipsa ɔsolata sz aīa.
ipsi. i. sensus p̄miari debēt. Scdo notan-
dū q q̄libet sensus ī p̄ria cognoscet aliq̄ sin-
gularia vel saltē aliqd singulare et p̄cipue
magis excellēs de q̄libet spē z sensibiliū. pro-
bat magister Ioh. d̄ tābaco. li. d̄ sensibilib⁹
delitijs padisi. q2 sm doctores cōtēri ī p̄ria
plus restituet q̄z ī padiso Adā pdidit. sz in
padiso fuisset cognitio rez sensibiliū. igitur
&c. B Tertio notādū q q̄zuis p⁹ hāc
vitā nō sint q̄dā sensibilia. puta aīalia. plā-
te &c. tñ p īfluxas spēs sensib⁹ a deo mediā-
te itellectu pōt verisilr in p̄ria videri sensibi-
lia p̄terita nō exñtia. Patet q2 aīa sepata sz
Tho. ī. iiij. itelligit itelligibilia p spēs influ-
xas. ergo et sensus pcipit sēsibilia p spēs iflu-
xas. alias sensus nō pporcionaret intelle-
ctui p tūc ī pfectibilitate qd mōstruosū fo-
ret. Et hāc sensatōz nec sit⁹ nec distātia nec
absētia sensibil' īpediet nec tm̄ positio. Patz
q2 sm Tho. diuina v̄tus btīs ad nutū ī oī-
bus subueniet et aderit et assistet ī oībus q̄
volūt. Cū h tñ oēs q̄nq̄z sēsus sentiēt p̄ria
sita, ppa obiecta p spēs receptas a sēsibilib⁹
p tūc exñtib⁹. Probat etiā ex dictis sancti
Tho. ī. iiij. dis. vlt. q. vlt. dicētis. A btīs nihil
abstrahi dz qd ad pfectōz btītudis ptinet.
sz sentire p spēs īfluxas it solū preceptas est
hmōi C His suppositis videbit ocul⁹ be-
ati. v. in genere. rōe q̄z gaudiū sūmū hēbit.
Primo ī exña p⁹ iudiciū vt flores. aīalia. pi-
sciculos. aues et silia videbit v̄isilr p spēs sē-
sibiles a dō īfluxas, pz q2 illa vidisset ī statu
inocētie. sz ī p̄ria pl⁹ videbit Scdo videbūt
scti mūd p tūc sēsibilē ī. iiij. elemētis. tc pur-
gatū. et celoz spheris stell' et planetis īnoua-
tā vt supra dictū ē Tertio videbūt corpa be-
atoz tūc pulcerrīa. Un̄ Ansel'. li. d̄ silitudi-
nibus Pulcritudo q̄m pfecte h nullus hz
nā aliter ab hoīe appetit. In illa v̄o beatitu-
dine pulcritudo iustoz sol' excellet pulcritu-
dinē q̄ septēplr q̄zmō sit splēdidior. Fulge-
būt iqt iusti sic sol ī regno &c. Corp⁹ si qd oīa
plucere sol' nūll⁹ ābigit san⁹. cui tñ siles eri-
mus teste aplō. Reformabit corp⁹ hūilita-
tis nrē ɔfiguratū corpi claritatis sue. h de
Ansel'. Quarto videbūt dānatos ī iferno
vt pbat Tho. dis. vlt. iiij. Nā Esa. vlt. dicit.

Egredient̄ ⁊ videbūt cadauera virorū q̄ p̄-
uaricati sūt in me. glo. Electi egredient̄ uel-
lectiua vl' manifesta visiōe vt ad laudē dei
magis accēdant. Probat̄ etiā rōe. q2 a bea-
tis nihil abstrahi d3 qd ad pfectōz btitudīs
ptineat. vnūqdq3 aūt ex cōpatōne ɔtrarij
magis cognoscit̄ q2 ɔtraria iuxta se posita
magis elucescūt. ⁊ iō vt btitudo sctōrū eis
magis ɔplaceat. ⁊ de ea vbiores grās agāt
dat̄ eis vt penas ipiorū pfecte intueant̄. Et
q̄zuis corpa dānatorū fiāt turpissima. tn̄ vi
sio btōrū sicut ⁊ dei p h nō ledet̄. nec ptunc
btī ɔpatient̄ dānatis. q2 sūme se ɔformāt di
uine volūtati. q̄ punit dānatos. s3 de penis
eorū gaudebūt. nō īqntū penā btī dānatis
s3 iqntū i pena dānatorū ɔsiderāt ordinē
diuine iusticie ⁊ suā liberatōz. Vn̄ i ps. Le-
tabit̄ iustus cū viderit vīdictā. Quīto vide
būt christi hūanitatē i iudicio ⁊ sp̄. Vn̄ Luc.
xxi. Tūc videbūt filiū hoīs venientē cū ptā
te mag̃ ⁊ maiestate. q̄ ad glīam ptinet̄. In p
mo eni aduētu sp̄ humilit̄ venit. s3 in scdo
cū ptāte ⁊ maiestate veniet vt glīa3 prisonī
dat ⁊ ptātē dānatis. veniet cū cicatricib9 et
signo crucis. q̄ btīs dlectabilissima erūt ad
vidēdū. B Est etiā h ſm Iohēm d tā
baco notādū vbi supra. q2 i q̄lib3 sensu mul
titudo delectatōis causat̄ i pria. ex sex vide-
licet. Ex restitutōe cōmodi natural'. Ex me
lioratōe obiectorū. Ex acumīe potētie sensi
tiue. Ex diuersitate visibiliū. Ex ɔiectura dei
tatis p sensibilia. Et ex h q2 nec distātia ipe-
dit obiecta nec situs nec intsticiū. ⁊ h verū
ē q̄ ad spēs ifluxas. s3 receptas spēs sensus
adhuc valde a remotis s3 Tho. pcipiet. Vn̄
vis9. Cōmodū. obiectū acuit. diuersa distā
tia deus. Exēpli grā. i pposito d visu sex fa
ciēt ad ei9 pfectissimā delectatōz. Prio re-
stitutio ɔmodi natural'. q2 in padiso habu
isset tantū cōmodū de lumīe lune sic nunc
de lumīe sol' vt allegatū fuit supra sup Esa.
xxx. sed stat9 glīe pfectiora restituet pdita in
padiso. Scdo ad magnitudinē delectatōis
i visu faciet melioratio obiectorū i ordie ad
visū. siue sint elemēta. celi. stelle. siue etiā cor
pa sanctorū. ⁊ etiā alia q̄ pcipiem9 p spēs i-

fluxas. vt pt3 p glosam in Esa. xxx. dicentē. oīa
meliorari hoīe resurgēte sicut deteriorata
sūt ipso cadēte. Cōsistit aūt melioratio i q̄t
tuor. videl3 in augmētatōe lucis. i clarifica
tōe coloris. i ɔueniētia mēbrorū ⁊ i corpali
pulcritudine btōrū q̄ colorati erūt cādido
et rubicūdo purissimis colorib9 ſm optīe
cōplexiōis ɔuenietiā ⁊ phisonomie decen
tiā. Erūtq3 etiā corpa eorū tersa ⁊ polita et
pspicua. decētissime q̄ntitatis. l3 vnus alio
tu maior sit q̄ntitate. ſm q2 h pueni sset natura
nō errāte. Cicatrices etiā p christo suscepte
sicut ⁊ christi erūt decētissime. Illā pulcritu
do minimi sacti ad min9 erit q̄ nōgelies vl'
fere tāta q̄nta ē mō pulcritudo natural' cu
iuscūq3 corpis etiā celestis. Et pulcritudo
sacti i duplo maior ɔmerui fere cēnes tāta
et sic deinceps ſm maius meritū. Rō ē. q2
ex supradicto minim9 sactus erit p tūc le-
ptiel excedēs pulcritudinē solis p tūc. q̄ erit
sicut lux. vij. dierū Esa. xxx. s3 septies septē fa
ciūt. xlix. ergo ꝛc. Tertio ad magnitudinē d
lectatōnis i visu faciet acumē visus ⁊ clari
tas oculorū q̄ maior ⁊ minor erit ſm meri-
ta vie. Nec oculi q̄cunq3 lumīe offendent̄
q2 oīa lumia tūc mulcebūt nō ledēt. sicut ⁊
discipli christū viderūt corruptibilib9 ocu
lis cū mario gaudio i trāsfiguratōe dicēte
Petro Dn̄e bonū ē nos h esse ꝛc. Et ſm Io
hannē de tābaco vbi pus notandū. q2 si hō
nō eq̄liter meruit ſm visū vel ſm auditū. et
sic de alijs sensib9. ſm h magis vel minus
meliorabunt obiecta illi9 vel alteri9 sensus
saltē ſm effectū sc3 cōmodi vl' delectatōnis
Quarto ɔfert ad multitudinē delectatōis
i visu. diuersitas visibiliū. q2 videbimus p
spēs receptas oēs spheras celorū. oēs stel-
las. oīa elemēta. oīa sanctorū infinita q̄dā-
mō corpa ⁊ dānatorū. ⁊ p spēs ifluxas d q̄-
libet spē aīaliū. plātarū. lapidū. rosarū. vio
larū. ⁊ mineraliū. videbim9 aliq̄. vl' de q̄lib3
spē ⁊ de singulis spēbus excellētissimū illi9
spēi. q2 talia in statu inocētie habuissem9.
Quinto augebit delectatōem visus. visio
deitatis i q̄libet creatura ptūc existē. Vn̄
q̄zuis ocul9 corpal' directe ⁊ sicut visibile p

se nō possit videre deū cū nō sit coloratus
nec lucid⁹ corpalr̄. ſz vt dicit Tho. i. iiij. di.
xlix. videbit ocul⁹ deitatē sicut visibile p ac=
cñs. cū ex vna pte visus corpalis iātā gliaꝫ
dei inspiciet ī corpib⁹ ꝑcipue gliosis. ⁊ ma=
xime ī corpe christi. ⁊ ex pte alia ītellect⁹ taꝫ
clare videbit deū qī reb⁹ corpalib⁹ visis de
us ꝑcipiet sicut ī locutōne pcipit vita. Vñ
Aug. de ci. dei dic. Valde credibile ē sic nos
visuros tūc mūdana corpa celi noui ⁊ tre
noue. vt deū vbiqꝫ p̄ntē ⁊ vniuersa corpali
a gubnātē ꝑspicuitate clarissima videam⁹
Nō sicut īuisibilia dei p ea q̄ facta sūt intel
lecta ꝯspiciunt̄. ſz sic hoīes mox vt aspicim⁹
n̄ credim⁹ viuere ſz videm⁹. H̄ Aug. ⁊ Tho
Sextū au gēs multitudinē gaudij ī visu su
pratactū ē satis. qꝛ nec distātia. nisi ecia m
nec situs visū īpediet. ❧ Quartū p̄n=
cipale gaudiū extrīsecū erit p auditū. q̄ erit
ī actu vl' in cātu Probat Tho. i. iiij. di. xliiij
p Aug. dicētē sup illud ps. Exultatōes dei
ī gutture eoꝝ. Corda ⁊ ligue eoꝝ nō desinēt
laudare deū. Idē habet̄ p glo. sup illo Olee
iiij. In cātico ⁊ cymbal'. imo ī pria erit risus
vt dic Tho. q̄dl. xj. q. vj. ſz illō Job. viij. Im
pleat̄ os tuū risu. ⁊ labia tua iubilo. Nō so
lū aūt vt pbat magister Jobs ð tāba co vbi
p̄us. ī pria mod⁹ audiēdi erit p īmutatōꝫ
soni realē. sed etiā p spēs īfluxas diuinitus
auditui sm̄ q̄s habebit iocūditatē cāt⁹ phi
lomene ⁊ aliaꝝ auiū. qꝛ ī statu īnocētie hō
ista etiā habuisset. Ad magnitudinē etiā ð
lectatōis ī auditu faciet sex q̄ de visu tacta
sūt. Primo restitutio cōmodi natural'. qꝛ
eī ad hoīs peccatū oīa deteriorata sūt. Hō ī
statu īnocētie tātā delectatōꝫ habuisset ad
vocē cicade sicut nō ad vocē philomene. sed
p⁹ resurrectōeꝫ restituet̄ ⁊ āplius dabit̄ au
ditui. Scdo ad gaudiū audit⁹ faciet melio
ratio obiectoꝝ audibiliū. q̄ melioratio cōsi
stet in v̄boꝝ significatōe. ī organoꝝ emūda
tōe. in exterioꝝ īpedimētoꝝ amotōne. ⁊ ī ip
saꝝ vocū claritati supnatural' pfectōe. Nā
q̄ ad p̄mū q̄nto vox ē maioris charitatis ex
p̄ssiua tāto delectabilior ē. Cōfert etiā q̄nto
ꝯsonantia magis debita sm̄ noticiā artis

musice q̄m exercebūt aliq̄n actu vt potētia
educat̄ ī actū ⁊ de⁹ glificet̄. Vñ cātus h̄ qꝛ
cūqꝫ musicoꝝ in cōpatōe ad celestē musicā
ē velut rugit⁹ rusticoꝝ hic respectu natura
liū h̄ cātorū. Et sm̄ grossā estimatōeꝫ erit ī
q̄rūdāꝫ sanctorū vocib⁹ suauitas q̄ nūq̄ gesi=
es tāta q̄nta nūc ē natural' ⁊ artificial' vocū
et sonorū suauitas In q̄busdā cēties tanta
Et sic ascēdēdo. sic de pulcritudine coloris
dictū ē. Tertio gaudiū audit⁹ augebit ma=
ior pfectio auditui organi q̄ ad ablatōeꝫ eo
rū q̄ auditū īpedire possent. Quarto mul=
titudo ⁊ varietas audibiliū sm̄ spēm ⁊ nu
merū q̄ maiora erūt sil' vel successiue q̄ꝫ hic
Quinto q̄p accūsi ī vocibus ⁊ sonis audi
emus deū ī oībus. Sexto nec distātia int=
sticiū. nec situs sonū īpediet ❧ Quin
tū p̄ncipale extrīsecū gaudiū erit p olfactu
uū sensū odoratu. Vñ dic Tho. di. xliiij. iiij
Odor erit in pria. cū ecclia cātet q̄ odor su
auissim⁹ erūt corpa sctōꝝ. Nā odor ī via
nō solū ē fumalis euaporatio ſz etiā spūal'
q̄dā ad odoratū multiplicatō. ſz ī corpibus
gliosis erit odor ī sua vltima pfectōe. nullo
mō p humidū supp̄ssus. ⁊ tñ īmutabit spū
ali imutatōe sicut odor fumalis ⁊ sensus o
doratus ī sctīs. qꝛ nulla humiditate īpedie
tur. Cognoscet nō solū excellētias odorū si
cut ī nobis nūc ꝯtingit ꝓpter cerebri nimiā
humiditatē. sed etiā minimas odorū diffe=
rētias. H̄ Tho. Et nō solū odorabimus p ī=
mutatōem ab obiectis sctōꝝ corpum. ſz
etiā p spēs īfluxas odorabiliū odorabimus
balsamū cīnamomū. Ad magnitudinē aūt
delectatōis ī odoratu sex faciēt. Prio repa
tio natural' cōmodi. qꝛ in padiso si mālisse
mus ad odorē rute tātū cōmodū habuisse
mus. sicut nō ī tota apotheca. ſz ī pria pl⁹ sal
teī eq̄pollēn restituet̄ Scdo melioratio ob
iectorū. vt grossa estiatōe corpis gliosi mi=
noris meriti q̄ nūq̄ gesi eo tāta sit q̄nta ē nūc
q̄ cuiqꝫ suauitas ⁊ cēties oī duplo sctioris Vñ
imaginādū ē corp⁹ btī q̄ q̄ddā corp⁹ ꝯpositū
ex rosis lilijs ⁊ silib⁹ optie redolētib⁹ nutritū
cinamomo ⁊ sīme odoriferis ⁊ pūctū ꝫ bal
sāo ⁊ optio vnguēt. sic erit obiectū olfactui

Tertio ꝯfert sicut prius dictum est de alijs.
Sic etiã ꝑ eq̃rito. v. z. vj. ¶ Sextũ pn
cipale extrinsecũ gaudiũ erit gustus. Unõ
ſm Tho. vbi supra. gustus bz ⁊ habebit in
pria mediũ ꝯiũctũ ⁊ eriti actu. nõ tñ ſm q
ẽ sensus alimẽti ſʒ erit ſʒ q̃ dẽ iudiciũ sapo
rũ. ita tñ q nõ imutabit ab aliq̃ cibo vel po
tu sũpto. nisi forte dicat q ibi gust⁹ erit in a
ctu ꝑ imutatõem lingue ab aliq̃ hũiditate
adiũcta Et qr scũs Tho. ñ dubitat q̃n i actu
fiat gust⁹. ſʒ modũ sb dubio reliq̃t. Tradit
magister Jones vbi supra modũ dicẽs q i
pria gust⁹ erit i actu ꝑ imutatõem spũalez
seu intẽtionalẽ absq3 sũptõe ꝑ modũ cibi ⁊
masticatõe facta a corꝑe btõꝝ. mediãte tñ
sapore eis formaliter iherẽte. q̃ corꝑa si masti-
cata fuissent añ gl'ificatõẽ nata fuissent me-
diãte suo sapore gustũ imutare. Uñ in pa
tria beati dupli' gustare pñt. Uno mõ ꝑ in
tentionalẽ imutatõem lingue a sapore san
ctis iherẽte. Alio mõ ꝑ influxũ spẽrum a
deo. sic de alijs sensib⁹ dictũ ẽ. Alõ magnitu
dinẽ etiã gustatiui gaudij faciẽt sex. Primo
restitutio ꝯmodi naturalis. qr Adã in sta
tu inocẽtie de comestiõe alicui⁹ fructus vl'
a q̃ tantũ delectat⁹ ẽ. sic in õ q̃s delectat i gu
stu clarẽ vl' zucari. pl⁹ aũt i patria restitu
et q3 ꝑ Adã ꝑditũ ẽ. Scdõ ꝯfert melioratio
obiectorũ i ordine ad gustũ. Nã ceteris pi
bus q̃ntũ pulcritudo corꝑum gl'iosorũ ex-
cedit oẽm pulcritudinẽ corꝑorũ nũc existẽ
tiũ tantũ ad min⁹ excedet suauitas saporis
corꝑorũ gl'iosorũ i statu futuro oẽm natu
ralẽ suauitatẽ saporis tot⁹ mũdi. ita vt cor
pus minimi sancti sit q̃nq̃gesies suauius q3
sapor mellis zucari vel cuiuscũq3 alterius
rei saporose in ꝑsenti. Nõ tñ dẽtibus masti-
cabimus vel ꝯterim⁹ ſʒ deo influẽte ꝑcipie
mus intẽtionalit. De residuis q̃ttuor dicẽ
dũ ẽ ꝑportionabilit sic de visu ¶ Se
ptimũ ꝑncipale extrinsecũ gaudiũ ẽ actua
tio tact⁹. Uñ ⁊ christus gl'ificatus tact⁹ est
Et Joh. xx. ait. Noli me tãgere. Et btã Ag-
nes ait. Quẽ cũ tetigero casta sum. mediũ
aũt tactus sicut ⁊ gustus ꝯiũctũ ẽ. Mod⁹
aũt tãgendi ſm Tho. vbi prius talis ẽ. q erit
imutatio spũalis a q̃litatibus tãgibilib⁹. si
cut etiã in corꝑe Ade fuit. q nec vrere. nec
gladi⁹ scindere potuisset. ⁊ tñ horũ sensum
habuisset. Impassibilitatis ei dos excludit
naturalẽ imutatõez. ergo spũalis erit. Itẽ
erit sine oĩ imutatõe quã subiectũ ꝑ se faci-
et. ſʒ ꝑ spẽs erit ipsi tactui a deo ĩfluxas. Ex
q̃ sequit q nec tactus ĩpediet distãtia nec si
tu nec interpositõe. Hũc sensum etiã sine
influxis spẽbus oẽs pñt habere sicut ⁊ visu
vt dicit. Tho. Erũt etiã i patria ãplexus et
oscula ad ꝑentes. cognatos. amicos. ⁊ na-
tos. vt dicit Joh. eps in sermõe de oĩb⁹ san
ctis. Itẽ Berũ. in sermone de oĩbus sanctis.
Sʒ tactus tales ⁊ oscula erũt sine oĩ vene-
rea ꝯcupiscẽtia. Sicut etiã in via ex natu-
rali pietate mater filiũ ꝑentes natos. ⁊ alie
ni osculant infãtulos. ac Maria Elisabeth
amplexata ẽ. Poterit etiã ꝑ spẽs influxas
fieri ꝯtact⁹ mutui inter distãtes. Alõ tact⁹
aũt gaudiũ faciẽt sex. Primo restitutio cõ
modi naturalis. qr in patria erũt corꝑa ter
sa polita. ⁊ q̃litates ꝑme ad mediũ reducte
ꝑpatissime. ita vt minimus sanctus in tãgen
do habiturus sit q̃nq̃gesies tantã delectati
onẽ. q̃ntã nũc q̃cũq3 habet de quocũq3
tãgibili. De residuis q̃nq3 dicendũ sicut d'
ꝑcedẽtibus sensibus. De gaudio autẽ q̃n
q3 sensuũ ꝑsertim tactus dicit Ansel'. li. de
similitudinibus sic. Uoluptas quã hic q̃rere
nitimur nõ nisi ꝑ anxietatẽ inueniẽt. cũ ad id
ꝑuenerint hoĩes qd voluptatẽ putãt. nõ ni
si odorãdo eodẽ frui valẽt. q̃ si nõ fuerint
imediate frui in anxietatẽ vertunt. Post
hãc vero vitã aut in omnimoda volupta-
te sũt. aut oĩo replebunt anxietate Sicut ei
ferz ignitũ q̃libet sui ꝑte ꝯtinet ignẽ. Sic in
se boni voluptatẽ. Hãc voluptatẽ qr nemo
hic sensit. iõ nec explanari ꝑt ꝑfecte a q̃q3. ſʒ
ille. Exemplũ ẽ d' fauo mellis qd in oĩ sui ꝑ-
te melle penetrat. Et d' buccella intincta vi
no optimo vndiq3 panẽ penetrãte Sic vo
luptas patrie oẽs aĩe corꝑoris venas. ossa.
medullas. artus. ⁊ ꝯplexionẽ penetrat. Si-
cut de igne videmus in ferro ignito.

Capitulũ. VII.

Ctauum princi
o pale extrinsecū gaudiū ē dos ĩ
passibilitatis. A Ubi no-
tandū pmo sm Tho. in. iiij. dis. xliij. z. xlix.
q dos ē ppetu⁹ ornatus aie z corpis ĩ eīna
beatitudine iugi pseuerās. Est eīm int chri
stū hoiem z aīam q̃zlibet matrimoniū spiri
ale. teste aplo Eph. v. Sacramētū hoc ma-
gnū ē. dico aūt ĩ christo z ecclesia. Ex q̊ habe
tur q spūale matrimoniū p corpale signifi
cat. Dant aūt spōsis carnalibus tria. dos.
donatio ppt nuptias. z pafernalia. Dos ē
donatō facta spōse ex pte prīs. z hoc ad vsū
sponsi ppt onera matrimonij. z dat ad ma
trimonij solaciū tn̄ ad possessionē sponse.
Et sic dat sponse ĩ pprietatē. lz spōso de ĩad
dispēsatōez seu vsū. z tradit q̃n spōsa in do
mū spōsi traducit. q̃zuis añ traductōem p
mittat. Et ē dos nō qdcunqz donū sponse.
sed papue q̃si patrimoniū ei⁹ de q̊ viuere z
sustētari debeat. Et fm multas leges spon
sus nō pōt dotē inita vxore ab ea alienare.
B Sicut matrimonio spūali qd est
inter christū hoiem z ecclīam seu q̃lislibet
deuotā aīam vel hoiem. tota trinitas q̃ est
pat noster ecclie seu deuoto hoi dat dona
aliq̃ in pprietatē ad volūtatē tn̄ z ad dispen
satōem spōsi christi qñ ecclīa vel aīa in do-
mū spōsi introducit qd fit in pria q̃zuis añ
traductōem h pmittat. q̃ dona dotes appel
lant. Et sūt duplices dotes. Quedā aie. de
qbus in. iij. pncipali dicet. Alie corpis. q̃ tā
aīa q̃z corpus christo in pria iungent C
Scdo notandū q sicut spōsis carnalib⁹
tria dant. Dos videlz. de q̊ dictū ē. Dona-
tio ppt nuptias q̃ ē illud qd a spōso dat spō
se. Et pafernalia qd ē illud qd hz spōsa pter
dotē. vt sūt munera ab amicis data spōse z
filia. Sic in pria cuilibet hoi seu deuote aie
dant tria. dotes vt dictū ē. donatio ppt nu-
ptias. qd erit ĩ futo gaudiū qd habebimus
respectu hūanitatis christi eā cognoscēdo
et videdo. De qbus postea dicet. Et pafer-
nalia q̃ erūt alia dona postmodū declarā-
da. B Tertio notādū q corp⁹ z q̃libz
potētie sensitiue hois glificati q̃ttuor dotes
habebit. i. q̃ttuor q̃litates sup naturales no
bilissimas. q̃ sūt ipassibilitas. subtilitas. agi
litas z claritas. Que q̃ttuor ponunt in litte
ra z glo. j. Cori. xv. vt ĩ sequētibus allegabit
Sūt aūt q̃ttuor vt refert Tho. dis. xlix. ppt
q̃ttuor v̄tutes cardinales. q̃z materia sunt
bōa corpalia. vt prudētie correspōdeat cla
ritas ppt cognitōz. iusticie q̃ ē ppetua z im
mortalis ĩpassibilitas. Fortitudini agilitas
ex q̃ pstigit q nihil corpi possit resistere. Uñ
agilitas notat. j. Cori. xv. p hoc q dic. Sur-
get in v̄tute. Tpanne vō q̃ hic corpus atte-
nuat subtilitas. Et sic q̃ttuor v̄tutib⁹ cardi-
nalib⁹ q̃ttuor correspōdēt dotes corpis. si
cut trib⁹ theologicis v̄tutib⁹ corñdēt tres
dotes aie. vt postea dicet. Sūt aūt q̃ttuor
dotes corpis alia rōe. q̃z sic̄ in pñti aīa ĩ cor
pus influit q̃ttuor q̃bus corp⁹ caret ipa ab
sente. videlz q corpus viuū ē colorati⁹. du-
rabilius. v̄tuosi⁹. z agilius. Sic aīa beatifi
cata corpi in pria p redūdantiā influet q̃t-
tuor pportionalit dotes. claritatē. ipassibi-
litatē. subtilitatē z agilitatē. vt illis mediā-
tibus corp⁹ pfectissime aie subiciat. sicut aīa
deo p sitas tres dotes. Sūt etiā q̃ttuor do-
tes corpis sicut ĩ claritate radij solaris. q̃ ē
clarissim⁹. subtilissim⁹. agillim⁹. z ĩpassibil
p tali ei claritate christ⁹ p⁹ cenā. Joh. xvij.
subleuatis oculis ĩ celū dixit. i. orauit. Pat
venit hora clarifica filiū tuū. supple. ĩ resur-
rectōe q̃ttuor dotib⁹ corpis. q̃ in pprie ĩ chri
sto nō sortiunt nomē dotis. cū sit spōsus. lz
ipse q̃ttuor hēat excellētissime. Et sequit Ut
fili⁹ tu⁹ clarificet te. supple. ĩ mēbris. Uñ sta
tim addit Sicut dedisti mihi ptātē oīs car
nis vt oē qd dedisti ei det eis vitā eīnā. hec
aūt ē vita eīna vt cognoscāt te solū verū deū
et quē misisti Jesū christū. Sūt aūt fm Tho.
iō q̃ttuor dotes corpis. q̃z ad hoc q corpus
sit pfecte subiectū aie nec eā ĩpediat ĩ opibus
glie q̃ttuor reqrunt. duo ptinēt ad sensum
et duo ad motū. q̊ ad sensū reqrit vnū vt sit
facile receptibile spūuz sensibiliū. z ad h dis
pōit claritas. Alter vtū sit receptibile passi
onū ignobiliū ad qd dispōit ipassibilitas. q̊

ad motū duo reqrunt᷑. Unū est vt ꝑ ꝯriam inclinatōem nō resistat suo motori. ad qḋ disponit agilitas. Aliud ē vt corpa ꝑ q̄ mouet᷑ nō resistāt ei. ad qḋ disponit subtilitas.

E Est igit᷑ octauū gaudiū ꝛ prima dos ipassibilitas. De qua dicit᷑. j. Corint. xv. Seminat in corruptōe resurget in icorruptōe. Et sm̄ Tho. dis. xliiij. resultat ex virtute aīe suū corpus potēter ꝯtinētis. ita vt a nullo exteriori agēte valeat imutari. Et q̄zuis corpa beatoꝝ sint ꝯposita ex ꝯrijs. tn̄ illa ꝯtrarietas erit ad oīmodā eq̄litatē ꝛ ꝯcordiam reducta. Et differt illa ipassibilitas ab ea quā Adā i statu inocētie habuit. ꝛ quā pueri in originali decedētes habebūt. q2 ipassibilitas sctōꝝ erit nō posse pati. i. nullo mō et nūq̄z posse pati. sed Ade ipassibilitas fuit posse nō pati. i. aliquo mō ꝛ interim q̄ nō peccaret diuina potētia eū ꝓtegēte exteri⁹. Impassibilitas v̉o pueroꝝ i lymbo erit nihil pati. si tn̄ in ignē ꝓijcerēt. paterent᷑. Sed beati etiā i iferno existētes nō paterent᷑. Et erit illḋ donū ipassibilitatis i vno magis q̄z i alio. q2 cā eius ē maior i vno q̄z in alio. Causa eī eius ē dn̄ium aīe sup corp⁹. qḋ q̄dē causat᷑ ex h̄ q̄ fruit᷑ aīa deo imobilit᷑. vn̄ḋ in eo q̄ ꝑfecti⁹ fruit᷑ ē maior ipassibilitatis cā. Huic doti associant᷑ duo dona corpis q̄ ponit Ansel᷑. li. de silitudinibus. videl3 sanitas ꝛ vite lōgeuitas. Et terciū addi pt videlicet cicatricū formositas. Sanitate inq̄t ꝑfecta hic caremus a p̄ma natiuitatis die. esurimus. sitimus. ꝛc. h̄ vnus claudus alter scabiosus ꝛc. Quibusdā tn̄ delinimur medicamētis ne sūma hic sit miseria. In futuro aūt sūma sanitas erit. De q̄ ps. Salus iustoꝝ a dn̄o. Sed dicis vndiq̄z san⁹ sum. Rn̄. Ansel᷑. Quid dicis o bō tāgaris fuste et clamabis. teq̄z deceptū q̄rulaberis. Ibi et lōgeuitas vite erit quā h̄ nullus ꝑfecte h3 moriturus q̄ntūlibet viuat diutius sōniū sibi esse videt᷑ q̄ vixit cū morit᷑. h̄ de Ansel᷑.

F De cicatricibus dic᷑ Tho. dis. xliiij. in. iiij. Cicatrices inq̄t vulneꝝ nō erūt i sanctis nec in christo fuerūt. in q̄ntū importāt aliquē defectū. sed in q̄ntū sūt signa ꝯstantissime v̉tutis q̄ passi sunt sancti ꝓ iusticia et fide. vt ex h̄ ꝛ ipsis ꝛ alijs gaudiū crescat. Un̄ dicit Aug̃. li. xxij. de ciui. dei. Nescio q̄modo sic afficiamur amore martyꝝ beatorū. vt velimus i illo regno in eorū corpibus videre vulnerū cicatrices. q̄ ꝓ christi noīe ptulerūt. ꝛ fortasse videbim⁹. Nō eni deformitas i eis. sed dignitas est quedā. q̄zuis i corpore nō corpis sed v̉tutis pulcritudo refulgeat. Nec tn̄ si aliq̄ martirybus amputata et ablata sunt mēbra sine ipsis mēbris erūt in resurrectōe mortuorū. q̄bus dictū est capillus capitis eis nō ꝑibit. G Nonū extrinsecū gaudiū p̄ncipale est scd̄a dos subtilitatis. De q̄. j. Corint. xv. Seminat᷑ corp⁹ aīale. surget corpus spūale. i. spūi sile. Hec dos est q̄ aufert sm̄ Tho. grossiciem corpis causatā ex cōpositōe elemētaliū q̄litatum. Est aūt duplex subtilitas. Una ex raritate ꝑtiū stantiū nō ꝓpinque. ꝛ ex tali subtilitate efficit᷑ corpus facile diuisibile. Et hec nō erit i corpibus glosis. Alia est ex ꝑfecta victoria forme sup materiā ꝛ huiusmodi subtilitatis est vnire. Et sic celū est subtile. ꝛ corpa beatorū sic erūt subtilia. Est eni subtile in ꝓposito. qḋ est facile penetratiuū alterius. vn̄ de corpibus beatorū cedēt absq̄z vlla difficultate ꝛ resistētia q̄libet corpa non glificata. vt dicit Guil᷑. de vniuerso. li. j. c. li. Huic doti correspōdet apte fortitudo corporalis oꝑposita imbecillitati. De q̄bus Anselm᷑ li. de similitudinibus sic dicit. Fortitudo nostra hic a bestijs supat᷑. sed in vita futura nihil resistere poterit q̄n moueat. ꝛ si voluerit euertat. nec in h̄ plus laborabūt q̄z ocul⁹ mouēdo se se. cū eī angelis siles erimus. neq̄ q̄z minoris fortitudinis erimus. S3 fortassis queris ad quid illa fortitudo ꝓderit cū ꝓ tunc nihil sit in quo vires exercere possimus. Qui hoc dicit pauca nobiscū. quid in hmōi habeat visus humanus attēdit. Attēdat ꝛ videbit. q2 nō semꝑ de oībus q̄ habemus sed q̄ nos habere sꝑamus nō parū gaudemus. ꝛ q̄ī actu vtimur. Sic v̉bi g̃ra. Ipso visu ꝑtāte aliq̄n vtimur nō i earū ꝑsentia rerū tāttū. ꝛ ita ḋ multis i huc

modū. Sic ꝛ nūc de hac q̄ nūc fortitudine agitur. Sola nanq3 eius possessio grata nobis erit ꝛ exultatio grādis. licet ī actu ne q̄q3 sit necessaria nobis cūctis vt dictū ē in suo statu ꝯueniēter collocatis. Hec eadē q̄stio si aut de velocitate aut de aliq̄ beatitudinis pte mouet̄ hac solutōe si nō aptiore soluat̄. sic igit̄ iustus fortis erit. vt etiā si velit terrā ꝯmouere possit. h̄ d̄ Ansel. D

Sz dubitat̄ vtr̄ corpus gl'iosum sit palpabile. R̄n̄. Tho. q̄ sic dis. xliiij. Un̄ Job. xx. christus ait. Palpate ꝛ videte. cū resurrexisset. Est tn̄ notādū. q̄ palpabile d̄r aliqd̄ corpus ex duob⁹. sc3 q̄ habeat q̄litates qbus natus ē imutari sensus tactus calore frigore ꝛc̄. vt h3 aer. ignis. ꝛ h'mōi. Et ex hoc q̄ resistit tāgenti. sicut terra aq̄ ꝛ ꝯposita plura. Sed tāgibile d̄r s̄m q̄ h3 resistere tāgenti. vn̄ aer nō est palpabilis. q2 nō resistit tāgenti. sed nec tāgibilis. Et nec corpa celestia sūt tāgibilia nec palpabilia. Un̄ Greg̃. dicit. Corrūpi necesse est oē qd̄ palpat̄. Corpus ergo gl'iosum h3 ex sua natura q̄litates suas q̄ natē sunt īmutare tactū. Sz tn̄ q2 corpus est oīo subiectū spūi. in ptāte eius ē vt s̄m eas imutet tactū vl' nō immutet. Silr etiā cū s̄m naturā ꝯpetat sibi vt resistat cuilib3 alteri corpi trāseunti. ita q̄ nō possit esse cū eo simul in eodē loco. sed miraculose h̄ pōt diuina v̄tute ꝯtingere ad nutū ipsius q̄ sit cū alio corpe in eodē loco. ꝛ sic nō resistit ei trāseunti. Un̄ s̄m naturā suā palpabile est corpus gl'iosum. sed ex v̄tute supnaturali hoc enī ei cōpetit. vt cū nō vult. nō palpetur a corpe nō glorioso. Und̄ Greg̃. dicit. Dn̄s palpandā carnē ꝑbuit quā clausis ianuis introduxit. vt pfecto ostēderet post resurrectōem corpus suū esse. ꝛ eiusdē nature ꝛ alterius glorie. Qualitates tn̄ tāgibiles ī corporibus gloriosis, licet nō sint reducte ad mediū rei s̄m eque distantiā ab extremis accepta tn̄ sunt reducte ad mediū pportōis s̄m q̄ optime cōpetit cōplexioni humane ī singulis ptibus. ꝛ iō tactus illoꝝ corporꝝ est delectabilissimus. q2 potētia semp delectat̄ in cōueniēti. ꝛ tristat̄ in excessu. hec de Tho.

J Decimū extrinsecū gaudiū est tertia dos videlicet agilitas. De qua apl'us. j. Corint. xv. Seminat̄ in īfirmitate resurget in v̄tute. glo. i. mobile ꝛ viuū. Est aūt agilitatis dos s̄m Tho. dis. xliiij. pfectio supaddita corpi q̄ corpus gl'iosum erit oīo subiectum aīe glorificate. nō solū vt nihil ī eo sit qd̄ resistat volūtati spūs. q2 etiā hoc fuit in corpe Ade. sed etiā vt sit ī eo aliqua pfectio effluēs ab aīa glorificata in corpus p̄ quā habilitet̄ ad p̄dictā subiectōem. vt sic corp⁹ sit expeditū ꝛ habile ad obediendū spūi in oībus motib⁹ ꝛ actionibus. Un̄ sicut nūc dat natura velociorib⁹ aīalibus instrumēta diuerse dispositōis in figura ꝛ q̄ntitate. Ita deus dabit corpibus sanctoꝝ aliquā dispositōnem aliam q̄3 mō habeant nō q̄dem in figura ꝛ quātitate. sed in pprietate glorie que dicit̄ agilitas. hec Tho. Dubitat̄ p̄mo vtr̄ beati corpaliter aliqū moueant̄. R̄n̄. ibidē q̄ sic. Corpa inquit gl'iosa aliq̄n moueri est necessariū ponere. quia ꝛ ipsum corpus christi est motū in ascensione. Et similiter corpa sanctoꝝ que de terra resurgent ad celū empireū ascendent. Sed etiā postq̄3 celos ascenderūt. verisimile est q̄ aliq̄n moueant̄ p libitu sue volūtatis. vt illud qd̄ habent in v̄tute actu exercentes diuinā sapientiā cōmendabilē ostēdāt. Uirtus enī pcedens in actus exercitiū potentior ꝛ pfectior apparet. q̄a actus manifestat potentiā. ꝛ vt etiam visus eoꝝ reficiat̄ pulcritudine creaturaꝝ diuersaꝝ in quibus sapientia dei eminēter relucebit. R Dubitat̄ secūdo vtr̄ anime glorificate moueāt corpora sua motu nō organico. R̄n̄. Durā. in. iiij. q̄ nō. sed motu pgressiuo. Non enī mouebit totum corpus suū simul. quēadmodū graue mouet totū simul deorsū. et leue totū simul sursum. Ratio est. q2 s̄m sanctos. in aīa post resurrectōem nō erit aliqua noua v̄tus ad mouendū p̄ter illam quā habuit in corpe viuēs. Dubitat̄ tertio an in instanti aīa p tūc moueat corpus glorificatū. R̄n̄. Tho. q̄ nō. sed in tpe inpceptibili. Guil'. dicit vbi supra. q̄ glificat⁹ hō

pōt in ictu oculi distātius moueri amplius ꝙ̄ per mille milia miliarioꝝ. ⁊ pbat ibidem. Unde Aug. etiā dicit. Protinus vbi volet spūs erit ⁊ corpus. Simile ē iam de aīo per imaginatōem qui de roma imaginata i tpe inꝑceptibili imaginari pōt ꝑsius. Uerum tñ melioꝝ aīa sicut habebit corpus pfectius, ita etiam moueri pōt velocius. Sed mō corpa nostra sunt tarda. Tū qꝛ elemētū terre i nobis mouet deorsum. ⁊ leue sursum, ⁊ sic de alijs. Tū etiā qꝛ appetitus mouendi i nobis sunt i(n)terdū ꝯtrarij. vt sensualitas mouet ꝯtra rōem. De hoc dono dicit Ansel. li. de similitudinibus. Nūc ptim agiles sumus. sed i hoc etiā a passeribus supamur. sed tunc sicut angeli a celo ad terrā dicto celerius mouebimur. Uides eni ꝙ̄ta celeritate p angelū homo Abachuc delatus sit Danieli a iudea in chaldeā. par erit velocitas q̄bus ꝓmissa est eq̄litas. Si eni resurrectio i ictu oculi fiet. sic ⁊ nostra opatio fieri pōt. cū corruptibile induerit incorruptōem. Sicut eni i velocissime radius solaris ab oriēte fert in occidēs. ⁊ oculi visus a terra in celū. sic animus cū corpe quo voluerit. hec Ansel. Huic etiā doti appropriat corpis libertas. d' qua idē ibidē dicit. Liber est qui cogi nō pōt ad ea q̄ nolit. nec ab eo qd velit. sed hoc nullus integre hic habet. sꝫ in futuro btūs q̄cunqꝫ certe angelis similis effic(i)et eoꝝ libertatē habebit. Et sicut in angelis nō est instrumentū qd obsistat a(ut) i(m)pediat aut cōstringat p velle suo cum oīa penetrēt. Sicut ⁊ christus clauso pdijt sepulcro qui ostio clauso discipul' apparuit. cui christo similes erimus. In illa eni vita si bonus fuerit nihil patiet ab eo qd nolit. sed agere pmittet q̄cunqꝫ voluerit. Hec ille. ¶ Undecimū extrinsecū gaudiū est q̄rta dos dicta claritas De q. j. Corint. xv. Seminat in ignobilitate. surget in glia. qd ad claritatē ptinet. Et Math. xiij. Fulgebūt iusti sicut sol in regno patris mei. Hec claritas erit intrinseca corpi glioso. ⁊ causabit ex redūdātia aīe ad corpus. Et sm q aīa fuerit maioris claritatis in lumine glie ⁊ fruitōe beatifica. sm hoc plus corpus eius clarificabit. Ideo. j. Corint. xv. dicit. Stella differt a stella in claritate. ita ⁊ resurrectio mortuoꝝ. Et ita i corpe glioso cognoscet gloria aīe sicut in vitro cognoscit color corpis qd cōtinetur in vase vitreo. vt dicit Greg. sup illud Job Nō adequabit ei auꝝ vel vitꝝ. hec d' Tho. Etiā patet ꝙ corpa gliosa erūt peruia vt vitrū. ⁊ clara vt auꝝ. Sunt eni nūc duo que causant in nostro corpe obscuritatē. scꝫ materie ipuritas. ⁊ luminis paucitas. sed vtrūqꝫ tollet. ⁊ claritas dabit ꝑspicua ⁊ fulgida.

Sed dubitares pmo. Erūt ne oēs ptes corpis equales i claritate ⁊ colore. Rñ. sm Tho. dis. xliiij. in. iiij. ꝙ nō. qꝛ corpis gloria nō tollet naturā sed pficiet. Unū color q debet corpi ex natura sua ꝑ ptium remanebit i eo. sed sup addet claritas ex gloria aīe. Sicut etiā videmus corpa colorata ex sui natura splēdore solis resplēdere. vel ex aliqua cā extrinseca vel intrinseca. Et sicut claritas glorie redūdat ab aīa suple. p causalitatē i corpus sm suū modū. ⁊ est ibi alio mō q̄ꝫ sit in aīa. ita ⁊ in qualibet ptem corpis redūdabit sm suū modū. Unde nō est incōueniens ꝙ diuerse ptes habeāt diuersimode claritatē sm ꝙ sunt diuersimode disposite ex sua natura ad ipsam. Una eni ps habet maiorē dispositōem ad claritatē q̄ꝫ alia. sic oculi q̄ꝫ manus. ⁊ spūs q̄ꝫ ossa. ⁊ humores q̄ꝫ caro vel neruus. ¶ Dubitat secūdo. an claritas corpoꝝ gloriosoꝝ visum offendat. sicut hic radius solis. Rñ. ꝙ nō. Rō est. qꝛ sicut corpus gliosum nō pōt pati aliquid passione nature. sed passione aīe. id ē. receptōe ꝯueniētis solū. Ita ex ꝓprietate glorie nō aget nisi actōne aīe. sed secūdū hꝫ magis delectat. Offendit aūt in q̄ntū agit actōe nature. in q̄ntū agit calefaciēdo ⁊ dissoluēdo organū visus ⁊ disgregādo spūs. ⁊ ideo claritas gliosi corpis licꝫ excedat claritatē solis. tñ de sui natura nō offendit visum sed demulcet. ꝓpter qd claritas illa cōpatur claritati iaspidis. Apoc. xxj. Dubitat tertio an in ꝑte corpis gliosi sit videri vel nō videri. Rñ. idē glic. qꝛ claritas pue-

nit ex impio voluntatis cui subdet. vn dei po
testate aie glificate erit q videat vt nõ vide
atur. sicut et qlibet actio corpis in aie ptãte
erit. alias nõ esset corp⁹ gliosum instrumẽ
tũ sume obediẽs pncipali agenti.

Capitulũ. VIII.

DUodecimũ gaudium extrinsecũ est aureola et
fructuũ dato que se habẽt circa
aiam et corpa beata sicut pafernalia in ma
trimonio. A Ubi notandũ fm Tho
et alios in .iiij. dis. xlix. q differũt aurea. aure
ola et fructus. Nã aurea est gaudiũ qd de
deo imediate hz aia in supioribus viribus
scz de visione dei clara. de fruitõe. et certitu
dine tentõis. que tria sequunt gaudiũ aie.
et illud est aurea. Aureã hãc meremur hic
p qdcũqz certamẽ cuiuscũqz tẽptatõis
quã ex charitate vincimus. fm illud apli.
Nemo coronat nisi q legitime certauerit.
B Aureola vero est aie gaudiũ de
opibus a se factis. q habent rõem victorie
excellẽtis christiformiter facta. Uel sic Est
pmiũ de opibus pfectionis qbus hõ ma
xime christo conformat fm pfectã victoriam.
Et hanc aureolã meremur. aut martyrio.
aut doctrina. aut vginitate. Fructus aũt ẽ
gaudiũ et delectatio de spũali exercitio in
spernẽte delectatões. psertim venereas. Et
hunc meremur. aut continentia cõiugali. aut
viduali. aut vginali. Ex qbus ptz q tam au
rea qz aureola sunt pncipaliter in aia. Sz
sicut ex gaudio essentialis pmij. qd est au
rea. de deo imediate habitu redũdat. sunt et
causat in corpus beati quidã decor q ẽ glo
ria corpis seu dos corpis qdruplex. de qui
bus dictũ est. Sic etiã ex gaudio aureole re
sultat aliqs decor in corpus repsentatiuus
spãlis triumphi. de q gaudet aia. vt pdica
toris in ore vginis in illa pte. martyris in ci
catrice. vel in alia pte corpis fm gen⁹ mar
tyrij. ita vt statim ex aspectu corpis sciat q
lis quisqz fuit martyr. aut vgo. aut doctor
seu pdicator. Ex qbus patet q aurea ẽ gau
diũ de deo. Aureola de triũpho excellenti.
Et fructus ẽ gaudiũ et delectatio de exerci
tio spũali. Patet etiã q sicut aurea est pn
cipaliter in aia. et scdario in corpe p redũ
dantiã. et sic due sunt qdammodo auree. Sic
etiã due sunt aureole de eadẽ victoria. vna
in aia. alia in corpe p redũdantiã. Ptz etiã
tertio q qz op⁹ meritoriũ duo habet bona.
vnũ qz ex charitate fit. aliud qz excellẽter fit
et victoriose. puta martyriũ zc. Idcirco etiã
duplex pmiũ habebit. Aureã pp̄ter pmiũ.
et aureolã pp̄ter scdm. Tũ pmiũ correspõ
dens merito rõe charitatis quantumcũqz sit
puum. ẽ maius quolibet pmio respõdẽte
actui rõe sui generis. et ideo aureola dimi
nutiue dicit respectu auree. Dicit aũt aure
ola diminutiue ab aurea. Nã essentiale p
miũ dicit aurea siue corona. Tũ qa dat
victoribus. et victorie debet corona. Unde
Job. vij. Militia est vita hoĩs sup terram.
Tũ etiã qz p ipsum hõ efficit pticeps diui
nitatis. et p cõsequẽs regie potestatis. fm il
lud Apoc. v. Fecisti nos deo nostro regnũ
et sacerdotes. Dubitat pmo vnde habe
atur q tres sint aureole. Rñ. q ex glo. ordi
narijs et sctoꝝ dictis. De vginũ pz sup illd
Esa. lvj. Hec dic dñs eunuchis. zc. Dabo
eis nomẽ meli⁹ a filijs et filiab⁹. glo. meli⁹
nomẽ pprĩã gliam excellẽtẽqz significat.
sed p eunuchos qui se castrauerũt pp̄ter re
gnum celoꝝ vgines designant. Et sup isto
Exo. xxv. Facies alterã coronã aureolã. glo.
corona ptinet vginibus. Ad hãc etiã coro
nam ptinet canticũ nouũ qd vgines tantũ
corã agno cõcinũt. et que sequunt agnũ q
cũqz ierit. De martyꝝ patet p Aug. li. de
sancta vginitate dicentẽ. Nemo quũ pu
to ausus fuit pferre vginitatẽ martyrio. sed
vginitati debet. ergo martyrio. De doctoꝝ
patet sup illud Eph. j. Sciatis q sit supe
minẽs magnitudo vtutis eius. dic glo. cre
mentũ habebũt doctores sancti vltra id qd
alij cõmuniter habebũt. Dubitat secũ
do cur tantũ tres sint aureole. videlz mar
tyꝝ vginũ. et doctoꝝ. Rñ. pmo. qz tãtũ tria
sunt opa excellẽtissima triũ potẽtiaꝝ. Nãz
excellẽtissimũ opus rõnalis est vitatis pdi

catio. cõcupiſcibilis obſeruatio ṽginitatis
⁊ iraſcibilis perpeſſio mortis. Secundo
qꝛ tantū tres ſunt hoſtes quos excellentiſ-
ſime vincere poſſumꝰ. videlicet mundus
caro. demonia. Martyres vincunt mun-
dū. virgines carnē. ⁊ p̄dicatores demones
in cordibꝰ ſuis ⁊ alioꝝ. Tertio qꝛ chriſto ī
operibꝰ tribꝰ perfectiſſime cõformamur. ī
p̄dicatione. in puritate. ⁊ martyrio ℭ

Dubitaī tertio q̄ aureolaꝝ ſit p̄ſtatior.
R̄n̄. Tho. diſ. xlix. ſimpliciter inter tres au-
reolas martyrū ē potioꝝ. qꝛ pugna marty-
rij ē fortior ḃm ſeipſam. ⁊ vehementius af-
fligens. Et ḃm Pe. d̄pa. ibidem. poſt hanc
reola doctoꝝ. vt patet in catalogo ſanctoꝝ
qꝛ etiā eccl̄ia in letanijs p̄fert martyres do
ctoꝛibus. ⁊ doctores virginibꝰ. put etiam
Tho. allegat. Tn̄ q̄ntū ad aliq̄d tres aureo
le habēt ſe ſicut excedentes ⁊ exceſſe. Pree-
minet eni ḃm aliq̄d aureola virginū alijs.
in quātū pugna carnis ē periculoſior ⁊ e vi
cino. ſed nō ſic ē de martyrio ⁊ de doctrina
Preeminet etiā aureola doctoꝝ alijs. qa
pugna doctoꝝ verſaī circa intelligibilia.
De q̄ aplus Eph. vj. Nō ē nobis colluctā
tio aduerſus carnē ⁊ ſanguinē. ſed aduerſꝰ
poteſtates ⁊c̄. Alie vero ſunt circa paſſiōeſ
ſenſibiles. Dubitaī quarto an differen-
tia ſit inter aureolā ⁊ palmam. R̄n̄. qꝛ ſic. qꝛ
aureola ē p̄miū accidentale. non q̄dlibet. ſꝫ
p̄miū correſpondens pugne vel victorie p̄
cellenti. Sed palma ē p̄mium accidentale
q̄d nec radici. videlicet charitati. nec operi
p̄cellenti debeī. ſed volūtati. Quā palmā
martyrij Martinus habet ⁊ Dominicus
qui auide deſiderauerunt martyriū. nec tn̄
actū martyrij habuerūt. ℬ Dubitaī
quinto in ſpeciali de aureola martyrum q̄
exigantaī ad hoc qꝛ aliq̄s aureolā martyriꝫ
p̄predictam habeat. R̄n̄. ḃm Tho. ⁊ Pe.
pa. qꝛ tria neceſſaria ſūt. videlicet. pena. cau
ſa. ⁊ voluntas. p̄exigiī tn̄ charitas in omni
habente aureolam. Primū ergo eſt pe
na non q̄cunqꝫ ſed mortis. vt oportet rece-
pta. Ex quo patet primo qꝛ non debeī aure
ola martyrum obedientibus ſolum. licet ī

eis vſqꝫ etiā ad mortē macteī p̄pria volū-
tas. Secundo qꝛ nec pauperibꝰ ſolum. q̄ꝫ-
uis moriantur mundo. Tertio qꝛ nec penitē-
tibus licet carnem ſuā crucifigant. Quar
to nec martyriū ſoluꝫ ſitientibus. vt Mar
tino ⁊ Dominico. Quinto nec Johanni
euangeliſte. licet in olei doliū feruentis miſ
ſus ſit. non mortuus. Sexto nec pueris in
camino ignis. qꝛ illeſi exiuerunt. Nec ſepti
mo Silueſtro et Athanaſio. licet magnā
p̄ſecutionem ſint paſſi. Sed tn̄ q̄libet chri-
ſtianus qui in charitate moriī per obediē-
tiam. vel voluntatem habet moriendi pro
chriſto. vl̄ q̄dcūqꝫ aliud opus facit bonū
de tali habebit ī celo ſpeciale p̄miū ⁊ gaudi
um. ſed non omne tale mereī dici aureola.
Exempli gratia. Perfecti pauperes volū-
tarij habebunt iudiciariam poteſtatē. ⁊ ſic
carnis maceratio aliud ſpeciale gaudium
⁊ ſic intellige de alijs. Simile etiā intellige
de alijs operibꝰ ḃm Tho. imo inter dū pluſ
de aurea q̄s mereri poteſt in talibus. vt pꝰ
dicet. Nec octauo Lucrecia q̄ ſeipſaꝫ inter-
fecit pagana. Nec nono Seneca q̄ p̄p̄ ſe
vt tolerabiliorē mortē haberet optionē ve-
narū ī balneo elegit. Propter q̄d Sanctu-
lus. vt refert Greḡ. iij. dialogo. occidendus
⁊ optione ſibi de morte eligēda data. nullā
eligere voluit. ſed illā dixit ſe toleraturum
quā deꝰ p̄mitteret. quē tn̄ deus a morte eri
puit. Sed martyrij aureolā habent. Pro
q̄dam. q̄ ſe ne corrūperenī femine ſubmerſe-
rūt. qꝛ ſp̄eali inſtinctu ſpūſſancti h̄ fecerūt.
vt li. p̄ino d̄ ciui. dei refert Augꝰ. Silr Sā
ſon eadē de cā. Itē btūs Petrꝰ q̄ ſibi morē
elegit euerſis pedibꝰ crucifigi. non p̄pter ſe
ſꝫ p̄p̄ chriſti honorē. Nec refert vtꝝ mors
ſtati an poſtea ſeq̄ī. dū tn̄ p̄p̄ illud cauſet
vel acceleret. Vn̄ mortui ī carcere. ⁊ ī ſtabu-
lis. vt Marcellꝰ papa. Itē mortui in exilio
martyres ſūt. qꝛ h̄mōi mortē ī eis accelerarū
ſe p̄ſumit. ℭ Secūdū q̄d ad martyri-
um req̄riī ē cā. qꝛ eniꝰ martyr teſtis ē. ideo ī cā
fidei p̄ eccl̄ia vl̄ p̄ q̄cūqꝫ articulo fidei. vl̄ iu-
re eccl̄ie. aut p̄ q̄cūqꝫ virtute infuſa. qꝛ vir-
tutibꝰ deſponſaī eccl̄ia chriſto. quicūqꝫ ſic

morit martyr ē. Un̄ Johānes baptista pro
veritate p̄dicationis. Agnes ꝓ virtute ca-
stitatis. ⁊ Thomas cantuariensis ꝓ iurib⁹
ecclie. occisi taliter. martyres sūt. Silr iam
mater q̄z fili⁹ ī vtero ci⁹ si ab infideli ī vtero
lederet ī odiū fidei. qm̄ vtrūq̄z vel alterz mo-
ri ꝯtingeret. Silr q̄ vuln⁹ nō letale suscipe-
ret. ⁊ ꝓ negligentiā q̄ nō esset mortale pecca-
tū moreret ī vulnere neglecto. Siliter q̄ po-
tius vellet occidi q̄z mendaciū dicere q̄dciū
q̄z peccando. Silr q̄ cruce signati ī bello ho-
stiū christi ꝓpter christū suscepto pugnan-
do periīt martyres sūt. q2 nō se sed christum
defendūt ⁊ ecclīam. ⁊ sic moriunt. vn̄ morte
nō fugiūt sed eligūt. Silr si q̄s ꝓpter bonū
cōmune non relatū ad christum sustineret
morte aureolā non meret̄. sz si h̄ referat ad
christū. aureolam merebit̄ ⁊ martyr erit. vt
potest si rem publicā defēdat ab hostiū ipu-
gnatione q̄ fidē christi corrūpe voluīt. ⁊ in
tali defensiōe morte sustineret. ¶ Tertio re-
q̄rit̄ volūtas. Un̄ q̄ dormiēdo occideretur
nūq̄z p̄us volūtate ad martyriū habita in-
uit⁹ occideret. aut fugiēs. aut se defendens
inuit⁹ occideret. martyr nō esset nisi fieret.
vt p̄us dictū est de cruce signatis. ꝓpter q̄d
Mauritius cū socijs suis arma ꝓiecit vt
fieret martyr. Innocētes etiā nō pfectā rō-
nem aureole habēt. nisi vt q̄dā tenēt vs⁹ rō-
nis ī eis miraculose fuerit. sic de Johāne ba-
ptista ī vtero ꝓbabile ē. ¶ Dubitat̄
sexto q̄b⁹ debeat̄ aureola virginū. Rn̄. sm̄
Tho. vbi p̄us. q̄ habētib⁹ tria. Primo ī
expientiā habentibus veneree voluptatis.
volūtate h̄ eligentib⁹. ⁊ finaliter in sili pro-
posito pseuerantibus. semp tn̄ presupponit̄
charitas q̄ ē auree meritoria. Un̄ patet q̄
decē sunt genera hoīm virginū aureola ca-
rentiū. sm̄ Tho. ī iiij. Primo frigidi ⁊ eu-
nuchi q̄ voluntatē habēt ducēdi cōiugē si
possent. Un̄ Aug. li. de sancta virginitate.
Quib⁹ ipsū virile membrū debilitat̄ vt ge-
nerare nō possint nō sūt eunuchi. sufficit tn̄
q̄ christiani fuerīt. ⁊ dei p̄cepta custodierit
eorū ꝓposito sūt vt cōiuges si possent habe-
rēt cōiugatis fidelib⁹ adeq̄ri. Secūdo q̄ so-
lū ad tēp⁹ q̄ intrabūt matrimoniū cōtine-
re ꝓponūt. ⁊ sic decedūt nō mutato ꝓposi-
to. Tertio q̄ p̄mo ꝓponūt ꝑpetue cōtinere
⁊ tn̄ postea mutant̄ ī ꝓposito. ⁊ sic decedūt
Quarto q̄ in veteri testamēto virginitatez
seruauerūt adulti. sine sp̄eali instinctu spi-
ritussancti. Quinto violēter oppressa ⁊ cō-
sentiens deliberate statim. Sexto inexptes
veneree voluptatis cū ꝓposito ꝑpetue ca-
stitatis ī mortali decedētes q̄ sūt vere fatue
virgines. Septimo infidelis vel fidelis ni-
hil cogitās de virginitate vel cōiugio. vel ī
cōtinētia. ⁊ sic decedēs. Octauo baptizati i-
fantes añ vsum rōnis decedētes. Nono in-
fātes añ baptismū decedētes. ¶ Sz
q̄reres nūq̄d incorrupti aureolā nō merē-
tes ⁊ ī charitate decedētes sp̄eale gaudium
habebūt de innocentia corruptōnis. Rn̄.
Tho. ī iiij. q̄ sic. etiam si nō ꝓposuerīt ꝑpe-
tuo seruare. Sic ⁊ innocētes q̄ peccare po-
tuerūt de innocētia sp̄ealiter gaudebūt. sz
illud gaudiū nō ē aureola. ¶ Decio
q̄ morosis delectationib⁹ pleno cōsensu ⁊
deliberato īmorantes sine tactu virili pro-
pro motu animi vel etiā corporis in vigilia
ad pollutionē vel ad silem expiētiā veneree
voluptatis. ꝓgrediunt̄. etiā3 salūs signa-
culis corporee itegritatis. de q̄ habes p̄cepto
ix. ¶ Sūt etiā sex genera hoīm q̄ verā
aureolā virginū possidebūt. Primo bea-
tissima Maria virgo virginū q̄ vt Tho. di-
cit q̄z iūs nō habuit pugnā p temptationē
q̄ sit a carne. habuit tn̄ pugnam q̄ sit p tem-
ptationē ab hoste. qui nec etiā ipm christū
reuerit⁹ tēptare fuit. vt ptz Math. iiij. Se-
cūdo inexpte venerea voluptate in vigilia
cū ꝓposito ꝑpetue cōtinēdi. Tertio inexp-
te venerea voluptate cum ꝓposito interru-
pto de continēdo. de q̄ finalit̄ penituerunt.
Quarto q̄ ī veteri testamēto ex diuino in-
stinctu virginitatē seruauerūt. sic credit̄ de
Hieremia Ezechiele ⁊ Helia q̄z coniugia
nō legiūt. Quīto vi oppsse q̄ ī venereā volu-
ptatē nūq̄z ꝯsenserūt deliberate. q2 cui⁹ p̄n-
cipiū ē totalit̄ extra. nō ē ordinabile a rōne
vn̄ delectatio q̄ ē cū seminis emissione virgi-

nitatē nō tollit ī somno facta. Similis rō
ē de mulierib⁹ q̄ dormiētes. aut ī ebrietate
aut amētes. a viris cognoscūtur. nisi forte
hac intentiōe dormiuīt ierūt vt a viro cogno
scātur. ⁊ eadē rōne ille q̄ vigilātes p violētiā
corrūpūtur. siue ab hoīe. siue a demone incu
bo. si q̄ntū ī se ē renitātur vt ɔseruēt corpus a
corruptiōne aīe. vel saltē mētē a ɔsēsu. ⁊ siue
ꝓ fide. siue ꝓ q̄cūq; alia cā violēt corrūpāt
virginitatē n̄ ꝑdūt. sʒ si ꝓ fide h̄ q̄s sustine
at. erit meritoriū. ⁊ ad gen⁹ martyrij ꝑtine
bit. Unī Lucia dixit. Si me inuitā violare
feceris mihi castitas duplicabitur ad coronā
nō q̄ habeat duas virginitatis aureolas.
sʒ q̄ duplex p̄miū reportabit. vnū ꝓ virgi
nitate custodita. aliud ꝓ iniuria quā passa
ē. Dato etiā q̄ talis violēt oppressa ɔcipiat
nec ex h̄ meritū virginitatis ꝑdit. nec tamē
matri christi eq̄bitur. i. q̄ fuit cū itegritate mē
tis etiā itegritas carnis. Oia sūt Tho. ver
ba. Sexto frigidi ⁊ eunuchi volūtatē habē
tes ī corruptionē ꝑpetuā seruādi. etiā si fa
cultas adesset coeūdi. faciūt eni ꝺ necessita
te virtutē. K Dubitatur septio q̄b⁹ au
reola doctoꝝ debeat̄. Rn̄. s̄m Tho. ⁊ Pe.
pa. vbi ꝑus q̄ bn̄tib⁹ tria. Primo q̄ actu do
cuerūt. Scđo q̄ ex officio docuerūt vel mis
si. Tertio q̄ docuerūt publice ⁊ recta inten
tiōe ꝑtinētia ad salutē. ꝓ q̄ diabol⁹ a cordi
bus hoīm expugnat̄ sic q̄busdā spūalibus
armis. De q̄b⁹. ij. Cori. x. Arma militie no
stre nō sunt carnalia sʒ spūalia. Necessario
tn̄ p̄exigitur charitas ex qua ꝓcedat doctrina
Propter p̄mū p̄lati quātūcūq; magni non
habebūt aureolā. q̄ nūq; actu docuerūt. li
cet habitu litteratissimi fuerint. nō eni ha
bitui sʒ actui debetur aureola doctoꝝ. Simi
liter nō habebunt p̄lati q̄b⁹ ex officio cōpete
ret p̄dicare q̄ nō p̄dicauerūt. q̄ꝛ pugnāti de
bet̄. s̄m illud. ij. Timoth. ij. Non coronabit̄
nisi qui legitime certauerit. Silr nec p̄lan.
nec alij q̄ solū ī p̄uato nō publice docuerūt
actu aureolā habebūt, ꝓpter carētiā secun
di. Mulieres nō habebūt. nec viri q̄ n̄ sunt
missi legitime ad docēdū. Nec fraterne cor
rectioni ꝑuatē debet̄. Propter tertij carētiā

nō habebūt aduocati aduocātes. nec me
dici. nec phi suas artes docentes. imo nec
theologi phiaꝫ ꝺocentes nisi vtant̄ ad de
clarationē theologie. vt Paul⁹ interdum
fecit. ⁊ Hieronim⁹ ⁊ alij. Nec theologus ex
officio p̄dicās fine indebito semp. scʒ ꝓpter
vanā gl̄iam. vel q̄ vbū dei ꝓpter lucꝝ tpale
adulterās recipit mercedē suā nūq; habe
bit doctoꝝ aureolā. etiā si in charitate dece
dat. Nō eni p̄nia pōt recuperare aureolam.
q̄ꝛ p̄nia nō viuificat mortua opa q̄ nunq;
viua fuerūt. Dicitur aūt mortua. nō solū si
ne charitate facta. sʒ etiā sine intētiōne recta
⁊ q̄cūq; n̄ fuerūt a p̄ncipio meritoria. Vir
go tn̄ mēte solū corrupta penitēdo recupe
rare pōt aureolā. q̄ꝛ mortificata opa p pe
nitētiā reuiuiscūt. i. q̄ viua fuerūt. ⁊ p mor
tale fuerūt mortificata. sʒ virginitas illius
q̄ mēte corrupta ē q̄ ad itegritatē carnis. ⁊
q̄ ad ꝓpositū cōtinēdi viua fuit. licet post
modū p ꝓpositū coeūdi potuerit mortifi
cari. iō p̄nia reuiuiscere pōt. Sʒ sic nō ē de
p̄dicante semper in inanē gl̄ia. vel ex auaricia.
q̄ꝛ nūq; suus act⁹ bon⁹ fuit. Sʒ doctoꝝ
aureolā habebūt p̄dicātes ⁊ docētes trib⁹
modis supradictis. siue fuerit magistri. si
ue simplices sacerdotes. siue p̄lan. siue nō
p̄lan. siue docuerint scripto. siue vbo. siue
legēdo. siue p̄dicādo. Scripta eni cōpone
re q̄dā mod⁹ docēdi ē. Et notādū q̄ docere
ē op⁹ charitatis ⁊ misericordie magnum.
L Dubitatur octauo vtꝝ ī eadem spē vna
aureola p̄emineat alteri. ⁊ vtꝝ vni⁹ v̄ginis
aureola sit nobilior q̄ꝫ aureola v̄ginis alte
rius. ⁊ sic de martyrū ⁊ doctoꝝ aureolis.
Rn̄. q̄ sic. Una eni s̄m excellētiā act⁹ p q̄nē
hic pugnauit nobilior erit. Ut exēpli gra
tia. q̄ acerbius martyriū. aut q̄ puriorem
v̄ginitatē vitādo occasiōes hūit. aut q̄ plu
res saluauit p̄dicādo. vel frequētius p̄dica
uit. nobiliorē habebit aureolā. Et rō ē. q̄a
aureola supponitur auree. sʒ aurea est in vno
maior ⁊ nobilior q̄ꝫ in alio vt de dotib⁹ pa
tuit ⁊ patebit. ergo ⁊ aureola M Sʒ
tn̄ notādū s̄m Tho. q̄ q̄uis aliq̄s possit p
uenire ad altius. vel inferi⁹. vel eq̄le meritū

p̄mij scz essentialis p radicē charitatis. ha-
bēdo solā volūtatē ad martyriū quā mar
tyri actu meret p martyriū. tñ nō marti
zat⁹ ñ veiet ad aureolā nisi p⁹ martyrizet.
Et sic enī ē de alijs duab⁹ aureol' p̄formit
sm̄ Tho. sennēdū. Sciēdū etiā sm̄ eundē
q meritū aureole pōt intēdi dupliciē. Uno
mō ex p̄te radicis. scz charitatis. Alio mō
ex p̄te opis. Cōtigit enī aliq̄s duos q̄z vn⁹
ex minore charitate maius tormentū mar
tyrij h̄z. vl' magis p̄dicationi instat. aut etiā
magis se a d'lectatōib⁹ carnis elongat. In
tentioni ergo meriti q̄ attēdit penes radicē
nō r̄ndet intensio aureole. sz intensio aure
sz intensioni meriti q̄ ē ex genere act⁹ r̄ndet
intensio aureole. vñ pōt esse q aliq̄s min⁹
in martyrio meret quātū ad essentiale pre-
miū q̄ habebit p martyrio maiorē aureolā

Capitulum. IX.

A

Nunc dicendū est q̄ sunt fructus debiti b'is q̄ b⁹ dā ýl'oib⁹. de q̄ notat Tho.
in iiij. di. xlix. q fruct⁹ de q̄ loquit christus
Math. xiij. ⁊ Luc. viij. quē diuidit in tricesi
mū. sexagesimū. ⁊ centesimū. est qd dā p̄mi-
um qd debet hoī ex h̄ q de carnali vita i spi
rituale trāsit. ⁊ r̄ndet illi virtuti fructus pre
cipue q̄ hoiem p̄cipue a subiectiōe carnis
liberat. h̄ aūt facit cōtinētia sola. q̄z p eā rep
munt delectationes q̄ maxie gustū spūalis
dulcedinis ipediūt. quē fruct⁹ suo noie im-
portat. Nā p delectatōnes venereas aīa p̄
cipue corpi subdit adeo vt i actu carnali
sm̄ Hiero. nec spūs ppħie corda ppħaz tā
git. nec i illa delectatione ē possibile aliqd i
telligere. vt ph's dic. vij. Eth. ⁊ iō cōtinentie
magis corr̄ndet fruct⁹ q̄z alteri virtuti.

B Nun⁹ aūt fruct⁹ silitudo sic accipitur
Fructus enī ex semie cōsurgit. Fruct⁹ autē
sm̄ h̄ pōt pdire ex semine. q̄z vis seminum
est efficax ad cōuertēdū humores terre in
suā naturā. Et quāto hec vt⁹ ē efficacior et
terra ad h̄ pacior. tanto fruct⁹ seq̄t vberior.
Spūale aūt semē qd ī nobis semināt ē ver
bū dei. Uñ quāto aliq̄s magis in spūalita-
tem cōuertit a carne recedens. tāto in eo ē
maior fruct⁹ v'bi dei. Scdm̄ hoc igit fruct⁹
differt ab aureola. q̄z aureola p̄sistit in gau
dio qd habet de opis pfectione. Sz fruct⁹
in gaudio qd habet de ipa dispositione op-
antis sm̄ gdū spūalitatis in quē pficit ex se
mie verbi dei. Uñ sic aureola nō debet cui-
libet victorie. sz excellēti. ⁊ cū hoc in materia
excellēti. Ita fruct⁹ suo mō q̄ importat dele
ctatione debitā p cōtinētia a vehementi de
lectatione. iō dabit illi virtuti nō q̄ sp̄neūt
minores delectatōnes. sicut gust⁹. puta ab
stinētie. sz dabit illi q̄ sp̄neūt maiores scz ve
nereas. sic p̄tinētie ⁊ castitati. Alb. li. d' quat
tuor coequeuis dicit. q sicut videm⁹ in of-
ficijs agriculture. q oē qd fructū fert terra
est. sz tñ cultor gustat ⁊ p̄cipit ipm fructum.
Sic etiā terra corpis nostri vel aīe fert fru
ctū. sz aīa gustat ipm seu spūs. Est aūt fru-
ct⁹ ppie. q̄ generat ex grano cadente in ter
rā. ad qd viuificādū ⁊ fouēdū ⁊ nutriendū
h̄z terra v'tutē. sic dictū ē ei a p̄ncipio. Ger-
minet terra herbā virentē. ⁊ facientē semen
iuxta gen⁹ suū. Cōtinētia aūt ē sm̄ delecta-
tiones carnis cōtinēdo illud ad qd p̄tātez
accepit p̄mis hō. ⁊ etiā accidēs cōtinentie
qd ē v'gin itas nasci nobiscū i agro corpis
nostri vt facilius excolat. Uñ q̄z fortitudo
q̄ ē circa cultū extrinsecū vel resistentiā pas
sionū. ⁊ p̄simonia circa victū. ⁊ iusticia cir
ca extrinsecos actus q̄ oīa maiorē laborem
exigūt. nō ē fructus de q̄ nūc loq̄mur. sz cir-
ca venerea q̄ magno indigēt cultu. C

Sz q̄reres q̄ sūt gd⁹ fructuū. R̄n̄. Luc.
viij. ⁊ Math. xiij. q tres. vicz tricesim⁹. sexa
gesim⁹. ⁊ centesim⁹. q̄ dant in patria q̄s tri-
plex gd⁹ p̄tinendi meruit ī via. Cui⁹ rō est.
q̄z p p̄tinētiā cui fruct⁹ r̄ndet hōi quādā
spūalitatē adducit carnalitate abiecta. Et
iō sm̄ diuersū modū spūalitatis quē p̄tinē
tia fac. diuersi fruct⁹ distinguūt. Est enī q̄-
dā spūalitas necessaria ad salutē ⁊ q̄dā su-
pabūdās. Necessaria q̄dē spūalitas ē in h̄
q rectitudo spūs ex delectatōe carnis nō p
uertat. qd fit cū aliq̄s sm̄ rectū ordinē rōis
vtit d'lectabilib⁹ carnis. ⁊ h̄ ē spūalitas con

iugatoꝝ. Spūalitas vero ſupabundans ē
ꝑ quā hō ab hmōi delectatōib⁹ carnis ſpi-
ritū ſuffocantib⁹ oīno ſe abſtrahit. Sꝫ hoc
ꝯtingit dupliciť. vel reſpectu ſolū p̄ſentis ꝛ
futuri tpis. ꝛ hec ē ſpūalitas viduaꝝ. vel eſt
reſpectu cuiuſlibet tpis. p̄teriti. p̄ſentis ꝛ fu-
turi. ꝛ hec ē virginū. Seruātib⁹ ergo ꝯtinē-
tiā ꝯiugalē. dat in patria fruct⁹ triceſim⁹. vi-
dualē ſexageſim⁹. virginalē centeſim⁹. Cui⁹
rō ſm Tho. ꝛ Alb. vbi ſupra aſſignari pōt
ex ipa nā numeroꝝ. Tricenarius eni nu-
merus ex ductu ternarij i denarium ſurgit.
Eſt aūt ternarius numer⁹ oīs rei ꝑfectio. vt
dr ꝑmo celi. Et hꝫ i ſe ꝑfectōnē quādā oībus
cōem. ſcꝫ ꝑncipij. medij. ꝛ finis. Vñ ꝯueniē-
ter ꝯiugatis aſſignať ternari⁹ in qb⁹ ſupra
obſeruātiā decalogi q̄ ꝑ denariū d̄ſignatur
nō addiť ꝑfectō niſi cōis. ſine qua nō ē ſal⁹.
Seruāt eni boni ꝯiugati denariū decalogi
ꝛ ꝯtinēt ſe a tribus malis circūſtantijs. vicꝫ
a tpe indebito. a ꝑſona idebita. ꝛ a circūſtan-
tia idebita. idcirco ſtipes ꝯtinētie eoꝝ ramo
triplici dilatať⁹ merito hēbit fructū triceſi-
mū D Sexagenari⁹ aūt nūerꝰ ex ductu
ſenarij in denariū ſurgit ſeu cauſať. Et hꝫ ſe
ad tricenariū in dupla ꝑportōne. idcirco ſi-
gnat fructū viduať ꝯtinētie. q2 hec ꝯtinet. ꝑ-
mo reſpectu oīm ꝑſonaꝝ. Secūdo cōtinet
reſpectu oīs futuri tpis. ꝛ ſic dupliciter exce-
dit ꝯiugalē. iō duplū fructū hꝫ reſpectu con-
iugatoꝝ. vicꝫ ſexageſimū. Vel etiā viduis d̄-
beť ſexageſim⁹. q2 .lx. cōponūť ex d̄nario et
ſenario. vidue aūt vere ſeruāt denariū p̄ce-
ptoꝝ. ꝛ cū h̄ ſenariū opeꝝ miſericordie. eo
q2 nec maritū futuꝝ. nec natos i futuꝝ habēt
ꝓuidere. Et ſic ſtipes decalogi in duplici ra-
mo arborē ꝯiugū excedit. iō ſexageſimū fru-
ctū hēbūt. E Centenari⁹ aūt ꝯuenient
rñdet v̄ginitati. q2 denari⁹ ex cui⁹ ductu cē-
tenari⁹ ſurgit ē limes ꝛ termin⁹ numeroꝝ.
Sic v̄ginitas tenet ſpūalitatis limitē ſeu a-
picē. q2 ad eā nihil de ſpūali addi pōt. Conti-
netenī v̄go ab oīb⁹ a qb⁹ ꝯiugati ꝛ vidue. ꝛ
cū hoc ꝯtinet triplici tpe ꝑfecte. vicꝫ. p̄terito.
p̄ſenti. ꝛ futo. iō nonagenarius v̄gīib⁹ de-
beť. Sꝫ q2 ſup hoc votū emittūt ꝯtinētie vir-
ginalis. vł ſaltē firmū ꝓpoſitū addūt ſuper

tria tpa. idcirco cētenari⁹ eis merito debeť.
q̄ꝛ ſtipes ē obſeruatō decalogi. ꝛ rami decu-
plices F Dubitať hic ꝑmo. vtꝝ aliqͣd d̄
fructib⁹ debeať īfātib⁹ p⁹ baptiſmum mor-
tuis. Rñ. Alb. vbi ꝓus q2 nō ꝓprie. Fructus
eni ꝓprie debeť laborātī. Eſt aūt infātiū fru-
ct⁹ muneris potius q̄ꝫ vſus vł laboris. Sic
ſi ager ꝑfert aliq̄ q̄ ſponte naſcūť ex bñficio
ſolis tātū. Sol eni iuſticie ꝑparuulł labora-
uit qb⁹ vt ſupra tactū ē eoꝝ innocētia ꝛ inte-
gritas aliqͦd gaudiū i patria dabit. G
Dubitať ſecūdo. vtꝝ bimubis. i. q̄ ſecūda-
rio nupſerūt debeať fruct⁹ ſexageſim⁹ poſt-
q̄ꝫ ꝯtinēt altero ꝯiugū mortuo. Rñ. q2 nō ꝓ-
prie ſm Alb. ꝛ Pe. pa. vbi ꝓus. q2 ꝯtinentia
viduať a ſecūdis nuptijs abſtinet. H
Dubitať tertiō. vtꝝ illi q̄ nūq̄ꝫ i matrimo-
nio fuerūt. nec v̄ginitatē ſeruauerūt. an fru-
ctū aliquē habeāt. Rñ. q2 ſic. Vn̄ de Pe. pa.
diſ. xxx. Sic ad aureolā nō ſufficit votū ſeu
ꝓpoſitū ſine effectu. ſic nec ad fructū. Vñ ſi
q̄s i cōtinēs i morte peniteat cū ꝓpoſito con-
tinēdi. aureā qͦd ē hꝫ. ſꝫ nō fructū. q̄ v̄o corru-
pt⁹ pctō. penitēs viuit ſan⁹. cū ꝓpoſito ꝯti-
nēdi ſolū matrionialiť. fructum hēbit triceſi-
mū. ſꝫ ſi cū ꝓpoſito ꝯtinendi ſimpliciť. habe-
bit fructū ſexageſimū. cēteſimū aūt habere ñ
pōt. ſic nec aureolam. q2 corde ꝛ corpe corru-
pt⁹ ē. Idi idē ē Tho. eadē diſ. dicēs. Fruct⁹ ñ
oīb⁹ ꝯueniūt ſaluādis. ſic ptꝫ d̄ his q̄ in fine
penitēt. ꝛ incōtinēť vixerūt. Eis eni ñ fruct⁹
ſꝫ eſſētiale p̄miū debeť. nec cuilibꝫ vidue. ſꝫ ei
ſolū q̄ ꝓponit ſeruare viduitatē. ꝛ q̄ ſeruat ſe-
xageſim⁹ debeť fruct⁹. I Notat tamē
Tho. vbi ꝓus q2 fructus tripliť accipiť. Vno
mō vt dictū. ē hacten⁹. Scd̄o mō fruct⁹ ſpi-
rituałſumiť ad modū ꝛ ſilitudinē corpał fru-
ct⁹. Inquātū corpał fruct⁹ ē qͦddā cōmodū
qͦd ex labore agriculture expectať. ꝛ ſic fruct⁹
d̄r illd̄ p̄miū qͦd hō ꝯſeq̄t ex labore. q̄ i hac vi-
ta laborat. ꝛ ſic oē p̄miū qͦd i futo habebitur
ex noſtris laborib⁹ fruct⁹ d̄r. Et ſic accipitur
Ro. vj. Habens fructū veſtꝝ i ſactificatōnē
finē v̄o vitā eťnā. K Tertio ſumiť fru-
ct⁹ ſpūalꝫ p eo q2 reficit tātū q̄ꝫuis nō ſit vl-
tim⁹ finis. Et ſic v̄tutes fruct⁹ dicūť iquātū
mētē ſincera d̄lectatōe reficiūt. vt Ambro.

dicit. Et sic accipitur Gal. v. Fructus autem
spūs sunt charitas. gaudiū zc. vbi ponūtur
duodecim. q̄s Tho. exponit ibidez dicēs. q
fruct⁹ spūs sunt q̄ in hac vita ī aīa cōsurgūt
ex seminatione gratie. Et ponit apl's p̄mo per
ficiētes ī aīa interius q̄nq3. Scd'o septē pfi/
ciētes ī aīa exterius. Primo eni interi⁹ p/
ficit aīa ī corde p amorē. q2 p̄mū p̄ncipium
motuū virtūm interioꝝ ē inclinatio ad bonū
q̄ dr amor. siue charitas. Scd'o pficit p gau
diū amor. q2 vltimus termin⁹ q̄ pficimur i/
terius ē gaudiū. qd' pcedit ex p̄sentia rei per
charitatē amate. Qui eni habet charitatez
hz qd' amat. ꝛ sic cōsurgit gaudiū. Tercio p/
ficit pacē. tūc eni amās pacē hz. q̄n rem ama
tam sufficienter possidet. ꝛ res amata suffi/
ciens ē amāti ppter suā pfectōnez. Quarto
pficit patiētia. sūt eni q̄ pacē cōturbāt aduer
sa q̄dā. cōtra q̄ pficit patientia. q facit aduer/
sa patienter tolerare. Vn̄ Luc. xxi. In patien
tia vestra possidebitis aīas vestras. Quīto
pficit longanimitatē. q2 dilatio boni amati
etiā ipedit gaudiū. cōtra quā dilatōnē pficit
longanimitas q̄ expectatōne nō frāgit. Vn̄
Math. xxiiij. Qui pseuerauerit vsq3 ad finē
hic saluus erit. Sexto pficit bonitate q̄ ꝛ se/
quētia ad extrinseca pficiūt. q̄ sūt. aut iuxta
nos vt pxim⁹ aut supra. vt de⁹. aut infra vt
sensitiua ꝛ corp⁹. Primo ergo ī corde in ordi
ne ad pximū pficit bonitas p recta ꝛ bonam
volūtatē. Est eni bonitas rectitudo ꝛ dulce/
do aīq̄ oibus alijs q̄s hn̄ vtit. q2 Luc. vj. Nō
pōt arbor bona fructus malos facere. Se/
ptimo benignitas pficit ī ordine ad pximuz
vt q̄s ei bona sua largit cōmunicet. vn̄ beni/
gnitas dr quasi bona igneitas. q̄ h̄ faciens
hoiem fluere ad pximū. id ē rex largitas. vn̄
ij Cori. ix. Hilarē datorē diligit deus. Vnde
Col. iij. Induite benignitatē zc. Octauo pfi
cit mansuetudine q̄ q̄s patienter sustinet p/
ximi molestias. de q Math. xj. Discite a me
q2 mitis sum ꝛ hūilis corde. Nono fide pfi/
cimur ad deū sup nos. Fides eni ē hic cogni
tio q̄dā inuisibiliū certitudine q̄d am. ē̄m il/
lud Geñ. xv. Credidit abraā deo ꝛ reputatū
est ei ad iusticiā. Decio modestia ad id qd'
infra nos ē. scz corpus pficiens ī exteriorib⁹
actibus. nā modestia actibus seu dictis mo
dū iponit. Vndecio q̄ ad appetitū sensibiliū
interiorē pficit cōtinētia q̄ etiā a licitis absti
net. Duodecio castitas q̄ licitis recte vtitur
hec de Tho. Gal. v.

Capitulum. X. A

Ertiumdecimuz

t gaudiū extrinsecū corpis erit de so
cietate iocundissima btōꝝ. ꝛ segre/
gatione a psortio maloꝝ. Hec duo p̄ncipa/
lia gaudia erūt. ꝛ vtrūq3 nobis multitudine
innumerabili. Primo gaudebūt tot gaudijs
q̄t sūt cōsodales beati angeli ꝛ hoies. Scd'o
tot gaudijs q̄t dān atoꝝ demonū ꝛ hoim e/
uaserūt sodales. De p̄mo dic̄ Ansel. p̄slolo.
ca. penul. Interroga intima tua si cape pos/
sint gaudiū suū de tāta beatitudine sua. Sz
certe si q̄s alius quē oīno sicut teip̄m dilige/
res eandez beatitudinē haberet. duplicaret
gaudiū tuū. q2 nō min⁹ gauderes p eo q3 p
teip̄o. Si vo duo vel tres. vel multo plures
idip̄m haberet. tātūdē p singul' q̄ntū p te
ip̄o gauderes. si singulos sicut teip̄m amares
Ergo ī illa pfecta charitate innumerabiliuz
angeloꝝ btōꝝ ꝛ hoim. vbi null⁹ minus dili
get aliū q3 seip̄m nō aliter gaudebit q̄sq̄m p
singulis alijs q3 p seip̄o. Si ergo cor hoīs
de tāto suo bono vix capiet gaudium suum
q̄mo capax erit tot ꝛ tantoꝝ gaudiorum. hec
Ansel. B Vn̄ Tho. i. iiij. dis. xlix. dicit.
Illud gaudiū qd' vn⁹ spēaliter videt habere
inter oēs hoies btōs. illud qd'ā modo oēs beati
sili habēt. in quātū scz p charitatē perfectam
vnusq̄sq3 bonū alteri⁹ bonū suū reputat. n̄
tū hoc gaudiū q̄ vn⁹ alteri cōgaudet de au/
reola quā ī eo videt pōt ī nō habēte aureo/
lā vocari aureola. q2 nō dat in p̄miū victo/
rie ei⁹. sed magis respicit victoriaz alienam.
Corona vero ip̄is victorib⁹ reddit. nō victo
rie cōgaudētib⁹. Propter illoꝝ gaudioꝝ
multitudinē dr Math. xxv. fideli seruo. Eu
ge serue bone ꝛ fidelis zc. intra in gaudiū do
mini tui. Nō dr gaudiū te intrabit. q2 etiam
extrinsecū gaudiū vix hō cape pōt humana
cōiectura C Hinc ternodecio gaudio asso/
ciari p̄nt tria bona beatitudinis. que ponit

Anselꝰ li. de silit. ud. ibꝰ. vicȝ amiciciā. ꝯcordiā
⁊ honorē. ¶ De p̄mo enī dic̄. Perfecta ami
cicia ē q̄ i inimiciciā ꝯuerti nō pōt. Hic enī si
q̄s tātā amiciciā haberet velut pat̄ ad filiuȝ.
verti tn̄ pōt i inimiciciā. sȝ i patria q̄ntuȝ se q̄s
q̄s tātū ⁊ tādiu diliget alterꝝ. nec video quō
possit alit̄ esse. p̄sertī cū oēs vnū corpꝰ christi
sit. ⁊ christꝰ q̄ ē pat̄ oīm sit caput ¶ De
scdō. scȝ ꝯcordia dic̄. Cōcordiam nec ad nos
ipos hic plenꝫ q̄ȝ hēmꝰ cū corpꝰ ⁊ aīa dissidē
ant. sȝ hec cessabūt. cū corpꝰ ⁊ aīa i deū tēdēt.
Ibi enī erit tāta ꝯcordia. vt quēadmodū ad
quē locū oculꝰ dexter velit ad eūdē ⁊ sine la
bore. ⁊ sinister. Eccl'ia vna erimꝰ ⁊ xp̄i corpꝰ
⁊ spōsa ¶ Sȝ dicis. si ego volo q̄ voluero. ⁊
idē mecū oēs volūt. ergo maior Petro esse
potero si voluero. Rn̄. Imbecillitati tue. Te
maiorē Petro velle n̄ potes. q̄r h̄ velle ē se
nihil velle esse. illi enī esse i glia eq̄lē velle non
poteris cuiꝰ meriti par es. Pulcerrimum
enī illd̄ corpꝰ p̄ nullo cōmodo violare vis.
In hūano etenim corpe nec pes manꝰ ēē ap
petit. nec oculꝰ auris. Sic ⁊ i illa dei ciuitate
admirabili. Quisqȝ enī p̄ modulo suo sati
abit̄. vt nec am plius velle possit Tho. in. iiij.
di. xlix. assignat rōnē sic dicēs. In btīs erit p
fecta charitas. vn̄ q̄libet ibi plꝰ diliget deuȝ
q̄ȝ seip̄m. ⁊ iō magis volet id q̄d ē couenient
deo. q̄ȝ id q̄d esset ei vtilius. ⁊ iō magis volet
diuinā iusticiā saluari i hoc q̄ ipse minꝰ ha
beat q̄d ē deo ꝯueniētius q̄ȝ i hoc q̄ plꝰ habe
at q̄ esset sibi vtilius. ¶ De tertio. vicȝ
honore sic dic̄ Ansel. Honorari aūt hō appe
tit ab hoībꝰ. vt eorꝫ verbis aut factis collau
det̄. v̄bis vt eū collaudēt. factis vt eū sibi pre
ponāt. Sȝ cū honorē hmōi appetit. talē ē ac
si mus vnꝰ q̄rat ab alijs laudari. eisqȝ i regi
mine p̄poni. Hunc tū honorē nullus ad ple
nū hic habere pōt. cū nec imp̄ator ab oībus
cognoscat̄. aut oībꝰ p̄ponat̄. In futuro autē
ab oībꝰ btīs honorabit̄. Cuiusmōi āt honor
sit futurꝰ exēplis declaremꝰ. Ecce ponit̄ pau
per oī solatio destitutꝰ. vulnerꝫ ⁊ aliaꝝ infir
mitatuȝ feditate corruptꝰ. ⁊ oī q̄ vel a frigo
ris asperitate defēdat̄ tegmīe nudꝰ. hunc ta
lē tali mō iacētē. ⁊ i nullo semet iuuare valē
tē. si rex aliq̄s potētissimꝰ transiēs videret mi
serꝰ vulneribus mederꝫ iuberet curatumqȝ
suis regalibꝰ indumētis. seu ornamētis indu
tū p̄sentari p̄cipet. ⁊ i filiū adoptaret addu
ctū. ac dein de p̄cipet. vt i regno suo filiꝰ suus
haberet̄ a cūctis. atqȝ i nll'o q̄d iperarꝫ a q̄q̄
ei ꝯdiceret̄. heredē suū filijqȝ sui p̄prij cohere
dē ꝯstitueret. ⁊ eū suo noīe vocari vellet. nō
ne diceres. hūc magnifice ⁊ inopinate hono
ratū. Et certe nobis deꝰ hec oīa faciet. Nati
enī de putredine carnis replemur multis mi
serijs. oī solatio dstituti. oīm passionū ifirmi
tate obnoxij. ac pctōꝝ vulneribꝰ pleni a deo
recipimur. curat sanat restituit. ornat. facit i
corruptibiles. adoptatos coheredes facit ⁊c̄.
Ego inq̄t dixi dij estis. Omniqȝ creature iu
bebit vt nobis obediat. vocamur dij nomīe
suo. Ipse deꝰ deificās ē. tu vero deꝰ deificatꝰ.
Sȝ hec rō fortassis i ap'lis ⁊ excellētibꝰ locuȝ
hȝ. sȝ q̄d de me q̄ longe disto. attēde q̄ vniuer
saliter ait. Ego dixi dij estis ⁊ filij excelsi oēs
vt nullū ab ista deitate excipiēdū deus ostē
deret hec Ansel. Et ponit stati exemplum d̄
ligno. plūbo. ⁊ ferro in ignē positis. q̄r vnuȝ
alio magis ignitū fit. cū ignis totum pene
trauerit. Sicut igit̄ ibi nullū fit ignis. sȝ q̄dli
bet fit ignitū. ⁊ vnū plus alio ignescit. Sic i
patria vnusq̄sqȝ deificatus erit ex dei vniōe
⁊ tn̄ vnꝰ alio beatior. nullusqȝ vere d̄r deꝰ p
essētiā. sȝ p̄ participatōē. vt sic cuiqȝ pro modulo
sue vniōnis p̄p̄iq̄oris ad deū deitatis nomē
⁊ honor cuiqȝ ipendat̄. ¶ Decimum
quartū extrīsecū gaudium habebit d̄ christi
hūanitate. Pro cuiꝰ itellectu notādum s̄m
magistꝝ Johānē d̄ tābaco tractatu d̄ delitijs
sēsibilibꝰ p̄adisi. q̄d btī duplex gaudiū hēbūt
Vnū essētiale q̄d hēbunt d̄ creatore viso ⁊ a
mato. Aliud accn̄tale d̄ creata ꝯgnita ⁊ ama
ta. Sȝ cū i hoīe sit corpꝰ ⁊ aīa. q̄r vtrqȝ btīfi
cabit̄ essentialit̄ ⁊ accn̄talr. Ideo essentiale
gaudiū adhuc ē duplex s̄m q̄ i xp̄o duo repe
riūt̄. vnū ē aīe. ⁊ erit visio ⁊ fruitō dīne eēntie
i se ⁊ p se. d̄ q̄bꝰ dicet̄ i tertō p̄ncipali. Et quia
deꝰ i se n̄ pōt ꝯgnosci a corporis sēsibꝰ. ideo
vt isti sensꝰ deo btīficēt̄. ē aliō gaudiū essētiale
corporis q̄d hēbunꝰ d̄ xp̄i hūanitate p̄cepta. q̄r
ibi ē terminꝰ ⁊ finis ꝯsūmū a sēsibꝰ hūanis
d̄siderabilissimū. Hec distictō notat̄ Joh. xvij
vbi xp̄s ait d̄scribēdo btītudinē dicēs. Hec ē
vita eēna. i. btītudo eēntial' vt cognoscant te

solū deū vez. Ecce p̄miū essēnale aīe. Et quē misisti Jesum christū. Ecce essentiale p̄miuz corporis. F Uñ in christi hūanitate sola oēs sensus nostri q̇etabūt. vt optare neq̄ant gaudia maiora triplici de cā. Primo. q2 christi hūanitas erit p̄fectissime decorata p̄mijs q̄ i alijs dicūt tres aureole. quattuor dotib⁹ corporis. ⁊ decoratōne sūma oim sensuū suoꝝ q̄ oīa i christo videbim⁹ ⁊ nostris fruemur sensib⁹. Scdo. q2 nostra aīa i aīa christi videbit sūmas p̄fectiōnes i essentia ei⁹. in vtutib⁹ varijs. i actib⁹ triū dotiū aīe. in his etiā q̄ in nobis dicunt aureole ⁊ silib⁹. ⁊ sic summe gaudebit de his aīa nostra. Tertio. q2 i christi hūanitate p̄acciūs videbim⁹ deū. vt expositū ē supra. Et tāto pl⁹ q̄z i alijs reb⁹. quāto deus magis ē vnit⁹ hūanitati christi q̄z alijs rebus sit vnit⁹. Erit igit̄ christi hūanitas iocūdissimū obiectū q̄nq3 nostroꝝ sensuum. Fm illō Job. xix. Credo q̄ redēptor me⁹ viuit ⁊c. Et i carne mea vidbo deū saluatorē meū Et eadē rōe audiet. odorabit. gustabit. ⁊ tanget. q2 visus ponit̄ p noticia alioꝝ sensuum. Primo q2 i patria erit christ⁹ visui obiectum pulcerrimū. q2 hic etiā fuit pulcerrimus hominū. Fm illō ps. Speciosus forma p̄ filijs hoīm. Cicatrices eū nō deformāt. s3 vltra oē qd de gēmis ⁊ coronis cogitari pōt decorabūt. Ita vt de⁹ pater oib⁹ dicat aīab⁹ illud Cant. iij. Egredimini filie sion. ⁊ videte regē i diademate q̊ coronauit eū mater sua. sc3 synagoga i die solēnitatis ⁊ leticie. supple egredimini ⁊ videte. G S3 q̄reres. quō ergo christus videri poterit suā pulcerrimā ꝓpriā faciē. Sil'r quō alij sancti ꝓprias. Rñ. magister Johannes. q̄ p spēs i ꝟtras B p̄nt vbiq3 ⁊ semp. ⁊ etiā p̄nt videre ꝓprias facies p spēs a se receptas ⁊ reflexas. p̄nt eni vti corporib⁹ gl'iosis alioꝝ. vel etiā manib⁹ ꝓprijs leuādo eas aū oculos tāq3 specul' mundissimis. Cui⁹ rō ē. q2 fm Greg. corpa gl'iosa sūt trāsparētia. polita etiā sūt. ⁊ aīe beatoꝝ p̄nt vti corpib⁹ suis ⁊ speciebus sensibilibus ad placitū. sicut ⁊ christus in resurrectione. vñ subtrahēdo vel īmutando p̄nt corpa sua facere terminata. ⁊ p ꝯñs optima specierū receptacula. ⁊ sic videre eo sint opposita. Secūdo in patria christus erit auditui nostro obiectū iocūdissimū. ita vt v'bū vniū amorose alteri amicabilit̄ allocutū p̄ dulcedie mortalis hō sufferre nō posset q̄n cor ei⁹ p̄ dulcedie liq̄factū deficeret nisi miraculose deus aliquem vellet conseruare. Christus itaq3 simul posse loq̄ pōt. ⁊ cantare optimis regul' artis musice. ⁊ alia habebit i sūmo q̄ creature b'tē habebūt p̄ticipatiue solum ab eo. De gustu. tactu. olfactu. cōtēplare sicut supra dictū ē de alijs. dūmō nobilissime christo attribuas. Amplexus etiā castissimos christ⁹ in patria nemini negabit. q̄ hic dulcit̄a deuotis p̄misit se tāgi. ⁊ q̊sdā ē amplexatus. vt patet i die resurrectōis de mulieribus accedentibus q̄ pedes ei⁹ tenuerūt. Et Mar. ix. dr. Jesus accipiēs puerū quē cū cōplexus esset ait illis. Quisq̄s vnū ex his pueris recepit me recipit. Et Mar. x. ait. Sinite puulos venire ad me ⁊ cōplexās eos benedicebat eos hec omnia. de Johanne de tābaco vbi supra

Capitulū. XI.

Q Uo ad secundū

p̄ncipale de interiorib⁹ beatorū gaudijs notādū. q̄ taliū reperiuntur q̄nq3 p oppositū ad q̄nq3 interiores penas dānatoꝝ recitatas supra ca. iij. Primū gaudiū interi⁹ erit i sensuū interioꝝ ⁊ exteriorū m'tiplici melioratōe. Scdm ē i irascibilis ⁊ ꝯcupiscibilis q̇etatōe. Tertiū in intellect⁹ respectu oim scibiliū p̄fectōe. Quartū in oim p̄teritoꝝ g̃tissima ꝯtēplatōe. Quītū in oim opatōnū ad dei volūtatē ꝯformatōne. B Quātū ad p̄mū notādū fm Johānez de tābaco vbi p⁹. q̄ duodeci sūt q̄ i patria faciūt sēsibiliū iterioꝝ ⁊ exterioꝝ maximam delectatōnē. ⁊ q̄lib3 in illa duodecim h3 valde multa sub se. Primū ē debita spūum q̄ntitas. vel ad min⁹ spūuz maioꝝ p̄titas. supposito q̄ i patria foret delectatō cū oī dilatatōe Scdm ē ꝯplexiōis boītas. c⁹ signū ē q̄ melācholici nō sūt apti ad d'lectatōes sic̄ sāguinei. In patria āt sci optīas hēbūt ꝯplexiōes fm c⁹lib3 merita. Terciū ē iuuenil'etas. q2 fm ph3. viij. eth. In senib⁹ min⁹ ē d'lectatōe q̄3 i iuuenib⁹. In etate aūt xp̄i resurgemus fm

a pl'm. vñ aptitudinē maximā habebimꝰ
ad gaudēdū. sicut etiā sulphur maiorē hꝫ ap/
titudinē ad igniendum q̄ʒ lignū fumigās.
Quartū ē pfectō tā sensuū q̄ʒ opatōnū. q̄a
q̄nto potētia ē pfectior. tāto opatō ē delecta
bilior. fm p̄hm. iiij. eth. Fiet aūt ptūc reflue/
tia ab aīa i corpꝰ vt i suis opatōibꝰ pfician
tur sēsꝰ. put dic̄ Aug̃. i eplā ad Dioscorū.
Quītū ē q̄ᵽ opabimur attēn ꝰ q̄ʒ i via. q̄ꝛ p
tūc ñ erūt ipedimēta q̄ nūc. vnde surget ma
xia dlectatō. Sextū ē. q̄ꝛ sine lesiōe organo/
rū actuabūt oēs sēsꝰ nostri. Septimū ē. q̄a
nō vexabimur i orgaīs mēbroꝝ ꝛ sensuū te
dio vl' labore. Octauū ē ip̄mixtō delectatō
nis cū tristicia. Nonū ē q̄ᵽ nō iamꝰ delecta
bimur i pcessu dlectatōis q̄ʒ i p̄ncipio. De/
cimū ē q̄ᵽ magis a longinq possumꝰ vide
re corpa pfectōꝝ gl'iosa. audire. odorare. ꝛ sic ď
alijs sēsibꝰ. q̄ʒ nō gl'iosa. q̄d dlectabiliꝰ ē. q̄ꝛ
a lōginq videndo. audiēdo. ꝛ sic ď alijs plu/
ra videmꝰ ꝛ audimꝰ. Undecimū ē q̄ᵽ licʒ ñ
p se. tñ p accn̄s itellectꝰ ꝛ affectꝰ sētiēdo re/
creabūt p p̄sētiā dei i oībꝰ rebꝰ existētē. ma
xie i xp̄o. sic ꝯcludimꝰ i via aliquē viuere ex
locutōe. Duodecimū ē maiꝰ meritū fm se
sū q̄ mēbra hic ꝛ potētie coopate sūt ad me
ritū. ppt q̄ i patria magis gaudebūtꝰ fm
sēsꝰ ñ solū absolute. ſʒ etiā i cōpatōe vnius
sēsꝰ ad aliū. ꝛ vniꝰ mēbri ad aliḋ. q̄ꝛ si ali/
q̄s fm certū sēsū hic plꝰ meruit p̄uatiue.
vl' positiue q̄ʒ fm aliū. fm ħ etiā āplꝰ p̄mi
abit. vt oculꝰ a vaīs visibilibꝰ abstinendo
vl' eucharistiā deuote vidēdo. ꝛ sic de auri
bus. ꝛ ď alijs fm talē ptē plꝰ p̄miabit. Und
diues i iferno fm Greg̃. vbi plus peccauit
ibi āplius scʒ i lingua torqus ē. Sic eadē rō
ne Lazarus vbi plꝰ meruit ibi plꝰ p̄miabit
C Scdm p̄ncipale iteriꝰ gaudiū erit de
irascibil' ꝛ ꝯcupiscibil' q̄etatōe. q̄ꝛ ꝯcupisci/
bil' āplꝰ ď sēsibilibꝰ delitijs ñ poterit opta
re cū situ apice pfecta. nec irascibilis aliqu
hēbit tristi repugnare. aut aliq̄d tāq̄ʒ diffi/
cile ꝛ arduū cōsiderare. Ibi etiā erit amici
cia vera iter xp̄m ꝛ teꝰ matrem ex vna pte ꝛ
nos ex alia. De q̄ Ansel'. li. ď silitudinibꝰ di
cit sic. Cōtēplare xp̄m p q̄ē tibi oīa gaudia

eueniēt. ꝛ ꝑcipies q̄ᵽ ille plꝰ q̄ʒ tu teip̄m ꝛ q̄ʒ
oēs alij se icōpabilit amette. ꝛ tu sup teip̄m
ꝛ sup oēs alios i effabili q̄dā suauitate illuʒ
amabꝭ. hec ille. Ibi etiā amicicia pfecta erit
inter te ꝛ oēs electos hoīes. Ibi etiā amici/
cia erit inter te ꝛ oēs āgelicos sp̄ūs. Ibi etiaʒ
gaudebimꝰ de euasiōe oīm odioꝝ q̄ habēt
dānati. De amicicia ꝯcordia ꝛ honore ha/
bes p̄cedēti ca. De p̄nti etiā materia habe/
re potes plā q̄ dicta sūt ď penis interiorbꝰ
dānatoꝝ. scdo mēbro p̄ncipali ibidem.
D Tertiū p̄ncipale interius gaudium
erit de itellectꝰ respectu oīm scibiliū pfectō
ne. Ubi notādū q̄ᵽ itellectꝰ aīe beate q̄dam
mō sciet innumerabilia ꝑ q̄nq̄ʒ influxus.
Primo cognoscet p sp̄ēs influxas. sic alie
substātie sepate natalit plā. Scdo p species
acq̄sitas hīc i via. Tertio p sp̄ēs receptas p
sēsꝰ corpis gl'ificati vt dictū ē ď actuatione
q̄nq̄ʒ sensuū. Quarto p illuminatōnē anie
xp̄i ꝛ b'tē v̄ginis. ꝛ alioꝝ supioꝝ btoꝝ. Und
dicit Tho. iiij. dis. xlix. Quādo gl'ia hoīm
ꝛ āgeloꝝ erit penitꝰ ꝯsumata. oēs beati sci/
ent oīa q̄ deꝰ scīa visionis nouit. i. oīa q̄ vn
q̄ʒ sūt p̄terita. oīa p̄sentia silr. ꝛ oīa q̄ vnq̄ʒ
sūt futura. ita tñ q̄ᵽ nō oēs beati oīa videāt
i essentia diuīa. Sʒ aīa xp̄i ibi plene videbit
oīa. sic ꝛ nūc videt. alij aūt ibi videbūt plā
vel pauciora fm g̃dū q̄ deū cognoscent. Et
sic aīa xp̄i de his q̄ p̄ alijs videt in v̄bo oēs
alios illumiabit. Uñ ď Apoč. xxi. q̄ᵽ clari/
tas dei illumiat ciuitatē btoꝝ. ꝛ lucerna eiꝰ
ē agnus. Et silr alij supiores illumiabūt in
feriores. nō q̄ dē noua illumiatōe. vt scīa in
serioꝝ p hoc augeat. ſʒ q̄dā ꝯtinuatōne illu
minatōis. Sicut si itelligat q̄ᵽ sol q̄escens il
luminat aerē. Et iō ď Daniel' xij. q̄ᵽ q̄ ad iu
sticiā erudiūt multos fulgebūt q̄si stelle i p/
petuas eīnitates. Prelatio autē ordinis ď
cessatura q̄ātū ad ea q̄ nūc circa nos p an
geloꝝ ordinata misteria exercēt. hec Tho.
Quīto i dei essēna. vl' sp̄eali dei influētia co
gnoscēt oīa etiā i diuiōna. Uñ Ansel'. li. de
similitudibꝰ dic̄ sic. Btūdis p se sapīa q̄ ħ se
carere estiat. si q̄d ñ agnouerit q̄d alteꝝ sci/
re putauerit Sʒ q̄ eiꝰ sapīa q̄ seip̄m ignorat

q̃s enĩ pfecte cognoſcere valeat cuiꝰ modi
res ſit corpꝰ eiꝰ ĩteriꝰ, q̃le poſteriꝰ ⁊ exteriꝰ
In ſuſo aũt btũs nihil eoꝝ q̃ ſcire voluerit
ignorabit. q̃ ĩ ſũma ſapia totiꝰ creat̃e boni
tatẽ videbit. quã ĩ deo meliꝰ q̃ ĩ ſeipa rdu/
cere ꝯſtat. ibi ſinguli oẽs. ubi ab oibꝰ ſingu/
li ꝯgnoſcẽt. nec quicq̃z oĩno latebit. qua pa
tria. q̃ gẽte. q̃ ſtirpe q̃s editꝰ fuerit. vł quid
etiã ĩ vita ſua fecerit E Sz diceres nũ
q̃d ſcelera mea q̃ erubeſcẽda cũctis ꝯfeſſio
deleuerat. ibi cũctis ĩ apto ꝯtuẽda tradũt ĩ
cordis mei libro. Sz tu cui tãta dimiſſa ſũt
nũq̃d ĩgiꝰ eris. Certe vt ĩ illiꝰ laudibꝰ eter/
nali iocũdꝰ ſp ꝰ q̃nta miſeria ſis eruꝰ. vt
puto corã h̃ebis. cũ ergo ſinguloꝝ ꝯſcĩe ſin
gulꝰ pateãt. fateri audeo curata crimĩa ſine
ꝯfuſiõe ad magnã miſericordiã dei eiuſq̃z
ſignificationẽ. tuãq̃z ꝯgtulatõez cũctis pate
re. Nõ enĩ p peciste maior cordis ãguſtia
p̃met. ſceleꝝ ve moꝝ magis pudebũ q̃z ali/
quẽ magnis vulneribꝰ ſanatũ. nũc q̃z ex
oĩ pte ſanatũ aboliti lãguoris moleſtia p̃/
mit. Nũq̃d eoꝝ q̃ ĩ crimis poſitꝰ ĩfãs ege it
verẽda pudz. nũc q̃ ĩpe cũ ĩtegre ſãitas. pfe/
cta mũdicia. plena remiſſio oĩm ſecura ꝯf/
feſſionũ ĩpunitas certe tibi arriſerit ꝯgnitõ
vł recordatõ petõꝝ tuoꝝ ĩ nullo tibi horro
ri. vł ꝯfuſioni eẽ p̃ot. veꝝ ſup agnũs vbicũ
velut enormi. ac ſeda ĩfirmitate tua pietas
vtꝰ ſapia medici q̃ te ſanauit ſublimiꝰ a cũ
ctis admirabit̃. laudabit̃. magnificabitur.
laus aũt tal̃ dei etiã tua glĩa ẽ. F Sed
dicis gliaz dei ibi ĩtuẽdã video. ſz quõ inter
tot ĩnocẽtes ĩ me ſanata ĩtuẽtes non me iu
dicẽt. Nõ ĩtelligo d̃ q̃ agis frater ĩtelliget te
neq̃q̃z ſe. ſz deũ ĩ quẽ peccaſti offẽdiſſe quẽ
tu videris pentꝰ ignouiſſe. nec ĩ coꝝ inno/
cẽtis aſcẽdere p̃ot. vt te iudicet cũ ſic deum
offẽderet. ſz magis clemẽtiã admirabit̃ nõ
ſolũ ĩ te. ſz etiã in ſe. q̃ ne hoc medicamẽto ĩ/
digeret cuſtoditꝰ fuit. Sz ipĩ etiã ãgeli te ĩ/
dignũ ſocietate ſua iudicare vellẽt. dicẽtes
Tu h̃õ de puluere factꝰ ꝯtra p̃ceptũ dei te
ĩ ſcenũ peti dimerſiſti. nunq̃d nobĩ ſilis eſſe
vis q̃s nũq̃z ꝯtra dei p̃ceptũ ire audiſti. rũ
debis. Sic d̃ puluere vt dicis factꝰ ſũ. ſi mi/
rũ ſi vẽto tẽptatõis ĩpulſus ſũ cadẽs. verũ
agnita chriſti grã. p eo oĩa reliq̃ eiꝰ volũta
tẽ conatꝰ ſũ ĩplere. vide tribulatõnes in fa/
me. ĩ ſiti q̃ ad eiꝰ honorẽ ſuſtinui. vos autẽ
nũq̃z hoꝝ minimũ tuliſtis. Sz h̃ rõcinatõ
adultos tãtũ reſpicit. q̃ vim ſibi fecerũt. vñ
alij dicere p̃nt. q̃ ĩ regno dei vrãm ꝯrinus
eq̃litatẽ dono ⁊ ĝr̃e chriſti aſcribimꝰ. cuiꝰ
ſãguis homis cũctis p̃põderat. hec Anſel.
G Quartũ intrinſecũ gaudiũ p̃ncipale
ꝯſiſtit ĩ oĩm p̃teritoꝝ ĝraſſima ꝯtẽplatione.
Nã ĩ nũc diſtinctiſſime videbũt tãi p p̃rijs
opibꝰ q̃z ĩ alienis quõ diligẽtibꝰ deum ſm
aplm. oĩa coopãt ĩ bonũ. celũ terra. mũ
dus. ĩ ſeruus. boni ⁊ mali. pſpera ⁊ aduerſa
demon ⁊ bonꝰ ãgelꝰ. Tũc videre poterunt
iudicia dei q̃ h̃ ſunt abyſſus mlta. Ubi p̃s.
mirabit̃ dicẽs zelaui ſup iniq̃s pacẽ petõꝝ
videns. nõ ẽ reſpectꝰ morti eoꝝ ⁊c. Et ſequit̃
Donec intrem ĩ ſanctuariũ dei ⁊ intelligã
ĩ nouiſſimis eoꝝ. i. pꝰ hãc vitã ⁊ Hiere. xij.
Quare via ĩpioꝝ pſperat. bñ ẽ oibꝰ qui op
ant̃ iniq̃tatẽ ⁊c. Sz p̃cedit. Iuſtꝰ q̃d ẽs do
mĩe ſi diſputem tecũ ⁊c. Hic erunt tot gau/
dia. q̃t d̃ cogimus. vt ĩ p̃cedẽti mẽbro dictũ
ẽ. notabilia hñ ꝯſiderãt dona eis hic ĩ via
collata. Hic etiã maxĩa gaudia hñt q̃ euã/
ſerũt oẽs vermes ꝯſcĩe. q̃s hñt dãnati in in
ferno. H Quĩtũ ĩtrinſecũ gaudiũ cõ
ſiſtit ĩ oĩm opationũ ad dei volũtatẽ cõfor
matiõe. Sic enĩ dãnati ppetue peccãnt. ita
iſti ppetue deũ honorãt. Et ſic dãnati p q̃li
bet ſuo malo actu eſſentialẽ penã hñt. i. inſe
pabilẽ deordinatõnẽ. ſm illud Aug. h. cõfeſ.
Iuſſiſti dñe ⁊ ita factũ ẽ. vt pena ſit ſibi oĩs
animꝰ ĩordĩatꝰ. Ita ſaluati ĩ q̃libz ſuo actu
q̃ddã ĩſepabile ⁊ ꝯtinuũ p̃miũ hñt ⁊ ꝯplacẽ
tiã d̃ hoĩs actibꝰ q̃s deũ ĩ eis videt opari ⁊c.

Capitulũ. XII. A

Audia ſuperio

g ra aĩe beate ĩ patria. nũc vltio
ſũt d̃clarãda. q̃ ꝯſiſtũt ĩ dotibꝰ
anime tribus. Ubi primo notandum q̃d
ſit dos. de hoc dictũz eſt ſupra ſeptimo ca.
Secũdo notat Tho. ĩ. iiij. diſ. xlix. ꝓpne in/

q̄ dotes aīe sūt imediata pncipia illi⁹ opa
tōis q̄ btūdo ɔsistit. p quā aīa christo cō
ungit. Et sūt tres dotes tanq̄ʒ tria supre
ma dona aīam sūme ordinātia ⁊ disponen
tia ad btitudinē. Prīa ē visio. i. habitus lu
minis glie seu sapiēte. Scd̄a ē dilectio. id ē
ɔsūmata ⁊ pfecta charitas patrie. Tertia ē
cōphēsio. i. tētio dei infiniti boni q̄ se tradit
suā vniōe ipius aīe essentie intellectui vo
lūtati ⁊ memorie. Et hoc donū terciū ē de⁹
ipe q̄ male intelligi neq̄t. Ex his trib⁹ sup
mis donis pmanētib⁹ aīa elicit tres pfecti
simas opationes. Ex pmo. visionē dei cla
rā. Ex scd̄o dilectionē dei sūmā. Ex ter
tio. certitudinē de nō amissibilitate supma
Que tria seq̄t inexplicabilis aīe delectatio
fruitio. ⁊ letificatio. Vñ sic ad dulcēter ⁊ de
lectabilr̄ videdū aliq̄d. puta rosā. tria pnci
paliter reqrūt. Prio vt ocul⁹ sit trāsparens
⁊ mūdū p hūmidū glaciale. Scd̄o vt lumē
corpale advenīat oculo ⁊ medio. qd̄ facit
mediū trāsparēs i actu vt possit moueri a
colore. Et tertio silitudo q̄dā decisa a rosa.
q̄ silitudo rosā i oculo repsentet. q̄r rosa nō
ē i oculo. ſz ei⁹ silitudo i specie coloris. Sic
etiā ad videdū deū beatifice. pmo reqritur
aliq̄d lumē i ipo oculo aīe. qd̄ ē intellectus.
ita vt fiat potēs ad deū intelligēdū. nō per
qd̄ ſz sub q̄ potētior fiat. sic potētia p habitū
fit fortior. Scd̄m illd̄ Math. v. Bti mūdo cor
de. Scd̄o habit⁹ caritatis pfect⁹ affectum
inclinēs vt delectabilissime videat. Tertio
de⁹ ipse loco silitudīs i corpalib⁹ sic se vniet
memorie. vt sit pncipiū q̄ deū videdi. ⁊ non
vnit p silitudinē. B Sʒ q̄ritur cur
sunt tres dotes aīe. Rñ Scd̄m Tho. ⁊ alios tri
plici de cā. Prio vt sic satietur tota imago
aīe q̄ ɔsistit i itellectu volūtate. ⁊ memoria.
veluti aīe trib⁹ supmis potētiis. Nā sapia
seu lumē glie pficit sūme intellectū. charitas
ɔsūmata affectū. ⁊ cōphēsio dei appropria
te memoriā. Scd̄o vt sūmerem uneret tres
nobilissime virtutes vie. fid̄es. charitas. ⁊
spes. Nā fides meret lumē glie. spes tentiō
nē. ⁊ charitas sūmā dilectionē. Fides tamē
⁊ spes nō manebūt essentialiter i patria. ſz fi

dei succedit lumē glie ⁊ spei tētio. Charitas
vō manebit. ſz pficiet ibi. Scd̄m illud apli. i. Co
rin. xiij. Nūc manēt fides. spes. ⁊ charitas.
maior aūt hoꝝ ē charitas. Tertio vt tribus
psonis diuinis optīe cōformemur. Nā p lu
mē glie seu habitū sapiētie cōformabimur
filio q̄ ē sapia. p charitatē spūisancto qui est
charitas. ⁊ p tentionē p quā oia possumus
patris potētie. ¶ Est itaq̄ʒ pma dos
aīe lumē glie qd̄ q̄dā dicūt esse ipam grām
ɔsūmatā. Alij habitū sapie. Certū tn̄ ē q̄ est
q̄dā habit⁹ ⁊ decor aīe. vt determinauit ec
clesia. extra deberet. i cle. ad nostꝝ. vbi dr̄ sic
q̄ aīa rōnalis pōt esse beata p natura. q̄ q̄ʒ
nō indigeam⁹ lumīe glie eleuātē ad deum
videdū ⁊ beate fruēdū. error. Cui⁹ rōnē as
signat sanct⁹ Tho. pma pte. q. xij. dicēs. q̄
oē qd̄ eleuat ad aliq̄d qd̄ excedit suā natu
rā oportet q̄ disponat aliq̄ dispositione ad
talē formā. Cū igit virtus naturalis itellect⁹
creati nō sufficiat ad dei essentiā videdum
Scd̄m illd̄ Ro. vj. Gratia dei vita eterna. opor
tet q̄ per diuīa gratiā sup accrescat ei virt⁹ intel
ligēdi. ⁊ hāc augmētū virtutis itellectiue vo
cam⁹ lumē glie. Et ē illud de q̄ dr̄ Apoc. xxi
q̄ claritas dei illuminabit eā. ſz societate
beatoꝝ deū videntiū. Et i ps. In lumine tuo
videbim⁹ lumen. Et Scd̄m h lumē efficimur
deiformes. id ē deo similes. Scd̄m illud i. Joh.
iij. Cū apparuerit similes ei erimus. Huius
etiā luminis ⁊ doni magnitudo facit q̄ q̄s
in patria plura i deo videt q̄ʒ alius. ⁊ q̄ pl⁹
diligit ⁊ gaudz. Vn̄ vbi supra dicit Tho.
Videntium deum vnus alio pfectius vi
det. ⁊ hoc erit per hoc q̄ intellectus vni⁹ ha
bebit maiorem virtutē videndi deū. Facul
tas aūt videndi deum non cōpetit intelle
ctui per naturā. sed per lumen glorie. qd̄ in
tellectum in quādam deiformitatem cōsti
tuit. Vñ intellect⁹ pl⁹ pticipās de lumine
glie. pfecti⁹ deū videbit. plus aūt pticipat de
lumine glorie qui plus habet de charitate
quā hic meruit ⁊ ad patriam attulit. q̄r vbi
est maior charitas. est maius desiderium.
Et desideriū quodāmodo facit desideran
tem aptū ⁊ patulū ad susceptionē desiderati

vnde q̄ plus habebit de charitate perfectius
eū videbit ⁊ beatior erit. D Sȝ quere
res. Uidebit ne vnusquisq̄ btūs oēs species
⁊ genera reꝝ ⁊ rōnes eaꝝ. Rñ. Adē q̄ sic. q̄a
naīale desideriū rōnalis creature ē ad sciē
dū oīa q̄ ptinēt ad pfectionē intellect⁹ crea
ti. ⁊ hec sūt spēs ⁊ genera reꝝ ⁊ rōnes eaꝝ. q̄
videbit ī deo q̄libȝ vidēs essentiā diuinam.
Cognoscere aūt aliq̄ singularia ⁊ cogitat⁹
⁊ facta eoꝝ. nō ē d̄ pfectōe intellect⁹ creati.
nec ad h̄ naīale desideriū tēdit. tñ vt supra
habitū ē ī auctoritate Ansel'. talia etiam co-
gnoscem⁹. vñ videbit vnusq̄sq̄ȝ cogitatio-
nes alteri⁹ put ip̄e vult. dicēte Greg. Uni⁹
cuiusq̄ȝ mētē ab alteri⁹ oculis corpulentia
neq̄q̄ȝ abscondet. dato etiā vt dicit Tho. q̄
tūc sol⁹ de⁹ videret. q̄ ē fons ⁊ principium
totius esse ⁊ veritatis. ita repleret desideriū
naīale sciēdi q̄ nihil aliud q̄reret. ⁊ btūs eēt.
Uñ dicit btūs Aug⁹. v. cōfes. Infelix hō q̄
scit oīa ista scȝ creaturas. te aūt nescit. btūs
aūt q̄ te scit. etiā si ista nesciat. Qui vero te
⁊ ista nouit. nō ppt̄ ista beatior. sȝ ppt̄ te so
lū btūs. hec ille. E Sed q̄reres. Uide
bit ne vn⁹ ī essentia diuina plā q̄ȝ alius de
his q̄ de⁹ facere pōt. Rñ. ibidē. Hoꝝ q̄ de⁹
facit vel facere pōt. tāto aliq̄s intellect⁹ plā
cognoscit. quāto pfectius deū videt. In pa
tria ergo videbim⁹ deū ī se. ⁊ deū ī nobis. ⁊
nos ī deo. ⁊ deū ī creaturis. ⁊ creaturas in
deo. Cognoscere aūt deū ī sua essentia est vi
sio meridiana. Cognoscere vero creaturas
in verbo. id ē ī diuina essentia. ē visio matu-
tina. Sȝ cognoscere creaturas in se. h' est. ī
ꝓprio genere. ē cognitio vespertina. In via
aūt q̄ntuplex medium ē inter nos ⁊ deum.
Primum peccati Esa. lix. Peccata vestra
diuiserūt inter vos ⁊ deū. Hec impediunt
ne de⁹ videaẜ ⁊ cognoscaẜ delectabiliter. ⁊
ē mediū impioꝝ. Scdm̄ mediū sunt crea-
ture Ro. pmo. Inuisibilia dei a creatā mū
di p ea q̄ facta sunt intellecta cōspiciuntur.
sempiterna quoq̄ȝ virt⁹ ei⁹ ac diuinitas. ⁊
est mediū phoꝝ. Tertiū figure. illud mediū
fuit patriarchaꝝ ⁊ ꝓphetaꝝ. vnde. j. Cori. x.
Oīa ī figura cōtingebant illis. Quartum
scripture. de quo ps̄. Declaratio sermonū
tuoꝝ illuminat. ⁊ intellectū dat paruulis. ⁊
hoc ē mediū theologoꝝ. Quintū ē fidei. vñ
Apo. c. ij. Esto fidelis vsq̄ȝ ad mortē. ⁊ dabo
tibi coronā vite. ⁊ illud ē mediū fideliū om
niū in speculo. ⁊ in enigmate ⁊ similitudīe
sed ī patria sine omni medio specie ⁊ simili-
tudine de⁹ cognosceẜ ī seipso. q2 ī mer' to-
ti aīe supplebit vicē similitudinis. ⁊ erit quo
in et videm⁹ ⁊ q̄d videm⁹. vt sic vniaẜ deus
toti aīe sicut iam lux oculo. mel fauo. ⁊ vi-
nū pani intincto. Uñ. j. Cori. xiij. Uidem⁹
nūc per speculū ⁊ ī enigmate. tūc aūt facie
ad faciē. F Secūda dos ē dilectio. id
est charitas habitus pūci ī summa sui p
fectione consistens maior ⁊ minor s̄m q̄ in
via quis meruit. Hec charitas sola est. de
qua. j. Cori. xiij. dicit. Charitas nunq̄ȝ exci-
dit. Hec charitas amplexabiẜ infinitū bo-
num sine medio imꝑdibiliter. q̄ ī via p me-
dia ⁊ insecura deū dilexit. De qua charita
te Ansel'. li. proslo. ca. xxiiij. sic dicit. Excita
nunc aīa mea ⁊ erige totum intellectum tu
um. ⁊ cogita q̄ntū potes. quale ⁊ quantū
sit illud bonum. Si enī singula bona dele-
ctabilia sunt. cogita mēte q̄ȝ delectabile sit
illud bonū q̄d cōtinet iocunditatē omniū
bonoꝝ. ⁊ non qualē ī reb⁹ creatis sum⁹ ex-
pti. sed tanto differentē quāto differt crea-
tor a creatura. Si enī bona ē vita creata q̄ȝ
bona ē vita creatrix. Et. c. xxv. qui hoc bono
fruet quid illi erit. ⁊ q̄d illi nō erit. certe quic
q̄d volet erit. ⁊ quicq̄d nolit nō erit. Ibi q̄p-
pe erunt bona corpis ⁊ aīe. q̄lia nec oculus
vidit. nec auris audiuit. nec ī cor hoīs ascē-
derūt. Cur ergo p multa vagaris homūcio
q̄rendo bona aīe tue ⁊ corporis tui. Ama
vnū bonū ī quo sūt oīa bona ⁊ sufficit. Si
delectat pulcritudo. fulgebūt iusti sicut sol.
Si velocitas aut fortitudo. aut libertas
corpis cui nihil obsistere possit. erūt similes
angelis dei. q2 seminaẜ corp⁹ aīale ⁊ surget
corp⁹ spūale. ptāte vtiq̄ȝ n̄ naīa. Si lōga ⁊
salubris vita. ibi sana ē eīnitas. ⁊ eīna sanitas
q2 iusti ī ꝑpetuū viuēt. ⁊ sal⁹ iustoꝝ a dño.
Si sacietas. satiabimur cū apparuerit glīa

dei. Si ebrietas. inebriabunt ab vbertate domus eius. Si melodia. ibi angelorum chori cõcinunt sine fine deo. Si quelibet nõ immũda sed mũda voluptas. torrente voluptatis sue potabit eos deus. Si sapientia. ipsa dei sapiẽtia ostẽdet se ipsam. Si amicicia diligẽt deũ plus quam seipsos et inuicẽ tanquam seipsos. et deus illos plus quam illi seipsos. Si concordia. oĩbus illis erit vna volũtas. quia nulla ibi erit nisi dei volũtas. Si potestas. oĩpotentes erũt sue volũtatis vt deus sue. Nã sicut poterit deus qđ volet per seipsum. ita poterũt illi qđ volũt per illũ. Quia sicut illi no[n a]liud volẽt quam qđ ille. Ita ille volet quicquid illi volent. et qđ ille volet nõ poterit non esse. Si honor et diuitie. deus seruos bonos et fideles supra bona multa constituet. immo filij dei et dij vocabunt et erũt. et vbi erit filius eius. ibi erũt et illi. heredes quidẽ dei. coheredes autẽ christi. Si vera securitas. certi ita erũt vt nullatenus ista. vel potius illud bonũ sibi defuturum sciant. Interroga intima tua si capere possunt tantũ gaudiũ suũ de tanta beatitu[dine] [illegible]. G Tertia dos aĩe est tentio seu [com]prehensio. put opponitur inseci[ti]oni vie. Spes enĩ est in via expectatio future beatitudinis. Et spes que differt affligit aĩam De qua .j. Corint. ix. Nescitis quia hi qui in stadio currunt. oẽs quidẽ currũt sed vnus accipit brauiũ. sic currite vt comprehẽdatis. Sed in patria spes desinet. et certitudo et securitas de felicitate perpetua dabitur per dei imediatam essentiã que anime illabetur. De hac dote dicit Ansel. li. de similitudinibus. Securitas omnes alias partes beatitudinis cõfirmat. nec haberi possunt perfecte sine illa. In hac autẽ vita nihil securitatis totaliter. sub eodẽ enim tempore pauper diuite. mortuus ex viuo pot existere. In futuro autẽ bonus quicquid voluerit habebit. et nihil ex eo se amissurum timebit. hec ille. Oĩa predicta gaudia et singula videbit se habere beata anima et ex istis quoddam infinitũ quodãmodo surget in ea gaudiũ. De quo Ansel. ibidẽ sic dicit. Quid quęso maius gaudiũ cogitari possit quam ex istis cõpactũ pta-cis. Gaudiũ enĩ erit ei intus et extra. gaudiũ sursum atque deorsum. gaudiũ circumcirca. et vbique gaudiũ plenũ. hec de Ansel. Vnde ibidẽ li. prosol. capi. vlt. oratiõe sic concludit. Deus meus et deus meus. spes mea et gaudiũ cordis mei. dic anime mee si hoc ẽ gaudiũ de quo nobis dicis per filium tuum. Petite et accipietis vt gaudiũ vestrum sit plenum. Inueni namque gaudiũ quoddam plenum et plus quam plenũ. Pleno quidẽ corde. plena mente. plena aĩa. pleno toto hoĩe. Non ergo totũ illud gaudiũ intrabit in gaudentes. sed toti gaudẽtes intrabunt in gaudium. vtique tantũ gaudebũt. quantum amabunt. tantũ amabunt. quantum cognoscent. quantum te cognoscent dñe tunc et quantũ te amabunt. Certe nec oculus vidit. nec auris audiuit. nec in cor hoĩs ascendit in hac vita. quantum te cognoscẽt et amabũt in alia vita. Oro deus cognoscam te. amem te. vt gaudeã de te. et si nõ possum in hac vita ad plenũ. vel proficiam in dies vsque dum veniat illud ad plenũ. Domine per filiũ tuũ iubes immo consulis petere. et promittis accipere. vt gaudiũ nostrum sit plenũ. Peto domine qđ consulis per admirabilem cõsiliariũ nostrum. Accipiam qđ promittis per veritatem tuã vt gaudium meũ plenũ sit. Meditetur interim inde mens mea. loquatur inde lingua mea. amet illud cor meũ. sermocinetur os meum. esuriat illud anima mea. sitiat caro mea. desideret tota substantia mea. donec intrem in gaudiũ domini. Qui es trinus et vnus deus benedictus in secula.

Amen

Explicit preceptoriũ diuine legis venerabilis patris Johãnis Nider sacre theologie professoris. Impressum Argentine.

Anno dñi. M.cccc.lxxxiij.

[illegible]

118540089